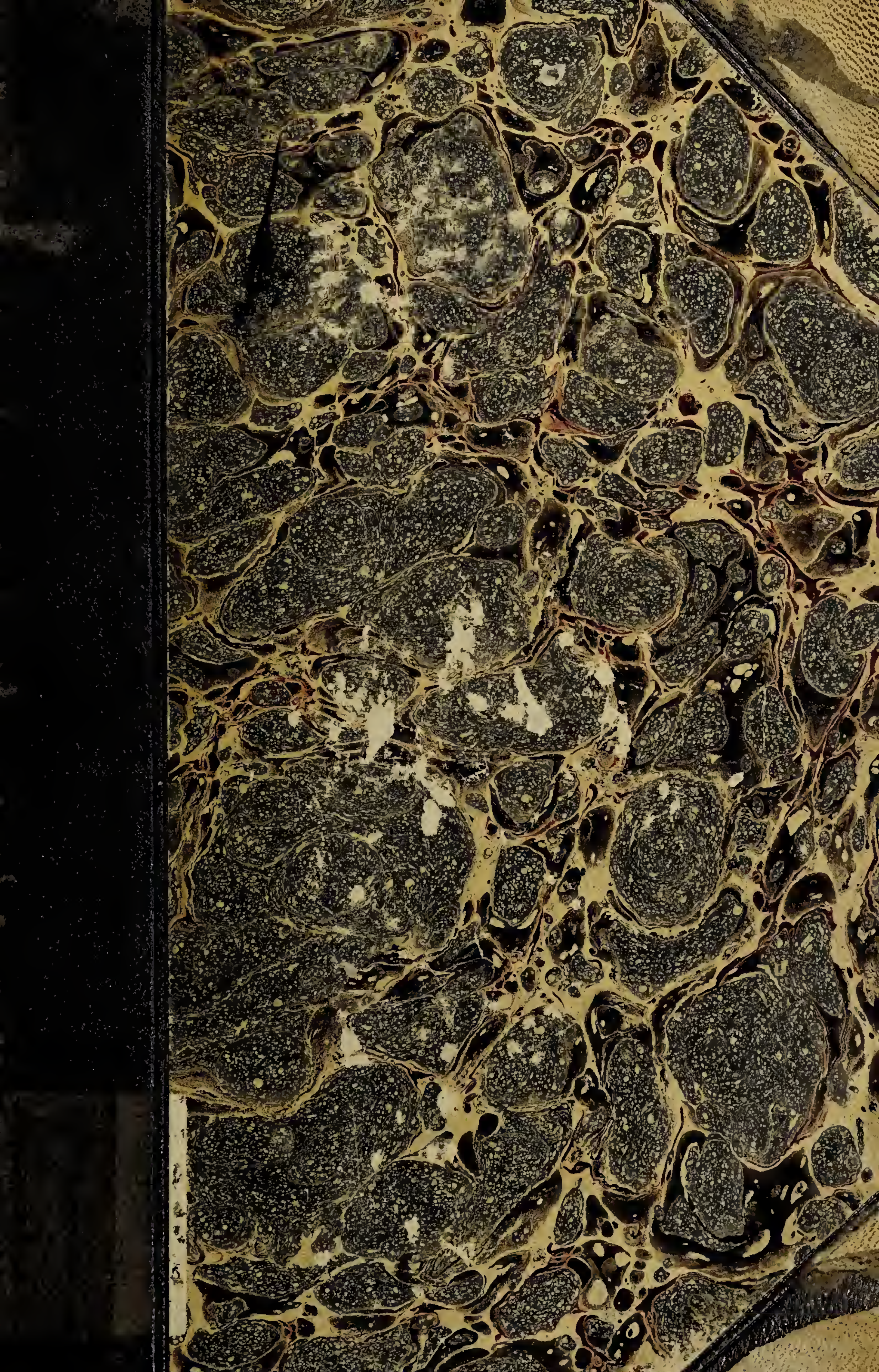

EVANGELIA APOCRYPHA.

EVANGELIA APOCRYPHA

ADHIBITIS PLURIMIS CODICIBUS
GRAECIS ET LATINIS MAXIMAM PARTEM NUNC PRIMUM
CONSULTIS ATQUE INEDITORUM COPIA INSIGNIBUS

COLLEGIT ATQUE RECENSUIT

CONSTANTINUS DE TISCHENDORF.

EDITIO ALTERA

AB IPSO TISCHENDORFIO RECOGNITA ET LOCUPLETATA.

LIPSIAE:
HERMANN MENDELSSOHN
MDCCCLXXVI.

LIPSIAE. IMPRESSERUNT METZGER & WITTIG.

VIRO SUMMO

AMPLISSIMO ILLUSTRISSIMO EXCELLENTISSIMO

IOH. PAULO DE FALKENSTEIN

POTENTISSIMO REGI SAXONIAE A SUMMIS NUPER REIPUBLICAE MINISTRIS, SUMMI SENATUS ECCLESIASTICI NUNC PRAESIDI, COMPLURIUM ORDINUM EQUESTRIUM SUPREMIS INSIGNIBUS DECORATO, ETC. ETC.

S. P. D.

CONSTANTINUS TISCHENDORF.

Ex quo primum tempore animum viresque applicui ad promovenda fontium sacrorum studia, in primis Tu conatus meos favore consilio auctoritate adiuvisti. Nec fere est qui per omnes rerum casus ad hunc usque diem mihi laboribusque meis fidelior Te patronus exstiterit. Nullis enim obtrectatorum iniuriis aut artibus Tua erga me benevolentia cessit, neque aliter unquam sensisti quam studiis meis ecclesiae Christianae bene consuli. Hinc magnopere hanc mihi occasionem gratulor pietatis meae Tibi denuo testificandae. Quod igitur ante hos duodecim annos prima mea librorum Novi Testamenti editione splendidissimo nomini Tuo dedicanda feci, id nunc evangeliis his meis apocryphis repetere institui. Quod ne cui mirum videatur, quasi a canonicis ad apocrypha ventum sit. Illud enimvero in apocryphis evangeliis optimae frugis est quod divinam canonicorum

auctoritatem quum natura tum historia sua sustentant, illorumque fidem sua ipsorum falsitate egregie confirmant: quod ut nostris temporibus multi male ignorant, ita iam Irenaeus et Tertullianus luculenter probaverunt. Praetereaque probe scis, fucum apocryphorum alienissimum esse ab animi mei sinceritate atque a meo erga Te studio, observatione, pietate.

Quod reliquum est, Vir Summe, semper ac diu fac quod dudum fecisti, ut Tua virtute prudentia fide consilio patriam iuves, bonas augeas litteras, ecclesiae evangelicae lumen Te columenque praestes.

Scribebam Lipsiae die sacrorum instauratorum a. 1852.

PROLEGOMENA.

Actibus apostolorum apocryphis nuper a me editis praefaturo proficiscendum inde erat quod illi obscura fama magis quam ipso studio inter viros doctos innotuissent necdum maiore ex parte editi essent. Longo alia, ut iam tum significabam, evangeliorum apocryphorum ratio est. Ista enim quum plures editores per tria haec saecula invenerunt, tum a multis cognita tractata adhibita sunt. Neque id mirum. A primis enim ecclesiae Christianae saeculis quam famam habuerunt, ea non modo ad tempora proxime subsecuta transiit, sed etiam per totam fere aetatem mediam viguit; unde factum est ut et graece et latine saepe transscriberentur, atque in multas quum orientis tum occidentis linguas converterentur. Quae famae celebritas hanc caussam habuit quod traditiones, in quibus tota versantur, de Maria et reliquis Iesu parentibus, item de ortu atque infantia Iesu deque ultimis eius fatis, curiositatem hominum tantopere occupabant ut variis modis excolerentur, ore populi circumferrentur, diebus festis recitarentur, carminibus artisque operibus exprimerentur, neque tantum privatim crederentur et pro veris venditarentur, verum etiam, canonicis evangeliis vel invitis, ad ipsa ecclesiae praecepta atque instituta vim haberent. His ipsis in rebus posita est eximia quaedam evangeliorum apocryphorum gravitas: quemadmodum enim eorum temporum quibus primum prodierunt ingenium docent, ita etiam lucem afferunt iis quae inde ortae sunt fabulis atque opinionibus populi, item historiae dogmatum, rituum, artium. Quem ad usum accedit

alius, neque is minoris aestimandus est: magnopere enim adiuvant indagantes canonicorum evangeliorum rationes, quibuscum eam habent necessitudinem ut quantam illa in ipsa ultima ecclesiae antiquitate auctoritatem habuerint ostendant, praetereaque et sermonem quo scripta sunt et res quas tradunt et interpretationes quas subierunt illustrent.

Sed de his nunc non est explicatius dicendum; iam fecimus id quidem libello nuper apud Haganos publicato [1]), quem ubi primum per otium licuerit accuratius repetere propositum est. Breviter tantum hoc loco indicandum videbatur quanti momenti quantaeque esset utilitatis, nostra certe sententia, evangeliorum apocryphorum studium: propter hanc enim caussam et ipsi studium contulimus ad hos libros edendos. Qui quamquam inde ab aetate reformatorum usque ad nostra tempora editorum doctorum industriam nacti sunt, tamen facile intelligitur textum eorum nondum ea probabilitate constitutum esse quae ex antiquis libris manu scriptis hauriri queat. Sunt autem apocrypha evangelia eiusmodi ut prae ceteris curam criticam poscant, neque recte adhiberi possint nisi antiquiore textu a mutationibus quas posterior libido invexit bene distincto: tot enim illa quidem subierunt casus, tot et tales recensiones experta sunt, ut nihil simile acciderit in ullo librorum sacrorum, quos variantium lectionum magna vi obrutos esse constat. Quemadmodum autem libelli qui huc pertinent dudum editi labores circa textum criticos requirunt, ita sunt alii cum editis vel arctiore vel laxiore vinculo coniuncti qui hucusque in bibliothecarum umbra delituerunt. Hos igitur ut primum in lucem proferrem, illos ut subsidiis novis criticis excolerem atque emendarem, propositum mihi erat in paranda hac evangeliorum apocryphorum editione. In qua quid in utramque partem praestiterim vel assecutus mihi videar, iam paucis dicendum erit. Quod ita instituam ut tria librorum horum evangelicorum genera distinguam, quorum primum com-

---

[1]) *De evangeliorum apocryphorum origine et usu.* Scripsit C. Tischendorf. Disquisitio historica critica quam praemio aureo dignam censuit Societas Hagana pro defendenda Religione Christiana. Hagae Comitum 1851.

prehendit qui ad parentes Iesu atque ipsius ortum, alterum qui ad infantiam eius, tertium qui ad fata eius ultima spectant.

Ac *primum* quidem *genus* quatuor editionis nostrae scripta complectitur, protevangelium Iacobi, Pseudo-Matthaei evangelium, evangelium de nativitate Mariae, historiam Iosephi fabri lignarii. In his maximam curam impendimus Pseudo-Iacobi libello. Praeter codices enim Thilonis quatuor, Birchii duos, item Fabricianum et Postelli textum, ut Pseudo-Eustathium aliosque praeteream, adhibuimus octo codices a Thilone nondum adhibitos. Neque vero satis visum est ex his codicibus unum prae ceteris repraesentare, sed primi operam dedimus ut textum conformaremus ad optimorum codicum consensum. Porro Pseudo-Matthaei evangelium, cuius posterior pars huc usque inedita erat, e duobus codicibus nostris edidimus, adhibitis insuper Thilonis subsidiis. Ad evangelium de nativitate Mariae contulimus alterum de codicibus nostris evangelii Pseudo-Matthaei, ex quo Fabricianum textum passim emendare licebat. Iosephi vero historiam iuvimus eo quod cum fragmentis coptis et sahidicis iam a Zoega allatis ea quae nuper Dulaurier ex eodem fonte hausit coniunximus.

Alterum genus constituunt evangelii Thomae textus graecus A, item textus graecus B; evangelium Thomae latinum; evangelium infantiae ex arabico latine. In his duo inedita publicavimus, quorum alterum, evangelii Thomae textum graecum, ex codice monachorum Sinaiticorum dum apud eos versabamur descripsimus; latinum vero evangelii Thomae textum Vaticano debemus codici. Utrumque textum adnotatione critica et synoptica instruximus. Alterum evangelii Thomae graecum textum accuratius quam hucusque factum erat exegimus ad Dresdanum codicem et lectiones Bononienses a Mingarellio exscriptas, adhibitis insuper fragmentis Parisiensibus et Vindobonensibus. In edenda latina evangelii arabici interpretatione egregie adiuvit nos collega celeberrimus Fleischerus, cuius studio is textus multo nunc emendatior prodit.

Tertii generis libellos edidimus tredecim. Primum hosce sex: Gesta Pilati graece A, graece B; item eadem latine; Descensum Christi ad inferos graece; item latine A et latine B. Pertinent haec omnia ad evangelium Nicodemi quod dici solet, cuius duas partes idoneis de caussis separatim dedimus. Rursus vero tanta est quum in graeco Gestorum Pilati tum in latino Descensus Christi textu antiquorum testium discrepantia ut duae certe recensiones distingui debeant, quarum utramque plenam et continuam repraesentavimus. In his nunc primum a nobis editur textus Gestorum Pilati graecus B ex tribus codicibus, item ex totidem codicibus latinus textus alter libelli quem Descensum Christi ad inferos diximus. De libris reliquis quatuor Gesta Pilati graece A recensuimus ad graecos codices octo, quorum duo Monacenses iterum et accurate contulimus, tres alios sed non integros primi excussimus. Praeterea adhibuimus primi summae vetustatis reliquias duas, alteras coptas papyraceas, alteras pauciores latinas ex palimpsesto codice haustas. Porro graecum Descensus Christi textum ad codices conformavimus tres, quorum praestantissimus nondum innotuerat. Latinus vero noster Gestorum Pilati textus a Thilonis plurimum differt; quippe quem ad octo testes, quorum quinque Thilonem latuerant, recensere licebat. Minor inter Thilonem et me discrepantia est in altero latino textu Descensus Christi ad inferos, quamquam et ipsum ex pluribus novis subsidiis et emendavimus et illustravimus.

Ad idem *tertium genus* pertinent Anaphora Pilati graece A et graece B, item Paradosis Pilati graece et altera Pilati epistola latine. Priores tres graecos libellos ita edidimus ut cuiusque textum ad quinque codices constitueremus, quorum maiorem partem ex bibliothecis exscripsimus. Nec nihil inde subsidii habuimus ad repetendam latinam Pilati epistolam eam quae separatim edi solet: alteram enim nos quoque ex codicum auctoritate ad finem Descensus Christi ad inferos latine A adiunximus, ex pluribus emendatam instrumentis.

Denique *eiusdem generis* libri ii tres qui reliqui sunt, Mors Pilati, Iosephi narratio, Vindicta Salvatoris, fere toti nostris debentur studiis. Iosephi quidem narrationem iam Birchius Auctario suo codicis apocryphi inseruerat, sed maiore cum vitiositate quam in ipso codice est nec ulla religiosi editoris cura adhibita. Nos eam ex duobus codicibus descripsimus et cum critica cura edidimus. Ultimos vero tractatus duo, quorum alter Mors Pilati inscribitur, alter Vindicta Salvatoris, primi in lucem protraximus, anglosaxonico etiam cum latinis textu collato.

Quae quidem si comprehendimus, plus quadraginta instrumentis criticis apparatum clarissimi Thilonis eorumque qui illum praecesserunt augere nobis contigit. Septem editionis nostrae libellos primi dedimus; emendandis evangeliis antiquissimis quae Iacobi Thomae Nicodemi nominibus insigniuntur plurimam operam impendimus; reliquorum nihil non labore nostro emendatum aut illustratum prodit. His studiis omnibus etsi rem gravem quae intelligentibus viris videtur maiorem in modum promotam esse confidimus, tamen nequaquam ita absolvisse nobis videmur ut iam nostris aut aliorum quorum hanc litterarum partem subtilius nosse intersit desideriis penitus sit satisfactum [1].

---

[1]) Ceterum tria sunt a Thilone in suam apocryphorum evangeliorum collectionem recepta quae in nostram non recepimus. Primum est evangelium Marcionis *ex auctoritate veterum monumentorum descriptum ab Augusto Hahn.* Est illud ex genere satis diverso a reliquis quae dicuntur apocryphis evangeliis: Lucae enim evangelium est, studiis Marcionis mutilatum et corruptum. Potest vero ex Epiphanio, Tertulliano et dialogo Pseudorigeniano multo rectius disci quos ille locus expulerit, item quos inprimis suam ad mentem mutaverit, quam quemadmodum singula quaeque legerit. Parum enim quidem apte Hahnius cum eoque Thilo, viri clarissimi, textum quem Marcionis dixerunt maximam partem conformatum ad editiones in scholis vulgatas ediderunt. Altero libello qui apud Thilonem legitur, non item apud nos, explicatur de codice evangelii Iohannis *Parisiis in sacro templariorum tabulario asservato.* Quae res quum non ad antiquitatem Christianam sed ad recentiora tempora pertineat — ipse enim codex quem ex antiquiore fluxisse fingunt aetatem sacrorum instauratorum non ita multum antecedere videtur — praetereaque arbitrium templarii auctoris evangelio Iohannis mutilando interpolando corrumpendo simile quidem sit anti-

Quibus in universum ac breviter expositis explicandum est de singulis.

I. PROTEVANGELIUM IACOBI.

Hoc quantae sit antiquitatis, quum ad veterum testimonia tum ad ipsum quod tractat argumentum iudicandum est. Testantur autem de eo veterum plurimi, inter quos a quarto inde saeculo nomina eminent Gregorii Nysseni († 394)[1]), Epiphanii († 403)[2]) et Pseudepiphanii[3]), Pseudeustathii Antiocheni[4]), Andreae Cretensis (saec. VII.)[5]), Germani patriarchae (saec. VIII.)[6]), Iohannis Damasceni (saec. VIII.)[7]), Photii (saec. IX. med.)[8]), Nicetae Paphla-

---

quae haeresi sed non accedat ad rationem evangeliorum quae habemus apocryphorum, huc quadrare visa non est. Atque similis ratio est etiam tertii libelli quem Thilo evangelicae parti codicis sui apocryphi inseruit, repetens ex Albigensium historia e Iohanne Benoist edita. Pertinet enim liber S. Iohannis apocryphus — hunc enim titulum habet — ad historiam haeresium aetatis mediae. Argumenti vero est apocalyptici magis quam evangelici. Quam ob rem si nobis repetenda videbitur, certe non cum evangelicis coniungenda est scriptis.

1) Cf. orat. in diem natal. Christi Opp. Paris. 1615. II, p. 778. ἤκουσα τοίνυν ἀποκρύφου τινὸς ἱστορίας τοιαῦτα παρατιθεμένης τὰ περὶ αὐτῆς (i. e. Μαρίας) διηγήματα sqq.

2) Cf. haeres. LXXIX. § 5. (ed. Petav. I, 1062.) Εἰ γὰρ ἡ τῆς Μαρίας ἱστορία καὶ παραδόσεις ἔχουσιν ὅτι ἐρρέθη τῷ πατρὶ αὐτῆς Ἰωακεὶμ ἐν τῇ ἐρήμῳ ὅτι ἡ γυνή σου συνειληφυῖα etc. Item haeres. LXXVIII. § 7. (ed. Petav. I, p. 1038.) ὅτε ἡ παρθένος παρεδίδοτο τῷ Ἰωσήφ, κλήρων εἰς τοῦτο ἀναγκασάντων αὐτὴν ἥκειν, οὐ παρεδόθη αὐτῷ εἰς συνάφειαν etc.

3) Cf. ἐγκώμιον εἰς τὴν ἁγ. θεοτόκον Opp. ed. Petav. II, p. 291. Ἰωακεὶμ γὰρ ἐν τῷ ὄρει προσηύχετο, καὶ Ἄννα ἐν τῷ παραδείσῳ αὐτῆς.

4) Cf. S. Eustathii Comm. in Hexaëmeron etc. ed. Allatius 1629. p. 70 sqq. Ἄξιον δὲ τὴν ἱστορίαν ἣν διέξεισι περὶ τῆς ἁγίας Μαρίας Ἰάκωβός τις ἐπελθεῖν.

5) Cf. Combefis. Nov. Auctar. (Asterii aliorumque etc.) I. p. 1290 sqq. Cf. inprimis p. 1300 sqq. 1319 sq.

6) Cf. Combefis. l. l. I. p. 1411 sqq. Inprimis p. 1416. 1420. 1437. 1440.

7) Cf. oratt. I. II. in natal. Mariae in opp. (ed. Lequien 1712.) II. p. 841 sqq.

8) Cf. Combefis. l. l. I. p. 1583 sqq.

gonis (saec. IX.)[1]), Georgii Nicomediensis (saec. IX.)[2]), Epiphanii monachi (circa X. saec.)[3]), Iacobi monachi (circa XI. saec.)[4]) aliorumque. Sed a Gregorio Nysseno atque Epiphanio redeundum est ad ipsum Origenem, qui quidem *librum Iacobi*[5]) ita commemorat ut et omnibus bene notum et simili auctoritate cum evangelio Petri apocrypho esse ponat: quod eiusmodi est ut vim habeat ad confirmandum, eundem Iacobi librum iam ante Origenem non modo Clementi Alexandrino[6]) sed etiam Iustino martyri[7]) innotuisse. Quem enim Origenes tertio saeculo ineunte iam notissimum esse significat et cum evangelio antiquissimae famae componit, cui is non quadraginta fere annos ante Origenis aetatem scriptus videbitur? Accedit quod in libri argumento nihil est quod ab ingenio saeculi secundi medii abhorreat. Qua enim aetate Ebionitarum et Nazaraeorum aliorumque haereticorum opinio obtinebat de Iesu vero Iosephi et Mariae filio, qua genuinos Iesu fratres exstitisse plerique credidisse videntur, quemadmodum etiam Iosephus in Antiqq. Iud. XX, 9, 1. Iacobum simpliciter τὸν ἀδελφὸν Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου Χριστοῦ dicit, qua Tryphon ille in evangelistas invehebatur quod ex adole-

---

1) Cf. Combefis. Auctar. Novissim. I. p. 437 sqq.

2) Cf. Combefis. Nov. Auctar. I. p. 995 sqq. oratt. plur. Cf. inprimis pag. 1000. 1001. 1009. 1024. 1032 sq. 1049. 1054. 1088. 1120.

3) Cf. Epiph. mon. edita et ined. cura Dresselii 1843. pag. 23. οἷον Ἰάκωβος Ἑβραῖος τότε παρὼν καὶ τὰ περὶ αὐτὴν γράψας λέγει, ὅτι - ψηλαφηθεῖσα ὑπὸ τῆς μαίας εὑρέθη παρθένος.

4) Cf. Combefis. l. l. I. p. 1247 sqq.

5) Cf. comm. in Matth. III, 463. ed. de la Rue. (p. 223. ed. Huet.) τοὺς δὲ ἀδελφοὺς Ἰησοῦ φασί τινες εἶναι ἐκ παραδόσεως ὁρμώμενοι τοῦ ἐπιγεγραμμένου κατὰ Πέτρον εὐαγγελίου ἢ τῆς βίβλου Ἰακώβου ἐκ προτέρας γυναικὸς συνῳκηκυίας αὐτῷ πρὸ τῆς Μαρίας.

6) Cf. Strom. VII. p. 889 sq. ed. Potter. ἀλλ᾽ ὡς ἔοικεν τοῖς πολλοῖς καὶ μέχρι νῦν δοκεῖ ἡ Μαριὰμ λεχὼ εἶναι, διὰ τὴν τοῦ παιδίου γέννησιν οὐκ οὖσα λεχώ· καὶ γὰρ μετὰ τὸ τεκεῖν αὐτὴν μαιωθεῖσάν φασί τινες παρθένον εὑρεθῆναι.

7) Cf. dial. c. Tryph. cap. 78. p. 303 sq. γεννηθέντος δὲ τότε τοῦ παιδίου ἐν Βηθλεέμ, ἐπειδὴ Ἰωσὴφ οὐκ εἶχεν ἐν τῇ κώμῃ ἐκείνῃ ποῦ καταλῦσαι, ἐν σπηλαίῳ τινὶ σύνεγγυς τῆς κώμης κατέλυσε· καὶ τότε αὐτῶν ὄντων ἐκεῖ ἐτετόκει ἡ Μαρία τὸν Χριστόν, καὶ ἐν φάτνῃ αὐτὸν ἐτεθείκει. Cf. infra.

scentula (μεᾶμισ) Iesaiae temere fecissent virginem (ϖαρθέμοσ), qua Iudaeorum celebrabatur calumnia de Iesu filio Pantherae ex fornicatione nati, qua Celsus Graecorum fabulas de Danae aliisque de virgine matre natis ludibrii caussa componebat cum evangelicis narrationibus de virgine Maria Iesu matre, eadem pietati male studiosae sive, ut quod sentio plane dicam, homini Gnostico eique Ebionaeo et opportunum et necessarium videbatur provectam Iosephi aetatem suscipientis Mariam, Iosephi filios ex priore matrimonio natos, virginitatem Mariae in partu illibatam servatam, ipsam virginem matrem iam antequam nasceretur et per omne infantiae suae tempus ab humanarum rerum consuetudine satis alienam docere [1]).

Quam autem supra insignibus aliquot testimoniis veterum allatis protevangelii famam in antiquitate fuisse indicavimus, id quod magis etiam ex traditionum ac rituum historia doceri potest, eandem per mediam aetatem conservatam propagatamque esse probatur inde quod quum magna codicum huius libri graecorum copia hodieque in bibliothecis invenitur, quam numerum quinquagenarium excedere nullus dubito, tum quod in multas et orientis et occidentis linguas translatum praetereaque ad alias similis generis fictiones adhibitum scimus. Atque hinc etiam factum est ut iam saeculo sexto decimo et graece et latine impressum ederetur. Et graece quidem primus edidit Michael Neander, catechesi Lutheri graecae et latinae subiungens narrationum apocrypharum collectionem, quae Basileae ex officina Ioh. Oporini anno 1564. prodiit [2]). Latine vero iam duodecim annis ante ex schedis Guilielmi Postelli ibidem

---

[1]) Haec magnam partem ex dissertatione mea de evangg. apocr. origine et usu Hagae Comitum 1851. desumsi, ubi § 9. pag. 26—35. pleraque fusius tractantur.

[2]) Titulus libri est *Apocrypha: hoc est, narrationes de Christo, Maria, Ioseph, cognatione et familia Christi, extra Biblia: apud veteres tamen Graecos scriptores, Patres, Historicos et Philologos reperta (inserto etiam Protevangelio Iacobi Graece, in Oriente nuper reperto, necdum edito hactenus) ex Oraculorum ac Sibyllarum vocibus, gentium etiam testimoniis, denique multorum veterum auctorum Libris descripta, exposita et edita Graecolatine, a Mich. Neandro Soraviense.* 1564. (Iterum 1567.)

ediderat Theodorus Bibliander[1]). Quae Postelli interpretatio alium codicem graecum repraesentat atque quem Neander una cum latino Postelli textu edidit. Neandri vero textum eumque secundum anno 1567. emendatius editum duobus annis post repetiit Grynaeus in Monumentis ss. pp. orthographis. Grynaeum post annos centum triginta sex Fabricius[2]) excepit, qui textum protevangelii ex priore Neandri libello et praeter morem haud ita diligenter hausit, repetita simul interpretatione Postelli. Fabricium secutus est anno 1722. Ionesius[3]), nisi quod is Grynaei magis quam Fabricii expressit textum. Rursus anno huius saeculi quarto Andreas Birch eundem vulgatum textum, notata quidem Grynaei et Fabricii differentia, in Auctarium suum codicis apocryphi N. T. Fabriciani recepit eique subiunxit variantes lectiones duorum codicum Vaticanorum ab Engelbretho excerptas.

Nostra denique aetate protevangelium quod dicitur bis prodiit et quidem textu ab iis quas vidimus editionibus diverso.

---

1) *Protevangelion s. de natalibus Iesu Christi et ipsius matris virginis Mariae, sermo historicus divi Iacobi minoris. Evangelica historia, quam scripsit b. Marcus. Vita I. Marci evangelistae collecta per Theodorum Bibliandrum.* 1552. (Iterum Argentor. 1570.) Refert ibi Bibliander haec: *Guilielm. Postellus in Oriente apud Christianos librum Graecum et quidem pervetustum est nactus, quem latinum fecit et commentariis adornatum editioni paravit cum aliis quibusdam minime contemnendis libris. Quos dum Oporinus differret imprimere, rogavi ut mihi copiam faceret legendi eos. - Testatur autem Postellus hunc libellum in ecclesiis Orientalibus Christianorum publice legi, neque dubitari de auctore, sed constanter inscribi „sermonem historicum divi Iacobi fratris Domini de admirabili nativitate et incunabulis Virginis matris Mariae et ipsius Iesu." Addit etiam* πρωτευαγγέλιον *h. e. primum evangelium vocari et inter authenticos libros haberi apud Orientales Christianos. Ipse autem Postellus aestimat ut gemmam - - Eius verba si quis requirat haec sunt: „Petrus Romae non edidit evangelium, sed alteri Venetiarum duci Marco commendavit sine capite mysteriose scribendum: ut olim illi adesset hoc caput quod nunc vertimus, totius Veteris Testamenti appendicibus Christum quovis modo praedicantibus necessarium, nedum Marco aut Lucae." Ac rursum: „Evangelii ad hunc diem desiderata basis et fundamentum, in quo suppletur summa fide quicquid posset optari."* Similiter ille nugatur in sermone quo Reipublicae Venetae opus dedicat.

2) Cf. *Cod. Apocr. Novi Testamenti* etc. T. I. 1703. Iterum 1719.

3) *A new and full method of settling the canonical authority of the New Testament* etc. 3 *vols. By the Rev. Ierem. Iones. Oxford* 1726. 1798.

Anno enim 1832. clarissimus Thilo Codici suo Novi Testamenti apocrypho inseruit, et ita quidem ut textum sequeretur codicis Parisiensis decimi fere saeculi (is nobis C dicitur), variantibus lectionibus octo codicum et vulgatae editionis cum notis variis aliis sub textu positis, repetita etiam tota Postelli interpretatione. Qua in re auctoritatem Parisiensis sui codicis, etsi plerisque reliquis aetate praeit, iusto pluris fecit: quod facile ex iis iudicari poterit quae ad canonicorum evangeliorum scripturam conformata habet, ut XVII, 1 et 3. XXI, 2 et 3. XXII, 2. XXIV, 4. De apparatu Thilonis post dicemus. Praeterea in prolegomenis fusius et accurate scripsit de libri historia.

Denique anno 1840. libellus prodiit hoc titulo *Protevangelium Iacobi ex cod. ms. Venetiano descripsit, prolegomenis, varietate lectionum, notis criticis instructum edidit* Car. Ad. Suckow[1]). Venetianus ille Suckovii codex idem est quem ipsi totum descripsimus notatum siglo A in commentario nostro. Hunc Suckovius iure magni fecit, etsi nullo modo reliquis omnibus praeferendus est, ut ex apparatu nostro cuivis apparebit. Saepe quidem brevitate lectionis commendari videtur; sed praeterquam quod ea brevitas passim haud dubie ad describentis negligentiam referenda est, in scriptis huiusmodi apocryphis videndum est ne textus catholica retractatione in breviora sit contractus. At vero in legendo codice suo Suckovius tam saepe tamque graviter falsus est ut suscepto operi imparem se praestiterit ac laborem suum tantum non perdiderit. Quod ne inique iudicasse videamur, aliquot exempla afferenda erunt. Ita capite I. κυρίῳ (κω scriptum) ante εἰς ἱλασμὸν ἐμοί praeterit eamque fictam lectionem unice commendat; omittit σπέρμα post διδόντας, dat ἐνεφάνη σύν, idque rectum esse opinatur, pro ἐνεφάνισεν (cod. -νησεν), item notat ἐπισκέψαι pro ἐπισκέψεται: capite II. bis affert δύω pro δύο, παιδίσκα bis pro παιδίσκη, συνομένη pro γενομένη, δαφνηδείαν pro δαφνηδαίαν, δεσπόταν pro δεσπότην: capite III. ἀτενήσατο pro ἀτενήσασα, ὀνείδισαν

1) Is Vratislaviensi academiae nuper morte ereptus est.

pro ὀνειδίσθη: IV. ἦλθεν ἄγγελος .... ἰδού edit cum mira quadam coniectura pro ἦλθον ἄγγελοι δύο λέγοντες αὐτῇ Ἰδού: VI. ἀμηνιαίου pro ἑξαμηνιαίου fingit, ἀφείλετο τὸ ὄνειδός μου ἐν αὐτοῖς pro ἀφείλατό με τὸ ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώποις: VII. ἀνάζομαι habet pro ἀνάζομεν, μήπω pro μήπως: VIII. οὐ κατεστράφη pro οὐκ ἀπεστράφη, δώδεκα .... κόδομον (cum longa oratione) pro δωδεκακόδομον (sic): IX. συνελθόντων pro συνελθόντες, scribit Ἰωσὴφ .... σε ἐν τῷ („*lacuna non maior unius verbi spatio.*" „*Igitur legendum* καταλείπω σε." „*Vides nostri brevitatem.*), at est Ἰωσὴφ Ἰδοὺ παρέλαβόν σε ἐκ ναοῦ κυρίου, καὶ νῦν καταλείπω σε ἐν τῷ: XII. ἐγώκε („*lege* ἔγωγε") habet pro ἐγώ, κύριε (κε scriptum). Cuius generis alia multa quum ex iisdem tum ex reliquis capitibus afferri possunt[1]). In notis vero si quid boni est, id totum a Thilone pendet.

Restat ut de nostra editione explicemus. Adhibuimus praeter vulgatum (F) et Postelli (*Pos*) textum codices septemdecim. In his codices AB et integri sunt et toti a nobis transscripti. Codices HK magnas tantum protevangelii partes continent easque pariter plene transscripsimus. Codicum OPQ primas modo et extremas partes notavimus. Codex R magna ex parte infra excerptus est, sed ad recensendum textum nondum praesto erat[2]). In adhibendis reliquis aliorum fide standum erat. Trium, de quibus infra vide sub F^bGI, lectiones, parum illae quidem curiose notatae, debentur Birchio; reliquorum i. e. CDELMN industriae Thilonis. Hic attulit ex duobus ultimis i. e. MN paucas tantum lectiones, ex codice vero C ipsum textum suum hausit, a quo discrepantes codicum DEL lectiones indicavit. Quos labores etsi magni facio, tamen saepe, in minutis maxime quae videntur rebus, ex notationibus Thilonis quid in codicibus scriptum sit non satis definiri potest. Hinc in commentario plerumque non notavimus nisi de quibus ambigi non posset.

Accessit vero etiam ad commentarium nostrum plena no-

---

1) Pauca alia iam indicavimus in appendice critica dissertationis de evangeliorum apocryphorum origine et usu. Hagae Comitum 1851. pag. 203 sqq.

2) Sed de hoc codice R v. praef.

tatio eorum quae apud Pseudeustathium (*Eust*) ex protevangelio leguntur; item nonnulla ex Germano patriarcha (*Germ*), Georgio Nicomediensi (*Geo*), Iacobo monacho (*Iac*) petivimus. Horum plura iam apud Thilonem habentur, nonnihil etiam iam apud Fabricium, sed nos omnia ex ipsis horum patrum libris[1]) attulimus. Primi vero operam dedimus ut ex omnibus antiquis testimoniis arte critica textum quam maxime probabilem constitueremus: quae res magni laboris fuit neque, ni fallor, frustra.

Instrumenta autem critica quibus in edendo usi sumus haec sunt.

A i. e. Venetus Marcianus class. II. num. XLII. saeculi fere X. Sunt folia membranacea novem, a codice antiquo olim avulsa, nunc chartaceo tegumento involuta. Cf. *Graeci codices manuscripti apud Nanios asservati. Bonon.* 1784. Ibi est cod. CIV., et notatur sermonis trigesimi, qui in codice praecedebat protevangelium signatum numero λᾱ, superesse clausulam, item sermonis trigesimi secundi solum titulum, qui est ὑϖόθεσισ σύμτομοσ τῆσ εὑρέσεωσ τοῦ ἁγίου σταυροῦ· ἀμαγιμώσκεται δὲ τὴμ ιδ΄ τοῦ Cεϖτεβρ. μημόσ. Textum integrum transscripsimus.

B i. e. Venetus Marcianus numero CCCLXIII. signatus. Recentior est codice A, sed nihil amplius de eo in schedis meis notatum reperi. Integrum transscripsimus.

C i. e. Paris. Reg. nunc Nation. num. 1454. saeculi X. Thilo, cui notatur siglo A, textum huius „antiquissimi et praestantissimi" codicis loco vulgati edidit.

D i. e. Paris. Reg. nunc Nation. num. 1215. anno 1068. scriptus. Thilo, apud quem siglo B notatur, scripturam istius atque eius qui sequitur cum suo textu accurate se contulisse dicit.

E i. e. Paris. Reg. nunc Nation. num. 1468. saeculi XI. De collatione Thilonis, cui siglo C significatur, vide ad codicem D.

F^a i. e. textus quem ex Neandro post Grynaeum Fabricius repetiit. Vide supra pag. XV.

---

1) De his vide supra pag. XII.

F[b] i. e. Vaticanus num. 455. signatus saeculi fere XI. Contulit cum vulgato textu Engelbreth, a quo sibi communicatas variantes lectiones in Auctario suo edidit Birchius. Deficit cap. XII. a verbis χαρὰν δὲ λαβοῦσα usque ad capitis XIX. verba ὑπήντησεν αὐτῷ γυνή.

G i. e. Vaticanus num. 654. saeculi fere XII. Eiusdem Engelbrethii collationem l. l. exhibuit Birchius.

H i. e. Venetus Marcianus class. XI. num. CC., chartaceus saeculi fere XV. Idem in catalogo codicum graecorum Nanianorum (vide ad A) numero CLI. significatur. Cf. ibi pag. 344. ad num. VI. Singulare is codex libri exordium habet, parvi momenti illud quidem et corruptissimum, sed quod probat protevangelium in celebrando die festo Mariae sacrato ad verbum adhibitum esse [1]). Protevangelii

---

[1]) Legitur ibi in hunc modum Ἐπειδὴ ἐξ ἀρχῆς ὁ θεὸς πλάσας (corrige ἔπλασεν?) τὸν ἄνθρωπον, ἔδωκεν αὐτῷ ἐντολὴν δοκιμασίαν τινὰ καὶ ἀπόπειραν, ὅπως ἐκ τούτου νοεῖ τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην, καὶ μὴ παριστρήσας (?) ἐκπέσῃ τῆς δωρεᾶς. εἰ γὰρ (an deleas εἰ γάρ?) καὶ μετὰ τὴν ἐντολὴν φθόνῳ προσληφθεὶς ἔπεσε πτῶμα χαλεπὸν καὶ ἐξαίσιον, καὶ τοσοῦτον ἐπήρθη ὥστε ἐπῆρε πτέρναν κατὰ τοῦ ἰδίου δεσπότου. πόσον εἶχεν παθεῖν λυπούσης τῆς ἐντολῆς. τοῦτον ἔθετο ἐν τῷ παραδείσῳ, ὅστις ποτὲ ἦν παράδεισος οὗτος, ἐπειδὴ ἀπ' ἀρχῆς φθονοῦργος διάβολος θεότητι φαντασθεὶς καὶ ἴσον ἑαυτὸν ποιῆσαι τῷ θεῷ βουλευσάμενος καὶ ὃ εἶχεν ἀπώλεσεν, ἀντὶ φωτὸς σκότος γενόμενος. ἰδὼν δὲ τὸν ἄνθρωπον πλασθέντα τῇ τοῦ θεοῦ χειρὶ καὶ μέλλοντα μετ' ὀλίγον εἰς τὴν αὐτοῦ δόξαν προβεβηκέναι, καὶ μείζονα ἐφθόνησε κατ' αὐτοῦ· καὶ λογισμῷ ὁ αὐτὸς πέπτωκεν τοῦτο προσβαλεῖ (ita haec vitiose scripta sunt) καὶ τῷ Ἀδάμ. καὶ ὢ θαύματος· προσλαβὼν πτερνίζει τοῦτον καὶ τοῦ παραδείσου πολίτην ὄντα ἢ μᾶλλον εἰπεῖν κύριον γυμνοῖ τὸν ἐνδεδυμένον τῆς θείας δόξης, καὶ μετὰ τὴν γύμνωσιν ἐξελοῖ (sic) τοῦτον πικρῶς τῆς Ἐδέμ. εἶτα κατεκρίθη μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὸν θάνατον (sic). οὐκ ἐνέσχετο οὖν ὁ θεὸς τοιοῦτον ἔργον τῶν αὐτοῦ χειρῶν ὁρᾶν ὑπὸ τοῦ διαβόλου λυμαινόμενον ἐπὶ τῷ μακρῷ χρόνῳ. ἐπληθύνθη ἡ κακία, πεσὼν ὁ ἄνθρωπος καὶ ἐγκαταλείψας θεῷ ζῶντι (sic haec leguntur)· ἐλάτρευσαν γάρ, φησίν, τὴν κτίσιν παρὰ τὸν κτίσαντα. βουληθεὶς οὖν ὁ θεὸς ἐγεῖραι τὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἦν ἄλλως γενέσθαι, ἀλλ' ἢ (adde ὡς?) σάρκα προσβαλὼν ὁ ἐχθρὸς ἐνίκησεν, τὴν αὐτὴν πάλιν ὑποτιθῇ ὁ δεσπότης νικήσας τὸν διάβολον, ὅπως ὡς τὸ (adde πρότερον?) Ἀδὰμ πλανηθεὶς (plura deesse videntur,) τῷ θεῷ παραπέσῃ. ὃ καὶ γέγονεν. οἰκονομήθη οὖν οὕτως. τὴν προορισθεῖσαν βουλὴν καὶ πρὸ τῶν αἰώνων ἣν ἐβουλεύσατο, τῆς μεγάλης

vero textum inde a capite XI. usque finem habet, quem plene transscripsimus.

I i. e. Vindobonensis bibliothecae Caesareae, codicum theol. gr. CXXIII. apud Nesselium (in Lambec. comm. lib. IV. p. 300.). Est chartaceus XIV. fere saeculi. Descriptus est a viro docto A. C. Gierlew in usum Birchii, a quo communicatum habuit Thilo. Hic scripturas eius codicis a suo textu discedentes in notis recensuit, ab eoque nos sumsimus.

K i. e. Parisiensis Coislinianus num. 152. Folium haud dubie est antiquissimum et adscribitur ipsi saeculo IX. Incipit a verbis μου, ὅτι ἐπεσκέψατό με καὶ ἀφεῖλεν ὄνειδος VI, 3., et deficit post verba Τίς εἰμι ἐγώ, κύριε, ὅτι πᾶσαι αἱ XII, 2. Totum fragmentum transscripsi.

L i. e. Paris. Reg. nunc Nation. num. 1190., anno 1567. scriptus, Thilonis D. Lectiones inde allatae debentur Thiloni, qui etiam exordium libri ineptissime deformatum maiore ex parte transscripsit[1]). Ab altera primi capitis parte scriptu-

---

βουλῆς (τὴν -λην -λήν?), τῶν ἀγγέλων τὸν ἐξουσιαστήν, θεὸν τὸν ἄρχοντα τῆς εἰρήνης, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ταύτην τὴν βουλὴν τῆς ἡμετέρας σωτηρίας μυστικῶς ἐπιδίδει (sic) τῷ Γαβριὴλ λέγων Ἄπελθε πρὸς τὸ προητοιμασμένον μοι παλάτιον, ἄπελθε πρὸς τὸν θρόνον τῆς ἐνσάρκου μου οἰκονομίας, ἄπελθε πρὸς τὴν παρθένον, καὶ ἀπελθὼν μὴ θορυβήσῃς αὐτὴν μηδὲ ταράξῃς, ἀλλὰ χαρᾶς εὐαγγέλια κομίσας χαρὰν αὐτὴν (sic) πρῶτον φώνησον, ἵνα καθὼς εἰσήχθη διὰ τῆς παρακοῆς ἐν τοῖς ὠσὶ τῆς Εὔας ἡ κατάρα, εἰσαχθῇ διὰ τῆς καλῆς ὑπακοῆς ἡ εὐλογία καὶ ἡ χαρὰ ἐν τοῖς ὠσὶ τῆς παρθένου. κατελθὼν οὖν ὁ ἄγγελος ἐκ τῶν οὐρανίων ἁψίδων προσῆλθε τῇ ἀχράντῳ θεοτόκῳ δουλικῶς τῷ σχήματι, κομίζων συντ.... ων ἣ καὶ τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην. περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος καὶ ἐφ’ ὃν τι (corrige ἡ) σήμερον ἑορτή. ἐφώνησε τοίνυν αὐτῆς (sic) ὁ ἄγγελος Χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ etc., cf. Protevang. cap. XI.

1) Ἐν τῇ σοφίᾳ Σολομῶντος λέγει Δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσιν. οὕτως οὖν καὶ οἱ δίκαιοι ὅ τε Ἰωακεὶμ καὶ ἡ Ἄννα. ἀμφότεροι δίκαιοι ὄντες, καὶ ἄτεκνος ἦν Ἄννα. καὶ προσέφερον τὰ δῶρα αὐτῶν ἐνώπιον κυρίου ἐν τῷ ἱερῷ τοῖς ἱερεῦσιν· καὶ οὐ δέχονται, διότι Ἄννα ἦν ἄτεκνος καὶ οὐκ ἔτικτεν. καὶ στραφέντες ἐκ τοῦ οἴκου κυρίου καὶ ἐκόψαντο ἑαυτοῖς κοπετὸν μέγαν ἐπὶ ἡμέρας ἑπτὰ ἐν νηστείᾳ καὶ προσευχῇ καὶ ἐν δάκρυσιν οὐκ ὀλίγοις· καὶ ἔλεγον ἐν ἑαυτοῖς Οἴμοι

ram ad reliquorum codicum textum propius accedere nec indignam quae recognoscatur esse dicit.

M i. e. Paris. Reg. nunc Nation. 1174. saeculi XII., Thilonis E. Scripturam eius selectis locis notavit Thilo.

N i. e. Paris. Reg. nunc Nation. 1176. saeculi XIII., Thilonis F. Etiam hunc selectis locis Thilo contulit. Praeterea ipse initium et finem descripsi.

O i. e. Mediolanensis Ambrosianus A 63. Inf. saeculi fere XI. Primi capitis verba Ἐν ταῖς ἱστορίαις usque οὐκ ἐποίησα ἐν τῷ Ἰσραήλ transscripsi, item caput extremum.

P i. e. Mediolan. Ambros. C 92., codice O paullo recentior. Transscripsi inde Ἐν ταῖς ἱστορίαις usque ἡ εὐχὴ βρῶμα καὶ πόμα, item caput XXV.

Q i. e. Venetus Marcian. class. VII. num. XL. saeculi XVI. De eo exponitur in catalogo codicum graecorum apud Nanios asservatorum pag. 355. sub numero CLVI. Habetur enim in eo codice loco XIII. pag. 153. Λόγος εἰς τὴν βρεφοκτονίαν παρὰ τοῦ Ἡρώδου τοῦ βασιλέως καὶ δυσσεβοῦς. Cuius sermonis initium Κέλευσις δὲ ἐξῆλθεν ἀπὸ Αὐγούστου (cap. XVII.) usque αἰσχύνομαι, item finem καὶ ἀπήγγειλαν ὅτι Ζαχαρίας πεφόνευται (cap. XXIV, 3.) usque πρὶν ἴδῃ τὸν Χριστὸν ἐν σαρκί, una cum clausula μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα σὺν τῷ ἀνάρχῳ καὶ παναγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, descripsimus.

R i. e. Dresdanus A 187. Codex est satis recens quidem sed nisi fallor in monte Sinaitico scriptus. In altera eius parte pag. 276., praemissa nota Σεπτευρίῳ η̄, habetur Ἱστορία Ἰακώβου εἰς τὸ γενέσιον τῆς παναγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀεὶ παρθένου Μαρίας.

Ad varietatem tituli quo protevangelium in antiquis libris insignitur supplementi caussa haec adde.

οἴμοι τοῖς ἀθλίοις· ὄνειδος ἐγενήθημεν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, καὶ οὐκ ἐσμὲν ἄξιοι ἵνα δέξηται καὶ ἡμῶν κύριος ὁ θεὸς τὰ δῶρα, καὶ δεκτὴν γενέσθαι τὴν θυσίαν ἡμῶν ἐνώπιον αὐτοῦ, καθὼς ἐδέξατο τὴν θυσίαν τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ etc.

Cod. Paris. 897. saec. XII. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν, πατριάρχου Ἱεροσολύμων, Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου λόγος εἰς τὸ γενέσιον τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου. (In eodem codice caput extremum breviter sic habet: Ἐγὼ δὲ Ἰάκωβος ἔγραψα τὴν ἱστορίαν ταύτην ἐν Ἱερουσαλήμ· ὅτι τῷ Χριστῷ πρέπει δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.) Vide Thil. Cod. Apocr. p. LV sq. Cod. Paris. 1173. saeculi XII. Τοῦ μακαρίου Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου καὶ ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου περὶ τῆς γεννήσεως τῆς ἁγίας θεοτόκου. Cf. Thil. l. l. Cod. Vind. Caesar. 6. (olim 150.) Τὸ γενέθλιον τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν. λόγος Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου. Vide Lambec. comm. lib. VIII. p. 110.

Ceterum ab ipso auctore nullus libri titulus profectus esse videtur: hinc tanta titulorum in codicibus varietas. Is quem nos recepimus, nescio an a similitudine tituli libri Gnostici Γέννα Μαρίας commendetur.

II. PSEUDO-MATTHAEI EVANGELIUM

SIVE

LIBER DE ORTU BEATAE MARIAE ET INFANTIA SALVATORIS.

III. EVANGELIUM DE NATIVITATE MARIAE.

Fabulae traditae evangelio Iacobi, quod iam circa initia saeculi tertii graecam ecclesiam pervagatum esse Origenes testatur, dubium non est quin mox ad Latinos etiam pervenerint. Cuius rei inprimis testes habemus Hieronymum et Innocentium I. Ille enim scribens de perpetua virginitate beatae Mariae contra Helvidium cap. VII. ad apocryphorum deliramenta diserte refert quae invito Luca de „obstetrice“, de „muliercularum sedulitate“ in partu Mariae circumferebantur, eaque in protevangelio magno cum studio exponi constat: cuius generis est etiam quod traditiones de sterilitate coniugii parentum Mariae divinitus sublata, de priore Iosephi coniugio deque fratribus Iesu, quos Helvidius quatuor esse dixerat (cf. contr. Helvid. cap. XII.), ad Matth. 12, 49 sq. reiicit; item quod ad Matth. 23, 35 sq. reprobat quae „ex quibusdam

apocryphorum somniis" de nece Zachariae patris Iohannis credebantur. Ac brevi post Hieronymum Innocentius I. in epistola ad Exsuperium data anno p. Chr. 405. ita scribit[1]) *Cetera autem quae vel sub nomine Matthiae* (al. *Matthaei*) *sive Iacobi minoris vel sub nomine Petri et Iohannis, quae a quodam Leucio scripta sunt, vel sub nomine Andreae, quae a Nexocharide* (al. *Xenocharide*) *et Leonida philosophis* (al. om *vel s. n. Andreae* usque *philos.*), *vel sub nomine Thomae, et si qua sunt alia, non solum repudianda verum etiam noveris esse damnanda.* Quibus ex locis apparet et Hieronymum et Innocentium[2]) traditionibus sub nomine Iacobi venditatis libere adversatos esse. Post vero haud pauci fuerunt qui aliter sentirent. Ita iam sexto fere saeculo auctor operis imperfecti in Matthaeum protevangelium — hoc enim ab eo significari clarum est — „historiam non incredibilem neque irrationabilem" dicit[3]).

Videntur autem Latini non diu in interpretando graeco Iacobi libro acquievisse, sed fabulas ibi traditas vario modo excoluerunt, cum aliis similibus sive ex graeco sive ex alio fonte haustis maximeque cum fabulis Pseudo-Thomae de infantia Christi coniunxerunt atque in nova commenta converte-

---

1) Cf. Galland. bibl. pp. VIII. p. 561. Locus est ad finem epistolae.

2) Augustinus quidem cap. IX. libri XXIII. *contra Faustum*, ubi exponit de libro Manichaeis probato, qui Γέννα Μαρίας inscribebatur, protevangelium ignorare videtur. Ibi enim ille sic: *ipse vero convincat non eam* (i. e. Mariam) *pertinuisse ad semen David, et hoc ostendat non ex quibuscumque litteris, sed ecclesiasticis canonicis catholicis. Aliae quippe non habent ad has res ullum pondus auctoritatis: ipsae sunt enim quas recipit et tenet ecclesia--. Ac per hoc illud quod de generatione Mariae Faustus posuit, quod patrem habuerit ex tribu Levi sacerdotem quendam nomine Ioachim, quia canonicum non est, non me constringit; sed etiam si hoc crederem, ipsum potius Ioachim dicerem aliquo modo ad David sanguinem pertinuisse et aliquo modo ex tribu Iuda in tribum Levi fuisse adoptatum. - Hoc ego potius vel tale aliquid crederem, si illius apocryphae scripturae ubi Ioachim pater Mariae legitur auctoritate detinerer, quam mentiri evangelium --.* Sed impugnanti tantopere apocryphum Fausti librum mentio apocryphi alius scripti, quo ad tuendam rem suam uti posset, non opportuna erat.

3) Cf. Opp. Chrysost. ed. Montfauc. tom. VI. pag. XXIV. *Nam sicut historia quaedam non incredibilis neque irrationabilis docet, quando gesta sunt quae refert Lucas, Ioseph absens erat.*

runt. Hoc in caussa fuisse videtur cur in celebri edicto Gelasii non modo *evangelium* sive, ut in aliis codicibus est, *evangelia nomine Iacobi* et *evangelia nomine Thomae*, sed praeterea etiam *liber de infantia Salvatoris* atque item *liber de nativitate Salvatoris et de Maria vel obstetrice* in apocryphis recensentur [1]). Quae sententia probatur ratione librorum latinorum qui ad aetatem nostram pervenerunt: eorum enim nullus ipsum Iacobi evangelium accurate versum continet, sed eiusmodi retractationes quae modo plura modo pauciora comprehendant, aliis de consilio additis, aliis caute demtis, aliis per lusum ingenii exaggeratis, graecum textum magis imitatione exprimentes quam ipsum reddentes.

Quadrant haec in utrumque libellorum nunc ipsum a nobis editorum, quorum alter qualis nunc est primum nostra cura prodit, alter dudum a pluribus editus est. Primum accuratius de illo videamus, quem Pseudo-Matthaei evangelium diximus. Priora eius capita viginti quatuor iam ante me Thilo edidit ex codice Parisiensi, cuius mentio etiam apud Cotelerium [2]) facta est, sub titulo historiae de nativitate Mariae et de infantia Salvatoris. Ab edendo alio eiusdem bibliothecae codice qui ad nostri textus et ambitum et rationem propius accedit, abstinere maluit, quum eam ob caussam quod „fabulas graecas partim ab auctore sive interprete latino ineptissime amplificatas vidit,“ tum quod „haud paucos locos a librariis ita depravatos offendit ut sensum verborum ne divinando quidem assequi posset.“ Nos vero quum in itinere italico in duos incidissemus codices eundem librum passim quidem cum magna textus differentia continentes, utrumque curiose descripsimus atque nunc edidimus: nimirum fabularum ampli-

---

1) Cf. Credner: Zur Geschichte des Kanons, pag. 215. 217. Decreti Gelasiani §§ 9 et 16.

2) Cf. ad Constit. apost. VI, 17. *Non enim unus duntaxat nebulo circa Servatoris infantiam comminisci sibi permisit, sed eiusdem* (i. e. Parisiensis) *bibliothecae codice* 2276. *legitur* Incipit historia de Ioachim et Anna, et de nativitate b. dei genitricis semperque virginis, et de infantia Salvatoris. - *Codice vero* 1697. *exstat liber tanquam Matthaei evangelistae* de infantia salvatoris, *narrationis cum praecedentibus partim similis partim dissimilis* etc.

ficatio, quam Thilo iure questus est, non probanda gustu nostro, sed minime contemnenda est propterea quod pertinet ad cognoscendum ingenium temporum eorum quibus debetur atque placuit, sive ab ipsis profecta sit Latinis sive ex orientalibus libris fluxerit, et quod nonnulla latine supplere videtur quae graece scripta perierunt. Valet id quod ultimo loco dixi in eas maxime fabulas quae ex evangelio Thomae desumtae videntur, cuius graece fragmenta tantum supersunt.

Praeterea dubium non est quin Vaticanus textus noster multo praestet codici Thilonis Parisiensi per priora ea capita quae is sola habet: nisi quod doctissimus editor passim legendo videtur falsus esse. Cf. exempli caussa cap. VII. ubi Thilo habet *deus a filiis colitur;* nos *deus in filiis colitur.* Ibidem Thilo *Deus castitate primo omnium probatur aut colitur;* nos *Deus in castitate colitur, ut primo omnium comprobatur:* VIII, 3. Thilo *Cumque erogasset singulas ad tria millia virgas et ex nulla earum exiisset columba:* nos *Cumque singulis erogasset, et ex nulla virga exisset columba:* VIII, 4. Thilo *Ego quidem non contemno voluntatem dei, si cognoscere possim quis;* nos *Ego quidem voluntatem dei non contemno, sed custos eius ero quousque hoc de voluntate dei cognoscam quis:* VIII, 5. Thilo *quasi in fatigationem sermonis*, nos *quasi in fatigationis sermone:* XII, 2. Thilo *quam si gustasset homo metuens;* nos *quam cum gustasset aliquis mentiens*: XII, 3. Thilo *melius est enim vitam tuam confessio prodat;* nos *melius est enim ut tua confessio te prodat:* XII, 4. Thilo *alii dicebant sanctitatem, alii vero per malam conscientiam accusabant eam. Tunc Maria videns populi suspicionem non ex integro fuisse purgatam - quoniam virum nunquam cognovi, sed nec cognoscere habeo; quia ab infantia - in hoc mentem definivi, et hoc deo meo votum feci ut - in qua me confido ipsi soli vivere et ipsi soli sine aliqua pollutione quamdiu vixero permanere;* nos *alii dicebant sanctam et immaculatam; alii vero malam et contaminatam. Tunc Maria videns se in suspicione populi esse nec se eo integre videri purgatam - quoniam virum nunquam cognovi; sed ab eo cognoscor cui ab infantia - mentem meam devovi. Et hoc deo meo votum*

feci ab infantia mea ut - in qua me confido ipsi soli vivere et ipsi soli servire: et in ipso quamdiu vixero sine pollutione permanebo.

In edendo autem ita versati sumus ut textum Vaticani codicis, quem A diximus, plerumque sequeremur, lectionibus codicis Laurentiani i. e. B, item Parisiensis num. 5559. A. (Cotelerii tempore num. 2276.) saeculi XIV. (apud nos C) et alterius Parisiensis num. 1652. saeculi XV. (apud nos D) in commentario exhibitis. Posterioris enim codicis Parisiensis lectiones Thilo passim ad suum textum adnotavit; praetereaque exhibuit inscriptiones singulorum quae in eo codice sunt capitum hunc in modum:

I. De patre et matre sanctae Mariae virginis. II. De recessu Ioachim ab Anna. III. De regressu Ioachim ad Annam. IV. De ortu beatae Mariae. V. De gratiarum actione Annae. VI. De commendatione beatae Mariae. VII. De voto virginitatis beatae Mariae. VIII. Quare beata Maria commissa fuit Ioseph. IX. De annuntiatione dominica. X. De moestitia Ioseph pro beata Maria gravida inventa. XI. De consolatione Ioseph facta per angelum. XII. De calumnia Iudaeorum in Ioseph et beata virgine facta. XIII. De tempore ortus Christi et duabus obstetricibus et pastoribus et stella. XIV. De egressu beatae Mariae a spelunca in praesepio (?). *XV. De circumcisione domini et adventu magorum in Ierusalem. XVI. De Ypapanti domini. XVII. De nece puerorum et fuga Ioseph in Aegyptum. XVIII. Quomodo Iesus sedavit dracones. XIX. Quomodo leones et pardi Iesum sunt secuti. XX. De palma inclinata per Iesum aquam producente. XXI. De benedictione palmi et rami eius translatione. XXII. De itinere per Iesum abbreviato. XXIII. Quomodo ingresso Iesu in Aegyptum idola corruerunt. XXIV. De honore Iesu exhibito per Afrodisium. XXV. De pisce arido vitae restituto. XXVI. De risu Iesu propter passeres sibi invicem insidiantes. XXVII. De egressu Iesu et Mariae de Aegypto. XXVIII. De aqua pluviali clarificata et decem passeribus de luto factis in sabbato. XXIX. De Pharisaeo mortuo ad vocem Iesu. XXX. De puero qui percussit Iesum morti tradito et quibusdam caecitate perculsis. XXXI. Quod Iesus prohibuit Ioseph ne per iram ipsum tangeret. XXXII. De Zachaeo magistro Iesu et*

verbis eorum. XXXIII. Quod Iesus suscitavit puerum cum eo ludentem. XXXIV. Quod Iesus sanavit pedem findentis ligna. XXXV. Quod Iesus attulit aquam beatae Mariae in pallio suo. XXXVI. De tritico a Iesu multiplicato. XXXVII. De ligno per Iesum distento. XXXVIII. De quodam magistro Iesu vita privato. XXXIX. De quodam alio magistro Iesu, cuius benignitate Iesus suscitavit magistrum defunctum. XL. Quomodo Iesus sanavit Ioseph a veneno viperae. XLI. De septem lacubus et duodecim passeribus et duobus pueris per Iesum traditis morti. XLII. De filio cuiusdam mulieris per Iesum vitae reddito. XLIII. Quomodo Iesus intravit in cryptam leaenae. XLIV. Quomodo aqua Iordanis divisa est ante eos. XLV. Quomodo defunctus resuscitatus est per sudarium Ioseph. XLVI. Quomodo Zachias rogavit Ioseph et Mariam ut traderent Iesum magistro nomine Levi. XLVII. Quomodo Iesus sanctificabat et benedicebat convivantes. XLVIII. Commendatio Iesu et Mariae matris eius.

Sed antequam dicamus de altero libro qui de nativitate Mariae inscribitur, explicandum est de titulo evangelii Pseudo-Matthaei: hoc enim ipsi priorem librum insigniendum duximus, postquam editores operum Hieronymi aliique, quorum exemplum etiam Thilo secutus est, librum de nativitate Mariae, apud nos tertio loco positum, eo nomine dixerunt. Cuius rei iudicium haud dubie primum pendet a codicum auctoritate, non tam ab ipso eo quem habent titulo libri, quam ab epistolis episcoporum et Hieronymi libro praefixis: in his enim Matthaeus diserte auctor praedicatur. Iamvero non tantum Vaticanus codex is quem maxime secuti sumus illas epistolas nostro libro praepositas habet, sed etiam alter ille Cotelerii Parisiensis[1]) et Laurentiani duo a Bandinio accurate descripti, alter Medic. plut. XIX. cod. 10., alter bibl. S. Crucis plut. XV. cod. 12.[2]). Neque aliter, ut videtur, in

1) Cf. supra notam 2) p. XXIV.

2) Cf. Bandin. Catalog. I. p. 523., ubi de priore, quo Hieronymi opera continetur, haec afferuntur: *Hieronymi epistola sive praefatio in libro de infantia Salvatoris ad Cromantium et Heliodorum.* Post inscriptionem *Dominis sanctis ac beatissimis* etc incipit *Qui terram auri conscientia* (sic) *fodit* etc.

Grabii codice Oxoniensi fit [1]); atque consentit etiam libellus saeculo quinto decimo editus sub titulo infantiae Salvatoris [2]). Contra est uterque Thilonis codex Parisiensis, ubi Iacobus filius Iosephi auctor fingitur [3]), consentiente etiam Cantabrigiensi codice recentissimae aetatis a Thilone inspecto [4]). Accedit quod opusculum alterum de nativitate Mariae plerumque cum Hieronymi litteris inveniri videtur, quamquam de ea re non satis constat.

Sed omnem dubitationem nostram sustulit hoc quod episcopi duobus epistolae locis et virginis matris et Salvatoris infantiam hoc evangelio Matthaei contineri significant, atque in ipsis Hieronymi litteris est *nos suis orationibus adiuvent qui ad Salvatoris nostri sanctum infantiam per nostram potuerint obedientiam pervenire.* Haec minime quadrant in breve illud de nativitate Mariae evangelium, quod eo ipso loco desinit ubi sermo

---

et desinit *per nostram poterunt obedientiam pervenire.* Liber incipit *Una die admonitus est in somnis Ioseph ab angelo domini* (cf. apud nos XVII, 2.) Desinit *ipse Iesus Christus, qui eum sanavit, sanet nos a peccatis, qui est benedictus* etc. (Haec extrema quadrare videntur in finem capitis nostri XLI.) Ibidem tom. IV. p. 474. de altero codice explicatur. Praemissa eadem illa Hieronymi epistola caput primum est *de fuga Iesu in Aegyptum* (cf. cap. XVII.). Extremum hanc habet epigraphen: *Quomodo, quando simul comedebant, Iesus mensae benedicebat, et quando dormiebat, claritas dei super eum fulgebat.* Desinit *in die sive in nocte, claritas dei resplendebat super eum, in saecula saeculorum. Amen.* (Haec satis respondent nostris capite XLII.)

1) Quod enim Grabius ad Irenaei I, 17. (apud Massuet. I, 20.) notavit, contineri eo codice *Pseudo-evangelium Leucii,* id inde explicandum videtur quod Leucius idem Matthaei scriptum ad suam mentem conformatum edidisse in litteris fingitur Hieronymi.

2) Cf. Lud. Hain Repertorium bibliographicum, ubi II, 1. p. 130. numero 9178. commemoratur *Infantia Salvatoris. Libellus de infantia Salvatoris a beato Hieronymo translatus.* Qui libellus nec a Ludov. Hain visus est nec a Thilone nec a me.

3) Ceterum „Iacobus filius Iosephi" idem est qui in graecis libris mss. protevangelii ἀδελφόθεος dicitur; neque magis alius est Ἰάκωβος Ἑβραῖος Epiphanii monachi, quum illum in ipso Mariae partu interfuisse faciat: Ἰάκωβος Ἑβραῖος τότε παρών etc. Cf. Epiph. edita et ined. cura Dressel. p. 23.

4) Cf. Cod. apocr. p. CXV. In altero codice nostro, i. e. Laurentiano, nec epistola nec magis ulla inscriptio esse videtur; certe enim nihil eiusmodi in schedis meis notavi.

de infantia Salvatoris instituendus est. Quod quam male habeat, iam olim sensit is qui alterum litterarum Hieronymi finxit exemplum [1]), in quo sola nativitas Mariae eo Matthaei evangelio tradi bis dicitur, nulla prorsus infantiae Salvatoris mentione iniecta. Reperiuntur autem posteriores istae Hieronymi litterae multo rarius in codicibus quam priores, ad quarum emendationem inventae sunt: mihi quidem ex editionibus tantum operum Hieronymi innotuerunt, unde in collectiones apocryphorum transierunt. Ceterum emendator ille incaute hoc fecit quod episcoporum litteras intactas reliquit, in quibus pariter atque in Hieronymi responso de infantia Salvatoris sermo est.

Quibus ex omnibus clarum fit, epistolas episcoporum et Hieronymi non posse ab ipso inventore evangelio de nativitate Mariae praefixas esse, neque magis eum libellum Pseudo-Matthaei nomine quippe ex iisdem epistolis desumto posse insigniri. In altero vero libro qui et est et inscribitur *de ortu Mariae et infantia Salvatoris*, nihil contrarium habetur epistolis illis, quas et ipse, ut vidimus, in antiquis codd. multis praepositas habet: quapropter huic titulus evangelii Pseudo-Matthaei ex illarum epistolarum auctoritate restituendus erat.

Iam vero sede harum epistolarum iure mutata mutatur etiam iudicium de utriusque libri aetate, consilio, auctoritate, quod in dissertatione nostra *de evangeliorum apocryphorum origine et usu* §§ 11. et 12. fecimus. Ad quod enim maxime compilatorem evangelium de nativitate Mariae composuisse ibi diximus, ut contra haereticos, nominatim Manichaeos et Montanistas, commento de Levitico genere Mariae unice delectatos Davidicam Mariae virginis progeniem evinceret, id utrique evangelio commune est. Porro in commendandis vitae monasticae praeceptis grave illud duximus quod auctor evangelii de nativitate Mariae VII, 4. scripturam protevangelii cap. VIII. τοὺς χηρεύοντας τοῦ λαοῦ reddidit „nuptui habiles non coniugatos“, quorum loco Pseudo-Matthaeus noster habet

---

1) In commentario adscripsimus pag. 52.

„quicumque sine uxore est". At hoc posterius, si verum quaeris, maiorem antiquitatem sapit altera scriptura, qua novi aliquid cum gravitate additur. Quod eo plus momenti habet quoniam ad repraesentandam ipsam Iosephi personam valuit: is enim grandaevus quidem dicitur, sed ignoratur prius eius coniugium, ignorantur etiam filii. Multo id aliter fit in Pseudo-Matthaeo nostro VIII, 4., contra quem ipsum dixeris evangelium de nativitate Mariae scriptum esse. Mitto id genus alia. Pseudo-Matthaei enim evangelium, quod nobis dicitur, haud dubie locis pluribus antiquiorem refert haeresin, eiusmodi quidem cui ipsa ecclesia indulgebat; alterum de nativitate Mariae quamquam cum luxuria sententiarum verborumque, tamen caute et salva quadam sobrietate catholica scriptum est. Hinc nescio an a veritate non nimis aberret si cui posterius excogitatum videatur ad eliminandum prius, cuius textum quemadmodum in nostris codicibus superest, ab exemplis antiquissimis vario modo deflexisse credibile est.

Illud vero negari non potest, iam media aetate eum qui est de nativitate Mariae librum ad Hieronymum Matthaei interpretem referri consuevisse, etsi antiquorum scriptorum de evangelio Pseudo-Matthaei testimonia saepe difficile dictu est utrum spectent ex duobus libris nostris. Primus quidem qui librum de nativitate Mariae nomine Matthaei insignitum testetur, Fulbertus videtur esse Carnotensis saec. IX. episcopus. Cf. serm. eius de nativ. Mar. II. et III.[1]) Postea, qua re Thiloni

---

[1]) Cf. Biblioth. PP. Lugdun. tom. XVIII. p. 38 sqq. Sermone III. haec leguntur: *Exstat quaedam non usitata relatio, quae clarissimi interpretis Hieronymi praenotatur nomine, referens beatum Matthaeum post editum evangelium ortum praefatae virginis atque initiamenta puerilia Iesu Christi ita obscuris manu propria obsignasse litteris hebraicis ut nullis infidelium illud vellet patere superfluis et mordacibus ictibus; quae tunc a praelibato interprete feruntur transportata, quibusdam obnixe petentibus, ad linguae latinae notitiam* etc. Quo loco etsi de ipso libro nihil accuratius definit, atque inde quod eum „ortu virginis" „initiamenta puerilia Iesu Christi" coniuncta dicit ad alterum concludi librum potest, tamen probabile non est sermone III. Fulbertum de alio scripto exponere quam II. sermone, ubi, Matthaei quidem nomen tacens, plura ad verbum ex libro nostro de nativ. Mar. affert. Cf. Thil. Cod. apocr. p. XCVIII. Quam parum vero ipso media aetate de auctoris nomine

assentior [1]), eo potissimum ad litteras atque artes vim habuit quod exeunte saeculo XIII. in historiam Lombardicam sive Legendam auream fere tota recepta est. Cf. cap. CXXXI. (antea 126.) ed. Graesse 1846. pag. 585 sqq. [2]), unde plura utiliter conferri possunt cum textu a nobis edito. Hunc vero textum repetivimus quemadmodum ex editionibus operum Hieronymianorum Erasmi, Marian. Victorii, Tribbechovii, Martianaei, Vallarsii, in codices apocryphos Fabricii et Thilonis transiit, nisi quod vulgatam scripturam aliquoties emendavimus, collato insuper evangelio Pseudo-Matthaei, cuius codex noster Ambrosianus (*Amb*) sive Laurentianus documento est, alterum horum librorum ex altero interpolatum esse.

---

huic historiae virginis praeposito constiterit, Roswitha poetria saec. X. testatur, quae eam historiam, quam ipsa versibus hexametris expressit, sub nomine Iacobi scriptam reperit. Cf. Rosw. opp. ed. Schurzfleisch. 1707. pag. 73 sq.

1) Cf. Cod. apocr. XCVI.

2) Ibi etiam refertur ad Hieronymum verbis his *Hystoriam autem nativitatis virginis beatus Hieronymus, ut in prologo refert, adolescentulus in quodam libro legit, sed post multum temporis, ut se ibidem legisse recoluit, primo rogatus transscripsit,* cf. pag. 587. Ipsa historia sic inchoatur: *Ioachim namque ex Galilaea et civitate Nazareth sanctam Annam ex Bethlehem duxit uxorem. Ambo autem iusti erant et ambo sine reprehensione in omnibus mandatis domini incedebant, omnemque suam substantiam trifarie dividebant, unam partem templo et templi servitoribus impendebant* etc. Pergitur usque ad verba *virgo autem Maria cum VII virginibus coaevis et collactaneis suis, quas ob ostensionem miraculi a sacerdote acceperat, ad domum parentum in Nazareth reversa est,* cf. finem capitis VIII. Reliqua i. e. capp. IX. X. brevissime absolvuntur his *In diebus autem illis angelus Gabriel ei oranti apparuit et de ea nasciturum dei filium nuntiavit.* De singulis cf. *ipse procul dubio esset cui virgo desponsari deberet,* ad VIII, 1. Memorabilis in media historiae serie locus hic est *Ait Hieronymus in quadam epistola ad Chromatium et Heliodorum quod beata virgo hanc regulam sibi statuerat ut a mane usque ad tertiam orationibus insisteret, a tertia usque ad nonam textrino operi vacaret; a nona ab orationibus non recedebat, quousque angelus apparens sibi escam daret.* Haec enim non in Hieronymi epistola leguntur sed in eo quod nobis est Pseudo-Matthaei evangelio cap. VI, 2. Vestigium est hoc antiquioris famae huius evangelii. Praeterea etiam cum notitia de cognatis Iesus a nobis pag. 104. exhibita quae conferantur offert idem illud Legendae aureae caput. Cf. ed. Graesse pag. 586.

IV. HISTORIA IOSEPHI FABRI LIGNARII.

Historiam Iosephi fabri lignarii latine edidimus, repetentes interpretationem Wallini de arabico factam, apud Thilonem cura Aemilii Roediger aliquoties mutatam. Arabicus vero textus et ipse deberi videtur interpreti operis coptice scripti. Quod quam recte cum Thilone et Dulaurier (vide infra) statuamus, primum probatur codicibus copticis partim memphiticae partim sahidicae dialecti quibus haec historia continetur. (Vide infra.) Ita enim fere fiebat ut qui primum coptice scriberentur libri, ii post arabice verterentur: quemadmodum apud Coptos etiamnum multi libri habentur ad marginem antiquioris textus coptici arabica versione donati, rursusque alii arabice tantum scripti ad ipsos usus ecclesiasticos adhibentur, quale est etiam Synaxarium Mediceum ecclesiae Coptorum Alexandrinae anno Christi 1425 exaratum[1]). Nimirum dudum sermo copticus apud ipsos Coptos abolevit in eiusque locum arabicus successit. Atque etiam arabicus codex is quo ad edendum Wallinus usus est, ex Aegypto Parisios cura Wanslebii advectus est, qui haud dubie ex aliquo Coptorum monasterio sive Cairi sive in deserto Libyae adeptus erat. Porro Coptum potissimum auctorem libri suadet quod cultus nutricii Iesu Monophysitis africanis prae ceteris tantopere placuit ut is apud Coptos primum videatur suum diem festum habuisse[2]). Quod institutum a Coptis ad alios Christianos orientales atque multo post ex oriente in ecclesiam latinam transisse probabile est[3]). Ad id enim historia Iosephi, homiliae potius quam

---

1) Cf. Asseman. catalog. biblioth. Medic. Laurent. et Palat. codd. mss. oriental. (Florent. 1742.) p. 164 sqq. Thil. cod. apocr. p. XXI.

2) Is notatur in Synaxario, quod supra commemoravimus, pag. 185. ad diem 26. mensis Abib (i. e. 20. m. Iulii) verbis his *Requies sancti senis iusti Iosephi fabri lignarii, Deiparae virginis Mariae sponsi, qui pater Christi vocari promeruit.*

3) Ita senserunt etiam Tillemontius et Bollandus. Ille enim *Memoires pour servir à l'histoire ecclés.* tom. I. p. 1. pag. 135. sic scribit: *On pretend que les Cophtes et les autres Orientaux en font une feste fort solennelle le* 20. *de Juillet, auquel ils mettent sa mort sur l'autorité d'une vie pleine de fables. Bollandus croit que les Carmes ont apporté d'Orient cette feste en*

historiae rationem referens, inprimis destinata fuisse videtur ut die Iosephi festo, in memoriam obitus eius instituto, in conventu sacro praelegeretur. Dies ille non modo in libello nostro commemoratur cap. 29., quemadmodum fieri solet in vitis sanctorum eidem usui destinatis, et solemne anniversarium commendatur, sed etiam oblationibus ea occasione faciundis aeterna praemia proponuntur cap. 26.

Denique sententia nostra de coptica origine confirmatur pluribus locis libri dogmaticis, cuiusmodi est convivium mille annorum capite 26. commemoratum. Facile enim chiliasmus quem vocant Coptis Christianis, ingenii mystici et fanatici, maximeque iis qui innumeris monasteriis deserta Libyae incolebant, etiam tum placere poterat quum ecclesia et graeca et latina dudum repudiarat. Item quae capite 14. de natura spiritus sancti praecipiuntur cum iis fere conveniunt quae a Cyrillo Alexandrino in anathem. IX. (cf. Theodoret. opp. IV. p. 717.) in eam rem dicta sunt.

Quae quum ita sint, omnino deserenda est Isidori de Isolanis sententia qui hebraeum malebat auctorem, permotus maxime auctoritate exempli latini quod anno 1340. ex hebraeo translatum esse subscriptio testabatur. Possit aliquis in usum Christianorum ex Iudaeis Aegyptum et Syriam incolentium opus copticum hebraice versum opinari, sed id a consuetudine abhorret Christianorum ex Hebraeis ubique bilinguibus, neque magis id sententiae Isidori de Isolanis aut subscriptioni codicis illius latini conveniens est. Verum ita existimandum est, interpretem latinum commendandi libri caussa ad hebraeum provocasse textum, quemadmodum tot apocryphorum eius generis auctores ex hebraeo se transtulisse finxerunt. Quod ut ille fingeret, fecit etiam quod primo capite apostoli hunc sermonem

---

l'Eglise d'Occident, et que les Cordeliers l'ayant receue en 1399., *elle s'est ensuite rependue dans toutes les Eglises latines.* De tempore quo memoria Iosephi festa apud Latinos recepta sit dissentit vel certe videtur dissentire a Bollando Calmet. Cf. eius *dissert. de S. Ioseph S. Mariae virg. coniuge* art. VIII. (Luc. 1729.) ubi ait *Dies obitus ad* 19. *Martii notatur in martyrologiis ultra* 800 *annos vetustissimis, quem diem festum agit in eius memoriam ecclesia latina.*

litteris consignatum reliquisse dicuntur in bibliotheca Hierosolymitana [1]).

Quam ad antiquitatem haec historia Iosephi fabri lignarii referenda sit, accuratius definiri poterit ubi de tempore institutae memoriae Iosephi festae compertum fuerit. Rursus vero inde quod libellus noster coptice, et quidem in utraque dialecto et memphitica et sahidica, scriptus reperitur, concludendum est ad magnam eius instituti antiquitatem. Saeculo fere quarto si Coptum auctorem scripsisse dicimus, nihil in ipso libro ei sententiae contrarium habebimus. Convenit enim simplicitas qua res ex evangelio Iacobi petitae per priora novem capita narrantur. Item res quae Iosephum senem spectant, quae mortem et animarum piarum statum, quae angelos et coelos similiaque, ut nihil novellae superstitionis produnt, ita concordant maxime cum iis Iudaeorum de his rebus opinionibus quae primis saeculis a Christianis etiam plerisque receptae sunt. Inprimis notabile est convivium mille annorum capite 26. memoratum, quod post saeculum tertium vix amplius nisi apud haereticos auctoritatem habebat; item quod capite 5. mors instare dicitur Mariae virgini, quam quinto iam saeculo in coelum assumtam esse permultis placebat.

Restat ut de editione nostra explicemus, quam ab editione principe Wallini inprimis pendere, iam supra significatum est. Georgius enim Wallinus, natione Suecus, ex cod. ms. Parisiensi arabice edidit, addita versione latina et magna notarum copia, anno 1722 [2]). Codicem eum arabicum in bibliotheca Regia notatum dicit Wallinus numero CCCCXXXII [3]). Ver-

---

1) Et h. l. et in iis quae sequuntur plura conformavimus ad § 14. dissertationis nostrae Haganae; cf. pag. 52 sqq.

2) Libri titulus hic est: Historia Iosephi fabri lignarii. Liber apocryphus ex codice manuscripto Regiae bibliothecae Parisiensis nunc primum arabice editus nec non versione latina et notis illustratus a Georgio Wallin, Sueco. Lipsiae, MDCCXXII.

3) Docuit Thilo ex Actis Sanctorum iam ducentis annis ante Wallinum fabulae nostrae notitiam dedisse Isidorum de Isolanis. Locus Actorum d. XIX. Martii tom. III. p. 7. sic habet: Kalendaria coptica ad XX. diem Iulii festum Iosephi referunt, et in eo quidem quod apud Seldenum est libro de Synedriis Hebraeorum ad calcem expressum additur fabri lignarii. Testatur

sionem Wallini primum repetiit Fabricius in cod. Veteris Testamenti pseudepigr. II. p. 309 sqq., nullis notis nec ex Wallini opere redditis nec a se additis. Thilo vero ipsum textum arabicum recudendum curavit, scriptura passim ab Aemilio Roediger restituta, versionem aliquot locis mutatam repetiit, delectam notarum partem ipsis Wallini verbis exscripsit. Idem primus attendit ad fragmenta historiae Iosephi coptica, descripta a Georg. Zoega in catalogo codd. copticorum mss. qui in Museo Borgiano Velitris adservantur, Romae a. 1810. Est enim in Borgiana collectione codex copt. num. XXV. (descriptus) ex volum. Vatic. LXVI. (apud Asseman. in bibl. orient. tom. I. p. 618. est cod. copt. XV., anno p. Chr. 1067. scriptus), qui totam nostram de vita et morte Iosephi historiam continet, unde Zoega praeter librarii subscriptionem non attulit nisi initium, a nobis sub textu pag. 115. repetitum. Recenset vero etiam in catalogo p. 225. fragmentum sahidici codicis [1]), quod foliis iis octo quibus constat cap. XIV. usque cap. XXIII. complectitur. Inde quicquid Zoega latine exscripsit, diligenter in notis ad textum notavimus. Cum quibus Zoegae excerptis coniunximus quae ex eodem fonte hausta nuper edidit Ed. Dulaurier. Is enim ea fragmenta quae ipso sahidico textu a Zoega exscripta sunt, accuratius quam Zoega interpretatus est. Quod fecit in libello cui titulus est: „Fragment des révélations apocryphes de S. Barthélemy et de l'histoire des communautés religieuses fondées

---

autem Isidorus de Isolanis, ex ordine S. Dominici, ante annos 140. (circa annum 1522.) scriptor, in *Summa de donis S. Iosephi* parte IV. cap. 9., orientis Catholicos consuevisse eum diem ingenti cum veneratione agere suisque in ecclesiis quandam S. Iosephi vitam legere, cuius de hebraeo in latinum anno 1340. translatae nactus exemplar, illius epitomen tradit, multis omissis quae ab sanctae Romanae ecclesiae cultoribus, cuius deficere nequit veritas Christo conservante, minime reciperentur. In hac autem Christus ipse, cui in monte oliveti ad discipulos loquenti tota illa de Iosepho narratio tribuitur, sic concludere fingitur *Et posuerunt corpus Ioseph patris mei in sepulcro iuxta corpus patris sui Iacob.*

[1]) Ad eundem codicem olim pertinuisse videtur folium unum a Zoega sub num. CXVI. p. 223. memoratum, in quo Iesus narrat *quomodo eum concepit virgo Maria et peperit in Bethlehem prope monumentum Rachelis.* Haec enim, ut iam Thilo indicavit, in caput nostrum VII. quadrant.

par S. Pachome. Traduit sur les textes copte-thébains inédits conservés à la bibl. du Roi par M. Édouard Dulaurier. Paris 1835. Cf. ibi pag. 23—29., ubi magnam partem fragmenti sahidici interpretatur. Praefatur autem pag. 23. inter alia haec: En comparant les récits de l'écrivain arabe avec ceux de l'auteur copte, on se convaincra que l'ouvrage du premier n'est qu'une traduction abrégée de l'original égyptien. - Cette composition se rattache trop évidemment par le fond des idées aux doctrines théosophiques dont l'Égypte fut la patrie, et par son style à ce caractère de simplicité qui est propre à la langue copte, pour qu'il soit possible de supposer que l'original n'ait pas été écrit en cet idiome, et qu'il ait vu le jour ailleurs que sur les bords du Nil.

V. VI. EVANGELIUM THOMAE

GRAECE A: GRAECE B.

VII. EVANGELIUM THOMAE LATINUM.

Evangelium Thomae eadem fere cum Iacobi libro [1]) et antiquitate et celebritate est. Veterum enim testimonia repetenda sunt ab Origene qui hom. 1. in Lucam ipsum commemorat

---

1) Supra pag. XIII. non satis accurate vidimus de Iustino protevangelii teste. Quod enim ille Christum in spelunca natum esse dicit, id eo magis ex protevangelio haustum videtur, quoniam accedunt alia quae similiter efficiunt Iustinum eo libro usum esse, quemadmodum nuper rectissime observavit Hilgenfeld: Kritische Untersuchungen über die Evangelien Justins etc. p. 153 sqq. Huiusmodi est Apolog. I, 33. pag. 75. (ed. Colon. 1686.) ubi haec verba angeli ad Mariam esse dicuntur Ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ ἐκ πνεύμ. ἁγ. καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται. καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτ. αὐτῶν. In his illud υἱὸς ὑψίστου cum protevangelio cap. XI. concordat, Luca 1, 35. υἱὸς θεοῦ tenente. Et quod cum prioribus Ἰδοὺ - κληθήσεται coniungit καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει etc., id eodem prorsus modo in protevangelio fit; a Lucae vero textu ea verba plane desunt, et apud Matthaeum ab angelo ad Iosephum dicta traduntur. Cf. etiam ea quae sequuntur apud Iustinum, ubi est ὅθεν καὶ ὁ ἄγγελος πρὸς τὴν παρθένον εἶπε Καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ - ἀπὸ τ. ἁμαρτ. αὐτ. Rursus memorabilis locus est dialogi cum Tryphone 100. p. 327. eo quod Maria virgo ex nuntio Gabrielis χαρὰν λαβοῦσα dicitur, quemadmodum in protevangelio XII, 2 est

secundum Thomam evangelium[1]), et ab Irenaeo, quo titulo quidem libri tacito fabulam Marcosiorum affert in libro nostro scriptam[2]). Quibus proxime adiungendus est auctor Philosophumenorum Origenis nomine nuper editorum, aequalis certe Origenis, nisi forte est Hippolytus. Hic quoque ex ipso secundum Thomam evangelio haurire se dicit, quamquam quae affert verba in fragmentis quae hodieque supersunt non leguntur[3]). Arguit autem eo libro usos esse Naassenos constituentes sectam gnosticam saeculo secundo fere medio[4]): unde quam grave eximiae antiquitatis evangelii secundum Thomam sumendum sit argumentum, in promtu est. A quibus secundi et ineuntis tertii saeculi testimoniis pergendum est ad Eusebium et Cyrillum Hierosolymitanum, quorum ille exhibito canonicorum scriptorum catalogo evangelium Thomae recenset

Χαρὰν δὲ λαβοῦσα Μαριὰμ ἀπῄει πρὸς Ἐλισάβετ etc. Quibus ex locis hoc probabile fit, Iustinum memoriter afferentem quae circa Mariae nuntiationem legisset, cum canonicis verbis commiscuisse apocrypha, et quidem ea quae etiamnum in protevangelio scripta reperimus.

1) Origenis verba ex vetere interprete sunt *Scio evangelium quod appellatur secundum Thomam, et iuxta Matthiam, et alia plura legimus, ne quid ignorare videremur, propter eos qui se putant aliquid scire si ista cognoverint.*

2) Irenaei locus est adv. haeres. I, 20. Πρὸς δὲ τούτοις ἀμύθητον πλῆθος ἀποκρύφων καὶ νόθων γραφῶν, ἃς αὐτοὶ ἔπλασαν παρεισφέρουσιν εἰς κατάπληξιν τῶν ἀνοήτων καὶ τὰ τῆς ἀληθείας μὴ ἐπισταμένων γράμματα. προσπαραλαμβάνουσι δέ etc. inde a προσπαραλαμβ. totum locum adscripsimus pag. 140. In nostris evangelii Thomae recensionibus cf. graece A VI, 4: graece B VII, 2: latine VI, 7: Pseudo-Matth. XXXI.

3) Cf. Orig. Philosophumena ed. Emm. Miller Oxon. 1851. p. 101. περὶ ἧς διαρρήδην ἐν τῷ κατὰ Θωμᾶν ἐπιγραφομένῳ εὐαγγελίῳ παραδιδόασι λέγοντες οὕτως· Ἐμὲ ὁ ζητῶν εὑρήσει ἐν παιδίοις ἀπὸ ἐτῶν ἑπτά· ἐκεῖ γὰρ ἐν τῷ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ αἰῶνι κρυβόμενος φανεροῦμαι. τοῦτο δὲ οὐκ ἔστι Χριστοῦ ἀλλὰ Ἱπποκράτους λέγοντος· Ἑπτὰ ἐτῶν παῖς πατρὸς ἥμισυ· ὅθεν οὗτοι τὴν ἀρχέγονον φύσιν τῶν ὅλων ἐν ἀρχεγόνῳ τιθέμενοι σπέρματι, τὸ Ἱπποκράτειον ἀκηκοότες ὅτι ἔστιν ἥμισυ πατρὸς παιδίον ἑπτὰ ἐτῶν, ἐν τοῖς τέσσαρσι [καὶ δέκα] φασὶν ἔτεσι κατὰ τὸν Θωμᾶν εἶναι φανερούμενον. Cf. cum istis ἐμὲ ὁ ζητῶν εὑρήσει ἐν παιδίοις Pseudo-Matth. evang. XXX, 4. *Fui inter vos cum infantibus* etc.

4) Cf. Orig. Philos. p. 94. [οἱ] ἐπικληθέντες Ναασσηνοὶ τῇ ἑβραΐδι φωνῇ οὕτως ὠνομασμένοι· νάας δὲ ὁ ὄφις καλεῖται. μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεκάλεσαν ἑαυτοὺς Γνωστικούς. Ibidem p. 277. εἰ δὲ καὶ ἕτεραί τινες αἱρέσεις ὀνομάζοντο Καϊνῶν, Ὀφιτῶν etc.

inter scripta nomine apostolorum ab haereticis evulgata[1]), hic vero duobus Catechesium suarum locis Manichaeorum scriptis adnumerat, ita quidem ut sub nomine Thomae latere dicat Thomam unum ex tribus Manetis discipulis[2]). Quae Cyrilli de auctore libri sententia longum errorem praeivit: multi enim eum secuti sunt veteres, ut Leontius Byzantinus[3]), qui de sectis scripsit ineunte fere saeculo septimo, et Petrus Siculus historiae Manichaeorum auctor saeculo IX.[4]), quibus assenserunt inter eos qui recenti memoria in eam rem inquisiverunt, Richardus Simon[5]) et Mingarellius[6]). Errare vero Cyrillum, postquam allata sunt Irenaei, Origenis et Pseudorigenis testimonia, non est quod demonstretur. Nimirum quem ille librum apud Manichaeos inprimis in usu esse[7]) noverat, eum ab iisdem compositum ex coniectura arbitrabatur. Thomae

---

1) Cf. hist. eccles. III, 25. ἵν᾽ εἰδέναι ἔχοιμεν αὐτάς τε ταύτας καὶ τὰς ὀνόματι τῶν ἀποστόλων πρὸς τῶν αἱρετικῶν προφερομένας (sc. γραφάς), ἤτοι ὡς Πέτρου καὶ Θωμᾶ καὶ Ματθία ἢ καί τινων παρὰ τούτους ἄλλων εὐαγγέλια περιεχούσας etc.

2) Catech. IV, p. 66 sq. Oxon. 1703. τῆς δὲ καινῆς διαθήκης τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια· τὰ δὲ λοιπὰ ψευδεπίγραφα καὶ βλαβερὰ τυγχάνει. ἔγραψαν καὶ Μανιχαῖοι κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον, ὅπερ ὥσπερ εὐωδίᾳ τῆς εὐαγγελικῆς προσωνυμίας διαφθείρει τὰς ψυχὰς τῶν ἁπλουστέρων. Catech. VI, p. 98. μηδεὶς ἀναγινωσκέτω τὸ κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον· οὐ γάρ ἐστιν ἑνὸς τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ἀλλ᾽ ἑνὸς τῶν κακῶν τριῶν τοῦ Μάνη μαθητῶν.

3) Cf. Lib. de sectis ed. Leunclav. Basil. 1578. p. 432. οὗτοι (i. e. Μανιχαῖοι) καὶ βιβλία τινὰ ἑαυτοῖς καινοτομοῦσι. λέγουσι γὰρ εὐαγγέλιον κατὰ Θωμᾶν καὶ Φίλιππον, ἅπερ ἡμεῖς οὐκ ἴσμεν.

4) Cf. Hist. Manich. ed. Rader. p. 30. Μαθηταὶ δὲ τούτου τοῦ ἀντιχρίστου Μάνεντος γεγόνασι δώδεκα. Σισίνιος ὁ τούτου διάδοχος, καὶ Θωμᾶς ὁ τὸ κατ᾽ αὐτὸν Μανιχαϊκὸν εὐαγγέλιον συντάξας.

5) Cf. Nouv. observ. sur le texte du N. T. p. 5. - *S. Cyrille de Jerusalem a attribué cet ouvrage à un disciple de Manés. Son témoignage a d'autant plus de vraisemblance qu'il a vécu environ* 70 *ans après celuy qu'il fait auteur de ce livre apocryphe.*

6) Cf. *Nuova Raccolta d'opusc. scient. e filolog.* t. XII. pag. 85 sqq. Vide infra.

7) Usum quidem Manichaeorum testatur etiam Gelasii decretum § 11. *Evangelia* (alii *evangelium*) *nomine Thomae apostoli* (alii omittunt), *quibus* (alii *quo*) *Manichaei utuntur*, *apocrypha* (alii *apocryphum*). Vide apud Crednerum Zur Geschichte d. Kanon. p. 216.

vero quum diceretur evangelium, apostoli cognomento plerumque non addito, et idem Thomae nomen discipuli esset Manetis, hunc ipsum Manichaeum pro scriptore libri habere proclive erat.

Praeterea ut Graecos multos posterioris aetatis de libro Thomae testatos mittamus, fuerunt etiam Latini quarto iam saeculo qui testimonium Origenis suum redderent, ut Ambrosius ad Luc. I, 1. et Hieronymus in praefatione commentariorum super Matthaeum.

Satis igitur de evangelii Thomae et antiquitate et celebritate constat. Sed quaeritur an eundem librum etiamnum habeamus. Hoc dubium videri potest propterea quod in libris manuscriptis non dictum reperimus evangelium Thomae, quem titulum apud veteres celebrari vidimus. In Vindobonensi codice libri titulus est Παιδικὰ τοῦ κυρίου etc. In Bononiensi et Dresdensi Θωμᾶ Ἰσρ. φιλοσ. ῥητὰ εἰσ τὰ παιδικὰ τοῦ κυρίου; similiter in Parisiensi λόγοσ εἰσ τὰ παιδικὰ καὶ μεγαλεῖα τοῦ κυρίου. In Sinaitico est Σύγγραμμα τοῦ ἁγ. ἀποστ. Θωμᾶ περὶ τῆσ παιδικῆσ ἀναστροφῆσ τοῦ κυρίου, atque in latino textu nostro *Tractatus de pueritia Iesu secundum Thomam.* Tamen non potest ab hac tituli discrepantia ad ipsius libri diversitatem concludi, ut egregie iam docuit Thilo [1]) Cod. apocr. LXXXIV sqq. Ut enim concedamus, librum Thomae nomine evangelii apud antiquos plerumque dictum esse, tamen id potius ab argumento libri et ex haereticorum usu quam ab inscriptione libri ab ipso auctore constituta factum esse videtur. Neque magis ea appellatione veteres constanter usi sunt. Leguntur enim apud Chrysostomum, Anastasium Sinaitam, Georgium Syncellum, Euthymium Zigabenum aliosque, quae bene respondent nostris inscriptionibus, quas quidem ex primis textus verbis desumtas esse apparet. Apud Chrysostomum

---

[1]) Eum recte etiam explicuisse puto de catalogo librorum Manichaicorum quem Timotheo Constantinopolitano adscribunt, l. l. p. LXXXIII. Certe enim scriptor catalogi, separatim recensens τὸ κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον et τὰ παιδικὰ λεγόμενα τοῦ κυρίου, rem non satis nosse censendus est. In Gelasii vero decreto variae libri editiones respiciuntur. Latinae enim a graeca iam tum haud dubie satis differebant, nec fideliter nomen Thomae conservabant. Id quod ex ipsis nostris exemplaribus discitur.

est homil. XVI. (XVII. apud Montfauc.) in Iohann. τὰ σημεῖα ἐκεῖνα ἃ παιδικὰ εἶναί φασι τοῦ Χριστοῦ, ψευδῆ καὶ πλάσματά τινων ἐπεισαγόντων ἐστίν. Anastasius Sinaita Hodeg. XIII. p. 260. ed. Gretser. dicit τὰ λεγόμενα παιδικὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ ψευδῆ καὶ ἀπόβλητα. Georg. Syncellus Chronogr. p. 601. ed. Bonn. habet ἰστέον ὅτι διάφορα εὐαγγέλια γέγραπται, ἐξ ὧν τέσσαρα μόνα κέκριται τοῖς μακαρίοις ἀποστόλοις ἐκκλησιάζεσθαι, καὶ ἄλλοις παιδικὰ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν συγγέγραπται, ἐν οἷς αἱ μέχρι δωδεκαετοῦς χρόνου[1]) τῆς κατὰ σάρκα ἡλικίας αὐτοῦ τοῦ τῶν (male ed. τούτων pro τοῦ τῶν) αἰώνων ποιητοῦ ἐμπεριφέρονται θαυματουργίαι. Euthym. Zigab. ad Ioh. II, 11. ὡς παρασιωπηθὲν τοῖς ἄλλοις ἱστόρησεν αὐτό, χρησιμεῦον εἰς τὸ μὴ πιστεύειν τοῖς λεγομένοις παιδικοῖς θαύμασι τοῦ Χριστοῦ. Accedit quod quo magis canonicorum evangeliorum auctoritas per totam ecclesiam invalescebat, eo minus librariis praesertim monachis aptum videri poterat talem libellum evangelii nomine ornare.

Neque praetereundum est, Pseudo-Thomae librum minime integrum superesse: quod quum ex magna textuum superstitum differentia, tum ex numero stichorum (ͅατ′ i. e. 1300) clarum fit quos evangelium Thomae comprehendisse in veteri est stichometria ad calcem chronographiae Nicephori[2]). Quemadmodum enim tot libri haereticorum similes prorsus dudum perierunt, quippe quibus deesset describentium industria, ita alii, inter quos est Thomae evangelium, resectis partibus multis, iis potissimum quae fidem aut pietatem maxime offenderent, ad nos perlati sunt. Fragmentis autem iis quae supersunt nomina ea quae in nostris codicibus inveniuntur multo magis conveniunt quam evangelii titulus. Quorum fragmentorum antiquitas etiam inde perspicitur quod compilatores et latinos et arabicos, quorum libros evangelia infantiae dicere solent, a graecis fabellis nostris pependisse apertum est. Denique similitudo inter Ire-

---

[1]) Memorabile est hanc aetatis Iesu pueri indicationem convenire cum textu nostro, cf. graecc A cap. XIX.

[2]) Vide apud Credner: Zur Geschichte des Kanons p. 122 sqq. Georg. Syncell. ed. Bonn. p. 788.

naei locum de Iesu ad discendum litteras magistro tradito, adv. haeres. I, 20., et locos eos quibus eadem fabula in nostris codicibus narratur, tanta est ut nos vetet Irenaei librum a nostro diversum putare.

De laboribus quum aliorum tum meis in edendo evangelio Thomae positis dicenda sunt haec.

Primum evulgatum est opera Cotelerii fragmentum Parisiense, iam antea a Rich. Simone indicatum *Nouv. observ. sur le texte du N. T.* p. 5., et a Cangio laudatum in Glossario med. et inf. graecitatis sub voce τζόχα. Edidit Cotelerius in notis ad Constit. apostol. VI, 17. Is codex Parisinus saeculi est XV., in biblioth. Reg. nunc Nat. numero 239. signatus. Fragmentum est trium paginarum ad calcem commentarii Andreae Cappad. in apocalypsin complectens capita apud nos priora sex, additis paucis quae ad septimum caput quadrant et parte historiae quae in reliquis codd. nostris non legitur, cf. infra pag. 141. Post Cotelerium cum textu edito contulit Thilo: qua re editoris fides confirmata est. Repetiit autem textum a Cotelerio editum, non sine doctis de ipso libro observationibus Fabricius in Codice apocrypho, repetita etiam latina Cotelerii interpretatione, item Ionesius in Nova methodo sua probandi canonicam Novi Testamenti auctoritatem (vide supra), anglica versione in locum latinae substituta.

Post inventus est alius codex in bibliotheca S. Salvatoris Bononiensi, aetate quidem Parisiensi non praestans sed ambitu textus; miracula enim pueri usque ad annum duodecimum complectitur. Hunc textum primus edidit Ioh. Aloys. Mingarellius in *Nuova Raccolta d'opuscoli scientifici e filologici*, tom. XII., Venetiis 1764. pag. 73—155. (12°.) Is in epistola ad Thom. Augustin. Ricchinium, Sacri Palatii Apostolici magistrum, ad edendum se permotum dicit lectione operis Aug. Ant. Georgii, quod inscriptum est Alphabetum Tibetanum. „Illud,“ ait, „animum non mediocriter perculit meum quod in Xaca, celeberrimo illo numine seu monstro potius quod Tibetani colunt, scelestissimum Manetem latere compererit. Noveram enim Manetis discipulum Thomam in Indiam profectum

doctrinae suae virus in eam regionem evomuisse, quod gravissimus auctor Theodoretus lib. 1. haeret. fabular. cap. 26. scriptum reliquit: itaque haud aegre adducebar ut crederem facili negotio Manichaeismum in Tibetum irrepere potuisse." - - „Quo magis vero suam illustret vir clariss. atque confirmet opinionem, apocryphum quendam libellum saepius citat qui Thomae evangelium aut de infantia Salvatoris vulgo inscribitur: ac praecipuas fabulosae Manetis vitae historiaeque periodos resque ab eo gestas ex commentitiis vitae Servatoris nostris periodis atque prodigiis, quae in mendacissimo eo libello describuntur, confictas esse suspicatur. Haec dum in Georgio legerem, dolebam graeci illius pseudoevangelii fragmentum duntaxat typis impressum hactenus prodiisse: quod viderem ex impio etiam libello utilitatem aliquam tamquam antidotum ex veneno posse comparari - - habet aliquam ineptiarum quoque lectio delectationem si vetustae sint et veterum patrum execratione famosae - - Hanc igitur ipsam duntaxat utilitatem quantulacumque est prae oculis et ipse habens illud nunc integrum edo, quale exstat in chart. cod. ms. sec. XV. quem a Clar. Viro Io. Chrys. Trombellio Abbate Exgenerali emptum servat nostra S. Salv. Bononiae bibliotheca." Post haec plura praefatur de veterum testimoniis maximam partem ex Fabricio repetens. Tum duos dicit distinguendos esse libros, evangelium Thomae et librum de infantia Salvatoris, Gelasii et Timothei Constantinopolitani auctoritate adhibita. Denique, explosa Bellosobrii testimonia patrum impugnantis „impudentia", non dubitat „quin eiusdem tituli atque adeo eiusdem argumenti evangelium, idque secundum Thomam nuncupatum, quum Marcosii habuerint, tum finxerint Manichaei." Concludit autem quaestionem his: „Quod si quis ex me quaerat, Marcosiorumne an Manichaeorum sit quod nunc edo, nihil ausim equidem certi statuere. Quum tamen nostrum hoc et Thomae nomen ab Origene commemoratum praeferat, et fabellam ab Irenaeo prolatam de puero Iesu litteras graecas discente habeat, non vero hebraicas, ut est in fragmento Coteleriano, nostrum hoc potius quam Cotelerianum fragmentum respexisse putaverim Irenaeum." Quam

praefationem excipit fragmentum Cotelerii cum notis Fabricii; tum sequitur textus Bononiensis cum latina versione et notis Mingarellii.

A Mingarellio ad clar. Thilonem transeundum est. Is praeter Bononiensem codicem a Mingarellio repraesentatum adhibuit alium sed perquam similem, Dresdensem, saeculi fere XVI., signatum in bibl. Reg. A 187. i. e. eundem de quo supra ad protevangelium diximus, cuius collationem amici studiis debebat. Ad commentarium, in quo quum Fabricii et Mingarellii tum suas notas dedit, adhibuit fragmentum Parisiense atque aliud Vindobonense, passim iam a Fabricio consultum, quod Lambecio debetur. Hic enim in Comment. de bibl. Caes. Vindob. lib. VII. p. 579 sq. ex cod. philos. graeco CXLIV. protulit principium evangelii Thomae, quod ibi quarto loco a fol. 180. usque ad fol. 187., mutilum quidem et lacerum, legi indicavit. Sed post Lambecii tempora non amplius inventum est, quemadmodum iam Kollarius ad Lambecii verba notat: „Frustra in posterum liber de infantia Christi in hocce codice quaeretur; furisne alicuius scelere an recentioris bibliopegi incuria perierit, dicere non habeo. Cum anno 1687. hoc ipso codice uteretur Iacobus Tollius, adhuc in codice salvus supererat. Vide epist. itiner. IV. p. 100. Tenzel Monatliche Unterredungen a. 1697. p. 554.“ Praeterea repetiit Thilo interpretationem Mingarellii a se correctam. Doctam vero ut solet disputationem de historia libelli inseruit prolegomenis.

Nostra denique in edendo libro opera haec fuit.

Textum graece A recensuimus ad codices Bononiensem et Dresdensem, adhibito insuper fragmento utroque, et Parisiensi et Vindobonensi. Ac Dresdensem quidem codicem iterum ipsi accurate contulimus, unde passim prior collatio emendanda erat, quemadmodum ipsius tituli scriptura per errorem esse dicitur Τοῦ Θωμᾶ pro Θωμᾶ: quem errorem doctissimus Ebertus, ut videtur, praeivit; eius enim manu ita ad marginem notata est. Porro Bononiensem scripturam accuratius quam apud Thilonem fit ex Mingarellio enotavimus

Fragmentum Parisiense ex Cotelerio et Thilone, Vindobonense ex Lambecio sumsimus.

De singulis locis inprimis illustravimus locum et gravissimum et vexatissimum VI, 4.

Textum graece B edidimus ex codice monachorum Sinaiticorum, apud quos dum ante hos octo annos versabamur hoc σύγγραμμα descripsimus[1]). Codex est chartaceus, saeculi XIV. vel XV., plura de S. Antonio continens.

Denique tertio loco primi edidimus evangelium Thomae latinum ex Vaticano codice, notatione quadam synoptica ex reliquis graecis et latinis libellis apposita. Quo in libro memorabile est a latino compilatore vel interprete nomen Thomae ut auctoris servatum esse. Cuiusmodi nondum innotuit praeter codicem collegii Mertonensis num. 13., cuius mentio fit in catalogo librorum mss. Angliae et Hiberniae tom. I. parte 2. pag. 13. Sed in hoc catalogo tantum id notatur exstare ibi latine „Thomam Ismaelitam[2]) de infantia Christi. Imperf.“ Cf. Thil. Cod. apocr. pag. CXV.

Praeterea alium latinum evangelii Thomae textum detexi latentem in foliis membranaceis palimpsestis bibliothecae Caesareae Vindobonensis, quae quinti fere saeculi putanda sunt. Oculorum valetudine affectus pauca tantum legi, sed dignissima quae ad examen evangelii Thomae criticum adhibeantur. Potest ex iis effici, antiquissimum hunc latinum textum propius reliquis nostris omnibus ad vetus graecum exemplar accedere. Sunt autem haec:

a) Infantes plurimi ludebant cum eo. Et cum vidisset eum quidam Iudaeus cum infantibus haec facientem, pervenit ad Ioseph patrem - - Cf. evang. Thom. graece A II, 2. 3. Ἦσαμ δὲ καὶ ἄλλα ϖαιδία ϖολλὰ ϖαίζομτα σὺμ αὐτῷ. Ἰδὼμ δέ τισ Ἰουδαῖοσ ἃ ἐϖοίει ὁ Ἰησοῦσ ἐμ σαββάτῳ

[1]) Cf. Rechenschaft über meine handschriftlichen Studien auf meiner wissenschaftlichen Reise von 1840 bis 1844. Wiener Jahrbb. 1846. Bd. CXIV. Anzeigeblatt pag. 45.

[2]) Legendum est Israelitam. Cf. infra pag. 158. sub IV. et pag. 170., ubi bis idem scripturae vitium ex nostro codice indicavimus.

παίζων, ἀπῆλθε παραχρῆμα καὶ ἀνήγγειλε τῷ πατρὶ αὐτοῦ Ἰωσήφ etc.

b) Accessit ad infantem ihm et monebat illum dicens Ut quid hec facis, et dolent isti et odiunt nos. Et dixit infans ihs Si non sapientes erant sermones - - Cf. ibidem V, 1. Καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰωσὴφ τὸ παιδίον κατ' ἰδίαν ἐνουθέτει αὐτὸν λέγων Ἵνα τί τοιαῦτα κατεργάζει, καὶ πάσχουσιν οὗτοι καὶ μισοῦσιν ἡμᾶς καὶ διώκουσιν; εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς Ἐγὼ οἶδα ὅτι τὰ ῥήματά σου ταῦτα οὐκ εἰσὶν σά etc. Pseudo-Matth. XXIX. Evang. Thom. latin. V, 2.

c) Rogo vos. Non (*potius* Num?) devet hic super terra esse. Hic vero magnae crucis dignus est: hic potest enim ignem extinguere. Puto hic ante - - Cf. ibidem VII, 2. Ἆρον οὖν αὐτό, παρακαλῶ σε, ἀδελφὲ Ἰωσήφ· οὐ φέρω - - ἅπαξ. τοῦτο τὸ παιδίον γηγενὴς οὐκ ἔστι, τοῦτο δύναται καὶ πῦρ δαμάσαι· τάχα τοῦτο πρὸ τῆς κοσμοποιίας ἐστὶν γεγεννημένον. Pseudo-Matth. XXXI, 3. Tunc coepit cunctis audientibus clamare et dicere Num debet iste super terra vivere? Imo in magna cruce dignus est appendi. Nam potest ignem extinguere et alia deludere tormenta. Ego puto quod hic ante cataclismum fuerit, ante diluvium natus.

d) - - fructuosa, vident caeci fructuosa iudicii (?). Et restituti sunt omnes qui sunt maledicti. Et nemo ei audebat vilem (*i. e. bilem*) facere. Cf. graece A VIII. - - Νῦν καρποφορείτωσαν τὰ σά, καὶ βλεπέτωσαν οἱ τυφλοὶ τῇ καρδίᾳ - - εὐθέως ἐσώθησαν οἱ πάντες οἱ ὑπὸ τὴν κατάραν αὐτοῦ πεσόντες. καὶ οὐδεὶς ἀπὸ τότε ἐτόλμα παροργίσαι αὐτόν. Pseudo-Matth. XXXI, 4. Fructificent infructuosi et videant caeci *etc.*

e) Et una dierum ihs sabbato ludebat cum infantibus in solario, et unus de infantibus cecidit et mortuus est. Et cum vidissent ceteri infantes, fugerunt, et conpraensus - - Cf. graece A 9, 1. Καὶ μεθ' ἡμέρας δέ τινας ἔπαιζεν ὁ Ἰησοῦς ἔν τινι δώματι ἐν ὑπερῴῳ, καὶ ἓν τῶν παι-

δίων τῶν παιζόντων μετ' αὐτοῦ πεσὼν ἀπὸ τοῦ δώματος κάτω ἀπέθανε· καὶ ἰδόντα τὰ ἄλλα παιδία ἔφυγον, καὶ κατέστη ὁ Ἰησ. μόνος. Sed his paullo propiora latinis habet textus gr. A VIII, 1. Μετὰ δὲ ταῦτα μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἦν ὁ Ἰησοῦς παίζων σὺν ἄλλοις παισὶν ἐπάνω διστέγου οἴκου etc.

Atque haec sunt omnia, meis aliorumque curis ex bibliothecis protracta, quae de veterrimo Thomae evangelio ad nos pervenerunt. Quae etsi non haberi possunt nisi pro fragmentis, quorum textum describentium arbitrium ab antiquissima forma per tot saeculorum seriem haud dubie deduxit, et quorum supplementa in reliquis latinis et arabicis infantiae evangeliis latent, tamen per se sunt eiusmodi unde coniicias quae origo et quae ratio famosissimi illius libri fuisse videatur. A Gnostico quidem omnino conscriptus esse videtur. Hoc primum inde probabile fit quod docetismi caussam inprimis sustinet. Miraculis enim a prima inde pueritia editis Iesum divinam suam maiestatem comprobasse docet, in eum ut videtur finem ut dei filium humanae naturae prorsus expertem fuisse nec nisi speciem gessisse hominis appareat. Quod recte a nobis dici confirmat auctor catalogi librorum Manichaeorum Timothei Constantinopolitani nomine editi in quo est ἃ συνέταξαν οἱ αὐτοὶ θέλοντες δόκησιν ἀποφῆναι τὴν σάρκωσιν αὐτοῦ καὶ οὐκ ἐν ἀληθείᾳ. Et hoc vero in caussa fuisse videtur cur Manichaei evangelio Thomae tantopere delectarentur: fictum enim eos Christi corpus ad Docetarum exemplum somniasse satis constat. Qua in re duabus potissimum de persona Christi opinionibus saeculo secundo satis vulgatis evangelium Thomae adversabatur: quum iis qui Christum merum hominem habuerunt, tum iis qui Iesum a Christo distinguentes certe ante baptismum eum non fuisse nisi hominem existimarunt. Huiusmodi vero miraculis a puero patratis Gnosticos id ipsum probare voluisse, Christi naturam non fuisse nisi divinam, iis edocemur quae Catholici contra disputarunt. Ita plane huc quadrat quod Anastasius Sinaita Melitonem Sardensem contra Marcionem scripsisse refert, et divinitatem Iesum suam per

miracula triennio post baptismum edita et humanitatem vero triginta annis ante baptismum transactis hominibus comprobasse [1]). Chrysostomus vero et qui eum secutus est Euthymius Zigabenus diserte concedunt, miraculis eiusmodi, si qua puer revera edidisset, comprobari, per speciem tantum non vero eum corpore exstitisse atque egisse [2]). Quae Chrysostomus non dicturus erat nisi fabulas Docetis receptas de puerilibus Iesu miraculis bene notas habuisset. Neque vero modo id quod Iesus adhuc per miracula edidisse in evangelio Thomae narratur ad sustentandum docetismum idoneum est, sed etiam mira prodigiorum natura, quae spectrum potius quam hominem prodit. Huc accedunt plura singula quae Gnosticum et quidem Docetam auctorem suadent. Ita graece B I. Ιησ. Χρ. ἀναστρεφόμενος σωματικῶς ἐν πόλει Ναζαρέτ: B IV. Πόθεν τὸ παιδίον τοῦτό ἐστιν (A ἐγεννήθη) ὅπως (A ὅτι) πᾶν ῥῆμα ὃ λέγει ἔργον γίνεται ἕτοιμον (item A IV, 1. A V, 2.): B VI, 2. Ὑμεῖς ἃ οἴδατε λέγετε, ἐγὼ δὲ πλείω ὑμῶν ἐπίσταμαι· πρὸ γὰρ τῶν αἰώνων εἰμί. καὶ οἶδα πότε ἐγεννήθησαν οἱ πατέρες τῶν πατέρων ὑμῶν, καὶ ἐπίσταμαι πόσα ἔτη τῆς ζωῆς ὑμῶν: B VI, 3. ἀληθῶς οἶδα πότε ἐκτίσθη ὁ κόσμος: A VII, 2. τοῦτο τὸ παιδ. γηγενὴς οὐκ ἔστι, τοῦτο δύναται καὶ πῦρ δαμάσαι· τάχα τοῦτο πρὸ τῆς κοσμοποιίας ἐστὶν γεγεννημένον: A VII, 4. οὗτος τί ποτε μέγα ἐστίν, ἢ θεός, ἢ ἄγγελος (item XVII, 2.): A XVIII, 2. τοῦτο τὸ παιδίον οὐράνιόν ἐστιν. Quae exempla facile augeri possunt multis aliis latinorum textuum nostrorum, sed iam satis sunt ad probandum auctorem Gnosticum eumque Docetam. Denique vero huc pertinent quae et graece et latine de allegorica litterarum alphabeti potestate a Iesu puero coram magistro proferuntur, tantopere

---

1) Cf. Routh: Reliq. sacr. I, 115. (Oxon. 1814) ubi ex Anast. Sin. Hodeg. cap. XIII. haec afferuntur: τὰς δύο αὐτοῦ οὐσίας ἐπιστώσατο ἡμῖν· τὴν μὲν θεότητα αὐτοῦ διὰ τῶν σημείων ἐν τῇ τριετίᾳ τῇ μετὰ τὸ βάπτισμα, τὴν δὲ ἀνθρωπότητα αὐτοῦ ἐν τοῖς τριάκοντα χρόνοις τοῖς πρὸ τοῦ βαπτίσματος.

2) Cf. Euthym. Zig. ad Ioh. 2, 11. et Chrysost. homil. XXI. (XX.) et XXIII. (XXII.) ad eundem locum.

cum iis convenientia quae Irenaeus adv. haeres. I, 20. ex Marcosiorum libello affert ut aut Marcosios librum Thomae aut Pseudo-Thomam Marcosiorum librum adhibuisse statuendum sit. Iam vero ab Marcosiorum aliquo ipsum Thomae evangelium conscriptum esse, non sine probabilitate cum Bellosobrio dixeris, siquidem quae gnostica esse vidimus eadem Marcosiis convenire credibile est; allegoricos vero litterarum lusus an alii praeter Marcosios exercuerint [1]) non liquet. Ab his vero postquam inventus est libellus, ad reliquos Docetas, ad Naassenos (teste Pseudo-Origene), inprimis ad Manichaeos transiit; neque passim, ut notum est, ipsis Catholicis displicuit [2]).

VIII. EVANGELIUM INFANTIAE ARABICUM.

Antiquum istud ac memorabile monumentum superstitionis Christianorum orientalium noluimus deesse in hac nova apocryphorum evangeliorum collectione. Quod quum prima parte, per capita fere novem, ad evangelia Pseudo-Iacobi, Lucae et Matthaei, extrema, inde a tricesimo sexto capite, ad Pseudo-Thomae librum plerumque conformatum est, tum media parte, a decimo capite usque ad tricesimum quintum, eiusmodi maxime fabulas continet quas proprie orientales dicas, repletas Satana daemonibusque, veneficiis magicisque artibus. Eodem orientali ingenio quo haec scripta sunt valent ea quae ad commenta ex graecis latinisque libris petita adduntur, ut ortus Messiae a Zoroastre praedictus (capite VII.), ut taenia infantis a Maria magis adorantibus data, igne non comprehensa (capp. VII, VIII.), ut quae de pueri peritia astronomica et physica praedicantur (capp. LI, LII.) Huc quadrat etiam quod sycomorus prope Matarеam pagum una cum fonte (cf. cap. XXIV.) etiamnum in veneratione habetur, et quidem a Mohammedanis illas regiones incolentibus pariter atque a Christianis orientalibus. Item quod memoria templi in quo magnum Aegyptiorum

---

1) Hac de re cf. locum disertissimum in Orig. Philosoph. ed. Miller. Oxon. 1851. pag. 205 sqq.

2) Ad hanc de natura evangelii expositionem rursus adhibuimus dissertationem nostram Haganam § 10.

idolum ingrediente Iesu infante corruit, etiamnum colitur, certe per multa saecula culta est [1]).

Media igitur quam diximus pars indole quodammodo differt a duabus reliquis. Qua ex re quod probabile fit, haec omnia non tam unum quendam auctorem quam compilatorem habuisse, nec primum ita a quoquam scripta sed ex aliis scriptis in unum collecta esse, id pluribus argumentis demonstrari potest. Statim enim ab initio testimonium de Iesu puero in cunis matrem allocuto ex libro Iosephi pontificis haustum dicitur. Item capite XXV. compilatoris nota posita est de evangelio infantiae et de evangelio perfecto (i. e. canonico). Eiusdem additamentum invenitur etiam exeunte capite XXVI. Eodem capite altera quaedam libri pars inchoatur: agit de reditu parentum Iesu ex Aegypto et de angeli voce qua iussi sunt a finibus Iudaeae statim Nazarethum petere. Nihilominus capitibus iis quae sequuntur miracula narrantur ea quae Iudaeam revera ingressis et quidem Bethlehemi acciderunt. Demum capite XXXVI. oratio reverti videtur ad id quod capite XXVI. narrari coeptum est. Haec igitur non recto ordine procedunt nec possunt nisi ab indiligentia compilatoris explicari. Denique inscriptione et subscriptione significatur hunc librum ab evangelio infantiae pendere potius quam illud ipsum esse.

Duae igitur res non sunt dubiae: altera est, libro quemadmodum ad nos pervenit collectionem evangelicam contineri, factam ex antiquioribus libris; altera, ab homine orientali eam institutam esse. Sed quaeritur qua is lingua sit usus. Potest enim arabicus textus a Sikio in lucem protractus aut ab ipso compilatore libri profectus esse aut ex interpretatione fluxisse alius linguae orientalis. Interpretem autem arabicum iam propterea suspicari licet quoniam non tantum arabicus textus

[1]) Cf. *Graeci codd. mss. apud Nanios asservati.* 1784. pag. 283. in itinerario graeco saeculi quinti decimi. Cf. etiam Sozomen. hist. eccl. V, 21. λέγεται γὰρ ϖαρ᾽ Αἰγυϖτίοισ, ἡμίκα διὰ τὸμ Ἡρώδημ ἔφυγεμ ὁ Ἰωσήφ, ϖαραλαβὼμ τὸμ Χριστὸμ καὶ Μαρίαμ τὴμ ἁγ. θεοτόκομ, ἐλθεῖμ εἰσ τὴμ Ἑρμούϖολιμ etc.

****

sed etiam syrus in libris mss. invenitur[1]); a Syris vero pariter atque a Coptis monumenta multa praesertim theologici argumenti ad litteras Arabum Christianorum transierunt: quam rem luculenter testatur arabici bibliorum textus historia. Sed ab hac suspicione ad tantam progrediendum est probabilitatem ut ea de re non dubitare liceat. Insunt enim in arabico textu quae debent e syriaco derivari. Eiusmodi est quod annus epochae Graecorum 309, quo Christus natus esse dicitur capite II., cum communi Syrorum de ea re sententia convenit[2]), quae etiam apud Abulfaragium (Barhebraeum) celeberrimum Iacobitarum episcopum saec. XIII. legitur[3]). Porro capite I. Iosephus historicus cum Caiapha pontifice confunditur, quod rursus peculiare est Syris, quemadmodum etiam in Georgio Mosulano et Salomone Bassorensi observatum est ab Assemano[4]). Tertium est quod ea vox qua passim Maria salutatur, ut Syris est propria, ita Arabibus alias ignota est[5]). Denique consentaneum est, quo argumento La Croze usus est ad probandum ingenium libri nostri Nestorianum, idem ad confirmandam syram originem adhibere. Observavit enim ille appellationes ὁ δεσπότης Χριστός et ὁ κύριος Ἰησοῦς in arabico evangelio infantiae ex constanti Nestorianorum usu distingui[6]).

Quae quidem syrae originis argumenta ex ipso libro desumta sunt. Quanta vero hoc evangelium apud Syros eosque

---

1) Cf. Asseman. bibl. orient. I. p. 585. ubi Beroeenses codices recensentur, in quorum primo legitur evangelium de infantia Christi et syriace et arabice, utroque textu litteris exarato syriacis. Eiusdem codicis mentio fit tom. III. part. I. pag. 282. in libris quorum ignota sunt auctorum nomina. Sed neutro loco codex accuratius describitur; neque magis alius praeter hunc indicatur.

2) Cf. Asseman. bibl. orient. I. p. 387. 389. II. p. 163. Thil. Cod. apocr. XLIII. nota 35.

3) Probavit Henricus Sike ex loco Historiae Dynastiarum (p. 109. ed. Pocock.) allato ad evang. inf. cap. II. Vide Thil. Cod. apocr. p. 135.

4) Cf. bibl. orient. III. parte I. pag. 522 et 317. Cf. Thil. l. l. pag. XXIX. nota 21.

5) Cf. Thil. l. l. pag. XXXV. nota 25.

6) Cf. Fabr. Cod. apocr. III. p. 421. Thil. l. l. p. XXXIV.

potissimum Nestorianos auctoritate habitum sit, prae ceteris exemplum docet episcoporum Abulfaragii et Salomonis Bassorensis, quorum uterque multis eius fabulis usus est[1]). Neque mirum est a Syris Nestorianis illud transisse etiam ad Nestorianos Malabarenses et ad Persas[2]). Aegyptiis vero, sive Arabibus sive Coptis[3]), iam eo magnopere commendabatur quod magna fabularum pars versatur in celebrandis Aegypti locis ex itinere sacrae familiae claris.

Instituta autem haec collectio evangelica videtur maxime ad hoc ut quibusdam diebus festis Mariae dicatis[4]) adhiberetur in sacris conventibus. Quo in usu libri posita videtur caussa cur miracula, si paucissima exceperis (capp. 46. 47.), ita narrantur ut animum Iesu pueri, quem Thomae liber iracundum

---

1) Cf. Assem. bibl. orient. III. parte I. p. 309 sqq. Apud Thil. Cod. apocr. pag. XXXII sq. Item cf. Henr. Sikii notas ad cap. 2. et 6.

2) Cf. Thil. l. l. p. XXXIV sq.

3) Suspicatus est vir cl. Thilo Cod. apocr. p. XXXVII. etiam in Coptorum linguam translatum esse librum nostrum. Sed id haud verisimile est eam ipsam ob caussam quod Copti librum arabice legere poterant. Neque sahidicum illud fragmentum a Zoega Catalog. coptic. codd. p. 223. indicatum, in quo traditur *Magnum miraculum a Deipara editum, dum idola in oppido quodam adorata ea iubente procidunt et in abyssum detruduntur, terra hiscente conspicitur abyssus, prodeunt mortui, apparent angeli,* ex evangelio nostro haustum videtur (cf. capp. 10. 11; Ps. Matth. XXIII.): poterat enim haud dubie ex antiquioribus derivari fontibus, fortasse graecis, quemadmodum vaticinium Iesaiae et Ieremiae eodem illo miraculo completum esse iam Eusebius (Demonstr. evang. VI, 20. IX, 2.), Athanasius (De incarn. verbi. Tom. I, p. 89.) aliique praedicarunt.

4) Ad cognoscendam rationem horum dierum festorum orientalium facit index dierum ex ritu coptico et abbyssinico Mariae sacrorum quem ex cod. ms. abbysinico exhibuit Wanslebius. Cf. Paulus: Sammlung der merkwürd. Reisen in den Orient III. p. 80 sq. Ibi est inter alia: Den 22. 23. 24. May Mariä Ankunft in Oberägypten. Den 28. Juni, weil bei der Maria grossem Durst durch Christi Allmacht eine Quelle entsprungen, von welcher alle Kranken, die aus derselben getrunken, gesund worden sind. Den 20. Jun. das Fest der Erbauung des Hauses Mariä. Similibus diebus festis destinati sunt duo sermones Cyriaci episcopi Tabennensis, de quibus Silv. de Sacy ad Birchium retulit. Vide apud Thilon. Cod. apocr. XXXIX: *Le premier de ces deux discours a pour objet de célébrer le jour ou J. C. enfant accompagné de la S. Vierge, de Joseph et de Salome sort de sa fuite en Egypte, s'arrêta en lieu nommé* etc.

saepe et maleficum depingit, benevolum beneficumque prodant. Qua ex diversa miraculorum natura non recte effecit Kleukerus (*Ueber die Apokryphen des N. T.* §. 970. p. 206.) non posse arabicum evangelium ex graeco Thomae derivari.

Quae vero per totum orientem apocrypharum traditionum de Iesu puero, earum potissimum quae arabico libro nostro traduntur, propagatio fuerit, quantus usus, quanta auctoritas, intelligitur inde quod haud paucae etiam Muhammedanis scriptoribus placebant, Kessaeo maxime, celebri Corani commentatori: quid quod nonnullae in ipsum Coranum receptae sunt[1]). A qua re nescio an ad antiquitatem arabicae interpretationis concludi possit, quamquam concedendum est, potuisse Mohammedem haurire sua ex traditionibus eius generis quae dudum circumferrentur ore populorum orientalium. Dialectus quidem arabica quae in editis est, Henrico Sikio non multum differre videbatur ab arabica Novi Testimenti versione quam edidit Erpenius; sed nec de huius aetate satis constat. Ceterum huic arabicae nostri evangelii dialecto non nimium auctoritatis tribuendum est: poterat enim facile ipse arabicus textus qui saepe et cum amore describeretur, ad recentiorem sensim dialectum conformari. Codicum eorum qui ex catalogis bibliothecarum innotuerunt antiquissimus videtur Mediceus Palat. num. XXXII. anno 1299. scriptus: vide apud Thil. Cod. apocr. pag. XXXI.

Reliquum est ut de editionibus huius evangelii dicamus. Primus edidit Henricus Sike Traiecti ad Rhenum, consulibus reipublicae Bremensis dicatum, anno 1697. Codice usus est bibliothecae Golii, publica tum auctione Lugduni Batavorum divenditae, qui quam aetatem habuerit aut quorsum pervenerit non constat. Libri titulus est *Evangelium infantiae vel liber apocryphus de infantia Servatoris. Ex manuscripto edidit ac Latina versione et notis illustravit Henricus Sike.* Textus arabicus

---

1) Cf. dissertat. meam Haganam p. 91 sqq., item quibus ibi maxime usus sum Henrici Sikii notas et Thilonis. Iu dissert. mea l. l. male factum est quod in locis apponendis scriptorum Arabum Abulfaragium cum Kessaeo composui.

cum interpretatione latina complectitur paginas 161. forma duodenaria; notae quae textum excipiunt 94. Sikii versionem eamque solam repetierunt in apocryphorum collectionibus suis Fabricius et Ionesius, item Car. Chr. Lud. Schmidius[1]). Fabricius textum apud Sikium continuum in capita LV distinxit, addiditque notas, maximam quidem partem Sikianas. Denique nuper cl. Thilo cum versione Sikii latina etiam textum arabicum repetendum curavit cum delectu notarum primi editoris, praetereaque in prolegomenis inprimis de codicibus manuscriptis deque ipso libello a variis Christianorum orientalium familiis recepto fusius et accuratius disseruit. De textu arabico eiusque versione ille haec adnotavit: *Textus arabici versionisque latinae vitia aliquot doctissimus collega Roedigerus emendavit in speciminibus typographicis ab ipso correctis.*

De nostro huius evangelii editione latina bene promeruit celeberrimus collega Fleischer. Is enim meo rogatu versionem Sikianam latinam, quemadmodum a Thilone exhibita est, ad arabicum textum impressum recognovit: unde haud pauca immutanda censuit, etsi posteriorem partem minus quam priorem correxit. Harum mutationum eas quae aliquid momenti habere videbantur plerumque in notis indicavi. Error inprimis notabilis correctus est capite XX., ubi *Quid rei est, o dominae meae, de hoc mulo* scribendum erat pro *Quam pulcher, o dominae meae, hic mulus est.* Etiam arabicum textum Fleischerus passim emendavit in exemplari meo, ut cap. III. bis, X. bis, XI. bis, XX. bis, XXX. XXXII. XXXVIII. XXXIX. XXXXII. XXXXV: sed haec accuratius indicare a nostro instituto alienum erat.

---

[1]) Edidit is et quidem negligentissime *Corpus omnium veterum apocryphorum extra biblia,* Hadamariae 1804. in quo latine leguntur evang. de nativitate Mariae, evangelium infantiae arabicum, evangelium Nicodemi.

IX. X. GESTA PILATI GRAECE A ET B.
XI. DESCENSUS CHRISTI AD INFEROS GRAECE.
XII. GESTA PILATI LATINE.
XIII. XIV. DESCENSUS CHRISTI AD INFEROS LATINE A ET B.

Sex libelli a nobis editi sunt, tres graece, tres latine, qui antea coniuncti unum effecerunt evangelium Nicodemi. Quod quo iure a nobis factum sit, ante omnia dicendum est. Librum quemadmodum post aliorum studia clar. Thilo nuper et graece et latine edidit, duabus constare partibus, quarum priore capp. I—XVI. de Christo accusato et damnato cruci affixo sepulto redivivo exponitur, posteriore a capite XVII. usque finem traduntur filiorum Symeonis e mortuis in vitam reversorum testimonia de Christi descensu ad inferos, dudum observatum est. Has vero non ab eodem auctore profectas esse neque magis destinatas ut in unum coniungerentur, his fere argumentis probatur.

1) Testes antiqui graeci plurimi priorem partem absque altera exhibent. De duodecim enim codicibus graecis ad edendum librum huc usque adhibitis duo tantum vel tres[1]) alteram partem priori adnexam habent. Atque accedit ad novem illos testes graecos grave testimonium copti interpretis, apud quem altera pars non invenitur. Latinis quidem, quibus etiam nomen evangelii Nicodemi debetur, ut post videbimus, formam libri duabus partibus coniunctis effectam magis placuisse statuendum est: latini enim codices nostri omnes utramque partem coniunctam habent. Gregorius vero Turonensis duobus locis de Gestis quae ipse dicit Pilati disserens altera parte non utitur[2]).

---

[1]) Tertium dicimus Vaticanum Birchii, in *Descens. Christi graece* apud nos siglo B notatum, tota priore parte et initio secundae mutilum.

[2]) Nescio an antiquissimus codex Vindobonensis palimpsestus omittat alteram partem: certe enim in iis quae legi fragmentis sunt quae ad capitis XVI. sectiones primam et secundam pertinent; sed nihil de posteriore parte inveni. Quod quam grave sit, ubi repetitis studiis confirmatum fuerit, facile intelligitur.

2) Prior pars in antiquis codicibus graecis, item in copto interprete, suum quendam finem habet quo libellum concludi apparet. Quae clausula Thiloni in duobus tantum codicibus graecis inventa non recte visa est ab imperito librario adiecta esse. De octo enim codicibus nostris qui in censum veniunt, tres paullo ante deficiunt, reliqui vero quinque omnes, quibuscum testis coptus consentit, eam clausulam habent. Rursus vero latini codices quos priorem partem non sine altera tradere vidimus, hanc clausulam graecam partim plane omittunt, partim [1]) paucis similibus exprimunt. Qua cum re cohaeret quod exordium secundae partis quemadmodum a latinis testibus traditur satis differt a graeco textu.

3) Ipsum alterius partis argumentum, de quo post exponemus, per se stat, quamvis priori non prorsus inconveniens sit. Sermonis quoque graeci et stili in utroque aliqua differentia conspicua est. Accedit quod textus in priore parte mirum in modum fluctuat, in posteriore quadam testium consensione utitur.

4) Memorabiles inprimis duo loci sunt, vel potius duo locorum geminorum paria: alteri prioris partis sunt, alteri posterioris; alteri verba latronis in cruce alloquentis dominum tradunt, alteri ad usum verborum Christi spectant in evangelio Marci XVI, 16. adscriptorum. Verba enim latronis *Gest. Pil. gr. A* capite X., eodem fere modo quo apud Lucam, sic scribuntur Μνήσθητί μου, κύριε, (ita A Eins; BC et latt. tres addunt ὅταν ἔλθῃς) ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Contra *Descens. Chr. ad infer.* cap. X. ita habent Κύριε, ὅτε βασιλεύσεις, μή μου ἐπιλάθου. Haec eiusmodi sunt ut uterque textus ab eodem auctore profectus esse nequeat. Atque eadem ratio est locorum *Gest. Pil. gr. A* XVI, 1. et *Descens. Chr. ad infer.* II, 2. Priore enim loco Christus de monte ad coelos ascensurus discipulis praecipit Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται, quemadmodum haec Christi verba etiam apud (Pseudo-) Marcum leguntur. Posteriore loco Iohannes

---

1) Vide codices nostros ABC pag. 366.

baptista apud inferos dicit Διὰ τοῦτο ἀπέστειλέ με καὶ πρὸς ὑμᾶς ἵνα κηρύξω πῶς ἔρχεται ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ ὧδε, ἵνα ὅστις πιστεύσῃ πρὸς αὐτὸν σωθήσεται, ὅστις δὲ οὐ πιστεύσει εἰς αὐτὸν κατακριθήσεται. Quo in re grave esse puto quod baptistae oratio, plane conformata ad illa Christi verba, post πιστεύσῃ omittit καὶ βαπτισθῇ, praesertim quum auctor libelli omnino doceat mortuos nisi baptizatos ad salutem pervenire non posse. Cf. ibidem XI. πρότερον δὲ ἀπελθεῖν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ καὶ βαπτισθῆναι. ὅπου καὶ ἀπελθόντες ἐβαπτίσθημεν etc. Si igitur idem scripsisset utramque libri partem, eum minime praetermissurum fuisse puto in altera illud quod in priore posuisset.

5) Ea quae capite XVI. circa Symeonem versantur non sunt eiusmodi ut exspectes filiorum Symeonis historiam. Quam si auctor prioris partis in animo habuisset, iam eo loco praeparandam aliquo modo duxisset. Possunt illa vero in caussa fuisse cur haec de redivivis historia interpolatori ad complendum evangelium idonea videretur.

Quae quum ita esse intellexissem, rei criticae eo consulendum iudicavi ut alteram partem ab altera seiunctam ederem Quamquam apertum est secundam partem, quemadmodum nunc. est, non satis per se stare. Sola quidem non inventa est[1]) nisi in duobus codd. gr. Venetis (Nan. 157. et 154.), atque ita quidem ut ex Gestis Pilati altera parte iam auctis decerptam esse appareat. Unde concluseris, esse aliquando hanc de filiis Symeonis redivivis historiam celebratissimo libro de ultimis Christi rebus annexam: quod nisi factum esset, videri cum tot aliis scriptis perituram fuisse.

Cum hac de unitate libri quaestione coniungamus alteram de integritate duorum quae edidimus exordiorum, quippe unde magnopere pendeat quum auctoritas tituli ex quo evangelium

---

1) Latine solam inveni in historia evangelica codicis Ambrosiani L 58., ex apocryphis et canonicis conflata, ubi „Ploratum et lamentationem quos faciebat virgo Maria de filio suo“ excipit „Resuscitatio filiorum sancti Symeonis.“ Ipsa vero incipit verbis his „In evangelio autem Nicodemi legitur quod Carrinus et Leuntinus“ etc. Hinc is codex non valet ad quaestionem propositam.

Nicodemi nuncupatur, tum iudicium de antiquiore ipsaque antiquissima libri ratione[1]). Prius exordium verbis Ἐγὼ Ἀμαρίας incipit; alterum verbis Ἐν ἔτει πεντεκαιδεκάτῳ. In codicibus aliis utrumque invenitur, ita apud nos in codice C, in copto interprete et nonnullis latinis testibus; in aliis utrumque omittitur, ita apud nos in codd. graecis FH; rursus in aliis alterutrum desideratur, quemadmodum apud nos prius omittunt codices graeci ADEG, latini D^{abc} Flor. Ambr., alterum latini ABC; in iis vero qui habent maxima textus differentia est. Qua in testium discrepantia eminet hoc quod utrumque libri initium iam in copto interprete repertum est, cuius textum folia papyracea antiquissima conservarunt. Atque prius certe, quum de altero non satis constet, etiam libro Vindobonensi palimpsesto quinti vel sexti saeculi continetur. Certum igitur est neutrum novellae inventionis esse. Sed quaeritur quid earum rerum ab ipso libri auctore, quid ab interpolatoribus quamvis antiquis profectum putemus. Qua de re mihi sic videtur. Is qui librum varie a se interpolatum, tamen non primum a se scriptum sed repertum, tanquam Ananiae sive Aeneae auctoritate nixum inventumque Theodosio et Valentiniano imperantibus emisit, de suo addidit priora Ἐγὼ Ἀμαρίας etc., una servato indicio temporis quod libro praepositum invenisset. Complectebatur illud ex antiquo more[2]) fere haec Ἐν ἔτει usque τῶν Ἰουδαίων Καϊάφα. Postea alii Nicodemi malebant auctoritatem sive interpretis sive auctoris: haec enim in codicibus fluctuant, quorum aliis Nicodemus Aeneae, aliis Aeneas

[1]) Multo minorem gravitatem aut difficultatem his quibus „evangelium Nicodemi" incipit, ea habent quibus in editionibus vulgatis finitur. Ea dico quae inde a verbis capitis XXVII. *Et postquam compleverunt omnia scribentes* leguntur. At enim haec latine tantum scripta non dubium est quin latinus homo post demum affinxerit. Quae res propterea gravis videri potest quod nomina Carini et Leucii, quibus Bellosobrius *histoire de Manichée* I. p. 370 sqq. ad inveniendam libri originem usus est, in graecis plane non exstant.

[2]) Huius moris exemplum Thilo Cod. apocr. p. 498. attulit ex Ammian. Marcell. XXII, 3. *Et acta super eo gesta non sine magno legebantur horrore, cum id voluminis publici contineret exordium Consulatu Tauri et Florentii* etc. Item ex actis proconsul. Cypriani *Imperatore Valeriano IV. et Gallieno III. Coss. III. Kal. Sept. Carthagine* etc.

Nicodemi interpres dicitur. Hinc prioribus Ἐγὼ Ἀμαρίας etc. vel omissis vel perperam repetitis vel ex arbitrio immutatis, quemadmodum in pluribus latinis codicibus contra copti et graecorum auctoritatem iam ipsius Nicodemi nomen intrusum legitur, addiderunt illa Ὅσα (alii καὶ ὅσα) μετὰ τὸν σταυρὸν etc. vel similia; nam et haec satis fluctuant. Rursus alii prologum utrumque omiserunt, praesertim quum utrumque coniunctum cum se ipso pugnare in aprico esset; antiquum vero temporis in talibus actis indicandi morem nec norunt nec necessarium duxerunt.

Atque haec quidem de duplici libri praefatione. Historiae vero initium, quod est apud nos Συμβούλιον γὰρ ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς, apud Thilonem Ἄννας καὶ Καϊάφας, rursusque in aliis codicibus aliud, ab eodem profectum esse existimo qui libri Ananiae sive Aeneae auctoritate edendi curam suscepit. Cuius quum antea alia ratio esset, iam et ipsa satis divulgata, factum est ut modo pristina modo recentior repeteretur, modo ex utrisque nova conflaretur. Atque similiter quae per totum textum mira lectionis varietas est, ea potissimum inde est derivanda quod quae huic quem diximus editori debetur universa libri forma non tantam habebat auctoritatem ut pristina nec repeteretur nec cum nova confunderetur.

Iamvero de Nicodemi nomine auctoris quaerendum est, quod magnos ac graves de libro nostro errores creavit. Hoc enim quum ab antiquis non commemoratum viderent, ipsum evangelium, quippe quod Nicodemi diceretur, sat recenti memoria i. e. sexto fere saeculo prodisse opinabantur[1]). Nimirum de Graecis nihil testimonii de evangelio Nicodemi repertum est, nisi quod in veteri Synaxario est Λέγεται μέντοι ὡς καὶ Νικόδημος οὗτος λεπτομερῶς τὰ κατὰ τὸ πάθος τοῦ Χρι-

---

1) Exempli caussa vide quae *de Ammon*, vir celeberrimus et alias acumine pollens, de evangelio Nicodemi disseruit *Leben Jesu* I. p. 102 sq. *Da trat zwischen dem sechsten und zehnten Jahrhundert ein kleines Buch hervor* etc. His mirum in modum statim subiuncta sunt *Unter den Manuscripten der lateinischen Uebersetzung, die bereits zu Ende des sechsten Jahrhunderts ein gewisses Ansehen erhielt* etc.

στοῦ καὶ τὴν ἀνάστασιν συντάγματι διεσάφησε πρῶτος πάντων, ὡς τῆς συναγωγῆς ὢν καὶ ἀκριβέστερον καὶ τὰς βουλὰς τῶν Ἰουδαίων καὶ τοὺς λόγους καὶ ἁπλῶς τὰ πάντα εἰδώς[1]). Sed haec ipsa interpolatoris potius quam auctoris Synaxarii sunt: quemadmodum etiam L. Allatius eo loco usus est ut probaret „multa de novo ab ultimis correctoribus" ad antiquum Synaxariorum textum temere addita esse. Neque magis de Latinis quisquam nomine evangelii Nicodemi usus asseritur ante Vincentium Bellovacensem in Speculo historiali[2]) et Iacobum de Voragine in historia Lombardica[3]), quamquam apud hos ita laudatur ut dudum ante saeculum tertium decimum in usum esse receptum appareat. Atque haec quidem de scriptorum veterum et graecorum et latinorum testi-

[1]) Cf. Synaxar. Graecor. Venetis 1579. p. 75. unde attulit L. Allatius *de libris ecclesiast. Graecor. p.* 235. (Parisiis 1645.)

[2]) Cf. libri VIII. (sic) cap. 40. quod est *de discussione causae eius coram Pylato:* cap. 41. *de illusione Herodis et iudicio Pylati:* cap. 48. *de sepultura domini:* cap. 56. *de apparitione facta Ioseph et altricatione Iudaeorum cum custodibus sepulcri:* cap. 57. *de relatione Ioseph super liberatione sua de carcere:* cap. 58. *de illis qui cum domino resurrexerunt, et de coniuratione Carini et Leucii:* cap. 59. *relatio eorundem de illustratione inferni in adventu Christi:* cap. 60. *de descensu Christi ad inferos:* cap. 61. *de religatione Sathane et inferni spoliatione:* cap. 62. *de occursu Enoch et Helye et latronis dextri in ingressu paradisi:* cap. 63. *de fine narrationis et eius descriptione.* Extrema huius capitis sunt *Et exeuntes de sinagoga cum omni solicitudine et tremore percutientes pectora sua abierunt unusquisque in propria. Haec autem omnia statim Ioseph et Nicodemus annunciaverunt Pylato praesidi, qui scripsit omnia et posuit in codd. publicis praetorii sui,* postquam caput 58. incepit illis *Surgens autem Ioseph in medio dixit Bene admiramini.* Unde apparet totam fere alteram partem evangelii Nicodemi a Vincentio Bellovac. exscriptum esse. Neque pauca capitibus iis quae praecedunt 56. caput, ex priore parte desumta sunt. Possunt inde plurima utiliter cum textibus codicum mss. conferri. Titulum libri quod attinet, plerumque adscriptum est „ex evangelio Nicodemi," semel (cap. 41.) „ex evangelio Nicodemi et Ioseph."

[3]) Cf. in editione Graessii cap. LIV. (antea 52.) *de resurrectione domini.* Pagina 241 est: *Alia qua ipsa die apparuisse dicitur Ioseph, sicut legitur in in evang. Nicodemi. Nam cum audiissent Iudaei quod Ioseph corpus Iesu a Pylato petiisset - - in domum suam in Arimathia ipsum adduxit.* Rursus pag. 242 est *In evang. Nicod. legitur quod Carinus et Leucius filii Simeonis senis cum Christo resurrexerunt* etc: quo loco maxima pars Descensus Christi ad inferos legitur. Sunt etiam haec eiusmodi quae ad textus recensionem adhiberi queant.

moniis, quae saepe adhibita sunt ad elevandam antiquitatis libri de quo quaeritur laudem. At nec in ullo codice graeco usquam repertum est εὐαγγέλιον κατὰ Νικόδημον vel simile quid, neque magis in plerisque[1]) codicibus latinis est „evangelium Nicodemi,“ nec denique in copto teste est; quamquam in plurimis codicibus et graecis et latinis itemque in copto studiorum Nicodemi circa librum diserta mentio fit. Quid tandem igitur rei est? Nomen evangelii Nicodemi titulus est recens vel potius recentissimus, i. e. qui post Caroli Magni fere tempora uni et alteri hominum occidentalium placuit atque post prae ceteris, nam multos etiam alios titulos fuisse testatum est, apud eosdem occidentales usu receptum[2]) est. Nimirum petitus est inde quod haec ὑπομνήματα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πραχθέντα ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, haec „Gesta Pilati“, hi „Commentarii Salvatoris conscripti sub Pontio Pilato“ ab Nicodemo vel hebraice scripti vel graece versi dicuntur in prologo. Ipsa vero haec Gesta Pilati, quod nomen apud Gregorium Turonensem bis legitur[3]), sive Acta

---

1) Ex nostris cdd. lat. nullus eum titulum prae se fert. Vide commentarium pag. 312.

2) Fuit qui diceret, evangelii Nicodemi nomen a Britannis excogitatum videri, quippe Nicodemum primum ipsorum apostolum iactantibus. Quae coniectura inde aliquam probabilitatem habet quod antiquissima omnium recentiorum versionum est anglosaxonica: id quod documento est quanto honore opus istud iam pridem in Anglia habitum sit. Tamen pro praecipuis partibus quae Nicodemi in hac historia sunt et in prologo esse praedicantur, facile aliquis id nomen invenire poterat.

3) Cf. hist. Francor. I, XXI. (XX.) et XXIV. (XXIII.) Priore loco haec leguntur *Adprehensus autem et Ioseph, qui eum aromatibus conditum in suo monumento recondidit, in cellulam recluditur et ab ipsis sacerdotum principibus custoditur, maiorem in eum habentes saevitiam, ut Gesta Pilati ad Tiberium imperatorem missa referunt, quam in ipsum dominum, ut cum ille a militibus, hic ab ipsis sacerdotibus custodiretur. Sed resurgente domino custodibus visione angelica territis, cum non inveniretur in tumulo, nocte parietes de cellula, in qua Ioseph tenebatur, suspenduntur in sublimi; ipse vero de custodia absolvente angelo liberatur, parietibus restitutis in locum suum. Cumque pontifices custodibus exprobrarent et sanctum corpus ab eisdem instanter requirerent, dicunt eis milites Reddite vos Ioseph, et nos reddimus Christum: sed ut verum agnoscimus, neque vos benefactorem dei, neque nos filium dei reddere nunc valemus. Tunc illis confusis milites sub hac excusatione liberantur.* Altero loco Gregorius haec

Pilati, i. e. ut Iustinum aeque ac ipsos nostros codices sequamur, τὰ ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου γενόμενα ἄκτα, quod nomen Graecis celebratur, prorsus non pendere a testimoniis de „evangelio Nicodemi“, iam satis superque clarum esse existimo.

De ceteris libri nostri nominibus unum inprimis memorabile est, quo et ipso probatur antiquis evangelii Nicodemi non librum sed nomen ignotum fuisse. In Vaticano enim codice meo (i. e. A) et in Parisiensi 3338. „evangelium Nazaraeorum“ dicitur, quo nomine etiam apud Vincentium Bellovacensem semel (in prologo ad Speculum naturale) insignitur; similiterque in Oxoniensi codice est, ex recentiore ut videtur emendatione, „evangelium Nazaraeorum secundum Nicodemum“. Hoc nescio an inde originem traxerit quod Latinus aliquis illud Nazaraeorum evangelium, quod Hieronymus ex hebraeo in latinum a se translatum dicit, pridem deperditum, his commentariis, quorum fortasse exemplar nulla praefatione auctum in manibus haberet, feliciter invenisse sibi visus sit inventumque ipso titulo exprimendum censuerit.

Illud vero difficile dictu est quando et a quonam primum liber noster duabus partibus in unum coniunctis sit emissus: quod editoris exemplum postea nonnullis quum graecis tum latinis aliisque usque adeo placuit ut repeterent. Ad eum quidem qui libro prologum praefixit id non referendum videtur, quoniam nil eius rei significavit in prologo suo, et multi cum prologo codices habentur absque historia filiorum Symeonis. Primus quidem coniunctas partes latinus codex Einsidlensis testatur, quem saeculo decimo priorem existimant. Sunt autem, ut liquet, eum in finem coniunctae ut gravitatem testi-

---

scripsit *Resurgens autem dominus per quadraginta dies cum discipulis de regno dei disputans, videntibus illis in nube susceptus evectusque in coelos ad patris dexteram residet gloriosus. Pilatus autem Gesta ad Tiberium Caesarem mittit et ei tam de virtutibus Christi quam de passione vel resurrectione eius insinuat. Quae Gesta apud nos hodie retinentur scripta.* Librum a Gregorio Turonensi his duobus locis adhibitum non fuisse Gesta Pilati quae etiamnum ipsi habeamus, ex iis paucis quae apud illum differunt a textibus nostris minime concludi debebat.

monii, quod quale fuerit statim explicatius dicemus, alterius altera augeret.

Sed iam tractanda breviter nobis est gravis quaestio de iis Pilati actis quae testes nostri longe plurimi se referre profitentur. Qua in re repetenda est memoria illorum actorum Pilati, ad quae iam Iustinus bis provocat, item paullo post Tertullianus, atque item post hosce alii multi. Haec an vera Pilati acta fuerint, ab ipso vel ipsius auctoritate conscripta ac Romam ad imperatorem missa, qualia exstitisse quum ex antiquo more, cuius testis etiam Eusebius est[1]), tum ex traditione ultimae Christianae antiquitatis communi[2]) probabile fit, id a nemine opinor serio quaeri potest. A scriptis enim iudiciariis eiusmodi ea quae inde afferuntur a Iustino, Tertulliano aliisque, prorsus abhorrent. (Vide post.) An igitur spuria fuerunt quorum auctor nomine Pilati per fraudem abuteretur? Id ipsum ex Iustini quidem verbis certo effici nequit, quum constanter dicat ἐκ τῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου γενομένων ἄκτων μαθεῖν δύνασθε. Neque magis id postea a plerisque creditum esse[3]), coniicere licet ex ἀναφορᾷ Πιλάτου, cui, tanquam ad id ipsum scriptae ut ad Caesarem mitteretur, etiam acta illa adiecta esse plures codices significant[4]). Nihilominus quae „sub Pilato confecta“ ille dicit acta, quaeque post alii, praeeunte Ter-

---

[1]) Cf. histor. eccles. II, 2. παλαιοῦ κεκρατηκότος ἔθους τοῖς τῶν ἐθνῶν ἄρχουσι τὰ παρὰ σφίσι καινοτομούμενα τῷ τὴν βασίλειον ἀρχὴν ἐπικρατοῦντι σημαίνειν.

[2]) Inprimis respectu digna sunt testimonia Actorum praesidialium passionis Tarachi Probi et Andronici et Martyrii Ignatii interpolati. In illis enim Maximus praeses ad Andronicum dicit Μωρέ, τοῦτο οὐκ οἶδας, ὅτι ὃν ἐπικαλῇ ἄνθρωπον κακοῦργον, ὑπὸ ἐξουσίας τινὸς Πιλάτου ἡγεμόνος ἀνήρηθη ἐν σταυρῷ, οὗ καὶ ὑπομνήματα κατάκειται; Cf. Pallad. de vita Chrysost. ed. Emer. Bigot. p. 280., item Valesium ad Eus. hist. eccl. IX, 5. Atque in martyrio Ignatii (interpolatum creditur saeculo fere sexto) Traiano Antiochiae relatum esse dicitur, Ignatium hominibus cultum fere divinum suadere Christi morte crucis a Pilato affecti, ὡς τὰ περὶ αὐτου διδάσκουσιν ὑπομνήματα.

[3]) Quod si auctor prologi credebat, nihil ineptius fingere poterat quam hebraicis ea litteris conscripta fuisse. Hinc an crediderit dubito.

[4]) Cf. infra pag. 413. ὁ οὖν Πιλᾶτος μετ᾽ οἰκείας αὐτοῦ ἀναφορᾶς ἐξέπεμψεν αὐτὰ τῷ Καίσαρι.

tulliano, pro ipsius Pilati actis Caesari et destinatis et missis habebant, ea inquam iam Iustino magnae auctoritatis esse videbantur, quam utique non habebant nisi ab eo quod prae se ferebant nomine Pilati, quippe testis rei gestae gravissimi, et qui idem ut videtur a Iustino suasor libelli publico usui destinati credebatur. Si igitur verum quaerimus, ille actorum liber Pilati nomen et auctoritatem cum eius nomine coniunctam usurpabant, etsi ab homine Christiano conscriptus erat, cui illum auctoritatis quicquam suae contulisse fidei absonum est.

Sed eadem acta mox inter Christianos satis divulgata esse, post Iustinum et Tertullianum Eusebius hist. eccl. II, 2., Epiphanius haeres. L, 1. aliique multi testantur. Haec igitur an eadem ac nostra fuerint quaeritur. Quodsi eadem fuisse contendere temerarium plerisque videbitur, diversa fuisse nemo demonstrabit. Quaecumque enim inde protulerunt veteres, quorum inprimis videndi sunt Iustinus[1]) et Tertullianus[2]), eadem in nostris inveniuntur actis. Quae res non parvi momenti est.

---

[1]) Cf. Apolog. I, 35. pag. 76. Καὶ μετὰ τὸ σταυρῶσαι αὐτὸν ἔβαλον κλῆρον ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν αὐτοῦ καὶ ἐμερίσαντο ἑαυτοῖς οἱ σταυρώσαντες αὐτόν. καὶ ταῦτα ὅτι γέγονε, δύνασθε μαθεῖν ἐκ τῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου γενομένων ἄκτων. Cf. *Gest. Pil. gr.* A X, 1. B X, 3. Alter locus Iustini est Apol. I, 48. p. 84. Ὅτι δὲ καὶ θεραπεύσειν πάσας τὰς νόσους καὶ νεκροὺς ἀνεγερεῖν ὁ ἡμέτερος Χριστὸς προεφητεύθη, ἀκούσατε τῶν λελεγμένων. ἔστι δὲ ταῦτα Τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ ἁλεῖται χωλὸς ὡς ἔλαφος - - καὶ περιπατήσουσιν (Iesai. 35, 4 sqq.). ὅτι δὲ ταῦτα ἐποίησεν, ἐκ τῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου γενομένων ἄκτων μαθεῖν δύνασθε. Cf. *Gest. Pil.* V—VIII.

[2]) Is Apologet. 21. scribit Iesum ex invidia magistrorum Iudaeorum Pilato traditum, ab hoc violentia suffragiorum victo cruci esse deditum; de cruce pendentem spiritum cum verbo sponte emisisse, praevento carnificis officio; eodem momento mediam diem solis deliquio subductam; sepulcro, ne, quia se resurrecturum praedixisset, amolirentur discipuli cadaver, custodiam militarem additam, sed die tertia concussa repente terra et mole revoluta quae obstruxerat sepulcrum pavore disiectam; in sepulcro nihil repertum praeter exuvias; a prioribus corpus surreptum a discipulis falso iactitatum; ipsum vero Iesum cum discipulis apud Galilaeam Iudaeae regionem ad quadraginta dies egisse, docentem eos quae docerent; dehinc ordinatis eis ad officium praedicandi per orbem, circumfusa nube in coelum esse ereptum. Quibus expositis ita pergit *Ea omnia super Christo Pilatus, et ipse iam pro sua conscientia Christianus, Caesari tunc Tiberio nuntiavit.*

Neque enim obscurum quid aut late patens, sed quaedam satis peculiaria ac definita et eiusmodi quae in actis Pilati minime exspectes, ab illis afferuntur. Nec rursus haec in actis nostris ita narrantur ut ad illorum verba possis accommodata putare. Huc accedit quod, sive res sive linguam spectas, tantum non nihil a secundo saeculo alienum in nostris actis invenitur [1]). Praeterea illud magni est faciundum quod Eusebius narrat hist. eccles. IX, 5 et 7. Maximinum imperatorem acta Pilati calumniis plena ad Christianorum contumeliam publicasse, eaque per imperii provincias disseminata, in agris et civitatibus proposita, in ipsis puerorum scholis declamata et memoriae mandata esse. Haec acta, haud dubie et ipsa suppositicia [2]), imperator omnino opposuisse putandus erit actis iis quae Christiani iactabant inde ab aetate Iustini.

Iamvero quae singula vidimus historica, ea quandam testimoniorum seriem efficiunt. Iustinus quae acta Pilati laudat medio saeculo secundo, eadem Tertullianus initio saeculi tertii percenset: porro eadem Maximinus imperator initio quarti saeculi suspecta atque irrita reddere studuit appositis aliis novis iisque maxime contumeliosis, quo eodem saeculo quarto eadem commemorant Eusebius et Epiphanius: insequitur quinto saeculo Orosius (histor. VII, 4.); sexto Gregorius Turonensis, qui apud ipsos illa retineri asserit. Ea vero quae ad nos pervenerunt acta iam antiquissimo codice latino palimpsesto, quinti vel sexti saeculi, item papyraceis foliis coptis eiusdem certe aetatis continentur. An nihilominus putemus haec nostra diversa esse ab antiquis illis, quamvis quicquid de suis veteres docent, id inveniamus in nostris? Quo tandem modo subito perire poterant quae iam inde ab Iustini tempore tanta Christianis auctoritate valere videbantur? Aut quem tandem, quum vetera tam bona tantaeque ex longo usu auctoritatis esse sciret, alia nova ficturum fuisse putemus, ac finxisse vero cum tanto

---

1) Cf. Dissertat. meam Haganam p. 65: quamquam de iis rebus fusius accuratiusque alio loco exponendum erit.

2) Aliter sentit Henke in Probabilibus de actis Pilati etc. Vide Opusc. academ. p. 217 sqq.

successu ut nova sua Graecis Latinis Coptis mirum in modum commendaret iisque vetera loco moveret atque exstingueret?

Quae quum ita sint, concludo, acta Pilati quae ad nos pervenerunt in rei summa ab iis quae iam secundo saeculo exstitisse Iustinus docet non diversa esse, nisi quod sensim multifariam immutata atque interpolata censenda sunt. Quae interpolatio quum plane ex more apocryphorum librorum sit, tum significata ab ipsis est veteribus [1]. Mira autem textus varietas, quae in textibus nostris et commentariis ante oculos posita est, interpolatorum partes luculenter testatur.

Per quem et quo consilio haec acta composita putemus, id neque per se dubium est et dudum a multis probabiliter dictum est. Composuit enim Christianus ex Iudaeis oriundus, id quod et stili et rerum et consilii ratio abunde docet, et quidem in eum finem ut popularibus suis de Christo Iesu persuaderet testimonio gravissimorum Iudaeorum in auctoritate constitutorum, eorum qui rebus ipsis interfuissent ipsoque rerum eventu ab acerrima inimicitia ad finem perculsi essent. Quod ita fecit ut, patefacta accusationis fraude et damnationis iniustitia, Christum comitantibus portentis mortuum, tertio die ex mortuis mirabiliter in vitam restitutum, denique vivum in coelos assumtum narraret. Narrationem autem suam ita contexuit ut multa canonicis evangeliis tradita non tam repeteret quam fundamenti loco poneret. Quos praeterea fontes adierit etsi non liquet, tamen quin nonnulla ex fama fideliter ore propagata et potuerit discere et adhibere debuerit, ne hominibus ab aetate Christi non ita longe remotis fraudem potius quam historiam tradere videretur, eo minus dubito quo maiorem libri eventum testatum habemus. Idem vero etiam testantur ipsorum textuum nostrorum loci aliquot, quorum quae est ad canonica quaedam ratio minime negligenda est.

---

[1]) Cf. inprimis Epiphan. haeres. L. (Quartadecimanor.) num. 1. ἕτεροι δὲ - - ἀπὸ τῶν ἄκτων δῆθεν Πιλάτου αὐχοῦσι τὴν ἀκρίβειαν εὑρηκέναι, ἐν οἷς ἐμφέρεται τῇ πρὸ ὀκτὼ καλανδῶν Ἀπριλλίων τὸν σωτῆρα πεπονθέναι - - ἔτι δὲ εὕρομεν ἀντίγραφα ἐκ τῶν Πιλάτου ἐν οἷς σημαίνει πρὸ δεκαπέντε καλανδῶν Ἀπριλλίων τὸ παθος γεγενῆσθαι.

*****

Fuerunt etiam qui de lingua dissentirent qua auctor actorum Pilati usus esset. Aliis enim hebraicum, aliis latinum, aliis graecum archetypum placuit. Atque iis quidem quibus hebraice scriptum videbatur, nescio an fucum fecerit assertio prologi. Ea vero non plus veritatis habet quam quod tot alii libri apocryphi, ut historia Iosephi lignarii, ut Pseudo-Matthaei evangelium, ut Abdiae historiae apostolicae, quippe maiorem fidei speciem affectantes, ex hebraico se translatos fingunt. Quae enimvero passim hebraici potius quam graeci sermonis indolem redolent, ea prorsus quadrant in hominem hebraeum graece scribentem; nec vero quicquam hebraicum archetypum postulat, quod nec Iustino aut Tertulliano aut Eusebio memoratum est.

Alii rursus latine librum scriptum esse volunt. Quod quum nemini veterum in mentem venit, quamquam ipsum Pilatum latino potius quam alio sermone in actis suis usum scire debebant; tum pugnat cum ipso latino prologo, qui graecam ex hebraico interpretationem profitetur. Ac si qui forte loci latine praestare graecis videntur, id ex graecis codicibus diversis a nostris, qui aetate non excellunt, derivatum est. Rursus latina saepe, graeca nusquam interpretem produnt. Neque graecum interpretem verba latinitatis propria, ut σίγνα, κούρσωρ, fideliter retenturum sed quantum posset graece redditurum fuisse arbitror.

Graecum vero auctorem primum suadet universa graeci textus ratio, in quo magna est cum evangeliis canonicis affinitas. Accedit quod hebraicum archetypum in fictione positum esse tantum non certum est, et latinum quo commendetur non habet. Quam vero consentaneus graecus sermo libro ipsis potissimum Iudaeis destinato fuerit, quum totum Novum Testamentum tum tot alii scriptores oriundi ex Iudaeis et tamen graece scribentes probant, inter quos Philo et Iosephus eminent.

Quam de actis Pilati quaestionem antequam mittamus, quaerendum est quo tempore eam subierint interpolationem cui cum universa quadam ni fallor retractatione etiam prolo-

gus debetur. Haec non ita multo posterior ea aetate esse videtur qua archetypum hebraicum repertum et in graecum translatum in ipso prologo fingitur. Alioquin nulla caussa est cur hoc potissimum sit tempus positum. In numerorum vero qui aetatem significant varietate atque ambiguitate tenendum puto hoc quod septimo decimo anno Theodosii II, quem textus et graecus et coptus refert, latino fere non dissentiente, Valentinianum III. in societatem regni adscitum historici tradunt. Hinc brevi post annum Christi 424. retractatio illa locum habuisse videtur.

Iam paucis de altera evangelii Nicodemi parte dicamus. Versatur in eo ut tradat filiorum Symeonis testimonia de Christi rebus apud inferos gestis. Cum Pilati actis cohaeret ita ut testimonium quod in his est de Christo ex mortuis ad vivos reverso non modo confirmet sed etiam compleat. Quod duobus modis fit, quum quod Christum non solum ipsum in vitam redisse verum etiam alios secum in vitam revocasse docet, tum quod illum statim postquam animam in cruce edidisset mirabilia apud inferos gessisse narrat. Quod utrumque quum Iudaeorum christologiae quae circa Iesu aetatem erat prorsus conveniens sit[1]), et resurrectionem primam iustorum et descensum Messiae ad inferos docenti, facile intelligitur consilium auctoris libelli non ita diversum ab actis Pilati fuisse. Nam etiam his rebus Christum satisfecisse Iudaeorum de Messia suo exspectationi populares suos docebat. Quod quantopere in in ipsam aetatem apostolicam quadret, ne extra sacrorum librorum terminos egrediamur, probatur locis Matth. 27, 52 sq. Eph. 4, 8 sq. 1 Petr. 3, 18 sq., quorum, addito Lucae loco 23, 43., haec tota filiorum Symeonis historia luculentissimum commentarium exhibet.

Quaerenti quando et a quonam libellus iste conscriptus sit, coniecturarum campus latissime patet. Sermonem si spectas, mea quidem sententia nihil est quod originem actis Pilati aut Iacobi evangelio posteriorem probet. Idearum vero

---

1) Cf. Bertholdt: *Christologia Iudaeorum* etc. §§ 34 et 35.

ratio ea est ut, graecum certe textum examinanti, non varie interpolatum latinum, nulla homini ab aetate apostolica proximo aliena inveniantur. Quod singula cum antiquorum scriptorum locis similibus componens egregie probavit Thilo notis textui subiunctis, in quibus modo ad antiqua Hebraeorum apocrypha delegat, ut ad *Parvam Genesin*, ad *Testam. XII patriarcharum*, ad *Mosis ascensionem;* modo ad rabbinorum Iesu fere aequalium commenta; modo ad LXX interpretes; modo ad vetustissima Christianarum litterarum monumenta, vel haeretica, ut Ophitarum, Marcionis et Marcionitarum, Valentinianorum, vel catholica, ut est Pastor Hermae, Clementis quae feruntur homiliae, Seniorum fragmenta apud Irenaeum, Iustinus Martyr, Theophilus Antiochenus, Irenaeus. Ex ipso vero libello nostro, qui tum nondum cum actis Pilati coniunctus esse videtur, prae aliis multis hausit, nulla quidem alieni mentione facta, Eusebius Alexandrinus[1]). Praeterea in aestimanda libri antiquitate illud aliquid momenti habet quod verba latronis de cruce pendentis (cf. pag. 310.) ita discedunt a Lucae textu ut ex alia veterrima traditione fluxisse videantur. Quod nescio an etiam in responsum Christi quadret (l. l.), et in Iohannis baptistae verba apud inferos, de quibus iam supra dictum est.

Quae omnia coniuncta eiusmodi sunt ut libellum nostrum ex antiquissimo scripto apocrypho secundi saeculi haustum vel transscriptum existimem. Quod quo nomine apud antiquos innotuerit difficile dictu est. Non inepta quidem coniectura eorum est qui ex κήρυγμα Πέτρου petitum censebant: Petri enim auctoritas, quippe eundem Descensum Christi in epistola testati, maxime idonea videri poterat quae tali commento fidem

---

[1]) Cf. Thilo: *Ueber die Schriften des Eusebius von Alexandrien und des Eusebius von Emisa.* 1832. Longe diversam a nobis sententiam tuetur qui nuperrime Parisiis de evangelio Nicodemi scripsit, Alfred Maury: *Nouvelles recherches sur l'époque à la quelle a été composé l'ouvrage connu sous le titre d'évangile Nicodème.* 1850. Putat enim ex Eusebio Alexandrino aliisque eiusdem fere aetatis scriptoribus totum librum de Descensu Christi haustum esse. Quod quam a vero alienum sit, clarissimum virum ipsum ex repetito rei examine docturum non dubito.

faceret. Tamen quae illius praedicationis fragmenta a veteribus laudantur coniecturam istam parum sustentant. Neque si ex libro tam celebri Eusebius Alexandrinus hausisset, fontem silentio praeteriturum fuisse credo. Hinc potius in eis videtur scriptis fuisse quae in paucorum hominum notitiam atque usum venirent, cuiusmodi multa a claris scriptoribus profecta dudum perisse scimus. Scripsisse vero librum puto Christianum ex Iudaeis ortum [1]), lingua usum graeca, bonae illum quidem fidei sed theologia Iudaica non mediocriter imbutum nec ignarum idearum gnosticarum. Gnostici enim quantopere delectati sint angelorum et bonorum et malorum partibus excolendis, item et coelorum et inferorum imaginibus, quanti iidem et Christi et Christianorum fecerint baptismum, quo quidem Valentinianis homines in salutem regenerari visi sunt, satis constat. Inprimis vero comparandae sunt Ophitarum opiniones de ligno vitae, cuius balsamo animam in baptismo ungi dixerunt, de anima portas regni Ialdabaothi signo vitae (cruce?) aperiente, item aliae similes, quales etiam ex duobus venerandae antiquitatis monumentis, quae nuper demum docta aequalium industria ex tenebris protraxit, Philosophumena Pseudo-Origenis dico et opus copticum Πιστισ Σοφια, disci possunt. Ipsum descensum Christi ad inferos a Gnosticis, ut a Marcione, receptum atque excultum esse constat [2]).

Transeundum est ad editiones utriusque de quo disputavimus libelli a prioribus editoribus omnibus comprehensi evangelio Nicodemi. Hoc igitur quis primum latine emiserit, non accurate dici potest. Tres enim editiones sine loci anni et typorum notatione innotuerunt, recensiti a Thilone Cod. apocr. p. CXXXII. Tertio loco quam posuit, consentientem cum editione Lipsiensi a. 1516., eam non cum Thilone pro editionum omnium prima habuerim. Quae laus potius in eam cadere vi-

---

1) Hinc non ad alios nisi Veteris Testimenti pios salutarem Christi apud inferos adventum pertinere facit. Aliter Marcion.

2) Ad totam hanc de actis Pilati expositionem adhibuimus quae in dissertatione nostra Hagana § 15. in eandem rem scripsimus, nisi quod nonnullis omissis alia addidimus, alia mutavimus.

detur, cui Lud. Hain in Repert. bibliogr. numerum 11749. apposuit. Eadem apud Thilonem sub 1.) posita est. Hanc ipsi plerumque ad textum nostrum contulimus satis diversam illam quidem a Lipsiensi editione a. 1516. Tribus saeculis post editionem principem latinum textum identidem iam repetitum in apocryphorum collectiones receperunt Fabricius, Orthodoxographis potissimum Heroldi usus, Ionesius, maxime pendens a Monumentis Grynaei, Schmidius et Birchius, sequentes Fabricium, nisi quod a Birchio duorum latinorum codicum lectiones variantes adscriptae sunt. Graecum vero textum prioris partis (una cum Fabricii latino) primus edidit Birchius, et quidem ad normam codicis Paris. num. 770. a Birgero Thorlacio descripti. Idem secundam evangelii partem inde a verbis ἔρχεται ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ ὧδε cap. XVIII. (i. e. II, 2.) ex cod. Vatic. 269. evulgavit. Quam editionem graecam principem clar. Thilo iure dicit „plus iusto festinatam“, „vitiis omnis generis scatentem“, „pro deformitate sua quasi formidinem lectorum“. Cf. l. l. pag. CXXI. Melioris tamen frugis sunt quae Birchius in Prolegg. de evangelio Nicodemi scripsit *Auctar.* p. VII—LXI.

Birchium Thilo excepit plurimumque superavit. Exhibuit is textum graecum prioris partis ex eodem cum Birchio bibliothecae Parisiensis codice 770. Una vero ad apparatum criticum, passim etiam ad emendandum textum adhibuit codices Paris. alios tres, notatos in bibl. Reg. nunc Nation. numeris 929. (Thilonis B) 1021. (Thil. C) 808. (Thil. D): item ex collatione Hessii olim ad Muenterum episcopum Havn. missa duos Monacenses numeris CXCII. (Thil. Mon. A) et CCLXXVI. (Thil. Mon. B) insignitos: item italicos duos, alterum Vaticanum opera Birchii collatum, alterum Venetum Nanianum CIX. ex apographo Morellii in gratiam Birchii facto. In his alteram evangelii partem unus continet Parisiensis num. 808. ad quem accedit Vaticanum Birchii fragmentum. Porro idem latinum textum totius evangelii appositum graeco ex codice Einsidlensi (vide infra) ab Hessio cum textu Fabricii collato edidit, variantibus lectionibus codicum Halensis Havniensis Corsiniano

et editionum raro notatis. Sub textu adnotationem uberrimam eruditione plenam posuit, praemissis prolegomenis pag. CXVIII —CLX, quorum posteriore parte (inde a pag. CXLII.) de versionibus anglicis francogallicis italicis germanicis aliisque disseruit.

Denique nostri laboris haec est ratio. Evangelio Nicodemi, quod recentiores invitis veteribus dicere consueverunt, in duas — ut ratio critica suadebat (vide supra) — partes descripto, in distinguendis recensionibus textus et graeci et latini operam posuimus. Hinc Acta Pilati graece bis, latine semel; Descensum vero ad inferos bis latine, semel graece, suo quodque commentario auctum, debebamus edere. Huius utriusque recensionis quum in graecis tum in latinis tantam per totum textum esse differentiam ac peculiaritatem ut neutra ad apparatum alterius apte adhiberi possit, viri intelligentes facile videbunt. Quarum etsi neutra negligenda est hoc litterarum antiquitatis Christianae genus religiose colentibus, tamen non dubito quin recensiones a nobis siglo A insignitae, totum si librum potius quam singula spectas, praeferendae sint alteris. Adhibuimus autem ad omnes sex libellos antiqua documenta triginta novem, quorum viginti in usum criticum nondum conversa erant. Nusquam vero unum codicem repraesentavimus neglectis reliquis; sed ubique data est opera ut textum et testatissimum et maxime probabilem daremus.

Primum igitur ad recensendum Gestorum Pilati textum graecum A bis usi sumus codicibus:

A i. e. Monac. CXCII. saeculi fere XIII. In Hardtii Catalogo codd. mss. bibl. Reg. Bavar. tom. II. pag. 259 sqq. descriptus est. Deficit capite XV, 5. inde a verbis ἐπελάβετο δέ.

B i. e. Monac. CCLXXVI. saeculi fere XII. Hardtius in Catalogo suo tom. III. p. 149 sqq. descripsit. Incipit a verbis -οι λέγοντες πρὸς κούρσωροι (sic) cap. I, 4.

Uterque codex Monacensis, intercedente benevole viro illustrissimo de Bose, legato regis Saxoniae ad aulam regiam Monacensem, in usum meum missus est Lipsiam.

C i. e. Paris. Reg. nunc Nation. num. 770. exaratus anno 1315. manu Georgii sacerdotis. Cf. Montfauc. Palaeogr. gr. p. 68. sub cod. Colbert. 2493. Post Birchium multo accuratius contulit et edidit (vide ante) Thilo, apud quem siglo A notatur.

D i. e. Paris. Reg. nunc Nation. num. 1021. saeculi XV. (Thilonis C). Hic actorum textus plura alia similis generis admixta habet; ita post exordium priorem partem narrationis Iosephi Arimathiensis habet, item relationem mortis sepulturae et resurrectionis Christi proprio modo ex variis conglutinatam. Solam mediam particulam cap. I—VIII. complectentem ad commentarium suum Thilo adhibendum duxit. Hoc codice Cangius in Glossario passim usus est.

E i. e. Par. Reg. nunc Nat. num. 929. saeculi XV. (Thilonis B). In hoc non tantum initium et finis desiderantur, sed etiam plura media exciderunt, foliis singulis insuper perverse positis. Continet cap. I. ab initio mutilum usque ad cap. VIII. medium: porro cap. XIII. cum parte capitis XIV: denique capp. XV et XVI. Quas partes omnes contulit Thilo; nos nihil praeter exordium contulimus.

F i. e. Ambros. C 92. Cf. ad protevang. Iacobi codicem P. Inde exscripsimus initium usque κἀκεῖνόσ μοι ἑρμήνευσεν. λέγει αὐτοῖσ ὁ Πιλᾶτοσ [1]) I, 4., item finem εἴη κύριοσ ὁ θεὸσ ἡμῶν μεθ' ἡμῶν usque τῶν αἰώνων· ἀμήν.

G i. e. Ambros. A 56. saeculi XV. Exscripsimus initium usque μετὰ ἐπιοικίασ (sic) ἀχθήτο (sic) ὁ ισ̅ I, 2. med., item οἱ δὲ λαβόντεσ τὸ ἀργύριον usque ἴδετε ἅπερ ἐξηγήσασθε XIII, 3—XIV, 2., et καλοῦσιν πάλιν φοινaία (sic) τὸν ἱερέα — τῶν αἰώνων· ἀμήν. XVI, 3. usque finem.

H i. e. Harleian. 5636. saeculi fere XV. Exscripsimus initium usque Κύριε καλεῖ σε (cod. καλῆσαι) ὁ ἡγεμών. ὁ δὲ Πιλάτοσ, item καὶ καθὼσ λέγουσιν οἱ τρεῖσ διδάσκαλοι usque

---

[1]) Hoc nomen ut in antiquis Novi Testamenti codicibus est (cf. N. T. ed. Tischendorf. 1849. Prolegg. p. XXXVI.) edidimus Πιλᾶτοσ, non cum recentioribus Gestorum Pilati codd. Πιλάτοσ.

ὅτι γέγραπται Ἐπικατάρατος πᾶς XVI, 4. denique τοῦ φυλάσσειν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ usque τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ad hos codices graecos accedunt

Copt i. e. folia papyracea coptica saeculi fere V. Interpretationem huius textus mecum communicavit, dum Taurini versabar, celeberr. Peyron. Inde descripsimus ab initio usque *Egressus est cursor, cumque agnovisset Iesum adoravit eum* rursusque a verbis *verene vidistis Iesum sedentem in monte Mabrech* usque finem. Reliqua nuper per litteras petenti non satisfactum est.

Eiusdem fere cum papyro copto vetustatis est codex Vindobonensis palimpsestus, cuius fragmenta aliquot eruimus, de quibus ad latinum Gestorum textum vide. Ibidem accuratius dicetur de latinis codicibus (Ambr Cors Eins Fabr Flor Vatt Ven) etiam ad graecum commentarium passim adhibitis.

Secundo loco de codicibus dicendum est unde primi edidimus Gesta[1]) Pilati graece B.

A i. e. Venetus Marcianus class. II. cod. CLI. Satis recens est[2]), sed in Sinaitico monte scriptus. Totum accurate transscripsimus.

B i. e. Paris. Reg. nunc Nat. 808. saeculi XV. (Thilonis D). Hunc textum ex Thilonis commentario sumsimus; diversas enim huius recensionis partes tantum non omnes ad marginem descripsit.

C i. e. Ven. Marc. class. II. cod. LXXXVII. olim Nanianus CIX. saeculi XV. Plura inde studio Morellii hausta (vide ante) iam Thilo composuit cum textu codicis B. Nos etiam hunc textum ex codice totum transscripsimus.

Tertii libelli, i. e. Descensus Christi ad inferos graece, instrumenta critica haec habuimus.

A i. e. Venet. Marc. class. II. cod. CLI. Vide paullo ante sub A. Totum transscripsimus.

---

[1]) In margine superiore positum est Acta Pilati. Sed debebat alterutrum constanter poni.

[2]) In catalogo codicum Nanianorum pag. 407. sub CCX ex subscriptione saeculi septimi decimi esse dicitur. Quam temporis notam non recognovi.

B i. e. Paris. Reg. nunc Nation. 808. saec. XV. Hunc textum ex Thilonis editione sumsimus.

C i. e. Palat. Vatic. num. 269. saec. fere XIV. Incipit a verbis ἔρχεται ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ υἱός cap. II. extr. Exscripsit atque edidit Birchius (vide ante).

Latinorum textuum *primus* est Gestorum Pilati. Conformatus est ad codices hosce.

A i. e. Vaticanus, nescio quo numero notatus. Lectu satis est difficilis, saeculi fere XIII. Totum transscripsimus.

B i. e. Vatic. num. 4363., similis priori. Ad priorem codicem accurate contulimus.

C i. e. Ven. Marc. class. XIV. cod. XLIII. saeculi fere XV. Totum transscripsimus.

D^a i. e. textus Fabricii, de quo vide supra; item Thil. Cod. apocr. pag. CXXXV.

D^b i. e. codex Einsidlensis, quem ante decimum saeculum scriptum esse autumant. Collationem eius cum editione Fabriciana exhibuit Ioh. Iac. Hess in bibliotheca historiae sacrae. 1791. P. 1. p. 435—483. Ea collatione post Birchium et Thilonem et ipsi usi sumus.

D^c i. e. codex bibliothecae principis Corsini num. 1146. saeculi fere XIV. Contulit cum Fabriciano textu Engelbreth. Quam collationem publici iuris fecit Birchius in Auctario suo codicis apocr. Fabriciani.

Flor i. e. cod. Florentinus Laurentianus. Deficit post verba *Respondentes milites dixerunt Si Ioseph* [in] *Arimathia est, et Iesus in Galilea est* XIII, 2. Ea quae inde vel descripsimus vel contulimus, significata sunt in commentario.

Ambr i. e. Mediolanensis Ambrosianus O 35. saeculi fere XIV. Descripsimus usque verba *Novimus Iesum hunc fabri lignarii filium et de Maria natum.* Reliqua inde desumta ad Descensum Christi pertinent, quae post vide.

Havn i. e. Havniensis bibl. Reg. anno 1400. scriptus. Vide Thil. l. l. p. CXXXVIII sq., cuius ex notis aliquoties laudavimus.

Hal i. e. Halensis bibl. orphanotrophei saec. fere XIV. Vide Thil. l. l. p. CXXXVI. Ut supra.

Par i. e. Parisiensis codex ex quo Thilo attulit prologum. Hunc per errorem num. 3338. pag. 313. notavimus; est enim 1652.

Vind: Ultimo loco ponimus qui dignitate primus est Vindobonensem codicem palimpsestum quinti vel sexti saeculi, ex cuius litteris aegerrime legendis praeter ea quae ad prologum notavimus p. 313. eruimus fragmenta haec: *tunc velum templi scissum est in duo a summo usque deorsum - - petrae fissae sunt et monumenta aperta sunt et multa corpora eorum qui* (cf. XI, 1.): *revelentur de multorum cordibus cogitationes. dicunt didascali et levitae haec ista quomodo audisset. dicit levi non scitis quoniam* (cf. XVI, 1. 2.): *ti sunt iam quasi mortui et ceciderunt in terra et ieiunaverunt usque ad horam nonam. et rogaverunt eos nicodemus et ioseph* (cf. XVI, 1.)

Praeter hos cod. mss. plerumque contulimus ed^pr i. e. editionem principem quae videtur, apud Lud. Hain in Repertor. bibliogr. num. 11749. notatam (vide supra pag. LXX.); item ex Thilonis notis aliquoties Lips^ed i. e. editionem Lips. a. 1516. (vide ibidem) [1]. Passim etiam quum graecorum tum interpretis copti rationem habuimus.

Secundus textuum latinorum Descensus Christi ad inferos latine A est. Ad hunc codices hi spectant:

---

[1]) Ad notam temporis prologo additam conferri etiam potest scriptura quae ex cod. membr. Giessensi saeculi fere XIV. exscripta reperitur in Schmidtiorum bibliotheca critica et exegetica Novi Test. II, 1. p. 508 sqq. (Hadamar. 1798. 1801.) Ibi sic legitur *[F]actum est in anno nonodecimo tyberii cesaris imperatoris romanorum et herodis filii herodis imperatoris galilee, anno nono decimo principatus eius VIII. Kal. april. quod est XXV. die marcii, consulibus basso et tarquilio, anno quarto ducentesima secunda olimpiade sub principibus sacerdotum iudeorum ioseph et anne et caiphe, quarta die post crucem et passionem domini hystoriatus est nichodemus acta principalia* (corrige a principibus) *sacerdotum et reliquis iudeorum. Mandavit ipse nichodemus litteris hebraicis.* Porro initium sic scriptum dicitur *anne et caiphe et summe et dedi gamalieli iudee levi neptalim alexandro et thiaro reliqui iudeorum venerunt adversus dom. Ies. accusantes eum de multis actionibus malis dicentes Istum Iesum.* Codex exit verbis capitis XXVI. *Benedictus es domine omnipotens - - spirituali vita certissima.*

D^a i. e. quem secutus est cum aliis Fabricius. Vide D^a ad Gest. Pil.

D^b i. e. cod. Einsidlensis. Vide D^b ad Gest. Pil. Post finem capitis XI. *in codd. praetorii sui publici,* omisso cap. XII., statim legitur epistola Pilati i. e. caput nostrum XIII.

D^c i. e. cod. bibl. princ. Corsini. Vide D^c ad Gest. Pil. In fine libri pariter ac D^b omisso capite XII. additam habet Pilati epistolam.

Ambr i. e. Mediolan. Ambros. O 35. saec. fere XIV. Vide ad Gest. Pil. Exscripsimus tria ultima capita (XI. XII. XIII.) una cum parte capitis X. inde a verbis *Benedictus qui venit in nomine domini.*

Praeter reliquos testes iam ad Gest. Pil. indicatos, i. e. Havn Hal ed^{pr} $Lips^{ed}$, passim etiam consulere placuit ed^{pr} germ i. e. editionem germanicam eamque ut videtur principem. Eadem laude ornatam commemorat Thilo p. CLII. primo loco. Apud Lud. Hain notatur tom. II. parte I. pag. 487. Prodiit sine dubio saeculo quinto decimo. Titulus est: Euangelium Nicodemi, aufs dem latein in das teutsch gebracht, In wöllichem vil hüpscher punkten, die die andern Evangelisten nit setzen begriffen werden (doch jnen nit wider) fast nutzlich zu lesen. Fol. 1. inscriptio haec legitur In dem Namen des Herren, hebt sich an, das Ewangeli (sic), das beschriben hat Nicodemus, ain Rabbi und ain Fürst der Juden, und auch ain Junger Christi Jesu. Sequuntur eadem pagina versus 28. Folio 20. recto finitur, ubi post verba und den ersten menschen ain vatter aller menschen, Adam. versu 21. est Ain end des Ewangeli Nicodemi. Altera editio quae et ipsa mihi in manibus est, foliorum 31 in 8. minori. non multo recentior est principe et cum ista, exceptis orthographicis, fere prorsus consentit.

Ad Pilati epistolam, quam ex auctoritate plurium codicum cum Thilone adiunximus ad Descens. Chr. ad infer. capite XIII. (evang. Nicod. XXIX.), contulimus etiam testes hosce [1]).

---

1) Corruptissime haec epistola etiam edita est in St. Baluzii miscellaneis ed. Mansi IV. p. 57. *Nuper accipet quod ipse provocabit Iudeos, noverat* etc.

Heg i. e. textum sub nomine Hegesippi editum in Anacephalaeosi libris V de excidio Hierosol. subiecta, Colon. 1530. fol. 66. verso.

Chas i. e. textum Chassanaei in parte IV. catalogi gloriae mundi editum, Venet. 1571. (Quod opus saepe repetitum est.) Cf. Fabric. Cod. apocr. III, p. 479.

Six i. e. textum a Sixto Senensi 1566. in bibl. sanctae libro II. atque antea iam in Orthodoxogr. Heroldi 1555. vulgatum.

Marc i. e. textum qui in Pseudo-Marcelli libro de mirificis rebus et actibus Petri et Pauli etc. a Florentinio 1668. editus est: quod opus repetiit Fabricius Cod. apocr. III. p. 632 sqq. Cf. etiam Cod. apocr. I. p. 298 sq.

Gue i. e. Guelferbytanum codicem cuius textum Thilo edidit 1837. in act. Petri et Pauli parte I. p. 26 sq.

Graecus huius epistolae textus is est quem nuperrime in actis Petri et Pauli sectione 40. edidimus. Cf. Acta app. apocryph. p. 16 sqq.

Denique Descensus Christi ad inferos latine B petitus est ex codicibus tribus: A i. e. Vaticano, B i. a. Vaticano 4363., C i. e. Veneto Marciano. Quos eosdem iam recensuimus ad Gest. Pilati.

XV. EPISTOLA PONTII PILATI.

Haec altera est Pilati epistola, quae et ipsa dudum ac saepe, etsi non toties quam prior (vide paullo ante), edita est. Vide Fabric. Cod. apocr. I. p. 300 sqq. III. p. 479 sqq. Thil. Cod. apocr. p. 801. Textum constituimus ex collatione testium quatuor.

Chas i. e. textus a Chassanaeo editus in parte IV. catalogi gloriae mundi, qui primum prodiit 1571.

Flor i. e. textus a Florentinio editus in Martyrolog. vet. Hieronymi p. 113. Hunc Fabricius l. l. repetiit.

Bodl i. e. quem Abrah. Gronovius e cod. Bodl. operum Taciti eruit et publicavit in praefatione opp. Taciti a se editorum 1721.

Ven i. e. quem ipsi descripsimus ex cod. Veneto Marciano class. X. num. CXXXIV. saeculi XVI.

XVI. XVII. ANAPHORA PILATI

GRAECE A ET B.

Prior huius relationis Pilati ad principem recensio primum edita est a Fabricio Cod. apocr. III. p. 456 sqq. addita versione latina. Textum e cod. Paris. Reg. nunc Nat. 770. a. 1315. exarato opera Gustavi Schroeder exscriptum habebat. Ex libro Fabricii eundem textum Birchius repetiit in Auctario suo, ut commode conferri posset cum altera recensione in cod. Vindobonensi inventa. Thilo alteram recensionem edere satis habuit, ad quam passim notavit Parisiensis codicis a se accuratius collati lectiones. Nos adhibuimus hos codices quinque:

A i. e. Par. 770. a. 1315. de quo modo diximus. Sumsimus ex Thilone et Fabricio.

B i. e. Par. num. 929. saeculi XV., cuius textum totum descripsimus.

C i. e. Mediolan. Ambros. E 100 Sup., saeculi fere XII. Totum descripsimus.

D i. e. Coisl. CXVII. a. 1332. scriptus. Descripsimus ab initio usque καὶ ἐνδόξους παρεσκεύασεν. Rursus ab ἐκέλευσα οὖν τοῦτον σταυρωθῆναι usque τῶν Ἰουδ. καὶ τοῦ νόμου αὐτῶν. Item ultima verba ἅπερ εἶδον etc.

E i. e. Harleianus 5636. saeculi fere XV. Inde initium usque τὸν τότε καιρὸν δέοντα exscripsimus.

Altera eiusdem relationis recensio editores habuit et Birchium et Thilonem. Ille ex Vindobonensi codice hausit saeculi fere XIV. Apud Nesselium insignitus est num. 246.; Lambecius de eo exponit lib. V. p. 23. Thilo vero ad textum Birchii Vindobonensem, quem repetiit, inprimis Parisiensem codicem num. 1019. contulit; alterius codicis Parisiensis, num. 1331., paucissimas lectiones attulit. Nos quinque codicibus usi sumus in hac relatione edenda. Sunt autem hi:

A i. e. Vindobonensis Birchii et Thilonis, de quo modo explicuimus.

B i. e. Taurinensis, cuius textum Ferd. Flor. Fleck in Anecdotis suis 1837. p. 143. edidit.

C i. e. Venet. Marcian. class. II. cod. XLII., saeculi fere XII. In codd. Nanianis est num. LXIII., cf. Catalog. p. 103. sub XXI. Totum textum descripsimus.

D i. e. Paris. 1019., quem contulit Thilo.

E i. e. Paris. 1331. unde aliquot lectiones a Thilone notatae sunt.

XVIII. PARADOSIS PILATI.

Edidit Birchius in Auctario suo e codice Par. 770. anno 1315. exarato, de quo iam diximus. Birchii textum, ex altero Parisiensi codice num. 929. passim correctum, sed absque commentario repetiit Thilo. Nobis quinque documenta ad manus erant.

A i. e. Parisiensis a Birchio et Thilone editus.

B i. e. Paris. 929. saec. XV. cuius textum totum descripsimus.

C i. e. Ambrosianus E 100 Sup. Deficit sectione sexta. Quicquid continet descripsimus.

D i. e. Coislin. 117., a. 1332. scriptus. Textum descripsimus, qui finitur sectione 9. Vide commentarium.

E i. e. Venet. Marc. class. II. num. XLII. saeculi fere XII. Totum textum transscripsimus.

Praeterea ex Harleiano 5636., de quo modo vidimus, ea quibus ibi narratio finitur notavimus: καὶ πάλιν ἔθετο ὁ Καῖσαρ ἐρ. π. τῷ Πιλάτῳ, καὶ κελεύει - - τὸν λεγ. Χριστὸν (consentit cum nostro textu), οὗτος ὁμοίως πείσηται τῆς σωτ. ἀποτευξάμενος. Vide sectionem 8.

Loco huius paradosis invenitur passim etiam responsum Tiberii ad Pilatum, quod Birchius e Vindobonensi codice Nesselii 246. edidit in Auctario suo pag. 1720 sq., rursusque e Taurinensi Fleckius in Anecdotis pag. 145 sqq. Post inscriptionem (in Vindob.) Τὰ ἀντιγραφέντα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου etc. incipit Ἐπειδήπερ βίαιον καὶ ἀδικίας μεστόν. Finitur καὶ διὰ τῆς ὀπῆς τὸ βέλος εἰσελθὸν τὸν Πιλάτον ἀνῄρησεν (Vindob. pia verba addit Πάντες δὲ πιστεύοντες - -

εἴσ τ. αἰῶμασ, ἀμήμ.) Quod scriptum et ipsi ex Paris. cod. 1771. hausimus. Sed quum pro fabulae ineptiis tum propter sermonis vitiositatem indignum quod repeteremus videbatur. Quod idem in alias quasdam Herodis epistolas quadrat, ex codd. a nobis descriptas, quarum breve specimen dedit Thilo Cod. apocr. pag. CXXIV. nota 122.

XIX. MORS PILATI.

Narrationem hanc e codice Mediolan. Ambros. L 58. saeculi fere quarti decimi edidimus. In qua etsi plura ita comparata sunt, ut scriptorem non antiquissimum prodant, tamen haec fabula hominibus aevi medii multum placuit et variis modis repetita est. Edidimus igitur propterea quod quemadmodum in Ambrosiano codice legitur, ex antiquiore fonte derivata est. Tamen non tam de graeco quam latino fonte cogitandum erit. Duo autem inprimis vestigia sunt fabulae huius late propagatae atque excultae. Alterum est in Legenda aurea Iacobi de Voragine, in quam fere tota atque magna ex parte iisdem verbis recepta est. Cf. cap. LIII. (51.) *de passione domini* (ed. Graeſse pag. 232 sqq.). Incipit *Interea cum Tyberius morbo gravi teneretur, nuntiatur eidem quod Hierosolimis quidam medicus esset.* Finitur verbis his: *ubi adhuc relatione quorundam quaedam dyabolicae machinationes ebullire videntur.* His apposita est nota *Hucusque in praedicta historia apocrypha leguntur.* Antea vero pag. 231. media haec leguntur: *Sed de poena et origine Iudae invenies in legenda sancti Matthiae de poena et excidio Iudaeorum in legenda sancti Iacobi minoris, de poena autem et origine Pylati in quadam historia licet apocrypha legitur: fuit quidam rex nomine Tyrus, qui quandam puellam nomine Pylam* etc. Conferendus est textus a verbis supra allatis cum Ambrosiano nostro.

Alterum vero huius fabulae vestigium est in Passionali veteri, quod nuper ex manuscriptis edidit K. A. Hahn: Das alte Passional. Herausgegeben von K. A. Hahn. Frankf. a. M. 1845. Cf. pag. 88. v. 17 sqq. Pauca inde exscribamus:

Tyberius do vernam
daz im nach sinen willen quam
pylatus unde gebunden
do vreute er sich zu stunden
der geschicht vil sere
daz er die unere
solde rechen an den man
die an ihu waz getan
hie mit quam pylatus
daz in gesach tyberius
secht don geschach ein wunder
der zorn verswant dar under
daz niman weste war er quam
der keiser wart in minnesam - - -
Duo vugetes got als er wol kan
dem keisere kunt wart getan
waz im den zorn undersluch
den roch den pylatus truch
den hette ihs an getragen
der von den iuden wart erslagen
unde an das cruce erhangen
der roch hette entfangen
von im die tugent die er hie
vor dem keisere begie
etc.

Quae quidem unde poeta germanicus hauserit quaerenti attendendum est ad eos fontes ex quibus suas se historias hausisse passim ipse significat. Ita pag. 4. v. 72. die meister in latîn; pag. 20. v. 61. als die crônken sagen; pag. 94. v. 43. meister iosephus und darzu ieronimus.

XX. NARRATIO IOSEPHI ARIMATHIENSIS.

Libellum hunc primus edidit Birchius in Auctario suo p. 183 sqq. ex eodem Parisiensi codice num. 770. unde textum suum Actorum Pilati una cum Anaphora et Paradosi Pilati hausit. Ad hunc quoque librum pertinet illa „lectorum formido“ quam Thilo inesse dixit in editione Birchiana Actorum Pilati. Thilo vero emendatius edere nolebat quum ipsum libellum ex evangelio Nicodemi maximam partem compilatum et doctis lectoribus parum commendandum duceret. Nobis non posthabendus certe videtur libellis eiusmodi quales sunt Anaphora et Paradosis Pilati, appendices quasi Actorum Pilati, eoque minus editione indignus quum quantum aetate media placuerit, codicum graecorum quibus continetur copia testetur.

Edentibus nobis praesto fuerunt, praeter Birchii textum, codices tres, quos ita in commentario distinximus ut A diceremus codicem Ambrosianum E 190. Sup. XII. fere saeculi: B Parisiensem num. 929. saeculi XV: C Birchii textum ex Parisiensi 770. (a. 1315. scripto) haustum: D Harleianum 5636.

******

saeculi fere XV. Ex D quidem tantummodo initium usque τοῖσ ἐγμοκόσιμ τὸμ θεόμ, et finem inde a verbis καὶ ἔκθαμβοσ γεμόμεμοσ ὁ Ἰωάμμησ; duos vero codices reliquos plene transscripsimus.

XXI. VINDICTA SALVATORIS.

Hanc ut ederem historiam, commovit me libellus, a Iacobo Grimm mecum communicatus, nuper Cantabrigiae editus hoc titulo: *The Anglo-saxon Legends of St. Andrew and St. Veronica. Edited for the Cambridge Antiquarian Society, with an English translation, by Charles Wycliffe Goodwin.* Cambridge, 1851. Altera enim harum fabularum[1]), a Goodwino ex codicibus anglosaxonicis edita, sine dubio ex libello nostro derivata est. Hic vero satis differt ab alio scripto simili, quod vir doctissimus Goodwin, in ea certe parte quae est de Veronica, pro fabulatoris anglosaxonici fonte habuit. Dicit enim *The legend of Veronica in its original form is found in a Latin narrative of great antiquity entitled.* Cura sanitatis Tiberii Cesaris Augusti et damnatio Pilati, *first published by Foggini in his* Exercitationes hist. criticae de Romano D. Petri itinere[2]), *from a Vat. Ms. of the* 11,00., *an subsequently printed from a Ms. of the* 8,00. *by J. D. Manso*[3]). Eundem libellum a Fogginio et Mansio publicatum clar. Thilo in Halensi codice orphanotrophei invenit, ad calcem evangelii Nicodemi additum, de quo refert Cod. apocr. p. CXXXVII. Hoc loco, postquam Henschenium in Actis SS. ad d. IV. Febr. p. 450. eundem libellum tetigisse notavit, addit: „Simillima est historiola quam Marianus Scotus in Chronico ad a. Chr. 39. e Methodio excerptam affert[4]), cuius auctorem celebrem Tyri episcopum esse haud

---

[1]) Ad priorem de S. Andrea fabulam conferenda sunt mea *Acta apostolorum apocrypha* (1851.) pag. XLVII sqq. 132 sqq.

[2]) Hoc opus prodiit Florentiae 1741. Cf. ibi pag. 38—46.

[3]) Cf. Stephani Baluzii Miscellanea opera et studio I. D. Mansi archiepisc. Lucensis. Tom. IV. Lucae 1764. p. 55—57.

[4]) De ea re Goodwinus sic: *The chronicler Marianus Scotus, who compiled his work about the middle of the* 11,00. *gives a brief summary of the legend -- But a comparison of the words cited by Marianus with the opening*

probabile videtur. Perantiquum vero esse libellum illum testatur cod. Paris. 2034. antea 128. olim S. Martialis Lemovicensis, sec. IX. exaratus, in quo a fol. 151. v. legitur." Praeterea subiunxit argumentum historiae quemadmodum in Halensi codice invenitur [1]). At vero collato nostro textu cum anglosaxonico clarissimum fit hunc ex illo fluxisse. Quod eo magis certum est quoniam altera eiusdem fabulae pars, quae est de Nathanis Iudaei legatione in latinis nostris codicibus eodem prorsus modo atque apud Anglosaxonem scriptorem connexa est cum Veronicae historia. Huius partis fontem se latere, significavit Goodwin pag. VIII.

Quanta autem sit differentia huius fabulae ab altera a Fogginio et Mansio evulgatae, etsi similitudo passim haud deest, ex paucis excerptis [2]) facile apparebit. Neque dubium est quin

---

of the Cura sanitatis etc. *is sufficient to show that this is the document from which he quotes* - -.

[1]) Cf. etiam Thil. Act. Thom. p. XXXIV.

[2]) - - „Testor coram te deos deasque et auctorem omnium deorum, fungere legationem meam et reipublicae tribue sospitatem. Haec dum feceris, quamcumque desiderio tuo curam desideras, tuo iudicio adimpletur. Festina enim et vade, quia dictum est mihi quod sit homo quidam Iudaeus nomine Iesus quem dicunt mortuos suscitare et miracula innumerabilia virtute suae divinitatis exercere" - - „Volusianus - - dixit Pia est intentio domini mei pii Caesaris. Respondit Caesar Ecce praesentem habes relatorem hominem qui mihi dixit omnia haec, qui et deum illum esse profitetur" - - „nobis est cura quaerere de pii domini nostri Tiberii salute, quem in secretioribus partibus eius morbida valetudo constringit, ita ut nec medicaminibus (Mansi add *diotrofistorum*) nec incantationibus (ms. Vat. add *in arte fistulae*) posset adiuvari" - - „Ad haec autem relator Thomas homo Iudaeus, cuius relationem et ante conspectum Caesaris novimus prolatam, dixit" - - *Certus sum* (loquitur Iosephus) *quia resurrexit a mortuis dominus meus Iesus Christus, quia ego eum vidi et cum ipso locutus sum: et ego illum sepelivi in monumento novo - - et vidi eum in Galilaea vivum super montem Amaled* (Mansi *Malehc*) *sedentem et docentem disc. suos - - vidimus ascendentem in coelum - - Didimus, Lucius* (in Halensi cod. *Leucius*, ut videtur), *Isaac, Didarus, Addoas, Finees* (haec testium de ascensione domini nomina Mansi sic habet: *Dididimus, Lucius, Isaac Didascalos, Abdias, Finees Didascalos, Ezias et Azarias et Leodidascalos*) - -. Sententia Tiberii in caussa Pilati reddita ita habet: *Omni tempore ignem et aquam non fruatur, nec igni coctum manducet et aquam non bibat. Et interdixit ei ignem et aquam, et damnationis exilio eum deportari praecepit in civitatem Tusciae Ameriam* (apud Foggin. est *Timerinam*) - -

tionis pp. XX—XXIV non paucae lectiones datae erant, aliquanto major lectionum numerus accessit.

2. Ad *Pseudo-Matthaei* quod dicitur *evangelium* duo nunc primum codices adhibiti sunt, Monacensis et alter qui E appellatur. Codicis Monacensis usus non progreditur ultra cap. I, 1; at codex ille E in apparatu critico usque ad extremum cap. XXIV comparet; non ultra, namque illic codex ipsius libri finem ponit. Passim codex E cum codice D, de quo illico dicturus sum, consentit; communis est his duobus codicibus primae (*) et secundae manus distinctio. Ex hoc ipso codice D Tischendorfius in priore editione non nisi aliquot lectiones exscripserat, nunc inde tantum hausit (idque, etsi ipse codex non adeo reverenda antiquitate praestat, cum emolumento non exiguo), ut totus ille codex, qualis sit, nunc ex adnotatione critica cognosci possit. Non diversus est hic codex D a codice D Parisiensi (num. 1652; saec. XV), ex quo Thilo quaedam in usum suum convertit (Prolegg. ad priorem ed. p. XXVIII—XXX; neque dubitamus, quin Tischendorfio interea ipsum illum codicem perlustrare licuerit.

3. Ad opusculum illud quod inscribitur *de nativitate Mariae* apparatus criticus nunc codice quodam Parisiensi auctus est. Hoc opusculum Pseudo-Matthaei evangelio tam affine est, ut amborum et codices et editiones a Tischendorfio in eodem Prolegomenorum ad priorem ed. capite (p. XXV—XXXIV) tractentur. Unde facile quis existimaverit istum codicem Parisiensem non alium esse atque aut C aut D (Proleg. p. XXVIII). At falso; nam quid causae esse dixeris, quod T. in priore editione ad Pseudo-Matthaei evangelium illum adhibuerit, ad nativitatem Mariae non item? Accedit quod nusquam alio nomine appellatur nisi „cod. Par.“ Itaque est codex quidam Parisiensis ab utroque diversus.

4. Ad *Evangelium Thomae I* (h. e. graece) A melius edendum is codex Syriacus nunc primum adminiculo fuit quem Guilelmus Wrightius post Tischendorfianam evangeliorum apocryphorum editionem in lucem protraxit simulque latinum fe-

cit. Neque desunt quaedam vestigia, unde concluseris, Tischendorfium ad hanc posteriorem editionem adornandam fragmentum illud Parisiense, cujus notitiam in Prolegg. p. XLV ex Cotelerio et Thilone hausisse se profitetur, suismet ipsius oculis pervestigasse (II, 3 med. T. nunc Par. . . . . ἐϖοίει (cod ἐϖοίη) ὃ, deleto, quod in priore editione erat, ἐϖοίησεν; uno versu post: ϖαίζων (ϖέζων cod), deleto ϖαῖζον; IV, 1 in linea notarum antepaenultima et paenultima τρέχων, deleto τρέχον; ibid. ἀϖελεύσει, deleto ἀϖελεύσῃ; V, 1 med. addidit ad vocem μισοῦσιν: (cod μισοῦν) et paucis verbis ante ἵνατί, non ut antehac ἵνα τί).

5. Ad *Evangelium Thomae II* (h. e. latine) novus codex non ad manus fuisse videtur; etenim vix quidquam novi nobis occurrit, nisi quod pro necessitudine Evangelii Thomae latini cum Pseudo-Matthaei evangelio illa, quae e codice B (h. e. Pseudo-Matthaei Laurentiano, v. Prolegg. ad priorem ed. p. XXVIII) aut e codice D (h. e. altero Pseudo-Matthaei Parisiensi) conferenda esse viderentur, in hac altera editione non tantum indicavit, sed saepius atque uberius quam antehac verbatim attulit. Ceterum propter errorem quendam calami Tischendorfiani haud abs re erit monere codicem D (e. g. ad cap. I, 4) eundem esse cum illo „cod Par“, ex quo e. g. ad cap. III, 1 historiola quaedam similis adfertur.

6. Ad *Acta Pilati A* codex ille Parisiensis D (num. 1021; saec. XV), ex quo (v. Proleg. ad priorem ed. p. LXXI) Thilo ea, quae hic cap. I—VIII continentur, ediderat, unde T. ad prioris editionis commentarium multas lectiones adsumsit, nunc ipse a Tischendorfio usurpatus est, sed nihil inde fructus redundavit, nisi ut passim (ad I, 1; VIII; IX) varietates quaedam non tam verborum quam rerum darentur, id quod fortasse propterea factum est, quia, ut T. in Prolegg. p. LXX dicit, codex iste D mira ratione compilatorem agit. Illius vero codicis, in quo haec ipsa Acta Pilati coptice leguntur, a Peyronio editi et in latinum sermonem conversi quum duas tantummodo partes Tischendorfio eo tempore quo priorem editionem parabat exscribere licuisset, nunc totam latinam

interpretationem per capita aut capitum partes distributam recepit.

Descensus Christi ad inferos Graecum textum (XI) Tischendorfius in hac nova editione prorsus omittendum censuit, quod qua de causa factum sit, ex ipsius Prolegomenis divinari potest.

* * *

Haec habui quae de hujus novae editionis ratione dicerem. Neque vero possum quin legentibus nonnulla, in quae incidi, aut emendanda aut certe consideranda proponam:

p. 2 in notarum lin. 11 legendum est: *ed. Neandri* (non: edd. priores);

p. 11 mirum est quod codici R tribui videtur lectio ἀφῆκέν μου πάντα τὰ ἁμαρτήματά μου, praesertim quum in Prolegg. ad priorem ed. p. XXI ἀφῆκέν μοι scriptum sit;

p. 12 accuratiori fortasse investigationi tribuendum est, quod, quum in Prolegg. ad priorem ed. p. XXII in codice R διαπειρᾶσαι legi scriptum esset, hic nunc idem cum aliquot aliis διαπειράσαι praebere dicitur (v. notarum ad Protev. Jacobi VI, 1 vers. 2);

p. 12 in lin. notarum 4 (βήματα ἑπτὰ περιεπάτησε καὶ) eodem modo res se habere videtur; namque in Prolegg. p. XXII legebatur περιεπάτησεν βήματα ἑπτὰ καί;

p. 13 huius editionis codici R (Protev. Jac. VI, 2) ἀρχιερεῦσι tribuitur, in Prolegg. p. XXII ἱερεῦσιν; p. 41 (Protev. Jac. XXI, 2) adscribitur lectio καὶ εἶπεν Ἡρώδης, quum nota καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ἡρ. legi velit; p. 57 (Pseudo-Matth. II, 4 in tertia ante capitis finem linea) legimus: sic respondet dicens, verum nota *respondens ait* legi jubet;

p. 61 Pseudo-Matth. III, 5 in versu paenultimo legimus: vicinis omnibus et notis ejus; at nota legi jubet: *omnibus notis et affinibus eorum;*

p. 64 (ibid. VI—non VII ut supra paginam typorum sphalmate exscriptum est —, 3, versu 4) legimus: vel —

quod etsi quondam ipse T. praetulisse videtur (etenim voce „et", quam prior editio exhibebat, deleta „vel" substituit), tamen non recte se habet; namque in notis exemplaris sui illud „vel" (codd. allatis CD) rursus obliteratum repperi, convenienter hujus secundae editionis notis: *et* (ut ABE; CD *vel*);

p. 64 notarum lin. 11—12, quantum video, „benedicere" pro *benedicebat* scriptum est;

p. 69 ibid. VIII, 4 post med. legimus: „tibi eveniet", quum nota legi jubeat: *eveniet tibi.*

p. 72 in paenultima ad X, 1 notarum linea post verbum impraegnavit per errorem excidisse videtur: ut CEDA.

p. 74 in secunda notarum linea per errorem deest inter „sine (*dom.*)" et „AB": ut CDE.

p. 74 ad vocem *homo* in tertia notarum linea adde: ut DCAB; p. 76 ad vocem „ducit" jam dicitur: C add *in*, D *ad*, quum in priore adscriptum esset: C add *ad*, D *in*. Utrubi error est?

p. 77 in parenthesi quae in paenultima notarum linea exstat vocibus „*Io. di.*" litteras AB praecedere debere unusquisque videt; p. 77 in ultima notarum linea legendum est: ut CDEA (non: ut CD); p. 82 in priore editione codici D (in linea textus secunda) lectio „afferentes" tribuitur; in hac posteriore in eodem *deferentes* cum ABC legi dicitur; scilicet propterea, quia T. interea majore cum cura codicem inspexit quam olim Thilo fecerat;

p. 83 prorsus similiter ad paenultimam lineam in priore editione adscriptum erat: „et mihi" (?) „rogate" in codice D legi, in hac posteriore cum AB idem *et interrogate* praebere dicitur;

p. 85 in secunda notarum linea post *sp.* excidit: ut CDAB;

p. 119 ad VIII, 2 quod ultimum lemma est (*septem virginibus*), paenultimum esse debuit.

* * *

Sed haec satis sunto. Nihil nobis reliquum est nisi ut hanc novam evangeliorum apocryphorum editionem cum optimis votis comitemur. Quicunque investigandis libris istis apocryphis, quos prisca ecclesia commenta est et qui imaginem deformitatis magis quam sanitatis exhibent — nam nemo est qui non ultro concedat, evangelia canonica et ista commentitia toto coelo diversa esse — qui istis, inquam, investigandis operam navant, nobiscum ingenue profitebuntur, quantum TISCHENDORFII indefessae industriae atque admirabili sagacitati ad horum evangeliorum commentitiorum nativam speciem cognoscendam acceptum debeamus.

Scripsi Lipsiae, pridie Idus Novembres MDCCCLXXV.

Fridericus Wilbrandt, Ph. D.

INDEX.

ΓΕΝΝΗΣΙΣ ΜΑΡΙΑΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΚΑΙ ΥΠΕΡΕΝΔΟΞΟΥ ΜΗΤΡΟΣ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

I.

1 Ἐν ταῖς ἱστορίαις τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ ἦν Ἰωακείμ, πλούσιος σφόδρα, καὶ προσέφερε τὰ δῶρα αὐτοῦ διπλᾶ, λέ-

---

* Ita titulus libri, de quo vide Prolegomena, in codice E legitur.

C: Διήγησις καὶ ἱστορία πῶς ἐγεννήθη ἡ ὑπεραγία θεοτόκος εἰς ἡμῶν σωτηρίαν. O: Λόγος ἱστορικὸς δηλῶν τὴν σύλληψιν (in indice codicis σύλλημψιν) καὶ ἀπότεξιν τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας.

A: Τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἰακώβου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων τοῦ ἀδελφοθέου διήγησις περὶ τῆς γεννήσεως τῆς παναγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας. G: Λόγος ἱστορικὸς τοῦ ἁγίου Ἰακώβου ἐξηγούμενος ὅπως τὴν ἐξ ἐπαγγελίας γέννησιν ἔσχεν ἡ θεοτόκος, καὶ περὶ τοῦ μνηστῆρος αὐτῆς Ἰωσήφ. H: Ἱστορία παλαιὰ συγραφῆσα (sic) παρά τινος παλαιοῦ ἀνδρὸς Ἰακώβου εἰς τὸν δίκαιον Ἰωσὴφ καὶ εἰς τὴν Μαριάμ, περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ.

D: Ἱστορία Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου εἰς τὴν γέννησιν τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου. F^b: Ἱστορία Ἰακώβου εἰς τὴν γένεσιν τῆς παναγίας θεοτόκου.

B: Λόγος ἱστορικὸς εἰς τὸ γενέσιον τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου, συ[γ]γραφεὶς παρὰ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου. P: Τοῦ ἁγίου καὶ πανευφήμου ἀποστόλου Ἰακώβου ἐπισκόπου Ἱερωσολύμων (sic) λόγος εἰς τὸ γεννέσιον (sic) τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου. N: Τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου λόγος ἱστορικὸς εἰς τὸ γενέσιον τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου.

M: Ἱστορία Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου εἰς τὸ γενέθλιον τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου. R: Ἱστορία Ἰακώβου εἰς τὸ γενέσιον τῆς παναγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας. I: Λόγος ἱστορικὸς εἰς τὸ γενέθλιον τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας.

L: Λόγος τοῦ ἁγίου ἐνδόξου καὶ πανευφήμου ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου, ὅτι εἶπε περὶ τῆς ἀτεκνίας Ἰωακεὶμ καὶ τῆς στειρώσεως Ἄννης καὶ περὶ θρηνήσεως καὶ προσευχῆς αὐτῶν, καὶ περὶ τῆς

γωμ· ἔσται τῆς περιουσίας μου παντὶ τῷ λαῷ, καὶ τὸ τῆς ἀφέσεώς μου κυρίῳ εἰς ἱλασμὸν ἐμοί. [2] ἤγγικεν δὲ ἡ ἡμέρα κυρίου ἡ

συλλήψεως τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου καὶ περὶ τῆς γεννήσεως αὐτῆς, καὶ περὶ τῆς συγχαρίας καὶ ἀναθρέψεως αὐτῆς ἕως τριετῆς (τριετοῦς?), καὶ περὶ τῆς ἐν τῷ ναῷ εἰσόδου αὐτῆς καὶ ἀνατραφείσης καὶ μέχρι δωδεκαετοῦς αὐτῆς ἐν τῷ ναῷ ὑπαρχούσης καὶ μετὰ ταῦτα δοθείσης Ἰωσήφ, καὶ συνέλαβεν ἐν γαστρὶ ἐκ πνεύματος ἁγίου, καὶ [περὶ?] τῆς ἐλέγξεως Ἰωσὴφ καὶ αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἱερέως, καὶ περὶ τῆς ἀπογραφῆς Καίσαρος καὶ τῆς γεννήσεως Χριστοῦ καὶ τῶν μάγων καὶ Ζαχαρίου τοῦ φόνου (cod. τὸν φόνον).

F^a Pos: Πρωτευαγγέλιον, ἢ περὶ γεννήσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας λόγος ἱστορικὸς ἁγίου Ἰακώβου τοῦ μείονος (edd. priores μείζονος) συγγενοῦς τε καὶ ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, ἀποστόλου πρώτου καὶ ἐπισκόπου πρώτου Χριστιανῶν τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ.

Praeterea cf. Cod. Coisl. CXX. ubi fol. 217 sqq. post indicem librorum canonicorum recensentur apocryphi, quorum ιε´ est Ἰακώβου ἱστορία. Apud Origenem tom. XI. comment. in Matth. (de la Rue III. p. 463.) est: Τοὺς δὲ ἀδελφοὺς Ἰησοῦ φασί τινες εἶναι, ἐκ παραδόσεως ὁρμώμενοι τοῦ ἐπιγεγραμμένου κατὰ Πέτρον εὐαγγελίου ἢ τῆς βίβλου Ἰακώβου, υἱοὺς Ἰωσὴφ ἐκ προτέρας γυναικός --. Gregor. Nyss. in orat. in diem natal. Christi (Opp. ed. Par. III. p. 346 sq.) habet Ἤκουσα τοίνυν ἀποκρύφου τινὸς ἱστορίας τοιαῦτα παρατιθεμένης τὰ περὶ αὐτῆς (i. e. Μαρίας) διηγήματα. Epiph. haeres. LXXIX. §. 5. Εἰ γὰρ ἡ τῆς Μαρίας ἱστορία καὶ παραδόσεις ἔχουσιν ὅτι ἐρρέθη τῷ πατρὶ αὐτῆς Ἰωακεὶμ ἐν τῇ ἐρήμῳ --. (Pseudo-)Eustath. Antioch. comment. in Hexaemeron pag. 70. (ed. Allat. Lugduni 1629.): Ἄξιον δὲ καὶ τὴν ἱστορίαν ἣν διέξεισι περὶ τῆς ἁγίας Μαρίας Ἰάκωβός τις ἐπελθεῖν. Georg. Nicomed. orat. in oraculum conceptionis S. Deiparae (in Combefis. Novo Auctar. p. 1000.) Οὕτω γὰρ ἡ τὰ περὶ αὐτῶν διηγουμένη ἱστορία -- φησίν. In decreto Gelasii de libris recipiendis et non recipiendis cap. VI. §. 9. est: *Evangelium nomine Iacobi minoris apocryphum.*

I, 1. Ἐν ταῖς usque Ἰσραήλ: ita codd. omn., item Geo. | ἦν (I add. ὁ, item Geo τις) Ἰω. πλ. σφ.: P ἦν τις ἀνὴρ πλ. σφ., ὄνομα Ἰωακ. | προσέφερε (-ρεν P) cum codd. omnibus, item Geo: F^a προσεφέρετο | διπλᾶ: CIO add κατὰ τὸ ἔθος .. F^a add κυρίῳ τῷ θεῷ (Geo p. 1052. δῶρα τῷ κυρίῳ διπλᾶ, sed p. 1000. διπλᾶ τὰ δῶρα αὐτοῦ) | λέγων cum ACI Eust Geo (semel add ἐν ἑαυτῷ) .. BDEF^a LOP Pos add ἐν ἑαυτῷ | ἔσται (G ἔστω; item Geo, sed p. 1009. ἔσται): edd. plerique add τό, G τά, non item AD. (Sequens τό nullus om) | περιουσίας cum ABCDF^b GILN Eust Geo .. EF^a M περισσείας .. P ὑπηρεσίας., coniecit Hofm περιστίας vel περιερείας | ἀφέσεώς μου cum ABEF^a LOP Geo .. CDI (Eust) om μου | κυρίῳ cum A (sic; scriptum est ut solet κω̅) .. I om .. BDF^a LOP (Eust) Geo[1] κυρίῳ τῷ θεῷ .. Pos *apud deum* .. CE Geo[1] κυρ. τ. θ. μου | εἰς ἱλ. ἐμοί: haec Geo non affert | Eust sic: φάσκει γάρ (Ἰάκωβός τις), ἐν ταῖς φυλαῖς τοῦ Ἰσραὴλ ἄνδρα πλούσιον γεγενῆσθαι ὀνόματι Ἰωακείμ, ὃς καθ' ἑορτὴν διπλάσιον τῶν ἄλλων δῶρα τῷ θεῷ προσεκόμιζεν. οὕτω λέγων· τὸ τῆς περιουσίας ἐν

μεγάλη, καὶ προσέφερον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὰ δῶρα αὐτῶν. καὶ ἔστη κατενώπιον αὐτοῦ Ῥουβὶμ λέγων· οὐκ ἔξεστίν σοι πρῶτον προσενεγκεῖν τὰ δῶρά σου, καθότι σπέρμα οὐκ ἐποίησας ἐν τῷ Ἰσραήλ. [3] καὶ ἐλυπήθη Ἰωακεὶμ σφόδρα, καὶ ἀπίει εἰς τὴν δωδεκάφυλον τοῦ λαοῦ λέγων· θεάσομαι τὴν δωδεκάφυλον τοῦ Ἰσραήλ, εἰ ἐγὼ μόνος οὐκ ἐποίησα σπέρμα ἐν τῷ Ἰσραήλ. καὶ ἠρεύνησε, καὶ εὗρε πάντας τοὺς δικαίους ὅτι σπέρμα ἀνέστησαν ἐν τῷ Ἰσ-

---

παντὶ τῷ λαῷ, καὶ τὸ τῆς ἀφέσεως εἰς ἱλασμὸν ἐμοὶ κυρίῳ τῷ θεῷ.

2. ἤγγικεν (sive -κε) cum AF^aIO .. BCDELPR ἤγγισε (sive -σεν) | δὲ: R om | ἡ ἡμέρα cum ABCDEILOP etc .. F^a om ἡ | οἱ υἱοί· DR om οἱ | Ἰσραήλ· F^a τοῦ Ἰσρ. | αὐτῶν: F^a add ὁμοίως δὲ καὶ Ἰωακεὶμ τὰ δῶρα αὐτοῦ, item F^b καὶ Ἰωακεὶμ προσέφερεν, item L καὶ Ἰωακεὶμ καὶ αὐτὸς προσέφερε τὰ δῶρα αὐτοῦ | κατενώπιον cum BDEOP, item L ἐνώπιον .. ACF^a κατέναντι, item IR κατεναντίον | αὐτοῦ· AI κυρίου | Ῥουβὶμ cum ABLOPR; F^a Ῥουβείμ .. Thi (cum F^b et ut videtur aliis) Ῥουβήν .. Eust Ῥουβίμ. Praeterea A praem ἀνὴρ ἐκ φυλῆς, P ὁ, F^a add ὁ ἀρχιερεύς, Eust τις | λέγων: A add τῷ Ἰωακείμ | πρῶτον cum BEF^bL (post σου) PR Geo^1 et^1 in margine; A πρότερον .. O πρώτως, D πρῶτος .. C Geo^1 πρώτῳ .. F^aI Pos om | P προσενέγκαι .. D προσφέρειν | B Pos το δῶρόν σου | ἐν τῷ (F^aL om) Ἰσραήλ: O Pos ante οὐκ ponunt | Eust sic pergit: Ἐνστάσης οὖν τῆς μεγίστης τοῦ κυρίου ἑορτῆς, καὶ πάντων κατὰ το εἰωθὸς τὰ δῶρα τῷ θεῷ προσκομιζόντων, προσενεγκεῖν πρῶτος αὐτὸς ὥρμησεν. καὶ Ῥουβίν τις διεκώλυσεν αὐτὸν προσοῖσαι πρῶτον, λέγων μὴ ἐξεῖναι αὐτῷ, καθότι ἄτεκνος ἐν τῷ Ἰσραὴλ καθέστηκεν.

3. καὶ ἐλυπήθη Ἰωακεὶμ (D add ἐν ἑαυτῷ) usque σπέρμα ἐν τῷ Ἰσραήλ: haec om A (ab ἐν τῷ Ἰσραήλ altero ad alterum transiluisse videtur) | ἀπίει (CF^aL ἀπίει, BOR ἀπήει, P ἀποίη, I ἀπῆλθεν): CO add εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ ἐλθών | τὴν cum BOP; item ut videtur EF^b et alii .. CF^a alii ut videtur τὸ | τοῦ λαοῦ cum CF^aLP etc .. BO τοῦ Ἰσραήλ | λέγων cum DP, item addito ἐν ἑαυτῷ BE$F^a$$F^b$L Pos .. C λέγει | θεάσομαι (P -σώμεθα, B πορευθεὶς θεάσ.) τὴν δ. τ. Ἰσρ. cum BEF^bLP Pos (*in tribubus Israel*) .. D πῶς ἔσομαι τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ λαοῦ .. CO nil nisi ὄψομαι .. F^a plane om | εἰ ἐγὼ μόνος οὐκ ἐπ. σπέρμ. (OR σπ. οὐκ ἐπ.) ἐν (G om) τῷ (F^bO om) Ἰσραήλ, B plane om .. D ἐγὼ μόνος οὐκ ἀνέστησα σπ. ἐν Ἰσρ. | καὶ (B add ἀπελθὼν) ἠρεύνησε (I ἐξηρεύν.) cum ABEL .. CDF^a ἠρεύνησε (D ἐρευνήσας) δέ | εὗρε cum ABCD (εὑρών) F^aL .. E Pos ἴδε | πάντας τούς: F^aI om τούς | δικαίους: A ἁγίους | ὅτι σπέρμ. ἀνέστησαν (D ante σπ. ponit, E post Ἰσραήλ, B ἐποίησαν) ἐν τ. Ἰσραήλ: F^b ὅτι σπ. τῷ Ἰσρ. ἀνέστησαν .. A διδόντας σπέρμα ἐν τῷ Ἰσρ. | P om καὶ ἠρεύν. usque ἀνέστ. ἐν τ. Ἰσρ. | ἐμνήσθη: A add Ἰωακείμ | ἐν τῇ ἐσχάτῃ (R add αὐτοῦ) ἡμέρᾳ cum BDEILR (plerique add αὐτοῦ) .. DF^a Pos ἐν ταῖς ἐσχάταις αὐτοῦ (F^a Pos om) ἡμέραις .. A ἐπ' ἐσχάτου τῶν χρόνων .. P ἐν τῷ γήρει | ὁ (F^a om) θεός cum ACF^aPR Pos etc .. BF^bL κύριος ὁ θεός (F^b add ἡμῶν) | Eust vide ad 4.

1*

ραήλ· καὶ ἐμνήσθη τοῦ πατριάρχου Ἀβραάμ, ὅτι ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεὸς υἱὸν τὸν Ἰσαάκ. [4] καὶ ἐλυπήθη Ἰωακεὶμ σφόδρα, καὶ οὐκ ἐφάνη τῇ γυναικὶ αὐτοῦ· ἀλλ' ἔδωκεν ἑαυτὸν εἰς τὴν ἔρημον κἀκεῖ ἔπηξε τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ ἐνήστευσεν ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα, λέγων ἐν ἑαυτῷ· οὐ καταβήσομαι οὔτε ἐπὶ βρωτὸν οὔτε ἐπὶ ποτὸν ἕως οὗ ἐπισκέψεταί με κύριος ὁ θεός μου, καὶ ἔσται μου ἡ εὐχὴ βρῶμα καὶ πόμα.

II.

[1] Ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ Ἄννα δύο θρήνους ἐθρήνει καὶ δύο κοπετοὺς ἐκόπτετο, λέγουσα· κόψομαι τὴν χηρείαν μου, κόψομαι καὶ τὴν ἀτεκνίαν μου. [2] ἤγγισεν δὲ ἡ ἡμέρα κυρίου ἡ μεγάλη, καὶ εἶ-

---

4. οὐκ ἐφάνη cum BCF^a PR Pos etc . . A οὐκ ἐνεφάνησεν (sic) . . L ἀπῆλθε καὶ οὐκ ἐνεφανίσθη | τ. γυν. αὐτοῦ: F^b add Ἄννῃ | εἰς τὴν (F^a τὸν) ἔρημον: F^b εἰς τὴν ὀρεινὴν | κἀκεὶ (A καὶ) ἔπηξε τ. σκ. αὐτοῦ (Pos om) cum (A) BR Pos; item Eust . . CF^a etc καὶ ἔπ. τ. σκ. αὐτ. ἐκεῖ . . P om | A Pos τεσσαρ. ἡμέρ. καὶ τεσσαρ. νύκτας . . Geo ἡμέρ. καὶ νύκτ. τεσσαρ. . . P ἡμέρες (sic) τεσσ. | ἐν ἑαυτῷ: Geo om . . B add Ἰωακείμ | A καταβήσωμαι . . Geo in margine ἀναβήσομαι . . F^b add ἔνθεν εἰς τὸν οἶκόν μου, item G ἐν οἴκῳ μου | οὔτε plene bis cum ABDILP Geo . . CF^a οὔτ' bis . . R om prius, pro altero ἢ | βρωτὸν (I -τῶν) et ποτόν (I -τῶν) cum ABCIR Geo . . F^a βρῶμα et ποτόν, D βρώματος et πώματος . . LP βρῶσιν et πόσιν | ἕως οὗ cum AEIP . . BCR ἕως . . DF^a ἕως ἂν | ἐπισκέψεται cum ABIPR . . CF^a -ψηται . . D ἐπιβλέψηται | κύρ. ὁ θε. μου cum EF^a P, item omisso μου ABDR . . C κύριος, I ὁ κύριος . . Pos om ἕως usque θε. μου | μου ἡ εὐχή cum DEIR, item ἡ εὐχή μου A . . BCP μοι ἡ εὐχή . . F^a μοι ἡ εὐχή μου | βρῶμ. καὶ πόμα (sic BCP; DEF^a I πῶμα): A βρῶσις κ. πόσις . . Pos om κ. πόμα | Eust (post καθέστηκεν) pergit: καὶ λυπηθεὶς ἐπὶ τοῦτο εἰς τὴν ἔρημον ἀφίκετο, κἀκεῖ πήξας σκηνὴν ἱκέτευε τὸν θεὸν παρασχεῖν καὶ αὐτῷ ὥσπερ τῷ Ἀβραὰμ γνησίου παιδὸς σποράν. μόνον γὰρ ἐγνώκει ἑαυτὸν [adde ἄτεκνον?] ὑπάρχειν ἐν τῷ Ἰσραήλ· ἄχρις ἡμερῶν νηστεύων τεσσαράκοντα ἱκέτευε τὸν θεόν.

II, 1. ἐθρήνει: I om, item L qui pergit ἐκόπτετο καὶ δύο κοπετούς | F^b λέγουσα ἐν ἑαυτῇ . . A λέγουσα· τί ποιήσω | τὴν χηρείαν cum CDEF^a R etc . . BL τὴν χηρωσύνην (L -ροσύνην) . . A τῇ χειρίᾳ (i. e. χηρείᾳ). Idem τῇ ἀτεκνίᾳ | κόψομ. (IL Pos om) καί (I ἢ) cum BDE . . ACR καὶ κόψομαι. Praeterea R bis κόψωμαι.

2. Ἤγγισεν (-σε) δέ cum ABCR etc . . F^a Ἤγγικε δέ . . F^b Ἰδοὺ γὰρ ἤγγικεν ἡ ἡμέρα: F^a om ἡ | B τοῦ κυρίου omisso ἡ μεγάλη | εἶπεν: BE add αὐτῇ, D πρὸς αὐτήν | Ἰουδίθ (C -δήθ): A Ἰούθ, L Ἰουθί . . DEF^b Ἰουθίν . . GI Ἰουθίνη,

περ Ἰουδὶθ ἡ παιδίσκη αὐτῆς· ἕως πότε ταπεινοῖς τὴν ψυχήν σου; ἰδοὺ ἤγγικεν ἡ ἡμέρα κυρίου ἡ μεγάλη, καὶ οὐκ ἔξεστίν σοι πενθεῖν· ἀλλὰ λάβε τοῦτο τὸ κεφαλοδέσμιον, ὃ ἔδωκέν μοι ἡ κυρία τοῦ ἔργου, καὶ οὐκ ἔξεστίν μοι ἀναδήσασθαι αὐτό, καθότι παιδίσκη εἰμί, καὶ χαρακτῆρα ἔχει βασιλικόν. [3] καὶ εἶπεν Ἄννα· ἀπόστηθι ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ταῦτα οὐκ ἐποίησα, καὶ κύριος ἐταπείνωσέν με σφόδρα· μήπως πανοῦργος ἔδωκέν σοι τοῦτο, καὶ ἦλθες κοινωνῆσαί με τῇ ἁμαρτίᾳ σου. καὶ εἶπεν Ἰουδίθ· τί ἀράσομαί σοι,

R Ἰουθίν . . B om (vide igitur infra) | B om αὐτῆς | B μέχρι πότε | AI ταπεινῇς . . L add κυρία μου | ἰδοὺ (ita AE; BF^a om; C add γὰρ) ἤγγικεν (ita BEF^a etc, ACR -σεν, B add γὰρ) ἡ (F^a om) ἡμέρα κυρ. ἡ μεγάλη (BF^a R om ἡ μεγ.) . . variant alii (I Pos οὐκ ἔξεστί σ. πενθ. διότι etc pro ἰδοὺ ἤγγ. etc) | I om ἀλλά | τοῦτο τὸ κεφαλοδ. cum BCR Pos etc . . DF^a I τὸ κεφ. τοῦτο . . A om τοῦτο | ὃ (B ὅπερ) ἔδωκέν (D δέδωκέ) μοι ἡ κυρ. τ. ἔργου (D add μου) : I Pos om; contra agnoscit etiam Geo. Praeterea A add καὶ δῆσαι αὐτῷ (similiter I Pos καὶ ἀμάδησαι αὐτῷ τὴν κεφαλήν σου) | καὶ οὐκ ἔξ. (R ἔστιν) μοι cum CR etc . . F^a ὅτι οὐκ ἔξ. μ. . . B οὐκ ἔξ. γάρ μοι, A ἐμοὶ γὰρ οὐκ ἔξ. | ἀναδήσασθ. αὐτό cum BCF^b R . . F^a L δήσασθαι (L περιδ.) αὐτό . . A δῆσαι αὐτῷ . . Pos om καὶ οὐκ ἔξ. μ. ἀναδ. αὐτό | καθότι cum CDIF^a R . . B διότι . . A ὅτι | παιδίσκη εἰμί cum (A)B . . CD παιδ. σού εἰμι (D add ἐγώ) . . F^a R παιδ. εἰμὶ σή . . I ἐγὼ παιδ. σου | καὶ χαρ. ἔχει (B add τοῦτο) βασ. (L add αὐτό) cum (A)BL . . CIR καὶ (I add σὺ) χαρ. ἔχεις βασιλικόν. Eandem lectionem Geo agnoscere videtur (cf. p. 1025. οὐχ ἡ τοῦ βασιλικωτάτου γέμουσ ὑπόληψις πρὸς τὴν τοιαύτην ἐμετεώρισεν ἔννοιαν). A totum locum sic habet: ὅτι χαρακτῆρα ἔχει βασιλικόν, καὶ παιδίσκη εἰμί. Pos *Sicut enim sum ancilla tua, formam regiam habes.*

3. Ἄννα: L add πρὸς τὴν παιδίσκην αὐτῆς | ἀπόστηθι cum ABCR etc . . F^a ἀπόστα | ἀπ' ἐμοῦ: D add σκάνδαλον | ταῦτα cum ACF^a R etc . . BEL Pos τοῦτο | κύριος cum A, item (ὁ κύρ.) F^a I . . BCF^a R κύρ. ὁ θεός . . Pos *deus* | A om σφόδρα | A μήποτε . . D μή | πανοῦργος (A πανούργως, EF^a add τις) ἔδωκ. (E δέδωκέ) σοι τοῦτο (A αὐτῷ i. e. αὐτό) cum ACEF^a R . . A τοῦτο πανούργως ἔδ. σοί τις . . D τοῦτο πανούργως ἔδωκάς μοι . . I nil nisi πανοῦργος, statimque pergit ἦλθες . . Pos *videsis ne forte inficiat me deus tuo peccato*, omissis sqq. | D ἦλθας . . F^b θέλεις | κοινωνῆσαί με cum ACDF^a I etc . . B ποιῆσαι κἀμὲ κοινωνῆσαι | DI τῆς ἁμαρτίας σου | καὶ (Pos om) εἶπεν cum ABDEF^a etc . . C εἶπε δέ. Praeterea CE add αὐτῇ | Ἰουδίθ: A Ἰούθ . . R Ἰουθίν, B Οὐθένη, D ἡ Ἰουθήν . . C Ἰουδήθ . . E ἡ παιδίσκη αὐτῆς. Praeterea BC add ἡ παιδίσκη αὐτῆς, F^a ἡ παιδ. αὐτῇ, D ἡ παιδ. τῇ Ἄννᾳ, sed A nihil addit. Pos praem *ancilla* | σοι cum ABCF^a IR . . ELM σε | καθότι κύρ. ἀπέκλ. cum A . . BIR Pos καθότι οὐκ ἤκουσας τῆς φωνῆς μου (R μου τ. φω.); ἀπέκλ. γὰρ (B καὶ ἰδοὺ συνέκλ.) κύρ. ὁ θεός . . Pos *merito sane clausit deus* . . C καθότι οὐκ ἤκουσας τῆς φων. μου; μὴ μεῖζον τούτου ἀράσομαι σοι, ὅτι ἀπέκλ. κύρ. ὁ θεός . . EF^a F^b LMN μὴ (F^a N μήτι) μεῖζον (EN post τούτου, τοῦτο) τούτου (F^a om, N τοῦτο) ἀράσομαί σοι

καθότι κύριος ἀπέκλεισε τὴν μήτραν σου τοῦ μὴ δοῦναι σοι καρπὸν ἐν τῷ Ἰσραήλ; [4] καὶ ἐλυπήθη Ἄννα σφόδρα, καὶ περιείλατο τὰ ἱμάτια αὐτῆς τὰ πενθικά, καὶ ἀπεσμήξατο τὴν κεφαλὴν αὐτῆς καὶ ἐνεδύσατο τὰ ἱμάτια αὐτῆς τὰ νυμφικά, καὶ περὶ ὥραν ἐνάτην κατέβη εἰς τὸν παράδεισον τοῦ περιπατῆσαι. καὶ εἶδε δαφνηδαίαν, καὶ ἐκάθισεν ὑποκάτω αὐτῆς, καὶ ἐλιτάνευσεν τὸν δεσπότην λέγουσα· ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, εὐλόγησόν με καὶ ἐπάκουσον τῆς δεήσεώς μου, καθὼς εὐλόγησας τὴν μήτραν Σάρρας καὶ ἔδωκας αὐτῇ υἱὸν τὸν Ἰσαάκ.

(ELM σε), καθότι οὐκ ἤκουσας τῆς φων. μου· ἀπέκλ. γὰρ ὁ θεός . . D μὴ τοῦτο ἀράσομαί σοι; ἐστέρησε γὰρ ἀπὸ σοῦ κύρ. ὁ θεός | D om σοι | A ἐν Ἰσραήλ

4. Post σφόδρα solus A haec addit: καὶ ἐκόπετο (sic, ni fallor) κοπετὸν μέγαν, ὅτι ὀνειδίσθη ἐκ πασῶν τῶν φυλῶν Ἰσραήλ. καὶ ἐν αὐτῇ (sic, non αὐτ.) γενομένη εἶπεν· τί ποιήσω; κλαίουσα (cod. κλέ-) προσεύξομαι πρὸς κύριον τὸν θεόν μου, ὅπως ἐπισκέψηταί με | περιείλατο cum ADEF^{a}F^{b}LMNR . . BC περιείλετο | πενθικά: BR νυμφικά, et B postea πενθικά pro νυμφικά | F^{a}R ab altero τὰ ἱμάτια αὐτῆς ad alterum transiluerunt | καὶ ἀπεσμήξατο (cum AEF^{b}ILMN; BC ἐσμήξατο) τ. κεφ. αὐτῆς . . D om . . A add καὶ περιείλατο πᾶσαν θλίψιν ἀπ' αὐτῆς | I ἐνέδυσε | D om τὰ ἱμ. αὐτῆς | ἐνάτην cum B etc . . AF^{a}R etc ἐννάτην | εἶδε (F^b ἴδεν) . . A Pos ἰδοῦσα (omisso καί seq.) . . B εὗρε | δαφνηδαίαν cum AD (-δέα) EF^a (EF^a -νιδέαν) I (δαφνιδ.) R (-δέαν) . . B δαφνίδα . . CL δάφνην (L add δένδρον) . . M δένδρον δάφνης | κ. ἐκάθ. ὑποκ. αὐτῆς (L ὑπ' αὐτήν, F^b ὑπὸ τὴν δαφνιδέα) . . L add καὶ ἠθέλησε τοῦ ἀναπαῆναι . . E (omisso καὶ ἐλιτάν.) sic: καὶ ἱκέτευεν ὑποκάτω αὐτῆς | F^a ἐλιτάνευε | τὸν δεσπότην cum ABDF^{a}ILR (τ. ἑαυτῆς δεσπ.) . . C τῷ δεσπότῃ | ὁ θεός· F^a ὦ θεός | ἡμῶν cum ABE Eust . . CF^{a}R Pos μου | εὐλόγ. με (F^b κἀμὲ, R om) καὶ ἐπάκουσον (EF^b add τῆς φωνῆς) τῆς δεήσ. (F^a om τ. δεήσ.) μου (habet haec etiam Eust) . . A ἐλέησόν με καὶ εἰσάκουσόν μου τῆς δεήσεως, καὶ εὐλόγησόν με | καθ. εὐλόγησας (R ηυλ.): ita etiam Eust . . C καθ. ἐπήκουσας καὶ ηὐλόγησας | F^a τῆς Σάρρας | Totum hoc caput Eust absolvit his: Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ὁμόζυγος αὐτοῦ περιθεμένη ἐσθῆτα εὐτελῆ ἐδέετο τοῦ θεοῦ τυχεῖν γονῆς. ἐπιστάσης δὲ τῆς μεγίστης ἡμέρας τοῦ θεοῦ λαμπρὰν στολὴν ἀμφιέννυται· οὐ γὰρ ἦν θεμιτὸν ἐν ταύτῃ τῇ ἑορτῇ πένθιμον ἠμφιάσθαι στολήν. περὶ γοῦν τὴν ἐνάτην ὥραν τῆς ἡμέρας ὑπό τι δένδρον ἐν τῷ παραδείσῳ αὐτῆς καθεσθεῖσα ἱκέτευε λέγουσα τῷ θεῷ· ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, εὐλόγησόν με καὶ ἐπάκουσον τῆς δεήσεώς μου, καθὼς εὐλόγησας τὴν μήτραν Σάρρας καὶ ἔδωκας αὐτῇ υἱὸν τὸν Ἰσαάκ.

III.

1 Καὶ ἀτενίσασα εἰς τὸν οὐρανὸν εἶδε καλιὰν στρουθίων ἐν τῇ δαφνηδαίᾳ, καὶ ἐποίησε θρῆνον ἐν ἑαυτῇ λέγουσα· οἴ μοι, τίς με ἐγέννησεν; ποία δὲ μήτρα ἐξέφυσέ με; ὅτι κατάρα ἐγεννήθην ἐγὼ ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ ὠνειδίσθην, καὶ ἐξεμυκτήρισάν με ἐκ ναοῦ κυρίου. 2 οἴ μοι, τίνι ὡμοιώθην ἐγώ; οὐχ ὡμοιώθην ἐγὼ τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ γόνιμά εἰσιν ἐνώπιόν σου, κύριε. οἴ μοι, τίνι ὡμοιώθην ἐγώ; οὐχ ὡμοιώθην ἐγὼ τοῖς θηρίοις τῆς γῆς, ὅτι καὶ τὰ θηρία τῆς γῆς γόνιμά εἰσιν ἐνώπιόν σου, κύριε. 3 οἴ μοι, τίνι ὡμοιώθην ἐγώ;

III, 1. ἀτενίσασα .. E ἀναβλέψασα .. F^a ἠτένισεν .. D ἀνέτεινε τὸ ὄμμα. Praeterea CER (non ADF^{a}L Pos etc) add Ἄννα, item B post οὐρανόν. A add μετὰ δακρύων | οὐρανόν: L add τοῦ δένδρου, F^b καὶ ἔκλαυσεν | εἶδε (EF^{b}R ἴδεν) .. DF^a καὶ εἶδε | καλιάν: F^b νοσσιάν | δαφνηδαίᾳ cum AER (ER -δέᾳ) etc .. BCF^a δάφνῃ .. D om ἐν τ. δ. | ἐποίησε· B ἐποίησεν Ἄννα .·. A ἐθρήνησε | θρῆνον: F^{b}L add μέγαν .. DL add Ἄννα | λέγουσα: R add ουτως | C οἴ μοι, οἴ μοι | τίς με: I τίνι ὡμοιώθην ἐγώ, ἢ τίς με | IL om δέ | ἐξέφυσε: A ἔτεκε .. D ἐξέθρεψε (om με seq) .. R ἐξεκύησεν | κατάρα ἐγεννήθην ἐγώ: AF^{a}IR ἐγὼ (A add μόνη) κατ. ἐγενν. .. B κατ. καὶ ὄνειδος ἐγενήθην | ἐνώπ. (E om) τ. υἱ. Ἰσραήλ: D τοῖς υἱοῖς Ἰσρ. ἐνώπιον αὐτῶν | ὠνειδίσθην: R ονειδισθην, A ὀνειδίσθη .. F^{a}I Pos ὀνείδισαν (I ὠνείδ.) | ἐξεμυκτήρισάν με cum BDE (add κα ἐξώρισάν με, item Pos) F^{a}LR (add καὶ ἐξέβαλλον) .. I ἐξέβαλον, F^b ἐξεβλήθην .. A ἐξεδιώχθην .. C ἐξεμυκτηρίσθην ἐκβληθεῖσα | ἐκ (E add τοῦ) ναοῦ· F^a ἐν τῷ ναῷ .. L om (una cum κυρίου) | κυρίου cum AI .. F^a τοῦ θεοῦ μου .. CDF^{b}R Pos κυρ. τοῦ θεοῦ μου (R Pos om) .. B οἴκου κυρίου θεοῦ μου.

2. οἴ μοι usque primum κύριε cum ABCDF^{b}ILMNR: EF^a om | τίνι: A τί | ὡμοιώθην: A et R ubique ὁμοιώθην | οὐχ ὡμοιώθ. ἐγώ: B οὐδέ | καὶ τὰ πετ. τ. οὐρανοῦ: AF^{b}R καὶ αὐτά | A γόνυμά (sic A ubique) ἐστιν (ἔστιν et. R) | κύριε: D add καὶ σὲ εὐλογοῦσιν | οἴ μοι, τίνι (A τί) ὡμοιώθ. ἐγώ (F^a om; A add τοῖς θηρίοις τῆς γῆς); οὐχ ὡμοιώθ. ἐγὼ (B οὐδέ pro οὐχ ὡμ. ἐγ.) τοῖς θηρίοις (E στρουθίοις) τῆς γῆς (C τοῖς ἀλόγοις ζώοις, A αὐτά pro ἐγὼ usque γῆς), ὅτι καὶ τὰ (F^a ὅτι αὐτὰ τὰ) θηρία (E στρουθία) τῆς γῆς (AB Pos ὅτι καὶ αὐτά, C ὅτι καὶ τὰ ἄλογα ζῶα) γόν. εἰσιν (F^{a}R ἐστιν) ἐνώπ. σ. κύριε cum A (B; sed ponit post οἴ μοι -- τῇ γῇ ταύτῃ etc) (C) DEF^a (F^{b}LMN)R Pos. Ex his BF^{b}LMNR addunt: οἴ μοι, τίνι ὡμοιώθην ἐγώ; οὐχ ὡμοιώθην ἐγὼ (B οὐδέ pro οὐχ ὡμ. ἐγ.) τοῖς ἀλόγοις ζώοις, ὅτι καὶ τὰ ἄλογα ζῶα (B ὅτι καὶ αὐτὰ) γόνιμά εἰσιν (ἐστιν) ἐνώπιόν σου, κύριε.

3. οἴ μοι, τίνι (A τί) ὡμ. ἐγώ; οὐχ ὡμ. ἐγὼ (B om) τ. ὕδ. τ. | καὶ τὰ ὕδατα ταῦτα cum F^{b}LMNR, item omisso ταῦτα C .. BDF^a καὶ (F^a om) αὐτὰ τὰ ὕδ. .. AI Pos καὶ αὐτά | εἰσιν: R ἐστιν | κύριε: hoc loco addunt editiones antiquiores οἴ μοι, τίνι ὡμοιώθην ἐγώ; οὐχ ὡμοιώθην ἐγὼ τοῖς κύμασι τῆς θαλάσσης, ὅτι καὶ τὰ κύματα γαληνιῶντα καὶ σκιρτῶντα, καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς ἰχθύες εὐλογοῦσί σε, κύριε. Horum priorem partem οἴ μοι usque θαλάσσης, cdd. nostri om-

οὐχ ὡμοιώθην τοῖς ὕδασιν τούτοις, ὅτι καὶ τὰ ὕδατα ταῦτα γόνιμά εἰσιν ἐνώπιόν σου, κύριε. οἴ μοι, τίνι ὡμοιώθην ἐγώ; οὐχ ὡμοιώθην ἐγὼ τῇ γῇ ταύτῃ, ὅτι καὶ ἡ γῆ αὕτη προσφέρει τοὺς καρποὺς αὐτῆς κατὰ καιρόν, καὶ σὲ εὐλογεῖ, κύριε.

IV.

1 Καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη λέγων αὐτῇ· Ἅννα Ἅννα, ἐπήκουσε κύριος τῆς δεήσεώς σου, καὶ συλλήψει καὶ γεννήσεις, καὶ λαληθήσεται τὸ σπέρμα σου ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ. καὶ εἶπεν

---

nes omittunt; posteriorem vero inde ab ὅτι καί vel totam vel ex parte vario modo plerique tuentur. A sic: καὶ οἱ ἰχθύες αὐτῶν εὐλογοῦσί σε, κύριε. B: τὰ γὰρ κύματα αὐτοῖς γαληνιῶντα σὲ εὐλογοῦσι, κύριε. F^b: καὶ αὐτὰ γὰρ τὰ κύματα ἀλεύοντα (ἀλύοντα?) καὶ σκιρτῶντα σὲ εὐλογοῦσι, κύριε. IR: καὶ γὰρ τὰ ὕδατα γαληνιῶντα καὶ σκιρτῶντα τοῖς κύμασιν (R om τοῖς κύμ.) ἅμα τοῖς ἰχθίοις (R -θύοις) τῆς θαλάσσης σὲ εὐλογοῦσιν. LM: ὅτι καὶ τὰ κύματα αὐτῶν γαληνιῶντα καὶ οἱ ἰχθύες αὐτῶν σκιρτῶντες σὲ εὐλογοῦσι, κύριε. DEN: ὅτι καὶ τὰ κύματα (D add τῆς θαλάσσης) γαληνιῶντα καὶ σκιρτῶντα (D add εἰσι), καὶ οἱ ἰχθύες (D add αὐτῆς, N [τῆς?] θαλάσσης) εὐλογοῦσί σε, κύριε. Similiter Pos | οἴ μοι, τίνι (A τί) ὡμοιώθ. ἐγώ; οὐχ ὡμ. ἐγὼ (B om) τῇ γῇ ταύτῃ (cum ABF^a F^bLMN; CR Pos alii om), ὅτι καὶ ἡ γῆ αὕτη (cum F^bLMN; BCF^aR Pos om; A ὅτι καὶ αὐτή) προσφέρει (D τρέφει) | F^a om κατὰ καιρόν | εὐλογεῖ: AR -γοῦσιν | Cf. ad hoc caput Germani Constantinop. locum (Combef. Nov. auctar. I. p. 1416.): ὁμοίωσόν με τοῖς πετεινοῖς, τοῖς θηρίοις τῆς γῆς, τοῖς τῆς θαλάσσης ἰχθύσιν, ὅτι καὶ αὐτὰ γόνιμά εἰσιν ἐνώπιόν σου, κύριε. Item Geo (l. l. p. 1032.): διὰ τοῦτο ἐν τῇ μονῳδουμένῃ προσευχῇ πετεινῶν καὶ τετραπόδων, θηρίων τε καὶ γῆς καὶ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων, ὑδάτων τε καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἐγγονιζόντων ζώων παρεισάγει μνήμην. Eust pergit his: καὶ ταῦτα λέγουσα ἀφορᾷ εἰς τὸ δένδρον, καὶ θεασαμένη στρουθὸν τὰ νοσσία ἑαυτοῦ περιέποντα, πικρῶς στενάξασα καὶ κωκύσασα εἶπεν· ὦ δὴ κύριε, ὅτι οὐδὲ τοῖς πετεινοῖς τούτοις ὡμοίωμαι γονίμοις ὑπάρχουσι. καὶ ταῦτα βοώσης αὐτῆς πρὸς τὸν θεόν, ἄγγελος etc.

IV, 1. Καὶ ἰδού: D Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐν ἑαυτῇ διαλογιζομένη, ἰδού | ἐπέστη: A ὤφθη, L ἐφάνη (Eust) . . BD ἔστη κατενώπιον αὐτῆς | λέγων αὐτῇ: AL αὐτῇ λέγων . . D λέγων πρὸς αὐτήν | A ῎Αννα ῎Αννα, hoc accentu. Item A alibi. | κύριος cum A . . B Pos Geo ὁ θεός . . CF^aR κύρ. ὁ θεός | καὶ συλλήψει (-ψει cum ADR; BCF^a -ψῃ) cum ABR Geo . . CF^a Pos om καί . . F^b συλλ. γάρ . . D συλλ. ἐν γαστρί | γεννήσεις cum BEF^aL (add θυγατέρα) R Geo . . AD γεννήσει . . I τέξεις | λαληθήσεται cum ABCF^aR Geo . . DL κληθήσεται. Iidem pergunt τὸ σπ. σου (L τὸ ἐκ σοῦ γεγεννημένον) ἐν ὅλῃ τ. οἰκ. (D εὐλογημένον εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην). Geo ista sic habet (p. 1033.): ἰδοὺ γάρ, φησί, λαλούσης αὐτῆς ἄγγελος κυρίου ἦλθε λέγων αὐτῇ· ἐπήκουσεν ὁ θεὸς τῆς δεήσεώς σου, καὶ συλλήψῃ καὶ γεννήσεις, καὶ λαληθήσεται τὸ σπ. σου ἐν ὅλῃ τ. οἰκ. | καὶ εἶπεν ῞Αννα cum ABF^a . . CR Pos εἶπε δὲ ῞Αννα . . L καὶ ἤκου-

Ἄννα· ζῇ κύριος ὁ θεός μου, ἐὰν γεννήσω εἴτε ἄρρεν εἴτε θῆλυ, προσάξω αὐτὸ δῶρον κυρίῳ τῷ θεῷ μου, καὶ ἔσται λειτουργοῦν αὐτῷ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ. [2] καὶ ἰδοὺ ἦλθον ἄγγελοι δύο λέγοντες αὐτῇ· ἰδοὺ Ἰωακεὶμ ὁ ἀνήρ σου ἔρχεται μετὰ τῶν ποιμνίων αὐτοῦ. ἄγγελος γὰρ κυρίου κατέβη πρὸς αὐτὸν λέγων· Ἰωακεὶμ Ἰωακείμ, ἐπήκουσε κύριος ὁ θεὸς τῆς δεήσεώς σου· κατάβηθι ἐντεῦθεν· ἰδοὺ γὰρ ἡ γυνή σου Ἄννα ἐν γαστρὶ λήψεται. [3] καὶ κατέβη Ἰωακείμ, καὶ ἐκάλεσεν τοὺς ποιμένας αὐτοῦ λέγων· φέρετέ μοι ὧδε δέκα ἀμνάδας ἀσπίλους καὶ ἀμώμους, καὶ ἔσονται κυρίῳ τῷ θεῷ μου· καὶ φέρετέ μοι δεκαδύο μόσχους ἀπαλούς, καὶ ἔσονται τοῖς ἱερεῦσι καὶ τῇ γερουσίᾳ· καὶ

σεν ἡ Ἄννα ταῦτα, χαρᾶς πλησθεῖσα εἶπε | ἐὰν γεννήσω (ita etiam Geo): BF[a] Pos ὅτι ἐὰν γενν...L ἐὰν κύριος ὁ θεός μου δώσει μοι, καὶ γεννήσω παιδίον | AR Geo ἄρσεν | τῷ θεῷ μου: R om μου | λειτουργοῦν: ABR -ργόν, alii -ργῶν | αὐτῷ cum ACR Pos etc Geo (p. 1036.) . . B τῷ θεῷ . . DEF[a] om | R om τῆς ζωῆς. Eust pergit: καὶ ταῦτα βοώσης αὐτῆς πρὸς τὸν θεόν, ἄγγελος κυρίου ἐπιφανεὶς αὐτῇ εὐαγγελίζεται αὐτῇ παιδοποιίαν. ἡ δὲ ἀκούσασα εὐθὺς τὸ γεννηθὲν ἀναθεῖναι τῷ θεῷ ἐπηγγείλατο.

2. Καὶ ἰδοὺ (A εὐθέως, L om) ἦλθον (D ἤλθοσαν. Ponunt h. l. ADL; BCF[a]R Pos ante λέγοντες; E post αὐτῇ) ἄγγ. δύο (cum ABD Pos; CF[a]LR δ. ἄγγ.; E om utrumque) λέγοντες (F[a] ἀπαγγέλλοντες, E ἀναγγέλλ.) αὐτῇ· ἰδού (D Ἄννα Ἄννα, ἰδού; E ὅτι; L Pos om) Ἰωακείμ | ὁ ἀνήρ σου: BF[a] om | ποιμνίων: F[a]L ποιμένων. L sic: ἔρχεται ἀπὸ τοῦ ὄρους τῆς ἐρήμου μετὰ τῶν ποιμένων αὐτοῦ καὶ τῶν προβάτων καὶ αἰγῶν καὶ βοῶν αὐτοῦ | ἄγγ. γὰρ (F[b] δὲ) κυρ. κατέβη: A κατέβη γὰρ ἄγγ. κυρ. . . L καὶ ἦλθεν ὁ ἄγγ. | πρὸς αὐτόν: BF[b]L πρὸς (L add τὸν) Ἰωακείμ . . A om | λέγων: BF[b] add αὐτῷ, A αὐτῷ τῷ Ἰωακείμ . . F[a] καὶ εἶπεν αὐτῷ . . L καὶ λέγει πρὸς αὐτόν | Ἰωακ. Ἰωακ. cum ACEF[b]ILR Pos . . D Ἰωακ. semel . . BF[a] plane om | ἐπήκουσε (cum ADEF[a]R; C εἰσήκ., item L post θεός) κ. ὁ θε. τῆς (I add φωνῆς τῆς) δεήσ. σου: B om | κατάβηθι (DLR καὶ κατ., F[a] σπεῦσον, κατ.) ἐντεῦθεν (A ἐνταῦθα; D τὸ τάχος ἐντ.; L ἐντ. ἐν τῷ οἴκῳ σου) | ἰδοὺ γάρ cum ABDEF[a]L . . CR Pos om γάρ | ἡ γ. σ. Ἄννα cum ABD . . CF[a]R Pos Ἄνν. ἡ γ. σ. | λήψεται: B εἴληφε | Eust haec breviter sic absolvit: Τοιαῦτα δὲ καὶ τῷ Ἰωακεὶμ ὁ ἄγγελος ἐν τῷ ὄρει διεσήμανε.

3. Καὶ κατέβη (I κατίει) Ἰωακείμ: D add ἐκ τοῦ ὄρους δεδικαιωμένος . . A Καταβὰς δὲ Ἰωακείμ (omisso καί seq) | δέκα cum AF[a]F[b]IL Pos Eust . . BC δώδεκα, E δεκαδύω | ἀσπίλ. κ. ἀμώμους: F[a] om . . A om ἀσπ. καί | καὶ ἔσοντ. cum AEI Pos; item additis αἱ δέκα (BD δώδεκα) ἀμνάδ. F[b]LBD . . C εἰς θυσίαν . . F[a] om. R ab ἀσπίλ. κ. ἀμώμους transilit ad καὶ ἔσοντ. τοῖς ἱερεῦσιν. | B om μου | κ. φέρ. μοι: BF[b]L add ὧδε | δεκαδύο μόσχ. cum F[a]F[b]I Eust (μ. δεκαδ.), item BC alii δώδεκα μόσχ., item Pos . . A δέκα μόσχ. | ἀπαλούς cum BF[a]I Pos . . A καλοὺς καὶ ἀπαλούς, F[b] ἀπαλ. κ. καλ. . . C alii ut videtur ἀσπίλους | καὶ

ἑκατὸν χιμάρους παντὶ τῷ λαῷ. 4 καὶ ἰδοὺ Ἰωακεὶμ ἧκε μετὰ τῶν ποιμνίων αὐτοῦ, καὶ ἔστη Ἄννα πρὸς τὴν πύλην καὶ εἶδε τὸν Ἰωακεὶμ ἐρχόμενον, καὶ δραμοῦσα ἐκρεμάσθη εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ λέγουσα· νῦν οἶδα ὅτι κύριος ὁ θεὸς εὐλόγησέ με σφόδρα· ἰδοὺ γὰρ ἡ χήρα οὐκέτι χήρα, καὶ ἡ ἄτεκνος ἐν γαστρὶ λήψομαι. καὶ ἀνεπαύσατο Ἰωακεὶμ τὴν πρώτην ἡμέραν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

V.

1 Τῇ δὲ ἐπαύριον προσέφερε τὰ δῶρα αὐτοῦ λέγων ἐν ἑαυτῷ· ἐὰν κύριος ὁ θεὸς ἱλασθῇ μοι, τὸ πέταλον τοῦ ἱερέως φανερόν μοι ποιήσει. καὶ προσέφερεν τὰ δῶρα αὐτοῦ Ἰωακεὶμ καὶ

ἔσονται cum ACR Pos etc.. BDEF^{a} L add οἱ (F^{a} om) δώδεκα (F^{a} ιβʹ) μόσχοι | καὶ ἑκατ. χιμάρους (A χημάρρους) cum ADEF^{a} .. BCLR Pos καὶ φέρετέ μοι (L add ὧδε) ἑκ. χιμ. (R χειμάρρ.) | παντὶ τ. λαῷ (L add Ἰσραήλ) cum ADE .. BCF^{a} LR Pos praem καὶ ἔσονται οἱ (F^{a} om) ἑκατ. χίμαροι (R χείμαρροι) | Eust sic pergit: καὶ καταβὰς Ἰωακεὶμ ἀπὸ τοῦ ὄρους δέκα ἀμνάδων θυσίαν τῷ κυρίῳ προσήνεγκε, καὶ τοῖς ἱερεῦσι μόσχους δεκαδύο, καὶ τῇ γερουσίᾳ καὶ παντὶ τῷ λαῷ ἑκατὸν χειμάρους.

4. ἰδού: F^{a}F^{b} om | ἧκε cum CR (aliis ut videtur, item ἥκει D).. B ἔρχεται.. AF^{b} L ἦλθεν (- θε).. F^{a} κατέβη | ποιμνίων: F^{a} ποιμένων | ἔστη: F^{b} ἑστήκει.. A ἐξῆλθεν | πρὸς τὴν πύλην cum ADEILR.. F^{a} παρὰ τὴν πύλην.. BC πρὸς τῇ πύλῃ. Praeterea L add αὐτῆς, C τοῦ οἴκου αὐτῆς.. F^{b} add προσδεκομένη (ita Birch male pro -δεχομένη scripsisse videtur) Ἰωακεὶμ τὸν ἄνδρα αὐτῆς | εἶδε: F^{a} F^{b}R ἴδε (-εν).. A ἰδοῦσα | τὸν (B om) Ἰωακείμ: AF^{b} αὐτόν | ἐρχόμενον cum AB etc.. CF^{a} R add μετὰ τῶν ποιμνίων (F^{a} F^{b} ποιμένων) αὐτοῦ (F^{a} om).. I om καὶ εἶδε usque ἐρχόμενον | καὶ (A om) δραμοῦσα (A προσδραμ.) cum (A)BDF^{a} I Pos.. CELR καὶ ἔδραμεν Ἄννα (E om; L add ἔμπροσθεν αὐτοῦ) καὶ | A ἐκρεμμάσθη | εἰς τὸν τράχ. c. BILR.. F^{a} ἐν τῷ τραχήλῳ.. AC ἐπὶ τὸν τράχηλον.. D ἐπὶ τοῦ τραχήλου.. EF^{b} περὶ (E πρὸς) τὸν τράχ. | λέγουσα (A λέγων).. B καὶ εἶπε.. D καταφιλοῦσα αὐτὸν καὶ λέγουσα | οἶδα (B add ἀληθῶς).. A ἔγνων | κύριος ὁ θεός.. F^{a} om ὁ θεός.. E ἐπήκουσέ μου ὁ θεὸς καί | εὐλόγησέ (L ηὐλ.) με (A μοι) σφόδρ. (AE om): F^{b} praem ἱλάσθη μοι καί.. L add καὶ ὅτι ἄτεκνος ἐτύγχανα, νῦν οἶδα ὅτι τέκνον τέξομαι | ἰδοὺ (B καὶ) γὰρ ἡ χήρα οὐκέτι (B οὐκ ἦν) χήρα (A add εἰμί) | ἡ (F^{a} om; L ἰδοὺ ἡ) ἄτεκνος (L add ἤμην) ἐν γαστρί: E ἡ ἄτεκν. οὐκέτι ἄτεκνος· ἐν γαστρὶ γάρ | λήψομαι: A λήψεται.. BF^{b} εἴληφα.. L συλλήψομαι καὶ εἴληφα | τὴν πρώτ. ἡμέραν: BF^{a} Pos τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ.. A τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, F^{b} τὴν ἡμέραν ἐκείνην | ABF^{a} ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ

V, 1. τὰ δῶρα αὐτοῦ: B add Ἰωακείμ, E διπλᾶ, L Ἰωακεὶμ τοῖς ἱερεῦσι καὶ παντὶ τῷ λαῷ | D om λέγων usque ποιήσει | ἐν ἑαυτῷ cum ABCF^{b} Pos etc: EF^{a} om | ἐάν: F^{a} εἰ.. A add μή | κύρ. ὁ θεός (A add μου): F^{a} I om ὁ θεός | φαν. μοι (F^{a} om, B Pos post ποι.) ποιήσει (R σῃ) cum ABC(F^{a})F^{b} R etc.. E φανερώσει μοι.. L φανερόν μοι γενήσεται | καὶ προσέφερεν (E προσφέρων

προσεῖχεν τῷ πετάλῳ τοῦ ἱερέως, ὡς ἐπέβη ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κυρίου, καὶ οὐκ εἶδεν ἁμαρτίαν ἐν ἑαυτῷ. καὶ εἶπεν Ἰωακείμ· νῦν οἶδα ὅτι κύριος ἱλάσθη μοι καὶ ἀφῆκεν πάντα τὰ ἁμαρτήματά μου. καὶ κατέβη ἐκ ναοῦ κυρίου δεδικαιωμένος, καὶ ἀπῆλθεν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. 2 ἐπληρώθησαν δὲ οἱ μῆνες αὐτῆς· ἐν δὲ τῷ ἐνάτῳ μηνὶ ἐγέννησεν Ἄννα. καὶ εἶπεν τῇ μαίᾳ· τί ἐγέννησα; ἡ δὲ εἶπεν· θῆλυ. καὶ εἶπεν Ἄννα· ἐμεγαλύνθη ἡ ψυχή μου ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ· καὶ ἀνέκλινεν αὐτήν. πληρωθεισῶν δὲ τῶν ἡμερῶν ἀπε-

---

omisso καί) τ. δ. αὐτ. Ἰωακ. (B om; L add ἐν τῷ οἴκῳ κυρίου) c. BCEF^bLR.. AF^a om | προσεῖχεν cum ABDEF^bI Pos.. CR προσέσχεν.. F^a προσῆλθε. Praeterea A add Ἰωακείμ | τῷ πετάλῳ: ADI τὸ πέταλον | R τοῦ ἀρχιερέως | ὡς (D ὅς, A ἕως, I ἕως οὗ) ἐπέβη (F^a ἀνέβη): E καὶ ἐπέβη.. B καὶ ἐφανερώθη αὐτῷ, καὶ ἐπέβη | D ἐπὶ τῷ θυσιαστηρίῳ | κυρίου.. F^a τοῦ κυρίου.. L κυρ. τοῦ θεοῦ | καὶ οὐκ εἶδεν (alii ἴδεν, alii οἶδεν) ἁμαρτ. ἐν ἑαυτῷ cum AEF^bILR Pos.. BC(F^a) καὶ (F^a add εἶδε, καὶ ἰδοὺ) ἁμαρτία οὐχ εὑρέθη ἐν αὐτῷ, D καὶ οὐχ εὑρέθη ἐν αὐτῷ ἁμ. | B om Ἰωακείμ | κύριος (F^a ὁ κύρ.) cum AF^aI Pos.. BCR κύρ. ὁ θεός | ἱλάσθη: L ἐσπλαγχνίσθη | ἀφῆκεν cum ADEF^bILR Pos (L Pos add μοι, R μου): BCF^a ἀφεῖλε | πάντα (I om) τὰ ἁμαρτ. (F^b παραπτώμ.) μου.. BC μου πάντ. τὰ ἁμ. | κατέβη: A add Ἰωακείμ | ἐκ (ADF^aR add τοῦ) ναοῦ (D Pos οἴκου) | καὶ ἀπῆλθεν (R ἧκεν, AF^a Pos ἦλθεν, D ἦν, I οἴκει).. EL om | ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ cum BDIR.. ACF^aL εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.. E om. Praeterea D add χαίρων, BC χαίρων καὶ δοξάζων τὸν θεὸν τοῦ Ἰσραήλ (C om τ. Ἰσρ.).

2. ἐπληρώθ. δέ c. ABC etc.. DE$F^a$$F^b$ καὶ ἐπληρώθ. (D ἐπλήσθησαν.. L καὶ ἐπλ. δέ.. IR Pos συνέλαβε δὲ Ἄννα, καὶ ἐπληρ. | οἱ μῆνες αὐτῆς cum CDF^b (R αὐτῆς οἱ μῆ.).. A οἱ ἕξ μῆνες τῇ Ἄννῃ, E Pos μῆνες αὐτῇ ἕξ, L αἱ ἡμέραι Ἄννας ὡσεὶ μῆνες ἕξ.. B τῇ Ἄννῃ μῆνες ἑπτά.. F^a τῇ Ἄννῃ μῆνες ἐννέα, I αὐτῇ μῆνες ἐννέα | ἐν δὲ τῷ ἐνάτῳ (ἐνάτῳ B alii; ἐννάτῳ A aliique) μηνί cum BCI (ἐ. δ. τ. μηνὶ τῷ ἐν.).. AF^b τῷ δὲ ἐννάτῳ (F^b add μηνί).. EL τῷ δὲ (E ἐν δὲ τῷ) ἑβδόμῳ μηνὶ.. R ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ὀγδόῳ.. DF^a nil nisi καὶ | ἐγέννησεν: D ἔτεκεν | AL (aliique?) om Ἄννα | καὶ εἶπεν (-πε).. AR εἶπεν δέ.. DL add (ἡ) Ἄννα | ἡ δὲ (LR add μαῖα) εἶπεν: DF^a καὶ εἶπεν αὐτῇ (D om).. F^a καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μαῖα εἶπεν | θῆλυ: F^bL θήλειαν.. DR add ἐγέννησας | κ. εἶπ. Ἄννα: R εἶπ. δὲ ἡ Ἄνν. | ἐμεγαλύνθη (L νῦν ἀληθῶς ἐμεγ.) ἡ ψυχή (L τὸ πνεῦμά) μου c. ABILR Pos.. CDF^b ἐμεγάλυνεν (F^b μεγαλύνει) ἡ ψυχή μου (D add τὸν κύριον).. F^a ἐμεγάλυνεν ὁ κύριος τὴν ψυχήν μου | ἐν (AF^a om) τῇ ἡμ. ταύτῃ cum (AF^a) BDLR.. I Pos ἐπὶ τῇ ὥρᾳ ταύτῃ.. CF^b τὴν ἡμέραν ταύτην | αὐτήν (L add ἡ μαῖα) cum CF^aLR Pos etc.. A τὴν παῖδα.. BD (add ἐν τῇ κλίνῃ) E ἑαυτήν | A πληρωθέντων | ἀπεσμήξατο Ἄννα (B om).. I add ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτῆς, LR τῆς (R ἀπὸ τῆς) ἀφέδρου αὐτῆς, N τῆς λοχείας αὐτῆς.. D om ἀπεσμ. Ἄνν. καί | καὶ ἔδωκεν (I ἐδίδω) μασθὸν (B μαστὸν) τῇ παιδί (L τῷ παιδίῳ, R τῇ παιδίσκῃ): haec F^b post ἀνέκλιν. αὐτήν ponit | καὶ (A add τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ) ἐπωνόμασε (cum BDIL Pos; A ἐκάλεσε, F^a ἐκαλέσατο) τὸ ὄν. αὐτ. Μαριάμ cum BDILR Pos (AF^a).. E κ. ἐπωνόμ. αὐτὴν Μαρ... C ἐκάλεσε δὲ Μαριάμ | Eust capp. IV. et V. paucis

σμήξατο Ἄννα, καὶ ἔδωκεν μασθὸν τῇ παιδί, καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα αὐτῆς Μαριάμ.

VI.

1 Ἡμέρᾳ δὲ καὶ ἡμέρᾳ ἐκραταιοῦτο ἡ παῖς· γενομένης δὲ αὐτῆς ἑξαμηνιαίου ἔστησεν αὐτὴν ἡ μήτηρ αὐτῆς χαμαί, τοῦ διαπειράσαι εἰ ἵσταται. καὶ ἑπτὰ βήματα περιπατήσασα ἦλθεν εἰς τὸν κόλπον αὐτῆς. καὶ ἀνήρπασεν αὐτὴν λέγουσα· ζῇ κύριος ὁ θεός μου, οὐ μὴ περιπατήσῃς ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, ἕως ἂν ἀπάξω σε ἐν τῷ ναῷ κυρίου. καὶ ἐποίησεν ἁγίασμα ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτῆς, καὶ πᾶν κοινὸν καὶ ἀκάθαρτον οὐκ εἴα διέρχεσθαι δι' αὐτῆς· καὶ ἐκάλεσε τὰς θυγατέρας τῶν Ἑβραίων τὰς ἀμιάντους, καὶ διεπλάνων αὐτήν. 2 ἐγένετο δὲ πρῶτος ἐνιαυτὸς τῇ παιδί, καὶ ἐποίησεν Ἰωακεὶμ δοχὴν μεγάλην, καὶ ἐκάλεσε τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς γραμματεῖς καὶ τὴν γερουσίαν καὶ πάντα τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ. καὶ προσήνεγκεν Ἰωακεὶμ τὴν παῖδα τοῖς ἱερεῦσι, καὶ εὐ-

---

absolvit his: καὶ ἐπιτελέσας τὰς θυσίας ταύτας ἐν τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ ἀφικνεῖται εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ γνοὺς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ποιεῖ ἐξ αὐτῆς θυγατέρα καὶ ὀνομάζει αὐτὴν Μαριάμ.

VI, 1. R γεναμένης | ἑξαμηνιαίου: F^a ἐννεαμηνιαίου χρόνου | χαμαί (EF^a post αὐτήν ponunt): L add ἐπὶ τοὺς πόδας τῆς παιδός | διαπειράσαι cum BEILR .. CF^a πειράσαι .. AD περιπατῆσαι (A add καί). Praeterea R add αὐτήν. | ἑπτὰ (F^a ἐννέα) βήμ. (R βή. ἑπτ.) περιπατήσασα (DR περιεπάτησε καί) cum ABDEF^aIL (add ἡ παῖς) R Pos .. C περιπ. ἑ. βήμ. | Fa εἰς κόλπον | αὐτῆς cum AB .. CF^aR Pos τῆς μητρὸς αὐτῆς | καὶ ἀνήρπασεν (F^a ἥρπασεν) αὐτὴν (F^aR add ἡ μήτηρ αὐτῆς, item ut videtur alii) λέγουσα c. AEF^aLR aliis ut videtur .. BDI Pos καὶ εἶπεν Ἄννα, C εἶπε δὲ Ἄννα | οὐ (L ὅτι οὐ) μὴ περιπατήσῃς cum AB Iac .. CF^aR οὐ (F^a om) μὴ περιπατήσεις | IR ἐπὶ τῆς γῆς | ἕως ἂν cum AEF^aL Iac .. BC ἕως οὗ .. R ἕως | E εἰσάξω, L ἄξω | ἁγίασμα cum A (post αὐτῆς ponit) BDEF^aILR Iac .. C ἁγιαστήριον | πᾶν (cum BCEIR; ADF^aL Iac om) κοιν. καὶ (cum BEF^aI Iac; ACDLR ἢ) ἀκάθαρτ. | οὐκ εἴα (D εἴασε, L ἐᾷ) διέρχ. (F^aR διελθεῖν) .. I οὐ συνεχώρει διελθεῖν .. A οὐ διήρχετο | Iac δι' αὐτοῦ | I ἐκάλει | ἀμιάντους: D παρθένους καὶ ἀμιάντ. | διεπλάνων cum A (ἐπλάνων) BC (διεπλάνον) F^a (διεπλήνων) F^bIR (IR διεπλάνουν) Pos (*seducebant*) .. D διηκόνουν αὐτήν (sic) .. E ἐνετεώρησαν (sic) αὐτήν .. Fabric coniecit διέπλυνον.

2. R ἐγ. δὲ τῇ παιδίσκῃ πρῶτ. ἐνιαυτός | AR Pos δοχ. μεγάλ. (Pos με. δ.) Ἰωακείμ | τοὺς ἱερεῖς (DI Pos ἀρχιερεῖς, L ἱερεῖς καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς, R ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἱερεῖς) κ. τοὺς (B om) γραμμ. καὶ (B om; L add πᾶσαν) τὴν γερουσίαν (B τῆς γερουσίας) κ. π. τὸν (D om) λα. τοῦ (c. BDL; CF^aR om) Ἰσρ. (E om τ. Ἰσρ.): A nil nisi πάντας τοὺς ἱερεῖς καὶ τὴν γερουσίαν | καὶ προσήνεγκεν (E ἤνεγκεν, D προσέφερεν) Ἰω.: A καὶ προσήγαγον Ἰωακεὶμ καὶ

λόγησαν αὐτὴν λέγοντες· ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, εὐλόγη-
σον τὴν παῖδα ταύτην καὶ δὸς αὐτῇ ὄνομα ὀνομαστὸν αἰώνιον ἐν
πάσαις ταῖς γενεαῖς. καὶ εἶπε πᾶς ὁ λαός· γένοιτο γένοιτο,
ἀμήν. καὶ προσήνεγκεν αὐτὴν τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ εὐλόγησαν αὐ-
τὴν λέγοντες· ὁ θεὸς τῶν ὑψωμάτων, ἐπίβλεψον ἐπὶ τὴν παῖδα
ταύτην καὶ εὐλόγησον αὐτὴν ἐσχάτην εὐλογίαν, ἥτις διαδοχὴν
οὐκ ἔχει. 3 καὶ ἀνήρπασεν αὐτὴν ἡ μήτηρ αὐτῆς ἐν τῷ ἁγιάσματι
τοῦ κοιτῶνος αὐτῆς, καὶ ἔδωκεν αὐτῇ μασθόν. καὶ ἐποίησεν Ἄννα
ᾆσμα κυρίῳ τῷ θεῷ λέγουσα· ᾄσω ᾠδὴν κυρίῳ τῷ θεῷ μου, ὅτι
ἐπεσκέψατό με καὶ ἀφείλατο ἀπ' ἐμοῦ τὸ ὄνειδος τῶν ἐχθρῶν
μου· καὶ ἔδωκέν μοι κύριος καρπὸν δικαιοσύνης αὐτοῦ, μονοούσιον

Ἄννα | τὴν παῖδα: IR Pos τὰ δῶρα | ἱερεῦσι: BF^{a}IR Pos ἀρχιερεῦσι, L ἀρχιερεῦσι καὶ ἱερεῦσι | D ηὐλόγησαν τὴν παῖδα | λέγοντες (D καὶ εἶπον) cum AB(D)EF^{a}ILR Pos . . C praem οἱ ἱερεῖς | L κύριε ὁ θεὸς τῶν πατέρ. ἡμ. Ἀβραὰμ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ | ὀνομαστὸν αἰώνιον cum BCF^{a}IR Pos . . DL Iac om ὀνομαστόν . . E ὀνομαστ. ἐνώπιόν σου | ἐν (F^a om) πάσ. τ. γενεαῖς: B add τῆς γῆς, F^b τοῦ αἰῶνος | καὶ εἶπε πᾶς (I om) ὁ λαός (L add Ἰσραήλ)· γένοιτο, γένοιτο (alterum om DF^{b}IL) ἀμήν (F^{b}IR ante γένοιτο ponunt): B om . . R add κύριε | καὶ (F^a add πάλιν) προσήνεγκεν . . C add Ἰωακείμ . . BF^{b}IR Pos προσήνεγκαν | αὐτήν cum BDEF^{a}F^{b}IR Pos . . C τὴν παῖδα | τ. ἀρχιερεῦσι cum CDF^{b}R . . BF^a Pos alii τ. ἱερεῦσι | L sic: καὶ πάλιν (omissis προσήνεγκ. αὐτ. τ. ἀρχ. καί) ηὐλόγησαν τὴν παῖδα λέγοντες οἱ ἱερεῖς. Porro I καὶ προσήνεγκαν αὐτὴν (omissis τ. ἀρχιερ., καὶ εὐλόγ. αὐτὴν) λέγοντες. A denique omittit post τῶν πατέρων ἡμῶν omnia quae proxime sequuntur, statimque pergit καὶ τῶν ὑψωμάτων | ἐπίβλεψ. ἐπὶ τ. π. τ. καὶ (I om ἐπίβλ. usque καί) εὐλόγησον (A vitiose -σαν) αὐτὴν (A om) ἐσχάτ. (BR Iac Pos om) εὐλογίαν cum ABDEF^{a}ILR Iac Pos . . C εὐλόγησον τὴν παῖδα ταύτ. καὶ πάρασχον (sic) αὐτῇ εὐλογίαν | οὐκ ἔχει: C Iac οὐχ ἕξει

3. καὶ ἀνήρπασεν (F^b ἀνήγαγεν) αὐτὴν ἡ μήτ. αὐτ. cum ABDEF^{a}F^{b}GILR Pos . . C καὶ ἀνήγαγον αὐτήν | ἐν (F^{b}L καὶ εἰσήνεγκεν αὐτὴν ἐν) τῷ ἁγιάσμ. (L κοιτῶνι) τοῦ κοιτῶνος (L τοῦ ἁγιάσματος, F^b om) αὐτ. cum ACDE(F^{b}L) . . BF^{a}IR Pos om | καὶ (C add λαβοῦσα Ἄννα, non item ABEF^{a}F^{b}GILR Pos) ἔδωκεν αὐτῇ μασθὸν (αὐτῇ μασθ. [B μαστόν] cum ABF^{a}I Pos; CEF^{b}GLR μασθ. τῇ παιδί . . D om | ἐποίησεν (CD ᾖσεν) Ἄννα (AC om) ᾆσμα (AE ᾠδήν, L ἁγίασμα) | κυρίῳ τῷ θεῷ cum ABCDEIL Pos . . F^{a}R τῷ κυρίῳ (om τῷ θεῷ) | A om λέγουσα | ᾄσω (D ᾄσομαι; Iac add δή,) ᾠδὴν (E add ἁγίαν; DF^b ᾠδ. ἁγ. post μου ponunt) κυρ. τ. θε. μου (L add ἁγίαν καὶ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ) cum BCF^{a}R Iac Pos etc . . A om | ἀφείλατο (BI Iac -λετο) cum ABEIR Iac . . CDF^{a}KL ἀφεῖλε (-λεν) | ἀπ' ἐμοῦ cum BDF^{a}LR Pos . . A με (sic) . . Iac μου . . CIK om | τὸ (DK om) ὄνειδος cum ACDF^{a}KLR Iac . . BI τὸν ὀνειδισμόν | τῶν ἐχθρῶν μου cum BDF^{a}KLR Pos . . C (item alii?) μου ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου . . A μου ἐν ἀνθρώποις . . Iac om | κύριος cum BK . . DF^{b}ILR Pos κύρ. ὁ θεός . . A κύρ. ὁ θε. μου . . CF^a Iac om | καρπὸν (F^b αἶνον, L add τῆς) δικαιοσύνης αὐτοῦ (cum

πολυπλάσιον ἐνώπιον αὐτοῦ. τίς ἀναγγελεῖ τοῖς υἱοῖς Ῥουβὶμ ὅτι Ἄννα θηλάζει; ἀκούσατε ἀκούσατε, αἱ δώδεκα φυλαὶ τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι Ἄννα θηλάζει. καὶ ἀνέπαυσεν αὐτὴν ἐν τῷ κοιτῶνι τοῦ ἁγιάσματος αὐτῆς, καὶ ἐξῆλθεν καὶ διηκόνει αὐτοῖς. τελεσθέντος δὲ τοῦ δείπνου κατέβησαν εὐφραινόμενοι καὶ δοξάζοντες τὸν θεὸν Ἰσραήλ.

VII.

[1] Τῇ δὲ παιδὶ προσετίθεντο οἱ μῆνες αὐτῆς. ἐγένετο δὲ διετὴς ἡ παῖς, καὶ εἶπεν Ἰωακείμ· ἀνάξωμεν αὐτὴν ἐν τῷ ναῷ κυρίου, ὅπως ἀποδῶμεν τὴν ἐπαγγελίαν ἣν ἐπηγγειλάμεθα, μήπως ἀποστείλῃ ὁ δεσπότης ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἀπρόσδεκτον γένηται

EF[a] KL Iac; om ABCDF[b] IR Pos) . . D add καὶ καρπὸν | μονοούσιον (I Pos om; K Iac add καὶ, C αὐτῷ καὶ) πολυπλάσιον (cum BCDR, I Pos πολυπλασίωνα, F[b] KL Iac πολυπλούσιον) ἐνώπιον (D κατενώπ.) αὐτοῦ (D om αὐτοῦ, ἐν. αὐτ. cum BF[b] IKLR Pos; C om; Iac αἰώνιον) . . AEF[a] om | τίς . . D καὶ τίς . . F[a] I ὅτι | Ῥουβίμ c. ABKR etc . . F[a] etc Ῥουβείμ, C Ῥουβήμ | Ἄννα θηλάζει (EL -ζεται) c. ABDEIKL Pos . . CF[a] R θηλ. Ἄννα | ἀκούσ. ἀκούσ. (alterum om K) αἱ δώδ. (K δεκαδύο, I om) φυλ. τ. Ἰσρ. ὅτι Ἄ. θηλάζει (L -ζεται) cum ABDIKL Pos . . CF[a] R om | ἀνέπαυσεν: BIR Pos ἀνέκλινεν | αὐτὴν (L τὴν παῖδα αὐτῆς) cum ABDE F[a] IKLR Pos . . C add ἡ μήτηρ αὐτῆς | ἐν τῷ κοιτῶνι τοῦ ἁγιάσμ. (BL om τ. ἁγ.) αὐτῆς (R om αὐτ.) cum ABEF[b] IKLR Pos . . CF[a] ἐν τῷ ἁγιάσματι τοῦ κοιτῶνος (F[a] om τ. κοιτ.) αὐτῆς | καὶ ἐξῆλθεν καί: D καὶ ἐξελθοῦσα Ἄννα | καὶ διηκόνει: F[b] τοῦ διακονῆσαι | F[a] κατῆλθον, I κατήισαν | εὐφραινόμενοι: BIKR εὐφρανθέντες. Praeterea BI add καὶ ἐπέθηκαν αὐτῇ ὄνομα (B αὐτήν, omisso ὄνομ.) Μαριάμ, διότι τὸ ὄνομα αὐτῆς οὐ μαρανθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα, item Pos *et posuerunt illi nomen Mariam.* Similiter F[b] post τ. θε. Ἰσραήλ add καὶ ἐκάλεσαν δὲ τὸ ὄνομα αὐτῆς Μαριάμ, λέγοντες ὅτι τὸ ὄνομα αὐτῆς οὐ μαρανθήσεται. | καὶ (Pos om) δοξάζοντες cum ADF[a] L . . BEIR καὶ ἐδόξαζον . . CK καὶ ἐδόξασαν | KR τοῦ Ἰσραήλ

VII, 1. παιδί: A** IR παιδίσκῃ | ἐγ. δέ: R om δὲ | A καὶ ἐγένετο διετής, omisso ἡ παῖς | Ἰωακείμ (A ὁ πατὴρ αὐτῆς) cum AC, item ut videtur D alii . . EF[a] L add τῇ Ἄννᾳ, BF[b] IR Pos Ἄννῃ (R Ἄννᾳ) τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, K πρὸς Ἄνναν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ | ἀνάξωμεν (A -ξομεν) cum ADEF[b] L . . BCF[a] R ἀπάξομεν . . K δῶμεν (et pergit ἐν τῷ ναῷ κυρ. τὴν παῖδα) | αὐτήν: R τὴν παῖδα ταύτην | F[a] εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου | ὅπως cum ABDEF[b] IKL . . F[a] ὥστε . . C καί | I ἀποδώσωμεν | τὴν ἐπαγγελίαν . . BILR Pos add ἡμῶν | ἣν ἐπηγγειλάμεθα . . F[b] om . . F[a] add κυρίῳ τῷ θεῷ | ἀποστείλῃ (D -στελεῖ) cum CDEF[b] GIKLR . . A ἀποστῇ . . B ἀποστρέψῃ, F[a] ἀποστραφῇ | ὁ δεσπότης c. ABDEGIK (ponit post ἐφ' ἡμ.) LR . . C κύριος ὁ θεός . . F[a] F[b] om | ἐφ' ἡμᾶς cum ABDEF[b] IKLR . . CG πρὸς ἡμᾶς . . F[a] ἀφ' ἡμῶν | ἀπρόσδ. γένηται (F[a] -νοιτο) cum ABDEF[a] F[b] GIKLR . . C γέν. ἀπρόσδ. Pos libere sic: *ne forsan a nobis auferat deus succenseatve in*

τὸ δῶρον ἡμῶν. καὶ εἶπεν Ἄννα· ἀναμείνωμεν τὸ τρίτον ἔτος, ὅπως μὴ ζητήσει ἡ παῖς πατέρα ἢ μητέρα. καὶ εἶπεν Ἰωακείμ· ἀναμείνωμεν. [2] καὶ ἐγένετο τριετὴς ἡ παῖς, καὶ εἶπεν Ἰωακείμ· καλέσατε τὰς θυγατέρας τῶν Ἑβραίων τὰς ἀμιάντους καὶ λαβέτωσαν ἀνὰ λαμπάδα, καὶ ἑστώσαν καιόμεναι, ἵνα μὴ στραφῇ ἡ παῖς εἰς τὰ ὀπίσω καὶ αἰχμαλωτισθῇ ἡ καρδία αὐτῆς ἐκ ναοῦ κυρίου. καὶ ἐποίησαν οὕτως ἕως ἀνέβησαν ἐν τῷ ναῷ κυρίου. καὶ ἐδέξατο αὐτὴν ὁ ἱερεύς, καὶ φιλήσας εὐλόγησεν αὐτὴν καὶ εἶπεν· ἐμεγάλυνεν κύριος τὸ ὄνομά σου ἐν πάσαις ταῖς γενεαῖς· ἐπὶ σοὶ ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν φανερώσει κύριος τὸ λύτρον αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. [3] καὶ ἐκάθισεν αὐτὴν ἐπὶ τρίτου βαθμοῦ τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἐπέβαλεν κύριος ὁ θεὸς χάριν ἐπ' αὐτήν, καὶ

---

nos. | Ἄννα: F[b] add ἡ γυνὴ αὐτοῦ, L πρὸς Ἰωακείμ | ὅπως (D add ἴδωμεν) μὴ ABCDEF[a] . . IKLR μήπως | ζητήσει (-σῃ BK) cum ABDEKLR . . CF[a] ἐπιζητήσει (C-σῃ) . . I ἀναζητήσει | ἡ παῖς cum ABF[b]IKR Pos . . CDF[a]L om | πατέρα (D ἢ πατ.) ἢ (I Pos καὶ) μητ. | ἀναμείνωμεν cum BD (add καὶ τὸ τρίτον ἔτος) EF[a]IKR Pos . . C ἀμήν, γένοιτο; item L γένοιτο, ἀμήν. A ab εἶπεν Ἰωακείμ altero ad alterum transilit.

2. Καὶ ἐγένετο cum BIR Pos (D sic: καὶ γενομένης τῆς παιδὸς τριετοῦς) . . EF[a]KL Ἐγέν. δέ . . C Ὡς δὲ ἐγένετο | καὶ (CD om) εἶπεν Ἰωακείμ . . L add πρὸς τὴν Ἄνναν | καλέσατε cum ABR Pos . . D κάλεσόν μοι . . CF[a]K καλέσωμεν | λαμπάδα cum ABEF[a]IKLR (L sic: καὶ ἑστώσαν μετ' αὐτῆς πρὸς πλάνην αὐτῆς, καὶ λαβέτωσαν πᾶσαι ἀνὰ μίαν λαμπάδαν) . . C Pos λαμπάδας | στραφῇ cum ABDEF[a]ILR . . CK ἐπιστραφῇ | L αἰχμαλωτισθήσεται | ἡ καρδία: F[a] ἡ ψυχή . . L ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία | καὶ ἐποίησαν οὕτως, ἕως (L ὡς: C add οὗ, non item BEF[a]LR) ἀνέβησαν (E ἀνέβη) ἐν τῷ ναῷ (D εἰς ναόν, F[a] εἰς τὸν ναὸν) κυρίου (IR Pos om) . . AK om | καὶ ἐδέξατο αὐτ. (D add Ζαχαρίας) ὁ ἱερεύς (BIR Pos ὁ ἀρχιερεύς) . . A κ. ἐδέξαντο αὐτ. οἱ ἱερεῖς | καὶ φιλήσας (cum GKL; F[a] om; BC καταφιλήσας) εὐλόγ. αὐτήν (C om) cum (BC) (F[a]) GKL . . EF[b]R καὶ ἐφίλησεν αὐτὴν καὶ ηὐλόγησεν (R εὐλ.) . . A καὶ ἐφίλησαν αὐτήν . . D καὶ κατεφίλησεν αὐτ. κ. ηὐλόγ. . . I καὶ ἠσπάσατο αὐτήν | καὶ εἶπεν (A -πων) . . D λέγων | ἐμεγάλυνεν (BDF[a]I Pos praem Μαρία vel Μαριάμ, R ὦ Μαριάμ, non item ACK) cum ACK etc . . L μεγαλύνει, B -λύναι, Pos *manifestabit* | κύριος cum AI Pos . . BCK κύρ. ὁ θεός | ταῖς (D om) γενεαῖς cum ABDEF[a]IKLR Pos . . C add τῆς γῆς . . AE add καὶ εἶπεν ὁ λαός· γένοιτο, ἀμήν. | ἐπὶ σοί (B σοῦ; F[a] add γάρ) . . DF[b]IR om | ἐπ' ἐσχάτου cum AC etc . . BF[a]KR alii ἐπ' (I καὶ ἐπ') ἐσχάτων (DF[b] add δέ) | φανερώσει . . A praem καὶ ἐκ σοῦ | κύριος cum ADEF[a]I Pos (I Pos add ἐν σοί) . . BCF[b]KR κύρ. ὁ θεός (R add ἐν σοί) | τὸ λύτρον (IKR λουτρὸν) αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς ABDEF[a]IKLR . . C τὸ λύτρον τῶν υἱῶν

3. A ἐκάθησαν | ἐπὶ (AIR add τοῦ) τρίτου βαθμοῦ cum ACIR . . BEF[a]K ἐπὶ (F[a]K ἐν τῷ) τρίτῳ βαθμῷ . . L ἐπὶ τὸν τρίτον βαθμόν | K ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ | ἐπέβαλεν cum DIKLR . . ABC ἔβαλε . . F[a] δέδωκεν (pergit αὐτῇ χάριν κύρ. ὁ

κατεχόρευσεν τοῖς ποσὶν αὐτῆς, καὶ ἠγάπησεν αὐτὴν πᾶς οἶκος Ἰσραήλ.

VIII.

1 Καὶ κατέβησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς θαυμάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν δεσπότην θεόν, ὅτι οὐκ ἐπεστράφη ἡ παῖς εἰς τὰ ὀπίσω. ἦν δὲ Μαρία ἐν τῷ ναῷ κυρίου ὡς περιστερὰ νεμομένη, καὶ ἐλάμβανεν τροφὴν ἐκ χειρὸς ἀγγέλου. 2 γενομένης δὲ αὐτῆς δωδεκαετοῦς, συμβούλιον ἐγένετο τῶν ἱερέων λεγόντων· ἰδοὺ ἡ Μαρία γέγονεν δωδεκαετὴς ἐν τῷ ναῷ κυρίου· τί οὖν αὐτὴν ποιήσωμεν, μήπως μιάνῃ τὸ ἁγίασμα κυρίου; καὶ εἶπον τῷ ἀρχιερεῖ· σὺ ἕστηκας ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κυρίου, εἴσελθε καὶ πρόσευξαι περὶ αὐ-

---

θε. | A ἐπ' αὐτῇ | L κατεχόρευε | DK ἐν τοῖς | καὶ (K praem καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ ὄνομα Μαριάμ | ἠγάπησεν (E ἡγίασεν, L ηὐλόγησεν) αὐτὴν πᾶς (B add ὁ; articulum abesse diserte dicit Geo l. l. pag. 1121.) οἶκ. Ἰσρ. | Post Μαριάμ (cf. ad V, 2.) Eust pergit ἥντινα τριετῆ γενομένην τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ ἀφιέρωσαν.

VIII, 1. Καὶ κατέβ. cum ADEIF^{a}LR Pos .. BC κατέβ. δέ | EF^a om οἱ | θαυμάζοντες: A δοξάζοντες | καὶ αἰνοῦντες cum ACF^{a}K Pos .. BD καὶ δοξάζοντες .. L καὶ ὑμνοῦντες .. EF^{b}R καὶ αἰν. καὶ δοξάζοντες | τὸν δεσπότην θεόν cum F^{b}K; L τ. δεσπ. καὶ κύριον .. ACF^{a}R Pos τὸν θεόν .. B κύριον τὸν θεόν .. E τὸν θεὸν Ἰσραήλ | ἐπεστράφη cum BCEKR .. D ἐπέστρεψεν .. AI ἀπεστράφη .. F^a ἐστράφη | εἰς τὰ ὀπίσω cum ABC .. DEKR ἐπ' αὐτούς, IL Pos (L Pos post ἡ παῖς) ἐπ' αὐτοῖς, F^a πρὸς αὐτούς | ἦν δέ .. A καὶ ἦν .. I (add ἦν post Μαρία) L (add ἦν post κυρίου) ἡ δέ | Μαρία cum A (ἡ Μαρ.) BDF^{a}IKL Pos .. CLR Μαριάμ | ἐν τῷ ναῷ (D οἴκῳ) κυρ. (A om) h. l. cum ABF^{a}KR .. C Pos post νεμομένη | ὡς cum BF^{a}KL .. AC ὡσεί | I om ὡς περιστ. νεμομ., R om ὡς περιστ. | D ἐλάμβ. δὲ καί | ἀγγέλου: B κυρίου

2. R γεναμένης | δωδεκαετοῦς cum ABCKR etc Eust .. F^{a}I δώδεκα ἐτῶν (I add ἐν ναῷ κυρίου) .. F^{b**} τεσσαρακαίδεκα ἐτῶν | συμβούλιον: R praem ἐν τῷ ναῷ κυρίου | E συμβ. ἐποίησαν οἱ ἀρχιερεῖς λέγοντες .. Eust οἱ ἱερεῖς συμβούλ. ἐποιήσαντο | ἡ Μαρία cum ABF^a (BF^a om ἡ) K .. CR Pos Μαριάμ | IK ἐγένετο | L ἐτῶν δώδεκα .. F^{b**} τεσσαρακαιδεκαετής .. Pos *annorum decem* | ἐν τῷ ναῷ κυρίου (K add τοῦ θεοῦ ἡμῶν): EF^a om | τί οὖν (EIR om) αὐτὴν (F^{a}R αὐτῇ) ποιήσωμεν (B -σομεν: CR Pos ante αὐτὴν [-τῇ] pon) | μιάνῃ (sic codd. mei, non μιανῇ ut Thi edidit) cum ABDEIKL .. F^a μιανθῇ, Pos *macularetur* .. C praem ἐπέλθῃ αὐτῇ τὰ γυναικῶν καί | ἁγίασμα .. F^b ἁγιαστήριον | κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν (K om) cum ABDEF^{b}KLR Pos .. F^a τοῦ κυρ. θε. ἡμ. .. C κυρίου | B εἶπαν .. L εἴπασιν | τῷ ἀρχιερεῖ (L ἱερεῖ) cum ADEL; item praemisso οἱ ἱερεῖς IR Pos .. BCK οἱ ἀρχιερεῖς τῷ Ζαχαρίᾳ, item F^b τῷ Ζαχ. οἱ ἀρχιερ., item F^a οἱ ἱερεῖς πρὸς Ζαχαρίαν | σὺ (A praem εἶ) ἕστηκας (A ἔστησας, E ἕστης) cum ABCEK .. F^{a}ILR Pos σὺ στῆθι | ἐπὶ τὸ (DER τοῦ) θυσιαστήριον (DER -ρίου) κυρίου (R om, D add τοῦ θεοῦ) .. L ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ κυρίου .. K ἐνώπιον κυρίου ἐπὶ τὸ θυσ. | εἴσελθε (F^{a}IR praem καί) cum BC .. ADEF^{a}IKR add εἰς (K

της, καὶ ὃ ἐὰν φανερώσει σοι κύριος, τοῦτο καὶ ποιήσωμεν. 3 καὶ εἰσῆλθεν ὁ ἀρχιερεὺς λαβὼν τὸν δωδεκακώδωνα εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ ηὔξατο περὶ αὐτῆς. καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη λέγων αὐτῷ· Ζαχαρία Ζαχαρία, ἔξελθε καὶ ἐκκλησίασον τοὺς χηρεύοντας τοῦ λαοῦ, καὶ ἐνεγκάτωσαν ἀνὰ ῥάβδον, καὶ ᾧ ἐὰν ἐπιδείξῃ κύριος σημεῖον, τούτου ἔσται γυνή. ἐξῆλθον δὲ οἱ κήρυκες καθ' ὅλης τῆς περιχώρου τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἤχησεν ἡ σάλπιγξ κυρίου, καὶ ἔδραμον πάντες.

οὖν εἰς) τὸ (D ἐν τῷ) ἁγίασμα (D -άσματι) κυρίου (EF^a K om) . . F^b L Pos plane om | L εὖξαι | καὶ ὃ (I om) ἐὰν (C ἄν, D om) φανερώσει (-σει cum ABDKR: CF^a -σῃ) σοι (AEIR om) | κύριος cum B (ὁ κύρ.) EF^a IK . . ACR κύρ. ὁ θεός . . Pos *deus* | τοῦτο cum BDEF^a F^b IKR Pos . . AC add καί | ποιήσωμεν cum ABDEF^b IKL . . CR -σομεν (Pos *faciemus*) . . F^a ποίησον

3. καὶ εἰσῆλθεν (D εἰσελθὼν - - καὶ εἰσῄει εἰς τά) ὁ ἀρχιερ. (cum ADF^b IR Pos; BCF^a K ὁ ἱερεύς. L add εἰς τὸ θυσιαστήριον) λαβὼν (LR φορῶν) τὸν δωδεκακώδωνα (cum BDEF^a IKR; A δωδεκακόδομον (sic), CL τὸ δωδεκακώδωνον. L add ἱεροπρεπὲς ἱμάτιον) | DLR προσηύξατο | περὶ αὐτῆς cum ADEF^a IKLR Pos . . BC om | ἐπέστη cum BCDF^a I Pos . . F^b KR ἔστη . . AEL ἦλθεν | λέγων αὐτῷ c. ABEF^a F^b KL Pos; C αὐτῷ λέγων . . D λέγ. τῷ ἀρχιερεῖ, R λέγων τῷ Ζαχαρίᾳ . . I τῷ Ζαχαρίᾳ καὶ εἶπεν αὐτῷ | Ζαχ. Ζαχ. cum CF^a K Pos . . ABDIL om alterum, R om utrumque (vide ante) | ἐκκλησίασον: L κάλεσον | EF^a Eust πάντας τ. χηρεύοντ. | τοῦ λαοῦ (ita etiam Eust) . . L ἐκ τοῦ λαοῦ Ἰσραήλ . . A τῶν ἱερῶν τοῦ λαοῦ | A ἐνεγκέτωσαν | ἀνὰ ῥάβδον (D τὰς ῥάβδους αὐτῶν): L πᾶς (cod. πᾶσα?) εἰς, καὶ λάβε αὐτὰς καὶ θῦσον αὐτὰς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον | καὶ ᾧ (L οὗ, codd. plerique ὃ) ἐὰν (F^a Eust ἂν) ἐπιδείξῃ (D -ξει) cum ADEF^a KLR Pos Eust . . BCI καὶ εἰς (B ἐφ') ὃν ἐὰν (B ἄν, I om) ἐπιδείξῃ (C δείξῃ) | κύρ. cum ADI . . BCF^a KR κύρ. ὁ θεός (K add ἡμῶν) . . Pos Eust ὁ θεός | L σημεῖον ἐπὶ τὴν ῥάβδον αὐτοῦ | τούτου cum ACF^a K Pos . . BE τούτῳ . . DR τοῦτο | ἔσται . . AD ἐστίν | γυνή . . I Pos γυνὴ εἰς τήρησιν . . D εἰς τήρησιν τῆς παρθένου | ἐξῆλθον δὲ οἱ κήρ. cum BF^b IKLR Pos; item AE ἐξῆλθεν (-θε) δὲ ὁ κήρυξ . . CF^a καὶ ἐξῆλθον οἱ κήρ. | καθ' ὅλης (AB καθ' ὅλου) τῆς (B τοῦ) περιχ. (F^a IL om τ. περιχ.) τῆς Ἰουδ. (K ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ) | L ἤχησαν ὡς σάλπ. | κυρίου . . A om , . I add ἡ μεγάλη | καὶ ἔδραμ. πάντ. cum BCR Pos . . ADEF^a KL καὶ εὐθέως (ita AK; DL ἰδοὺ εὐθύς, EF^a ἰδοὺ συν-) ἔδραμον (K add οἱ; L add οἱ χηρεύοντες) πάντες (F^a add εἰς ἀπάντησιν) | Eust pergit; Γενομένης δὲ αὐτῆς δωδεκαετοῦς, οἱ ἱερεῖς συμβούλιον ἐποιήσαντο τίνι (editum est τῶν τινι) αὐτὴν πρὸς γάμον συνάψωσιν, καὶ ἐπιτρέπουσι τὸν ἀρχιερέα Ζαχαρίαν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσελθόντα αἰτήσασθαι τὸν θεὸν ἀποκαλύψαι αὐτῷ τὸ τίνι προσήκει ζευχθῆναι αὐτήν. καὶ τοῦ Ζαχαρίου εὐχομένου ἄγγελος ἐπιφανεὶς σημαίνει πάντας συναγαγεῖν τοῦ λαοῦ τοὺς χηρεύοντας καὶ κατέχειν ἕκαστον ῥάβδον, καὶ ᾧ ἂν ὁ θεὸς ἐπιδείξῃ σημεῖον, τούτῳ συνάψαι τὴν παρθένον.

IX.

1 Ἰωσὴφ δὲ ῥίψας τὸ σκέπαρνον ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν
αὐτῶν· καὶ συναχθέντες ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἀρχιερέα, λαβόντες
τὰς ῥάβδους. λαβὼν δὲ ἁπάντων τὰς ῥάβδους εἰσῆλθεν εἰς τὸ
ἱερὸν καὶ ηὔξατο. τελέσας δὲ τὴν εὐχὴν ἔλαβε τὰς ῥάβδους καὶ
ἐξῆλθε καὶ ἐπέδωκεν αὐτοῖς· καὶ σημεῖον οὐκ ἦν ἐν αὐταῖς. τὴν
δὲ ἐσχάτην ῥάβδον ἔλαβεν Ἰωσήφ· καὶ ἰδοὺ περιστερὰ ἐξῆλθεν
ἐκ τῆς ῥάβδου καὶ ἐπετάσθη ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Ἰωσήφ. καὶ εἶπεν
ὁ ἱερεὺς τῷ Ἰωσήφ· σὺ κεκλήρωσαι τὴν παρθένον κυρίου παρα-
λαβεῖν εἰς τήρησιν ἑαυτῷ. 2 καὶ ἀντεῖπεν Ἰωσὴφ λέγων· υἱοὺς
ἔχω καὶ πρεσβύτης εἰμί, αὕτη δὲ νεᾶνις· μήπως περίγελως γέ-

IX, 1. Ἰωσὴφ δέ (L καὶ Ἰωσ.) .. F^b add ἀκούσας τῆς σάλπιγγος | ῥίψας: K praem καὶ αὐτός | B τὸ σκέπ. αὐτοῦ | ἐξῆλθεν εἰς συνάντ. αὐτῶν cum AEF^aIKLR Pos; item D omissis εἰς συν. αὐτ. .. BC ἔδραμε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν συνάντ. αὐτῶν (C εἰς τὴν συναγωγήν) | συναχθέντες .. A συνελθόντες .. BF^bK add πάντες (K οἱ πάντ.) | I ἦλθον | πρ. τ. ἀρχιερέα cum ABDF^aIKR Pos .. CL πρ. (L εἰς) τ. ἱερέα | λαβόντες (L καὶ ἔδωκαν αὐτῷ) τὰς ῥάβδ. (F^b ἀνὰ ῥάβδον) cum ABE$F^a$$F^b$KLR Pos .. C (et alii?) om | λαβὼν δέ cum ADEGI .. C ἔλαβε δὲ - - καί .. BF^aKLR δεξάμενος δέ (BR οὖν, L καὶ δεξάμ.) | ἁπάντων (C πάντ.) τ. ῥάβδ. cum BC; item τὰς (F^a om) ῥάβδ. πάντ. F^aK, item πάντων τ. ῥ. αὐτῶν Eust .. ADEGR Pos τὰς ῥάβδ. (GR Pos add ἀπ᾽, D ἑκάστου) αὐτῶν .. I τὰς ῥάβδ., L αὐτάς. Praeterea praem EK ὁ ἱερεύς, F^aG ὁ (F^a om) ἀρχιερεύς; contra add CF^b (sic habet: Πάντων δὲ λαβόντων [corrige λαβὼν] τὰς ῥ. ὁ ἱερ.) L ὁ ἱερεύς, AR ὁ ἀρχιερεύς: cuiusmodi nil habent BDI Pos | καὶ ηὔξατο (GR προσηύξ., D add πρὸς κύριον) .. F^a προσεύξασθαι | L καὶ τελέσας δέ | ἔλαβε τὰς (F^a τούς) ῥάβδ. καί cum ABDEF^aKLR Pos .. CI om | ἐξῆλθε καί .. F^a ἐξελθών .. D om | καὶ ἐπέδωκεν (cum CEKLR; BI ἀπέδ., DF^a ἔδωκεν) αὐτοῖς (cum DEF^aL, K αὐτούς. BIR ἑκάστῳ αὐτῶν, C ἐνὶ ἑκάστῳ τὴν ἑαυτοῦ ῥάβδον) .. A ἑκάστῳ δὲ διέδωκεν post ἐν αὐτοῖς positum | L καὶ τὸ σημεῖον | οὐκ ἦν ἐν (F^a ἐπ᾽) αὐταῖς cum E$F^a$$F^b$, item ἐν αὐταῖς οὐκ ἐφάνη BIR Pos .. ACDK οὐκ ἦν (A ἐφάνη, D ἐφαίνετο) ἐν αὐτοῖς | Ἰωσήφ cum ABEF^aIKR .. C ὁ Ἰωσήφ (D sic: τῇ δὲ ἐσχάτῃ ῥάβδῳ ἐφάνη περιστερά, καὶ ἐπέδωκε τῷ Ἰωσήφ) | F^a περιστ. ἦλθεν .. E ἐξῆλθε περιστ. | ἐκ: A ἀπό | ῥάβδου: L add αὐτοῦ | ἐπετάσθη cum ABEF^aIKR; L πετασθεῖσα ἦλθεν .. C ἐπέτασεν | R ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, F^a ἐπάνω τῆς κεφαλῆς | καὶ εἶπ. ὁ ἱερεὺς τῷ Ἰωσ. (E om τ. Ἰωσ.; C αὐτῷ ὁ ἱερ.) cum BCEKLR Pos .. ADF^aI κ. εἶπ. ὁ (I om) ἀρχιερεὺς τῷ (F^a om; D πρὸς τὸν) Ἰωσ. (A om τῷ Ἰωσ.). Ex his ADEKL pergunt Ἰωσήφ (CL Ἰωσ. Ἰωσ.) | σὺ κεκλήρωσαι cum CDF^aKR .. ABEL σοὶ (A σὺ) κεκλήρωται | τὴν παρθ. κυρ. (A om) παραλαβ. (A ante τήν pon) .. L ἡ παρθένος αὕτη | εἰς τήρησιν ἑαυτῷ (F^a αὐτῷ, R σαυτῷ) cum BEF^aIR .. AD εἰς τήρ. αὐτῆς (D om) .. K om .. CL παράλαβε (L add οὖν) αὐτὴν εἰς τήρ. σεαυτῷ (L om)

2. καὶ ἀντεῖπ. cum ABDEF^aIKLR Pos .. C ἀντεῖπ. δέ | F^a ὁ Ἰωσήφ | A om λέγων | υἱοὺς ἔχω: D add νεανίσκους | καὶ (D κἀγὼ) πρεσβύτης: AIR κ.

νωμαι τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. καὶ εἶπεν ὁ ἱερεὺς τῷ Ἰωσήφ· φοβή-
θητι κύριον τὸν θεόν σου, καὶ μνήσθητι ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς Δα-
θὰν καὶ Ἀβειρὼν καὶ Κορέ, πῶς ἐδιχάσθη ἡ γῆ καὶ κατεπόθησαν
διὰ τὴν ἀντιλογίαν αὐτῶν. καὶ νῦν φοβήθητι, Ἰωσήφ, μήπως
ἔσται ταῦτα ἐν τῷ οἴκῳ σου. 3 καὶ φοβηθεὶς Ἰωσὴφ παρέλαβεν
αὐτὴν εἰς τήρησιν ἑαυτῷ. καὶ εἶπεν Ἰωσὴφ τῇ Μαριάμ· ἰδοὺ
παρέλαβόν σε ἐκ ναοῦ κυρίου, καὶ νῦν καταλείπω σε ἐν τῷ οἴκῳ
μου καὶ ἀπέρχομαι οἰκοδομῆσαι τὰς οἰκοδομάς μου, καὶ ἥξω πρὸς
σέ· κύριός σε διαφυλάξει.

πρεσβύτερος | αὐτη (ita AK; F^aR et Thilo αὐτή; Pos *ipsa*) δέ: B καὶ αὐτη | νεᾶνις cum ABDEF^aF^bIKLR .. C νεωτέρα. Praeterea LR add ἐστί, D καὶ πῶς ἔσομαι αὐτῆς φύλαξ, F^b Pos καὶ φοβοῦμαι | E μήποτε | περίγελως cum ADK .. CEF^aL κατάγελως .. BIR γέλως | γένωμαι (BIR ante γέλως) cum ABCEIR Pos .. F^aKL ἔσομαι ante περίγ. (κατάγ.) .. D φανήσομαι | καὶ εἶπεν cum ABEF^aKLR .. C Pos εἶπε δέ | ὁ ἱερεύς cum CEKL .. ABDF^aIR Pos ὁ ἀρχιερεύς | τῷ (F^aCK om) Ἰωσήφ cum BCF^aKLR Pos; sed C (add αὐτῷ ante ὁ ἱερεύς) K ad seqq trahunt .. A (sed add Ἰωσήφ post φοβήθητι) E om | κύρ. (D om) τ. θε. σου cum BDEF^aIKR Pos; item omisso σου AC .. L om | καὶ μνήσθ. cum ABDEF^aIKR Pos .. L om .. C om μνήσθ. | ὅσα: I ὅ τι | ὁ θεός cum BDF^aK Pos .. EL κύριος ὁ θεός .. ACR om | C Δαθάμ | Ἀβειρών cum B, item Ἀβειρῶ E, Ἀβιρόν D; AIKR Ἀβηρών, LM Ἀβηρῶ .. C Ἀμηρών post Κορὲ καί | LM om καὶ Κορέ | κατεπόθησαν cum AKE; item CL κατεποντίσθησαν (C add ἅπαντες, K πάντες, L ἀμφότεροι) .. BDF^aIR καὶ κατέπιεν αὐτούς (D πῶς ἀνοίξασα ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ κατ. αὐτ.) | φοβήθητι Ἰωσήφ cum ACF^b .. K add κύριον τὸν θεόν, item BR τὸν θεόν, item τὸν θεόν ante Ἰωσήφ DEF^aI Pos | μήπως: F^a μήτι .. E μήποτε | ἐν (D om; BR καὶ ἐν) τ. οἴκ. σου .. K ἐπὶ σέ

3. A καὶ ἐφοβήθη Ἰωσήφ, παρέλαβεν δέ | αὐτήν cum A (add Ἰωσήφ) BCF^aKR Pos .. DF^b τὴν παρθένον .. L τήν τε Μαριάμ | εἰς (C add τὴν) τήρησιν ἑαυτῷ cum DEF^bKL; item omisso ἑαυτῷ BCR, addito αὐτῆς A .. F^a εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ .. I Pos plane om | εἶπεν: I λέγει | Ἰωσήφ cum ADF^aL .. BCEIKR Pos om | τῇ Μαριάμ (F^a Μαρίᾳ) cum BDF^aL; K πρὸς Μαρίαν· Μαρία .. CEIR Pos αὐτῇ (E πρὸς αὐτὴν) Μαριάμ .. A plane om | ἰδού cum ABEF^aILR; item C Pos addito ἐγώ .. K om | ἐκ ναοῦ κυρ. cum ADEF^aI Pos .. BR add τοῦ θεοῦ, item CK τοῦ θεοῦ μου | νῦν: L ἰδού | καταλείπω cum ADEF^aIKLR .. C καταλιμπάνω .. B καταλιπών | καὶ (E κἀγὼ, I add ἰδοὺ ἐγὼ) ἀπέρχ. cum AEIR Pos .. B (vide ante) ἀπέρχομαι .. CF^aK ἀπέρχ. γάρ, L ἐγὼ γὰρ ἀπέρχ. | μου: BKR om .. L add ἃς ἔχω τῶν ἀρχόντων | καὶ (L add πάλιν, C ἐν τάχει) ἥξω πρ. σέ (D add ὅταν κύριος βούληται) cum BCDF^bIKLR (add πάλιν) Pos .. AEF^a om | κύριός (ABLR Pos καὶ κύρ., F^a κύρ. δέ; praeterea CLR add ὁ θεός) σε διαφυλάξει (A -ττει; BCL Pos διαφ. σε, R διαφυλάξαι σε) cum ABCEF^aKLR Pos .. I φυλάττειν (-ττει?) σε οὖν κύριος .. D ἔστω δέ σου φύλαξ. Praeterea BI Pos add πάσας τὰς ἡμέρας (B pergit τῆς ζωῆς σου) | Eust (post παρθένον) haec habet: Ἐξελθὼν δὲ ὁ Ζαχαρίας ἐποίησεν οὕτως καθὼς ὁ ἄγγελος αὐτῷ προσέταξεν. καὶ λαβὼν πάντων τὰς ῥάβδους

X.

1 Ἐγένετο δὲ συμβούλιον τῶν ἱερέων λεγόντων· ποιήσωμεν καταπέτασμα τῷ ναῷ κυρίου. καὶ εἶπεν ὁ ἱερεύς· καλέσατέ μοι παρθένους ἀμιάντους ἀπὸ τῆς φυλῆς Δαυίδ. καὶ ἀπῆλθον οἱ ὑπηρέται καὶ ἐζήτησαν, καὶ εὗρον ἑπτὰ παρθένους. καὶ ἐμνήσθη ὁ ἱερεὺς τῆς παιδὸς Μαριάμ, ὅτι ἦν ἐκ τῆς φυλῆς Δαυίδ, καὶ ἀμίαντος ἦν τῷ θεῷ. καὶ ἀπῆλθον οἱ ὑπηρέται καὶ ἤγαγον αὐτήν. καὶ εἰσήγαγον αὐτὰς ἐν τῷ ναῷ κυρίου· καὶ εἶπεν ὁ ἱερεύς·

αὐτῶν ἀπῆλθεν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ προσηύξατο, καὶ ἐξελθὼν ἑκάστῳ τὴν ἰδίαν ῥάβδον ἀπένειμε. τελευταῖον δὲ ἐπιδιδοὺς τὴν ῥάβδον τῷ Ἰωσήφ, σημεῖον μέγα ἐγένετο. ἀθρόως γὰρ τὴν ῥάβδον αὐτοῦ παρὰ τοῦ ἱερέως λαμβάνοντος, περιστερὰ ἐξέπτη ἀπὸ τῆς ῥάβδου καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἐκαθέσθη τοῦ Ἰωσήφ. καὶ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ συνόντες ἱερεῖς θαυμάσαντες τὸ γεγονὸς αὐτὸν γενέσθαι μνηστῆρα τῆς κόρης ἔκριναν. ἣν λαβὼν ὁ Ἰωσὴφ ἐφύλασσε, καὶ καταλιπὼν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἀφικνεῖται τὰς οἰκοδομὰς ἐκτελέσων. ἦν γὰρ τέκτων τῇ ἐπιστήμῃ.

X, 1. λεγόντων· ποιήσωμεν: AE ποιῆσαι | F[a] τοῦ ναοῦ, R ἐν τῷ ναῷ | ὁ ἱερεύς cum ACF[b]K etc.. BDF[a]IR Pos ὁ ἀρχιερεύς | καλέσατέ μοι c. ABDEF[a]ILR Pos.. CK add ὧδε.. F[b] καλέσωμεν | παρθ. ἀμιάντ. (A τὰς π. τὰς ἀμ.) cum ABEIR Pos.. CDF[a] praem ἑπτά, item GKL ὀκτώ.. F[b] τὰς θυγατέρας τῶν Ἑβραίων τὰς ἀμιάντ. | ἀπὸ τῆς φυλ. Δα. cum ABDEF[a]IKR.. C ἐκ φυλ. Δα... L om | καὶ ἀπῆλθ. (BIR Pos ἀπελθόντες) οἱ ὑπηρ. (Pos om οἱ ὑπ.): G om | καὶ ἐζήτησαν (F[b] ἐξεζήτ., BR ἐκζητήσαντες, I Pos ζητήσαντες. BIR Pos om καί sq) cum ABDEF[b]IR Pos.. CGKLM om | R ηὗρον, F[b] εὕρησαν, L ηὕρασιν | ἑπτ. παρθ. cum ABD (π. ἑ.) IKR Pos (I Pos add ἀμιάντους).. EF[b]GLM ἑπτά.. C ἕξ | καὶ ἐμνήσθη ὁ ἱερεύς (BIR Pos ὁ ἀρχιερ.) τῆς παιδ. (K περὶ τῆς φυλῆς παιδ.) Μαριάμ (GK Μαρίας), ὅτι ἦν (K ἐστίν) ἐκ (BR om) τῆς (K om) φ. Δαυ., καὶ ἀμίαντ. ἦν (F[b]K om) τῷ θεῷ cum BF[b]GIKR (item Pos: *Et meminit princeps sacerdotum ipsius Mariam, quod ipsa esset de tribu David, et immaculata erat ante deum*).. D καὶ ἐμνήσθησαν καὶ τῆς παιδ. Μαριάμ, ὅτι καὶ αὐτὴ ἐκ φυλ. Δ. ἐστι, καὶ ἀμ. ἦν τῷ θ... C καὶ ἐμνήσθη ὁ ἱερεὺς ὅτι Μαριὰμ ἐκ φ. Δ. ἐστι, καὶ ἀμ. ἐστιν.. AE om | καὶ (K praem καὶ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτήν·) ἀπῆλθον (F[b] -θοσαν) οἱ ὑπηρ. καὶ (K add εὑρόντες) ἤγαγ. (I ἦγον) αὐτήν (GL om κ. ἤγ. α.). καὶ εἰσήγαγ. (I εἰσῆγον, K εἰσήνεγκαν) αὐτάς (BR om; F[b] om κ. εἰσήγ. αὐτ.) ἐν τ. ν. κυρίου (F[b] om) καὶ εἶπ. ὁ ἱερεύς (BIR ὁ ἀρχιερ.) cum BDF[b]GIKR.. C κ. ἀπῆλθ. οἱ ὑπηρ. κ. ἤγαγ. αὐτήν. καὶ εἰσήγαγεν αὐτὰς ὁ ἱερεὺς ἐν τ. ν. κυρ. κ. εἶπε.. AE breviter sic: καὶ ἀπήγαγον (E ἤγαγον) αὐτὰς ἐν τῷ ναῷ κυρίου. καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιερ. (E ὁ ἱερεύς); item Pos, omissis καὶ ἀπήγαγον usque κυρίου. F[a] post ἀπὸ τῆς φυλῆς Δαβίδ sic pergit: καὶ ἀπῆλθον οἱ ὑπηρέται καὶ ἤνεγκαν τὰς παρθένους, καὶ εἰσήγαγον αὐτὰς εἰς τὸν ναὸν κυρίου· καὶ εἶπεν αὐταῖς ὁ ἀρχιερεύς· λάχετε - - - πορφύραν. καὶ ἐμνήσθη Ζαχαρίας

λάχετέ μοι τίς νήσει τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀμίαντον καὶ τὴν βύσσον καὶ τὸ σηρικὸν καὶ τὸ ὑακίνθινον καὶ τὸ κόκκινον καὶ τὴν ἀληθινὴν πορφύραν. καὶ ἔλαχεν τὴν Μαριὰμ ἡ ἀληθινὴ πορφύρα καὶ τὸ κόκκινον, καὶ λαβοῦσα ἀπίει εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. τῷ δὲ καιρῷ ἐκείνῳ ἐσίγησεν Ζαχαρίας, καὶ ἐγένετο ἀντ' αὐτοῦ Σαμουήλ, μέχρις ὅτου ἐλάλησεν Ζαχαρίας. Μαριὰμ δὲ λαβοῦσα τὸ κόκκινον ἔκλωθεν.

XI.

1 Καὶ ἔλαβεν τὴν κάλπην καὶ ἐξῆλθεν γεμίσαι ὕδωρ· καὶ ἰδοὺ φωνὴ λέγουσα· χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ, εὐλογη-

---

περὶ τῆς Μαρίας ὅτι ἐκ φυλῆς Δαβίδ ἐστι. καὶ ἐκάλεσεν αὐτήν, καὶ ἔλαχεν αὐτῇ ἡ ἀληθινὴ etc. | AL om ὧδε | νήσει: A νήσοι, F^a νήσεται .. D λάβοι | τὸ χρυσίον (K -σόν) cum ABCKR etc .. $DF^a F^b$ G Eust τὸν (F^a om) χρυσόν | καὶ τὸ (F^b GL τὸν) ἀμίαντον: F^a om | τὴν βύσσον: R τὴν βύσσαν, C τὸ βύσσινον | κ. τὸ (R τὸν) σηρικόν (BCR Eust σηρικοῦν, L. συρικοῦν, alii σιρικόν, σειρικόν): F^a om | καὶ τὸ ὑακίνθινον: BDF^aR Eust καὶ τὸν (B τό, R τὴν, D om) ὑάκινθον .. I om | καὶ τὸ (Fa τὸν) κόκκιν. cum $BCF^a F^b$ GIMLR Pos .. ADEK om | R om καὶ τ. ἀληθ. πορφ. | F^a hunc ordinem habet κ. τὸν ὑάκινθ. κ. τὸν κόκκινον κ. τὴν βύσσ. | τὴν Μαριάμ (K -ίαν) cum ACDIKLR .. EF^b G Μαριάμ .. B τῇ Μαριάμ, F^a αὐτῇ | ἡ ἀλ. πορφ. κ. τ. κόκκ. cum $ABDEF^b$GILR Pos (Eust) .. K τὴν ἀληθινὴν πορφύραν νήθειν καὶ τὸ κόκκ... C τὸ κόκκ. καὶ ἡ ἀλ. πορφ... F^a ἡ ἀλ. πορφ. | DF^a om λαβοῦσα | ἀπίει cum AEF^aF^b GL .. BCDKR ἀπῆλθεν | DF^b ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς | F^a ἐν δὲ τῷ καιρ. ἐκείνῳ | ἐσίγ. Ζαχ. cum BR Pos .. ACK Ζαχ. ἐσίγ. | καὶ ἐγέν. (A ἐγέν. δὲ) ἀντ' αὐτοῦ Σαμ. (F^bK Συμεών, B Σαμ. ἀ. αὐτ.) μέχρις (D ἄχρις) ὅτου (cum AE; K ὅτε; BDF^aF^bIR οὗ) ἐλ. Ζαχ. cum $ABDEF^aF^b$IKR Pos (ultima sic habet: *usque ad te vero, o Maria, locutus est Zacharias*) .. C om (videtur ab altero Ζαχαρίας ad alterum transiluisse) | Μαριάμ: AF^aKR Μαρία | τὸ κόκκινον: BIR Pos praem τὴν ἀληθινὴν πορφύραν καί .. F^a τὴν ἀληθινὴν πορφύραν | ἔκλωθεν cum AEF^bGIKLR .. BC ἔκλωσεν (-σε) .. F^a ἔνηθεν .. D (omissis λαβ. τὸ κόκκ.) ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς ἐκαθίζετο. | Eust pergit: Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἔδοξε τοῖς ἱερεῦσι κατασκευασθῆναι ὑπὸ ἁγνῶν παρθένων τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ καταπέτασμα, καὶ εὑρέθησαν ἐν τῇ φυλῇ Ἰούδα παρθένοι ἑπτά. καὶ τῆς Μαρίας δὲ μνησθεὶς Ζαχαρίας ἐκέλευσε καὶ αὐτὴν παρεῖναι εἰς τὸν κατάλογον. καὶ εἰσαγαγὼν αὐτὰς εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ κλῆρον βαλεῖν προσέταξεν, ποίαν οἶσαι τὸν χρυσὸν καὶ τὸ ἀμίαντον καὶ τὴν βύσσον καὶ τὸ σηρικοῦν καὶ τὴν ἀληθῆ πορφύραν καὶ τὸν ὑάκινθον καὶ τὸν κόκκον· καὶ ἐκληρώθη Μαρία τὴν πορφύραν καὶ τὸν κόκκον ἐργάζεσθαι.

XI, 1. Καὶ ἔλαβ. τὴν κάλπ. (D add αὐτῆς, item L) καὶ ἐξῆλθ. cum BDEIK .. ACF^aR καὶ λαβοῦσα τὴν (C om) κάλπ. ἐξῆλθε (C add δέ) | DI τοῦ γεμίσαι | καὶ ἰδοὺ φωνὴ (F^b add ἦλθεν): F^a καὶ ἤκουσε φωνήν | λέγουσα cum CK .. $BDEF^a$IR Pos λέγουσα (F^a -σαν) αὐτῇ, F^b αὐτῇ λέγ... L λέγ. πρὸς αὐτήν, A ἐπ' αὐτὴν

μένη σὺ ἐν γυναιξίν. καὶ περιεβλέπετο δεξιὰ καὶ ἀριστερά, πόθεν
αὕτη ἡ φωνή. καὶ σύντρομος γενομένη ἀπίει εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς
καὶ ἀνέπαυσεν τὴν κάλπην, καὶ λαβοῦσα τὴν πορφύραν ἐκάθισεν
ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτῆς καὶ εἷλκεν αὐτήν. [2] καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου
ἔστη ἐνώπιον αὐτῆς λέγων· μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν
ἐνώπιον τοῦ πάντων δεσπότου, καὶ συλλήψῃ ἐκ λόγου αὐτοῦ.
ἡ δὲ ἀκούσασα διεκρίθη ἐν ἑαυτῇ λέγουσα· εἰ ἐγὼ συλλήψομαι
ἀπὸ κυρίου θεοῦ ζῶντος, καὶ γεννήσω ὡς πᾶσα γυνὴ γεννᾷ;
[3] καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος κυρίου· οὐχ οὕτως, Μαριάμ· δύναμις γὰρ

λέγ. | κεχαριτωμένη: L add Μαριάμ | εὐλ. σὺ ἐν γυναιξ. (L add καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου) .. HK om | καὶ (K ἡ δὲ) περιεβλέπετο (E -βλέψατο) .. D add Μαριάμ, item BILR (IL ἡ Μαριάμ) post ἀριστερά .. A add ἰδεῖν | F^b δεξιά τε καί | ἀριστερά: D add καὶ διελογίζετο | αὕτη (H om) ἡ φωνή cum F^{a}HKL .. BDIR ἄρα (D om) εἴη (D εἶ, I om) ἡ φ. αὕτη .. AE ἥκει ἡ φ. .. C αὐτὴ (ita ed) ἡ φ. ὑπάρχει | σύντρομος cum ABDF^{a}IKLR .. CH ἔντρομος | AH γεναμένη | ἀπίει (-ήει A) cum AEF^{a}HL; BR εἰσήει .. CK ἀπῆλθεν, I εἰσῆλθεν | F^{a}L ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς | καὶ ἀνέπαυσεν (I -παύσατο) τ. κάλπ. (A add αὐτῆς) καί cum AEF^a HIR Pos .. CKL(D) κ. ἀναπαύσασα (D ἀποθεῖσα) τ. κάλπην .. B καί | λαβοῦσα (I συλλαβοῦσα) τ. πορφ. cum BEF^a HIR Pos .. CDKL ἔλαβε (C add πάλιν) τ. πορφ. καί (L om καί) .. A καί | ἐκάθισεν (cum BCEHIKR; F^a ἐκαθέσθη, D καθεσθεῖσα) ἐπὶ τοῦ θρόνου (C ἐπὶ τὸν θρόνον) αὐτῆς (C om): AL om | καὶ εἷλκεν αὐτήν (E om; K τὴν πορφύραν) cum CEF^{a}K .. BIR Pos τοῦ ἐργάζεσθαι .. AD ἔκλωθεν .. F^b HL om

2. H ὁ ἄγγ. κυρίου .. F^b ἄγγ. τοῦ θεοῦ Γαβριήλ | ἔστη (K ante ἄγγ. pon) ἐνώπ. αὐτ. λέγων cum ABDEF^{b}HKLR Pos .. CF^a ἐπέστη λέγων αὐτῇ | ἐνώπ. τοῦ πάντων δεσπότου cum ABEHKR .. C ἐν. τοῦ θεοῦ .. F^{a}I Pos ἐν. κυρίου .. D παρὰ κυρίου τοῦ θεοῦ καὶ ἐνώπιον τῆς αὐτοῦ δόξης | καὶ (D om) συλλήψῃ (ADR -ψει; E συλλ. γάρ, A συλλ. οὖν) ἐκ λόγ. (BR add ἁγίου) αὐτοῦ (I κυρίου. A ἐκ πνεύματος ἁγίου) cum ABCDEHIKR .. F^b καὶ ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρί .. F^a Pos om | ἡ δὲ ἀκούσασα cum ADEF^{a}H; GL ἡ δὲ Μαριὰμ ἀκούσ. (L add ταῦτα) .. BCR ἀκούσασα δὲ Μαριάμ (Pos *et audiens Maria*) .. K ἡ δὲ Μαριάμ | διεκρίθη: A διεταράχθη | εἰ ἐγὼ συλλήψομαι (AHKR -ψωμαι) ἀπὸ (I ὑπὸ) κυρίου (BF^{a}IKR Pos om) θεοῦ (GL om) ζῶντος (R om) cum ABDEF^{a}F^{b}GHIKR Pos .. C nil nisi εἰ ἐγὼ συλλήψομαι. Praeterea F^a praem haec: ποταπὸς μοι ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. καὶ ὁ ἄγγελος εἶπε πρὸς αὐτήν· ὁ κύριος μετὰ σοῦ, καὶ συλλήψῃ ἐν γαστρί. Iam sic pergit: καὶ εἰ ἐγώ, φησί, συλλήψομαι etc | καὶ γεννήσω (R τέξωμαι, BI Pos τέξομαι) ὡς π. γ. γεννᾷ cum ABEF^{a}F^{b}IR Pos .. H ἢ ὡς πᾶσα γ. γεννᾷ .. CDGKL nil nisi ὡς πᾶσα γ. γ. Praeterea F^b add μέγα μοι τοῦτο τὸ μυστήριον.

3. καὶ εἶπ. ὁ ἄγγ. κυρ. (I add αὐτῇ) cum BHI Pos .. AR καὶ εἶπ. αὐτῇ ὁ ἄγγ., F^a εἶπε δὲ ὁ ἄγγ., D καὶ ὁ ἄγγ. κυρ. λέγων, C καὶ λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ ἄγγ., L καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγ. εἶπ. αὐτῇ .. K καὶ ἰδοὺ ἔστη ἄγγ. λέγων αὐτῇ, EF^b καὶ ἰδοὺ ὁ ἄγγ. (F^b add Γαβριήλ) ἐπέστη (F^b ἔστη) λέγων (F^b add αὐτῇ) | K om οὐχ οὕτ. Μαρ. | δύν. γ. κυρίου (BR Pos θεοῦ) ἐπισκ. σοι c. ABDHILR Pos ..

κυρίου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον κληθήσεται υἱὸς ὑψίστου. καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. καὶ εἶπεν Μαριάμ· ἰδοὺ ἡ δούλη κυρίου κατενώπιον αὐτοῦ· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου.

XII.

[1] Καὶ ἐποίησεν τὴν πορφύραν καὶ τὸ κόκκινον, καὶ ἀπήγαγεν τῷ ἱερεῖ. καὶ εὐλόγησεν αὐτὴν ὁ ἱερεὺς καὶ εἶπεν· Μαριάμ, ἐμεγάλυνεν κύριος ὁ θεὸς τὸ ὄνομά σου, καὶ ἔσῃ εὐλογημένη ἐν πάσαις ταῖς γενεαῖς τῆς γῆς. [2] χαρὰν δὲ λαβοῦσα Μαριὰμ ἀπίει πρὸς Ἐλισάβετ τὴν συγγενίδα αὐτῆς. καὶ ἔκρουσεν πρὸς

---

c δ. γ. ὑψίστου ἐπ. σοι . . EF^a K ἀλλὰ (K om) πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι | γεννώμενον (A γεννόμ.) cum ABC Pos . . DEF^aF^bHIKR γενόμενον | ἐκ σοῦ cum BEF^aIR Pos . . ACDF^bHK om | ἅγιον: I add τῷ θεῷ, B add ἐστι, R ἐστιν καὶ ἔσται | κληθήσ. (C post ὑψ., K add ὡς ἐκ πνεύματος ἁγίου τεχθέν) υἱ. ὑψίστ. cum CEKL; I υἱ. αὐτοῦ κληθ. . . ABF^aF^bHR Pos κληθ. (R add δὲ) υἱ. θεοῦ (F^a add ζῶντος) | Ἰησοῦν: K υἱὸς ὑψίστου | αὐτός: DR οὗτος | ἀπὸ τ. ἁμαρτ. αὐτῶν: F^a h. l. add καὶ ἰδοὺ ἡ συγγενής σου Ἐλισάβετ συνειληφυῖά ἐστιν υἱὸν ἐν γήρει (γήρᾳ ed. Neandr. altera) αὐτῆς, καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρᾳ: ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει πᾶν ῥῆμα παρὰ τῷ θεῷ. | Μαριάμ: K Μαρία | R om ἰδού | F^a τοῦ κυρίου | κατενώπ. αὐτοῦ cum AEK . . BCF^aHR Pos om | κατὰ τ. ῥ. σου: DF^b add καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος | Eust pergit his (post ἐργάζεσθαι): καὶ δὴ ἐπὶ τοῦ οἴκου ἐργαζομένης αὐτῆς ἐπιφανεὶς ἄγγελος τὸν παράδοξον τόκον εὐαγγελίζεται αὐτῇ, καθὼς ἱστορεῖ τὰ εὐαγγέλια.

XII, 1. ἐποίησεν (F^a ποιήσασα, omisso καί sq): A ἔκλωσε | καὶ τὸ κόκκ. cum ABCHKR Pos . . F^aF^b om | ἀπήγαγεν (F^b ἤγαγε) cum AF^aF^bK . . BCHR ἀπήνεγκεν (-κε). Praeterea CH alii add αὐτά, D ταῦτα, F^a ταύτην: nihil eiusmodi add ABF^bKR Pos | τῷ ἱερεῖ cum ABCF^bHKR Pos . . F^a τ. ἀρχιερεῖ . . L εἰς τὸν ναὸν κυρίου | F^aIKR ηὐλόγησεν (-σε) αὐτήν: F^a ταύτην | ὁ ἱερεύς: IR om . . F^a ὁ ἀρχιερεύς | καὶ εἶπεν: F^a λέγων | DL ὦ Μαριάμ . . AF^aK Μαρία . . N om | ἐμεγάλυνεν (-νε) κύρ. ὁ θε. (L om ὁ θε.) τὸ ὄν. σ. cum ACDEF^aHKL . . BI Pos ἐμεγαλύνθη τὸ ὄν. σ., R μεγαλυνθήτω τὸ ὄν. σ. Praeterea C add ἐν πάσαις (sine ταῖς?) γενεαῖς τῆς γῆς, contra ABDEF^aHIKLR Pos. N sic: Εὐλόγησέ σε κύριος ὁ θεός, καὶ τὸ ὄνομά σου εὐλογημένον ἐστὶν ἐν πάσαις ταῖς γενεαῖς τῆς γῆς. | ἔσῃ εὐλογημένη . . C εὐλ. ἔσῃ . . D ἔσται εὐλογημένον | ἐν πάσαις ταῖς γε. τ. γ. (L om τ. γ.) cum ADEF^aHKL . . BFR Pos ἐν πάσῃ τῇ γῇ . . C ὑπὸ κυρίου

2. χαράν: A χάριν | Μαριάμ: HF^aKL ἡ (F^aL om) Μαρία (L sic: Μαρία δὲ χαρ. λαβ.) | ἀπίει cum AEF^aIKLR; item ἀπήει BDH . . C ἀπῆλθε | πρ. Ἐλισάβ. τ. συγγενίδα (D συγγενήν) αὐτ. cum ABDEF^aR Pos . . CHK πρ. τ. συγγ. αὐτ.

τὴν θύραν. καὶ ἀκούσασα ἡ Ἐλισάβετ ἔρριψεν τὸ κόκκινον καὶ ἔδραμεν πρὸς τὴν θύραν καὶ ἤνοιξεν, καὶ ἰδοῦσα τὴν Μαριὰμ εὐλόγησεν αὐτὴν καὶ εἶπεν· πόθεν μοι τοῦτο ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρός με; ἰδοὺ γὰρ τὸ ἐν ἐμοὶ ἐσκίρτησεν καὶ εὐλόγησέν σε. Μαριὰμ δὲ ἐπελάθετο τῶν μυστηρίων ὧν ἐλάλησεν αὐτῇ Γαβριὴλ ὁ ἀρχάγγελος, καὶ ἠτένισεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπεν· τίς εἰμι ἐγώ, κύριε, ὅτι πᾶσαι αἱ γενεαὶ τῆς γῆς εὐλογοῦσίν με; [3] καὶ ἐποίησεν τρεῖς μῆνας πρὸς τὴν Ἐλισάβετ. ἡμέρᾳ δὲ καὶ ἡμέρᾳ ἡ γαστὴρ αὐτῆς ὠγκοῦτο· καὶ φοβηθεῖσα Μαριὰμ ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, καὶ ἔκρυβεν ἑαυτὴν ἀπὸ

Ἐλισ. . . L εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς habet, additque usque cap. 14. medium plura a textu prorsus aliena. | καὶ ἔκρουσεν πρὸς (F[a] L om) τὴν θύραν (C τῇ θύρᾳ; KL Pos add αὐτῆς). καὶ ἀκούσ. ἡ (cum BF[a]KR, C om) Ἐλισ. ἔρρ. τὸ κόκκ. (τὸ κόκκ. cum BDF[b]IKR, G τὸ ἔριον; C τὸ ἐν χερσί) καί (EF[a] Pos om ἔρρ. τ. κ. καί; contra I om ut videtur ἔκρουσεν usque Ἐλισ.): haec om AH | καὶ ἔδραμ. (A καὶ κράξασα ἔδρ. αὐτή; G δραμοῦσα omisso καί sq) πρ. τ. θύρ. (D add αὐτῆς) καὶ ἤνοιξεν (F[b] ἠσπάσατο; F[b]GIK add αὐτήν; BR Pos add αὐτῇ) cum ABDEF[b]GIKR Pos . . CF[a] καὶ (F[a] om) δραμοῦσα ἤνοιξεν αὐτῇ . . H (vide quae H ante om) καὶ κρούσασα τὴν θύραν καὶ ἤνοιξεν | καὶ ἰδοῦσα τ. Μαριὰμ (A -ρίαν; ἰδ. τ. Μ. cum AEH; BCF[a]KR om) εὐλόγ. (E ηὐλόγ.) αὐτ. κ. εἶπεν cum AEH, BCF[a]K . . GI Pos καὶ εἶπε | πόθεν (F[a] Pos καὶ πόθ.) cum ABDEF[a]IHKR Pos . . CF[a] praem εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου | ἔλθῃ h. l. cum AK Pos . . BCF[a]HR post μου pon | ἰδοὺ γὰρ τὸ ἐν (ita ACEHK [item DF[a]F[b]]; BIR Pos τὸ γὰρ ἐν) ἐμοὶ (E add ὄν, C βρέφος) ἐσκίρτ. (AEH add ἐν τῇ κοιλίᾳ μου) cum ABCEHIKR Pos . . F[a]F[b] ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ὁ ἀσπασμός σου (F[b] ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ) εἰς τὰ ὦτά μου, τὸ ἐν ἐμοὶ ἐσκίρτ. (F[b] ἐσκίρτ. τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλιάσει) . . D ἰδοὺ γὰρ ἐσκίρτ. τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλιάσει ἐν τῇ κοιλίᾳ μου | K ηὐλόγησέν με, R om καὶ εὐλ. σε | Μαρ. δὲ ἐπελάθετο: R καὶ Μαριὰμ ἐπ., AEF[a] καὶ Μαρία ἐπελάθ., K καὶ ἐπελ. Μαρία | D τὸ μυστήριον κυρίου ὅ | ἐλάλησεν cum ABDEF[a]F[b]HIKR . . C εἶπε | αὐτῇ cum BEF[a]HIKR Pos . . CDF[b] πρὸς αὐτήν . . A om | Γαβρ. (R. ὁ Γα.) ὁ ἀρχάγγ. (K ὁ ἀ. Γ.) cum AB (add κυρίου) EF[a]HKR (add κυρίου) Pos . . I ὁ ἀρχιστράτηγος Γαβρ. . . C Γαβριήλ . . DF[b] ὁ ἄγγελος | ἠτένισεν (K add Μαρία) εἰς τ. οὐρ. καί cum AF[a]K . . BCDHR Pos ἀτενίσασα (D ἀναβλέψασα) εἰς τ. οὐρ. . . F[b] om | F[b] εἶπεν ἐν ἑαυτῇ | κύριε cum AK; item (ante τίς pon) DF[a] . . BCHR Pos om | πᾶσαι αἱ (I om) γεν. τῆς γῆς cum ACEF[a] . . BDIHR Pos om τῆς γ. | εὐλογ. με cum AEH . . BCIR μακαριοῦσί με (CR -σιν ἐμέ); F[a] Pos ἐμὲ μακαρίζουσιν. D sic: ὅτι ἰδοὺ μακαριοῦσί με π. αἱ γεν.

3. καὶ ἐποίησ. (CD ἐποίησ. δέ) τρ. μ. (A μ. τρ.) πρὸς τὴν Ἐλισ. (D μετὰ Ἐλισ.) cum ABCDEF[b]HIR . . F[a] Pos om. Praeterea ex illis CF[b] add h. l. καὶ ἀπῆλθεν (F[b] καὶ οὕτως ὑπέστρεψεν) εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. | B ἡμέρας δὲ καὶ ἡμέρας, R ἡμέρᾳ δὲ τῇ ἡμέρᾳ | AR ὀγκοῦτο | K, φοβηθεῖσα (D περίφοβος γενομένη) Μαριὰμ (I Pos ἡ Μαρία; DF[a] om) ἀπῆλθεν (cum BHIR, DF[a] ἦλθεν;

τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. ἦν δὲ ἐτῶν δέκα ἓξ ὅτε ταῦτα ἐγένετο τὰ μυστήρια.

XIII.

1 Ἐγένετο δὲ αὐτῇ ἕκτος μήν, καὶ ἰδοὺ ἦλθεν Ἰωσὴφ ἀπὸ τῶν οἰκοδομῶν αὐτοῦ, καὶ εἰσελθὼν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ εὗρεν αὐτὴν ὀγκωμένην. καὶ ἔτυψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἔρριψεν ἑαυτὸν χαμαὶ ἐπὶ τὸν σάκκον, καὶ ἔκλαυσε πικρῶς λέγων· ποίῳ προσώπῳ ἀτενίσω πρὸς κύριον τὸν θεόν μου; τί δὲ εὔξομαι περὶ τῆς κόρης ταύτης; ὅτι παρθένον παρέλαβον αὐτὴν ἐκ ναοῦ κυρίου τοῦ θεοῦ μου, καὶ οὐκ ἐφύλαξα. τίς ὁ θηρεύσας με; τίς τὸ πονηρὸν τοῦτο ἐποίησεν ἐν τῷ οἴκῳ μου καὶ ἐμίανεν τὴν παρθένον;

AE ἀπίει) ἐ. τ. οἴκ. αὐτῆς cum ABDEF^{a}HIR Pos .. CF^b om | DH περιέκρυβεν .. BR ἔκρυψεν | ἑαυτήν: A αὐτήν | ἐτῶν: H χρόνων | δέκα (I δώδεκα) ἓξ cum ABDEIR Pos .. F^a δεκατεσσάρων .. C πεντεκαίδεκα, F^{b**} δέκα πέντε .. H δέκα ἑπτά | ὅτε cum ABDER Pos .. H ὅταν .. CF^a ὅτι | ταῦτα (DE add αὐτῇ, F^b εἰς ἑαυτήν) ἐγένετο τὰ μυστ. cum ADEF^b .. BCR τὰ μ. ταῦτα ἐγένετο (CR -νοντο) .. H ἐγένετο τὰ μ. ταῦτα .. Pos *haec fiebant* | Eust in hunc modum pergit: Τὸ γοῦν ὁρισθὲν αὐτῇ ἔργον ἐκτελέσασα δίδωσι τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εὐλογηθεῖσα παρ' αὐτοῦ ἄπεισι. Iam vero statim pergit καὶ μετὰ χρόνον τίκτει τὸν Χριστὸν κατὰ σάρκα. καὶ τῶν μαγῶν etc. Cf. ad cap. XXI.

XIII, 1. D Καὶ ἐγένετο | αὐτῇ cum BDEF^{a}I Pos; item AH αὐτῆς .. C om | ἰδού cum ABDF^{a}HR Pos .. C om | ἀπό: A ἐκ | EF^a οἰκοδομιῶν | D om αὐτοῦ | εἰσελθὼν (C εἰσῆλθεν - - καί) ἐν τῷ οἴκῳ (BIR εἰς τὸν οἶκον) αὐτ. cum BCF^{a}IR Pos .. AEH om | εὗρεν (H ηὗρ.) cum ACF^{a}H .. BD (praem ἀτενίσας πρὸς τὴν Μαριάμ) IR Pos εἶδεν (D ἴδεν) | αὐτὴν cum ABDEF^{a}IR Pos .. CH τὴν Μαριάμ .. F^a τὴν παρθένον | ὀγκωμένην cum F^{a}CR aliis, item A ὀγκομένην, H ὀγκουμένην .. B ὠγκωμένην .. D ἔγκυον | καὶ ἔτυψε (F^a ἐτύπησε, Pos *demissa facie*, unde Fabric. suspicatus est ἐταπείνωσε) τὸ πρόσωπον αὐτοῦ cum BCF^{a}R Pos .. ADEF^{b}H om | ἔρριψ. ἑαυτόν: I ἔκρυψεν αὐτόν | χαμαὶ ἐπὶ τὸν (AE om) σάκκον (A -κκου) cum ABEH; item omisso χαμαί D (ἐπὶ σάκκον) I (ἐ. τὸν σ.) .. C Pos nil nisi χαμαί | πικρῶς cum ABDEHIR Pos .. CF^b om | F^a om omnia quae sunt inter τὸ πρόσωπ. αὐτοῦ et λέγων | ποίῳ: R praem οἴμοι οἴμοι, τί πέπονθα ὁ ἄθλιος· | I ποίῳ τρόπῳ | F^a ἀτενίζω | μου: BHR Pos om | τί δέ: E om δέ | εὔξομαι cum ADEF^b; item προσεύξ. BIR, *orabo* Pos .. H φθέγξομαι, F^a λέξω, C εἴπω | F^a om τῆς | κόρης: F^a παιδός .. F^b νεάνιδος | παρέλαβ. αὐτήν cum ABHR .. CF^a αὐτ. παρέλ. | τοῦ θεοῦ μου cum BEF^{a}HIR, item omisso μου Pos .. AC om | ἐφύλαξα cum BDHI Pos .. ACF^{a}R add αὐτήν. Praeterea R add οὐαί μοι· τί τὸ γενόμενόν μοι τοῦτο; | θηρεύσας με (ita etiam Germ l. l. p. 1437.): A θηρ. αὐτήν .. F^b ταύτην θηράσας | τίς (C add ὁ) τὸ πον. τοῦτ. (BHR Pos τοῦτ. τὸ πον.) ἐποίησ. (C ποιήσας, D add πανούργημα) ἐν τ. οἴκ. μ. cum BCDEF^{a}HIR Pos .. A om | καὶ ἐμίανεν τ. παρθ. (R add μου) cum BEHIR Pos .. D τίς ἐμίανε καὶ ᾐχμαλώτευσε τὴν παρθένον .. CF^a

μήτι εἰς ἐμὲ ἀνεκεφαλαιώθη ἡ ἱστορία τοῦ Ἀδάμ; ὥσπερ γὰρ ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς δοξολογίας αὐτοῦ ἦλθεν ὁ ὄφις καὶ εὗρε τὴν Εὕαν μόνην καὶ ἐξηπάτησεν, οὕτως κἀμοὶ ἐγένετο. [2] καὶ ἀνέστη Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ σάκκου, καὶ ἐκάλεσε τὴν Μαριὰμ καὶ εἶπεν αὐτῇ· μεμελημένη τῷ θεῷ, τί τοῦτο ἐποίησας; ἐπελάθου κυρίου τοῦ θεοῦ σου; τί ἐταπείνωσας τὴν ψυχήν σου, ἡ ἀνατραφεῖσα εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων καὶ τροφὴν λαβοῦσα ἐκ χειρὸς ἀγγέλου; [3] ἡ δὲ ἔκλαυσεν πικρῶς, λέγουσα ὅτι καθαρά εἰμι ἐγὼ καὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω. καὶ εἶπεν αὐτῇ Ἰωσήφ· πόθεν οὖν ἐστὶ τὸ ἐν τῇ γαστρί σου; ἡ δὲ εἶπεν· ζῇ κύριος ὁ θεός μου καθότι οὐ γινώσκω πόθεν ἐστίν μοι.

τίς (F[a] καὶ) ᾐχμαλώτευσε τὴν παρθ. ἀπ' ἐμοῦ καὶ ἐμίανεν αὐτήν . . A om | μήτι: AH μή | εἰς ἐμέ: AF[a]H ἐν ἐμοί | A ἀνακεφαλεώθη | τοῦ Ἀδάμ cum ABDEF[a]HIR . . C om τοῦ | ὥσπερ γὰρ (ὥσπ. γ. cum DF[b]H; A om; IR Pos ὅτι, B ὅτε; EF[a] ἐν γάρ). Praeterea F[b] add ἐκεῖνος, D ἀδὰμ, H Pos ὁ ἀδάμ: nil eiusmodi BEF[a]IR) ἐν (BIR om; D ἦν ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ ἐν) τῇ ὥρᾳ τῆς δοξολογίας αὐτοῦ (αὐτοῦ: F[b] τοῦ θεοῦ. Add vero H ἦν καὶ, F[b] μετὰ ἀγγέλων συνῆν καὶ, item A ὅτε) ἦλθεν (BR εἰσῆλθεν) ὁ ὄφ. καὶ εὗρε (H ηὗρεν) τ. Εὕ. μ. καὶ ἐξήπατ. (AE ἠπάτησεν. AEF[a] I Pos add αὐτήν), οὕτως (BH οὕτω) κἀμοὶ (ADR καὶ ἐμοί, E καὶ ἐν ἐμοί, I καὶ εἰς ἐμέ) συνέβη (D συμβέβηκεν) cum ABDEF[a]F[b]HIR Pos . . C καὶ ὥσπερ τὴν Εὕαν (hunc accentum codd. plures tuentur), ἐξηπάτησε καὶ αὐτὴν ὁ ὄφις;

2. ἀπὸ τοῦ σάκκου: F[a] ἀπὸ τοῦ ἐδάφους . . F[b] ἀπὸ τῆς γῆς | κ. ἐκάλεσε τ. Μαριὰμ (R Μαρίαν) κ. εἶπεν αὐτῇ cum ABCHR etc . . D καὶ εἶπε πρὸς τὴν Μαριάμ . . F[a] καὶ καλέσας αὐτὴν εἶπεν | B μεμελετημένη | ἐποίησας cum ABDEF[b] (add ἡμῖν) HIR . . CF[a] πεποίηκας | ἐπελάθου (AF[b] I Pos καὶ ἐπ., non item BDEHR) κ. τ. θ. σου cum ABDEF[b]HIR Pos . . F[a] om . . C (sine καὶ) post ψυχ. σου habet | τί: A ὅτι | ἀγγέλου (F[a] τοῦ ἀγγ.; Pos *angelorum*) c. ABDEF[a]HI Pos . . C add καὶ χορεύσασα ἐν αὐτοῖς, item R τί τοῦτο ἐποίησας, Μαρία;

3. Ἡ δέ cum ABCF[a]HR Pos . . D add Μαριάμ, F[b] ἀκούσασα ταῦτα | λέγουσα cum ABEF[a]HIR Pos . . R add τῷ Ἰωσήφ, CD Germ add Ζῇ κύριος ὁ θεός (D Germ om ὁ θε.) | ὅτι cum ADF[b] Germ; CE καθότι . . BF[a]HIR Pos om | ἐγώ cum BCDF[b]HR . . AEF[a]I Pos Germ om | καὶ εἶπεν cum ADEF[b] . . BCHR Pos εἶπεν δέ | αὐτῇ . . BHR om . . alius πρὸς αὐτήν | οὖν cum BCDEHR Pos . . ADF[b]I om | ἐστί cum BCDF[b]HIR Pos . . AE om; R add Μαριάμ | τό cum BHIR (item F[b] ut videtur) . . E τοῦτο . . AC τοῦτο τό (D sic: τοῦτό ἐστιν ὃ ἐν τῇ γαστρί σου περιέχεις. Pos *est ergo quod in utero habes*) | F[a] om καὶ εἶπ. αὐτῇ Ἰωσήφ usque γαστρί σου | ἡ δὲ εἶπεν cum ABEHIR . . C εἶπε δὲ αὐτῷ . . D ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίθη . . F[a] καὶ εἶπεν αὐτὴ Μαρία . . Pos *et respondit Maria* | καθότι cum AC; item ὅτι F[a] IR; Pos *quod* . . BDH om | πόθεν (F[b] Pos add τοῦτο) ἐστίν μοι (F[b]I om; Pos ante ἐστί pon) cum BF[b]IH Pos . . F[a]R πόθ. ἐ. τὸ ἐν ἐμοί . . CE πόθ. ἐ. τοῦτο τὸ (E om) ἐν τῇ γαστρί μου . . D ἀλλ' ὅτι καθαρά εἰμι καὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω

XIV.

1 Καὶ ἐφοβήθη Ἰωσὴφ σφόδρα, καὶ ἠρέμησεν ἐξ αὐτῆς, καὶ διελογίζετο τὸ τί αὐτὴν ποιήσει. καὶ εἶπεν Ἰωσήφ· ἐὰν αὐτῆς κρύψω τὸ ἁμάρτημα, εὑρίσκομαι μαχόμενος τῷ νόμῳ κυρίου· καὶ ἐὰν αὐτὴν φανερώσω τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, φοβοῦμαι μήπως ἀγγελικόν ἐστιν τὸ ἐν αὐτῇ, καὶ εὑρεθήσομαι παραδιδοὺς αἷμα ἀθῷον εἰς κρίμα θανάτου. τί οὖν αὐτὴν ποιήσω; λάθρα αὐτὴν ἀπολύσω ἀπ' ἐμοῦ. καὶ κατέλαβεν αὐτὸν ἡ νύξ. 2 καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται αὐτῷ κατ' ὄναρ λέγων· μὴ φοβηθῇς τὴν παῖδα ταύτην· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ ὂν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου· τέξεται δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. καὶ ἀνέστη Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ

XIV, 1. F[b] φοβηθείς, omisso καί sq, R ἐφοβήθην | ἐξ αὐτῆς cum ACF[a]H.. DF[b] ἀπ' αὐτῆς.. BIR om | καὶ διελογίζ. cum CF[b] (add ἐν ἑαυτῷ) H.. D καὶ ἐσκέπτετο.. AEF[a] διαλογιζόμενος.. BIR διανοούμενος | τὸ τί cum BDEF[a]HR (DF[a] add ἄν).. AC τί | αὐτήν cum ACDH.. BEF[a]R αὐτῇ | EF[a] ποιήσῃ | εἶπεν Ἰωσήφ cum BIR Pos.. DEF[a] ante Ἰωσ. add ἐν ἑαυτῷ, item AH post Ἰωσήφ.. C εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ | αὐτῆς κρ. τὸ (I om) ἁμάρτ. cum ABCHIR Pos.. DEF[a] κρ. τὸ ἁμ. αὐτῆς | εὑρίσκ. cum AEH.. BCF[a]R Pos εὑρεθήσομαι | μαχόμ. cum ACH etc.. BF[a]IR Pos ἔνοχος | D τ. νόμ. τοῦ κυρίου | καὶ ἐάν: B Pos ἐάν.. I ἐὰν δέ | φανερώσω cum ABDEF[a]H (praem πάλιν) IR.. C φανερὰν ποιήσω | μήπως ἀγγελικόν (BR ἅγιόν) ἐστιν τὸ ἐν αὐτῇ cum ABCF[a]HR etc.. IL μήπως ἅγιόν ἐστι (Pos *ne parum iustum sit*) | AR εὑρεθήσωμαι | παραδιδούς c. ABEF[a]HIR .. C παραδούς | κρίμα: A χεῖρας | E om οὖν | αὐτήν: F[a] αὐτῇ | ποιήσω: F[b] add οὐκ οἶδα | I λάθρα οὖν | αὐτὴν ἀπολύσω: F[a] H ἀπ. αὐτήν.. R ποιήσω αὐτήν.. A om αὐτήν | ἀπ' ἐμοῦ cum ACF[b]HR etc.. BF[a]IL Pos om.. Praeterea F[b] add αὐτὴ ἡ ἡμέρα κυρίου ποιήσει ὡς βούλεται | καὶ (cum ABEF[a]ILR Pos; CH add ταῦτα αὐτοῦ ἐνθυμουμένου, D ὡς ταῦτα διελογίζετο) κατέλ. αὐτὸν (H om) ἡ (cum BDHIL; ACF[a]R om) νύξ.. F[b] om

2. αὐτῷ κατ' ὄναρ (B om κ. ὄν.).. A κ. ὄν. αὐτῷ, I κ. ὄν. τῷ Ἰωσήφ | μὴ φοβηθῇς cum ABEF[a]HI Pos.. C praem Ἰωσήφ, item DR Ἰωσὴφ Ἰωσήφ, additque D insuper υἱὸς Δαυίδ.. L add Ἰωσήφ | τὴν παῖδα (H -δαν) ταύτην (F[a] αὐτήν pro ταύτ., B om).. DF[a] Pos add παραλαβεῖν.. HR praem παραλαβεῖν (inter παραλ. et τὴν exstincta sunt in H Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου), item B παραλαβ. Μαριάμ | ἐν αὐτῇ: BIL ἐξ αὐτῆς | ὂν cum F[a]H.. AC γεννηθέν, BI γεννώμενον, L γεγεννημένον, D γενόμενον.. Pos *natum*.. R om plane | ἐστ. ἁγί. cum ACF[a]H etc.. BILR Pos ἁγί. ἐστ. | τέξεται (I τέξει) δ. υἱ. c. ABDEF[a]HILR .. C Pos om | ἁμαρτ. αὐτῶν: A ἁμ. αὐτοῦ | ὕπνου: D add αὐτοῦ | D ἐδόξαζε | Ἰσραὴλ cum ACF[a]L (praem κύριον).. BDHIR τοῦ Ἰσρ. | ILR Pos om ταύτην..

ὕπνου, καὶ ἐδόξασεν τὸν θεὸν Ἰσραὴλ τὸν δόντα αὐτῷ τὴν χάριν ταύτην, καὶ ἐφύλασσεν αὐτήν.

XV.

1 Ἦλθεν δὲ Ἄννας ὁ γραμματεὺς πρὸς αὐτὸν καὶ εἶπεν αὐτῷ· τί ὅτι οὐκ ἐφάνης ἐν τῇ συνόδῳ ἡμῶν; καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἰωσήφ· ὅτι ἔκαμον ἀπὸ τῆς ὁδοῦ, καὶ ἀνεπαυσάμην τὴν πρώτην ἡμέραν. καὶ ἐστράφη καὶ εἶδεν τὴν Μαριὰμ ὀγκωμένην. 2 καὶ ἀπίει δρομαῖος πρὸς τὸν ἱερέα καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἰωσήφ, ὃν σὺ μαρτυρεῖς, ἠνόμησεν σφόδρα. καὶ εἶπεν ὁ ἱερεύς· τί τοῦτο; καὶ εἶπεν· τὴν παρθένον ἣν παρέλαβεν ἐκ ναοῦ κυρίου, ἐμίανεν αὐτήν, καὶ ἔκλεψεν τοὺς γάμους αὐτῆς, καὶ οὐκ ἐφανέρωσεν τοῖς

F^b τοιαύτην χάριν | κ. ἐφύλασσεν αὐτήν cum BHILR .. ACF^a Pos κ. ἐφύλαξε (F^a διεφύλ.) τὴν παῖδα, E κ. ἐφύλασσε τ. παῖδα .. F^b τηρῆσαι ἀφθάρτην παρθένον

XV, 1. Ἦλθ. δέ cum ABCH Pos .. IR om δέ .. DF^a Καὶ ἦλθ. | πρὸς (D ἐπ') αὐτ. cum BCDH .. ILR Pos πρὸς τὸν Ἰωσήφ .. AEF^a om | αὐτῷ cum BCHR etc .. ADEF^a τῷ Ἰωσήφ | τί ὅτι cum ABEH .. CF^a διατί .. I τί, R ὅτι .. L τί οὖν ἐβράδυνας καὶ ὅτι | οὐκ ἐφάνης cum CF^a HR, item ut videtur DF^b G .. BI Pos (*adfuisti*) οὐ παρεγένου, L οὐ παραγέγονας .. AE οὐκ ἐφανέρωσας | ἐν (H Pos om) τῇ συνόδῳ (I συνοδίᾳ) ἡμῶν (G om) cum BDGHILR Pos .. F^a τῇ εἰσόδῳ καὶ συνοδίᾳ ἡμῶν .. CF^b ἐν τῇ συναγωγῇ ἡμῶν .. AE ἡμῖν ἑαυτόν | AE om αὐτῷ | R ὁ Ἰωσήφ | ἔκαμον cum ABDEF^a HIL, R ἔκαμνον .. C κεκμηκὼς ἤμην, Pos *fessus eram* | ἀπό cum AF^a HI .. BCR ἐκ | τὴν (F^a om) πρώτ. ἡμέρ. cum ABEF^a F^b HILR Pos .. CD ἡμέραν μίαν (D add ἐν τῷ οἴκῳ μου) | καὶ ἐστράφη cum AC Pos etc .. BH κ. ἐπεστράφη .. F^a ἐστρ. δέ .. D στραφεὶς δέ, R καὶ στραφείς .. L om | καὶ εἶδεν (A κ. ἴδεν, L καὶ βλέπει; D καὶ θεωρήσας omisso καί sq) cum BEH etc .. CF^a praem Ἄννας, A ὁ Ἄννας, Pos *scriba*, R Ἄννας ὁ γραμματεύς, L add Ἄννας | τὴν (BHI om) Μαριάμ cum ABF^b EHIL Pos, R τ. Μαρίαν .. CF^a τὴν παρθένον | ὀγκωμένην cum CR aliis, BH ὠγκωμένην .. AF^a ὀγκουμένην .. F^b ὀγκούουσαν (ἐγκύουσαν? Idem infra ἔγκυον οὖσαν)

2. ἀπίει (BR ἀπήει) cum BEHILR .. ADF^a ἀπῆλθεν .. C ἀπελθών omisso καί seq | δρομαῖος cum ABHIL (Pos *currens*) .. CDR δρομαίως .. F^a om | ἱερέα cum BCF^a HR Pos etc .. ADF^b ἀρχιερέα | καὶ εἶπεν αὐτῷ (BHIR om αὐτῷ) .. F^b λέγων αὐτῷ, R add ὦ ἱερεῦ· ἄκουσον τοῦτον τὸν λόγον | ὃν cum ACDLR .. F^a οὗ .. BEH ᾧ | σὺ μαρτυρεῖς (E συμμαρτ.) cum BCEHLR Pos .. ADF^a σὺ μεμαρτύρηκας (F^a συμμεμ.). Praeterea L add περὶ αὐτοῦ ὅτι δίκαιός ἐστιν | F^a ἠνόμισε | F^a post σφόδρα statim pergit τὴν γὰρ παρθένον ἣν παρέλαβεν, omissis eis quae interposita sunt, similiter R om κ. εἶπ. ὁ ἱερ. τί τοῦτο | ὁ ἱερεύς cum BCGH Pos etc .. HDI ὁ ἀρχιερ. | τί τοῦτο: H τί ἐποίησεν | καὶ εἶπεν cum AE; addito Ἄννας CHR; addito αὐτῷ G .. D ἀπεκρίθη δὲ Ἄννας καὶ εἶπεν .. BIL Pos καὶ λέγει αὐτῷ | I τοῦ κυρίου | H om αὐτήν | καὶ ἔκλεψεν τοὺς γάμ. αὐτ. καὶ οὐκ ἐφανέρ. τοῖς υἱ. Ἰσρ. cum ABDEF^a ILR Pos .. CH om | κ. ἀποκρ.

υἱοῖς Ἰσραήλ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἱερεὺς εἶπεν· Ἰωσὴφ τοῦτο ἐποίησεν; καὶ εἶπεν Ἄννας ὁ γραμματεύς· ἀπόστειλον ὑπηρέτας, καὶ εὑρήσεις τὴν παρθένον ὀγκωμένην. καὶ ἀπῆλθον οἱ ὑπηρέται καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν, καὶ ἀπήγαγον αὐτὴν ἅμα τῷ Ἰωσὴφ εἰς τὸ κριτήριον. [3] καὶ εἶπεν ὁ ἱερεύς· Μαρία, τί τοῦτο ἐποίησας; καὶ ἱνατί ἐταπείνωσας τὴν ψυχήν σου καὶ ἐπελάθου κυρίου τοῦ θεοῦ σου; ἡ ἀνατραφεῖσα εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων καὶ λαβοῦσα τροφὴν ἐκ χειρὸς ἀγγέλου καὶ ἀκούσασα τῶν ὕμνων καὶ χορεύσασα ἐνώπιον αὐτοῦ, τί τοῦτο ἐποίησας; ἡ δὲ ἔκλαυσεν πικρῶς λέγουσα· ζῇ κύριος ὁ θεός μου καθότι καθαρά εἰμι ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω. [4] καὶ εἶπεν ὁ ἱερεὺς πρὸς Ἰωσήφ· τί τοῦτο ἐποίησας; καὶ εἶπεν Ἰωσήφ· ζῇ κύριος ὁ θεός μου καθότι

ὁ ἱερεὺς (I om; Pos ὁ ἀρχιερ.) εἶπεν (C add αὐτῷ) cum BCEHIR Pos . . AF[a] κ. εἶπ. ὁ ἀρχιερ. (F[a] ὁ ἱερ.) | τοῦτο: D ταῦτα | F[a] πεποίηκε. Sic R: τοῦτο τὸ πρᾶγμα ἐποίησεν ὁ Ἰωσήφ; | κ. εἶπ. Ἄννας ὁ γραμμ. cum BHILR Pos . . ACF[a] κ. εἶπ. (F[a] add αὐτῷ) Ἄννας . . F[b] ὁ δὲ ἔφη | ἀπόστειλον: F[b] ἀπόλυσον | εὑρήσεις: LR εὑρήσουσιν, I εὑροῦσιν, Pos *invenient* | τὴν παρθένον cum BCF[a] etc . . AEH τὴν Μαριάμ (-ίαν H) . . ILR Pos αὐτήν | ὀγκωμ. cum CR aliis . . B ὠγκωμ. . . AF[a]H ὀγκουμένην . . F[b] ἔγκυον (Birch ὄγκ.) οὖσαν | καὶ ἀπῆλθον (F[b] ἐλθόντες omisso καὶ seq; F[a] ἐπορεύθησαν) οἱ ὑπ. κ. εὗρ. (AE add αὐτήν, I αὐτὴν ὀγκωμένην) καθὼς (E ὡς; I add καὶ) εἶπεν (F[b] add [αὐτοῖς?] ὁ Ἄννας, D Ἄννας ὁ γραμματεύς) . . R om καὶ εὗρ. καθ. εἶπ. | καὶ ἀπήγαγ. (cum ACEH, item F[b], Pos *adduxere;* BDF[a]ILR ἤγαγ.) αὐτὴν (C post κριτήριον pon; D om) ἅμα τῷ (A om) Ἰωσ. (ἅ τ. Ἰ. cum ACDEH; BF[a]IL Pos καὶ τὸν Ἰ., R τε καὶ τ. Ἰω.) εἰς (H praem καὶ παρέστησαν αὐτούς, item D καὶ ἔστησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεύς) τὸ κριτήριον (εἰς τ. κρ.: D ἐπὶ κριτηρίου; I om) . . F[b] sic: καὶ παραλαβόντες τὴν παρθένον καὶ τ. Ἰωσ. ἀπήγαγον εἰς τὸν ἱερέα, καὶ ἔστη (ἔστησαν?) εἰς τὸ κριτ.

3. Καὶ εἶπεν . . AEF[a] add αὐτῇ | ὁ ἱερεύς cum CEF[a]R Pos etc . . ABDH ὁ ἀρχιερεύς | Μαρία cum ABF[a]H . . C Pos Μαριάμ, R τῇ Μαριάμ· Μαριάμ, D πρὸς τὴν Μαριάμ | καὶ ἱνατί cum BHILR Pos . . DEF[a] καὶ τί . . AC καί | καὶ (C om) ἐπελάθ. (R απ.) κ. τ. θ. σ. cum AB(C)EF[a]HLR . . I Pos om | τῶν (cum CF[a], E om; DH τόν, A om) ὕμνων (cum CEF[a]; ADH ὕμνον) cum ACDEF[a]H; sed ex his DF[a] add αὐτῶν, EH ἐνώπιον αὐτῶν, A ἐκ στόματος αὐτοῦ . . BILR Pos τῶν μυστηρίων αὐτοῦ | καὶ χορεύσασα ἐνώπ. αὐτοῦ cum BCGILR Pos . . ADEF[a]H om | F[a] τί δὲ τοῦτο | ἐποίησας: R add ὦ Μαριάμ | ἡ δέ: DL add Μαριάμ | ἔκλαυσεν: F[a] ἐδάκρυσε | λέγουσα, D καὶ εἶπε | μου cum BEF[a]HIL Pos . . ACR om | καθότι: E διότι, A ὅτι | εἰμί cum ABDEF[a]HLR Pos . . C add ἐγώ | αὐτοῦ . . BHIR Pos κυρίου

4. Καὶ εἶπεν . . F[a] εἶπε δέ | ὁ (F[a]R om) ἱερεύς: A ὁ ἀρχιερεύς . . D om | πρὸς (D τῷ; I πρ. τὸν) Ἰωσήφ· (R add Ἰωσήφ,) τί τοῦτο cum BDF[a]HILR Pos . . C Ἰωσήφ, τί τοῦτο . . E τί τοῦτο, Ἰωσήφ | A om ἐποίησας | καὶ εἶπεν . . BEF[a]R εἶπε δέ | Ἰωσήφ cum ABDEHLR . . CF[a] ὁ Ἰωσ. | ὁ θε. μου (BHI om μου)

καθαρός εἰμι ἐγὼ ἐξ αὐτῆς. καὶ εἶπεν ὁ ἱερεύς· μὴ ψευδομαρτύρει ἀλλὰ λέγε τὸ ἀληθές· ἔκλεψας τοὺς γάμους αὐτῆς καὶ οὐκ ἐφανέρωσας τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, καὶ οὐκ ἔκλινας τὴν κεφαλήν σου ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα ὅπως εὐλογηθῇ τὸ σπέρμα σου. καὶ Ἰωσὴφ ἐσίγησεν.

XVI.

1 Καὶ εἶπεν ὁ ἱερεύς· ἀπόδος τὴν παρθένον ἣν παρέλαβες ἐκ ναοῦ κυρίου. καὶ περίδακρυς ἐγένετο Ἰωσήφ. καὶ εἶπεν ὁ ἱερεύς· ποτιῶ ὑμᾶς τὸ ὕδωρ τῆς ἐλέγξεως κυρίου, καὶ φανερώσει τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν ἐν ὀφθαλμοῖς ὑμῶν. 2 καὶ λαβὼν ὁ ἱερεὺς ἐπότισεν τὸν Ἰωσήφ, καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τὴν ὀρεινήν· καὶ ἦλθεν ὁλόκληρος. ἐπότισεν δὲ καὶ τὴν Μαριάμ, καὶ ἔπεμψεν αὐτὴν εἰς τὴν ὀρεινήν· καὶ ἦλθεν ὁλόκληρος. καὶ ἐθαύμασεν πᾶς

---

cum BCF^aHIR aliis .. A om .. E add καὶ ὁ χριστὸς αὐτοῦ καὶ ὁ τῆς ἀληθείας αὐτοῦ μάρτυς | καθότι cum BEF^aHL, item ὅτι A, *quia* Pos .. C om .. I οὐ γινώσκω, ἀλλά | ἐγώ cum ACEF^bL .. BF^aHIR Pos om | ἐξ αὐτῆς cum ACEF^a .. BHILR ἀπ' αὐτῆς | καὶ εἶπεν cum ABCDHR Pos .. EF^a εἶπε δέ | ὁ (R om) ἱερεύς cum BCEF^aHR Pos .. AD ὁ ἀρχιερ. | ἀλλά: DF^a om | λέγε: F^a εἰπέ | τὸ ἀληθές: E τἀληθῆ .. H τὴν ἀλήθειαν | ἔκλεψας: DH praem διατί .. A add γάρ | τ. γάμ. αὐτῆς cum ADEF^aH Pos .. BR σου τοὺς γαμ.; I τούτους (σου τοὺς?) γ. .. C τοὺς γάμους | καὶ οὐκ ἔκλινας; F^a om καί | ὑπὸ τὴν (F^a om) κρατ. χεῖρα (H χεῖραν): I ὑπὸ τὴν χεῖρα τὴν μεγάλην καὶ κραταιάν | ὅπως: F^a ὅπερ | κ. Ἰωσ. ἐσίγ. cum ACH, item ἐσίγ. δὲ Ἰωσ. EF^a .. BILR Pos om

XVI, 1. εἶπεν: H λέγει | ὁ ἱερεύς .. AD ὁ ἀρχιερ. | ἥν: H καθώς | ἐγένετο Ἰωσ. cum ABEF^bHLR Pos .. DI γενόμενος ὁ Ἰωσ., item C addito ἔστη .. F^a nil nisi γενόμενος | καὶ εἶπεν .. D εἶπε δέ, F^a εἶπε .. F^b εἶτά φησιν | ὁ ἱερεύς .. AD ὁ ἀρχιερ. | H ποτίσω | κυρίου cum CF^aR Pos (item DI?) .. ABEGHL om, sed ex his BH add κύριος ante φανερώσει, E post φανερώσει, L add κύρ. ὁ θεὸς Ἰσραήλ post τὰ ἁμ. ὑμ. | EF^bIR Pos τὸ ἁμάρτημα ὑμ. | ἐν ὀφθ. ὑμῶν cum BCF^aHR Pos; item F^bL ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν (F^b ἡμῶν) .. D ἐνώπιον ἡμῶν, G ἐνώπ. πάντων, I ἐνώπ. τῶν υἱῶν Ἰσραήλ .. AE om

2. ὁ ἱερεύς: A ὁ ἀρχιερ. | ἐπότισεν (F^a ἐπότησε): DL Pos praem τὸ ὕδωρ, item H τὸ ὕδ. τῆς ἐλέγξεως | τὸν (D τῷ) Ἰωσήφ: F^b αὐτούς. Idem pergit καὶ ἔπεμψ. αὐτοὺς ε. τ. ὀρ. κ. ἦλθον ὁλόκληροι, omissis ἐπότισε δὲ καὶ usque ὁλόκλ. | ἔπεμψεν: A ἀπέστειλεν .. H ἀπέλυσεν | εἰς τὴν ὀρεινήν: ADE εἰς τὴν ἔρημον | ἦλθεν (DH praem μεθ' ἡμέρας τρεῖς) .. F^a ἐπανῆλθεν, Pos *rediit* .. B κατέβη, I κατίει | ἐπότ. δὲ καί: AE ὡσαύτως δὲ ἐπότ. καί | τὴν (GI om) Μαριάμ (BH -ίαν) cum BDGHIR Pos .. AC τὴν παρθένον, E τὴν παῖδα | ἔπεμψεν cum BDGHIR Pos .. C ἔπεμπε .. AE ἀπέστειλεν | αὐτήν c. ABEGH .. CR Pos καὶ αὐτήν (*eam etiam*) | A εἰς τὴν ἔρημον | ἦλθεν cum AC .. G κατῆλθεν .. BDHR κατέβη, I κατίει | ὁλόκληρος: A add καὶ αὐτή, BH praem καὶ αὐτή | F^aL om ἐπότισεν δὲ καὶ usque ὁλόκληρος | F^a ἐθαύμασε δέ | πᾶς: H praem

ὁ λαὸς ὅτι ἁμαρτία οὐκ ἐφάνη ἐν αὐτοῖς. 3 καὶ εἶπεν ὁ ἱερεύς· εἰ κύριος ὁ θεὸς οὐκ ἐφανέρωσε τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν, οὐδὲ ἐγὼ κρίνω ὑμᾶς. καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. καὶ παρέλαβεν Ἰωσὴφ τὴν Μαριάμ, καὶ ἀπίει εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ χαίρων καὶ δοξάζων τὸν θεὸν τοῦ Ἰσραήλ.

XVII.

1 Κέλευσις δὲ ἐγένετο ἀπὸ Αὐγούστου βασιλέως ἀπογράφεσθαι πάντας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας. καὶ εἶπεν Ἰωσήφ· ἐγὼ ἀπογράψομαι τοὺς υἱούς μου· ταύτην δὲ τὴν παῖδα τί ποιήσω; πῶς αὐτὴν ἀπογράψομαι; γυναῖκα ἐμήν; αἰσχύνομαι. ἀλλὰ θυγατέρα; ἀλλ' οἴδασιν πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ὅτι οὐκ ἔστι

ὁ ἱερεὺς καί | H ἡ ἁμαρτία αὐτῶν | οὐκ ἐφάνη cum ABDEF^aHLR Pos .. CF^b οὐχ εὑρέθη | ἐν (A om) αὐτοῖς: F^a ἐπ' αὐτόν .. H om

3. ὁ ἱερεύς: AD ὁ ἀρχιερ. | εἰ (Pos om) κύρ. ὁ θεός: F^a om ὁ θεός | τὰ ἁμαρτήματα cum AEIL .. BDF^aHR τὸ ἁμάρτημα, C τὴν ἁμαρτίαν, Pos *peccatum* | κρίνω (hoc accentu ABH; nec aliter CF^a; Pos *iudico*, R κρινῶ) .. E κατακρινῶ | D om καὶ ἀπέλ. αὐτούς | καὶ παρέλ. Ἰωσήφ: DF^a κ. παραλαβὼν (F^a παρ. δὲ) ὁ Ἰωσ. omisso καί sq | ἀπίει (BH ἀπήει): A ἀπῆλθεν | δοξάζων: F^a ὑμνῶν | τοῦ Ἰσρ. cum BCHR etc .. AEF^aIL om τοῦ

XVII, 1. Κέλευσ. δὲ ἐγένετο (GHQ ἐξῆλθεν. F^a Pos ἐγέν. δὲ κέλ.) ἀπὸ (cum ADELQR; BF^aI ὑπὸ, GH παρὰ) Αὐγ. βασιλ. (cum ADF^a [τοῦ βασ. Αὐγ.]; BEG [καίσ. Αὐγ.] HI [αὐτοῦ τοῦ pro Αὐγ.] LQR Pos καίσαρος) cum ABDEF^aGHILQR Pos; praetereaque ex his GH add καὶ (H om) βασιλέως Ἡρώδου .. F^b Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις κέλευσ. ἐγέν. ἀπὸ Αὐγ. καίσ. .. C Δόγμα δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθε παρὰ καίσ. Αὐγ. | D ἀπογράψασθαι | πάντας τοὺς (EQ ὅσοι εἰσίν pro π. τ.; F^a add Ἰουδαίους οἳ ἦσαν, L ἀνθρώπους καὶ τὰς γυναῖκας τούς, GH παῖδας τούς) ἐν (I add τῇ) Βηθλ. τῆς Ἰουδ. (IL Pos om τ. Ἰ.) cum BEF^aGHILQR Pos .. D πάντ. τ. ἐν Ἱερουσαλήμ, F^b πάντ. τ. ὄντας ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ .. AC πᾶσαν τὴν οἰκουμένην | καὶ εἶπεν (EF^a εἶπ. δὲ) Ἰωσήφ (unus vel duo ὁ Ἰωσ.) cum ABEF^aHILQR Pos .. D praem ἦλθε δὲ αὕτη ἡ ἀπογραφὴ καὶ εἰς Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας .. C sic: ἠναγκάζετο δὲ Ἰωσὴφ ἀπελθεῖν ἐκ Ναζαρὲτ εἰς Βηθλεέμ. καὶ εἶπεν | ἀπογράψομαι (R -ψωμαι) cum BF^aHILR Pos .. ACQ ἀπογράφομαι (-φωμαι A) | τοὺς υἱούς (DQ τοῖς υἱοῖς) μου .. L praem καὶ .. A post ἀπογρ. pon | L om τὴν παῖδα | ELQ om τί ποιήσω | πῶς (L τί) αὐτὴν (L om; BDI post ἀπογρ. pon) ἀπογράψομαι (AHR -ψωμαι) cum ABCDEHILQR Pos .. F^b ἀπογράψομαι, F^a ἀπογράψασθαι αὐτήν, eaque cum sqq coniungunt | BILR Pos om ἐμήν | αἰσχύνομαι cum DEF^aHQ; item C praemisso ἀλλ' .. BILR Pos ἀλλ' (L om) οὐκ ἔστιν μου (L μοι) γυνή. Praeterca Pos add *ipsam enim in conservationem accepi ex templo domini.* | A om γυναῖκα usque αἰσχύνομαι | ἀλλὰ (Pos *nonne;* AIR om) θυγ. .. D θυγ. δέ | ἀλλ' οἴδ. πάντες etc: R ἀλλ' οὐκ ἔστιν μου θυγατήρ | ἀλλ' οἴδασιν cum BF^bI Pos .. DF^a οἴδ. δέ, H καὶ οἴδ., A οἴδαν γάρ .. C οἴδασιν | πάντες οἱ υἱ. Ἰσρ. (B om οἱ υἱ. Ἰσρ.)

μου θυγάτηρ. αὕτη ἡ ἡμέρα κυρίου ποιήσει ὡσ βούλεται κύριοσ.
2 καὶ ἐπέστρεψεν τὴν ὄνον καὶ ἐπεκάθισεν αὐτήν, καὶ εἷλκεν ὁ υἱὸσ αὐτοῦ, καὶ ἠκολούθει Ἰωσήφ. καὶ ἤγγισαν ἐπὶ μιλίων τριῶν· καὶ ἐστράφη Ἰωσήφ, καὶ εἶδεν αὐτὴν στυγνήν, καὶ εἶπεν ἐν ἑαυτῷ· ἴσωσ τὸ ἐν αὐτῇ χειμάζει αὐτήν. καὶ πάλιν ἐστράφη Ἰωσήφ, καὶ εἶδεν αὐτὴν γελῶσαν. καὶ εἶπεν αὐτῇ· Μαρία, τί σοί ἐστιν τοῦτο, ὅτι τὸ πρόσωπόν σου βλέπω ποτὲ μὲν γελῶν, ποτὲ δὲ στυγνάζον. καὶ εἶπε Μαριὰμ τῷ Ἰωσήφ· ὅτι δύο λαοὺσ βλέπω τοῖσ ὀφθαλμοῖσ μου, ἕνα κλαίοντα καὶ κοπτόμενον, καὶ

---

cum BHIL Pos .. AC οἱ υἱ. Ἰσρ.; DF[a] υἱοὶ Ἰσρ. | μου θυγ. .. I Pos μοι θυγ. Praeterea H add τί ποιήσω; item Pos *Quid de hac faciam?* et pergit: *equidem in ipsa die domini faciam* etc | αὐτή: sed ABH αὕτη (H add δέ) | ὡσ: AE καθώσ, D καθά | κύριοσ cum BHILR Pos .. ACF[a] om

2. ἐπέστρεψεν (-σε) cum ABEF[b]ILR .. CF[a]H ἔστρεψε. Praeterea BF[b]LR add Ἰωσήφ, I idem post ὄνον add | τὴν (AR τὸν) ὄνον cum BCF[a]R Pos etc .. ADF[b]HL add αὐτοῦ | καὶ ἐπεκάθισ. (CF[a] ἐκάθισ.) αὐτὴν (F[b] ἐπ' αὐτῇ τὴν Μαριάμ) cum ACEF[a]F[b] .. BIL Pos καὶ ἐποίησεν αὐτὴν καθεσθῆναι ἐπὶ τὴν ὄνον (I ἐν τῷ ὄνῳ) .. HR om | καὶ εἷλκεν ὁ υἱ. αὐτοῦ καὶ ἠκολ. Ἰωσ. (C αὐτὰσ ἠκολ.) cum AC, item omissis κ. εἷλκ. ὁ υἱ. αὐτ. H .. E κ. εἷλκ. ὁ υἱ. α. καὶ ἠκολ. Σαμουήλ, D κ. εἷλκ. ὁ υἱ. α. Σαμουήλ, καὶ ὁ ἕτεροσ ἠκολ. αὐτῷ, L καὶ ἠκολ. καὶ ὁ υἱ. α. Σαμουὴλ ὄπισθεν αὐτῶν .. BF[b]I καὶ Ἰάκωβοσ (B add ἐγὼ) καὶ Σίμων (F[b] Συμεὼν) ἐπηκολούθουν (B -λουθοῦμεν; F[b] add αὐτῇ) .. F[a] Pos Ἰωσὴφ δὲ καὶ Σίμων ἠκολούθουν .. R καὶ ἠκολούθει καὶ ὁ υἱὸσ αὐτοῦ ὁ Σαμουὴλ ὄπισθεν αὐτῶν | καὶ (F[b] add ἰδοὺ) ἤγγισαν (EHIL -ισεν, B -ίσαμεν. Praeterea CF[b] add ὡσ) ἐπὶ (cum DEF[a]HLR; BCF[b] ἀπό) μιλίων (F[a] μίλια; ER μίλιον) τριῶν (F[a] τρία; ER τρίτον. F[b] add τῆσ Ἰουδαίασ) .. A om .. Pos *a milibus tribus* (cum *sequebantur* coniuncta) | καὶ ἐστράφη (I ἀπέστρ., DF[b] Pos στραφείσ omisso καί sq) Ἰωσήφ .. A om | εἶδεν: HR ἴδεν | αὐτὴν cum ABCR Pos .. DEF[a]H τὴν Μαριάμ (H -ίαν) .. I om | D στυγνῶσαν | καὶ εἶπεν (C λέγει) ἐν ἑαυτῷ cum BCF[a] (add Ἰωσήφ) HLR Pos .. AE καὶ ἐνεθυμεῖτο (E add Ἰωσήφ) λέγων ἐν ἑαυτῷ (E om ἐν ἑαυτ.) .. DI om | ἴσ. (R εἰκότωσ) τὸ ἐν αὐτῇ (cum ABEF[a]HLR; C add ὂν) χ. αὐτήν (A ταύτην) .. DI om | κ. πάλιν ἐστράφη Ἰωσ. (A om Ἰωσ.) .. BH κ. ἐπεστράφη Ἰωσ. πάλιν .. D κ. πάλιν ἐμβλέψασ εἰσ αὐτὴν .. I om | κ. εἶδ. (R ἴδ.) α. γελῶσαν: I om | αὐτῇ: D πρὸσ αὐτήν, R Ἰωσὴφ πρ. αὐτήν | Μαρία (C om; IR Μαριάμ), τί σοί (IR om, AE post ἐστ. pon) ἐστιν τοῦτο cum ABCEHILR Pos .. F[a] Μαρία, τί ἐστιν .. D Μαριάμ, τί ἐστιν ὃ ὁρῶ ἐν σοί | B καὶ ὅτι | L om βλέπω | ποτὲ μὲν γελῶν (A γελοῦν) π. δὲ στυγνάζ. cum ABEHIL Pos .. CDF[a] π. μ. στυγνόν, π. δ. γελῶν (F[a] γελοῦν) καὶ ἀγαλλιώμενον (D χαῖρον) .. R ποτ. μὲν στυγνάζων, πο. δὲ γελῶντα | καὶ εἶπε Μαριὰμ (L ἡ Μαρία, D Μαρία) τῷ (D πρὸσ τὸν, R πρὸσ) Ἰωσήφ (I om τ. Ἰ.) cum BDHILR Pos .. A ἡ δὲ εἶπεν .. CF[a] καὶ εἶπεν αὐτῷ (F[a] πρὸσ αὐτὸν) Μαριάμ (F[a] -ία) | DF[a] om ὅτι | τοῖσ ὀφθαλμοῖσ μου cum BDEF[a]HILR, item praemisso ἐν C Pos .. A om | D τὸν μὲν ἕνα et καὶ τὸν ἕτερον | κλαίοντ. κ.

ἔμα χαίροντα καὶ ἀγαλλιώμενον. ³ καὶ ἦλθον ἐν τῇ μέσῃ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ Μαριάμ· κατάγαγέ με ἀπὸ τῆς ὄνου, ὅτι τὸ ἐν ἐμοὶ ἐπείγει με προελθεῖν. καὶ κατήγαγεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ὄνου, καὶ εἶπεν αὐτῇ· ποῦ σε ἀπάξω καὶ σκεπάσω σου τὴν ἀσχημοσύνην; ὅτι ὁ τόπος ἔρημός ἐστιν.

XVIII.

¹ Καὶ εὗρεν σπήλαιον ἐκεῖ καὶ εἰσήγαγεν αὐτήν, καὶ παρέστησεν αὐτῇ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐξελθὼν ἐζήτει μαῖαν Ἑβραίαν ἐν χώρᾳ Βηθλεέμ.

κοπτόν. cum ABDEF[a]HILR Pos . . C om κ. κοπτ. | χαίρ. κ. ἀγαλλιώμενον (HR -ιῶντα) AEHR . . F[a] γελῶντα κ. ἀγαλλιώμενον . . BIL χαίροντα κ. γελῶντα, D γελ. κ. χαίρ. . . Pos *exultantem et ridentem*, C tantum γελῶντα

3. Καὶ ἦλθον (cum ABEHR; D ἤλθομεν, IL Pos ἦλθεν. F[a] Ἦλθε δὲ πάλιν) ἐν τῇ μέσῃ ὁδῷ (cum BIL Pos. F[a]HR ἀνὰ μέσον τῆς ὁδοῦ, AE κατὰ τὸ [E om] μέσ. τ. ὁδοῦ. D μέσων τῆς ὁδ.) . . C καὶ ὡς ἀνέβησαν ἐν τῇ Βηθλεέμ | καὶ (C om) εἶπεν αὐτῷ (EI om) Μαριάμ (A -ρία) c. ABCEHIL Pos . . F[a]R κ. εἶπ. Μαρία (R -ριὰν) τῷ Ἰωσήφ . . D στραφεῖσα δὲ Μαρία λέγει πρὸς τὸν Ἰωσήφ | κατάγαγε (E -γαγον. A praem Ἰωσήφ) . . I κατάγε, F[a] κάθελον | F[a] om ἀπὸ τ. ὄν. | τὸ (I om) ἐν ἐμοί: EHR add ὄν . . G post ἐπείγ. pon | ἐπείγ. (F[b] praem λίαν) με (I μοι): F[a]G om με | προελθεῖν (BL praem τοῦ) cum ABEF[a]GHLR Pos . . CI προσελθεῖν . . D ἐξελθεῖν | καὶ κατήγαγεν (F[b] καταγαγὼν) αὐτὴν ἀπὸ τ. ὄν. (ἀ. τ. ὄ. cum BCDHIL Pos; om AEF[b]GR) . . CF[b] add ὁ [F[b]om] Ἰωσήφ; non item ABF[b]HLR Pos | καὶ (F[b] om) εἶπ. αὐτῇ (D πρὸς αὐτήν, AF[b] om) . . DI add ὁ Ἰωσήφ, R ὦ Μαριάμ | ἀπάξω: A ἐπάξω | καὶ σκεπάσω (A καλύψω; F[b] Pos om κ. σκεπ.; D his praem καὶ ποῦ σε κρύψω) σου (G om) τ. ἀσχημοσ. (cum ADGR; BE αἰσχύνην. F[b]L Pos om σ. τ. ἀσχ.; H σε) ὅτι ὁ (F[b]HL om) τόπ. ἔρ. ἐστ. cum ABDEF[b]GHLR Pos . . C ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν τόπος εἰς κατάλυμα | Pro καὶ κατήγαγεν usque ἔρημ. ἐστιν F[a] sic: καὶ εἶπεν Ἰωσήφ· ποῦ ἀπάξω σε; ὅτι ὁ τόπ. ἔρημ. ἐστι. καὶ εἶπε πάλιν Μαρία τῷ Ἰωσήφ· κατάγαγέ με· λίαν γὰρ τὸ ἐν ἐμοὶ ἐπείγει με. καὶ εὐθὺς κατήγαγεν αὐτὴν Ἰωσήφ.

XVIII, 1. Καὶ εὗρεν (H ηὗρεν. EF[a] Εὗρε δέ) cum ACEF[a]HR . . BDF[b]GL Pos Καὶ εὑρών, I Εὑρὼν omisso καὶ sq | ἐκεῖ (I ἐκεῖσε) cum ABDEF[a]HIL (R ante σπη.) Pos . . CF[b]G om | εἰσήγαγ. (D ἀπήγαγ.) αὐτήν cum ABCHR Pos . . EF[a] add ἐκεῖ, item F[b]G ἐν αὐτῷ, D πρὸς αὐτῷ (-τό?) | F[a]G καὶ παραστήσας | αὐτῇ (D atque G αὐτήν. F[b] ἔξω τοῦ σπηλαίου) τοὺς υἱοὺς (D τοῖς υἱοῖς) αὐτοῦ cum AB (praem ἡμᾶς) DEF[b]GHR . , C α. τ. δύο υἱ. αὐτ. . . IL Pos α. τὸν υἱὸν αὐτοῦ . . F[a] αὐτὴν τῷ σπηλαίῳ καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ | καὶ (D add αὐτός) ἐξελθὼν ἐζήτει (D τοῦ ζητῆσαι) μαῖαν (I ἐζ. μ. post Βηθλ.) cum BDHIL Pos . . ACF[a]R καὶ (F[a] om) ἐξῆλθε ζητῆσαι μ., F[b]G αὐτὸς δὲ ἐξίη (i. e. ἐξίει) ζητῆσαι μ. | Ἑβραίαν cum ADEF[a]R . . BCF[b]GHIL Pos om | ἐν (DI add τῇ) χώρᾳ (AEL om) Βηθλ.

2 Ἐγὼ δὲ Ἰωσὴφ περιεπάτουν, καὶ οὐ περιεπάτουν· καὶ ἀνέβλεψα εἰς τὸν ἀέρα, καὶ εἶδον τὸν ἀέρα ἔκθαμβον· καὶ ἀνέβλεψα εἰς τὸν πόλον τοῦ οὐρανοῦ, καὶ εἶδον αὐτὸν ἑστῶτα καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ἠρεμοῦντα· καὶ ἐπέβλεψα ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ εἶδον σκάφην κειμένην καὶ ἐργάτας ἀνακειμένους, καὶ αἱ χεῖρες αὐτῶν ἐν τῇ σκάφῃ· καὶ οἱ μασσώμενοι οὐκ ἐμασσῶντο, καὶ οἱ αἴροντες οὐκ ἀνέφερον, καὶ οἱ προσφέροντες τῷ στόματι αὐτῶν οὐ προσέφερον, ἀλλὰ πάντων ἦν τὰ πρόσωπα ἄνω βλέποντα· καὶ ἰδοὺ πρόβατα ἐλαυνόμενα ἦν, καὶ οὐ προέβαινον ἀλλ' ἵσταντο,

---

2. Ἐγὼ δὲ Ἰωσήφ etc: prima in his persona utuntur ACDE (F[a]) HR Syr; tertia BILM Pos; omnia vero usque finem capitis omittunt F[b] G | Ἐγὼ δ. Ἰωσ. περιεπ. καὶ οὐ (A καὶ οὐ καὶ) περιεπ. (DHR om κ. οὐ περ.) c. ACDEHR . . F[a] Ἐγώ δέ, λέγει Ἰωσήφ, περιπατῶν . . N Ὁ δὲ Ἰωσ. περιεπάτει καὶ οὐ περιεπάτει . . BIL Pos Ὡς δὲ περιεπάτει Ἰωσήφ | καὶ ἀνέβλ. εἰς τ. ἀέρα, κ. εἶδ. τὸν ἀέρα (A αὐτὸν) ἔκθ.· κ. ἀνέβ. εἰς τ. πόλ. τοῦ οὐρ., κ. εἶδον αὐτ. (A add ἔκθαμβον καὶ) ἑστῶτα ex A eisque qui similiter habent EHIL Pos. E enim sic: κ. ἀνέβλ. εἰς τ. πόλον τ. οὐρ. καὶ εἶδ. αὐτ. ἑστῶτα, κ. ἀνέβλ. εἰς τ. ἀέρα κ. εἶδ. τὸν ἀέρα ἔκθ. Item IL καὶ ἀναβλέψας ε. τ. πόλ. τ. οὐρ. εἶδεν ἑστῶτα αὐτόν (I τὸν πόλον), καὶ τὸν ἀέρα ἔκθ. Item HR κ. ἀνέβλ. εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρ. καὶ εἶδον (R ἴδον) τὸν πόλον (H παλεὸν) ἑστῶτα, κ. ἐπέβλεψ. ἐπὶ τὸν ἀέρα (H -ραν) καὶ εἶδον (R ἴδον) αὐτὸν ἔκθ. Pos *vidit polum coelumve stantem et aerem obstupefactum.* Porro C καὶ ἀνέβλ. εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ εἶδον τὸν πόλον τοῦ οὐρ. ἑστῶτα . . F[a] ἀνέβλεψα εἰς τὸν ἀέρα, καὶ εἶδ. τὸν ἀέρα ἔκθαμβον . . D κ. ἀναβλέψας εἰς τὸν πόλ. τοῦ οὐρ. καὶ εἶδον τὸν αἰθέρα ἔκθ. . . B nil nisi ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶδε (sequitur statim τὰ πετεινά etc | καὶ (B om) τὰ πετ. τ. οὐρ. ἠρεμοῦντα cum ABDEF[a] HILR . . C κ. τ. π. τ. οὐρ. τρέμοντα. Pos *et volatilia in medio cursu cessantia.* Praeterea H add ἐν τῷ τίκτειν τὴν παρθένον | κ. ἐπέβλεψα (BIL -ψεν) cum BF[a] HILR . . AE κ. ἔβλεψα, C κ. ἐνέβλεψα, D κ. ἐμβλέψας, Pos *et aspiciens* | ἐπί cum BCF[a] HILR . . ADE Pos εἰς | εἶδον (R ἴδον): BIL Pos εἶδε | σκάφην: A τράπεζαν | καὶ αἱ χ. αὐτῶν ἐν τῇ σκάφῃ (A τραπέζῃ. F[a] ἐπὶ τὴν σκάφην) cum BHILR . . AC add ἦσαν post καί, DEF[a] post αὐτῶν, Pos post *in scapha* | κ. οἱ μασσώμενοι (sic BHL, ADF[a] μασσόμενοι, R μασώμενοι, EI μασόμενοι) οὐκ ἐμασσῶντο (sic BHL, ADF[a] ἐμάσσοντο, R ἐμασῶντο, EI ἐμάσοντο) cum ABDEF[a] HILR Pos (*et mandentes non mandebant*) . . C om | κ. οἱ αἴροντ. (DI ἐρῶντες) οὐκ ἀνέφερον . . BHLR (Pos *nil capiebant*, sed is post etiam *nil afferebant*) add οὐδέν . . F[a] κ. οἱ ἀναφέροντες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς οὐκ ἀνέφερον | τῷ στόματι αὐτῶν (AF[a] om) cum ABDEF[a] HLR Pos . . I ἐν τῷ στ. αὐτῶν, C εἰς τὸ στόμα | πάντων cum ABEF[a] HILR Pos . . D om . . C πάντων αὐτῶν | ἦν τὰ πρ. ἄνω βλέποντα (H ἀναβλέπ.): A ἦν τὰ πρ. κάτω νεύοντα, E τὰ πρ. κάτω ἔβλεπον | καὶ ἰδοὺ (CDH εἶδον) πρόβ. (L add ὡς) ἐλαυν. ἦν (CDIH om; H add ἐπὶ τὸν χειμάρρουν) cum BILR Pos etc . . AE καὶ εἶδον πρόβ. ἑστῶτα | καὶ οὐ προέβ. ἀλλ' ἵστ. cum BILR Pos . . CDF[a] al καὶ τὰ πρόβ. εἱστήκει (F[a] ἑστήκεισαν, D ἑστήκεσαν. H κ. ἱστήκει τὰ πρόβ. μὴ

καὶ ἐπῆρεν ὁ ποιμὴν τὴν χεῖρα αὐτοῦ τοῦ πατάξαι αὐτὰ ἐν τῇ ῥάβδῳ, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἔστη ἄνω· καὶ ἐπέβλεψα ἐπὶ τὸν χείμαρρον τοῦ ποταμοῦ, καὶ εἶδον τὰ στόματα τῶν ἐρίφων ἐπικείμενα καὶ μὴ πίνοντα, καὶ πάντα ὑπὸ θῆξιν τῷ δρόμῳ αὐτῶν ἀπηλαύνοντο.

XIX.

1 Καὶ ἰδοὺ γυνὴ καταβαίνουσα ἀπὸ τῆς ὀρεινῆς, καὶ εἶπέν μοι· ἄνθρωπε, ποῦ πορεύῃ; καὶ εἶπον· μαῖαν ζητῶ Ἑβραίαν. καὶ ἀποκριθεῖσα εἶπέν μοι· ἐξ Ἰσραὴλ εἶ; καὶ εἶπον αὐτῇ· ναί. ἡ δὲ εἶπεν· καὶ τίς ἐστιν ἡ γεννῶσα ἐν τῷ σπηλαίῳ; καὶ εἶπον ἐγώ· ἡ μεμνηστευμένη μοι. καὶ εἶπέ μοι· οὐκ ἔστιν σου γυνή;

πίνοντα . . AE om | κ. ἐπῆρεν cum BC (ἐπῆρε δέ) DILR: AEF[a]H κ. ἦρεν | ὁ ποιμήν: DIL ante τοῦ πατάξ. | τὴν χ. αὐτοῦ (BR Pos om) cum ABDEF[a]ILR Pos . . H τὴν ῥάβδον . . C om | τοῦ (F[a] om) πατάξ. αὐτά cum ACEF[a]HILR Pos . . BD τ. πατ. τὰ πρόβατα | ἐν (I om) τῇ ῥάβδῳ cum BILR Pos . . rell om | κ. ἡ χ. αὐτ. ἔστη (BR ἦν, H ante ἡ pon; I om) ἄνω (E om): L om | ἐπέβλεψα (BIL -ψεν) cum ABDHILR . . EF[a] ἔβλεψα, C ἀνέβλεψα | ἐπὶ τ. χείμαρρ. (R χειμάρρουν) τοῦ ποτ. cum BDHILR Pos; item EF[a] ἐπὶ τ. χείμ. ποταμόν . . C εἰς τὸν χείμαρρον, A εἰς τὸν ποταμόν | εἶδον (HR ἴδον): BIL Pos εἶδε (unus ἴδε) | τὰ στόμ. τ. ἐρίφ. (E τ. ἐρ. τὰ στ.) ἐπικ. cum ABEILR Pos (add *aquae*) . . CDF[a]H ἐρίφους (F[a] τοὺς ἐρ.) καὶ τὰ στόμ. αὐτῶν (H add ἦν) ἐπικείμ. τῷ ὕδατι (D ἐπὶ τὸ ὕδωρ, H om) | μὴ πίνοντα: BIL οὐ πίν. | καὶ πάντα (H add τά): ILR Pos ἀλλὰ πάντα . . BF[a] om | ὑπὸ θῆξιν (N θρίξιν. AE θήξει, D θείξης, I θίξει) τῷ δρόμῳ (A τοῦ δρόμου) αὐτῶν ἀπηλαύνοντο (cum IR et L -νετο, E ἐλαύνοντο, HM διελαύνετο, D συνελαύνετο, A ἡσύχαζον) (Pos *sed omnia sub momento ab ipso cursu erant impulsa*) . . C ὑπὸ ἔκπληξιν ὄντα . . BF[a] om

XIX, 1. Καὶ ἰδοὺ (F[b]G add κατήντησεν αὐτῷ) γυνὴ καταβαίνουσα cum BILR Pos, item F[b]G . . ACD etc καὶ εἶδον (H ἴδον) γυναῖκα (H -καν) | ὀρεινῆς: H ἐρήμου | εἶπεν (R λέγει) μοι: F[b]G εἶπ. αὐτῷ, BIL λέγει αὐτῷ | ἄνθρωπε (A om): BILR Pos praem σοὶ (ILR σὺ) λέγω (I λέγε) | πορεύῃ: G add καὶ τίνα ζητεῖς | εἶπον (BIL εἶπεν) cum ABHILR . . CF[a] Pos add αὐτῇ, D πρὸς αὐτήν | μαῖαν ζητῶ Ἑβραίαν cum A (Ἑβρ. ζητ.) BDEF[a]F[b] (Ἑβρ. ζητῆσαι) HILR Pos . . C om Ἑβραίαν. Praeterea F[a] statim pergit ἐξ Ἰσραήλ. καὶ εἶπέ μοι· ποῦ (apud nos καὶ τίς) ἐστιν, mediis omissis | καὶ ἀποκριθεῖσα (Pos om ἀποκρ.) . . A ἡ δέ | εἶπέν μοι cum DEHR, item μοι εἶπ. C . . A εἶπεν, I λέγει, BL Pos λέγει (*dixit*) αὐτῷ | ἐξ Ἰσρ. (E Ἱερουσαλὴμ) εἶ (H σὺ εἶ, Pos *es tu*) cum ADEHL Pos . . BC om εἶ, R ζητεῖς | καὶ εἶπον (HI Pos εἶπεν) αὐτῇ . . B λέγει αὐτῇ . . L εἶπε δὲ αὐτῇ . . D κ. εἶπον ἐγώ | ναί cum ABDEHILR Pos . . C add κυρία | ἡ δὲ εἶπεν (IL add αὐτῷ, R μοι) cum ABEHILR Pos . . CD καὶ εἶπέ μοι (D πρός με) | καὶ τίς ἐστ. ἡ γεννῶσα ἐν τ. σπ. cum ABDEGHI Pos . . C τίς ἐστ. ἡ γεννήσασα ἐν τ. σπ. . . F[a] ποῦ ἔστιν ἡ γεννῶσα; καὶ εἶπον· ἐν τῷ σπ., statimque pergit καὶ μεμνηστ. μοί ἐστιν | εἶπον ἐγώ (A om) . . EGH εἶπον αὐτῇ BI Pos εἶπεν αὐτῇ | ἡ μεμνηστ. (E ἐμνηστευμένη) μοι (F[b] μου. DF[b] add ἐστιν, item F[a]) . .

καὶ εἶπον αὐτῇ· Μαριάμ ἐστιν ἡ ἀνατραφεῖσα ἐν τῷ ναῷ κυρίου, καὶ ἐκληρωσάμην αὐτὴν γυναῖκα· καὶ οὐκ ἔστιν μου γυνή, ἀλλὰ σύλληψιν ἔχει ἐκ πνεύματος ἁγίου. καὶ εἶπεν αὐτῷ ἡ μαῖα· τοῦτο ἀληθές; καὶ εἶπεν αὐτῇ Ἰωσήφ· δεῦρο καὶ ἴδε. καὶ ἀπίει ἡ μαῖα μετ' αὐτοῦ. 2 καὶ ἔστησαν ἐν τῷ τόπῳ τοῦ σπηλαίου, καὶ ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ ἐπισκιάζουσα τὸ σπήλαιον. καὶ εἶπεν ἡ μαῖα· ἐμεγαλύνθη ἡ ψυχή μου σήμερον, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου παράδοξα, ὅτι σωτηρία τῷ Ἰσραὴλ ἐγεννήθη. καὶ παραχρῆμα ἡ νεφέλη ὑπεστέλλετο ἐκ τοῦ σπηλαίου, καὶ ἐφάνη φῶς μέγα ἐν τῷ σπηλαίῳ, ὥστε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν μὴ φέρειν. καὶ

A om | καὶ εἶπέ μοι (D πρός με, BI Pos αὐτῷ. F[a] εἶπε δὲ ἡ μαῖα)· οὐκ ἔ. σου (B σοι) γυνή; καὶ εἶπον αὐτῇ (BF[a]IL Pos καὶ [L om] εἶπεν [B εἶπε δὲ] Ἰωσήφ. D a γυνή ad γυνή quod sequitur transilit): AEF[b]H haec omnia om | Μαριάμ (ABF[a]R -ρία. E praem αὐτη; BLR praem οὐκ ἔστι μου γυνή·) ἐστιν (C add καὶ ἐκληρωσάμην αὐτὴν εἰς γυναῖκα) ἡ ἀνατραφεῖσα (C ἥτις καὶ ἀνετράφη) ἐν (CF[a]R praem εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, non item ABHIL Pos) τῷ ναῷ (cum ABHIL Pos; CF[a] οἴκῳ) κυρίου (E om ἡ ἀνατρ. usque κυρίου, R om ἐν τ. ναῷ κυρ.), καὶ ἐκληρ. αὐτὴν γυναῖκα (γυν. cum ABEHIL, R εἰς γυναῖκαν, C [vide ante] F[a] om. Pos om κ. ἐκλ. α. γυν.) . . F[b] rursus haec omnia om | σύλληψιν: F[a] σύλλημα | καὶ εἶπ. αὐτῷ (c. ABHI Pos; EF[a]LR om) ἡ μαῖα· τοῦτο ἀληθές (c. BEHI; item addito ἐστιν AF[a]L Pos, R ἆρα τοῦ. ἀληθ. ἐστ.) cum ABEF[a]HILR Pos . . C καὶ εἶπεν· εἰπέ μοι τὸ ἀληθές . . D om | καὶ (Pos om) εἶπεν αὐτῇ (D πρὸς αὐτὴν) Ἰωσήφ (F[a] Pos om) cum BDF[a]HIL Pos . . A ὁ δὲ εἶπεν . . CR καὶ εἶπον αὐτῇ | δεῦρο cum BDF[a]HILR . . AE ἔρχου, C ἐλθέ | καὶ ἀπίει (B aliique ἀπήει. I ἀπῆγεν, F[a] ἐπορεύθη, C ἀπῆλθε) ἡ μαῖα (C om) μετ' αὐτοῦ: R καὶ ἀπελθόντες, pergens ἔστημεν | Supra pro καὶ τίς - - οὐκ ἔ. σ. γυνή LR habent διὰ τὴν γυναῖκά σου;

2. ἔστησαν cum ABDEGHL (R vide ante) . . CF[a] Pos ἔστη | ἐν τῷ (DGL om) τόπ. τ. σπηλ. cum BCDGHLR Pos . . AEF[a] ἐν τῷ σπηλαίῳ | καὶ ἰδοὺ (c. BDHILR Pos; ACEF[a] ἦν, quod D add post φωτεινή) νεφ. φωτεινή (cum ABDEF[a]ILR Pos, item φωτός H; C om) ἐπισκ. (C add ἐπί, non item ABDEF[a]HILR Pos) τὸ σπηλ. (B τῷ σπηλαίῳ) . . A his praem καὶ ἐφάνη φῶς μέγα ἐν τῷ σπηλαίῳ | ἐμεγαλύνθη: D praem τί ὅτι | σήμερον cum ABDEF[a]ILR Pos . . C τῇ σήμ. ἡμέρᾳ | ὅτι εἶδον οἱ ὀφθ. μου παράδ. (H τὰ παράδ. ταῦτα) cum ABD (add σήμερον) EF[a]HI Pos . . C ὅτι εἶδον καινὸν θέαμα καὶ παράδοξον . . LR om | ὅτι (F[a] καὶ ὅτι; AB om) σωτηρ. (AB add γὰρ) τῷ Ἰσρ. (F[a] τῷ Ἰσρ. σωτ.) ἐγεννήθη (ita F[a], item ABH; Thilo ut R edidit ἐγενήθη) . . Pos om | καὶ παραχρ. . . F[a]HI Pos παρ. δέ | ἡ νεφ. ὑπεστέλλ. ἐκ (LR ἀπὸ) τ. σπηλ. καὶ ἐφ. φ. μ. ἐν τῷ σπηλ. (cum AC, H ἐν αὐτῷ, D om ἐ. τ. σπ., LR om καὶ ἐφ. usque σπ.) cum ACDHLR; item ut videtur (dicuntur ἡ νεφ. et ἐκ omittere) F[b]G . . BI Pos ἐγένετο νεφέλη ἐν τῷ σπηλαίῳ καὶ φῶς μέγα . . F[a] ἡ νεφ. ἐγένετο φῶς μέγα ἐν τῷ σπ. | τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν (F[a] αὐτῶν) cum BCHILR Pos F[a] . . ADF[b]G om ἡμῶν | μὴ φέρειν: F[b]G μὴ δύνασθαι βλέπειν τηλικοῦτο φῶς | πρὸς ὀλίγον: BF[a]HI κατ' ὀλίγον | ἐκεῖνο (F[a] ἐκεῖ) . . AE om | ἕως οὗ cum ADHI . .

πρὸς ὀλίγον τὸ φῶς ἐκεῖνο ὑπεστέλλετο, ἕως οὗ ἐφάνη τὸ βρέφος καὶ ἦλθε καὶ ἔλαβε μασθὸν ἐκ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας. καὶ ἀνεβόησεν ἡ μαῖα καὶ εἶπεν· μεγάλη μοι σήμερον ἡ ἡμέρα αὕτη, ὅτι εἶδον τὸ καινὸν θέαμα τοῦτο. [3] καὶ ἐξῆλθεν ἡ μαῖα ἐκ τοῦ σπηλαίου, καὶ ὑπήντησεν αὐτῇ Σαλώμη. καὶ εἶπεν αὐτῇ· Σαλώμη Σαλώμη, καινόν σοι θέαμα ἔχω διηγήσασθαι· παρθένος ἐγέννησεν ὃ οὐ χωρεῖ ἡ φύσις αὐτῆς. καὶ εἶπεν Σαλώμη· ζῇ κύριος ὁ θεός μου, ἐὰν μὴ βαλῶ τὸν δάκτυλόν μου καὶ ἐρευνήσω τὴν φύσιν αὐτῆς, οὐ μὴ πιστεύσω ὅτι παρθένος ἐγέννησεν.

XX.

[1] Καὶ εἰσῆλθεν ἡ μαῖα καὶ εἶπε τῇ Μαριάμ· σχημάτισον σεαυτήν· οὐ γὰρ μικρὸς ἀγὼν περίκειται περὶ σοῦ. καὶ ἔβαλε

F[a] ἕως ἂν . . BCE ἕως . . LR καὶ οὕτως, sed R om καὶ πρ. ὀλίγ. τὸ φῶς ἐκ. ὑπεστέλλ. | ἐφάνη τὸ (D om) βρ. cum ACDHILR Pos . . BEF[a] τὸ βρ. ἐφ. | καὶ ἦλθ. (cum BDEH; ACF[a]I Pos om) καὶ ἔλαβ. μασθὸν (B μαστὸν) ἐκ (BI παρὰ, sed I om κ. ἔλ. μασθ.) τ. μ. αὐτ. Μαρίας (cum BDEF[a]HI; C? Pos Μαριάμ; AD om) . . LR nil nisi μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ | καὶ ἀνεβόησ. (cum ABDEHLR; F[a] ἐνεβόησ.) ἡ μαῖα κ. εἶπ. μεγάλη (A ἐμεγαλύνθη. D praem ὢ, item F[a] aliique ut videtur ὢς) μοι σήμερ. ἡ ἡμέρ. αὕτη (E μοι σήμ. ἡμέρα; D μου ἡ ἡμέρ. σήμερον. F[a] om μοι σήμερον, A om μοι et αὕτη) ὅτι εἶδον (cum ABGHIL, R ἴδον, Pos; F[a] [et E?] add οἱ ὀφθαλμοί μου. D ὅτι ἰδοὺ οἱ ὀφθ. μ., addito εἶδον in fine) τὸ (F[a] om) καιν. θέαμ. τοῦτο (EF[a] om) cum ABDEF[a]GHILR Pos . . CF[b] om

3. ἐξῆλθ. ἡ μαῖα (F[b] add δεδικαιωμένη) ἐκ (F[a] ἀπὸ) τ. σπ. cum ABF[a]F[b]HILR Pos; item CE ἐξ. ἐκ (E om) τ. σπ. ἡ μαῖα . . D ἐξ. ἐκ τ. σπ. θαυμάζουσα | ὑπήντησεν (cum ABHIR; DEF[a]L ἀπήντ.) α. Σαλ. . . C ἀπήντησεν Σαλώμην | αὐτῇ (D πρὸς αὐτήν. EF[a]R add ἡ μαῖα) . . BH [item I?] L Pos ἡ μαῖα τῇ Σαλώμῃ | Σαλώμη Σαλώμη: BHILR Pos om | καιν. σοι θέαμ. (F[b] θαῦμα) ἔχ. διηγήσ. (G ἔχω ἐξηγ.; F[a] ἐξηγήσομαι) cum B(F[a])F[b](G)HILR Pos . . C καιν. σοι ἔχω διηγ. θέαμ., ADE καιν. θέαμ. ἔχω ἐξηγήσασθ. σοι (D σοι ἐξηγ.) | D ὅτι παρθέν. ἐγένν. ὃν οὐ | ἡ φύσ. αὐτῆς cum DEF[a]F[b]HIR Pos . . ἡ φ. αὐτη B, ἡ φ. αὐτῆ (sic) A, C ἡ φ. ἀνθρωπίνη, L ἡ φύσις. Praeterea add BI Pos καὶ ἡ παρθένος μένει παρθένος, item AF[b] καὶ πάλιν μένει παρθ., H κ. πάλ. παρθ. ἐστίν | καὶ εἶπεν: F[a] εἶπε δέ | R ἡ Σαλώμ. | μου cum ACEF[a]HIR Pos . . C om | ἐάν: DF[a] praem ὅτι | μὴ βαλῶ τὸν δάκτ. μου καὶ ἐρευν. τ. φύσ. αὐτ. cum DF[b] . . GH μὴ βαλῶ τὴν χεῖρά (H -ραν) μου εἰς αὐτὴν καὶ ἐρευν. (G om κ. ἐρευν.) . . BF[a]ILR Pos μὴ ἐρευνήσω (F[a] κατανοήσω) τὴν φύσ. αὐτῆς . . AE μὴ ἴδω, C μὴ κατανοήσω | πιστεύσω: E πεισθῶ | F[a]I ὅτι ἡ παρθ.

XX, 1. Καὶ εἰσῆλθεν (A ἦλθ.) cum ACDEF[b] . . F[a] Ἦλθε δέ . . BHILR Pos Καὶ εἰσελθοῦσα, omisso καί sq | ἡ μαῖα cum ABDEF[b]HILR Pos . . CF[a] Σαλώμη | εἶπε τῇ Μαριάμ (-ρίᾳ A; D πρὸς Μαριάμ) cum ABDHILR Pos . . CEF[a]F[b] εἶπε (F[a] -πεν ἡ μαῖα)· Μαριάμ (F[a] alii Μαρία) | σχημάτισον cum ACF[a] (item DEF[b] ut videtur) . . BHILR Pos ἀνάκλινον | A ἑαυτήν | περίκ. περὶ σοῦ cum ADEF[a] . . I περίκ. σοι, BF[b]HLR Pos ἐπίκειταί σοι . . C περίκ. μοι. Praeterea H add καὶ ἡ

Σαλώμη τὸν δάκτυλον αὐτῆς εἰς τὴν φύσιν αὐτῆς, καὶ ἠλάλαξε
καὶ εἶπεν· οὐαὶ τῇ ἀνομίᾳ μου καὶ τῇ ἀπιστίᾳ μου, ὅτι ἐξεπείρασα
θεὸν ζῶντα, καὶ ἰδοὺ ἡ χείρ μου πυρὶ ἀποπίπτεται ἀπ' ἐμοῦ.
2 καὶ ἔκλινεν τὰ γόνατα αὐτῆς πρὸς τὸν δεσπότην λέγουσα·
ὁ θεὸς τῶν πατέρων μου, μνήσθητί μου ὅτι σπέρμα εἰμὶ Ἀβραὰμ
καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ· μὴ παραδειγματίσῃς με τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ,
ἀλλὰ ἀπόδος με τοῖς πένησιν· σὺ γὰρ οἶδας, δέσποτα, ὅτι ἐπὶ
τῷ σῷ ὀνόματι τὰς θεραπείας μου ἐπετέλουν καὶ τὸν μισθόν
μου παρὰ σοῦ ἐλάμβανον.
3 καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη
λέγων πρὸς αὐτήν· Σαλώμη Σαλώμη, ἐπήκουσέν σου κύριος·

Μαρία ἀκούσασα ταῦτα ἐσχημάτισεν ἑαυτήν. | κ. ἔβαλε (D -λλε) Σαλ. τὸν δάκτυλ. αὐτ. εἰς (D πρὸς) τ. φύσιν αὐτῆς cum DF^b.. GH κ. εἰσελθοῦσα ἡ Σαλ. ἔβαλε τὴν χεῖρα αὐτῆς εἰς αὐτήν . . Pos *cum autem in ipso loco palpavit eam Salome* . . CF^{a}ILR κ. ἐσημειώσατο αὐτὴν (F^a om; BR add ἡ) Σαλ., C κ. κατενόησεν αὐτήν . . AE καὶ πιστωθεῖσα Σαλώμη. Praeterea add F^a καὶ ἐξηράνθη ἡ χεὶρ αὐτῆς, item H καὶ εὐθέως ἡ χεὶρ αὐτῆς πυρ (sic. πυρί? πυρωθεῖσα?) ἀπεκόπτετο ἀπ' αὐτῆς. | καὶ (AE om) ἠλάλαξε (F^b add Σαλώμη, item F^a πικρῶς) κ. εἶπεν cum AEF^{a}F^b . . DH ἀνέκραξεν ἀλαλάζουσα (H om) ἡ Σαλώμη κ. εἶπ. . . C καὶ ἠλάλαξε Σαλ. καὶ ἔκραυσε λέγουσα . . BILR Pos καὶ ἐξῆλθεν ἔξω (I add ἡ Σαλ.) λέγουσα . . G nil nisi καὶ εἶπεν | οὐαὶ τῇ ἀνομ. μ. καὶ (C add οὐαὶ) τῇ ἀπιστ. μ. cum BCF^{b}H Pos . . ADEG οὐαὶ (D add μοι) τῇ ἀνομ. μ. καὶ τῇ ἁμαρτίᾳ μ. (G add καὶ τῇ ἀπιστίᾳ μου) . . F^{a}I οὐαὶ (I add μοι) τῇ ἀνομ. μου . . LR οὐαί μοι τῇ ἀπιστίᾳ μου | BF^{a}H ζῶντα θεόν | καὶ ἰδοὺ ἡ χ. μ. cum ACDEF^{b}ILR Pos . . F^a ἰδοὺ γὰρ ἡ χ. μ., BH καὶ ἡ χ. μ. | πυρὶ (BD Pos add καιομένη) ἀποπ. ἀπ' ἐμ. cum ABDEF^{b}I Pos; item omisso πυρί F^{a}LR . . C πυρὶ φλέγεται . . GH ὡς δαλὸς πυρὸς καίεται καὶ ἀποπ. ἀπ' ἐμ.

2. καὶ ἔκλινεν (F^a κλίνασα, AF^a add Σαλώμη) τὰ γόν. αὐτῆς (BHIR Pos om. C aliique add h. l. Σαλώμη, R ἡ Σαλ.) πρ. τ. δεσπότ. (BHILR Pos θεόν. G add τοῦ παντός. BH h. l. add Σαλώμη, quod nomen plane om F^{b}GIL Pos) λέγουσα (F^a εἶπε. G κλαίουσα καὶ λέγ.) | ὁ θεός cum ABCH etc . . DEF^{a}L ὦ θεός | μου: L ἡμῶν | ὅτι σπέρμα: DF^a σπ. γάρ | εἰμί (A post Ἀβρ.) . . DEF^a εἰμὶ ἐγώ post Ἰακώβ pon | ἀλλὰ cum ABEF^{a}HR . . CD ἀλλ' | ἀπόδ. με (E μοι, H add ὑγιῆ) τοῖς πένησιν cum ABEH . . F^{a}L Pos ἀπ. με τοῖς γονεῦσί μου (Pos om) . . DG ἀπ. μοι (G add ὑγιῆ) τὴν χεῖρά μου, item C ἀπ. μοι τὴν ἐμὴν ὁλοκληρίαν . . L ποίησον μετ' ἐμοῦ τὸ ἔλεός σου, R ποί. μ. ἐμοῦ ἔλεος, item I βοήθει μοι | σὺ γὰρ οἶδας (cum ABHILR Pos; F^{a}G εὖ σὺ οἶδ.; E οἶς σὺ οἶδ.; D ὅτι οἶς οἶδ.), δέσπ. ὅτι (D τοῖς πένησιν pro δέσπ. ὅτι) ἐπὶ (R om) τ. σῷ ὀν. (D ὀν. σου) τὰς (LR Pos πάσας τὰς) θεραπ. μου (μου cum ABEHR Pos; D aliique om. BH add πάσας) ἐπετέλουν (cum BDF^{a}GHILR Pos; AE ἐποίουν), καὶ τ. μισθ. μου (cum AEF^{a}GHL; BDIR Pos om) π. σοῦ ἐλάμβ. cum ABDEF^{a}GHILR Pos . . C om

3. καὶ ἰδοὺ (E add εὐθύς. Pos om) ἄγγ. κυρ. (ER om): A nil nisi καί | ἐπέστη (G ἔστη) λέγ. πρ. αὐτήν (G πρ. α. λέγ., L λέγ. αὐτῇ) Σαλ. Σαλ. (EG om alterum, D utrumque) cum BDEGHILR Pos . . F^b ἐπέστη λέγ. τῇ Σαλώμῃ, item

προσένεγκε τὴν χεῖρά σου τῷ παιδίῳ καὶ βάσταζον αὐτό, καὶ ἔσται σοι σωτηρία καὶ χαρά. 4 καὶ προσῆλθε Σαλώμη καὶ ἐβάστασεν αὐτό, λέγουσα· προσκυνήσω αὐτῷ, ὅτι βασιλεὺσ ἐγεννήθη μέγασ τῷ Ἰσραήλ. καὶ ἰδοὺ εὐθέωσ ἰάθη Σαλώμη, καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ σπηλαίου δεδικαιωμένη. καὶ ἰδοὺ φωνὴ λέγουσα· Σαλώμη Σαλώμη, μὴ ἀναγγείλῃσ ὅσα εἶδεσ παράδοξα, ἕωσ οὗ εἰσέλθῃ εἰσ Ἱερουσαλὴμ ὁ παῖσ.

CF^a ἐπέστη (C ἔστη) πρὸσ Σαλώμην λέγων . . A εἶπεν πρὸσ αὐτὴν ἡ Μαρία· Σαλώμη | A εἰσήκουσε | σου κύριοσ cum BIL Pos . . AC, DE, H κύριοσ ὁ θεὸσ (pro his DE ὁ δεσπότησ, H ὁ θεόσ) τῆσ δεήσεώσ σου, R κύριοσ τῆσ δεήσ. σου | προσένεγκε (B praem καί) cum BGH (add τοίνυν) ILR Pos (*offer*) . . D πρόσφερε . . AEF^{a}F^b πρόσαξον . . C ἔγγισον | τὴν χεῖρά (F^a τῇ χειρί) σου τῷ παιδίῳ (DE τ. παιδί, F^b τ. παιδαρίῳ, AF^a τὸ παιδίον et item praemisso ἐπί IL) . . C nil nisi πρὸσ τὸ παιδίον | βάσταζον (GH praem προσκυνήσασα) cum ADE (ἀναβάστ.) H aliis ut videtur . . BCF^{a}GR βάστασον | σωτηρία καὶ χαρά cum ABDEF^{b}GHILR Pos . . C σωτηρία μεγάλη . . F^a εἰσ σωτηρίαν

4. καὶ προσῆλθ. Σαλ. (E add τῷ παιδίῳ) κ. ἐβάσταξεν (ita AH etc; BCR etc -ασεν) αὐτό, λέγουσα (C καὶ εἶπεν) cum ABCEHILR Pos . . F^{a}F^b λαβοῦσα δὲ χαρὰν μεγάλην (F^b δραμοῦσα δὲ) Σαλ. προσῆλθε τῷ παιδίῳ λέγουσα . . D καὶ προσελθοῦσα ἡ Σαλ. ἐβάσταξε τὸ βρέφοσ καὶ εἶπεν, item G λαβοῦσα δὲ ἡ Σαλ. προσῆλθε κ. ἐβάστασεν αὐτὸ καὶ εἶπεν | προσκυνήσω (A καὶ προσκυνοῦσα) αὐτῷ (IR αὐτό), ὅτι (A om) βασιλ. ἐγενν. μέγ. (cum BH; ILR μέγ. ἐγ. [L add σήμερον] βασ., A βασ. οὗτοσ ἐγενν., D θεόσ μου καὶ βασιλ. μου ἐγενν., Pos *rex magnus natus est*) τῷ (L τοῦ) Ἰσρ. cum ABDHILR Pos . . E προσκυνήσω αὐτό. καὶ εἶπε· βασιλ. οὗτ. ἐγενν. τῷ Ἰσρ., item F^b προσκυνήσω καὶ βαστάξω καὶ ἰαθήσομαι. καὶ εἶπε Σαλώμη· ἀληθῶσ βασ. οὗτ. μέγασ ἐγενν. τῷ Ἰσρ. . . C ὄντωσ βασιλ. μέγασ ἐγεννήθη τῷ Ἰσρ. . . G ἴασαί με τῇ χειρί σου. καὶ προσεκύνησε τῷ παιδίῳ καὶ εἶπε Σαλώμη· βασιλ. οὗτ. μέγ. ἐγ. τῷ Ἰσρ. . . F^{a}N ἅψομαι αὐτοῦ; καὶ διενοήθη (N τοῦτο γὰρ ὑπενόησε) Σαλώμη (N add τοῦ) προσκυνῆσαι τῷ παιδίῳ· καὶ εἶπε Σαλώμη· βασιλ. οὗτ. μέγ. ἐγ. τῷ Ἰσρ. | καὶ ἰδοὺ εὐθέωσ cum ADEG . . BCHILR Pos om ἰδού . . F^a παραχρῆμα δέ . . F^b om. Praeterea BHI Pos praem καὶ ἐβάστασε (-ξε) τὸ παιδίον | ἰάθη (E ἰαθεῖσα, omisso καί sq) Σαλώμη (cum BCEF^{a}GH; ADL ἡ Σαλ., R om) . . I Pos ἰάθη ἡ χεὶρ αὐτῆσ . . F^b om | καὶ ἐξῆλθ. (F^a ἐξ. δέ, F^{b}I add Σαλώμη, item F^a-ἡ μαῖα) ἐκ τ. σπηλ. δεδικ. . . A nil nisi δεδικαιωμένη . . LR om | κ. ἰδ. φωνή: R κ. ἦλθεν αὐτῇ φωνή | λέγουσα cum AGR . . I πρὸσ αὐτήν, BH Pos πρ. αὐτ. λέγουσα . . C λέγ. αὐτῇ, F^b ἡ αὐτῇ λέγ., E αὐτῇ λέγ. ἀπὸ τοῦ ἀγγέλου . . L ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου λέγ. πρὸσ Σαλώμην . . F^a γέγονε πρ. Σαλ. | Σαλ. Σαλ. cum AC (item D ut videtur) F^{b}GR . . BEHI Σαλώμη . . F^{a}L Pos plane om | ἀναγγείλῃσ (IL -γγέλῃσ) . . G add τινί | ὅσα (EF^b ἅ, F^{a}L add σύ) εἶδεσ (A οἶδασ, D οἴδατε, F^b ἴδῃσ) παράδ. (F^b add ἐν Βηθλεέμ) . . G τὰ παράδοξα | ἕωσ οὗ (F^a ἄν; ER om) εἰσέλθῃ (BF^{a}GH ἔλθῃ) εἰσ Ἱερουσαλὴμ (DL ἐν Ἱερ., F^{a}I εἰσ [F^a add τὰ] Ἱεροσόλυμα) ὁ παῖσ (F^a τὸ παιδίον. DF^{a}G Pos ante εἰσ [ἐν] pon) cum ABDEF^{a}GHILR Pos . . C om | F^a in fine add καὶ ἐκπορεύθη (ἐπορεύθη?) Σαλώμη δεδικαιωμένη.

XXI.

[1] Καὶ ἰδοὺ Ἰωσὴφ ἡτοιμάσθη τοῦ ἐξελθεῖν εἰς τὴν Ἰουδαίαν. καὶ θόρυβος ἐγένετο μέγας ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας· ἦλθον γὰρ μάγοι λέγοντες· ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτόν. [2] καὶ ἀκούσας Ἡρώδης ἐταράχθη, καὶ ἔπεμψεν ὑπηρέτας πρὸς τοὺς μάγους· καὶ μετεπέμψατο τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ἀνέκρινεν αὐτοὺς λέγων· πῶς γέγραπται περὶ τοῦ Χριστοῦ, ποῦ γεννᾶται; λέγουσιν αὐτῷ· ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας· οὕτως γὰρ γέγραπται. καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. καὶ ἀνέκρινε τοὺς μάγους λέγων αὐτοῖς· τί εἴδετε σημεῖον ἐπὶ τὸν γεννηθέντα βασιλέα;

XXI, **1**. Καὶ ἰδοὺ Ἰωσὴφ . . F^a Ἰωσ. δέ | DL ἡτοιμάσθη Ἰωσ. | τοῦ ἐξελθ. cum BDEF^aHILR . . AC om τοῦ | εἰς τὴν Ἰουδαίαν cum ABCR Pos etc . . D ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ . . GH ἐξ (H ἐκ τῆς) Ἰουδαίας . . F^a om | καὶ θόρυβος: BD ὅτι θόρ., F^a θόρ. γάρ, F^b θόρ. δέ | ἐγέν. μέγ. cum ABD (μέγ. ἐγ.) EILR Pos (*magnus factus est*) . . F^a γέγονεν . . C om μέγας | ἐν Βηθλ. τῆς Ἰουδ. cum ABELR . . CFA Pos om τ. Ἰουδ. . . D ἐφ᾽ ὅλην τὴν Ἰουδαίαν | ἦλθον γάρ . . D ἤλθοσαν . . F^a ὅτι παρεγένοντο . . H καὶ ἰδού, omissis καὶ θόρυβος usque Ἰουδαίας | μάγοι cum ABEG (ζητοῦντες μάγοι καὶ λέγ.) HILR Pos . . F^b add ἐκ Περσίδος . . CF^a (item D ?) add ἀπὸ ἀνατολῶν | λέγοντες: H praem παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα | ὁ τεχθ. (B γεννηθείς, E om) β. τ. Ἰουδ. . . F^a ὁ βασ. τ. Ἰ. γεννηθείς | I εἴδ. γ. ἀστέρα αὐτοῦ ἐν τ. ἀνατ. λάμποντα | αὐτόν: BEF^aHLR αὐτῷ

2. καὶ ἀκούσας: AEF^a ἀκούσ. δέ | Ἡρώδης: AL add ὁ βασιλεύς | ἐταράχθη: DF^a add λίαν | καὶ ἔπεμψεν (D$F^a$$F^b$ πέμψας) ὑπηρ. πρὸς (F^a ἐπί, I εἰς) τ. μάγ. | καὶ μετεπέμψ. (c. ABEF^bGHIR Pos; D μετέπεμψε; L μετεκαλέσατο, C ἀπέστειλε πρὸς) τοὺς (F^b αὐτοὺς καὶ τούς, H αὐτοὺς καὶ καλέσας τοὺς) ἀρχιερ. (D ἱερεῖς, H. ἀρχ. καὶ τοὺς γραμματεῖς) . . F^a nil nisi καὶ ἱερεῖς | καί: F^aH om | ἀνέκρινεν αὐτ. λέγων: DEF^aG ἀνέκρ. (G ἔκρινεν) αὐτ. ἐν τῷ πραιτωρίῳ αὐτοῦ (EF^a om) λέγ. αὐτοῖς (D om) . . H ἐπυνθάνετο παρ᾽ αὐτῶν | πῶς (DEF^b ποῦ) γέγρ. (AF^b add ὑμῖν; E add τὰ) περὶ τ. Χρ., ποῦ (F^b ὅτι) γενν. cum ABDEF^bILR Pos . . F^a ποῦ γέγρ. ὑμῖν περὶ τοῦ βασιλέως Χριστοῦ, ἢ ποῦ γενν. . . CH ποῦ ὁ Χριστὸς γενν. | λέγουσιν αὐτῷ cum BEF^a (praem τότε) F^bHILR Pos . . AC οἱ δὲ εἶπον . . D om | R om γὰρ | γέγραπται: H add ἐν τῷ προφήτῃ . . DF^a add καὶ σὺ Βηθλεέμ, γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ γάρ (D om) μοι ἐξελεύσεται ἡγούμενος (D εἰς ἄρχοντα καὶ ἡγούμενος), ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν (D τῷ λαῷ τῷ) Ἰσραήλ | B om κ. ἀπέλ. αὐτ. | καὶ ἀπέλυσεν ($F^a$$F^b$ ἀπολύσας) αὐτούς (F^a τοὺς ἀρχιερεῖς). καὶ ($F^a$$F^b$ om) ἀνέκρ. τοὺς μάγ. (F^a αὐτοὺς ἐν τῷ πραιτωρίῳ τοὺς μάγους) λέγ. αὐτοῖς (F^b om) . . GH τοῖς δὲ (H καὶ τοῖς) μάγοις εἶπεν, item D καὶ εἶπε πρὸς τοὺς μάγους Ἡρώδης | τί (I ἢ τί) εἴδετε (A ἴδεται, I ἴδηται) σημεῖον (D σημ. εἴδ.) ἐπὶ τ. γεννηθ. (AF^a τεχθέντα) βασιλέα

καὶ εἶπον οἱ μάγοι· εἴδομεν ἀστέρα παμμεγέθη λάμψαντα ἐν τοῖς
ἄστροις τούτοις καὶ ἀμβλύνοντα αὐτούς, ὥστε τοὺς ἀστέρας μὴ
φαίνεσθαι· καὶ ἡμεῖς οὕτως ἔγνωμεν ὅτι βασιλεὺς ἐγεννήθη τῷ
Ἰσραήλ, καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτόν. καὶ εἶπεν Ἡρώδης·
ὑπάγετε καὶ ζητήσατε· καὶ ἐὰν εὕρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως
κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτόν. 3 καὶ ἐξῆλθον οἱ μάγοι. καὶ
ἰδοὺ ὃν εἶδον ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ προῆγεν αὐτοὺς ἕως εἰσ-
ῆλθον εἰς τὸ σπήλαιον, καὶ ἔστη ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ σπηλαίου.

(H -λέαν, D Χριστὸν βασιλέα) .. BILR Pos add ἀναγγείλατέ μοι | κ. εἶπ. (BILR Pos add αὐτῷ) οἱ μάγοι .. F^a οἱ δὲ εἶπ. αὐτῷ | εἴδομεν (F^b H ἴδομεν) ἀστέρα παμμεγέθη (G -θήτατον, H -θέστατον; F^b om, sed add ἐν τῇ ἀνατολῇ) λάμψαντα (cum CF^{a}GH, item F^b ὑπερλάμψαντα, AE om) ἐν τ. ἄστρ. τούτοις (cum CE, [item D, vide infra]; AF^{a}GH τοῦ οὐρανοῦ. F^b ὑπὲρ πάντα ἀστέρα) καὶ ἀμβλύνοντα (cum ABF^{a}F^{b}G; H καταμβλ.; C ἀμβλύναντα) αὐτούς (E αὐτά, F^a τοὺς ἄλλους ἀστέρας) cum ACEF^{a}F^{b}GH .. BILR Pos ἀστὴρ αὐτοῦ ἐγεννήθη (Pos *nata est.* B ἐφάνη, R add μέγας) καὶ ἔλαμψεν ἐν τοῖς ἄστροις τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἤμβλυνεν αὐτούς | ὥστε τοὺς ἀστ. (IR Pos om τ. ἀστ., F^a αὐτούς post φαίν.) μὴ φαίνεσθ. cum ABEF^{a}HILR Pos .. F^b ὥστε μὴ φαίνειν .. C τοῦ φαίνειν | καὶ ἡμεῖς (BHR Pos om) οὕτως (IL om) ἔγνωμεν (F^b ἐγνώκαμεν) cum BEF^{b}HILR Pos .. A κ. ἡμεῖς οἴδαμεν .. CF^a κ. ἔγνωμεν | βασιλ. ἐγενν. (F^b ἐτέχθη) τῷ (E ἐν τῷ) Ἰσρ. cum ACEF^b .. BF^{a}HILR Pos βασ. (F^a ὁ βασ.) ἐγ. μέγ. (F^{a}IL μέγ. ἐγ.; Pos *natus est rex magnus*) τῷ (F^a ἐν τῷ) Ἰσρ. | καὶ ἦλθ. π. α. cum BEF^{b}HILR Pos .. CF^a κ. διὰ τοῦτο ἦλθ. π. α. .. A om | D inde ab εἴδομεν usque προσκ. αὐτόν sic: εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτόν. ὁ δὲ ἀστὴρ ὁ προάγων ἡμᾶς ὑπερφαίνων ἦν τοῖς ἄστροις τούτοις, καὶ οὕτως ἔγνωμεν ὅτι βασιλ. ἐγεννήθη τῷ Ἰσρ. | καὶ εἶπ. (F^{a}E εἶπε δὲ) αὐτοῖς (cum ABEF^{a}HILR; D πρὸς αὐτούς, C Pos om) Ἡρ. (DI ὁ Ἡρ.; F^b add ὁ βασιλεύς) | ὑπάγ. καὶ ζητήσατε (D ἐκζητ.) cum BDF^{b}HILR Pos .. A ποῦ γεννᾶται ἀναζητήσατε, E ἀναζητήσατε ποῦ γεγέννηται .. F^a πορευθέντες ἀναζητήσατε ἀσφαλῶς, C πορευθέντες ἀκριβῶς ἐκζητήσατε περὶ τοῦ παιδίου | ἐάν cum ABEF^{b}HIR .. CD ἐπάν .. L om | L εὑρήσετε .. D εὕροιτε αὐτόν | BIH ἀναγγείλατε | D ἵνα ἐλθὼν κἀγώ | BHR προσκυνήσω αὐτῷ. Item antea BHIR προσκυνῆσαι αὐτῷ.

3. καὶ ἐξῆλθ. (D add ἀπ᾽ αὐτοῦ) οἱ μάγ. (BH add ἀπὸ προσώπου τοῦ βασιλέως): I καὶ ἐξελθόντες οἱ μάγοι .. F^a ἐξελθόντες δὲ οἱ μάγ. ἐπορεύοντο | καὶ ἰδοὺ (F^b add εὐθέως) ὃν εἶδον (R ἴδον) ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατ. (R om ἐν τ. ἀν.) cum ABEF^{b}GR; item L κ. ἰδοὺ ὃν ἴδον οἱ μάγοι ἀστέρα .. CDF^{a}HI Pos κ. ἰδοὺ ὁ (DF^a om) ἀστήρ, ὃν εἶδον ἐν τ. ἀνατ. | προῆγεν (DEF^{a}F^b προσῆγ.) αὐτούς c. ABEF^{a}F^{b}GHILR .. D πρ. αὐτοῖς, C πρ. αὐτῶν | ἕως (BF^{b}LR; DI add οὗ) εἰσῆλθον (BLR; DF^{b}I ἦλθον) εἰς τὸ σπ. (I ἐπὶ τὸ σπή., DF^b ἐν τῷ σπηλαίῳ) cum BDF^{b}ILR; D ἕως οὗ εἰσῆλθεν, item Pos *quousque intravit in speluncam* .. ACF^{a}GH ἕως οὗ (AGH om) ἐλθών | καὶ ἔστη (B add ὁ ἀστήρ) ἐπὶ τὴν κεφαλὴν (E ἐ. τῇ -λῇ, B ἐπάνω) τοῦ σπηλαίου (D τοῦ παιδίου, E οὗ ἦν τὸ παιδίον, L

καὶ εἶδον οἱ μάγοι τὸ παιδίον μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας, καὶ ἐξέβαλον ἀπὸ τῆς πήρας αὐτῶν δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν. 4 καὶ χρηματισθέντες ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου μὴ εἰσελθεῖν εἰς τὴν Ἰουδαίαν, δι᾽ ἄλλης ὁδοῦ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

XXII.

1 Γνοὺς δὲ Ἡρώδης ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ὀργισθεὶς ἔπεμψεν φονευτὰς λέγων αὐτοῖς· τὰ βρέφη ἀπὸ διετοῦς

---

add οὗ ἦν τὸ παιδ.) c. (B)(D)(E)I(L)R Pos; F^b οὗ ἦν τὸ παιδ., καὶ ἔστη ἐκεῖ.. CGH ἔστη ἐν τῷ σπηλαίῳ (C ἐπάνω τοῦ σπηλαίου) ἐπὶ τὴν κεφαλὴν (C ἐ. τῆς -λῆς, G ἐ. τῇ -λῇ) τοῦ παιδίου .. A ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον .. F^a ἔστη ἐπάνω τοῦ σπηλαίου, οὗ ἦν τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ | καὶ εἶδον (ILR ἴδ.) οἱ μάγ. (I add καὶ προσεκύνησαν)· τὸ παιδ. μετὰ τ. μ. α. Μαρίας (Pos Μαρ. τ. μ. α.) cum BILR Pos; F^a καὶ ἰδόντ. τὸ παιδ. μετὰ Μαρ. τ. μ. αὐτ., E ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ μ. ἑστῶτα μετὰ τ. μ. α. Μαρίας .. ACD (Syr) καὶ ἰδόντ. (A ἰδόντ. δὲ) οἱ μάγ. (Syr om) τὸ παιδ. (C αὐτὸ οἱ μ., D αυτὸν οἱ μ.) μετὰ τ. μ. α. Μαριάμ (AD με. Μαρίας τ. μ. α.), πεσόντες (C om) προσεκύνησαν αὐτῷ (C αὐτό, D αὐτόν) .. GH ἰδόντ. δὲ οἱ μάγ. τήν τε (G om) Μαριὰμ καὶ τὸ παιδίον, θέντες τὰ γόνατα προσεκύνησαν αὐτῷ .. F^a om | καὶ (EF^b om) ἐξέβαλον (cum $F^a$$F^b$GHIL, R ἐξέβαλλον, B Pos ἐκβαλόντες, AE ἐξενέγκαντες) ἀπὸ (LR ἐκ) τῆς πήρας (cum ABEF^bGHLR; F^aI ἀπὸ τῶν θησαυρῶν, Pos *de suis marsupiis*) δῶρα, (cum BEF^bILR Pos, AF^aGH om) χρυ. καὶ (B Pos om) λίβ. κ. σμύρν. (cum F^aGHR; BEI add [I καὶ] προσήνεγκαν αὐτῷ, A αὐτῷ προσήνεγκαν, Pos *dederunt illi* ante χρυσόν, F^b προσεκύνησαν αὐτῷ, L add καὶ δώσαντες αὐτὰ τῷ Χριστῷ) .. C καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν .. Syr καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυ. κ. σμύρν. κ. λίβα.

4. L καὶ παραυτίκα χρηματισθ. | ὑπὸ τοῦ (cum BF^aHL; C ἁγίου, AEGR Syr om) ἀγγέλου .. DI κατ᾽ ὄναρ .. F^a praem κατ᾽ ὄναρ | μὴ εἰσελθεῖν (cum ACE; GH ἐπανελθεῖν) εἰς τὴν Ἰουδαίαν (G ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, C add πρὸς Ἡρώδην) cum ACEGH .. BDF^aILR Pos μὴ (D praem τοῦ) ὑποστρέψαι (R ὑποστρέφειν, BDF^a ἀνακάμψαι) πρὸς Ἡρώδην (B Ἰουδαίαν, F^a add εἰς τὴν Ἰουδαίαν) | B δι᾽ ἑτέρας ὁδοῦ | ἐπορεύθ. cum ABCH Syr .. DF^aILR ἀνεχώρησαν | εἰς. τ. χώρ. αὐτῶν: LR εἰς τὰ ἴδια. In fine capitis N add (ex Matthaeo) ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ᾽ ὄναρ τῷ Ἰωσὴφ λέγων· ἀναστὰς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω σοι· μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. ὁ δὲ Ἰωσὴφ φοβηθεὶς νυκτὸς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἀπῆλθεν εἰς Αἴγυπτον, καὶ διῆγεν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς Ἡρώδου. καὶ ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου.

XXII, 1. Γνοὺς δέ cum CF^a Syr .. BHILR Pos ἰδὼν δέ .. ADEF^b τότε ἰδών (item N τότε Ἡρώδ. ἰδών) | I ἀπὸ τ. μάγων .. L ὑπὸ τ. ἀστρολόγων | ὀργισθείς (F^a praem καί) .. N θυμωθείς .. DF^b ἐθυμώθη λίαν, καί | ἔπεμψ. φον.

καὶ κατωτέρω ἀποκτείνατε. [2] καὶ ἀκούσασα Μαριὰμ ὅτι ἀναιροῦνται τὰ βρέφη, φοβηθεῖσα ἔλαβεν τὸ παιδίον καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸ καὶ ἔθηκεν ἐν φάτνῃ βοῶν. [3] ἡ δὲ Ἐλισάβετ, ἀκούσασα ὅτι Ἰωάννης ζητεῖται, λαβοῦσα αὐτὸν ἀνέβη εἰς τὴν ὀρεινήν, καὶ περιεβλέπετο ποῦ αὐτὸν κρύψει· καὶ οὐκ ἦν τόπος

---

cum AEF[a]L Syr Pos . . BCDIR ἐπ. αὐτοῦ (C om; D post φον. pon) τοὺς φον. . . F[b] πέμψας, N ἀποστείλας . . H αὖθις | λέγων αὐτοῖς· τὰ βρέφη ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω ἀποκτείνατε cum AE . . CF[a] Syr κελεύων (C κελεύσας) αὐτοῖς ἀνελεῖν πάντα (C Syr om) τὰ βρέφη ἀπὸ διετ. κ. κατ. . . BILR Pos ἀνελεῖν πάντα τὰ παιδία (R π. τ. βρέφη, L πάντας τοὺς παῖδας) ἀπὸ διετοῦς (R δύο ἐτῶν) κ. κατ. . . DF[b]H καὶ (F[b]H om) ἀνεῖλεν πάντας τοὺς παῖδας (H πάντα τὰ βρέφη) ἀπ. δ. κ. κατ. Praeterea BDF[b]IR Pos add (R post βρέφη) τοὺς (BR τά; I om) ἐν (DR add τῇ) Βηθλεέμ, item GH Syr κατὰ τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος (Syr om τ. φαιν. ἀστ.), ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων. N vero sic (post θυμωθεὶς ἀποστείλας): ἀνεῖλε πάντας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ παῖδας καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου· φωνὴ ἐν Ῥαμᾷ ἠκούσθη, θρῆνος καὶ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολύς· Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίν.

2. καὶ (Syr om) ἀκούσασα c. ABDHIL Syr Pos . . CF[a]F[b]R (item E ut videtur) ἀκούσ. δέ | AF[a]F[b] Μαρία | ὅτι ἀναιροῦνται (A ἀναιρεῖ, E ἀναιρεῖται) τὰ βρ. (A add ὁ Ἡρώδης, D ὑπὸ Ἡρώδου) cum ABDLR Pos . . CF[a] H (item E hoc ordine?) ὅτ. τὰ βρ. ἀναιροῦνται . . F[b] om | φοβηθ. (F[b] praem καί) ἔλαβεν (F[b] ἐσπαργάνωσε, E add καὶ αὐτή) τὸ παιδίον (BEIR τὸν παῖδα, Syr *Iesum*, D add Ἰησοῦν) κ. ἐσπαργάνωσεν (L σπαργανώσασα) αὐτὸ (BDIR αὐτόν. EF[b] om κ. ἐσπ. αὐτ.) καὶ (I om) ἔθηκ. (DH Pos ἀνέκλινεν, F[b] ἔκρυψεν) ἐν (cum EILR; F[a] praem αὐτό, BDH αὐτόν. Post ἐν DEH add τῇ) φάτν. (EH add τῶν) βοῶν (DF[b]LR om. F[a] add διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.) cum BDEF[a]F[b]GHILR Syr Pos . . A φοβ. ἔλαβε τὸ παιδίον καὶ ἐπορεύθη εἰς Αἴγυπτον, item C φοβ. ἔλ. τὸ παιδ. μετὰ Ἰωσὴφ καὶ ἀπεδήμησεν εἰς Αἴγυπτον, καθὼς ἐχρηματίσθη αὐτοῖς. Praeterea vero ex decem illis addunt F[b]GH haec: καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ (H om κ. ὄ.) ἐφάνη (H παρέστη) τῷ Ἰωσὴφ λέγων· ἀναστὰς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ὕπαγε (F[b] φεῦγε) εἰς Αἴγυπτον, perguntque GH ἕως ἂν ἔλθω (G ἔλθῃ?) πρὸς σέ: F[b] vero sic pergit: μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ βρέφος τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. ἐγερθεὶς δὲ ὁ Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἀπῆλθεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπως πληρωθῇ τὸ ὑπὸ τοῦ προφήτου ῥηθέν· ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου.

3. ἀκούσασα ὅτι Ἰωάνν. ζητ. (F[a] ὅτι ὁ υἱὸς αὐτῆς μέλλει ζητεῖσθαι) λαβ. αὐτόν (H λαβ. τὸν Ἰωάννην, Pos haec om) cum ABDEF[a]HILR Syr Pos . . C nil nisi λαβοῦσα τὸν Ἰωάννην | R ἀνέβ. ἐν τῇ ὀρεινῇ, D ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος | ποῦ (A add ἂν) αὐτόν: F[a] τόπον ἐν ᾧ, posito αὐτόν post ἀποκρύψ. | κρύψει (-ψῃ E, -ψαι D) cum ABDEH . . CF[a] ἀποκρύψει, R ἀποκρύψῃ, F[b] κατακρύψει | καὶ οὐκ ἦν cum ABEF[a]HILR Pos . . C add αὐτοῖς, D αὐτῇ | ἀποκρυφῆς: AF[a]EHR

ἀποκρυφῆς. καὶ στενάξασα ἡ Ἐλισάβετ φωνῇ μεγάλῃ λέγει· ὄρος θεοῦ, δέξαι μητέρα μετὰ τέκνου. οὐ γὰρ ἠδύνατο ἀναβῆναι ἡ Ἐλισάβετ. καὶ παραχρῆμα ἐδιχάσθη τὸ ὄρος καὶ ἐδέξατο αὐτήν. καὶ ἦν διαφαῖνον αὐτοῖς φῶς· ἄγγελος γὰρ κυρίου ἦν μετ' αὐτῶν, διαφυλάσσων αὐτούς.

XXIII.

1 Ὁ δὲ Ἡρώδης ἐζήτει τὸν Ἰωάννην, καὶ ἀπέστειλεν ὑπηρέτας πρὸς Ζαχαρίαν λέγων· ποῦ ἀπέκρυψας τὸν υἱόν σου; ὁ

ἀπόκρυφος . . D Syr om | καὶ στενάξ. (A στεν. δέ, D τότε στεν.) ἡ (I om) Ἐλισ. (AD om ἡ Ἐλ.) φω. μεγ. (A μεγ. τῇ φω.) λέγει (A ante μεγ., I ἔφη, DR εἶπεν) cum ABDHILR Pos; similiter L καὶ ἀναβλέψασα εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ κράξασα ἡ Ἐλισάβετ φω. μεγάλῃ καὶ ἀναστενάξασα εἶπεν . . E στεν. δὲ Ἐλισ. λέγει . . F[a]C καὶ (C τότε) στενάζουσα (C -ξασα) λέγει | ὄρος θεοῦ cum ABF[a]EHILR Syr Pos . . C ὄρος ὄρος . . D ὦ ὄρος | δέξαι . . D οὐ δέχει | μετὰ τέκνου: E add ἀδικῶς διωκομένους | οὐ γὰρ ἠδύνατο (HI ἐδύν.) ἀναβῆναι (E ἀνελθεῖν, F[a]F[b] προσαναβῆναι post ἡ Ἐλισ., C πορεύεσθαι, L κρύψαι αὐτό post ἡ Ἐλισ.) ἡ Ἐλισ. (CI om. D add τὸ ὄρος διὰ τὸν φόβον) cum BCDEF[a]F[b]HILR Pos . . AF[b] Syr om | F[b] om παραχρῆμα | τὸ ὄρος (EF[a]I add ἐκεῖνο) . . L ἡ γῆ | αὐτήν cum BC Syr Pos, item ut videtur EI, item H additis μετὰ τοῦ τέκνου αὐτῆς . . D τὴν Ἐλισάβετ, AF[b] αὐτούς, L αὐτὸν μετ' αὐτῆς . . F[a] om, item R om κ. ἐδέξ. αὐτ. | καὶ (BHL Syr add τὸ ὄρος) ἦν (C add τὸ ὄρος ἐκεῖνο) διαφαῖνον (C φαῖνον, F[a] διαφαίνων, BHLR διέφαινεν. I Pos διέφαινεν δέ) αὐτοῖς (EG αὐτῇ) φῶς (C om, item F[a], Syr add μέγα) cum BCEF[a]GHILR Syr Pos . . A καὶ ἦν φῶς μέγα μετ' αὐτῶν, item D καὶ ἦν φῶς μέγα ἐν τῷ ὄρει ἐκείνῳ ὥστε φαίνειν αὐτοῖς . . F[b] om | ἄγγ. γὰρ κυρ. ἦν μετ' αὐτῶν διαφυλάσσων (R -ττων, F[b] φυλάττων, L καὶ διεφύλασσεν) αὐτούς c. BEF[b]GHLR Syr Pos . . AI ἄγγ. γ. κυρ. ἦν φυλάσσων (I διαφυλάττων) αὐτούς . . F[a] (cum antecedd coniungens) ἄγγ. κυρ. καὶ διαφυλάττων αὐτούς, D ἄγγ. γ. ἦν κυρ. ὁ φαίνων καὶ φυλάσσων αὐτούς . . C καὶ ἄγγ. κυρ. ὁδηγῶν αὐτούς | Eust rursus (cf. supra ad cap. XII.) haec habet: καὶ τῶν μάγων ἀπὸ ἀνατολῆς ὡς βασιλεῖ προσκυνησάντων μετὰ δώρων αὐτῷ ὁ Ἡρώδης ἐταράχθη, καὶ διενοεῖτο ἀνελεῖν παραχρῆμα αὐτόν. ὁ δὲ ὑπὸ Ἰωσὴφ καὶ τῆς Μαρίας εἰς Αἴγυπτον ἀπεκομίσθη καὶ τὸν ἐξ Ἡρώδου διέφυγε θάνατον. αὐτὸς δὲ ἀγνοήσας τὴν φυγὴν πάντα τὰ ἐν τῇ Βηθλεὲμ παιδία ἀναιρεθῆναι προσέταξεν, ἐν οἷς καὶ τὸν Ἰωάννην ἔτι νήπιον ὄντα ἀνελεῖν ἐσπούδα. ἡ δὲ Ἐλισάβετ ἁρπάσασα αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον ἔφυγε, καὶ εὐξαμένης αὐτῆς διεσχίσθη τὸ ὄρος καὶ μετὰ τοῦ παιδίου αὐτὴν ἐδέξατο, καὶ ἄγγελος κυρίου διεφύλαττεν αὐτούς.

XXIII, 1. F[a] ζητήσας τὸν Ἰω. ἀπέστειλεν | D καὶ ἀποστείλας | ὑπηρέτας cum ABDEF[a]ILR Pos . . C add εἰς τὸ θυσιαστήριον κυρίου, item H ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, item (post Ζαχαρ.) F[a] ὄντα ἐν τῷ θυσιαστ., Syr εἰς τὸ ἱερὸν | πρ. Ζαχαρίαν c. ACEI Syr, item F[a] . . BDHLR Pos add τὸν πατέρα αὐτοῦ | D

δὲ ἀπεκρίνατο λέγων αὐτοῖς· ἐγὼ λειτουργὸς ὑπάρχω τοῦ θεοῦ καὶ προσεδρεύω τῷ ναῷ κυρίου, οὐκ οἶδα ποῦ ἐστὶν ὁ υἱός μου.
2 καὶ ἀπῆλθον οἱ ὑπηρέται καὶ ἀνήγγειλαν τῷ Ἡρώδῃ ταῦτα πάντα. καὶ ὀργισθεὶς ὁ Ἡρώδης εἶπεν· ὁ υἱὸς αὐτοῦ μέλλει βασιλεύειν τοῦ Ἰσραήλ. καὶ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν πάλιν λέγων· εἰπὲ τὸ ἀληθές· ποῦ ἐστὶν ὁ υἱός σου; οἶδας γὰρ ὅτι τὸ αἷμά σου ὑπὸ τὴν χεῖρά μου ἐστίν. καὶ ἀπῆλθον οἱ ὑπηρέται καὶ

λέγων αὐτῷ . . F[a] Syr καὶ εἶπεν αὐτῷ | ἀπέκρυψας (I ἔκρυψας) τ. υἱ. σου . . D ἐστὶν ὁ υἱός σου | ὁ δὲ (Syr Zacharias) ἀπεκρίνατο (cum AEHR, BD ἀπεκρίθη) λέγ. αὐτοῖς (cum AE; DH αὐτ. λέγ., BR Pos om αὐτ.) cum ABDEHR Pos; item L ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει . . I ὁ δὲ ἔλεγεν . . CF[a] ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς | ὑπάρχω . . D εἰμί | τοῦ θεοῦ cum BDEF[a]HILR (add μου) Syr Pos . . C κυρίου τοῦ θεοῦ . . A κυρίου μου | προσεδρ. cum AEF[a] H, item Eust . . BCR alii παρεδρεύω (B -εύων) | τῷ ναῷ κυρίου cum BHILR Syr Pos . . A τ. ν. τοῦ θεοῦ, C alii τ. ν. αὐτοῦ . . F[a] et Eust τῷ θυσιαστηρίῳ | οὐκ (DL Syr καὶ οὐκ) οἶδα (R add δὲ) ποῦ etc cum BDHLR Pos . . C καὶ οὐ γινώσκω ποῦ etc . . F[a] καὶ πόθεν γινώσκω ποῦ etc . . AE ὁ δὲ υἱός μου οὐκ ἔστιν σὺν ἐμοί

2. καὶ ἀπῆλθ. οἱ ὑπηρ. (Syr om, E add αὐτοῦ) καὶ ἀνήγγ. (AF[b] ἀπήγγ.) τῷ Ἡρ. (E om τ. Ἡρ., F[b] Syr αὐτῷ, A Pos post ταῦτ. π. pon) ταῦτ. πάντ. (F[b] πά. τὰ ῥήματα ταῦτα; Syr om, Pos om πάντ.) c. ABEF[b]HILR Syr Pos . . F[a] πορευθέντες δὲ ὑπηρέται ἀνήγγ. τῷ Ἡώδῃ ταῦτα, item C οἱ δὲ ὑπηρ. πορευθέντ. ἀνήγγ. τῷ Ἡρώδῃ . . D καὶ ἀπηγγέλθη ταῦτα τῷ Ἡρώδῃ. Praeterea ADE add καὶ (E om) ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ μέλλει (D post ὅτι) βασιλεύειν (E add ἐν Ἰσραήλ) | καὶ (F[b] add ἐπὶ πλεῖον) ὀργισθ. (F[a] ὀργ. δὲ) ὁ Ἡρ. εἶπεν· ὁ (F[a] μὴ ὁ, F[b] τάχα ὁ) υἱ. αὐτ. μ. βασ. τοῦ (R τῷ, F[a]I ἐν τῷ) Ἰσρ. cum BF[a] F[b] HILR Pos (Syr) . . C nil nisi καὶ ὀργισθεὶς ὁ Ἡρώδης . . ADE plane om | κ. ἀπέστ. πρ. αὐτ. (D om; Pos *ad Zachariam* post πάλιν) πάλιν (D Syr add ὑπηρέτας) λέγ. cum BHILR Pos (Syr) . . C ἀπέστ. ἐκ δευτέρου πρὸς Ζαχαρίαν λέγων . . AEF[b] κ. ἔπεμψεν ἐκ δευτ. (F[b] om ἐ. δ.) τοὺς (A praem Ἡρώδης) ὑπηρέτ. αὐτοῦ πρὸς Ζαχαρ. (A om πρ. Ζαχ.) λέγ. . . F[a] κ. πέμψας τοὺς ὑπηρέτ. αὐτοῦ πρὸς Ζαχαρ. εἶπε | εἰπὲ τὸ ἀληθές (E τἀληθῆ) c. ABEHILR Pos (Syr) . . CF[a]F[b] εἰπέ μοι (F[a] ἡμῖν) τὸ ἀληθ. (F[b] τὰ ἀληθῆ) . . D εἰπέ μοι | ποῦ ἐ. ὁ υἱ. σου . . D ποῦ ἔκρυψας τὸν υἱόν σου | οἶδας γάρ cum ACF[a], item E ut videtur . . DH Syr Pos Eust οὐκ οἶδας . . BILR εἰδώς | A ὑπὸ τὰς χεῖράς μου . . D ὑπὸ τῆς χειρός μου | καὶ ἀπῆλθον οἱ (I om) ὑπηρέται καὶ ἀπήγγειλαν (I εἶπον) αὐτῷ (R τῷ Ζαχαρίᾳ) ταῦτα πάντα (F[b] Syr om τα. πάντα. Pos *talia ipsi Zachariae*) c. BF[a] HILR Syr Pos; item EF[a] οἱ δὲ ὑπηρ. ἀπελθόντες ἀπήγγ. αὐτῷ ταῦτ. πάντα . . C οἱ δὲ ὑπηρ. ἀπῆλθον καὶ ἀνήγγειλαν τῷ Ζαχαρίᾳ ταῦτα . . AD om. Pergit Eust: πέμπει γοῦν πρὸς Ζαχαρίαν ὁ Ἡρώδης· δὸς τὸν υἱόν σου· ποῦ ἔκρυψας αὐτόν; ἀπάγγειλόν μοι. ὁ δὲ Ζαχαρίας ἀντεπιστέλλει φάσκων αὐτῷ· ἐγὼ τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύων ἀεί, τί ἐγένετο ὁ υἱός μου οὐκ ἐπίσταμαι. καὶ ὀργισθεὶς ὁ Ἡρώδης πάλιν ἐπέστελλεν αὐτῷ· δὸς ἔξω, λέγων, τὸν υἱόν σου· οὐκ οἶδας ὅτι τὸ αἷμά σου ὑπὸ τὴν χεῖρά μου ἐστίν;

ἀπήγγειλαν αὐτῷ ταῦτα πάντα. [3] καὶ εἶπε Ζαχαρίας· μάρτυς εἰμὶ τοῦ θεοῦ, εἰ ἐκχέεις μου τὸ αἷμα· τὸ γὰρ πνεῦμά μου ὁ δεσπότης δέξεται, ὅτι αἷμα ἀθῷον ἐκχέεις εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ ναοῦ κυρίου. καὶ περὶ τὸ διάφαυμα ἐφονεύθη Ζαχαρίας. καὶ οὐκ ᾔδεισαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ὅτι ἐφονεύθη.

XXIV.

[1] Ἀλλὰ ἀπῆλθον οἱ ἱερεῖς εἰς τὴν ὥραν τοῦ ἀσπασμοῦ, καὶ οὐκ ἀπήντησεν αὐτοῖς κατὰ τὸ ἔθος ἡ εὐλογία τοῦ Ζαχαρίου.

---

3. καὶ εἶπε Ζαχ. cum ABEHILR Syr, item omisso Ζαχ. F[b], item Pos: *Dixit autem* . . C καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ζαχ., D καὶ ἀκούσας ταῦτα Ζαχ. ἀνταπεκρίθη λέγων | μάρτυς εἰμὶ (H γίνωμαι) τοῦ θεοῦ (ita AEF[a]F[b] [add τοῦ ζῶντος] HLR, etiam Eust; sed BI Pos μάρτυς ὁ θεὸς ὅτι [I om] οὐ γινώσκω ποῦ ἐστὶν, Pos insuper add *filius meus*) εἰ ἐκχέεις (cum AER, F[a] καὶ ἐὰν χέητε, F[b] ἐκχέου, L ὅτι ἐκχεεῖ, H ἐκχεεῖ, BI Pos σὺ μὲν [I om] οὖν ἐκχεεῖς, similiter Eust) μου τὸ αἷμα· τὸ γὰρ (cum AE Pos; BF[b]ILR τὸ δέ, F[a]H τό) πν. μου ὁ δεσπότ. (cum AEF[b]; BF[a]HIL Pos Eust ὁ θεός) δέξεται (cum ABEHILR Pos, item ut videtur Eust; F[b] δέχεται, F[a] λήψεται), ὅτι (F[a] πλὴν ὅτι) αἷμ. ἀθῷ. (cum AEH Pos; BF[b]ILR Eust ἀθ. αἷμ.) ἐκχέεις (cum ABF[b]IR Pos Eust; E ἐκχύνεις, HL ἐκχεεῖ. F[a] αἷμ. ἐκχεῖτε ἀθῷ.) εἰς (A ἐπὶ) τὰ πρόθ. τ. ν. κυρ. (εἰς usque κυρ. cum AB EHIL Eust, item R omisso τοῦ ναοῦ. F[a] cum sqq coniungens add παρὰ τὰ πρόθ. τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, item Pos omissis κ. τ. θυσιαστ.) c. ABEF[a]F[b]HI (I cum εἰς τά etc coniungens add παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου) L Pos (Eust) . . C εἴπατε τῷ Ἡρώδῃ· εἰ καὶ τὸ αἷμά μου ἐκχεεῖς, τὸ πνεῦμά μου ὁ θεὸς λήψεται· πλὴν ὅτι ἀθῷον αἷμα ἐκχύνεις παρὰ τὰ πρόθυρα τοῦ ναοῦ κυρίου· οὐ γὰρ γινώσκω ποῦ ἐστὶν ὁ υἱός μου, D εἰ καὶ τὸ αἷμά μου ἐκχεεῖς, ἀλλ' ὅμως τὸ πνεῦμα ὁ δεσπότης κύριος εἰσδέξεται. . . Syr: Dominus testis est quod fundis sanguinem meum, sed spiritum meum dominus recipiet, quoniam fundes sanguinem innocentem, sine crimine. | διάφαυμα cum AB (-φαυσμα) DEHLR Syr Eust (vide infra) . . CF[a] Pos διάφραγμα (*interseptum*) | ἐφονεύθη . . A ἐσφάγη | καὶ οὐκ ᾔδ. οἱ υἱ. Ἰσρ. (F[a] οἱ δὲ υἱ. Ἰσρ. οὐκ ἔγνωσαν) ὅτι (cum AE; CF[b]H Syr πῶς, F[a] πότε) ἐφονεύθη (A πεφόνευται) cum AE, CF[b]H Syr, F[a] . . BDLR Pos om | Eust pergit: καὶ ὁ Ζαχαρίας ἔφη· μάρτυς εἰμὶ τοῦ θεοῦ, σὺ μὲν ἔχε (ἔκχεε? χέε?) μου τὸ αἷμα, τὸ δὲ πνεῦμά μου ὁ θεός. δέξαι δὲ καὶ (corrige ὁ θεὸς δέξεται. καὶ) γίνωσκε ὅτι ἀθῷον αἷμα ἐκχέεις εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ ναοῦ κυρίου. καὶ ὁ Ἡρώδης ἐπὶ τούτοις ὀργισθεὶς μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου ἀναιρεθῆναι αὐτὸν πρὸ τοῦ διαφαῦσαι προσέταξεν, πρὸς τὸ μὴ ὑπὸ τοῦ λαοῦ κωλυθῆναι αὐτοῦ τὴν ἀναίρεσιν.

XXIV, 1. Καὶ ἀπῆλθον etc cum BLR Pos aliis? . . CF[a]H Syr Ἀλλὰ τῇ ὥρᾳ τ. ἀσπ. ἀπῆλθον (F[a] ἦλθ.) οἱ ἱερ. (Syr om), item ut videtur E, similiter A Κατὰ δὲ τὴν ὥραν τ. ἀσπ. etc, D Ἐν δὲ τῇ ὥρᾳ τ. ἀσπ. etc. | καὶ οὐκ ἀπήντ. αὐτ. κατὰ τ. ἔθος (A om κ. τ. ἔθ., Syr post ἀπῆλθ. pon) ἡ εὐλογία τοῦ Ζαχ.

καὶ ἔστησαν οἱ ἱερεῖς προσδοκῶντες τὸν Ζαχαρίαν τοῦ ἀσπάσασθαι αὐτὸν ἐν τῇ εὐχῇ καὶ δοξάσαι τὸν ὕψιστον. [2] χρονίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐφοβήθησαν ἅπαντες· ἀποτολμήσας δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν εἰσῆλθεν, καὶ εἶδε παρὰ τὸ θυσιαστήριον αἷμα πεπηγὸς καὶ φωνὴν λέγουσαν· Ζαχαρίας πεφόνευται, καὶ οὐκ ἐξαλειφθήσεται τὸ αἷμα αὐτοῦ ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ ἔκδικος αὐτοῦ. καὶ ἀκούσας τὸν λόγον ἐφοβήθη, καὶ ἐξῆλθε καὶ ἀνήγγειλε τοῖς ἱερεῦσιν. [3] καὶ τολμή-

(A ἡ εὐχὴ Ζαχ.) cum ABF^bHLR Syr Pos . . DF^a κ. οὐκ ἀπ. αὐτ. Ζαχαρίας κατὰ τὸ ἔθος (D εἰωθὸς) καὶ (F^a ὡς) ηὐλόγησεν (F^a εὐλογεῖ) αὐτούς, C κ. οὐκ ἀπ. αὐτ. Ζαχαρίας κατὰ τὸ εἰωθός, E καὶ αὐτὸς οὐκ ἀπήντ. αὐτοῖς | καὶ ἔστησαν (F^a ἵσταντο) οἱ ἱερ. (E om) . . D om usque τὸν ὕψιστον | προσδοκῶντες (F^a -κοῦντες) τ. Ζαχ. (G om) τοῦ (G om) ἀσπάσασθαι (G ἀσπάσαι) αὐτὸν (F^a αὐτούς. A τοῦ ἀπαντῆσαι αὐτοῖς) ἐν τῇ (E om) εὐχῇ (F^aF^b om ἐ. τ. εὐχ.) c. ACEF^aF^bGH Syr . . BLR τοῦ ἀσπάσασθαι (R add τὸν) Ζαχαρίαν, Pos *salutare illum* | καὶ δοξάσαι τὸν ὕψιστ. (C Syr τ. θεόν, A τ. θεὸν τ. ὕψιστ.) c. ABCEHLR Syr Pos . . F^a (item F^bG ?) om

2. F^a χρονίζοντος | ἐφοβ. ἅπαντες (cum CH; ADEG πάντες, item Syr; BLR Pos om) . . F^a om | ἀποτολμήσας cum C Eust . . reliqui τολμήσας | δέ . . F^aL om | εἷς: AEH τις . . Eust εἷς τις | εἰσῆλθεν cum BCR (item L ut videtur) Pos, item Eust . . ADEF^aF^bGH Syr add εἰς τὸ ἁγίασμα (F^a add τοῦ θυσιαστηρίου) | καὶ εἶδε (H ἴδεν, A οἶδε) παρὰ (AE περὶ) τὸ θυσιαστ. (A ἁγιαστήριον, G add τοῦ) κυρ. (F^aF^b add τό, G τὸ αὐτό. F^a om π. τὸ θυσ. κυρ.) αἷμα (F^aF^b Syr add κείμενον καὶ) πεπηγός (Syr add *sicut lapidem*) cum ACEF^aF^bGH Syr . . BLR καὶ ἰδοὺ (L add τὸ) αἷμα παρὰ (L πρὸς) τὸ θυσιαστ. κυρίου . . Pos om una cum sqq. Statim enim pergit: *et renunciavit sacerdotibus quia Zach. est occisus. Et audientes audentesque ingressi sunt.* | καὶ φωνὴν λέγουσαν c. AF^bGH . . BDELR καὶ φωνὴ λέγουσα, item CF^a Syr κ. ἰδοὺ φωνὴ λέγουσα | ἕως ἂν c. ABDEHLR Eust . . CF^a ἕως οὗ | D ἔλθοι | ὁ ἔκδικος αὐτοῦ (R Eust om): F^a ὁ ἐκδικῶν, item D ὁ ἐκδικῶν αὐτόν | καὶ ἀκούσας cum ABDEF^bGHLR . . CF^a ἀκούσ. δέ. Syrus om καὶ ἀκούσας usque τὸ αἷμα αὐτ. λίθ. γεγεν. | τὸν λόγον cum BHLR . . F^a τοῦ λόγου . . AC (item E ut videtur) G τὸν λόγ. τοῦτον . . F^b τοὺς λόγους τούτους | ἐφοβήθη . . BLR add σφόδρα | καὶ ἐξῆλθε καί (DF^a Eust κ. ἐξελθών) cum ABEF^bLR, item DF^a . . C κ. ἐλθών | AD Eust ἀπήγγειλε | τ. ἱερεῦσιν cum BLR (item Eust ut videtur) . . sed ACD (item E ?) F^aGH add ἃ (D ταῦτα ἅπερ) εἶδε (A οἶδε, H ἴδεν) καὶ (H add ἃ) ἤκουσεν. De Pos vide supra. Praeterea GH add ἠμέφαζεν (-ζε) δὲ τὰς πύλας τοῦ ναοῦ τοῦ (H om) κυρίου | Eust sic pergit: Ὄρθρου δὲ οἱ ἱερεῖς παραγενόμενοι εἰς τὸν ναὸν ἐξενίζοντο κατὰ τὸ εἰωθὸς μὴ ὑπαντήσαντος αὐτοῖς τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἐπέμενον ἔξω. ὥρας οὖν παρελκούσης εἷς τις ἐξ αὐτῶν εἰσελθεῖν ἀπετόλμησεν. ὁ δὲ θεωρεῖ αἷμα πεπηγὸς παρὰ τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἀκούει φωνῆς λεγούσης· Ζαχαρίας πεφόνευται, καὶ οὐκ ἐξαλειφθήσεται τὸ αἷμα αὐτοῦ ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ ἔκδικος αὐτοῦ. ἀκούων γοῦν ταῦτα ἔμφοβος ἐγένετο, καὶ ἐξελθὼν τοῖς ἱερεῦσιν ἀπήγγειλεν.

3. καὶ τολμήσαντες (E ἐτόλμησαν καὶ) εἰσῆλθ. cum ACE . . BHLR ὡς δὲ

σαντες εἰσῆλθον καὶ εἶδον τὸ γεγονός, καὶ τὰ φατνώματα τοῦ ναοῦ ὠλόλυξαν, καὶ αὐτοὶ περιεσχίσαντο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ οὐχ εὗρον, ἀλλ' εὗρον τὸ αἷμα αὐτοῦ λίθον γεγενημένον. καὶ φοβηθέντες ἐξῆλθον καὶ ἀνήγγειλαν παντὶ τῷ λαῷ ὅτι Ζαχαρίας πεφόνευται. καὶ ἤκουσαν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τοῦ λαοῦ, καὶ ἐπένθησαν αὐτὸν καὶ ἐκόψαντο τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. [4] μετὰ δὲ τὰς τρεῖς ἡμέρας ἐβουλεύσαντο οἱ ἱερεῖς τίνα ἀντ' αὐτοῦ στήσουσιν, καὶ ἀνέβη ὁ κλῆρος ἐπὶ Συμεών·

ἤκουσαν, (L add παραυτίκα) ἐτόλμησαν εἰσελθεῖν (L καὶ εἰσῆλθον, R καὶ εἰσελθόντες). Similiter Pos (vide supra) . . DF^a καὶ εἰσῆλθον (D add ἅπαντες). Praeterea D add ἐν τῷ ναῷ, item L ἔνδον τοῦ θυσιαστηρίου | AHR ἴδον | καὶ τὰ (F^a τά τε, C τὰ δὲ) φατνώμ. (AE παθμώματα) τοῦ να. ὠλόλυξαν (sic AH alii ut videtur; CF^a ὠλόλ.) cum ACEF^{a}F^{b}H . . LR Pos καὶ ὀλολύζοντα τὰ φατν. τ. ναοῦ . . D τὰ φατν. τ. ν. πεπηγμένον (-μένου?) αὐτοῦ τοῦ αἵματος (?) . . B om | καὶ αὐτοὶ (F^b αὐτοὶ δέ, D om αὐτοί) περιεσχίσαντο (F^b -σχισαν, R σχισθήσαντο sic, C διεσχίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτῶν) ἀπὸ ἄνωθ. ἕως κάτω (E ἕ. κάτωθεν) cum BCDEF^{b}HLR . . F^a αὐτὰ δὲ περιεσχίσαντο ἀπὸ etc, similiterque Pos *et ipsa erant fissa a summo usque deorsum* . . A καὶ οὗτοι ἐθρήνησαν θρῆνον μέγαν | καὶ τὸ (C τὸ δὲ) σῶμα (cum ACDF^a Eust; BEF^{b}HLR πτῶμα) αὐτοῦ (D om) οὐχ εὗρον (F^b οὐχ εὑρέθη) | ἀλλ' (D εἰ μὴ) εὗρον (DEF^a om, L post αὐτοῦ pon) τὸ αἷμα (A σῶμα) αὐτ. (F^a add μόνον) | λίθον (cum ADEF^{b}GH; BLR praem ὡς, C ὡσεί) γεγενημένον (A γεγεννημ., G γενόμενον) . . F^a καὶ γενόμενον ὡσεὶ λίθος | καὶ φοβηθέντ. ἐξῆλθ. καὶ ἀνήγγ. (AF^b ἀπήγγ.) c. ABEF^{b}HLR Pos . . F^a Syr κ. ἀπελθόντες ἀπήγγ., item C ἐξελθόντ. δὲ ἀπήγγ., D καὶ ἀνήγγειλαν, Q καὶ ἀπήγγειλαν | παντὶ τῷ λαῷ cum BHLR (D ἅπαντα τὸν λαόν) . . C (?) F^a Pos Eust om παντί, AF^{b}Q Syr plane om | BLQR Syr Pos om πᾶσαι | τοῦ λαοῦ c. BCHQR Pos Syr . . DF^{a}L τοῦ Ἰσραήλ . . AE om | καὶ ἐπένθησαν αὐτ. κ. ἐκόψαντο (BR ἐκόπτοντο, F^a ἔκοψαν, F^b κ. ἐκόψαντο αὐτόν ante κ. ἐπένθ. α.) cum BEF^{a}F^{b}LQR Pos Syr; item CGH (item D videtur) omissis κ. ἐκόψαντο . . A καὶ ἐθρήνησαν | D om τρ. ἡμέρ. κ. τρ. νύ. (R. ἡμ. τρ. κ. νύ. τρ.) . . BF^{a}F^b Syr om κ. τρ. νύκτ. | Eust pergit: οἱ δὲ εἰσελθόντες τὸ μὲν σῶμα οὐκ εἶδον εἰ μὴ τὸ αἷμα, καὶ τὰς στολὰς ἑαυτῶν διαρρήξαντες ἐκόψαντο καὶ τῷ λαῷ ἀνήγγειλαν. καὶ τρία νυχθήμερα ἐπ' αὐτῷ θρῆνον ἐποίησαν.

4. μετὰ δὲ τ. τρ. ἡμ. cum BELR Pos . . C Syr μετὰ δὲ τ. ἡμέρ. ἐκείνας . . ADH μετὰ δὲ (A καὶ μετὰ) ταῦτα . . F^a nil nisi καί, item Q nil nisi δέ post ἐβουλεύσαντο | D om οἱ ἱερεῖς | τίνα ἀντ' αὐτοῦ (D add ἀρχιερέα) στήσουσιν (L -σωσι, D καταστήσωσιν) cum BDLR Pos . . CF^{a}H Syr τίνα στήσωσιν (C ἀναστήσωσιν, F^a ἀναστήσουσιν) εἰς τὸν τόπον τοῦ (C om) Ζαχαρίου (F^a τόπ. αὐτοῦ) . . AE ἵνα ἀναστήσουσιν (E -σωσιν) ἀντ' αὐτοῦ ἕτερον (E ἀντ. αὐτ. τινὰ εἰς τὸν τόπον τοῦ Ζαχαρίου), item Q ἵνα (corrige τίνα?) ἀναστήσωσιν εἰς τὸν τόπον Ζαχαρίου | καὶ ἀνέβη (F^b ἐπέπεσεν) ὁ κλῆρ. ἐπὶ (B add τὸν) Συμεών (sic BHR, rell -ῶνα) cum ABDEHLR Syr Pos, item F^b ut videtur . . CQ καὶ ἔβαλον κλήρους, καὶ ἔπεσεν ὁ κλ. ἐπὶ Συμεῶνα (Q Συμεών), item F^a καὶ

οὗτος γὰρ ἦν ὁ χρηματισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος, μὴ ἰδεῖν θάνατον ἕως ἂν ἴδῃ τὸν Χριστὸν ἐν σαρκί.

XXV.

1 Ἐγὼ δὲ Ἰάκωβος ὁ γράψας τὴν ἱστορίαν ταύτην ἐν Ἱερουσαλήμ, θορύβου γενομένου, ὅτε ἐτελεύτησεν Ἡρώδης, συνέστειλα ἐμαυτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἕως κατέπαυσεν ὁ θόρυβος ἐν Ἱερουσαλήμ, δοξάζων τὸν δεσπότην θεὸν τὸν δόντα μοι τὴν δωρεὰν καὶ τὴν

ἔβαλε Συμεὼν καὶ οἱ ἱερεῖς κλήρους αὐτῶν, ἀνέβη ὁ κλ. ἐπὶ Συμεών | οὗτος γὰρ (L δέ, Q Syr om) ἦν cum BD$E F^a$HLQR Syr Pos; item F^b τούτῳ γὰρ ἦν .. AC αὐτὸς γὰρ ἦν | ὁ χρηματισθείς c. ABHL, item CF^aR omisso ὁ .. Q κεχρηματισμένος .. F^b χρηματισμένον | LQ ὑπὸ τ. πνεύμ. τοῦ ἁγ. | μή c. ABDEF^aHLR Eust .. CQ τοῦ μή | ἕως ἄν .. D πρὶν ἄν, Q πρίν | τὸν Χρ. (Syr praem *dominum*, G add κυρίου) ἐν σαρκί c. ABEF^bGHLQR Syr Pos .. F^a τ. Χρ. κυρίου ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα .. C (item ut videtur D) Eust τ. Χρ. κυρίου. Post haec N add (ex Matth. 2, 19 sqq) τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρώδου ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ᾽ ὄναρ τῷ Ἰωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ λέγων· ἀναστὰς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ πορεύου εἰς Αἴγυπτον· τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες τὸ παιδίον. ὁ δὲ Ἰωσὴφ ἀναστὰς καὶ παραλαβὼν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραήλ. ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει ἀντὶ Ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρηματισθεὶς δὲ κατ᾽ ὄναρ ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν ὅτι Ναζαραῖος (?) κληθήσεται. Eust vero his absolvit historiam: καὶ μετὰ ταῦτα Συμεῶνα εἰς τὴν τάξιν αὐτοῦ κλήρῳ κατέστησαν, ὃς ὑπῆρχεν ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος χρηματισθεὶς μὴ ἰδεῖν θάνατον ἕως ἂν ἴδῃ τὸν Χριστὸν κυρίου.

XXV, 1. Ἐγὼ δέ cum ACF^aLMOP Pos .. N Syr Ἐγὼ οὖν .. BEH Ἐγώ | ὁ γράψας cum AEHLMPR, item ὁ συγγραψάμενος BO .. CF^aN, item D ut videtur, ἔγραψα | O τὴν θαυμαστὴν ταύτην ἱστορίαν | ἐν Ἱερουσαλήμ (F^aP Ἱεροσολύμοις) .. H om. Syrus cum θορ. γενομ. coniungit | θορύβου (cum ABF^bGHLMNOP; EF^aR add δὲ) γενομένου (O γεγονότος), ὅτε (cum AEGMOP; BHL ὅτι; F^b ἕως οὗ, N ἕως ὅτε, R om posteaque post ὁ Ἡρώ. add καὶ, F^a ἕως οὗ ἐτελ. Ἡρώδ. post ἐρήμῳ pon coniungens verbis καὶ κατεπαύθη etc) ἐτελεύτ. (GR add ὁ) Ἡρώδ. (O ante ἐτελ., GH Syr add πικρῷ θανάτῳ. P ὅτε ἀπέστειλεν Ἡρώδης στρατιώτας ἀποκτεῖναι τὰ βρέφη ἐν Βηθλεέμ), συνέστειλα (cum B$F^a F^b$GHNO; AELMR συνέστελλον, P ὑπέστειλα καὶ ἔκρυψα. F^a add ἐγώ, F^b γὰρ) ἐμαυτὸν (AER αὐτόν, L ἑαυτόν, M αὐτήν) ἐν τῇ (c. BHLNOR; F^bG τῷ [?], AEF^aM τόπῳ) ἐρήμῳ (P om ἐ. τ. ἐρ.) ἕως (cum ABEF^bGHN; [F^a] LMOR ἕως οὗ; P ἄχρις οὗ) κατέπαυσεν (cum BF^bHNOP; A -παύσατο, E -παύσηται, F^aG LM -παύθη, R μετεπαύθη. O add τελείως) ὁ θόρ. ἐν (A ἐξ, item Syr) Ἱερουσαλήμ (cum AEF^a [ἐ. Ἱεροσολύμοις] GHLMR Pos; BF^bNOP om) cum ABE$F^a F^b$GH LMNOPR Pos .. CD om | δοξάζων cum BDF^bN; item O praemissis καὶ ὕμνην et additis καὶ ὕμνων, item F^a praemissis τότε λοιπὸν ὕμνην; L δοξάζοντός μου

σοφίαν τοῦ γράψαι τὴν ἱστορίαν ταύτην. [2] Ἔσται δὲ ἡ χάρις μετὰ τῶν φοβουμένων τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

δέ . . A δοξάζω, item addito δέ EHMR Pos; G -σω δέ . . P χαίρω δὲ καὶ δοξάζω . . C καὶ ἐδόξασα | τ. δεσπότ. θεόν cum CF^{b}HN; item AEM omisso θεόν . . DG τ. δεσπ. Χριστόν . . BF^{a}LOPR Pos Syr τὸν θεόν | τὴν δωρεὰν καὶ τὴν σοφ. cum BLO (τὸν τὴν δωρ. κ. σοφ. δεδωκότα μοι) R . . GH τ. σύνεσιν κ. τ. σοφίαν . . F^{b}N Syr σοφίαν, EM τὴν σοφίαν, F^a τοιαύτην σοφίαν . . D χάριν, A τὴν χάρ. ταύτην . . P σύνεσιν . . Pos *hoc munus* | τοῦ (R om, G add γνωρίσαι καὶ) γράψ. (O συγγράψαι) τ. ἱστορ. ταύτην (A τήνδε) cum ABDEF^{b}GHLMNOPR Syr Pos . . F^a τοῦ γράψ. ὑμῖν τοῖς πνευματικοῖς καὶ ἀγαπῶσι τὸν θεόν. C vero pro τὸν δόντα usque τ. ἱστορ. ταύτην sic: τὸν ἀποκαλύψαντα ἡμῖν τὰ μυστήρια ταῦτα.

2. Ἔσται (BOLR ἔστω) δὲ (HG καὶ ἔσται) ἡ χάρις (D ἡ χαρὰ) μετὰ (DO add πάντων) τῶν φοβ. (R add αὐτὸν) τ. κυρ. ἡμῶν Ἰησ. Χριστ. c. BDGHLOR Pos; item A εἰς χαρὰν πάντων τῶν φοβ. τ. κυρ. ἡμ. Ἰ. Χρ., item EM καὶ ἔσται χαρὰ μεγάλη πάντων τῶν φοβ. τ. κύριον Ἰ. Χρ. . . F^{b}N ἡ χάρις τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ (F^b om) υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος (F^b καὶ πνεύμ. ἁγίου) μετὰ πάντ. ὑμῶν (N ἡμῶν) ἀμήν, omissis omnibus eis quae sequuntur . . CF^{a}P Syr om | ᾧ (GO αὐτῷ) ἡ δόξα (cum EGHM; BF^{a}LOR add καὶ τὸ κράτος) εἰς τ. αἰῶν. τῶν αἰώνων (H om τῶν αἰών.) ἀμήν cum EGHM, item BF^{a}LOR; item D ᾧ ἡ δόξ. καὶ τὸ κράτ., ἡ χάρις καὶ ἡ τιμὴ εἰς τ. αἰ. τ. αἰ. ἀμήν . . A Pos ᾧ ἡ δόξ. καὶ τὸ κράτ. σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ πνεύματι (Pos *cum aeterno patre et bono vivificoque spiritu sancto*) νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰ. τῶν αἰ. ἀμήν . . C ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα κράτος εἰς τοὺς αἰ. τῶν αἰ. ἀμην . . P ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα τιμὴ καὶ προσκύνησις τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰ. τῶν αἰ. ἀμήν . . de F^{b}N iam relatum est, Syr om. Q ad finem capitis XXIV., capite extremo omisso, annexa habet μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα σὺν τῷ ἀνάρχῳ καὶ παναγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

INCIPIT LIBER DE ORTU BEATAE MARIAE ET INFANTIA SALVATORIS.

A BEATO MATTHAEO EVANGELISTA HEBRAICE SCRIPTUS ET A BEATO IERONIMO PRESBYTERO IN LATINUM TRANSLATUS.

A.

Dilectissimo fratri suo Ieronimo presbytero Cromatius et Eliodorus episcopi in domino salutem.

Ortum Mariae virginis et nativitatem atque infantiam domini nostri Iesu Christi in apocryphis libris invenimus. In quibus multa contraria fidei nostrae considerantes scripta, recusanda credimus universa, ne per occasionem Christi traderemus laetitiam antichristo. Ista ergo nobis considerantibus exstiterunt viri sancti Parmenius et Virinus qui dicerent, sanctitatem tuam beatissimi Matthaei evangelistae manu scriptum volumen hebraicum invenisse, in quo et ipsius virginis matris ortus et salvatoris nostri infantia esset scripta. Et idcirco tuam caritatem per ipsum dominum nostrum Iesum

---

* Ita titulus est in A.

C sic: *Incipit hystoria de ioachim et anna et de nativitate beatae dei genitricis semperque virginis marie et de infantia salvatoris.*

D post prologum: *Ego Iacobus* (vide post) etc ita: *Incipit libellus de miraculis infantiae domini ihesu christi et de patre et matre beatae mariae.*

E post has epp.: *Incipit de infancia sancte marie et christi salvatoris.*

Praeterea cf. Prolegomena.

A. Inscribitur in E: *Epistola cromatii et eliodori.* | *suo:* vulg om nec agnoscunt E Mon alii | vulg *Hieronymo* (E *hieronimo*, sed antea *ieronimo*), item *Chromatius et Heliodorus* (sed E cum A consentit) | vulg *salutem in domino.*

vulg et E *Ortum M. reginae virginis* (E *virginum*) *simul et nativ.* | *atque:* A *et* | vulg *invenimus libris* | *recusanda:* E *verecunda.* Speciose illud quidem. Cf. Schade ad h. l. | *credimus* ut AE Mon atque etiam Vallarsius, non *credidimus* | vulg *laetitiam antichr. trad.*, E Mon *antichr. laet. trad.* | *ergo:* vulg *igitur* | vulg *viri dei Armenius* | *Matthaei:* in codd. *mathei* scribi solet | vulg om *ipsius*, item *ortus*, item (non item E) *nostri* | E *conscriptum* et *conscripta* | *Et idcirco* etc ex Mon et (sed transpon *tuam caritatem* ante *expetentes*) E sumpsimus; A *Et idc. tuam rogamus*

Christum expetentes quaesumus ut eum ex hebraeo latinis auribus tradas, non tam ad percipienda ea quae sunt Christi insignia quam ad haereticorum astutiam excludendam; qui ut doctrinam malam instituerent, bonae Christi nativitati sua mendacia miscuerunt, ut per dulcedinem vitae mortis amaritudinem occultarent. Erit ergo purissimae caritatis ut vel rogantes fratres tuos exaudias, vel episcopos exigentes caritatis debitum quod idoneum credideris recipere facias. Vale in domino et ora pro nobis.

B.

Dominis sanctis ac beatissimis Cromatio et Eliodoro episcopis Ieronimus exiguus Christi servus in domino salutem.

Qui terram auri consciam fodit, non ilico arripit quicquid fossa profuderit lacerata; sed priusquam fulgendum pondus vibrantis iactus ferri suspendat, interim vertendis supinandisque cespitibus immoratur, et spe alitur qui nondum lucris augetur. Arduum opus iniungitur, cum hoc fuerit a vestra mihi beatitudine imperatum quod nec ipse sanctus Matthaeus apostolus et evangelista voluit in aperto conscribi. Si enim secretius non esset, evangelio utique ipsi quod edidit addidisset. Sed fecit hunc libellum hebraicis litteris obsignatum, quem usque adeo non edidit ut hodie manu ipsius liber scriptus hebraicis litteris a viris religiosissimis habeatur, qui eum

---

caritatem per — expetentes ut illud ex, item vulg *Et idc. tuam caritatem per — expetimus, quatenus et illud ex.* Inde quod *quaesumus* in codd. ut E et Mon* *qs* scriptum est nec satis intellectum, orta est lectionis varietas | vulg *non tantum ad percipiendum quae - quantum ad haeret. astut. exclud.* | A *exclud. astut.*, item *misc. mendacia, vitae dulced., debitum carit.* | vulg *bonam Chr. nativitatem suo mendacio miscuerunt* | *per* (etiam E Mon): vulg *post* | *caritatis:* ita AE Mon; vulg *pietatis* | *ut vel:* vulg *vel ut* | Mon *ut vestros rogant. fratr. exaudias,* vulg (non E) om *tuos* | E *Bene vale* | *in domino:* A *in Christo*

B. A inscriptionem habet: *Responsio epistolae per Ieronimum ad ipsos*, E *Epistola Hieronimi ad quos supra*, vulg *Hieronymus Chromatio et Heliodoro episcopis.* Nil eiusmodi Mon.

ac: vulg *et* | vulg *Chromatio et Heliodoro*, item *Hieronymus* | *fulgendum:* ita E Mon, vulg *fulgens,* A *fulgidum* | *supinandisque:* ita AE Mon; vulg *suspendendisque* | *spe alitur:* ita rectissime E, reliqui et vulg *specialiter* | A *a vestr. beatit. mihi*, vulg *mihi a vestr. beatit.* | A *scribi* | A *Si hoc secretius non egisset,* vulg *Si enim hoc secretum non esset* | *utique:* A *quoque* | *ipsi* ut E, Mon *ipse,* vulg *ipsius,* A *suo* | *usque adeo non:* ita A Mon; vulg E om *non* | *hodie:* vulg *et* | *qui eum:* vulg

a suis prioribus per successus temporum susceperunt. Hunc autem ipsum librum cum numquam alicui transferendum tradiderunt; textum vero eius aliter aliterque tradiderunt, sic factum est ut a Manichaei discipulo nomine Leucio, qui etiam apostolorum gesta falso sermone conscripsit, hic liber editus non aedificationi sed destructioni materiam exhibuerit, et quod talis probaretur in synodo, cui merito aures ecclesiae non paterent. Cesset nunc oblatrantium morsus: non enim istum libellum canonicis nos superaddimus scripturis, sed ad detegendam hereseos fallaciam apostoli atque evangelistae scripta transferimus. In quo opere tam iubentibus piis obtemperamus episcopis, quam impiis hereticis obviamus. Amor ergo Christi est cui satisfacimus, credentes quod nos suis orationibus adiuvent qui ad salvatoris nostri sanctam infantiam per nostram potuerint obedientiam pervenire.

Explicit prologus.

---

qui etiam | A *per succ. temp. a suis pri.* | A *librum ipsum* | *cum* ut E Mon, A *tum*, vulg om | *textum* (Mon *gestum*) *vero* (vulg om) *eius aliter* (Mon *alter*) *aliterque* (vulg *atque aliter*) *narraverunt* (E *narraverint*, item antea *tradiderint*): haec om A | *sic:* A *sicque*, vulg *sed* | *Leucio:* vulg *Seleuco* | Mon *aedificationem* | A *non aedificationis sed destructionis exhiberet materiam* | E *materiem* | *nunc:* E *iam nunc* | *non enim:* vulg E om *enim* | A *obsaturantium* | *detegendam* ut AE, sed vulg Mon *detegendum* | *tam:* vulg *non tam* | A *episcop. obtemp.* | vulg *igitur est Christi* | Mon *satisfaciamus* | A *adiuv. oration.*

Porro alia Pseudo-Hieronymi epistula ad eosdem episcopos scripta circumfertur, eaque et ipsa libro de nativitate Mariae praefationis loco praeposita. Cf. Hier. ed. Vallars. XI. pag. 382. Ea sic habet:

Petitis a me ut vobis rescribam quid mihi de quodam libello videatur qui de nativitate S. Mariae a nonnullis habetur. Et ideo scire vos volo, multa in eo falsa inveniri. Quidam namque Seleucus, qui passiones apostolorum conscripsit, hunc libellum composuit. Sed sicut de virtutibus eorum et miraculis per eos factis vera dixit, de doctrina vero eorum plura mentitus est, ita et hic multa non vera de corde suo confinxit. Proinde ut in hebraeo habetur, verbum ex verbo transferre curabo, siquidem sanctum evangelistam Matthaeum eundem libellum liquet composuisse et in capite evangelii sui hebraicis literis obsignatum apposuisse (ita correctum pro *opposuisse*)*; quod an verum sit, auctori praefationis et fidei scriptoris committo: ipse enim ut haec dubia esse pronuncio, ita liquido falsa non affirmo. Illud autem libere dico, quod fidelium neminem negaturum puto, sive haec vera sint sive ab aliquo conficta, sacrosanctam* (ita Fabric. pro *sacrosancta*) *sanctae Mariae nativitatem* (*nativitatem* ex coniectura addidit Fabric.) *magna miracula praecessisse, maxima consecuta fuisse; et idcirco salva fide ab his qui deum ista facere posse credunt sine periculo animae suae credi et legi posse. Denique in quantum recordari possum, sensum non verba scriptoris sequens, et nunc eadem semita non eisdem vesti-*

Caput I.

[1] In diebus illis erat vir in Ierusalem nomine Ioachim ex tribu Iuda. Et hic erat pastor ovium suarum, timens deum in simplicitate et in bonitate sua. Cui cura nulla erat alia nisi gregum suorum, de quorum fructu alebat omnes timentes deum, duplicia offerens munera in timore dei et doctrina laborantibus, et simplicia offerens his qui ministrabant eis. Ergo sive in agnis sive in ovibus sive in lanis sive in omnibus rebus suis quascumque possidere videbatur tres partes faciebat: unam partem dabat viduis, orphanis, peregrinis atque pauperibus; alteram vero partem colentibus deum; tertiam partem

---

giis incedens, nunc quibusdam diverticulis ad eandem viam securrens, sic narrationis stylum tentabo (temperabo?), et non alia dicam quam quae aut scripta sunt ibi aut consequenter scribi potuerunt.

Rursus CD loco prologi, quemadmodum in AE Mon est, haec habent: *Ego Iacobus filius Iosephi* (ita D; C *Ioseph*) *conversans in timore dei perscripsi omnia quae oculis meis ipse vidi fieri in tempore nativitatis* (D om) *sanctae Mariae virginis* (C om) *sive domini* (C om) *salvatoris: gratias agens deo qui mihi dedit sapientiam in historiis adventus sui, ostendens plenitudinem duodecim tribubus Israel* (D *tribuum*, omisso *Isr.*)

I. In A epistula episcoporum *caput primum*, responsio Hieronymi *caput secundum* dicitur, ita ut iam sequatur *caput tertium.* A quo ordine in edendo recedendum videbatur.

1. *In dieb. illis erat vir:* ita ABE; CD *Erat vir* | *in Ierusalem* cum ABDE*, CE corr Mon *in Israel* | *Ioachim:* A passim *Iohachim, Iohachym* | *ex* cum BCDE Mon; A *de* | *et hic* cum CDE Mon, AB om *et* | B om *suarum* | *deum* cum CDE; AB Mon *dominum* | *et in* (AB om) *boni. sua* cum ABCD Mon: E om | *nisi:* B *quam* | *suorum* (E om) et *quorum* cum BCD(E) Mon; A *suarum* et *quarum* | A *fructibus* | *alebat* cum ABE Mon; C *pascebat*, D *pascebat vel alebat* | B *omnes pauperes et timentes* | *duplicia - eis* cum E: A *et duplicia offerens in timore dei munera in doctrina laborantibus hiis qui ministrabant ei;* B *haec munera offerens simpliciter;* C Mon *duplic. proferens* (Mon *offerens*) *munera in timore dei egentibus, in* (Mon *et*) *doctrina laborantibus,* D *et dupl. offerens munera hiis qui ministrabant ei in timore domini egentibus, in doctrina divina laborantibus* | *Ergo* (C om) - *sive in ovib.* (haec om C) - *quascumq.* (C *quaecumq.*) - *viduis, orphanis* (A *orph. vid. et*) - *vero* (C om) *partem* (D om, A add *dabat*) *colentibus* (D praem *in templo domini servientibus et*) *deum* - *reservabat* cum ACD: B *Nam omnem substantiam suam trifarie dividebat: unam partem templo et templi sacerdotibus impertiebat, aliam partem peregrinis et pauperibus erogabat, tertiam sibi et familiae suae usui reservabat. Ita domino iustus et hominibus pius videbatur.* Item E *sive in agnis sive in hedis sive in lanis sive in omnibus rebus suis, de omnibus tres partes faciebat, unam partem dans viduis et orphanis et peregrinis atque pauperibus, alteram partem deum colentibus, terciam partem sibi et omni domui suae.*

sibi et omni domui suae reservabat. [2] Haec autem illo faciente multiplicabat deus greges suos, ita ut non esset similis illi in populo Israel. Haec autem inchoavit facere a quinto decimo aetatis suae anno. Cum esset annorum viginti, accepit Annam filiam Ysachar uxorem ex tribu sua, id est ex genere David. Cumque moratus esset cum ea per annos viginti, filios aut filias ex ea non accepit.

Caput II.

[1] Factum est autem ut in diebus festis inter eos qui offerebant incensum domino staret Ioachim, parans munera sua in conspectu domini. Et accedens ad eum scriba templi nomine Ruben ait: Non tibi licet inter sacrificia dei agentes consistere, quia non te benedixit deus ut daret tibi germen in Israel. Passus itaque verecundiam in conspectu populi abscessit de templo domini plorans, et non est reversus in domum suam, sed abiit ad pecora sua, et duxit secum pastores inter montes in longinquam terram, ita ut per quinque menses nullum nuntium potuisset audire de eo Anna uxor eius.

---

2. *Haec autem* (BD om) *illo* (AB *eo*) *fac. multiplic.* (A add *ei*) *deus* (A *dominus*) *greges suos* (B *gregem suum*, CD *gregem ipsius*) cum ABCD: E *Hoc autem illi facienti multiplicavit deus greges* | B *ita quod non erat ei similis* etc | AD *homo similis* | *Haec*: A *hoc?* | *autem*: A *itaque* | *a quint. dec. aet. suae anno* (E *anno nativitatis suae*) cum CDE; A *quindecim annorum habens aetatem*, B *cum esset aetatis XV annorum* | B *Cum esset Ioachim*, E *Cum autem esset* | A *vig. annor.*, B *XXX annor.* | *Ysachar* (E *Is-*) cum AE; C *Achar*, B *Agar*, D *Aquar* | B *in uxorem* | *ex tribu sua, id est* (B *videlicet*) *ex gen. Dav.* cum BCD; E *que erat ex tribu et genere Da.*, A *ex tribu sua, id est de tribu Iuda, genere Dav.* | *Cumque moratus esset cum ea* cum CD, item E *Cum qua moratus*; A *Cumque simul permansissent*, B *Cumque morati fuissent simul* | *filios aut filias* (CE om *aut fil.*) *ex ea* (haec om E) *non accepit* (CE *exc.*) *cum* CDE: A *filios aut fil. ex ea non habuit*; B *castum domi coniugium sine liberorum procreatione exercebant. Voverunt tantum, si deus daret eis sobolem, eam se templi servitio mancipaturos: cuius rei gratia et templum domini singulis festis per annum frequentare solebant.*

II, 1. *parans* (C *portans*) *munera sua*: D *portans vel parans mun. sua* | *scriba* (D praem *sacerdos*) *templi* (C add *domini*) cum CDE: A *sacerdos* | *ait* (A *dixit*): C add *ad eum*, D *illi* | *agentes* cum AD; CE om | *te benedixit* cum AE; CD *benedix. tibi* | *germen* cum ACD; E *semen* | *domini* cum AD; CE *dei* | A *domi reversus* | *et duxit secum* cum CD (om *secum*) E; A *secum ducens* | A *in montes* | *in longinquam terram* ut D, AC *in longinqua terra*, E *in longinquum* | *ita ut - nullum nuntium potuiss. audire de eo* (C *nunquam de eo audire potuiss. nec*) *Ann. uxor eius* cum AC. Similiter E - *nec nuntium de eo audiret uxor eius.* D *per quinq. menses, ut nil unquam audire potuiss. Ann. uxor sua.*

[2] Quae dum fleret in oratione sua et diceret: Domine deus Israel fortissime, iam quia filios non dedisti mihi, virum et meum quare tulisti a me? Ecce enim quinque menses transeunt et virum meum non video. Et nescio utrum mortuus sit, ut vel sepulturam illi fecissem. Et dum nimis fleret in viridiario domus suae, in oratione elevans oculos suos ad dominum vidit nidum passerum in arbore lauri, et emisit vocem cum gemitu ad dominum dicens: Domine deus omnipotens, qui omni creaturae donasti filios, et bestiis et iumentis et serpentibus et piscibus et volucribus, et omnes super filios gaudent, me

---

B sic: *Factum est autem cum enciniorum festivitas appropinquaret, Ioachim cum nonnullis contribulibus suis Ierusolimam ascendit. In ea festivitate* [Ysaschar] *ibi pontifex erat; qui, cum* [inter] *ceteros cives suos et Ioachim cum oblatione videret anstantem, despexit eum et eius munera sprevit, interrogans cur inter fecundos infecundus vir* [stare] *praesumeret, dicens munera sua deo indigna posse videri quoniam ipsum prole indignum iudicabat, scriptura dicente maledictum hominem qui non genuisset masculum vel feminam in Israel: prius enim a maledictione sobolis solvendus, et sic* [in] *templum in conspectu domini cum oblationibus esset venturus. Cuius obprobrii obiectu et pudore confusus Ioachim ad pastores qui cum pecoribus suis pascendis erant secessit: neque enim domum repedare voluit, ne forte a contribulibus, qui erant et insimul aderant et haec a sacerdote audierant, eodem obprobrii elogio vocaretur* (notaretur? Cf ad haec totum cap. II. evangelii de nativitate Mariae.). *In deserto enim* (igitur?) *per V menses permansit, ubi pascebantur oves suae: nullum nuntium de eo potuit domina* (Anna?) *uxor eius audire.*

2. B sic: *Quae tunc in oratione sua dicere coepit: Domine deus Israel fortissime, qui mihi filios non dedisti, et si non dedisti, quare virum meum abstulisti mihi?* | *sua:* CD om | *deus Isr. fort.* cum ABCD: E om | *iam* cum AE: CD om | *virum et* (E om) *meum quare* cum AE: CD *quare vir. meum* | *Ecce enim quinq. menses* (E *m. qu.*) *transeunt* (C *transierunt*, E *fluxerunt*) - *video* cum CDE; AB *Ecce iam* (B om) *quinq. m. sunt quod virum me. non vidi.* | *Et nescio utrum* (C *ubi*) *mort. sit ut vel* (D add *ubi*) *sepulturam* (D *sepulcrum*) *illi fecissem* cum CD: E *Et nescio ubi sit, vel si mortuus fuisset ei sepulturam facerem;* B *Nescio vero si mortuus sit et ubi sepulcrum eius inveniam;* A *Et nescio ubi iam moratus sit; vel si mortuum scissem, sepulturam ubi* (sic) *eius fecissem* | *in viridiario* etc cum E: AB *ingressa est in viridarium* (B *pomerium*) *dom. suae* (B add *cum lacrimis et*) *prosternens se in oratione precesque coram domino fudit* (B *fundensque prec. suas cor. domino*); item CD *ingressa in interiore domo sua, cadens in oratione preces deo fundere coepit* | *elevans oculos suos* etc cum E (sed is *misit*): ACD *Et* (A om) *post haec surgens ab oratione elevans oculos* (D add *suos*) *ad deum vidit nid. passerum* (C *passeris*) - *emisit* (ita ACD, item B) *voc. ad dom. cum gem. et dixit.* B fere cum E, sed *et cum levaret* pro *elevans* | *omni creat. donasti filios* (E *liberos*) cum CE: AB *dedisti filios omni* (B *omnibus*) *creaturae* (B *creaturis*); D *omnia creasti, tu dedisti filios* | *et bestiis - serpentibus* (ut ACD; E *repentibus*) - *super filios* (C *eos*, D *illis*, A add *suos*) *gaudent* (B *facis gaudere*) cum E (ACD; E om *et bestiis* usque *vol.*, B om *et best. et ium.* | *me* (B *et me*)

solam a benignitatis tuae dono excludis? Tu nosti domine ab initio coniugii me hoc vovisse, ut si dedisses mihi filium aut filiam, obtulissem illum tibi in templo sancto tuo. [3] Et dum ista diceret, subito ante faciem eius apparuit angelus domini dicens: Noli timere Anna, quoniam in consilio dei est germen tuum; et quod ex te natum fuerit, erit in admirationem omnibus seculis usque in finem. Et cum haec dixisset, ab oculis eius elapsus est. Illa autem tremens et pavens, quod vidisset talem visionem et talem audisset sermonem, ingressa in cubiculum iactavit se in lecto quasi mortua, et tota die ac nocte in tremore nimio ac oratione permansit. [4] Post haec vocavit ad se puellam suam et dixit ad eam: Vides me viduitate deceptam et in angustia positam, et tu nec ingredi ad me voluisti? Tunc illa in murmure sic respondit dicens: Si deus conclusit uterum tuum et virum tuum a te abstulit, ego quid tibi factura sum? Et haec audiens Anna amplius flebat.

Caput III.

[1] In ipso tempore apparuit quidam iuvenis inter montes, ubi Ioachim pascebat greges, et dixit ei: Quare non reverteris ad uxorem tuam? Et dixit Ioachim: Per viginti annos habui eam; nunc vero quia noluit deus mihi ex ea dare filios, cum

---

solam etc cum ABE: CD *tibi soli gratias ago quia ut voluisti ita ordinasti, ut* (D om) *me solam a benignitatis tuae munere excluderes* (D *excludens*) | *Tu nosti - dedisses* cum E: ABCD *Tu enim domine* (AD *deus*) *nosti cor meum, quia ab initio coniug. mei hoc vovisse me* (A *me voluisse*) *confiteor* (D *fateor*) *ut si tu deus* (C *domine*) *dedisses*; B *Tu domine nosti cor meum, quia si dedisses* | *illum:* ABD *eos,* C om | *in templo* etc cum ABCD: E *in templum sanctum tuum*

3. *subito:* E om | *dicens:* CD add *ei* | *et quod* (A *quod enim*) etc: B *quod ex te nascitur* | *erit:* E *dabitur* | *in admirationem* (A *-one*): D *in amaritudine* | *elapsus:* B *sublevatus* | *tremens:* AB *timens* | E om *et pavens* | *visionem:* E *virtutem* | *ingressa:* A praem *demum* | *in lecto:* BE *in lectum* (E add *suum*) | *quasi* (AB add *existens*) *mortua et:* E *et quasi mortua* | CD *per totum diem et totam noctem* | E om *tremore nimio ac*

4. *Post haec:* AB add *vero,* E *autem* | *puellam* ut ABCD; E *ancillam* | *Vides* ut ABE; CD *vidisti* | *me* usque *positam* cum ACD: B *in amaritudine et angustia positam et in viduitate desertam;* E *me viduitatem habentem in angustia* | *nec ingredi* etc cum CE; AB *ingredi ad me noluisti,* D *quare ad me ingr. noluisti* | *in murmure resp. ait* ut CDE; A *parvo murmure sic respondit dicens,* B *murmurare coepit dicens* | *Et haec:* AB *Hoc* | *amplius flebat* ut E: AC *emittens vocem cum clamoribus* (A *lacrimis*) *fleb.,* D *eandem* (omisso *Anna*) *vocem emittens cum clamorib. et lacrimis fleb.*

III. *In ipso* ut CDE; A *Eodem* | A *in montibus Ioachim, ubi gr. suos pascebat dixitque ad eum* | *nunc vero* etc cum CDE; A(B) *et noluit ex ea mihi deus dare filios.*

verecundia de templo dei exprobratus exivi: ut quid revertar ad eam, semel abiectus atque despectus? Hic ergo cum ovibus meis ero, quamdiu huius seculi deus mihi lucem concedere voluerit; per manus autem puerorum meorum pauperibus et viduis et orphanis et colentibus deum partes suas libenter restituam. [2] Et cum haec dixisset, respondit ei iuvenis: Angelus dei ego sum, qui apparui hodie uxori tuae flenti et oranti, et consolatus sum eam, quam scias ex semine tuo concepisse filiam. Haec in templo dei erit, et spiritus sanctus requiescet in ea; et erit beatitudo eius super omnes sanctas feminas, ita ut nullus possit dicere quia fuit talis ante eam, sed et post eam numquam erit ei similis ventura in hoc seculo. Propter quod descende de montibus et revertere ad coniugem tuam, et invenies eam habentem in utero: excitavit enim deus semen in ea, unde gratias referas deo, et semen eius erit benedictum, et ipsa erit benedicta et mater benedictionis aeternae constituetur. [3] Et adorans eum Ioachim dixit ei: Si inveni gratiam

---

Ego ergo (B *Sed*) *cum verec. de temp. domini* (B om) *expr. exivi.* Additque A *et semper despectus et valde abiectus hic cum ovibus meis fui.* | *semel* (B om) *abiectus* (D *deiectus*) *atque* (A *et valde*) *desp.* ut ABCD; E tantum *semel eiectus* | *Hic ergo - quamdiu* (A *et quamdiu*) - *voluerit* (B *Sed ero cum - huius mundi* -). Similiter E *Iam enim hic permanebo cum ov. m. quamdiu permiserit me vivere deus.* CD haec omnia om | *per manus autem* ut CDE; A *per manus,* B *et per manus* | *meorum:* B add *de bonis meis* | A om *viduis,* item B *et orph.,* D post *orphanis* add *et peregrinis,* E om *libenter;* pro *restituam* AB *tribuam*

2. *dixisset* ut ABCD; E *diceret* | *ei:* CD *ille* | *hodie:* CD om | *uxori tuae:* B add *Annae,* sed om *flenti et oranti et* | *quam scias - filiam* ut ABDE; eadem C (sed *concipere*) postponit verbis *quia tu nimis eam reliquisti tristem.* Post *filiam* nihil addidimus cum E; BD add *quod* (B *et*) *tu nesciens reliquisti eam,* item A *quam tu nesc. reliq. ei;* C vide ante | E *Haec erit templum dei* | B om *et spiritus* usque *in ea* | E *et erit beata super* etc | *super omnes:* D *sermonis inter* | *ita ut - quia fuit talis ante eam* (C *antea*) - *post eam* (C *postea*) - *seculo* cum CD: B *ita quod nulla poterit dicere se similem illi esse;* A *ita ut - aliquam ante eam similem ei fuisse nec post eam futuram in hoc sec.,* E *ita ut multi dicant quia nulla fuit talis aliquando ante eam, et postea non erit similis ei* | *Propter quod* (ita CD; A *Propterea,* B *Et propterea*) *descende:* E *desc. ergo* | CD *de monte* | B om *desc. de mont. et* | *et invenies eam:* A *quam inv.* | *in utero:* D add *de spiritu sancto* | *excitavit - de quo* (D *unde*) - *constituetur* cum A et (sed om *excit. - in ea*) D; B (cum praegressis *in utero* coniungens) *benedictum semen, et ipsa constituetur mater aetern. benedict.;* C *et referatis ambo gratias omnipotenti deo,* praeterea iam antea post *seculo* addiderat: *et semen eius* usque *constituetur.* E vero *excitabit enim deus semen in ea et faciet eam matrem benedictionis aeternae.*

3. *Et adorans - serv. tuum* cum CDE; A *Tunc adorans angelum* etc, idem om

coram te, sede modicum in tabernaculo meo et benedic me servum tuum. Et dixit ei angelus: Noli te dicere servum, sed conservum meum; unius enim domini servi sumus. Nam cibus meus invisibilis est, et potus meus ab hominibus mortalibus non videri potest. Et ideo non debes me rogare ut intrem in tabernaculo tuo; sed quod mihi eras daturus, tu in holocaustum offeras deo. Tunc Ioachim accepit agnum immaculatum et dixit ad angelum: Ego non ausus essem offerre holocaustum deo, nisi iussio tua daret mihi pontificium offerendi. Et dixit ei angelus: Nec ego te ad offerendum invitarem nisi voluntatem domini cognovissem. Factum est autem cum offerret Ioachim deo sacrificium, simul cum odore sacrificii quasi cum fumo perrexit angelus ad caelum.

4 Tunc Ioachim cecidit in faciem, et ab hora diei sexta usque ad vesperam iacuit. Venientes autem pueri eius et mercennarii, nescientes quid causae esset expaverunt, putantes quod se ipse vellet interficere, et accesserunt ad eum et vix eum elevaverunt de terra. Quibus cum enarrasset quid vidisset, stupore nimio et admiratione impulsi hortabantur eum ut sine mora iussum angeli perficeret atque velociter ad suam coniugem remearet. Cumque Ioachim in animo suo discuteret si reverti deberet, factum est ut sopore teneretur,

---

me; B post *modicum* add *et comede* | *te dic. servum;* CD *dic. servum tuum* | B om *meum;* A *sed conserv. tuum me facias* | *Nam* ut CDE; AB *Sed et* | A (alii?) *a nullo mortali potest videri* | AE *in* (A om) *tabernaculum tuum* | *quod:* A *si quid* | B *daturus es* | *tu* (B om) *in hol. offeras deo* cum BCD; E *offeres sacrificium deo*, A *offer domino in holoc.* | *immaculatum:* B add *et omnium agnorum pinguissimum* | A *Non ausus essem domino holocaust. offerre* | E *tua iussio* | E *Et ait angelus* | *Nec:* A *Non* | *invitarem:* E *hortarer* | CD *voluntatem dei* | *Factum* etc ut CDE; AB *Cum autem offerret* | *quasi cum fumo* ut CE; D om, AB om *quasi* | CD *ad celos* | A (et B?) sic: *simul angelus et odor sacrificii cum fumo perr. ad celum*

4. *iacuit* ut CE; D praem et A add *in oratione.* A *Tunc Ioachim in faciem se prosternens ab* etc | CD *in faciem suam* | B *ab hora diei VII. usque ad vespertinam in oratione permansit.* | AB *Videntes autem pueri et mercenarii eius qui cum eo erant* | *quid causae* (D *causa*) *esset* ut CD; E *quae causa esset;* AB *qua de causa* (B add *ita*) *iaceret* | *putantes:* D *opinantes* | *expaverunt* etc: AB *putabant eum esse mortuum, et accedentes vix elevaverunt eum de terra;* E *expav. putantes quod - interficere vix elevaver. eum.* | *enarrasset quid* (C *quae*) *vidisset* cum CD; AB *visionem angeli enarr.;* E *enarrasset et audirent* | AB *nimio timore* | *iussum* ut E; AD rell *visionem* | E *Cumque nutaret Ioachim et in* | *discuteret* etc: AB *revolvendo cogitaret si reverteretur an* (B *aut*) *non* | *factum* etc c. CE; A *contigit ut sopore gravaretur*, D *contig. ut sopo-*

et ecce angelus, qui apparuit ei vigilanti, apparuit ei in somnis dicens: Ego sum angelus qui a deo datus sum tibi custos: descende securus et revertere ad Annam, quia misericordiae quas fecisti tu et Anna uxor tua in conspectu altissimi recitatae sunt, et tale datum est vobis germen, quale numquam ab initio nec prophetae aut sancti habuerunt neque sunt habituri. Et factum est cum evigilasset Ioachim a somno, vocavit ad se gregarios suos et indicavit eis somnium suum. At illi adoraverunt dominum et dixerunt ei: Vide ne ultra contemnas angelum dei; sed surge proficiscamur, et lento gradu pascentes eamus.

5 Cumque triginta dies ambularent et essent iam prope, apparuit Annae in oratione stanti angelus domini dicens ei: Vade ad portam quae aurea vocatur et occurre viro tuo, quoniam veniet ad te hodie. At illa festinanter perrexit cum puellis suis, et coepit in ipsa porta stans orare. Et cum diutius exspectaret et longa exspectatione deficeret, elevans oculos suos vidit Ioachim venientem cum pecoribus suis, occurrensque Anna suspendit se in collo eius, gratias agens deo et

---

raretur; B om, item *et* | A *Dumque dormisset, ecce* | C *angelus domini* | A *qui ei vigilanti iam apparuerat* | E *in somno* | E *a domino* | *misericordiae:* B *orationes* | A *quas tu et Anna uxor tua fecistis,* B *quas tu et ipsa fecistis* | *et tale datum est* (E *datur*) - *numquam ab init. nec* (D om *ab init. nec*) *pro. aut* (D *vel;* C *nec*) etc cum CDE; AB *vobisque* (B *vob. enim*) *deus talem dabit fructum qualem ab init. numq. habuer. proph. nec sanctus aliquis nec hab. sunt* | *Et factum est cum* (E *dum*) *evigilasset* (E *evigilaret*) etc: AB *Cum autem Ioa. evigilasset a somno* | *gregarios suos* (A *omnes greg.*): CD *secretarios suos;* E *omnes qui pascebant greges suos* | B *eisque somn. huiusmodi recitavit* | *At illi:* A *Illi vero* | A *deum adoraver. et dix.* | *ei:* ABE om | *angelum dei* cum CDE: A *dictum angeli,* B *angeli dicta* | A *profic. hinc et pasc. greges lento grad. redeamus,* B *hinc et prof. et pasc. greges lento gr. reducamus*

5. *Cumque - ambularent et essent* (C *ambulantes essent*) - *stanti* (D *statim*) etc cum CD; E *Cumque per dies trig. ambulantes pervenissent* etc; A *Qui cum spatio trig. dierum morando revertentes iam prope essent, ecce ang. dom. stanti Ann. et oranti apparuit* etc; similiter B (*statim* pro *stanti*) | *Vade:* A add *et ascende in Ierusalem* | A *ad portam quae dicitur porta aurea,* B *ad portam auream* | *quoniam* etc: AB *in via quia hodie* (B *qua* sine *hod.*) *ad te veniet* (B *venit*) | *At illa* etc cum CDE; A *Illa ergo festin. concurrens perrexit ad eum,* B *Illa ergo surgens festinavit atque laetissime perrexit* | *et coepit - orare. Et cum diutius exsp. et longa* (E *orare et diutius exspectare. Et cum longa*) - *cum pec. suis* cum CDE; A *et deprecando dominum stans in porta diu exspectabat eum.* Quae *cum nimia exspectatione deficeret, elevans oculos vidit procul Ioach.* etc. Similiter B. | *occurrensque - dicens* cum CD. E *et occurrit Anna et suspendit se in collo eius; agens deo gr. dixit;* AB *et occurrens illi ad collum eius se suspendit* etc (B *suspendit ipsum amplexando cum*

dicens: Vidua eram, et ecce iam non sum; sterilis eram, et ecce iam concepi. Et factum est gaudium magnum vicinis omnibus et notis eius, ita ut universa terra Israel de ista fama gratularetur.

Caput IV.

Post haec autem expletis mensibus novem peperit Anna filiam, et vocavit nomen eius Mariam. Cum autem tertio anno perlactasset eam, abierunt simul Ioachim et Anna uxor eius ad templum domini, et offerentes hostias domino tradiderunt infantulam suam Mariam in contubernium virginum, quae die noctuque in dei laudibus permanebant. Quae cum posita esset ante templum domini, quindecim gradus ita cursim ascendit ut penitus non aspiceret retrorsum, neque, ut solitum est infantiae, parentes requireret. In quo facto omnes stupore attoniti tenebantur, ita ut et ipsi pontifices templi mirarentur.

---

osculo et gratias agendo domino dixit | *Vidua - sterilis eram* (CD om) - *iam* (CD om) *concepi* (C *concipiam*) c. ACDE; B post *Vidua eram* pergit *et per dei gratiam iam.* | *Et factum est* c. CDE; AB *Itaque adorato domino domum sunt ingressi. Hoc audito fact. est* | *omnib.* (C *cum omnib.*) *notis et affin.* (D *vicinis*) *eorum* cum CDE; A *vicinis omnib. et notis eius* | *ita ut - terra Israel* (E *et affines* pro *Isr.*) - *gratularetur* (E *-rentur;* D *gloriaretur vel gratularetur*) cum ACDE; B *ita quod de hoc gratulabantur universa terra*

IV. *Post - expletis* (D *completis*) *m. novem* (B *IIII mens.*) *peperit* (E add *ei*) - *voc. nomen eius* (AB *voc. eam*) *Mar.:* C *Post - concepit Anna expletisque mens. nov. pep. filiam* etc | *Cum autem* (E *ergo*) etc: A *Quam cum - eam ablactasset* etc | *et offerentes - infantulam suam* (D *famulam dei*) - *in contubernium* (C *-nio*) *virginum* cum CDE; A: *hostias deo oblaturi, tradentes inf. nomine Mar. in contubernio virg.* | *quae - permanebant* (C *manebant;* E *perseverabant*) cum CDE; A *in quo die et nocte virgines - permaneb.* | *ante templ. domini* ut CD; item omisso *domini* E; AB *ante foras templi* | *quindecim grad.* (E add *templi*) - *non asp. retrors.* (E *non respiceret*) *neque* (C *et*) *ut solitum est* (D *solet*) *infantiae* (CD om) *par.* (D add *suos*) *requireret* (C *requirere*) cum CDE; A *ita veloci cursu adscendit quind. grad. ut pe. retrors. non respiceret.* Longe aliter post *ante foras templi* B: *ante eius introitum dixit XV gradus psalmorum per XV ascensionis gradus. Nam templum in monte erat, et ibi erat altare constructum holocausti, quod foris secus* (forinsecus?) *adiri nisi gradibus non valebat. Cumque ipsi vestimenta quae in itinere habebant exuerent et ex more mundioribus se vestimentis induerent, virgo domina Maria sigillatim gradus sine ducentis manu ac elevantis adscendit.* | *In quo - stupore att. teneb.* (E *stupor tenebat*) - *et ipsi* (haec om CD) etc: B *Unde parentes pariter stupuerunt, et ipsius templi pontif. admirati sunt vehementer.* A vero *Unde parentes eius solliciti uterque infantem requirentes, pariter ambo stupuerunt, quousque eam invenerunt in templo ita ut et ips. templ. pont. mir.*

Caput V.

Tunc Anna repleta spiritu sancto in conspectu omnium dixit: Dominus deus exercituum memor factus est verbi sui et visitavit plebem suam visitatione sancta sua, ut gentes quae insurgebant in nos humiliet et convertat ad se corda eorum: aperuit aures suas precibus nostris, et exclusit a nobis insultationes inimicorum nostrorum. Sterilis facta est mater, et genuit exultationem et laetitiam in Israel. Ecce potero offerre munera domino, et non poterunt a me prohibere inimici mei. Dominus convertat corda eorum ad me, et det mihi gaudium sempiternum.

Caput VI.

[1] Erat autem Maria in admiratione omni populo. Quae cum trium esset annorum, ita maturo gressu ambulabat et perfectissime loquebatur et in dei laudibus studebat, ut non

---

V. *Tunc - pleb. suam* (CE *populum suum*) - *sancta sua* ut CDE; A post *deus* add *omnipotens*, tum: *memor factus verbi sui vis. pleb. suam in bona visit. et sancta;* item B *Domine deus omnipot. qui eras et qui es, mem. factus es verbi tui sancti et vistitasti pleb. tuam in bona vis. et sancta* | *ut gentes* etc ut E; item A sed *cord. eorum humiliet et ad se conv.*, item C sed *cor eorum ad se;* item D sed post *in nos* pergit *in humilitate corda eorum converterentur;* B vero *ut converteres corda gentium ad salutem et excluderes exultationes earum* (sic) *qui non crediderunt* | *aperuit* etc ut CD, item (*aper.* ante *aures* ponens) A; E *aper. autem deus aur. suas ad preces nostras;* B *aperuisti aur. tuas pr. no.* | *et* (A om) *excl. a nobis* (A add *omnium*) *insultat.* (A *exult.*) *ini. nostr.* ut CDEA: B om | *Sterilis - in* (A om) *Isr.* ut ACDE; B *quae fueram sterilis, mater facta sum; exult. et laet. genui populo in Isr.* | *Ecce* (D add *iam*) *potero - domino* (D *domin. deo meo*) ut CDE; AB *Ecce posita mun. offerre dom. meo* | *et non poterunt* (AB *potuerunt*) *a* (E om) *me prohibere* (E *prohiberi*) *ini. mei:* CD *et quare me prohibere volebant* (D *noluerunt*) *ini. mei* | *Dominus* ut CDE: AB *Deus;* CE add *enim*, AB *autem*, nil add D | *convertat* (A *convertit*) *corda* (A *cor*) *eorum ad me* ut BDA: CE *avertit* (C *evertit*) *eos a me* | *et det* (B *detque*) *mihi* (D *nobis*, B om) *gaud. semp.* (B *gaud. suum cognoscere*) ut D(B): ACE *et* (A add *ipse*) *dedit mihi gaud. sempitern.*

VI, 1. B *in exspectatione* | *omni populo* (AB add *Israel*) ut CDAB: E *omnibus* | *Quae* ut ABE: CD *quia* | *trium:* B *V.* | *ita* (AB *tam*, CD om) *mat. gress. ambulabat* (D *incedebat*)*:* ita ABCDE | *et perfectiss.* usque *insistebat* ut E: CD *et ita perf. in dei laudibus permanebat* (D *vacabat*) *ut omnes* (D add *hinc*) *stupore et admiratione* (D add *ei*) *subiacerent, quia non* (D add *ut*) *infantula putabatur, sed* (D add *ut*) *magna, et quasi trig. iam* (C *quasi iam plena*) *annorum, ita* (D add *ut*) *in oratione consistebat;* A *tam perf. loquebatur tamque assidue in dei laudibus vacabat ut omnes super ea stuperent et admirarentur, et quia non infantula putabatur esse, sed ut adulta quasi annorum triginta, ita orationi insistebat.* Similiter B sed habet tantum *sem-*

infantula esse putaretur sed magna, et quasi triginta annorum iam esset ita orationibus insistebat. Et resplendebat facies eius sicut nix, ita ut vix possent in eius vultum intendere. Insistebat autem operi lanificii, et omnia quae mulieres antiquae non potuerunt facere, ista in tenera aetate posita explicabat. [2] Hanc autem regulam sibi statuerat, ut a mane usque ad horam tertiam orationibus insisteret; a tertia autem usque ad nonam textrino opere se occuparet: a nona vero hora iterum ab oratione non recedebat usque dum illi angelus domini appareret, de cuius manu escam acciperet, et melius atque melius in dei laudibus proficiebat. Denique cum senioribus virginibus in dei laudibus ita docebatur, ut iam nulla ei in vigiliis prior inveniretur, in sapientia legis dei eruditior, in humilitate humilior, in carminibus Davidicis elegantior, in caritate gratiosior, in castitate purior, in omni virtute perfectior. Erat enim constans, immobilis, immutabilis, atque

---

per pro *loquebatur tamque assidue,* item *infantulasset, sed quasi* pro *infantula putabatur esse sed ut adulta quasi.* | *Et resplendebat - intendere* cum CD, item (om *sicut nix ita* et habet *potuisset quis in vultum eius adtendere*) E; A *Eratque in tantum speciosa et splendida eius facies, ita ut vix aliquis in illius vultum posset intendere:* B omnia om | *Insisteb. autem* (E *enim*) *operi lanific.* (C *ad opus lan.*, E *in lanifico opere*) *et - explicabat* (D *explebat*) ut CDE; A *Ins. ergo operi lanifico ut omnia - non poterant fac. ipsa - explicaret.* Facit B cum A, sed post *ut* pergit *ab omnibus videretur sapientiam habere, ita quod omnia quae* etc.

2. *Hanc autem regulam sibi* (E *sibi ipsa regu.*) *statuerat ut* (B *instituerat, quam diligentissime observabat, videlicet*) | *mane:* D *prima* | *orat. insisteret* ut CDE; B *orationi instabat;* A *in oratione persisteret* | *autem* (E *vero*)*:* AB om | *textrino* (D *texterno*) *opere* (D *operi*) *se* (E *textrine se in opere*) *occuparet* (A *occupasset*, E *occupabat*)*:* B *lanifico et aliis operibus permanebat* | AB om *hora* | *iterum:* AB add *insistebat orationi.* | *usque dum:* CD *donec* | *domini:* A *dei* | A *accipiebat* | *et melius - proficiebat* ut E; CD *ut melius - in dei amore proficeret:* A *et ita maius et melius in opere dei proficiebat;* B *et totum quod in templo ei dabatur pauperibus ministrabat, et sic maius* etc ut A | *Denique - inveniretur, in* (D *nec in*) *- humilior* ut CD; E *Denique cum maiores virgines suas in dei laudibus proficere conspiceret, zelo nimio bonitatis satagebat ut in vigiliis inveniretur prior, in sap.* etc; A *Deinde cum seniores virgines a dei laudibus vacarent, ipsa nihil vacabat, ita ut in laudibus et in vigiliis dei nulla prior ea inveniretur, nulla in sap.* etc. Cum A facit B, sed om *in humil. humilior.* | *in carminibus - in castitate* (E *in puritate*) *- perfectior* ut CDE; A om *Davidicis,* item *in caritate* usq *purior.* B *et in caritate gloriosior et in canticis et carminibus elegantior et in omni vir. perf.* | A *Erat quidem* | *constans:* D *casta* | E *et immobilis* omisso *immutab.* | *atque* (ita CD; ABE *et*) *cotidie* (ita ABDE; C *quotid.!*) | *ad meliora profic.* (C *proficiscebatur*) ut CD; AB *in meliora* (B *de bono in melius*) *proficiens;* E *melior atque melior transiebat*

cotidie ad meliora proficiebat. [3] Hanc nemo irascentem vidit, hanc maledicentem nunquam ullus audivit. Omnis autem sermo eius ita erat gratia plenus, ut cognosceretur in lingua eius esse deus. Semper in oratione vel scrutatione legis permanebat, et erat sollicita circa socias suas, ne aliqua ex eis vel in uno sermone peccaret, nec aliqua in risu exaltaret sonum suum nec aliqua in iniuriis aut in superbīa circa parem suam existeret. Sine intermissione benedicebat deum; et ne forte vel in salutatione sua a laudibus dei tolleretur, si quis eam salutabat, illa pro salutatione *deo gratias* respondebat. Denique primum ab ea exiit ut homines, cum se invicem salutarent, *deo gratias* responderent. Cotidie esca quam de manu angeli accipiebat ipsa tantum reficiebatur; escam vero quam a pontificibus consequebatur pauperibus dividebat. Frequenter videbant cum ea angelos loqui, et quasi carissimi eius obtemperabant ei. Si quis autem de infirmantibus tetigisset eam, salvus ad domum suam eadem hora remeabat.

---

3. *Hanc nemo irasc.* (AB *irasc. nullus*) *vidit, hanc mal. nunq. ullus* (AB *nec maled.*) *audivit* ut EAB: CD *Hanc maled. nunquam ullus* (D *nullus unquam*) *audivit, hanc irasc. nunquam ullus vid.* | *autem:* E om | *in lingua eius esse deus* ut ABD; E *deus in lingua eius;* C *in lingu. eius dei veritas* | *et* (ut ABE; CD *vel*) *scrutatione* (AB *perscru.*) - *permanebat* (AB *insistebat*) | *et erat* (D *erat autem*) *sollicita* - *nec* (CD *ne*) *aliqua in* - *nec* (CD *ne*) *aliqua* - *aut* (C add *in*) *superbia* (D *iniuriosa aut superba*) ut ACDE; A *et sollic. erat ne aliquo sermone peccaret circa socias; deinde timebat ne quid in risu aut pulcrae vocis sono committeret, aut aliqua iniuria aut superbia* | *circa parem suam exist.* ut EA (sed add *elata*): CD *circa* (D *erga*) *patrem suum aut* (D *et in*) *matrem existeret.* Hoc loco in D quae praecedunt repetuntur, ac fere in modum quo A habet. Praemissis enim verbis *sine intermissione dominum benedicere, et cetera* scriptum ibi sic est: *Erat autem sollicita ne aliquo sermone peccaret circa socias suas, et timebat ne quid risu vel sono vocis committeret; deinde ne aliqua sociarum eius in iniuria aut superbia contra parentes suos elata existeret.* Iam sequitur: *Sine intermiss. benedicebat deum.* | *bened. deum:* A *dominum bened.* | *vel in sal. sua* ut AE; C om *vel in,* D *in salut. sua vel aliqua* | *a laud. dei* ut ACD; E *a laud. domini* | *tolleretur* ut CDE; A *cessaret* | *salutabat* ut CD; E *salutaret,* A *salutare volebat* | *pro salut.* ut AE; CD add *sua* | *Denique:* A *Quod* | *ut* (A *quod*) *homines* - *responderent* ut DA; CE *ut cum resalutent* (E *dum resalutant*) *homines sancti deo gratias dicant* | *Cotidie* (E add *autem*) - *reficiebatur* ut CE; A *Esca quam cotidie* - *se reficiebat;* D *Esca vero quam* - *cothidie accipiebat, ipsam reficiebat* | *pontificibus* ut AD; CE add *templi* | *escam vero* etc: D *illud autem quod* - *paup. erogabat.* | *videbant* etc ut E; AC *videbantur* - *angeli dei* (C om) *loqui,* D *videbatur* - *angelus dei loqui* | *et quasi carissimi eius* ut E; CD *et quasi carissime,* A *et diligentissime* | *obtemperabant* ut ACE: D *obtemperans* | *autem:* E *vero,* A om | E *ex infirmis* | *remeabat* ut AD; CE *revertebatur* (E *salvus ab ea eadem hora revert.*)

Caput VII.

1 Tunc Abiathar sacerdos obtulit munera infinita pontificibus, ut acciperet eam filio suo tradendam uxorem. Prohibebat autem eos Maria dicens: Non potest fieri ut ego virum cognoscam aut me vir cognoscat. Pontifices autem et omnes eius affines dicebant ei: Deus in filiis colitur et in posteris adoratur, sicut semper fuit in Israel. Respondens autem Maria dixit illis: Deus in castitate primo omnium colitur, ut comprobatur. 2 Nam ante Abel nullus fuit iustus inter homines, et iste pro oblatione placuit deo, et ab eo qui displicuit inclementer occisus est. Duas tamen coronas accepit, oblationis et virginitatis, quia in carne sua nunquam pollutionem admisit. Denique et Helias cum esset in carne assumptus est, quia carnem suam virginem custodivit. Haec ego didici in templo dei ab infantia mea, quod deo cara esse possit virgo. Ideo hoc statui in corde meo ut virum penitus non cognoscam.

VII, 1. *Abiathar*, ut CE. A *Abiacar*, D *Abyacar;* B* *Abichar;* ** *Abiachar.* Similiter alibi. | *filio suo tradend. ux.* ut CDE; AB *in uxorem fil. suo* | *Prohibebat* etc ut A et (*ut virum cognosc.*) E | D *Maria autem proh. eos dicens* | C *ut aut ego virum* | CD *aut a viro cognoscar* | *Pontifices* etc, ut ACD; E *Et diceb. ei pontif. et omn. aff. eius* | *Deus* (E add *invisibilis*) *in* (CD *a*) *fil. col. et* (C *exin*) etc | *in Isra.* ut E; CD *in populo Isr.*, A *in filiis Isr.* | *Respondens* etc ut CD; E *Et respondens Mariâ dixit eis*, A *Respondebat autem Ma. et dicebat eis* | *Deus in* (C om) *cast. primo omnium colitur, ut comprobatur* (A *primo omn.* post *col. ut* pon; C *pri. omn. probatur aut colitur*) cum DAC: E *Deus in castitate primo omnes probat, quomodo adoretur.*

2. *et iste* (E *hic*) *pro obl. placuit* (E *placuerat*) *deo* cum CE; AD *et ipse per oblationes* (D add *suas*) *pl. deo.* Similiter B, vide post. | *ab eo autem* (A *et ab eo*) - *occis. est* ut ACD; E *et fratri displicuit, a quo et occisus est.* | *Duas tamen cor.* (D add *a David*, corrige *a deo sive domino*) *acc. obl.* (D add *scilicet*) *et virg. ut* CDE; A *Duas itaque cor. obl. accep. et virg.* | C *in carnem suam* | *nunquam pollut.* ut CD; A *pollut. non*, E (post *quia*) *nullam pollut.* | *Deniq. et Hel.* ut CDE; A *Helias vero* | *Hel. cum esset* (A om, D *virgo esset*) *in carne, assumptus* (A *raptus*) *est* ut ACD; E *Heliam ideo cum esset in carne assumpsit* | *Haec ego - dei* (C *domini*) - *cara* etc ut CD. E *Hec ergo in templ. dei didici - deo satis cara possit esse virginitas, et ideo hoc statui* etc. A *Ego autem ab inf. mea in templ. dei didici quod satis - deo virginitas. Et ideo quia carum deo possum offerre, statui ei in* etc.

B hoc capite a codd. reliquis ita differt ut post verba *in uxorem filio suo*, statim addat initium capitis VIII. in hunc modum: *Factum est autem cum XII aetatis annos haberet, et fama esset ac consuetudo talis quod, postquam ad legitimam aetatem perveniebant virgines in templo domini commorantes, accipere debebant in coniugio viros suos, inventum est tale consilium ut mittatur praeco per omnes tribus*

Caput VIII.

1 Factum est autem cum XIIII annos aetatis haberet, et esset occasio quae Pharisaeos faceret dicere, iam consuetudinem adesse feminam in templo dei non posse morari, inventum est tale consilium ut mitteretur praeco per omnes tribus Israel, ut omnes die tertia in templum domini convenirent. Cum autem universus populus convenisset, surrexit Abiathar pontifex et ascendit in altioribus gradibus, ut ab omni populo audiri posset et videri; et facto magno silentio dixit: Audite me, filii Israel, et auribus percipite verba mea. Ex quo aedificatum est templum hoc a Salomone, fuerunt in eo filiae regum virgines et prophetarum et summorum sacerdotum et pontificum; et magnae ac mirabiles exstiterunt. Tamen venientes

---

Israel, ut in templo domini convenirent in unum pontifices. Iamvero sic pergit: *At omnes virgines Mariae affines, timentes ne propter pulcritudinem eius aliquis iuvenis ipsam seduceret, monebant ipsam ut virum acciperet de maioribus Israel. Tunc ipsa respondens dixit: Non potest hoc fieri quod virum cognoscam vel vir cognoscat me. At illae dixerunt ei: Timemus ne propter pulcritudinem tuam, nisi cognoscaris a viro et nubaris, secundum quod aliae virgines te in templo domini praecedentes fecerunt, aliquis iuvenis subducat te. Respondit eis virgo Maria: Deum in castitate colitura et veneratura sum perpetuo. Nam ante Abel nullus erat inter homines iustus, et ipse per oblationes placuit deo; et cum esset occisus quod* (occis. ab eo qui?) *domino displicuit, duas coronas accepit a domino, oblationis et virginitatis, quia in carne sua pollutionem non fecit, quia in virginitate custodivit eam. Ego ab infantia mea virginitatem meam deo obtuli* [et] *in corde meo statui ut virum penitus non cognoscam.* Iamvero sequuntur haec: *Interea cum universus populus convenisset* etc, de quibus vide infra ad cap. VIII.

VIII, 1. *cum XIIII* (BD *duodecim*) *ann. aet. haberet* ut ABD; CE *ut quartus decimus annus eam exciperet* (C *ann. aetatis ei accederet*) | *et* (A add *hoc*) *esset - dicere* ut AE; C *et esset occasio qua Pharisaei dicerent;* D *et esset fama quia Pharis. dixerunt* | *iam consuetudinem - morari* ut D; A *iam cons. adesse* [quod] *femina in te. dei illius aetatis non possit morari;* E *iam pro consuetudine feminea in templo dei illam morari non posse*, C *iam pro consuetud. feminam in templ. orare non posse* | *inventum est* ut BCDE, sed CE praem *et;* A *invenitur* | *mitteretur:* AB *mittatur* | *per omnes:* C *per totas* | *ut* (E *et*) *omn. die tertia* (D *octava;* A *tertia octava*) *in* (E *ad*) etc | A *Ut autem - convenerat* | *Abiathar:* ita A (*Abyathar*) C; D *Abyacar vel Ysacar,* B *Isacar,* E *Isachar* | *in altioribus grad.* cum CD; AE *in altiorem gradum;* B *in eminentiori gradu* | A *ita ut* | *audiri posset* (C *potuisset*) *et vid.* (A *et vid. poss.*) cum ABCD; E *et vid. et aud. potuisset* | E *factoque* | *verba mea:* B add *quae loquor ad vos* | A *istud templ.* | E *templ. hoc a salemone edif. est* | B *LXX fuerunt in eo* | *filiae reg. virgin.* (C *reg. virgi. fili.*, E *reg. fil.* sine *virg.*) *et* (A add *filiae*) *proph.* | *magnae:* E *summae* | *Tamen venientes* ut CE; AD(B?) *ut autem pervenerunt* (D *venerunt*) | *viros*

ad legitimam aetatem, viros in coniugio sunt adeptae, et secutae sunt priorum suarum ordinem et deo placuerunt. A sola vero Maria novus ordo placendi deo inventus est, quae promittit deo se virginem permanere. Unde mihi videtur ut per interrogationem nostram et responsionem dei possimus agnoscere cui debeat custodienda committi. [2] Tunc placuit sermo iste omni synagogae. Et missa est sors a sacerdotibus super duodecim tribus Israel, et cecidit sors super tribum Iuda. Dixitque sacerdos: Insequenti die quicumque sine uxore est veniat et deferat virgam in manu sua. Unde factum est ut Ioseph cum iuvenibus virgam deferret. Cumque tradidissent summo pontifici virgas suas, obtulit sacrificium deo, et interrogavit dominum. Et dixit dominus ad eum: Intromitte omnium virgas intra sancta sanctorum, et ibi maneant virgae. Et praecipe eis ut mane veniant ad te ad recipiendas virgas suas, et ex cacumine unius virgae columba egredietur et volabit ad caelos; in cuius manu virga reddita hoc signum dederit, ipsi tradatur Maria custodienda.

[3] Factum est autem ut altero die maturius venirent uni-

---

in coni. (E *ad coniugium*) etc: A *viris datae sunt in coniugium* | *et sec. sunt* (CE om) *priorum* (E *primarum*) *suarum* (AD *suorum*) *ord. et* (C om) *deo* (E *domino*) *pl.* | CD *Nunc vero a sola Ma.* (C *apud Mariam*) | *placendi deo* (C *domino*) ut CD; AB *vivendi*, E *tacendi* | *deo se virg. permanere* (E *custodire*) ut ABE; CD *se deo in virginitate permanere* | B *bonum videtur* | *per interrogationem* etc ut ABD; CE *ex* (E om) *interrogatione nostra et responsis* (E *responso*) *dei* | *possimus agnosc.* ut CD; EA *agnosc.* (A *cognosc.*) *studeamus*, item B ut videtur | *committi:* B add *ne aliquis eam decipere possit*

2. *sermo iste* ut CD; AE *ist. se.* | *Israel* ut CDE: AB om | C *Iudae*, D *Iude* | *Dixitque - quicumque* (B add *de tribu Iuda*) etc ut ABCD; E *Et admonuerunt omnes tribum Iuda dicentes ut sequenti die - esset veniret virgam deferens* etc | *Ioseph:* B add *cum non haberet uxorem, nolens mandatum sacerdotis contemnere* | *cum iuvenibus* (A *iunioribus*): DE add *senior* | *deferret:* D add *suam* | *summo* (C om) *pontifici* (B add *Isacar*, item post *sacrif.*): E *omnes pont.*, D add *omnes* post *virgas suas* | *deo:* AB *domino deo*, E om plane | *omnium* ut ABCE; D *omnes* | *intra:* B *in* | A *sa. sanctorum dei* | *et ibi man.* (C add *omnium*, E *omnes*) *virgae:* B *et super altare man.* | *Et praecipe - recipiend.* (D *accip.*) etc: B *et tunc venientes ceteri ad te per te recipiant et* (E om) *ex cac. unius* (ita D; CE om) *virgae* (A *et ex cuius cac. virgae - in cuius* (D add *autem*) *- ipsi trad. Ma. cust.* (sic ACD; E *ipsi trade Mariam custodiendam*) ut ACDE; B vero *et in cuius virga hoc signum apparebit, videlicet illa quae fronduerit et nuces protulerit, et de cuius cacumine egredietur columba et volabit ad caelos, illi tradas Mariam.*

3. *Fact. est - altero* (E *altera*) *- universi* ut CE; AB *Altero vero die cum mat.*

versi, et facta oblatione incensi ingressus pontifex intra sancta sanctorum protulit virgas. Cumque erogasset singulas et ex nulla virga exisset columba, induit se Abiathar pontifex duodecim tintinnabulis et veste sacerdotali, et ingressus in sancta sanctorum incendit sacrificium. Et fundente illo orationem apparuit ei angelus dicens: Est hic virgula brevissima, quam pro nihilo computasti, illamque simul cum ceteris posuisti: hanc cum tu protuleris et dederis, in ipsa apparebit signum quod locutus sum tibi. Erat autem haec virga Ioseph, eratque ipse abiectus habitus, quoniam senex erat, et ne forte cogeretur accipere eam, requirere noluit virgam suam. Cumque staret humilis et ultimus, voce magna clamavit ad eum Abiathar pontifex dicens: Veni et accipe virgam tuam, quoniam tu expectaris. Et accessit Ioseph expavescens quod summus pontifex cum clamore nimio vocaret eum. Mox autem extendens manum ut suam virgam acciperet, statim de cacumine eius egressa est columba nive candidior, speciosa nimis;

---

convenirent univ., item D *Altero autem die cum mane univ. conven.* | *et facta:* D om *et* | D om *incensi* | *intra* (ABE *in;* E praem *sanctuarium*) *sa. sanct.:* B add *et facta oratione* | *erogass. singulas* ut CE; sed C add *ad tria milia virgas;* A *singulis erogasset,* D *erogass. singulis virgas suas* | *ex nulla virga:* CD *ex null. earum* | *ex. columba* (E *col. ex.*)*:* B add *solus Ioseph, qui senex et despectus inter iuvenes existebat nec volebat requirere virgam suam, remansit,* pergens *tunc Abiachar* | *Abiathar:* A om | E *tintinnabula,* pergens *et ingressus cum thiara sancta sanct.* | *incend. sacrif.:* B *orationem fudit ad dominum,* AE add *et effudit illic orationem* (E add *suam*), pergentes (etiam B) *Apparuitque* (E *App. autem*) | *angelus:* AB add *dei,* E *domini* | *Est hic virgula* (AB *virga,* D add *quaedam*) *brev.* ut CDAB; E *Haec est virga brev.* | *illamque - posuisti* ut CD; similiter (omisso *simul*) AB, sed add *sed cum ceteris non protulisti;* E vero *et non illam cum caeteris protulisti* | *hanc cum tu* (D *dum tu,* C *tu dum;* E om *tu*) *protul.* (C *tuleris*) *et dederis* (AB add *illi cui est*) | *in ipsa app.* ut ABCD; E *ipsa demonstrabit* | *tibi:* D om | A *Erat illa virga* | *eratque ipse - senex erat* (D pro his *qui senex abiectusque erat*), *et ne forte cog. acc. eam* (D *eam acc.*) - *virg. suam* cum CD; A *et quia senex tanquam abiectus erat, ut non posset accip. eam, sed nec ipse voluit requirere virg. suam;* E *sed pro abiecto habitu* (corrige *habitus*), *quoniam senex erat et non posset accip. eam, sed nec ipse requisierat virg. suam.* B vero ista omnia: *Erat autem haec* usque *virg. suam* om. | *Cumque st. hum. et ultim.* (E *ult. et hum.*) *voce magna - dicens* (A *pontifex clara voce cla. ad eum dic.*) ut CDEA; B *Cumque Abiachar pontif. humilem et ultimum stantem videret, clara voce clam.* etc | *Veni:* AB add *Ioseph*, non item CDE | *quoniam* (sic CD; AB *quia*) *tu exsp.;* E om | *quod:* AB *quia* | *vocaret* ut ABE; CD *vocasset* | *extendens* etc ut C; E *cum extendit manum et virgam accepit,* AB *ut extendit manum accepit virgam suam et,* D *ut extendit manum suam ad accipiendam virgam* | *eius:* C *virgae* | *egressa est:*

et volans diu per templi fastigia petivit caelos. [4] Tunc universus populus congratulabatur seni dicentes: Beatus factus es tu in senectute tua, ut idoneum te deus ostenderet ad accipiendam Mariam. Cum autem sacerdotes dicerent ei: Accipe eam, quia ex omni tribu Iuda tu solus electus es a deo, coepit adorare et rogare eos atque cum verecundia dicere: Senex sum et filios habeo, ut quid mihi infantulam istam traditis? Tunc Abiathar summus pontifex dixit: Memor esto, Ioseph, quemadmodum Dathan et Abiron et Core perierunt, quia voluntatem domini contempserunt. Ita tibi eveniet si hoc quod a deo iubetur tibi contempseris. Et dixit ei Ioseph: Ego quidem non contemno voluntatem dei, sed custos eius ero, quousque hoc de voluntate dei cognosci possit, quis eam possit habere ex filiis meis coniugem. Dentur aliquae ex sodalibus eius virgines, cum quibus interim degat. Et respondens Abiathar pontifex dixit: Virgines quidem ad solatium eius dabuntur, quousque dies statutus veniat in quo tu eam accipias; non enim poterit alii in matrimonio copulari.

E *exivit* | AB *et diu evolans* | CE *per templi* (E om) *fastigium* | A *pet. denique cael.*, E *caelos peciit*

4. D *omnis pop.* | E[corr] *congratulabantur* | CD *dicens* | E om *tu* et *tua* | *tua:* AB add *pater Ioseph* | *ut - ostenderet* (A *-derit*) etc ut DAB; E *ut deus te ost. ad acc. Mar. dignum esse;* C *et deus te idoneum elegit ad acc. Ma.* | *Cum autem* (A *Et cum*) *- dicerent* (A *dixissent*) *ei* | *quia - Iuda* (E *tua*)*:* C *quia ex omnibus beatus* (corrige *tribus*), D *quia* tantum | *coepit* ut DE: AB praem *Ioseph*, C add *Ios.* | A om *et rogare* | *atque cum ve. dicere* ut CE; ABD *cum ve. dicens* | *traditis* ut CD; A add *cuius etiam aetas minor est nepotibus meis,* item B *cuius aetas minor est nepotum meorum,* E vero post *infantulam* pergit: *hanc aetate neptem meam datis, et quae minor est iam a nepotibus meis* | *Abiathar:* A *Abyatar,* D *Abyacar,* B *Abyachar* | *summ. pontifex:* E om | *dixit* (E *ait*)*:* ABD add *ad eum* | D *Datham* | *Abiron:* A *Abyram,* B *Biron* | *et Core* (AE *Chore*)*:* E post *Dathan* pon, C om | AC *volunt. dei* | *ita even.* (D *veniet*) *tibi* ut CD; AB *ita tibi eveniet,* E *ita et tib. ev.* | E *a domino* | *Et dix.* (E *ait*) *ei* (D om) *Ios.:* AB *Respondit ei Io.* | *quidem* ut ABC; DE om | *dei:* D *domini* | D *sed quia custos* | *eius:* B *istius infantulae* | *cognosci possit* ut DE; AC *cognoscam* | D *quis eam ex filiis meis poterit habere coniugem,* E *- coniug. ex fil. meis;* C post *volunt. dei* pergit: *si cognoscere possim quis eam possit - in coniugem* | *Dentur* (D add *ei,* A *illi,* B *ergo illi*) | *aliquae:* D praem *ad solatium,* quod AB post *virgines* add | D om *ex sod. eius* | C *interea* | *Et resp.* (pro his C *Iterum*) *Ab.* (B *Abyachar,* D *Abyacar*) *pont. dixit* ut CE; D *Respondit Ab. pont.* [*et*] *dixit,* A *Respondit Ab. pont. dicens* | *Virg. quidem* (E om): AB add *quinque* | *tu* (D om) *eam* ut CED: AB *ipsam* | *accipias:* B add *in uxorem* | *in matrimonio* ut CDE; AB *in matrimonium*

[5] Tunc Ioseph accepit Mariam cum aliis quinque virginibus, quae essent cum ea in domo Ioseph. Erant autem istae virgines Rebecca, Sephora, Susanna, Abigea et Zahel: quibus datum est a pontificibus sericum et iacinthum et byssus et coccus et purpura et linum. Miserunt autem sortes inter se quid unaquaeque virgo faceret; contigit autem ut Maria purpuram acciperet ad velum templi domini. Quam cum acciperet, dixerunt ei illae virgines: Cum tu sis minor omnibus, purpuram obtinere meruisti. Et hoc dicentes quasi in fatigationis sermone coeperunt eam reginam virginum appellare. Cumque haec inter se agerent, apparuit angelus domini in medio earum et dixit: Non erit sermo iste in fatigatione missus, sed in prophetationem verissimam prophetatus. Expaverunt autem in conspectu angeli et in verbis eius, et rogaverunt eam ut indulgeret eis et oraret pro eis.

Caput IX.

[1] Altera autem die dum Maria staret iuxta fontem ut urceolum impleret, apparuit ei angelus domini et dixit: Beata

---

[5] E *simul cum ea* | *Ioseph:* C *sua,* D om | E om *virgines* | *Rebecca:* A *Reutha,* B *Retram* | B *Sophera,* C *Sephiphora* | *Zahel* (D *Zael*) ut CDE; A *Cael,* B *Agabel* | AB *a pontifice* | A *siricum* | *iacinthum* (sed CD *-ctum*)*:* A *iacintus* | D *iacinctum coccinum bissus* (et. A) *purpura* | C *byssum* | *et coccus:* E ante *et byssus,* C om; E om *et* ante *purp.* | E *sortem* | *unaquaeque* ut CDE; AB *quaeque* | *virgo:* D om | *contigit autem - acciperet* (D *recip.*) etc ut ABD; CE *et* (E add *sic*) *factum est ut Ma. purp. nendam accip.* etc | *Quam cum:* E *Et dum* | D *accepisset* | E *dix. virg. illae* | *illae:* AD *aliae* | *Cum tu sis minor* (C *iunior tu sis*) etc ut CD; A *Cum tu sis ultima et humilis et minor omnib.*, item E *Cum sis ult. et hum.*, B vero *Filiae regum sumus, et tu cum minor sis* | A *purp. meruisti accipere et obtinere,* B *purp. quasi regina nostra accip. mer. et obtinere.* | *Et hoc:* A *Hoc autem* | E om *quasi* | *in fatig. sermone* ut AE; D *in fatigatione sermonis,* C *in fatigationem sermonis* | B post *obtinere* pergit *Et tunc coeperunt eam appell. reginam.* | *Cumque haec inter se* (E *inter se hoc*) *agerent:* AB *Dum ergo haec agerent inter se* | E om *domini* | *earum:* AC *eorum,* B *illarum* | *et dixit:* AB *dicens illis* | *in fatigatione* (ut ABD; C *-onem*)*:* E om *fatig.* | *in prophetationem* (C *probationem*) *ver. prophetatus* (D *prophetantis*)*:* E *in praevaticinatione verissima prophetatis* | *Expav. - conspectu* (E *aspectu*) etc: AB *Expavescentes ergo* etc | *et* (AB om) *rogaverunt* (ut ABD; C *coeperunt rogare,* E *rog. coep.*) | *oraret:* C *rogaret* | E *pro illis*

IX, 1. *Altera - dum Maria* (CD om *Mar.*)*:* E *Beata ergo Mar. dum* | *ut* (E *et*) *urceolum* (E *urceum*) *impleret* ut ABE; CD om | E *aparuit angelus et dix. ei* | *et dixit:* A *dicens illi* | *Beata - praeparasti:* D om | *in utero tuo* ut AB; C *in mentem*

es Maria, quoniam in utero tuo habitaculum domino praeparasti. Ecce veniet lux de caelo ut habitet in te, et per te universo mundo resplendebit.

2 Iterum tertia die dum operaretur purpuram digitis suis, ingressus est ad eam iuvenis, cuius pulchritudo non potuit enarrari. Quem videns Maria expavit et contremuit. Cui ille ait: Noli timere Maria, invenisti gratiam apud deum: ecce concipies in utero et paries regem, qui imperet non solum in terra sed et in caelis, et regnabit in secula seculorum.

Caput X.

Cum haec agerentur, Ioseph in Capharnaum maritima erat in opere occupatus, erat enim faber ligni: ubi moratus est mensibus novem. Reversusque in domum suam invenit Mariam praegnantem. Et totus contremuit et positus in angustia exclamavit et dixit: Domine deus, accipe spiritum meum, quoniam melius est mihi mori quam vivere. Cui dixerunt virgines quae cum Maria erant: Quid ais, domine Ioseph? Nos scimus quoniam vir non tetigit eam; nos scimus quoniam integritas et virginitas

---

tuam, E *in mente tua* | B *habitationem* | *domino:* E *deo* | A *parasti* | *ut habitet:* AB *et habitabit* | C *universum mundum* (ita et. D) *resplendeat*

2. *Iterum* ut ABD; CE *Item* | E *die tercio* et om *digitis suis* | *Quem:* E *Hunc*, C *Tunc* | A *cum vidit* | *Noli - apud* (E *ante*) *deum* ut CE (D om *Maria*, pergens *inven. enim*). Praeponunt vero his A *Ave Maria, gratia plena, dominus tecum, etc.* (sic), BD *Ave Maria, gratia plena, dom. tecum; benedicta tu in mulieribus et benedictus fructus ventris tui*, quibus insuper B addit: *Quae cum audivit, tremuit et expavit. Tunc angelus domini adiunxit.* | *ecce conc. in utero* (CDE om *in utero*, vide antea ubi iidem *in utero* mutant vel omittunt): B add *de spiritu sancto qui obumbrabit tibi* | *regem:* D add *vel filium*, item B *et vocabitur nomen eius Emanuel* | *qui imperet* (C *imperat*, D *imperabit*) - *in terra* (D *terris*) *sed et* (C *etiam*) *in caelis* ut CDE; AB *qui non solum terram implet sed caelum* | AB *regnat* | *seculorum:* CD add *amen*

X, 1. *Cum* ut AB; E *Cumque*, CD *Cum autem* | *in Caph. maritima* (D *-mam*) *erat in opere* (C *in opera*, D *opere erat lignorum*) *occ.* ut CDE; AB *in fabricandis tabernaculis regionum maritimarum erat opere praeoccup.* | E *erat autem* | D *fab. lignarius* | *ubi moratus - Reversusque* (E *Rev. autem*) etc (E *Mar. pr. inven.*) ut CDE; AB *Post vero menses novem reversus est in dom. suam et inv. Mar. pr.* | *Et totus - exclamavit* (D *clam.*, E add *ad dominum*) etc ut CDE; AB *Unde totus in angust. positus contremuit et exclam. dicens* | *Dom. deus* (B add *meus*) ut ABD; CE *Domine domine* | *quam vivere:* E *magis quam viv.*, AB *quam amplius viv.* | E *Cui aiunt* | *virgines:* CD *virg. illae*, B *quinque virg.* | *Quid ais* (E *agis*) *dom. Io.:* CD om | E *Nos certe scimus quod vir numquam tet. eam* | *nos scim. qu.* (C *quia*) *integr. et virg. in ea imm. perseverat* (D *permansit seu perseverat*) ut CD; item AB *nos sumus testes quon. virg. et*

in ea immaculata perseverat. Nam custodita est a deo, semper in oratione nobiscum permansit; cotidie cum ea angelus domini loquitur, cotidie de manu angeli escam accipit. Quomodo fieri potest ut sit aliquod peccatum in ea? Nam si suspicionem nostram tibi vis ut pandamus, istam gravidam non fecit nisi angelus dei. [2] Ioseph autem dixit: Ut quid me seducitis ut credam vobis quia angelus domini impraegnavit eam? Potest enim fieri ut quisquam se finxerit angelum domini et deceperit eam. Et haec dicens flebat et dicebat: Qua fronte ad templum dei iturus sum? Qua facie visurus sum sacerdotes dei? Quid facturus sum? Et haec dicens cogitabat occultare se et dimittere eam.

Caput XI.

Cumque ordinasset in nocte exsurgere ut fugiens habitaret in occultis, ecce in ipsa nocte apparuit ei in somnis angelus domini dicens: Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam, quoniam quod in utero eius est, de spiritu sancto est. Pariet autem filium, qui vocabitur Iesus: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. Exsurgens autem Ioseph a somno gratias egi tdeo suo, et locutus est Mariae et virginibus quae erant cum ea et narravit visum suum.

---

integr. perseverat in ea. E vero *quia mentis integritas et virgin. in ea perseverantes immaculatae custoditae sunt ab ea.* | *Nam cust. est* (D om) - *nobiscum* (C om) *perm.* ut CD; AB *Nos enim semper cum ea fuimus* (A *Nos custodivimus super eam*), *semper in or. nobisc. perm.;* E *Semper enim in domino, semper in or. perm.* | *angel. domini.* ut CD, E *ang. dei;* AB *angeli dei - loquuntur* | *angeli:* E *eius,* AB *domini* | *accipit* ut CE; ABD *accepit* | *quomodo* (E *Et quom.*) etc: AB *Nescimus quom. fi. possit* | *Nam si - tibi vis* (D *teneris*) - *non* (A *nemo*) *fecit - dei* (AD *domini*, et A add *qui eam impraegnavit*)*:* B *Non sit in te aliqua suspicio de ipsa, quia non nisi spiritus sanctus gravid. eam fecit*

2. *Io. autem* (A om) *dixit* (E *ait eis*)*:* B *Tunc Io. cum suspicionis amaritudine suae dix.* | E om *Ut* | C *impraegnasset eam,* E *eam impregnaret* | *ut quisquam* (A *quis,* E *quicunque*) *se finx. ang. dom.* (ut ABC; D *dei,* E om) *et* (ut ABE; CD *ut*) *deceperit* (CDE *deciperet*) *eam* | *dei* ut CDE; AB *domini* | *iturus sum:* AB *respiciam* | *Qua facie* (D *fronte*)*:* E praem *et,* AB *aut* | *dei:* E *domini* | *occultare* etc: AB *ut fugiens dimitteret eam*

XI, 1. *ordinasset* ut CD: E *ordinaret,* AB *cogitaret;* D add *Ioseph* | *in nocte - in occ.* ut CD; E *ut nocte exurgeret et fugiens abiret,* AB *exsurgere et occultare se et habitare in occ.* | *accipere* ut CDE; AB *accipe* | *quon. quod:* AB *quod enim* | *qui vocab.* (E *vocatur*) *Ies.* ut CE; B *et vocabis nomen eius Iesum;* AD *et vocabitur nom. eius Iesus* | C om *a somno* | *suo:* ABD om | B *beatae Mariae et virg. quinque* | *visum suum*

Et consolatus est super Maria, dicens: Peccavi, quoniam suspicionem aliquam habui in te.

CAPUT XII.

[1] Factum est autem post haec et exiit rumor quod Maria esset gravida. Et comprehensus a ministris templi Ioseph ductus est ad pontificem, qui una cum sacerdotibus coepit exprobrare ei et dicere: Ut quid fraudatus es nuptias tantae ac talis virginis, quam angeli dei sicut columbam in templo nutrierunt, quae virum numquam nec videre voluit, quae in lege dei eruditionem optimam habuit? Tu autem si ei violentiam non fecisses, illa hodie virgo perseverasset. Ioseph autem devotabat se iurans quod numquam tetigisset eam. Cui Abiathar pontifex dixit: Vivit deus quoniam modo te faciam potare aquam potationis domini, et statim apparebit peccatum tuum.

[2] Tunc congregata est omnis multitudo Israel, quae dinumerari non poterat, et adducta est etiam Maria ad templum domini. Sacerdotes vero et affines ac parentes eius flentes dicebant ad Mariam: Confitere sacerdotibus peccatum tuum, quae eras sicut columba in templo dei et accipiebas cibum de

---

(E om) ut ABE; CD *visionem suam* | *super Maria* (E *-iam*): B *Mariam* | D *consolatus sup. Ma. ait* | *quon.* (A *quia*) *susp. aliq.* (D add *ut nequam*) - *in* (ut CE; AD *de*) *te*: B *suspicionem nequam habens de te*

XII, 1. *Factum - et* (C om) *exiit rumor* ut CD; E *Factum est autem ut hic rumor exiret;* AB *Post haec factus est rumor magnus* | *Et compr. - templi* (D add *domini*) etc ut CD; item AB, sed post *duct. est* add *cum Maria,* et B *magnatibus* pro *ministr.* et post *pont.* add *Abiachar;* E *Et conprehensa a min. te. et ioseph perducti sunt ad pont.* | *sacerdotibus:* B add *et magnatibus templi* | *et dicere:* E *dicens* | *fraud. es:* E *fraudator exstitisti* | *nuptias - virginis* ut CD; AB *istam talem et tantam virginem,* E *tantae et tali virgini* | *quam* (D add *et*) - *templo* (D add *domini,* C *dei*) *nutr.* ut ABCD; E *quam angelus domini - nutriebat* | *vir. numq.* (E *nunq. vir.*) *nec* (ut CE; rell om) *vid. vol.* (A *vol. vid. nec habere*) | AB om *autem* | E *nisi illi viol. feciss.* | *illa - perseverasset* (E *-raret*) ut CE; ABD *adhuc in virginitate sua* (D om) *permansisset* (A *permaneret*) | *Ios. autem dev. se iur.* (A *iurans devovit,* B *cepit detestari firmiter*) ut CDAB; E *quia devovebat se iurans* | *quod numq.* (AB add *penitus*) *tet. eam* ut CDAB; E *quod numq. eam penitus vir tetig.* | B *Isachar,* D *Abiacar* | *dixit:* AB *respondit* | *deus:* E *dominus* | *quoniam:* A *quia,* E *quod,* B *et ego* | *et statim:* AB *statimque,* E *et mox*

2. *omnis* (A om) *mult. Isr.* (A *populi,* E om) - *et* (CD om) *add. est etiam* (A om) - *domini* (A om) ut ACDE; B *maxima pars virorum in templo domini et mulierum, ut in iudicium eius prospicerent* | *Sac. vero - ad Mariam* (C *ad eam*) ut ABCD; E *Et*

manu angeli. Vocatus est autem et Ioseph ad altare, et data est ei aqua potationis domini: quam si gustasset homo mentiens et septies circuisset altare, dabat deus signum aliquod in facie eius. Cum ergo bibisset securus Ioseph et girasset altare, nullum signum peccati apparuit in eo. Tunc sanctificaverunt eum sacerdotes omnes et ministri et populi dicentes: Beatus es tu, quoniam non est inventus reatus in te. [3] Et vocantes Mariam dixerunt ei: Tu quam excusationem poteris habere? aut quod signum maius apparebit in te quam hoc quod prodit te conceptus ventris tui? Hoc solummodo a te requirimus, ut, quia Ioseph mundus est a te, confitearis quis est qui te decepit. Melius est enim ut te tua confessio prodat, quam ira dei dans signum in facie tua in medio populi te manifestet. Tunc Maria constanter et intrepida dixit: Si est in me aliqua pollutio aut aliquod peccatum, aut fuit in me aliqua concupiscentia vel impudicitia, detegat me dominus in conspectu omnium populorum, ut sim omnibus emendationis exemplum. Et accessit ad altare domini confidenter et bibit aquam potationis et septies circuivit altare, et non est inventa in ea ulla macula.

---

flentes sac. et par. et affl. eius etc | *Vocatus - et* (D om) - *altare* (C add *sursum*) - *aq. pot. domini* (E *pot. aq.* sine *dom.*) AB *Rursus Io. vocatus est* etc | *quam si* (AB *cum*) *gust. homo* (AB *aliquis*) *mentiens* (D *nesciens;* C *metuens* idque ante *homo*)*:* E *quam qui gust. menciens* | D *daret* | D *sign. aliq. peccati in faciem* (ita et C) *eius* | *Cum ergo* ut ABCD ; E *Cumque* | D om *Ioseph* | *et girasset:* AB add *septies;* E om *altare.* Sic D: *securus, etiam giravit altare, nullumque* etc | *in eo* ut ABE ; CD *in facie eius* | *sanctificaverunt* ut ABE ; CD *iustific.* | *es tu:* AB *factus es* | AB *quon. nullus reatus inv. est in te*

3. *Tu quam exc.* ut CD ; E *Quam exc. tu,* AB *Et qu. exc. tu* | *habere* ut ABD ; CE *afferre* | *aut quod - quod* (D om) *prodit* (C *prodidit;* AB add *te*) - *tui* ut ABCD ; E *et quod signum aparebit in te, quia prodit te concept. uteri tui* | E *solum* | *mundus est a te,* ut AB et omissis *a te* E; CD *mundatus est* | *confitearis* ut CD ; E *confitere* (item ut videtur A) | E *deceperit te* | *ut te tua:* C corrupte *vitam tuam* | *dans sign. in fac. tua* (CD *in faciem tuam*) *in medio pop. te* (D *vitam tuam*) *manif.* ut ABCD ; E *dans sign. et in medio templi manifestet* | *constanter et* (E om *et*) ut ABE ; CD om | *aliquod:* E om | *fuit in me:* AB om ; E om *in me* | *concup.:* AB praem *sive* | *vel impudic.* ut ABD, item C *impudicitiae;* E om | *detegat me* (E om, B *illud*) *dom.* (ita DE ; BC *deus*) ut BCDE : pro his (sed retinet *detegat*) A ante *Si est* etc: *Domine deus rex omnium, qui es conscius secretorum* | *ut sim* (CD *fiam*) *omn. emend.* (C *mendacibus,* B add *et corruptionis*) *exempl.* ut ABCD ; E *ut possim emundari et sim omnib. em. ex.* | *Et accessit:* AB *Hoc dicens acc.,* D *Et accedens, tum confidenter bibit* | *domini:* D om | *bibit - altare* (A *ad altare*) ut ABCD ; E *accepit aqu. pot. et gustavit et giravit septies* (om *altare*) | *et non est - macula* ut ABCD ; E *et non est inventum nec signum neque vestigium alicuius peccati in ea*

[4] Et cum omnis populus stuperet et haesitaret, videntes conceptum ventris at nullum signum in facie eius apparuisse, coeperunt inter se varia populi loquacitate turbari. Alii dicebant sanctitatem, alii vero per malam conscientiam accusabant eam. Tunc Maria videns suspicionem populi, quod non ex integro fuisset purgata, omnibus audientibus clara voce dixit: Vivit dominus Adonay exercituum, in cuius conspectu sto, quoniam virum numquam cognovi; sed nec cognoscere habeo, quia ab infantia aetatis meae in hoc mentem definivi. Et hoc deo meo votum feci ab infantia mea, ut ipsi qui me creavit in integritate permaneam, in qua me confido ipsi soli vivere et ipsi soli sine aliqua pollutione quamdiu vixero permanere.
[5] Tunc omnes osculabantur eam rogantes ut malis suspicionibus eorum daret indulgentiam. Et deduxerunt eam omnes populi et sacerdotes et omnes virgines cum exultatione et gaudio usque ad domum suam, clamantes et dicentes: Sit nomen domini benedictum, qui manifestavit sanctitatem tuam universae plebi Israel.

---

4. *Et cum:* AB *Cumque* | *omnis populus* (D *omnes populi*) *stuperet et haes* (D *stuperent et haesitarent,* E om *et haes.*) ut CDE; AB *omnis pop. exstaret stupore* | *at* (A *et*) - *in facie* (C *faciem*) *eius app.* ut ABCD; E om | E om *populi,* A ante *varia* pon | *Alii dic. sanctitatem* (D add *ex ignocencia*), *alii vero* (D om) - *eam* ut CD; E *Alius dicebat sanctitate, alius vero mala conscientia accusabat;* B *Alii dic. quod pro mala conscientia accusabant eam; alii dicebant: Grande signum est illud;* A *Alii dic. sanctam et immaculatam, alii vero malam et contaminatam* | *susp. populi* etc ut E; CD *pop. susp. non* (D *nec se*) *ex int. fuisse purgatam;* A (et B?) *se in suspicione populi esse nec se ex int. videri purgatam* | *domin. Adon.* (AB add *dominus*) *exerc.* ut ABC, item D *dom. exerc. Adon.;* E om *Adon.* | E *ante cuius conspectum* | *sed nec* - *definivi* cum CD; AB *sed ab eo cognoscor cui ab inf. meae aetatis mentem meam devovi;* E *neque cognoscere ab ineunte aetate mea antea definivi* | *ab inf. mea* ut ABE; CD om | *ut ipsi* (AB *in ipso*) - *permaneam* ut CDAB; E *ut in ipsius qui m. cre. integritate permanerem* | *in qua:* E *in quo* | *ipsi soli vivere* - *permanere* ut CD; E *ipsi so. servire et ipsi soli vivere et ipsi soli sine* etc; AB *ipsi soli vivere et ipsi soli servire, et in ipso quamd. vi. sine poll. permanebo*

5. *omn. osc. eam rogantes* ut C; D *omn. osc. eam amplexantes genua eius rogantesque eam,* E *osc. omn. genua eius, rogantes eam,* AB *omn. coeperunt osculari pedes eius et genua eius amplecti, rogantes eam* (B add *humiliter*) | B *pie daret* | B *reduxerunt* | AB om *omnes* pri | D om *omnes* sec | *gaudio:* AB add *magno* | *ad:* E *in* | *dicentes:* C add *ei* | *benedictum:* AB add *in secula* | *qui:* AB *quia* | C *manifestabit* | *tuam:* A *suam,* B *virginitatis suae* | *univ. plebi* (A add *suae*) *Isr.* ut CDA; B *plebi huic* (omisso *Isr.*), E *universo Isr.*

Caput XIII.

[1] Factum est autem post aliquantum tempus ut fieret professio ex edicto Caesaris Augusti, ut profiteretur unusquisque in patria sua. Haec professio facta est a praeside Syriae Cyrino. Necesse autem fuerat ut Ioseph cum Maria proficisceretur in Bethleem, quia exinde erat, et Maria de tribu Iuda et de domo ac patria David. Cum ergo Ioseph et Maria irent per viam quae ducit Bethleem, dixit Maria ad Ioseph: Duos populos video ante me, unum flentem et alium gaudentem. Cui respondit Ioseph: Sede et tene te in iumento tuo et noli superflua verba loqui. Tunc apparuit puer speciosus ante eos, indutus veste splendida, et dixit ad Ioseph: Quare dixisti verba superflua esse de duobus populis de quibus locuta est Maria? Populum enim Iudaeorum flentem vidit, quia recessit a deo suo, et populum gentium gaudentem, quia accessit et prope factus est ad dominum, secundum quod promisit patribus nostris Abraham, Isaac et Iacob; tempus enim advenit ut in semine Abrahae benedictio omnibus gentibus tribuatur.

[2] Et cum haec dixisset, iussit angelus stare iumentum, quia tempus advenerat pariendi; et praecepit descendere de

---

XIII, 1. *tempus* ut ABC; DE *temporis* | *ut fieret* ut ABCD; E *ut facta esset* | *ut profiteretur* ut ABD; C *ut proficisceretur,* E *ut properaret.* Praeterea AB add *universus orbis,* non item CDE | *in patria sua* ut A; CD *in patriam suam,* E *ad pa. su.,* B *in provinciam suam* | *facta est:* C *prima fa. est,* D *primo f. e.,* B *f. e. primo.* Item E *Haec fact. est prof. prima* | *a praeside* ut ACD; BE *sub pr.* | DE *Cirino* | *Nec. autem fuerat* ut CD; E *et fuit nec.,* AB *fuit ergo nec.* | C *ut et Ios.* | E *c. Mar. profic. Bethleem;* A *profiteretur cum beata Maria in Be.* | *Maria:* B add *coniuge sua* | *quia exinde* (AB *inde*) *erat* (AB add *Ioseph*) - *ac patria* (AB *et familia*) *Da.* ut CD; item AB; E vero *quia de tribu Iuda erant, de domo et patria Da.* | *Ios. et* (AB add *beata*) *Mar.* ut CAB, E om. D om *cum Ma. proficisc. in Bethl.,* item *Cum ergo Io. et Ma.* Hinc postea: *Dixit autem* | *ducit:* C add *in,* D *ad* | C *resp. Ios. et dixit* | *sede et tene te* etc ut CD; E *sede et tene iumentum,* AB *sede in iumento tuo* | *puer:* A add *quidam;* B *tunc app. ei angelus domini, indutus* | AB *ind. veste candida, qui dixit* | *superfl. esse* (E *esse sup.*)*:* C om *esse* | *de quibus* etc ut ABD; C *quae audisti dicentem Mariam,* E *quod audisti* | E *Nam populum* | *quia* (AB *qui*) *rec. a deo suo* (E om *suo*) | *gaudentem:* E add *respicit* | *quia:* AB *qui iam* | *et prop. fact. est ad dom.* ut CD; AB *et prop. a domino fa. est;* E *ad dom.* | *promisit:* B add *deus* | *nostris:* D *vestris* | AB *Abraam*

2. *angelus* (B add *domini*)*:* E om | *quia* (D add *iam*) *temp. adv. par.* (AB *par. adv.*) ut ABCD; E om | *et pr. - subterraneam* ut CD; item E *et pr. desc. Mar. de anim. et*

animali Mariam et ingredi in speluncam subterraneam, in qua lux non fuit unquam sed semper tenebrae, quia lumen diei penitus nón habebat. Ad ingressum vero Mariae coepit tota spelunca splendorem habere, et quasi sol ibi esset ita tota fulgorem lucis ostendere; et quasi esset ibi hora diei sexta, ita speluncam lux divina illustravit; nec in die nec in nocte lux ibi divina defuit quamdiu ibi Maria fuit. Et ibi peperit masculum, quem circumdederunt angeli nascentem et natum adoraverunt dicentes: Gloria in excelsis deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis. [3] Iam enim dudum Ioseph perrexerat ad quaerendas obstetrices. Qui cum reversus esset ad speluncam, Maria iam infantem genuerat. Et dixit Ioseph ad Mariam: Ego tibi Zelomi et Salomen obstetrices adduxi, quae foris ante speluncam stant et prae splendore nimio huc introire non audent. Audiens autem haec Maria subrisit. Cui Ioseph dixit: Noli subridere, sed cauta esto, ne forte indigeas

---

speluncam ingredi, AB *et pr. beatae Mariae ut descenderet de anim. et subterr. spelunc. intraret* (A *et ingrederetur spe. subter caverna*) | *in qua lux non fuit unq.* (AB *nunquam erat*) *sed s. tenebr.* (C add *fuerunt*) ut CDAB; E *in qua semp. teneb. erant* | *quia lumen* (E *lucem*) - *habebat* ut CDE; AB *quia lum. di. recipere non poterat* | *Ad ingressum vero* (D add *beatae*) *Mariae* - *splendor. habere* (D *splendere et clarescere*) - *ibi Maria fuit* ut CD; E *Sed in ingressu Mariae cepit tota spel. splendor. hab. nimium, et quasi sol inesset ita tota cepit* - *divina gratia illustrabat; quae lux non defecit nec in die nec in no. quamdiu* - *mansit;* AB *Cumque ingressa fuisset beata Maria in eam, coepit tota splendore clarescere, quasi hora diei sexta esset: ita speluncam lux div. illustrabat ut nec in die nec in noct. ibi defuerit, quamdiu ibi fuerat beata Mar.* | *ibi:* E om | *masculum:* B add *sine dolore* | *quem circumd. ang. nasc.* (E *nasc. ang.*) *et nat.* (E add *statim*) *ador. dic.* ut CDE; AB *quem ang. statim circumd. nascentem, quem natum et super pedes suos mox stantem ador. dic.*

3. *Iam enim* - *ad quaerendas obstetr.* (C *ad quaerendam obstetricem*) - *genuerat* ut CD; AB *Iam enim nativitas domini advenerat, et Ioseph perrexerat quaerere obstetrices. Qui cum invenisset, reversus est ad spel. et invenit cum Maria infantem quem genuerat;* E (omissis *Iam enim* usq *obstetrices*) *Et inveniens Ioseph Mariam cum infante quem genuerat,* pergens *dixit ad eam* | *Et* (AB om) *dixit Io. ad* (AB add *beatam*) *Mar.* ut CDAB; E vide ante | *Ego tibi Zelomi* (ut AB, postea etiam D; C *Zelemi;* D h. l. *Zaelem,* compara E) *et Salomen* (AB *-me*) - *ante spel.* (AB *ante ostium speluncae*) ut CDAB; E *Ecce Zahelem tibi obstetricem adduxi, quae ecce foris ante spel. stat* | *et prae spl. nim. huc intro. non aud.* (C *hic non possunt intr.*) ut DC; AB *prae nimio spl. non audentes huc ingredi,* E *quia prae nimio spl. huc non potest introire* | *Audiens autem* (D om) *haec* (AB *beata*, item D add *beata*) *Ma. subr.* | *Cui dix. Ios.* (*Io. di.*) ut DAB; C *Et dix. ad eam Io.*, E *Io. autem dix. ad eam* | *sed* (A om) *cauta esto* (E *est. cau.*) ut CD; AB add *ut te visitent*, item E *ut inspiciat te* | *me-*

medicina. Tunc iussit unam ex eis intrare ad se. Cumque ingressa esset Zelomi, ad Mariam dixit: Dimitte me ut tangam te. Cumque permisisset se Maria tangi, exclamavit voce magna obstetrix et dixit: Domine domine magne, miserere. Numquam hoc auditum est nec in suspicione habitum, ut mamillae plenae sint lacte et natus masculus matrem suam virginem ostendat. Nulla pollutio sanguinis facta est in nascente, nullus dolor in parturiente. Virgo concepit, virgo peperit, virgo permansit. [4] Audiens hanc vocem alia obstetrix nomine Salome dixit: Quod ego audio non credam nisi forte ipsa probavero. Et ingressa Salome ad Mariam dixit: Permitte me ut palpem te et probem utrum verum dixerit Zelomi. Cumque permisisset Maria ut eam palparet, misit manum suam Salome. Et cum misisset et tangeret, statim aruit manus eius, et prae dolore coepit flere vehementissime et angustari et clamando dicere: Domine, tu nosti quia semper te timui, et omnes pau-

---

dicina (E add *eius*): B *curamine* | *Tunc:* E *Et* | *unam ex eis* (C *illis*) *intrare* (C *introire*) ut DC; AB *eas intrare,* E *eam Maria introire* | *Cumque ingr. esset* (AB *fuisset*) *Zelomi* (C *Zelemi?* AB add *Salome non ingressa*) *ad Mar. dix.* (AB *dix. Zelomi ad Mar.*) - *tang. te:* B haec omnia om | *Cumque perm. se Ma. tangi* (B *scrutari*) ut CDE; AB *Cumq. se scrutari* (B *tangi*) *perm.* | *excla.* (E *cla.*) - *obste. et dix.* (C *et dix. obst.*) | *Domine domine* (E om) *magne* (C om) ut ADEC; B *Domine deus meus* | *Numquam hoc - habitum* ut ABD; E *Adhuc hoc numq. nec auditum nec - hab. est;* C *adhuc hoc nec audivi nec in suspicionem habui* | *mamillae:* AB add *cuiusquam* | E *lactis* | *Nulla* (AB *Sed et nulla*) *poll. sang.* (AB *sa. poll.*) - *in nascente* ut EAB; CD *Nulla poll. in nascente* (C *-tem*) *fa. est* | *in parturiente* (C *-tem*): E add *aparuit* | *virgo* (A praem *et,* item B *et post partum*) *permansit* (C *permanet*) ut ABDC; E *et postquam peperit virgo esse perdurat*

4. *Audiens - dixit* ut CDE; AB *Aud. autem h. vo. Salome dix.* | *Quod ego* (D om) *audio - nisi forte* (D *donec et*) *ipsa - Salome* (D om) *ad* (D add *beatam*) *Mariam - Zelomi* (C *Zelemi*) ut CD: B *Quod audio nisi probavero certe non credam. Ingressa ad beatam virginem dixit: Volo probare palpando te utrum verum sit quod dixit Zelomi;* A omissis prioribus *Permitte ut - Zelomi.* E *Plane hoc ego non credam nisi forte probavero. Et ingressa - dixit ei: Patere te conspici a me, ut cognoscam si verba Zahelis vera sunt quae indicavit mihi.* | *Cumque perm.* (D add *beata*) *Mar. ut eam* (D *se*) *palp.* (A *Cumq. beat. Mar. se permisiss. ab ea palperi*) *misit - Salom.* (A om *misit - Sal.*) *et cum mis. et* (D *ut eam*) *tangeret* (A *Dum autem manum suam a palpitatione retraheret*) *statim* (A om) *aruit* (C *exaruit*) *ma. eius* ut CDA; E *Cumque permisisset Maria ei conspectum suum, statim ut manum dexteram suam ab aspectione eius abstraxit, aruit manus* | *dolore* ut CD; E *dol. nimio,* A *nimio dolore* | *coep. flere vehementiss.* (AB *vehementer*) *et ang.* ut CDAB; E *coepit vehement. ang.* | *et clamando dicere* ut D; C *et clamare et dicere,* AB *clamando dicens,* E *et eiulando clamare dicens* | *Domine:* A add *deus* | *omnes:* A *homines* | *sine retributione acceptionis* ut E,

peres sine retributione acceptionis curavi, de vidua et orphano nihil accepi, et inopem vacuum a me ire numquam dimisi. Et ecce misera facta sum propter incredulitatem meam, quia ausa fui temptare virginem tuam.

[5] Cumque haec diceret, apparuit iuxta illam iuvenis quidam valde splendidus dicens ei: Accede ad infantem et adora eum et continge de manu tua, et ipse salvabit te, quia ipse est salvator seculi et omnium sperantium in se. Quae confestim ad infantem accessit, et adorans eum tetigit fimbrias pannorum, in quibus infans erat involutus, et statim sanata est manus eius. Et exiens foras clamare coepit et dicere magnalia virtutum quae viderat et quae passa fuerat, et quemadmodum curata fuerat, ita ut ad praedicationem eius multi crederent.

[6] Nam et pastores ovium asserebant se angelos vidisse in medio noctis hymnum dicentes, deum caeli laudantes et benedicentes, et dicentes quia natus est salvator omnium, qui est Christus dominus, in quo restituetur salus Israel.

---

item omisso *accept.* AB; C *sine acceptione retributionum,* D *sine retributionis munere* | AE *a vidua* | C *orphana* | *vacuum a me ire* (AB *a me ire vac.*, C om *ire*) *numquam* (AB *non*) *dimisi* ut ABCD; E *et inop. a me vac. non amisi* | *meam:* E om | *quia ausa fui - tuam* (D *sanctam*) ut CDE; AB *quia sine causa tempt. volui virg. tuam.* Praeterea AE add *quae peperit* (A *venit?*) *lumen verum et post partum virgo permansit*

5. *Cumque* ut CD; E *Et cum,* AB *Cum* | *illam:* A *eam* | *iuvenis quidam* ut ABD; CE om *quidam* | *valde spl.* ut AED; E *splendissimus,* C *splendidus* | E om *ei* | *adora eum:* B pergit *adque* (sic) *vestimenta eius tange de m. t.* | *continge:* AB *tange;* E add *eum* | E om *de* | *salv. te* (D *te salv.*) ut ABD; E *salvab. eam,* C *sanabit eam* | *seculi:* E *mundi* | *Quae confestim* ut ABD; CE *Et conf.* | *ad inf. accessit:* CE add *Salome,* sed E om *ad inf.* | *et ador. eum tet. fimbrias* (AB *fimbriam,* item D sed ipse scriptor correxit *-as*) *pann.* (D add *suorum*) *in quib. inf.* (E om, sed add *a sancta Maria matre*) *erat invol.* ut ABCD; E *adorans inf. tetigitque fimbrias pann. in quibus erat infans* | E *Exiens autem* | AB *coepit clamare dicens* | AB om *virtutum* | *viderat:* B add *in spelunca* | *curata fuerat* (E *erat,* D *sit*)*:* C om *fuerat* | E om *ita* | *ad:* AB *per*

6. *pastores ovium:* E add *qui erant in ipsis partibus venientes,* item B *qui erant in regione illa custodientes gregem suum* | *in medio noctis* (B add *silentio et audivisse*)*:* E *in media nocte* | *deum caeli* (C *Helye*) *laudantes et be. et* (C *atque*) *dic. - salv. omnium* ut AC, item D *d. c. laudate et benedicite quia - salv. omnium;* E *deo, et ab ipsis audisse quia natus esset salv. hominum;* B *Gloria in excelsis deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis. Qui et dixerunt: Natus est nobis hodie salv. mundi* | *qui est Chr. domin.* (D *deus*)*:* D add *in civitate David* | *salus Isr.* ut ABE; CD *omne* (D om) *regnum Isr.*

7 Sed et stella ingens a vespere usque ad matutinum splendebat super speluncam, cuius magnitudo numquam visa fuerat ab origine mundi. Et prophetae qui fuerant in Ierusalem dicebant hanc stellam indicare nativitatem Christi, qui restauraret promissionem non solum Israel sed et omnium gentium.

Caput XIV.

Tertia autem die nativitatis domini egressa est Maria de spelunca, et ingressa est stabulum et posuit puerum in praesepio, et bos et asinus adoraverunt eum. Tunc adimpletum est quod dictum est per Isaiam prophetam dicentem: Cognovit bos possessorem suum et asinus praesepe domini sui. Ipsa autem animalia in medio eum habentes incessanter adorabant eum. Tunc adimpletum est quod dictum est per Abacuc prophetam dicentem: In medio duorum animalium innotesceris. In eodem autem loco moratus est Ioseph et Maria cum infante tribus diebus.

Caput XV.

1 Sexta autem die ingressi sunt Bethleem, ubi impleverunt septimam diem. Octavo vero die circumcidentes puerum,

---

7. *a vespere:* D om | *usq. ad* (E *in*) *matutinum* ut ABE; CD *usq. ad mane* | *cuius magn. - mundi* ut ABCD; E om | E *Prophet. autem* | *qui fuerant* ut CD; E *qui fuerunt*, AB *qui erant* | *in Ierusalem:* E *in Israel* | *qui rest. prom. non sol. Israel* (A *Israeli*) *sed et omn. gent.* (A *sed in omnibus gentibus*) ut CDAB; E *qui restaur. sicut promiserat non solum Israel sed et omnes gentes.*

XIV. *Tertia* ut ABE; CD *Tertio* | *domini:* AB add *nostri Iesu Christi* | *Maria* ut E; CD praem *beata*, AB *beatissima* | *et ingr. est* (E add *in*) *stab. et pos. pu. in prae.* ut CDE; AB *et ingr. stab. posuit pu. suum in pr.* Praeterea B add *quia non erat ei locus magis aptus in diversorio conditus* | *et* (B *tunc*) *bos - ador.* (C *adorabant*) *eum* ut CDB; A *quem bos - adorav.*, E *et bos et as. genua flectentes adorav. eum* | E *Esaiam* | E *Agnovit* | *Ipsa autem* (ut CE; AB *ergo*, D *enim*) *animalia* ut E; ABCD add *scilicet* (C *id est*, AB om) *bos et asinus* | *in medio eum hab.* ut BCD; E *eundem in medio sui hab.*, A *in medio stantes* | D om *eum* post *ador.* | *Tunc* (E *Tuncque*, B *Et tunc*) *adimpl.* (A *impl.*, B *et impl.*) *est* (E *esse videtur*) | E *quod per Aba.* (C *Hab.?*) *pr. dicitur* | *duorum:* E *duum* | *innotesceris:* B *cognosceris* | *autem:* AB om | *et* (D add *beata*) *Mar. cum infante:* B *et beat. virgo Mar. cum puero*, A *cum Maria*

XV, 1. *Sexta* (item D, CE *Sexto*) *autem die ingressi sunt Bethl.* ut AB; E *Sexto autem die Be. ingressus est*, CD *Se. autem* (D om) *die cum beata Maria ingressus est Ioseph Bethl.* | *ubi impl. se. di.* (ut AB; E *ubi complevit septem dies*). *Oct. v. die* (E add *nativitatis*) *- anteq.* (E *anteaq.*) *- Moysi, tunc - ad templ. dom.* (E *Moysi, tulerunt illum in Hierusalem ad te. do.*) *- perithomen* (ita E; A *parhithomum, parhithomus id*

vocatum est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab angelo antequam in utero conciperetur. Postquam autem impleti sunt dies purgationis Mariae, secundum legem Moysi, tunc duxit Ioseph infantem ad templum domini. Cumque accepisset infans perithomen, obtulerunt pro eo par turturum et duos pullos columbarum.

2 Erat autem in templo vir dei perfectus et iustus, nomine Symeon, annorum centum duodecim. Hic responsum a domino acceperat quia non gustaret mortem nisi videret Christum dei filium in carne. Qui cum vidisset infantem, exclamavit voce magna dicens: Visitavit deus plebem suam, et implevit dominus promissionem suam. Et festinans adoravit infantem. Et post haec suscipiens eum in pallio suo adoravit eum iterum et osculabatur plantas eius et dixit: Nunc dimittis servum tuum domine secundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad revelationem gentium et gloriam plebis tuae Israel.

---

est circumcisio,) obtul. pro eo ut AE; C *ubi impletis triginta diebus duxit infantem ad templ. dom. et obtul. pro eo;* D *ubi octavo die circumciderunt puerum, et vocatum est nomen eius Iesus.* Post quae pergit: *Tertia decima vero die venerunt magi ab oriente,* cf. cap. XVI. Magorum vero historiam excipiunt verba: *Impletis igitur quadraginta diebus Ioseph duxit infantem in templum domini, et obtulerunt pro eo* etc usque ad finem huius cap. XV. | *et duos* ut BCDE: A *aut duos* | *columbarum:* B add *sicut scriptum est in lege domini*

2. *in templo:* E add *domini* | *vir* (A add *quidam*) *dei perf. et iust.* ut ACD; E *vir profeta et iust.,* B *quidam homo iust. et timoratus* | A *cui nomen Symeon* | *annor. cent. duodec.* ut AE; CD *a. c. tredecim;* B om, sed vide infra, ubi AE confirmat. | *a domino* ut ACD; E *a deo,* B *a spiritu sancto* | *quia* (CE *quod*) *n. gustaret* (C *gustasset*); B *non visurum se mortem* | B *nisi prius* | *Chr. dei fil.* (A *fil. dei*) ut CDA; E *Chr. domini dei,* B *Chr. dominum* | *in carne* ut CE; A praem et D add *viventem;* E *in facie* | *Qui:* AB *Hic* | *Visit. deus* (E *domin.*) *ple. s. et* (E om) *impl. domin.* (E *deus,* A om) *pr. su.* ut ACDE; B *Vi. et fecit redemptionem plebis suae Israel benedictus dominus deus noster* | *festinans:* B add *se ad portam templi* | *infantem* ut CDE; AB *eum,* atque B add *osculans palmas eius* | *Et:* E om, B om *post haec* | *suscipiens - eius et dixit* (C *eius dicens*) ut CD. Similiter A *suscepit eum in pallium suum et osculans pedes eius dixit;* B *accepit in ulnas suas et dixit;* E *suscipiens osculabatur amplexans eum et dicens* | E *dimitte* | A om *domine* | E om *sec. verb. tuum* | *quia viderunt* usque *Israel:* D pro his *etc* habet. | *Israel:* B add *Et cum CXII esset annorum et vix posset se ipsum regere, portavit puerum in ulnis suis usque ad altare templi domini. Senex puerum portabat, sed puer senem regebat. Tunc locutus est Iesus dicens: Exaudita est oratio tua, Symeon. Et stupefacti sunt omnes magistri templi de verbo quod infans locutus erat.*

[3] Erat autem in templo domini Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Asser, quae vixerat cum viro suo annis septem a virginitate sua; et haec vidua erat iam per annos octoginta quatuor; quae numquam discessit a templo domini, ieiuniis et orationibus vacans. Haec accedens adorabat infantem dicens quoniam in isto est redemptio seculi.

Caput XVI.

[1] Transacto vero secundo anno venerunt magi ab oriente in Hierosolymam, magna deferentes munera. Qui instanter interrogaverunt Iudaeos dicentes: Ubi est rex qui natus est vobis? Vidimus enim stellam eius in oriente, et venimus ad-

---

3. AB *Erat quoque* | *prophetissa* ut AE; BCD om | *de tribu Asser* ut ABCD; E om | *annis* ut CDE; AB *annos* | *a* (B *in*) *virgi. sua* ut ABE; CD om | *et haec - discessit* (E *discedebat*) *de* (A *a*) *te. domini* (CD *dei*) *ieiun. et or. vacans* (A *vac. et or.*) ut ACDE; B vero *et haec vi. erat, quae non discedebat a te. domini LXXX annis ieiun. vac. et or.* | *Haec* (E *Et haec*) *accedens adorabat* (E *adoravit*) - *est* (E *erit*) *red. sec.* ut ACDE; B vero *Quae dixit: Ecce positus est in ruinam et in resurrectionem multorum in Israel: ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes: qui seculi redemptio est. Tunc reversi sunt cum eo parentes eius in Bethleem.*

XVI, 1. *Transacto vero secundo anno venerunt*, ut A, item B *Et transactis duobus annis ecce venerunt*; similiter E *Transacto autem anno venerunt.* Contra C *Transactis autem duobus diebus venerunt*, et D (ut iam relatum est) *Tertia decima vero die venerunt.* De his lectionibus statuere difficile est. Puto tamen a duobus annis potius regrediendum visum esse quam a duobus diebus ad totidem annos progrediendum. Videbatur enim corrigi narratio si magorum adventus propius ad reliquas res Bethleemiticas accederet. Hinc est quod in codice D ipse singularum rerum ordo mutatus est; quo est effectum ut magi venirent Bethleemum antequam puer in templo offerretur. Qua cum re cohaeret quod idem infra inter magorum adorationem et necem Bethleemiticam iter Herodis Romanum unius anni intercessisse facit. Accedit quod quae proxime sequuntur de puero in sinu matris adorato, magis quadrare videbantur in infantem duorum fere mensium quam annorum totidem. Quam quidem rationem post quoque poetis aetatis mediae imprimis placuisse constat (cf. Schade l. l. pag. 28 sp.) Ceterum notatu dignum est quod iam ab auctore Operis imperf. in Matth. homil. 2. refertur traditio ex qua magis duorum annorum iter faciendum fuerit. Codicum auctoritatem quod attinet, duo certe de biennio consentiunt, ad quos prope accedit lectio E codicis, qui antiquiorem scripturam videtur retinuisse nisi quod „secundo" abiecerit. Reliqui vero duo satis differunt dierum numero, nec tamen est cur alteri alterum praeferas. | *in* (AC om) *Hierosolymam* (E *-limam*, A *Ierusolimam*) ut ACE; D *in Hierosolymis* | *magna deferentes* (sic ABDE) *munera* (E *mun. def. ma.*); C *magn. mun. offer.* | C om *rex* | *qui natus est* (D om) *vobis* (CD *nobis*) | D om *enim*, item A *eius*, item C *in orient.* | *venimus:* B add *cum muneribus* | *Haec* (A add *autem*)

orare eum. Haec opinio pervenit ad Herodem regem, et ita eum terruit ut mitteret ad scribas et Pharisaeos et doctores populi, ut inquireret ab eis ubi Christum nasciturum prophetae praedixissent. At illi dixerunt: In Bethleem Iudae. Sic enim scriptum est: Et tu Bethleem, terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda; ex te enim exiet dux qui regat populum meum Israel. Tunc Herodes rex vocavit magos ad se et diligenter inquisivit ab eis quando eis apparuit stella. Et misit eos in Bethleem dicens: Ite et interrogate diligenter de puero; et cum inveneritis eum, renuntiate mihi, ut et ego veniens adorem eum.

[2] Euntibus autem magis in via apparuit eis stella, et quasi quae ducatum praestaret illis ita antecedebat eos, quousque pervenirent ubi puer erat. Videntes autem stellam magi gavisi sunt gaudio magno, et ingressi domum invenerunt infantem Iesum sedentem in sinu matris. Tunc aperuerunt thesauros suos, et ingentibus muneribus muneraverunt Mariam et Ioseph. Ipsi autem infanti obtulerunt singuli singulos aureos. Post haec unus obtulit aurum, alius thus, alius vero myrram. Qui

---

opinio - ut mitteret ad (A *ut congregaret*) *- doct. populi* ut AE; CD *Haec* (D add *autem*) *op. perterruit omnes* (D *Iudaeos*) *et misit Herodes ad* etc; B *Haec verba terruerunt omnes Iudaeos. Et tunc Herodes congregavit scribas* etc | *ut inquireret:* AB *inquirens* | *prophetae - praedixiss.* (AB *praedixerunt*) ut EAB; CD *propheta nasciturum praedixerat* | *Iudae* ut ABD; E *Iuda;* C om | *Sic - est* ut BCDE, additque B *per prophetam:* A *Script. est enim* | B om *Et* | *terra Iuda* (B *Iude*) ut ACDB; E tantum *Iude* | E *non es mi. inter principes* | *Iuda:* B *Iude* | *enim:* A om | C *qui reget* | *Tunc - ad se* (CD haec om) *- ab eis* (CD haec om) *- apparuit* (E *apparuisset*) *- et misit* (D *et mittens,* A *deinde mittens*) *eos in* (C *ad*) *Be. dicens* (AD *dixit*) ut ACDE; B *Deinde quia magi stellam, quam viderant dum venirent Ierusolimam ad Herodem, in astris aspicere non valebant, dixit eis* | *Ite et - de puero* ut ABD; C om; E *Ite et diligenter inquirite puerum* | *et cum* (E *dum*) *inv. eum* (AB om *eum*) | *ut et ego* etc ut ABCD; E *ut ego veniam et adorem eum.* B add *Hoc autem dicebat ut ipsum fraudulenter perderet.*

2. DE om *in via* | C om *eis* | *et quasi quae - puer erat* etc ut CD; item E *et quasi ducatum prestans illis antecedebat - erat puer;* AB *quae quasi dux eis erat, antecedens eos* etc | *ingressi:* AB *intrantes in* | *matris:* D *Mariae* | B *invenerunt puerum cum Maria matre eius, et procidentes adoraverunt eum* | *Tunc - ingentibus* (A *magnis*) *- Mariam* (A praem *beatam*) *- singuli* ut ACDE; B nil nisi *et apertis thesauris obtulerunt ei munera* | *singulos aureos* ut ACE; D *munera,* B (vide ante) om | *Post haec* (ita E; vide etiam A; D om, item C?) *unus obtulit* (E *obt. ei unus*) *aur. alius* (E *alter*) *th. alius ve. myrram* (D *mirram*) ut CDE; A *similiter post haec aurum, thus et mirram. Similiter unus aurum, alius tus, tertius vero mirram;* B (post *munera* pergens)

cum ad Herodem regem reverti vellent, admoniti sunt in somnis ab angelo ne redirent ad Herodem. Illi autem adoraverunt infantem cum omni gaudio et per viam aliam reversi sunt in regionem suam.

Caput XVII.

[1] Videns autem Herodes rex quod illusus esset a magis, inflammatum est cor eius, et misit per omnes vias volens capere eos et interficere. Quos cum penitus invenire non potuisset, misit in Bethleem et occidit omnes infantes a bimatu et infra, secundum tempus quod exquisierat a magis.

[2] Ante unum vero diem quam hoc fieret, admonitus est Ioseph in somnis ab angelo domini qui dixit illi: Tolle Mariam et infantem, et per viam eremi perge in Egyptum. Ioseph vero secundum angeli dictum ivit.

Guaspar mirram, Melchior thus, Balthasar aurum. | *reverti vellent:* AB *vell. redire* | *adm. sunt in somnis* (C *somniis?*) ut CD, item E addens *ab angelo;* AB *in somnis ab angelo moniti sunt* | *ne redirent ad Herod.* (D *eum*) ut ABCD; E *ne ultra ad eum reverterentur, eo quod male cogitaret de puero.* | *Illi - cum omni gaud.* (D *gaud. magno*) ut CD; item E *Illi autem iterum adorantes infantem, cum omni gaud.;* AB om | *et per viam aliam* (AB *ali. vi.*) ut ABCD; E (sine *et*) *per alteram viam*

XVII, 1. *Videns - rex* (ut CE, om AB) *quod illusus* (E *delusus*) - *inflammatum* (ut CE; AB *inflatum*) etc ut ABCE; D vero *Anno sequenti Herodes rediens a Roma cum videret quia* etc | *vias:* B add *et confines regni sui* | *cap.* (D *accipere*) *eos et interfic.* ut ABCD; E om *et interf.* | *invenire non potuiss.* (E *posset*) ut CDE; AB *non inveniret* et pergunt *denuo misit* | *in* (C *ad*) *Bethl.* cum CE; AB add *et omnes fines* (B *confines*) *eius*, item D *et in omnibus finibus eius* | *et occ. omnes* (C *omn. occ.*) *infant.* ut CE; AB *et occid. omn. pueros quos invenit,* D *et occ. omn. pueros qui erant in eis*

2. D *Una autem die antequam hoc fier.* | *admo. est Io. in somn.* (C om *in somn.*) - *illi* (A *ei*) ut ACD; E *venit angelus domini in somnis ad Io. et admonuit eum dicens* | *perge* (CD add *et vade*) *in Egyptum:* E add *Rex enim Herodes querit occidere infantem.* | *Io. vero* (A *autem*) *-ivit* ut AD; C om; E *Surgens autem a somno Io. accepit Mariam et puerum et pergebat in Eg.* | B vero hanc partem sic habet: *Sed deus omnipotens, qui scit omnia antequam fiant, ammonuit per angelum suum Ioseph in somnis dicens: Surge et tolle puerum et matrem eius et fuge in Egiptum, et esto ibi usque quo dicam tibi; futurum est enim ut Herodes quaerat puerum ad perdendum. Tunc Ioseph imposuit beatam virginem cum puero super iumentum, et ipse super aliud ascendit, et arripuit iter per montana et per desertum, ut in Egiptum securus perveniret; non enim per maritimam propter insidias pergere voluerunt.*

Caput XVIII.

[1] Cumque pervenissent ad speluncam quandam et in ea requiescere vellent, descendit Maria de iumento, et sedens habebat Iesum in gremio suo. Erant autem cum Ioseph tres pueri et cum Maria quaedam puella iter agentes. Et ecce subito de spelunca egressi sunt multi dracones, quos videntes pueri prae nimio timore exclamaverunt. Tunc Iesus descendens de gremio matris suae, pedibus suis stetit ante dracones; illi autem adoraverunt eum, et cum adorassent abierunt. Tunc adimpletum est quod dictum est per David prophetam dicentem: Laudate dominum de terra dracones, dracones et omnes abyssi. [2] Ipse autem infantulus Iesus ambulans ante eos praecepit eis ut nulli hominum nocerent. Sed Maria et Ioseph valde timebant ne forte infantulus laederetur a draconibus. Quibus Iesus ait: Nolite timere, nec me considerate quia infantulus sum: ego enim semper vir perfectus fui et sum, et necesse est ut ferae omnes silvarum mansuescant ante me.

XVIII, 1. *Cumque* (D *Cum autem*) *perven.* (D *venissent*, A *venisset;* B add *ad desertum*) *ad sp. quand.* (AB *quand. sp.*) | *et in ea re. vellent* (A *vellet* idque post *et*) ut ABCD; E *ut quasi sub ea se refrigerarent* | *descendit:* D *descendens* | *Maria:* ABD *beata Ma.* | *et sedens* (E *et sedit et*) *habeb. Ie.* ut CE; ABD *et sedens tenebat puerum* (D add *suum*) *Ie.* | *quaedam puella* ut ABD; E *una puella*, C *puella* | *iter:* AB praem *simul* | *prae nimio* (E om) *timore:* C om | *Tunc Ie. desc.* (AB *desc. Ie.*) - *suae* (C om) - *ante drac.* ut ABCD; E *quos videns Ie. cum nondum esset binulus* (E[corr] *bimulus*) *excussit se de gr. matris et stans in pedib. suis stetit ante eos* | *illi autem* (A *vero*, E add *dracones videntes*) *ador. eum* (E *eum ad.*, A *ad. Iesum*) | *et cum ador.* (E add *eum*) *abier.* (E *abire coeperunt*) ut CDE; A *deinde recesserunt ab eis* | *Tunc adimpl.* - *David* (C om) *dicentem* - *dracones et omn. abyss.* (pro his verbis D *etc* habet, C vero om) ut AB ?CD; E om

2. *Ipse autem inf. Iesus* (C om) *ambulans* (C *ambulabat*) *a. eos* (C add *et*) - *nocerent* ut AB ?CD; E *Ies. vero infantul. ita ut erat cepit ire cum eis, ut nullum gravarent nec lederent.* | *Sed Maria* - *valde timebant* (ut ABD; C *in gravi pavore erant*) etc; E *Mar. autem et Ios. timentes dicebant inter se: Melius est ut nos interficiant isti dracones quam infantem ledant* | *Nolite timere nec me considerate* ut ABD; CE *Nolite me considerare* | *ego enim semp. vir perf. fui et sum* ut E; item AB *ego enim perf. fui semper et sum;* CD *ego enim vir perf. sum* | A om *et* | *ut ferae omnes* (AB *omn. fer.*) etc ut ABCD; E *ut omnia genera ferarum mansuescere faciam*

Caput XIX.

[1] Similiter leones et pardi adorabant eum et comitabantur cum eis in deserto; quocumque Maria et Ioseph ibant, antecedebant eos, ostendentes viam et inclinantes capita sua adorabant Iesum. Primo autem die ut vidit Maria leones circa se venientes et varia ferarum genera, vehementer expavit. Cui infans Iesus laeto vultu in faciem eius respiciens dixit: Noli timere, mater: non enim ad iniuriam tuam sed ad obsequium tuum venire festinant. Et his dictis amputavit timorem de cordibus eorum. [2] Ambulabant autem leones cum eis simul, et cum bobus et asinis et sumariis qui eis necessaria portabant, et nullum laedebant quamvis simul manerent; sed erant mansueti inter oves et arietes, quos secum de Iudaea adduxerant et secum habebant. Inter lupos ambulabant et nihil formidabant, et nullus ab alio laedebatur. Tunc adimpletum est quod dictum est per prophetam: Lupi cum agnis

---

XIX, 1. *Similiter* ut ABD; E add *autem*, C *autem et* | *pardi:* B add *atque aliarum ferarum genera*, E *et varia genera ferarum undique venientes* | *adorabant - cum eis* (E *cum eo*) *in deserto* (E *per desertum*); *quocumq.* (C *quacumq.*) *Maria et Ios. ibant* (E *ibat Ma. et Io.;* A *Io. et beata Mar. ibant*) *antec.* (E *atque antec.*) - *viam* ut ACDE; B *conveniebant et antecedebant eos per desertum ostend. eis viam* | *et inclin. - ador. Iesum* ut CD; B plane om; A vero *et incli. cap. sua servitiumque caudis adulantibus exhibentes grandi cum reverentia adorabant eum*, similiterque E *et obsequium facientes inclinabant capita sua immani cum reverentia, servitiumque caudis adulantibus exhibebant* | *Primo aut. die* (AB om) *ut vid. Mar.* (D *beata Ma.*) *leones* (AB add *et pardos*) *circa se* (AB *eos*) *venientes* (E add *et pardos*) - *genera* (E *monstra*) ut ABDE, item (sed *Prima*, tum om *ut* additque *et* ante *expavit*) C | *vehementer expavit* ut ABE; CD om *vehem.* | *Cui infans - in fac. eius respic.* (pro his D *respic. eam*) *dixit* ut ABD; C *In cuius faciem inf. Ies. laeto vultu aspiciens dixit;* E *In cuius fac. inf. Ies. subrisit et consolationis eam voce alloquens dixit* | *ad iniuriam tuam* (E *tu. iniur.*, AB add *veniunt*) - *tuum* (AB add *et meum*) *venire* (A om) *festinant* | *Et his - de cordib. eorum* (ut CD; E *cordis eorum;* A *de corde ipsius*): B om

2. *Ambulabant - simul* ut ABCD; E *Amb. ergo simul leones* | *et cum bobus et asinis* (A *asinibus et bob.*) *et sumariis* (A *summariis*) *qui - portabant* (CD *quae eis necess. erant portantibus*) ut ACD; E *et asini et boves et saugmarii qui eis portab. nec.* De B vide post. | *et nullum - quamvis* (C add *ipsi*) - *ab aliquo* (A *alio*) *laedeb.* ut ACD; longe aliter E *et simul ubi mansio facta est ad pabulum accedebant. Erant etiam mansueti arietes qui simul de iudea exierant et sequebantur, qui et ipsi inter leones ambulabant sine formidine. Non timebat ullus ullum et nullus ab ullo ledebatur in aliquo.* B vero pro *Ambulabant* usque *laedebatur* sic: *Simul cum eis et cum somariis lupi erant et pecora.* | *Tunc adimpletum - vescentur* (A *comedent*) ut ACD: item B *Tunc - per Ieremiam prophetam: Lupi autem cum agno pasc. - simul*

pascentur, leo et bos simul paleas vescentur. Erant autem duo boves et plaustrum, in quo necessaria portabant, quos leones dirigebant in itinere eorum.

Caput XX.

[1] Factum est autem die tertia profectionis suae ut Maria nimio solis ardore fatigaretur in eremo, et videns arborem palmae dixit ad Ioseph: Quiescam paululum sub umbra eius. Ioseph autem festinans duxit eam ad palmam et descendere eam fecit de iumento. Cumque resedisset Maria, respiciens ad comam palmae vidit eam plenam pomis, et dixit ad Ioseph: Desidero, si fieri posset, ut ex istis fructibus huius palmae perciperem. Et ait ad eam Ioseph: Miror te dicere hoc, cum videas quantae sit altitudinis palma ista, et quod tu de palmae fructibus cogitas edere. Ego magis de aquae penuria cogito, quae nobis iam defecit in utribus, et non habemus unde nos et iumenta refocillare valeamus. [2] Tunc infantulus Iesus laeto vultu in sinu matris suae residens ait ad palmam: Flectere

---

comedent paleas. Item E *Tunc ad. est quod Esayas ait: Lupi - et leo et bos sim. paleis vesc.* | *Erant autem* (ut CD; AB *simul*) - *portabant* (CD *portabantur*), *quos leones - eorum* (CD om *quos* usq *eorum*) ut ABCD; E *Erant enim duo boves in itinere eorum, sagmarii, quos dirigebant leones per desertum in itinere domini nostri Iesu Christi, cuius necessaria portabant, et obsequebantur.*

XX, 1. *autem:* E add *post haec* | *die* (C *in die*) *tert. prof. suae:* A add *ambulantibus eis* | *Maria:* AD praem *beata* | *nimio solis ardore* (C *ard. sol.*) ut EC; AD *nimio* (A *nimium*) *calore solis* | Sic vero B: *Factum est autem cum die tert. prof. suae aqua in ydribus deficeret et beata Mar. prae nimio calore esset fatigata*, iam pergit reliquis omissis: *dixit: Quiescam* | *palmae* ut AD, E *palmarum;* C om | *dixit ad Io. Quiescamus* (A *-scam*) *paululum* (C *aliquantulum*) *sub umbr. eius* (AB *arboris huius*) ut ABCD; E (post *palmarum*) *mirae pulchritudinis et altitudinis, ac sub umbra eius aliquantulum volens quiescere,* tum pergit *festinans Io. perduxit eam ad palmam et desc. fecit de ium.* | *Maria* ut CE; D praem *beata*, AB *ibi beata* | C *respexit - vidensque - pomis dixit* | E *ad coronam palm. vidit repletam pomis et ait:* | *pomis:* B add *quae dattuli vocantur* | *Desidero* (C *Desiderium mihi est*) *si* (AB *ut*) - *istis* (CD om) - *perciperem* ut ABCD; E *O si possit fieri ut ex istis fructibus palmae perciperem* | AB *hoc te dic.*, E *te haec dic.* | *quantae* etc ut ABD; C *quantam altitudinem habeant rami palmae huius,* E *tantam altitudinem palmae huius* | *et quod* (D *quidem*) *tu* etc ut ABD; E *Sed tu quidem de palmae huius fructib. cogitas;* C om | *Ego magis - cogito* ut ABD; CE *ego autem* (C add *gravissime*) *de aqua cogito* | *quae - defecit* (D *deficit*) *in utrib.* ut ACDE; B om | *et non:* B *quoniam non* | *habemus:* E add *iam* | *unde - valeamus* ut AB; DC *unde* (C add *eos replere aut*) *nos ipsos refocill. debeamus;* E *unde nos vel animalia refocilare possimus*

2. *laeto vultu* ut ABD; CE om | *in sinu* (E add *virginis*) *matris suae* ut ABE, CD

arbor et de fructibus tuis refice matrem meam. Et confestim ad hanc vocem inclinavit palma cacumen suum usque ad plantas Mariae, et collegerunt ex ea fructus quibus omnes refecti sunt. Postquam vero collecta sunt omnia poma eius, inclinata manebat, expectans ut eius ad imperium resurgeret ad cuius imperium fuerat inclinata. Tunc Iesus dixit ad eam: Erige te palma et confortare, et esto consors arborum mearum quae sunt in paradiso patris mei. Aperi autem ex radicibus tuis venam quae absconsa est in terra, et fluant ex ea aquae ad satietatem nostram. Et statim erecta est palma, et coeperunt per radices eius egredi fontes aquarum limpidissimi et frigidi et dulcissimi nimis. Videntes autem fontes aquarum gavisi sunt gaudio magno, et satiati sunt cum omnibus iumentis et hominibus gratias agentes deo.

Caput XXI.

Die autem altera profecti sunt inde, et in hora qua iter agere coeperunt Iesus conversus ad palmam dixit: Hoc pri-

---

add *Mariae virginis* | *residens* ut ABD, item E *sedens* ante *in sinu;* C om. Addit vero E *et audiens et intelligens quae dicebantur* | *ait* (C *dixit*) *ad palmam* (D om) ut ABCD; E *exclamavit ad palm. et dixit* | *Flectere arbor* ut DE; BC *Flecte* (C *reflecte*) *arb. ramos tuos* (B add *ad terram*), A *Flectere palmam arbor* | A *de fructu tuo* | *matrem meam* ut ACE, B *matr. me. et nos*, D *nos* | *Et confestim* ut ABD; C *Statim*, E *Statim autem* | E *ad vocem eius* | *usque ad plantas* (AD add *beatae*) *Mariae* ut ACDE; B *usque ad terram et usque ad palmas Mariae virginis* | *et collegerunt - sunt* ut ABD; CE *et colligentes ex ea fructus quos habebat omnes refecti* (C *referti?*) *sunt.* | CE *Postea vero quam* | *collecta sunt* ut CDE; AB *collegerunt* | *ut eius ad imperium - inclinata* ut AB; item D *ut ad eius imp. res. imperio cuius fu. declinata;* C *ut eius imperio surgeret cuius imperio fu. declin.;* E *ut eius imperio fuerat inclinata* (pluribus male omissis) | E *Tunc Ies. respiciens eam dixit* | E *consors illarum arborum* | AB *Et aperi*, D *Aperi ante* | *venam* (AB add *aquae*) *quae absconsa* (D *abscondita*) *est in terr. et fluant ex ea* (AB *ex ea* post *nostram;* D *fluat ex ea aqua*) ut ABD; item C *venam quae occulta est* etc; E *fontes occultatos et fluant ex eis aquae in sacietatem* | AB *Quae statim erecta est* | A *coepit ad radicem eius fons aquarum egredi* | *limpid. et frig. et dulc. nimis* (E *multumque dulciss.*) ut CE; D *limp. ac dulc. nimis;* AB *limpidissimus frigidissimus et lucidiss. nimis* | A om *autem* | *fontes aquarum:* AB *aquae fontem*, E *fluentes aquarum fontes* | *et satiati - et hominib.* (D *bestiis suis*) etc ut CD; E *et potati una cum ium. et homin. gratias egerunt deo*, AB *et sat. sunt ipsi et omnia iumenta et bestiae, unde gratias egerunt deo*

XXI. *Die autem* (A *vero*) *altera* (E *altero*) | *prof. sunt inde* (C om), *et in hora - dixit* (C *ait;* E *in hora autem qua ceperunt iter agere, convers. Ie. ait ad palm.*) ut CE; item D sed om *et in hora* usq *coeperunt;* A *cum inde proficiscerentur, et in hora - ad palm. convers. dixit* | *Hoc privil.* etc ut AE; C *Hoc ex praecepto meo dico tibi*

vilegium do tibi palma, ut unus ex ramis tuis transferatur ab angelis meis et plantetur in paradiso patris mei. Hanc autem benedictionem in te conferam, ut omnes qui in aliquo certamine vicerint, dicatur eis: Pervenistis ad palmam victoriae. Haec eo loquente, ecce angelus domini apparuit stans super arborem palmae, et auferens unum ex ramis eius volavit ad caelum, habens ramum in manu sua. Quod videntes ceciderunt in faciem suam et facti sunt velut mortui. Quibus Iesus locutus est dicens: Quare formido obtinuit corda vestra? An nescitis quia palma haec, quam feci transferri in paradiso, parata erit omnibus sanctis in loco deliciarum, sicut vobis parata fuit in loco deserti huius? At illi gaudio repleti surrexerunt omnes.

Caput XXII.

[1] Cum autem iter agerent, dixit ei Ioseph: Domine, calor nimis decoquit nos: si tibi placet, viam teneamus iuxta mare, ut possimus per civitates maritimas requiescendo transire. Dixit ei Iesus: Noli timere, Ioseph; ego viam vobis breviabo, ut quod spatio triginta dierum ituri eratis, in hac una die per-

---

D *Praecipio tibi* | *ex ramis ut* AE; CD *de ramis* | A *Hanc benedict. meam* | *ut omnes qui* (A *quicumque*) *in aliq.* (D add *bono*) *cert. vic.* ut AD; C *ut omn. qui certamine positi vic.*, E *ut omnes qui in quocunque cert. vicerit* | E *dicatur ei: Pervenisti*, et om *victoriae* | A *Haec autem* | *stans:* E add *cum magno splendore* | *et auferens unum ex ram. eius* ut ACE, item D *auf. unum de ramis* | *volavit* (D *volavitque*) - *sua* ut AD; item C *et volans per medium caelum, habens ram. arboris palmae in ma. s.* etc; E vero tantum *ivit volans* | *Quod vid.* (E add *universi*) - *suam* (E add *pre timore angeli*) - *mortui* ut AE; item D omissis *ceciderunt in f. s. et*, C *Cumque haec viderent facti s. ve. m.* | *Quibus - dicens* ut AD; C *Tunc Ies. loc. est ad eos dic.*, E *Tunc Ies. videns eos ita perterritos ait eis* | *Quare form. obtin.* (A *tenet form.*) *corda ve.* ut AD; item CE, sed *cor vestrum* | *quia* ut AD; CE *quoniam* | *in paradiso* (A *-sum*) ut ACD; E om | *parata erit* ut AE; CD om *parata* | *vobis* ut CDE; A *nobis* | *in loco des. huius* ut CD; E *in hoc loco deserti*, A *in huius loco solitudinis* | *At - repleti* (A add *sunt et fortes effecti* - *omnes* ut EA; CD om. Codex B pleraque huius capitis om.

XXII, 1. *Cum autem* (C *et dum*) *iter - Ioseph* ut DC; item A *Post haec iter agentibus ipsis dixit Ios. ad Iesum;* E tantum *Ioseph autem dixit ei* | *Domine, calor nimis* (A *iste*) - *viam tenea. iuxta mare* (C *tenea. viam maris*) - *resquiesc. trans.* (A *requiescere*) ut ACD; E *Dom. quoniam estus nimius decoquet nos, si vis teneamus viam maris, ut* etc; B *Dom. calor iste dec. nos, et valde difficile est nobis ire in Egyptum propter montana deserti; adhuc XXXVII diebus usque in Egiptum oporteret nos ambulare. Si tibi placet - requiescere.* | E *Dicit* | *ego viam - ut* (D *ita*) *quod - in hac una* (D om) *d. perfic.* ut ABD; CE *ego vobis* (E om) *mansiones breviabo*

ficiatis. Haec illis loquentibus ecce prospicientes videre coeperunt montes Egyptios et civitates eius.

[2] Et gaudentes et exultantes devenerunt in finibus Hermopolis, et in unam ex civitatibus Egypti quae Sotinen dicitur ingressi sunt; et quoniam in ea nullus erat notus apud quem potuissent hospitari, templum ingressi sunt, quod capitolium Egypti vocabatur. In quo templo trecenta sexaginta quinque idola posita erant, quibus singulis diebus honor deitatis in sacrilegiis perhibebatur.

(E *adbreviab.*), *ita ut quod* (E *ubi*) *per triginta dies vobis perperandum* (corrige *perpetrandum*, E *properandum*) *erat, in hac una diei mansiuncula* (E *die ad mansionem*) *pertingatis.* | *Haec* (D add *quoque*) *illis loq.* ut ABD; CE *Adhuc eo loquente* | E *et ecce* | *Egyptios* (C *Aeg.*) ut ABCD; E *Aegypti* | *civit. eius* (AB *eius civ.*) ut ABCD; E *aequitatus eius*

2. *devenerunt - et* (A om) *in unam ex civit.* (AB *in quandam civitatem*) *Egypti quae Sotinen* (B *Sotrina*], E *Sihenen*) *dicitur* (A om) *ingressi sunt* (E *intraverunt*; B add *vespertina diei hora*) ut ABE; CD (omissis prioribus) *in unam ex civit.* (D *in quadam civitate*) *quae Sotinen dic. ingr. sunt* | *quoniam* (A *quia*) - *notus* (E *nullus in ea erat eis notus*) *apud quem potuiss. hosp.* (E *hospitarentur*, A *a quo petissent hospitium*) | *templ. ingr. sunt* ut AE; CD *ingr. s. templ.* | *quod capi. Egypti vocab.* ut A; E *quod capi. eiusdem civitatis ab Egyptiis vocab.*, CD *quod Aegyptii eiusdem civitatis capitolium vocabant.* | *In quo - sexaginta* (ut E, item D; A *quinquaginta*) - *in sacrilegiis perhib.* (ita A, E *a sacrilegis impendebatur*) ut AE; C *in quo diebus singulis honor deitatis sacrilegis praebebatur*; D *in quo Egyptii illius civitatis ingressi admonebant sacerdotes quatinus singulis diis secundum honorem deitatis eorum sacrificia offerrent, in quo CCCLXV ydola posita erant.* Conspirant ista aliquatenus cum eis quae A post *perhibebatur* addit: *Egyptii vero eiusdem civitatis ingressi sunt capitolium, in quo eos amonebant sacerdotes quatenus* (sic videtur) *singulis diis secundum honorem deitatis eorum optulissent sacrificia.*

In codice B post verba *nullus erat notus* longe a textu nostro diversa leguntur. Pergitur enim sic: *in cuius hospitio declinarent, in domo cuiusdam Iudaei* (viduae? Cf. infra cap. XXV. ex cod. D; item evang. nostrum Thomae Latinum I, 3.) *hospitati sunt. Et cum in eadem domo solarium esset et multitudo puerorum ad Iesum venissent ad solarium illud ubi erat, quidam de infantulis inpulsit* (sic) *unum de pueris de solario, qui cadens ad terram mortuus est. Et cum parentes mortui cucurrissent, pueros interrogantes qui eum praecipitaverat de solario, unus post alium affirmabat quia Iesus praecipitaverat eum. Hoc autem dicebant, quia* (codex *non quia*) *ignotus erat eis et advena, ut manifestaretur potentia virtutis eius. Et hoc factum est. Tunc parentes mortui clamabant contra Ioseph et contra beatam virginem dicentes: Filius vester filium meum interfecit, et mortuus est. Non potestis manus nostras evadere, quin interficiamus* (cod. *-cimus*) *vos. Iesus autem tacebat et non eis respondebat. Venerunt autem ad Iesum Maria et Ioseph et dixerunt ei: Miserere, miserere domine. In terra enim sumus extranea, et isti clamant contra nos. Tunc Iesus descendit de solario, vocavit nomen pueri qui iacebat super terram et dixit: Zeno. Qui respondit: Domine. Dixitque illi Iesus: Utrum praecipitaverim*

Caput XXIII.

Factum est autem cum beatissima Maria cum infantulo templum fuisset ingressa, universa idola prostrata sunt in terram, ita ut omnia convulsa iacerent penitus et confracta in faciem suam; et sic se nihil esse evidenter docuerunt. Tunc adimpletum est quod dictum est per prophetam Isaiam: Ecce dominus veniet super nubem levem et ingredietur Egyptum, et movebuntur a facie eius omnia manufacta Egyptiorum.

Caput XXIV.

Tunc Affrodosio duci civitatis illius cum nuntiatum fuisset, cum universo exercitu suo venit ad templum. Pontifices

---

te de solario, dic modo coram omnibus; in conspectu omnium veritas declaretur. At ille dixit: Non me praecipitasti tu domine. Tunc parentes mortui rogantes Iesum dicebant: Dic ergo ut ostendat nobis ipsum qui de solario eum impulit. Dixit Iesus: Hoc nullatenus faciam quod dicitis; satis sit vobis quod non est inventa in me iniquitas. Tunc coepit ipsum rogare beata virgo ut mortuum puerum pro eo quod venerat ad videndum eum resuscitaret. Dixit Iesus matri suae: Quodcunque volueris, mater, ego semper faciam. Tunc dixit: Zeno, surge et noli mori sed vive. Qui statim se super pedes suos erexit. Illi autem de civitate quae Sotrina dicitur laudaverunt dominum dicentes: Hic puer vere est salvator mundi. Beatam Mariam, Ioseph et alios qui cum eis venerant cum maxima diligentia honorabant. Et steterunt in eadem civitate per unum annum. Quam historiam cf. cum eis quae infra capite XXXII. narrantur.

XXIII. Dedimus verba codicis A. Similiter D *Factum - beata Ma. cum inf. suo templ. esset ingressa, ut universa idola in terra corruerent, ita ut omnia convulsa et confr. in facies suas iacerent, ac si nihil essent, ne evidentius aliquid praediceretur quam quod impletum esset quod proph. Isaias praedixerat: Ecce - levem, et movebuntur omnia manufacta Aegyptiorum a facie eius.* Item C *Factum est ut ingressa Maria templum cum infantulo univ. ido. corruerent, et omnia ipsa idola in facies suas comminuta sunt, ita ut nihil esse evidentius praediceretur. Nam tunc adimpl. est quod proph. praedixerat: Ecce - nubem levem, et commovebuntur omnia man. Aeg. a fac. eius.* Item E *Factum est autem ut ingressa Ma. cum infantulo universa corruerent simulacra, et omnia ipsa idola iacentia in faciem nihil se esse evidentius perdocerent. Tunc adimpletum est vaticinium illud Esaie dicentis: Ecce dominus sedet super nubem levem et veniet in Egyptum, et commovebuntur idola manufacta Egyptiorum a facie eius et cadent in terram.* Denique B *Factum est autem cum Iesus esset trium annorum, simul cum matre sua Maria capitolium in templo ydolorum Egipti ingressus est. Et dum ingressus fuisset templum illud, universa ydola prostrata sunt* etc. Sequuntur similia atque in A.

XXIV. *Tunc Affrodosio* (B *Fradosio,* C *Afrodisio*) - *cum* (AB post *Tunc* pon) - *ad templum* ut ABC, sed C add *et cum omnibus comitibus suis;* E *Tunc Afrodisio*

vero templi ut viderunt Affrodosium cum universo exercitu suo ad templum properare, putabant se vindictam videre in eos quorum causa dii corruerant. Ille autem ingressus templum, ut vidit omnia idola in facies suas prostrata iacere, accessit ad Mariam et adoravit infantem, quem ipsa in sinu suo portabat, et cum adorasset eum, allocutus est universum exercitum suum et amicos suos dicens: Nisi hic deus esset deorum nostrorum, dii nostri coram eo in facies suas minime cecidissent, neque in eius conspectu prostrati iacerent: unde eum dominum suum taciti protestantur. Nos ergo deos nostros quod videmus facere nisi cautius fecerimus omnes, poterimus periculum eius indignationis incurrere et universi in interitum devenire, sicut contigit Pharaoni regi Egyptiorum, qui tantis virtutibus non credens cum omni exercitu suo in mare demersus est. Tunc omnis populus eiusdem civitatis credidit domino deo per Iesum Christum.

---

principi eiusdem civit. cum nuntiatum esset, venit ad te. cum omni exercitu suo et cum omnibus amicis et comitibus suis; D *Cum autem ab* (dele) *Affrodisio illius civ. duci nunt. fuisset, cum un. ex. suo venit ad templum cum omnibus comitibus suis.* | *Pontif. vero templi* (D om) *ut viderunt* (A *-rent*) *Affrodosium* (A *-sio*, C *Afrodisium*, item *-di-* D?) *cum* (A add *universo*, C *omni*) *ex. suo* (A male add *venit*) *ad te. properare* (C *properantem ad te.*, D *venientem et properantem ad te.*) *putab.* (C *putaverunt*) *se* (A add *tantum*) *vind. vid. in eos* (A *in hiis*) - *corruerant* ut ACD; B *putans quia dii deo vindictam facerent ad cuius ingressum corruerant;* E *Sperabant autem pontific. templi ut nihil diceret in his quorum causa censuerat.* | *Ille autem - ut vidit* (C *et videns*) - *in facies suas* (C *in faciem suam*) *prostrata* (C *in terra*) *iacere* ut ABCD; E *Ille - et videns vera esse quae audierat* | *accessit ad* (D add *beatam*) *Mar. et - dicens* (D *et dixit eis*) ut CD; E *statim accessit ad - quem ipsa virgo Maria in sinu suo dominum portabat - locutus est ad univ. ex. suum et ad omnes am. suos dicens;* AB *accessit ad beatam Ma. quae in sinu suo dominum portabat, et adorans eum ad univ. exerc. suum et ad omnes amic. suos dixit* | *Nisi - deorum nostrorum* (CD om *deo. no.*, sed cf E), *dii nostri - cecidissent* (D *corruissent*) ut ACD; E *Hic nisi deus esset horum deorum nostr., non isti coram eo se prosternerent;* B *Nisi hic deus esset, non resuscitasset Zenonem puerum qui cecidit de solario,* sine copula pergens *dii isti in facies suas minime cecidiss.* | *neque - unde eum dom. suum* (C *dominum enim suum esse*, D *dominum enim su. illum esse*) *tac. protest.* ut ABCD; E *et in conspectu eius prostrati deum suum illum hic et iacentes protestarentur* | *Nos ergo deos no. quod* (E *quod de. no.*) - *eius* (E om) *ind. incurr.* (E *inc. ind.*) - *devenire* ut ABE (sed interpgit ante *omnes*); CD *Nos vero quod deos no. vidimus facere, nisi cauti et solliciti fecerimus, omnes indignationis eius in* (D om) *periculum incurr. poterimus et univ. in int. dev.* (C *in interitum mortis cademus*) | *sicut* (D *sic enim*) - *in mare* (D *in mari*) *dem. est* ut ABD; E *sicut evenit - non credidit et cum* etc; C breviter *sicut evenit Pharaoni regi, qui deum audire contemsit* | *Tunc - Ies. Christum* ut AD; E - *crediderunt deo*

PARS ALTERA.

Caput XXV.

Non post multum tempus dixit angelus ad Ioseph: Revertere in terram Iuda; mortui sunt qui quaerebant animam pueri.

Caput XXVI.

[1] Et factum est quod post regressionem Iesu de Egypto, cum esset in Galilaea, iam inchoante quarto aetatis anno, una die sabbati ipse ludebat cum infantibus ad alveum Iordanis. Cum ergo sedisset, fecit Iesus sibi septem lacus de luto, quibus singulis fecit araciunculas, per quas de torrente ad suum

---

et domino nostro Iesu Christo; C om; B vero *Tunc omn. po. eiusd. civ. adoraverunt Iesum Christum dicentes: Benedicamus deum coeli qui magnum prophetam dedit nobis ex Israel.* Addit vero E post *Iesu Christo* libri finem faciens: *cui est honor et gloria una cum patre et spiritu sancto in secula seculorum amen.* Finit de ortu beate marie perpetue virginis vel infancia salvatoris nostri.

XXV. *Non post multum - mortui* (C add *enim*) *- pueri* cum AC; D hoc loco habet *Ioseph autem et Maria hospitium acceperunt in domo cuiusdam viduae, feceruntque annum in eodem loco.* (Similiter de hospitio viduae refertur in evangelio nostro Thomae Latino I, 3.) Sequuntur autem in D (praenotato capite XXV.) „*De pisce arido vitae restituto*" et (praenotato cap. XXVI.) „*De risu Iesu propter passeres*" etc, quod utrumque ad evangelii nostri Thomae Latini capp. I. et II. adhibenda curavimus. Tertio loco sequitur „*De egressu Iesu et Mariae de Egypto*", quae eiusdem evangelii capiti III. respondent. Similiter in B, antequam de reditu ex Egypto refertur, traduntur haec: „*Et cum quadam die puer Iesus - - arefactus est totus*", item „*Accesserunt ad beatam Mariam et Ioseph - - opera quae ego fueram operatus*", quae ad caput nostrum XXVI. adnotata habebis. Tum sequuntur: a „*Deambulante Iesu per ripam maris, piscem - - de domo sua*", quae ad Thomam Latinum I, 1. videbis: b „*In illa quidem die exiens Iesus de civitate - - factumque est*", quae cum Thoma Latino cap. X. componi poterant. Tum demum ponuntur „*Post haec angelus domini accessit ad Ioseph - animam pueri. Surrexerunt autem*" etc, quae capiti III. Thomae Latini respondent.

Quae quum ita sint, paucis illis verbis: *Non post multum - animam pueri,* caput XXV. constituimus, licet in codice C capiti XXIV., quo exit ipse liber, annexa sint nec in codice A ab eis quae praecedunt seiungantur.

XXVI. Similiter D (praenotato cap. XLI., quod inscribitur: *De VII lacubus et XII passeribus et duobus pueris per Iesum morti traditis*): *Et factum est iterum post egressionem Iesu de Egipto cum esset cum parentibus in Galilea, inchoante iam V. anno aetatis illius, una die sabbati ipse cum infantibus ludebat ad Iordanis alveum. Cum autem sederet Iesus, fecit sibi de luto VII lacus, quibus sin-*

imperium aquas ducebat in lacum et iterum reducebat. Tunc unus ex infantibus illis, filius diaboli, animo invido clausit aditus qui ministrabant aquas in lacus, et evertit quod operatus fuerat Iesus. Tunc dixit illi Iesus: Vae tibi, fili mortis, fili satanae. Opera quae operatus sum tu dissipas? Et statim qui hoc fecerat mortuus est. 2 Tunc seditiosa voce clamabant parentes mortui contra Mariam et Ioseph, dicentes eis: Filius vester maledixit filium nostrum, et mortuus est. Cum audissent Ioseph et Maria, statim venerunt ad Iesum propter seditionem parentum pueri et accumulationem Iudaeorum. Sed Ioseph dixit secreto Mariae: Ego non audeo illi dicere; tu vero mone eum et dic: Quare excitasti nobis odium populi, et sustinemus odium molestum hominum? Et cum venisset mater ad eum, rogabat eum dicens: Domine mi, quid faciendo iste fecit ut moreretur? At ille dixit: Dignus erat morte, quia

---

gulis etiam fecit arveolos ducatus (sic) *per quos* (cod. *quas*) *de torrente ad imperium suum aquas ducebat in lacus et iterum reducebat. Tunc unus - atque evertit quod oper. est Ies. Tunc dixit ei Ie.: Vere fili* etc. 2. *Tunc - contra Ios. et Mari. dicentes: - filio nostro - Cum autem hoc audissent - et clamorem Iudaeorum. Sed et Ioseph - sustinemus molestias hominum - mater eius ad eum - dixit ei: Dignus -* 3. *Rogabat ergo eum mater sua dicens - in nos. At - opera quae operatus sum. Tunc ille qui - aquam ducebat in lacus.*

XXVI, 1. B sic: *Et cum quadam die puer Iesus extra muros civitatis cum infantibus civitatis illius exiret, in ripa maris super arenam in litore, ubi aquarum confluebant rivuli, duodecim lacus faciens, ad eius imperium de torrente aquae ducebantur, quamvis usque ad summum pleni fuissent cursus aquarum. Quidam puer, filius sacerdotis templi in quo idola confracta fuerant, accessit* [animo] *invido, et nimio furore aditus qui ministrabant aquas in lacus, quos fecerat Iesus, pedibus suis evertit. Dixit ei: O fili satanae, semen iniquitatis, pessime* (sic), *vere radices tuae erunt sine humore, rami tui non ferentes fructum. Videntibus ceteris puer ille arefactus est totus.* (Extrema cf. ad cap. XXVIII.) 2. B pergit: *Accesserunt ad beatam Mariam et Ioseph parentes pueri mortui* [et] *dixerunt: Unde est iste puer vester natus? Manifestavit verum esse quod dicit; frequenter antequam dicit, adimpletur. Maledixit filium nostrum,* [et] *mortuus est. Unde tolle eum a nobis: non enim potestis hic habitare nobiscum; aut certe docete eum benedicere et non maledicere. Accedens autem Ioseph ad Iesum monebat eum dicens: Ut quid fili mirabilia facis? Iam multi sunt contra nos propter te, et eorum molestias sustinemus. Respondit illi Iesus: Nullus filius sapiens nisi quem erudierit pater eius, et talis filius non nocet nisi male agentibus. Tunc congregati sunt omnes parentes mortui et accusabant Iesum. Ioseph perterritus est nimis, timens clamorem seditionis parentum mortui,* [et] *dixit sanctae Mariae secreto sermone: Voca tu illum, dic illi quia nobis excitavit odium populi. Tunc mater eius rogabat eum dicens: Domine, quid iste puer fecit ut moriatur? At ille dixit ei: Dignus erat morte, quia dissipavit opera quae ego fueram operatus.* Cf. haec etiam ad caput XXIX.

dissipavit opera quae ego fueram operatus. [3] Rogabat ergo eum mater dicens: Noli, domine mi, quia insurgunt in nos omnes. At ille nolens matrem suam contristari, pede suo dextro percutiens nates mortui dixit ad eum: Exurge, fili iniquitatis; non enim dignus es intrare in requiem patris mei, quia dissipasti opera quae ego fui operatus. Tunc qui erat mortuus surrexit et abiit. Iesus vero ad imperium suum per aquae ductum aquas ducebat in lacus.

Caput XXVII.

Et factum est quod post haec videntibus cunctis cepit lutum de lacis quos fecerat Iesus et ex eo fecit duodecim passeres. Erat autem sabbatum quando fecit hoc Iesus, et infantes plurimi erant cum eo. Cum ergo vidisset quidam de Iudaeis eum hoc facientem, dixit ad Ioseph: Ioseph, nonne vides infantem Iesum in sabbato operari quod ei facere non licet? Fecit enim de luto duodecim passeres. Hoc audito Ioseph arguit eum dicens: Quare in sabbato talia facis quae nobis non licet facere? Iesus autem audiens Ioseph et percutiens manum ad manum dixit passeribus suis: Volate. Et ad vocem imperii sui coeperunt volare. Et astantibus omnibus illic et videntibus et audientibus dixit avibus: Ite et volate per orbem et per omnem mundum et vivite. Videntes vero qui aderant talia signa, repleti sunt stupore magno. Alii lau-

---

3. *nates:* B *terga*

XXVII. *Erat autem* (ita D): A *Erat enim.* Item *laudabant* (ut D): A add *deum;* D sic (continuato capite XXVI.): *Et factum est - sumpsit Iesus lutum de lacubus quos fecerat et - de Iudeis cum infantibus hoc facientem dix. ad Ioseph: Nonne vides puerum Iesum - quod eum non licet facere - arguebat eum dicens - audiens haec a Ioseph percussit - et passeribus suis dixit - imperii eius - astantibus illis omnibus et - Ite volate per omnem mund. et viv. - tale signum - et alii laudabant et - et abierunt ad princ. - Pharisaeorum quidam ex Iudaeis et annunc. eis quidam quia Ies. - populi signa ma. et virtutes feciss. - hoc XII tribubus Isr.*

In B ista historia excipit eam quae nostro capite XXXXI. continetur. Legitur autem sic: *Post haec abierunt* [Ioseph] *et Maria in civitatem Nazaret,* [et] *erat ibi cum parentibus suis.* (His respondet initium cap. XXXXII.) *Factum est cum sumsisset Iesus lutum de lacu, fecit ex eo duodecim passeres, videntibus omnibus qui astabant, percussit manum ad manum* [et] *passeribus illis dixit: Vivite et volate. Et ad imperium eius coeperunt volare et clamare. Erat autem sabbatum quando haec fecit Iesus. Tunc Iudaei repleti stupore dixerunt: Ioseph, nonne vides quid facit puer tuus in sabbato, quo non licet facere aliquid? Alii admirabantur dicentes:*

dabant et admirabantur eum; alii vero vituperabant. Et abierunt quidam ad principes sacerdotum et ad primates Pharisaeorum et adnuntiaverunt eis quod Iesus filius Ioseph in conspectu totius populi Israel signa magna fecisset et virtutes. Et adnuntiatum est hoc in duodecim tribus Israel.

Caput XXVIII.

Iam iterum filius Annae sacerdotis templi, qui cum Ioseph advenerat, tenens virgam in manu cunctis videntibus cum furore nimio exclusit lacus quos Iesus manibus suis fecerat, et effudit ex eis aquas quas congregaverat de torrente in eis. Nam et ipsum aquae ductum, per quem intrabat aqua, clausit et postea evertit. Cumque haec vidisset Iesus, dixit ad puerum illum qui dissipaverat lacus suos: O semen iniquitatis pessimum, o fili mortis, officina satanae, vere erit fructus seminis tui sine vigore, et radices tuae sine humore, et rami tui aridi, non ferentes fructum. Et mox videntibus cunctis arefactus est puer et mortuus est.

Caput XXIX.

Deinde tremuit Ioseph et tenuit Iesum, et ibat cum eo ad domum suam, et mater cum eo. Et ecce subito ex adverso puer quidam, et ipse operarius iniquitatis, currens intulit se super humerum Iesu, volens eum eludere aut nocere si posset. Dixit autem ei Iesus: Non revertaris sanus de via tua qua vadis. Et statim corruit et mortuus est. Et exclamaverunt parentes mortui, qui viderant quod factum est, dicentes: Unde natus est hic infans? Manifestum est quod omne verbum quod

---

Magnus puer est iste, et magna virtus est in eo. Et abierunt quidam Iudaei ad principes sacerdotum [et] *Pharisaeorum et nuntiaverunt eis quod Iesus filius Ioseph sabbato in conspectu populi signa magna et virtutem fecit. Divulgatum est hoc verbum duodecim tribus Israel.*

XXVIII. Consentit D paucis exceptis: *Iam iterum - cunctis de populo videntibus in furore nimio versus - illos quos fecerat Ies. et - aquam quam - in eis de torr. Nam et - hoc vidisset Ie. dixit ad eum: O semen - o opus sathanae - non afferentes - Et videntib. cunctis - et mortuus.* Ceterum huic capiti simillimum XXVI.

Ex B huc confer quae supra ad XXVI, 1. adscripsimus.

XXIX. *eludere:* codex A *elidere,* sed D confirmat *eludere.* | *Unde natus est hic infans:* ab his inde verbis conferenda sunt quae ex codice B sub XXVI, 2. ex-

dicit verum est, et frequenter antequam dicat adimpletur. Et accesserunt parentes pueri mortui ad Ioseph et dixerunt illi: Tolle istum Iesum de loco isto; non enim potest habitare nobiscum in hoc municipio. Aut certe doce illum benedicere et non maledicere. Accessit autem Ioseph ad Iesum et monebat eum dicens: Ut quid talia facis? Iam multi dolentes contra te sunt, et propter te habent nos odio, et molestias hominum sustinemus propter te. Respondens Iesus dixit ad Ioseph: Nullus filius sapiens est nisi quem pater suus secundum scientiam huius temporis erudierit, et patris sui maledictum nemini nocet nisi male agentibus. Tunc congregati sunt adversus Iesum et accusabant eum ad Ioseph. Ut hoc vidit Ioseph, perterritus est nimium, timens vim et seditionem populi Israel. Eadem hora apprehendit Iesus infantem mortuum ab aure et suspendit eum a terra in conspectu omnium, et viderunt Iesum loquentem cum eo tanquam patrem cum filio suo. Et reversus est spiritus suus in ipsum, et revixit. Et mirati sunt universi.

Caput XXX.

[1] Magister autem quidam Iudaeus nomine Zachyas audivit talia Iesum verba loquentem, et videns quia erat insuperabilis scientia virtutis in eo factus est dolens, et coepit indisciplinate et stulte et sine timore loqui contra Ioseph. Et dice-

---

scripsimus. | *accusabant:* ita in codice per compendium scriptum est. Consentit codicum B et D scriptura. Propter ea quae sequuntur (*ad Ioseph. Ut hoc vidit Ioseph*) suspicari possis *adducebant* | *suus:* codex *scs* (i. e. sanctus), codex D *eius*

Per totum caput D consentit fere cum A: *Deinde tenuit Ioseph Iesum, et ibat - mater eius cum eis - currens cum eo impulit super humeros Ies. volens eum eludere aut nocere ei si posset. Et dixit ei - Qui statim - est. Exclamav. autem - factum fuerat, dic. Unde nat. est puer iste? - quia omne - Et accesserunt ad Ios. et dix. ei: Tolle istum Iesum. Non enim potest hic - in municipio. Aut tu doce eum - Accedens autem Ios. ad puerum monebat - facis talia? Nam multi - sustinemus. Respondit Ies. et dixit - sapiens nisi quem pater suus sapienciam huius mundi docuerit, et patris maledictum - accusabant eum ad Ios. Quod videns Ios. - timens populi sui seviciam. Eadem ergo hora Ies. appreh. mort. puerum - omnes Iesum - tanquam cum filio, et spiritus eius revixit in ipsum. Et admirati s. univ.*

XXX. Haec historia in codice B sequitur absoluta ea quae cum capite nostro XXXVIII. convenit.

1. *Zachyas:* ita constanter scriptum est in codice A, in D legitur *Zachias.* In cod. B est *Zachameus* et *Zacheus, Zachaeus.* Quae posterior eiusdem nominis

bat: Tu non vis filium tuum tradere ut doceatur scientia humana et timore? Sed video te et Mariam plus velle diligere filium vestrum quam traditiones seniorum populi. Oportebat enim vos plus honorare presbyteros totius ecclesiae Israel, et ut cum infantibus mutuam haberet caritatem et inter eos iudaica erudiretur doctrina. [2] Cui e contrario dixit Ioseph: Et quis est qui possit hunc infantem tenere et docere? Sed si potes tu tenere et docere eum, nos minime prohibemus eum a te doceri quae ab omnibus discuntur. Auditis Iesus quae dixerat Zachyas respondit ei et dixit: Praeceptor legis, quae paulo ante dixisti et omnia quae nominasti oportet servari ab his qui hominum docentur institutis: sed extraneus sum a foris vestris, quia parentem carnalem non habeo. Tu qui legem legis et instructus es, in lege permanes: ego autem ante legem eram. Sed cum putes te non habere parem in doctrina, erudieris a me, quoniam nemo alius potest docere nisi haec quae nominasti. Ipse enim potest qui dignus est. Ego autem cum exaltatus fuero a terra, cessare faciam omnem genealogiae vestrae mentionem. Tu quando natus es, ignoras: ego autem

---

forma in Thomae evangelio Graeco legitur, ubi cap. VI. Ζακχαῖος habetur, item apud Syrum. | *traditiones:* ita D; A *contradictiones* | *vos* ut D; A *nos* | *inter eos* ut D; A *inter nos*

B sic: *Magister autem, Zachameus nomine, cum audisset eum talia verba loquentem, coepit sine timore loqui contra Ioseph dicens* (codex *dicentem*)*: Tu vis quod filius tuus crescat non intelligens mandata legis? Cur ipsum dum puer est non doces, et non facis ut caritatem habeat inter filios Israel? Iudaica erudiatur doctrina.*

Item D: *Magister iterum quidam Iudeus nomine Zachias, audiens de Iesu quia in eo insuperabilis esset sapiencia, factus est dolens et cepit - Dicebat enim: - sciencia humana timoris? Sed videtur te et Mariam - quam tradiciones sen. pop. Oportebat enim vos - Israel, ut cum - inter eos iud. erud. doctr.*

2. *Et quis* ut D; A *Et si quis* | *Auditis:* sic A; D *audiens* | *praeceptor* ut D; A *praeceptori.* Conieceram in ed. 1. *praecepta* | *Ipse enim potest qui* (D *quia*) *dignus est:* proposui in ed. 1. *Quisque enim potest quibus dignus est.* Scriptura codicum vix sana. Quae proxime praecedunt, paullo aliter in D leguntur (*quae nemo alius docere potest nisi hic quem nominasti*)*;* sed neutra satis placent. | *a terra* ut D; A *in terra*

Sic igitur D: *Cui e contra Ios. ait: Et quis est qui hunc inf. possit tenere et doc.? Sed si tu potes eum ten. et doc. - doceri a te ea quae ab hominibus docentur. Audiens Ie. quae Zachias dix., resp. et dix. ei: Praeceptor legis, omnia quae paululum ante dix. et nominasti oportet observare hominem similem tui. Alienus ego sum ab institutis, extraneus a foris vestris; parentem carnalem non habeo. Tu quidem legem legis et instructus in lege permanes - cum putas - a me quae nemo alius docere potest nisi hic quem nominasti. Ipse enim potest quia dignus est. Ego - a terra, cess.*

solus scio quando nati estis et quanto tempore vita vestra est in terra. [3] Tunc omnes qui audierunt verba haec patefacta obstupuerunt et clamarunt dicentes: O, o, o, hoc mire magnum et admirabile sacramentum. Nunquam audivimus huiusmodi. Nunquam ab aliquo alio auditum est, nec a prophetis nec a Pharisaeis nec a grammaticis dictum est vel aliquando auditum. Nos scimus hunc unde natus est, et vix est annorum quinque, et unde haec verba loquitur? Responderunt Pharisaei: Nos nunquam audivimus talia verba ab infante alio dicta in tali infantia. [4] Et respondens Iesus dixit eis: In hoc vos admiramini quia talia dicuntur ab infante? Quare ergo non creditis mihi in his quae locutus sum vobis? Et quia dixi vobis quod scio quando nati estis, omnes miramini: ampliora dicam vobis, ut magis miremini. Abraham, quem vos dicitis patrem vestrum, ego vidi et cum eo locutus fui, et ille me vidit. Et audientes hoc obticuerunt, nec quisquam eorum audebat

---

fac. genealogiae generis vestri mencionem - ego vero solus sc. quando vos - erit in terra.

Item pergit B: *Cui Ioseph dixit: Quis est qui infantem istum tenere et docere possit? Respondit Zacheus* [et] *dixit: Tu tradas eum mihi; ego cum scholaribus meis diligenter ipsum docebo. Audiens autem Iesus quae dixerat Zacheus* [dixit] *ad eum: Tu qui* [dele] *me vis in doctrina legis instruere; ego* [autem] *ante leges sum: tu quando natus es ignoras; ego autem solus scio quando nati estis omnes, et quanto tempore vita vestra erit super terram.*

3. Pergit D: *Tunc - pavefacti obstupuerunt - dicentes: O mire - audivim. talia - ab alio aliquo aud. est hoc, nec a sacerdotibus nec a Pharisaeis - aut auditum aliquando - adhuc annorum septem: unde - talia verba in tali infancia.*

Item B: *Tunc omnes qui audierunt stupefacti sunt et clamaverunt dicentes: O mirum magnum miraculum, admirabile sacramentum, quod nunquam a prophetis vel a sacerdotibus aut aliquo philosopho dictum est. Tunc Pharisaei dicebant: Nos nunquam audivimus talia verba in tali infantia loqui.*

4. Pergit D: *Et respondens - ab inf. dicuntur? Quare ergo vos - vobis: Scio quando vos - cuncti miramini - ego vidi et ille me vidit, et cum eo locutus sum. Et aud. haec obmutuerunt nec quidquam audebant loqui. Dixitque eis iterum Iesus - quasi prudentibus - fidei.*

Item B: *Dixit Iesus ad eos: Qui Aleph non novit, quomodo Thau* (sic de coniectura posui: in codice enim scriptum est *chu*) *intelligere potest? Coepit dicere Zacheo: Ego te docere possum quae a te ipso dicuntur.* (Cf. XXXI, 2.) *Tunc coepit dicere Zachaeus voce magna: Non debet supervenire* (corrigendum videtur *supervivere* vel potius *super terram vivere*) *iste puer nec cum hominibus* (in cod. est *omnibus*) *conversari: credo quia ante cataclismum* [natus est]. *Quae enim mater illum genuit? Aut quis venter ipsum portavit, vel quae ubera ipsum lactaverunt? Cum ego putassem ipsum habere discipulum, inveni eum magistrum. Quid dicam?*

loqui. Et dixit eis Iesus: Fui inter vos cum infantibus, et non cognovistis me. Locutus sum vobis quasi cum prudentibus, et non intellexistis vocem meam, quia minores me estis et modicae fidei.

Caput XXXI.

[1] Iterum magister Zachyas legis doctor dixit ad Ioseph et Mariam: Date mihi puerum, et ego tradam illum magistro Levi, qui doceat eum litteras et erudiat. Tunc Ioseph et Maria blandientes Iesum duxerunt in scholas, ut doceretur litteras a sene Levi. Qui cum introisset, tacebat. Et magister Levi unam litteram dicebat ad Iesum, et incipiens a prima littera Aleph dicebat ei: Responde. Iesus autem tacebat et nihil respondebat. Unde praeceptor Levi iratus apprehendens virgam storatinam percussit eum in capite. [2] Iesus autem dixit ad didascalum Levi: Ut quid me percutis? In veritate scias quia ipse qui percutitur magis docet percutientem se quam ab eo doceatur. Ego enim te possum docere quae a te ipso dicuntur. Sed hi omnes caeci sunt qui dicunt et audiunt, quasi aes sonans aut cimbalum tinniens, in quibus non est sensus eorum quae intelliguntur per sonum illorum. Et subiungens Iesus dixit Zachyae: Omnis littera ab Aleph usque ad Thau dispositione discernitur. Dic ergo tu primum quid

---

Aut magnus est ut deus, aut angelus dei loquitur in eo. (Cf. XXXI, 3.) *Tunc Iesus dixit eis: Quia videtis me infantem, qui dixi: Scio quando nati estis, omnes miramini, non intelligentes vocem meam. Adhuc ampliora dico vobis, ut magis miremini. Omnes minores estis me: ego cum exaltatus fuero a terra, generis mei* (repone *vestri*) *faciam cessare mentionem. Iudaei autem qui astabant* [et] *audiebant sermonem eius, mirati sunt dicentes: Tales sermones nunquam audivimus quales locutus est iste puer.*

XXXI, 1. D sic: *Iterum magister Zachias dixit ad Ioseph: Da mihi puerum et ego tr. eum - doceat illum litteras - duxerunt eum in scolam ut discCretur* (sic) *a seniore Levi - a prim. littera alpha - Iesus vero nihil respondebat. Unde magister Levi - eum capite.*

2. *Ego enim te possum docere* etc: cf. B ad XXX, 4. | *Thau:* ita cum D dedimus, quod corruptum etiam B praebet; A *Thet* habet. Item post. | *caeci sunt qui dicunt:* D *discunt* pro *dicunt* | *possunt* ex D sumpsimus, A om | *gradatos* (codex potius *grateratos*) *subacutos* etc: cf. locos geminos in Graecis (evang. Thom. Graec. A. VI, 4.) et Latinis; item quae codex D praebet.

Sic D: *Iesus vero dix. ad didascalum: Ut quid - quia qui percutitur - possum dicere tibi quae a te discuntur - caeci sunt qui discunt et aud., sunt quasi - est sensus nec intellectus eorum - Iesus dixit magistro: Omnis littera ab alpha usque ad tau* (sic hoc loco; postea corrupte *con*) *- Dic mihi ergo primum tu - quid sit alpha -*

sit Thau, et ego dicam tibi quid sit Aleph. Et iterum dixit ad eos Iesus: Qui non norunt Aleph, Thau quomodo dicere possunt, hypocritae? Dicite quid sit primum Aleph, et ego tunc vobis credam cum dixeritis Beth. Et coepit Iesus singularum litterarum nomina interrogare, et dixit: Dicat magister legis, prima littera quid sit, vel quare triangulos habeat multos, gradatos, subacutos, mediatos, obductos, productos, erectos, stratos, curvistratos. Cum autem Levi hoc audisset, obstupefactus est ad tantam dispositionem nominum litterarum. [3] Tunc coepit cunctis audientibus clamare et dicere: Num debet iste super terra vivere? Imo in magna cruce dignus est appendi. Nam potest ignem extinguere et alia deludere tormenta. Ego puto quod hic ante cataclismum fuerit, ante diluvium natus. Quis enim venter illum portavit? aut quae mater genuit illum? aut quae ubera illum lactaverunt? Fugio ante eum; non enim valeo sustinere verbum ex ore eius, sed cor meum stupescit talia verba audire. Nullum enim hominum puto eius consequi verbum, nisi fuerit deus cum eo. Nunc ego ipse infelix tradidi me huic in derisum. Cum enim me putarem habere discipulum, inveni magistrum meum, ignorans

---

dixit Iesus: Qui alpha non norunt, quomodo tau (codex *con*) *discerepossunt - Dicite mihi primum quid sit alpha, et tunc credam - betha - interrogare dicens: Dic mihi - prima littera quare habet triang. multos, graceratos* (sic, Thiloni videbatur *giaceratos*) *subacutos mediatos productos obduct. erect. strat. curvistratos* (hoc ex ductibus corruptis multo rectius efficitur quam quod Thilo dedit *confractos*) *vel crucifixos - stupefactus est ad tant. dispos. litterarum nominatarum.*

3. *Num debet iste super terra vivere* etc: cf. rursus B ad XXX, 4. | *ex se ipso:* codex *ex se ipsius*

D sic pergit: *Cepit ergo cunctis aud. - iste puer vivere super terram - tormenta deludere. Ego puto quia ante cat. natus fuerit. Quis - illum generavit - eum lactaverunt? Fugiam autem illum - sed et cor - Nullum etiam hominem - posse consequi - deus in eo - Cum putarem me habere disc. ignorans eum meum inveni mag. - de hoc autem munic. fug. quia illum intendere non valeo. Ab inf. enim - neque finem.* Reliqua huius capitis desunt.

Historia in codice B h. l. posita ab utroque codice valde differt, licet simile argumentum habeat. Ita enim ibi scriptum est: *Igitur post paucos dies venit alius doctor, amicus Ioseph,* [et] *dixit ad eum: Amice karissime, filium tuum statura crescentem inter homines per dei gratiam* [si vis] *proficere, tradas eum mihi, quoniam ego cum multa suavitate docebo eum gentilitatis litteras* [et] *hebraeas, postea grammaticam, et alias facultates quibus poterit a maioribus Israel honorari. Dixit ad eum Ioseph: Si praevales eum, ad disciplinandum accipe; fiat cum gaudio. Et cum accepisset eum doctor et ad domum doctoris cum exultatione venissent,*

eum. Quid dicam? Non valeo sustinere verba pueri huius: de hoc iam municipio fugiam, quia non valeo haec intelligere. Ab infante senex victus sum, quia neque initium de quibus ipse affirmat invenire non possum nec finem. Difficile enim est initium ex se ipso reperire. Certe dico vobis, non mentior, quod ante meos oculos operatio huius pueri et initia sermonis eius et intentionis exitus nihil cum hominibus commune videtur habere. Hic ergo nescio an magus aut deus sit; aut certe angelus dei loquitur in eo. Unde sit aut unde venerit aut quis futurus sit, nescio. [4] Tunc Iesus laeto vultu subridens de eo dixit cum imperio cunctis filiis Israel astantibus et audientibus: Fructificent infructuosi et videant caeci et claudi ambulent recte et pauperes fruantur bonis et reviviscant mortui, ut redintegrato statu unusquisque revertatur et permaneat in eo ipso qui radix est vitae et dulcedinis perpetuae. Et cum hoc dixisset infans Iesus, continuo sunt omnes restituti qui sub malis deciderant infirmitatibus. Et amplius non audebant dicere ei aliquid aut audire ab eo.

Caput XXXII.

Post haec abierunt inde Ioseph et Maria cum Iesu in civitatem Nazareth; et erat ibi cum parentibus suis. Et cum esset ibi una sabbati, dum Iesus luderet cum infantibus in solario

---

invenit Iesus librum unum in terra (cf. ad haec et sequentia cap. XXXIX.): *et cum accepisset eum, aperuit os suum* [et] *loquebatur de spiritu sancto,* [et] *de lege docebat universos. Omnes quidem qui astabant, libenter eum audiebant,* [et] *deprecabantur eum ut ulterius doceret eos. Magister ille iuxta eum sedebat cum timore magno, quia, cum non esset decem annorum, de ore ipsius subtilissimi sermones exibant. Currens autem magister ad Ioseph dixit ei: Scias frater quod infans tuus, quem ad disciplinandum suscepi, sapientia et multa gratia est repletus. Ecce tolle eum in domum tuam, quod gratia quam habet a domino deo data est ei. Cum autem audisset Iesus magistrum illa loquentem, respondit et dixit ei: Verum dixisti, quia omnis potestas data est mihi a patre meo qui me misit. Sed* [propter] *verbum, quod de me locutus es, ille magister qui me percussit surgere habet, qui mortuus est. Et subito surrexit qui fuerat mortuus, et venit ad domum suam.* Cf. haec inprimis ad evang. Thom. Latin. cap. XIII. Praeterea non obliviscendum est, historiam de magistro ex devotione mortuo, quae ex codice A capite XXXVIII. habetur, in codice B iam ante caput nostrum XXX. positam esse.

XXXII. *Post haec abierunt* (ita codex B; cod. A *abierant*) - - *cum parent. suis:* haec in cod. B ad historiam capitis nostri XXVII. pertinent, cuius ad initium scripturam codicis B apposuimus. | *Et cum esset ibi una sabbati* etc: eandem

cuiusdam domus, contigit ut quidam de infantibus alium depelleret de solario in terram, et mortuus est. Et cum non vidissent parentes mortui, clamabant contra Ioseph et Mariam dicentes: Filius vester filium nostrum misit in terram, et mortuus est. Iesus vero tacebat et nihil eis respondebat. Venerunt autem festinantes Ioseph et Maria ad Iesum, et rogabat mater sua dicens: Domine mi, dic mihi si tu misisti eum in terram. Et statim descendit Iesus de solario in terram et vocavit puerum per nomen suum Zeno. Et respondit ei: Domine. Dixitque illi Iesus: Num ego praecipitavi te in terram de solario? At ille dixit: Non, domine. Et mirati sunt parentes pueri qui fuerat mortuus, et honorabant Iesum super facto signo. Et abierunt inde Ioseph et Maria cum Iesu in Iericho.

Caput XXXIII.

Erat autem Iesus annorum sex, et misit illum mater sua cum hydria ad fontem haurire aquam cum infantibus. Et contigit postquam hausit aquam, ut quidam ex infantibus impegerit eum et conquassaverit hydriam et fregerit eam. At Iesus expandit pallium quo utebatur, et suscepit in pallio suo tantum aquae quantum erat in hydria, et portavit eam matri suae. At illa videns mirabatur, et cogitabat intra se, et condebat omnia haec in corde suo.

---

historiam ex codice B ad caput nostrum XXII. adscripsimus. | *Et resp. ei: Domine:* in cod. scriptum est *bene* pro *domine.*

In D codice fabula huius capitis propius quam ad hanc formam ad ea accedit quae capite VII. evangelii nostri Thomae Latini continentur. Ad illum igitur locum ipsa verba quaesituros ablego.

XXXIII. Similem huic historiam codex B exhibet praemissa alia quam evangelii nostri Thom. Latin. capiti VIII. adscribere praestat. Legitur autem ibi sic:

Cum beata Maria misisset puellam suam cum hydria, [et] *multitudo mulierum ad fontem coadunata fuisset, propter pressuram earum fracta est hydria quam dominica puella portaverat. Tunc perrexit Iesus ad fontem, implevit pallium suum aqua et tulit matri suae. Deinde colligens fragmenta hydriae insimul iungens verbo suo solidavit ita quod scissurae in ea signum minime videretur. Tunc beata Maria osculata est Iesum dicens: Benedictus sit deus qui nobis talem filium dedit.*

His quae in cod. D respondent, vide ad evang. Thom. Lat. cap. IX. Etiam in D praecedunt, pariter atque in B, quae cum eiusdem libri cap. VIII. componenda sunt.

Caput XXXIV.

Iterum quadam die exivit in agrum et tulit parum tritici de horreo matris suae, et illud ipse seminavit. Et natum est et crevit et multiplicatum est nimis. Et factum est denique ut ipse meteret, et collegit fructus ex eo tres choros, et donavit multiplicibus suis.

Caput XXXV.

Est via quae exit de Iericho et tendit ad Iordanis fluvium, ubi transierunt filii Israel: ibi arca testamenti dicitur resedisse. Et erat Iesus annorum octo et exivit de Iericho, et ibat ad Iordanem. Et erat secus viam crypta prope Iordanis ripam ubi leaena catulos nutriebat; et nullus poterat per viam securus ambulare. Veniens autem Iesus de Iericho, cognoscens quod in crypta illa leaena filios suos generasset, videntibus cunctis introivit in eam. At ubi viderunt leones Iesum, cucurrerunt ei obviam et adoraverunt eum. Et Iesus sedebat in caverna, et catuli leonum discurrebant circa pedes eius, blandientes cum eo et ludentes. Leones vero seniores demisso capite a longe stabant et adoraverunt eum, et caudis suis blandiebantur ante eum. Tunc populus qui a longe stabat, non videns Iesum, dixit: Hic nisi gravia fecisset peccata

---

XXXIV. *multiplicibus suis:* ita scriptum est in codice A. Cf. infra quae horum loco in cod. B leguntur. In hoc autem codice hydriam conquassatam excipiunt narrationes de morsu viperae et de passeribus ex luto factis. Tum ea quae est de tritico sequitur, his concepta verbis: *Cum esset Iesus annorum quindecim, quadam die tulit triticum de horreo matris suae* [et] *seminavit. Aliud* (codex *illud*) *super petram cecidit, quod humorem non habuit; aliud in terram bonam, quod natum est, et ex eo collegit centum corbes tritici mensuratas. Vocavit pauperes ac debiles, viduas et orphanas, et eis triticum erogavit; sed* [etiam] *Ioseph ad imperium ipsius tulit modicum pro benedictione in domo sua.* Cf. evang. Thom. Latin. cap. X., cui etiam adscripsimus quae consimilia D praebet.

XXXV. Haec de crypta leonum narratio in codice B non legitur. Legitur vero in D codice eo capite quod inscriptum est: *Quomodo* (*Quando*) *Iesus intravit in cryptam leaenam.*

Est via - Iherico - ubi archa - annorum septem et exiit de Iherico - Erat autem secus - per viam illam - Veniens autem de Iherico Iesus et cognoscens quia - cunctis videntibus in eam introivit - occurrerunt ei obviam - Iesus autem - bland. et ludent. cum eo. Leones vero demisso - adorabant - et non videns Ies. dicebat - obtulisset

aut parentes eius, non se ultro leonibus obtulisset. Et cum populus haec intra se cogitaret et moerori nimio subiaceret, ecce subito in conspectu populi exivit Iesus de crypta et leones antecedebant eum, et catuli leonum ante pedes eius ludebant inter se. Parentes vero Iesu demisso capite stabant a longe et observabant; pariter et populus propter leones longe stabat: non enim se coniungere eis audebat. Tunc Iesus coepit dicere ad populum: Quanto meliores sunt bestiae vobis quae suum agnoscunt dominum et glorificant, et vos homines, qui ad imaginem et similitudinem dei facti estis, ignoratis. Bestiae agnoscunt me et mansuescunt; homines me vident et non cognoscunt.

Caput XXXVI.

Post haec Iesus transivit Iordanem cunctis videntibus cum leonibus, et aqua Iordanis divisa est ad dextram et ad sinistram. Tunc dixit leonibus, ita ut omnes audirent: Ite in pace et neminem laedatis; sed nec homo vobis noceat, donec revertamini unde existis. At illi non voce sed corpore vale facientes abierunt ad loca sua. Iesus vero reversus est ad matrem suam.

Caput XXXVII.

[1] Et cum esset Ioseph faber lignarius et nihil aliud ex ligno operaretur nisi iuga bobum et aratra et terrae versoria et culturae apta, ligneosque faceret lectos, contigit ut quidam

---

leonibus - hoc intra se - observabant puerum. Et populus - longius stabat. Dixit ergo eis Iesus - meliores vobis sunt bestiae, quia suum - ad imaginem dei et similitud. eius - ignoratis eum. Bestiae quidem agnoscunt. Reliqua desunt.

XXXVI. Est haec historiae de crypta leonum quasi altera pars. Neque haec in codice B legitur, sed legitur in codice D, in quo caput XLIV. hunc titulum habet: *Quomodo* (*Quando*) *aqua Iordanis divisa est ante eos.* | *sed corpore:* ita cum D scripsimus; A *sed et corpore,* quod retinens in ed. pri. *non voce solum* substituendum iudicavi. At quaeritur an id ex mente scriptoris fuerit.

Habet autem D totum caput sic: *Post haec autem - div. est ante eos ad dextr. et ad sin. Et dixit - sed nec vobis homines noceant - At illi valefacientes ei non voce sed corpore abierunt - matr. suam.*

XXXVII, 1. Conferendum est cum hoc capite evangelii nostri Thom. Latini cap. XI. Sed D, in quo caput XXXVII. inscriptum est: *De ligno per Iesum distento,* magis cum A convenit. Ita habet: *Erat autem Ios. architector et faciebat iuga boum et aratra versoria ad culturam apta ligneosque operabat lectos. Contingit ergo uno die ut quidam iuvenis illi grabatum faciendum demandaret sex*

iuvenis illi faciendum grabatum cubitorum sex demandaret. Et iussit Ioseph puero suo incidere lignum seca ferrea secundum mensuram quam miserat. Qui non servavit definitum sibi modum; sed fecit unum lignum brevius altero. Et coepit Ioseph aestuando cogitare quid faciendum ei esset super hoc. [2] Et ut vidit Iesus eum sic aestuantem cogitatione, cui [quia?] res gesta impossibilis erat, consolatoria voce alloquitur eum dicens: Veni teneamus capita singulorum lignorum, et coniungamus ea caput ad caput, et coaequemus ea ad se et trahamus ad nos: poterimus enim ea facere aequalia. Tunc Ioseph obtemperavit iubenti; sciebat enim quod posset facere quicquid vellet. Et apprehendit Ioseph capita lignorum et iunxit ad parietem et iuxta se, et tenuit Iesus altera capita lignorum et traxit ad se brevius lignum et coaequavit ligno longiori. Et dixit ad Ioseph: Vade operari, et fac quod facturum te promiseras. Et fecit Ioseph quod promiserat.

---

cubitorum. Ios. autem iussit puero incidere ligna serra ferrea secund. mensuram quam promiserat. Qui non servavit sibi definitum modum, sed unum lign. fecit brevius altero. Et coepit - super hoc. [2] *Et ut vid. eum Ies. sic aestuantem cogitare, consolatoria voce - dicens: Noli contristari, sed pone brevius lignum et tu apprehende per unum caput illud et ego per aliud, et coequemus ea; poterimus enim ea equalia facere. Et fecit Ioseph sicut praeceperat ei Iesus: sciebat enim quia posset facere quod vellet. Et apprehendit Ioseph duo capita lignorum et iunxit ad parietem* (videtur *et* quod h. l. A addit delendum esse) *iuxta se et tenuit* [*Iesus altera capita lignorum,* D om haec] *et traxit ad se brevius lignum et coequavit lignum ligno et dixit ad Ioseph: Ecce operare quomodo vis. Ioseph autem cum vidisset quod fecit Iesus, amplexatus est eum et dixit: Beatus sum ego quia talem filium dedit mihi deus.*

In codice B historia ista sic habet:

[1] *Post haec quidam architector lignifaber dum faceret aratrum pro iugo boum, venit quidam* [et] *dixit ei: Fac mihi speciosum grabatum. Cum omnia ligna grabati operatus fuisset, contigit quod quoddam lignum fuit breve unam spannam. Tunc ille lignifaber coepit contristari.* [2] *Cumque vidisset eum Iesus, consolatus eum dixit ei: Noli contristari; sed apprehende ex una parte, et ego ex alia extendam illud ad me. Cum autem extendisset illud ad longitudinem alterius ligni, dixit ad eum: Ecce modo construe grabatum sicut vis. Architector ille et omnes qui cum eo erant in domo cum vidissent signum quod fecerat, admirantes dixerunt: Vero hic est Messias, quem expectant filii Israel.*

Sequitur hoc loco in codice B narratiuncula quae abest a cdd. A et D. Est autem haec:

Et cum Iesus cum aliis infantulis super radios solus (? *solarii* ? Scriptum est *sol'*) *ubique plures ascenderet et sederet, multique simili modo facere coeperunt, praecipitabantur, et eorum crura frangebantur et brachia. Sed dominus Iesus sanabat omnes.*

Caput XXXVIII.

[1] Factum est secundo ut Ioseph et Maria rogarentur a populo ut Iesus doceretur litteris in schola. Quod et facere non negaverunt, et secundum praeceptum seniorum ducebant eum ad magistrum ut doceretur ab eo scientia humana. Et tunc coepit magister imperiose eum docere dicendo: Dic Alpha. Iesus vero dixit ei: Tu mihi dic prius quid sit Betha, et ego dicam tibi quid sit Alpha. Et ob hoc magister iratus percussit Iesum, et mox postquam percussit eum mortuus est.

[2] Et Iesus reversus est ad matrem suam domum. Timens autem Ioseph vocavit Mariam ad se et dixit ei: Vere scias quia tristis est anima mea usque ad mortem propter puerum istum. Fieri enim potest ut aliquando aliquis percutiat in malitia puerum istum, et moriatur. Maria autem respondens dixit: Vir dei, noli credere quod hoc fieri possit. Imo secure crede quod qui eum misit inter homines nasci, ipse eum ab omnibus malignitatibus custodiet et in suo nomine conservabit a malo.

Caput XXXIX.

[1] Iterum rogaverunt tertio Mariam et Ioseph Iudaei ut ad alium magistrum blandimentis suis ducerent ad addiscen-

---

XXXVIII. Ex codice B huc pertinent ea quae statim post reditum ex Egypto narrantur. Priora eis respondent quae ab initio capitis sequentis leguntur, posteriora in caput XXXVIII. quadrant. In hunc enim modum ibi scriptum est:

[1] *Tunc accesserunt ad Ioseph principes sacerdotum et ad Mariam, et rogaverunt eos ut puerum Iesum blandimentis suis eis darent ad addiscendum. Tunc beata Maria et Ioseph insolentias sacerdotum et minas principum refrenare volentes* [codex *nolentes*] *duxerunt ad scholas, scientes quod nihil proficeret et nihil addiscere posset ab homine, sed a solo deo caeli* [et] *terrae scientiam obtinebat.* (Huc usque textus cum cap. XXXIX. conferendus est.) *Cum autem intrasset Iesus, magister coepit per visionem* (? *iussionem* ?) *docere eum dicendo: Dic Aleph. Iesus autem dixit ei: Dic mihi quid sit Beth,* [tum] *dicam tibi quid sit Aleph. Ob hoc iratus magister percussit puerum Iesum.* [Iesus vero] *mox percussit magistrum, qui confestim mortuus est.*

[2] *Hoc autem facto reversus est Iesus ad matrem suam in domum suam. Tunc Ioseph dixit ad beatam Mariam: Vere scias quod anima mea tristis est propter puerum istum* etc. Exeunte capite ad verba *conservabit a malo* additum est *ut perficiatur opus suum.*

Quae his similia in D leguntur, propius accedunt ad evangelii nostri Thomae Latini caput XII., ad quod vide quae in D differunt.

XXXIX, 1. Ad hanc priorem capitis partem cf. quae modo ex B ad caput XXXVIII. adnotavimus.

dum. Timentes autem populum Ioseph et Maria et insolentiam principum et minas sacerdotum, duxerunt iterum ad scholam, scientes nihil posse ab homine discere qui ex solo deo perfectam haberet scientiam. [2] Cum autem Iesus introisset scholam, ductus spiritu sancto accepit librum de manu didascali docentis legem, et cuncto populo vidente et audiente coepit legere, non quidem quae scripta erant in libro eorum, sed in spiritu dei vivi loquebatur, tanquam si de fonte vivo torrens aquae egrederetur et fons plenus semper permaneret. Et ita in virtute docebat populum magnalia dei vivi, ut et ipse magister caderet in terram et adoraret eum. Cor autem populi, qui consedebat et audierat eum talia dicentem, versum est in stuporem. Quod cum audisset Ioseph, currendo venit ad Iesum, timens ne ipse didascalus moreretur. Quo viso magister dixit ei: Tu non dedisti mihi discipulum sed magistrum: et quis potest verba eius sustinere? Tunc adimpletum est quod dictum est per psalmistam: Flumen dei repletum est aqua. Parasti cibum illorum, quia ita est praeparatio eius.

Caput XXXX.

Post haec migravit Ioseph inde cum Maria et Iesu ut venirent in Capharnaum maritimam, propter malitiam hominum sibi adversantium. Et cum habitaret Iesus in Capharnaum, erat in civitate quidam homo nomine Ioseph, dives valde. Sed infirmitate sua deficiens mortuus est, et mortuus in grabato iacebat. Cum autem audisset Iesus in civitate plangentes et flentes et ululantes super mortuum, dixit ad Ioseph: Quare huic, cum nomine tuo vocetur, tuae gratiae beneficium non praestas? Cui respondit Ioseph: Quae est potestas mea

---

2. Ad alteram capitis partem cf. quae ad caput XXXI. ex B notata sunt. *audierat:* ita ex emendatione in codice legitur pro *audiebat.*

Codicem D praestat cum eis componere quae evangelium nostrum Thomae Latinum capite XIII. praebet.

XXXX. Quae cum hoc capite codicis A conveniunt in D codice, hunc in modum comparata sunt:

Cum habitaret (desiderantur igitur quae ab initio leguntur) *quandoque Iesus cum parentibus suis in Capharnaum, erat in civitate quidam homo nomine Ioseph, dives valde, qui in infirmitate sua* (codex *-tates* omisso *sua*) *deficiens mortuus est et in grabato iacebat. Cum audisset Ies. in - Cui Ioseph ait: Quae mihi potestas est*

aut facultas huic praestandi beneficium? Cui dixit Iesus: Tolle sudarium quod est super caput tuum et vade et pone illud super faciem mortui et dic ei: Salvet te Christus. Et mox salvatus erit et resurget defunctus de grabato suo. Quo audito Ioseph statim abiit ad imperium Iesu currens, et intravit domum defuncti, et sudarium quod habebat super caput suum posuit super faciem eius qui iacebat in grabato, et dixit: Salvet te Iesus. Et continuo surrexit mortuus de lecto, et quaerebat quis esset Iesus.

---

aut facultas praest. ei benef. Cui Iesus: Tolle - vade, pone illud - et dic: Salvet te Iesus - statim ad imperium Iesu currens intravit in dom. defuncti - habuerat - super fac. eius, et continuo surrexit mort. de grabato suo etc.

Similis narratio in codice B non habetur. Quod compensatur quasi aliis pluribus quae praecedunt caput extremum, codici B propriis, nisi quod sunt eiusmodi quas ex canonicis evangeliis inepte depromptas esse appareat. Habent autem ita:

XXXX[a]. *Et multoties Iesus mittebat se in mare ambulans super aquas, cum praecedebat navigia et expectabat ea: super faciem aquarum stans ascendebat in ea ad navitas atque docebat eos de regno dei; ubicunque audiebant, pauperes sanabat.*

XXXX[b]. *Quadam vero die cum occurrerent ad eum multae turbae* [et] *undique confluerent ad eum infirmi, quia virtus ex eo exibat, sanabat omnes: de quinque vero panibus et duobus parvis piscibus quinque milia hominum satiavit: leprosos mundavit, surdos fecit audire, mutos loqui, caecos illuminavit.*

XXXX[c]. *Quadam vero die dum caecus, qui nunquam viderat nec haberet oculos, clamaret: Miserere mei, fili David, ut videam, Iesus spuit in terram, fecit lutum, posuit super oculos caeci, dixit ad eum: Vade lava ad natatoria Siloe, videbis. Ivit et vidit.*

XXXX[d]. *Cum autem quidam nobilis de Bethania* (codex *bettania*), *dominus Lazarus, qui consueverat hospitari Iesum* [et] *amicus eius erat,* (cod. add *et*) *mortuus in monumento quadriduanus fuisset, venit Iesus, lacrimatus est super monumentum, vocavit eum dicens: Lazare veni foras,* [et] *continuo ad imperium eius de monumento exivit.*

XXXX[e]. *Et post paucos dies quidam iuvenis vicinus eius defunctus fuerat; plorabant eum parentes eius et amici amarissime. Audiens autem Iesus abiit et stetit ante eum, pulsavit in pectore eius et dixit: Dico tibi, iuvenis, surge, noli mori sed vive. Et surrexit qui fuerat mortuus. Videntes autem turbae miraculum dixerunt: Cuius filius est iste, qui tot animas liberavit a morte? Omnes sanat properantes ad se. Dixerunt ad beatam Mariam: Tu es mater istius pueri? Respondit virgo Maria: Vere ego sum mater eius: sicut deo placuit, peperi eum. Dixerunt ad eam: Beata es tu inter mulieres multas, quia benedixit dominus fructum ventris tui, quoniam talem filium gloriosum dedit tibi. Maria autem conservabat omnia verba haec conferens in corde suo.* Ea quae a verbis incipiunt: *Dixerunt ad beat. Mariam* cf. cum evang. nostri Thom. Lat. capite XIV, 3., quibus quae respondent etiam D praebet.

Caput XXXXI.

[1] Et abierunt in civitatem Capharnaum a civitate quae vocatur Bethleem, et erat Ioseph cum Maria in domo sua, et Iesus cum eis. Et die quadam vocavit Ioseph ad se filium suum primogenitum Iacobum, et misit illum in hortum olerum ut colligeret olera ad faciendum pulmentum. Et subsecutus est Iesus Iacobum fratrem suum in hortum, et hoc Ioseph et Maria nescierunt. Dumque Iacobus colligeret olera, subito exivit de foramine vipera et percussit manum Iacobi, et ipse prae dolore nimio coepit clamare. Et iam deficiens dicebat cum vocis amaritudine: Heu, heu, vipera pessima percussit manum meam. [2] Iesus vero stans ex adverso ad vocis amaritudinem accurrit ad Iacobum et tenuit manum eius, et nihil aliud fecit sed tantum sufflavit in manum Iacobi et refrigeravit eam. Et statim Iacobus sanatus est, et serpens mortuus est. Et Ioseph et Maria quod factum est ignorabant; sed ad clamorem Iacobi et ad imperium Iesu cucurrerunt ad hortum, et invenerunt serpentem mortuum iam et Iacobum bene sanatum.

XXXXI, 1. *a civitate quae vocatur Bethleem:* sic emendanda videbatur scriptura codicis, in qua est *in civitatem Capharnaum quae vocatur Bethleem.*

In codice B post historiam de hydria conquassata legitur sic:

[1] *Post haec autem cum quadam die Iacobus Alphaei intrasset hortum ut olera ad faciendum pulmentum colligeret, exivit vipera de foramine et momordit dextram manum eius: qui prae nimio dolore et amaritudine clamare coepit Heu, heu: vipera me momordit.*

[2] *Iesus vero ex adverso stans cucurrit ad Iacobum fratrem suum, tenens manum suam sufflavit in ea, et continuo sanus factus est, non sentiens ullum dolorem, et serpens mortuus est. Et cum parentes et vicini cucurrissent ad hortum, invenerunt serpentem mortuum, in parte aliqua non laesum, et Iacobum vero sanum.*

Ceterum conferenda ista historia est cum simili alia evang. Thomae Latini capite XIV. tradita, quam etiam D capite XL. praebet, quod inscriptum est: *Quomodo Iesus sanavit Ioseph a veneno viperae.*

Descripsimus XXXXI, 2. etiam ex eo codice Monacensi, quem ad initium huius evangelii adhibuimus. Legitur ibi sic: *Iesus vero ex adverso stans ad vocis amaritudinem accurrit ad Iacobum et tenuit manum eius, et nihil aliud fecit sed infufflavit in manum Iac. et refrig. eam - et imperium Iesu cucurrerunt ad hortum et inv. serp. iam mortuum et Iacob. sanatum.* Quibus verbis exit ibi libellus additis tantum his: *Ipse Iesus Christus qui eum sanavit sanet nos a peccatis, qui est benedictus in secula seculorum, Amen.*

Caput XXXXII.

[1] Cum autem veniret Ioseph ad convivium cum filiis suis Iacobo, Ioseph et Iuda et Simeone et duabus filiabus suis, conveniebant Iesus et Maria mater eius cum sorore sua Maria Cleophae, quam dominus deus donavit patri eius Cleophae et Annae matri eius, eo quod obtulissent Mariam matrem Iesu domino. Et haec Maria vocata est simili nomine Maria ad consolationem parentum. [2] Et cum convenirent, Iesus sanctificabat et benedicebat illos, et ipse prior incipiebat manducare et bibere. Nemo enim illorum audebat manducare vel bibere, nec sedere ad mensam aut panem frangere, donec ipse sanctificans eos prius hoc fecisset. Et si forte absens fuisset, expectabant donec hoc faceret. Et quando ipse volebat ad refectionem accedere, accedebant Ioseph et Maria et fratres eius, filii Ioseph. Hi siquidem fratres ante oculos suos tanquam luminaria vitam eius habentes observabant eum et timebant. Et quando Iesus dormiebat, sive in die sive in nocte, claritas dei splendebat super eum. Cui laus sit omnis et gloria in secula seculorum. Amen. Amen.

XXXXII, 1. Huic capiti respondent quae D capite XLVII. complectitur: *Cum autem conveniret Ioseph ad convivium cum filiis* (codex *filio*) *Alphei Iacob et Ioseph et Iuda et Symeone, conveniebat et beata Mariam cum Iesu et sorore sua Maria Cleophae, quam dom. deus dedit Ioachim patri eius eo quod obtulisset Mariam matrem Iesu domino. Et haec vocata est similiter* (codex *similis*) *Maria ad consolation. par.* [2] *Et cum - benedic. eos, et ipse prior mand. et bib. incipiebat. Nullus enim audebat - nec ad mensam sedere - exspectabatur donec fac. hoc. Et quando volebat* (codex A *nolebat*, propter quam scripturam in ed. pri. postea de coniectura *nec accedebant* edidi) *- accedere, accedebant Maria et Ios. et fratres Iesu. Hi siqu. fratres - observab. et timeb. eum - resplendebat sup. eum.* Atque haec excipiuntur in D capite XLVIII. quod inscribitur: *Commendacio Iesu et Mariae matris eius,* et a verbis incipit: *Scribae et Pharisaei dixerunt ad beatam Mariam: Tu es mater* etc, quae respondent extremis verbis evangelii nostri Thomae Latini.

Quae ineunte capite XXXXII. de cognatis Iesu scripta sunt, ad ea adhiberi possunt quae B habet:

Et cum Ioseph senectute decrepitus, mortuus et sepultus cum parentibus suis fuisset, beata (*virgo:* secundis curis additum) *Maria cum nepotibus suis sive cum filiis sororum suarum* [erat]. *Quoniam Anna et Emerina sorores fuerunt. De Emerina* (codex *Hemerina* h. l.) *nata fuit Elisabet mater Iohannis baptistae. Anna* (codex *quia Anna*) *beatae Mariae mater cum esset decora valde, mortuo Ioachim nupsit Cleophae, de quo habuit filiam secundam: vocavit eam Mariam, quam dedit Alphaeo in uxorem, de qua ortus est Iacobus Alphaei et Philippus frater eius. Mortuo se-*

cundo marito Anna nupta fuit tertio marito nomine Salome, de quo habuit tertiam filiam: vocavit eam similiter Mariam, quam dedit Zebedaeo in uxorem, de qua natus est Iacobus Zebedaei et Iohannes evangelista.

Pertinet huc alia de eadem re notitia, quae in A principio evangelii nostri Pseudo-Matthaei praeposita est. Argumenti similitudo suadet ut eam hoc loco apponamus. *Anna et Emeria fuerunt sorores. De Emeria natae st Elisabet, mater Iohannis baptistae. Anna vero tres habuit maritos, Ioachim, Cleopham et Salome. De Ioachim habuit Anna Mariam matrem Christi. Mortuo Ioachim nupsit* (codex h. l. et infra *nuxit*) *Cleophae, de quo habuit filiam nomine Mariam, quae cognominabatur Cleophae. Cleophas autem cedit fratri suo Ioseph in uxorem Mariam matrem Christi, quae filiastra sua fuit; et filiam suam Mariam quam ex Anna habuit dedit Alphaeo in uxorem, de quo ortus est Iacobus minor et Ioseph alter, unde dicitur Iacobus Alphaei. Mortuo deinde Cleopha Anna tertio nupsit marito nomine Salome* (codex h. l. *Salomone*), *qui genuit filiam similiter vocatam Mariam. Haec nupsit Zebedaeo. Ex hac nati sunt Iacobus maior et Iohannes evangelista. Ieronimus autem in sermone de die pascae idem dicit ita scribens: Quatuor autem fuisse Marias in evangeliis legimus; unam matrem domini Salvatoris; alteram materteram eius, quae appellata est Maria Cleophae; tertiam Mariam matrem Iacobi et Ioseph; quartam Mariam Magdalenam; licet alii matrem Iacobi et Ioseph materteram eius fuisse contendant.*

2. Pergitur autem in B (omissis verbis *Et cum convenirent* usque *filii Ioseph*) in hunc modum: *Hi quidem Iesum Christum ante suos oculos habebant tanquam lumen, et observabant ipsum atque timebant: et benedicebat et sanctificabat eos, et claritas dei resplendebat super illos* (ita codex, non *super illum*, quod aptius videtur). *Et nemo ipsorum audebat sedere ad mensam, nisi prius benediceret eam Iesus; et nullus incipiebat tangere panem in mensa, donec Iesus benediceret eum et frangeret. Et si forte absens esset, expectabant eum donec veniret: ipse enim veniebat ad refectionem eorum.*

Haec autem vidit domus sua. Sanctus (codex *quae sanctus*) *apostolus et evangelista Iohannes manu sua scripsit hunc libellum hebraicis litteris consignatum, quem Ieronimus doctor ille perspicuus* (codex add *hoc opus*) *de hebraico in latinum deduxit.*

DE NATIVITATE MARIAE.*

Caput I.

[1] Igitur beata et gloriosa semper virgo Maria de stirpe regia et familia David oriunda, in civitate Nazareth nata, Hierosolymis in templo domini nutrita fuit. Pater eius Ioachim, mater vero Anna dicebatur. Domus paterna ex Galilaea et civitate Nazareth, maternum autem genus ex Bethleem erat. [2] Vita eorum simplex et recta apud dominum, apud homines irreprehensibilis erat et pia. Nam omnem substantiam suam trifariam diviserunt: unam partem templo et templi servitoribus impendebant, aliam peregrinis et pauperibus erogabant, tertiam suae familiae usibus et sibi reservabant. [3] Ita isti deo cari, hominibus pii, per annos circiter viginti castum domi coniugium sine liberorum procreatione exercebant. Voverunt tamen, si forte deus donaret eis sobolem, eam se domini servitio mancipaturos: cuius rei gratia et templum domini singulis per annum festis frequentare solebant.

Caput II.

[1] Factum est autem ut encaeniorum festivitas appropinquaret, unde cum nonnullis contribulibus suis Hierosolymam

---

* *De nativitate Mariae:* sic etiam Vallars. Non videtur praeponendum esse „evangelium", quod antea cum Fabric. et Thil. praeposui.

I, 1. *Igitur:* sic ut Vallars. edidit etiam cod. Par. Sustulerat Fabric. eumque cum Thil. ipse secutus sum in pri. ed.

2. Par. om *et recta* | *Nam omnem - reservabant:* cf. Ps. Matth. evang. I, 1. Proxime ad haec scriptura accedit codicis Ambrosiani (i. e. B). Pro *servitoribus* ille *sacerdotibus* habet.

3. *Ita isti - solebant:* cf. simillima apud Pseudo-Matth. I, 1 sq. ex cod. Amb. Ibi est *domino iustus et hominibus pius;* item *Voverunt tantum si deus daret;* item *templi servitio.* | *donaret eis:* Par. *eis don.* | Par. om *et* ante *templ. dom.*

II. Per totum caput paene ad verbum consentit cod. Amb. in Pseudo-Matth. II, 1.

1. Ibi est: *Factum est autem cum - approp., Ioachim cum - Ierusolimam*

et Ioachim ascendit. Ea vero tempestate Isachar ibi pontifex erat. Cumque inter ceteros concives suos etiam Ioachim cum oblatione sua videret, despexit eum et munera eius sprevit, interrogans cur inter fecundos infecundus ipse stare praesumeret; dicens munera nequaquam deo digna posse videri, quoniam ipsum prole indignum iudicasset, scriptura dicente maledictum omnem esse qui non genuisset masculum in Israel. Dicebat ergo prius eum ab hac maledictione sobolis generatione solvendum, et sic demum in conspectu domini cum oblationibus esse venturum. [2] Cuius opprobrii obiectu pudore magno suffusus Ioachim ad pastores qui cum pecudibus erant in pascuis suis secessit; neque enim domum repedare voluit, ne forte a contribulibus suis, qui simul aderant et hoc a sacerdote audierant, eodem opprobrii elogio notaretur.

Caput III.

[1] Verum cum ibi aliquamdiu esset, quadam die cum esset solus, angelus domini ei cum immenso lumine astitit. Qui cum ad eius visionem turbaretur, angelus qui ei apparuerat timorem eius compescuit dicens: Noli timere, Ioachim, neque in visione mea turberis: ego enim sum angelus domini, missus ab ipso ad te, ut annuntiem tibi preces tuas esse exauditas et eleemosynas tuas ascendisse in conspectum eius. Videns quippe vidit pudorem tuum et audivit sterilitatis opprobrium non recte tibi obiectum. Peccati namque, non naturae ultor est deus, et ideo cum alicuius uterum claudit, ad hoc facit ut mirabilius denuo aperiat, et non libidinis esse quod nascitur

---

ascendit. In ea festivitate - *videret anstantem* - *vir* [stare] *praes. dic. mun. sua* - *quoniam ipsum* (scribitur *q̄m ip̄m.* Correxi ad hanc codicis Amb. scripturam Fabricii lectionem quae est *quem ipse*, similiter Par. *quon. ipse*) - *iudicabat* - *maledictum hominem* (sed *omnem* etiam Par. confirmat) *qui* - *masculum vel feminam* (hoc additamentum *vel feminam* non tantum deest apud Fabricium et Vallars., sed etiam in Par., hinc non addidimus) etc.

2. *pecudibus:* Par. *pecoribus eius:* deinde Par. *recessit* | *repedare,* quod et Par. et Amb. habent, antea *dom. repetere* editum est.

III, 1. *preces tuas* - *et eleemosynas* - *in conspectum* (Par. *conspectu*) *eius:* cf. Ps. Matth. III, 4. *misericordiae* (Amb. *orationes*) *quas tu et Anna uxor tua* (Amb. *tu et ipsa*) *fecistis in conspectu altissimi recitatae sunt.* | *non recte* ut Vall. et Par., Fabr. et Thil. *nec recte* | *Peccati namque* - *cognoscatur:* hoc proprium est huic evangelio.

sed divini muneris cognoscatur. [2] Prima enim gentis vestrae Sara mater nonne usque ad octogesimum annum infecunda fuit? et tamen in ultima senectutis aetate genuit Isaac, cui repromissa erat benedictio omnium gentium. Rachel quoque, tantum domino grata tantumque a sancto Iacobo amata, diu sterilis fuit, et tamen Ioseph genuit, non solum dominum Aegypti sed plurimarum gentium fame periturarum liberatorem. Quis in ducibus vel fortior Sampsone vel sanctior Samuele? et tamen hi ambo steriles matres habuere. Si ergo ratio verbis meis tibi non persuadet, crede dilatos diu conceptus et steriles partus mirabiliores esse solere. [3] Proinde Anna uxor tua pariet tibi filiam, et vocabis nomen eius Mariam: haec erit, ut vovistis, ab infantia sua domino consecrata et spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris. Omne immundum neque manducabit neque bibet, neque inter populares forinsecus turbas sed in templo domini conversatio eius erit, ne quid de ea sinistrum vel suspicari saltem possit vel dici. Itaque aetate procedente sicut ipsa mirabiliter ex sterili nascetur, ita incomparabiliter virgo generabit altissimi filium, qui Iesus vocabitur: secundum nominis etymologiam salvator omnium gentium erit. [4] Et hoc tibi eorum quae annuntio signum erit, cum perveneris ad auream in Hierosolymis portam, habebis ibi obviam Annam uxorem tuam, quae de tuae regressionis tardatione modo sollicita, tunc in adspectu tuo gaudebit. His dictis angelus discessit ab eo.

Caput IV.

[1] Deinde apparuit Annae uxori eius dicens: Ne timeas Anna, neque phantasma putes esse quod vides. Ego enim sum angelus ille qui preces et eleemosynas vestras obtuli in conspectu dei, et nunc missus sum ad vos ut annuntiem vobis nascituram filiam quae Maria vocata super omnes mulieres erit benedicta. Haec a nativitate sua statim domini gratia plena, tribus ablactationis suae annis in domo paterna per-

---

2. Haec alibi non inveniuntur. Pro *sancto Iacobo* Par. *viro suo* | *vel fortior:* Par. om. *vel* | *crede* cum Vall. scripsi. Antea *credere* edebatur. | *diu:* Par. om.

3. Cf. Ps. Matth. III, 2 et 4. | *matris:* Par. add. *suae* | *secundum* ut Vall. et Par., Fabr. et Thil. *et secundum* | Par. *Et haec tibi annuntio eorumque signum erit.*

IV, 1. Plurima ex his evangelio nostro propria sunt. *putes esse* ut Vall. et

manebit; postea servitio domini mancipata a templo usque ad intelligibiles annos non discedet, ibi denique ieiuniis et orationibus nocte ac die deo serviens ab omni immundo se abstinebit, virum numquam cognoscet, sed sola sine exemplo, sine macula, sine corruptione, sine virili commixtione, virgo filium, ancilla dominum et gratia et nomine et opere salvatorem mundi generabit. [2] Itaque surge ascende Hierusalem, et cum perveneris ad portam, quae aurea pro eo quod deaurata est vocatur, ibi pro signo virum tuum, pro cuius incolumitatis statu sollicita es, obvium habebis. Cum haec igitur ita evenerint, scito quod quae annuntio sine dubio complenda erunt.

Caput V.

[1] Igitur iuxta angeli praeceptum uterque de loco in quo erant promoventes ascenderunt Hierusalem, et cum ad locum pervenissent angelico vaticinio designatum, ibi sibi invicem obviaverunt. Tunc de mutua sua visione laeti et promissae prolis certitudine securi debitas domino humilium exaltatori gratias egerunt. [2] Itaque adorato domino domum regressi divinum promissum certi et hilares exspectabant. Concepit ergo Anna et peperit filiam, et iuxta mandatum angelicum parentes vocabant nomen eius Mariam.

Caput VI.

[1] Cumque trium annorum circulus volveretur et ablactationis tempus completum esset, ad templum domini virginem cum oblationibus adduxerunt. Erant autem circa templum iuxta quindecim graduum psalmos quindecim ascensionis gra-

---

Par., Fabr. et Thil. *esse putes* | *nocte ac die:* Par. *die noctuque*, postea *abstinens* habet et *sed* om.

2. Cf. Ps. Matth. III, 5. | Par. om. *pro* | *obvium:* Par. *obviam* | *complenda:* ita etiam Par.

V, 1. *angeli:* Par. *angelicum* | Par. *Hierusalem. Cum ad locum venissent* | Par. *et de promissae* | Par. om. *debitas*

2. Cf. ad haec Ps. Matth. III, 5. | *divinum promissum:* Par. om., item om. *nomen eius*

VI, 1 et 2. Cf. Ps. Matth. IV. maximeque cod. Amb., ubi plura accurate cum his conveniunt.

1. Par. *evolveretur* | Par. *Erat autem mos circa templum quindecim graduum*

dus; nam quia templum erat in monte constitutum, altare holocausti quod forinsecus erat adiri nisi gradibus non valebat. [2] In horum itaque uno beatam virginem Mariam parvulam parentes constituerunt. Cumque ipsi vestimenta quae in itinere habuerant exuerent et cultioribus ex more vestibus se et mundioribus induerent, virgo domini cunctos sigillatim gradus sine ducentis et levantis manu ita ascendit ut perfectae aetati in hac duntaxat causa nihil deesse putares. Iam quippe dominus in virginis suae infantia magnum quid operabatur, et quanta futura esset huius miraculi indicio praemonstrabat. [3] Igitur sacrificio secundum consuetudinem legis celebrato et voto suo perfecto virginem inter septa templi cum aliis virginibus ibidem educandam dimiserunt, ipsi vero domum regressi sunt.

Caput VII.

[1] Virgo autem domini cum aetatis processu et virtutibus proficiebat et iuxta psalmistam pater et mater dereliquerant eam, dominus autem assumpsit eam. Quotidie namque ab angelis frequentabatur, quotidie divina visione fruebatur, quae eam a malis omnibus custodiebat et bonis omnibus redundare faciebat. Itaque ad quartum decimum annum usque pervenit, ut non solum nihil de ea mali reprehensione dignum confingere possent, sed et boni omnes qui eam noverant vitam et conversationem eius admiratione dignam iudicarent. [2] Tunc pontifex publice denuntiabat ut virgines, quae in templo publice constituebantur et hoc aetatis tempus explessent, domum reverterentur et nuptiis secundum morem gentis et aetatis maturitatem operam darent. Cui mandato cum ceterae pronae

---

psalmos quindecim per singulos gradus ascensionis singulo loco absolvere; nam quia | *nisi:* Par. om.

2. Par. *In horum itaque graduum area inferiore beatam Mariam virginem parentes constituerunt, eamque ipsa vestimenta quae in it. habuerat exuerunt ut cult. ex more vest. et mund. se indueret, virgo domini cunct. singillatim* etc.

3. *educandam:* Par. *educandis*

VII, 1. Cf. Ps. Matth. VI, 3. | Par. *Virgo autem dom. aetatis etiam processu et* etc | *dereliquerant* ut Vall. et Par., Fabr. et Thil. *dereliquerat* | Par. *ut non solum de ea mali repr. quicquam dign. conf. non possent*

2. Par. *enuntiabat* | *publice:* Par. om. | Par. *et aetatis tempus implessent*

2. 3. 4. Cf. Ps. Matth. VIII, 1 sqq.

paruissent, sola virgo domini Maria hoc se facere non posse respondit, dicens se quidem et parentes suos domini servitio mancipasse, et insuper se ipsam domino virginitatem vovisse, quam numquam viro aliquo commixtionis more cognito violare vellet. Pontifex vero in angustia constitutus animi, cum neque contra scripturam quae dicit: Vovete et reddite, votum infringendum putaret, neque morem genti insuetum introducere auderet, praecepit ut ad festivitatem quae imminebat omnes ex Hierosolymis et vicinis locis primores adessent, quorum consilio scire posset quid de tam dubia re faciendum esset. [3] Quod cum fieret, omnibus in commune placuit dominum super hac re esse consulendum. Et cunctis quidem orationi incumbentibus pontifex ad consulendum deum ex more accessit: nec mora, cunctis audientibus de oraculo et de propitiatorii loco vox facta est, secundum Esaiae vaticinium requirendum esse cui virgo illa commendari et desponsari deberet. Liquet enim Esaiam dicere: Egredietur virga de radice Iesse, et flos de radice eius ascendet, et requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, et replebit eum spiritus timoris domini. [4] Secundum hanc ergo prophetiam cunctos de domo et familia David nuptui habiles non coniugatos virgas suas allaturos ad altare praedixit, et cuiuscumque post allationem virgula florem germinasset et in eius cacumine spiritus domini in specie columbae consedisset, ipsum esse cui virgo commendari et desponsari deberet.

Caput VIII.

[1] Erat autem inter ceteros Ioseph homo de domo et familia David grandaevus: cunctis vero virgas suas iuxta ordinem deferentibus solus ipse suam subtraxit. Unde cum nihil divinae voci consonum apparuisset, pontifex iterato deum

---

2. Par. *dicens siquidem parentes suos se domini* | Par. *Pontifex in angustia animi constitutus* | Par. *quae dixit* | *genti:* Par. *gentis*

3. Par. *in communi* | *cunctis:* Par. *ceteris*

4. *nuptui habiles non coniugatos:* cf. Ps. Matth. VIII, 2. ubi est *quicumque sine uxore est* | Par. *ad altare allaturos*

VIII, 1. Cf. Ps. Matth. VIII, 3. 5.

1. *vero:* Par. igitur | *deferentibus:* Par. *offerentibus* | Ediderunt *qui virginem*

consulendum putavit: qui respondit, solum illum ex his qui designati erant virgam suam non attulisse cui virginem desponsare deberet. Proditus itaque est Ioseph. Cum enim virgam suam attulisset et in cacumine eius columba de caelo veniens consedisset, liquido omnibus patuit ei virginem desponsandam fore. [2] Igitur sponsaliorum iure de more celebrato ipse quidem in Bethleem recedit civitatem, domum suam dispositurus et nuptiis necessaria procuraturus. Virgo autem domini Maria cum aliis septem virginibus coaevis et collactaneis, quas a sacerdote acceperat, ad domum parentum suorum in Galilaeam reversa est.

Caput IX.

[1] His vero diebus, primo scilicet adventus sui in Galilaeam tempore, missus est ad eam angelus Gabriel a deo, qui ei conceptum dominicum narraret et conceptionis vel modum vel ordinem exponeret. Denique ingressus ad eam cubiculum quidem ubi manebat ingenti lumine perfudit, ipsam vero gratantissime salutans dixit: Ave Maria, virgo domini gratissima, virgo gratia plena, dominus tecum, benedicta tu prae omnibus mulieribus, benedicta prae omnibus hactenus natis hominibus. [2] Virgo autem quae iam angelicos bene noverat vultus et lumen caeleste insuetum non habebat, neque angelica visione territa neque luminis magnitudine stupefacta, sed in solo eius sermone turbata est, et cogitare coepit qualis ista salutatio tam insolita esse posset quidve portenderet vel quem finem esset habitura. Huic cogitationi angelus divinitus inspiratus occurrens: Ne timeas, inquit, Maria, quasi aliquid contrarium tuae castitati hac salutatione praetexam. Invenisti enim gratiam apud dominum, quia castitatem elegisti: ideoque virgo sine

---

desp. deberet Fabr. Vall. Thil. nec aliter Par. Equidem ut iam in ed. pri. pro *qui* substitui *cui.* | Par. *est itaque*

2. *sponsaliorum:* ita ex Par. dedimus. Antea *nuptiarum* edebatur. | *in Galilaeam* ut Vall. et Par.; Fabr. et Thil. *in Galilaea* | *septem virginibus:* cf. Ps. Matth. VIII, 5.

IX, 1—4. Cf. Ps. Matth. IX.

1. *in Galilaeam:* Par. om. | Par. *qui ei et* | *gratantissime:* Par. *gratissime* | *benedicta* sec. loco: Par. om.

2. *praetexam:* Par. *praetensum* (sic)

peccato concipies et paries filium. [3] Hic erit magnus, quia dominabitur a mari usque ad mare et a flumine usque ad terminos orbis terrae: et filius altissimi vocabitur, quia qui in terris nascetur humilis, in caelo regnat sublimis: et dabit illi dominus deus sedem David patris eius, et regnabit in domo Iacob in aeternum, et regni eius non erit finis: ipse quippe rex regum et dominus dominantium est, et thronus eius in seculum seculi. [4] His angeli verbis virgo non incredula, sed modum scire volens respondit: Quomodo istud fieri potest? Nam cum ipsa virum iuxta votum meum numquam cognosco, quomodo sine virilis seminis incremento parere possum? Ad hoc angelus: Ne existimes, inquit, Maria, quod humano more concipias: nam sine virili commixtione virgo concipies, virgo paries, virgo nutries: spiritus enim sanctus superveniet in te, et virtus altissimi obumbrabit tibi contra omnes ardores libidinis: ideoque quod nascetur ex te solum erit sanctum, quia solum sine peccato conceptum et natum vocabitur filius dei. Tunc Maria manibus expansis et oculis ad caelum levatis dixit: Ecce ancilla domini, neque enim dominae nomine digna sum, fiat mihi secundum verbum tuum. [5] Longum forte et quibusdam taediosum erit, si cuncta huic opusculo inserere voluerimus quae nativitatem dominicam vel praecessisse vel subsecuta fuisse legimus: unde his omissis quae in evangelio plenius scripta sunt, ad ea quae minus habentur narranda accedamus.

Caput X.

[1] Ioseph igitur a Iudaea in Galilaeam veniens desponsatam sibi virginem uxorem ducere intendebat: iam namque tres fluxerant menses et quartus instabat ex eo tempore quo sibi desponsata fuerat. Interea paulatim utero puerperae intumescente puerperam se manifestare coepit, neque hoc latere

---

3. *quia qui:* Par. om *quia* | Par. *in terra* | *nascetur:* sic ex Par. hausi. Edd. *nascitur* | *David:* Par. om., item *in domo Iacob* om.

4. *istud:* Par. om., item om. *meum,* tum habet *cognoscam* | Par. *Ne estimes* | *virgo* ante *concipies:* Par. om.

5. In promptu est hoc additamentum fingi esse Hieronymi. | *ad ea quae:* Par. add. *ibi*

X, 1. Cf. Ps. Matth. X.

1. Par. *Igitur Ioseph* | Par. *iam namque tertius mensis effluxerat*

potuit Ioseph: nam sponsi more liberius ad virginem introiens et familiarius cum ea loquens gravidam esse deprehendit. Aestuare itaque animo et fluctuare coepit, quia ignorabat quid sibi potissimum esset faciendum: neque enim eam traducere voluit, quia iustus erat; neque fornicationis suspicione infamare, quia pius. Itaque cogitabat clam dissolvere coniugium et occulte dimittere eam. [2] Haec autem eo cogitante, ecce angelus domini ei apparuit in somnis dicens: Ioseph, fili David, noli timere: hoc est, ne velis fornicationis suspicionem in virgine habere vel aliquid sinistrum cogitare, neque timeas eam in uxorem ducere: quod enim in ea natum est et nunc animum tuum angit, non hominis sed spiritus sancti est opus. Pariet enim omnium virgo sola dei filium, et vocabis nomen eius Iesum, id est salvatorem: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. [3] Igitur Ioseph secundum angeli praeceptum virginem uxorem duxit, nec tamen cognovit eam sed caste procurans custodivit. Iamque nonus a conceptione instabat mensis, cum Ioseph, uxore cum aliis quae necessaria erant assumpta, Bethleem civitatem unde ipse erat tetendit. Factum est autem, cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret, et peperit filium suum primogenitum, sicut evangelistae docuerunt, dominum nostrum Iesum Christum, qui cum patre et spiritu sancto vivit et regnat per omnia secula seculorum.

---

2. Cf. Ps. Matth. XI. | *Haec autem:* Par. om. *autem*, item *ei* | *ne velis:* Par. *non velis* | *in virgine:* Par. *in virginem*

3. Haec ad „evangelistarum" narrationem conformata esse, facile patet. | Par.* *civitatem ipse tetendit unde erat* | *autem:* Par. om., item om. *suum* | *evangelistae* ut Par. Edd. *sancti evangelistae* | *patre:* sic Par. Edd. add. *et filio* | *et regnat* ut Par. Edd. add. *deus* | *secula seculorum:* Par. add. *amen.*

HISTORIA IOSEPHI FABRI LIGNARII.

IN NOMINE DEI UNIUS IN SUA ESSENTIA ET TRINI IN SUIS PERSONIS.

HISTORIA MORTIS PATRIS NOSTRI SANCTI SENIS IOSEPHI FABRI LIGNARII.

Benedictiones eius et preces servent nos omnes, o fratres, amen.

Fuit tota ipsius vita centum et undecim annorum, contigitque migratio eius ex hoc mundo vicesimo sexto (die) mensis Abib, qui respondet mensi Ab. Oratio eius servet nos, amen. Et quidem dominus noster Iesus Christus ille ipse (fuit) qui retulit hanc (historiam) discipulis suis sanctis in monte oliveti, atque omnem laborem eius (Iosephi) et dierum ipsius consummationem. Apostoli autem sancti conservarunt hunc sermonem et litteris consignatum reliquerunt in bibliotheca Hierosolymis. Oratio eorum servet nos, amen.[1]).

Caput I.

Contigit una die cum salvator magister deus et salvator noster Iesus Christus sederet una cum suis discipulis, congregatique in monte oliveti omnes essent, ut diceret illis: O fratres et amici mei, filii patris qui vos elegit de omnibus hominibus. Scitis me vobis saepius retulisse quod oporteat me crucifigi et mori propter salutem Adami et posteritatis eius, et quod surgam de mortuis. Committam autem vobis doctrinam evangelii sancti (vobisque antea) nuntiati, ut praedicetis illud per omnem mundum. Et induam vos virtute de alto, ac implebo vos spiritu sancto. Adnuntiabitis vero cunctis gentibus paenitentiam et remissionem peccatorum. Nam scyphus aquae

---

1) Coptus sic: *Die XXVI. Epep. Hic est exitus e corpore patris nostri Iosephi fabri lignarii patris Christi secundum carnem, qui natus erat annorum CXI. Narravit salvator noster omnem vitam eius apostolis in monte oliveto, apostoli autem scripserunt eam et intulerunt bibliothecae quae Hierosolymis est. Etiam quod dies quo sanctus senex deposuit corpus fuit XXVI. mensis Epep. In pace dei, amen.*

unicus si eum invenerit homo in seculo futuro, praestantior (est) et maior cunctis divitiis huius totius mundi. Et locus, (quantum occupare potest) pes unus, in domo patris mei maior (est) et excellentior omnibus opibus terrae. Imo hora unica in laeto piorum habitaculo felicior (est) et magis pretiosa mille annis inter peccatores: quippe fletus eorum et planctus non desinet, et lacrimae eorum non cessabunt, neque invenient sibi solatium vel quietem ullo unquam tempore. Et nunc, o membra mea honoranda, ite praedicate omnibus gentibus, nuntiate et dicite illis: Utique servator diligenter inquirit in hereditatem debitam, et (est) administrator iustitiae. Et illi (angeli) profligabunt (inimicos), et pugnabunt pro illis in die conflictus. Atque ille (deus) examinabit unumquodque verbum quod loquuntur homines ineptum et otiosum, (et) reddent de eo rationem. Quemadmodum enim nemo a morte excludetur, sic uniuscuiusque etiam opera patebunt die iudicii, sive bona fuerint sive mala. (Nuntiate) quoque hoc verbum quod dixi vobis hodie: Ne glorietur fortis de fortitudine sua nec dives de suis divitiis, sed qui gloriari vult glorietur in domino.

Caput II.

Fuit vir cui nomen Iosephus, gente oriundus Bethleemitica, de urbe Iuda et civitate Davidis regis. Hic ipse scientia et doctrinis probe instructus, sacerdos factus est in templo domini. Calluit praeterea artem fabrilem lignariam, et more cunctorum hominum uxorem duxit. Genuit quoque sibi filios filiasque, quattuor (nimirum) filios atque duas filias. Haec vero sunt eorum nomina: Iudas, Iustus, Iacobus et Simon; nomina duarum filiarum (erant) Assia et Lydia. Tandem morte decessit uxor Iosephi iusti, gloriae divinae intenta in omnibus suis operibus. At Iosephus vir iste iustus, pater meus secundum carnem (et) sponsus Mariae matris meae, abivit una cum suis filiis ad professionem suam, artem exercendo fabri lignarii.

Caput III.

Cum vero viduus factus est Iosephus iustus, iam impleverat Maria mater mea benedicta sancta (et) pura duodecim

annos. Quippe parentes ipsius obtulerunt eam in templo tres annos natam, mansitque illa in templo domini novem annos. Tunc ut viderunt sacerdotes virginem sanctam (et) timentem dominum adolescere, se invicem allocuti sunt dicentes: Quaeramus virum iustum (et) pium, cui committatur Maria usque ad tempus nuptiarum: ne manenti in templo accidat quod accidere solet mulieribus, eoque nomine peccemus, et succenseat nobis deus.

Caput IV.

Proinde statim emissis (nuntiis) convocarunt duodecim senes de tribu Iuda. Et scripserunt nomina duodecim tribuum Israelis. Cecidit autem sors super senem pium, Iosephum iustum. Tunc respondentes dixerunt sacerdotes matri meae benedictae: Ito cum Iosepho et esto apud illum usque ad tempus nuptiarum. Accepit ergo Iosephus iustus matrem meam, eamque abduxit in domum suam. Et invenit (Maria) Iacobum minorem in domo patris eius fractum animo atque moestum propter orbitatem (matris), et educavit illum. Hinc appellata est Maria mater Iacobi. Deinde relinquens eam Iosephus in domo sua abivit ad officinam ubi exercetur ars fabrilis lignaria. Postquam vero exegit sancta virgo in domo eius biennium, facta est praecise aetas eius quattuordecim annorum, incluso simul tempore quo eam recepit (Iosephus).

Caput V.

Dilexi (autem illam peculiari quodam) voluntatis motu, cum beneplacito patris mei et consilio spiritus sancti. Et incarnatus fui de illa, mysterio creaturarum rationis captum superante. Sed elapsis a conceptione tribus mensibus rediit vir iustus (Iosephus) de loco ubi artem suam exercuit; atque ubi deprehendit virginem matrem meam gravidam, mente conturbatus cogitavit eam clanculum dimittere. Prae timore etiam, tristitia et pectoris sui angustia nec edere nec bibere illo die sustinuit.

Caput VI.

Sub medium autem diem apparuit ipsi angelorum princeps sanctus Gabriel in somnio, mandato instructus patris mei, et

dixit illi: Iosephe fili David, ne timeas accipere Mariam sponsam tuam: quippe concepit de spiritu sancto, et pariet filium, cuius nomen appellabitur Iesus. Hic ille (est) qui gubernabit omnes gentes sceptro ferreo. (Haec prolocutus) discessit ab eo angelus. Surrexit vero Iosephus de somno suo, et fecit quemadmodum ipsi dixerat angelus domini; et permansit Maria apud illum.

Caput VII.

Interiecto deinde tempore prodiit mandatum ab Augusto Caesare (et) rege ut describeretur universus orbis habitabilis, unusquisque in civitate sua. Surgens itaque senex iustus Iosephus accepit (secum) Mariam virginem, et venerunt Bethleem, quia instabat partus eius. Inscripsit autem (Iosephus) nomen suum catalogo: nam Iosephus filius David, cuius sponsa (erat) Maria, fuit de tribu Iuda. Et quidem Maria mater mea peperit me Bethleemi, in spelunca proxima sepulcro Rachel uxoris Iacobi patriarchae, quae (fuit) mater Iosephi et Beniamin.

Caput VIII.

Sed satanas ivit retulitque (hoc) Herodi Magno, patri Archelai. Idemque hic Herodes (erat) qui capite truncari iussit Iohannem amicum et cognatum meum. Proinde me diligenter perquisivit, existimans regnum meum fore de hoc mundo. Verum admonitus est (hac de re) Iosephus senex ille pius per somnium. Ideo surgens accepit Mariam matrem meam, et ego in ipsius sinu (recubui); comitem etiam itineris ipsis se praebuit Salome. Profectus ergo domo in Aegyptum secessit, permansit(que) ibi spatium unius integri anni, donec transiit invidia Herodis.

Caput IX.

Obiit vero (Herodes) pessimo mortis genere, poenam luens effusi puerorum sanguinis, quos e medio inique sustulit quum ipsis non inesset peccatum. Atque exstincto tyranno isto impio Herode reversi sunt (Ioseph et mater mea) in terram Israelis, et habitarunt in urbe Galilaeae quae appellatur Nazareth. Iosephus autem professionem artis lignariae repetens manuum

suarum opere vitam sustinuit: neque enim alieno labore victum gratis quaerebat unquam, quemadmodum (olim) praeceperat lex Mosis.

Caput X.

Tandem increscentibus annis provectae aetatis senex evasit. Nulla tamen corporis laboravit infirmitate, nec defecit visus neque ullus de ore eius dens periit; mente quoque toto aetatis tempore numquam deliravit: sed similis puero iuvenilem semper in negotiis suis vigorem praestitit, et membra eius integra permanserunt omni(que) dolore vacua. Tota autem eius vita centum constabat et undecim annis, producta quam diutissime ipsius senectute.

Caput XI.

Iustus vero et Simeon seniores Iosephi filii ductis uxoribus in familias suas abiverunt. Ambae pariter nupserunt filiae et in suas secesserunt aedes. At remanebant in domo Iosephi Iuda et Iacobus minor nec non mater mea virgo. Ego insuper una cum illis (ibidem) permansi, haud aliter ac si unus fuissem de filiis eius. Transegi autem omnem aetatem meam sine culpa. Mariam appellavi matrem meam et Iosephum patrem, atque in omnibus quae dixerunt morem ipsis gessi: neque repugnavi illis unquam sed obtemperavi eis, ut facere solent reliqui quos terra producit homines: nec iram illis concitavi ullo die, aut verbum aliquod seu responsum (duriusculum) ipsis opposui; e contrario ingenti eos prosecutus sum amore, ceu pupillam oculi.

Caput XII.

Contigit post haec ut adpropinquaret mors senis illius pii Iosephi ipsiusque de hoc mundo exitus, more reliquorum hominum qui huic terrae ortum debent. Atque nutante ad interitum corpore eius indicavit ipsi angelus domini iam instare mortis horam. Proinde eum timor et ingens animi perturbatio invasit. Surgens autem abivit Hierosolymam, et ingressus templum domini effusisque ibi coram sanctuario precibus dixit:

Caput XIII.

„O deus, (qui) auctor (es) omnis solatii, deus omnis misericordiae et dominus universi humani generis, deus (inquam) animae spiritus et corporis mei. Supplex te veneror, o domine et deus mi: si iam consummati sunt dies mei, tempusque adest quo mihi exeundum est ex hoc mundo, mittas (, quaeso, mihi) Michaelem magnum, angelorum tuorum sanctorum principem; maneat(que) mecum, ut egrediatur anima mea misera ex aerumnoso hoc corpore sine molestia, sine terrore et impatientia. Etenim ingens timor et tristia vehemens omnia occupat corpora in die mortis eorum, sive mas est sive femina, sive bestia sive fera, quicquid vel humi reptat vel in aere volitat: in summa creaturae omnes quae (sunt) sub caelo quibus(que) inest vitalis spiritus horrore concutiuntur, metu magno et lassitudine ingenti discedentibus de corporibus suis illarum animabus. Nunc igitur, o domine et deus mi, adsit auxilio suo angelus tuus sanctus animae meae et corpori, donec a se invicem dissolventur. Neque facies angeli mihi ad custodiam inde a formationis meae die designati aversa sit a me; verum praebeat se mihi itineris socium, usque dum me ad te perduxerit: sit vultus eius mihi amoenus et hilaris, et comitetur me in pace. Ne autem permittas ut (daemones) adspectu formidabiles accedant ad me in via qua iturus sum, donec ad te feliciter perveniam. Neque sinas ut ostiarii animam meam ingressu (paradisi) prohibeant. Neque detegendo delicta me probro exponas coram tribunali tuo terribili. Neque irruant in me leones. Neque prius submergant animam meam fluctus maris ignei — hoc (enim) omnis pertransire debet anima —, quam gloriam divinitatis tuae conspexero. O deus, iustissime iudex, qui in iustitia et aequitate mortales iudicabis et retribues unicuique secundum opera eius, o domine (quaeso) et deus mi, adesto mihi misericordia tua, et viam meam illumina ut perveniam ad te: tu (enim) es fons omnibus abundans bonis et gloria in aeternum, amen."

Caput XIV.

Factum deinde est, cum domum suam in urbe Nazareth rediit, ut morbo correptus lecto teneretur. Atque hoc erat

illud tempus quo diem obiit, sicut destinatum est omnibus hominibus. Graviter autem hoc morbo laborabat, neque ut in praesentia aegrotaverat unquam a nativitatis suae ortu. Et ita certe res Iosephi iusti disponere Christo placuit. Quadraginta (vixit) annos ante initum matrimonium: mansit deinde uxor sub tutela eius quadraginta et novem annos, (quibus elapsis) mortua est. Uno autem post mortem eius anno commissa ipsi (Iosepho) est mater mea beata Maria a sacerdotibus, ut eam custodiret usque ad tempus nuptiarum. Biennium illa in domo eius consumsit (nulla re memorabile): at tertio commorationis eius anno apud Iosephum, suae vero aetatis decimo quinto, peperit me in terra mysterio, quod nec penetrare nec capere potest ulla creatura, nisi ego paterque meus et spiritus sanctus, unam mecum constituens essentiam [2]).

Caput XV.

Tota itaque aetas patris mei, senis illius iusti, centum confecit et undecim annos, ita decernente patre meo (caelesti). Et dies quo deseruit anima corpus eius erat vigesimus sextus mensis Abib [3]). Coepit enim iam aurum exquisitum splendorem perdere et argentum usu deteri, intellectum innuo et scientiam eius. Cibum quoque fastidivit et potum, atque cessavit peritia artis fabrilis lignariae neque eius ullam amplius rationem habuit. Contigit igitur prima luce vigesimi sexti (mensis) Abib ut inquieta redderetur anima senis Iosephi iusti

---

2) Sahidicus textus sic: *Haec est summa vitae dilecti patris mei Iosephi: annos natus XL uxorem duxit, cum qua vixit annis IX* (corrigendum videtur XLIX.). *Post mortem eius annum unum* (ita Zoega, sed Dulaurier *deux ans*) *viduus mansit; duobus autem annis in domo eius vixit mater mea antequam ipsi nuberet* (ita Zoega; Dulaurier *depuis qu'il l'eut choisie pour sa compagne*)*: siquidem a sacerdotibus eam custodire iussus erat usque ad tempus nuptiarum. Peperit autem me Maria mater mea initio anni tertii quo fuit in domo Iosephi, anno aetatis suae XV. Genuit me mater mea in spelunca* (*in spelunca:* ita et Zoega et Dulaurier; nihilominus cum Thilone puto *mysterio* legendum esse. Illud quum non videatur tribuendum errori interpretum nostrorum, ex errore Copti esse existimandum erit. De spelunca cf. supra cap. 7.), *quam nec nominare licet nec quaerere* (Dulaurier *qu'il est défendu de révéler, et qu'il est impossible de trouver*), *neque est in tota creatione homo qui eam noverit praeter me et patrem meum et spiritum sanctum.*

3) Sahid. text. sic: *Omnes autem dies patris mei Iosephi benedictae senectutis sunt anni CXI, secundum voluntatem patris mei* (haec verba *secundum* etc Dulaurier cum seqq. coniungit). *Dies mortis eius est XXVI. mensis Epep.*

(decumbentis) in lecto suo. Quare aperuit os suum suspiria edens, manusque suas adversus invicem collisit, et alta voce exclamavit in hunc modum dicens:

Caput XVI.

„Vae[4]) diei quo natus sum in mundum. Vae utero qui gestavit me. Vae visceribus quae admiserunt me. Vae uberibus quae lactaverunt me. Vae pedibus super quos sedens quievi. Vae manibus quae portarunt et educarunt me usque dum adolevi. Quippe in iniquitate conceptus sum, et in peccatis concupivit me mater mea. Vae linguae et labiis meis, quae protulerunt et locuta sunt vanitatem, obtrectationem, mendacium, inscitiam, irrisionem, figmentum, versutiam et hypocrisin. Vae oculis meis, qui conspexerunt scandalum. Vae auribus meis, quae calumniatorum sermonibus delectabantur. Vae manibus meis, quae rapuere ad se non iure pertinentia. Vae ventri meo et intestinis, quae appetivere escam ipsis esu interdictam. Vae gutturi meo, instar ignis omnia quaecumque inveniebat consumenti. Vae pedibus meis, qui saepius deo ingratas ambularunt vias. Vae corpori et vae animae meae tristi, iam a deo auctore suo aversae. Quid faciam cum ad locum illum perrexero ubi consistendum mihi est coram iustissimo iudice, et ille me reprehensurus est propter opera quae cumulavi in iuventute mea? Vae omni homini morienti in peccatis suis. Profecto eadem illa hora terribilis quae contigit patri meo Iacobo, cum evolaret ex corpore anima eius, ecce mihi iam imminet. O quam ego miser hodie sum et lamentatione dignus. Verum solus deus est director animae et corporis mei, ille etiam pro lubitu cum illis aget."

Caput XVII.

Haec sunt quae locutus est Iosephus, senex ille iustus. Ego autem ingressus apud illum deprehendi animam eius vehementer commotam: erat enim in magna angustia constitutus. Et dixi illi: Salve, mi pater Ioseph, vir iuste: qui vales? Ille vero respondit mihi: Plurimum salve, o filiole mi dilecte.

---

4) Huius capitis Sahidice scripti argumentum Zoega breviter his exhibuit: *Iosephus aegrotans in Nazareth terrore et luctu afficitur, exclamatque super peccatis suis.*

Equidem dolor metusque mortis iam circumdedere me; sed statim ac audivi vocem tuam, requievit anima mea. O Iesu Nazarene, Iesu sospitator mi, Iesu liberator animae meae, Iesu protector mi. Iesu, o suavissimum nomen in ore meo omniumque amantium illud. Ocule qui vides et auris quae audis, exaudi me. Ego servus tuus hodie humillime te veneror, et coram te lacrimas meas effundo. Tu es omnino deus meus, quemadmodum mihi saepissime retulit angelus, praecipue autem eo die quo fluctuavit animus meus cogitationibus perversis ob puram (et) benedictam Mariam in utero gestantem, quamque ego secreto dimittere cogitabam. Haec vero mihi meditanti ecce apparuere per quietem angeli domini miro mysterio dicentes mihi: O Iosephe fili David, ne timeas accipere Mariam sponsam tuam, neque contristeris, neque verba indecora loquaris de conceptione eius, quia gravida est de spiritu sancto et pariet filium cuius nomen vocabitur Iesus: ille enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. Ne autem ob hanc causam mihi male cupias, o domine: ignoravi enim mysterium nativitatis tuae [5]). Recordor etiam, mi domine, diei istius cum morsu serpentis puer iste necabatur. Voluerunt autem propinqui eius tradere te Herodi, dicentes te interfecisse illum: sed resuscitatum a mortuis eum illis reddidisti. Tunc ego accedens et prehensa manu tua dixi: Mi fili, cave tibi. At tu respondisti mihi: Nonne tu es pater meus secundum carnem? docebo te quis ego sum. Nunc igitur, o domine et deus mi, ne mihi succenseas vel condemnes me propter illam horam. Ego sum servus tuus et filius ancillae tuae; tu vero es dominus meus, deus et servator meus, filius dei certissime.

Caput XVIII.

Haec ubi dixerat pater meus Iosephus, flere amplius non potuit. Et conspexi mortem iam ipsi dominantem. Surgens

5) Pergit Zoega in exhibendo Sahidici libri argumento: *Venit Iesus eum consolaturus. Supplicat Ioseph Iesum, dominum suum appellans, regem verum, salvatorem, redemptorem, deum verum et perfectum; veniamque petit quod aliquando cogitasset de matre eius domo pellenda, donec ab angelo certior factus esset de conceptione eius e spiritu sancto.* Statim ad ea quae sequuntur Zoega sic pergit: *pariterque quod olim ipse Iesum puerum, qui parvulum a ceraste morsum in vitam revocaverat, dextra aure traxisset* (ab his igitur differt Arabs), *monens ut ab operibus invidiam sibi conflantibus abstineret.*

autem mater mea, virgo illibata, et accedens ad me dixit: O mi fili dilecte, iamiam moritur hic pius senex Iosephus. Et respondi ego: O mater mea amantissima, utique omnibus creaturis, quae in hoc mundo generantur, eadem incumbit moriendi necessitas: mors enim in universum genus humanum ius obtinet. Tibi etiam, o mater mea virgo, idem ac reliquis mortalibus vitae exitus expectandus est. Attamen mors tua, ut et mors huius pii, mors non est sed vita perennis in aeternum. Quin oportet etiam me emori qua corpus quod a te suscepi. Verum surge, o mater mea veneranda, ito et ingredere ad Iosephum senem benedictum, ut videas quid adscendente (de corpore anima) eius continget[6]).

Caput XIX.

Ibat[7]) igitur Maria mater mea pura et ingrediebatur locum ubi erat Iosephus. Atque ego ad pedes eius sedebam, illum respiciens; signa vero mortis iam apparuere in vultu eius. At senex ille benedictus levato capite et defixis oculis faciem meam intuebatur: nulla tamen me alloquendi ipsi vis inerat ob mortis qui eum circumseptum tenuit dolorem; sed multa trahebat suspiria. Ego autem manus eius per unius integrae horae spatium tenui: et conversa ille ad me facie indicabat ne ipsum desererem. Imposita deinceps pectori eius manu mea deprehendi animam eius iam faucibus vicinam abitum parare de suo receptaculo.

Caput XX.

Ut autem conspexit me mater mea virgo tangentem corpus eius, tetigit et illa pedes. Atque inveniens illos iam emortuos et calore destitutos, dixit mihi: O fili mi dilecte, profecto incipiunt iam pedes eius frigescere et nivis algorem imitantur. Proinde convocatis filiis et filiabus eius dixit eis: Venite quotquot estis et accedite ad patrem vestrum: certe enim ad extrema nunc perventum est. Respondit Assia filia eius (Iosephi) dicens: Vae mihi, o fratres mei, utique hic idem

---

6) Pergit Zoega: *Haec audiens Iesus plorat, secum reputans amaritudinem mortis et diem quando Iudaei eum pro salute totius mundi in crucem essent sublaturi. Mox vocat matrem suam.*

7) Pergit Zoega: *considuntque ipse ad caput, illa ad pedes Iosephi agonizantis.*

est morbus qui (fuit) matris meae dilectae. Eiulabat autem et lacrimabatur, simul plorantibus reliquis omnibus Iosephi liberis. Ego etiam et Maria mater mea una cum illis flevimus[8]).

Caput XXI.

At convertens ego ad meridianam plagam oculos vidi mortem iam adventantem totamque cum illa gehennam, exercitu suo et satellitibus stipatam; et vestimenta, vultus et ora illorum fundebant ignes[9]). Haec ubi conspexit pater meus Iosephus recta ad se pergere, in lacrimas oculi eius soluti sunt; eodemque tempore mirum in modum ingemuit. Proinde visa suspiriorum eius vehementia mortem repuli ac totum quod ipsam comitabatur famulorum agmen. Atque invocavi patrem meum bonum dicens:[10])

---

8) Pergit Zoega: *Advocat etiam filios filiasque Iosephi, in quibus natu maxima Lysia purpuraria. Omnes flent super patre moribundo.*

9) Haec ex Sahidico Zoega sic transtulit: *Tunc respexi ad latus portae meridionale et vidi mortem, quam comitabantur orcus consiliarius et diabolus veterator ab initio cum innumeris decanorum monstris igne indutis oreque sulphur et flammas spirantibus.*

10) Horum argumentum breviter Zoega sic dedit: *His terrefacta anima Iosephi exclamat et quaerit refugium. Iesus expellit orcum et comites. Mors timore perculsa pone portam se abscondit.* Dulaurier vero Sahidicum his interpretatus est: *Dès que mon père Ioseph eut jeté les yeux sur ces êtres épouvantables qui étaient venus auprès de lui, il les aperçut terribles comme lorsque la colère et la fureur les animent contre une âme qui vient de quitter son corps, surtout si c'est celle d'un pécheur dans laquelle ils ont trouvé la marque qui caractérise leur sceau. Mon père, à la vieillesse vénérable, en apercevant ces monstres autour de lui, fut saisi d'épouvante, et ses yeux laissèrent couler des larmes. Son âme voulut se réfugier dans les ténèbres épaisses, et cherchant un lieu pour se cacher elle ne le trouva point. Dès que je vis que le trouble s'était ainsi emparé de l'âme de mon père, et que ses regards ne tombaient que sur des spectres aux formes les plus diverses et d'un aspect hideux, je m'avançai pour gourmander celui qui était l'organe du diable, ainsi que les légions infernales qui étaient accourues avec lui: elles s'enfuirent aussitôt à ma voix dans le plus grand désordre. Mais aucun de ceux qui étaient rassemblés autour de mon père n'eut connaissance de ce qui venait de se passer, non plus que ma mère Marie. Dès que la mort eut été témoin de la manière sévère dont j'avais traité les puissances des ténèbres qui formaient son cortége, dès qu'elle eut vu que je les avais mises en fuite et qu'aucune d'elles n'était restée auprès de mon père Ioseph, saisie de crainte à son tour elle s'enfuit et alla chercher un asile derrière la porte. J'adressai alors à mon père bon une prière conçue en ces termes.*

Caput XXII.

„O pater omnis clementiae, ocule qui vides, et auris quae audis, exaudias supplicationem ac preces meas pro sene Iosepho, et mittas Michaelem angelorum tuorum principem atque Gabrielem praeconem lucis omnemque angelorum tuorum lucem, et (totus) eorum ordo ambulet cum anima patris mei Iosephi, donec perduxerint eam ad te. Haec est hora qua opus habet pater meus misericordia.“ Ego autem dico vobis quod omnes sancti, imo quotquot in mundo nascuntur homines, sive iusti sunt sive perversi, necessario gustare debeant mortem [11]).

Caput XXIII.

Venerunt itaque Michael et Gabriel ad animam patris mei Iosephi, et acceptam eam involverunt involucro lucido. Sic commisit spiritum in manus patris mei boni, et (hic) impertivit ipsi pacem. Nondum autem ullus ex liberis eum obdormisse scivit. At angeli conservarunt animam eius a

---

11) Argumentum capitis Sahidici apud Zoegam sic exprimitur: *Iesus invocat patrem suum coelestem ut mittat Michaelem et Gabrielem cum choro angelorum, qui custodiant animam Iosephi et conducant per septem aeonas tenebrarum et vias caliginosas iuxta flumen igneum et locum carnificum.* Dulaurier vero ipsum textum sic reddidit: *O mon père, toi qui es la source de toute bonté, toi l'auteur de la vérité, l'oeil qui voit tout, l'oreille qui entend tout, écoute ton fils unique, exauce-moi; je t'implore pour une de tes créatures, pour mon père Ioseph. Fais descendre vers moi un de tes grands chérubins accompagné du chœur des anges, de Michel le dispensateur des biens et de Gabriel celui de tes éons resplendissants qui est chargé de tes heureux messages; qu'ils viennent prendre soin de l'âme de mon père, qu'ils la guident vers toi jusqu'à ce qu'elle ait traversé les sept éons de ténèbres, et qu'elle ait dépassé les routes obscures qui inspirent tant d'effroi, et où l'on a le spectacle de châtiments dont la vue inspire horreur; que le fleuve de feu coule semblable à de l'eau, que la mer aux ondes furieuses cesse d'être agitée, que ses flots deviennent tranquilles pour l'âme de mon père Ioseph: car c'est maintenant que la miséricorde lui est nécessaire. Je vous le dis à vous, qui êtes les saintes parties de moi-même, mes apôtres bénis, que tout homme qui est venu dans ce monde a connu le bien et le mal, et tant que dure sa vie, quelque grand qu'il soit à ses propres yeux, lorsqu'il est près de sa fin, il a besoin de la compassion de mon père céleste à l'heure de sa mort, à celle du voyage qui la suit, et au moment où il doit rendre ses comptes devant le tribunal rédoutable. Mais je veillerai sur les derniers moments de mon père Ioseph aux souvenirs si purs.*

daemonibus tenebrarum qui erant in via, et laudaverunt deum usque dum eam perducerent ad habitaculum piorum [12]).

Caput XXIV.

Corpus vero eius prostratum iacuit et exsangue: quare admota oculis eius manu eos composui ipsiusque os clausi, atque Mariae virgini dixi: O mater mea, ubi est ars eius quam professus est toto isto tempore quo in hoc mundo (vixit)? Ecce periit iam illa, (factaque est) quasi nunquam exstitisset.

---

12) Zoega et Dulaurier sic: *Veniunt angeli.* (Dulaurier: *Lorsque j'eus dit Amen, ma mère le répéta après moi en un langage céleste, et aussitôt Michel et Gabriel et le choeur des anges descendirent du ciel et se tinrent sur le corps de mon père Ioseph. On entendit alors retentir sur lui des plaintes et des gémissements, et je connus que sa dernière heure était arrivée. Il éprouva des douleurs semblables à celles d'une femme en mal d'enfant. La souffrance le tourmentait aussi forte qu'un vent violent et qu'un feu ardent qui dévore de nombreux aliments. Quant à la mort, la crainte ne lui avait pas permis d'entrer pour se placer sur le corps de mon père Ioseph, et pour opérer la fatale séparation, parce qu'en dirigeant ses regards dans l'intérieur de la maison elle m'avait aperçu assis auprès de sa tête et incliné sur ses tempes.*) *Surrexi portamque egressus inveni mortem* (Dulaurier: *Dès que je vis qu'elle hésitait à entrer par suite de la frayeur que je lui inspirais, je franchis le seuil de la porte et je la trouvai là*) *solitarie sedentem in magno timore. Et dixi ei: O tu quae venisti a plaga meridionali, ingredere statim et perfice quae pater meus tibi praecepit. Sed custodi Iosephum ut lucem oculorum tuorum: nam ille est pater meus secundum carnem.* (Rursus h. l. Zoega nonnulla omittit. Leguntur vero apud Dulaurier post verba *car c'est lui à qui je dois la vie suivant la chair*, hunc in modum: *et il a eu souvent à supporter des tribulations pour moi pendant mon enfance, fuyant d'un lieu dans un autre pour éviter les embûches d'Hérode; j'ai reçu de lui des instructions comme tous les enfants en reçoivent de leurs parents pour leur utilité.*) *Tunc Abbaton* (eodem modo hoc nomen apud Dulaurier legitur) *intravit et sumsit animam patris mei Iosephi et emisit eam e corpore.* (Dulaurier addit a Zoega praetermissa haec: *C'était à l'heure où le soleil est prêt à se montrer sur l'horizon, le 26. du mois Epiphi, en paix. La vie entière de mon père Ioseph a été de cent-onze ans.*) *Michael autem apprehendit lacinias duas mappae* (Dulaurier *les deux bouts d'un tapis*) *holosericae, Gabriel reliquas lacinias duas, et amplexi animam patris mei Iosephi deposuerunt eam in mappa.* (Hoc loco rursus addit Dulaurier: *Personne de ceux qui siégeaient auprès du mourant ne s'aperçut qu'il avait cessé de vivre, non plus que ma mère Marie.*) *Et praecepi eis* (Dulaurier: *Je prescrivis alors à Gabriel et à Michel*) *ut eam custodirent a furibus in viis* (Dulaurier: *de veiller sur l'âme de mon père Joseph et de la défendre des monstres ravissants qui allaient se trouver sur son passage*), *et iussi angelos hymnos canere ei donec recepta esset in coelum.* (Dulaurier: *J'ordonnai aussi aux anges incorporels de la précéder en chantant des hymnes, jusqu'au moment où ils l'auraient conduite dans les cieux auprès de mon père bon.*)

(Haec) ubi audiverunt liberi eius me loquentem cum matre mea virgine pura, cognoverunt eum iam exspirasse, admixtisque lacrimis eiularunt. Dixi autem illis: Utique mors patris vestri mors non est sed vita sempiterna: etenim liberatus aerumnis huius saeculi ad requiem transiit perpetuam, aeternum duraturam. Hisce auditis sciderunt vestes suas flentes.

Caput XXV.

Et quidem incolae (urbis) Nazareth et (totius) Galilaeae cognito ipsorum planctu ad eos confluxere, et fleverunt ab hora tertia usque ad nonam. Hora autem nona omnes ad cubiculum eius (Iosephi) simul abiverunt. Atque sustulerunt corpus eius, postquam illud unguentis sublimibus imbuerunt. Ego vero precabar patrem meum oratione caelestium: haec eadem illa (est) quam manu mea prius exaravi quam utero portarer Mariae virginis matris meae. Simul autem ac eam absolvi et enuntiavi amen, ingens angelorum multitudo accessit; duobusque ex illis mandavi ut vestem expanderent lucidam eaque corpus senis benedicti Iosephi obvolverent.

Caput XXVI.

Et affatus Iosephum dixi: Non dominabitur in te odor mortis vel foetor, neque prodibit vermis de corpore tuo unquam. Non frangetur de eo membrum vel unicum, neque ullus mutabitur in capite tuo pilus: neque peribit quicquam de corpore tuo, o mi pater Iosephe, sed manebit integrum et incorruptum usque ad convivium mille annorum. Et quisquis mortalium curam habuerit oblationis die recordationis tuae, ipsi ego benedicam et retribuam in congregatione virginum. Et quicumque cibum dederit miseris pauperibus viduis et orphanis de labore manuum suarum, die quo tua celebratur memoria, (et quidem) in nomine tuo, non (ille) destituetur bonis omnibus vitae suae diebus. Quisquis etiam scyphum aquae vel vini bibendum praebuerit viduae aut orphano in nomine tuo, dabo tibi illum ut ingrediaris cum illo ad convivium mille annorum. Omnisque homo cui curae erit oblatio die commemorationis tuae, ipsi benedicam et remunerationem praestabo in ecclesia virginum; reddam (inquam) ipsi pro uno triginta,

sexaginta et centum. Et quicumque historiam vitae tuae descripserit, laboris tui et migrationis de hoc mundo, sermonemque (hunc) ore meo prolatum, illum tuae tutelae committam dum in hac vita versabitur. Discedente autem de corpore anima eius, et ubi hic ipsi mundus deserendus est, librum delictorum eius comburam, nec ullo eum torquebo supplicio in die iudicii; sed traiiciet mare igneum, atque sine molestia et dolore illud pertransibit. Hoc (est) quod incumbit omni homini egeno, qui praestare nequit quicquam ex eis quae commemoravi: nimirum si nascitur ipsi filius, vocabit nomen eius Iosephum. Sic locum non habebit in illa domo vel penuria vel repentina aliqua mors in sempiternum.

Caput XXVII.

Convenerunt deinceps optimates urbis in locum ubi positum erat corpus senis benedicti Iosephi, et afferentes secum amicula feralia voluerunt illud (eis) involvere secundum consuetudinem qua componere solent (cadavera) Iudaei. Sed deprehenderunt eum sindonem suam (quasi adstrictam) tenere: ita enim illa corpori eius adhaesit, ut cupientibus eam exuere inventa sit instar ferri immobilis et indissolubilis. Neque ullas in sindone illa reperire potuerunt extremitates, quae res maximam ipsis admirationem iniecit. Tandem extulerunt eum ad locum ubi sita erat spelunca, et aperuerunt ianuam, ut conderent corpus eius inter corpora patrum eius. Tunc mihi in mentem veniebat dies qua mecum ambulavit in Aegyptum, summaque illa molestia quam mea caussa sustinuit. Proinde (mortem) eius multo tempore deflevi, et reclinans me super corpus eius dixi:

Caput XXVIII.

„O mors quae omnem scientiam reddis evanidam ac tot lacrimas excitas et eiulatus, certe deus pater meus ille ipse (est) qui hanc tibi potestatem concessit. Ob transgressionem enim Adami et coniugis eius Evae intereunt (homines), neque parcit mors vel uni. Nemini tamen accidit aut infertur quicquam sine mandato patris mei. Utique exstitere homines qui vitam produxerunt ad nongentos usque annos, sed denati sunt.

Imo, licet eorum nonnulli diutius vixerint, eidem nihilominus fato succubuere, nec ullus de ipsis unquam dixit: Ego non gustavi mortem. Quippe dominus nunquam eandem poenam infert nisi semel, cum patri meo placuerit eam homini immittere. Eodemque momento ubi procedens illa conspicit mandatum ad se descendens de caelo, ait: Prodibo contra illum (hominem, ingentem excitatura) commotionem. Tunc fit sine mora in animam impetus, et dominatur ipsi (mors), ad suum arbitrium cum illa agens. Propterea enim quod Adam non fecit voluntatem patris mei sed transgressus est mandatum eius, ad iram contra illum concitatus pater meus eum addixit morti, et (hac ratione) ingressa est mors in mundum. Quod si observasset Adam praeceptum patris mei, nunquam illi mors obtigisset. Putatisne me petere posse a patre meo bono ut mihi mittat currum igneum, qui suscipiat corpus patris mei Iosephi illudque transferat in locum quietis, ut habitet cum spiritalibus? Verum ob praevaricationem Adami descendit ista aerumna et mortis violentia in universum genus humanum. Atque haec est caussa cur me oporteat mori secundum carnem, (nimirum) pro opere meo (seu hominibus) quos creavi, ut consequantur gratiam.“

Caput XXIX.

Haec locutus amplexabar corpus patris mei Iosephi, et flebam super illud; (reliqui) vero ianuam sepulcri aperuerunt et reposuerunt corpus eius in eo iuxta corpus patris eius Iacobi. Tempore autem quo obdormivit completi ipsi erant centum et undecim anni. Nunquam ipsi doluit dens ullus in ore eius, nec hebes reddita fuit oculorum acies, nec statura eius incurva, neque decreverunt vires: sed operam dedit arti fabrili lignariae usque ad extremum vitae suae diem. Et hic dies erat sextus et vigesimus (mensis) Abib.

Caput XXX.

Nos vero apostoli ubi (ista) audivimus a servatore nostro, laeti surreximus et prono corpore ipsi honorem exhibentes diximus: O servator noster, tuam nobis exhibeto gratiam: equidem nunc audivimus sermonem vitae. Miramur tamen, o ser-

vator noster, fata Henochi et Eliae, eos nimirum nulli obnoxios fuisse morti. Enimvero sedem incolunt iustorum in praesentem usque diem, neque viderunt corpora eorum corruptionem. At senex ille Iosephus faber lignarius erat tamen pater tuus secundum carnem. Iussisti autem ut euntes per totum mundum praedicemus sanctum evangelium, et dixisti: Nuntiate illis (etiam) mortem patris mei Iosephi, et festum ipsi diem (ac) sacrum anniversaria solemnitate celebrate. Quicumque vero diminuerit quicquam de hoc sermone sive illi aliquid addiderit, ille delinquit. Miramur utique (Iosephum) inde ab illo die quo natus fuisti Bethlehemi te appellavisse filium suum secundum carnem. Quare igitur eum, aeque ac illi (Henochus et Elias) sunt, non reddidisti immortalem? et tu dicis eum iustum fuisse et electum.

Caput XXXI.

Respondit vero servator noster et dixit: Equidem prophetia patris mei iam consummata est super Adamum ob inobedientiam eius. Et omnia ad nutum voluntatemque patris mei disponuntur. Quippe si homo missum facit mandatum dei et opera sectatur diaboli committendo peccatum, producitur aetas eius: in hoc scilicet (vivus) servatur ut forte poenitentiam agat, et perpendat se tradendum esse in manus mortis. Quodsi fuerit aliquis bonorum operum studiosus, et ipsi vitae prorogatur spatium, ut increbrescente senectutis eius fama eum homines probi imitentur. Ubi vero hominem conspicitis cuius animus in iram praeceps est, utique dies eius abbreviantur: hi enim sunt qui in aetatis suae flore auferuntur. Omnis itaque prophetia quam pronuntiavit pater meus de filiis hominum, in qualibet re impleri debet. Quod vero attinet ad Henochum et Eliam, quomodo in hunc diem vivi subsistant, eadem servantes corpora cum quibus nati fuerant, et quod patrem meum Iosephum concernit cui non aeque ac illis contigit in corpore suo permansio: equidem etiamsi vixerit homo multas annorum myriadas in mundo, cum morte tamen vitam aliquando commutare cogitur. Et dico vobis, o fratres mei, quod oporteat illos ipsos (Henochum et Eliam) sub finem temporum redire in mundum et vita defungi, in die nimirum commotionis terroris angustiae et afflictionis. Nam Antichristus

quattuor interficiet corpora, eorumque effundet sanguinem aquarum in modum, propter opprobrium cui eum expposituri sunt, et ignominiam qua detecta ipsius impietate eum vivi notabunt.

Caput XXXII.

Et diximus: O domine noster, deus et servator noster, quinam sunt illi quattuor, quos dixisti e medio sublaturum esse Antichristum ob exprobrationem eorum? Respondit servator: Illi sunt Henoch, Elias, Schila et Tabitha. Hunc sermonem cum audivimus a servatore nostro, gavisi sumus et exultavimus, omnemque gloriam et gratiarum actionem obtulimus domino deo et servatori nostro Iesu Christo. Hic est cui debetur gloria honos dignitas dominium potentia et laus, simul ac patri bono cum eo et spiritui sancto vivificanti dehinc et omni tempore in saeculum saeculorum, amen.

ΘΩΜΑ ΙΣΡΑΗΛΙΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΡΗΤΑ ΕΙΣ ΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ.

Caput I.

Ἀναγγέλλω ὑμῖν ἐγὼ Θωμᾶς Ἰσραηλίτης πᾶσι τοῖς ἐξ ἐθνῶν ἀδελφοῖς γνωρίσαι τὰ παιδικὰ καὶ μεγαλεῖα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅσα ἐποίησεν γεννηθεὶς ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν. οὗ ἡ ἀρχὴ οὕτως.

Caput II.

1 Τοῦτο τὸ παιδίον Ἰησοῦς πενταέτης γενόμενος παίζων ἦν ἐν διαβάσει ῥύακος, καὶ τὰ ῥέοντα ὕδατα συνήγαγεν εἰς λάκκους, καὶ ἐποίει αὐτὰ εὐθέως καθαρά, καὶ λόγῳ μόνῳ ἐπέταξεν

---

*) Ita titulus est in Bonon et Dresd, nisi quod Dresd post κυρίου addit ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ .. Par Λόγος εἰς τὰ παιδικὰ τοῦ καὶ μεγαλεῖα (τοῦ κ. μεγ. secundis curis deleta) τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ .. Vind Παιδικὰ τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ .. Sinait Σύγγραμμα τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Θωμᾶ περὶ τῆς παιδικῆς ἀναστροφῆς τοῦ κυρίου .. Syrus *Evangelium Thomae Israelitae, sive Historia infantiae domini nostri.*

I. Ἀναγγέλλω (Dresd et Bonon Ἀναγγέλω) - - οὕτως ex Dresd et Bonon .. Par Ἀναγκαῖον ἡγησάμην ἐγὼ Θωμᾶς ὁ Ἰσραηλίτης πᾶσι τοῖς ἐξ ἐθνῶν ἀδελφοῖς γνωρίσαι τὰ παιδικὰ καὶ μεγαλεῖα τοῦ Χριστοῦ, ὅσα ἐποίησεν ὁ κύριος ἡμῶν καὶ θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς (huc usque Parisiensis lectio similis est Sinaiticae, quam habes infra) γεννηθεὶς ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν ἐν τῇ Βηθλεέμ, ἐξιστάμενος (sic codex)· ὧν ἡ ἀρχή ἐστιν αὕτη .. Vind Ἅπασι τοῖς ἐξ ἐθνῶν γνωρίσαι ἀδελφοῖς τὰ παιδικὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἀναγκαῖον ἡγησάμην ἐγὼ Θωμᾶς ὁ Ἰσραηλίτης etc. Syrus primum caput non habet.

II, 1. Τοῦτο τὸ παιδ. Ἰησοῦς (Ἰησοῦς ut Par et Vind; Dresd et Bonon ὁ Ἰησοῦς) - - ἐπέταξεν αὐτά .. Par Τὸ γὰρ παιδίον Ἰησοῦς (adde ἦν?) πενταέτης γενόμενος. βροχῆς δὲ γενομένης, καὶ παυσάσης τῆς βροχῆς ὁ Ἰησοῦς ἔπαιζεν ἐπὶ διοδεύσει τινὸς ῥίακος καὶ τὰ παραρέοντα ὕδατα συνηγάγετο εἰς λάκκους, μεθ' ἑτέρων παίδων τῶν Ἑβραίων. καὶ αὐτὰ τὰ ὕδατα παραχρῆμα ἐγένοντο καθαρὰ καὶ ἐνάρετα· λόγῳ δὲ μόνῳ ἐπάταξεν

αὐτά. [2] Καὶ ποιήσας πηλὸν τρυφερὸν ἔπλασεν ἐξ αὐτοῦ στρουθία ιβ· καὶ ἦν σάββατον ὅτε ταῦτα ἐποίησεν. ἦσαν δὲ καὶ ἄλλα παιδία πολλὰ παίζοντα σὺν αὐτῷ. [3] Ἰδὼν δέ τις Ἰουδαῖος ἃ ἐποίει ὁ Ἰησοῦς ἐν σαββάτῳ παίζων, ἀπῆλθε παραχρῆμα καὶ ἀνήγγειλε τῷ πατρὶ αὐτοῦ Ἰωσήφ· ἰδοὺ τὸ παιδίον σου ἐστὶν ἐπὶ τὸ ῥυάκιον, καὶ λαβὼν πηλὸν ἔπλασεν πουλία ιβ, καὶ ἐβεβήλωσεν τὸ σάββατον. [4] Καὶ ἐλθὼν Ἰωσὴφ ἐπὶ τὸν τόπον καὶ ἰδὼν ἀνέκραξεν αὐτῷ λέγων· διατί ταῦτα ποιεῖς ἐν σαββάτῳ ἃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν; ὁ δὲ Ἰησοῦς συγκροτήσας τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἀνέκραξε τοῖς στρουθίοις καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ὑπάγετε. καὶ πετα-

---

(corrigendum est ἐπέταξεν) αὐτά, καὶ πάντα (sic, non πάντως) ὑπετάσσοντο αὐτῷ . . Vind Τὸ παιδίον Ἰησοῦς πενταέτης γενόμενος, καὶ βροχῆς γενομένης ἔπαιζεν ἐπὶ διάβασιν ῥύακος, καὶ τὰ ῥέοντα ὕδατα ῥυπαρὰ ὄντα συνήγαγεν εἰς λάκκους, καὶ ἐποίει αὐτὰ καθαρὰ εὐθέως καὶ ἐνάρετα εἶναι, λόγῳ δὲ μόνῳ καὶ οὐκ ἔργῳ ἐπιτάξας αὐτοῖς . . Syrus tantum non consentit. Ad Ἰησοῦς addit ὁ μεσσίας. Extrema, καὶ λόγῳ μό. ἐπέτ. αὐτά, non habet.

2. Καὶ π. πηλὸν τρυφερὸν (et Dresd et Bonon πυλὸν τριφερόν) - - ὅτε (Bonon ὅτι) - - σὺν αὐτῷ . . Par Ἐπάραντος δὲ ἐκ τῆς χήλεως (pro ὕλεως? ἰλύος?) αὐτῶν πηλὸν τρυφερόν, ἔπλασεν ἐξ αὐτοῦ στρουθία τὸν ἀριθμὸν ιβ. ἦσαν οὖν καὶ τὰ παιδία παίζοντα σὺν αὐτῷ . . Vind Εἶτα ἄρας ἐκ τῆς ὕλεως πηλὸν τρυφερὸν ἔπλασεν ἐξ αὐτοῦ στρουθία δώδεκα· ἦν δὲ σάββατον ὅτε ταῦτα ἐποίησεν παίζων. καὶ πολλὰ παιδία etc . . Syrus om ὅτε ταῦτ. ἐποίησεν.

3. Ἰδὼν δέ - - ἐν σαββ. παίζων (delevi ὅτι quod Dresd et Bonon ante ἐν habent; cf. Par, in quo recte deest) — ῥυάκιον (Dresd et Bonon ῥήακον. Cf. cod. Sinait. in quo est περὶ τὸ ῥυάκιν) - - τὸ σάββατον . . Par Ἰδὼν δέ τις Ἰουδαῖος ἃ ἐποίει (cod ἐποίη) ὁ Ἰησοῦς ἐν σαββάτῳ πλάττων τὸν πηλόν, ἀπῆλθεν εὐθέως καὶ ἀπήγγειλε τῷ πατρὶ αὐτοῦ Ἰωσὴφ λέγων· ἰδοὺ τὸ παιδίον σου παίζων (πέζων cod.) ἐπὶ τοὺς ῥύακας (potius ἐπὶ τοῦ ῥύακος?), καὶ ἦρε πηλὸν καὶ ἔπλασεν ἐξ αὐτοῦ στρουθία ιβ, καὶ βεβηλοῖ τὸ σάββατον. Syrus post ἀνήγγειλε τῷ πατρὶ αὐ. Ἰωσ. add *et irritavit eum contra Iesum et dixit.* Pro καὶ ἐβεβήλ. τὸ σάββ. habet: *quae res non licet in sabbato.* Similiter Ev. Thom. Lat. IV, 2. *quod non fuit dignum facere in sabbato.* Cf. et. Ps. Matth. XXVII, 2. *nonne vides infantem Iesum in sabbato operari quod ei facere non licet.*

4. Καὶ ἐλθὼν (ita Dresd; Bonon add ὁ) Ἰωσήφ - - ἐν σαββάτῳ (ita Dresd; Bonon ἐν σάββατον) - - ὑπῆγον κράζοντα (et Dresd et Bonon ἥπηγον κράζων) . . Par Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰωσὴφ ἐπὶ τὸν τόπον καὶ ἰδὼν ἀνέκραξεν αὐτὸν (sic) λέγων· διατί ταῦτα ποιεῖς ἐν σαββάτῳ, ὃ (sic) οὐκ ἔξεστι ποιεῖν; ὁ δὲ Ἰησοῦς συγκροτήσας τὰς παλάμας αὐτοῦ ἀνέκραξε τοῖς στρουθίοις καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ὑπάγετε πετάσθητε καὶ μέμνησθέ μου ζῶντες (cf. ad haec Sinaiticum textum). καὶ πετασθέ ντωντῶν στρουθίων ἐξῆλθον κράζοντα . . Syrus pro ἀνέκραξε τοῖς στρουθ. habet *fecit aves (passeres) avolare*, tum addit quae respondere videntur verbis ἅμα τῷ λόγῳ in libro Sinaitico III, 2. Simi-

σθέντα τὰ στρουθία ὑπῆγον κράζοντα. [5] Ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἐθαμβήθησαν, καὶ ἀπελθόντες διηγήσαντο τοῖς πρώτοις αὐτῶν ὅπερ εἶδον πεποιηκότα τὸν Ἰησοῦν.

Caput III.

[1] Ὁ δὲ υἱὸς Ἄννα τοῦ γραμματέως ἦν ἑστὼς ἐκεῖ μετὰ τοῦ Ἰωσήφ, καὶ λαβὼν κλάδον ἰτέας ἐξέχεε τὰ ὕδατα ἃ συνήγαγεν ὁ Ἰησοῦς. [2] Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὸ γινόμενον ἠγανάκτησε, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· ἄδικε, ἀσεβὴ καὶ ἀνόητε, τί ἠδίκησάν σε οἱ λάκκοι καὶ τὰ ὕδατα; ἰδοὺ νῦν καὶ σὺ ὡς δένδρον ἀποξηρανθῇς, καὶ οὐ μὴ ἐνέγκῃς φύλλα οὔτε ῥίζαν οὔτε καρπόν. [3] Καὶ εὐθέως ὁ παῖς ἐκεῖνος ἐξηράνθη ὅλος. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ἰωσήφ. οἱ δὲ γονεῖς τοῦ ξηρανθέντος ἐβάστασαν αὐτὸν θρηνοῦντες τὴν νεότηταν αὐτοῦ, καὶ ἤγαγον πρὸς τὸν Ἰωσήφ, καὶ ἐνεκάλουν αὐτὸν ὅτι τοιοῦτον ἔχεις παιδίον ἐργαζόμενον τοιαῦτα.

---

liter Ps. Matth. XXVII. *Et ad vocem imperii sui coeperunt volare.* Pro ὑπάγετε Syrus reddit lectionem Parisiensem: ὑπάγετε πετάσθητε καὶ μέμνησθέ μου ζῶντες, vel Sinaiticam: ὑπ. πετάσθ. καὶ μιμνήσκεσθέ μου ζῶντα.

5. Ἰδόντες - - διηγήσαντο (διήγησαν ex Bononiensi editum ex errore Mingarellii esse videtur) - - εἶδον (et Dresd et Bonon οἶδον, quod εἶδον et ἴδον pari iure corrigi potest) - - τ. Ἰησοῦν . . Par Ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἐθαμβήθησαν, καὶ ἀπελθόντες διηγήσαντο τοῖς πρώτοις αὐτῶν ὅπερ ἴδον σημεῖον, πεποιηκὼς ὁ Ἰησοῦς. . Syrus pro οἱ Ἰουδαῖοι ἐθαμβ. reddit ὁ φαρισαῖος ἐθαμβήθη, pergens καὶ ἀπελθὼν διηγήσατο τοῖς φίλοις αὐτοῦ.

III, 1. Ὁ δὲ υἱὸς Ἄ. τοῦ γραμματέως (τοῦ γραμμ. ex Par et Sinait, et Syrus; Dresd et Bonon γραμματεύς sine τοῦ) ἦν (ita Par; Dresd et Bonon ὢν) ἑστώς - - συνήγ. ὁ Ἰησοῦς . . Par Ὁ δὲ υἱ. Ἄννα τοῦ γραμματέως ἦν ἑστὼς ἐκεῖ μετὰ Ἰωσήφ, καὶ λαβὼν κλάδον ἰτέας - - συνήγ. ὁ Ἰησοῦς. . Syrus μετὰ τοῦ Ἰησοῦ pro μετὰ τ. Ἰωσήφ.

2. Ἰδὼν δέ - - ἀσεβὴ (ita cum Dresd et Bonon etiam Sinait) καὶ - - ἰδοὺ (Dresd add καὶ) - - οὔτε καρπόν . . Par Ἰδὼν δὲ τὸ παιδίον Ἰησοῦς τὸ γινόμενον (sic, non γεν.) ὑπ' αὐτοῦ ἠγανάκτησε, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀνόητε, τί ἠδίκησάν σε οἱ λάκκοι καὶ ἐξέχεας τὰ ὕδατα; ἰδοὺ νῦν καὶ σὺ - - φύλλα οὔτε κλάδους οὔτε καρπόν. . Syrus om verba ἄδικε usque καὶ τὰ ὕδατα. Quae vero sequuntur: ἰδοὺ νῦν etc, propius accedunt ad verba Ps. Matth. XXVIII. „*vere erit fructus seminis tui sine vigore*“ etc. In hunc enim fere modum ibi scriptum est: *Sine radice fiant surculi tui, et fructus tui exarescant ut ramus ligni qui fractus est a vento et non est amplius.*

3. Καὶ εὐθέως - - νεότηταν (ita codd) - - ἐνεκάλουν (et Dresd et Bonon ἐνεγκάλουν, item Par. Cf. infra Sinaitici libri cap. IV, 2.) - - τοιαῦτα . . Par Καὶ εὐθέως ἐξηράνθη ὅλος. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸν

CAPUT IV.

[1] Εἶτα πάλιν ἐπορεύετο διὰ τῆς κώμης, καὶ παιδίον τρέχον διερράγη εἰς τὸν ὦμον αὐτοῦ. καὶ πικρανθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· οὐκ ἀπελεύσει τὴν ὁδόν σου. καὶ παραχρῆμα πεσὸν ἀπέθανεν. ἰδόντες δέ τινες τὸ γινόμενον εἶπον· πόθεν τοῦτο τὸ παιδίον ἐγεννήθη, ὅτι πᾶν ῥῆμα αὐτοῦ ἔργον ἐστὶν ἕτοιμον; [2] Καὶ προσελθόντες οἱ γονεῖς τοῦ τεθνεῶτος τῷ Ἰωσὴφ κατεμέμφοντο λέγοντες· σὺ τοιοῦτον παιδίον ἔχων οὐ δύνασαι μεθ' ἡμῶν οἰκεῖν ἐν τῇ κώμῃ, ἢ δίδασκε αὐτῷ εὐλογεῖν καὶ μὴ καταρᾶσθαι· τὰ γὰρ παιδία ἡμῶν θανατοῖ.

CAPUT V.

[1] Καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰωσὴφ τὸ παιδίον κατ' ἰδίαν ἐνουθέτει αὐτὸν λέγων· ἱνατί τοιαῦτα κατεργάζει, καὶ πάσχουσιν

οἶκον αὐτοῦ. οἱ δὲ γονεῖς τοῦ ξηρανθέντος ἐβάστασαν φέροντες αὐτὸν θρηνοῦντες τὴν νεότηταν αὐτοῦ, καὶ ἤγοντο πρὸς τὸν Ἰωσήφ, καὶ ἐνεκάλουν αὐτὸν ὅτι τοιοῦτον ἔχεις παιδίον ἐργαζόμενον τοιαῦτα (vertit haec cum Cotelerio Fabricius - - *ad Iosephum quem incusabant: Cur eiusmodi habes puerum talia operantem?*). Praeterea vero Par addita habet haec: Εἶτα ὁ Ἰησοῦς παρακληθεὶς παρὰ πάντων ἰάτρευσεν αὐτόν, ἐάσαντός τι μέλος (codex addit τινά. Ionesius pro eo reponendum duxit εἶναι.) ἀργὸν ὀλίγον, εἰς τὸ προσέχειν αὐτούς. . Syrus omnia om. quae post ἐξηράνθη scripta sunt.

IV, 1. Εἶτα πάλιν - - τρέχων (sic et Dresd et Bonon) - - διερράγη (Dresd -γει, Bonon διεράγει) - - ἀπελεύσει (ita et Dresd et Bonon) - - πεσὼν (sic uterque) - - ἕτοιμον . . Par Πάλιν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο διὰ τῆς κώμης, καὶ παιδίον τρέχων διερράγη εἰς τὸν ὦμον αὐτοῦ. καὶ πικρανθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· οὐκ ἀπελεύσει τὴν ὁδόν σου. καὶ παραχρ. πεσὼν ἀπέθανεν. ἰδόντες - - ἐστὶν ἕτοιμον; . . Syrus pro διὰ τῆς κώμης habet *cum patre suo.* Similiter Thom. Latin. V, 1. *cum Ioseph per villam.* Accurate reddit verba οὐκ ἀπελ. τὴν ὁδόν σου. Pro ἰδόντες δέ τινες habet καὶ πάντες οἱ ἰδόντες αὐτόν.

2. Καὶ προσελθόντες - - κατεμέμφοντο (ex Par est; in Dresd et Bonon desideratur. In Sinaitico est ἐγκάλουν) λέγοντες - - παιδίον ἔχων (ita Par; Dresd παιδ. ἔχεις) οὐ - - αὐτῷ (ita Dresd; Bonon αὐτόν) εὐλογεῖν - - θανατοῖ (Dresd et Bonon -τεῖ): Par Καὶ προσελθόντες - - κατεμέμφοντο λέγοντες· σὺ τοῦτο τὸ παιδίον ἔχων οὐ δύνασαι - - ἐν τῇ πόλει ἡμῶν· ἢ δίδασκε τὸ παιδίον σου αὐτῷ (Ionesius correxit αὐτός. Rectius Thiloni τὸ παιδ. σου additamentum librarii videbatur; sed cf. librum Sinaiticum) εὐλογεῖν καὶ μὴ καταρᾶσθαι, ἢ ἔξελθε σὺν αὐτῷ τῶν ὧδε· τὰ γὰρ - - θανατοῖ. . Syrus non exprimit κατεμέμφοντο. Pro παιδίον ἔχων potius reddit scripturam Dresd. παιδ. ἔχεις. Deinde habet διδάσκετε αὐτῷ εὐλογεῖν. Extrema: καὶ μὴ καταρᾶσθ. etc Syrus non agnoscit.

V, 1. Καὶ προσκαλεσάμενος - - κατεργάζει (sic uterque codex) - - ταῦτα

οὗτοι καὶ μισοῦσιν ἡμᾶς καὶ διώκουσιν; εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς· ἐγὼ οἶδα ὅτι τὰ ῥήματά σου ταῦτα οὐκ εἰσὶ σά, ὅμως σιγήσω διὰ σέ· ἐκεῖνοι δὲ οἴσουσιν τὴν κόλασιν αὐτῶν. καὶ εὐθέως οἱ ἐγκαλοῦντες αὐτὸν ἀπετυφλώθησαν. 2 Καὶ οἱ ἰδόντες ἐφοβήθησαν σφόδρα καὶ ἠπόρουν, καὶ ἔλεγον περὶ αὐτοῦ ὅτι πᾶν ῥῆμα ὃ ἐλάλει, εἴτε καλὸν εἴτε κακόν, ἔργον ἦν καὶ θαῦμα ἐγένετο. ἰδόντες δὲ ὅτι τοιοῦτον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐγερθεὶς ὁ Ἰωσὴφ ἐπέλαβεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον καὶ ἔτιλεν σφόδρα. 3 Τὸ δὲ παιδίον ἠγανάκτησε καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀρκετόν σοί ἐστιν ζητεῖν καὶ μὴ εὑρίσκειν, καὶ μάλιστα οὐ σοφῶς ἔπραξας· οὐκ οἶδας ὅτι σός; μή με λύπει.

οὐκ εἰσὶ σά (ita ex Par scripsi; Dresd et Bonon post ταῦτα pergunt ἐμὰ οὐκ εἰσὶν ἀλλὰ σά, quemadmodum etiam in evangelio nostro Thomae Latino legitur; cf. infra V, 2.) - - ἀπετυφλώθησαν (sic uterque codex; per errorem igitur Thilo edidit ἐτυφλώθησαν) . . Par Προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Ἰωσὴφ τὸ παιδίον κατ' ἰδίαν ἐνουθέτει αὐτὸ λέγων· ἱνατί - - πάσχουσιν οὕτως, καὶ μισοῦσιν (cod. μισοῦν) - - εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς· ἐγὼ οἶδα ὅτι τὰ ῥήμ. σου ταῦτα οὐκ εἰσὶν σά, ἀλλὰ διὰ σὲ σιγήσω· ἐκεῖνοι δὲ οἱ εἰρηκότες σοι ταῦτα οἴσουσι τὴν κόλασιν τὴν αἰώνιον. καὶ εὐθ. οἱ ἐγκ. αὐτὸν ἐτυφλώθησαν. Syrus incipit: *Et accessit ad puerum*, tum reddit quae in Graecis sequuntur. Ad κατεργάζει addit: *et cur dicis haec?* Tum pergit: *et hi dolent et odio habent te. Iesus ait: Si sermones patris mei non essent sapientes, non nosset erudire infantes. Atque iterum dixit: Si illi essent infantes cubiculi* (?), *non accepissent exsecrationes. Hi non videbunt cruciatum.* (? Haec vix sana sunt.)

2. Καὶ οἱ (ex Par est; in Dresd et Bonon desideratur) ἰδόντες - - ἐγερθεὶς ὁ Ἰωσὴφ (ὁ Ἰωσ. rursus ex Par addidimus) - - σφόδρα . . Par Καὶ οἱ ἰδόντες ἐφοβήθησαν πάντες σφόδρα καὶ ἠπόρουν, καὶ ἔλεγον περὶ αὐτοῦ ὅτι πᾶν ῥῆμα ὃ λέγει, εἴτε καλὸν εἴτε κακόν, ἔργον γίνεται, καὶ ἐθαύμαζον. εἰδόντες δὲ ὅτι τοῦτο ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐγερθεὶς ὁ Ἰωσὴφ ἐπελάβετο αὐτοῦ τὸ ὠτίον καὶ ἔτιλεν (cod. ἔτειλεν) αὐτό . . Syrus om. Καὶ οἱ ἰδόντες ἐφοβήθησαν usque τοιοῦτον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς. Habet vero: *Sed Ioseph iratus est* etc. Sequuntur quae respondent verbis ἐπέλαβεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον etc.

3. Τὸ δὲ παιδίον - - καὶ μάλιστα οὐ σοφῶς (ita ex Par scripsimus; Dresd et Bonon post εὑρίσκειν pergunt μάλιστα ὅτι σοφῶς) - - μή με λύπει (Dresd et Bonon ad haec addunt σὸς γάρ εἰμι, quae cum Parisiensi omisimus) . . Par Τὸ δὲ παιδίον - - καὶ μὴ εὑρίσκειν αὐτούς (Thiloni respici videntur caeci illi facti quaerentes Iosephum), καὶ μάλιστα οὐ σοφῶς ἔπραξας. οὐκ οἶδας ὅτι σός εἰμι; μή με λύπει. . Syrus: *Tum Iesus respondit et dixit ad eum: Sufficit tibi ut mihi imperites et invenias me* (deest igitur μὴ ante εὑρίσκειν, sed interpres vix recte). *Etenim* οὐ σοφῶς ἔπραξας. Extrema non habet.

VI. VII. VIII. His capitibus quae respondent apud Syrum, satis differunt a Graecis utrisque. Propius accedunt ad Latinorum rationem, imprimis ad Ps. Matth. capp. XXX et XXXI., partim etiam ad Thom. Latin. cap. V. Vide infra post cap. VIII.

Caput VI.

¹ Καθηγητὴς δέ τις ὀνόματι Ζακχαῖος ἑστὼς ἐν μέρει τινὶ ἤκουσε τοῦ Ἰησοῦ ταῦτα λαλοῦντος τῷ πατρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασεν σφοδρῶς ὅτι παιδίον ὢν τοιαῦτα φθέγγεται. ² Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας προσήγγισεν τῷ Ἰωσὴφ καὶ εἶπεν αὐτῷ ὅτι παιδίον φρόνιμον ἔχεις, καὶ νοῦν ἔχει· δεῦρο παράδος μοι αὐτὸ ὅπως μάθῃ γράμματα, καὶ ἐγὼ διδάξω αὐτὸ μετὰ τῶν γραμμάτων πᾶσαν ἐπιστήμην καὶ προσαγορεύειν πάντας τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τιμᾶν αὐτοὺς ὡς προπάτορας καὶ πατέρας καὶ τοῦ ἀγαπᾶν συνηλικιώτας. ³ Καὶ εἶπεν αὐτῷ πάντα τὰ γράμματα ἀπὸ τοῦ α̅ ἕως τοῦ ω̅ μετὰ πολλῆς ἐξετάσεως τρανῶς. ἐμβλέψας δὲ τῷ καθηγητῇ Ζακχαίῳ λέγει αὐτῷ· σὺ τὸ ἄλφα μὴ εἰδὼς κατὰ φύσιν, τὸ βῆτα πῶς ἄλλους διδάσκεις; ὑποκριτά, πρῶτον εἰ οἶδας δίδαξον τὸ α̅, καὶ τότε σοι πιστεύσομεν περὶ τοῦ β̅. εἶτα ἤρξατο ἀποστομίζειν τὸν διδάσκαλον περὶ τοῦ πρώτου γράμματος, καὶ οὐκ ἴσχυσεν αὐτῷ ἀνταποκριθῆναι. ⁴ Ἀκουόντων δὲ πολλῶν λέγει τὸ παιδίον τῷ Ζακχαίῳ· ἄκουε διδάσκαλε τὴν τοῦ

VI, 1. Καθηγητὴς - - ἐν μέρει τινὶ (τινί ex Par est; Dresd et Bonon non habent) ἤκ. τοῦ Ἰησ. τ. λαλοῦντος (Dresd et Bonon vitiose τῷ Ἰησοῦ ταῦτα λαλοῦντα) - - φθέγγεται . . Par Καθηγητὴς - - ἤκουσε τοῦ Ἰησοῦ ταῦτα λαλοῦντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασε σφόδρα ὅτι παιδίον ὢν τοιαῦτα φθ.

2. Καὶ μετ' - - εἶπεν αὐτῷ: consentit Par | ὅτι παιδ. φρόν. ἔχεις κ. ν. ἔχει: ita Par; Bonon et Dresd ὅτι (Dresd ἔτι) νοῦν ἔχει (Dresd νουνεχεῖ, Bonon νοῦν ἐχεῖ), καὶ φρόνιμον ἔχεις παιδίον | δεῦρο (Par add οὖν) - - μάθῃ (ita Par; Dresd et Bonon μάθω) γράμματα | καὶ ἐγὼ διδάξω - - καὶ προσαγορεύειν (ita Dresd; Bonon -ρεύει) - - καὶ τιμᾶν αὐτ. ὡς προπάτ. usque συνηλικιώτας (ita Dresd; Bonon a verbis καὶ τιμᾶν αὐτούς transilit ad συνηλικιώτας, omissis mediis); horum nihil in Parisiensi legitur.

3. Καὶ εἶπεν αὐτῷ πάντα - - πιστεύσομεν (Bonon -σωμεν) - - ἀνταποκριθῆναι: ab his satis differt Parisiensis codex, qui sic habet: Καθίσαντος δὲ αὐτοῦ τοῦ διδάξαι γράμματα τῷ Ἰησοῦ, ἤρξατο τὸ πρῶτον στοιχεῖον τὸ ἄλεφ. ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει τὸ δεύτερον στοιχεῖον μπέθ, γκίμελ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πάντα τὰ στοιχεῖα ἕως τέλους. καὶ ἀναπτύξας βιβλίον, τοὺς προφήτας ἐδίδασκε τὸν καθηγητήν.

4. Horum nihil simile in Parisiensi invenitur. Codicum autem Dresdensis et Bononiensis verba inde a πῶς ἔχει κανόνας usque ad huius partis finem perquam corrupta sunt. Scriptum enim ibi sic est: πῶς ἔχει κανόνας καὶ μέσα χαρακτῆρας, οὓς ὅρα ξύνους, διαβαίνοντας, συναγομένους, ὑψουμένους, χορεύοντας, βαλεφεγιοῦντας (Bonon βάλε φεγ.), τρισήμους, ὁμογενεῖς,

πρώτου στοιχείου τάξιν, καὶ πρόσχες ὧδε πῶς ἔχει κανόνας, καὶ μεσαχαρακτῆρα οὓς ὁρᾷς ξυνοὺς διαβαίνοντα, συναγομένους, ὕψους μὲν πορευόντος πάλιν δὲ κεφαλαιοῦντος, τρισήμους ὁμογενεῖς, ὑπάρχους δὲ καὶ ὑποστάτους, ἰσομέτρους· κανόνας ἔχεις τοῦ $\overline{α}$.

ὑπαρπουχθὲν (Bonon -χθέ) ξυγοστάτους, ἰσομέτρους· κανόνας ἔχει τὸ $\overline{α}$. Haec Mingarellius, libri auctorem in littera A symbolum dei eiusque trini agnovisse existimans, in hunc fere modum emendanda censuit: πῶς ἔχει κανόνας καὶ μεσοχαρακτῆρας· οὓς ὅρα ξυνούς, διαβαίνοντας, συναγομένους, ὑψουμένους, χορεύοντας· λάβε περιόντας, τρισήμους, ὁμογενεῖς, ὑπάρχους τε· ξυγοστάτους, ἰσομέτρους· κανόνας ἔχεις τοῦ $\overline{α}$, hac interpretatione addita: *Audi, magister, positionem primi elementi, et attende quomodo habeat canones seu lineas, et dimidios characteres: quos inspice communes, permeantes, congregatos, surgentes, saltantes: accipe eos qui supersunt, trilineos, homogeneos, et veluti principatum tenentes, ad libellam positos et aequalis mensurae: canones seu lineas habes litterae A.* Ipse tamen Mingarellius coniecturis se suis diffidere non dissimulavit: notas enim illas litterae A nec in Graecorum Alpha nec in Hebraeorum Aleph quadrare. Multo quidem magis eas quadrare in primam Armenorum litteram, probare sibi visus est eis quae Chardinus in Itinere persico X, pag. 26. (ed. Langlès 1811. tom. IX. pag. 124.) de legendis Christianorum Persiae docuit. Ibi enim refertur ex evangelio quodam infantiae persico „*qu'étant envoyé à l'école pour apprendre l'abc, le maître lui voulant faire dire a, il s'arrêta et dit au maître: Apprenez-moi auparavant pourquoi la première lettre de l'alphabet est ainsi faite. Surquoi le maître le traitant de petit babillard, il répondit: Je ne dirai point a, que vous ne me disiez pourquoi la première lettre est ainsi faite. Le maître se mettant en colère, Jésus lui dit: Je vous l'apprendrai donc moi. La première lettre de l'alphabet est formée de trois lignes perpendiculaires sur une ligne diamétrale (l'a arménien est ainsi fait à peu près comme une m renversée), pour nous apprendre que le commencement de toutes choses est une essence en trois personnes.*“ Quibus Mingarellii de loco nostro coniecturis „minime locum restitutum et illustratum“ censuit Thilo. *Ut enim,* ait Cod. apocr. I. p. 292., *taceamus coniecturas illas* λάβε περιόντας *et* ὑπάρχους τε *prorsus improbabiles, latina quam Mingarellius dedit interpretatio constat verbis sine sensu, quorum plura graecis ne respondent quidem. Neque hoc auctor ipse innuit se figuram primae litterae referre ad illud trinitatis emblema; quod tamen sumi potest si ab inepto monacho illa verba assuta esse statuas. Nam Marcosiorum de pueritia Christi libellus referente Irenaeo adv. haeres. I, 20. haec tantum continuit* προσπαραλαμβάνουσι δὲ εἰς τοῦτο κἀκεῖνο τὸ ῥᾳδιούργημα, ὡς τοῦ κυρίου παιδὸς ὄντος καὶ γράμματα μανθάνοντος, καὶ τοῦ διδασκάλου αὐτῷ φήσαντος, καθὼς ἔθος ἐστίν, εἰπὲ ἄλφα, ἀποκρίνασθαι τὸ ἄλφα· πάλιν τε τὸ βῆτα τοῦ διδασκάλου κελεύσαντος εἰπεῖν, ἀποκρίνασθαι τὸν κύριον· σύ μοι πρότερον εἰπὲ τί ἐστι τὸ ἄλφα, καὶ τότε σοι ἐρῶ τί ἐστι τὸ βῆτα. καὶ τοῦτο ἐξηγοῦνται ὡς αὐτοῦ μόνου τὸ ἄγνωστον ἐπισταμένου, ὃ ἐφανέρωσεν ἐν τῷ τύπῳ τοῦ ἄλφα. Praeterea Thilo significavit pro οὓς ὅρα legi posse οὓς ὁρᾷς, item ξυντούς pro ξυνούς, ὑπαρπαχθέντας vel ὑφαρπαχθέντας pro ὑπαρπουχθέν, φεγγοβολοῦντας

Caput VII.

1 Ὡς δὲ ἤκουσεν ὁ διδάσκαλος Ζακχαῖος τας τοσαύτας καὶ τοιαύτας ἀλληγορίας τοῦ πρώτου γράμματος εἰρηκότος τοῦ παιδός, ἠπόρησεν ἐπὶ τοσαύτην ἀπολογίαν καὶ διδασκαλίαν αὐτοῦ, καὶ εἶπεν τοῖς παροῦσιν· οἴμοι, ἠπορήθην ὁ τάλας ἐγώ, ἐμαυτῷ αἰσχύνην παρέχων ἐπισπασάμενος τὸ παιδίον τοῦτο. 2 Ἆρον οὖν αὐτό, παρακαλῶ σε, ἀδελφὲ Ἰωσήφ· οὐ φέρω τὸ αὐστηρὸν τοῦ βλέμματος αὐτοῦ, οὐ τρανῶ τὸν λόγον ἅπαξ. τοῦτο τὸ παιδίον γηγενὴς οὐκ ἔστι, τοῦτο δύναται καὶ πῦρ δαμάσαι· τάχα τοῦτο πρὸ τῆς κοσμοποιίας ἐστὶν γεγεννημένον. ποία γαστὴρ τοῦτο ἐβάστασεν, ποία δὲ μήτρα τοῦτο ἐξέθρεψεν, ἐγὼ ἀγνοῶ. οἴμοι φίλε, ἐξηχεῖ με, οὐ παρακολουθήσω τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ· ἠπάτησα ἑαυτόν, ὁ τρισάθλιος ἐγώ· ἠγωνιζόμην ἔχειν μαθητήν, καὶ εὑρέθην ἔχειν διδάσκαλον. 3 Ἐνθυμοῦμαι φίλοι τὴν αἰσχύνην, ὅτι γέρων ὑπάρχων ὑπὸ παιδίου ἐνικήθην. καὶ ἔχω

---

pro βαλεφεγιοῦντας (cf. Cod. apocr. I. pag. CXIII.), denique τούτους addi posse ante κανόνας ἔχει τὸ α. Nuper vero ab eadem cum Mingarellio sententia de trinitatis symbolo profectus emendationem loci suscepit vir doctissimus Rud. Hofmannus, qui in libro quem inscripsit: Das Leben Jesu nach den Apokryphen, pag. 222. hanc emendationem proposuit: πῶς ἔχει κανόνας καὶ μεσαχαρακτῆρα, οὓς ὁρᾷς ξυνούς, διαβαίνοντα· συναγομένους, ὕψους μὲν πορεύοντος, κεφαλαιοῦντος, τρισήμους, ὁμογενεῖς ὑπάρχους δέ, ὑποστάτους, ἰσομέτρους· κανόνας ἔχεις τοῦ Α. Qua ab emendatione non graviter differt quam ipsi proposuimus et in textum recepimus. Habet autem haec coniiciendi licentia in loco tam corrupto non minimam excusationem inde quod uti non licet nisi codicibus recentissimis. Ceterum Syrus non habet quae huc conferri queant. Vide infra.

VII, 1. ἠπόρησεν: Dresd ἠπώρησεν | αἰσχύνην: uterque codex αἰσχύνης, statimque post ἐπισπασμένος.

2. οὐ τρανῶ: Mingarellius corrigi voluit οὗ vel περὶ οὗ τρανῶ *(de quo semel dicam quid sentiam).* Contra Thilo conlatis verbis codicis D in Ps. Matth. quae huc spectant: *nec audire gravitatem sermonum eius,* potius reponi posse dixit οὐδὲ τρανόν. Sed omnino emendatione non opus esse videtur. | ἐξηχεῖ: Thilo ex utroque codice edidit ἐξήχει. Hofmannus maluit ἐξήγει. Puto ἐξηχεῖ με reddendum esse *stupefacit me.* | παρακολουθήσω: ita Dresd ex emendatione; a prima fuerat παρακολουθήσομαι | ἑαυτόν: ita ex Dresd et Bonon, nec corrigendum duxi. Thilo dedit ἐμαυτόν.

3. γέρων ὑπάρχων: in codicibus scriptum est γερ. ὑπάρχει, unde Thiloni ὃς ante γέρων supplendum videbatur. Sed ἐνικήθην in codice extremam syllabam compendio scriptam habet, quod non solvi debet θη. Eo magis edendum

ἐκκακῆσαι καὶ ἀποθανεῖν διὰ τούτου τοῦ παιδός· οὐ δύναμαι γὰρ ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ ἐμβλέψαι εἰς τὴν ὄψιν αὐτοῦ. καὶ πάντων εἰπόντων ὅτι ἐνικήθην ὑπὸ παιδίου μικροῦ, τί ἔχω εἰπεῖν; καὶ τί διηγήσασθαι περὶ ὧν μοι εἶπε καννόνων τοῦ πρώτου στοιχείου; ἀγνοῶ, ὦ φίλοι· οὐ γὰρ ἀρχὴν καὶ τέλος αὐτοῦ γινώσκω. [4] Τοιγαροῦν ἀξιῶ σε, ἀδελφὲ Ἰωσήφ, ἀπάγαγε αὐτὸν εἰς τὸν οἶκόν σου. οὗτος τί ποτε μέγα ἐστίν, ἢ θεὸς ἢ ἄγγελος, ἢ τί εἴπω οὐκ οἶδα.

Caput VIII.

[1] Τῶν δὲ Ἰουδαίων παραινούντων τῷ Ζακχαίῳ, ἐγέλασε τὸ παιδίον μέγα καὶ εἶπεν· νῦν καρποφορείτωσαν τὰ σά, καὶ βλεπέτωσαν οἱ τυφλοὶ τῇ καρδίᾳ. ἐγὼ ἄνωθεν πάρειμι ἵνα αὐτοὺς καταράσομαι καὶ εἰς τὰ ἄνω καλέσω, καθὼς διετάξατο ὁ ἀποστείλας με δι' ὑμᾶς. [2] Καὶ ὡς τὸ παιδίον κατέπαυσε τὸν

---

ita videbatur ut edidimus. | διὰ τούτου τοῦ παιδός: Bonon διὰ τοῦτο τοῦ παιδός | ἐμβλέψαι: ita Dresd; Bonon βλέψαι | εἰπόντων: Dresd ὑπόντων | στοιχείου: Dresd et hoc et aliis locis στοιχίου etc, Par plerumque στϊχοῖον etc. | αὐτοῦ γινώσκω: uterque codex αὐτοῦ οὐ γιν.

4. οὗτος: in Dresd scriptum est nisi fallor τοῦτος. Hinc malui edere οὗτος quam τοῦτο, quod apud Mingar. et Thil. legitur. Simillima autem verba etiam apud Syrum leguntur. Ibi est enim: *Scriba respondit et dixit: Hic est aliquid magnum. Est sive deus sive angelus sive - quid dicam haud scio.*

Ceterum huic capiti respondent verba ea quibus in codice Parisiensi ista historia finitur. Praegressis enim illis: καὶ ἀναπτύξας - - ἐδίδασκε τὸν καθηγητήν, leguntur ibi haec: Αὐτὸς δὲ αἰσχυνθεὶς ἠπόρησεν, ὅτι οὐκ οἶδε πόθεν αὐτὸς οἶδε τὰ γράμματα. καὶ ἐγερθεὶς ἀνεχώρησεν οἴκαδε, θαυμάζων ἐξιστάμενος τὸ παράδοξον. Denique additur in Parisiensi codice fragmentum historiae de pannis a puero tinctis, quam evangelium infantiae arabicum capite XXXVII. tradit, Graeci vero codices nostri reliqui non exhibent. Quod fragmentum sic habet:

(VIII.) Πορευομένου δὲ τοῦ Ἰησοῦ εἶδέ τι (codex τινα) ἐργαστήριον καί τινα νεανίσκον βάπτων (sic) εἰς λέβητας ἱμάτια καὶ τζόχας τινὰς διαφόρους φαιάς, τὸ καθ' ἕκαστον ἐκτελῶν κατὰ τὴν τοῦ ἑνὸς ἑκάστου βούλησιν. εἰσελθὼν οὖν τὸ παιδίον Ἰησοῦς [adde πρὸς? πρὸς τὸν?] οὕτως ποιοῦντα τὸν νεανίαν, λαβὼν καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν προσκειμένων ὑφασμάτων . . .

VIII, 1. παραινούντων: Mingarellio legendum videbatur παροινούντων („*quum vero Iudaei Zacchaeum probro afficerent*"). | πάρειμι: Dresd παρήμοι | καταράσομαι et infra καταράσεται: uterque codex καταράσσομαι et καταρράσσεται. Thilo edidit καταράσωμαι et καταράσηται, quemadmodum etiam Mingarellius edi voluit.

2. ἀνάπηρος: Dresd ἀνάπειρος. Idem cum Bonon antea παροργῆσαι.

λόγον, εὐθέως ἐσώθησαν οἱ πάντες οἱ ὑπὸ τὴν κατάραν αὐτοῦ πεσόντες. καὶ οὐδεὶς ἀπὸ τότε ἐτόλμα παροργίσαι αὐτόν, ὅπως μὴ καταράσεται αὐτὸν καὶ ἔσται ἀνάπηρος.

Caput IX.

1 Καὶ μεθ' ἡμέρας δέ τινας ἔπαιζεν ὁ Ἰησοῦς ἔν τινι δώματι ἐν ὑπερῴῳ, καὶ ἓν τῶν παιδίων τῶν παιζόντων μετ' αὐτοῦ πεσὼν ἀπὸ τοῦ δώματος κάτω ἀπέθανε· καὶ ἰδόντα τὰ ἄλλα παιδία

Addam hoc loco quae apud Syrum pro capp. VI. VII. VIII. leguntur. (Cf. supra ad initium capitis VI.) *Sed praeceptor, cuius nomen erat Zacchaeus, audivit eum loquentem cum patre suo et dixit: O impium puerum. Et dixit ad Ioseph patrem eius: Usque quo non vis tradere hunc puerum, ut queat discere amare infantes suae aetatis et honorare seniores? Ioseph respondit et dixit: Et quis est aptus ad docendum puerum talem? Putatne convenientem se esse parvae cruci?* (?) *Iesus respondit et dixit praeceptori: Haec verba quae tu locutus es et haec nomina, ego sum extraneus ab eis; nam ego alienus sum a vobis, quamquam habito inter vos. Honorem in carne ego non habeo. Tu es in lege, et in lege tu permanes. Nam quum tu natus es, ego eram. Sed tu putas te esse patrem meum. Tu disces a me doctrinam quam nemo alius novit nec discere (docere?) potest. Atque crucem, de qua dixisti, is portabit cuius ea est. Nam quando ego magnifice exaltatus fuero, deponam quicquid commune vestri generis habeo. Nam tu nescis unde es tu; ego enim solus certo scio quando estis nati et quantum temporis hic remanebitis. Ubi autem audierunt, mirati sunt et clamaverunt et dixerunt: O mirabilem visum et auditum. Verba eiusmodi nunquam audivimus quemquam loqui nec sacerdotes nec scribas nec Pharisaeos. Unde est iste natus, qui quinque annos natus est et loquitur talia verba? Non visus est unquam quisquam similis huic. Iesus respondit et dixit eis: Miramini quod dixi vobis me scire quando fueritis, et adhuc plura dicere vobis habeo. Sed illi ubi audierunt tacebant, neque quidquam dicere potuerunt.*

Atque Zacchaeus praeceptor dixit ad Ioseph: Ego docebo eum quod convenit ei discere. Et misit eum in scholam. Et ille quum intraret tacebat. Sed Zacchaeus scriba coepit docere eum alphabetum inde ab alpha et repetebat ei aliquoties totum alphabetum. Et dixit ei ut sibi responderet et repeteret; at ille tacuit. Tum scriba iratus est et percussit eum manu sua in capite eius. Et Iesus dixit: Incus, quando absorbet ictus, fit eruditus, quamvis non habeat sensum; ego vero possum dicere haec quae a te dicta sunt cum scientia atque intellegentia. Scriba respondit et dixit: Hic est aliquis magnus. Hic est sive deus sive angelus sive - quid dicam nescio. Tum puer Iesus subrisit et dixit: Infructuosi fructus ferent et caeci videbunt fructus vitae iudicis. (Extrema cf cum Ps. Matth. XXXI, 4: *Tunc Iesus laeto vultu subridens de eo dixit — Fructificent infructuosi et videant caeci et claudi ambulent recte — ut redintegrato statu unusquisque revertatur et permaneat in eo ipso qui radix est vitae et dulcedinis perpetuae.*)

IX, 1. ἔπαιζεν: ita codices. Hinc per errorem Thilo edidit ἕπαιζεν | δώματι: Dresd τόπω δώματι, priore voce obelo transfixa | πεσών: ita uterque codex. | ἰδόντα τὰ ἄλλα: Dresd ἰδὼν τὰ ἄλλα; Bonon teste Mingarellio ἰδόντα

ἔφυγον, καὶ κατέστη ὁ Ἰησοῦς μόνος. [2] Καὶ ἐλθόντες οἱ γονεῖς τοῦ τεθνεῶτος ἐνεκάλουν [αὐτὸν ὡς καταβαλόντα αὐτόν. καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ἐγὼ οὐδέποτε κατέβαλον αὐτόν]. ἐκεῖνοι δὲ ἐπηρέαζον αὐτόν. [3] Κατεπήδησεν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τοῦ στέγου καὶ ἔστη παρὰ τὸ πτῶμα τοῦ παιδίου, καὶ ἔκραζε φωνῇ μεγάλῃ καὶ εἶπεν· Ζῆνον, — οὕτω γὰρ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκαλεῖτο — ἀναστὰς εἰπέ μοι, ἐγώ σε κατέβαλον; καὶ ἀναστὰς παραχρῆμα εἶπεν· οὐχὶ κύριε, οὐ κατέβαλας ἀλλὰ ἀνέστησας. καὶ ἰδόντες ἐξεπλάγησαν. οἱ δὲ γονεῖς τοῦ παιδίου ἐδόξασαν τὸν θεὸν ἐπὶ τῷ γεγονότι σημείῳ, καὶ προσεκύνησαν τῷ Ἰησοῦ.

Caput X.

[1] Μετ' ὀλίγας ἡμέρας σχίζων τις ξύλα ἐν τῇ γωνίᾳ νεώτερος, ἔπεσεν ἡ ἀξίνη καὶ διέσχισεν τὴν βάσιν τοῦ ποδὸς αὐτοῦ, καὶ ἔξαιμος γενόμενος ἀπέθνησκεν. [2] Θορύβου δὲ γενομένου καὶ συνδρομῆς, ἔδραμε καὶ τὸ παιδίον Ἰησοῦς ἐκεῖ. καὶ βιασάμενος διῆλθεν τὸν ὄχλον, καὶ ἐκράτησεν τοῦ νεανίσκου τὸν πεπληγότα πόδαν, καὶ εὐθέως ἰάθη. εἶπε δὲ τῷ νεανίσκῳ· ἀνάστα νῦν,

---

ἄλλα | κατέστη: uterque codex κατέβη. Emendandum esse κατέστη vel κατέμεινεν, iam Thilo notavit . . Syrus incipit hoc caput: *Et iterum aliquando, in die sabbati* (ut Ps. Matth. XXXII.). Pro κατέστη habet *remansit.*

2. ἐλθόντες: uterque codex ἐλθόντα | τοῦ τεθνεῶτος: ita Dresd; Bonon τοῦ παιδίου ἤγουν τοῦ τεθνεῶτος | ἐνεκάλουν: Bonon, ut supra, ἐνεγκάλουν. Sequuntur in codicibus haec ὡς αὐτὸν καταβληθέντα αὐτόν, quae corrupta esse in promtu est. Praeterea excidisse aliquid, ex Latinis et Syris quae huic loco respondent verisimile fit. Cf. Thom. Lat. VII. et Ps. Matth. XXXII. Syrus autem sic: *Et parentes eius qui erat mortuus apprehenderunt eum et dixerunt ei: Tu ruere puerum fecisti. Et Iesus dixit: Ego non eum ruere feci. Sed illi vim attulerunt ei.* | ἐπηρέαζον: Dresd ἐπειρέαζον, Bonon ἐπειρεάζωντο.

3. στέγου: cf. ad B VIII, 1. Bonon στέατος. Thiloni στέγους vel στεγνοῦ corrigendum videbatur. | κατέβαλον: Dresd κατέβαλλον | κατέβαλας: Dresd κατέβαλλας. Mingarellio et Thiloni edendum videbatur κατέβαλες | ἀλλά: Dresd ἀλλ' | ἐπὶ τῷ γεγον. σημείῳ: uterque codex ἐπὶ τὸ γεγονότι σημεῖον.. Syrus: *Tunc ille descendit iuxta mortuum et dixit ei: Zeno — ita enim erat nomen eius — dic: Egone te praecipitavi? Sed surrexit subito et dixit ei: Non, mi domine. Et omnes mirati sunt, et parentes eius pueri laudabant deum pro his miraculis.*

X, 1. γωνίᾳ: uterque codex γονίᾳ | ἔπεσεν: ita Dresd; Bonon καὶ ἔπεσεν | Dresd et Bonon ἡ ἀξύνη. Dresd etiam διέσχυσεν | ἔξαιμος: Dresd et Bonon ἐξ αἵματος. Sinaiticus codex recte ἔξαιμος.

2. τὸ παιδ. Ἰησοῦς: ita Dresd; Bonon τὸ παιδ. ὁ Ἰησοῦς | πόδαν: ita uterque codex | τῷ νεανίσκῳ: Dresd τὸν νεανίσκον, Bonon τὸ νεανίσκον |

σχίζε τὰ ξύλα καὶ μνημόνευέ μου. ὁ δὲ ὄχλος ἰδὼν τὸ γεγονὸς προσεκύνησαν τὸ παιδίον, λέγοντες· ἀληθῶς πνεῦμα θεοῦ ἐνοικεῖ ἐν τῷ παιδίῳ τούτῳ.

Caput XI.

[1] Ὄντος δὲ αὐτοῦ ἑξαέτους, πέμπει αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ ὕδωρ ἀντλῆσαι καὶ φέρειν ἐν τῷ οἴκῳ, δεδωκὼς αὐτῷ ὑδρίαν. ἐν δὲ τῷ ὄχλῳ συγκρούσας, ἡ ὑδρία ἐρράγη. [2] Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἁπλώσας τὸ παλίον ὅπερ ἦν βεβλημένος, ἐγέμισεν αὐτὸ ὕδωρ καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτοῦ. ἰδοῦσα δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ τὸ γεγονὸς σημεῖον κατεφίλει αὐτόν, καὶ διετήρει ἐν αὐτῇ τὰ μυστήρια ἃ ἔβλεπεν αὐτὸν ποιοῦντα.

Caput XII.

[1] Πάλιν δὲ ἐν καιρῷ τοῦ σπόρου ἐξῆλθεν τὸ παιδίον μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἵνα σπείρει σῖτον εἰς τὴν χώραν αὐτῶν· καὶ ἐν τῷ σπείρειν τὸν πατέρα αὐτοῦ ἔσπειρε καὶ τὸ παιδίον Ἰησοῦς ἕνα κόκκον σίτου. [2] Καὶ θερίσας καὶ ἀλωνίσας ἐποίησε κόρους ρ̅, καὶ καλέσας πάντας τοὺς πτωχοὺς τῆς κώμης εἰς τὴν ἅλωνα ἐχαρίσατο αὐτοῖς τὸν σῖτον, καὶ Ἰωσὴφ ἔφερεν τὸ καταλειφθὲν τοῦ σίτου. ἦν δὲ ἐτῶν η̅ ὅτε τοῦτο ἐποίησε τὸ σημεῖον.

προσεκύνησαν τὸ παιδίον - - ἐν τῷ παιδ. τούτῳ: ita Dresd; Bonon nil nisi προσεκύνησαν τὸ παιδ. τοῦτο. Syrus hoc caput X. non habet, ut nec apud Ps. Matth. invenitur. Est vero in Thom. Lat. capite VIII.

XI, 1. πέμπει: Bonon πέμπ. δέ | δεδωκώς: ita uterque codex. Thilo edidit δεδωκυῖα, sed nescio an praestet hunc soloecismum cum tot aliis servare. | συγκρούσας: non cum Thilone scribendum puto συγκρούσασα. Eodem enim soloecismo dictum est in Sinaitico codice (cf. B X, 1.) πορευόμενος δὲ συνετρίβη etc. Apud Syrum pro ἑξαέτους est ἑπταέτους.

2. ὅπερ ἦν βεβλημένος: ita Dresd; Bonon ὅνπερ ἦν βεβλημένου | ὕδωρ: ita uterque codex. Mingar. et Thil. correxerunt ὕδατος | κατεφίλει: Bonon κατεφίλησεν | ἔβλεπ. αὐτόν: Dresd et Bonon ἔβλ. αὐτό. Pro ἰδοῦσα δὲ usque ποιοῦντα Syrus brevius sic: *Sed mater eius Maria mirabatur omnia quae videbat.*

XII, 1. ἵνα σπείρει: ita uterque codex. Mingar. et Thil. correxerunt ἵνα σπείρῃ | σῖτον: Dresd σίτον, item infra | παιδίον Ἰησοῦς: ita Dresd et Bonon: sed Dresd supra lineam post παιδίον adscriptum habet ὁ. | κόκκον σίτου: Dresd κόκκ. σίτον

2. ἀλωνίσας: Dresd ἀλονήσας, Bonon ἁλονήσας. Mingar. scribi voluit ἀλονήσας vel ἀλωνίσας. Cum Thilone probavimus ἀλωνίσας, quamquam, ut idem notavit, cum pari probabilitate scribi potest ἀλοήσας. | κόρους: uterque codex κάρους | τὴν ἅλωνα: uterque codex τὸν ἅλωνα | καταλειφθέν: Dresd ex emendatione καταληφθέν | ἐποίησε: Bonon ἐποίησας.

Caput XIII.

[1] Ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ τέκτων ἦν, καὶ ἐποίει ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἄροτρα καὶ ζυγούς. ἐπετάγη αὐτῷ κράββατος παρά τινος πλουσίου ὅπως ποιήσει αὐτῷ. τοῦ δὲ ἑνὸς κανόνος τοῦ καλουμένου ἐναλλάκτου ὄντος κολοβωτέρου, μὴ ἔχοντες τί ποιῆσαι, εἶπεν τὸ παιδίον ὁ Ἰησοῦς τῷ πατρὶ αὐτοῦ Ἰωσήφ· θὲς κάτω τὰ δύο ξύλα, καὶ ἐκ τοῦ μέσου μέρους ἰσοποίησον αὐτά. [2] Καὶ ἐποίησεν Ἰωσὴφ καθὼς εἶπεν αὐτῷ τὸ παιδίον. ἔστη δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκ τοῦ ἑτέρου μέρους καὶ ἐκράτησεν τὸ κολοβώτερον ξύλον, καὶ ἐκτείνας αὐτὸ ἴσον ἐποίησεν τοῦ ἄλλου. καὶ εἶδεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἰωσὴφ καὶ ἐθαύμασε, καὶ περιλαβὼν τὸ παιδίον κατεφίλει λέγων· μακάριός εἰμι, ὅτι τὸ παιδίον τοῦτο δέδωκέ μοι ὁ θεός.

Caput XIV.

[1] Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰωσὴφ τὸν νοῦν τοῦ παιδίου καὶ τὴν ἡλικιότητα, ὅτι ἀκμάζει, πάλιν ἐβουλεύσατο μὴ εἶναι αὐτὸ ἄπειρον τῶν γραμμάτων, καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸ παρέδωκεν ἑτέρῳ διδασκάλῳ. εἶπε δὲ ὁ διδάσκαλος τῷ Ἰωσήφ· πρῶτον παιδεύσω αὐτὸ τὰ ἑλληνικά, ἔπειτα τὰ ἑβραϊκά. ᾔδει γὰρ ὁ διδάσκαλος τὴν πεῖραν τοῦ

Totam historiam paucioribus absolvit Syrus: *Et iterum aliquando Iesus ludebat, et seminavit unam mensuram tritici, et collegit centum choros et dedit eos populo vici.*

XIII, 1. ἦν, καὶ ἐποίει: in utroque codice desideratur καί. Mingarellius malebat ὢν ἐποίει. | ποιήσει: ita uterque codex. Thilo edidit ποιήσῃ | ἐναλλάκτου ὄντος κολοβωτέρου, μὴ ἔχοντες τί ποιῆσαι: ita de coniectura, quam Thilo iam praeiverat, scripsimus. Codices habent ἐναλλάκτου μὴ ἔχοντος τί ποιῆσαι. Praeterea Thilo scribi malebat ἔχοντές τι, quod nobis non videtur. | Ἰωσήφ: ita Dresd; Bonon τῷ Ἰωσήφ | ξύλα: Bonon ζύτα, et infra ζύτον.

2. ἐποίησεν τοῦ ἄλλου: ita Dresd; Bonon ἐπ. αὐτοῦ ἄλλου, pro quibus Mingarellius reponi volebat αὐτὸ ἄλλῳ | καὶ ἐθαύμασε: Bonon om καί | κατεφίλει: Bonon κατεφίλησε.

Rursus Syrus pauciora praebet hunc in modum: *Et Iesus octo annos natus erat, et Ioseph erat faber lignarius et nihil aliud faciebat quam aratra et iuga. Et quidam mandaverat ei grabatum sex cubitorum. Et erat non mensura in altero ligno, sed brevius erat altero. Et puer Iesus apprehendit mensuram ligni et tenuit et extraxit et fecit aequale alteri. Et dixit ad Ioseph patrem suum: Fac omne quod tu vis.*

XIV, 1. ὁ Ἰωσήφ: ita Bonon; Dresd om. articulum | παιδίου: ita Bonon; Dresd παιδός | παρέδωκεν: uterque codex παρέδωκαν | ᾔδει: codices ἴδει. Mingar. et Thil. probaverunt οἶδε | πεῖραν τ. παιδίου: Dresd πείραν τ. παιδός

παιδίου, καὶ ἐφοβήθη αὐτό· ὅμως γράψας τὸν ἀλφάβητον ἐπετήδευεν αὐτὸ ἐπὶ πολλὴν ὥραν, καὶ οὐκ ἀπεκρίνατο αὐτῷ. [2] Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· εἰ ὄντως διδάσκαλος εἶ, καὶ εἰ οἶδας καλῶς τὰ γράμματα, εἰπέ μοι τοῦ ἄλφα τὴν δύναμιν, κἀγώ σοι ἐρῶ τὴν τοῦ βῆτα. πικρανθεὶς δὲ ὁ διδάσκαλος ἔκρουσεν αὐτοῦ εἰς τὴν κεφαλήν. τὸ δὲ παιδίον πονέσας κατηράσατο αὐτόν, καὶ εὐθέως ἐλιποθύμησε καὶ ἔπεσεν χαμαὶ ἐπὶ πρόσωπον. [3] Ἀπεστράφη δὲ τὸ παιδίον εἰς τὸν οἶκον Ἰωσήφ. Ἰωσὴφ δὲ ἐλυπήθη, καὶ παρήγγειλε τῇ μητρὶ αὐτοῦ ὅπως ἔξω τῆς θύρας μὴ ἀπολύσεις αὐτόν, διότι ἀποθνήσκουσιν οἱ παροργίζοντες αὐτόν.

Caput XV.

[1] Μετὰ δὲ χρόνον τινὰ ἕτερος πάλιν καθηγητής, γνήσιος φίλος ὢν τοῦ Ἰωσήφ, εἶπεν αὐτῷ· ἄγαγέ μοι τὸ παιδίον εἰς το παιδευτήριον· ἴσως ἂν δυνηθῶ ἐγὼ μετὰ κολακίας διδάξαι αὐτὸ τὰ γράμματα. καὶ εἶπεν Ἰωσήφ· εἰ θαρρεῖς, ἀδελφέ, ἔπαρον αὐτὸ μετὰ σεαυτοῦ. καὶ λαβὼν αὐτὸ μετ᾽ αὐτοῦ μετὰ φόβου καὶ ἀγῶνος πολλοῦ, τὸ δὲ παιδίον ἡδέως ἐπορεύετο. [2] Καὶ εἰσελθὼν θρασὺς εἰς τὸ διδασκαλεῖον εὗρε βιβλίον κείμενον ἐν τῷ

| ὅμως: Bonon ὅπως | ἐπετήδευεν: ita cum Mingar. et Thilone. Codices ἐπετήχευεν. Thilo „*nobis in mentem venerat* ἐπέτυχεν *vel* ἐνέτυχεν αὐτῷ (*locutus est cum eo*), *propter seqq.* καὶ οὐκ ἀπεκρ. αὐτῷ (*fortasse* αὐτό)."

Ita hoc caput Syrus praebet: *Et Ioseph cum videret mobilem eum esse, desiderabat doceri eum litteras, et duxit eum in domum scribae. Et scriba dixit ei: Dic Alaph, et Iesus dixit. Et scriba porro volebat ut diceret Beth, et Iesus dixit ei: Dic mihi primum quid Alaph sit, ac tum ego dicam tibi de Beth. Atque scriba apprehendit et percussit eum, et statim cecidit atque mortuus est. Et Iesus venit ad familiam suam. Atque Ioseph vocavit Mariam matrem eius et locutus est cum ea et mandavit ei ut non permitteret illi egredi de domo, ne morerentur qui percuterent eum.* Quae ratio prope ad evangelium Thomae Latinum nostrum capite XII. accedit.

2. τὴν τοῦ βῆτα: Dresd om τοῦ | πονέσας: ita uterque codex | ἐλιποθύμησε: codices ἐλυποθύμησε

3. Ἀπεστράφη: codices ἀπεστράφην | ἀπολύσεις: in Dresd correctum esse videtur ἀπολύσῃς | ἀποθνήσκουσιν: Dresd -σκωσιν.

XV, 1. φίλος ὢν: codex uterque φίλ. ἦν | κολακίας: sic in codicibus est | διδάξαι: codices διδάξω, quo servato Mingarellius vertit: *fortasse ego eum docebo, si potero, litteras cum blanditiis* | εἰ: Bonon εἰς | ἔπαρον: hic accentus in Dresd est (item ut videtur in Bonon), non ἐπᾶρον | λαβὼν αὐτό: Bonon λαβ. αὐτόν | ἀγῶνος: ita scripsimus cum Thilone pro ἀγόνου, quod codices habent.

2. θρασὺς εἰς: codices θρασυνῆς. Mingarellius legi voluit καὶ εἰσελθὸν

ἀναλογίῳ, καὶ λαβὼν αὐτὸ οὐκ ἀνεγίνωσκε τὰ γράμματα τὰ ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐλάλει πνεύματι ἁγίῳ, καὶ ἐδίδασκε τὸν νόμον τοὺς περιεστῶτας. ὄχλος δὲ πολὺς συνελθόντες παριστήκεισαν ἀκούοντες αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῇ ὡραιότητι τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ καὶ τῇ ἑτοιμασίᾳ τῶν λόγων αὐτοῦ, ὅτι νήπιον ὢν τοιαῦτα φθέγγεται. 3 Ἀκούσας δὲ Ἰωσὴφ ἐφοβήθη, καὶ ἔδραμεν εἰς τὸ διδασκαλεῖον, λογισάμενος μὴ οὗτος ὁ καθηγητής ἐστιν ἄπειρος. εἶπε δὲ ὁ καθηγητὴς τῷ Ἰωσήφ· ἵνα εἰδῇς, ἀδελφέ, ὅτι ἐγὼ μὲν παρέλαβον τὸ παιδίον ὡς μαθητήν, αὐτὸ δὲ πολλῆς χάριτος καὶ σοφίας μεστόν ἐστιν· καὶ λοιπὸν ἀξιῶ σε, ἀδελφέ, ἆρον αὐτὸ εἰς τὸν οἶκόν σου. 4 Ὡς δὲ ἤκουσεν τὸ παιδίον ταῦτα, εὐθέως προσεγέλασεν αὐτῷ καὶ εἶπεν· ἐπειδὴ ὀρθῶς ἐλάλησας καὶ ὀρθῶς ἐμαρτύρησας, διὰ σὲ κἀκεῖνος ὁ πληγωθεὶς ἰαθήσεται. καὶ παραυτὰ ἰάθη ὁ ἕτερος καθηγητής. παρέλαβε δὲ ὁ Ἰωσὴφ τὸ παιδίον καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

Cautp XVI.

Ἔπεμψε δὲ Ἰωσὴφ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Ἰάκωβον τοῦ δῆσαι ξύλα καὶ φέρειν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· ἠκολούθει δὲ καὶ τὸ παιδίον

θρασὺ εἰς, pro quibus certe praestat κ. εἰσελθὼν θρασὺ εἰς | ἀναλογίῳ: Mingarellius corrigi volebat ἀναλογείῳ | ὄχλος δὲ - - ἐθαύμαζον: ita maximam partem ex Dresd edidimus praeeunte Thilone. In eo enim sic scriptum est: καὶ ἀκούοντες αὐτῷ. ὄχλος δὲ πολ. συνελθ. παριστήκησαν (sic, quod παριστήκεισαν edidimus. Thilo παρεστήκεισαν) ἀκούοντες αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον. Contra Bononiensis haec tantum habet: καὶ ἀκούοντες αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμαζον | νήπιον ὢν: Bonon ὢν om

3. καὶ ἔδραμεν εἰς τὸ - - ἄπειρος: ita Dresd; Bonon καὶ ἔδραμεν ἄπειρος, omissis mediis. Praeterea sensus verborum μὴ οὗτ. ὁ καθηγ. ἐστιν ἄπειρος satis aptus esse videtur. Alioquin suspicari possis legendum esse μὴ οὗτ. ὁ καθ. ἔσται ἀνάπηρος. Cf. supra cap. VIII, 2. et Pseudo-Matth. XXXIX. Quo loco gemino id ipsum quod coniecimus confirmatur verbis his: *Quod cum audisset Ioseph, currendo venit ad ianuam, timens ne ipse didascalus moreretur.* | εἰδῇς: ita etiam Thiloni scribendum videbatur. Codices ἴδῃς.

4. καὶ παραυτὰ ἰάθη ὁ ἕτ. καθ.: ita Bonon; Dresd καὶ εὐθέως ὁ ἕτ. καθ. ἰάθη | ὁ Ἰωσήφ: ita Bonon; Dresd om. articulum.

Syrus totum caput XV. his paucis expressit: *Scriba vero ad Ioseph dixit: Trade eum mihi, atque ego doceam eum. Et Iesus intravit domum scribae et sumpsit volumen, et non legebat quae ibi scripta erant sed magna miracula.* Simillima traduntur evang. Thom. Lat. capite XIII. parte secunda.

XVI, 1. ξύλα καὶ φέρειν: ita Dresd; Bonon ξύτα καὶ φέρει | τὸ παιδίον

Ἰησοῦς αὐτῷ. καὶ συλλέγοντος τοῦ Ἰακώβου τὰ φρύγανα, ἔχιδνα ἔδακε τὴν χεῖραν Ἰακώβου. [2] Καὶ κατατειναμένου αὐτοῦ καὶ ἀπολλυμένου προσήγγισεν ὁ Ἰησοῦς καὶ κατεφύσησε τὸ δῆγμα· καὶ εὐθέως ἐπαύσατο ὁ πόνος, καὶ τὸ θηρίον ἐρράγη, καὶ παραυτὰ ἔμεινεν ὁ Ἰάκωβος ὑγιής.

Caput XVII.

[1] Μετὰ δὲ ταῦτα ἐν τῇ γειτονίᾳ τοῦ Ἰωσὴφ νοσῶν τι νήπιον ἀπέθανεν, καὶ ἔκλαιεν ἡ μήτηρ αὐτοῦ σφόδρα. ἤκουσε δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι πένθος μέγα καὶ θόρυβος γίνεται, καὶ ἔδραμε σπουδαίως· καὶ εὑρὼν τὸ παιδίον νεκρόν, καὶ ἥψατο τοῦ στήθους αὐτοῦ καὶ εἶπεν· σοὶ λέγω, βρέφος, μὴ ἀποθάνῃς ἀλλὰ ζῆσον, καὶ ἔστω μετὰ τῆς μητρός σου. καὶ εὐθὺς ἀναβλέψας ἐγέλασεν. εἶπε δὲ τῇ γυναικί· ἆρον αὐτὸ καὶ δὸς γάλα, καὶ μνημόνευέ μου. [2] Καὶ ἰδὼν ὁ παρεστὼς ὄχλος ἐθαύμασεν, καὶ εἶπον· ἀληθῶς τὸ παιδίον τοῦτο ἢ θεὸς ἦν ἢ ἄγγελος θεοῦ, ὅτι πᾶς λόγος αὐτοῦ ἔργον ἐστὶν ἕτοιμον. καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν παίζων μετὰ καὶ ἑτέρων παιδίων.

Caput XVIII.

[1] Μετὰ δὲ χρόνον τινὰ οἰκοδομῆς γενομένης καὶ θορύβου μεγάλου, ἵστατο ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀπῆλθεν ἕως ἐκεῖ. καὶ ἰδὼν ἄν-

---

Ἰησοῦς: supplevimus Ἰησοῦς (scribi solitum ις̅), quod in utroque codice deest | χεῖραν: ita uterque codex

2. κατατειναμένου: codices κατατιναμένου. Servavi nunc codicum scripturam cum Ming. et Thil. In ed. 1. edideram κατατεινομένου, quod etiam Thilo „*fortasse rectius*" dixerat. | ἀπολλυμένου: codices ἀπολυμένου | προσήγγισεν: Dresd προσίγγησεν; Bonon προήγγισεν.

Syrus imprimis confirmat quae Thom. Lat. capite XIV. praebet. Verto autem ad verbum sic: *Et iterum Ioseph misit filium suum Iacob ad colligendam stipulam, et Iesus ivit cum eo. Et dum colligerent stipulam, vipera momordit Iacobum in manu eius. Et ut Iesus appropinquavit ad eum, nihil aliud ei fecit quam extendit manum suam ad eum et sufflavit in plagam, et sanatus est.* Non addit cum Latinis et Graecis *et vipera mortua est.*

XVII, 1. νοσῶν: ita uterque codex. Correxerunt Mingar. et Thil. νοσοῦν | καὶ ἥψατο: ita rursus uterque. | σοὶ λέγω: omnino σοί legendum est pro σύ, quod codd. habent. Bonon praeterea λέγων | ἔστω: Dresd ἔστο. Mingar. et Thil. (cum Bonon ut videtur) ἔσο.

2. μετὰ καί: ita Dresd; Mingar. et Thil. (cum Bonon ut videtur) καὶ μετά. Deest caput XVII. apud Syrum.

θρωπον νεκρὸν κείμενον ἐπελάβετο τῆς χειρὸς αὐτοῦ καὶ εἶπεν· σοὶ λέγω, ἄνθρωπε, ἀνάστα, ποίει τὸ ἔργον σου. καὶ εὐθέως ἀναστὰς προσεκύνησεν αὐτόν. [2] Ἰδὼν δὲ ὁ ὄχλος ἐθαύμασεν καὶ εἶπεν· τοῦτο τὸ παιδίον οὐράνιόν ἐστιν· πολλὰς γὰρ ψυχὰς ἔσωσεν ἐκ θανάτου, καὶ ἔχει σῶσαι ἕως πάσης τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

Caput XIX.

[1] Ὄντος δὲ αὐτοῦ δωδεκαετοῦς ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατὰ τὸ ἔθος εἰς Ἱερουσαλὴμ εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα μετὰ τῆς συνοδίας αὐτῶν, καὶ μετὰ τὸ πάσχα ὑπέστρεφον εἰς τὸν οἶκον αὐτῶν. καὶ ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς ἀνῆλθε τὸ παιδίον Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα· οἱ δὲ γονεῖς αὐτοῦ ἐνόμισαν αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι. [2] Ὁδευσάντων δὲ ὁδὸν ἡμέρας μιᾶς, ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσιν αὐτῶν, καὶ μὴ εὑρόντες αὐτὸν ἐλυπήθησαν, καὶ ὑπέστρεψαν πάλιν εἰς τὴν πόλιν ζητοῦντες αὐτόν. καὶ μετὰ τρίτην ἡμέραν εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων καὶ ἀκούοντα καὶ ἐρωτῶντα αὐτούς. προσεῖχον δὲ πάντες καὶ ἐθαύμαζον, πῶς παιδίον ὑπάρχων ἀποστομίζει τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διδασκάλους τοῦ λαοῦ, ἐπιλύων τὰ κεφάλαια τοῦ νόμου καὶ τὰς παραβολὰς τῶν προφητῶν. [3] Προσελθοῦσα δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Μαρία εἶπεν αὐτῷ· ἱνατί τοῦτο ἐποίησας ἡμῖν, τέκνον; ἰδοὺ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε. καὶ εἶπεν αὐτοῖς

XVIII, 1. νεκρὸν κείμενον: ita Dresd; Bonon κείμ. νεκρόν | ἐπελάβετο: Bonon ἐπεβάλετο.

Etiam hoc caput desideratur apud Syrum.

XIX, 1. τὸ παιδ. Ἰησοῦς: ita Dresd; Bonon τὸ παιδ. ὁ Ἰησ. Consentit Syrus, sed pro ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ usque μετὰ τῆς συνοδ. αὐτῶν habet *veniebant Hierosolymam, ut erat mos Iosepho et Mariae* εἰς τὴν ἑορτὴν αὐτῶν. Tum pro ἀνῆλθε etc. habet *remansit Hierosolymae, et nec Ioseph nec Maria mater eius sciebat, sed* ἐνόμισαν αὐτὸν etc.

2. ὑπέστρεψαν: uterque codex ὑποστρέψαντες | καὶ ἀκούοντα: ad haec uterque codex addita habet τοῦ νόμου καὶ ἀκούοντα. Quae delevimus nunc consentiente Syro, sed iam Thiloni delenda videbantur. | ὑπάρχων: codices ὑπάρχει. Syrus maximam partem confirmat Graecum. Ad συγγενέσιν αὐτῶν addit καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς αὐτῶν. Post ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων pergit: *et audientem eos et respondentem ad eorum quaestiones.* Ad τὰς παραβολὰς τῶν προφητ. addit καὶ τὰ μυστήρια, et post hanc vocem addit *et audientem verba quae erant in lege,* quibus reddit τὰ κεφφ. τοῦ νόμου.

3. ἱνατί: ita Dresd; Bonon om τί | ὀδυνώμενοι: codices ὀδυνόμενοι, unde Mingarellius male adscripsit ὠδινόμενοι. Syrus pro ζητεῖτε expressit ἐζητεῖτε.

ὁ Ἰησοῦς· τί με ζητεῖτε; οὐκ οἴδατε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με; [4] Οἱ δὲ γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι εἶπον· σὺ εἶ μήτηρ τοῦ παιδίου τούτου; ἡ δὲ εἶπεν· ἐγώ εἰμι. καὶ εἶπον αὐτῇ· μακαρία σὺ εἶ ἐν γυναιξίν, ὅτι ηὐλόγησεν ὁ θεὸς τὸν καρπὸν τῆς κοιλίας σου· τοιαύτην γὰρ δόξαν καὶ τοιαύτην ἀρετὴν καὶ σοφίαν οὔτε ἴδομεν οὔτε ἠκούσαμέν ποτε. [5] Ἀναστὰς δὲ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ ἦν ὑποτασσόμενος τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ. ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει πάντα τὰ γενόμενα. ὁ δὲ Ἰησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ χάριτι· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

---

4. καὶ φαρισαῖοι: ita Bonon; Dresd καὶ οἱ φαρισ. | μακαρία σὺ εἶ: ita Dresd; Bonon om εἶ. Syrus pro εἶπον habet: *responderunt et dixerunt;* verba ἡ δὲ εἶπεν· ἐγώ εἰμι usque σὺ εἶ ἐν γυναιξίν praeterit, pergens ὁ κύριος εὐλόγησέν σε· τοιαύτην γὰρ δόξαν καὶ σοφίαν ἐν παιδίοις οὔτε ἴδομεν οὔτε ἠκούσαμέν ποτε λαλῆσαί τινα.

5. τ. γον. αὐτοῦ: ita Dresd; Bonon τ. γ. αὐτῶν. Syrus tantum αὐτοῖς habet. | πάντα τὰ γενόμενα: Syrus πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα. | προέκοπτε: Syrus praeponit *excellebat et;* deinde om. καὶ ἡλικίᾳ, ad χάριτι vero addit παρὰ θεῷ καὶ παρὰ ἀνθρώποις (ex Luc. 2, 52). | τῶν αἰώνων: ita Dresd; Bonon om. Syrus nil praeter ἀμήν habet, omissis αὐτῷ ἡ δόξα etc.

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΘΩΜΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΑΝΑΣΤΟΦΗΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ.

Caput I.

Ἀναγκαῖον ἡγησάμην ἐγὼ Θωμᾶς ὁ Ἰσραηλίτης γνωρίσαι πᾶσι τοῖς ἐξ ἔθνους ἀδελφοῖς τὰ παιδικὰ μεγαλεῖα ὅσα ἐποίησεν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀναστρεφόμενος σωματικῶς ἐν πόλει Ναζαρέτ, ἐλθὼν ἐν πέμπτῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ ἡλικίας.

Caput II.

1 Μιᾷ τῶν ἡμερῶν βροχῆς γενομένης ἐξελθὼν τοῦ οἴκου οὗ ἦν ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἔπαιζεν ἐν τῇ γῇ, ἔνθα κατέρρεον ὕδατα· καὶ ποιήσας λάκκους, κατήρχοντο τὰ ὕδατα, καὶ ἐπλήθησαν οἱ λάκκοι ὕδατος. εἶτα λέγει· θέλω ἵνα γένησθε καθαρὰ καὶ ἐνάρετα ὕδατα. καὶ εὐθέως ἐγένοντο. 2 Διερχόμενος δέ τις παῖς Ἄννα τοῦ γραμματέως καὶ βαστάζων βαῦδον ἐξ ἰτέας κατέστρεψε τοὺς λάκκους διὰ τῆς βαύδου, καὶ ἐξεχύθη τὰ ὕδατα. καὶ στραφεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ· ἀσεβὴ καὶ παράνομε, τί σε ἠδίκησαν οἱ λάκκοι καὶ ἐξεκένωσας αὐτούς; οὐ μὴ ἀπελεύσει τὴν ὁδόν σου, καὶ ἀποξηρανθῇς ὡς τὴν βαῦδον ἥνπερ κατέχεις. 3 Καὶ πορευόμενος μετὰ μικρὸν πεσὼν ἀπέψυξε. καὶ ἰδόντα τὰ παιδία τὰ συμπαίζοντα αὐτῷ ἐθαύμασαν, καὶ ἀπελθόντα ἀπήγγειλαν τῷ πατρὶ

I. ἐξ ἔθνους: ita Sinaiticus codex, sed codd. quattuor reliqui ἐξ ἐθνῶν. Ἀναγκαῖον usque ὁ κύρ. ἡμῶν Ἰησ. Χρ. cf. cum codicibus Parisiensi et Vindobonensi.

II, 1. Cf. A II, 1.

2. 3. Cf. A III, 1—3.

βαῦδον ἐξ ἰτέας: A III, 1. κλάδον ἰτέας | Ἀσεβή: servavi codicis scripturam, quae eadem est in Dresd et Bonon. | ἀπελεύσει: h. l. in codice est ἀπελεύσις, paullo infra ἀπελεύσει; hinc utroque loco -σει edendum videbatur.

τοῦ τεθνεῶτος. καὶ δραμὼν εὗρε τὸ παιδίον τεθνηκός· καὶ ἀπῆλθεν ἐγκαλῶν τῷ Ἰωσήφ.

Caput III.

1 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐποίησεν ἐξ ἐκείνου τοῦ πηλοῦ στρουθία ιβ̄· ἦν δὲ σάββατον. καὶ δραμὼν ἓν παιδίον ἀπήγγειλε τῷ Ἰωσὴφ λέγων· ἰδοὺ τὸ παιδίον σου παίζει περὶ τὸ ῥυάκιον, ποιήσας ἐκ τοῦ πηλοῦ στρουθία, ὃ οὐκ ἔξεστιν. 2 Ὁ δὲ ἀκούσας ἐπορεύθη καὶ λέγει πρὸς τὸ παιδίον· ἱνατί ταῦτα ποιεῖς, βεβηλώσας τὸ σάββατον; ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ, ἀλλ' ἐμβλέψας ἐπὶ τὰ στρουθία λέγει· ὑπάγετε πετάσθητε καὶ μιμνήσκεσθέ μου ζῶντα. καὶ ἅμα τῷ λόγῳ πετασθέντα ἀνῆλθον εἰς τὸν ἀέραν. καὶ ἰδὼν Ἰωσὴφ ἐθαύμασεν.

Caput IV.

1 Μετὰ δέ τινας ἡμέρας διερχομένου τοῦ Ἰησοῦ μέσον τῆς πόλεως, παιδίον τι ῥῖψαν λίθον κατ' αὐτοῦ ἔπληξεν αὐτοῦ τὸν ὦμον. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· οὐκ ἀπελεύσει τὴν ὁδόν σου. καὶ εὐθέως καταπεσὼν κἀκεῖνος ἀπέθανεν. οἱ δὲ τυχόντες ἐξεπλάγησαν λέγοντες· πόθεν τὸ παιδίον τοῦτό ἐστιν, ὅπως πᾶν ῥῆμα ὃ λέγει ἔργον γίνεται ἕτοιμον; 2 Ἀλλὰ κἀκεῖνοι ἀπελθόντες ἐγκάλουν πρὸς Ἰωσὴφ λέγοντες· οὐ δυνήσῃ μεθ' ἡμῶν οἰκεῖν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ· εἰ δὲ βούλῃ, δίδασκε τὸ παιδίον σου εὐλογεῖν καὶ μὴ καταρᾶσθαι· καὶ γὰρ τὰ παιδία ἡμῶν θανατοῖ, καὶ πᾶν ὃ λέγει ἔργον γίνεται ἕτοιμον.

III, 1—2. Cf. A II, 2 sqq.

δραμών: in codice est δραμόν, sed statim post λέγων et ποιήσας. Eo vero magis δραμών edendum videbatur quoniam Sinaitici codicis scriba saepe ο pro ω posuit, quemadmodum antea habet σοματικῶς, ἐξελθόν, εὐθέος, πορευόμενος μ. μ. πεσόν, καὶ δραμὸν εὗρε | ῥυάκιον: in codice Sinaitico est ῥυάκιν, quam ad formam recentiorem scriba recentior antiquiorem deduxisse videtur; in Dresdensi vero et Bononiensi aperto vitio ῥήακον (i. e. ῥύακον) scriptum est.

2. Haec magis cum Parisiensi quam cum Dresdensi scriptura conveniunt.

ἀέραν: ita in codice scriptum est.

IV, 1. Cf. A IV, 1.

ἀπελεύσει: ita codex habet. Vide ad II, 2.

2. Cf. A IV, 2.

ἐγκάλουν: sic in codice est.

Caput V.

Καὶ καθίσας ὁ Ἰωσὴφ ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ἔστη τὸ παιδίον ἔμπροσθεν αὐτοῦ· καὶ κρατήσας αὐτοῦ ἐκ τοῦ ὠτίου ἔθλιψε σφοδρῶς. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀτενίσας αὐτῷ εἶπεν· ἀρκετόν σοι ἐστίν.

Caput VI.

1 Τῇ δὲ ἐπαύριον κρατήσας αὐτοῦ τῆς χειρὸς ἤγαγε πρός τινα καθηγητήν, Ζακχαῖον ὀνόματι, καί φησι πρὸς αὐτόν· λάβε τὸ παιδίον τοῦτο, καθηγητά, καὶ δίδαξον γράμματα. καί φησιν ἐκεῖνος· παράδος μοι αὐτό, ἀδελφέ, κἀγὼ διδάξω τὴν γραφήν, καὶ πείσω εὐλογεῖν πάντας καὶ μὴ καταρᾶσθαι. 2 Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἐγέλασε καί φησι πρὸς αὐτούς· ὑμεῖς ἃ οἴδατε λέγετε, ἐγὼ δὲ πλείω ὑμῶν ἐπίσταμαι· πρὸ γὰρ τῶν αἰώνων εἰμί. καὶ οἶδα πότε ἐγεννήθησαν οἱ πατέρες τῶν πατέρων ὑμῶν, καὶ ἐπίσταμαι πόσα ἔτη τῆς ζωῆς ὑμῶν. καὶ ἀκούσας τις ἐξεπλάγη.
3 Καὶ πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· θαυμάζετε ὅτι εἶπον ὑμῖν ὅτι οἶδα πόσα ἔτη τῆς ζωῆς ὑμῶν· ἀληθῶς οἶδα πότε ἐκτίσθη ὁ κόσμος. ἰδοὺ οὐ πιστεύετέ μοι ἄρτι· ὅταν ἴδητε τὸν σταυρόν μου, τότε πιστεύσετε ὅτι ἀληθῆ λέγω. οἱ δὲ ἐξεπλήσσοντο ἀκούοντες ταῦτα.

Caput VII.

1 Γράψας δὲ ὁ Ζακχαῖος τὴν ἀλφάβητον ἑβραϊστί, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· ἄλφα. καί φησιν τὸ παιδίον· ἄλφα. καὶ αὖθις ὁ διδάσκαλος· ἄλφα· καὶ τὸ παιδίον ὁμοίως. εἶτα πάλιν ὁ διδάσκαλος ἐκ τρίτου τὸ ἄλφα. τότε ἐμβλέψας ὁ Ἰησοῦς τῷ καθηγητῇ λέγει· σὺ τὸ ἄλφα μὴ εἰδὼς πῶς ἄλλον τὸ βῆτα διδάξῃς; καὶ ἀρξάμενος τὸ παιδίον ἀπὸ τοῦ ἄλφα εἶπεν ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ κβ̅

V. Cf. A V, 1—3, ubi multo plura nostris leguntur.

VI, 1. Cf. A VI, 1. 2.

2. 3. His quae respondeant A non habet. Sed cf. VIII, 1.

2. ἐξεπλάγη: in codice scriptum est ἐξεπλάγισεν.

3. θαυμάζετε: de coniectura addidi, etsi ipsius scriptura codicis videtur ferri posse. Huc confer evang. Thom. Latin. VI, 4. | πότε ἐκτίσθη: codex ὅτε ἐκτίσθην | πιστεύσετε: codex πιστεύσητε.

VII, 1. Cf. A VI, 3. Pro διδάξῃς praestare videtur διδάξεις.

γράμματα. [2] Εἶτα καὶ αὖθις λέγει· ἄκουσον, διδάσκαλε, τὴν τάξιν τοῦ πρώτου γράμματος, καὶ γνῶθι πόσους προσόδους καὶ κανόνας ἔχει καὶ χαρακτῆρας ξυνοὺς διαβαίνοντας συναγομένους. καὶ ἀκούσας ὁ Ζακχαῖος τὰς τοιαύτας προσηγορίας τοῦ ἑνὸς γράμματος, ἐκπλαγεὶς οὐκ εἶχεν ἀποκριθῆναι αὐτῷ, καὶ στραφεὶς λέγει τῷ Ἰωσήφ· ἀδελφέ, τὸ παιδίον τοῦτο ἀληθῶς οὐκ ἔστι γηγενές· ἆρον οὖν αὐτὸ ἀπ' ἐμοῦ.

Caput VIII.

[1] Μετὰ δὲ ταῦτα μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἦν ὁ Ἰησοῦς παίζων σὺν ἄλλοις παισὶν ἐπάνω διστέγου οἴκου. καὶ κατωθισθὲν ἓν παιδίον ὑπὸ ἄλλου κρημνιζόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀπέθανεν. καὶ ἰδόντες οἱ συμπαίζοντες αὐτῷ παῖδες ἔφυγον, καὶ μόνος ὁ Ἰησοῦς ὑπελείφθη ἑστὼς ἐπάνω τοῦ στέγου οὗ κατεκρημνίσθη ὁ παῖς. [2] Καὶ μαθόντες οἱ γονεῖς τοῦ τεθνηκότος παιδὸς ἔδραμον μετὰ κλαυθμοῦ, καὶ εὑρόντες τὸν μὲν παῖδα κατὰ γῆς νεκρὸν κείμενον, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἄνωθεν ἑστῶτα, ὑπολαβόντες ὡς ὑπ' αὐτοῦ κατακρημνισθῆναι τὸν παῖδαν, καὶ ἀτενίζοντες ὠνείδιζον αὐτόν. [3] Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἰδὼν εὐθέως κατεπήδησεν ἀπὸ τοῦ διστέγου, καὶ ἔστη πρὸς κεφαλῆς τοῦ τεθνηκότος καὶ λέγει αὐτῷ· Ζῆνον, εἰ ἐγώ σε κατέβαλον; ἀνάστα καὶ εἰπέ. οὕτως γὰρ ἐκαλεῖτο ὁ παῖς. καὶ ἅμα τῷ λόγῳ ἀνέστη ὁ παῖς, καὶ προσκυνήσας τὸν Ἰησοῦν εἶπεν· κύριε, οὐ σύ με κατέβαλες, ἀλλὰ νεκρὸν ὄντα με ἐζώωσας.

Caput IX.

[1] Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας σχίζων τις τῶν γειτόνων ξύλον ἀπέτεμε τὴν βάσιν τοῦ ποδὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ πελέκυος, καὶ ἐξαι-

---

2. Cf. A VI, 4., ubi scripturam libri ratione critica restituere conati sumus. Sinaiticam vero scripturam intactam reliquimus, nisi quod ξυνοὺς pro ὀξύνους (etiam Dresd codex l. l. ξύνους, non ξυνούς, habet), item διαβαίνοντ. pro διαβένοντας edidimus.

VIII. Cf. A IX.

1. στέγου: videtur τὸ στέγον et τὸ διστέγον recentioribus pro τὸ στέγος, ἡ στέγη placuisse. Etiam Dresd A IX, 2. habet ἀπὸ τοῦ στέγου.

2. τὸν παῖδαν: ita h. l. codex.

3. Ζῆνον: in codice scriptum est ζήνων.

IX. Cf. A X.

1. πελέκυος: codex πέλεκος.

νος γεγονὼς ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. ² Καὶ λαοῦ συνδεδραμηκότος πολλοῦ συνῆλθεν καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ. ³ καὶ ἀψάμενος τοῦ πεπληγμένου ποδὸς τοῦ νεανίσκου, καὶ εὐθέως ἰάσατο αὐτόν, καί φησιν αὐτῷ· ἀνάστα, σχίσον τὰ ξύλα σου. καὶ ἀναστὰς προσεκύνησεν αὐτόν, εὐχαριστῶν καὶ σχίζων τὰ ξύλα. ὁμοίως καὶ πάντες οἱ ὄντες ἐκεῖ θαυμάσαντες ηὐχαρίστησαν αὐτῷ.

Caput X.

Γενομένου δὲ αὐτοῦ ἐτῶν ς̄, ἀπέστειλεν αὐτὸν Μαριὰμ ἡ μήτηρ αὐτοῦ κομίσαι ὕδωρ ἐκ τῆς πηγῆς. πορευόμενος δὲ συνετρίβη ἡ ὑδρία αὐτοῦ. καὶ ἀπελθὼν ἐν τῇ πηγῇ ἥπλωσε τὸν ἐπενδύτην αὐτοῦ καὶ ἀντλήσας ὕδωρ ἐκ τῆς πηγῆς ἔπλησεν αὐτόν, καὶ λαβὼν ἀπήγαγε τὸ ὕδωρ τῇ μητρὶ αὐτοῦ. ἰδοῦσα δὲ ἐκείνη ἐξεπλάγη, καὶ περιπλακεῖσα κατεφίλει αὐτόν.

Caput XI.

¹ Φθάσας δὲ τὸ ὄγδοον τῆς ἡλικίας ἔτος, προσετάγη ὁ Ἰωσὴφ ὑπό τινος πλουσίου κράββατον οἰκοδομῆσαι αὐτῷ· τέκτων γὰρ ἦν. καὶ ἐξελθὼν ἐν τῷ ἀγρῷ πρὸς συλλογὴν ξύλων, συνῆλθεν αὐτῷ καὶ ὁ Ἰησοῦς. καὶ κόψας δύο ξύλα καὶ πελεκίσας τὸ ἓν ἔθηκεν πλησίον τοῦ ἄλλου, καὶ μετρήσας εὗρεν αὐτὸ κολοβώτερον, καὶ ἰδὼν ἐλυπήθη, καὶ ἐζήτει εὑρεῖν ἕτερον. ² Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτῷ· θὲς τὰ δύο ταῦτα ὁμοῦ πρὸς ἰσότητα ἀμφοτέρων προτομῶν. καὶ διαπορούμενος ὁ Ἰωσὴφ περὶ τούτου, τί βούληται τὸ παιδίον, ἐποίησεν τὸ προσταχθέν. καὶ λέγει αὐτῷ πάλιν· κράτησον ἰσχυρῶς τὸ κολοβὸν ξύλον. καὶ θαυμάζων ὁ Ἰωσὴφ ἐκράτησεν αὐτό. τότε κρατήσας καὶ ὁ Ἰησοῦς τὸ ἕτερον ἄκρον εἵλκυσεν αὐτοῦ τὴν ἄλλην προτομήν· ἐποίησεν κἀκεῖνο ἴσον τοῦ ἄλλου ξύλου, καί φησι πρὸς τὸν Ἰωσήφ· μηκέτι λυποῦ, ἀλλὰ ποίει ἀκωλύτως τὸ ἔργον σου. καὶ ἰδὼν ἐκεῖνος ὑπερε-

---

X. Cf. A XI.

XI, 1. 2. Cf. A XIII.

1. προσετάγη: codex προσεγάγη.

2. ἐκράτησεν αὐτό: codex ἐκρ. αὐτόν, item infra ἐποίησεν κἀκεῖνον | εἵλκυσεν: codex ἤλκησεν.

θαύμασεν, καὶ λέγει καθ' ἑαυτόν· μακάριός εἰμι ἐγώ, ὅτι τοιοῦτον παῖδά μοι ἔδωκεν ὁ θεός. [3] Ἀπελθόντων δὲ ἐν τῇ πόλει διηγήσατο τῇ Μαριὰμ ὁ Ἰωσήφ. ἐκείνη δὲ ἀκούσασά τε καὶ βλέπουσα τὰ παράδοξα μεγαλεῖα τοῦ υἱοῦ αὐτῆς ἔχαιρεν, δοξάζουσα αὐτὸν σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

---

3. Haec A XIII. non habentur.
μεγαλεῖα: codex μεγαλία.

INCIPIT TRACTATUS DE PUERITIA IESU SECUNDUM THOMAM.

Caput I. QUOMODO MARIA ET IOSEPH FUGIERUNT CUM EO IN EGYPTUM.

[1] Cum facta fuisset conturbatio, quoniam requisitio facta fuit ab Herode de domino nostro Iesu Christo, ut eum interficeret, tunc angelus dixit ad Ioseph: Tolle Mariam et puerum eius, et fuge in Egyptum a facie eorum qui quaerunt eum interficere. Erat autem Iesus annorum II cum ingressus est in Egyptum.

[2] Et deambulante eo per agrum seminatum, porrexit manum et tulit de spicis et posuit eas super ignem et trituravit, et coepit comedere.

[3] Cum autem in Egyptum introissent, acceperunt hospitium in domo cuiusdam viduae, et fecerunt in eodem loco annum unum.

[4] Et factus est Iesus anni tertii. Et cum vidisset pueros ludentes, coepit ludere cum eis. Et accepit piscem unum aridum et misit eum in pelvim, et praecepit ei ut palpitaret.

I, 1. Cf ad haec Ps. Matth. 25.

2. Similiter scriptum est in codice B (cf ad Ps. Matth. XXV. adnotata): *In illa quidem die exiens Iesus de civitate illa perrexit in agrum* [et] *tulit de spicis frumenti in manu sua. Reversus ad civitatem illam posuit eas super ignem triturans eas, et coepit edere. Dedit autem talem gratiam illi agro ut singulis annis cum fuerit seminatus, tot modios grani domino suo reddat quot grana de ipso sumserat. Factumque est.* Cf. et. infra cap. X.

3. Eadem fere verba in D reperiuntur, quae iam ad Ps. Matth. XXV. adscripsimus. Legitur enim ibi: *Ioseph autem et Maria hospitium acceperunt in domo cuiusdam viduae, feceruntque annum in eodem loco.*

4. Haec ita D: *Et factus est Iesus annorum trium. Et cum vidisset ludificare pueros, coepit ipse ludere cum eis. Cumque accepisset piscem aridum qui erat sale* (cod. *soli*) *iactatus, misit eum in pelvim cum aqua et praecepit ei ut palpitaret. Et*

Et coepit palpitare. Et dixit iterum ad piscem: Reiecta sal tuum quod habes, et ambula in aquam. Et factum est ita. Videntes autem vicini quod factum fuerat, nuntiaverunt mulieri viduae, in cuius domo morabatur Maria mater eius. Illa vero ut audivit, cum festinatione magna eiecit eos de domo sua.

Caput II. QUOMODO MAGISTER EIECIT EUM DE CIVITATE.

[1] Et deambulante Iesu cum Maria matre eius per medium forum civitatis, respiciens vidit magistrum docentem discipulos suos. Et ecce XII passeres insidiantes inter se ceciderunt per murum in sinum illius magistri qui pueros docebat. Iesus autem cum vidisset, hilaris factus est et stetit. [2] Cum ille doctor vidit illum hilarem factum, cum furore magno dixit discipulis suis: Ite adducite eum ad me. Cum autem sustulissent eum, magister apprehendit auriculam eius et dixit: Quid vidisti quod hilaris factus es? At ille dixit ei: Magister,

---

coepit palpitare. Et dixit iterum ad piscem: Reiacta (sic) *sal tuum quod habes et ambula in aqua. Et factum est ita. Videntes autem vicini quod factum fuerat, nunciaverunt mulieri viduae, in cuius domo morabatur Maria mater eius. Ut autem audita sunt talia, cum festinatione eiecit eos de domo sua.* Similiter B (vide supra ad Ps. Matth. XXV.): *Deambulante Iesu per ripam maris, piscem maris mortuum ac aridum vidit: accepit ipsum in pelvim* [et] *praecepit ut palpitaret; qui statim in aqua coepit huc et illuc discurrere. Videntes autem vicini nuntiaverunt viduae, in cuius domo fuerant hospitati. Illa vero ut audivit, existimavit quod magi essent* [et] *cum festinatione eiecit eos de domo sua.*

Ceterum verba: *Et coepit palpitare* ex D inseruimus libro Vaticano, item ex illo dedimus *sal tuum quod* pro *salem tuum quod.*

II. Ita titulum restituimus, in codice enim est: *Quomodo Maria eiecit eum de civitate.* Pro *Maria* possis etiam *magister cum Maria* corrigere; sed praestat quod in textu posuimus.

Eadem fabula in Parisiensi codice habetur capite XXVI., quod inscriptum est: *De risu Iesu propter passeres sibi invicem insidiantes.*

[1] *Et deambulans Iesus cum Maria matre sua per medium fori civitatis illius, respiciens vidit magistrum quendam discipulos suos docentem. Et ecce septem* (sic codex. Videntur in antiquiore exemplo VII et XII confusa.) *passeres insidiantes inter se ceciderunt per murum in sinu magistri qui docebat pueros. Iesus autem cum haec vidisset, hilaris factus est.* [2] *Ut autem vidit eum doctor hilarem factum, cum furore magno ait discipulis suis: Ite et adducite eum ad me. Cum autem sustulissent eum, apprehendit auriculam* (Thilo male *amiculum*) *eius et dixit: Quid vidisti quia hilaris factus es? At ille dixit: Magister, ecce manus plena tritici. Et hic*

ecce manus plena tritico. Ostendi illis et sparsi triticum, quod in periculo e medio gerunt: propter hoc enim pugnaverunt intra se ut dividerent triticum. [3] Et non praeteriit inde Iesus donec adimpletum est. Et hoc facto magister coepit eum proiicere de civitate una cum matre sua.

Caput III. QUOMODO IESUS EGRESSUS EST DE EGYPTO.

[1] Et ecce angelus domini obvians Mariae dixit ad eam: Tolle puerum et revertere in terram Iudaeorum; defuncti sunt enim qui quaerebant animam eius. Surrexit autem Maria cum Iesu, et perrexerunt in civitatem Nazareth quae est in propriis rebus patris sui. [2] Ut autem exiit Ioseph de Egypto post mortem Herodis, tulit eum in deserto usque dum fieret tranquillitas in Ierusalem de his qui quaerebant animam pueri. Et egit gratias deo quod dedit intelligentiam, et quia invenit gratiam coram domino deo, amen.

---

ostendit spargens triticum, quod cum periculo emit. (his multo rectiora praebet A) *Propter hoc passeres pugnaverunt ut dividerent triticum inter se.* [3] *Et non inde praeteriit Iesus donec id quod dixerat* (? *docuerat?* Scriptum videtur *duxerat*) *adimpletum est. Et ipse magister cepit iactare eum de ipsa civitate cum Maria matre eius.*

III, 1. *et perrexerunt: et* non est in codice Vaticano. His respondent quae capite XXVII. Parisiensis praebet. Praemisso titulo: *De egressu Iesu et Mariae de Egypto*, ibi haec leguntur: *Angelus domini obviavit Mariae et dixit: Tolle puerum et revertere in terram Iudae; defuncti sunt enim* (Thil. male *ii*) *qui quaerebant animam pueri. Surrexit autem Maria cum Iesu, et perrexerunt in civitatem Capharnaum, quae est Tyberiadis, in propriis rebus patris sui.* [2] *Ut autem intellexit Ioseph quia venit Iesus de Egypto, post mortem Herodis, tulit eum in deserto, usque dum fieret tranquillitas in Hierusalem ab his* [*qui*] *quaerebant puerum. Et gratias egit deo quia dedit ei talem intelligentiam, et quia invenit gratiam coram domino deo.* Qui textus a Vaticano differt imprimis eo quod Iosephum non una eum Mària ac puero ex Egypto redire sed redeuntes illos excipere facit. Quod etsi satis mirum est, tamen a contextu haud abhorret.

Ex codice B, ut iam supra (pag. 93.) indicatum est, huc conferenda haec sunt: [1] *Post haec angelus domini accessit ad Ioseph et ad Mariam matrem Iesu et dixit ad eos: Accipite puerum, revertimini in terram Israel; defuncti sunt enim qui quaerebant animam pueri. Surrexerunt autem* [et] *venerunt Nazaret, ubi Ioseph bona paterna habebat et possidebat.* [2] *Et cum factus esset Iesus annorum septem, facta est tranquillitas in regno Herodis de omnibus illis qui quaerebant animam pueri. Reversi in Bethleem morabantur ibi.*

Caput IV. QUAE FECIT DOMINUS IESUS IN CIVITATE NAZARETH.

Gloriosum est enarrare Thomam Israelitam et apostolum domini et de operibus Iesu postquam egressus est de Egypto in Nazareth. Intelligite omnes, fratres carissimi, quae fecit dominus Iesus quando fuit in civitate Nazareth: quod in primo capitulo.

1 Cum autem esset Iesus annorum quinque, facta est pluvia magna super terram, et deambulavit puer Iesus per eam. Et pluvia erat terribilis, quam congregavit in piscinam, et praecepit verbo suo ut fieret clara. Et statim facta est.

2 Iterum tollebat de luto quod erat de ipsa piscina, et fecit ex eo ad mensuram XII passerum. Erat autem sabbatum cum hoc fecit Iesus inter pueros Iudaeorum. Et abierunt pueri Iudaeorum dicentes ad Ioseph patrem eius: Ecce filius tuus ludebat simul nobiscum, tulitque lutum et fecit passeres, quod non fuit dignum facere in sabbato, et fregit illud. Et abiit Ioseph ad puerum Iesum et dixit illi: Quare hoc fecisti, quod non erat dignum facere in sabbato? Iesus autem apertis manibus praecepit passeribus dicens: Recedite in altum et

---

IV. *Gloriosum est* etc: ex his apparet Latinum istum libellum non totum ex Graeco Thomae evangelio quod dicunt fluxisse: hoc enim caput IV. ad ipsum eius evangelii initium conformatum esse asseritur. Ceterum quae correcta edidimus vitiose in codice sic scripta sunt: *Gloriosum est enarrare Thomam et de operibus Iesu postquam egressus est de Egipto in Nazareth, Ismaelitam et apostolos domini. Intelligite* etc.

1. *esset:* in codice desideratur.

In D praemisso titulo capitis XXVIII.: *De aqua pluviali clarificata et decem passeribus de luto factis in sabbato*, sic legitur: *Cum autem esset Iesus annorum quatuor, facta est pluvia magna super terram. Et ambulabat puer Iesus cum aliis pueris per pluviam et aquam, quae erat terribilis, congregavitque eam in piscinam, et verbo suo praecepit ut fieret clarissima.*

2. *Et abierunt pueri Iudaeorum: Iudaeorum* in codice punctis appositis improbatur.

D sic: *Iterum tulit Iesus de limo ipsius fontis et fecit X passeres ad mensuram X passerum. Erat autem sabbatum quando hoc fecit Iesus in medio puerorum Iudeorum. Et abierunt pueri dicentes ad Ioseph patrem suum: Ecce filius tuus ludebat simul nobiscum, et tulit de limo et fecit inde X passeres, quod non fuit dignum facere in sabbato, et fregit illud. Et abiit Ioseph et dixit puero: Quare hec* (sic) *fecisti quod non est dignum facere in sabbato? Iesus autem apertis manibus praecepit passeribus dicens: Ascendite in altum et volate; a nemine mortem invenietis. Et vola-*

volate; a nemine mortem invenietis. Et volantes coeperunt clamando laudare deum omnipotentem. Videntes autem Iudaei quae facta sunt admirati sunt, et abierunt nuntiantes signa quae fecit Iesus.

[3] Pharisaeus autem qui erat cum Iesu apprehendit ramum olivae et coepit dirigare fontem quem fecit Iesus. Cumque hoc vidisset Iesus, turbatus dixit ad eum: Sodomita impie et nesciens, quid te damnaverunt fontes aquae, facturae meae? Ecce sicut arbor arida fies, non habens radices nec folia nec fructum. Et statim arefactus cecidit in terram et mortuus est. Parentes autem eius detulerunt eum mortuum, et increpabant Ioseph dicentes: Ecce quod fecit filius tuus: doce eum orare et non blasphemare.

Caput V. QUOMODO CIVES CONTRISTATI SUNT ADVERSUS IOSEPH PRO FACTIS IESU.

[1] Et post paucos dies deambulante Iesu cum Ioseph per villam concurrit de infantibus unus et percussit Iesum in ulnas. Iesus autem dixit ad eum: Sic perficias iter tuum. Et statim cecidit in terram et mortuus est. Illis autem videntibus mirabilia, clamaverunt dicentes: Unde est iste puer? Et dixerunt ad Ioseph: Non oportet esse nobiscum talem puerum. Ille

---

bant passeres clamando ac laudando laudem dei omnipotentis. Videntes autem Iudei mirati sunt, et abierunt nunciantes signa quae fecit Iesus.

3. *coepit:* in codice scriptum est *praecepit* | *nesciens:* in codice est *nosciens.*

In D caput XXIX. inscriptum est: *De quodam Pharisaeo mortuo ad vocem Iesu*, atque (praemissis *Videntes autem Iudei — fecit Iesus*, quae ad partem 2. contulimus) sic habet: *Phariseus vero quidam erat cum Iesu, qui apprehendit ramum olivae et cepit derivare fontem quem fecerat Iesus. Cumque hoc - Sodomita impie, quid te dampnaverunt fontes mei? Ecce nunc sicut arbor arefies - neque folia neque fructus - Et parentes eius detulerunt - Ecce quid fecit* etc.

V, 1. *Sic perficias:* sic in codice A, nec aliter D. Locis geminis est: *Non sic perf.* etc. Cf. evang. Thom. Gr. A IV, 1. et B IV, 1. Οὐκ ἀπελεύσῃ (-σει) τὴν ὁδόν σου. Item evang. Pseudo-Matth. cap. XXIX.: *Non revertaris sanus de via tua.* Nolui tamen inferre negationem invito utroque codice quum oratio etiam sic sensum haud ineptum habeat.

Filii autem nostri insensati sunt: ita uterque codex Latinus habet. Eorum loco uterque liber Graecus (cf. l. l.): τὰ γὰρ παιδία ἡμῶν θανατοῖ.

In D haec historia, quae caput XXX. efficit, inscripta est: *De puero qui percussit Iesum morti tradito et quibusdam caecitate percussis.* Prima pars his per-

autem abiit et tulit eum. Et dixerunt ei: Recede de loco isto, et si te oportet esse nobiscum, doce eum orare et non blasphemare; filii autem nostri insensati sunt. [2] Vocavit Ioseph Iesum et coepit eum docere: Ut quid blasphemas? Habitatores isti de loco isto odium habent super nos. Iesus autem dixit: Ego autem scio quod isti sermones non sunt mei, sed tui sunt; ego autem tacebo propter te: ipsi autem videant in sapientia sua. Et hi statim qui loquebantur adversus Iesum caeci facti sunt. Et deambulantes dicebant: Omnes sermones qui procedunt de ore eius exercitium habent. [3] Et cum vidisset Ioseph quae fecit Iesus, cum furore apprehendit eum per auriculam. Iesus autem turbatus dixit ad Ioseph: Sufficit tibi videre me, non me tangere. Tu enim nescis quis ego sum: quod si scires, non me contristares. Et quamvis modo tecum sum, ante te factus sum.

Caput VI. QUOMODO TRACTATUS EST IESUS A MAGISTRO.

[1] Igitur quidam homo nomine Zacheus auscultabat omnia quae loquebatur Iesus ad Ioseph, et admiratus in semetipsum

---

scripta est: *Post dies igitur paucos deambulabat iterum Iesus cum Ioseph per villam et cucurrit unus de infantibus Iudeorum et percussit Iesum in ulnas. Iesus - Sic perficias - Illi videntes mirabilia clamaverunt dicentes: Unde est puer iste? - talem puerum. Abi ergo et tolle eum et perge de loco isto. Sed si oportet eum esse nobiscum, doce - insens. sunt.*

2. *coepit* (A *praecepit*) *eum docere:* sic A et D. Fortasse corrigendum *coepit ad eum dicere.* Graeca: ἐνουθέτει αὐτὸν λέγων (A V, 1.) suadent ut reponatur *increpavit eum dicens.* | *de loco isto:* haec A male post *super nos* ponit. | *in sapientia sua:* sic A; aliter D, quem vide | *exercitium habent:* ita A; D *in operibus exercentur.*

Pergit D: *Vocavit ergo Ios. et cepit eum docere: Ut quid blasphemas? Iam vides quia isti habitatores de isto loco odium habent super nos - dixit ad eum: Ego bene scio quia serm. isti - ipsi etiam videant insipientiam suam. Et statim hi qui dicebant adv. Ie. ceci fa. sunt. Et deambulantes dic. quia omnes sermon. qui procedebant de ore eius in operibus exercentur.*

3. Haec in D caput XXXI. efficiunt, quod inscribitur: *Quod Iesus prohibuit Ioseph ne per iram eum tangeret.* Legitur ibi: *Cum autem vidisset Ioseph - enim* (A *autem*) *nescis quis* (codex *quia*, item A *quod;* reposui igitur per coniecturam *quis*) - *Sufficit tibi, vide* (sic) *me et noli me - contristares. Quamvis enim tecum sim, tamen ante te fa. sum.*

VI. In titulo *a magistro* scripsimus pro *in agro,* quod codex A habet. D vero: *De Zache* (sic) *magistro Iesu et verbis eorum.*

1. *Zacheus:* retinuimus in hoc nomine constantem scripturam codicum A et D.

dicebat: Talem puerum ita loquentem nunquam vidi. Et appropinquans ad Ioseph dixit ei: Sapientem puerum habes, trade eum ad discendum litteras; cum autem doctus fuerit in studio litterarum, ego docebo eum honorifice ut non fiat insipiens. Respondit autem Ioseph et dixit ad eum: Nemo potest docere eum nisi solus deus. Numquid creditis, parvus erit parvulus iste? [2] Iesus autem cum audisset talia dicentem Ioseph, dixit ad Zacheum: Vere magister, quia quanta de ore meo procedunt vera sunt. Et ante omnes fui dominus, vos autem alienigenae estis. Quoniam mihi data est gloria seculorum, vobis datum est nihil; quia ante secula ego sum. Ego autem scio quot anni erunt vitae tuae, et quoniam tolleris in exilium: quod dixit pater meus ut intelligas quia omnia quae procedunt de ore meo vera sunt. [3] Iudaei autem qui astabant et audiebant sermones quos loquebatur Iesus, mirati sunt et dicebant quia talia mirabilia vidimus et audivimus tales sermones ab isto puero, qualia nunquam audivimus nec audituri sumus ab alio aliquo homine, neque a pontificibus neque a magistris neque a Pharisaeis. [4] Respondit Iesus et dixit eis: Ut quid miramini? Incredibilia habetis quia locutus sum veritatem? Scio quando nati estis et patres vestri: et si plus dixero vobis, quando mundus factus est ego scio, et qui me misit ad vos. Cum audissent Iudaei sermonem quem dixerat infans, mirati sunt propter hoc quod non poterant re-

---

Ita D: *Igitur quidam magister Zacheus nomine ausc. omnia verba quae - miratus dicebat ad semetipsum - nunquam audivi. Et appropinquavit ad Ios. et dixit - sed trade eum ad discendas litteras - fuerit studio - Respondit Ios. et dix. ei - istum puerum docere nisi solus deus. Numquid parum cruciatus erit parvulus iste nobis frater?* (sic singula, corrupte).

2. D: *Iesus autem - quanta audistis de ore meo vera sunt - ego sum dominus, vos vere alieni estis, quia gloria eorum* (sic etiam A, sed correximus *seculorum*, cf. evang. Thom. Graece B VI, 2.) *data est mihi, vobis autem datum est [nihil] - erunt vitae mee* (sic) *et quando* (qn sic) *tuleris vexillum* (sic singula) *quod dixit pater meus. Intelligas quia - sunt.*

3. *alio aliquo:* in codice est *alio aliquo alio.*

D *Iud. autem qui stabant et aud. ipsos sermones - mir. sunt dicentes quia talia mirabilia et sermones audivimus ab ipso puero quinque annorum, quales nunquam audiv. vel audit. sumus ab aliquo homine neque a pontifice neque a legis doctore neque a scribis neque a Phar. quales iste infans loquitur.*

4. D: *Respond. autem Ies. et dix. ad eos: Ut qu. mir. Eciam incred. - quando vos nati estis et patres vestri* (codex A male *vestros*) - *Et cum audissent Iud. ser-*

spondere. Et conversus in semetipsum infans exultavit et dixit: Proverbium dixi vobis; ego autem scio quia debiles estis et nescientes.

[5] Dixit autem magister ille ad Ioseph: Affer eum mihi, ego docebo eum litteras. Ioseph autem apprehendit puerum Iesum et adduxit illum in domum cuiusdam magistri, ubi alii pueri docebantur. Magister vero dulci sermone coepit eum docere litteras, et scripsit illi primum versiculum qui est ab a usque t, et coepit eum palpare et docere. [6] Doctor autem ille percussit infantem in capite; puer vero cum accepisset, dixit ad eum: Me autem oportet te docere et te non docere me. Ego scio litteras quas tu vis docere mihi, et scio quia vos estis mihi tanquam vasa de quibus non exeunt nisi voces et non sapientia neque animae salvatio. Et incipiens versiculum dixit per litteras ab a usque ad t pleniter cum multa festinatione. Et respexit ad magistrum et dixit ei: Tu autem nescis interpretare quod est a et b; quomodo vis docere alios? O pigritas, si scis et dixeris mihi de a, tum dicam tibi de b. Ut autem coepit enarrare doctor ille de prima littera, non potuit ullum dare responsum. [7] Iesus autem dixit ad Zacheum: Audi me, doctor, intellige primam litteram. Attende mihi quomodo habet duos versiculos, in medio grassando, permanendo, do-

---

mones quos - irati sunt quia non potuerunt ei resp. - In proverbium dixi vobis - nescientes. Cf. huc evang. Thom. Graec. B VI, 3.

5. D: *Dixit - Affer puerum tuum mihi, ego autem docebo eum in domo magistri ubi et alios pueros doceo* (sic singula). *Magister autem dulcibus sermonibus eum cepit dicere* (sic) *et - est ab a usque t* (sic et A et B) *et cepit eum docere* (omissis *palpare et*). *Infans autem tacebat.*

6. *mihi de a, tum dicam tibi de b:* ita de coniectura scripsimus; simili enim modo legendum est. In codice vero non est scriptum nisi *mihi de b.* Cf. Par. | *pigritas:* sic Vat. Cf. Par. qui *pigricia* praebet. Ex ev. Thom. Gr. A VI, 3. verisimile fit *hypocrita* substituendum esse.

D: *Iratusque doct. ille percussit capud* (** *caput*) *eius. Puer - Me oportet doc. te - me, quia ego - tu doces me, et valde scio quia eritis mihi tanq. - non sapiencia neque anime salvacio. Et - usque t pleniter cum mult. fest. Et resp. ad mag. illum dicens - nescis quid est a, et tu nescis interpretari ab e* (sic) *usque o. Quomodo ergo doces a litteram? O pigricia* (sic), *si me vis docere et scis quid est a, modo vere credo quia poteris enarrare mihi de b. Ut autem cepit enarrare doctori illi* (sic) *de prima littera, non potuit ille* (nisi forte *illi* scriptum est) *ullum dare responsum.*

7. D: *Iesus autem dix. ad Za.: Audi me doctor et intellige de prima littera - quomodo habens duos versiculos in ore digraphando permanendo deo donando disponendo iurando comminando triplex disploide conmiscendo similia geminando per-*

nando, dispergendo, variando, comminando: triplex diployde commiscendo: simul ingenio pariter omnia communia habentia.

[8] Cum vidisset Zacheus quia taliter divideret primam litteram, stupefactus est de prima littera et de tali homine et doctrina, et exclamavit et dixit: Heu mihi, quod stupefactus sum ego: conduxi mihi turpitudinem per istum infantem. [9] Et dixit ad Ioseph: Precor te valde, frater, tolle eum a me: quia non possum intueri in faciem eius neque audire graves sermones eius. Quia iste infans ignem domitare et mare refrenare potest; nam iste ante secula natus est. Quae vulva eum peperit aut qualis mater eum nutrivit, ignoro. [10] O amici mei, dimissus sum in mentem meam, illusus sum ego miser. Ego autem dicebam me habere discipulum, ipse autem inventus est magister. Et turpitudinem meam non possum praevalere, quia senex sum; et quid ei loquar non possum invenire. Unde habeo irruere in validam infirmitatem et de isto seculo transmigrare, aut de ista civitate egredere, quia omnes viderunt turpitudinem meam: infans decepit me. Quid habeo ad alios respondere aut quales sermones recitare, eo quod vicit me in prima littera? Stupesco ego, o amici mei et noti mei: neque primordium neque finem possum invenire quid ei re-

---

inde (?) *pariter omnia communia habet a.* Sic singula videntur scripta esse, corruptionis plena. Cf. locos geminos in Graecis et Latinis.

8. D: *Cumque audisset Zacheus quia taliter divisit litteras facturae* (sic) *de prima littera dicendo Iesus, admiratus est de talibus nominibus et doctrina* [et] *exclamavit dicens: Heu me, quia stupefactus sum, miser ego. Conduxi mihi turpitudinem per istum infantem.* Cf. evang. Thom. Graece A VII, 1.

9. D: *Et dixit - quia ego non possum - nec audire gravitatem sermonum eius. Quia iste infans ignem domare et mare potest refrenare. Non enim est in seculo venter qui eum genuit, aut qualis* (scriptum est *qualem*) *eum mater nutrivit ignoro* (scriptum est *nutrivi ignoravit*).

10. D: *O amici mei, dimissus sum in mentem meam* (sic Par. cum Vat.), *illusus sum ego miser. Ego dicebam me habere disc.; nunc autem magister meus est et turpitudo mea. Non possum praevalere, quia sic sum ab infante illusus, quia nihil invenire possum quid loquar. Unde habeo inruere in infirmitatem validam et de isto seculo migrare aut de ista civitate egredi* (ita Par.; Vat. *egredere*), *quia omnes viderunt turpitudinem meam, quia infans decepit me. Quid habeo respondere aliis aut quos sermones recitare potero pro eo quod vicit me in prima littera? Stupesco ego, o amici mei, quia nec primordia nec finem possum invenire quid ei* (codex Vat. *quid inde*) *respondeam. Difficile est enim inicium causae* (? $\overline{ce}$) *eius reperire.* Cf. inprimis Ps. Matth. XXXI, 3.

spondeam. [11] Et nunc precor te, frater Ioseph, tolle eum a me et duc illum in domum tuam, quia iste magister est aut dominus aut angelus. Quid dicam, nescio. [12] Et Iesus conversus ad Iudaeos qui cum Zacheo erant dixit illis: Omnes nunc non videntes videant, et non intelligentes intelligant, et surdi audiant, et qui propter me mortui sunt resurgant, et hos qui sunt sublimes ad altiora vocem, sicut praecepit mihi qui me misit ad vos. Cum autem siluisset puer Iesus, salvi facti sunt omnes infirmi qui propter sermones eius infirmabantur. Et non erant ausi loqui ad eum.

Caput VII. QUOMODO IESUS RESUSCITAVIT PUERUM.

[1] Una autem die cum ascenderet in domo quadam cum infantibus, coepit ludere cum eis Iesus. Unus autem de istis pueris irruit per posticum, qui statim mortuus est. Et cum hoc vidissent infantes, omnes fugierunt; Iesus autem remansit in domo illa. [2] Et cum venissent parentes pueri qui de-

---

11. D: *Certe dico vobis et non mencior, quia ante oculos meos operacio huius pueri et sentencia sermonis eius et intencionis exitus nihil commune cum hominibus videtur habere. Hic nescio an magus an deus sit, aut certe angelus dei qui loquitur in eo. Unde sit aut unde venerit aut quid futurus sit nescio.* Haec rursus inprimis cum Ps. Matth. XXXI, 3. conveniunt.

12. *et hos qui sunt sublimes ad altiora vocem:* haec magnam partem conieci. Videntur ad ea conferenda quae evang. Thom. Gr. A VIII, 1. habet, καὶ εἰσ τὰ ἄμοο καλέσοο. In ipso codice sic fere scriptum est: *et hiis qui sunt sublimes altiores tu voce.* | *ad eum:* codex *ad deum.*

D: *Tunc Ies. laeto vultu subridens de eo dixit cum imperio cunctis filiis Israel astantibus et audientibus: Fructificent infructuosi et non videntes videant et non intelligentes intelligant, ceci videant, surdi audiant, claudi ambulent et pauperes fruantur bonis et reviviscant mortui et redintegrato* (codex corrupte *reddi in integro*) *statu unusquisque revertatur ad propria et permaneat in eo ipso qui radix est vite et dulcedinis perpetuae. Et cum haec dixisset puer Iesus, continuo salvi facti sunt omnes infirmi et resuscitati sunt omnes qui mortui fuerant per eum et qui per sermones eius infirmabantur. Et amplius non audebant ei dicere aliquid vel audire ab eo.* Etiam haec maxime conveniunt cum Ps. Matth. XXXI, 4.

VII. In cod. D titulus est: *Quod Iesus suscitavit puerum cum ipso ludentem.*

1. *Una:* codex *Ita* | *Unus autem: autem* non est in codice.

D sic: *Quadam igitur die cum ascendisset Iesus in domo cuiusdam cum infantibus et luderet cum eis in solario, contigit ut unus de pueris rueret per posticum de solario in terram, et statim mortuus est. Et cum vidissent hoc infantes, omnes fugerunt; Iesus autem remansit solus in domo illa.*

2. D: *Et cum venissent parentes illius infantis qui mortuus fuerat, dicebant*

functus fuerat, dicebant adversus Iesum: Vere tu eum irruere fecisti. Et insidiabantur ei. Iesus autem descendens de domo illa stetit super infantem mortuum et clamavit clara voce nomen infantis: Sinoo Sinoo, surge et dic si ego irruere te feci. Et subito surrexit et dixit: Non, domine. Cum vidissent autem parentes eius tam magnum miraculum quod fecit Iesus, glorificaverunt deum et adoraverunt Iesum.

Caput VIII. QUOMODO IESUS SANAVIT PEDEM PUERI.

[1] Post paucos vero dies puer quidam in ipso vico findebat ligna percussitque pedem suum. [2] Et cum venisset turba multa ad eum, venit et Iesus cum illis. Et tetigit pedem qui laesus fuerat, et subito sanus factus est. Dixit autem ei Iesus: Surge et finde ligna et memora mei. Cum autem vidisset turba signa quae cum eo facta sunt, adoraverunt Iesum et dixerunt: Vere certissime credimus quia deus es.

Caput IX. QUALITER IESUS ATTULIT AQUAM IN PALLIO.

[1] Et cum esset Iesus annorum sex, direxit eum mater eius ad hauriendam aquam. Cumque venisset Iesus ad fontem

---

adv. Ies.: Vere tu illum ruere fecisti. Iesus autem dixit: Ego nunquam eum ruere feci. Ipsi vero insidiabantur adversus Iesum. Descendit ergo Iesus de domo illa et stetit super infantem illum et clamabat voce clara nomen infantis dicens: Zeno Zeno, surge et dic si ego te ruere feci. At ille respondit: Non, domine. Et cum vidissent parentes pueri qui mortuus fuerat grande miraculum quod fecit Iesus, glorific. de. et ador. Ies.

VIII. Haec paullo propius accedunt ad evang. Thom. Gr. A X. quam ad B IX. In Par. cod. respondet caput XXXIV. hoc titulo: *Quod Iesus sanavit pedem findentis ligna.* Legitur autem ipsa historia ibi hunc in modum:

Post paucos iterum dies - findebat (omissum est *ligna*) *et percussit pedem suum fortiter. Et cum venisset turba multa ad videndum eum, venit et Iesus cum ipsis, et cum tetigisset pedem ipsius qui lesus fuerat, subito sanus factus est. Dixitque ei Iesus - et memorare* (sic) *mei. Cum - signa quae fecit deus, adoraverunt deum et dixerunt: Vere certissimus deus est.* Similem historiam ex cod. B hausimus ut iam ad Ps. Matth. XXXIII indicatum est. Ea his conscripta verbis est: *Cum autem Iesus esset annorum duodecim, puer quidam in vico, ubi habitabat cum parentibus suis, scindebat ligna, et dum scinderet ea, omnes digitos pedis sui dextri detruncavit. Et cum turba vicinorum cucurrisset ad eum, venit Iesus, unxit in pede illius* [et] *subito qui laesus fuerat sanus factus est, quod nec signum aliquod in pede apparuisset. Et dixit illi Iesus: Surge et scinde ligna; memorare* (sic) *mei. Cum autem vidisset turba signum quod fecerat, adoraverunt eum dicentes: Vero credimus quia hic est Christus.*

IX. Cf. evang. Thom. Gr. A XI. et B X. Item Ps. Matth. cap. XXX. In

vel ad puteum, erant ibi plurimae turbae et fregerunt hydriam eius. [2] Ipse vero accepit pallium eius, in quo induebatur, et implevit eum aqua, et attulit Mariae matri eius. Cumque mater vidisset miraculum quod fecit Iesus, osculata est eum et dixit: Domine, exaudi me et salva filium meum.

Caput X. QUOMODO IESUS SEMINAVIT TRITICUM.

[1] Cum autem esset tempus seminandi, egressus est Ioseph ad seminandum triticum, et secutus est eum Iesus. Dum autem coepit seminare Ioseph, extendit manum Iesus et tulit de tritico quantum pugillo tenere potuit et dispersit. [2] Venit ergo Ioseph in tempore metendi ut meteret messem suam. Venit et Iesus, collegit spicas quas disperserat, et fecerunt centum modia optimi frumenti; et vocavit pauperes et viduas et orphanos, et erogavit illis triticum quod fecerat. Ioseph tulit de ipso frumento modicum pro benedictione Iesu in domum suam.

Caput XI. QUOMODO IESUS ADAEQUAVIT LIGNUM BREVIUS LONGIORI.

[1] Et factus est Iesus annorum octo. Erat architector Ioseph, et faciebat ipse aratra et iuga bobum. Quadam die

---

codice D caput est XXXV., quod inscribitur: *Quod Iesus attulit beatae Mariae aquam in pallio suo.* Pars prior sic habet:

Cum autem factus fuisset Iesus annorum quinque, iussit ei mater eius ut iret cum ydria ad fontem haurire aquam. Et cum venisset ad puteum, erat ibi turba plurima puerorum et fregerunt ydriam eius.

Item 2. *At ille expandit pallium suum, quo utebatur, et implevit illud aqua et attulit ad Mariam matrem suam. Cumque vidisset mater eius mirabilia quae fecit, osculata est* (cod. Vat. *obschulatus est*) *eum et dixit* etc.

X. Cf. evang. Thom. Graece A XII. Item Ps. Matth. XXXIV. Eandem historiam D codex capite XXXVI. exhibet, quod inscribitur: *De tritico a Iesu multiplicato.* Verba sic habent:

1. *Iterum quadam die cum factum fuisset tempus seminandi, egressus est Ioseph ad seminandum triticum in agro, et secutus est eum Iesus. Dum autem seminaret Ioseph, ext. Ies. manum et tulit triticum quantum potuit pugillo* (hanc scripturam etiam ad Vatic. librum transtulimus, ubi est *pusillo*) *tenere et dispersit.*

2. *Venit ergo - metendi et Iesus cum eo et collegit spicas quas disperserat, quasi centum modios. Et rogabat pauperes et viduas et orph. Iesus ut tollerent triticum ipsum quem fecerat. Tulit ergo et Ioseph modium tritici illius in domum suam pro benedictione Iesu.*

venit et: et non est in codice Vatic.

XI. Cf. evang. Thom. Gr. A XIII. et B XI. Item Pseudo-Matth. XXXVII.,

dixit quidam dives ad Ioseph: Domine, fac mihi grabatum unum et utile et speciosum. Erat autem Ioseph in tribulatione, quia lignum quod habebat actum ad hoc opus erat breve. [2] Dixit Iesus ad eum: Noli contristari. Apprehende hoc lignum ab uno capite et ego per aliud, et extrahamus illud. Quod et factum est. Et statim invenit illud utile ad hoc quod voluit. Et dixit ad Ioseph: Ecce, labora quod vis. Ioseph autem cum vidisset quod fecerat, amplexavit eum et dixit: Beatus sum ego, quod talem filium dedit mihi deus.

Caput XII. QUALITER IESUS TRADITUS EST AD ADDISCENDUM LITTERAS.

[1] Et cum vidisset Ioseph quod talem gratiam habuisset et statura crescebat, considerabat eum tradere ad discendum litteras. Et tradidit illum ad alium doctorem ut eum doceret. Dixit autem ille doctor ad Ioseph: Quales litteras desideras illum puerum docere? Respondit Ioseph et dixit: Primum doce ei litteras gentilicias et postea hebraeas. Sciebat autem doctor illum esse optimae intelligentiae, et libenter suscipiebat eum. Et cum scripsisset ei primum versiculum, quod est a et b, docebat illum per aliquantas horas; Iesus vero tacebat et nihil ei respondit. [2] Dixit Iesus ad magistrum: Si vere magister es et vere scis litteras, dic mihi fortitudinem de a,

---

ad quod etiam adscripsimus codicis D caput XXXVII. quod inscribitur: *De ligno per Iesum distento.*

XII. Cf. evang. Thom. Graece A XIV. Item Ps. Matth. XXXVIII. Ceterum ad huius libelli verba proxime accedunt quae Grabius (ad Iren. I, 17. i. e. I, 20. apud Mass.) ex codice Oxoniensi (collegii Corp. Christi) protulit, ut iam Thilo Cod. apocr. LVII et LXII. indicavit. Legitur enim ibi, eo capite quod inscribitur: *Quomodo Iesus discendus erat litteras*, hunc in modum: *Et coepit magister imperiose eum docere dicendo: Dic Alpha. Iesus vero dixit ei: Tu mihi dic prius quid sit Beta, et ego dicam tibi quid sit Alpha. Et ob haec magister iratus percussit Iesum; et postquam percussit eum, mortuus est.* Ex codice vero D huc pertinet caput XXXVIII. quod inscribitur: *De quodam magistro Iesu vita privato.* Eius verba sunt:

1. *Et cum vidisset Ios. quia talem gra. habebat et statim* (sic) *crescebat, consideravit eum tradere ad discendas litteras. Tradit* (sic) *autem eum alii doctori ut doceret eum. Dixitque ille doctor ad Ioseph: Qualem gratiam desideras primum ut doceam eum? Respondit Ioseph et dixit ei: Primum doce eum litteras gentilium et postea hebraeas. Et cum scripsisset ei primum versiculum, quod est a et b, docebat eum per aliquantas horas; Iesus autem tacebat et nihil ei respondebat.*

2. *Dixit ergo tandem ad magistrum: Si vere magister es et vere litteras scis,*

ego autem dicam tibi fortitudinem de b. Tunc furore repletus magister eius percussit eum in capite. Iesus autem iratus maledixit eum, et subito cecidit et mortuus est.

[3] Iesus autem regressus est in domum suam. Ioseph vero disposuit ad Mariam matrem eius, ut non dimitteret eum egredi de atrio domus suae.

Caput XIII. QUOMODO ALIO MAGISTRO TRADITUS EST.

[1] Post multos alios dies venit alius doctor, amicus Ioseph, et dixit ad eum: Trade eum mihi, et ego cum multa suavitate docebo eum litteras. Et dixit ad eum Ioseph: Si praevales, accipe eum ad disciplinandum. Fiat cum gaudio. Cum accepisset eum doctor, ibat cum timore et magna constantia, et habebat eum cum exultatione. [2] Et cum venisset ad domum doctoris, invenit librum in eodem loco iacentem, et apprehendit eum et aperuit, et non legebat ea quae scripta erant in libro, sed aperiebat os suum et loquebatur de spiritu sancto et docebat legem. Omnes vero qui ibidem stabant diligenter eum audiebant, et magister ille iuxta illum sedebat et libenter eum audiebat, et deprecabatur eum ut amplius doceret. Cum collecta fuisset turba multa, audiebant omnem sanctam doctrinam quam docebat et dilectos sermones qui exiebant de ore eius, qui pusillus cum esset talia dicebat.

[3] Cum audisset Ioseph, timuit, et currens ubi erat Iesus, magister ille dixit ad Ioseph: Scias, frater, quia recepi in-

---

dic mihi fortitudinem de a, et ego dicam tibi fortitudinem de b. Tunc furore repletus magister percussit eum capite. Iesus autem iratus maledixit eum, et subito cecidit et mortuus est.

3. *Iesus vero reversus est in - Ios. ergo disp. eum ad - domus suae.*

XIII. Cf. evang. Thom. Graec. A XV. Item Pseudo-Matth. evang. XXXIX. Ex cod. Par. huc pertinet caput XXXIX. quod inscriptum est: *De quodam alio magistro Iesu, cuius benignitate Iesus suscitavit magistrum defunctum.*

1. D: *Post multos vero - Trade mihi Iesum et ego multa suav. docebo eum. Et - accipe eum cum gaudio. Cumque accepisset eum do. ille, ibat cum tim. et magna exultatione deducens eum.*

2. D: *Et cum venisset - in eadem iacentem et appr. et aperuit eum - quae in eo scripta erant, sed aperuit - Omnes autem qui ibidem stab. libenter audiebant, et ecce - et valde libenter - Et cum collecta fu. turba, audiebant omnes sanctam - de ore eius exiebant, quia cum parvus esset talia dicebat.*

3. *et currens ubi erat Iesus, magister ille dixit:* sic transposuimus quae in codice in hunc modum scripta sunt: *et currens magister ille ubi erat Iesus, dixit.*

fantem tuum ad docendum vel ad disciplinandum; ipse autem multa gravitate et sapientia repletus est. Ecce nunc tolle eum cum gaudio in domum tuam, frater, quia gravitas quam habet a domino data est ei. [4] Cum audisset Iesus magistrum talia dicentem, hilaris factus est et dicebat: Ecce nunc, magister, vere dixisti. Propter te resurgere habet qui erat mortuus. Et tulit eum Ioseph in domum suam.

Caput XIV. QUOMODO IESUS LIBERAVIT IACOB A PERCUSSIONE SERPENTIS.

Direxit autem Ioseph Iacob ad colligendam stipulam, et secutus est eum Iesus. Iacob autem colligendo stipulam, momordit eum vipera, et cecidit in terram quasi mortuus per venenum. Cumque talia vidisset Iesus, sufflavit in plagam eius, et subito sanus factus est Iacob, et vipera mortua est.

Caput XV. QUOMODO IESUS RESUSCITAVIT PUERUM.

[1] Post paucos dies infans vicinus eius defunctus est, et deplorabat eum mater eius valde. Audiens hoc Iesus abiit et stetit super puerum, et pulsavit in pectore eius et dixit: Tibi dico, infans, noli mori sed vive. Et statim surrexit infans.

Cf. ll. geminos. D sic pergit: *Cumque hec audisset Ios. timuit; et currens ibidem, dixit ad eum magister ille: Sc. fr. quia ego recepi istum ad discendum* (sic), *ipse autem multa gratia et sap. repl. est - frater, in domum tuam, quia gratia quam habet a deo data est illi.* Apparet in his rectius *gratia* legi quam in Vat. *gravitate* et *gravitas.*

4. D: *Cum autem - factus dicebat: Ecce nunc verum dixisti. Per te res. habet qui mort. fuerat. Tulit autem Ios. Iesum in do. suam.*

XIV. Cf. evang. Thom. Graec. A. XVI. Item Pseudo-Matth. XLI. In Par. cod. conferendum est caput XL. quod inscribitur: *Quomodo Iesus sanavit Ioseph a veneno viperae.*

D sic: *Perrexit autem Ioseph ad colligendam stipulam, et momordit eum vipera, et cecidit in terram quasi mortuus propter venenum. Quod cum audisset Iesus, sufflavit in plagam, et subito sanus factus est Ioseph, et vipera mortua est.*

XV, 1 et 2. Cf. evang. Thom. Graec. A XVII. Item Pseudo-Matth. XL. ex B. In Par. cod. caput XLII. inscribitur: *De filio cuiusdam mulieris per Iesum vitae reddito.* Verba autem haec habet: *Post dies igitur paucos infans cuiusdam vicini mortuus est, et plorabat mater eius valde pro eo. Audiens autem hoc Iesus abiit et stetit sup. puer. et sufflavit in pectore eius et dixit - Et resurrexit infans.*

Dixit autem Iesus ad matrem pueri: Tolle filium tuum et da ei ubera et recordare mei. [2] Videntes autem turbae hoc miraculum dixerunt: In veritate infans iste caelestis est: iam enim plures animas liberavit a morte, et salvos fecit omnes sperantes in se.

[3] Scribae et Pharisaei dixerunt ad Mariam: Tu es mater istius infantis? Maria autem dixit: Vere ego sum. Et dixerunt ad eam: Beata es inter mulieres, quoniam benedixit deus fructum ventris tui, quod talem gloriosum infantem et tale donum sapientiae dedit tibi quale nunquam vidimus nec audivimus. [4] Surrexit Iesus et secutus est matrem suam. Maria autem servabat omnia in corde suo quanta fecit Iesus signa magna in populo, sanando infirmos multos. Iesus autem crescebat statura et sapientia, et omnes qui videbant eum glorificabant deum patrem omnipotentem, qui est benedictus in secula seculorum, amen.

Post haec omnia Thomas Israelita: Scripsi quae vidi et recordatus sum gentibus et fratribus nostris, et multa alia quae fecit Iesus, qui natus est in terris Iudae. Ecce omnia vidit domus Israel a primo usque ad novissimum, quanta signa et mirabilia fecit Iesus in ipsis valde bona et invisibilia patri suo, quomodo enarrat scriptura sancta et

---

Dixit autem etc. [2] *Videntes autem turbae, omnes dixerunt - salvos facit omnes sp. in se.*

3 et 4. Haec eis respondent quae evang. Thom. Graec. A XIX, 4 et 5. habet. Item cf. Pseudo-Matth. XL. ex B. Eadem fere cod. Par. capite XLVIII. (i. e. ultimum) praebet, quod inscribitur: *Commendacio Iesu et Mariae matris eius.* Cui capiti antecedit illud quod titulum habet: *Quando* (sic) *Iesus sanctificabat et benedicebat convivantes.* Incipit: *Cum autem conveniret.* Quae quidem, cum quo egregie conveniunt, ad Ps. Matth. caput XXXXII. adscripsimus. His vero: *Scribae et Pharisaei* etc. quae respondent, sic comparata sunt: *Scrib. et Phar. dixerunt ad beatam Mariam: Tu - Quae dixit: Vere ego sum. Qui dixerunt ad eam: Be. es ergo tu inter omnes mulieres - tui, qui et tam glor. inf. dedit tibi. Tale enim donum sap. nunquam vidimus nec. audiv. in aliquo.* [4] *Maria autem observabat in corde suo quanta egit Ies. in populum Iudeorum, signa videlicet magna operando et infirmos sanando, mortuos suscitando et virtutes plurimas faciendo. Iesus autem crescebat in statura et sapientiae dono. Glorificaverunt ergo omnes qui noverunt eum deum patrem omnipotentem, qui est benedictus in secula seculorum, amen.*

* *omnia:* secundis curis additum est | *Israelita:* codex *ysmaelita* | *fratribus nostris:* ante *nostris* in codice est *meis*, sed punctis improbatur | *et invisibilia*

prophetae testificati sunt opera eius in omnibus populis Israel. Et ipse est qui debet iudicare mundum secundum voluntatem immortalitatis, quoniam ipse est filius dei in universo orbe terrae. Ipsum decet omnis gloria et honor in sempiternum, qui vivit et regnat deus per omnia secula seculorum, amen.

---

patri suo: ita in codice scriptum est. Verba vero: *Et ipse est - - secundum voluntatem immortalitatis* in codice inter *valde bona* et *et invisibilia* collocata sunt: per coniecturam igitur transposuimus.

His extremis nihil respondet in codice D, cui post *amen* subscriptum est: *Explicit libellus de miraculis infancie domini salvatoris.*

EVANGELIUM INFANTIAE SALVATORIS ARABICUM.

IN NOMINE PATRIS ET FILII ET SPIRITUS SANCTI DEI UNIUS.

Auxiliante et favente summo numine incipimus scribere librum miraculorum heri et domini et salvatoris nostri Iesu Christi, qui vocatur EVANGELIUM INFANTIAE, in pace domini. Amen.

Caput I.

Invenimus [quae sequuntur] in libro Iosephi pontificis, qui vixit tempore Christi; dicunt autem nonnulli eum esse Caiapham. Dixit ille Iesum locutum esse et quidem cum in cunis iaceret, dixisseque matri suae Mariae: Ego sum Iesus filius dei, ὁ λόγοσ, quem peperisti quemadmodum adnuntiavit tibi angelus Gabriel; misitque me pater meus ad salutem mundi.

Caput II.

Anno autem trecentesimo nono aerae Alexandri edixit Augustus ut describeretur unusquisque in patria sua. Surrexit igitur Iosephus, et assumta Maria sponsa sua Hierosolyma abiit venitque Bethlehemum, ut cum familia sua in urbe patria describeretur. Cumque ad speluncam pervenissent, dixit Maria Iosepho, instare sibi tempus pariendi neque se posse in urbem proficisci; sed, Hanc, inquit, speluncam intremus. Hoc factum est cum sol occidebat. Iosephus autem

---

I. *quem peperisti:* hoc loco Fl. et iam antea Sik. Apud Thil. post *Ego* legitur.

II. *Hoc factum - - occidebat:* ita Fl. Apud Sik. et Thil. est *Sol autem praeceps in occasum ferebatur.*

propere abiit ut mulierem ei accerseret quae ei adesset. Cum igitur in eo occupatus esset, anum Hebraeam conspexit Hierosolymae oriundam, et, Heus benedicta, inquit, huc ades et speluncam istam ingredere, in qua est mulier partui vicina.

Caput III.

Itaque post solis occasum anus et cum illa Iosephus ad speluncam venit, eamque ambo intraverunt. Et ecce repleta erat illa luminibus lucernarum et candelarum fulgore pulchrioribus et solari luce splendidioribus. Infans fasciis involutus dominae Mariae matris suae mammam sugebat, in praesepi repositus. Hanc lucem cum ambo mirarentur, rogat vetula dominam Mariam: Tune huius nati es mater? Et cum domina Maria annuisset, Nequaquam, ait, similis es filiabus Evae. Dixit domina Maria: Sicuti filio meo nemo inter pueros par est, ita eius genitrix nullam inter mulieres parem habet. Respondit anus: Hera mea, veni ego ut praemium acquirerem, iam dudum paralysi affecta sum. Dixit ei hera nostra domina Maria: Impone manus tuas infanti. Quod cum fecisset anus, extemplo convaluit. Tum exiit dicens: Dehinc famula et ministra ero huius infantis omnibus diebus vitae meae.

Caput IV.

Tum venerunt pastores; qui cum ignem succendissent et admodum laetarentur, apparuerunt illis exercitus caelestes laudantes et celebrantes deum O. M., idemque facientibus pastoribus spelunca ista tunc temporis templo mundi superioris similis facta est, quoniam ora et caelestia et terrestria glorificabant et magnificabant [deum] ob nativitatem domini Christi. Cum vero anus illa Hebraea manifesta ista miracula

---

III. *fulgore pulchrioribus - - splendidioribus:* ita Fl. Apud Sik. et Thil. est *fulgorem excedentibus - - maioribus.*

Respondit anus - - affecta sum. Dixit ei: ita Fl. una correctis arabicis. Apud Sik. et Thil. est *Respondente vero anu et dicente: Hera mea, veni ego ut praemium perpetuo duraturum acquirerem, inquit illi.*

IV. *templo mundi superioris similis facta est:* ita Fl. Apud Sik. et Thil. legitur *augusto templo simillima videbatur.*

vidisset, gratias deo egit dicens: Gratias tibi ago, o deus, deus Israelis, propterea quod viderunt oculi mei nativitatem salvatoris mundi.

Caput V.

Cumque adesset tempus circumcisionis, dies scilicet octavus, puellus ex lege circumcidendus erat. Itaque circumciderunt illum in spelunca; sumsitque anus illa Hebraea pelliculam istam, dicunt vero alii eam sumsisse nervum umbilicarem, eamque in ampulla olei nardini vetusti recondidit. Erat autem illi filius seplasiarius, cui tradens illam, Cave, inquit, vendas hanc ampullam unguenti nardini, etiamsi trecenti denarii pro illa tibi offerrentur. Atque haec est ampulla illa quam Maria peccatrix emit, et in caput et pedes domini nostri Iesu Christi effudit, quos deinde capillo capitis sui abstersit. Decem diebus post Hierosolymam eum transtulerunt, et quadragesimo a nativitate die templo illatum coram domino stiterunt et pro eo sacrificia fecerunt; quod in lege Mosis praescriptum est, scilicet: Omnis mas adaperiens vulvam sanctus dei vocabitur.

Caput VI.

Tum vidit illum Simeon senex instar columnae lucis refulgentem, cum domina Maria virgo mater eius de eo laetabunda ulnis suis eum gestaret; circumdabant autem eum angeli instar circuli celebrantes, tanquam satellites regi adstantes. Simeon igitur propere ad dominam Mariam accessit et manibus ante illam extensis dixit domino Christo: Nunc, o domine mi, servum tuum in pace dimitte, secundum ea quae dixisti: nam viderunt oculi mei clementiam tuam, quam parasti ad salutem omnium populorum, lucem omnibus gentibus et gloriam genti tuae Israeli. Hanna quoque prophetissa illi [caerimoniae] interfuit, et accessit deo gratias agens dominamque Mariam felicem praedicans.

Caput VII.

Et factum est cum natus esset dominus Iesus Bethlehemi Iudaeae, tempore Herodis regis, ecce magi venerunt ex oriente

Hierosolymam, quemadmodum praedixerat Zeraduscht; erantque cum ipsis munera, aurum thus et myrrha; et adoraverunt eum suaque ipsi munera obtulerunt. Tunc domina Maria sumsit unam ex illis fasciis eamque pro opum modulo illis tradidit, quam ipsi honorificentissime ab ea acceperunt. Eademque hora apparuit illis angelus in forma stellae illius quae antea dux itineris ipsis fuerat; cuius lucis ductum secuti abierunt, donec patriam suam attigerunt.

Caput VIII.

Convenerunt autem ad illos reges et principes eorum rogantes ecquidnam vidissent aut egissent, quomodo ivissent ac rediissent, quid secum attulissent. Hi vero monstrarunt illis fasciam istam, quam domina Maria ipsis tradiderat: quapropter celebrarunt festum, ignemque pro more suo succenderunt eumque adoraverunt, et fasciam illam in eum coniecerunt, corripuitque eam ignis et in sese comprehendit. Exstincto autem igne fasciam extraxerunt talem qualis primum fuerat, ac si ignis eam non attigisset. Itaque coeperunt illam osculari capitibusque suis et oculis imponere, dicentes: Haec sane indubitata est veritas: utique magna res est quod ignis comburere illam aut perdere nequivit. Inde sumserunt eam et maximo cum honore in thesauris suis reposuerunt.

Caput IX.

Herodes autem cum vidisset magos se destituisse nec ad se revertisse, accersivit sacerdotes et sapientes et dixit eis: Docete me ubi nasciturus sit Christus. Cumque illi respondissent: Bethlehemi Iudaeae, coepit cogitare de caede domini Iesu Christi. Tunc apparuit angelus domini Iosepho in somnis dixitque: Surge, sume puerum et matrem eius et abi in Egyptum. Surrexit igitur sub galli cantum et profectus est.

VII. *Zeraduscht:* ita Fl.; Sik. et Thil. *Zoradascht.*

pro opum modulo: ita Fl.; Sik. et Thil. *loco benedictionis*

VIII. *quid secum attulissent:* ita Fl.; Sik. et Thil. *quos tandem itineris comites habuissent*

IX. *cum vidisset magos ipsum destituisse nec ad sese revertisse:* ita Fl.; Sik. et Thil. *videns magos cunctari nec ad sese reverti*

Caput X.

Dum secum reputat quomodo iter suum instituendum esset, supervenit ipsi mane, postquam paullulum viae confecit. Iamque appropinquabat urbi magnae, in qua idolum erat cui reliqua Egyptiorum idola et numina munera et vota offerebant; aderatque huic idolo sacerdos ministrans ipsi, qui, quotiescumque satanas ex idolo illo loquebatur, ea incolis Egypti atque plagarum eius referebat. Erat huic sacerdoti filius triennis, ab aliquot daemonibus obsessus, qui multa loquebatur et proferebat, et cum corriperent eum daemones, laceratis vestibus suis nudus remanebat et homines lapidibus petebat. Erat autem nosocomium idolo illi dedicatum in illa urbe; ad quam cum pervenissent Iosephus et domina Maria, et in nosocomium istud divertissent, valde timuerunt cives eius, conveneruntque omnes principes idolorumque sacerdotes ad idolum illud eique dixerunt: Ecquaenam est ista agitatio et commotio in terra nostra oborta? Respondit eis idolum: Venit huc deus occultus, qui revera est deus; neque ullus deus praeter illum divino cultu dignus est, quia revera est filius dei: quem cum persensisset haec terra, contremuit eiusque adventu commota et concussa est, et nos a magnitudine potentiae eius valde timemus. Eademque hora idolum istud corruit, et ad ruinam eius omnes Egypti incolae aliique concurrerunt.

Caput XI.

Filius autem sacerdotis, cum morbus eum solitus invasisset, nosocomium ingressus Iosephum ibi et dominam Mariam offendit, a quibus ceteri omnes diffugerant. Hera domina

---

X. *supervenit ipsi mane, postquam - - confecit:* ita Fl., qui etiam arabicum textum emendavit. Sik. et Thil. *supervenit ipsi aurora, ruperatque defatigatio itineris sellae cingulum*

Erat autem nosocomium - - in illa urbe: ita Fl., correcto simul arabico. Sik. et Thil. *In vicinia autem istius idoli erat nosocomium illius urbis.*

quem cum persensisset haec terra: ita Fl.; Sik. et Thil. *eius ad famam haec regio*

omnes Egypti incolae aliique: ita Fl.; Sik. et Thil. *praeter caeteros omnes Aegypti incolae*

Maria laverat fascias domini Christi easque super ligna straverat. Venit igitur puer iste daemoniacus, unam harum fasciarum sumsit eamque capiti suo imposuit: tum daemones corvorum ac serpentum figura fugientes ex ore eius exire coeperunt. Extemplo domini Christi iussu sanatus iste puer deum laudare, hinc domino qui ipsum sanaverat gratias agere coepit. Quem cum sanitati restitutum pater vidisset, Mi fili, inquit, quid tibi accidit? et qua ratione sanatus es? Respondit filius: Cum daemones me humi prostravissent, in nosocomium abii, ibique feminam augustam cum puero inveni, cuius illa fascias recens lotas lignis iniecerat: harum unam arreptam postquam capiti meo imposui, reliquerunt me daemones et fugerunt. Valde de eo gavisus pater, Mi fili, ait, fieri potest ut hic puer sit filius dei vivi qui caelos et terram creavit: cum enim ad nos transiit, fractum est idolum, cecideruntque omnes dii et vi magnificentiae eius perierunt.

Caput XII.

Hic impleta est prophetia quae dicit: Ex Egypto vocavi filium meum. Iosephus vero et Maria cum idolum illud corruisse et periisse audissent, paverunt et timuerunt. Tum dixerunt: Cum essemus in terra Israelis, Herodes Iesum interficere meditatus est, et propterea omnes infantes Bethlehemi et confinium eius occidit; neque dubium est quin Egyptii, simulatque hoc idolum fractum esse audiverint, nos igne sint crematuri.

Caput XIII.

Illinc egressi ad locum pervenerunt ubi erant latrones, qui complures homines sarcinis et vestibus exspoliaverant eosque vinxerant. Tum latrones audiverunt strepitum ingentem, qualis esse solet strepitus regis magnifici cum exercitu

---

XI. *easque super ligna straverat:* ita Fl., etiam arabicum emendans. Sik. et Thil. *easque in tigillo suspenderat.* Item infra Fl. *lignis iniecerat,* Sik. et Thil. *in tigillo suspenderat.*

daemones me humi prostravissent: ita Fl.; Sik. et Thil. *agitarent me daemones*

vi magnificentiae eius perierunt: ita Fl.; Sik. et Thil. *a vi maiore destructa sunt*

et equitatu et tympanis ex urbe sua egressi: qua re consternati latrones omnia quae rapuerant reliquerunt. Captivi autem surrexerunt, alii aliorum vincula solverunt, et receptis sarcinis suis abierunt. Ibi cum Iosephum et Mariam accedentes vidissent, dixerunt iis: Ubi est ille rex cuius adventantis magnifico strepitu audito latrones reliquerunt nos, ita ut salvi evaserimus? Respondit iis Iosephus: Pone nos veniet.

Caput XIV.

Deinde in aliam urbem venerunt, ubi mulier erat daemoniaca, quam cum noctu aliquando aquatum exiisset satanas maledictus et rebellis insederat. Haec neque vestimenta pati neque in aedibus durare poterat; quotiescumque catenis et loris constringebatur, disruptis illis nuda in loca inculta fugiebat, et in compitis sepulcretisque stans homines lapidibus impetebat, suis vero gravissima mala parabat. Hanc igitur conspicata domina Maria miserta est; quo facto statim reliquit eam satanas, et in forma adolescentis fugiens abiit dicens: Vae mihi a te, Maria, et a filio tuo. Sic ista mulier a cruciatu suo sanata est, suique sibi conscia propter nuditatem erubuit et hominum adspectum devitans ad suos abiit. Postquam autem vestes induit, patri suisque rem qualis erat narravit: qui cum summi optimates civitatis essent, dominam Mariam et Iosephum honorificentissime hospitio exceperunt.

Caput XV.

Postridie viatico instructi ab illis digressi sunt et vesperi eius diei in aliud oppidum, in quo nuptiae celebrabantur, pervenerunt; sed artibus satanae maledicti et opera incantatorum obmutuerat sponsa neque amplius loquebatur. Postquam autem domina Maria filium suum dominum Christum gestans oppidum intravit, eam conspicata muta illa sponsa manus suas versus dominum Christum extendit, eumque ad se pertractum ulnis excepit, et arcte inhaerens osculata est, eiusque corpus huc illuc motum sibi applicans super eum se inclinavit. Extemplo solutus est nodus linguae eius, et apertae sunt aures eius, deoque, quod sanitatem ipsi restituisset,

laudes et grates egit. Incolae autem eius oppidi illa nocte gaudio exsultarunt, ac deum angelosque eius ad sese descendisse putarunt.

Caput XVI.

Triduum ibi substiterunt, in honore habiti et laute viventes. Viatico deinde instructi ab illis discesserunt et in aliam urbem pervenerunt, in qua, quod hominibus frequens erat, pernoctare cogitarunt. Erat vero in ea urbe mulier proba, quae cum aliquando lavatum ad flumen ivisset, ecce satanas maledictus in forma serpentis insiluerat in eam et ventrem eius circumplicaverat; quoties autem nox ingruebat, tyrannice eam vexabat. Haec mulier conspicata heram dominam Mariam et dominum Christum infantem in sinu eius, huius desiderio affecta herae dominae Mariae dixit: O hera, da mihi hunc infantem ut eum gestem et deosculer. Dedit igitur eum mulieri: ad quam cum admotus esset, dimisit eam ille satanas et fugiens eam reliquit, neque unquam post hunc diem mulier illum vidit. Quare omnes qui aderant summum deum laudarunt, et mulier ista liberaliter iis benefecit.

Caput XVII.

Postero die eadem mulier aquam odoratam sumsit ut dominum Iesum lavaret; quo loto aquam illam qua id fecerat recepit eiusque partem in puellam ibi habitantem, cuius corpus lepra album erat, effudit illamque ea lavit: quo facto puella statim a lepra purgata est. Oppidani autem isti dixe-

---

XV. *Incolae autem - - putarunt:* ita Fl. Apud Sik. et Thil. est *Magna itaque hac nocte laetitia inter cives eius oppidi oriebatur, adeo ut putarent deum et angelos eius ad sese descendisse.*

XVI. *mulier proba:* ita Fl.; Sik. et Thil. *mulier nobilis*

quoties autem - - vexabat: ita Fl.; Sik. et Thil. *singulisque noctibus super illa se extendebat*

huius desiderio affecta herae dominae - - deosculer: ita Fl. Apud Sik. et Thil. est *rogabat heram dominam Mariam ut sibi infantem hunc gestandum et deosculandum traderet*

XVII. *quo loto - - purgata est;* ita Fl. Haec apud Sic. et Thil. sic habent: *eoque loto aquam illam penes se reservavit. Eratque ibi puella, cuius corpus lepra album erat; quae cum aqua hac perfunderetur et lavaretur, mundata fuit ex tempore a lepra sua*

runt: Nullum est dubium quin Iosephus et Maria et puer iste dii sint, non homines. Cum vero discessum ab illis pararent, puella ista quae lepra laboraverat ad eos accessit eosque rogavit ut se comitem adsumerent.

Caput XVIII.

Hoc cum puellae annuissent, cum iis abiit. Postea in urbem pervenerunt in qua arx erat clarissimi principis, qui aedes excipiendis hospitibus habebat. Huc deverterunt; puella autem abiit et ad uxorem principis intravit; quam cum flentem et tristem reperisset, caussam fletus sciscitata est. Noli mirari, inquit illa, fletum meum: magna enim aegritudine premor, quam adhuc nulli hominum eloqui sustinui. Fortasse, ait puella, si mihi illam manifestaveris et detexeris, eius remedium habebo. Cela igitur, respondit uxor principis, hoc secretum nec cuiquam eloquere. Ego nupta huic principi, qui rex est cuiusque in ditione multae urbes sunt, diu cum eo vixi, sed nullum ex me filium suscepit. Cum tandem filium ex eo peperissem, leprosus fuit; quem ille conspectum aversatus est, mihique, Aut, ait, hunc interfice, aut nutrici trade, quae eum aliquo in loco educet unde nulla omnino de eo notitia emergat. Mihi vero iam nihil tecum est neque unquam posthac te videbo. Hinc consilii expers sum et moerore opprimor. Heu filium meum, heu coniugem. Dixine tibi? inquit puella, morbo tuo medicinam reperi, quam tibi indicabo. Nam ego quoque leprosa fui, sed mundavit me deus qui est Iesus, filius dominae Mariae. Rogante autem muliere ubinam hic esset deus quem illa dixisset, Hic tecum, inquit puella, in eadem domo versatur. At qua ratione hoc fieri potest, ait illa, ubinam est? Ecce, respondit puella, Iosephum et Mariam; infans vero qui cum illis est, Iesus vocatur, atque is est qui me a morbo meo et cruciatu sanavit. At qua ratione, ait illa, sanata es a lepra tua? nonne id mihi indicabis? Quidni? inquit puella: aquam qua lotum fuerat corpus eius accepi a

---

XVIII. *qui aedes excipiendis - - habebat:* ita Fl. Apud Sik. et Thil. est *cuius haud procul a diversorio aedes erant*

Hinc consilii expers - - opprimor: ita Fl.; Sik. et Thil. *Itaque moerorem meum et conditionem miseram deplorans contabui*

matre eius et in me effudi, ita purgata sum a lepra mea. Tum uxor principis surrexit illosque invitavit ut hospitio suo uterentur, et splendidum Iosepho convivium in magno virorum coetu paravit. Postera vero luce aquam odoratam sumsit qua dominum Iesum ablueret, et filium suum, quem secum assumserat, eadem deinde aqua perfudit; et extemplo filius eius mundatus est a lepra sua. Grates ergo et laudes deo canens, Beata, inquit, mater quae te peperit, o Iesu: itane homines eiusdem tecum naturae participes aqua qua corpus tuum perfusum est mundas? Larga porro munera dominae herae Mariae obtulit, eamque eximio cum honore dimisit.

Caput XIX.

Ad aliam deinde urbem pervenientes in illa pernoctare voluerunt. Diverterunt igitur ad virum recenti matrimonio devinctum, sed qui veneficio tactus uxore frui non poterat: cumque ea nocte apud ipsum pernoctassent, solutum est vinculum eius. At orta luce cum ad iter sese accingerent, prohibuit eos sponsus, magnumque illis convivium apparavit.

Caput XX.

Postero ergo die profecti et alii urbi appropinquantes tres viderunt mulieres a sepulcreto cum fletu procedentes. Quas conspicata domina Maria dixit puellae quae ipsos comitabatur: Quaere ex illis quae sit ipsarum conditio, et quid ipsis calamitatis acciderit. Cumque a puella rogatae essent, nihil respondentes vicissim interrogarunt: Unde vos, et quo tenditis? iam enim praeteriit dies et nox ingruit. Nos viatores sumus, inquit puella, et deversorium in quo pernoctemus quaerimus. Dixerunt illae: Ite nobiscum et apud nos pernoctate. Secuti ergo illas in domum novam ornatam et multa supellectile instructam introducti sunt. Erat vero tempus hiemale, et puella conclave mulierum istarum ingressa rursus eas flentes et lamentantes invenit. Adstabat eis mulus tegumento attalico instratus, cui sesama erant obiecta, cuique oscula dabant et pabulum subministrabant. Dicente autem puella ista: Quid rei est, o dominae meae, de hoc mulo?

XX. *Quid rei est - - de hoc mulo:* ita correxit Fl. Apud Sik. et Thil. per errorem manifestum est *Quam pulcher, o dominae meae, hic mulus est*

Responderunt illae flentes et dixerunt: Mulus hic, quem cernis, noster erat frater, eadem hac matre nostra natus. Cum enim fato functus parens noster magnas nobis opes reliquisset, atque hunc unicum fratrem haberemus, id egimus ut eum matrimonio iungeremus et nuptias ei more hominum pararemus. Sed mulieres mutua zelotypia percitae illum nobis insciis fascinarunt, et nos quadam nocte paullo ante lucem, foribus aedium nostrarum occlusis, fratrem hunc nostrum mulum factum esse vidimus, qualem eum cernis. Nos vero tristes, sicuti vides, non habentes patrem quo nos solemur, nullum in mundo doctum aut magum aut incantatorem omisimus quin illum accerseremus; sed nihil nobis profuit. Quoties autem pectora nostra moerore opprimuntur, surgimus et cum matre hac nostra abimus, ac postquam ad sepulcrum patris nostri flevimus redimus.

Caput XXI.

Haec cum audivisset puella ista, Bonis este animis, inquit, et nolite flere; etenim medicina mali vestri propinqua est, imo vobiscum est et in medio aedium vestrarum: nam ego quoque leprosa fui, sed ut illam vidi mulierem cum eaque parvulum hunc infantem cuius nomen est Iesus, aqua qua illum abluerat mater corpus meum perfudi, et sanata sum. Novi autem illum vestro quoque malo posse mederi. Verum surgite, dominam meam Mariam adite atque ei in domum vestram deductae secretum vestrum detegite, suppliciter illam rogantes ut vestrum misereatur. Postquam mulieres sermonem puellae audiverunt, propere dominam heram Mariam adierunt et ad sese introduxerunt, et coram ea consederunt flentes et dicentes: O domina nostra, hera Maria, miserere ancillarum tuarum; neque enim senior nobis superest aut familiae princeps, neque pater aut frater qui nobiscum consuescat; sed mulus hic, quem vides, frater noster erat, quem mulieres fascino talem quem cernis effecerunt. Te igitur rogamus ut nostrum miserearis. Tunc sortem illarum dolens

---

non habentes patrem: ita Fl. pro Sikii interpretatione *quia pater non erat nobis*
Quoties autem - - redimus: ita Fl.; Sik. et Thil. *Itaque quoties pectora - - cum matre hac nostra sepulchrum patris nostri adimus, et postquam ibi flevimus revertimur*

domina Maria sublatum dominum Iesum dorso muli imposuit, et flevit ipsa pariter atque mulieres illae, et Iesu Christo, Heus, inquit, mi fili, sana hunc mulum eximia tua potentia, et fac eum hominem ratione praeditum qualis antea erat. Ut haec vox ex ore dominae herae Mariae prodiit, mutata forma iste mulus homo factus est adolescens ab omni labe integer. Tunc ipse ac mater eius et sorores dominam heram Mariam adorarunt ac puerum super capita sua elatum osculari coeperunt, dicentes: Beata est genitrix tua, o Iesu, o servator mundi; beati sunt oculi qui felicitate aspectus tui fruuntur.

Caput XXII.

Dixerunt porro ambae sorores matri suae: Equidem frater noster auxilio domini Iesu Christi et salutari interventu puellae istius, quae Mariae et filii eius indicium nobis fecit, in humanam formam erectus est. Nunc vero cum frater noster sit caelebs, convenit ut puellam hanc, famulam illorum, nuptum ipsi demus. Hoc cum heram Mariam rogassent, ipsaque annuisset illis, splendidas huic puellae nuptias paraverunt, et moerore in laetitiam planctuque in tripudium commutato gaudere laetari exsultare et canere coeperunt, ob magnam laetitiam splendidissimo vestitu et mundo ornatae. Deinde carmina et laudes recitare ac dicere coeperunt: O Iesu fili Davidis, qui moerorem in gaudium et lamenta in laetitiam convertis. Manseruntque ibi Iosephus et Maria decem dies. Deinde profecti sunt, magnis honoribus ab his hominibus affecti, qui illis valedixerunt, et a valedicendo reverterunt flentes, maxime ista puella.

Caput XXIII.

Hinc digressi cum in terram desertam pervenissent eamque latrociniis infestam esse audissent, Iosephus et hera Maria regionem hanc noctu traiicere cogitarunt. At inter eundum ecce duos in via latrones conspiciunt cubantes, et cum illis multitudinem latronum qui illorum socii erant itidem

---

XXII. *salutari interventu:* ita Fl. pro *benedictione,* quod erat apud Sik. *tripudium:* ita Fl.; Sik. verterat *risum.*

dormientium. Erant autem duo isti latrones, in quos inciderant, Titus et Dumachus. Dixit igitur Titus Dumacho: Rogo te ut istos sinas abire libere, atque ita ut socii nostri eos non animadvertant. Recusante autem Dumacho rursus Titus: Cape tibi, inquit, a me quadraginta drachmas, et pignus habe hocce. Simul zonam qua cinctus erat ei porrexit, ut ne hisceret neve loqueretur. Vidensque domina hera Maria hunc latronem ipsis benefecisse, ait illi: Dominus deus te dextra sua sustentabit et remissionem peccatorum tibi largietur. Dominus autem Iesus respondit et dixit matri suae: Post triginta annos, o mater, crucifigent me Iudaei Hierosolymae, et duo isti latrones mecum una in crucem tollentur, Titus ad dextram meam et Dumachus ad sinistram, et post illum diem praecedet me Titus in paradisum. Cumque dixisset illa: Avertat hoc a te deus, mi fili, abierunt illinc ad urbem idolorum, quae, cum illi appropinquassent, in colles arenaceos fuit mutata.

Caput XXIV.

Hinc ad sycomorum illam digressi sunt quae hodie Matarea vocatur, et produxit dominus Iesus fontem in Matarea, in quo hera Maria subuculam eius lavit. Ex sudore autem domini Iesu, quem illa ibi sparsit, balsamum in illa regione provenit.

Caput XXV.

Inde Memphin descenderunt, visoque Pharaone triennium in Egypto substiterunt; fecitque dominus Iesus plurima in Egypto miracula, quae neque in evangelio infantiae neque in evangelio perfecto scripta reperiuntur.

Caput XXVI.

Exacto vero triennio rediit ex Egypto, et reversus est; cumque Iudaeam attigissent, timuit Iosephus illam intrare; audiens vero decessisse Herodem et Archelaum filium in locum eius successisse, timuit quidem, sed in Iudaeam abiit. Appa-

---

XXIV. *subuculam:* ita Fl. pro *tunicam.*

XXVI. *timuit quidem, sed in Iudaeam abiit:* ita Fl. pro Sikiana interpretatione *metuit et in Iudaeam abiit.*

ruitque illi angelus dei et dixit: O Iosephe, abi in urbem Nazareth atque ibi subsiste.

Mirum sane gestari sic et circumferri per regiones dominum regionum.

Caput XXVII.

Ingressi deinde urbem Bethlehemum viderunt ibi morbos multos et graves, oculos infantum infestantes, qui inde moriebantur. Aderat ibi mulier aegrotum habens filium, quem morti iam propinquum ad dominam heram Mariam adduxit, quae illam conspexit Iesum Christum lavans. Tum dixit mulier illa: O domina mea Maria, adspice filium hunc meum qui gravi dolore laborat. Et exaudiens illam hera Maria, Cape, inquit, aliquantum istius aquae qua filium meum ablui, eaque illum consperge. Accipiens ergo illa paullulum de ista aqua, prout dixerat hera Maria, filium suum ea perfudit; quo facto huius agitatio remisit, et cum paullulum dormiisset, salvus postea et sanus ex somno experrectus est. Mater de hoc gaudens rursus eum ad heram Mariam adduxit. Haec vero ei dixit: Gratias age deo, quod filium hunc tuum sanavit.

Caput XXVIII.

Erat ibidem alia mulier, vicina eius cuius filius modo convaluerat. Huius filius cum eodem morbo laboraret, iamque fere excaecati essent eius oculi, noctes et dies eiulabat. Huic sanati infantis genitrix, Quare, inquit, non defers filium tuum ad heram Mariam, sicuti ego filium meum ad illam detuli, cum morti propinquus esset? qui convaluit aqua illa qua corpus Iesu filii eius ablutum fuerat. Quae cum ex ea audivisset mulier ista, ipsa quoque abiit, acceptaque eadem aqua filium suum abluit, cuius extemplo corpus et oculi convaluerunt. Hanc quoque hera Maria, cum filium suum ad ipsam detulisset eique omnia quae evenerant aperuisset, gratias deo pro filio in valitudinem restituto agere neque cuiquam hanc rem narrare iussit.

XXVII. *quo facto - - remisit:* ita Fl. Apud Sik. et Thil. legitur *qui vehementi agitatione lassatus in soporem lapsus est.*

Caput XXIX.

Erant in eadem urbe duae feminae, unius viri uxores, quarum utrique erat filius febricitans. Harum altera Maria vocabatur, et filio eius Cleopae erat nomen. Surrexit ista et assumto filio suo dominam heram Mariam matrem Iesu adiit, oblatoque ei pulchro mantili, O domina mea Maria, inquit, accipe a me hoc mantile et pro illo da mihi unam fasciolam. Fecit hoc Maria, abiitque mater Cleopae et confectam ex illa subuculam filio suo induit. Sic sanatus est morbus eius; at filius rivalis diem obiit. Hinc orta inter illas inimicitia cum alternis hebdomadibus munia domestica obirent, instarentque quondam vices Mariae matris Cleopae, haec panem coctura furnum calefecit, et massam subactam allatura filio suo Cleopa ad furnum relicto abiit. Hunc aemula eius solum conspicata — furnus autem succenso igne aestuabat — prehendit et in furnum coniecit, ac sese inde subduxit. Rediens Maria vidensque filium suum Cleopam in medio furno iacentem ridere furnumque refrixisse, ac si nihil in eum ignis coniectum fuisset, cognovit aemulam suam illum in ignem immisisse. Extractum ergo eum ad heram dominam Mariam detulit eidemque casum eius narravit. Cui illa, Tace, inquit, neve cuiquam hanc rem narra; nam metuo tibi si eam divulgaveris. Postea aemula eius aquam haustura ad puteum processit, et conspicata Cleopam iuxta puteum ludentem neque quemquam adesse, prehensum illum in puteum deturbavit, ipsa autem domum abiit. Cum homines aquam ex puteo petituri accessissent, viderunt puerum illum in superficie aquae sedentem: itaque descenderunt eumque extraxerunt. Cepit autem eos magna admiratio istius pueri, et deum laudarunt. Tum venit mater eius sublatumque illum flens ad dominam heram Mariam detulit et dixit: O domina mea, vide quid aemula mea filio meo fecerit,

---

XXIX. *Cleopae* per totum caput: ita Fl.; Sik. et Thil. *Kaljufo.*

massam subactam - - abiit: ita Fl. Apud Sik. et Thil. est *farinam petitura, filio suo Kaljufo ad furnum relicto, foras prodibat*

neve cuiquam - - narra: haec apud Sik. et Thil. omissa erant.

ipsa - - abiit: haec omissa erant apud Sik. et Thil.

itaque descenderunt - - extraxerunt: ita Fl. Verterat Sik. *quem demissis [funibus] extrahebant*

et quomodo in puteum illum deturbaverit; fieri non potest quin eum aliquando perdat. Dixit illi hera Maria: Deus te ab ista vindicabit. Deinde cum aquam haustura ad puteum aemula processisset, pedibus fune implicatis in puteum decidit. Venerunt quidem homines ut eam extraherent, sed caput eius contusum et ossa fracta invenerunt. Sic mala morte periit, et eventum in ea habuit dictum illud: Alte puteum foderunt, sed ceciderunt in foveam quam paraverant.

Caput XXX.

Alia illic mulier geminos habebat filios qui in morbum inciderant, defunctoque altero alter animam agebat: quem sublatum mater flens ad dominam heram Mariam detulit et, O domina mea, inquit, opem mihi fer et succurre. Nam duos habui filios, quorum alterum modo sepelivi, alter vero morti propinquus est. Vide quomodo deum rogatura et oratura sim. Coepitque dicere: O domine, tu es clemens et misericors et pius: duos mihi dedisti filios, quorum alterum cum abstuleris, hunc saltem mihi relinque. Itaque hera Maria fervorem fletus eius conspiciens miserta est eius et, Pone, inquit, filium tuum in lecto filii mei eiusque vestibus ipsum contege. Cumque posuisset eum in lecto in quo Christus iacebat, iam vero vita defunctus oculos clauserat, simul atque odor vestium domini Iesu Christi illum puerum contigit, oculos aperuit magnaque voce matrem inclamans panem poposcit et acceptum suxit. Tunc mater eius, O domina Maria, inquit, nunc cognovi virtutem dei in te habitare, adeo ut filius tuus sanet homines eiusdem cum ipso naturae participes, postquam vestes eius attigerint. Hic puer sanatus is est qui in evangelio Bartholomaeus vocatur.

Caput XXXI.

Erat porro ibi mulier leprosa, quae adiens dominam heram Mariam matrem Iesu dixit: Domina mea, opem mihi

---

Alte puteum foderunt: ita Fl. pro *Puteum foderunt et alte humum egesserunt*

XXX. *iam autem vita defunctus oculos clauserat:* ita Fl. pro *modo autem oculi eius in aeternam noctem claudebantur.* Quo loco etiam Arabica verba emendavit Fl.

fer. Respondit vero hera Maria: Ecquodnam auxilium petis? aurumne an argentum? an ut corpus tuum a lepra mundetur? At rogavit mulier ista: Quis hoc mihi dare potest? Cui hera Maria, Paullulum, inquit, exspecta, donec filium meum Iesum laverim et in lecto reposuerim. Exspectavit mulier, ut Maria ei dixerat; haec autem cum Iesum in lecto posuisset, aquam qua corpus eius abluerat mulieri porrigens, Cape, inquit, aliquantum istius aquae et in corpus tuum effunde. Quod cum fecisset, extemplo mundata deum laudavit et grates ipsi egit.

Caput XXXII.

Abiit ergo postquam triduum apud illam mansit, et in urbem perveniens vidit ibi virum principem qui alius principis filiam duxerat uxorem: sed cum vidisset mulierem, conspexerat inter oculos eius signum leprae instar stellae; adeoque matrimonium dissolutum et irritum factum fuerat. Hos illa mulier in eo statu conspicata moestitia oppressos et flentes caussam ex illis fletus quaesivit. At illi, Ne, inquiunt, in statum nostrum inquire; dolorem enim nostrum nulli mortalium narrare aut alii cuiquam aperire possumus. Institit tamen illa atque ut illud sibi committerent rogavit; sese enim fortasse remedium eius indicaturam. Cum ergo monstrassent ipsi puellam et signum leprae quod inter eius oculos apparebat, hoc conspecto, Ego quoque, inquit mulier, quam hic videtis, eodem morbo laboraveram, cum alicuius negotii caussa, quod forte mihi obvenerat, Bethlehemum sum profecta. Ibi speluncam ingressa mulierem nomine Mariam vidi, cuius filius erat qui Iesus vocabatur: haec cum me leprosam vidisset, mei miserta aquam qua filii sui corpus laverat mihi porrexit. Ea corpus meum perfudi, et munda evasi. Dixerunt ergo feminae illi: Numquid, o domina, surges et nobiscum proficiscens dominam heram Mariam nobis commonstrabis? Annuente illa surrexerunt et ad dominam heram Mariam iverunt, splendida secum munera ferentes. Cumque intrassent et munera illa ipsi obtulissent, puellam istam leprosam quam adduxerant

---

XXXII. *Cum ergo monstrassent ipsi puellam - - sum profecta:* ita Fl. Verterat Sik. ita: *Cum ergo monstrarent - - et signa leprae quae - - apparebant, Ego quoque, inquit mulier, - - laboravi, et Bethlehemum negotiorum causa profecta sum*

ipsi monstrarunt. Dixit ergo hera Maria: Misericordia domini Iesu Christi descendat super vos: et paullulum aquae eius, qua corpus Iesu Christi abluerat, illis quoque porrigens hac miseram lavari iussit. Quod cum fecissent, extemplo sanata est, ipsique et omnes adstantes deum laudaverunt. Laeti ergo in urbem suam reverterunt, dominum propterea laudantes. Cum vero princeps audisset sanatam esse uxorem suam, ea in domum suam recepta secundas nuptias fecit, et pro recuperata uxoris sanitate grates deo egit.

Caput XXXIII.

Erat quoque ibi adolescentula, quae a satana affligebatur: maledictus enim ille forma ingentis draconis subinde illi apparebat eamque deglutire parabat; omnem quoque eius sanguinem exsugebat, ita ut cadaveri similis remaneret. Haec, quotiescumque ad eam accedebat, manibus super caput iunctis vociferabatur et dicebat: Vae, vae mihi, quod nemo adest qui a pessimo isto dracone me liberet. Pater autem et mater eius et omnes qui circa ipsam erant aut ipsam videbant eius sortem dolebant; et homines promiscue eam circumsistebant omnesque flebant et lamentabantur, praesertim cum ipsa fleret et diceret: O fratres mei et amici, nemone est qui ab homicida isto me liberet? Filia vero principis quae a lepra sua sanata fuerat, audiens vocem puellae istius adscendit in castelli sui tectum viditque illam manibus super caput iunctis flentem omnesque circumstantium globos pariter flentes. Rogavit igitur maritum istius daemoniacae an viveret mater uxoris ipsius. Qui cum utrumque eius parentem vivere dixisset, Matrem eius, inquit illa, ad me arcesse. Quam ut ab eo arcessitam vidit, Lymphata haec adolescentula, inquit, num filia tua est? Ita, o domina, inquit mulier illa tristis et flens, haec filia mea est. Respondit filia principis: Cela secretum meum; nam fateor tibi me fuisse leprosam, sed nunc sanavit me domina Maria, mater Iesu Christi. Quod si filiam tuam sanari vis, ea Bethlehemum abducta Mariam matrem Iesu require, et filiam tuam sanatum iri confide; ego vero confido, te filia recte valente

XXXIII. *ego vero confido te - - ad locum designatum:* ita Fl. Legitur ex Sikii interpretatione *credo enim te sanata filia laetam reversuram. Statim ab extrema parte verbi surrexit illa, et cum filia sua ad locum designatum*

laetam huc reversuram. Illa mulier simul atque orationem filiae principis audiit, confestim filiam suam secum abduxit, et ad locum designatum profecta dominam heram Mariam adiit eique filiae suae statum aperuit. Audita oratione eius hera Maria praebuit illi paullulum aquae eius qua corpus filii sui Iesu abluerat, idque eam in corpus filiae effundere iussit. Data quoque ipsi fascia ex panniculis domini Iesu, Cape, inquit, hanc fasciam eamque hosti tuo, quotiescumque illum videris, ostende. Et cum salutatione illas dimisit.

Caput XXXIV.

Cum ergo digressae ab illa in regionem suam rediissent, adessetque tempus quo satanas ille invadere eam solebat, hoc ipso tempore apparuit illi hic maledictus sub forma ingentis draconis, a quo conspecto puella timuit. Cui mater: Ne time, o filia; sine illum ad te accedere, tum fasciam quam dedit nobis domina Maria ostende ipsi, et quid futurum sit videamus. Cum igitur satanas ille draconem terribilem referens appropinquasset, corpus puellae prae timore eius inhorruit; sed simulatque fasciam istam promsit et capiti suo imposuit oculosque ea obtexit, ex ea fascia flammae et prunae emicare atque in draconem proiici coeperunt. O magnum illud miraculum, quod factum est simulatque draco fasciam domini Iesu adspexit, ex qua ignis emicabat et in caput eius atque oculos proiiciebatur. Magna ille voce exclamavit: Quid mihi tecum est, o Iesu fili Mariae? quo a te fugiam? Magno cum timore tergum vertens a puella discessit, neque unquam postea ei apparuit. Puella autem iam ab eo otium habuit et deo laudes gratiasque egit, et cum ipsa omnes qui miraculo illi interfuerant.

Caput XXXV.

Alia ibidem mulier degebat, cuius filius a satana vexabatur. Hic, Iudas nomine, quotiescumque satanas ille eum corripiebat, omnes qui ad eum appropinquabant mordebat, atque si neminem iuxta se inveniebat suas ipse manus et caetera

---

XXXIV. *Puella autem - - habuit:* ita Fl. pro *Sic puellae huic negotium facessere desiit*

membra mordebat. Audiens ergo mater huius miseri famam herae Mariae et filii eius Iesu surrexit ac filium suum Iudam secum ad dominam Mariam deduxit. Interim Iacobus et Ioses dominum Iesum infantem abduxerant, ut cum caeteris infantibus luderent; ac domo egressi consederant, et cum eis dominus Iesus. Accessit Iudas daemoniacus et ad dextram Iesu consedit; tum a satana, ut fieri solebat, infestatus dominum Iesum mordere voluit, sed non potuit, tamen latus Iesu dextrum percussit, unde hic flere coepit. Extemplo exivit ex puero illo satanas fugiens, cani rabido similis. Hic autem puer, qui Iesum percussit et ex quo satanas forma canis exivit, erat Iudas Ischariotes, qui illum Iudaeis prodidit; et idem eius latus, in quo percusserat eum Iudas, Iudaei lancea confixerunt.

Caput XXXVI.

Cum vero dominus Iesus septem aetatis suae annos complevisset, die quodam cum pueris aequalibus, i. e. qui ei aetate compares erant, versabatur. Ludebant autem in luto, unde simulacra asinorum boum avium aliorumque animalium fingebant, et sua quisque arte glorians suum opus probabat. Tunc dominus Iesus dixit pueris: Ego illa quae feci simulacra incedere iubebo. Rogatus a pueris num igitur creatoris esset filius, dominus Iesus illa incedere iussit: quae extemplo subsilire coeperunt; deinde, cum iis veniam dedisset, rursus substiterunt. Fecerat autem avium passerumque figuras, quae cum volare ipsas iuberet volabant, et cum stare iuberentur consistebant; cum autem cibum et potum eis porrigeret, edebant et bibebant. Postquam abierunt pueri et parentibus ista suis retulerunt, dixerunt illis patres ipsorum: Cavete, o filii, iterum cum eo consuescatis; est enim veneficus; fugite igitur eum et vitate, neve dehinc iterum cum eo ludite.

Caput XXXVII.

Quodam die dominus Iesus cum pueris discurrens et ludens officinam tinctoris praeteriit, cuius nomen erat Salem;

XXXVI. *ludebant autem in luto - - probabat:* ita Fl. pro Sikii interpretatione, quae sic habet: *qui ludentes varias ex luto formas fingebant, asinos, boves, volucres, et alia his similia, et unusquisque suum iactans opus super caeterorum plasmata efferre conabatur*

habebant autem in officina eius multos pannos, quos tincturus erat. Ingressus igitur dominus Iesus officinam tinctoris pannos hosce universos sumsit et in cupam caeruleo indico plenam coniecit. Salem cum venisset pannosque perditos vidisset, voce maxima clamare coepit et dominum Iesum obiurgare, dicens: Quid fecisti mihi, o fili Mariae? Me apud omnes oppidanos infamem reddidisti: quilibet enim commodum sibi colorem voluit, tu vero cum venisses omnia perdidisti. Respondit dominus Iesus: Cuiuscumque panni colorem mutari volueris, hunc ego tibi mutabo; statimque pannos ex cupa extrahere coepit, singulos eo imbutos colore quem tinctor volebat, donec omnes eduxit. Hoc miraculum atque prodigium videntes Iudaei deum laudarunt.

Caput XXXVIII.

Iosephus autem per totam urbem circumiens dominum Iesum secum ducebat, cum propter opificium eius homines illum accerserent ut portas ipsis et mulctralia et spondas et arcas conficeret; eratque cum ipso dominus Iesus quocumque ibat. Quoties ergo Iosepho aliquid operis sui sive cubito sive spithama longius aut brevius, latius vel angustius faciendum erat, dominus Iesus manum suam versus illud extendebat, quo facto tale quale volebat Iosephus fiebat, neque ipsi opus erat quicquam manu sua facere: non erat enim Iosephus artis fabrilis admodum peritus.

Caput XXXIX.

Quodam vero die accersivit illum rex Hierosolymae et, Volo, inquit, Iosephe, ut solium mihi conficias ad mensuram loci illius in quo sedere consuevi. Paruit Iosephus, et postquam statim operi manum admovit, biennium in regia mansit, donec fabricam illius solii absolvit. Cum autem illud in locum suum transferendum curasset, ab unoquoque latere duas ei spithamas a praefinita mensura deesse animadvertit. Quo viso

---

XXXVII. *me apud omnes - - reddidisti:* ita Fl. pro *et me et cives meos iniuria affecisti*

XXXVIII. *sive cubito sive spithama:* haec apud Sik. et Thil. omissa erant. *non erat enim* etc: ita Fl. pro *quia nec admodum peritus erat artis fabrilis*

rex Iosepho iratus est; Iosephus autem a rege vehementer timens noctem incoenatus peregit nec quicquam omnino gustavit. Tunc a domino Iesu rogatus quare timeret, Quia, inquit Iosephus, omne illud quod per biennium feci perdidi. Cui dominus Iesus, Ne time, inquit, neve animum abiice; sed prehende tu unum solii latus, ego alterum prehendam, ut illud corrigamus. Cumque fecisset Iosephus quemadmodum dixerat dominus Iesus, et uterque a latere suo traxisset, correctum est solium et ad iustam loci illius mensuram redactum. Quo prodigio conspecto qui aderant obstupuerunt et deum laudarunt. Ligna vero eius solii ex illis erant quae tempore Salomonis filii Davidis celebrabantur, i. e. ligna varia et multiplicia.

Caput XL.

Alio quodam die dominus Iesus in viam egressus et pueros qui ad ludendum convenerant conspicatus eos insecutus est, pueri autem se ab illo absconderunt. Dominus Iesus igitur cum ad portam domus cuiusdam venisset et stantes ibi mulieres conspexisset, eas rogavit quonam pueri illi abissent. Cumque neminem ibi adesse respondissent, iterum dominus Iesus, Hi, inquit, quos in fornace videtis, quinam sunt? Respondentibus illis haedos esse triennes, clamavit dominus Iesus dixitque: Huc exite, o haedi, ad pastorem vestrum. Tum pueri haedorum speciem habentes exierunt et circa ipsum exsultare coeperunt: quo conspecto mulieres illae admodum miratae et tremore correptae propere dominum Iesum supplices adorarunt, dicentes: O domine noster Iesu, fili Mariae, tu revera es pastor ille bonus Israelis, miserere ancillarum tuarum quae coram te stant quaeque nunquam dubitarunt: ad sanandum enim, o domine noster, venisti, non ad perdendum. Cum

---

XXXIX. *Iosephus autem a rege - - gustavit:* ita Fl. pro *et Iosephus iram regis metuens incoenatus dormiebat, cum nihil omnino gustasset*

Ligna autem illius solii etc: ita Fl. Apud Sik. et Thil. est *Fabricatum vero erat solium hoc ex ligno illo quod exstiterat tempore Salomonis, Davidis filii, ligno scilicet variis formis et figuris insignito.*

XL. *Tum pueri - - exierunt:* ita Fl.; Sik. et Thil. *Et confestim egrediebantur pueri haedis similes*

quaeque nunquam dubitarunt - - ad perdendum: ita Fl. pro *quae minime dubitant quin tu, o domine noster, ad sanandum, non vero ad perdendum veneris*

autem respondisset dominus Iesus, filios Israelis Aethiopum instar esse inter populos, dixerunt mulieres: Tu, domine, omnia nosti neque te quicquam latet; nunc vero te rogamus et a pietate tua petimus ut pueros istos servos tuos in pristinum ipsorum statum restituas. Dixit ergo dominus Iesus: Adeste, o pueri, ut abeamus et ludamus; et extemplo adstantibus hisce feminis haedi in pueros mutati sunt.

Caput XLI.

Mense autem Adar Iesus in modum regis pueros congregavit: illi vestes suas humi straverunt, ipse super eas consedit. Tum coronam ex floribus consertam capiti eius imposuerunt et cubiculariorum instar regi adstantium a dextra et sinistra coram ipso constiterunt. Quicumque autem per viam illam transibat, illum vi abstrahebant pueri dicentes: Huc ades et regem adora, deinde in via tua perge.

Caput XLII.

Interea, dum haec gerebantur, accedebant viri qui puerum gestabant. Hic enim puer ligna petiturus cum aequalibus suis in montem discesserat; ibi vero cum perdicis nidum invenisset, et manum suam ut ova exinde tolleret extendisset, serpens eum malignus ex medio nido pupugit, ita ut auxilium advocaret. Sodales cum propere accessissent, invenerunt illum in terra iacentem mortui instar; tum venerunt propinqui eius eumque in urbem referendum sustulerunt. Postquam vero pervenerant ad locum eum in quo dominus Iesus more regis residebat, caeterique pueri ministrorum instar circumstabant, pueri propere obviam processerunt ei qui a serpente morsus erat et dixerunt propinquis eius: Agite salutate regem. Sed cum propter moerorem in quo versabantur accedere nollent, pueri eos invitos vi abstraxerunt. Et cum ad dominum Iesum pervenissent, rogavit ille quare hunc puerum gestarent. Atque illis respondentibus quod serpens ipsum momordisset, dixit dominus Iesus pueris: Eamus ut serpentem illum interficiamus. Rogantibus vero parentibus pueri ut abire se sinerent,

---

XLI. *deinde in via tua perge:* ita Fl. pro *ut felix tibi iter contingat*

quod filius ipsorum in agone mortis versaretur, responderunt pueri dicentes: Annon audistis quod rex dixit: Eamus et occidamus serpentem? et vos morem ei non geretis? Et sic ipsis nolentibus lecticam retro abduxerunt. Cumque ad nidum illum pervenissent, dixit dominus Iesus pueris: Hiccine est locus serpentis? Atque illis annuentibus, serpens a domino vocatus sine mora prodiit, sese ipsi submittens. Cui ille, Abi, inquit, et omne venenum quod huic puero insinuasti exsuge. Itaque serpens iste ad puerum adrepsit et omne suum venenum exsuxit; tunc maledixit illi dominus Iesus: quo facto statim diruptus est; puer autem manu domini Iesu permulsus convaluit. Et cum flere inciperet, Noli flere, inquit dominus Iesus, mox enim meus eris discipulus. Et hic est Simon Cananites, cuius in evangelio fit mentio.

Caput XLIII.

Alio die Iosephus filium suum Iacobum lignatum miserat, et comitem se illi dominus Iesus adiunxerat. Cumque pervenissent ad locum in quo ligna erant, coepissetque Iacobus illa colligere, ecce vipera maligna illius manum momordit, ita ut vociferari et flere inciperet. Eum igitur in hoc statu cernens dominus Iesus accessit ad ipsum, locumque in quo vipera eum momorderat afflavit: quo facto extemplo sanatus est.

Caput XLIV.

Quodam die, cum dominus Iesus iterum versaretur inter pueros qui in tecto ludebant, quidam puerorum ex alto decidens confestim expiravit. Diffugientibus vero caeteris pueris dominus Iesus solus in tecto remansit. Cumque advenissent propinqui illius pueri, dixerunt domino Iesu: Tu filium nostrum ex tecto praecipitem dedisti. Illo autem id negante vociferati sunt dicentes: Filius noster mortuus est, et hic est qui eum interfecit. Quibus dominus Iesus, Ne me, inquit, infamate; quodsi mihi non creditis, agite rogemus puerum

---

XLIV. *Ne me, inquit, infamate - - agite rogemus:* ita Fl. pro Sikii interpretatione hac: *Ne me, inquit, arguite facinoris, cuius neutiquam me convincere poteritis; sed agite rogemus*

ipsum, qui veritatem in lucem producat. Tunc descendit dominus Iesus, et super mortuum stans voce magna, Zeno, inquit, Zeno, quis te de tecto praecipitavit? Tunc respondens mortuus, Domine, ait, non tu me deiecisti, sed ὁ δεῖνα me ex illo deturbavit. Et cum praecepisset dominus adstantibus ut ad verba eius attenderent, omnes qui aderant deum pro hoc miraculo laudarunt.

Caput XLV.

Iusserat aliquando hera domina Maria dominum Iesum abire et aquam ipsi ex puteo afferre. Cum ergo petitum aquam abiisset, hydria iam completa allisa et fracta est. Expandens vero dominus Iesus sudarium suum collectam aquam ad matrem suam in eo detulit, quae rem mirata est. Recondebat autem et conservabat in corde suo omnia quae videbat.

Caput XLVI.

Rursus alio die dominus Iesus ad rivum aquae versabatur cum pueris, fecerantque iterum piscinulas. Dominus autem Iesus duodecim passeres finxerat, eosque circa piscinam suam ad singula latera ternos instruxerat. Erat autem dies sabbati. Itaque accedens filius Hanani Iudaeus eosque conspiciens talia molientes, iratus et indignabundus, Itane, inquit, die sabbati figuras ex luto fingitis? Et propere accurrens piscinas eorum destruxit. Cum vero dominus Iesus manus suas super passeres quos finxerat complosisset, avolarunt illi pipientes.

Deinde filio Hanani ad Iesu quoque piscinam accedente eamque calceis conculcante, evanuit aqua eius. Dixitque illi dominus Iesus: Quemadmodum evanuit aqua ista, sic tua quoque vita evanescet. Et extemplo puer ille exaruit.

XLV. *allisa et fracta est:* ita Fl. pro *cum sursum attolleretur, fracta est*

XLVI. *fecerantque - - passeres finxerat:* ita Fl. pro *eduxeruntque per sulcos aquam ex rivo illo, piscinulas sibi construentes; feceratque dominus Iesus duodecim passeres*

iratus et indignabundus: haec apud Sik. et Thil. non expressa erant.

eamque calceis conculcante: ita Fl.; Sik. verterat *ut illam destrueret*

Caput XLVII.

Alio tempore cum vesperi dominus Iesus cum Iosepho domum reverteretur, obviam habuit puerum, qui currens ipsum tam vehementer impulit ut caderet. Cui dominus Iesus: Quemadmodum me proiecisti, ita cades neque surges. Eademque hora corruit puer et exspiravit.

Caput XLVIII.

Erat porro Hierosolymae quidam Zachaeus nomine qui pueros erudiebat. Dixit is Iosepho: Quare, o Iosephe, non adducis ad me Iesum ut litteras discat? Annuit illi Iosephus, et ad heram Mariam hoc retulit. Ad magistrum itaque illum deduxerunt; qui simulatque eum conspexit, alphabetum ipsi conscripsit et ut Aleph diceret praecepit. Et cum dixisset Aleph, magister eum Beth pronunciare iussit. Cui dominus Iesus: Dic mihi prius significationem litterae Aleph, et tum Beth pronunciabo. Cumque magister verbera ei intentaret, exposuit illi dominus Iesus significationes litterarum Aleph et Beth; item quaenam litterarum figurae essent rectae, quaenam intortae, quaenam in spiram circumductae, quae punctis insignitae, quae eisdem carentes; quare alia littera aliam praecederet; aliaque plurima enarrare coepit et elucidare quae magister ipse nec audiverat unquam nec in libro ullo legerat. Dixit porro magistro dominus Iesus: Attende ut dicam tibi. Coepitque clare et distincte recitare Aleph, Beth, Gimel, Daleth, usque ad Tau. Quod miratus magister, Hunc, inquit, puerum ante Noachum natum esse existimo; conversusque ad Iosephum, Adduxisti mihi, ait, erudiendum puerum magistris omnibus doctiorem. Herae quoque Mariae dixit: Filio huic tuo nulla institutione opus est.

Caput XLIX.

Ad alium deinde magistrum doctiorem eum deduxerunt: qui ut eum conspexit, Dic Aleph, inquit. Cumque dixisset

---

XLVIII. *intortae - - in spiram circumductae:* ita Fl. Apud Sik. est *obliquae - - duplicatae*

usque ad Tau: ita Fl. Apud Sikium est *usque ad finem alphabeti*

Aleph, magister eum Beth pronunciare iussit. Cui respondens dominus Iesus, Dic mihi, inquit, prius significationem litterae Aleph, et tum Beth pronunciabo. Hic cum sublata manu eum verberasset magister, confestim manus ipsius exaruit, et mortuus est. Tunc dixit Iosephus herae Mariae: Ab hoc tempore non sinemus eum domo exire, quoniam quisquis ipsi adversatur morte plectitur.

Caput L.

Et cum factus esset annorum duodecim, duxerunt eum Hierosolymam ad festum. Finito autem festo ipsi quidem reverterunt, sed dominus Iesus remansit in templo inter doctores et seniores et eruditos ex filiis Israelis, quos de scientiis varia interrogabat, et vicissim eis respondebat. Dixit enim illis: Messias cuius est filius? Responderunt illi: Filius Davidis. Quare ergo, inquit, in spiritu vocat illum dominum suum, cum dicit: Dixit dominus domino meo: Sede ad dextram meam, ut hostes tuos vestigiis pedum tuorum subiiciam? Rursus dixit ei princeps doctorum: Legistine libros? Et libros, inquit dominus Iesus, et ea quae in libris continentur; et explicavit libros et legem et praecepta et statuta et mysteria quae in libris prophetarum continentur, res quas nullius creaturae intellectus assequitur. Dixit ergo doctor ille: Ego hactenus talem scientiam nec consecutus sum nec audivi: quis tandem, putas, puer iste erit?

Caput LI.

Cumque adesset ibidem philosophus, astronomiae peritus, rogassetque dominum Iesum num astronomiae studuisset, respondit ei dominus Iesus exposuitque numerum sphaerarum et corporum caelestium, eorumque naturas et operationes, oppositionem, aspectum triquetrum, quadratum et sextilem, cursum directum eorundem et retrogradationem, scripula scripulorumque sexagesimas, aliaque quae ratio non assequitur.

LI. *cursum directum:* ita Fl. pro *progressionem*

scripula scr. sexagesimas: ita Fl. pro *computum denique et prognosticationem*

Caput LII.

Aderat quoque inter illos philosophos tractandarum rerum naturalium peritissimus: qui cum rogasset dominum Iesum an medicinae studuisset, respondens ille exposuit ei physica et metaphysica, hyperphysica et hypophysica, virtutes quoque corporis et humores eorundemque effectus; numerum item membrorum et ossium, venarum, arteriarum et nervorum; item effectum caloris et siccitatis, frigoris et humiditatis, quaeque ex hisce orirentur; quaenam esset operatio animae in corpus eiusque sensus et virtutes; quaenam esset operatio facultatis loquendi, irascendi, appetendi; denique coniunctionem et disiunctionem, aliaque quae nullius creaturae intellectus assequitur. Tunc surrexit philosophus ille et dominum Iesum adoravit, et, O domine, inquit, ab hoc tempore ero discipulus tuus et servus.

Caput LIII.

Dum haec et alia inter sese loquebantur, adfuit domina hera Maria, postquam ipsum quaerens triduum cum Iosepho circumivit. Videns ergo eum inter doctores sedentem perque vices ipsos rogantem et respondentem, dixit illi: Mi fili, quare ita fecisti nobis? ecce ego et pater tuus te magno cum labore quaerimus. At ille, Quare, inquit, me quaeritis? nonne scitis decere me ut in domo patris mei verser? Sed ipsi non intellexerunt verba quae eis dixerat. Tunc doctores illi rogarunt Mariam, hiccine ipsius esset filius, et annuente ipsa, O te felicem, dixerunt, Maria, quae hunc talem peperisti. Reversus autem cum eis Nazareth in omnibus rebus morem eis gerebat. Et mater eius conservabat omnia verba ista in corde suo. Dominus vero Iesus proficiebat statura et sapientia et gratia apud deum et homines.

Caput LIV.

Atque ab hoc die miracula arcana et secreta sua occulere coepit et legi operam dare, donec annum trigesimum complevit,

---

LII. *tractandarum rerum naturalium:* ita Fl. pro *medicinae et naturalis scientiae*

item effectum caloris etc: ita Fl. pro *temperamenta etiam, calidum et siccum, frigidum et humidum*

coniunctionem et disiunctionem: ita Fl. pro *congregationem et dissipationem*

LIII. *quaerimus - - quaeritis:* ita Fl. pro *quaesivimus - - quaerebatis*

quando pater publice eum ad Iordanem declaravit hac caelitus voce demissa: Hic est filius meus dilectus, in quo acquiesco; praesente spiritu sancto in forma columbae candidae.

Caput LV.

Hic est quem supplices adoramus, qui essentiam nobis et vitam dedit et ex uteris matrum nostrarum nos eduxit, qui corpus humanum propter nos assumsit nosque redemit, ut complecteretur nos aeterna misericordia, et clementiam suam ex liberalitate et beneficentia et generositate et benevolentia nobis exhiberet. Ipsi est gloria et beneficentia et potentia et imperium ab hoc tempore in sempiterna saecula. Amen.

Explicit EVANGELIUM INFANTIAE totum auxilio dei supremi, secundum ea quae in archetypo invenimus.

LV. *qui essentiam:* ita Fl. pro *quoniam essentiam*
Ipsi est gloria et beneficentia: ita Fl. pro *Ipsi sit gloria et laus*

ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΠΡΑΧΘΕΝΤΑ ΕΠΙ ΠΟΝΤΙΟΥ ΠΙΛΑΤΟΥ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ἐγὼ Ἀμανίας προτίκτωρ ἀπὸ ἐπάρχων τυγχάνων, νομομαθής, ἐκ τῶν θείων γραφῶν ἐπέγνων τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστει προσελθών, καταξιωθεὶς δὲ καὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος· ἐρευνήσας δὲ καὶ τὰ ὑπομνήματα τὰ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον πραχθέντα ἐπὶ τοῦ δεσπότου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἃ κατέθεντο οἱ Ἰουδαῖοι ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, ταῦτα εὗρον τὰ ὑπομνήματα ἐν ἑβραϊκοῖς γράμμασιν, καὶ θεοῦ εὐδοκίᾳ μεθερμήνευσα γράμμασιν ἑλληνικοῖς εἰς ἐπίγνωσιν πάντων τῶν ἐπικαλουμένων τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς

---

* Ita titulum habent FH . . G τὰ ὑπομνήματα τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ . . C ὑπομνήματα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἃ ἐπράχθησαν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου ἡγεμονεύοντος τῆς Ἰουδαίας . . Coptus *Commentarii salvatoris conscripti sub Pontio Pilato praeside* . . A ὑπομνήματα τῶν πραχθέντων εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου ἡγεμόνος συγγραφέντα ὑπὸ Νικοδήμου ἄρχοντος συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων γράμμασιν ἑβραϊκοῖς . . E ὑπομνήματα πραχθέντα (codex πραγχέντα) περὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἰουδαίας, ἅπερ αὐτὸς ὁ Πιλάτος (hoc accentu codex) ἐξέπεμψεν διὰ ἰδίας ἀναφορᾶς Αὐγούστῳ Καίσαρι ἐν τῇ Ῥώμῃ . . I ὑπόμνημα τῶν πραχθέντων παρὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ παθόντος ὑπὸ Ποντίου Πιλάτου ἐν Ἱερουσαλήμ . . D ὑπόμνημα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ [ἱστορία?] εἰς τὴν ἀποκαθήλωσιν αὐτοῦ συγγραφεῖσα παρὰ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ θεολόγου.

Prologum istum solus habet codex C; non habent ADEFGHI; hiat B. Praeterea vero invenitur etiam in Copto interprete (vide post), item in Latinorum codicibus nonnullis, quos ad Latinum vide librum.

προτίκτωρ: ita codex; Birch edidit προτεκτωρ | τυγχάνων: ipse codex cum praecedentibus coniungit. Idem post γραφῶν interpungit. | ἐπέγνων: codex ἐπέγνω (Birch επιγνω) | καταξιωθείς: codex κατηξιωθείς | κατέθεντο: sic codex, non -θοντο | εὗρον: codex ἐρῶ (Birch ειρω) | μεθερμήνευσα: sic

βασιλείας τοῦ δεσπότου ἡμῶν Φλαβίου Θεοδοσίου, ἔτους ἑπτακαιδεκάτου, καὶ Φλαβίου Οὐαλεντινιανοῦ τὸ ἕκτον, ἐν ἰνδικτιῶνι θ'.

Πάντες οὖν ὅσοι ἀναγινώσκετε καὶ μεταβάλλετε εἰς ἕτερα βιβλία, μνημονεύετέ μου καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα ἵλεώς μοι γένηται ὁ θεὸς καὶ ἰλάσηται ταῖς ἁμαρτίαις μου ἃς ἥμαρτον εἰς αὐτόν.

Εἰρήνη τοῖς ἀναγινώσκουσι καὶ τοῖς ἀκούουσι καὶ τοῖς οἰκέταις αὐτῶν. ἀμήν.

Ἐν ἔτει πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος βασιλέως Ῥωμαίων, καὶ Ἡρώδου βασιλέως τῆς Γαλιλαίας, ἐν

---

corrigendum videbatur pro μεθερμηνευσας quod in codice est | Οὐαλεντινιανοῦ: Οὐ in cod. suppletum est, νι vero omissum. | τὸ ἕκτον: codex τοῦ ἕκτον, unde Thilo τοῦ ἕκτου edidit. Videtur Valentinianus tum sextum consul fuisse dici. Ceterum numerum ἑπτακαιδεκάτου confirmat Coptus, sed pro τὸ ἕκτον habet *quintum*. Latinus vero pro priore *annum decimum octavum*, et pro Οὐαλεντινιανοῦ τὸ ἕκτον habet *Valentiniano Augusto*.

καὶ μεταβάλλετε: καί in codice excidit | καὶ εὔχεσθε: ita potius (cum Copto) scribendum videbatur quam εὔχ. καί, quemadmodum in codice est.

τ. οἰκέτ. αὐτῶν: ita scripsi quemadmodum Coptus habet *eorumque familiis universis*. Birch ex ipso codice hauserat αὐτῶν, sed Thilo ibidem recte αὐτοῦ legit, nec id („*servos dei*") reiiciendum putat.

Ita Coptus: *Ego Aenias protector eram prius Hebraeus ac legis studiosus, sed gratia salvatoris maximo suo dono me apprehendit, cognovi Christum Iesum in sacra scriptura et accessi ad eum ad credendum ei, ut dignus fierem sancto baptismate. Ante omnia conquisivi commentarios qui illis temporibus confecti erant de domino nostro Iesu Christo atque editi a Iudaeis sub Pontio Pilato. Hos lingua Hebraica scriptos inveni, volente domino nostro Iesu Christo. Ego igitur in linguam Graecam converti, imperantibus excelsis Theodosio anno septimo decimo sui consulatus et quinto Valentiniano, indictione nona.*

Quicumque legitis hunc librum et haec transfertis in alium librum, mementote mei et orate pro me Aenia minimo, ut deus misereatur mei mihique remittat peccata quae in eum patravi. Pax sit eis qui haec legerint eorumque familiis universis in saeculum. Amen.

Hanc temporis notam actibus praefigunt ACEGI, item D. Praetereunt FH. Rursus hiat B. Eandem vero etiam Coptus et Latinorum aliquot codices tenent.

Ἐν (pro eo Birch edidit Ἐγένετο) ἔτει πεντεκαιδεκάτῳ c. CGI. Eundem annum agnoscunt Clem. Alex. Strom. I. p. 407. Pott. Tertull. adv. Iud. 8. August. civ. dei 18, 54. Lactant. institutt. 4, 10. . . DE ἐν ἔτει ὀκτωκαιδεκάτῳ. Hunc annum tuentur Hieronymus et Cedrenus ex Eusebii (vide post) ut sibi videntur auctoritate . . Latinorum codd. Eins. Flor. Fabric. *in anno XVIIII.* Quem annum confirmat ni fallor Coptus, in quo ante *nono* exci-

ἔτει ἐννεακαιδεκάτῳ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, τῇ πρὸ ὀκτὼ καλανδῶν Ἀπριλλίων, ἥτις ἐστὶν εἰκὰς πέμπτη Μαρτίου, ἐν ὑπατείᾳ Ῥούφου καὶ Ῥουβελλίωνος, ἐν τῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς διακοσιοστῆς

---

disse videtur *decimo*. Accedunt versiones veteres Germanicae, Anglosaxonicae, Francogallicae. Eandem computationem pracivit Eusebius in chron. armen. II. p. 264. (cf. etiam Syncell. chronogr. p. 324. Niceph. hist. eccl. 1, 40., quamquam Hieronymus vertit XVIII., adstipulante post Cedreno, i. e. ιη' pro ιθ'.) . . A ἐν ἔτει δεκάτῳ. Item Lat. cod. Cors. In utroque excidisse videtur alter numerus . . denique Iul. Afric. (Reliq. sacr. ed. Routh. II, p. 187.) annum Tiberii XVI. tuetur. | ἡγεμονίας cum CDEGI . . A βασιλείας | βασιλέως Ῥωμαίων cum EGI, item Copto et Latino . . C καὶ βασιλ. Ῥωμ. . . A τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς . . D om | καὶ Ἡρώδου (C add τοῦ, non item AGI) βασιλέως τῆς Γαλιλαίας (cum GI et [Γαλατίας habet] C, item Copto et Latino; A τῆς Ἰουδαίας) . . D βασιλεύοντος Ἡρώδου τῆς Ἰουδαίας, E καὶ Ἡρώδου τοῦ υἱοῦ Ἡρώδου τῆς Ἰουδαίας | ἐν cum CGI, praetermittunt AE | ἔτει ἐννεακαιδ. ἐπὶ τῆς cum CGI; AE ἐνν. ἔτει τῆς . . D om ἐν ἔτει ἐνν. ἐπὶ τ. ἀ. αὐτ. | τῇ πρὸ ὀκτὼ καλανδῶν Ἀπριλλίων (haec cum G et [omisso Ἀπριλλ.] A; C τῇ ὀγδόῃ Ἀπριλλίω), ἥτις ἐστὶν εἰκὰς (ita A et G; C ἠκάδι) πέμπτη Μαρτίου (ita G, item [Μαρτίω] C; A τοῦ Μαρτίου μηνός) . . eadem apud Latinos habentur; item in Copto quamquam τῇ πρὸ usque Ἀπριλλίων non exprimit . . I tantum τῆς ὀγδόης . . DE plane om. Nostram actorum Pilati lectionem iam notarunt Epiphanius (haer. L. Quartodecim. 1. ἀπὸ τῶν ἄκτων δῆθεν Πιλάτου αὐχοῦσι τὴν ἀκρίβειαν εὑρηκέναι, ἐν οἷς ἐμφέρεται τῇ πρὸ ὀκτὼ καλανδῶν Ἀπριλλίων τὸν σωτῆρα πεπονθέναι.) et auctor (Chrysostomus?) homil. 8. in pascha (τὰ γὰρ ὑπομνήματα τὰ ὑπὸ Πιλάτου πραχθέντα καὶ τὴν προθεσμίαν περιέχει τοῦ πάσχα. ἱστορεῖται οὖν ὅτι τῇ πρὸ ὀκτὼ καλανδῶν Ἀπριλλίων ἔπαθεν ὁ σωτήρ.). Sed Epiphanius etiam testatur in aliis actorum Pilati exemplis pro *die VIII.* se invenisse *diem XV.* Eundem vero diem octavum ante Calend. April. confirmant locis laudatis Clem. Alex., Tertull., Augustinus. Contra Graecorum Menaea diem Martii XXIII. tenent, ad quos accedit Lactantius l. l. Denique Epiphan. hacr. LI. Alogor. 23. est πάσχει ὁ σωτὴρ ἐν τῷ πρὸ ιγ' καλανδῶν Ἀπριλλίων. | ἐν ὑπατείᾳ (ita A et [-τίᾳ] I, C ἐν ὑπατίου, G ἐν ἱπατίου) Ῥούφου (ita AI, G Ῥόφου, C Ἀρουφίνου, quod forte ortum ex ἐν ὑπατίουα ῥουφίνου) καὶ Ῥουβελλίωνος (AI Ῥουβελίωνος sic; G Ῥουβελιανοῦ, C Ῥουβιλεόνου) . . D ἐπὶ ὑπάτου Βικεντιανοῦ („quo nomine recentiores Graeci Romanum designant cuius proprium nomen ignorant") . . E om. Sed cum lectione nostra consentit etiam Coptus: *consulatu Rufi et Rubellionis.* Item ferc Latini, nisi quod *Rufini* pro *Rufi* habent. Praeterea cf. Epiphan. haer. LI. Alogor. 23. (ὑπατεία Ῥούφου καὶ Ῥουβελλίωνος), qui aeque ac Fasti Siculi *Rufum et Rubellionem* (Fast. Sic. *Rubellinum*) consules a consulatu *duorum Geminorum* (τῶν δύο Γεμινῶν) distinguit. Aliter Tertull. l. l. (*passio perfecta est - - consulibus Rubellio Gemino et Rufio* [Fufio?] *Gemino*). Quam Tertulliani sententiam confirmat Tacit. annal. V, 1. ubi est *Rubellio et Fufio consulibus, quorum utrique Geminus cognomentum erat.* | ἐν τῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς διακ. δευτ. (E τῆς αὐτῆς pro τ. δια. δευτ.) ὀλυμπ. cum ACGI (sed om ὀλυμπ.), item E (D haec

δευτέρας ὀλυμπιάδος, ἐπὶ ἀρχιερέως τῶν Ἰουδαίων Ἰωσήπου τοῦ Καϊάφα.

Ὅσα μετὰ τὸν σταυρὸν καὶ τὸ πάθος τοῦ κυρίου ἱστορήσας Νικόδημος παρέδωκεν τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς ἄλλοις Ἰουδαίοις· συνέταξεν δὲ ὁ αὐτὸς Νικόδημος γράμμασιν ἑβραϊκοῖς.

---

omnia om). Consentit Coptus, nisi quod δευτέρας praetermittit; item Latini. Iulio Africano pro *quarto* eiusdem Olympiadis anno placuit *secundus*, cf. Routh. Reliq. sacr. II. p. 188. Memorabile vero est mirabilem solis defectionem a Phlegonte narratam in eundem annum incidisse tradi; cf. Euseb. Chron. armen. II. p. 265. et idem in Syncelli chronogr. p. 324.: pro τῷ δὲ enim omnino τῷ δ', adstipulante Hieronymo interprete, legendum est, ita ut scripserit ex Phlegonte Eusebius τῷ δ' ἔτει τῆς σβ' ὀλυμπιάδος ἐγένετο ἔκλειψις ἡλίου μεγίστη τῶν ἐγνωρισμένων πρότερον. | ἐπί cum ADEGI, item Copt et Lat . . c καὶ ἐπί | ἀρχιερέως cum ACGI . . DE ἀρχιερέων | Ἰωσήπου (I -ίπου? non liquet) τοῦ Καϊάφα cum AI, item Ἰωσίπου (D -ίππου) καὶ Καϊάφα DG. Nec aliter (vel cum A vel cum DG faciunt) Copt (vide post) et Latt . . c nil nisi Καϊάφα . . E Ἄννα καὶ Καϊάφα. Praeterea quod AI praebent, Ἰωσ. τοῦ Καϊάφ., confirmant Ioseph. antiqq. iud. 18, 4. 3. et Euseb. hist. eccl. 1, 10, 6. testantes plenum illius pontificis nomen Ἰώσηπος ὁ Καϊάφας fuisse.

Sic Coptus: *Anno nono Tebelii Caesaris regis Romanorum, quum Herodes rex Galilaeae exordiretur annum suum nonum decimum, qui dies erat vigesimus quintus mensis Parmhoten, consulibus Rufo et Rubellione, anno quarto CCII. quam vocant olympiadis, sub Iosepho qui Caiphas erat, summo sacerdote Iudaeorum.* Praeterea de καὶ, quod sequitur in Copto ut in Graecis cdd. plerisque, Am. Peyron sic statuit ut excidisse putet *Anna eius socero.* Cf. E.

Ὅσα usque κυρίου (E Ἰησοῦ) ut CEGI, sed praem καὶ, item A (sine καὶ) sed add ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος θεοῦ. Reliqua cum CGI; pergunt enim ἱστορήσας Νικόδ. (c ἐστόρησεν Νικ. καὶ) παρέδ. τοῖς ἀρχ. (I add καὶ τοῖς γραμματεῦσιν) καὶ τ. ἄλλ. Ἰουδαίοις· συνέτ. δὲ (G om) ὁ αὐτ. Νικ. γρ. ἑβρ.: A pergit γράμμασιν ἑβρ. ἱστορήσας Νικόδ. ἔγραψε καὶ τοῖς μετέπειτα κατέλιπεν, ὧδέ πως ἔχει: E pergit ἱστόρησε Νικόδημος τὰ πεπραγμένα τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσι, συνέταξεν ὁ αὐτὸς Νικόδημος γράμμασιν ἑβραϊκοῖς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις σταυρωθέντος τοῦ Ἰησοῦ καὶ Ποντίου Πιλάτου ἡγεμονεύοντος τῆς τε Παλαιστίνης καὶ τῆς Φοινίκης . . D haec tantum habet eaque praecedentibus annexa: ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐσταυρώθη . . Coptus sic pergit: *et omnia quae evenerunt post crucifixionem et quae evenerunt domino nostro Iesu Christo, Nicodemus princeps Iudaeorum perquisivit ea. Omnia quae summi sacerdotes et reliqui Iudaei fecerunt contra salvatorem, Nicodemus, ut memoriae mandarentur, scripsit ea litteris hebraicis hoc modo* . . de Latinis ad codicem A prope accedit Fabric *quanta post crucem et passionem domini historiatus est Nicodemus litteris hebraicis.* Porro Flor (similiterque Eins et Cors) *et quanta post - Nicodemus acta a principibus sacerdotum* [et] *reliquis Iudaeis, mandavit ipse Nicodemus litteris hebraice.*

Caput I.

[1] Συμβούλιον γὰρ ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, Ἄννας καὶ Καϊάφας καὶ Σήμης καὶ Δαθαὴς καὶ Γαμαλιήλ, Ἰούδας, Λευὶς καὶ Νεφθαλείμ, Ἀλέξανδρος καὶ Ἰάειρος καὶ

I, 1. Συμβούλιον - - γραμματεῖς cum A .. FH Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις συμβούλιον ποιήσαντες οἱ Ἰουδαῖοι .. C(D)GI nil eiusmodi nominibus sequentibus praemittunt, nec magis codices Latini, nisi quod Fabric post *Annas* addit *enim*, nec Copt | Ἄννας κ. Καϊάφας (G Καΐφας) cum ACDGI, Copto et Latinis .. FH nec haec nec reliqua nomina habent | καὶ Σήμης καὶ Δαθαής cum A .. G κ. Σουμμῆ κ. Δοθαΐ, Copt *et Summis et Dothaim*, I καὶ Σουβὴλ καὶ Δωδαὴμ .. C κ. Νουμῆς κ. Δοθαή .. D Συμεών, altero omisso .. Latini plerique *et* (alii om) *Summas* (*Somne, Summe, Symeon*) *et* (alii om) *Datam* (*Dathan*); duo vero codd. Vat, item Venctus *summi sacerdotes et doctores*, item Ambr *et alii summi sacerdotes, Datam videlicet* | καὶ Γαμαλιήλ cum G et Copto; item omisso καί C, I καὶ omisso Σαμαλιήλ, item vel addito vel omisso καί Latini .. AD om | Ἰούδας: Coptus (item Ambr) *et Iudas* | Λευίς cum C (Λευής) D (Λεβίς) G, item (*Livis*) Copt (Copt et aliquot codd. Lat. praeponunt *et*) .. A Λευί, item plerique codd. Lat. (unus *Heyleb*, idque ante *Iudas* positum) | καὶ (cum A Copt et aliquot codd. Lat.; CDG alii om) Νεφθαλείμ (-λήμ, -λίμ) | Ἀλέξανδρος cum ADG Copto et Latinis plerisque (sed Vatt et Ven *Androson*) .. C om | καὶ (C Vatt om) Ἰάειρος (C Ἰάηρος, G Ἴακρος, Copt *Hierius*) cum CG Copt Ven Vatt .. A καὶ Ἕρμηλος, D καὶ Ἰώσιππος, plures Latini *et Syrus* (*Cyrus*). Codex I vero om Λευὶς κ. Νεφθ. Ἀλέξ. κ. Ἰάειρ.

In recensione B haec nomina sic leguntur: - - ἦλθον ἐκ τῶν Ἰουδαίων πρὸς αὐτοὺς (i. e. ad Annam et Caiapham) ἀρχιερεῖς Ἰούδας, Λευί, Νεφθαλείμ, Ἀλέξανδρος, Σύρος.

Ita vero D totum locum habet: Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις πρὸ ἑπτὰ ἡμερῶν τοῦ παραδοῦναι τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν παρεπέμφθησαν τῷ ἡγεμόνι Πιλάτῳ δύο λῃσταὶ ἀπὸ Ἱεριχώ, ὧν αἱ πράξεις αὐτῶν εἰσὶν τοιαῦται. τοῦ μὲν πρώτου τὸ ὄνομα Γεστάς· οὗτος γὰρ πάντας τοὺς ἐν ὁδῷ παρόντας ἀπέκτεινεν ἐν φόνῳ μαχαίρας, ἄλλους δὲ γυμνοὺς καὶ ἡμιθανεῖς ποιῶν ἀπέλυεν, καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας ἐκ τῶν σφυρῶν κατὰ κεφαλῆς ἐκρέμμα εἰς τοὺς κρεμμοὺς (sic) - - ἀπελθὼν δὲ ὁ Ἰούδας ἠσπάσατο τὸν Ἰησοῦν εἰπών· χαῖρε διδάσκαλε. τότε προσελθόντες οἱ ὄχλοι ἐκράτησαν τὸν Ἰησοῦν καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς Καϊάφαν καὶ τοὺς λοιποὺς ἀρχιερεῖς. πολλὰ οὖν καὶ δεῖνα πράξαντες τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, συμβούλιον δὲ (sic singula) ἐποίησαν Ἄννας κ. Καϊάφ. Συμεών, Ἰούδας, Λεβίς, Νεφθ. Ἀλέξ. κ. Ἰώσιππ. καὶ οἱ λοιπ. τῶν Ἰουδαίων λέγοντες ὅτι οὐκ ἔξεστιν ἡμᾶς τοῦτον ἐξετάσαι, ἀλλὰ ἀπέλθωμεν πρὸς Πιλάτον τὸν ἡγεμόνα καὶ παραδώσωμεν αὐτὸν ἐκείνῳ, κἀκεῖνος ἀνακρινεῖ αὐτόν. καὶ πορευθέντες ἀπῆλθον πρὸς Πιλ. κατηγοροῦντες τὸν Ἰησοῦν περὶ κακῶν πράξεων. λέγει αὐτοῖς Πιλάτος· εἴπατέ μοι ἱερεῖς, τί ἐστιν ἃ πράττει ὁ ἄνθρωπος οὗτος; λέγουσιν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· τοῦτον εἴδαμεν ὀνομαζόμενον υἱὸν Ἰωσὴφ τοῦ τέκτονος, καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Μαριάμ, καὶ λέγει ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ καὶ βασιλέα· οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ etc

οἱ λοιποὶ τῶν Ἰουδαίων ἦλθον πρὸς Πιλᾶτον κατηγοροῦντες τοῦ Ἰησοῦ περὶ πολλῶν πράξεων, λέγοντες· τοῦτον οἴδαμεν ὄντα υἱὸν Ἰωσὴφ τοῦ τέκτονος ἀπὸ Μαρίας γεννηθέντα, καὶ λέγει ἑαυτὸν εἶναι υἱὸν θεοῦ καὶ βασιλέα· ἀλλὰ καὶ τὰ σάββατα βεβηλοῖ, καὶ τὸν πάτριον νόμον ἡμῶν βούλεται καταλῦσαι. λέγει ὁ Πιλᾶτος· καὶ τίνα ἐστὶν ἃ πράττει καὶ βούλεται καταλῦσαι; λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· νόμον ἔχομεν ἐν σαββάτῳ μὴ θεραπεῦσαί τινα· οὗτος δὲ χωλοὺς καὶ κυρτοὺς ξηρούς τε καὶ τυφλοὺς καὶ παραλυτικοὺς κωφοὺς καὶ δαιμονιζομένους ἐθεράπευσεν ἐν σαββάτῳ ἀπὸ κακῶν πράξεων.

οἱ λοιπ. τῶν Ἰουδαίων cum CDGI Copt, item (*reliqui Iudaeorum*) Flor Eins . . A (item plerique codd. Lat.) οἱ λ. Ἰουδαῖοι | ἦλθον cum A Copto et Latinis . . CDG οἵτινες ἦλθον, I οἵτ. εἰσῆλθ. | πρὸς (I εἰς) Πιλᾶτον: solus C praem κατ' ἰδίαν | κατηγορ. τοῦ Ἰησοῦ cum A, item (*accus. dominum nostrum Iesum Christum*) Copt Vatt Ven . . CDGI multique codd. Lat. κατὰ τοῦ Ἰησοῦ κατηγορ. αὐτόν (G αὐτοῦ) | περὶ πολλ. πράξ. cum AG, item *de* (*in*) *multis* Vatt Ven . . Copt om . . CD aliique codd Lat. add κακῶν | τοῦτον: G (item Vatt Ambr) add τὸν Ἰησοῦν . . Copt *Iesum*, omisso τοῦτον | G εἴδαμεν, C ἴδαμεν | ὄντα υἱόν cum A . . G υἱόν, Latini *filium* . . C εἶναι αὐτὸν υἱόν . . D ὀνομαζόμενον υἱόν . . Copt *esse filium* | ἀπὸ Μαρίας γεννηθ. cum CG Copto et Latinis . . A καὶ Μαρίας . . D καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Μαριάμ | ἑαυτὸν εἶναι υἱὸν θεοῦ καὶ βασιλέα cum CDG, item *se esse filium dei et regem* Copt, item *se esse filium dei et regem* Eins aliique . . A υἱὸν θεοῦ ἑαυτὸν καὶ βασιλέα εἶναι | ἀλλὰ (Copt Cors om) καὶ τὰ σάββ. βεβ. cum A Copt Cors . . CDGI (item Latini) praem οὐ μόνον δὲ (plerique Latini *Et non solum*, Eins *Non solum*) τοῦτο (G om; Fabric add *dicit*) | πάτριον cum AC . . DG πατρῷον | νόμον ἡμῶν cum A Copto et Latinis . . CDG om ἡμῶν | λέγει (G et codd. aliquot Lat. add αὐτοῖς) ὁ Πιλ. καὶ (C et Latini om) τίνα (ita G et Latini; A τί) ἐστὶν ἃ (A ὃ) πράττ. καὶ βούλ. καταλ. (κ. β. κατ. cum G et Latinis plurimis; A Flor om) cum GA Vatt Ven Flor etc . . C om, item Copt (transiluere ab altero καταλῦσαι ad alterum) . . D haec om cum aliis pluribus, usque dum sequitur ἀξιοῦμεν | λέγουσιν (G Copt Latini add αὐτῷ) οἱ Ἰουδαῖοι cum AG Copt Latt . . C om | νόμον . . C καὶ γὰρ νόμον | θεραπεῦσαι cum C Copt Latt, item θεραπεύεσθαι G . . A ἐργάζεσθαι | χωλούς (*claudos*) primo loco habent ACG Copt Latt; sed in eis quae sequuntur magna est lectionis varietas: κυρτούς (*gibbosos*) et A et uterque Vaticanus secundo loco habent: ξηρούς plane non habent nisi A, contra reliqui λεπρούς varie positos addunt: κωφούς cum A etiam Coptus commemorat, non item reliqui. Secuti igitur in his sumus prae ceteris codicem A (perperam is apud Thil. dicitur χωλοῖς etc habere). Reliqui vero sic: C χωλοὺς καὶ παραλυτικοὺς καὶ τυφλοὺς καὶ κυρτοὺς καὶ λεπροὺς καὶ δαιμονιζομένους: G χωλ. κ. τυφλ. κ. κυρτ. κ. παραλυτ. κ. λεμπροὺς (sic) κ. δαιμονιζομένους: Copt *claudos et leprosos et omnes infirmos et daemoniacos et surdos et mutos:* Eins *claudos et surdos, curvos et paralyticos, caecos et leprosos et daemoniacos:* Vatt *claudos et gibbosos, caecos, paralyticos, leprosos, daemoniosos et lunaticos.* (Ceteros Latinos codd. vide ad Latinum actorum

λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· ποίων κακῶν πράξεων; λέγουσιν αὐτῷ· γόης ἐστίν, καὶ ἐν Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, καὶ πάντα αὐτῷ ὑποτάσσεται. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια, ἀλλ' ἐν θεῷ τῷ Ἀσκληπιῷ.

2 Λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Πιλάτῳ· ἀξιοῦμεν τὸ σὸν μέγεθος ὥστε αὐτὸν παραστῆναι τῷ βήματί σου καὶ ἀκουσθῆναι. καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ὁ Πιλᾶτος λέγει· εἴπατέ μοι ὅτι πῶς δύναμαι ἐγὼ ἡγεμὼν ὢν βασιλέα ἐξετάσαι; λέγουσιν αὐτῷ·

Pilati textum.) | λέγει αὐτ. ὁ Πιλ. π. κ. πράξεων; λέγ. αὐτῷ cum G Copt Latt . . AC om | γόης cum GI Latt (Copt om Γόης ἐστ. καί) . . A ὅτι γόης, C καὶ γόης | ἐν (G add τῷ) Βεελζεβ. (G Βελζεβ.) ἄρχ. τ. δαιμ. cum AG Copt Latt . . C ἐν Βελ. (omissis ἄρχ. τ. δαιμ.) | καὶ πάντα cum AG . . C κ. τὰ πά. | G om αὐτῷ | τοῦτο οὐκ ἔστ. cum AC Copt Latt . . GE οὐκ ἔστιν (ἔστι) δυνατὸν | ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ: A om πνεύματι | τὰ (cum GE; C om) δαιμόνια: A om | ἀλλ' ἐν θε. τῷ (ita A; C om) Ἀσκληπιῷ cum AC, item Flor . . Copt et multi codd. Lat. *sed in virtute (nomine) dei* . . G (item ut videtur E) om

Sic igitur totam partem primam Coptus: *Viri cognominati Annas et Caiphas et Summis et Dothaim et Gamaliel et Iudas et Libis et Nephthalim et Alexander et Hierius et ceteri etiam Iudaeorum, hi omnes adierunt Pilatum accusantes dominum nostrum Iesum Christum dicentes: Scimus Iesum esse filium Iosephi fabri natum ex Maria; hic porro dicit se esse filium dei et regem, violat sabbata legis patrum nostrorum, volens solvere legem nostram.* (Vide de h. l. quae supra notavimus.) *Dixerunt ei Iudaei: Lex nostra vetat ne quis alteri medicinam faciat die sabbati; ac Iesus claudos et leprosos et omnes infirmos et daemoniacos et surdos et mutos curat sabbato in virtute Beelzebul principe daemoniorum. Reposuit Pilatus: Quaenam sunt mala eius opera? Responderunt Iudaei: In virtute Beelzebul principis daemoniorum haec operatur, eique omnia subdita sunt. Dixit eis Pilatus: Non in spiritu immundo eiicit Iesus daemonia, sed daemonia eiiciuntur in nomine domini.*

2. τῷ Πιλάτῳ: G om | τὸ σὸν μέγεθος cum AD Copt Vatt Cors . . CGI Eins Fabric τὸ ὑμέτερον μέγεθος, item E τοῦ ὑμετέρου κράτους | ὥστε αὐτ. παραστῆναι (E παρασταθῆναι) τῷ βήμ. σου κ. ἀκουσθ. cum CGE Copt Latt . . D ὥστε αὐτ. παραστῆναι ἐπὶ τοῦ βήματός σου καὶ ἐρωτηθῆναι παρὰ σοῦ . . A ὥστε εἰσελθεῖν σε εἰς τὸ πραιτώριον καὶ ἐρωτῆσαι αὐτόν. ἦν γὰρ ὁ Ἰησοῦς μετὰ τοῦ ὄχλου ἔξω ἑστηκώς. | καὶ προσκαλ. αὐτ. ὁ Πιλ. (A προσκ. δὲ ὁ Πιλ. τοὺς Ἰουδαίους) λέγει (C add αὐτοῖς)· εἴπατέ μοι ὅτι (cum C; AEG om) πῶς δύν. ἐγὼ ἡγ. ὢν (GI om) βασιλ. ἐξετάσαι (ἐξετ. cum CEG; A ἐμαυτὸν λέγειν) cum ACEG . . D ἀπεκρίθη ὁ Πιλ. καὶ εἶπε τοῖς Ἰουδαίοις· πῶς δύνασθε τὸν βασιλέα ὑμῶν ἐξετάσαι . . Copt *Respondit Pilatus: Dicite mihi, nonne possum ego, qui sum praeses, inquirere in regem?* Item Flor Vatt *Advocans ad se Pilatus Iudaeos: Dicite mihi, quomodo possum ego dum praeses sum* (Vatt *cum sim praeses*) *regem interrogare* . . plures alii Latini codd. haec non habent, neque magis habet textus B actorum. | λέγουσιν αὐτῷ (DI add οἱ Ἰουδαῖοι)·

ἡμεῖσ οὐ λέγομεν βασιλέα αὐτὸν εἶναι, ἀλλ' αὐτὸσ ἑαυτὸν λέγει. προσκαλεσάμενοσ δὲ ὁ Πιλᾶτοσ τὸν κούρσωρα λέγει αὐτῷ· μετὰ ἐπιεικείασ ἀχθήτω ὁ Ἰησοῦσ. ἐκβὰσ δὲ ὁ κούρσωρ καὶ γνωρίσασ αὐτὸν προσεκύνησεν, καὶ λαβὼν τὸ καθάπλωμα τῆσ χειρὸσ αὐτοῦ ἥπλωσεν χαμαὶ καὶ λέγει αὐτῷ· κύριε, ὧδε περιπάτησον καὶ εἴσελθε, ὅτι καλεῖ σε ὁ ἡγεμών. ἰδόντεσ δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ὃ ἐποίησεν ὁ κούρσωρ, κατέκραξαν τοῦ Πιλάτου λέγοντεσ· διατί ὑπὸ πραίκωνοσ αὐτὸν οὐκ ἐκέλευσασ εἰσελθεῖν ἀλλ' ὑπὸ κούρσωροσ; καὶ γὰρ ὁ κούρσωρ θεασάμενοσ αὐτὸν προσεκύνησε, καὶ τὸ φακεώλιον αὐτοῦ ἥπλωσε χαμαὶ καὶ ὡσ βασιλέα αὐτὸν περιπατῆσαι πεποίηκεν.

ἡμ. οὐ λέγ. βασιλ. αὐτὸν (G αὐτ. βασ.) εἶναι (D om), ἀλλ' αὐτὸσ (G om) ἑαυτ. λέγει (D Copt om ἀλλ' usque λέγει) cum CDEG Copt Flor Vatt . . A (ex omissione eorum quae interposita sunt ortum videtur illud ἐμαυτὸν λέγειν, quod iste codex pro ἐξετάσαι habet) om. Item om codd. Lat. multi. | προσκαλ. δὲ (G τότε προσκ., CE καὶ προσκ.) ὁ Πιλ. cum CDEG Flor Eins Fabr; item Vatt *Advocans itaque Pilatus,* et Copt *Quare Pilatus accersivit* . . A προσκαλ. δὲ καί (om ὁ Πιλ.) | τὸν κούρσωρα cum AC (item FH Copt) . . EG κουρσορα, D τινὰ κούρσορα | μετὰ ἐπιεικ. ἀχθ. ὁ Ἰησ. cum ACEG, item Copt (*Huc introduc mihi Iesum blando modo*) et Latt . . D add ὧδε | ἐκβάσ cum CD . . AE ἐξελθών | γνωρίσ. αὐτὸν προσεκύνησεν cum A Eins Fabr, item addito αὐτὸν C, αὐτῷ D . . E Copt γνωρ. τὸν Ἰησοῦν προσεκ. αὐτῷ | καὶ λαβὼν cum A, item (*tollens*) Vatt Ven; D καὶ ἐκβαλὼν ∴ CE καὶ ἔλαβεν | τὸ καθάπλωμα (ita A, I καθάπλομα, C κατάπλ.) cum ACI . . DE τὸ φακεόλιον, item FH (de utroque vide ad partis huius finem) τὸ φακιόλ. Latini *fasciale* | τῆσ χειρ. αὐτοῦ cum AC . . D αὐτοῦ, FH ὃ κατεῖχεν εἰσ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, item Latini . . E ὃ κατεῖχε κατὰ τὴν τάξιν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ | ἥπλωσε χαμαί cum AD et Latinis . . FH ἥπλ. αὐτῷ χαμ., CE καὶ ἥπλωσεν αὐτὸ χαμ. | κ. λέγει (FH εἶπεν) αὐτῷ cum AFH . . C etc κ. λέγ. τῷ Ἰησοῦ | κύριε . . E add μου | ὧδε περιπ. καὶ εἴσελθε cum C Eins Fabr aliisque Latinis codd . . A Vatt add εἰσ τὸ πραιτώριον, item E ἐπὶ τοῦ βήματοσ . . D ἐνταῦθα περιπάτησον . . FH om | ὅτι cum AD Latt . . reliqui om | ὃ ἐποίησεν ὁ κούρσωρ: D add ὅτι προσεκύνησε τὸν Ἰησοῦν καὶ τὸ φακεόλιον αὐτοῦ ἥπλωσε | κατέκραξαν: A ζήλου πλησθέντεσ κατέκραζον | τοῦ Πιλάτου (C τῷ Πιλάτῳ) . . D αὐτοῦ, sed pergit ἐπὶ τὸν Πιλάτον λέγοντεσ | διατί ὑπὸ πραίκωνοσ (cod. πρέκ.) αὐτ. οὐκ ἐκέλευσασ (item E) εἰσελθ. ἀλλ' ὑπὸ κούρσωροσ cum A, item Latinis . . C διατί ὑπὸ πρεπόκονα (alii πραίκωνα) α. ο. ἐκάλεσασ ἐλθεῖν ἀλλ' ὑπὸ κούρσορα . . D διατί οὕτωσ ἐκέλευσασ αὐτὸν μετὰ τιμῆσ εἰσελθεῖν . . FH om Ἰδόντεσ δὲ - - ὑπὸ κούρσωρα | καὶ γὰρ ὁ κούρσωρ θεασάμενοσ - - περιπατῆσαι πεποίηκεν cum A. Similiter E et Latini . . C alii om

Particulam 2. ita Coptus praebet: *Dixerunt Iudaei Pilato: Rogamus magnam tuam altitudinem ut sistant eum ante tuum tribunal, eumque publice audias. Quibus ait Pilatus: Dicite mihi, nonne possum ego, qui sum praeses, inquirere in regem?*

3 Ὁ δὲ Πιλᾶτος μετακαλεσάμενος τὸν κούρσωρα λέγει αὐτῷ· τί τοῦτο ἐποίησας, καὶ ἥπλωσας τὸ φακεώλιόν σου ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐπ' αὐτῷ περιπατῆσαι πεποίηκας τὸν Ἰησοῦν; λέγει αὐτῷ ὁ κούρσωρ· κύριε ἡγεμών, ὅτε με ἀπέστειλας εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, εἶδον αὐτὸν καθήμενον ἐπὶ ὄνου, καὶ οἱ παῖδες τῶν Ἑβραίων κλάδους κατεῖχον ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν καὶ ἔκραζον, ἄλλοι δὲ ὑπεστρώννυον τὰ ἱμάτια αὐτῶν λέγοντες· σῶσον δή, ὁ ἐν τοῖς ὑψίστοις· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Responderunt ei: Nos non dicimus esse regem. Quare Pilatus accersivit cursorem eique dixit: Huc mihi introduc Iesum blando modo. Egressus cursor, cum Iesum cognovisset, adoravit eum, et sumens fasciam capitis eam supra manus suas explicavit, tum humi stravit sub pedibus Iesu eique dixit: Supra hanc incedens ingredere; te enim praeses vocat. Quum Iudaei vidissent quae cursor fecerat, exclamantes Pilato dixerunt: Cur non eum accersivisti per praeconem sed per cursorem honore eum prosecutus es? Cursor enim ut vix eum vidit, adoravit eum, tollens a capite suam fasciam, manibus cepit, expandit et stravit in terra eique dixit: Incede super hanc.

Utramque vero partem codices FH, quos passim iam adhibuimus, sic exhibent: Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις συμβούλιον ποιήσαντες οἱ Ἰουδαῖοι προσῆλθον πρὸς Πιλάτον (hoc accentu uterque codex) τὸν ἡγεμόνα, κρατοῦντες καὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ παρέδωκαν αὐτὸν αὐτῷ. ὁ δὲ ἡγεμὼν παραλαβὼν αὐτὸν ἀνακρίναι παρόντων καὶ τῶν Ἰουδαίων, ἀπέστειλεν τὸν κούρσωρα αὐτοῦ ἀγαγεῖν αὐτόν. ὁ δὲ κούρσωρ αὐτὸν θεασάμενος προσεκύνησεν αὐτόν, καὶ τὸ φακιόλιον ὃ κατεῖχεν εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἥπλωσεν αὐτῷ χαμαὶ καὶ εἶπεν αὐτῷ· κύριε, καλεῖ σε ὁ ἡγεμών.

3. μετακαλεσάμενος cum CF etc (I Μετακαλεσάμενος δὲ ὁ Πιλ.) . . A προσκαλ. | καὶ ἥπλωσας τὸ φακεώλ. - - τὸν Ἰησοῦν cum A. Similiter Ven · *et honorasti Iesum qui dicitur Christus* . . CFHI etc, item Coptus et codd. Lat. plerique om | κύριε ἡγεμών cum CDEF . . A κύριέ μου . . Latini om | ὅτε: F ὅταν | με ἀπέστ. cum A et Latinis . . C etc ἀπέστ. με | εἰς Ἱεροσόλυμα (E εἰς Ἱερουσαλήμ) cum AE . . CDFI ἐν Ἱεροσολύμοις . . Vatt *in Ierusalem*, Eins Fabr *de Ierosolyma* | πρ. τὸν (cum A; C etc om) Ἀλέξανδρον . . Vatt Ven om | CF ἴδον | καθήμενον cum AF . . C etc καθεζόμενον | ἐπὶ ὄνου (CF ὄνον) . . D ἐπὶ πώλου | κλάδους κατεῖχον (F ἐκράτουν κλάδ.) ἐν τ. χ. αὐτ. καὶ ἔκραζον cum EF . . A ἔκραζον ἑβραϊστί, κλάδους ἐν τ. χ. α. κατέχοντες, item D ἔκραζον, καὶ κατέχοντες κλάδ. ἐν τ. χ. αὐτῶν . . C ἔκραζον ὡσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος, κλάδους ἐν τ. χ. α. κατέχοντες. Similiter Eins Fabr; varie differunt alii quos ad Latinum actorum textum vide. | ἄλλοι δὲ - - λέγοντες: D haec om | σῶσον δή, ὁ ἐν τ. ὑψ. c. CFI Latt . . A ὡσαννὰ ἐν τ. ὑψ., D ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυίδ | κυρίου: D τοῦ κυρ.

Particula 3. apud Coptum sic legitur: *Tum Pilatus accersito cursore ei dixit: Cur ita fecisti? Cui cursor: Die quo me Hierosolymam misisti ad Alexandrum, vidi Iesum sedentem super asinam, et pueri Hebraeorum acclamabant manibus tenentes*

4 Κράζουσιν οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες πρὸς τὸν κούρσωρα· οἱ μὲν παῖδες τῶν Ἑβραίων ἑβραϊστὶ ἔκραζον, πόθεν δὲ σοὶ τὸ ἑλληνιστί; λέγει αὐτοῖς ὁ κούρσωρ· ἠρώτησά τινα τῶν Ἰουδαίων καὶ εἶπα· τί ἐστιν ὃ κράζουσιν ἑβραϊστί; κἀκεῖνός μοι ἑρμήνευσεν. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· πῶς δὲ ἔκραζον ἑβραϊστί; λέγουσιν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· ὡσαννὰ μεμβρονὴ βαρουχαμμᾶ ἀδοναΐ. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· καὶ τὸ ὡσαννὰ καὶ τὰ λοιπὰ τί ἑρμηνεύεται; λέγουσιν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· σῶσον δή, ὁ ἐν τοῖς ὑψίστοις· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· εἰ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε τὰς φωνὰς τὰς παρὰ τῶν παίδων λεχθείσας, τί ἥμαρτεν ὁ κούρσωρ; οἱ δὲ ἐσιώπησαν. λέγει ὁ ἡγεμὼν τῷ κούρσωρι· ἔξελθε καὶ οἵῳ βούλει τρόπῳ εἰσάγαγε αὐτόν. ἐκβὰς

---

ramos et laudibus eum extollentes; alii vero suas vestes sternebant sub eius pedibus dicentes: Serva nos qui es in excelsis, benedictus qui venit in nomine domini.

4. Κράζουσιν οἱ Ἰουδ. λέγοντες πρ. τὸν κούρσωρα (B πρὸς κούρσωροι sic) cum BF Latt . . C λέγουσιν δὲ οἱ Ἰουδ. πρ. τ. κούρσωρα (sic igitur plerumque C) . . A καὶ λέγουσιν οἱ Ἰουδ. τῷ κούρσωρι | οἱ μὲν παῖδ. τ. Ἑβρ. ἑβρ. ἔκραζον cum BCEF Latt . . A οἱ παῖδες ὡς λέγεις ἑβραϊστὶ ἔκρ. . . D om | πόθεν δὲ (B om) σοὶ τὸ ἑλληνιστί (B τὸ ἐλιμηστῆ, F τὸ ἐλημιστῆ) cum BF . . A σὺ δὲ πόθεν ἔμαθες καὶ ἑρμηνεύεις αὐτὰ ἑλληνιστί . . C (similiter E) πόθεν [δὲ σὺ (cod. ἐσοὶ) Ἕλλην (cod. ἔλλοις) ὑπάρχων ἴδες (sic; B γινώσκεις) τὸ ἑβραϊστή . . Eins *unde tibi cum sis Graecus Hebraica?* Vatt *unde tibi gentili est hoc nosse?* Similiter alii codices Latini. | τῶν Ἰουδαίων cum ABF Latt . . CD τῶν Ἑβραίων | καὶ εἶπα τί ἐστ. ὃ κράζ. ἑβρ. cum BF Eins Vatt Ven (item Fabr, sed addit *pueri* post κράζουσιν); item omisso καὶ εἶπα C . . A γέροντα· τί ἐστ. ὃ κράζ. οἱ παῖδες ἑβραϊστί . . D om | κἀκεῖν. μοι ἑρμήν. (B ἑρμ. μοι, D add πάντα) c. CFBD (omnes hi ἑρμ. non ἡρμ.) Eins Ven . . A καὶ εἶπέ μοι ὅτι τὸ ὡσαννὰ σῶσον δὴ ἑρμηνεύεται. Similiter Lat. codd. aliquot. | λέγει αὐτ. ὁ Πιλ. πῶς δὲ (C om) ἔκραζον (B ἔκραζαν sic) ἑβρ. c. BC Eins; similiterque Vatt Ven . . AD om | λέγ. αὐτ. οἱ Ἰουδ. (C om οἱ Ἰουδ., item μεμβρ. usque ἀδοναΐ) ὡσαννά· μεμβρονή· βαρουχαμμᾶ· ἀδοναΐ (i. e. fere הושיעה נא במרומים ברוך הבא [בשם] אדני). λέγει αὐτ. ὁ Πιλ. καὶ (C om, item καὶ τὰ λοιπ.) τὸ ὡσ. κ. τὰ λοιπὰ τί ἑρμην.; λέγ. αὐτῷ οἱ Ἰουδ. (C om λέγ. α. οἱ Ἰουδ.) σῶσ. δή, ὁ ἐν τ. ὑψίστοις· εὐλογη. ὁ ἐρχόμ. ἐν ὀνόμ. κυρίου (C om ὁ ἐν τοῖς usque κυρίου) cum B; item C, quocum fere faciunt codd. Lat. . . AD om | εἰ (D add οὖν) ὑμεῖς cum ABD, item Vatt Ven . . C om εἰ, item Eins Fabr | μαρτυρ. τὰς φων. τὰς (B om) παρὰ τ. π. λεχθ. cum BC, item Latt . . D μαρτ. ταῖς φωναῖς ταύταις παρὰ τ. νηπίων λεχθείσαις . . A μαρτ. καὶ συμφωνεῖτε ταῖς λεχθείσαις φωναῖς τῶν παίδων | ἐσιώπησαν: A add μὴ δυνάμενοι τῷ Πιλάτῳ ὑπὲρ τούτου ἀποκριθῆναι | λέγει ὁ ἡγεμ. τῷ κούρσ. cum CD Eins Fabr . . B Vatt Ven λέγει πάλιν ὁ Πιλάτος τῷ κούρσ. . . A καὶ λέγει τῷ κούρσ. | καὶ οἵῳ βούλ. τρόπ. (B οἵῳ τρ. βούλ., D ὡς βούλῃ) εἰσάγ. αὐτόν (αὐτόν CD Latt; B τὸν Ἰησοῦν) cum BCD Latt . . A κάλεσον τὸν Ἰησοῦν | ἐκβὰς cum BC . . ADI ἐξελθὼν | ὁ κούρσωρ: B add ἐκ

δὲ ὁ κούρσωρ ἐποίησεν τὸ σχῆμα τὸ πρῶτον καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ· κύριε, εἴσελθε· ὁ ἡγεμών σε καλεῖ.

5 Εἰσελθόντος δὲ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν σιγνοφόρων κατεχόντων τὰ σίγνα, ἐκάμφθησαν αἱ προτομαὶ τῶν σίγνων καὶ προσεκύνησαν τῷ Ἰησοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τὸ σχῆμα τῶν σίγνων, τὸ πῶς ἐκάμφθησαν καὶ προσεκύνησαν τῷ Ἰησοῦ, περισσῶς ἔκραζον κατὰ τῶν σιγνοφόρων. ὁ δὲ Πιλᾶτος λέγει πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· οὐ θαυμάζετε πῶς ἐκάμφθησαν αἱ προτομαὶ καὶ προσεκύνησαν τῷ Ἰησοῦ; λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς Πιλᾶτον·

τοῦ πραιτωρίου | τὸ σχῆμ. τὸ πρῶτ. cum c (cf. infra I, 6. ubi omnes codd. eundem accusativum habent) . . B τῷ (cod. τὸ) σχήματι τῷ πρώτῳ, Eins Fabr. *sicut et priori schemate* . . A κατὰ τὸ πρῶτον σχῆμα . . D καθὼς καὶ τὸ πρότερον, item Latt. codd. | καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ cum AB Vat Ven . . C Eins Fabr. κ. λέγ. αὐτῷ . . D καὶ ἀπλώσας τὸ φακεόλιον αὐτοῦ χαμαὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ | εἴσελθε cum ABD Latt . . C om | ὁ ἡγεμ. σε καλ. (A καλεῖ σε ὁ ἡγ.) cum CDA . . B Latt praem ὅτι

Pergit Coptus: *Iudaei tunc limis oculis intuentes clamaverunt contra cursorem: Pueri Hebraeorum Hebraice acclamabant, at tu qua tandem ratione Graecum verborum sensum intellexisti? Cursor respondit: Interrogavi hominem Iudaeum quid isti dicerent Hebraice, atque ille mihi est interpretatus. Tum Pilatus eos percontatus est: Quomodo Hebraice acclamabant? Responderunt: Clamabant Osanna. Quibus Pilatus: Quid significat Osanna? Et illi: Osanna significat „Serva nos.“ Reposuit Pilatus: Si vos testamini voces ipsas quibus a pueris vestris acclamatum est, quid peccavit cursor? Conticuerunt Iudaei. Tunc praeses dixit cursori: Egredere et quoquo modo libitum tibi erit introduc Iesum. Egressus cursor eadem peregit quae primum, dixitque Iesu: Domine mi, ingredere, te vocat praeses.*

5. καὶ τῶν σιγνοφόρων cum ACD Eins Cors . . B om καί (et habet σιγνοφόρων | κατεχόντων: B κρατούντων | ἐκάμφθησαν: E ἔκαμψαν | αἱ προτομαὶ (D προτιμαί) τῶν σίγνων cum BCDE (sed BE add ἑαυταῖς) Eins Cors . . A om τ. σίγνων | ἰδόντες δὲ - - τὸ (C om) πῶς ἐκάμφθ. (B add ἑαυταῖς) - - περισσῶς (ita BAD; C περισσοτέρως) ἔκραζ. κ. τ. σιγνοφ. (BC ubique σιγνοφ.) cum BC Eins Vatt . . A οἱ δὲ Ἰουδαῖοι περισσῶς ἔκραζον κατὰ τῶν σιγνοφόρων, ὅτι αὐτοὶ θέλοντες ἔκαμψαν τὰς προτομάς (cum prioribus οἱ δὲ - - κατὰ τ. σιγνοφ. consentiunt Ven Fabr, sed reliqua om) . . D Ἄννας δὲ καὶ Καϊάφας καὶ Ἰώσιππος οἱ τρεῖς ψευδομάρτυρες ἤρξαντο περισσῶς κράζειν κατὰ τῶν σιγνοφόρ. | ὁ δὲ Πιλ. λέγει (ita etiam Eins Fabr) . . A λέγει ὁ Πιλ. | πῶς (B τὸ πῶς) ἐκάμφθ. (C αἱ αὐταὶ ἐκάμφθ., B ἐκάμφθ. ἑαυταῖς [scriptum est αἰαῦταῖς]) αἱ προτομαὶ (cum AB; CD add τῶν σίγνων) cum ABCD; E πῶς ἑαυτὰς ἔκαμψαν αἱ προτ. τῶν σίγνων | πρὸς Πιλᾶτον: A τῷ Πιλάτῳ | εἴδομεν cum A; item *vidimus* Latt . . BC οἴδαμεν | πῶς ἔκαμψαν οἱ σιγνοφ. (σιγνωφ.) c. BC Eins (item Fabr. ut videtur) . . A π. ἔκ. τὰς προτομὰς οἱ σιγν., D π. ἔκ. οἱ σιγν. τὰ σίγνα (ita Vatt *quemadmodum inclinaverunt vultus*)| καὶ προσεκ. τῷ Ἰησοῦ . . A καὶ προσεκ. θελόντων αὐτῶν τῷ Ἰησοῦ . . D om haec usque

ἡμεῖς εἴδομεν πῶς ἔκαμψαν οἱ σιγνοφόροι καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. προσκαλεσάμενος δὲ ὁ ἡγεμὼν τοὺς σιγνοφόρους λέγει αὐτοῖς· τί οὕτως ἐποιήσατε; λέγουσιν τῷ Πιλάτῳ· ἡμεῖς ἄνδρες Ἕλληνές ἐσμεν καὶ ἱερόδουλοι, καὶ πῶς εἴχαμεν προσκυνῆσαι αὐτῷ; καὶ γὰρ κατεχόντων ἡμῶν τὰς προτομὰς ἑαυταῖς ἐκάμφθησαν καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ.

6 Λέγει ὁ Πιλᾶτος τοῖς ἀρχισυναγώγοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις τοῦ λαοῦ· ἐκλέξασθε ὑμεῖς ἄνδρας δυνατοὺς καὶ κραταιούς, καὶ αὐτοὶ κατάσχωσιν τὰ σίγνα, καὶ ἴδωμεν εἰ ἑαυτοῖς κάμπτονται. ἐπιλαβόμενοι δὲ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων ἄνδρας δώδεκα κραταιοὺς καὶ δυνατούς, ἀνὰ ἓξ ἐποίησαν κατασχεῖν τὰ σίγνα, καὶ ἐστάθησαν ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ ἡγεμόνος.

---

ad προσεκ. αὐτῷ | ὁ ἡγεμὼν cum AC Eins Fabr . . B Vatt Ven ὁ Πιλάτος | τί οὕτως cum AB Eins Fabr . . C Vatt Ven τί τοῦτο | λέγουσιν cum AB Eins . . C add αὐτοί, item *et ipsi* Vatt Ven (Fabr *signiferi*) | τῷ Πιλάτῳ . . A αὐτῷ | Ἕλλην. ἐσμ. κ. ἱερόδ. cum A Latt, item B Ἑλλ. καὶ ἱερόδ. ὄντες . . E ἐσμὲν ἱερόδουλοι . . C Ἕλληνες ὑπάρχομεν | καὶ (B om) πῶς εἴχαμεν (cum B* C, B** E εἴχομεν, A ἔχομεν. Eins Fabr *habuimus*) πρ. αὐτῷ (αὐτῷ cum AB; CE αὐτόν) | κατεχόντων (C κατέχοντας) ἡμῶν τὰς προτ. cum ACE, item B κατ. ἡμ. τὰ σίγνα | ἑαυταῖς ἐκάμφθησαν cum C, item praemisso αἱ προτομαί B . . E αὐταὶ ἑαυτὰς ἔκαμψαν . . A αὗται ὑφ' ἑαυτῶν ἐκάμφθ. | προσεκ. αὐτῷ cum AB . . C om αὐτῷ . . Vat[a] add *eum*, Eins Vat[b] *Iesum*, Fabr neutrum.

Sic Coptus partem 5. exhibet: *Quum vero Iesus ingrederetur, protomae signorum solae se incurvarunt adorantes Iesum. Ubi Iudaei viderunt factum signorum, quorum protomae adoraverant Iesum, clamaverunt contra homines gestantes signa, quasi ipsi signa inclinassent. Quibus praeses dixit: Vos demirati non estis protomas signorum solas se incurvasse adorantes Iesum, sed sublato clamore incusastis signiferos quasi eas inclinassent in obsequium Iesu? Responderunt Iudaei: Probe scimus quomodo signiferi inclinarunt signa usque eo ut adorarent Iesum. Tum praeses alloquens signiferos dixit: Itane vos fecistis? Et illi: Nos homines sumus Graeci, servi templorum, quomodo adoravissemus eum? Nos manibus stringebamus signa, eorum protomae solae se incurvarunt adorantes eum.*

6. Totam hanc partem 6. Λέγει ὁ Πιλᾶτος usque καὶ προσεκύνησ. τῷ Ἰησοῦ om I. | τοῖς ἀρχισυναγώγοις . . B add αὐτῶν | τοῦ λαοῦ cum B, item Vatt Ven (Eins *plebis ipsorum*) . . C Cors τ. λ. τῶν Ἰουδαίων . . A om | ἐκλέξασθε ὑμεῖς cum ABC . . D ὑμ. ἐκλέξ. | καὶ κραταιούς cum ABDE Vatt Eins Ven . . C Fabr om | καὶ αὐτοί cum ABCE Latt . . D οἵτινες | κατάσχωσιν cum BDE . . A κατασχέτωσαν . . C κατέχουσιν | ἑαυτοῖς cum CE, item αὐτοῖς B . . A αὗται sic . . D om | D κάμπτοντ. ἢ οὔ | οἱ πρεσβ. τ. Ἰουδ. cum BC etc Vatt Eins Fabr . . A οἱ Ἰουδαῖοι | δώδεκα (B δεκαδύο) . . A post δυνατούς pon | B δυνατ. κ. κρατ. | ἀνὰ ἓξ cum AB . . CE ἀνὰ ἓξ ἕξ. Similiter Eins *senos et senos* | κατασχεῖν cum AC . . BE κατέχειν | ἐστάθησαν cum BC etc, item Lat. codd. . . A στῆναι | ἔμπρ. τοῦ βήματος cum B (sic) C etc, item Vatt Ven . . A om τ. βήμ. (Eins

καὶ λέγει ὁ Πιλᾶτος τῷ κούρσωρι· ἔκβαλε αὐτὸν ἔξω τοῦ πραιτωρίου, καὶ εἰσάγαγε αὐτὸν πάλιν οἵῳ βούλει τρόπῳ. καὶ ἐξῆλθεν ἔξω τοῦ πραιτωρίου ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ κούρσωρ. καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Πιλᾶτος τοὺς πρώην κατέχοντας τὰς προτομὰς λέγει αὐτοῖς· ὤμοσα κατὰ τῆς σωτηρίας Καίσαρος, ὅτι ἐὰν μὴ καμφθῶσιν τὰ σίγνα εἰσιόντος τοῦ Ἰησοῦ, ἀποτεμῶ τὰς κεφαλὰς ὑμῶν. καὶ ἐκέλευσεν ὁ ἡγεμὼν ἐκ δευτέρου εἰσελθεῖν τὸν Ἰησοῦν. καὶ ἐποίησεν ὁ κούρσωρ το σχῆμα τὸ πρῶτον, καὶ πολλὰ παρεκάλεσε τὸν Ἰησοῦν ἵνα ἐπιβῇ ἐπὶ τοῦ φακεωλίου αὐτοῦ. καὶ ἐπέβη καὶ εἰσῆλθεν. εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ ἐκάμφθησαν πάλιν τὰ σίγνα καὶ προσεκύνησαν τῷ Ἰησοῦ.

Fabr *ante conspectum*) | καὶ λέγει cum BC etc .. A λέγει οὖν | ἔκβ. αὐτὸν ἔξω τ. πρ. cum BC .. A Vatt Ven Eins Fabr ἔκβ. τὸν Ἰησοῦν ἔξ. τ. πρ. .. D παραλαβὼν τὸν Ἰησοῦν ἔξελθε τοῦ πρ. | καὶ εἰσάγαγε α. π. οἵῳ βούλει (C -λῃ) τρ. cum BC Eins Fabr, item similiter Vatt Ven .. D κ. εἰσάγ. αὐτὸν ὡς βούλῃ .. A plane om | καὶ ἐξῆλθεν (CE ἐξελθὼν) - - καὶ ὁ κούρσ. (haec C om) cum B(C)E, item Eins Fabr Vatt (Ven *exeuntibus autem* etc) .. A om .. D om omnia usque dum sequitur καὶ ἐποίησεν ὁ κούρσωρ | καὶ προσκαλεσάμενος .. C om καί (item E?) | τοὺς πρώην (E τ. πρώτους τοὺς) κατέχ. τὰς προτ. cum BE Vatt Ven Fabr. Eins .. A τοὺς Ἰουδαίους τοὺς κατέχοντας τ. προτ. .. C τοὺς κατέχ. τὰς προτ. καὶ τοὺς πρώτους τῶν Ἰουδαίων | λέγει (CE καὶ λέγ.) αὐτοῖς ὤμοσα κατὰ - - ὅτι cum BCE, item Vatt Ven .. A (similiter Eins) ὤμοσεν αὐτοῖς κατὰ - - λέγων ὅτι | κατὰ τῆς σωτηρ. (A add τοῦ) Καίσ. cum AC Latt .. B κατὰ Καίσαρος | μὴ καμφθῶσιν cum B (item E?) Vatt Ven (item Fabr ut videtur) .. AC om μή, item Eins | τὰ σίγνα cum BC .. A αἱ προτομαί | εἰσιόντος cum B; A εἰσελθόντος. Item Latini .. C ἀνελθόντος | ἀποτεμῶ cum A (B ἀποτεμνῶ sic) E, item Latt .. C ἀποτέμνω | B ὑμῶν τὰς κεφ. | καὶ ἐκέλευσεν (B κελεύει) ὁ ἡγεμ. cum AB Latt .. C καὶ καθίσας ὁ ἡγεμ. ἐκέλευσεν | ἐκ δευτ. εἰσελθ. τ. Ἰησ. cum B Vatt Ven .. A εἰσελθ. ἐκ. δευτ. τ. Ἰησ. .. C Eins Fabr εἰσελθ. τ. Ἰ. ἐκ δευτ. .. E om ἐκ δευτ. | καὶ ἐποίησεν (E add πάλιν) ὁ κούρσ. .. D τότε ὁ κ. ἐποίησε | τὸ σχῆμα τὸ πρῶτον: ita h. l. ABC, item D τὸ πρότερον σχῆμα (sed Eins Fabr *eodem schemate*) | καὶ πολλά .. D καὶ ἁπλώσας τὸ φακεόλιον αὐτοῦ | παρεκάλεσεν cum ABDE .. C παρεκάλει | τὸν Ἰησοῦν cum BD, item Eins Fabr; item praemisso ὁ κούρσωρ C (similiter Vatt) .. A om | ἵνα ἐπιβῇ ἐπὶ (A om) τοῦ (C τῷ) φακεωλίου (ita A; BC φακιολ., E φακεολ. et quidem C -λίῳ) αὐτοῦ .. D ὅπως περιπατήσῃ δι' αὐτοῦ | D om κ. ἐπέβη κ. εἰσῆλθεν .. A add εἰς τὸ πραιτώριον | αὐτοῦ cum ABC .. D Latt τοῦ Ἰησοῦ | ἐκάμφθησαν πάλιν (A πάλ. ἐκάμφθ.) cum BCA .. D ἔκαμψαν. Item Latt om πάλιν. | τὰ σίγνα cum BCD; A αἱ προτομαί .. B add ἑαυτά, C ἑαυτῶν | τῷ Ἰησοῦ .. C τὸν Ἰησοῦν. Praeterea I om omnia inde a λέγει ὁ Πιλ. τοῖς ἀρχισυναγ. usque προσεκ. τῷ Ἰησοῦ.

Coptus partem 6. sic habet: *Dixit Pilatus archisynagogis et presbyteris populi: Vos ipsi eligite homines ex populo fortes et validos, qui signa manibus teneant;*

Caput II.

1 Ὁ δὲ Πιλᾶτος ἰδὼν ἔμφοβος γενόμενος ἐζήτησεν ἀναστῆναι ἀπὸ τοῦ βήματος. ἔτι δὲ αὐτοῦ ἐνθυμουμένου ἀναστῆναι, ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἔπεμψεν πρὸς αὐτὸν λέγουσα· μηδὲν σοὶ καὶ τῷ ἀνθρώπῳ τῷ δικαίῳ τούτῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον δι' αὐτὸν νυκτός. ὁ δὲ Πιλᾶτος προσκαλεσάμενος τοὺς Ἰουδαίους ἅπαντας λέγει αὐτοῖς· οἴδατε ὅτι ἡ γυνή μου θεοσεβής ἐστιν καὶ μᾶλλον ἰουδαΐζει σὺν ὑμῖν. λέγουσιν αὐτῷ· ναί, οἴδαμεν. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· ἰδοὺ ἔπεμψεν ἡ γυνή μου λέγουσα· μηδὲν σοὶ καὶ τῷ ἀνθρώπῳ τῷ δικαίῳ τούτῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον δι' αὐτὸν νυκτός. ἀποκριθέντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι λέγουσιν τῷ Πιλάτῳ· μὴ οὐκ εἴπαμέν σοι ὅτι γόης ἐστίν; ἰδοὺ ὀνειροπόλημα ἔπεμψε πρὸς τὴν γυναῖκά σου.

---

videbimus si non solae protomae se incurvent eumque adorent. Presbyteri vero Iudaeorum delegerunt duodecim homines validos: senis tenendum dederunt unum signum, alteris senis alterum, ante tribunal praesidis. Pilatus porro cursori dixit: Abducito foras Iesum, postea eum introducito quo tibi lubet modo. Egressus est e praetorio cum cursore Iesus. Tum praeses advocans eos qui prius tenuerant signa eis dixit, iurans per salutem caesaris: Si signa non se inflectant dum Iesus ingreditur eumque adorent, praecidam capita vestra. His dictis iussit Iesum iterum introduci. Cursor non secus ac prius se gessit ac rogavit Iesum ut incederet super suum linteolum. Iesus ingressus est. Cum ingrederetur, iterum signa se incurvarunt adorantia Iesum.

II, 1. ἰδών cum ABC Latt . . DE om | ἔμφοβος (A praem καί) cum ABDE . . C ἔκθαμβος | ἐζήτησεν (C ἐζήτη) cum B(C) . . A ἠθέλησεν, D ἐβούλετο . . Vatt Ven *voluit*, Eins Fabr *coepit* | ἀπὸ (A om) τοῦ βήματ. cum (A)BC Latt . . D om | ἔτι δὲ αὐτοῦ cum BC etc . . A αὐτοῦ δέ (similiter codd. Lat.) | ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἔπεμψ. πρ. αὐτ. (B πρ. τὸν ἡγεμόνα) cum BC, item codd. Latt . . A ἔπεμψ. ἡ γ. α. πρ. αὐτ., item D (et Vatt Ven) ἔπεμψεν ἡ γ. αὐτ. (D om πρὸς αὐτ.) | καὶ τῷ ἀνθ. τῷ δικ. τούτῳ cum BC Eins . . AD Vatt Ven Fabr καὶ (D om) τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ | δι' αὐτὸν νυκτός cum C et praemisso κατ' ὄναρ E . . B δι' αὐτὸν (sic) διὰ τῆς νυκτός . . A δι' αὐτὸν τῇ νυκτὶ ταύτῃ . . D σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτοῦ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ | ὁ δὲ Πιλ. προσκαλ. cum BC Vatt Ven . . A καὶ προσκαλ. . . DI Eins Fabr haec om usque ad alterum δι' αὐτὸν νυκτός | τοὺς Ἰουδαίους ἅπαντ. (E πάντ.) cum BE Hal Copt . . AC Vatt om ἅπαντ. | λέγ. αὐτοῖς cum AB Latt . . C λέγ. πρὸς αὐτούς | σὺν ὑμῖν . . E om σύν | ὁ Πιλᾶτος cum BC Vatt . . A om | ἰδοὺ ἔπ. ἡ. γ. μ. λέγουσα cum BE Vatt Copt, item post ἡ γ. μ. addito Πρόκλα C . . A αὕτη ἔπεμψε πρός με λέγ. | A μηδὲν σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ, item Vatt Ven | νυκτός . . B διὰ τῆς νυκτός | λέγουσιν τῷ Πιλάτῳ . . A λέγ. αὐτῷ | μὴ οὐκ cum BC (Eins Fabr *Numquid non*) . . A μὴ οὖν . . DE om μή | ADI εἴπομεν | γόης (cum BCEI; A πλάνος, D μάγος, Eins

2 Ὁ δὲ Πιλᾶτος προσκαλεσάμενος τὸν Ἰησοῦν λέγει αὐτῷ· τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; οὐδὲν λαλεῖς; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη· εἰ μὴ εἶχον ἐξουσίαν, οὐδὲν ἂν ἐλαλοῦσαν· εἷς γὰρ ἕκαστος ἐξουσίαν ἔχει τοῦ στόματος αὐτοῦ λαλεῖν ἀγαθά τε καὶ πονηρά· αὐτοὶ ὄψονται.

3 Ἀποκριθέντες δὲ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ· τί ἡμεῖς ὀψόμεθα; πρῶτον ὅτι ἐκ πορνείας γεγέννησαι· δεύτερον ὅτι ἡ σὴ γέννησις ἐν Βηθλεὲμ νηπίων ἀναίρεσις

Fabr *maleficus*, Vatt Ven *magus*) ἐστίν cum AB Latt . . CDE add καὶ ἐν (E add τῷ) Βεελζεβοὺλ (CD Βελζ.) ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια (CI om ἐκβ. τ. δαιμ.) καὶ (C τὰ, I ταῦτα) πάντα αὐτῷ ὑποτάσσεται (D om καὶ πά. α. ὑποτ.) | ἰδοὺ (B add ὅτι καί) ὀνειροπόλημα (sic enim [cf. Clem. Alex. p. 849.] omnino restituendum videtur pro ὀνηρόπομα, quod in eod. B est; C habet ὀνειρόπεμπτα, E ὄνειρον πεταπόν, I ὀνηροπέμψας (sic, et sequitur ἔπεμψε), D om; Vat Ven *somniorum fantasma*, Eins Fabr *somnium*) ἔπεμψε (D add καὶ) πρὸς τὴν γυναῖκά σου cum BCDE Latt . . A solus καὶ ὀνείρατα πέμπει.

Ita Coptus: *Quod ubi vidit Pilatus, timuit, iamque quaerebat surgere e tribunali. Dum hoc secum cogitabat, eius uxor misit ad eum dicens: Expedi te ab hoc homine iusto, magnos enim dolores experta sum hac nocte de eo somnians. Tunc Pilatus accivit Iudaeos omnes eisque dixit: Scitis uxorem meam piam esse in deum atque adhaerentem sectae Iudaeorum non secus ac vos. Responderunt: Probe novimus. Dixit eis Pilatus: Ecce uxor mea misit ad me dicens: Expedi te ab hoc homine iusto, magnos enim dolores experta sum hac nocte propter eum in somnio. Responderunt Iudaei Pilato: Nonne diximus tibi eum esse magum? Ecce uxori tuae immisit somnium.*

2. Ὁ δὲ Πιλ. (D Τότε ὁ Πιλ., I om Πιλ.) προσκ. τ. Ἰησ. λέγ. αὐτῷ cum BCDI, item fere Latt . . A Ὁ δὲ Πιλ. λέγει τῷ Ἰησοῦ | τί οὗτοί (B τί οὗτι, D τοιοῦτι, unde Thi edidit τοιοῦτοι) σου καταμαρτ. (D σε κατ., B καταμ. σου) cum BCE, item praemisso οὐκ ἀκούεις D; tum BCE pergunt οὐδὲν λαλεῖς (C λέγεις), D καὶ οὐδὲν (sic) ἀποκρίνῃ λόγον. Item Vatt Ven *Quid est quod isti adv. te testificantur? et nihil ad eos loqueris?* Similiter Eins Cors Fabr, nisi quod e. D praeponunt *Non* (*Num*) *audis* (*audisti*) . . A τί οὐ λαλεῖς ὑπὲρ ὧν σου καταμαρτυροῦσιν | ἔφη cum AD (D ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησ.); B εἶπεν . . CEI ἀπεκρίθη, Latt *respondit* (*ei*) | εἶχον (B εἶχαν) . . A add οὗτοι | οὐδὲν (BI οὐκ) ἂν cum AB . . C etc om ἂν | ἐλαλοῦσαν cum BDE . . ACI ἐλάλουν | εἷς γὰρ (*autem*) ἕκαστος cum B, item εἰ γ. ἕκ.) E et (ἕκαστ. γάρ omisso εἷς) A; item Vatt Ven . . C (et ut videtur etiam D) om γάρ | E τοῦ ἰδίου στόματος, I τοῦ αὐτοῦ στόματος | τε καί cum AB . . CI etc om τε | αὐτοὶ ὄψ. cum ABDEI Latt . . C om

Coptus: *Pilatus compellans Iesum dixit ei: Cur istis te accusantibus tu ne verbum quidem profers? Respondit Iesus: Nisi eis data fuisset facultas, loqui non possent. Unusquisque dominus est sui oris, ut prodat bonum, prodat malum: ipsi dispiciant.*

3. οἱ πρεσβύτ. τῶν Ἰουδ. cum BDE Latt . . C οἱ πρ. τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδ. . . A οἱ Ἰουδαῖοι | BC ὀψώμεθα | πρῶτον: E add μέν | γεγέννησαι cum C etc

γέγονεν· τρίτον ὅτι ὁ πατήρ σου Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ σου Μαριὰμ ἔφυγον εἰς Αἴγυπτον διὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς παρρησίαν ἐν τῷ λαῷ.

4 Λέγουσίν τινες τῶν ἑστηκότων εὐλαβεῖς ἐκ τῶν Ἰουδαίων· ἡμεῖς οὐ λέγομεν αὐτὸν εἶναι ἐκ πορνείας, ἀλλὰ οἴδαμεν ὅτι ἐμνηστεύσατο ὁ Ἰωσὴφ τὴν Μαρίαν, καὶ οὐ γεγέννηται ἐκ πορνείας. λέγει ὁ Πιλᾶτος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους τοὺς λέγοντας εἶναι αὐτὸν ἐκ πορνείας· οὗτος ὁ λόγος ὑμῶν οὐκ ἔστιν ἀληθής, ὅτι ὅρμαστρα γέγοναν, καθὰ καὶ αὐτοὶ λέγουσιν οἱ σύνεθνοι ὑμῶν. λέγουσιν τῷ Πιλάτῳ Ἄννας καὶ Καϊάφας· ἅπαν τὸ πλῆθος

. . AB ἐγεννήθης | B δεύτερον δέ. | ἡ σὴ γέννησις (D γένεσις) c. CDI, item AB Eins Cors ἡ γέννησις (*generatio*) σου . . Ven Fabr *pro* (*in*) *nativitate tua* . . E γεννηθέντος σου | νηπίων . . A om | ἀναίρ. γέγονεν (D ἐγένετο) cum BCDE . . A ἀναίρεσιν εἰργάσατο | Μαριάμ cum A . . BCI etc Μαρία | ἔφυγ. εἰς Αἴγ. cum A Latt . . BCI etc εἰς Αἴγ. ἔφυγ. | διὰ τὸ - - παρρησίαν (cum AB Latt; C παράκλησιν, E παρουσίαν) - - λαῷ . . D om

Coptus: *Presbyteri Iudaeorum reposuerunt dicentes: Quid dispiciemus? Primo scimus te ex fornicatione genitum esse; secundo, te natum esse Betleemi, ac propter te magnum infantium numerum neci traditum esse; tertio, patrem tuum fuisse Iosephum et matrem Mariam, vos fuga contendisse in Aegyptum, quia libere in populo vivere nequibatis.*

4. τῶν ἑστηκότων cum ACE . . D ἐκ τῶν παρεστηκότων . . B ἐκ τῶν ἐπόντων (sic) | εὐλαβεῖς ἐκ (C om) τ. Ἰουδ. cum CE . . A ἐκ τῶν εὐλαβῶν Ἰουδαίων . . B Ἰουδαίων ἄνδρες εὐλαβεῖς . . D Ἰουδαίων. Ex Latinis nostram lectionem confirmant codices qui habent *quidam de adstantibus benigni* (Eins et alii *benigne*) *ex Iudaeis.* Iamvero D statim subiungit horum virorum nomina in hunc modum Λάζαρος, Ἀστέριος, Ἀντώνιος, Ἰάκωβος, Ἰωάννης, Σαμουήλ, Ζήρας, Ἰσαὰκ καὶ Φινεές, et pergit οἳ ἐμαρτύρησαν ἐπὶ βήματος Πιλάτου περὶ τοῦ Ἰησοῦ λέγοντες· ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι ἐκ πορνείας οὐ γεγέννηται, ἀλλὰ οἴδαμεν ὅτι ἐμνηστεύσατο ὁ Ἰωσὴφ τὴν Μαρίαν, καὶ οὕτως ἐτέχθη ἐκ πνεύματος ἁγίου. Ea vero quae sequuntur usque ad initium capitis V. omnia omittit. Simili ratione est codicum Vaticanorum Latina scriptura. | ἡμεῖς οὐ λέγ. αὐτ. εἶναι ἐκ πορν. (B ἐκ π. εἶν.) cum BCE, item Latt . . A ἡμεῖς οὐκ ἔχομέν τι κατ' αὐτοῦ οὐδὲ λέγομεν αὐτὸν ἐκ πορνείας | ἀλλά: A ἀλλ' | B οἴδαμεν αὐτόν, ἐμνηστεύσατο | ὁ Ἰωσήφ cum ADE . . BC om ὁ | καὶ οὐ γεγ. ἐκ πορν. cum BC Eins Ven (*non ergo* etc) . . A καὶ μόνον· οὐ γεγέννηται δὲ ἐκ πορν. . . E om | λέγει ὁ Πιλ. - - εἶναι αὐτ. (C αὐτ. εἶν.) ἐκ πορν. cum BCE Eins . . A λέγει πρὸς τοὺς λοιποὺς Ἰουδαίους | οὗτ. ὁ λόγ. - - ἀληθής cum BCE Latt . . A ἀληθές ἐστι τοῦτο τὸ ῥῆμα (est interrogatio) | ὅρμαστρα (I ὁρμαστήρια) γέγοναν (CI -νασιν) cum BCI . . E ὁρμασία γέγονεν . . A ὀνομαστήρια γέγονεν | καθὰ καὶ αὐτοί cum CE . . B καθὰ αὐτοί, A ὡς αὐτοί, I καὶ αὐτοί | λέγ. οἱ σύνεθνοι (C συνεχθοί, E συνέθνιοι) ὑμῶν cum BCE . . AI οἱ σ. ὑ. (I add τοῦτο) λέγ. | λέγουσιν τῷ - - ἅπαν (cum BE Latt; C om) τὸ πλῆθ. κράζομεν

κράζομεν καὶ οὐ πιστευόμεθα ὅτι ἐκ πορνείας γεγέννηται· οὗτοι προσήλυτοί εἰσιν καὶ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Πιλᾶτος Ἄνναν καὶ Καϊάφαν λέγει αὐτοῖς· τί ἐστιν προσήλυτοι; λέγουσιν αὐτῷ· Ἑλλήνων τέκνα ἐγεννήθησαν, καὶ νῦν γεγόνασιν Ἰουδαῖοι. λέγουσιν οἱ εἰπόντες ὅτι οὐ γεγέννηται ἐκ πορνείας, Λάζαρος, Ἀστέριος, Ἀντώνιος, Ἰάκωβος, Ἀμνής, Ζηρᾶς, Σαμουήλ, Ἰσαάκ, Φινεές, Κρίσπος, Ἀγρίππας καὶ Ἰούδας· ἡμεῖς προσήλυτοι οὐ γεγεννήμεθα, ἀλλὰ τέκνα Ἰουδαίων ἐσμὲν καὶ ἀλήθειαν λαλοῦμεν· καὶ γὰρ εἰς τὰ ὅρμαστρα Ἰωσὴφ καὶ Μαρίας παραγεγόναμεν.

(cum B, item Ven *Nos cum omni multitudine dicimus;* E κράζουσι, C Eins κράζει) cum BCE Latt, I οἱ δὲ λέγουσιν· ἅπαν τ. πλ. κράζει .. A ἀποκριθέντες δὲ Ἄννας καὶ Καϊάφ. λέγουσιν ὡς πρὸς ἅπαν τὸ πλῆθος· λέγομεν | καὶ οὐ πιστευόμεθα cum B .. CEI κ. οὐ πιστεύεις, item A sed post ὅ. ἐ. π. γεγέννηται ponit .. Latt plane om | οὗτοι cum ABE .. C αὐτοί. Praeterea B add γάρ, E Latt δέ | προσήλ. εἰσ. καὶ μαθ. αὐτ. cum C Latt .. E πρ. εἰσ. καὶ οἱ ἴδιοι μαθηταί .. B πρ. αὐτοῦ εἰσ. κ. μαθηταί .. A μαθ. αὐτοῦ εἰσὶ καὶ προσήλ. | καὶ προσκαλεσάμενος - - τί ἐστιν (cum B, item Eins Cors Ven *Quid* [Fabr *Qui*] *sunt proselyti;* CE καὶ τίς ἐστιν) προσήλυτοι (ita BI Latt; CE -λυτος) c. BCEI Latt .. A om | λέγουσιν αὐτῷ .. A οἱ δὲ λέγουσιν | Ἑλλήν. τέκνα ἐγ. κ. νῦν γεγ. Ἰουδ. cum AB Latt .. CE Ἑλλήνων τέκνα γεγόνασιν Ἰουδαῖοι, I Ἑλλ. παῖδες, καὶ γεγ. Ἰουδ. | λέγουσιν οἱ εἰπόντες cum AC Ven .. B λέγ. οἱ Ἰουδαῖοι οἱ εἰπόντες .. E οἱ ἀπεκρίθησαν εἰπόντες, I λέγ. οἱ προσήλυτοι | ὅτι οὐ γεγ. ἐκ. πορν. cum BCE .. A μὴ γεγεννῆσθαι αὐτὸν ἐκ πορνείας, I om | Λάζαρος (A ὅ τε Λάζαρ καί. Etiam B Latt Copt add καί, non item CDE) Ἀστέριος (Eins alii Copt add *et*, non Ven) Ἀντώνιος (A Ἄνταμος. B Eins Fabr Ven Copt add καί) Ἰάκωβος (B Copt add καί) Ἀμνὴς (ita B, Ἀμής A, Ἰωάννης D; *Annes* Ven, item codd. Lat. alii vel h. l. vel post *Amnes, Annes, Annas, Amenius.* EI vero Ἡσαΐας, C εἰς, sed in EIC sequitur Ἄννας. Praeterea B Ven Copt add καί) Ζηρᾶς (cum AD, item Λήρας B; CE Ἄννας. Ven *Azaras,* alii *Zaras, Zarus, Yeras, Caras.* Praeterea B Eins Fabr Copt add καί) Σαμουήλ (Ven Copt add *et*) Ἰσαὰκ (B Ἰσάκ. A h. l. Ἀγρίππας postque loco Agrippae Ἰσαάκ. Praeterea BE Eins Fabr add καί) Φινεές (B Φιναῖος. Ven add *et*) Κρίσπος (ita B; Κρίππος A, Κρίππιος C; Πρίσκος E. Ven *Crispes,* alii *Crispus,* alii *Crippus.* Praeterea B Eins Fabr add καί) Ἀγρίππας (B Ἀγύππας; A Ἰσαάκ, sed vide ante) καὶ (ita ABE Latt; CI om. D post καὶ Φινεές tria nomina reliqua omittit) Ἰούδας. In altera recensione ista nomina sic leguntur: Λάζαρος, Ἀσθάριος, Ἀντώνιος, Ἰάκωβος, Ζαρᾶς, Σαμουήλ, Ἰσαάκ, Φινεές, Κρίσπος, Δάγριππος, Ἀμεσὲ (duo codd. Εὐμεσσέ) καὶ Ἰούδας. | ἡμεῖς (C praem καί) πρ. οὐ γεγεννήμεθα (B οὐκ ἐγεννήθημεν), ἀλλὰ - - λαλοῦμεν (ita BE; C λέγομεν) cum BCE Latt, item I omissis καὶ ἀλήθ. λαλοῦμεν .. A ἡμεῖς μὲν κατ᾽ ἀλήθειαν τέκνα Ἰουδαίων ἐσμέν, καὶ τὴν ἀλήθειαν μαρτυροῦμεν καὶ λέγομεν | καὶ γὰρ ε. τ. ὅρμαστρα (I ὁρμαστήρια, CI add αὐτῶν) Ἰωσήφ

5 Προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Πιλᾶτος τοὺς δώδεκα ἄνδρας τούτους τοὺς εἰπόντας ὅτι οὐ γεγέννηται ἐκ πορνείας, λέγει αὐτοῖς· ὁρκίζω ὑμᾶς κατὰ τῆς σωτηρίας Καίσαρος, εἰ ἀληθῆ εἰσὶν ἃ εἴπατε, ὅτι οὐ γεγέννηται ἐκ πορνείας; λέγουσιν τῷ Πιλάτῳ· ἡμεῖς νόμον ἔχομεν μὴ ὀμνύειν, ὅτι ἁμαρτία ἐστίν· αὐτοὶ δὲ ὀμόσουσιν κατὰ τῆς σωτηρίας Καίσαρος ὅτι οὐκ ἔστιν καθὼς εἴπαμεν, καὶ ἔνοχοί ἐσμεν θανάτου. λέγει ὁ Πιλᾶτος πρὸς Ἄνναν καὶ Καϊάφαν· οὐδὲν ἀποκρίνεσθε πρὸς ταῦτα; λέγουσιν Ἄννας καὶ Καϊάφας πρὸς Πιλᾶτον· οἱ δώδεκα οὗτοι πιστεύονται ὅτι οὐ

καὶ (Latt om Ἴσως. καί) Μαρ. παραγεγόναμεν (BI παραγενόμεθα, E παρεγενόμεθα) cum BCEI Latt . . A ὑμεῖς δὲ φθόνῳ πολλῷ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ φερόμενοι τὴν ἀλήθειαν ὑπὸ τοῦ ψεύδους καλυφθῆναι βούλεσθε, καὶ διὰ τοῦτο ἀντιμάχεσθε ἡμῖν.

Coptus: *Nonnulli ex adstantibus probi Iudaei dixerunt: Nos non asserimus illum fuisse ex fornicatione genitum, sed scimus Iosephum sibi despondisse Mariam adeoque filium suscepisse non meretricie. Iudaeis qui asserebant Iesum ex fornicatione progenitum dixit Pilatus: Hic sermo vester haudquaquam verus est; quemadmodum contribules vestri nunc affirmant, illa desponsata fuit marito suo. Dixit Annas: Pilate, universa nostra turba clamat asserens illum ex fornicatione progenitum, tu vero fidem nobis non adhibes. Isti alienigenae sunt atque eius discipuli. Quare Pilatus eos sciscitatus est: Quid est alienigena? Reposuerunt Iudaei: Nati sunt ex Graecis atque his diebus facti sunt Iudaei. Illi vero qui negabant Iesum meretricie natum esse, atque erant Lazar et Asterius et Antonius et Iacobus et Ambias et Seras et Samuel et Isaac, Phinees et Prispus et Acrippas, Amys et Iudas, isti una voce responderunt: Nos Graeci non sumus, sed filii Iudaeorum, et sermo noster verus est; etenim etiam nos adfuimus desponsationi Iosephi et Mariae.*

5. Προσκαλ. δὲ (ita BI Latt; C Καὶ προσκ.) - - τούτους (cum CE Ven; BI Eins om) τοὺς εἰπ. - - λέγει αὐτοῖς cum BCEI Latt . . A Γνοὺς δὲ ὁ Πιλ. ὅτι ἀληθῆ εἰσὶ τὰ παρ' αὐτῶν λεγόμενα, λέγει αὐτοῖς | εἰ (A ἵνα εἴπητέ μοι εἰ) ἀληθῆ εἰσὶν (cum ABI, C ἀλήθειά ἐστιν, E ἀληθῶς ἐστίν) ἃ (cum AEI, B om, sed eo loco aliquot litteras erasas habet) εἴπατε (B add μοι; C om ἃ εἴπατε) ὅτι - - πορν. (A om ὅτι - - πορν.) . . Ven *si verum est, dicite mihi, quoniam* etc; Cors *si vere dixistis quoniam* etc. Cf. Latina. | λέγουσιν cum BCEI . . A Latt add ἐκεῖνοι | ἡμεῖς cum ABE . . CI om | ὅτι ἁμαρτία ἐστίν cum B (sed praemissum habet εἰ καί, ac si librarius aliud scripturus fuisset; cf. C) Latt Copt . . ACEI om | αὐτοὶ δὲ (cum BE Ven; A Eins om) ὀμόσουσιν (ita B; ὀμόσωσιν E; ὀμοσάτωσαν A) κατὰ τῆς σωτηρίας Καίσ. (A om κατὰ τ. σ. Κ.) ὅτι - - εἴπαμεν (AI εἴπομεν, et A pergit οὐδὲ εἰς τὰ ὀνομαστήρια παρεγένοντο sic) καὶ ἔν. ἐσμεν θανάτου (A θανάτου ἐσόμεθα) cum BEI, A; item Latt . . C εἰ καὶ ὀμόσωμεν, ἔνοχοί ἐσμεν | λέγει ὁ Πιλ. - - Καϊάφαν cum BEI Ven . . A ὁ δὲ Ἄννας καὶ Καϊάφας ἐπὶ πολὺ ἐσίγησαν. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος . . C om omnia usque dum sequitur καὶ λέγει ἑαυτὸν εἶναι υἱόν . . plures codd. Lat. om una cum seqq. οὐδὲν ἀπ. πρ. ταῦτα | λέγουσιν (I λέγει) - πρ. Πιλᾶτον . . A οἱ δὲ εἶπον | οἱ δώδεκα - - καὶ λέγει ἑαυτὸν (C αὐτὸν εἶναι, vide ante) - - πιστευό-

γεγέννηται ἐκ πορνείας· ἅπαν τὸ πλῆθος κράζομεν ὅτι ἐκ πορνείας γεγέννηται καὶ γόης ἐστὶν καὶ λέγει ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ καὶ βασιλέα, καὶ οὐ πιστευόμεθα.

6 Καὶ κελεύει ὁ Πιλᾶτος ἅπαν τὸ πλῆθος ἐξελθεῖν ἐκτὸς τῶν δώδεκα ἀνδρῶν τῶν εἰπόντων ὅτι οὐ γεγέννηται ἐκ πορνείας, καὶ τὸν Ἰησοῦν ἐκέλευσε χωρισθῆναι· καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· ποίῳ λόγῳ θέλουσιν αὐτὸν ἀποκτεῖναι; λέγουσιν τῷ Πιλάτῳ· ζῆλον ἔχουσιν, ὅτι ἐν σαββάτῳ θεραπεύει. λέγει ὁ Πιλᾶτος· περὶ καλοῦ ἔργου θέλουσιν αὐτὸν ἀποκτεῖναι; λέγουσιν αὐτῷ· ναί.

μεθα cum BE(C), item codd. Lat. aliquot . . A αὐτοῖς πιστεύεις, καὶ ἡμῖν ἀπιστεῖς ὅτι ἐκ πορν. γεγένν. καὶ ὅτι πλάνος ἐστὶ καὶ λέγει ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ καὶ βασιλέα, καὶ οὐ πιστευόμεθα. I οἱ δώδ. οὗτοι οὐ πιστεύονται ἃ λέγουσιν· τὸ γὰρ πλῆθος τοῦ λαοῦ κράζομεν - λέγει αὐτὸν εἶναι υἱὸν θ. κ. βασιλέα.

Coptus: *Advocans Pilatus homines qui dixerant Iesum non esse meretricie natum, iussit iurare per salutem Caesaris verum esse quod dixistis, eum non esse ex fornicatione genitum. Pilato responderunt Iudaei: Nos legem habemus quae omnino vetat iurare, quia peccatum est. Iurent illi per salutem Caesaris verum non esse quod nos asserimus, et nos rei sumus mortis. Dixit Pilatus Annae et Caiphae: Nullamne veritatem proferetis nihilque respondebitis ad sermones quos isti proferunt? Responderunt Pilato: Non sunt fideles hi duodecim viri, qui affirmant eum non esse ex fornicatione prognatum. Quod ad nos attinet, universa nostra turba asserit eum esse ex fornicatione natum, magum esse atque affirmantem se esse regem; nobis non credent.*

6. Καὶ (cum B Ven, alii Latini *ergo;* E Τότε; C om) κελεύει (cum B; CE ἐκέλευσεν, Latini *iubens, iussit,* I Ἐκέλευσε δὲ) ὁ Πιλᾶτος . . A Τότε ὁ Πιλ. θυμοῦ μεγάλου πλησθεὶς ἐκέλευσε | ἅπαν (A om) τὸ πλῆθος (A add ἔξω) ἐξελθεῖν | ἐκτὸς τῶν (C ἐκ τούτων) δώδεκ. (I om) ἀνδρῶν - - χωρισθῆναι (cum CEI Latt; B ἐξελθεῖν) καὶ λέγ. α. ὁ Πιλ. (Latini praeter Ven om ὁ Πιλ.) cum BCEI Latt . . A καταλείψας δὲ μόνους τοὺς δώδεκα τοὺς εἰπόντας μὴ γεγεννῆσθαι τὸν Ἰησοῦν ἐκ πορνείας, καὶ διαστήσας τὸν Ἰησοῦν ἀπ' αὐτῶν λέγει αὐτοῖς | ποίῳ (A praem εἴπατέ μοι) λόγ. θέλουσιν (A θέλωσιν) αὐτ. ἀποκτ. cum (A)CE Latt . . B περὶ ποίου ἔργου βούλονται αὐτ. ἀποκτ. | λέγουσιν (A add οἱ δεκαδύο) τῷ Πιλάτῳ cum ABI Copt . . CE item Latt λέγουσιν αὐτῷ | ζῆλον (A add μέγαν) ἔχουσιν . . B om | ὅτι ἐν σαββ. θεραπεύει . . A add τοὺς προσερχομένους αὐτῷ | λέγει (B add αὐτοῖς) ὁ Πιλ. | περὶ καλοῦ (cum BCI Latt; E add οὖν) ἔργου . . A διὰ καλὸν ἔργον | θέλουσιν αὐτὸν (B add λοιπὸν) ἀποκτεῖναι (A ἀπ. αὐτ.); λέγουσιν (ita EI Eins Fabr; B praem καί, A οἱ δὲ) αὐτῷ (A om) ναί (A add διὰ καλόν) . . C haec omnia male om; Copt Ven om λέγουσιν αὐτ. ναί.

Pergit Coptus: *Imperavit Pilatus ut universa turba egrederetur, praeter hos duodecim qui testati fuerant Iesum non fuisse ex fornicatione genitum; imperavit etiam ut Iesus discederet. Tunc eis dixit: Qua causa permoti volunt eum truci-*

Caput III.

¹ Καὶ θυμοῦ πλησθεὶς ὁ Πιλᾶτος ἐξῆλθεν ἔξω τοῦ πραιτωρίου καὶ λέγει αὐτοῖς· μάρτυρα ἔχω τὸν ἥλιον ὅτι οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. ἀπεκρίθησαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπαν τῷ ἡγεμόνι· εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιός, οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν. εἶπεν δὲ ὁ Πιλᾶτος· λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. εἶπαν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Πιλάτῳ· ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα. εἶπεν ὁ Πιλᾶτος· ὑμῖν εἶπεν ὁ θεὸς μὴ ἀποκτεῖναι, ἀλλ' ἐμοί;

² Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς τὸ πραιτώριον ὁ Πιλᾶτος καὶ ἐφώνησεν τὸν Ἰησοῦν κατ' ἰδίαν καὶ εἶπεν αὐτῷ· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς τῷ Πιλάτῳ· ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ ἐμοῦ; ἀπεκρίθη ὁ Πιλᾶτος

---

dare? Responderunt Pilato: Quia zelotypi criminantur eum medicinam facere die sabbati. Quibus Pilatus: Propter bonum hoc opus volunt eum morti tradere?

III, 1. Καὶ θυμοῦ cum BC .. A Θυμοῦ δέ .. BI Ven Τότε θυμοῦ .. Eins Θυμοῦ | λέγει αὐτοῖς cum BCE Ven Eins .. A Fabr. λέγ. τοῖς Ἰουδαίοις | B οὔτε μίαν | τούτῳ .. A add καὶ τί βούλεσθε αὐτὸν ἀποκτανθῆναι | καὶ εἶπαν (ita B; C κ. εἶπον; A Ven Fabr [non Eins] plane om) τῷ ἡγεμόνι (cum AC Eins Ven; B Fabr τῷ Πιλάτῳ) .. E om | B παρεδώκ. σοι αὐτ. | εἶπεν δέ cum ACE .. B Latt εἶπεν δὲ αὐτοῖς | B om ὑμεῖς καὶ κατὰ - - κρίν. αὐτὸν | εἶπαν (ita BC) οἱ Ἰουδ. τῷ Πιλάτῳ .. A λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι (etiam Ven om τ. Πιλ.), I εἶπον δὲ αὐτῷ οἱ Ἰουδ. | ἡμῖν (A post ἔξεστ.) οὐκ ἔξεστιν (C ἔστιν) | εἶπεν ὁ Πιλ. (ita B; Ven *dicit illis Pilatus;* C εἶπ. δὲ ὁ Πιλ. πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, Eins *dicit Pil. Iudaeis*) ὑμῖν (C οὐχ ὑμῖν) εἶπ. ὁ θε. μὴ (C τοῦ) ἀπ., ἀλλ' ἐμοί c. BCE Latt .. I εἶπεν δὲ ὁ Πιλ. οὐχ ὑμῖν δέδωκεν ὁ θε. ἀποκτεῖναι, ἀλλ' ἐμοί .. A om

Coptus III, 1. sic: *Indignatus Pilatus egreditur e praetorio dicens eis: Sol testis est me nullam in hoc homine culpam invenire. Praesidi responderunt Iudaei: Si male non fecisset, non traderemus eum tibi. Et Pilatus: Accipite eum vos eumque iudicate secundum legem vestram. Responderunt Iudaei: Nobis non licet condemnare quemquam. Quibus Pilatus: Deus vobis dixit: Nolite interficere, sed ego.*

2. Καὶ εἰσῆλθεν (ita AB Fabr; CI Ven Eins εἰσελθὼν) πάλιν (CI post πραιτώριον, A om) εἰς τὸ πρ. ὁ Πιλ. (I om) καὶ (CI Ven Eins om) ἐφώνησεν (ita ACI; B ἐκάλεσεν) τ. Ἰ. κατ' (B καθ') ἰδ. κ. εἶπ. αὐτῷ (I om αὐ.) .. E καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τοῦ βήματος εἰσῆλθεν εἰς τὸ πρ. παραλαβὼν καὶ τὸν Ἰησοῦν· καὶ λαβὼν αὐτὸν κατ' ἰδ. εἶπεν αὐτῷ | ὁ βασιλεύς. ABEI .. C om ὁ | ἀπεκρίθη ὁ Ἰησ. τῷ Πιλ. c. CEI Ven, etiam Eins Fabr; item B additis his: καὶ λέγει αὐτῷ . A ἀπεκρ. αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς | ἀφ' ἑαυτοῦ cum BCEI .. A ἀπὸ σεαυτοῦ | σύ c. ABI .. C (et ut videtur E) om | λέγεις c. A (ante τοῦτο) BEI .. C λαλεῖς | σοι εἶπον c. ACEI .. B εἶπασίν σοι | ἀπεκρίθη ὁ Πιλ. πρ. τ. Ἰησοῦν c. B, I Ven om πρ. τ. Ἰησ. (Eins *respondens Pil. dixit ad Iesum*) .. C ἀπ. ὁ Π. πρ. τ. θεὸν καὶ εἶπεν

πρὸς τὸν Ἰησοῦν· μήτι κἀγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί· τί ἐποίησας; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· εἰ γὰρ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμή, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις· νυνὶ δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν. εἶπεν αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος· οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ· εἰς τοῦτο γὰρ γεγέννημαι καὶ ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούσῃ μου τῆς φωνῆς. λέγει αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος· τί ἐστιν ἀλήθεια; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀλήθεια ἐξ οὐρανοῦ. λέγει ὁ Πιλᾶτος· ἐπὶ γῆς ἀλήθεια οὐκ ἔστιν; λέγει ὁ Ἰησοῦς τῷ Πιλάτῳ· ὁρᾷς, οἱ τὴν ἀλήθειαν λέγοντες πῶς κρίνονται ἀπὸ τῶν ἐχόντων τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ γῆς.

αὐτῷ . . A ἀπεκρ. ὁ Πιλ. καὶ εἶπε . . E λέγει αὐτῷ ὁ Πιλ. | μήτι . . E μή | κἀγώ cum BE . . ACI ἐγώ (I μήτι Ἰου. εἰμ. ἐγώ) | ἀπεκρ. Ἰησ. cum CE . . ABI ἀπεκρ. ὁ Ἰησ., et BI add καὶ εἶπεν | εἰ γάρ cum CEI . . AB Latt om γάρ | ἡ (C om) βασ. ἡ ἐμή h. l. cum BEI Latt . . C post εἰ γάρ . . A om | ἂν οἱ ἐμοί cum AEI . . B οἱ ἐμ. ἄν . . C om ἄν | νυνὶ (A νῦν) δέ cum ACE Ven Eins Fabr . . BI Cors νῦν οὖν | εἶπεν (A λέγει) α. ὁ Πιλ. cum AB Latt . . CI (et E?) praem καί | ἀπεκρίθη αὐτῷ (I om) ὁ Ἰησοῦς . . A male om | εἰμὶ ἐγώ· εἰς τοῦτο γὰρ (I add καὶ) γεγένν. καὶ ἐλήλυθα cum CEI (item Ven *sum ego. Ego enim in hoc* etc) . . A εἰμί· ἐγὼ γὰρ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα καὶ εἰς τοῦτο γεγένν. . . B (item codd. Lat. vel omissis vel additis εἰς τ. κόσμ.) εἰμὶ ἐγώ. λέγει ὁ Ἰησοῦς τῷ Πιλάτῳ πάλιν· ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγένν. καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον | ἵνα πᾶς cum BCEI . . A Latt ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ, ἵνα πᾶς (Latt *et* [Ven om] *omnis - audit - -*) | ἀκούσῃ (B -σει) cum AB . . CE ἀκούῃ, I ἀκούει | B τῆς φων. μου | λέγει αὐτῷ (c. BCEI, A om, Ven *autem*) ὁ Πιλ. | ἀλήθεια: ita etiam A, absque articulo | λέγει αὐτῷ (Latt om) ὁ Ἰησ. ἀλήθ. (I ἡ ἀλ.) ἐξ οὐρ. (EI add ἐστίν, item Latt). λέγει (E add αὐτῷ) ὁ Πιλ. ἐπὶ (E add τῆς) γῆς (I add οὖν) ἀλ. οὐκ ἔστιν (I οὐκ ἔ. ἀ.) cum BEI Eins Fabr Cors, similiterque Ven . . AC om | λέγει ὁ Ἰ. τῷ Πιλ. (AI Ven om τῷ Πιλ.) ὁρᾷς (E ἄρα. AE Ven add ὅτι) οἱ τ. ἀλ. λέγ. πῶς (ita B Eins, I ante οἱ pon, AE Ven om) κρίν. ἀπὸ (E παρὰ, I ὑπὸ) τ. ἐχόντ. τ. ἐξ. ἐπὶ (EI add τῆς) γῆς (ἀπὸ - γῆς cum BEI Eins Ven; Lat. reliquos vide ad Latina; A vero ὑπὸ τῆς τῶν ἀρχόντων ἐξουσίας ἐπὶ τῆς γῆς) cum ABEI Latt, item Copt . . C om

Pergit Coptus: *Pilatus postquam ingressus est in praetorium, seorsim advocans Iesum ei dixit: Tu es rex Iudaeorum? Respondit Iesus: Num hoc dicis ex temetipso solo, an alii tibi hoc dixerunt de me? Cui Pilatus: Non sum ego Iudaeus. Gens tua et summi pontifices te tradiderunt mihi. Porro Iesus dixit: Regnum meum non est de hoc mundo; si ex mundo esset, ministri mei contenderent ne traderer in manus Iudaeorum; nunc igitur regnum meum non est ex hoc mundo. Dixit Pilatus Iesu: Non ergo tu rex? Respondit Iesus Pilato: Tu dicis. Nam in hoc opus geni-*

Caput IV.

1 Καὶ καταλείπων τὸν Ἰησοῦν ἔσω τοῦ πραιτωρίου ἐξῆλθεν ὁ Πιλᾶτος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ λέγει αὐτοῖς· ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ. λέγουσιν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· οὗτος εἶπεν· δύναμαι τὸν ναὸν τοῦτον καταλῦσαι καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι αὐτόν. λέγει ὁ Πιλᾶτος· ποῖον ναόν; λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· ὃν οἰκοδόμησεν ὁ Σολομὼν ἐν τεσσαράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν, οὗτος δὲ λέγει λύειν καὶ οἰκοδομεῖν αὐτὸν διὰ τριῶν ἡμερῶν. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ ἀνθρώπου τοῦ δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν.

---

tus sum et propterea veni, ut quicumque est ex veritate audiat vocem meam. Dixit Pilatus: Quid est veritas? Respondit Iesus: Veritas est ex caelo. Dixit Pilatus: Nullane veritas in terra? Cui Iesus respondit: Tu vides quomodo illi qui veritatem loquuntur iudicantur ab eis qui potestatem habent in terra.

IV, 1. Καὶ (Eins om) καταλείπων (B -λειπών) cum BCE (Eins) . . AI Ven Cors Fabr Καταλιπὼν (*relinquens*) τοίνυν | τὸν Ἰησ. ἔσω (I ἔνδον) τοῦ πραιτ. (ita B, I; A ἐν τῷ πραιτωρίῳ, E εἰς τὸ πραιτώριον; Latt *intus praetorium, in praetorium, in praetorio*) ἐξῆλθ. ὁ Πιλ. (h. l. B; reliqui varie transpon) cum BAE Latt . . C ὁ Πιλ. τὸν Ἰησ. ἔξω τοῦ πραιτ. ἐξῆλθεν | ἐν αὐτῷ cum BCEI Eins Cors Ven . . A ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ . . Fabr *in Iesum* | λέγουσιν αὐτῷ (A om) οἱ Ἰουδ. | οὗτος εἶπεν· δύν. τὸν να. τ. καταλ. (ita AB Eins; EI Ven Cors Fabr καταλ. τ. να. τ.) καὶ διὰ τρ. ἡμερ. (ita AEI; B ἐν τρισὶν ἡμέραις) οἰκοδομῆσαι (ita AI, B ἐγεῖραι, item Latt; E οἰκοδομήσω) αὐτόν. λέγει (ita AE; B Latt add αὐτοῖς) ὁ Πιλ. - - λέγουσιν (ita AB; E Latt add αὐτοῖς) οἱ Ἰουδ. cum ABE Latt . . C om (transiliendo ab altero λέγουσιν [αὐτῷ] οἱ Ἰουδ. ad alterum) | οἰκοδόμησεν c. B . . AC ᾠκοδόμ., I ὀκοδ. | ὁ Σολομών . . AI om ὁ | οὗτος δέ c. ACE . . B αὐτός . . Latt *et iste, ipse* | λέγει . . A εἶπε | λύειν (CE καταλῦσαι; BC add αὐτόν) καὶ οἰκοδομεῖν (CE -ῆσαι) αὐτὸν διὰ τριῶν ἡμερῶν (B πάλιν pro αὐτ. δ. τρ. ἡμ.): ad haec A add πάλιν λέγει ὁ Πιλᾶτος· καὶ διὰ τοῦτο θέλετε ἀποκτανθῆναι αὐτόν; οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ· ναί. | λέγει αὐτ. ὁ Πιλ. cum B Ven . . A ὁ δὲ Πιλ. φησίν . . CE πάλιν λέγει ὁ Πιλ. αὐτοῖς, item Eins Fabr *et iterum dicit eis Pil.* | ἀθῷός εἰμι . . B add κἀγώ, Latt *ego* (Ven ante ἀθῷος habet) | I om του αιματ. | τοῦ ἀνθρώπου cum BEI Eins Fabr . . AC Ven om | τοῦ δικαίου τούτου . . E Eins Fabr om τ. δικ. | λέγουσιν . . BI Eins Fabr add αὐτῷ, non ACE Ven

Coptus IV, 1. his reddit: *Post haec Pilatus reliquit Iesum intra praetorium, atque egressus ad Iudaeos dixit: Ego non invenio ullam culpam in eo. Reposuerunt Iudaei: Iste est qui dixit: Possum destruere templum hoc, et intra tres dies excitabo illud. Dixit Pilatus: Quodnam templum? Dixerunt Iudaei: Illud quod per annos quadraginta sex Salomon aedificavit iste dixit se destructurum atque intra dies tres excitaturum. Dixit eis Pilatus: Ego mundus sum a sanguine huius viri; vos dispicietis. Dixerunt Iudaei: Sanguis eius super nos et filios nostros.*

[2] Προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Πιλᾶτος τοὺς πρεσβυτέρους καὶ ἱερεῖς καὶ λευίτας εἶπεν αὐτοῖς λαθραίως· μὴ οὕτως ποιήσατε· οὐδὲν γάρ ἐστιν ὃ κατηγορήσατε αὐτοῦ ἄξιον θανάτου· ἡ γὰρ κατηγορία ὑμῶν περὶ θεραπείας ἐστὶν καὶ βεβηλώσεως σαββάτου. λέγουσιν οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λευῖται· κατὰ Καίσαρος ἐάν τις βλασφημήσῃ, ἄξιος θανάτου ἐστὶν ἢ οὔ; λέγει ὁ Πιλᾶτος· ἄξιός ἐστιν θανάτου. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Πιλάτῳ· εἰ εἰς Καίσαρα ἐάν τις βλασφημήσῃ, ἄξιός ἐστιν θανάτου, οὗτος δὲ κατὰ τοῦ θεοῦ ἐβλασφήμησεν.

[3] Ἐκέλευσε δὲ ὁ ἡγεμὼν ἐξελθεῖν τοὺς Ἰουδαίους ἔξω τοῦ πραιτωρίου, καὶ προσκαλεσάμενος τὸν Ἰησοῦν λέγει αὐτῷ· τί ποιήσω σοι; λέγει ὁ Ἰησοῦς τῷ Πιλάτῳ· ὡς ἐδόθη σοι. λέγει ὁ

---

2. Προσκ. δέ cum BE Ven Eins Fabr . . A Καὶ προσκ. . . C Προσκ. | A om ὁ Πιλ. | καὶ (B add τοὺς) ἱερεῖς . . A ἱερεῖς τε | λαθραίως (B λάθρα) cum BCE Latt . . A om | A μὴ οὕτω ποιεῖτε | οὐδὲν - - θανάτου cum B . . CE οὐδὲν (E οὐδὲ) γὰρ κατηγορεῖτε (E κατηγορήσειτε sic) αὐτὸν (ita C, E ἄξιον) θανάτου . . A οὐδεμία γὰρ κατηγορία θανάτου ὑπάρχει ἐν αὐτῷ . . Latt libere | περὶ θεραπείας ἐστὶν (h. l. B; C post σαββ.) καὶ βεβηλ. σαββάτου (ita BE; C σαββάτων) . . A περὶ θερ. νοσούντων καὶ περὶ βεβηλώσεως σαββάτου ἐστί | λέγ. οἱ πρεσβ. (ita B Latt; C add τοῦ λαοῦ) κ. οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ (C om) λευῖται τῷ Πιλ. cum BC Latt . . A λέγουσι τῷ Πιλάτῳ . . E λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι | κατὰ Καίσαρος ἐάν τις βλασφημήσῃ (B -μήσει) - - λέγει ὁ Πιλ. ἄξ. ἐστ. θανάτου cum CE Ven . . B a verbis βλασφημήσει, ἄξ. θαν. ἐστίν (sic) transit ad eadem verba quemadmodum subsequuntur, assentientibus Eins Fabr aliisque, ita ut quae interposita sunt, ἢ οὔ usque ad ἄξιός ἐστ. θανάτου, omittantur . . A κατὰ Καίσ. ἐὰν βλασφ. τις, τίνος ἄξιός ἐστιν; ὁ δὲ λέγει· θανάτου. | λέγουσιν οἱ Ἰ. τῷ Πιλάτῳ . . haec A male om | εἰ εἰς Καίσαρα - - ἐβλασφήμησεν cum CE; item prioribus omissis Ven *quanto magis hic qui deum blasphemaverit dignus est mori* . . A καὶ εἰ θανάτου ἄξιός ἐστιν ὁ κατὰ Καίσαρος βλασφημήσας, πῶς οὗτος οὐκ ἀποκτανθήσεται κατὰ θεοῦ βλασφημήσας . . B cum pluribus Latinis nil nisi (vide ante) οὗτος δὲ κατὰ θεοῦ ἐβλασφήμησεν.

Coptus sic: *Pilatus vero advocans seniores, sacerdotes et levitas dixit eis secreto: Nolite facere sic, nulla enim est accusatio* [*mortis accusatio*] *vestra de curatione et violatione legis.* (?) *Pilato responderunt levitae: Si quis blasphemaverit in Caesarem, utrum dignus est morte necne? Respondit Pilatus: Dignus est morte. Tum Iudaei: Si dignus est morte qui blasphemavit in Caesarem, iste blasphemavit in deum.*

3. Ἐκέλευσε δέ cum A Eins aliisque . . B καὶ ἐκέλευσεν . . C Ven τότε ἐκέλευσεν | C om τοὺς Ἰουδαίους | ἔξω . . B ἐκ | καὶ προσκαλεσ. (C om) τὸν Ἰησ. (C add καὶ) λέγει αὐτῷ cum (C)E Ven Fabr . . B Eins κ. προσκ. τ. Ἰ. ὁ Πιλᾶτος εἶπεν αὐτῷ . . A καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ | A om τῷ Πιλάτῳ | ὡς (sed CE οὕτως) ἐδόθη (C vitiose ἐδοσθῶ sine σοι) c. CE, item *Sicut datum* (Fabr *dictum*) *est* Eins Ven Fabr . . B οὕτως ἐδόθη σοι . . A ἐξουσία ἐδόθη σοι ἐπ' ἐμοί (sic)

Πιλᾶτος· πῶς ἐδόθη; λέγει ὁ Ἰησοῦς· Μωυσῆς καὶ οἱ προφῆται προεκήρυξαν περὶ τοῦ θανάτου μου καὶ τῆς ἀναστάσεως. παριστορήσαντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἀκούσαντες λέγουσιν τῷ Πιλάτῳ· τί πλεῖον ἔχεις ἀκοῦσαι τῆς βλασφημίας ταύτης; λέγει ὁ Πιλᾶτος τοῖς Ἰουδαίοις· εἰ οὗτος ὁ λόγος βλάσφημός ἐστιν, περὶ τῆς βλασφημίας λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ ἀπαγάγετε εἰς τὴν συναγωγὴν ὑμῶν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Πιλάτῳ· ὁ νόμος ἡμῶν περιέχει, ἄνθρωπος εἰς ἄνθρωπον ἐὰν ἁμαρτήσῃ, ἄξιός ἐστιν λαμβάνειν τεσσαράκοντα παρὰ μίαν, ὁ δὲ εἰς θεὸν βλασφημῶν, λιθοβολίᾳ λιθοβολεῖσθαι αὐτόν.

4 Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ οἵῳ βούλεσθε τρόπῳ ἀμύνασθε αὐτόν. Λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Πιλάτῳ·

| λέγει ὁ Πιλ. πῶς (B add οὕτως) ἐδόθη (B add μοι) cum A(B), item Eins Fabr Ven *Dicit (ei) Pilatus: Quomodo* (Ven add *sicut*) *datum* (Fabr *dictum*) *est* . . C om | λέγει (A φησίν, B add αὐτῷ) ὁ Ἰησοῦς | Μωυσῆς: ita AB . . C Μωσῆς | προεκήρυξαν cum CE Eins Fabr Cors . . AB ἐκήρυξαν, item Ven *annunciaverunt* | μου καὶ τῆς ἀναστ. cum CE . . AB μου (A om) καὶ τ. ἀν. μου | παριστορήσαντες (cum B παραστορήσαντες, et C παριστωρίσαντες. A παρατηρήσαντες) δὲ οἱ (B om) Ἰουδ. καὶ (B** om) ἀκούσαντες (C οἱ ἀκούοντες) cum BCA . . E ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Ἰουδαῖοι, similiterque Latt | τί πλ. ἔχ. ἀκ. (C add περὶ) τῆς βλ. ταύτ. cum CE; Ven *quid amplius desideras audire blasfemiam* . . Fabr Eins *quid amplius* (Eins add *ab hoc*) *vis blasphemiam istius* (Eins om?) *audire* . . A τί τούτου πλέον θέλεις καὶ μεῖζον τῆς βλασφημίας ταύτης ἀκοῦσαι . . B τί πλέων καὶ μείζονα τούτου θέλεις τῆς βλασφ. ἀκοῦσαι ταύτης | τοῖς Ἰουδαίοις . . A Ven om . . Eins aliique *eis* | περὶ τῆς βλασφημίας c. BC . . AE Latt om | ἀπαγάγετε . . B add αὐτόν | ἄνθρωπ. εἰς ἄνθρ. ἐὰν ἁμαρτ. (A ἐὰν ἁμ. ἄνθρ. εἰς ἄνθρ.) cum ACE . . B ἄνθρ. ἐὰν ἁμάρτῃ | τεσσαρ. παρὰ μίαν cum AB . . CE παρὰ μίαν πληγὰς τεσσαρ. (C μ̄) | ὁ δὲ εἰς θεὸν βλασφημῶν λιθοβολίᾳ (cod. -λίαν) λιθοβολ. αὐτόν, cum B, similiterque Latinus codex habet . . EA ὁ δὲ ε. θ. ἁμαρτήσας (A ἁμαρτὼν) λιθοβοληθήσεται . . C εἰ δὲ εἰς θεόν, λιθοβολείσθω

Haec ita Coptus: *Porro praeses cum iussisset Iudaeos excedere praetorio, advocavit Iesum eique dixit: Quid fecisti eis?* (?) *Et Iesus: Moyses et prophetae praenunciaverunt meam mortem et resurrectionem. Iudaei vero quum intentis animis attendissent, audiverunt Iesum haec proferentem, et dixerunt Pilato: Quid plura aut maiora hac blasphemia vis ab eo audire? Pilatus respondit Iudaeis: Si sermo iste blasphemus est, accipite eum vos in vestram synagogam eumque iudicate secundum legem vestram. Dixerunt Iudaei: Lege nostra statutum est, si homo in hominem peccat, dignus est qui plagis quadraginta minus una verberetur; qui vero in deum blasphemiam proferat, lapidibus est obruendus.*

4. καὶ οἵῳ βούλεσθε τρόπῳ . . B καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν ᾧ ἐὰν βούλεσθε τρόπῳ . . Latinus codex *et secundum legem vestram* | ἀμύνασθε αὐτόν . .

ἡμεῖς βουλόμεθα ἵνα σταυρωθῇ. λέγει ὁ Πιλᾶτος· οὐκ ἔστιν ἄξιος σταυρωθῆναι.

[5] Περιβλεψάμενος δὲ ὁ ἡγεμὼν εἰς τοὺς περιεστῶτας ὄχλους τῶν Ἰουδαίων, θεωρεῖ πολλοὺς δακρύοντας τῶν Ἰουδαίων καὶ λέγει· οὐ πᾶν τὸ πλῆθος βούλεται αὐτὸν ἀποθανεῖν. λέγουσιν οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων· διὰ τοῦτο ἤλθαμεν ἅπαν τὸ πλῆθος ἵνα ἀποθάνῃ. λέγει ὁ Πιλᾶτος τοῖς Ἰουδαίοις· ἱνατί ἀποθάνῃ; λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· ὅτι εἶπεν αὐτὸν υἱὸν θεοῦ καὶ βασιλέα.

Caput V.

[1] Νικόδημος δέ τις ἀνὴρ Ἰουδαῖος ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος καὶ λέγει· ἀξιῶ, εὐσεβή, κελευσόν μοι εἰπεῖν ὀλίγους λόγους. λέγει ὁ Πιλᾶτος· εἰπέ. λέγει ὁ Νικόδημος· ἐγὼ εἶπον

B ἀμ. αὐτῷ | λέγ. οἱ (B om) Ἰουδ. τῷ Πιλ. (A om τ. Πιλ.) | λέγει (B add αὐτοῖς) ὁ Πιλ. | σταυρωθῆναι cum B; item praemisso τοῦ C . . A θανάτου

5. Περιβλεψ. δέ cum C (et E?) Latt . . AB καὶ περιβλ. | ὁ ἡγεμών cum B Latt . . C ὁ Πιλᾶτος . . A om | εἰς (E om) τ. περιεστ. ὄχλ. τ. Ἰουδ. θεωρεῖ π. δ. τ. Ἰουδ. cum BE Latt (C om ὄχλους - δακρ. τ. Ἰουδ.) . . A θεωρεῖ ἐκ τῶν περιεστώτων πολλοὺς δακρύοντας | καὶ λέγει cum CE Eins Ven . . AB Cors add αὐτοῖς, Fabr add *ad principes sacerdotum Iudaeorum* | οὐ (E μὰ τὸν ἥλιον, οὐ) πᾶν - - αὐτὸν (C om) ἀποθανεῖν cum BCE Latt . . A βούλεσθε καὶ ὑμεῖς ἀποκτανθῆναι αὐτόν; οἱ δὲ εἶπον· οὐ βουλόμεθα, ὅτι αἰτίαν οὐχ εὑρίσκομεν | οἱ πρεσβ. τῶν Ἰουδαίων cum CE Fabr et (addito *Pilato*) Ven . . AB Eins om τῶν Ἰουδ. sed add τῷ Πιλάτῳ (A Eins πρὸς Πιλᾶτον) | A ἤλθομεν πάντες ἵνα | λέγει ὁ Πιλ. τ. Ἰουδαίοις (τ. Ἰουδ. cum B Eins Cors; A om; Fabr *ad eos*) ἱνατί (ita B; A διατί ἵνα) ἀποθάνῃ cum AB Eins Cors Fabr . . C Ven om, item E una cum seqq. λέγουσιν οἱ Ἰουδ. | λέγουσιν οἱ (B om) Ἰουδ. | εἶπεν cum ABC . . E λέγει | αὐτόν cum BC . . AE ἑαυτόν | βασιλέα . . E add εἶναι (Latt post υἱὸν θεοῦ add)

Pergit Coptus: *Dixit eis Pilatus: Tollite eum vos et quo libuerit modo tractate. Cui Iudaei: Nos volumus eum agere in crucem. Pilatus, dum cum Iudaeis colloquens negabat Iesum crucem mereri, circumspiciebat adstantes in turba Iudaeorum et vidit inter eos multos flentes; quare dixit: Non tota turba vult eum mori. Presbyteri Pilato dixerunt: Nos omnes et nostra turba huc convenimus ut moriatur. Quibus Pilatus: Quamnam ob culpam morietur? Responderunt Iudaei: Iste de se dixit: Sum filius dei et rex.*

V, 1. B om ἀνήρ | ἔστη . . CE ἔστιν | ἔμπρ. τοῦ ἡγεμόνος cum DE Latt . . ABC ἔμπρ. τοῦ Πιλάτου | ἀξιῶ cum A (add σε) CE Latt . . BD om | εὐσεβή cum BCD (add ἡγεμών) . . E ut videtur εὐσεβής . . A om | κέλευσόν μοι cum DE, item A ἵνα κελεύσῃς μοι . . BC κέλευσόν με | εἰπεῖν . . B λαλῆσαι | ὀλίγους λόγους cum AB Latt; item D ὀλίγον λόγον . . E καθαροὺς λόγους, item C καθαροῦ λόγου | λέγει ὁ Πιλ. cum AB Latt . . C etc ὁ Πιλ. λέγ. | ὁ Νικόδ. cum ABE

τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς ἱερεῦσι καὶ λευίταις καὶ παντὶ τῷ πλήθει τῶν Ἰουδαίων ἐν τῇ συναγωγῇ· τί ζητεῖτε μετὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; ὁ ἄνθρωπος οὗτος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ καὶ παράδοξα, ἃ οὐδεὶς ἐποίησεν οὐδὲ ποιήσει. ἄφετε αὐτὸν καὶ μὴ βούλεσθέ τι πονηρὸν κατ' αὐτοῦ· εἰ ἐκ θεοῦ ἐστὶν τὰ σημεῖα ἃ ποιεῖ, σταθήσονται, εἰ δὲ ἐξ ἀνθρώπων, καταλυθήσονται. καὶ γὰρ Μωυσῆς ἀποσταλεὶς παρὰ θεοῦ εἰς Αἴγυπτον ἐποίησεν σημεῖα πολλά, ἃ εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς ποιῆσαι ἔμπροσθεν Φαραὼ βασιλέως Αἰγύπτου. καὶ ἦσαν ἐκεῖ ἄνδρες θεράποντες Φαραὼ Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς, καὶ ἐποίησαν καὶ αὐτοὶ σημεῖα οὐκ ὀλίγα ἃ ἐποίει Μωυσῆς, καὶ εἶχον αὐτοὺς οἱ Αἰγύπτιοι ὡς θεούς, τὸν Ἰαννῆν καὶ τὸν Ἰαμβρῆν. καὶ ἐπειδὴ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίησαν οὐκ ἦσαν ἐκ θεοῦ, ἀπώλοντο καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ πιστεύοντες αὐτοῖς. καὶ νῦν ἄφετε τὸν ἄνθρωπον τοῦτον· οὐ γάρ ἐστιν ἄξιος θανάτου.

. . c (et d?) om ὁ | τοῖς πρεσβ. κ. τ. ἱερ. καὶ (c add τοῖς, non item ab) λευΐτ. cum ac Latt . . b τοῖς ἱερεῦσιν κ. τ. πρεσβ. κ. λευ. | παντὶ τῷ πλήθει cum a . . bcd πᾶν τὸ (c παντὸς) πλῆθος | μετὰ τ. ἀνθρ. τούτου (a om τούτ.) . . d ἐκ τοῦ ἀνθρ. τούτου . . b add τοῦ θανατῶσαι αὐτόν (cod. αὐτῶ) | ὁ ἄνθρ. (d add γάρ) οὗτος (*homo iste, homo hic*) cum cd Latt . . a οὗτ. ὁ ἄνθρ. . . b om ὁ ἄνθρ. | ποιεῖ (*facit, fecit, faciebat*) καὶ παράδοξα . . a παράδοξα ἐποίησεν . . b ποιεῖ παράδοξα ἐν τῷ λαῷ | d ἃ οὐδεὶς ἄλλος | οὐδέ (b οὔτε, d οὐδέ ποτε) ποιήσει . . a οὐδὲ ποιεῖ | βούλεσθε cum bce . . ad βουληθῆτε | τι πονηρὸν (b κακὸν) κατ' αὐτοῦ cum eb . . a κατ' αὐτοῦ πονηρὸν γενέσθαι . . c κατ' αὐτοῦ πονηρά | εἰ cum ab Latt . . d εἰ μέν, e καὶ εἰ, c εἰ καί | ἐκ θεοῦ ἐστίν . . d εἰσὶν ἐκ θεοῦ | τὰ σημεῖα cum abd Ven . . ce ταῦτα τὰ σημ. | σταθήσονται (d στερεωθήσ.) et καταλυθήσονται cum b (etiam Fabr *est* et *stabunt* etc) d . . a (sed is om εἰ δὲ ἐξ ἀνθρ. καταλ.) ce σταθήσεται et καταλυθήσεται | d ἐξ ἀνθρώπου | καὶ γάρ cum abe . . c om γάρ | Μωυσῆς cum ab . . c Μωσῆς | παρὰ (b add τοῦ) θεοῦ . . a post εἰς Αἴγ. ponit | εἶπεν αὐτῷ (a Ven om) ὁ θεὸς (b ὁ Ἰησοῦς) ποιῆσαι (c om) ἔμπρ. Φ. βασ. Αἴγ. (a om Αἴγ. una cum seqq. καὶ ἦσαν usque Φαραώ) | Φαραὼ cum e . . b praem τοῦ, c* τῷ | Ἰαμβρῆς . . Latt *Mambres* | καὶ (a om) ἐποίησαν cum abe . . c καὶ ἐποίουν | καὶ αὐτοί . . b κἀκεῖνοι | οὐκ ὀλίγα . . b πολλά, sed post Μωυσῆς add οὐκ ὀλίγα | ἃ ἐποίει cum bc . . ea ὅσα (a ὡς) ἐποίησε | c εἶχαν | τὸν (c om) Ἰανν. κ. τὸν (c om) Ἰαμβρ. c. bc Vatt . . a (add Φαραὼ ad θεούς) e Eins alii om | καὶ ἐπειδὴ - - ἐποίησαν (cum ce; ἐποίουν b) - - ἐκ θεοῦ cum bce . . a καὶ ἐν τῷ μὴ εἶναι τὰ σημεῖα ἀπὸ θεοῦ | οἱ πιστεύοντες c. ce . . ab (Latt *qui crediderunt*) οἱ πιστεύσαντες | τὸν ἄνθρ. τοῦτον . . a αὐτόν

Partem 1. Coptus his reddit: *Unus vero ex Iudaeis, nomine Nicodemus, qui stabat coram Pilato, ei dixit: Rogo te, colende praeses, permitte mihi pauca verba dicam. Cui Pilatus: Dic. Tum Nicodemus: Senioribus, sacerdotibus, levitis, universae turbae Iudaeorum eorumque synagogae ego dixi: Quid vobis cum hoc homine?*

[2] Λέγουσιν τῷ Νικοδήμῳ οἱ Ἰουδαῖοι· σὺ μαθητὴς αὐτοῦ ἐγένου καὶ τὸν λόγον ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖς. λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Νικόδημος· μὴ καὶ ὁ ἡγεμὼν μαθητὴς αὐτοῦ ἐγένετο καὶ τὸν λόγον ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖ; οὐ κατέστησεν αὐτὸν ὁ Καῖσαρ ἐπὶ τοῦ ἀξιώματος τούτου; ἦσαν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἐμβριμούμενοι καὶ τρίζοντες τοὺς ὀδόντας αὐτῶν κατὰ τοῦ Νικοδήμου. λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Πιλᾶτος· τί τοὺς ὀδόντας τρίζετε κατ᾿ αὐτοῦ ἀλήθειαν ἀκούσαντες; λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Νικοδήμῳ· τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ λάβῃς καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ. λέγει ὁ Νικόδημος· ἀμὴν ἀμήν, λάβω καθὼς εἴπατε.

Iste enim magna miracula et prodigia patravit, talia magna miracula quae adhuc nemo fecit unquam nec facere potest; quapropter dimittite eum et nolite ei quicquam mali facere. Haec prodigia si ex deo sunt, manebunt; sin vero ex homine, dissolventur. Moyses enim, quem deus in Aegyptum miserat, magna miracula patravit iubente deo coram Pharaone; Iannes vero et Iambres etiam ipsi patraverunt prodigia non secus ac Moyses, exceptis nonnullis quae perficere non potuerunt, atque Aegyptii Iannem et Iambrem habuerunt uti deos. Sed eorum portenta quum non essent a deo, perierunt ipsi et eorum credentes. Nunc igitur quid vobis cum hoc homine? Non meretur mortem.

2. τῷ Νικ. οἱ Ἰουδ. cum B Vatt . . AC Eins Ven οἱ Ἰουδ. τῷ Νικ. | ἐγένου cum AB Latt . . E εἶ . . C ποιῇ | A ὑπὲρ ἐκείνου | λέγει πρ. αὐτ. ὁ (B om) Νικ. - - ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖ (A ποιεῖται) cum ABE Vatt Eins Fabr Ven** . . C Cors Ven* om | οὐ κατέστησεν - ἀξιώμ. τούτου (B om τούτ.) . . A om | ἦσαν δὲ (B οὖν) οἱ Ἰ. ἐμβριμούμενοι (ita BCE) - - κατὰ τοῦ Νικοδ. c. BCE plurimisque Latinis . . D οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔτριζον τοὺς ὀδόντας κατὰ τοῦ Νικ. . . A Ven ἦσαν δὲ οἱ Ἰουδ. ἐμβριμώμενοι τῷ Νικοδήμῳ | λέγει (ita ABDE Vatt; C καὶ λέγει) πρὸς αὐτοὺς (D om) ὁ Πιλ. | τί τ. ὀδόντας . . B add ὑμῶν | κατ᾿ αὐτοῦ ἀλήθειαν ἀκούσαντες cum E Vatt . . D Ven κατα τοῦ (fortasse κατ᾿ αὐτοῦ, ut est in Ven) τὴν ἀλήθειαν εἰπόντος . . A κατ᾿ αὐτοῦ; ἀλήθειαν γὰρ λέγει . . B κατ᾿ αὐτοῦ (vide post) . . C κατὰ τοῦ Νικοδήμου | λέγουσιν (A ἀπεκρίθησαν) οἱ Ἰουδ. τῷ Νικ. c. EA Ven, item omisso τῷ Νικόδ. (sed vide post) D . . B ἀκούσαντες δὲ οἱ Ἰουδ. λέγουσιν τῷ Νικοδήμῳ . . C male om | τὴν ἀλήθ. αὐτοῦ (ita BC Latt; A om; B ταύτην, D τοῦ Νικοδήμου τὴν ἀλήθ. αὐτός, pro quibus scribendum videtur τῷ Νικοδήμῳ· τὴν ἀλήθ. αὐτοῦ) λάβῃς (D λάβοι, corrige λάβοις; A σὺ λάβοις post τὸ μέρ. αὐτοῦ) | λέγει ὁ Νικ. cum ABD . . CE om ὁ | ἀμὴν bis cum BC; item ter Vatt Ven . . ADE Eins aliique semel | λάβω (ita BE, A λάβοιμι, C om) καθ. εἴπατε cum ABEC, item Latt . . D γένοιτο

Pergit Coptus: *Dixerunt Iudaei Nicodemo: Tu es discipulus Iesu et pro eo verba facis.* [excidit nonnihil] *Nonne Caesar constituit eum iudicem in hac dignitate? Porro Iudaei valde indignati dentibus frendebant contra Nicodemum; quod cum vidisset Pilatus, dixit eis: Cur dentibus frendetis quia veritatem audistis? Dixerunt Iudaei Nicodemo: Partes Iesu amplecteris. Respondit Nicodemus: Amen, amplector uti dixistis.*

Caput VI.

¹ Εἷς δὲ τῶν Ἰουδαίων παραπηδήσας ἠξίου τὸν ἡγεμόνα λόγον εἰπεῖν. λέγει ὁ ἡγεμών· εἴ τι θέλεις εἰπεῖν, εἰπέ. ὁ δὲ Ἰουδαῖος ἔφη· ἐγὼ τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη ἐν κλίνῃ κατεκείμην ἐν ὀδύνῃ πόνων· καὶ ἐλθόντος τοῦ Ἰησοῦ πολλοὶ δαιμονιζόμενοι καὶ ποικίλαις νόσοις κατακείμενοι ἐθεραπεύθησαν ὑπ' αὐτοῦ. καί τινες νεανίσκοι κατελεήσαντές με ἐβάστασάν με μετὰ τῆς κλίνης καὶ ἀπήγαγόν με πρὸς αὐτόν. καὶ ἰδών με ὁ Ἰησοῦς ἐσπλαγχνίσθη καὶ λόγον εἶπέν μοι· ἆρόν σου τὸν κράββατον καὶ περιπάτει. καὶ ἦρα τὸν κράββατόν μου καὶ περιεπάτησα. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Πιλάτῳ· ἐρώτησον αὐτὸν ποία ἡμέρα ἦν ὅτε ἐθεραπεύθη. λέγει ὁ θεραπευθείς· ἐν σαββάτῳ. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· μὴ οὐχ

VI, 1. Εἷς δὲ τῶν Ἰουδ. παραπηδήσας cum E, item B Εἷς τῶν Ἰουδ. ἄλλος τις παραπ., item C Ἐκ δὲ τῶν Ἰουδ. ἄλλος παραπ. . . A Παρελθὼν δέ τις ἐκ τῶν Ἰουδ. . . D Ἕτερος πάλιν ἐκ τῶν Ἰουδ. . . Latt *Ex Iudaeis quidam alius autem exsiliens, Alius quidem Iudaeus festinanter, Alius autem Iudaeus festinanter, Exiens autem quidam alius exsiliens* | ἠξίου (B ἀξιοῖ) τ. ἡγεμ. λόγον (C λέγων) εἰπεῖν cum ABC . . E εἶπεν· ἀξιῶ ἡγεμὼν εἰπεῖν λόγον, item D λέγει· κέλευσόν μοι, ἡγεμών, ἕνα λόγ. εἰπεῖν . . similiter Latt variant | λέγει ὁ ἡγεμών . . B καὶ λέγει ὁ Πιλᾶτος . . A ᾧ προσέταξεν ὁ ἡγεμ. | εἴ τι θέλ. εἰπεῖν, εἰπ. cum AB Eins Cors Fabr, item omisso εἰπεῖν C Vat^{b} Ven . . D Vat^{a} εἰπέ | ὁ δὲ Ἰουδ. ἔφη cum A, similiterque Latt . . BC om . . D λέγει ὁ ἡγεμών (? Videtur εἰπέ, λέγ. ὁ ἡγεμ. habere, omittens seqq. cum BC) | ἐγὼ . . B (item Fabr) add ἐν Ἱερουσαλήμ | τριάκ. (D add καὶ) ὀκτὼ ἔτη cum CD . . A ἐν τριάκ. ὀκτὼ ἔτεσιν, B ἔτεσιν τριάκ. ὀκτώ | ἐν κλίνῃ (Latt postponunt) κατεκείμην cum AB . . CD κατάκειμαι ἐν τῇ κλίνῃ | ἐν ὀδύνῃ πόνων . . A καὶ ἐν ὀδύνῃ πολλῶν πόνων | καὶ ἐλθόντος (ita etiam plures Latt) . . A ἐλθ. δέ | τοῦ Ἰησοῦ . . B τοῦ κυρίου | κατακείμενοι . . A κατεχόμενοι | ἐθεραπ. ὑπ' (E παρ') αὐτοῦ cum BE Latt . . C ἐθερ. παρόντος αὐτοῦ . . A ἰάσεως ἔτυχον | νεανίσκοι cum AB Latt . . E μέν . . C πιστότατοι | E ἐλεήσαντες | ἐβάστασ. (C -αξαν) με μετὰ τῆς κλ. (A om με μ. τ. κλ.) καὶ ἀπήγ. (E ἐπήγαγ.) με (A om) πρ. αὐτ. c. CEA Vatt Eins Cors . . B μετὰ τῆς κλίνης μου προσήνεγκάν με αὐτῷ | καὶ ἰδών με ὁ Ἰησοῦς (A om) ἐσπλαγχν. (A εὔσπλ.) . . D ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησ. καὶ σπλαγχνισθεὶς ἐπ' ἐμοί | καὶ (D om) λόγον (B λόγῳ, A add μόνον) εἶπέν μοι (μοι cum ABDE; C om) | ἆρον cum AE Vatt Ven . . BC Eins aliique praem ἔγειρε, item D ἔγειρε καί | σου τ. κράββ. cum CDE . . AB τ. κράββ. (B κράβατον, item infra) σου | καὶ ἦρα cum ADE . . B κ. ἐπῆρα, C κ. ἀπῆρα. Praeterea AC similiterque Latt praem καὶ παραχρῆμα ἰάθην, item D καὶ σὺν τῷ λόγῳ αὐτοῦ εὐθέως ἠγέρθην . . nihil praem cum BE | καὶ περιεπάτησα . . D καὶ ἀπῆλθον ὑγιὴς εἰς τὸν οἶκόν μου δοξάζων τον θεόν | A om τῷ Πιλάτῳ | ἐρώτησον (B ἐπερώτ.) . . A add οὖν | ποία ἡμ. ἦν ὅτε ἐθερ. c. ABE Eins Cors Fabr . . C Vatt Ven ποίᾳ ἡμέρᾳ ἐθερ. | λέγει ὁ θεραπευθείς cum B, item καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰαθεὶς εἶπε E, simi-

οὕτως ἐδιδάξαμεν ὅτι ἐν σαββάτῳ θεραπεύει καὶ δαίμονας ἐκβάλλει;

2 Καὶ ἄλλος Ἰουδαῖος παραπηδήσας λέγει· ἐγὼ τυφλὸς ἐγεννήθην, φωνὴν ἤκουον καὶ πρόσωπον οὐκ ἔβλεπον· καὶ παράγοντος τοῦ Ἰησοῦ ἔκραξα φωνῇ μεγάλῃ· ἐλέησόν με, υἱὲ Δαυίδ. καὶ ἠλέησέν με καὶ ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ ἀνέβλεψα παραχρῆμα. καὶ ἄλλος Ἰουδαῖος παραπηδήσας εἶπεν· κυρτὸς ἤμην, καὶ ὤρθωσέ με λόγῳ. καὶ ἄλλος εἶπεν· λεπρὸς ἐγενόμην, καὶ ἐθεράπευσέν με λόγῳ.

---

literque Latt (Eins Cors nil nisi *Dixit*, Ven *Dixit autem homo ille*, Vatt *Respondet is qui sanatus fuerat dicens*, Fabr *Dixit languidus sanatus*) . . A λέγει ὁ Πιλᾶτος τῷ τεθεραπευμένῳ· ποία ἡμέρα ἦν ὅτε ἐθεραπεύθης; ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος . . C ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ Πιλάτου περὶ τῆς ἡμέρας λέγει | ἐν σαββάτῳ cum AC, E Eins aliique τὸ σάββατον, B (similiterque Vatt Ven) ἐν σαββ. ἐθεραπεύθην (sed codex -θη) | οἱ Ἰουδαῖοι (ita etiam Eins Cors) . . B Vatt Ven Fabr add τῷ Πιλάτῳ | μὴ οὐχ οὕτ. ἐδιδάξ. (B add σοι, non item Latt) . . A οὐκ εἴπομέν (item *dicimus* Cors) σοι | θεραπεύει . . C ἐθεραπεύθη | δαίμονας cum CE, item *daemones* Vatt Ven . . AB Eins aliique δαιμόνια | ἐκβάλλει . . E ἐλαύνει

Coptus VI, 1. sic: *Alius porro ex Iudaeis accessit ad Pilatum dicens: Rogo te, cupiens nonnulla expromere. Respondit praeses: Dic quod vis. Ille vero ita dixit: Ego per annos quadraginta sex decumbebam in lecto acribus doloribus et angoribus affectus. Quando Iesus venit, multi erant vel a daemonio exagitati vel variis morbis detenti, qui ab eo sanati sunt. Aliquot iuvenes, miserti mei, me extollentes iacentem in lecto detulerunt ad eum. Vix dominus me vidit, misericordia motus mihi dixit: Amice, tolle grabatum tuum et vade. Statim convalui, sustuli grabatum meum, ambulavi. Iudaei Pilato dixerunt: Interroga eum qua die est sanitati restitutus. Pilatus sanatum alloquens candide ait: Dic qua die te sanitati restituit. Ille vero dixit: Die sabbati. Tum Iudaei; Nonne hoc est quod diximus, eum die sabbati facere medicinam et daemonia expellere?*

2. Καὶ ἄλλος cum AB Latt . . C Καὶ πάλιν ἄλλος, item D Καὶ ἕτερος πάλιν | D om Ἰουδαῖος | παραπηδήσας λέγει (C εἶπεν) cum BC Eins aliisque; item A παρελθὼν λέγει . . D Vatt Ven εἶπεν | ἐγὼ . . A (item Latt) om | ἐγεννήθην . . D ἐξῆλθα ἐκ κοιλίας μητρός μου | φωνὴν ἤκουον cum CD Eins Vatt Ven aliisque, item A sed addit καὶ μόνην . . E φωνῆς μόνον ἤκουον, B καὶ φωνὴν μόνην ἤκουον | καὶ πρόσωπον cum BCE Fabr Eins . . BD Vatt Ven Cors πρόσωπ. δέ | καὶ παράγοντος (B παριόντος) τοῦ Ἰησοῦ (A αὐτοῦ) . . E καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς | φωνῇ μεγάλῃ (C φωνὴν μεγάλην) . . B add λέγων | υἱέ . . E praem κύριε | καὶ ἠλέησέν με - - τ. χ. αὐτοῦ (cum AB Eins aliisque; C Vatt Ven om) ἐπὶ (B εἰς) τ. ὀ. μου . . D καὶ εὐθέως ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' ἐμέ, καὶ πτύσας ἐποίησε πηλὸν καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τ. ὀ. μου | A παραρχρ. ἀνέβλεψ. | καὶ ἄλλος . . D κ. ἕτερος | Ἰουδαῖος cum AB (praem ἄνθρωπος) E (add ἄνθρωπος) Vatt Cors Fabr . . CE Eins Ven om | παραπηδήσας . . AD add εἰς μέσον | κυρτὸς ἤμην κ. ὤρθωσε (C ὄρθωσε, A ἀνώρθωσε, D ἐθερά-

Caput VII.

Καὶ γυνή τις, ὄνομα Βερνίκη, ἀπὸ μακρόθεν κράζουσα εἶπεν· αἱμορροοῦσα ἤμην, καὶ ἡψάμην τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ ἐστάλη μου ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος ἡ δι' ἐτῶν δώδεκα. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· νόμον ἔχομεν γυναῖκα εἰς μαρτυρίαν μὴ ὑπάγειν.

Caput VIII.

Καὶ ἄλλοι δέ τινες πλῆθος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἔκραζον λέγοντες· οὗτος ὁ ἄνθρωπος προφήτης ἐστίν, καὶ τὰ δαιμόνια αὐτῷ ὑποτάσσονται. λέγει ὁ Πιλᾶτος πρὸς τοὺς εἰπόντας αὐτῷ ὅτι τὰ δαιμόνια αὐτῷ ὑποτάσσονται· διατί καὶ οἱ διδάσκαλοι

πευσε) μ. λ. καὶ ἄλλος εἶπεν· λεπρ. ἐγενόμην (B ἐγεννάμην) κ. ἐθ. με λόγῳ cum E omnibusque codd. Latinis . . ACD om καὶ ἄλλος εἶπεν· λεπρὸς - - λόγῳ, item B om κυρτὸς - - ἄλλ. εἶπεν. Vide et. Coptum.

Pergit Coptus: *Item alius Iudaeus aiebat: Ego caecus eram a nativitate, vocem hominis audiebam sed eius vultum non videbam. Quando Iesus pertransibat, elata voce clamavi: Miserere mei, fili David, miserere mei. Ille vero manus imposuit super oculos meos, et confestim vidi. Alius etiam ad Pilatum accedens dixit: Ego leprosus eram, et mundavit me.*

VII. Καί . . A Πρὸς τούτοις | ὄνομα Βερνίκη cum AC (C ὀνόματι Βερονίκη), item Latt et Coptus *Veronica nomine* . . BD om | ἀπὸ μακρόθεν κράζουσα (A κράξασα). D ἀπομακρίζουσα, atque sic pergit καὶ ὡς μόνον ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, εὐθέως ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματός μου: quae corrupta esse apparet. | εἶπεν . . B ἔλεγεν | ἤμην cum BC Vat[a] . . A Vat[b] Ven Fabr add ἐν ἔτεσι δεκαδύο | καὶ ἐστάλη μου ἡ ῥύσ. τ. αἵματ. ἡ (cod. om) δι' ἐτ. δώδεκα cum B . . CA καὶ εὐθέως (A παραχρῆμα) ἔστη ἡ ῥύσ. τ. αἵμ. δι' (A τῶν) ἐτ. δώδ. (A δεκαδύο ἐτῶν). Item Fabr (*et statim fluxus sanguinis mei stetit*) sed om (ut D) δι' ἐτ. δώδ. . . Vatt Ven *et statim sana facta sum* | λέγουσιν cum AB Vatt Fabr . . C etc Ven praem τότε | οἱ Ἰουδαῖοι . . B add τῷ Πιλάτῳ | νόμον (A ἡμεῖς νόμον) ἔχομεν - - μὴ ὑπάγειν cum ABDE Latt . . C γυναῖκα εἰς μάρτ. μὴ ὑπάγη.

Ita Coptus: *Procul autem aderat mulier, nomine Veronica, quae dixit: Sanguis a me defluebat, tetigi fimbriam vestis eius, cessavit fluxus mei sanguinis. Dixerunt Iudaei: Habemus legem ne mulier ingrediatur ut testimonium dicat aut verba proferat.*

VIII. Καὶ (B om) ἄλλοι δέ (ita CE, item B; A om) τινες . . D καὶ ἕτερον | πλῆθος ἀνδ. τε (D om) κ. γυν. cum BED Ven . . C Vatt om πλῆθος . . A Eins Cors ἀπὸ τοῦ πλήθους ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες | προφήτης ἐστίν . . E δίκαιος ἦν | ὑποτάσσονται cum AB . . CE ὑποτάσσεται | λέγει ὁ Πιλ. πρ. τ. εἰπόντας (E πάντας omisso αὐτῷ sq) α. ὅ. τὰ (cum E; B om) δ. α. ὑποτάσσ. cum BE Eins . . AC om (propter ὁμοιοτέλευτον?), item plures codd. Latini | διατί

ὑμῶν οὐχ ὑπετάγησαν αὐτῷ; λέγουσιν τῷ Πιλάτῳ· οὐκ οἴδαμεν. ἄλλοι δὲ εἶπον ὅτι τὸν Λάζαρον τεθνηκότα ἤγειρεν ἐκ τοῦ μνημείου τετραήμερον. ἔντρομος δὲ γενόμενος ὁ ἡγεμὼν λέγει πρὸς ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων· τί θέλετε ἐκχέειν αἷμα ἀθῷον;

Caput IX.

[1] Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν Νικόδημον καὶ τοὺς δώδεκα ἄνδρας τοὺς εἰπόντας ὅτι οὐ γεγέννηται ἐκ πορνείας, λέγει αὐτοῖς· τί ποιήσω, ὅτι στάσις γίνεται ἐν τῷ λαῷ; λέγουσιν αὐτῷ· ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν· αὐτοὶ ὄψονται. πάλιν ὁ Πιλᾶτος προσκαλεσάμενος ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων λέγει· οἴδατε ὅτι συνήθεια ὑμῖν ἐστὶν κατὰ ἑορτὴν τῶν ἀζύμων ἕνα ἀπολύειν ὑμῖν δέσμιον. ἔχω ἕνα κατάδικον δέσμιον ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ φονέαν

καὶ οἱ - ὑπετάγησαν (ita B, item [vide infra] A; C ὑποτάσσονται) αὐτῷ; λέγουσιν - οὐκ οἴδαμεν cum BC .. A καὶ διατί οἱ διδάσκαλοι ἡμῶν οὐχ ὑπετάγησαν αὐτῷ, ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν· αὐτοὶ ὄψονται .. varie differunt Latini codices, quos vide ad Latinum textum. | ἄλλοι δὲ (A add τινὲς τῶν Ἰουδαίων) εἶπον (A ἔλεγον) cum BA Latt .. C ἄλλος δὲ εἶπε. Praeterea C Latt add τῷ Πιλάτῳ | ὅτι (cum BC Eins Fabr; A Vatt aliique om) τὸν Λάζ. (A Λάζ. τινα) τεθνηκότα (A τεθνεῶτα, C post μνημείου) ἤγ. ἐκ τ. μνημ. (A ἐκ νεκρῶν) τετραήμερον (h. l. A; C post Λάζαρ., Latt ante ἐκ τ. μνημ., B Copt om) | ὁ ἡγεμὼν .. A ὁ Πιλᾶτος | ἅπαν .. B πᾶν | θέλετε c. AC .. B βούλεσθε | ἐκχέειν cum BC .. A ἐκχέαι

Multo brevius hoc caput in D legitur: Καὶ ἄλλοι δέ - ἔκραζαν λέγοντες - προφήτης ἐστίν. ἄλλοι ἔλεγον ὅτι καὶ τὸν Λάζ. ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν τετραήμερον. Tum statim sequitur: Ἀνέστη οὖν ὁ Πιλᾶτος etc, quae post videbimus.

Coptus autem caput VIII. sic exhibet: *Alii etiam satis multi, et viri et mulieres, clamarunt dicentes: Hic homo est propheta vel deus; etiam daemones dicto audientes sunt ei. Tum Pilatus, hos alloquens qui dixerant etiam daemonia ei subiecta esse, dixit: Quidni etiam vestri doctores ei se subiiciunt? Dixerunt Pilato: Lazarus mortuus erat, ille vero eum a mortuis in sepulchro ad vitam revocavit. Praeses extimuit et dixit universae multitudini Iudaeorum; Cur vultis effundere sanguinem innocentem?*

IX, 1. Καὶ προσκαλεσάμενος c. AC .. B add ὁ ἡγεμών, item Latt Copt *Pilatus* | τὸν Νικόδ. κ. τ. δ. ἄνδρας (ita B Latt; A om) τοὺς - - ἐκ πορνείας cum AB Latt Copt .. C om | γίνεται cum BC Latt Copt .. A ἐστίν | ἐν τῷ λαῷ cum AC Latt Copt .. B om | πάλιν cum B Latt; C καὶ πάλιν, item Copt .. A om | ὁ Πιλ. προσκ. - λέγει cum C, similiterque Latt; item ὁ Πιλ. ante λέγει posito B .. A λέγει ὁ Πιλ. παντὶ τῷ πλήθει τῶν Ἰουδ. | συνήθεια ὑμῖν (BC ἡμῖν) cum BC Eins aliis, item Copt .. A om ὑμῖν | κατὰ ἑορτήν cum BC (Latt *per diem*) .. A ἐν τῇ ἑορτῇ | τῶν ἀζύμων cum AC Latt .. B om | ἔχω ἕνα κατάδ. δέσμ.

λεγόμενον Βαραββᾶν, καὶ τοῦτον τὸν στήκοντα κατενώπιον ὑμῶν τὸν Ἰησοῦν, εἰς ὃν οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ. τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ κράζουσιν· Βαραββᾶν. λέγει ὁ Πιλᾶτος· τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· σταυρωθήτω. τινὲς δὲ τῶν Ἰουδαίων ἀπεκρίθησαν· οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος ἐὰν τοῦτον ἀπολύσεις, ὅτι εἶπεν ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ καὶ βασιλέα· θέλεις οὖν τοῦτον βασιλέα καὶ οὐ Καίσαρα.

- - φορέαν λεγόμ. Βαραββᾶν (cod. Βαραβᾶν) cum C Eins aliisque . . B ἔχω δὲ ἐν τῷ δεσμ. φορέαν τοῦτον λεγόμ. Βαρραβᾶν (sic) . . A ἔχω δὲ καταδίκους ἐν τῷ δεσμ., ἐν οἷς καὶ φορέα τὸν Βαραβᾶν (sic) | καὶ τοῦτον τὸν στήκοντα (ita B; C τούτων ἑστηκότων) κατενώπιον (ita B; C κατὰ πρόσωπον) ὑμῶν (BC ἡμῶν) τὸν Ἰησ. εἰς ὃν (C ἴσον, B ᾧ) οὐδεμίαν (uterque οὔτε μίαν) αἰτ. εὑρ. ἐν αὐτῷ cum BC Copt similiterque Fabr . . A τοῦτον οὖν τὸν ἱστάμενον ἐνώπιον ὑμῶν Ἰησοῦν βούλομαι ἀπολῦσαι διὰ τὸ μὴ εὑρίσκειν με αἰτίαν ἐν αὐτῷ | τίνα θ. ἀ. ὑμῖν cum BC Eins Cors Copt . . A τίνα τοίνυν θέλ. ἀπολυσω (etiam Fabr om ὑμῖν) | οἱ δὲ κράζουσιν (A λέγουσι) cum AC . . B κράζουσιν οἱ Ἰουδαῖοι . . Latt *clamaverunt autem omnes dicentes* | Βαραββ. cum AC . . B praem τὸν | λέγει cum AB Latt; C καὶ λέγει) ὁ (ita AB; C om; praeterea BC Latt praem αὐτοῖς, non item A) Πιλ. | ποιήσω cum AC Latt (Copt) . . B ποιήσωμεν | λέγουσιν οἱ Ἰουδ. cum AB Copt . . C om οἱ Ἰουδ. . . Latt *dicunt omnes* | τινὲς δὲ τῶν Ἰουδαίων ἀπεκρίθησαν cum A (Copt) . . B ἕτεροι δὲ ἔλεγον . . Eins *iterum dixerunt Iudaei*, Fabr *iterum clamant dicentes Pilato* . . C ἕτερος δὲ τῶν Ἰουδαίων ἔλεγε πρὸς τὸν Πιλᾶτον | οὐκ (ita AB; C τάχα οὐκ) εἶ (B ἦν) - - ἐὰν τοῦτ. ἀπολύσεις (ita B Latt; A ἐὰν μὴ σταυρώσῃς αὐτόν, C om) | ὅτι εἶπεν - - θέλεις οὖν τοῦτον (Eins *ni forte vis hunc esse* etc) βασ. κ. οὐ Καίσ. cum C, similiterque Latt . . B ὅτι εἶπ. ἑαυτὸν τὸν υἱὸν θεοῦ καὶ βασιλέα εἶναι καὶ οὐ Καίσαρα . . A ἀλλὰ σὺ τάχα τοῦτον θέλεις εἶναι βασιλέα, οὐχὶ δὲ τὸν Καίσαρα. Ceterum Vatt brevissime absolvunt IX, 1—XI, 1; item Ven IX, 1—4. Cf. libros Latinos.

Coptus capitis IX. partem 1. sic habet: *Rursus Pilatus advocans Nicodemum et duodecim viros qui affirmaverant Iesum non fuisse ex fornicatione natum, dixit eis: Quid faciam, quum seditio in populo sit? Responderunt: Nescimus, ipsi dispiciant. Iterum etiam adduxit universam multitudinem Iudaeorum et dixit eis: Probe nostis vestram consuetudinem dimittendi vobis die festo unum. Unum vero habeo in carcere latronem homicidam, nomine Barabbam, et Iesum hunc, qui adstat, in quo nullam culpam invenio. Quemnam vultis dimittam vobis? Iudaei magna voce clamarunt: Barabbam. Dixit: Derelinquam ergo Iesum, qui dicitur Christus? Responderunt Iudaei: Crucifige eum. Alii vero ex Iudaeis dixerunt: Tu es amicus Caesaris; ipse de se dixit: Sum filius dei, sum rex.*

Eandem partem codex D his absolvit: Ἀνέστη οὖν ὁ Πιλᾶτος καὶ ἐξῆλθεν ἔξω τοῦ πραιτωρίου καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις· μαρτυραν ἔχω τὸν ἥλιον ὅτι οὐδεμίαν αἰτείαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ. στάσεως οὖν πολλῆς γεναμένης ἔκραξαν οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες· ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ (? cod. ἦν) φίλος τοῦ καίσαρος. πᾶς γὰρ ὁ βασιλέα ἑαυτὸν ποιῶν ἀντιλέγει τῷ καίσαρι.

² Θυμωθεὶς δὲ ὁ Πιλᾶτος λέγει πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· ἀεὶ στασιαστὸν τὸ ἔθνος ὑμῶν, καὶ τοῖς εὐεργέταις ὑμῶν ἀντιλέγετε. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· ποίοις εὐεργέταις; λέγει ὁ Πιλᾶτος· ὡς ἀκούω, ὁ θεὸς ὑμῶν ἀπὸ δουλείας σκληρᾶς ἐξήγαγεν ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου καὶ διὰ θαλάσσης ἔσωσεν ὑμᾶς ὡς διὰ ξηρᾶς, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ διέθρεψεν ὑμᾶς μάννα καὶ ὀρτυγομήτραν ἔδωκεν ὑμῖν, καὶ ἐκ πέτρας ὕδωρ ἐπότισεν ὑμᾶς, καὶ νόμον ἔδωκεν ὑμῖν· καὶ ἐπὶ τούτοις ὅλοις παρωργίσατε τὸν θεὸν ὑμῶν, καὶ ἐζητήσατε μόσχον χωνευτόν. καὶ παρωξύνατε τὸν θεὸν ὑμῶν, καὶ ἐζήτησεν ἀποκτεῖναι ὑμᾶς· καὶ ἐλιτάνευσεν Μωϋσῆς ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ οὐκ ἐθανατώθητε. καὶ νῦν καταγγέλλετέ μου ὅτι βασιλέα μισῶ.

³ Ἀναστὰς δὲ ἀπὸ τοῦ βήματος ἐζήτει ἐξελθεῖν. καὶ κράζουσιν οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες· ἡμεῖς βασιλέα οἴδαμεν τὸν Καίσαρα

2. Θυμωθεὶς δέ cum . . B Θυμοῦ δὲ πλησθεὶς . . C Χολέσας (sic) δέ | B πρ. τ. Ἰουδ. εἶπεν | ἀεὶ στασ. cum AB Latt Copt . . C διστασιαστόν | τὸ ἔθν. (A γένος) ὑμῶν c. B . . A add καὶ κατάρατον, C ἐστί | A πάντοτε ἀντιλέγετε | λέγει ὁ Πιλᾶτος cum C Copt, item A ὁ δὲ Πιλᾶτος ἔφη, et Latt *dicit eis Pilatus* . . B λέγει αὐτοῖς | ὡς ἀκούω cum C Copt . . om reliqui | ἀπό . . A ἐκ | ἐξήγαγεν ὑμᾶς ἐκ γ. Αἰγ. καὶ δ. θ. ἔσωσεν (B ὁδήγησεν, item Latt) ὑμ. ὡς δ. ξηρᾶς cum BC Latt Copt . . A ἐξήγαγεν ὑμᾶς διὰ θαλάσσης ὡς διὰ ξηρᾶς | ἐν τῇ ἐρήμῳ . . C om τῇ | διέθρεψ. (C ἔθρεψ.) ὑμ. μάννα cum BC Latt . . A πεινῶντας τῷ μάννα διέθρεψε | καὶ ὀρτυγ. ἔδωκεν ὑμῖν καὶ ἐκ πέτρας - - νόμον ἔδ. ὑμῖν cum C Copt similiterque Latt . . AB καὶ ὀρτυγομήτρ. (B add καὶ νόμον) ἔδωκεν ὑμῖν, omissis reliquis | καὶ ἐπὶ (Latt *in*) τούτ. ὅλοις (C πᾶσιν) παρωργίσ. (C παροργ.) τ. θ. ὑμῶν cum BC Latt . . A ἐν πᾶσι δὲ τούτοις παρωργ. μᾶλλον τ. θ. ὑμῶν | καὶ ἐζητήσατε μόσχον χωνευτόν. καὶ παρωξύνατε (cod. παροξ.) τὸν θεὸν ὑμῶν cum C Cors Fabr . . AB Eins Copt om. Videtur propter ὁμοιοτέλευτον erratum esse. | ἐζήτησεν ἀποκτ. ὑμᾶς cum AC . . B ἠθέλησεν ἀπολέσαι ὑμᾶς | A ὑπὲρ ὑμῶν Μωϋσῆς | οὐκ ἐθανατώθητε cum C . . B οὐκ ἀπεκτάνθητε . . A οὐκέτι ἀπεθάνετε | καὶ νῦν καταγγ. cum BC . . A νῦν δὲ καταλέγετέ μου | ὅτι βασιλέα μισῶ cum D Latt . . B ὅτι ἄλλον βασιλέα θέλω . . A ὅτι τὸν βασιλέα Ἰησοῦν ζητῶ

Pergit Coptus: *Iratus Pilatus dixit Iudaeis: Vestra gens semper dissidet, atque eis qui vos beneficiis affecerunt adversamini. Dixerunt Iudaei Pilato: Quemnam in nos beneficum dicis? Reposuit Pilatus: Quemadmodum audivi, deus vos eduxit e captivitate gravi a terra Aegypti, mare vobis fuit velut arida via, atque in deserto manducastis manna et coturnicem, aquam vobis eduxit de petra ut biberetis, ac legem vobis dedit; nihilo tamen minus deum ad iram provocastis. Volebat deus perdere vos, Moyses pro vobis deprecatus est, morti traditi non fuistis. Nunc vero vos mala in me profertis.*

3. Ἀναστὰς δὲ cum AB . . C Latt Καὶ ἀναστάς. Praeterea B add ὁ ἡγεμών, C Copt ὁ Πιλᾶτος, sed A Latt neutrum add | ἐζήτει cum A . . BC ἐζήτησεν | καί . . B add νῦν | κράζουσιν cum B . . C ἔκραζον . . A ἀνέκραξαν φωνήν |

καὶ οὐ τὸν Ἰησοῦν. καὶ γὰρ οἱ μάγοι προσήνεγκαν αὐτῷ ἀπὸ ἀνατολῶν δῶρα ὡς βασιλεῖ· καὶ ἀκούσας ὁ Ἡρώδης παρὰ τῶν μάγων ὅτι βασιλεὺς ἐγεννήθη, ἐζήτησεν τοῦ ἀποκτεῖναι αὐτόν. γνοὺς δὲ αὐτοῦ ὁ πατὴρ Ἰωσὴφ παρέλαβεν αὐτὸν καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἔφυγον εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἀκούσας Ἡρώδης ἀπώλεσεν τοὺς παῖδας τῶν Ἑβραίων τοὺς γεννηθέντας ἐν Βηθλεέμ.

4 Ἀκούσας δὲ ὁ Πιλᾶτος τοὺς λόγους τούτους ἐφοβήθη. καὶ κατασιγήσας ὁ Πιλᾶτος τοὺς ὄχλους, ὅτι ἔκραζον, λέγει αὐτοῖς· ὥστε οὗτός ἐστιν ὃν ἐζήτει Ἡρώδης; λέγουσιν οἱ Ἰου-

---

λέγοντες cum A Latt . . C praem τῷ Πιλάτῳ, B idem add | βασιλ. οἴδ. τὸν (B om) Καίσ. cum BC Latt . . A τὸν Καίσ. οἴδ. βασιλ. εἶναι | καὶ οὐ (ita B; C σὺ) τὸν Ἰησ. cum BC Latt . . A οὐχὶ δὲ τοῦτον | οἱ μάγ. προσήν. αὐτῷ ἀπὸ ἀνατολῶν δῶρα ὡς βασιλεῖ cum BA (οἱ μάγ. ἀπὸ ἀνατολῶν δῶρα αὐτῷ ὡς βασιλεῖ ἤνεγκαν), item Copt . . C Latt om ἀπὸ ἀνατ. | καὶ ἀκούσ. ὁ (B om) Ἡρώδ. παρὰ τῶν μάγων (π. τ. μάγ. cum C Eins Cors Copt; B Fabr om) ὅτι - - τοῦ ἀποκτ. αὐτόν cum BC Latt Copt . . A καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Ἡρώδῃ ὅτι β. ἐγ., καὶ ἐζήτησεν ὁ Ἡρώδης ἀποκτεῖναι αὐτόν | αὐτοῦ ὁ πατὴρ cum C Copt . . AB ὁ πατ. αὐτοῦ | παρέλαβεν (B παραλαμβάνει) αὐτ. κ. τ. μ. αὐτοῦ cum BC Eins Cors . . A παρέλαβε τὴν μ. α. Μαριάμ | ἔφυγον cum A Eins Cors . . BC Copt ἔφυγεν (Fabr *fugit in Aegyptum cum matre sua Maria*) | καὶ ἀκούσας Ἡρώδης ἀπώλεσεν cum C, item Copt . . B ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς ἀπέκτεινε . . A καὶ δι' αὐτὸν ἀπώλεσεν Ἡρώδης . . similiter variant Latini | τοὺς παῖδας τῶν Ἑβραίων (B add ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω) τοὺς γενν. ἐν Βηθλ. cum AB Eins Cors Copt . . C τοὺς παῖδ. τοὺς ἐν Βηθλεέμ

Coptus partem 3. sic praebet: *Tunc Pilatus e tribunali surgens nitebatur egredi, quum Iudaei clamarunt Pilato dicentes: Nos regem agnoscimus te et Caesarem, Iesum vero non agnoscimus. Etenim magi attulerunt ei tanquam regi dona ex oriente, at quum Herodes a magis audivisset natum esse regem, quaesivit eum ad necem; quod quum eius pater Ioseph rescivisset, tulit eum cum matre et fugit in Aegyptum; quo audito Herodes interfecit filios Hebraeorum qui Bethlehemi nati fuerant.*

Pro 2. et 3. codex D sic: Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε· οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτῷ εὑρίσκω αἰτίαν. οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον λέγοντες· σταύρωσον σταύρωσον αὐτόν· καὶ γὰρ ὁ Ἡρώδης πολλὰ αὐτὸν ἐζήτησεν καὶ οὐχ εὗρεν.

4. τοὺς λόγους τούτους cum AC Latt . . B add παρὰ τῶν Ἰουδαίων | ἐφοβήθη: καὶ κατασιγήσας ὁ Πιλ. τοὺς ὄχλ., ὅτι ἔκραζον (cod. ἔκραζαν), λέγει αὐτοῖς cum B, item Latt (*et silentio facto in populo qui clamabant* [ita Eins; Cors *clamabat*] *dixit eis* [ita Cors; Eins *dixit Pilatus*]) . . A ἐφοβήθη, καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ λέγει τοὺς ὄχλους σιγᾶν . . C λοιπὸν ὅτι ἔκραζον, λέγει | ὥστε (*Ergo*) οὗτός ἐστιν cum C Eins Copt, item omisso ὥστε B Cors . . A πυνθανόμενος εἰ οὗτός ἐστιν | ἐζήτει Ἡρώδης cum BC Eins Cors Copt, . A (Fabr) add ἀποκτεῖναι | λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι cum BC (Fabr) . . A Eins Cors λέγ. αὐτῷ,

δαῖοι· ναί, οὗτός ἐστιν. καὶ λαβὼν ὕδωρ ὁ Πιλᾶτος ἀπενίψατο τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἀπέναντι τοῦ ἡλίου λέγων· ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε. πάλιν κράζουσιν οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν.

5 Τότε ἐκέλευσεν ὁ Πιλᾶτος τὸν βῆλον ἑλκυσθῆναι τοῦ βή-

Copt *responderunt* | ναί (Latt om), οὗτός ἐστ. cum BC Latt Copt . . A om οὗτ. ἐστ. | καὶ λαβών cum AB (Latt *accipiens autem*) . . C τότε λαβών | A om ὁ Πιλᾶτος et αὐτοῦ | ἀπέναντι τοῦ ἡλίου cum BC . . A Latt ἀπέν. τοῦ ὄχλου, Copt *coram omnibus* | τοῦ δικ. τούτου cum AB Latt . . C τούτου τοῦ δικ. | πάλιν κράζουσιν cum B Copt, C καὶ πάλ. κρ. . . A κράζουσιν, Latt *et responderunt* | ὅτι cum C . . AB om

Pergit Coptus: *Pilatus cum haec audisset a Iudaeis narrata, extimuit, atque indicto silentio universae turbae clamanti dixit: Hiccine ille est quem Herodes quaerebat? Responderunt: Utique, ille est. Tum Pilatus sumpta aqua lavit manus suas coram omnibus, dicens: Mundus sum a sanguine isto iusti, vos dispicietis. Rursus clamarunt Iudaei: Sanguis eius super nos et super filios nostros.*

Ita vero cod. D pergit: Ἀκούσας δὲ ὁ Πιλᾶτος τοὺς λόγους τούτους ἐφοβήθη λίαν, καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις· οὗτός ἐστιν ὃν ἐζήτει ὁ Ἡρώδης; λέγουσιν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· ναί, αὐτός ἐστι. λαβὼν ὕδωρ ὁ Πιλᾶτος ἀπενίψατο τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἀπέναντι - πάλιν ἔκραξαν οἱ Ἰουδ. λέγοντες· τὸ etc. In his igitur fere consentit cum reliquis.

5. Τότε cum AC Latt Copt . . B Καί | τὸν (I τὸ) βῆλον (C τὸν βίβλον) ἑλκ. τοῦ (C ἐπὶ τοῦ) βήμ. cum AI, item C; porro B ἑλκ. τὸ βῆλον ἐπὶ τοῦ βήματος, item Copt. Accedit Ven *velum solvi* . . Eins (similiterque Cors) *adduci illum ante tribunal;* Fabr *adduci Iesum ante se.* Quam ad lectionem Latinam Muenterus (cf. Staeudlin u. Tzschirner: Archiv für alte und neue Kirchengesch. V. 2. 1822. p. 334.) ipsum Graecum conformari voluit; illud enim ἑλκυσθῆναι ἐπὶ τοῦ βήματος non posse nisi de ipso Iesu dictum esse. Nuper eandem amplexus sententiam Hofmannus (vide supra) locum ita emendandum duxit ut pro βῆλον (βίβλον) reponeret βέβηλον, cf. Leben Jesu p. 362. Quae coniectura et facilis est pro vocis similitudine nec nihil ab ipsa re commendationis habet. Contra vero est quod veri est dissimillimum, h. l. βέβηλον a Pilato nuncupari in quem modo dixisset: Ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τ. αἵμ. τοῦ δικαίου τούτου. Nec apte provocatur ad illam σαββάτων βεβήλωσιν quae in Iudaeorum accusatione erat, quum in Pilati sententia eius rei nulla prorsus sit habita ratio. Porro contra est quod subsequitur statim τῷ Ἰησοῦ vel κατὰ τοῦ Ἰησου, praecedente enim τὸν βέβηλον legendum esset αὐτῷ vel κατ' αὐτοῦ. Denique ea quae sequuntur, καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς ἐκ τοῦ πραιτωρίου, ad lectionem illam ex qua Iesus iam ad tribunal extra praetorium positum tractus dicitur, non satis conveniunt. Quae cum ita sint, lectio in textum nostrum recepta non temere deserenda videtur. Hanc ad explicandam duo inprimis loci faciunt, iam a Thilone illi quidem adscripti. Alter est Basilii M. in epistula 79. s. 223. ad Eustathium Sebastiae episc. (ed. Bened. p. 340 sq.): εἰ γὰρ οἱ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχοντες ὅταν τινὰ τῶν κακούργων θανάτῳ καταδικάζειν μέλλωσιν, ἐφέλκονται (al. ἀφέλκ.) τὰ παραπετάσματα, καλοῦσι δὲ τοὺς ἐμπειροτάτους πρὸς τὴν ὑπὲρ τῶν

ματοσ οὗ ἐκαθέζετο, καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ· τὸ ἔθνοσ τὸ σὸν κατήλεγξέ σε ὡσ βασιλέα· διὰ τοῦτο ἀπεφηνάμην πρῶτον φραγελλοῦσθαί σε διὰ τὸν θεσμὸν τῶν εὐσεβῶν βασιλέων, καὶ τότε ἀναρτᾶσθαι ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐν τῷ κήπῳ ὅπου ἐπιάσθησ· καὶ Δυσμᾶσ καὶ Γέστασ οἱ δύο κακοῦργοι συσταυρωθήτωσάν σοι.

προσκειμένων σκέψιν etc. Alter Chrysostomi est in Matth. cap. XVII. homil. LVI. (Montf. VII, 571. (643.): καθάπερ γὰρ [ἐπὶ] τοῖσ δικασταῖσ, ὅταν δημοσίᾳ κρίνωσι, τὰ παραπετάσματα συνελκύσαντεσ οἱ παρεστῶτεσ πᾶσιν αὐτοὺσ δεικνύουσιν etc. Cf. Cangii gloss. βέλον, βῆλον. | λέγει τῷ Ἰησοῦ c. B Ven .. A ἀπεφήνατο λέγων τῷ Ἰησοῦ, CI οὕτωσ ἀπεφήνατο κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, Eins aliique *et prosecutus est his verbis dicens sententiam Pilatus adversus Iesum.* Praeterea C (Copt) addit: ἀπόφασισ Πιλάτου. | κατήλεγξέ σε ὡσ βασιλέα c. A Latt .. B κατήγγειλάν σου ὡσ βασιλεῖ .. C κατέπεξάν σε ὡσ βασιλεῖ (sic), I κατέπεξάν σου ὡσ βασιλέωσ | διὰ τοῦτο c. AB Latt Copt .. C καὶ δ. τ. | ἀπεφηνάμην cum ABI .. C corrupte ἀφυνάμην. Praeterea B add κατὰ σοῦ. | φραγελλοῦσθ. (I φραγελλωθῆναι) σε cum ABI Latt .. C om σε | διὰ τὸν θ. τ. εὐσεβ. βασ. cum BI .. C διὰ τῶν θεσμῶν τῶν ἀσεβῶν βασιλ. .. A διὰ τὸν θεσμὸν τὸν βασιλικόν .. Latt *propter statuta priorum* (ita Eins Fabr; Ven Cors om) *principum* (Ven *imperatorum*), Copt *propter leges celsorum regum* | καὶ τότε cum BC .. A ἔπειτα | ἀναρτᾶσθαι cum AB (B add σε) .. C ἀρτᾶσθαι (isque αὐτὸν addit), I ἀναρτηθέντα σε | ἐπὶ τοῦ cum BC .. AI om τοῦ | ἐν τῷ cum BC .. A ἐπὶ τῷ | ἐπιάσθησ cum ABI .. C ἐπιάσθη. Ex Latinis Fabr sic: *et in cruce suspendi in eo loco ubi tentus es*; Eins Cors *deinde praecepit allevari eum* (Cors *eum elevari*) *in crucem* (Cors *in cruce*) *in eo loco ubi* (Cors *quo*) *tentus est;* Ven nil nisi *et tunc crucifigi in cruce* | καὶ Δυσμᾶσ καὶ Γέστασ (ita ex B et Latt; A Στέγασ) οἱ δύο κακοῦργοι συσταυρωθήτωσάν σοι cum A, item Copt: *una cum Dema et Cysta duobus latronibus, qui tecum comprehensi fuerunt* (male igitur interpres reddidit συσταυρωθ. σοι), C καὶ δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ, item B additis his: ὁ εἷσ λεγόμενοσ Δυσμᾶσ καὶ ὁ ἕτεροσ Γεστάσ (hoc accentu). I καὶ δύο κακοῦργοι μετὰ σοῦ τὸ πέρασ τοῦ βίου δέξασθαι. Eins Cors Fabr *et duo maligni* (Cors Fabr *duos malignos*) *cum eo* (Fabr *tecum*), *quorum nomina sunt haec Dismas,* (*Dimas, Dymas*) *et Gestas.* Horum vero nihil habet Ven, nisi quod seqq. Καὶ ἐξῆλθεν — σὺν αὐτῷ sic reddit: *et flagellatum tradidit Iudaeis Iesum ad crucifigendum, et duos latrones cum ipso: unus nomine Dismas et alius nomine Gestas.*

Coptus: *Tunc Pilatus iussit contrahi velum, quod erat in tribunali, in quo sedebat; sententiam protulit. Huiusmodi sententia Pilati in Iesum: Gens tua accusat te uti regem. Quare ego sententiam dico. Primum iubeo te flagellis caedi propter leges celsorum regum; deinde in crucem agi eo in loco ubi fuisti comprehensus, una cum Dema et Cysta duobus latronibus, qui tecum comprehensi sunt.*

Horum loco D habet: τότε παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖσ ὁ Πιλᾶτοσ ἵνα σταυρωθῇ· συνσταυροῦνται οὖν δύο λῃσταί, ἐκ δεξιῶν μὲν ὁ Δυσμᾶσ, καὶ ὁ Γεστᾶσ ἐξ ἀριστερῶν. Iam sequuntur quae tantum non aliena sunt ab ea ratione quam secuti sumus: Τότε οὖν ὁ ἐξ ἀριστερῶν λέγει τῷ Ἰησοῦ· ἴδε πόσα κακὰ ἔδρασα ἐν τῇ γῇ, καὶ οὐκ ἔγνων ὅτι σὺ εἶ βασιλεύσ. σεαυτῷ οὐ

Caput X.

[1] Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς ἐκ τοῦ πραιτωρίου, καὶ οἱ δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ. καὶ ὅτε ἀπῆλθαν ἐπὶ τὸν τόπον, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ περιέζωσαν αὐτὸν λέντιον, καὶ στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιέθηκαν αὐτῷ περὶ τὴν κεφαλήν· ὁμοίως καὶ τοὺς δύο κακούργους ἐκρέμασαν. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν· πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασιν τί ποιοῦσιν. καὶ διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ οἱ στρατιῶται. καὶ ἵστατο ὁ λαὸς θεωρῶν αὐτόν. καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς λέγοντες· ἄλλους ἔσωσεν, σωσάτω ἑαυτόν· εἰ υἱός ἐστιν τοῦ θεοῦ οὗτος, καταβάτω ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. ἐνέπαιζον δὲ αὐτῷ οἱ στρατιῶται προσερχόμενοι καὶ ὄξος μετὰ χολῆς προσφέρον-

δύνασαι βοηθῆσαι ἐν ἀνάγκῃ ὤν, καὶ πῶς ἄλλοις βοηθῆσαι ἔχεις etc. Tum est: ὁ δὲ ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, ὄνομα αὐτῷ Δυσμᾶς, ἰδὼν τὴν θεϊκὴν χάριν τοῦ θεοῦ οὕτως ἐβόα· ἴδον σε Χριστὲ υἱὲ τοῦ θεοῦ, ἴδον σε βασιλέα ἐν οὐρανοῖς βασιλεύοντα (cod. -λεύων), ὑπὸ μυριάδων ἀγγέλων προσκυνούμενον etc.

X, 1. Καὶ ἐξῆλθεν - - σὺν αὐτῷ cum B Eins Fabr; item A καὶ ἐξῆλθ. ὁ Ἰησ. καὶ οἱ δύο λῃσταὶ ἀπὸ τοῦ πραιτωρίου . . CI καὶ εὐθὺς ἐξήγαγον τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ πραιτωρίου ἅμα τῶν δύο κακούργων (I ἅμ. τοῖς δυσὶ κακούργοις) | ἀπῆλθαν cum AB . . CI ἦλθον | ἐπὶ τὸν (B τοῦ) τόπον (B -που) cum BI . . A add τοῦ κρανίου, similiter Eins Fabr | ἐξέδυσαν cum ABI Latt . . C add οἱ στρατιῶται | αὐτόν cum A Latt . . CI τὸν Ἰησοῦν . . B om | τὰ ἱμάτια αὐτοῦ: A add καὶ διεμερίσαντο αὐτά (vide infra) | λέντιον cum BI . . AC λεντίῳ | περιέθηκαν αὐτῷ περὶ τ. κεφ. cum B . . A(I) ἐπέθηκαν (I om) ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ . . C περιέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ. His add C καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν, non item ABI Latt Copt | ὁμοίως (ut B Latt Copt, A ὁμοί. δέ, C ἅμα δὲ) καὶ τ. δύ. κακ. ἐκρέμασαν cum ABC Latt Copt, sed C add σὺν αὐτῷ B σὺν αὐτῷ pro ἐκρέμ. habet. Praeterea B add τὸν μὲν ἕνα ἐκ δεξιῶν, τὸν δὲ ἕτερον ἐξ εὐωνύμων, item A Copt Latt Δυσμᾶν ἐκ δεξιῶν καὶ Στέγαν Latt Copt *Gestam*) ἐξ εὐωνύμων . . I ἅμα τοῖς δυσὶ κακούργοις ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων. | πάτερ cum AB Latt Copt . . C om | B ἄφες αὐτούς | καὶ διεμερίσαντο τ. ἱ. α. οἱ στρ. cum BC Ven (Eins aliique om οἱ στρατ., sed Fabr Cors add *super vestem eius mittentes sortem*) . . A om | καὶ ἵστατο (cum B, C στήκει) ὁ λα. θεωρ. αὐτόν (C om αὐτ.) cum BC, item Latt (*et steterunt populi;* Ven *et ibat populus expectans*) . . A om | οἱ ἀρχιερ. καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς cum B . . C οἱ ἀρχιερ. καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ . . A οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ἀρχισυνάγωγοι . . similiter variant Latini | σωσάτω ἑαυτόν cum B Latt . . AC καὶ ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι (utrumque coniungit Ven) | εἰ υἱός - ἀπὸ τ. σταυροῦ cum B (similiter Latt) . . AC εἰ υἱός ἐστι τοῦ θεοῦ (C εἰ υἱ. θεοῦ εἶ apud Birchium, εἰ υἱ. εἶ τοῦ θε. apud Thil.), καταβάτω νῦν ἀπὸ τ. στ. καὶ πιστεύσομεν (C -σωμεν) εἰς αὐτόν | οἱ στρατιῶται cum B Latt . . AC καὶ οἱ στρ. | ὄξος μετὰ χολῆς cum

τες αὐτῷ, καὶ ἔλεγον· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν.

Ἐκέλευσεν δὲ ὁ Πιλᾶτος μετὰ τὴν ἀπόφασιν εἰς τίτλον ἐπιγραφῆναι τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γράμμασιν ἑλληνικοῖς ῥωμαϊκοῖς καὶ ἑβραϊκοῖς, καθὼς εἶπαν οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι βασιλεύς ἐστιν τῶν Ἰουδαίων.

2 Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἔφη αὐτῷ λέγων· εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς. ἀποκριθεὶς δὲ Δυσμᾶς ἐπετίμα αὐτῷ λέγων· οὐδὲν φοβῇ σὺ τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως· ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν κακὸν ἐποίησεν. καὶ ἔλεγεν τῷ Ἰησοῦ· μνήσθητί μου, κύριε, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. εἶπεν

AC Eins Cors Fabr . . B Ven om μετὰ χολῆς | σὺ εἶ cum B . . AC Latt εἰ σὺ εἶ | ὁ βασιλεύς cum B Latt . . AC praem ὁ Χριστός | σῶσον σεαυτόν (B -τῷ) . . B add καταβάτω ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. Praeterea B et Latt (non item Copt) add καὶ λαβὼν Λογγίνος (hoc accentu) ὁ στρατιώτης λόγχην ἔνυξεν αὐτοῦ τὴν πλευράν, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ.

Ἐκέλευσεν δέ . . B τότε ἐκέλευσεν | I om μετὰ τ. ἀπόφασιν | εἰς τίτλον ἐπιγραφῆναι (A γραφῆναι) τὴν α. α. cum A (sic) B . . CI καὶ (I om) τίτλον ἐπιγραφῆναι τὴν α. α. | ἑλλην. (I add καὶ) ῥωμ. κ. ἑβραϊκ. c. BI, item Latt (Ven Eins Cors *hebraicis* [Cors *et*] *graecis et latinis;* Fabr *hebr. et lat. et gr.*) . . A ἑλλην. καὶ ῥωμ., C nil nisi ἑλληνικοῖς | καθὼς εἶπαν (AI εἶπον) - - τῶν Ἰουδ. cum ABI, similiterque Latt . . C om

Coptus partem 10, 1. his expressit: *Post haec Iesus e praetorio exivit cum utroque latrone, et quum pervenisset ad locum, exspoliaverunt eum vestibus suis, linteo cinxerunt eum, capiti eius imposuerunt coronam spineam. Similiter duos latrones suspenderunt, Demam a dextra, Cestam a sinistra. Tum Iesus dixit: Pater mi, ignosce illis; nesciunt enim quod faciunt. Milites vero diviserunt inter se vestes eius. Adstabat populus spectans. Summi sacerdotes et principes irridebant eum cum populo, dicentes: Qui alios salvos fecit se ipsum salvum faciat, si filius dei est electus. Tum illudebant etiam eum accedentes ad eum cum spongia et felle, dicentes: Si tu es rex Iudaeorum, serva te solum. Post sententiam Pilatus iussit scribi titulum criminis eius litteris Graecis, Romanis et Hebraicis, quemadmodum dixerant Iudaei: Ipse est rex Iudaeorum.*

2. Εἷς δέ cum AB . . C add τις | B τῶν συγκρεμασθέντων αὐτῷ κακούργων . . C Latt add ὀνόματι Γεστᾶς | ἔφη αὐτῷ λέγων cum B . . A ἔλεγεν αὐτῷ (Eins Ven *dixit ei* . . C ἔφη πρὸς τὸν Ἰησοῦν (item Fabr) | Δυσμᾶς cum A Eins Cors . . C (Ven Fabr) ὁ ἕτερος Δημᾶς, item Copt . . B ὁ ἕτερος | ἐπετίμα cum AB . . C ἐπετίμησεν | οὐδέν cum A* C Copt . . BA** Latt οὐδέ | B φοβεῖ | B ἐν αὐτῷ τῷ κρίμ. (Ven *in ipso crimine*) | εἶ . . A Copt ἐσμέν | κακὸν ἐποίησεν cum C . . AB ἄτοπον ἔπραξεν | καὶ ἔλεγεν (A add Δυσμᾶς) τῷ Ἰησοῦ (Ven nil nisi *et dixit*) cum C Cors (A Ven) . . B καὶ εἶπεν ὁ ἐπιτιμήσας τὸν ἕτερον αὐτοῦ . . Fabr *et post haec suspirans dix. ad Iesum;* Eins *et postquam*

δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι ὅτι σήμερον μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ εἶ.

Caput XI.

1 Ἦν δὲ ὡσεὶ ὥρα ἕκτη καὶ σκότος ἐγένετο ἐπὶ τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης, τοῦ ἡλίου σκοτισθέντος, καὶ ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον. καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· πατήρ, βαδδὰχ ἐφκὶδ ῥουέλ, ὃ ἑρμηνεύεται· εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου. καὶ τοῦτο εἰπὼν παρέδωκε τὸ πνεῦμα. ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος τὸ γενόμενον ἐδόξασεν τὸν θεὸν λέγων ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν. καὶ πάντες οἱ παραγενόμενοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην, θεωροῦντες τὰ γενόμενα, τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη ὑπέστρεφον.

---

conturbavit socium suum dicit Iesu, similiter Copt | ἐν τῇ βασ. σου cum A Eins . . BC Fabr Cors Ven praem ὅταν ἔλθῃς, Copt *quando eris* | εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς c. BC Latt, item Copt . . A ὁ δὲ Ἰησοῦς | ἀμὴν ἀμήν c. AB . . C Latt Copt ἀμήν | λέγω σοι c. AB Latt Copt . . C add Δημᾶ | ὅτι c. B Fabr Ven . . AC Eins Cors om | ἐν τῷ παραδ. εἶ cum B . . AC Latt Copt ἔσῃ ἐν τ. παραδ.

Pergit Coptus: *Porro unus ex suspensis latronibus, nomine Cestas, dixit ei: Si tu es Christus, salva te et nos. Respondens alter, nomine Demas, increpabat eum irate dicens: Non vereris tu deum ipsum? Nos quidem in eodem crimine versamur atque ille, sed nos pro merito malorum a nobis patratorum, hic vero nihil mali admisit. Demas quum finem fecisset increpandi Cestam, clamavit: Memento mei, domine, quando eris in regno tuo. Dixit ei Iesus: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.*

XI, 1. ὡσεὶ ὥρα cum AB . . C ὡς ὥρα | ἐπὶ τὴν (ita C; A ἐπὶ πᾶσαν τὴν, B ἐφ' ὅλην τὴν, item Latt *super universam terram*) γῆν h. l. cum AC Latt Copt . . B post ἐννάτης habet | ἐνάτης: ita A; B ἐννάτης, C θ' | τοῦ ναοῦ . . C om τοῦ | μέσον cum B Ven Vatt; item A additis ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω . . C Eins Cors Fabr Copt εἰς δύο (haec om Fabr) ἀπ' ἄνωθεν ἕως κάτω | φωνῇ μεγάλῃ (B -νὴν -λην) ὁ Ἰησοῦς cum BC . . A ὁ Ἰησ. φ. μεγ. | πατήρ cum B . . ACI πάτερ (scribitur ut solet πε̄ρ) | βαδδὰχ (ita C; B βαραχὰχ, I βαδαχὴθ) ἐφκὶδ (C ἐθκὶδ, B ἐφεκὲδ, I καὶ) ῥουέλ (ita B, I ῥουήλ, C δοήλ) [cf. Ps. 30, 6. בְּיָדְךָ אַפְקִיד רוּחִי] ὃ ἑρμηνεύεται· εἰς χεῖράς (ita B; C χεῖρά) σου παρατίθημι (ita C; BI παραθήσομαι) τὸ πν. μ. cum BCI, similiterque Ven . . A εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πν. μ. (item Eins aliique sed praem *Hely Hely* etc, cf. ad text. Lat.) | τοῦτο cum AC . . B Copt Latt ταῦτα | παρέδωκε τὸ πνεῦμα cum C . . A ἐξέπνευσεν . . B ἐκοιμήθη . . Latt *emisit spiritum*, Cors *exspiravit* | ἰδὼν δέ cum AC Latt . . B καὶ ἰδών | τὸ γενόμενον cum AC Latt . . B om | ὅτι cum BC . . A ὄντως, item Copt | ὁ ἄνθρωπος . . B om ὁ | ἦν cum AB Latt Copt . . C ἐστιν | παραγενόμενοι (B -νάμενοι) cum AB . . C παραπορευόμενοι | A om ὄχλοι | θεωροῦντες (A ἰδόντες) cum BA Eins Ven . . C καὶ θεωρ. | τὰ γενόμενα . . B τὰ γεγεννημένα | ἑαυτῶν cum AB . . C αὐτῶν

[2] Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος ἀνήνεγκεν τῷ ἡγεμόνι τὰ γενόμενα. ἀκούσας δὲ ὁ ἡγεμὼν καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ οὐκ ἔφαγον οὐδὲ ἔπιον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. μεταπεμψάμενος δὲ ὁ Πιλᾶτος τοὺς Ἰουδαίους εἶπεν αὐτοῖς· ἐθεωρήσατε τὰ γενόμενα; οἱ δὲ λέγουσιν· ἔκλειψις ἡλίου γέγονεν κατὰ τὸ εἰωθός.

[3] Εἱστήκεισαν δὲ οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ ἀπὸ μακρόθεν, καὶ γυναῖκες αἱ συνελθοῦσαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ὁρῶσαι ταῦτα. ἀνὴρ δέ τις, ὄνομα Ἰωσήφ, βουλευτὴς ἀπὸ Ἀριμαθαίας πόλεως ὑπάρχων, προσδεχόμενος καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,

---

Coptus XI, 1. sic: *Erat hora sexta et tenebrae factae sunt super universam terram die illo usque ad horam nonam. Sol obscuratus est. Velum templi scissum est a sursum ad imum bifariam. Iesus voce magna clamavit: Pater mi, in manus tuas commendo spiritum meum. Et quum haec dixisset, emisit spiritum. Pentacontarchus, quum vidisset quae acciderant, dedit gloriam dei dicens: Vere hic homo erat iustus. Omnes qui venerant visuri quae acciderant, viderunt ea, percutiebant pectus suum et revertebantur.*

2. ἀνήνεγκεν cum AC . . B ἀνήγαγεν | τῷ ἡγεμόνι cum AC Latt Copt . . B τῷ Πιλάτῳ | τὰ γενόμενα cum A Eins Cors Copt, item praemisso ἅπαντα C Fabr . . B om | ὁ ἡγεμὼν cum AC Latt Copt . . B ὁ Πιλᾶτος | καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ cum ABC Vatt Ven Copt . . Eins Fabr Cors om | καὶ οὐκ ἔφ. οὐδὲ ἔπ. cum AC Latt (*et non manduc. neque biberunt*) . . B καὶ οὔτε ἔφαγ. οὔτε ἔπιον | ἐν (C om) τῇ ἡμ. ἐκ. cum AC . . B τὴν ἡμέραν ἐκείνην | μεταπεμψάμ. δὲ ὁ Πιλ. τοὺς Ἰουδ. εἶπεν αὐτ. cum A Eins Cors . . B μετεπέμψατο δὲ ὁ Πιλ. πρὸς τοὺς Ἰουδ. καὶ λέγει αὐτοῖς . . C καὶ μετέπεμψεν ὁ Πιλ. τοῖς Ἰουδαίοις κ. εἶπ. αὐτ. | ἐθεωρήσατε . . A εἶδε (corrige εἴδετε) | τὰ γενόμενα (B -νάμενα) . . A add σημεῖα | λέγουσιν cum AB . . C εἶπον αὐτῷ. Aliter Copt, *at ipsi conticuerunt* pro οἱ δὲ λέγουσιν· ἔκλ. etc praebens. | γέγονεν . . B γεγέννηται | κατὰ τὸ εἰωθός: solus A add haec: ἔφη αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· μιαρώτατοι, οὕτως εἰς πάντα ἀληθεύετε; ἐγὼ οἶδα οὐκ ἄλλοτέ ποτε τοῦτο γενόμενον εἰ μὴ ἐν σελήνης γέννᾳ. τὸ γὰρ πάσχα ὑμῶν τῇ χθὲς ἡμέρᾳ ἐφάγετε τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ μηνός, καὶ λέγετε ὅτι ἔκλειψις ἡλίου ἐγένετο.

Pergit Coptus: *Pentecontarchus vero retulit praesidi quae evenerant. Praeses eiusque uxor quum haec audissent, valde contristati sunt, non manducaverunt neque biberunt illo die prae magno dolore.*

3. οἱ γνωστοί cum B Vatt Ven . . AC Copt Eins aliique πάντες οἱ γν. | αὐτοῦ cum B omnibusque Latinis . . AC τῷ (C τοῦ) Ἰησοῦ | A om ἀπὸ | καὶ γυναῖκες cum AC . . B καὶ αἱ γυναῖκ. | αἱ συνελθοῦσαι αὐτῷ cum A . . BC (Latt) αἱ συνακολουθήσασαι (C -θοῦσαι) αὐτῷ (C om) | ὁρῶσαι ταῦτα . . B add γενόμενα | ἀνὴρ δέ τις ὄνομα cum A . . BC Latt καὶ (Eins aliique om) ἰδοὺ ἀνὴρ (Latt *vir quidam*) ὀνόματι | βουλευτὴς ἀπὸ Ἀριμαθαίας πόλεως ὑπάρχων cum A . . BC βουλευτὴς (C λευίτης) ὑπάρχων, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, οὗτος οὐ συγκατέθετο τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν (ita B; C οὗτος οὐκ ἦν sequente statim τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ita ut plura exciderint), ἀπὸ Ἀριμαθείας (ita codex) πόλεως τῶν Ἰουδαίων. Similiterque habent Latini,

οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. καὶ καθελὼν αὐτὸ ἐνετύλιξεν ἐν σινδόνι καθαρᾷ, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνημείῳ λαξευτῷ, ἐν ᾧ οὐδεὶς οὐδέπω ἦν κείμενος.

Caput XII.

[1] Ἀκούσαντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ ᾐτήσατο ὁ Ἰωσήφ, ἐζήτουν αὐτὸν καὶ τοὺς δώδεκα τοὺς εἰπόντας ὅτι οὐ γεγέννηται ἐκ πορνείας ὁ Ἰησοῦς, καὶ τὸν Νικόδημον καὶ ἄλλους ἑτέρους πολλούς, οἵτινες παραπηδήσαντες ἔμπροσθεν τοῦ Πιλάτου τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐφανέρωσαν τὰ ἀγαθά. πάντων δὲ ἀποκρυβέντων μόνος ὁ Νικόδημος ὤφθη αὐτοῖς, ὅτι ἀνὴρ ἄρχων ἦν τῶν Ἰουδαίων. καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Νικόδημος· πῶς εἰσήλθατε εἰς τὴν συναγωγήν; λέγουσιν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· σὺ πῶς εἰσῆλ-

---

quamquam satis variant. | προσδεχόμενος καὶ αὐτὸς τὴν βασ. τοῦ θεοῦ cum B, item Latt . . A ὃς καὶ αὐτὸς προσεδέχετο τὴν βασ. τ. θεοῦ . . C (vide ante) nil nisi τὴν β. τ. θ. | B οὗτος προσελθὼν (B προσῆλθεν) τῷ Πιλάτῳ (B add καὶ) ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ . . praeterea C (item Fabr *et praeses permisit*) invitis AB Copt Eins Cors Vatt Ven addit καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πιλᾶτος ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα | καθελὼν αὐτό (A add ἀπὸ τοῦ ξύλου, Eins Cors *de cruce*) cum AB . . C καθ. αὐτόν (item Latt) | ἐν σινδόνι cum B Latt . . AC om ἐν | ἔθηκεν cum BC . . A ἔθετο | αὐτό cum BC . . A om. (Latt rursus αὐτόν reddunt) | ἐν μνημείῳ λαξευτῷ cum C . . A ἐν μνήματι λαξευτῷ καινῷ . . ἐν τῷ καινῷ (cod. κενῷ) αὐτοῦ μνημείῳ . . similiter Latini variant | οὐδεὶς οὐδέπω ἦν κείμενος cum B . . C οὐκ ἦν οὐδέπω κείμενος . . A (ita Latinorum nullus) οὐδέποτέ τις τῶν θανόντων ἐτέθη

XI, 3. apud Coptum sic legitur: *Pilatus rursus accersivit Iudaeos eisque dixit: Vidistis quae evenerunt? At ipsi conticuerunt. Omnes noti eius procul stabant, et mulieres, quae a Galilaea eum secutae erant, viderunt haec. Et ecce vir, nomine Ioseph, levita, vir bonus et iustus, hic non sederat in synedrio et consiliis quae Iudaei habuerant, oriundus ex Arimathaea, exspectabat regnum dei. Accessit ad Pilatum, petiit corpus Iesu, et quum accepisset involvit illud sindone munda et posuit in monumento exciso, in quo nemo positus fuerat.*

XII, 1. τὸ σῶμα τ. Ἰ. ᾐτήσατο ὁ Ἰωσήφ cum AC Eins Ven Vatt . . B ὁ Ἰωσ. ᾐτήσ. τὸ σῶμα τ. Ἰ. | ἐζήτουν αὐτόν cum AB Latt . . C καὶ ἐζήτ. καὶ αὐτόν | τοὺς δώδεκα τούς cum AC . . B Latt τ. δώδ. ἄνδρας τούς | ὁ Ἰησοῦς cum BC . . A Latt om | καὶ τὸν Νικόδ. - - πολλούς cum BC et Latt plerisque, item Copt . . A om | οἵτινες παραπηδήσαντες - - τὰ ἔργ. αὐτοῦ (B om) ἐφ. τὰ ἀγ. (B add τοῦ Ἰησοῦ) cum BC et Latt plerisque . . A οἵτινες ἐφανέρωσαν τὰ ἔργα αὐτοῦ ἔμπροσθεν τοῦ Πιλάτου | μόνος (C μόνον) cum AC Latt . . B μὴ γνούς | ἦν τῶν Ἰουδ. cum A . . BC τῶν Ἰουδ. ἦν | ὁ Νικόδημος cum BC . . A Latt Copt om | εἰσήλθατε cum BC . . A εἰσήλθετε | εἰς τ. συναγωγ. cum AB . . C ut videtur ἐν τῇ συναγωγῇ | λέγουσιν αὐτῷ (ita B Vatt Ven Eins Cors

θες εἰς τὴν συναγωγήν; ὅτι συνίστωρ αὐτοῦ εἶ, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ σοῦ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. λέγει ὁ Νικόδημος· ἀμὴν ἀμήν. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Ἰωσὴφ παρεκβὰς εἶπεν αὐτοῖς· τί ὅτι ἐλυπήθητε κατ' ἐμοῦ, διότι ᾐτησάμην τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ; ἰδοὺ ἐν τῷ καινῷ μου μνημείῳ ἔθηκα αὐτόν, ἐντυλίξας αὐτὸν ἐν σινδόνι καθαρᾷ, καὶ ἐπεκύλισα λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ σπηλαίου. καὶ οὐ καλῶς ἐπράξατε κατὰ τοῦ δικαίου, ὅτι οὐ μετεμελήθητε σταυρώσαντες αὐτόν, ἀλλὰ καὶ λόγχῃ αὐτὸν ἐκεντήσατε. κρατήσαντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Ἰωσὴφ ἐκέλευσαν αὐτὸν ἀσφαλισθῆναι μέχρι τῆς μιᾶς τοῦ σαββάτου, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· γίνωσκε ὅτι ἡ ὥρα οὐκ ἀπαιτεῖ πρᾶξαί τι κατὰ σοῦ, ὅτι σάββατον διαφαύει· γίνωσκε δὲ ὅτι οὐδὲ ταφῆς καταξιωθήσῃ, ἀλλὰ δώσωμεν τὰς σάρκας σου τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ. λέγει αὐτοῖς ὁ

Fabr; C om) οἱ Ἰουδ. (Eins Cors om) cum BC Latt . . A οἱ δὲ εἶπον | σὺ πῶς - - συνίστωρ (B συνείστωρ, C συνήστορ) αὐτοῦ εἶ (ita B Ven Vatt, item A; C Eins aliique ἦς) - - αἰῶνι cum BC, similiter Latt . . A θεωροῦμεν ὅτι συνήγορος καὶ μαθητὴς αὐτοῦ εἶ, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ ἔχειν σε φανὲν (his accentib) ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι | ἀμὴν ἀμήν cum BC Copt (Latt plerique ter habent *Amen*) . . A alterum om | ὁμ. δὲ καί c. AB . . C ὁμ. δέ . . Ven Fabr Copt *similiter et*, Eins Vatt Cors *similiter* | παρεκβάς cum BC Latt . . A om | τί ὅτι cum A . . B ὅτι, C τί | κατ' ἐμοῦ cum AB . . C παρ' ἐμοῦ | διότι cum A . . BC ὅτι | ἰδοὺ ἐν τῷ καινῷ (B κενῷ, C κήπῳ) μου μνημ. (B μν. μου) ἔθηκα (B τέθηκα sic) αὐτόν (ita B Latt; C αὐτό) ἐντυλ. αὐτὸν (ita B Latt; C αὐτό) ἐν (ita B; C om) - - θύρ. τ. σπηλ. (ita B Copt Fabr aliique; C Vatt alii μνημείου) cum CB Copt et Latt plerisque . . A nil nisi καὶ ἀπεθέμην αὐτὸ ἐν σινδόνι, Ven *et posui eum in monumento* | καὶ οὐ καλῶς . . A γνῶτε οὖν ὅτι οὐ καλῶς | τοῦ δικαίου cum BC Copt Latt; A add τούτου | ὅτι οὐ . . A οὐδέ | ἀλλὰ καί cum AB . . C καλάμην καί | λόγχῃ αὐτὸν ἐκεντήσατε c. A (Eins *lanceastis eum*, Vatt *lancea eum perforantes*, Ven *lancea perforastis*) . . BC λόγχην αὐτῷ ὑπεβάλετε (B -βάλλετε) | κρατήσαντες δὲ οἱ Ἰουδ. τὸν Ἰωσ. ἐκέλευσαν αὐτὸν ἀσφαλισθῆναι (A τ. Ἰ. καὶ κατακλείσαντες ἠσφαλίσαντο) μέχρι τῆς μιᾶς τοῦ σαββάτου (A μέχρι τῆς κυριακῆς) cum BA Vatt Ven . . C (similiterque Eins Cors Fabr) ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Ἰουδαῖ. παρὰ τοῦ Ἰωσὴφ εὐθὺς κρατήσαντες αὐτὸν ἐκέλευσαν ἀσφαλισθῆναι αὐτὸν μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ σαββάτου | καὶ λέγουσιν αὐτῷ cum B Vatt Ven Eins aliisque . . C ἔλεγον οὖν αὐτῷ . . A εἰπόντες | γίνωσκε ὅτι cum BC Latt . . A om | ἡ ὥρα οὐκ ἀπαιτεῖ cum BC, item Latt (Vat[a] *hora non exigit*, Vat[b] *hora non est competens*, Ven Fabr Eins *hac hora incompetit* [Ven Fabr *non competit*]; Cors *hac hora non compotes sumus*) . . A ἡ ὥρα οὐ δίδωσι | κατὰ σοῦ cum AB . . C μετὰ σοῦ | διαφαύει cum BC . . A ἐπιφώσκει | γίνωσκε δὲ (cod. om) ὅτι cum C Latt (Vatt Ven *cognosce autem quia*, Eins Cors Fabr *scimus autem quia*) . . B ἐπεί . . A καί | οὐδέ cum AB . . C οὔτε | καταξιωθήσῃ cum A . . B ἀξιοῦσαι, C ἀξιούσῃ . . Latt *dignus eris* (*es*) | δώσωμεν cum BC . . A δώσομεν | τὰς σάρκας σου cum AB . . C τὰ κρέη (sic) σου | τ. πετ.

Ἰωσήφ· οὗτος ὁ λόγος τοῦ ὑπερηφάνου ἐστὶν Γολιάθ, ὃς ὠνείδισεν θεὸν ζῶντα καὶ τὸν ἅγιον Δαυίδ. εἶπεν γὰρ ὁ θεὸς διὰ τοῦ προφήτου· ἐμοὶ ἐκδίκησις, κἀγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. καὶ νῦν ὁ ἀκρόβυστος τῇ σαρκὶ καὶ περιτεμνόμενος τῇ καρδίᾳ λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας αὐτοῦ κατέναντι τοῦ ἡλίου λέγων· ἀθῷός εἰμι ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε. καὶ ἀποκριθέντες τῷ Πιλάτῳ εἴπατε· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. καὶ νῦν φοβοῦμαι μήποτε φθάσει ἡ ὀργὴ κυρίου ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν, καθὼς εἴπατε. ἀκούσαντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς λόγους τούτους ἐπικράνθησαν τῇ ψυχῇ, καὶ ἐπιλαβόμενοι τὸν Ἰωσὴφ ἐκράτησαν αὐτὸν καὶ ἐνέκλεισαν εἰς οἶκον ὅπου οὐκ ἦν θυρίς, καὶ παραφύλακες παρέμειναν τῇ θύρᾳ· καὶ ἐσφράγισαν τὴν θύραν ὅπου ἦν ἐγκεκλεισμένος Ἰωσήφ.

τοῦ οὐρανοῦ cum AC .. B add καὶ τοῖς θηρίοις τῆς γῆς παραδώσομεν, item omisso παραδώσ. Copt Latt | ὁ Ἰωσήφ cum AB .. C om ὁ | ἐστὶν Γολιάθ cum C .. AB Γολ. ἐστίν | BC ὀνείδισεν | εἶπεν γάρ cum AB Ven Fabr .. C Eins Cors εἶπε δέ | διὰ τοῦ προφήτου cum A Latt .. C διὰ τῶν προφητῶν .. B om | κἀγώ cum B Ven Fabr Eins Cors .. AC Vatt ἐγώ | καὶ νῦν ὁ ἀκρόβ. (A add μὲν) τῇ σαρκὶ (cum BC; A τῷ σαρκίῳ) καὶ (A om) περιτεμνόμενος (ita C, B περιτεμνημένος, A περιτετμημένος δὲ) τῇ καρδίᾳ .. Eins Cors *Et obstructus corde Pilatus;* Vatt Ven *Nam et* (*Unde, Et nonne*) *venerabilis praeses* | τὰς χεῖρ. αὐτ. h. l. cum A Latt; B post κατ. τ. ἡλίου .. C om | κατέναντι cum AB .. C ἀπέναντι | τοῦ ἡλίου cum BC Copt Eins Cors Ven (Vatt Fabr om) .. A τοῦ λαοῦ | εἰμὶ ἐγώ cum B Vatt Ven Fabr .. AC Eins Cors om ἐγώ | τοῦ δικ. τούτου cum AB Latt .. C τούτ. τ. δικ. | ὑμεῖς ὄψεσθ. cum AC Copt Vatt Ven Eins Cors .. B Fabr om | καὶ ἀποκριθέντες τῷ Πιλ. εἴπατε cum C et Latt plerisque .. B Copt (item Ven) καὶ ἀπεκρίθητε τ. Πιλ. λέγοντες (Ven om λέγ.) .. A αὐτοὶ δὲ ὑμεῖς εἴπατε | καὶ νῦν φοβοῦμαι - - φθάσει (sic) - - ἐφ' ὑμᾶς (*super nos*) - - ὑμῶν (*nostros*) καθὼς εἴπατε cum B Copt Eins .. A εἶπε δὲ ὁ Πιλᾶτος· φοβοῦμαι μή ποτε φθάσῃ ἡ ὀργὴ κυρίου ἐφ' ἡμᾶς .. C nil nisi καθὼς εἴπατε (transiluit ab altero τὰ τέκνα ἡμῶν ad alterum τὰ τέκνα ὑμῶν), similiter Cors Fabr | ἐπικράνθησαν τῇ ψυχῇ cum C Vatt (item Fabr aliique *exacerbati sunt animo nimis*) .. B ἐπικράνθ. σφόδρα .. A ἐπικράνθησαν | καὶ ἐπιλαβόμ. τ. Ἰωσ. ἐκράτησαν αὐτὸν καί cum BC Eins .. A Fabr aliique καὶ κρατήσαντες τὸν Ἰωσήφ | ἐνέκλεισαν cum AB .. C (Latt) add αὐτόν | εἰς οἶκον (B add σκοτεινόν) cum BC, item (*in domo, in domum*) Vatt Ven .. A Eins aliique ἐν οἰκήματι (*in cubiculo, in cubiculum*) | ὅπου οὐκ ἦν θυρίς cum A Vatt Eins aliisque .. BC Ven ὅπου θυρὶς οὐκ ἦν | καὶ παραφύλακες (C παραθήλακες) παρέμ. τῇ θύρᾳ (C τὴν θύραν) cum BC .. A καὶ φύλακες ἐτήρουν τὴν θύραν | καὶ ἐσφράγισαν τὴν θύρ. ὅπου ἦν ἐγκ. Ἰωσ. cum B Vat[a] Ven, similiterque Fabr aliique,

2 Τῷ δὲ σαββάτῳ ὅρον ὥρισαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται ὥστε πάντας εὑρεθῆναι ἐν τῇ συναγωγῇ τῇ μιᾷ τοῦ σαββάτου. καὶ ὀρθρίσαντες ἅπαν τὸ πλῆθος ἐν τῇ συναγωγῇ ἐβουλεύσαντο ποίῳ θανάτῳ ἀποκτείνωσιν αὐτόν. καθεσθέντος δὲ τοῦ συνεδρίου ἐκέλευσαν αὐτὸν ἀχθῆναι μετὰ ἀτιμίας πολλῆς. καὶ ἀνοίξαντες τὴν θύραν οὐχ εὗρον αὐτόν. καὶ ἐξέστη πᾶς ὁ λαός, καὶ ἔκθαμβοι ἐγένοντο ὅτι τὰς σφραγῖδας

---

item Copt omissis ὅπου ἦν ἐγκ. Ἰω. . . A ἐσφραγισμένην (cum praecedentibus coniungens) . . C Vat[b] om

XII, 1. Coptus sic habet: *Iudaei quum audissent, Iosephum accepisse corpus Iesu, quaerebant eum et duodecim viros qui dixerant eum non fuisse ex fornicatione progenitum, tum Nicodemum et reliquos, volentes eos morti dare, quippe qui adeuntes ad Pilatum patefecerant prodigia Iesu. Porro hi omnes qui erant Iudaei et quaerebantur, se absconditerant. Et solus Nicodemus se non abscondidit, quippe archon Iudaeorum, eisque dixit: Quomodo synagogam ingressi estis?* (excidit nonnihil propter ὁμοιοτέλευτον) *Dixerunt ei: Tu particeps eius es, pars eius tecum in saeculo futuro. Dixit Nicodemus: Amen, Amen. Similiter etiam Iosephus accessit ad eos dicens: Cur mihi irati estis, quia petii corpus Iesu? Ecce illud composui in monumento novo, involvi sindone munda, advolvi lapidem ad ostium speluncae. Opus non fecistis honestum erga virum iustum, nec vobiscum recogitastis quando eum cruci affixistis, sed etiam lancea eum petistis. Tunc Iudaei irati comprehenderunt Iosephum et iusserunt custodiri in crastinum. Dixerunt ei: Scito tu hanc non esse horam perpetrandi aliquid in te, cras enim est dies sabbati; at scito nos permissuros non esse ut dignus habearis sepultura; tuam carnem dabimus volucribus caeli et feris terrae. Dixit Iosephus: Hic sermo est sermo pervicax, tamen haud timeo, habeo deum vivum; porro deus dixit: Committe mihi iudicium et ego retribuam, ait dominus. Modo vidistis eum, qui non carne sed corde circumcisus est, accepisse aquam, coram sole lavisse manus suas dicentem: Mundus sum a sanguine iusti huius hominis. Tum vidistis* (Graece ὑμεῖς ὄψεσθε) *ac respondistis Pilato dicentes: Sanguis eius super nos et filios nostros. Iam vero timeo ne ira dei descendat super vos et filios vestros, quemadmodum dixistis. Iudaei quum haec verba audissent, comprehenderunt Iosephum eumque coniecerunt in locum tenebrosum lucis et fenestrae expertem, apposuerunt vigiles custodes suisque signis obsignarunt ostium.*

2. Τῷ δὲ σαββάτῳ cum AB . . C Καὶ τῷ σαββ. | ὅρον (B ὄρθρον) ὥρισαν (B ὅρισαν) cum AB . . C ὥρισαν | καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται cum BC . . A ἱερεῖς τε καὶ Λευ. | πάντας εὑρεθῆναι (A add τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ) c. AC . . B πάντ. συναχθῆναι (Fabr aliique *congregarentur omnes*) | ὀρθρίσαντες (A ὀρθρίσαν) ἅπαν τὸ πλῆθος (A add τῶν Ἰουδαίων) cum BA . . C ὀρθρίσαντες ἅπαντες | ἐβουλεύσαντο cum A (sic) C . . B ἐβούλευσαν | ἀποκτ. αὐτόν cum AB Vatt Ven . . C Fabr aliique ἀποκτ. τὸν Ἰωσήφ | καθεσθέντος δέ cum A . . B καθίσαντος δέ . . C καθημένου | C ἐκέλευσεν | μετὰ ἀτιμ. πολλῆς (*cum iniuria multa, cum magna iniuria*) cum BC Vatt Ven . . A μετὰ πάσης ἀτιμίας . . Fabr aliique om | τὴν θύραν cum AC Vatt Ven aliisque . . B τὰς θύρας | B ἔκθαμβος ἐγένετο | τὰς σφρ. εὗρον (B ηὗραν) ἐσφραγισμένας cum B Vatt (*signatis signaculis*) Ven (*signacula invenerunt signata et portam clausam*) . . A τ. σφρ. εὗρ. σῶας . .

εὗρον ἐσφραγισμένας, καὶ ὅτι τὴν κλεῖδαν εἶχεν ὁ Καϊάφας. καὶ οὐκέτι ἐτόλμησαν ἐπιβαλεῖν τὰς χεῖρας αὐτῶν εἰς τοὺς λαλήσαντας ἔμπροσθεν τοῦ Πιλάτου ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ.

Caput XIII.

1 Ἔτι δὲ αὐτῶν καθεζομένων ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ θαυμαζόντων διὰ τὸν Ἰωσὴφ ἔρχονταί τινες τῆς κουστωδίας, οὓς ᾐτήσαντο οἱ Ἰουδαῖοι παρὰ τοῦ Πιλάτου τηρεῖν τὸν τάφον τοῦ Ἰησοῦ, ἵνα μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσιν αὐτόν. καὶ ἀνήγγειλαν λέγοντες τοῖς ἀρχισυναγώγοις καὶ τοῖς ἱερεῦσι καὶ τοῖς λευίταις τὰ γενόμενα· τὸ πῶς ἐγένετο σεισμὸς μέγας, καὶ εἴδομεν ἄγγελον καταβάντα ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἀπεκύλισεν τὸν

---

c τ. σφρ. εὗρ. καὶ τὰς θύρας ἐσφραγισμένας .. Fabr aliique libere *signatam invenerunt clavem cubiculi* (omissis seqq. καὶ ὅτι τὴν κλ. etc) | καὶ ὅτι (A om) τὴν κλεῖδαν (ita BC; A κλεῖδα) εἶχ. ὁ Καϊάφ. cum (A)BC Vatt Ven .. de Fabr aliisque vide ante | καὶ οὐκέτι cum AB Vatt .. c add λοιπόν | ἐπιβαλεῖν τ. χ. αὐτῶν cum BC Vatt .. A τ. χ. αὐτ. ἐπιβ. | εἰς (c ἐπὶ) τοὺς λαλήσαντας cum BC Vatt .. A τοῖς ἄλλοις Ἰουδαίοις τοῖς λαλήσασιν | ὑπὲρ (*pro*) cum B Vatt .. AC περί

Pergit Coptus: *Postero die primo mane archisynagogus, sacerdotes et levitae convenerunt omnes in synagogam consilium inituri qua ratione eum morti traderent. Quum synedrium consedisset, iusserunt eum adduci cum magna contumelia; at aperto ostio non invenerunt Iosephum. Tum universus populus clamavit obstupescens, eo quod invenerant ostium clausum et signis obsignatum, quum clavis esset penes Caipham; neque reversi sunt ut manus iniicerent* (i. e. καὶ οὐκέτι ἐτόλμησαν ἐπιβαλεῖν etc) *in eos qui bene de Iesu locuti fuerant coram Pilato.*

XIII, 1. Ἔτι δὲ - - ἐν τῇ συναγωγῇ (A haec om) - - διὰ τ. Ἰωσ. (A haec om) ἔρχοντ. τινες τῆς κουστωδ. (A ἔρχ. οἱ ἐκ τῆς κουστ. ὑπηρέται), οὓς (B add καὶ) ᾐτήσ. - - παρὰ τοῦ Πιλάτου (A haec om) - - ἵνα μήποτε ἐ. οἱ μαθ. αὐτοῦ (C om) κλέψ. αὐτόν (pro ἵνα usque αὐτόν A habet πρὸς τὸ μὴ κλαπῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ) cum BCA Vatt (similiter etiam Ven). Fabr Eins Cors *Haec omnibus admirantibus* (Cors *Et* pro his) *ecce quidam* (Cors om) *de militibus qui sepulcrum custodiebant* (Cors *-dierant*) | καὶ ἀνήγγειλαν (ita AC; B ἀπήγγ.) λέγοντες τοῖς ἀρχ. κ. τ. ἱερ. κ. τ. λευ. (ita B Vatt Ven; A nil nisi λέγοντες, C corrupte τοῖς ἀρχιερεῦσιν κ. τ. ἀρχισυναγώγοις καὶ λευ. λέγουσιν) τὰ γενόμενα (A om) cum B Vatt Ven, item C, item A .. Eins Fabr Cors *intrans* (Cors *intrantes*) *in* (Cors om) *synagogam* (Fabr *-goga*) *dixit* (Cors *dixerunt*) | τὸ πῶς cum BC (male ante τὰ γενόμενα ponit) Vatt Ven .. A Fabr aliique ὅτι | ἐγένετο σεισμ. μέγας cum BC Ven .. A Vatt σεισμ. ἐγέν. μέγας. Praeterea B add τηρούντων ἡμῶν τὸν τάφον, item C ἡμῶν γὰρ τηρούντων ἐγένετο, Vat[a] *illis custodientibus eum* (similiter Fabr aliique *nobis custodientibus monumentum Iesu facta est terrae motio*) .. nihil addidi cum A Vat[b] Ven | εἴδομεν (C ἴδ.) cum AC .. B ἴδαμεν | ἄγγελον καταβάντα cum A .. BC πῶς ἄγγ. (B Vatt

λίθον ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ σπηλαίου καὶ ἐκάθισεν ἐπάνω αὐτοῦ· καὶ ἔλαμψεν ὡσεὶ χιὼν καὶ ὡς ἀστραπή. καὶ ἡμεῖς πολλὰ φοβηθέντες ἐκείμεθα ὡσεὶ νεκροί. καὶ ἠκούσαμεν τῆς φωνῆς τοῦ ἀγγέλου λαλοῦντος ταῖς γυναιξίν, αἵτινες παρέμενον τῷ τάφῳ, ὅτι μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν ἐσταυρωμένον. οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη καθὼς εἶπεν· δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος. καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἔστιν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ.

2 Λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· ποίαις γυναιξὶν ἐλάλει; λέγουσιν οἱ

---

add κυρίου, Ven aliique *dei*) κατέβη | ἀπὸ τοῦ στόματος cum A . . BC ἀπ. τῆς θύρας . . Vatt Ven *ab ostio*, Fabr aliique om | τ. σπηλαίου cum B Copt . . AC τ. μνημείου | ἐκάθισεν cum A . . BC ἐκάθητο | καὶ ἔλαμψεν ὡσεὶ χιὼν καὶ ὡς ἀστραπή c. A . . BC Latt ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ (haec omnia B om) ὡς ἀστραπή, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών | καὶ ἡμεῖς πολλὰ φοβηθ. ἐκείμεθα ὡσεὶ νεκροί cum A . . BC Latt ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐγενόμεθα ὡσεὶ νεκροί | ἠκούσ. τῆς φωνῆς τοῦ ἀγγ. λαλοῦντος (B τοῦ λαλοῦντ. ἀγγ.) cum AB Vatt Ven . . C Fabr aliique ἠκ. τοῦ ἀγγέλου λέγοντος | αἵτ. παρέμενον (ita A; BC παρέμειναν) τῷ τάφῳ (C τὸ σῶμα. BC add τοῦ Ἰησοῦ, non item A) c. ABC . . Fabr Eins *ad sepulcrum Iesu*, Cors *quae venerant ad sepulcrum Christi* . . Vatt Ven om | ὅτι μὴ φοβ. ὑμ. c. A . . BC om ὅτι. Praeterea C praem καὶ ἔλεγε, B καὶ λέγει αὐταῖς, Ven *et dicentis*, Vat[a] *et dicens*, Cors *et dixit angelus;* sed nihil addidi cum A Vat[b] Fabr Eins | ζητεῖτε τὸν ἐσταυρ. cum C Fabr Eins Cors . . AB Vatt Ven τὸν ἐσταυρ. ζητ. | ἠγέρθη cum AB Copt Vatt Eins aliisque . . C Ven add γάρ | δεῦτε ἴδετε cum AC . . B Latt δεῦτ. καὶ ἴδ. | ὁ κύριος cum ABC Vatt Ven Copt . . Fabr aliique om | τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ . . Vat[a] add *et Petro* | καὶ ἔστιν (hunc accentum ipse cod. habet) ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ cum A . . BC Latt Copt καὶ ἰδοὺ (Vatt Fabr aliique om) προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν (καθὼς etc Vatt alii; B Ven Eins ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν, item Copt *ecce nos retulimus vobis quae vidimus*)

XIII, 1. apud Coptum sic habet: *Adhuc universus populus sedebat in synagoga, admirans Iosephum non fuisse inventum, venerunt nonnulli ex custodibus, quos Iudaei impetraverant a Pilato ut custodirent sepulchrum Iesu, ne eius discipuli venirent et eum clam tollerent. Hi renunciarunt pontificibus, sacerdotibus et levitis terrae motum, qui pridie vesperi contigerat, vidimus* (prorsus ita Copt cum Graecis) *angelum domini qui de caelo descendit, revolvit lapidem ab ostio speluncae et super eum sedit; candida erat eius vestis uti nix. Prae timore eius facti sumus velut mortui, et audivimus vocem angeli colloquentis cum mulieribus, quae ad monumentum Iesu adstabant, et dicentis: Nolite timere vos; scio quem quaeritis: vos quaeritis Iesum crucifixum; resurrexit sicut dixit, venite videte locum in quo iacebat dominus; abite, nunciate eius discipulis eum resurrexisse a mortuis; ecce praecedet vos in Galilaeam ibi eum videbitis. Ecce nos retulimus vobis quae vidimus.*

2. Λέγουσιν οἱ Ἰουδ. ποίαις γυν. ἐλάλει (ita C Vatt Ven, item *Quae sunt*

τῆς κουστωδίας· οὐκ οἴδαμεν ποῖαι ἦσαν. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· ποίᾳ ὥρᾳ ἦν; λέγουσιν οἱ τῆς κουστωδίας· μέσης νυκτός. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· καὶ διατί οὐκ ἐκρατήσατε τὰς γυναῖκας; λέγουσιν οἱ τῆς κουστωδίας· ὡς νεκροὶ ἐγενόμεθα ἀπὸ τοῦ φόβου, μὴ ἐλπίζοντες ἰδεῖν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, καὶ πῶς εἴχομεν κρατῆσαι αὐτάς; λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· ζῇ κύριος, οὐ πιστεύομεν ὑμῖν. λέγουσιν οἱ τῆς κουστωδίας πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· τοσαῦτα σημεῖα εἴδετε εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε, καὶ ἡμῖν πῶς ἔχετε πιστεῦσαι; καὶ γὰρ καλῶς ὠμόσατε ὅτι ζῇ κύριος, καὶ γὰρ ἐκεῖνος ζῇ. πάλιν λέγουσιν οἱ τῆς κουστωδίας· ἡμεῖς ἠκούσαμεν ὅτι τὸν αἰτησάμενον τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ ἐνεκλείσατε αὐτόν, σφραγίσαντες τὴν θύραν, καὶ ἀνοίξαντες οὐχ εὕρατε αὐτόν. δότε οὖν ὑμεῖς τὸν Ἰωσήφ, καὶ ἡμεῖς δώσομεν

---

mulieres illae ad quas angelus locutus est Fabr Eins Cors; B οὐκ οἴδατε ποῖαι ἦσαν αἱ γυναῖκες); λέγουσιν (C om) οἱ τ. κουστ. οὐκ οἴδαμεν π. ἦσ. (ita BC Vatt, item omissis π. ἦσ. Ven; Eins aliique coniungunt hanc et alteram quaestionem, item utramque responsionem in unam contrahunt) . . A haec om (transiluisse videtur ab altero λέγουσιν οἱ Ἰουδ. ad alterum) | λέγουσ. οἱ Ἰουδ. ποίᾳ ὥρᾳ (*Qua hora*) ἦν; λ. οἱ τῆς κουστ. μέσης νυκτ. cum B Vatt Ven Copt . . AC (Fabr aliique) om | καὶ διατί cum AB Vatt . . C Ven om καί | τὰς γυναῖκας (Ven Copt *mulieres istas*) cum BC Copt Ven . . A Vatt Fabr alii αὐτάς | λέγουσιν οἱ τῆς κουστ. cum BI Copt Vatt, sed B Vatt add πρὸς τοὺς Ἰουδαίους . . A λέγ. οἱ στρατιῶται . . Ven nil nisi *responderunt* | ὡς (B ὡσεὶ) νεκροὶ ἐγενόμεθα (B ἐγενάμεθα) - - μὴ ἐλπίζοντες (ita A Vatt Ven; B μὴ προσδοκῶντες) - καὶ πῶς εἴχ. κρ. αὐτάς (haec cum A Copt Vatt, similiter Fabr aliique; B Ven om) - ζῇ κύριος (haec om Copt), οὐ (B add μὴ) πιστεύομεν (B πιστεύσωμεν) ὑμῖν (Latt [*quia*] *non credimus vobis*). λέγ. οἱ τῆς κουστ. πρ. τ. Ἰουδ. (ita B Copt, item *respondentes* [Ven om] *custodes* [Fabr alii *milites*] *dixerunt* [Ven *dixeruntque custod.*] *Iudaeis* Vatt Ven Fabr. aliique; A vero οἱ δὲ στρατιῶται εἶπον) cum AB Copt Latt . . C haec omnia praetermittit | εἴδετε (B ἴδ.) . . C οἴδατε | καὶ ἡμῖν (ita C Vatt Ven; Fabr aliique om καί; A ἡμῖν δέ) πῶς ἔχ. (pro his C vitiose προσέχ.) πιστεῦσαι . . B haec om | καὶ γὰρ καλ. ὠμόσ. (Ven haec om) ὅτι (B om) ζῇ κύριος . . C solus add οὐ πιστεύομεν ὑμῖν | καὶ γὰρ ἐκεῖνος ζῇ cum A Latt plerisque . . BC Ven om | πάλιν (ita B Ven Vat[a]; C καὶ πάλ.) λέγ. οἱ τ. κουστ. (Ven Vat[a] add *Iudaeis*) cum BC Ven Vat[a] . . A Vat[b] Fabr aliique om | ἡμεῖς cum B Fabr aliisque . . A καὶ ἡμεῖς, Vat[a] *et* . . C Vat[b] Ven om | ἐνεκλείσατε αὐτόν, σφραγίσ. τ. θύρ. cum B; item C ἐγκλείσαντες αὐτὸν καὶ σφραγίσαντες, similiter Fabr aliique *inclusistis in cubiculo super clavem signantes* . . A ἐνεκλείσατε ἐν οἴκῳ ὅπου θυρὶς οὐκ ἦν, καὶ τὴν θύραν ἀσφαλισάμενοι καὶ σφραγίσαντες φυλακάς τε καὶ καταστήσαντες ἐτηρεῖτε . . Vatt inde ab ὅτι sic: *quia Ioseph* (hoc nomen Latini omnes et Copt addunt) *qui petiit corpus Iesu inclusistis in carcerem ubi non erat fenestra, et signastis annulis vestris;* similiter Ven omissis *ubi - - fenestra* | καὶ ἀνοίξαντες . . C solus om | B ηὕρατε | δότε

τὸν Ἰησοῦν. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· ὁ Ἰωσὴφ εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ ἀπῆλθεν. λέγουσιν οἱ τῆς κουστωδίας πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη, καθὼς ἠκούσαμεν τοῦ ἀγγέλου, καὶ ἔστιν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ.

οὖν (B om) ὑμεῖς cum AB Fabr Eins Cors, item Vatt Ven *date ergo vos* (Ven om) *nobis* . . C δότε ἡμῖν | τὸν Ἰωσὴφ cum BC Vatt Ven Copt (B add πρῶτον) . . Fabr Eins Cors *Ioseph quem in cubiculo custodistis* (Cors *inclusistis*) . . A ὃν ἐφυλάττετε | καὶ ἡμεῖς δώσομεν (C δίδομεν ὑμῖν) τὸν Ἰησ. cum A(C), item Latt *et nos* (Vatt Ven add *vobis*) *dabimus Iesum* (Vatt Ven add *Christum* [*dominum*], item Fabr aliique *quem in sepulcro custodivimus*) . . B καὶ τότε, ὑμεῖς διδόντες τὸν Ἰωσήφ, καὶ ἡμεῖς τὸν Ἰησοῦν. | λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι . . A add τοῖς ὑπηρέταις | ὁ Ἰωσὴφ (B ἡμεῖς δίδωμεν· ὁ Ἰωσὴφ) εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ ἀπῆλθεν cum AB, item Vatt Ven . . C τὸν Ἰωσὴφ ἡμεῖς δίδομεν, ἀπόδοτε καὶ ὑμεῖς τὸν Ἰησοῦν. λέγουσιν οἱ τῆς κουστωδίας· πρῶτον δότε ὑμεῖς τὸν Ἰωσήφ, καὶ εἶθ' οὕτως δίδομεν ἡμεῖς τὸν Ἰησοῦν. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· ὁ Ἰωσὴφ εἰς πόλιν αὐτοῦ ἀπῆλθεν. Ex his prima et extrema etiam Fabr Eins Cors habent in hunc modum: *Ioseph nos dabimus, date nobis Iesum. Ioseph autem in civitate sua Arimathia est.* | λέγ. οἱ τῆς κουστ. πρὸς τ. Ἰουδ. (C τοῖς Ἰουδαίοις) cum BC Vatt (item Ven omissis πρ. τ. Ἰουδ.) . . A οἱ δὲ στρατιῶται εἶπον (item Fabr aliique *respondentes milites dixerunt*) | καὶ ὁ Ἰησ. ἀνέστη, καθ. ἠκ. τοῦ ἀγγ., καὶ ἔστιν ἐν τῇ Γαλ. cum A (similiter Vat^a *Et Iesus, quemadmodum audivimus ab angelo, in Galilaea est*) . . BC καὶ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν (C om ε. τ. Γαλ.) ἐστίν, καθὼς ἠκούσαμεν τοῦ ἀγγέλου τοῦ ἀποκυλίσαντος τὸν λίθον ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν . . Vat^b Ven *Et Iesus est in Galilaea* (Ven om *Iesus - - Galilaea*), *sicut audivimus ab angelo* (Ven add *qui revolvit lapidem*)*: Ecce* (Ven *quia Iesus*) *praecedet vos in Galilaea* (Ven *-laeam*) . . Fabr aliique: *Si Ioseph in Arimathia est, et Iesus in Galilaea est, sicut audivimus ab angelo dicente mulieribus.*

Coptus XIII, 2: *Dixerunt Iudaei: Quaenam sunt illae mulieres, quibuscum angelus loquebatur? Responderunt custodes: Nescimus quae fuerint. Dixerunt Iudaei: Quota hora erat? Responderunt custodes: De media nocte. Dixerunt Iudaei: Cur non comprehendistis mulieres illas? Responderunt custodes: Nos prae timore eramus tanquam mortui, nec credebamus visuros esse lucem diei; quomodo poteramus illas comprehendere? Dixerunt Iudaei custodibus: Vobis non credimus. Responderunt custodes Iudaeis: Omnia miracula vos vidistis in illo homine, tamen in eum non credidistis; et nobis credetis? Etiam illud mirabile factum audivimus, nempe Iosephum, qui petiit corpus Iesu, vos coniecistis in locum tenebrosum, cuius ostium occlusistis atque obsignastis; postea cum ostium aperuistis, non invenistis eum. Date ergo nobis Iosephum, nos etiam dabimus vobis Iesum. Dixerunt Iudaei: Date prius nobis Iesum, postea dabimus vobis Iosephum. Dixerunt custodes: Prius date nobis Iosephum, postea dabimus vobis Iesum. Dixerunt Iudaei: Ioseph habitat in sua urbe. Dixerunt custodes: Iesus etiam in Galilaea, quemadmodum audivimus angelum, qui lapidem revolverat a monumento, dicentem: Praecedet vos in Galilaeam.*

3 Ἀκούσαντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς λόγους τούτους ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέγοντες· μήποτε ἀκουσθῇ ὁ λόγος οὗτος καὶ πάντες κλιθῶσιν εἰς τὸν Ἰησοῦν. καὶ συμβούλιον ποιήσαντες οἱ Ἰουδαῖοι κατεβάλλοντο ἀργύρια ἱκανὰ καὶ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις λέγοντες· εἴπατε ὅτι ἡμῶν κοιμωμένων ἦλθαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς καὶ ἔκλεψαν αὐτόν. καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτὸν καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσωμεν. οἱ δὲ λαβόντες εἶπον ὡς ἐδιδάχθησαν.

---

3. ἐφοβήθησαν σφόδρα cum ABE (ἐφ. φόβον, omisso σφ.) Vatt Ven, item omisso σφ. Fabr etc . . C ἐπικράνθησαν σφόδρα | λέγοντες cum CE Vatt Ven (Fabr etc *dicentes ad semetipsos*) . . A καὶ εἶπον . . B om | μήποτε (*Ne quando*) ἀκουσθῇ ὁ λόγος οὗτος (cum ACE Vatt, item *audiantur sermones isti* Ven Cors Hal, item Havn: *Si auditus fuerit sermo iste;* B ἀκούσαντες οὕτως, Fabr Eins *audientes sermones istos*) καὶ (ita ACE atque etiam B, item Vatt Ven; Fabr etc om) πάντ. κλιθῶσιν (cum C, item κλίνουσιν vel -νωσιν E; AB πιστεύσωσιν, item omnes Latini *credant* vel *credent*) εἰς τ. Ἰησοῦν (A τῷ Ἰησοῦ) | καὶ συμβούλ. cum BCE Latt . . A συμβ. δέ | ποιήσαντες οἱ Ἰουδαῖοι cum AB Vatt Ven . . CE ποιήσαντες (E λαβόντες idque ante συμβ. ponit) sine οἱ Ἰουδ., sed C add εἰς αὐτούς (item Vatt Ven *inter* s. *intra se*) . . Fabr Eins Cors *et* omissis συμβ. ποιήσ. | κατεβάλλοντο (ita BC, E ἔλαβον, Vatt *protulerunt,* Fabr aliique *congregantes;* A Ven ἔδωκαν) ἀργύρια ἱκανὰ (ita ABE Vatt Ven; C Fabr etc ἀργύριον ἱκανὸν) καὶ ἔδωκ. (A Ven haec om) τοῖς στρατιώταις (ita ACE Vatt Fabr etc; B Ven τοῖς τῆς κουστωδίας) | λέγοντες (B Ven add αὐτοῖς, C om λέγ.) εἴπατε cum A Vatt Fabr etc, item B Ven, item C . . E ἵνα εἴπωσιν | ὅτι ἡμῶν (Vat^{a} Ven Fabr etc *vobis*) κοιμ. ἦλθαν (ita B, A ἦλθον) οἱ μαθ. αὐτ. νυκτὸς (ita B Fabr etc, A post ἔκλ. αὐτόν; Vatt Ven plane om) καὶ ἔκλ. αὐτόν cum AB Latt . . C (item E ut videtur) ὅτι οἱ μαθ. αὐτ. νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψ. αὐτ. ἡμῶν κοιμωμένων | καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο (C τό pro τοῦτο) ὑπὸ (ita CE Latt; B ἐπὶ) τοῦ ἡγεμ., ἡμεῖς πείσωμεν (ita BC; E -σομεν?) αὐτ. κ. ὑμ. ἀμερίμν. ποιήσωμεν (ita BC; E -σομεν?) cum BCE Latt . . A καὶ ἂν ἀκούσῃ τοῦτο ὁ ἡγεμών, ἡμεῖς πείσομεν αὐτόν | οἱ δὲ λαβόντες cum A Eins Cors Fabr . . E om λαβόντες . . BC Vatt Ven add τὰ ἀργύρια, item G τὸ ἀργύριον | εἶπον cum A Eins Cors Fabr . . BCEG ἐποίησαν | ὡς (ita AG; BE καθώς, C καθά) ἐδιδάχθησαν. Nihil praeterea addidi cum A . . BCEG add καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι τῆς (G τὴν) σήμερον (B add ἡμέρας, G ἡμέραν) . . Eins Cors Fabr *et diffamatus est omnibus sermo illorum.* Vatt Ven inde ab οἱ δὲ λαβόντες sic: *Qui accipientes argenteos veritatem celare minime potuerunt* (Ven *verit. minime tacuerunt*). *Volentes dicere: Discipuli eius nobis dormientibus venerunt et tulerunt eum, et dicebant vero* (ita Vat^{a}; Ven *Volebant itaque dicere quia discipuli eius furati sunt nobis dormientibus, et non poterant exprimere; sed dicebant*): *Vere* (Vat^{a} om) *surrexit dominus Iesus Christus a mortuis, et nos* (Ven om) *vidimus angelum dei* (Ven *domini*) *descendentem de caelo et revolvit lapidem* (Ven add *ab ostio monumenti*) *et sedit* (Ven *sedebat*) *super eum* (Vat^{b} om omnia inde ab *Volentes* usque *super eum*). *Et diffamatus* (Vat^{a} *disseminatus*)

Caput XIV.

1 Φινεὲς δέ τις ἱερεὺς καὶ Ἀδᾶς διδάσκαλος καὶ Ἀγγαῖος λευίτης κατελθόντες ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐν Ἰεροσολύμοις ἐξηγήσαντο τοῖς ἀρχισυναγώγοις καὶ τοῖς ἱερεῦσιν καὶ τοῖς λευίταις ὅτι εἴδομεν τὸν Ἰησοῦν καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καθεζόμενον εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Μαμίλχ, καὶ ἔλεγεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε πάσῃ τῇ κτίσει· ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασιν ταῦτα παρακολουθήσου-

---

est sermo iste apud Iudaeos (Vat[b] *ab omni populo Iudaeorum*) *usque in praesentem diem.*

Coptus XIII, 3: *Iudaei cum hos sermones audivissent, timuerunt ne res evulgaretur, atque omnes crederent in Iesum. Quare Iudaei inito inter se consilio statuerunt dare magnam pecuniae vim militibus, qui dicerent: Nobis in hac nocte dormientibus venerunt eius discipuli et clam eum extulerunt. Quodsi res ad aures praesidis perveniat, nostrum erit ut ipse credat et vos securi sitis. Milites acceperunt pecuniam et uti edocti fuerant ita se gesserunt. Hic rumor inter Iudaeos vulgatus durat vel hac aetate.*

XIV, 1. φινεές cum A (Μετὰ δέ τινας ἡμέρας φιν. τις) CEG Latt plerisque (Vat[b] *Eneas*) . . B φιναῖος | τις ἱερεύς . . G ὁ ἀρχιερεύς | Ἀδᾶς cum ABG, item *Ada* Fabr Cors . . C Vat[b] (Vat[a] *Addam*) Ἀδδᾶς . . E Ἄμμας | Ἀγγαῖος cum B (Ἀγγέως) Eins (*Aggeus*) Fabr Cors (hi *Agaeus*); item A Ἀγγίας et (*Egias, Legias*) Vatt Ven . . C εἰς Ἄμμας, E Ἠλίας, G Ἠσαίας | κατελθόντες cum BCEG, item *descendentes* Vatt Ven . . A Fabr aliique ἐλθόντες | ἐν Ἱεροσολύμοις . . A εἰς Ἰερουσαλήμ | ἐξηγήσαντο cum BE, item ἐξηγοῦντο G . . A διηγήσαντο, C διηγοῦντο . . Latini *dixerunt* vel *retulerunt* | A om καὶ τ. ἱερ. κ. τ. λευίταις | ὅτι εἴδομεν cum AG Eins Cors Fabr . . CE Vat[b] ὅτι εἶδον . . B ἃ εἶδον, λέγοντες· εἴδαμεν, item Vat[a] Ven *quanta viderant, quomodo - - viderant* (Ven *sedebat*) | καὶ τοὺς (BG Eins Cors Fabr add ἕνδεκα, non add C Vatt, neque magis A Ven) μαθητ. αὐτ. καθεζόμενον (ita B; CG -μένους) cum BCG Vatt Eins etc . . A Ven μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ . . E nil nisi καθήμενον | εἰς τὸ ὄρος cum AC . . BE ἐπὶ τὸ ὄρος, G ἐπὶ τοῦ ὄρους (sed sequente καλούμενον) | τὸ καλούμενον cum ABEG Vatt Ven . . C om | Μαμίλχ cum A . . B Μαμβήχ, E Μαλήκ, G Μοφήκ, C Μομφῆ; Vat[a] *Manbre sive Malech*, Vat[b] *Manbre sive Amalech*, Ven *Mambre;* Copt (ex cap. XVI, 2.) *Mabrech*. Cf. de idolo מִלְכֹּם sive מַלְכָּם eiusque in monte olivarum cultu 2 Reg. 23, 13. 1 Reg. 11, 5. 33. Ier. 49, 1. 3. Item de „*monte scandali*“ 2 Reg. 23, 13. 1 Reg. 11, 7. | πορευθέντες - - πάσῃ τῇ κτίσει cum BCG Latt, item E addito τὸ εὐαγγέλιόν μου (similiter Vatt Ven add *et annuntiate* [*praedicate*] *evang. regni dei*) . . A πορεύεσθε καὶ διδάξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει | ὁ (CE ὅτι ὁ, Eins Fabr Cors *et qui*) πιστ. κ. βαπτισθεὶς (G -σθήσας) σωθ. ὁ δὲ ἀπ. κατακρ. (Eins Cors Fabr om ὁ δὲ ἀπ. κατ.) cum BCEG Vatt Ven Eins etc . . A om | σημεῖα δὲ - - ταῦτα

σιν· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσιν, γλώσσαις λαλήσουσιν καιναῖς, ὄφεις ἀροῦσιν, κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει, ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσιν καὶ καλῶς ἕξουσιν. ἔτι τοῦ Ἰησοῦ λαλοῦντος πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἴδομεν αὐτὸν ἀναληφθέντα εἰς τὸν οὐρανόν.

2 Λέγουσιν οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ λευῖται· δότε δόξαν τῷ θεῷ Ἰσραήλ, καὶ δότε αὐτῷ ἐξομολόγησιν εἰ ταῦτα ἠκούσατε καὶ ἴδετε ἅπερ ἐξηγήσασθε. λέγουσιν οἱ ἐξηγησάμενοι· ζῇ κύριος ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν Ἀβραὰμ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ,

---

παρακολουθήσουσιν (ita B, item -σει G, item Vatt Ven; C ἀκολουθήσει ταῦτα)· ἐν τῷ - ἐκβαλοῦσιν (sed BCG -λλουσιν)· - - ὄφεις (ita BG Vatt; C Ven καὶ [Ven om] ἐν τοῖς χερσὶν αὐτῶν ὄφεις) - - βλάψει (ita BC; G -ψη)· - - χεῖρας (ita BG, C τὰς χ.) - - ἕξουσιν cum BCG Vatt Ven . . A ὅτι οἱ πιστοὶ πολλὰ σημεῖα ποιήσουσι καὶ πολλοὺς ἀσθενοῦντας ἰάσονται . . E Eins Fabr Cors om | ἔτι τοῦ - - πρὸς τ. μαθ. (ita BG Vatt; C τοῖς μαθηταῖς) αὐτ. (E καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ταῦτα. Ven *haec eo loquente,* Eins etc *et cum haec locutus fuisset discipulis suis*) εἴδομεν (C ἴδομεν, B εἴδαμεν) - - οὐρανόν cum BCG Vatt, item E Ven Eins etc . . A εἶτα εἴδομεν αὐτὸν μετελθόντα εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν καὶ ἀναληφθέντα εἰς τὸν οὐρανόν.

Coptus XIV, 1. sic: *Inter sacerdotes fuit quidam, nomine Phinees, et Aldas doctor et Angias levita. Hi venerunt Hierosolymam atque archisynagogis et populo Iudaeorum nuntiarunt: Vidimus Iesum cum undecim suis discipulis sedentem in monte quem vocant Mabrech, dicentem discipulis suis: Ite in universum orbem, praedicate universae creaturae; qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit, qui vero non crediderit condemnabitur in iudicio. Vobis discipulis meis haec contingent. In nomine meo eiicietis daemonia, linguis novis loquemini, serpentes venenatos manibus vestris tractabitis nec vobis nocebunt; potatum vobis dabunt potiones mortiferas ut vos necent, nec vobis damno erunt; super aegros manus imponetis, convalescent; quidquid petetis in nomine meo fiet vobis. Nos audivimus Iesum haec proferentem, postmodum magna et ineffabili gloria ornatus ascendit ad caelum.*

2. οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ λευῖται cum C (B οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ πρεσβ. τοῦ λαοῦ, Vatt *sacerdotes et levitae et seniores,* Ven *sacerd. et levitae,* Fabr etc *principes sacerdotum et sen. et lev.*) . . EG οἱ Ἰουδαῖοι (item ut videtur A; is enim omittens omnia a λέγουσιν οἱ - δότε usque λέγουσιν οἱ - εἰς τοῦτο videtur a verbis ἀναληφθ. εἰς τ. οὐρ. λέγουσιν οἱ - transiluisse ad eadem quae infra sequuntur. Tum vero post ἢ εὐχὴν δοῦναι τῷ θεῷ addit λέγουσι πρ. αὐτοὺς πάλιν· ζῇ κύριος - εἰς τ. οὐρ. Ordo igitur omnino turbatus est.) | δότε . . G praem πρὸς αὐτούς, Fabr etc *tribus viris illis* | τῷ θεῷ Ἰσραήλ cum BCG Latt plerisque . . E Ven om Ἰσρ. | εἰ τ. ἠκ. κ. ἴδετε (ita G, C οἴδατε) ἅπ. ἐξηγ. cum CG, similiterque Vatt Ven Fabr etc . . B ὅτι ταῦτα ἃ ἐξηγήσασθε καὶ ἠκούσατε καὶ οἴδατε (corrige εἴδατε) . . B ταῦτα δὲ ἐξηγήσασθε ἃ ἠκούσατε καὶ ἴδετε. Cf. Ios. 7, 19. | οἱ ἐξηγησάμενοι cum BC . . E οἱ ἐξηγούμενοι | τῶν πατέρων ἡμῶν cum ABE Fabr etc . . C ὑμῶν . . Vatt Ven om | Ἀβραὰμ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ cum AB . . EC Latt Copt ὁ θεὸς (C add τοῦ) Ἀβρ. καὶ ὁ θε. (C add τοῦ)

ὅτι ταῦτα ἠκούσαμεν καὶ ἴδομεν αὐτὸν ἀναληφθέντα εἰς τὸν οὐρανόν. λέγουσιν οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λευῖται πρὸς αὐτούς· εἰς τοῦτο ἤλθατε εὐαγγελίσασθαι ἡμῖν, ἢ ἤλθατε εὐχὴν δοῦναι τῷ θεῷ; οἱ δὲ λέγουσιν· εὐχὴν δοῦναι τῷ θεῷ. λέγουσιν οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ λευῖται πρὸς αὐτούς· εἰ εὐχὴν ἤλθατε δοῦναι τῷ θεῷ, εἰς τί οὖν ἡ φλυαρία αὕτη ἣν ἐφλυαρήσατε ἀπέναντι παντὸς τοῦ λαοῦ; λέγει Φινεὲς ἱερεὺς καὶ Ἀδᾶς διδάσκαλος καὶ Ἀγγαῖος λευίτης πρὸς τοὺς ἀρχισυναγώγους καὶ ἱερεῖς καὶ λευίτας· εἰ οἱ λόγοι οὗτοι οὓς ἐλαλήσαμεν καὶ ἴδομεν ἁμαρτία ἐστίν, ἰδού ἐσμεν ἐνώπιον ὑμῶν· κατὰ τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς ὑμῶν ποιήσατε ἡμῖν. οἱ δὲ λαβόντες τὸν νόμον ὥρκισαν αὐτοὺς μηδενὶ ἐξηγήσασθαι ἔτι τοὺς λόγους τούτους. καὶ ἔδωκαν αὐτοῖς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἐξέβαλαν αὐ-

---

Ἰσ. καὶ ὁ θε. (c add τοῦ) Ἰακ. | A ἀκηκόαμεν | ἴδομεν cum BC . . A εἴδ. | πρὸς αὐτούς cum ABC Vatt . . E om | ἤλθατε cum BC . . A ἤλθετε | εὐαγγελίσασθ. ἡμῖν cum ABE (add τὰ εὐαγγέλια ταῦτα) Vatt . . C om ἡμῖν | ἢ ἤλθατε cum BC (sed habet εἰσέλθατε pro ἢ ἤλθ.) , . E ἢ ἤλθετε . . A ἢ | οἱ δὲ λέγουσιν· εὐχὴν (C male add ἔλθατε) δοῦν. τῷ θεῷ cum CE, item Vatt . . B haec male praetermittit, item A, item plures Latini. Item cf Coptum. | λέγουσιν . . B add πάλιν | οἱ πρεσβ. κ. οἱ ἀρχ. κ. οἱ λευ. πρ. αὐτ. cum B Vatt . . CAE οἱ Ἰουδαῖοι πρ. αὐτ. (AE om πρ. αὐτ.) | εἰ (B om) εὐχὴν ἤλθατε (E -θετε?) δ. τ. θε, εἰς τί οὖν ἡ φλυαρ. αὕτη (pro εἰς usque αὕτη B habet πρὸς τὴν φλυαρίαν ταύτην) - παντὸς (B om) τ. λα. cum BE Vatt . . C εἰς τί οὖν ἡ φλ. αὕτη ἣν ἐφλ. ἀπ. παντ. τ. λαοῦ . . A τί οὖν παρεγένεσθε ἐφ' ἡμᾶς καὶ κηρύξαι ἢ εὐχὴν ἀποδοῦναι τῷ θεῷ (videntur his proprio modo confirmata repeti ea quae supra leguntur εἰς τοῦτο ἤλθατε etc) ; εἰ οὖν εἰς εὐχὴν ἤλθετε, τί φλυαρεῖτε ἀπέναντι τοῦ λαοῦ; | λέγει Φιν. (Vat[b] ut supra *Eneas*) ἱερ. (cum B Vatt; C om) κ. Ἀδᾶς (ita B, C Ἀδάδ, Vatt *Addas*, Copt *Aldas*) διδ. κ. Ἀγγαῖος (B Ἀγγέος, Vatt ut supra *Egias* et *Legias;* Copt *Ogias;* C Ἡσαΐας) πρ. τ. ἀρχισ. κ. (C add πρὸς τοὺς) ἱερ. κ. λευ. cum BC Vatt . . A λέγει Φινεὲς πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς . . E λέγουσιν οἱ ἄνδρες, similiterque Fabr etc | εἰ οἱ - καὶ (C add ὃν) ἴδομεν (B om κ. ἴδ.) ἁμαρτ. ἐστίν, ἰδού (post ἰδού E hiat) ἐσμεν ἐνώπ. ὑμ. κατὰ (C om ἁμαρτία usque κατά) τὸ ἀγ. ἐν ὀφθ. ὑμ. ποιήσ. ἡμῖν (C ἐν ὀφθ. ἡμῶν εἴπωμεν) cum B(E)(C), item *si verba ista quae locuti sumus, vidimus et audivimus, peccatum est* (Vat[b] *sunt*), *ecce sumus in conspectu vestro; secundum quod bonum est in oculis vestris facite nobis* Vatt, nec fere aliter Ven . . A εἰ τοὺς λόγους οὓς ἐλαλήσαμεν φλυαρίαι εἰσίν, ἰδοὺ ἐνώπιον ὑμῶν κατὰ τὸ ἀρεστὸν ὑμῖν ποιήσατε . . Fabr (similiterque Eins Cors) *si verba quae audivimus ab Iesu et quod vidimus eum ascendentem in caelum taceamus, peccatum habebimus.* | ἐξηγήσασθαι cum BC . . A διηγήσασθ. | ἔτι . . A om | καὶ ἔδωκαν cum A Vatt Ven . . BC ἔδωκ. δέ | καὶ ἐξέβαλαν (ita B; -λον C) - δεδωκότες (ita B, C δώσαντες) - μετ' αὐτῶν (ita B Vatt Ven; C om) καὶ ἀπεκατέστησαν (ita B, *qui perduxerunt*

τοὺς ἔξω τῆς πόλεως, δεδωκότες αὐτοῖς καὶ ἀργύρια καὶ ἄνδρας τρεῖς μετ' αὐτῶν, καὶ ἀπεκατέστησαν αὐτοὺς ἕως τῆς Γαλιλαίας. καὶ ἐπορεύθησαν ἐν εἰρήνῃ.

[3] Πορευθέντων δὲ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐν τῇ συναγωγῇ, ἀποκλείσαντες τὴν πύλην, καὶ ἐκόπτοντο κοπετὸν μέγαν λέγοντες· ὅτι τοῦτο γέγονεν τὸ σημεῖον ἐν τῷ Ἰσραήλ; ὁ δὲ Ἄννας καὶ Καϊάφας εἶπον· τί θορυβεῖσθε, τί κλαίετε; ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἔδωκαν χρυσίον ἱκανὸν τοῖς φρουροῖς τοῦ τάφου καὶ ἐδίδαξαν αὐτοὺς εἰπεῖν ὅτι ἄγγελος καταβὰς ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον· ἔστω ὅτι ἔκλεψαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ σῶμα· ἡ ψυχὴ δὲ πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸ σῶμα, καὶ διατρίβει ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ; οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι πρὸς ταῦτα ἀποκριθῆναι μόλις ποτὲ εἶπον· οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν ἀκροβύστοις πιστεῦσαι.

Vatt, *ut perducerent* Ven; c τοῦ ἀποκατασταθῆναι) αὐτοὺς ἕως τῆς Γαλιλ. (ita B, *usque* [*in*] *Galilaeam* Vatt Ven; c εἰς τὴν Γαλιλαίαν) cum BC Vatt Ven (libere Fabr etc) . . A καὶ ἐκβαλόντες αὐτοὺς ἔξω τῆς πόλεως ἀπέλυσαν, δόντες αὐτοῖς καὶ ἄνδρας τρεῖς ὥστε διασῶσαι αὐτοὺς ἕως τῆς Γαλιλαίας. | καὶ ἐπορεύθησαν ἐν εἰρήνῃ (c om ἐν εἰρ.) cum BC Vatt Copt . . A Ven (item Fabr etc) om

3. Πορευθέντων δὲ τ. ἀ. ἐκ. ἐν τῇ Γαλιλ. (ἐ. τ. Γ. ex BC Vatt; A om) συνήχθησαν οἱ ἀρχιερ. καὶ οἱ (καὶ οἱ ex BC; A om) ἀρχισ. κ. οἱ (καὶ οἱ ex BC; A om) πρεσβ. ἐν τῇ συναγωγ. ἀποκλείσ. τὴν πύλην (codex πόλιν) καὶ ἐκόπτ. κοπ. μέγ. λέγοντες cum A . . B καὶ πορευθέντων τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, συμβούλιον ποιήσαντες (corrige ἐποίησαν?) οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς, οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λευῖται, εἰς τὴν συναγωγὴν λέγοντες . . c συμβούλιον δὲ ποιήσαντες οἱ Ἰουδαῖοι οἱ πρὸς ἑαυτούς, πορευθέντων τῶν ἀνδρῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, ἀπέστειλαν αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ λευῖται εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ ἐκόπτ. κοπ. μέγ. λέγοντες - - Vatt *Tunc consilium fecerunt Iudaei inter se, cum ascenderent illi in Galilaeam, et clauserunt archisynagogae synagogas, et irati sunt ira magna* [*furore magno dicentes*] . . Fabr etc *congregati ergo sunt omnes Iudaei et fecerunt inter se magnam lamentationem dicentes* | ὅτι (ὅτι pro τί ὅτι) τοῦτο γέγονεν τὸ σημ. ἐν τ. Ἰσρ. cum B, item *Quid hoc signum contigit* (*factum est*) *in Isr.* (*Ierusalem*) Vat[a] Ven Fabr etc . . AC τί τοῦτο τὸ σημεῖον, (A add τί τὸ θέαμα) ὃ γέγονεν ἐν τῷ Ἰσρ. (A addit γενομένας γὰρ εἴδον ἅπαντες πολλὰς εὐεργεσίας αὐτοῦ) | ὁ δὲ Ἄνν. κ. Καϊάφ. εἶπον cum A (Fabr etc) . . BC Vatt λέγουσιν (B λέγει) Ἄνν. κ. Καϊάφ. | τί θορυβεῖσθε - ἀκροβύστοις cum A . . BC vero sic: τί περίλυπος (B add ἐστιν) ἡ ψυχὴ ὑμῶν; τοῖς στρατιώταις ἔχομεν πιστεῦσαι ὅτι ἄγγελος (B add κυρίου) κατέβη ἐξ (B ἐκ τοῦ) οὐρανοῦ καὶ ἀπεκύλισεν τὸν λίθον ἐκ (B ἀπὸ) τῆς θύρας τοῦ μνημείου; (huc usque satis consentiunt

Caput XV.

1 Ἀνέστη δὲ ὁ Νικόδημος καὶ ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ συνεδρίου λέγων· ὀρθῶς λαλεῖτε. οὐκ ἀγνοεῖτε, λαὸς κυρίου, τοὺς ἄνδρας τοὺς κατελθόντας ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὅτι αὐτοὶ φοβούμενοι τὸν θεόν εἰσιν καὶ ἄνδρες εὐπορίας, μισοῦντες πλεονεξίαν, ἄνδρες εἰρήνης· καὶ αὐτοὶ ἐξηγήσαντο μετὰ ὅρκου ὅτι εἴδαμεν

Vatt Ven; Fabr etc om τί περίλ. ἡ ψ. ὑμ.) καὶ πάντες (Thilo coniecit πάντως) οἱ (ita B; C καὶ ὅτι οἱ; fortasse καὶ γὰρ οἱ corrigendum est. Vatt *Non ita est, sed quia* [Vat[b] om] *discipuli;* Ven *Sed quia* [etiam Graece ferri potest ἀλλ' ὅτι] *disc.;* Fabr aliique *Forsitan haec discipuli eius dixerunt eis et dederunt* etc) μαθηταὶ αὐτοῦ ἔδωκαν χρυσίον ἱκανὸν αὐτοῖς (B τοῖς στρατιώταις) καὶ ἔλαβον (B ἔλαβαν) τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. καὶ αὐτοὶ (C add οἱ μαθηταὶ) ἐδίδαξαν αὐτοὺς (C τους τηροῦντας τὸν τάφον) ταῦτα εἰπεῖν, ὅτι εἴπατε· (C om) ἄγγελος κυρίου καταβὰς (B κατέβη καὶ) ἀπεκύλισεν τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ μνημείου. ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι οὐκ ἐξὸν ἀκροβύστῳ πιστεῦσαι τί ποτε (ita B; C ὅτι οὐκ ἐξ ὧν ἀκρόβυστον πισεύεται τὸ ῥῆμα); τί δὲ (ita C; B om; Vat[b] *nam ut scitis acceperunt,* Ven *scientes quia hi*) ὅτι καὶ παρ' ἡμῶν ἔλαβον (B ἔλαβαν) ἱκανὸν χρυσίον (B χρ. ἱκαν.) καὶ καθὼς ἐδιδάξαμεν αὐτοὺς οὕτως (C add καὶ) εἴπαν; Cum istis posterioribus inprimis conveniunt Ven et Vat[b]; multo brevior est Vat[a]; satis libere reddit Fabr cum similibus. Vide Coptum.

Coptus XIV, 3. sic: *Cum hi in Galilaeam abibant, Iudaei inter se convenerunt summopere conquerentes et dicentes: Quid est hoc signum quod obvenit Israëli? Annas et Caiphas dixerunt: Cur animus vester ita angitur? Poterimusne nos fidem adhibere militibus narrantibus angelum dei descendisse de caelo, revolvisse lapidem ab ore speluncae? Potius eius discipuli magnam pecuniae vim dederunt militibus, abstulerunt corpus Iesu atque illos ita edocuerunt: Dicite angelum dei descendisse, revolvisse lapidem a monumento. An nescitis fidem non esse adhibendam incircumciso ulla in re? Profecto acceperunt etiam a nobis multum aurum, et quemadmodum nos eis diximus, ita se gesserunt.*

XV, 1. Ἀνέστη δὲ ὁ Νικ. cum AC Ven Fabr etc . . B om δὲ ὁ | ἔμπροσθ. τ. συνεδρ. cum AC . . B Copt ἐν μέσῳ τοῦ συνεδρ., Vatt *in medio eorum,* Ven *in medio concilio,* Fabr aliique om | λέγων cum A Copt, B καὶ εἶπεν . . C om (Latt *et ait, et dixit, dixit*) | λαλεῖτε cum A Copt, item *loquimini* Fabr Eins Cors . . BC εἴπατε, Vatt Ven *dixistis* | λαὸς κυρ. cum BC . . A ἀδελφοί . . Latt et Copt om | τοὺς ἄνδρας (ita etiam Vatt Ven Fabr etc) . . A om | κατελθόντας cum B Vatt Ven . . AC ἐλθόντας | ὅτι αὐτοὶ φοβ. τ. θ. εἰσιν c. BC (Vatt *et ipsi* etc) . . A ὅτι ἄνθρωποί εἰσι φοβ. τ. θ. | καὶ ἄνδρ. εὐπορίας (cod. -ρείας) cum C . . B (omisso καὶ) ἄνδρ. εὔποροι (idem reddi videtur a Veneto interprete *viri iusti*) . . A om | μισ. πλεον. cum AB . . C μισ. καὶ πλεον. | ἄνδρ. εἰρήνης cum B Ven (*viri pacis*) . . C ἄνδρ. εἰρηνικοί (Vatt *viri pacifici*) . . A ἀγαπῶντες ἀλήθειαν. Hunc locum sic exhibet Fabr cum similibus: *Recte loquimini, filii Israel. Vos audistis omnia quae locuti sunt tres illi viri iurantes in lege domini.* Vatt *Recte dixistis. Numquid et viri descendentes a Galilaea, et ipsi timentes deum suum, sunt viri mendacium*

τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ ὄρος τὸ Μαμὶλχ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἐδίδασκεν ὅσα ἠκούσατε παρ' αὐτῶν, καὶ ὅτι εἴδαμεν αὐτὸν ἀναληφθέντα εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ οὐδεὶς ἠρώτησεν αὐτοὺς τὸ ποίῳ σχήματι ἀνελήφθη. καὶ γὰρ καθὼς ἐδίδασκεν ἡμᾶς τὸ τῶν ἁγίων γραφῶν βιβλίον, ὅτι καὶ Ἠλίας ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ Ἐλισσαῖος ἐφώνησεν φωνῇ μεγάλῃ, καὶ ἔρριψεν Ἠλίας τὴν μηλωτὴν αὐτοῦ ἐπάνω τοῦ Ἐλισσαίου, καὶ ἔρριψεν Ἐλισσαῖος τὴν μηλωτὴν αὐτοῦ ἐπάνω τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἐπέ-

---

dicentes (Vat[b] *mendaces*)? Ven *Recte dixistis. Numquid et illi viri iusti, qui descenderunt de Galilaea, non sunt timentes dominum, viri pacis, mendacium odientes?* | καὶ αὐτοί cum BC Vatt (*et ipsi*) . . A οὗτοι γοῦν | A ἐξηγήσαντο μετὰ (ita B; C μετ') ὅρκου cum BC Vatt Ven . . A μεθ' (sic) ὅρκου ἐξηγήσαντο | εἴδαμεν (B ἴδαμ.) cum BC . . A εἴδομεν | εἰς τὸ ὄρ. τὸ Μαμίλχ cum A . . C εἰς τὸ ὄρ. Μομφή, I εἰς τ. ὄρ. τῶν ἐλαιῶν, B καθήμενον ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Μαμβήχ, Copt *sedentem supra montem Mabrech* . . Vatt Ven *in monte Manbre* (*Mambre*) *sedentem* | μετὰ τ. μαθ. αὐτοῦ cum AB Vatt Fabr etc . . C μετ. τῶν δώδεκα (Ven XI, item I et Copt) μαθ. αὐτ. | καὶ ὅτι (cod. ὅτε, vide infra Vatt) ἐδίδασκ. ὅσα ἠκούσατε παρ' αὐτῶν (respicitur h. l. ad XIV, 1.), καὶ ὅτι εἴδαμεν - οὐρανόν cum B (Copt), item Vatt *et quia docebat eos audientibus nobis, et quia* (Vat[b] *vidisse Iesum - et docentem eos, se ipsum audientibus, et se vidisse* etc), item Ven *et docebat eos, et qualiter viderunt* etc . . C omissis reliquis sic: ἃ ἠκούσαμεν παρ' αὐτόν (sic), καὶ ὅτι εἴδαμεν - οὐρανόν . . A καὶ μεταβάντα εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν καὶ ἀναληφθέντα ε. τ. οὐρ. . . Fabr totum locum sic habet: *Vidimus Iesum loquentem cum discipulis suis super montem obliveti, et vidimus eum ascendentem in caelum.* | καὶ (ita A; B καὶ ὅτι, C ἔτι δὲ ὅτι, Vat[a] *quod*) οὐδ. ἠρ. αὐτ. τὸ (ita C; B τῷ; A om) ποίῳ (A add τρόπῳ ἢ ποίῳ) σχήμ. ἀνελήφθη . . Vat[a] *quod nullus interrogavit eos antequam assumptus est in caelum* . . Ven Fabr om | καὶ γὰρ καθὼς ἐδίδ. ἡμᾶς τὸ (cod. om) τῶν ἁγ. γραφ. βιβλ. (cod. add ἐκράτει, quod cum seqq. coniunctum aptum sensum praebet; est enim fere *fama obtinebat:* sed apparet id additum esse ad explicandum anacoluthon, quod est in hoc loco. Similis ratio est loci Rom. 3, 8.) ὅτι καὶ (καί confirmant etiam E Vat[a]) Ἠλίας (cod. praem ὁ δίκαιος, item Fabr *beatus*, Vatt *sanctus;* sed id ignorant ACE Ven) ἀν. εἰς τ. οὐρ. cum B . . C καὶ γὰρ καθὼς διδάσκει τὸ ἅγιον βιβλίον ὅτι εἰς Ἠλίας - οὐρ. . . E post lacunam rursus incipit a verbis ἡμῶν [ἡμᾶς?] τὸ ἀπόκρυφον βιβλίον ὅτι καὶ Ἠλίας - οὐρ. . . A καὶ γὰρ Ἠλίας ἀνελήφθη reliquis omnibus omissis . . Vatt *et sicut docet nos scriptura sacri libri, quia et sanctus* (Vat[b] *scriptura sacra, sanctus*) *Elias assumptus est in caelum* . . Ven *nonne legistis in scripturis sanctis, Helias assumptus est* . . Fabr *et docet nos scriptura quod beatus Elias propheta assumtus est* | ἐφώνησεν φων. μεγ. cum AC . . B ἐβόησεν φ. μ., item E ἐβόησε | καὶ ἔρρ. Ἠλίας - ἐπάνω τ. Ἰορδ. cum B Vatt Ven (Fabr plane om); item A omissis Ἠλίας usque καὶ ἔρριψεν Ἐλισσαῖος . . C corrupte καὶ ἔρριψεν τὶ ν μηλωτὴν ἐπάνω αὐτοῦ Ἐλισσαίου καὶ ἔθηκεν τὴν μηλωτὴν αὐτοῦ ἐπάνω τ. Ἰορδ. . . E καὶ ἔλαβεν Ἐλισσαῖος τὴν μηλωτὴν τοῦ Ἠλίου καὶ ἔρριψεν αὐτὴν ἐπάνω τ. Ἰορδ. Cf. Βασιλ. δ' 2, 13 sqq.

ρασεν καὶ ἦλθεν εἰς Ἱεριχώ. καὶ ὑπήντησαν αὐτῷ τὰ τέκνα τῶν προφητῶν καὶ εἶπαν· Ἐλισσαῖε, ποῦ ὁ κύριός σου Ἠλίας; καὶ εἶπεν ὅτι ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ εἶπαν πρὸς Ἐλισσαῖον· μὴ πνεῦμα ἥρπασεν αὐτὸν καὶ ἔρριψεν ἐφ' ἓν τῶν ὀρέων; ἀλλὰ λάβωμεν τοὺς παῖδας ἡμῶν μεθ' ἑαυτῶν καὶ ζητήσωμεν αὐτόν. καὶ ἔπεισαν τὸν Ἐλισσαῖον, καὶ ἀπῆλθεν μετ' αὐτῶν. καὶ ἐζήτησαν αὐτὸν τρεῖς ἡμέρας καὶ οὐχ εὗρον αὐτόν, καὶ ἔγνωσαν ὅτι ἀνελήφθη. καὶ νῦν ἀκούσατέ μου, καὶ ἀποστείλωμεν ἐν παντὶ ὁρίῳ Ἰσραὴλ καὶ ἴδωμεν μήπως ἀπὸ πνεύματος ἀνελήφθη ὁ Χριστὸς καὶ ῥέριπται ἐν ἑνὶ τῶν ὀρέων. καὶ ἤρεσεν πᾶσιν ὁ λόγος οὗτος. καὶ ἀπέστειλαν ἐν παντὶ ὁρίῳ Ἰσραήλ, καὶ ἐζήτησαν τὸν Ἰησοῦν, καὶ οὐχ εὗρον αὐτόν· εὗρον δὲ τὸν Ἰωσὴφ εἰς Ἀριμαθαίαν, καὶ οὐδεὶς ἐτόλμησεν κρατῆσαι αὐτόν.

| ἐπέρασεν . . E add τὸν Ἰορδάνην | τὰ τέκνα . . A οἱ υἱοί | A εἶπον | Ἐλισσαῖε: ita A; B πρὸς Ἐλισσαιέ, E τῷ Ἐλισσαίῳ, Vatt Ven *ad Elisaeum* | ποῦ cum BE . . AC Latt add ἐστιν | E om ὁ κύρ. σου | A om ὅτι | A ὡς εἰς τὸν οὐρανόν | A εἶπον | μὴ πνεῦμα . . E μήτι ἄρα τὸ πν. | ἥρπ. (B ἀνήρπ.) αὐτόν cum AB Vatt Ven . . CE Fabr αὐτ. ἥρπ. | C om καὶ ἔρριψ. | ἐφ' ἓν (C ἐν ἑνί) τῶν ὀρέων cum A(C) Vatt Ven . . BE ἐπάνω τῶν (B om) ὀρέων, Fabr *in montibus Israel* | ἀλλὰ (E Vat[a] add μᾶλλον) - - μεθ' ἑαυτῶν (ita B, CE ἡμῶν) - - ἔπεισαν (ita BC Latt; E συνέπεσαν) τὸν Ἐλισσ. (E τῷ Ἐλισσαίῳ) κ. ἀπῆλθ. μ. αὐτ. (haec habent CE Vatt Ven Fabr, sed om B) cum BCE Latt . . A omnia om | καὶ ἐζήτησαν cum BC Vatt Ven . . A ἐζήτ. δέ | αὐτόν cum AB Vatt Ven . . C om | τρ. ἡμ. (B ἡμ. τρ.) cum BC Fabr . . A Vatt Ven τρ. ἡμ. καὶ τρεῖς νύκτας | B ηὗραν | A om αὐτόν | ὅτι ἀνελήφθη cum AC . . C (Vatt Ven) ὅτι ἀληθῶς ἀν. | καὶ νῦν . . A νῦν οὖν | ἀποστείλωμεν (ex C; B ἀποστέλλομεν, E ἀποστείλατε, Vatt Ven *mittamus*) ἐν παντὶ ὁρίῳ (sic B, E τόπῳ) Ἰσρ. καὶ ἴδωμεν (κ. ἴδ. cum B Vatt Ven; E om) μήπως - ὁ Χριστ. (Ven *Iesus Christus*, Vatt *Iesus*) κ. ῥέριπται (ita B Vatt Ven, E ἔρριψεν) ἐν (E ἐφ') - ὁρίῳ Ἰσρ. cum BE Vatt Ven (similiter etiam Fabr etc) . . A καὶ ἀποστείλατε εἰς πᾶν ὅριον (sic) Ἰσρ. καὶ ζητήσατε αὐτόν . . C καὶ ἀποστείλωμεν ἐπὶ πάντα τὰ ὄρεα Ἰσρ. ζητῆσαι αὐτόν | καὶ ἐζήτησαν τ. Ἰησ. (pro his E τοῦ ζητῆσαι αὐτόν, item Vatt Ven) κ. οὐχ εὗρον (B ηὗραν) αὐτόν (B om) cum BCE, item Latt . . A καὶ τοῦτο ποιήσαντες οὐχ εὗρον τὸν Ἰησοῦν | εὗρον (B ηὗραν) δὲ τ. Ἰ. εἰς Ἀριμαθαίαν (B -θίαν, C θείαν. Vatt Ven *ab Arimathia*) - κρ. αὐτόν . . A εὑρόντες δὲ τὸν Ἰωσὴφ οὐκ ἐτόλμησαν κρ. αὐτ.

Coptus capitis XV. partem 1. sic praebet: *Postquam protulerunt hos sermones, surrexit Nicodemus in medio synedrii dicens: Recte loquimini. Non ignoratis homines qui a Galilaea venerunt esse viros timentes deum et odio habentes mercaturam et avaritiam* (quae si ita Coptus vertit, eum non satis intellexisse Graeca apparet) *simulque homines pacificos. Ipsi magno interposito iureiurando nobis haec retulerunt: Nos vidimus sedentem supra montem Mabrech cum undecim suis disci-*

[2] Καὶ ἀνήγγειλαν τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς ἱερεῦσιν καὶ τοῖς λευίταις ὅτι περιήλθομεν ἐν παντὶ ὁρίῳ Ἰσραήλ, καὶ οὐχ εὕρομεν τὸν Ἰησοῦν· τὸν δὲ Ἰωσὴφ εὕρομεν εἰς Ἀριμαθαίαν. ἀκούσαντες δὲ περὶ τοῦ Ἰωσὴφ ἐχάρησαν καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ θεῷ Ἰσραήλ. καὶ συμβούλιον ποιήσαντες οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λευῖται ποίῳ τρόπῳ συντύχωσιν τῷ Ἰωσήφ, ἔλαβον τόμον χάρτου καὶ ἔγραψαν τῷ Ἰωσὴφ τάδε.

Εἰρήνη σοι. οἴδαμεν ὅτι ἡμάρτομεν εἰς τὸν θεὸν καὶ εἰς σέ,

---

pulis atque eos docentem ea quae audistis: vidimus eum assumi in caelum. (Hoc loco propter ὁμοιοτέλευτον nonnihil excidit.) *Etiam Elisaeus clamavit, suam meloten iecit in Iordanem, transfretavit, ivit Hierichuntem, atque filii prophetarum in eius occursum exeuntes dixerunt ei: Elisaee, ubi est dominus tuus Helias? Hic respondit: Assumtus est in caelum. Rursus dixerunt Elisaeo: Ne forsan spiritus eum rapuerit et supra montem aliquem posuerit, eamus, socios nobis adiungamus iuvenes nostros et quaeramus eum. Morem gessit Elisaeus, ivit cum eis. Per tres dies eum quaesiverunt nec invenerunt. Tunc cognoverunt eum fuisse assumtum. Nunc vero auscultate mihi etiam vos. In omnes montes Israëlis mittite qui videant num spiritus tulerit Iesum eum[que] coniecerit in aliquem montem. Hic sermo omnibus placuit. Miserunt in omnes montes Israëlis qui conquirerent Iesum; neque tamen inventus est. Sed invenerunt Ioseph in urbe Arimathaeae; at nemo eorum ausus est comprehendere eum.*

2. Καὶ ἀνήγγειλαν (ita B, item A; E ἀπήγγ.; C ἀνήνεγκαν) - κ. τοῖς (B om) λευίταις cum BCE Vatt . . A ὑποστρέψαντες δὲ ἀνήγγειλαν τοῖς ἀρχισυναγώγοις λέγοντες . . Ven *annunciaverunt autem Iudaeis*, Fabr *et reversi dixerunt* | ὅτι (*quia* Vatt Ven; A om) περιήλθομεν (B -ήλθασιν, item Vatt) ἐν π. ὁρίῳ (ita B, A πᾶν ὅριον, C ἐ. π. ὄρει) Ἰσρ. κ. οὐχ (B οὐκ, item C et h. l. et alibi ut videtur) εὕρομεν (B ηὕραν, item Vatt) - Ἰωσ. εὕρομεν (B ηὕραν, non Vatt) εἰς Ἀριμαθαίαν (B -θίαν, C -θείαν; A ἐν Ἀριμαθαίᾳ et addit solus καὶ ἐφοβήθημεν κρατῆσαι αὐτόν) | ἀκούσαντ. δὲ (ita ACE Vatt Ven; B καὶ ἀκούσ.) π. τ. Ἰωσ. (E add καὶ) ἐχάρησαν καί ἔδωκαν - Ἰσρ. (A om Ἰσρ.; E om καὶ ἔδ. usque Ἰσρ.) | καὶ συμβ. (A συμβ. δὲ) ποιήσαντες . . E καὶ λαβόντες συμβ. | οἱ ἀρχισ. κ. οἱ ἱερ. κ. οἱ λευῖτ. cum B Vatt Ven . . AC οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι (C λευῖται) . . E om usque τῷ Ἰωσήφ | C τῷ ποίῳ τρ. συντ. τὸν Ἰωσήφ | ἔλαβον τόμ. χάρτου (E ἔλ. χάρτην) καὶ ἔγραψαν . . B λαβόντες δὲ τόμ. χ. ἔγραψαν | τῷ Ἰωσὴφ τάδε (Vat[b] *ad Ioseph;* Fabr *ad Ioseph dicentes*) . . A αὐτῷ, B αὐτῷ λέγοντες

Coptus XV, 2. usque τῷ Ἰωσὴφ τάδε sic reddidit: *Hinc miserunt qui nuntiarent senioribus, sacerdotibus et levitis dicentes: Perlustravimus omnes montes Israelis, non invenimus Iesum, sed invenimus Iosephum Arimathaeae. Ut audierunt haec de Iosepho, dederunt gloriam deo Israelis, et archisynagogi eorumque turba universa consilium habuerunt qua ratione in conspectum Iosephi venirent. Placuit eis sumere chartam eique ita scribere.*

Εἰρήνη σοι cum AE . . BC add καὶ πάντα ὅσα (B add εἴδαμεν, sed post σοι deest οἴδαμεν) σοι, item Ven *et omnia quae sunt tua,* Vatt Fabr *et omnibus*

καὶ ηὐξάμεθα τῷ θεῷ Ἰσραὴλ καταξιῶσαί σε ἐλθεῖν πρὸς τοὺς πατέρας σου καὶ πρὸς τὰ τέκνα σου, ὅτι ἐλυπήθημεν ἅπαντες· ἀνοίξαντες γὰρ τὴν θύραν οὐχ εὕρομέν σε. καὶ οἴδαμεν ὅτι βουλὴν κακὴν ἐβουλευσάμεθα κατὰ σοῦ, ἀλλὰ ὁ κύριος ἀντελάβετό σου, καὶ αὐτὸς ὁ κύριος διεσκέδασεν τὴν βουλὴν ἡμῶν τὴν κατὰ σοῦ, τίμιε πάτερ Ἰωσήφ.

[3] Καὶ ἐξελέξαντο ἀπὸ παντὸς Ἰσραὴλ ἑπτὰ ἄνδρας φίλους τοῦ Ἰωσήφ, οὓς καὶ αὐτὸς ὁ Ἰωσὴφ ἐγνώριζεν, καὶ λέγουσιν αὐτοῖς οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται· βλέπετε· εἰ δεξάμενος τὴν ἐπιστολὴν ἡμῶν ἀναγνῷ, οἴδατε ὅτι μεθ' ὑμῶν

---

quae (Fabr *qui*) *tua* (Fabr *tecum*) *sunt* | οἴδαμεν . . B εἴδαμεν, sed vide ante | καὶ ηὐξάμεθα τῷ θεῷ Ἰσρ. καταξιῶσαί σε ἐλθεῖν (cod. om σε ἐλθ.) πρ. τ. πατ. σου κ. πρ. τὰ τέκνα σου cum B . . C ἀλλὰ εὐξάμενος τῷ θεῷ καταξίωσον ἐλθεῖν πρ. τ. πατ. σου καὶ τέκνα . . A Fabr καταξίωσον οὖν ἐλθεῖν πρ. τ. πατ. σου, τέκνον (Fabr pro τέκνον habet *et filios tuos*) . . E καὶ εὐξάμενος σὺ τὸν θεόν, ἔσωσέ σε· καταξίωσον οὖν ἐλθ. πρ. τ. πατ. σου καὶ τὰ σὰ τέκνα . . Vatt *sed tu deprecatus es deum Israel et liberavit te de manibus nostris. Et nunc dignare venire ad patres tuos et ad filios tuos* (Vat[a] *ad patres tuos et fratres*). Similiter Ven, sed om *Et nunc* etc | ὅτι ἐλυπήθημεν ἅπαντες· ἀνοίξαντες γὰρ τὴν θύρ. (*ianuam*) οὐχ (cod. οὐκ) εὕρομέν σε cum C, item Vatt . . B ὅτι ἐπιθυμοῦμέν σε πάντες ἰδεῖν· ὅτι ἀνοίξαντες τὰς θύρας οὐκ ηὕραμέν σε . . E ὅτι ἐλιποθυμήσαμεν ἀνοίξαντες τὰς θύρας καὶ μὴ εὑρόντες σε . . Fabr etc *qui admirati sumus de assumptione tua* . . A plane om | καὶ οἴδαμεν cum CE . . Fabr etc *scimus*, Ven *scimus quidem*, Vatt *novimus* . . A ἡμεῖς γὰρ οἴδαμεν . . B οἴδ. δέ | βουλὴν κακὴν (A κακ. β.) . . B βουλ. πονηράν | ἀλλὰ (A ἀλλ') ὁ κύρ. ἀντελ. σου cum ABC . . E ἀ. ὁ θεὸς ἐπελάβετό σου | καὶ αὐτὸς ὁ κύρ. (ita B, item *et ipse dominus* Fabr etc; C om ὁ κύρ.) διεσκ. τ. β. ἡμ. τὴν κ. σοῦ (B σε) cum BC (et E?) Fabr etc . . A καὶ διεσκέδ. τὴν πονηρὰν κατὰ σοῦ ταύτην βουλήν | τίμιε πάτερ Ἰωσήφ (B add καὶ τίμιε παντὸς τοῦ λαοῦ) . . Fabr Eins Cors *Pax tibi domine Ioseph honorabilis ab omni plebe*, Vatt *Et nunc honorandus es, pater Ioseph, ab omni populo* . . A plane om

Pergit Coptus: *Pax tibi et omnibus qui tecum sunt. Fatemur nos peccasse in deum eis quae fecimus tibi. Ora itaque deum, nitere ut venias ad patres tuos et filios tuos; nos enim poenitet eorum quae fecimus tibi. Aperuimus ostium, te non invenimus. Fatemur iniquum fuisse consilium quod cepimus in te. Deus dissipavit consilium nostrum quod cepimus in te, pater noster Iosephe, in universo populo colende.*

3. Ἰσραήλ . . B praem τοῦ λαοῦ | φίλους τοῦ Ἰωσήφ (cum E Vatt Ven, item AC φιλοῦντας τὸν Ἰωσ., B φίλους αὐτοῦ) οὓς κ. αὐτ. ὁ Ἰωσήφ (cum CB Vatt Ven; AE om) ἐγνώριζεν (cum B, item *noverat amicos suos* [*esse*] Vatt Ven; AE ἠγάπα, C λίαν ἐφίλει; Fabr etc om) | καὶ λέγ. αὐτοῖς (B om) οἱ ἀρχισ. κ. οἱ ἱερ. κ. οἱ λευ. (B om κ. οἱ λευ. sed addit h. l. πρὸς τοὺς ἄνδρας) cum C Vatt; item B . . A κ. λέγ. αὐτοῖς οἱ ἀρχιερεῖς . . E Fabr Ven κ. λέγ. πρὸς αὐτούς (Ven om πρ. αὐτ.) | βλέπετε (ita E Vatt, C Ven om; sed habent etiam AB)· εἰ

ἐλεύσεται πρὸσ ἡμᾶσ· εἰ δὲ μὴ ἀναγνῷ, οἴδατε ὅτι κεκάκωται πρὸσ ἡμᾶσ, καὶ ἀσπασάμενοι αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ ἐπιστράφητε πρὸσ ἡμᾶσ. καὶ εὐλογήσαντεσ τοὺσ ἄνδρασ ἀπέλυσαν αὐτούσ. καὶ ἦλθον οἱ ἄνδρεσ πρὸσ Ἰωσήφ, καὶ προσεκύνησαν αὐτὸν καὶ εἶπαν πρὸσ αὐτόν· εἰρήνη σοι. καὶ εἶπεν· εἰρήνη ὑμῖν καὶ παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραήλ. οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ τὸ βιβλίον τῆσ ἐπιστολῆσ. καὶ δεξάμενοσ ὁ Ἰωσὴφ ἀνέγνω καὶ περιεπτύξατο τὴν ἐπιστολήν, καὶ εὐλόγησεν τὸν θεὸν καὶ εἶπεν· εὐλογητὸσ κύριοσ ὁ θεόσ, ὅσ ἐλυτρώσατο τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ μὴ ἐκχέειν αὐτοὺσ αἷμα ἀθῷον· καὶ εὐλογητὸσ ὁ κύριοσ, ὅσ ἐξαπέστειλεν τὸν ἄγγελον αὐτοῦ καὶ ἐσκέπασέν με ὑπὸ τὰσ πτέρυγασ αὐτοῦ. καὶ παρέθηκεν αὐτοῖσ τράπεζαν, καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον, καὶ ἐκοιμήθησαν ἐκεῖ.

δεξ. - - οἴδατε - - εἰ δὲ μὴ ἀναγνῷ (ita E Vatt, item *si autem susceperit et non legerit* Ven; C ἐὰν δὲ δεξάμενοσ τὴν ἐπιστολὴν ἡμῶν μὴ ἀναγνῷ) - - ἐπιστράφητε (ita E, item A, cf. etiam B; C ἀποστράφητε) πρ. ἡμ. cum EC Vatt Ven . . B βλέπετε μήπωσ δεξάμενοσ τὴν ἐπιστολὴν ἡμῶν μὴ ἀναγνῷ αὐτήν· οἴδατε γὰρ ὅτι κεκάκωται πρὸσ ἡμᾶσ· καὶ ἀσπασάμενοι αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ ἐπιστρέψατε πρ. ἡμᾶσ . . A βλέπετε· ἐὰν γὰρ δεξάμενοσ τ. ἐπιστ. ἀναγνῷ, γινώσκετε ὅτι ἔχει τι πρὸσ ἡμᾶσ εἰπεῖν, καὶ ἀσπασάμενοι αὐτ. ἐν εἰρ. ἐπιστράφητε πρ. ἡμ. | κ. εὐλογ. τοὺσ ἄνδρ. ἀπέλυσαν αὐτούσ (E add ἐν εἰρήνῃ) cum BE . . AC κ. εὐλ. αὐτοὺσ ἀπέλυσαν, item Vatt | καὶ ἦλθον (B ἦλθαν) οἱ ἄνδρ. πρ. Ἰωσ. cum BCE . . A οἱ δὲ ἦλθ. πρ. Ἰωσ. Praeterea cum A Vatt Ven Copt add ἐν Ἀριμαθαίᾳ (item E εἰσ Ἀριμαθαίαν); nihil add BC Fabr etc | κ. προσεκ. αὐτόν (B αὐτῷ) cum ABE . . C om αὐτόν | καὶ εἶπ. πρ. αὐτόν cum BE . . C Vatt Ven om πρ. αὐτόν . . A plane om | εἰρήνη σοί cum E . . A om . . BC add καὶ πάντα ὅσα (B add ἐν) σοί, item Vatt *et omnibus quae tua sunt*, Ven *et omnia quae habes* | καὶ εἶπεν (B add Ἰωσήφ, Vatt *eis Ioseph*) . . A λέγει δὲ πρὸσ αὐτούσ | παντὶ τῷ λαῷ (A οἴκῳ) Ἰσρ. cum C Vatt Ven, item A . . B om τῷ λαῷ | οἱ δὲ ἐπέδωκαν (ita A, C ἀπέδ., Ven *porrexerunt*, Vatt *dederunt*) . . B καὶ ἔδωκαν | τὸ βιβλ. τῆσ ἐπιστ. (*tomum* [*libellum*] *epistolae*) cum C Vat[a] Fabr etc . . AB (item E, in quo ante ἐπιστολήν litura est) Ven (Vat[b] *epistolas*) τὴν ἐπιστολήν | ὁ (B om) Ἰωσήφ cum CEB Latt . . A om | ἀνέγνω κ. περιεπτ. (*amplexatus est*) τὴν ἐπιστ. cum BC Vat[a] . . E Vat[b] ἀνέγνω αὐτήν . . A om | καὶ (A om) εὐλόγ. (B ηὐλόγ.) τ. θεόν cum ABC Vatt Ven . . E om | ὅσ ἐλυτρώσατο - - ἐκχέειν αὐτοὺσ (ita B, CE om) αἷμ. ἀθῷον (E τοῦτο [adde τὸ] αἷμ. τὸ ἀναίτιον), κ. εὐλογ. ὁ (B om) κύριοσ (Ven *dominus deus*, Vatt Fabr *deus*) cum BC(E) Latt . . A om (ob ὁμοιοτέλευτον) | ἐξαπέστειλεν cum AB . . C ἀπέστ. | καὶ ἐσκέπασεν - - καὶ παρέθηκεν (his Vatt Ven praem *et osculatus est eos*, item Fabr etc) αὐτ. τράπεζαν cum BCE . . A καὶ σκεπάσασ με ὑπὸ τὰσ πτ. αὐτοῦ παρέθηκέ μοι τράπεζαν

XV, 3. Coptus his reddit: *Ex universo populo Israelis elegerunt septem viros, qui diligebant Iosephum et vicissim a Iosepho diligebantur, quibus archisynagogi et sacerdotes et levitae dixerunt: Ad haec verba animum adhibete. Si Iosephus epistu-*

4 Καὶ ὀρθρίσαντες ηὔξαντο· καὶ ἐπέσαξεν Ἰωσὴφ τὴν ὄνον αὐτοῦ καὶ ἐπορεύθη μετὰ τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἦλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλήμ. καὶ ὑπήντησαν πᾶς ὁ λαὸς τῷ Ἰωσὴφ καὶ ἔκραζον· εἰρήνη εἰσόδῳ σου. καὶ εἶπεν πρὸς πάντα τὸν λαόν· εἰρήνη ὑμῖν, καὶ κατεφίλησεν αὐτὸν πᾶς ὁ λαός. καὶ ηὔξαντο ὁ λαὸς σὺν τῷ Ἰωσήφ, καὶ ἐξίσταντο ἐπὶ τῇ θεωρίᾳ αὐτοῦ. καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν Νικόδημος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἐποίησεν δοχὴν μεγάλην, καὶ ἐκάλεσεν Ἄνναν καὶ Καϊάφαν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς λευίτας εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ εὐφράνθησαν τρώγοντες καὶ πίνοντες σὺν τῷ Ἰωσήφ, καὶ ὑμνήσαντες ἕκαστος ἐπορεύθη εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· ὁ δὲ Ἰωσὴφ ἔμεινεν εἰς τὸν οἶκον Νικοδήμου.

Iam a vobis exceperit et legerit, scitote eum ad nos venturum esse. Sin vero eam exceperit sed non legerit, certo certius est animo valde aeger. Quod si eveniat, salutate eum et revertimini ad nos. Et dimiserunt eos. Porro viri ab eis discedentes Arimathaeam se contulerunt ad Iosephum, eum inviserunt et venerantes ei dixerunt: Pax tibi. Vicissim ipse dixit eis: Pax vobis et universo populo Israelis. Tradiderunt ei epistulam. Quam cum accepisset, amplexatus est et benedixit deum dicens: Benedictus dominus deus Israelis, qui eum servavit ne effunderet sanguinem innocentem; et benedictus dominus, qui misit angelum suum sub alis suis me protegentem. Deinde amplexu et osculo prosecutus est eos; mensam instruxit; manducaverunt, biberunt, dormierunt apud eum.

4. ἐπέσαξεν . . B ἔστρωσεν | ἐπορεύθη cum ABE . . C ἐπορεύετο | μετὰ τ. ἀνδρῶν cum ABC . . E Latt μετ' αὐτῶν | καὶ ἦλθον (B ἦλθαν, A ἦλθεν) εἰς τὴν ἁγ. πολ. (ita AC; B τ. πόλ. τὴν ἁγίαν) Ἱερ.. . E nil nisi εἰς Ἱερουσαλήμ | ὑπήντησαν (E ἀπήντησαν) cum CE Vat[a] . . AB ὑπήντησεν | πᾶς ὁ λα. τῷ Ἰωσ. κ. ἔκραζ. (C κ. ἔκρ. τῷ Ἰωσ.) cum AEC . . B αὐτὸν (sic) πᾶς ὁ λα. Ἰσραὴλ κ. ἔκραξαν | εἰρήνη εισόδῳ σου cum C Copt . . A εἰρήνη σοι ἐν τῇ εἰσ. σου, E εἰρ. σοι . . B εἰρήνη ἡ εἴσοδός σου, ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ . . Fabr Eins Cors *Pax in* (Cors om) *introitum tuum* (Cors Eins *-itu tuo*), *pater Ioseph;* Vatt Ven non exprimunt | καὶ (A ὁ δὲ) εἶπ. πρὸς π. τ. λ. (E om πρ. π. τ. λ.) cum AB(E) . . C καὶ Ἰωσὴφ ἠσπάσατο πάντα τὸν λαὸν καὶ εἶπεν | κ. κατεφίλησεν αὐτὸν (B om) πᾶς ὁ λαός (B add τὸν Ἰωσήφ) cum BC Copt, item Fabr (qui alia plura omittit) *et osculati sunt eum omnes* . . A καὶ κατεφίλησεν αὐτούς.. Vatt Ven om | καὶ ηὔξαντο (A -ξατο) ὁ λαὸς σὺν τῷ Ἰωσήφ cum ACE Vatt Ven (Fabr om una cum καὶ ἐξίσταντο etc) . . B om | ἐξίσταντο . . E ἐξέστησαν | ἐπὶ (C om) τῇ θ. αὐτοῦ cum ACE Vatt (*in visione eius*) . . B ἐπὶ τὸ (sic) θεωρεῖν αὐτόν, Ven *aspicientes eum* | κ. ἐποίησεν δοχ. μεγαλ. cum ACE Vatt Ven Fabr . . B om | Ἄνναν κ. Καϊάφ. καί cum ACE Vatt Ven . . B om | καὶ τοὺς (A om) ἱερεῖς (Vatt Ven *principes sacerdotum;* E om κ. τ. ἱερ.) καὶ τοὺς (A om) λευίτ. | εἰς τ. οἶκ. αὐτοῦ cum ACE Vatt Ven . . B om | καὶ εὐφράνθησαν (sic) cum BE Vatt . . C καὶ ἦσαν . . A om usque εἰς τ. οἶκ. αὐτοῦ (videtur igitur ab altero εἰς τ. οἶκ. αὐτ. ad alterum transiluisse) | τρώγοντες cum CE . . B ἐσθίοντες | ὑμνήσαντες . . E

5 Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἥτις ἦν παρασκευή, ὀρθρίσαντες οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται εἰς τὸν οἶκον Νικοδήμου, ὑπήντησεν αὐτοῖς Νικόδημος καὶ εἶπεν· εἰρήνη ὑμῖν. καὶ εἶπαν· εἰρήνη σοὶ καὶ τῷ Ἰωσήφ, καὶ παντὶ τῷ οἴκῳ σου καὶ παντὶ τῷ οἴκῳ Ἰωσήφ. καὶ εἰσήνεγκεν αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ ἐκαθέσθη ἅπαν τὸ συνέδριον, καὶ Ἰωσὴφ ἐκάθισε μέσον Ἄννα καὶ Καϊάφα· καὶ οὐδεὶς ἐτόλμησεν λαλῆσαι αὐτῷ ῥῆμα. καὶ εἶπεν Ἰωσήφ· τί ὅτι ἐκεκλήκατέ με; διανεύουσιν δὲ τῷ Νικοδήμῳ λαλῆσαι πρὸς τὸν Ἰωσήφ. ἀνοίξας δὲ Νικόδημος τὸ στόμα

---

add τὸν θεόν (Vatt Ven *benedix. deum*) | ἐπορεύθη (Vatt *ivit*) cum B . . C ἀπῆλθεν, E ἐξῆλθεν | A ἐν τῇ οἰκίᾳ Νικοδήμου

Sic Coptus XV, 4. *Postero mane Ioseph suam asinam instravit et cum eis profectus venit in sanctam civitatem Hierusalem. Universus Israel Iosepho obviam occurrit clamans: Pax adventui tuo. Vicissim Iosephus populo universo respondit: Pax vobis et populo universo. Et populus universus amplexatus est Iosephum admirans quemadmodum eum viderent. Nicodemus excepit eum in domum suam, paravit ei magnum convivium; imperavit ut Annas et Caiphas et presbyteri pari erga eum comitate uterentur atque in domum suam venirent. Venerunt, laetitiae indulserunt, manducaverunt, biberunt cum Iosepho. Postea unusquisque reversus est in domum suam, Iosephus vero mansit apud Nicodemum.*

5. Τῇ δὲ ἐπαύριον cum AE Latt . . B καὶ τῇ ἐπαύριον . . C om usque dum sequitur καὶ ὑπήντησαν | ἥτις ἦν παρασκευή cum E, item Vatt Fabr . . A ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν παρασκευήν . . B Ven om | ὀρθρίσαντες - - ὑπήντησεν cum BE . . A ὄρθρισαν - - καὶ ὑπήντ. (καὶ ὑπήντ. etiam C, vide ante) | οἱ ἀρχισυν. (ita AE, item Vatt; B οἱ ἀρχιερεῖς) καὶ οἱ ἱερεῖς (ita E Vatt; A κ. οἱ ἄνδρες, B om) κ. οἱ Λευῖτ. | αὐτοῖς (B αὐτοὺς) Νικόδ. cum AB . . C αὐτ. ὁ Νικ. | καὶ εἶπ. εἰρ. ὑμῖν cum ABE Vatt . . C om | καὶ εἶπαν (Vatt add *ad eum*) cum BE Vatt . . C (vide quae paullo ante om) κ. εἶπ. πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται . . A in his haud dubie vitiosus est; omittit enim καὶ εἶπαν una cum εἰρήνη σοι, ita ut καὶ τῷ Ἰωσήφ cum εἰρήνη ὑμῖν coniungat; rursus καὶ παντὶ usque Ἰωσήφ omittit. | καὶ παντὶ τῷ οἴκῳ σου cum BE, item Vatt . . C om | εἰσήνεγκεν (ita ABE; C ὡς ἤνεγκαν) αὐτούς . . B Vatt add Νικόδημος | οἶκον cum ABE Vatt . . C κῆπον | καὶ ἐκαθ. ἅπαν (ita A; B πᾶν) - - καὶ Ἰωσὴφ (ita B Vatt; A ὁ δὲ Ἰωσ.) ἐκάθισε (ita A; B ἐκαθέσθη) μέσον (ita A; B ἐμμέσῳ) Ἄνν. κ. Κα. cum AB Vatt . . C καὶ ἐκάθισαν Ἄννας κ. Καϊάφας | ἐτόλμησεν (*ausus est*) cum AB Vatt . . C (et E?) Ven ἐτόλμα | λαλῆσαι αὐτῷ (B λαλ. αὐτόν, E λαλ. τῷ Ἰωσήφ, C αὐτ. λαλ., Vatt om αὐτῷ) ῥῆμα (ita B Vatt; C τι ῥῆμα, A λόγον) | καὶ εἶπεν cum AB Vatt . . C εἶπε δέ. Praeterea C Vatt add πρὸς αὐτούς | Ἰωσήφ cum AB . . C ὁ Ἰωσ. | C τί ἐστιν ὅτι | ἐκεκλήκατε cum BC . . A κεκλήκατε | διανεύουσιν δέ cum AB, item (*illi vero innuerunt, sed innuebant*) Vatt Ven . . C καὶ διένευον, E καὶ νεύουσι | λαλῆσαι cum ABE . . C ὥστε λαλῆσαι | πρὸς τὸν Ἰωσ. cum BE . . AC τῷ Ἰωσ. | ἀνοίξας δὲ (ita B Vatt Ven; C καὶ ἀνοίξ. ὁ) Νικόδ. τὸ στόμα αὐτοῦ (ita C Vatt Ven; B om) εἶπεν

αὐτοῦ εἶπεν τῷ Ἰωσήφ· πάτερ, οἶδας ὅτι οἱ τίμιοι διδάσκαλοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται ζητοῦσιν παρὰ σοῦ μαθεῖν ῥῆμα. καὶ εἶπεν Ἰωσήφ· ἐρωτήσατε. καὶ λαβόντες τὸν νόμον Ἄννας καὶ Καϊάφας ὥρκισαν τὸν Ἰωσὴφ λέγοντες· δὸς δόξαν τῷ θεῷ Ἰσραὴλ καὶ δὸς αὐτῷ ἐξομολόγησιν. ὅτι ὁ Ἄχαρ ὁρκισθεὶς παρὰ τοῦ προφήτου Ἰησοῦ οὐκ ἐπιώρκησεν, ἀλλὰ ἀνήγγειλεν αὐτῷ πάντα, καὶ οὐκ ἔκρυψεν αὐτῷ ῥῆμα· καὶ σὺ οὖν μὴ κρύψῃς ἀφ' ἡμῶν ἕως ῥήματος. καὶ εἶπεν Ἰωσήφ· οὐ κρύψω ἀφ' ὑμῶν ῥῆμα ἕν. καὶ εἶπαν πρὸς αὐτόν· λύπῃ ἐλυπήθημεν ὅτι ᾐτήσω τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐνετύλιξας αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ, καὶ ἔθηκας αὐτὸν ἐν μνήματι. καὶ διὰ τοῦτο ἠσφαλισάμεθά σε ἐν οἴκῳ ὅπου θυρὶς οὐκ ἦν ἐν αὐτῷ, καὶ κλεῖδας καὶ σφραγῖδας ἐπεθήκαμεν εἰς τὰς θύρας, καὶ παραφύλακες ἐτήρουν ὅπου ἦς κεκλεισμένος.

τῷ (B τὸν) Ἰωσ. cum BC Vatt Ven . . A καὶ εἶπε | πάτερ cum E . . A κύριέ μου, πάτερ Ἰωσήφ . . B τίμιε παντὸς τοῦ λαοῦ, Vatt *Pater Ioseph* (sed omittunt antea τῷ Ἰωσήφ) *venerabilis omni populo Israel*, Ven *Venerabilis pater omni populo Israel* . . C plane om | B om τίμιοι | κ. οἱ ἱερ. κ. οἱ Λευῖται . . A bis om οἱ | ζητοῦσιν . . E θέλουσι | παρ. σοῦ μαθεῖν ῥῆμα cum B . . A μαθεῖν παρὰ σοῦ τι ῥῆμα, item omisso μαθεῖν C, E μαθ. τι παρ. σοῦ . . Vatt *quaerunt a te loqui verbum aliquod,* Ven *cupiunt audire a te verbum* | καὶ εἶπεν (ita etiam Vatt) . . A εἶπε δέ | Ἰωσήφ cum AB . . C ὁ Ἰωσ. | ἐρωτήσ. cum AE Ven . . BC add με | τὸν νόμον Ἄνν. κ. Καϊάφ. cum ABE Vatt . . C οἱ ἱερεῖς (Ven *principes*) τ. νόμ. | τὸν Ἰωσήφ cum ACE Vatt Ven . . B αὐτόν | ὅτι (B καὶ ὅτι) ὁ Ἄχαρ (B Ἀχὰρ) - - ἐπιώρκησεν (B ἐπεόρκησεν), ἀλλὰ (A ἀλλ') ἀνήγγ. αὐτ. πάντα καὶ οὐκ ἔκρ. α. ῥῆμα (ita B; A ἀνήγγ. αὐτῷ τι ῥῆμα) cum BA . . E κατὰ τὸν τύπον τοῦ Νάχαρ [ὃς] ὥρκισε Μιχαίαν, καὶ οὐκ ἐπιώρκησεν, ἀλλ' ἀνήγγειλεν αὐτῷ τὰ πάντα, καὶ οὐκ ἔκρυψεν αὐτῷ τι ῥῆμα . . C ὅτι Ἄχαρ ὁρκίσθη παρὰ τοῦ προφήτου τοῦ μὴ ἀποκρύψαι τι ῥῆμα | καὶ σὺ οὖν μὴ (ita E et omisso οὖν B; A μὴ οὖν καὶ σύ; C οὕτως κ. αὐτὸ μὴ) κρύψῃς (ita AB; CE ἀποκρ.) ἀφ' ἡμ. ἕως ῥήματ. (ita BC, item addito ἑνός E; A τι ῥῆμα ante ἀφ' ἡμ.) | οὐ κρύψω cum ABE . . C ζῇ κύριος, οὐ μὴ ἀποκρύψω | ῥῆμα ἕν cum B, item omisso ἕν E . . A ἕως ῥήματ. ἑνός, C τι ῥῆμα | εἶπαν . . AC εἶπον | λύπῃ (ita E, A λύπην) ἐλυπήθ. cum EA Vatt . . C ἐλυπήθημεν . . B ἐπειδὴ ἐλυπήθ. (similiter Fabr). Praeterea CE add κατὰ σοῦ, non item AB Latt | ἐνετύλιξας (ita ACE; B ἐτύλιξας) αὐτὸ (ita ABE Ven; C Vatt om) σινδ. (ita AE Ven; BC Vatt ἐν σινδ.) | αὐτόν cum B Vat[a] (item Ven, sed is iam antea *eum*) . . AC αὐτό | ἐν μνήματι cum A Vatt . . C μνημείῳ . . BE ἐν τῷ καινῷ σου μνημείῳ (E μνήματι) | ἐν οἴκῳ (*in domo*) cum BE Vatt . . AC Fabr ἐν (C add τῷ) οἰκήματι (*in cubiculo*) | θυρὶς οὐκ ἦν (ita A; B οὔτε θυρ. ἦν, E οὐκ ἦν θύρα) ἐν αὐτῷ cum ABE . . C θυρὶς οὐκ ἦν | καὶ κλεῖδας καὶ σφραγῖδας ἐπεθήκαμεν c. AB . . C κ. κλεῖδα κ. σφραγῖδα ἐπεθ., item E καὶ ἠσφαλισάμεθα καὶ σφραγῖδα ἐπεθήκ. | εἰς τὰς θύρας cum B; item E εἰς τὴν θύραν τῆς φυλακῆς . . A σοι . . C om (sed AC vide post) | καὶ παραφ. (E φύλακες) ἐτ. (B add τὸν οἶκον) ὅπου ἦς (B ἦσθα) κεκλ. (B

καὶ τῇ μιᾷ τοῦ σαββάτου ἀνοίξαντες οὐχ εὕραμέν σε, καὶ ἐλυπήθημεν σφόδρα· καὶ ἔκστασις ἐπέπεσεν ἐπὶ πάντα τὸν λαὸν κυρίου μέχρι τῆς ἐχθές. καὶ νῦν ἀνάγγειλον ἡμῖν τί γέγονας.

6 Καὶ εἶπεν Ἰωσήφ· τῇ παρασκευῇ περὶ ὥραν δεκάτην ἀπεκλείσατέ με, καὶ ἔμεινα τὸ σάββατον πλῆρες. καὶ μεσούσης νυκτός, στήκοντός μου καὶ εὐχομένου, ὁ οἶκος ὅπου ἐνεκλείσατέ με ἐκρεμάσθη ἐκ τῶν τεσσάρων γωνιῶν, καὶ εἶδον ὡς ἀστραπὴν φωτὸς εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου. καὶ ἔμφοβος γενόμενος ἔπεσα

ἐγκεκλ.) cum BE . . A καὶ τὴν θύραν φύλ. ἐτήρ. ὅπου ἦς κεκλεισμ., item C καὶ τὴν θύραν παραφύλ. ἐτήρουν. καὶ τὸ οἴκημα ὅπου ἦς ἐνκεκλεισμ. (haec C male cum seqq. coniungit) | καὶ τῇ μ. τοῦ σαββ. (cum B, item *una sabbati* Vatt; E τῶν σαββάτων) ἀνοίξ. (Vatt add *ianuas*) - - καὶ οὐχ (B οὐκ) - - σφόδρα cum BE Vatt . . AC καὶ (C τῇ) μιᾷ τῶν σαββ. ἠνοίξαμεν τὰς θύρας, καὶ μὴ εὑρόντες σε (C οὐκ εὕρομέν σε, καὶ) ἐλυπήθ. σφ. | ἐπέπεσεν (A ἐγένετο) ἐπὶ πάντα (A om) τ. λα. κυρ. (*irruit super omnem populum dei*) cum CEA Vatt Ven . . B ἐπέπεσεν πάντας ἡμᾶς | ἐχθές cum B . . AC χθές | ἀνάγγ. cum AB . . C (et E?) ἀπάγγ. | τί γέγονας . . A τί σοι γέγονε

XV, 5. sic Coptus: *Crastino die archisynagogi, sacerdotes et levitae mature venerunt in domum Nicodemi; eis occurrens Nicodemus dixit: Pax vobis. Vicissim dixerunt ei: Pax tibi et Iosepho, universae domui tuae et universae domui Iosephi. Tum in eius domum ingressi sunt. Totum synedrium sedebat, Ioseph vero medius sedebat inter Annam et Caipham. Nemo audebat eum alloqui. Ioseph eis dixit: Quaenam causa vos impulit ut me arcesseretis? Innuerunt Nicodemo ut ipse sermonem consereret cum Iosepho. Nicodemus sermonem conserens cum Iosepho dixit: Pater noster Iosephe, in universo populo colende, noveris viros colendos inter doctores, sacerdotes et levitas exoptare audire aliquid a te. Respondit Iosephus: Interrogate me de qualibet re. Tunc Annas et Caiphas, sumpta lege, iusiurandum Iosepho detulerunt dicentes: Da gloriam deo Israelis et confitere eum. Etenim iusiurandum delatum fuit etiam Acharo, neque is peieravit, sed veritatem dixit, rem nullam celans; quare etiam tu noli rem ullam nobis occultare. Respondit Ioseph: Vobis nihil occultabo. Dixerunt ei: Maxime contristati sumus quod corpus Iesu petisti, sindone munda involvisti et in monumento novo deposuisti; quare te captivum servabamus in domo cui nulla erat fenestra, et clave claudebamus ostium, additis etiam signis et custodibus, qui custodirent domum in qua inclusus eras. Crastino die aperuimus ostium, te non invenimus; quare valde contristati sumus, et stupor invasit omnem populum domini etiam nunc. Tu igitur nobis enarra quid acciderit.*

6. εἶπεν . . B add αὐτοῖς | περί (etiam Ven Vat[b] *circa*) . . A om | ἀπεκλείσατε cum C, *reclusistis* Flor . . ABE ἐνεκλείσατε, *inclusistis* Vatt Ven | ἔμεινα cum ABE Vatt Ven . . C ἐμείνατε | τὸ σάββ. πλῆρες (cod. πλήρης) cum B, item *totum sabbatum plenum* Vatt Ven . . C τῷ σαββάτῳ πλήρις . . A τῷ σαββάτῳ ὅλην τὴν ἡμέραν | μεσούσης (E μέσης) νυκτός (C τῆς νυκτ.) cum ACE . . B μεσονυκτίου | στήκοντος cum BE . . A ἱσταμένου . . C ἑστηκότος | ὁ οἶκος ὅπου ἐνεκλείσ. με (B Vat[a] ἤμην ἐνκεκλεισμένος) ἐκρεμάσθη cum AE Ven Vat[b], item B Vat[a] . . C Fabr ἐκρεμάσθη ὁ οἶκος | ὡς ἀστρ. φωτὸς (C πυρὸς) εἰς τ.

χαμαί. καὶ ἐπελάβετό μου τῆς χειρός τις καὶ ἐξέβαλέν με ἀπὸ τοῦ τόπου ὅπου ἤμην πεπτωκώς, καὶ ἰκμὰς ὕδατος ἐξεχύθη ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μου μέχρι τῶν ποδῶν μου, καὶ ὀσμὴ μύρου ἦλθεν περὶ τοὺς μυκτῆράς μου. καὶ ἐκμάξας μου τὸ πρόσωπον κατεφίλησέν με καὶ εἶπέν μοι· μὴ φοβοῦ, Ἰωσήφ· ἄνοιξον τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ ἴδε τίς ἐστιν ὁ λαλῶν σοι. καὶ ἀναβλέψας εἶδον τὸν Ἰησοῦν· καὶ ἔντρομος γενόμενος ἐδόκουν φάντασμα εἶναι, καὶ τὰ προστάγματα ἔλεγον· καὶ αὐτὸς συνέλεγέν μοι. καὶ ὡς οὐκ ἀγνοεῖτε ὅτι φάντασμα, ἐὰν συναντήσει τινὶ καὶ ἀκούσῃ τῶν προσταγμάτων, φυγῇ φεύγει, καὶ ἰδὼν ὅτι συνέλεγέν μοι, εἶπον αὐτῷ· ῥαββὶ Ἠλία. καὶ εἶπέν μοι· οὐκ εἰμὶ Ἠλίας. καὶ εἶπον αὐτῷ· τίς εἶ, κύριε; καὶ εἶπέν μοι ὅτι ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς, οὗ καὶ τὸ σῶμα ᾐτήσω παρὰ Πιλάτου, καὶ ἐνέδυσάς με σινδόνι καθαρᾷ καὶ σουδάριον ἐπέθηκας ἐπὶ τὸ πρόσωπόν μου, καὶ ἔθηκάς με ἐν τῷ σπηλαίῳ σου τῷ καινῷ, καὶ ἐκύλισας λίθον μέγαν πρὸς τὴν θύραν τοῦ σπηλαίου. καὶ εἶπον τῷ λαλοῦντί μοι· δεῖξόν μοι τὸν

ὀφθ. (C ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς) μου cum AEC Vatt Ven . . B ἀστραπὴν φωτός, item praemisso *Iesum* Fabr | A γενόμενος ἔμφοβος | A ἔπεσον | καὶ ἐπελάβετο . . A ἐπελάβετο δέ (ab his inde verbis codex A deficit) | B τῆς χειρός μου | τις c. E Vatt Ven (Fabr *Iesus*) . . C om . . B** ἄγγελος ante ἐπελάβετο | καὶ ἐξέβαλεν - - ὅπου (C οὗ) ἤμ. πεπτωκώς c. BC Vatt Ven . . E καὶ ἀνέστησέ με | ἀπὸ c. C (item Vatt Ven) . . B ἐπί . . E ἐπάνω | E om μέχρι τ. ποδ. μου | ὀσμή c. BE . . C ὡς ὀσμή | περί . . B ἐπί | ἦλθεν c. B (post μυκτ. μου ponit) C . . E om | Ἰωσήφ· ἄνοιξον - - ἴδε (hoc accentu B) - - εἶδον τὸν Ἰησοῦν cum BC Vatt Ven . . E Ἰωσήφ. ἤνοιξα τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ ἀνέβλεψα, καὶ εἶδον τ. Ἰησ. | γενόμενος cum C . . B γενάμενος | ἐδόκουν (*putabam*) cum B Vatt Ven . . C ἐνόμισα | φάντασμα cum BE . . C φαντασία | καὶ τὰ (C om) προστ. ἔλεγ. cum BC . . E καὶ ἠρξάμην λέγειν τὰ προστ. | καὶ ὡς οὐκ ἀγν. (E ὡς οἴδατε) - - ἐὰν συναντήσει (ita B; E ἀπαντήσῃ?) - - φ. φεύγει, καὶ ἰδὼν (ita E; B εἰδὼς) ὅτι συνέλ. μοι (B add τὰ προστάγματα, non E, nec C) εἶπον (E ἐθαρσοποιήθην καὶ εἶπ.) αὐτῷ c. BE . . C καὶ οὐκ (sic omisso ὡς vitatur anacoluthon) ἀγνοεῖτε, φάντασμα ἐὰν ἀπαντήσει τινὶ καὶ ἀκούσῃ τῶν προστ. φυγεῖν· ὅτι συνέλεγέν μοι, καὶ εἶπα αὐτῷ | ῥαββὶ (cod. ῥαμβὴ) Ἠλία - - κ. εἶπον αὐτῷ cum B Vatt Ven (similiter Fabr) . . CE om (ob ὁμοιοτέλευτον) | ὅτι ἐγώ cum B . . CE om ὅτι | E παρὰ τοῦ Πιλ. | ἐνέδυσάς (E ἐνετύλιξας) με σινδόνι cum CE . . B ἐνετύλιξας αὐτὸ ἐν σινδ. | ἐπέθηκας cum C . . BE ἔθηκας | ἐπὶ τὸ πρ. μου cum C, item E εἰς τὴν ὄψιν μου, item *in* (*super*) *faciem meam* Vatt Ven . . C ἐπὶ τὴν κεφαλήν μου | ἐν (B ἐπὶ) τῷ σπηλαίῳ (C Vatt μνημείῳ) σου τῷ καινῷ cum CB Vatt Ven . . E ἐν τῷ καινῷ σου μνήματι | θύραν τ. σπηλαίου cum B Ven . . rell θύρ. τ. μνημείου | καὶ εἶπον τῷ λαλοῦντί μοι cum BE Vatt (Ven om τῷ λ. μ.) . . C κ. εἶπα ἐγὼ μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτὸν μετ᾽ ἐμοῦ |

τόπον ὅπου ἔθηκά σε. καὶ ἀπήνεγκέν με καὶ ἔδειξέν μοι τὸν τόπον ὅπου ἔθηκα αὐτόν, καὶ τὸ σινδόνιον ἔκειτο ἐν αὐτῷ, καὶ τὸ σουδάριον τὸ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· καὶ ἐπέγνων ὅτι Ἰησοῦς ἐστίν. καὶ ἐπελάβετό μου τῆς χειρὸς καὶ ἔστησέν με τῶν θυρῶν κεκλεισμένων μέσον τοῦ οἴκου μου, καὶ ἀπήγαγέν με εἰς τὴν κλίνην μου καὶ εἶπέν μοι· εἰρήνη σοι. καὶ κατεφίλησέν με καὶ εἶπέν μοι· ἕως τεσσαράκοντα ἡμερῶν μὴ ἐξέλθῃς ἐκ τοῦ οἴκου σου· ἰδοὺ γὰρ πορεύομαι πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

ἔθηκα cum B . . C τέθηκα (sic) | B om male ἀπήνεγκέν (E ἀπῆγε) με κ. ἔδ. μοι | ἔθηκα cum B . . C rursus τέθηκα | τὸ σινδόνιον ἔκειτο ἐν αὐτῷ cum B . . C κ. τῇ σινδόνι ἣν περιέθηκα αὐτόν, E κ. τὴν σινδόνι ὃ περιέβαλα αὐτόν . . Ven Fabr *et sindonem*, item Vatt additis *quam miseram ei* | τὸ εἰς τὸ πρ. αὐτοῦ cum B . . E ᾧ ἐνετύλιξα αὐτοῦ τὸ πρ., C ὅνπερ (sic) ἐνέδυσα τὸ πρ. αὐτ., Vatt Ven *quod involveram in faciem eius*, Fabr *in quo caput eius involvi* | καὶ ἐπέγνων (C ἔγνων) cum BC, item Vatt *et cognovi* . . E ἀπὸ τότε ἔγνων ἀληθῶς, Ven *et tunc manifeste cognovi*, Fabr *tunc cognovi* | Ἰησοῦς cum CE . . B ὁ Ἰης. | B τῆς χειρ. μου | ἔστησέν (*posuit*) με τ. θ. κεκλ. (E om τ. θ. κεκλ.) μέσον (E ἐν μέσῳ) τοῦ οἴκ. μου cum CE Vatt Ven . . B ἐξέβαλέν με κεκλεισμένων τῶν θυρ. | καὶ ἀπήγαγέν (Vatt *posuitque*, Ven *et pauscivit* [ἀνέπαυσεν ?]) με ε. τ. κλ. μου cum C Vatt Ven . . B κ. ἀπήγ. με εἰς τὸν οἶκόν μου καὶ ἀνέπαυσέν με εἰς τὴν κλ. μου . . E om | εἰρήνη σοι . . E om una cum seqq. καὶ κατ. με κ. εἶπ. μοι (ob ὁμοιτέλευτον) | καὶ εἶπέν μοι cum B Vatt Ven . . C καὶ παρήγγειλέ μοι λέγων | τεσσαράκοντα ἡμερῶν (B ἡμερ. τεσσ.) cum BE Latt . . C τεσσάρων ἡμερῶν | μὴ ἐξέλθῃς (*non exeas*) cum CE Latt . . B μὴ ἐξελθεῖν | πρὸς τ. ἀδελφ. μου h. l. cum B Vatt Ven (Fabr om ε. τ. Γαλ.) . . C post Γαλιλαίαν

Coptus XV, 6: *Respondit Ioseph: Feria sexta, hora decima, vos inclusistis me; inclusus transegi sabbatum. De media nocte elevata est domus, in qua me incluseratis, et suspensa a quattuor angulis; vidi oculis meis lucem parem fulgori, extimui, in terram cecidi, et [aliquis] data manu me restituit in locum unde cecideram. Aqua defluebat supra caput meum usque ad pedes meos, et odor aromatis vellicabat nares meas. Qui me restituit, abstersit faciem meam, amplexatus est me et dixit mihi: Iosephe, noli timere, aperi oculos tuos, agnosce eum quocum colloqueris. Cum elevassem oculos, respexi, vidi Iesum, extimui cogitans esse phantasma, recitavi mandata, atque etiam ille mecum ea recitabat. Vos non ignoratis, si quando phantasma alicui occurrit eumque insectatur, solet fugere et ab eo desistere mandatorum gratia. Quare cum eum vidissem mecum recitare mandata, dixi ei: Rabbi Elias. Dixit mihi: Non sum Elias. Dixi ei: Tu quis es? Dominus dixit mihi: Ego sum ille Iesus, cuius corpus tu accepisti a Pilato, illudque sindone munda involvisti, supra vultum meum posuisti sudarium, in nova spelunca me condidisti, ad cuius ostium advolvisti magnum lapidem eamque obturasti. Ei qui mecum loquebatur dixi: Ostende mihi vocum in quo te posui. Ipse sumpsit me et ostendit sindonem et sudarium quo involleram faciem eius, unde cognovi eum esse Iesum. Me prehendit et deduxit in domum*

Caput XVI.

[1] Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται τὰ ῥήματα ταῦτα παρὰ τοῦ Ἰωσὴφ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροὶ καὶ ἔπεσαν χαμαί, καὶ ἐνήστευσαν ἕως ὥρας ἐνάτης. καὶ παρεκάλεσεν ὁ Νικόδημος σὺν τῷ Ἰωσὴφ τὸν Ἄνναν καὶ τὸν Καϊάφαν, τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς Λευίτας λέγοντες· ἀνάστητε καὶ στῆτε ἐπὶ τοὺς πόδας ὑμῶν, καὶ γεύσασθε ἄρτον καὶ ἐνισχύσατε τὰς ψυχὰς ὑμῶν, ὅτι αὔριον σάββατον κυρίου ἐστίν. καὶ ἀνέστησαν καὶ ηὔξαντο τῷ θεῷ, καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον, καὶ ἐπορεύθησαν ἕκαστος ἀνὴρ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

[2] Τῷ δὲ σαββάτῳ ἐκάθισαν οἱ διδάσκαλοι ἡμῶν καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ Λευῖται συνζητοῦντες πρὸς ἀλλήλους καὶ λέγοντες· τίς αὕτη ἡ ὀργὴ ἡ φθάσασα εἰς ἡμᾶς; ὅτι οἴδαμεν τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ

---

cuius ostium clausum erat, meque super lectum meum posuit dixitque mihi: Pax tibi, et amplexatus est me et dixit: De domo tua ne exeas per dies quadraginta; ecce ego ibo ad fratres meos in Galilaeam.

XVI, 1. οἱ ἀρχισ. (Fabr. *princip. sacerd.*) καὶ οἱ ἱερ. κ. οἱ λευ. cum C Ven Fabr; item omisso κ. οἱ λευ. Vatt . . E οἱ ἀρχισυνάγωγοι . . B οἱ Ἰουδαῖοι | παρὰ τ. Ἰωσ. cum BC Vatt Ven . . E Fabr om | ἕως ὥρας ἐνάτης (BC ἐννάτ.): ita BC Vatt Ven . . apud Thil. per errorem ut videtur editum est ἕ. ἡμέρας ἐνν. | κ. παρεκάλεσεν (ita etiam E) ὁ (E om) Νικ. σὺν τῷ (E Νικ. καὶ) Ἰωσ. τὸν (E om) Ἄνν. κ. τὸν (E om) Κα. (E add καὶ) τ. ἱερ. κ. τ. λευ. (E om κ. τ. λευ.) λέγοντες cum BE . . C κ. προσκαλεσάμενος ὁ Νικ. καὶ Ἰωσ. τὸν Ἄνν. κ. τὸν Κα. λέγουσιν τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς λευίταις . . Vatt *Hoc videntes Nicodemus et Ioseph rogaverunt eos dicentes;* similiter Ven, Fabr haec cum aliis pluribus om | ἀνάστητε καὶ στῆτε cum CE, item *surgite* (Vat[b] add *et*) *state* Vatt . . B ἀναστάντες στ. | ἐπὶ (*super, supra*) τούς π. BE Vatt . . C εἰς τούς | ἄρτον cum BC . . E ἄρτου | C ἐνισχύσασθε | σάββ. κυρίου ἐστίν cum B Vatt Ven . . C σάββ. τοῦ κυρίου (omisso ἐστίν) | καὶ (C om) ἀνέστησαν καί cum CE Ven . . B Vatt καὶ ἀναστάντες | ἕκαστος ἀνὴρ cum C . . BE Vatt om ἀνὴρ

Sic Coptus XVI, 1. *Archisynagogi, sacerdotes et levitae, cum hos sermones audivissent, facti sunt uti cadavera, ceciderunt in terram, ieiunaverunt usque ad horam nonam. Nicodemus vero et Iosephus rogarunt Annam, Caipham, sacerdotes et levitas dicentes: State super pedes vestros, manducate panem, reficite animas vestras; cras enim est sabbatum domini. Surrexerunt, preces deo fuderunt, manducaverunt, biberunt, unusquisque in domum suam reversus est.*

2. Τῷ δὲ σαββάτῳ cum CE . . B τὸ δὲ σάββατον | ἐκάθισαν cum BE . . C ἐκαθέσθησαν | οἱ διδάσκ. ἡμ. καὶ (haec omnia om B) οἱ ἱερ. καὶ (B add οἱ) λευῖται . . Vatt *didascali et doctores* | συνζητοῦντες cum BC . . E συζητ.? | καὶ λέγοντες cum C Vatt Ven . . E καὶ εἶπαν . . B om | αὕτη ἡ ὀργὴ cum BC Ven . . E Vatt ἡ ὀργ. αὕτη | ἡ φθ. εἰς (ita B; C πρός, E om) ἡμᾶς . . Vatt Ven *quae*

τὴν μητέρα. λέγει Λευὶς διδάσκαλος· τοὺς γονεῖς αὐτοῦ οἶδα φοβουμένους τὸν θεὸν καὶ τὰς εὐχὰς μὴ ἀποστεροῦντας καὶ τὰς δεκάτας ἀποδιδόντας τρὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ. καὶ ὅτε ἐγεννήθη ὁ Ἰησοῦς, ἀνήνεγκαν αὐτὸν οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, καὶ θυσίας καὶ ὁλοκαυτώματα ἔδωκαν τῷ θεῷ. καὶ ὅτε ἔλαβεν αὐτὸν ὁ μέγας διδάσκαλος Συμεὼν εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, καὶ εἶπεν· νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ· ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν, φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ. καὶ ηὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεών, καὶ εἶπεν πρὸς Μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ· εὐαγγελίζομαί σοι περὶ τοῦ παιδίου τούτου. καὶ εἶπεν Μαρία· ἀγαθόν, κύριέ μου. καὶ εἶπεν Συμεὼν πρὸς αὐτήν· ἀγαθόν· ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον· καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί.

---

supervenit nobis | E ὅτι μὲν τὸν πα. α. καὶ τ. μητ. οἴδαμεν | Λευίς (B -ης) cum BE Vatt Ven (Fabr etc *Levita*) . . C Ἀδδᾶς | καὶ τὰς δεκ. ἀποδιδόντας (B -διδοῦντας) cum BC Vatt Ven . . E om | ἀνήνεγκαν cum CE . . B προσήνεγκαν . . Vatt *levaverunt*, Ven *adduxerunt* | ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ cum C Vatt (*in loco isto*) . . B ἐπὶ τῷ τόπῳ ἁγίῳ, E εἰς τὸν τόπον ἅγιον, Ven (item Fabr etc) *in templum* | θυσίας cum BC Latt . . E θυσίαν | καὶ ὅτε (B ὅτι) ἔλαβεν (item Fabr etc *et quando suscepit*) . . Ven *accipiens quoque*, Vatt *nam et - - tulit* | B ὅτι ἴδον | B τὸν σωτήριόν σου, sed pergit ὃ | πάντων τῶν λαῶν cum BC Latt . . E παντὸς τοῦ λαοῦ | ηὐλόγ. αὐτούς . . B ηὐλόγ. αὐτόν | εὐαγγελίζομαί (ita B Vat[a] Ven; E -λίσωμέν) σοι (E add σήμερον) περὶ τ. π. τ. καὶ εἶπ. Μαρία - - ἀγαθόν· (Ven om; Vat[a] add *et dixit iterum*) ἰδού cum BE (sed is a verbis παιδίου τούτου statim pergit καὶ εἶπεν αὐτῷ [sic] Συμεών· ἰδού, ita ut plura excidisse appareat) Vat[a] Ven (Vat[b] Fabr etc priora tantum εὐαγγ. usque περ. τ. παιδ. τουτ. habent, tum pergunt *Ecce*. Similiter Coptus) . . C statim pergit ἰδού | καὶ εἰς σημεῖον . . C καὶ εἶναι σημ.

Coptus XVI, 2. *Postero die sabbati doctores, sacerdotes et levitae sedebant dicentes: Quaenam fuit illa ira quae nos invasit? nam eius patrem et matrem novimus. Levi doctor dixit: Ego scio parentes eius timentes deum et non omittentes preces et offerentes decimas ter in anno. Quando vero genuerunt Iesum, progenitores eius huc eum detulerunt, deo obtulerunt sacrificia et holocausta. Et magnus doctor Simeon accepit eum in gremium suum et dixit: Nunc dimitte servum tuum domine in pace, quia oculi mei viderunt salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, ut sit lumen oculorum gentium et gloria populi tui Israel. Tunc Simeon benedixit et dixit Mariae matri eius: De hoc infante praenuncio, eum fore*

[3] Λέγουσιν τῷ διδασκάλῳ Λευίς· ταῦτα σὺ πῶς οἶδας; λέγει αὐτοῖς Λευίς· οὐκ οἴδατε ὅτι παρ' αὐτοῦ ἔμαθον τὸν νόμον; λέγουσιν αὐτῷ τὸ συνέδριον· τὸν πατέρα σου θέλομεν ἰδεῖν. καὶ μετεστείλαντο τὸν πατέρα αὐτοῦ. καὶ ἐρωτήσαντες αὐτόν, εἶπεν αὐτοῖς· τί ὅτι οὐκ ἐπιστεύσατε τῷ υἱῷ μου; ὁ μακάριος καὶ δίκαιος Συμεὼν αὐτὸς ἐδίδαξεν αὐτῷ τὸν νόμον. λέγει τὸ συνέδριον· ῥαββὶ Λευί, ἀληθές ἐστιν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησας; καὶ εἶπεν· ἀληθές ἐστιν. καὶ εἶπαν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται· δεῦτε ἀποστείλωμεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν πρὸς τοὺς τρεῖς ἄνδρας τοὺς ἐλθόντας καὶ ἐξηγησαμένους περὶ τῆς διδαχῆς καὶ τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ, καὶ εἴπωσιν ἡμῖν πῶς εἶδον αὐτὸν ἀναληφθέντα. καὶ συνήρεσεν ὁ λόγος οὗτος πᾶσιν. καὶ ἀπέστειλαν τοὺς τρεῖς ἄνδρας τοὺς ἤδη ἀπελθόντας εἰς τὴν

---

magnum et positum in ruinam et resurrectionem multorum in Israel, et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur cogitationes multorum cordium.

3. Λευίς cum EB Λευεί . . C om Λέγουσιν τῷ usque ἔμαθον τὸν νόμον | ταῦτα σὺ πῶς οἶδας c. E, item Ven (similiterque Vatt) *Et tu haec quomodo nosti* (Vatt *vidisti*) . . B σὺ ταῦτα πῶς ἤκουσας | λέγ. αὐτ. (Vatt Ven om) Λευίς cum B Vatt Ven . . E om Λευίς | οἴδατε . . B εἴδατε | παρ' αὐτοῦ (*ab ipso*) cum E Vatt Ven . . B παρ' αὐτῷ | λέγουσιν (ita C; B λέγει) αὐτῷ (B αὐτὸν) τὸ συνέδριον cum BC, item Vat[a] *dicunt ipsi de concilio*, Vat[b] *dicit concilium* . . E λέγουσιν αὐτῷ, Ven *et dixerunt Iudaei* | ἰδεῖν cum CE Vatt (Ven *scire*) . . B ἐρωτῆσαι | μετεστείλαντο: C -λατο, B μετέστειλαν, E μεταστείλας | καὶ ἐρωτήσαντες αὐτόν, εἶπεν αὐτοῖς cum B; item Vat[b] *et didicerunt eo dicente* . . E καὶ ἔμαθον παρ' αὐτοῦ. καὶ εἶπεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, item Vat[a] *et didicerunt ab eo. Et pater eius dixit ad eos* . . C καὶ ἐπυνθάνοντο παρ' αὐτοῦ εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει. καὶ εἶπεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ πρὸς αὐτούς. | ὁ μακάριος cum BE Vatt . . C ὁ μέγας | ἐδίδαξεν (C -ξατο) αὐτῷ (ita CE) cum CE . . B αὐτὸν ἐδίδαξεν | λέγει τὸ συνέδρ. ῥαββὶ Λευί (cod. ῥαββεὶ λευεί), ἀληθές ἐστιν τὸ ῥῆμα ὃ (haec ex CE assumpsi, vide post; B ἀληθές ἐστιν τὰ ῥήματά σου ἃ) ἐλάλησας (B add ἡμῖν, non item CE, nec Vatt) cum B etc; item Vatt *dicit concilium ad Rabbi Levi: Verus est sermo* (Vat[a] add *tuus*) *quem dixisti* . . C λέγει αὐτῷ τὸ συνέδριον· ἆρα δὴ ἀληθῶς (pro -θές) ἐστιν τὸ ῥῆμα τοῦτο ὅσα (sic pro ὃ) ἐλάλησας . . E καὶ λέγει τὸ συνέδρ. τῷ Λευί· ἀληθές ἐστι τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησε | καὶ εἶπεν (C εἶπ. δὲ πρὸς αὐτούς)· ἀληθές (C ναί, ἀληθῶς) ἐστιν cum EC . . B Vatt om | καὶ εἶπαν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ - - cum B Vatt . . C τότε οἱ - - εἶπαν . . E καὶ εἶπαν τὸ συνέδριον | ἀποστείλωμεν . . B ἀποστέλομεν (sic) | τ. τρεῖς ἄνδρ. c. C Latt; item B τ. ἄνδρ. τοὺς τρεῖς . . E om | τ. ἐλθόντ. κ. ἐξηγησ. (E ἐξαγγειλαμένους) cum CE Vatt . . B Ven om ἐλθ. καί | εἶδον . . B εἴδασιν | συνήρεσεν (*conplacuit*) cum BE Vat[b] . . C Vat[a] Ven ἤρεσεν | καὶ ἀπέστειλαν τοὺς τρεῖς (E om) ἄνδρ. cum BE Vatt Ven . . C κ. ἀπέστ. πρὸς τ. τρ. ἄ. | τοὺς ἤδη ἀπελθ. εἰς τ. Γαλ. μετ' αὐτ. cum B, item E . . C τοὺς ἐλθόντας

Γαλιλαίαν μετ᾽ αὐτῶν καὶ εἶπαν πρὸς αὐτούς· εἴπατε ῥαββὶ Ἀδᾶ καὶ ῥαββὶ Φινεὲς καὶ ῥαββὶ Ἀγγαίῳ· εἰρήνη ὑμῖν καὶ πᾶσι τοῖς οὖσι σὺν ὑμῖν. ἐπιζητήσεως πολλῆς γενομένης ἐν τῷ συνεδρίῳ ἀπεστάλημεν πρὸς ὑμᾶς τοῦ καλέσαι ὑμᾶς εἰς τὸν ἅγιον τόπον τοῦτον Ἱερουσαλήμ.

[4] Καὶ ἐπορεύθησαν οἱ ἄνδρες εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ εὗρον αὐτοὺς καθεζομένους καὶ μελετοῦντας τὸν νόμον, καὶ ἠσπάσαντο αὐτοὺς ἐν εἰρήνῃ. καὶ εἶπαν οἱ ἄνδρες οἱ εἰς τὴν Γαλιλαίαν πρὸς τοὺς ἀπελθόντας πρὸς αὐτούς· εἰρήνη ἐπὶ παντὶ τῷ Ἰσραήλ. καὶ εἶπαν· εἰρήνη ὑμῖν. οἱ δὲ πάλιν εἶπαν πρὸς αὐτούς· τί ὅτι

καὶ ἀπελθόντας μετ᾽ αὐτῶν εἰς τὴν Γαλιλ. | εἶπαν . . C εἶπον | ῥαββὶ (B ter ῥαββεί) Ἀδᾶ (CB Ἀδδᾶ; Ven *Adam*, Vatt *Addas*, *Adde*) κ. ῥ. Φιν. κ. ῥ. (C ter τῷ ῥαββί, sed B ter om τῷ) ῥ. Ἀγγαίῳ (B Ἀγγέῳ, Vatt Ven *Egia;* C Ἠλίᾳ; E om καὶ ῥαββ. Ἀγγ.): hunc ordinem habent C(E) Vatt Ven . . B primo loco Φινεές, altero Ἀδδᾶ ponit | καὶ πᾶσι τοῖς οὖσι σὺν ὑμῖν cum E Ven (*Pax vobis et vestris*) . . BC καὶ πάντα ὅσα (B add ἐν) ὑμῖν . . Vatt om | ἐπιζητήσεως cum B . . C ζητήσεως | B γεναμένης | ἀπεστάλημεν cum C, item Vatt *directi sumus* . . BE ἀπεστείλαμεν (Ven *missimus* sic: sed videtur potius *missi sumus* corrigendum esse) | πρὸς ὑμᾶς τοῦ καλέσαι ὑμᾶς cum B, item Ven (*ad vos advocandos, ut veniatis*) Vatt (*ad vocandum vos, ad vos ut veniatis*) . . E τοὺς ἄνδρας τούτους καλέσαντας ὑμᾶς, item C μετὰ τοὺς ἄνδρας τούτους καλέσαι ὑμῖν | εἰς τὸν ἅγ. τόπον τοῦτ. Ἱερους. cum C Vat[b], item E Vat[a] εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν ἡμῶν (Vat[a] om) Ἱερ. (Ven nil nisi εἰς Ἱερ.) . . B praem ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, reliqua vero ab εἰς usque καὶ ἐπορεύ abscisso margine inferiore perierunt.

Sic Coptus XVI, 3: *Annas et Caiphas dixerunt: Quonam modo tu haec audisti? Dixit doctor Levi: Non ignoratis me didicisse legem a Simeone. Dixerunt ei: Nos, synedrium patrum tuorum, volumus etiam nos rem cognoscere. Quare accersiverunt patrem eius. Eius pater quum venisset, dixit eis: Cur non creditis filio meo Levi? Beatus et iustus Simeon ipse docuit eum legem. Dixit synedrium: Verum est quod dixisti. Archisynagogi, sacerdotes et levitae consilium inter se inierunt et dixerunt: Mittamus in Galilaeam qui accersant tres viros, qui alias huc venerunt et coram nobis disseruerunt de doctrina Iesu et de ratione qua assumptus est in caelum: ipsi nobis dicant se vidisse eum, quomodo assumptus est in caelum. Hic sermo placuit omnibus. Miserunt, venerunt tres viri in Galilaeam. Quo quum pervenissent, dixerunt: Tu rabbi Aldas et Phinees et Ogias, pax vobis et vestris omnibus. Magna disquisitio orta est in synedrio; misimus ad vos hos homines, ut veniatis ad hunc sanctum locum Israelis.* (Haec apparet partim corrupta et ex Graecis corrigenda esse.)

4. B ηὗραν | μελετοῦντας: ita et B et C | τὸν νόμον cum C Vatt Ven . . B τοὺς νόμους | καὶ εἶπαν (cum BC, Thi. ed. εἶπον) οἱ ἄνδρ. οἱ εἰς τὴν Γαλιλ. (ita B; C om οἱ εἰς τ. Γ.) πρ. τ. ἀπελθ. πρ. αὐτ. cum BC . . E καὶ εἶπαν πρὸς αὐτούς | εἰρ. ἐπὶ πα. τῷ Ἰσρ. cum B . . C (et E?) εἰρ. παντὶ τῷ λαῷ Ἰσρ. | καὶ εἶπαν· εἰρήνη ὑμῖν. οἱ δὲ πάλιν εἶπαν πρὸς αὐτούς cum CE . . B om |

ἤλθατε; καὶ εἶπαν οἱ ἀποσταλέντες· καλοῦσιν ὑμᾶς τὸ συνέδριον ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει Ἱερουσαλήμ. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἄνδρες ὅτι ζητοῦνται ἐκ τοῦ συνεδρίου, ηὔξαντο τῷ θεῷ, καὶ ἀνεκλίθησαν μετὰ τῶν ἀνδρῶν καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον, καὶ ἀνέστησαν καὶ ἐπορεύθησαν ἐν εἰρήνῃ ἐν Ἱερουσαλήμ.

5 Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐκαθέσθη τὸ συνέδριον ἐν τῇ συναγωγῇ, καὶ ἐπερώτησαν αὐτοὺς λέγοντες· ὄντως εἴδατε τὸν Ἰησοῦν καθεζόμενον εἰς τὸ ὄρος Μαμίλχ, διδάσκοντος αὐτοῦ τοὺς ἕνδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ εἴδατε αὐτὸν ἀναληφθέντα; καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς καὶ εἶπαν οἱ ἄνδρες· ὡς ἴδομεν αὐτὸν ἀναληφθέντα, οὕτως καὶ εἴπαμεν.

τί ὅτι ἤλθατε cum C Vat[b] . . BE τί δὲ (E om) ἤλθ. πρὸς ἡμᾶς | καὶ εἶπαν οἱ ἀποσταλέντες cum C Vat[b] (*dixerunt legati*) . . BE οἱ δὲ εἶπον (B add πρὸς αὐτούς) | καλοῦσιν (Vatt *clamat*) ὑμ. τὸ - - Ἱερουσαλήμ cum C Vatt . . B οἱ ἀρχιερεῖς καὶ τὸ συνέδριον καλοῦσιν ὑμᾶς εἰς Ἱερουσαλήμ . . E οἱ πέμψαντες ἡμᾶς μεθ' ὑμῶν πρώην νῦν καλοῦσιν ὑμᾶς εἰς τὸ συνέδριον ἐν τῇ συναγωγῇ εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν. | ἐκ τοῦ συνεδρίου (Vatt *a concilio*) cum B Vatt . . C (et E?) ἐν τῷ συνεδρίῳ | ἀνεκλίθησαν (B -κλήθησαν) cum BE Vatt (*recubuerunt*) . . C ἀπελθόντες | μετὰ τῶν ἀνδρῶν (*cum illis, cum viris*) cum BE Vatt . . C add τῶν ἐλθόντων | καὶ ἀνέστησαν cum CE Vat[b] . . B Vat[a] om | ἐν εἰρήνῃ cum CE Vatt . . B om | ἐν Ἱερ. cum C (et E?) . . B εἰς Ἱερ.

Coptus XVI, 4: *Homines contulerunt se in Galilaeam, atque illos invenerunt sedentes et legem legentes; salutarunt eos in pace. Hi ad quos venerunt dixerunt: Pax universo populo Israel. Cur huc venistis? Qui missi erant responderunt: Synedrium vocat vos in sanctam civitatem Hierusalem. Quum viri audissent se accersitos esse in synedrium, oraverunt deum, accubuerunt cum hominibus qui ad eos venerant, manducaverunt, biberunt, surrexerunt, Hierosolymam cum eis perrexerunt in pace.*

5. Καὶ τῇ ἐπαύριον cum BE Vat[a] (Vat[b] om καί) . . C Τῇ δὲ ἐπαύρ. ἐκαθέσθη cum BC . . E ἐκάθισε | ἐπερώτησαν: ita B (et E?), item Vat[a] . . C ἐπηρώτησεν (sed retinet λέγοντες) ὄντως (*manifeste*) εἴδατε (BE οἴδ.) cum BE Copt Vatt . . C πῶς ἴδετε | καθεζόμενον εἰς τὸ ὄρος cum BE . . C καθήμενον ἐν τῷ ὄρει | Μαμίλχ: ita constantiae caussa ex A (qui h. l. hiat) scribendum erat . . B Μαμβήχ, E Μαλήκ, C Μομφῆ, Copt *Mabrech*, Vatt *Mambre* | διδάσκοντος αὐτοῦ cum B . . C διδάσκων . . E καὶ διδάσκοντα . . Copt *docentem* (sine καί) | ἕνδεκα (etiam Copt habet) . . Vat[b] (reliqui Latini h. l. huc non faciunt) om | καὶ εἴδατε: ita B (Copt *num vidistis*); E καὶ πάλιν οἴδατε, C καὶ ὅτι οἴδατε | ἀναληφθέντα . . E add εἰς τὸν οὐρανόν | καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς (E om) καὶ εἶπαν οἱ ἄνδρες (E om οἱ ἄνδρ.)· ὡς (ita C; E οὕτως) ἴδομεν (CE οἴδαμεν) α. ἀναλ. (E add εἰς τὸν οὐρανόν) οὕτως καὶ εἴπαμεν (E om οὕτ. κ. εἴπ.) cum C(E) . . B Copt om. Item Latini nostri h. l. plura praetereunt.

Pergit Coptus XVI, 5: *Sedebat synedrium. Postridie in synagoga interrogarunt viros qui venerant: Verene vidistis Iesum sedentem supra montem Mabrech docentem undecim suos discipulos? Rursus num vidistis eum assumi in caelum?*

6 Λέγει Ἄννας· ἄρατε αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἴδωμεν εἰ συμφωνεῖ ὁ λόγος αὐτῶν. καὶ ἦραν αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων. καὶ καλοῦσιν πρῶτον τὸν Ἀδᾶ καὶ λέγουσιν αὐτῷ· πῶς ἴδες τὸν Ἰησοῦν ἀναληφθέντα; λέγει Ἀδᾶς· ἔτι καθεζομένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος Μαμὶλχ καὶ διδάσκοντος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἴδαμεν νεφέλην ἐπισκιάσασαν αὐτόν τε καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· καὶ ἀνήγαγεν αὐτὸν ἡ νεφέλη εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἔκειντο ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ καλοῦσιν Φινεὲς τὸν ἱερέα, καὶ ἠρώτησαν καὶ αὐτὸν λέγοντες· πῶς ἴδες τὸν Ἰησοῦν ἀναληφθέντα; καὶ αὐτὸς εἶπεν ὡσαύτως. ἠρώτησαν δὲ πάλιν τὸν Ἀγγαῖον, καὶ αὐτὸς εἶπεν ὡσαύτως. καὶ εἶπαν τὸ συνέδριον· ὁ νόμος Μωϋσέως περιέχει· ἐπὶ στόματος δύο ἢ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. λέγει ὁ Βουθὲμ διδάσκαλος· γέγραπται

---

6. Λέγει Ἄννας cum E Copt (Fabr *tunc Annas et Caiphas segregaverunt eos* etc) .. C λέγ. Ἀνανίας ῥαββί .. B λέγει αὐτοῖς | καὶ ἴδωμεν εἰ συμφωνεῖ (ita E; B ἐὰν συμφωνῇ) - - αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων cum BE .. C om (ob ὁμοιοτέλευτον) | πρῶτον τόν: C τὸν πρῶτον, E πρῶτον, B τόν | Ἀδᾶ .. BC Ἀδδᾶ. Vide supra. | ῥαββί .. B om | πῶς ἴδες (ita BC) τ. Ἰ. ἀναλ. cum BC .. E εἰπὲ ἡμῖν πῶς οἴδατε (sic) αὐτὸν ἀναλ. | λέγει Ἀδᾶς cum B (item Vatt *dicit primus Addas*) .. C καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἀδδᾶς .. E καὶ εἶπεν | ἔτι καθεζομένου αὐτ. εἰς τὸ ὄρος (ita B; C ἐν τῷ ὄρει) Μαμίλχ (ex A scripsi ut supra; B Μαμβήχ, C Μομφῆ, Vat[b] *Mambre*) καὶ διδάσκοντος (ita B; C διδάσκων) τ. μ. α. εἴδαμεν (ita B, C ἴδωμεν) νεφ. ἐπισκ. αὐτόν τε καὶ (ita C; B αὐτῷ καί, sed sequitur τοὺς etc) τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἀνήγαγεν αὐτὸν (ita B; C καὶ ἐπήρθη) ἡ νεφέλη - - ἔκειντο (ita B; C ηὔχοντο κείμενοι, etiam Vatt) ἐπὶ πρ. ἐπὶ τ. γ. cum BC (similiter Vatt, sed ex parte propius ad E accedunt) .. E ὅτι εἶδον αὐτὸν καθεζόμενον καὶ διδάσκοντα τοὺς ἕνδεκα μαθητάς, καὶ εὐθέως ἦλθεν ἡ νεφέλη καὶ ἥρπασεν αὐτόν (Vatt *et subito* [Vatt[b] om] *nubes lucida obumbravit eum* etc), καὶ ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν | καὶ καλοῦσιν cum B (Vatt *vocantes autem*) .. C καλοῦσι, G καλοῦσιν πάλιν .. E haec et sequentia breviter comprehendit his: καὶ πάλιν ἠρώτησαν τὸν Φινεὲς καὶ τὸν Ἠλίαν, καὶ εἶπαν καὶ αὐτοὶ ὡσαύτως. | Φινεὲς (B Φιναίαν, G Φοιναία, C τὸν Φινεές) τὸν (ita CG; B om) ἱερέα (BC ἱερέαν) .. consentiunt Vatt | καὶ ἠρώτ. καὶ (ita B, item Vat[a] *et ipsum;* CG om) αὐτ. λέγοντες (ita CG Vatt; B om) | ἴδες cum BC .. G εἶδες | ἀναληφθέντα cum CG Vatt .. B om | ἠρώτησαν δὲ (ita BC; G om) πάλιν τὸν Ἀγγαῖον (ita B, Vatt ut supra *Egia;* C Ἠλίαν, G Ἠσαΐαν) | καὶ αὐτὸς εἶπεν ὡσαύτως (ita G; C ὁμοίως) cum GC .. B καὶ εἶπεν αὐτοῖς τὰ ὅμοια | καὶ εἶπαν (BG εἶπεν) τὸ συνέδρ. (B add τῶν Ἰουδαίων) | Μωϋσέως: ita B .. CG Μωσέως | δύο ἢ τριῶν cum BEG Ven Vat[b] Fabr .. C Vat[a] δύο καὶ τρ. Praeterea CG (et E?) Fabr add μαρτύρων, sed id om cum B Vatt (Vat[b] *hominum*) Ven | ῥῆμα .. E add τέλειον | ὁ Βουθέμ cum G; B Βουθῆς, Ven *Abudem*, Vat[b] *Abundes* .. C ὁ Ἀδδᾶς .. Copt om nomen | ἐν τῷ νόμῳ .. B add

ἐν τῷ νόμῳ· καὶ περιεπάτει Ἐνὼχ σὺν τῷ θεῷ, καὶ οὐχ ὑπάρχει, ὅτι ἔλαβεν αὐτὸν ὁ θεός. Ἰάειρος διδάσκαλος εἶπεν· καὶ τοῦ ἁγίου Μωϋσέως θάνατον ἠκούσαμεν, καὶ αὐτὸν οὐκ εἴδαμεν· γέγραπται γὰρ ἐν τῷ νόμῳ κυρίου· καὶ ἀπέθανεν Μωϋσῆς ἐκ στόματος κυρίου, καὶ οὐκ ἔγνω ἀνὴρ τὴν ταφὴν αὐτοῦ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. καὶ ῥαββὶ Λευὶς εἶπεν· τί ὅτι ῥαββὶ Συμεὼν εἶπεν, ὡς εἶδεν τὸν Ἰησοῦν· ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον; καὶ ῥαββὶ Ἰσαὰκ εἶπεν· γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ· ἰδοὺ ἐγὼ ἐξαποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς προπορεύσεται ἔμπροσθέν σου τοῦ διαφυλάξαι σε ἐν πάσῃ ὁδῷ ἀγαθῇ, ὅτι τὸ ὄνομά μου κέκληται ἐν αὐτῇ.

Μωϋσέως | καὶ περιεπάτει (cod. -πατην) Ἐνὼχ σὺν τῷ θεῷ cum E, item (*et ambulavit Enoch cum deo*) Vatt Ven . . CG καὶ μετετέθη Ἐνώχ . . B οὐκ (sic) εὑρίσκετο Ἐνώχ | καὶ οὐχ ὑπάρχει (E ὑπῆρχεν) cum CEG (Vatt Ven *et translatus est*) . . B om | ὅτι ἔλαβεν cum EG, item (*quia tulit*) Vatt Ven . . BC ὅτι μετέθηκεν | Ἰάειρος . . EG Ἰάηρος, B Ἱερέως, C Ἡάϊρος | εἶπεν cum CG (et E?) . . B λέγει | καὶ τοῦ ἁγίου cum B Vatt . . CG Ven om καί | καὶ αὐτὸν οὐκ (B pro his οὐ μέντοι) εἴδαμεν (ita B; CG οἴδαμεν, E εἴδομεν?): item Vatt Ven *et non vidimus* | γέγρ. γάρ cum BEG Ven Vat^a . . C Vat^b om γάρ | ἐκ (G διὰ) στόματος cum EG, item *ex ore* Vatt Ven . . B διὰ λόγου, C ἐν ῥήματι | ἀνήρ cum BCG . . E ἄνθρωπος | ἕως τ. ἡμ. ταύτης cum CEG, item *usque in praesentem diem* Vatt . . B Ven μέχρι τῆς σήμερον (*hodiernum*) ἡμέρας | τί ὅτι cum G, item (*Quid est* [*quod*] *Rabbi*) Ven . . C διότι, B ὅτι, item (*quod*) Vat^b (Vat^a *et*) . . E om τί ὅτι usque καὶ ῥαββὶ Ἰσ. εἶπεν | ῥαββί . . B ῥαββεῖς, G ῥαμβίς (idem antea ῥαμβὶ λευίς) | ὡς εἶδεν (ita C; B ἴδεν, G οἶδεν) τ. Ἰησοῦν (G τ. Χριστὸν Ἰησ.) . . Vatt Ven om | ἐν τῷ Ἰσραήλ cum BG Vatt Ven . . C om | καὶ ῥαββὶ (G ῥαβὶς) Ἰσαάκ (C Ἡσαΐας) εἶπεν cum G Vatt Ven, item C . . B εἶπεν πάλιν (ita ut verba quae sequuntur ad ῥαββὶ Λευίς pertineant) | ἰδοὺ ἐγώ cum CG Vat^a, item ἰδού E Vat^b Ven . . B om | ἐξαποστέλλω (E -στελῶ?) cum B (-στελλῶν) GE, item *mitto* Vatt Ven . . C ἀποστελῶ | πρὸ προσώπου σου cum BE Ven . . C (sed vide post) G om | ὃς προπορεύσεται ἔμπρ. σου cum BG . . C ὃς προπορεύεται πρὸ προσώπου σου . . E Ven ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθ. σου | τοῦ διαφυλάξ. σε ἐν πάσῃ ὁδῷ ἀγαθῇ cum CG, item E (cum prioribus coniungens) ἐν πάσῃ ὁδῷ αὐτοῦ ἀγαθῇ, item Vatt (Vat^a *custodire in omni via bona*, Vat^b *qui custodiat omnes vias bonas*) . . B τοῦ διαφ. τὴν ὁδόν σου τὴν ἀληθινήν | ὅτι τὸ ὄνομά μου (ita CG; B σου) κέκληται ἐν αὐτῇ (haec B habet; G ἐπικαλεῖσθαί σε, C ἐνέγκαται) . . Vatt *quia* (Vat^b *et*) *nomen eius attuli* (Vat^b *attulit*) *novum* (ἤνεγκα καινόν?) . . E om. Omnino vitium in his latet.

XVI, 6. Coptus sic exhibet: *Annas dixit: Tollite eos et alterum ab altero separate, ut videamus an eorum sermo concordet. Separarunt igitur eos et seorsim unumquemque posuerunt. Primum advocaverunt Aldam eique dixerunt: Dic nobis num videris qua ratione ille assumptus sit in caelum. Aldas respondit: Adhuc ille*

7 Τότε Ἄννας καὶ Καϊάφας εἶπαν· ὀρθῶς εἴπατε τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωϋσέως, ὅτι τοῦ Ἐνὼχ θάνατον οὐδεὶς εἶδεν καὶ Μωϋσῆ θάνατον οὐδεὶς ὠνόμασεν. ὁ δὲ Ἰησοῦς λόγον ἔδωκεν τῷ Πιλάτῳ· καὶ ὅτι εἴδαμεν αὐτὸν ῥαπίσματα λαβόντα καὶ ἐμπτύσματα εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ὅτι οἱ στρατιῶται στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιέθηκαν αὐτῷ, καὶ ὅτι ἐφραγελλώθη καὶ ἀπόφασιν ἔλαβεν ἀπὸ Πιλάτου, καὶ ὅτι ἐπὶ τοῦ Κρανίου

---

sedebat super montem Mabrech docens discipulos suos, vidimus nubem lucidam obumbrare eum eiusque discipulos, quando Iesus surrexit [et] nubes eum tulit in caelum, eiusque discipuli erant humi prostrati supra faciem suam orantes. Advocaverunt etiam Phinees sacerdotem eumque interrogarunt num vidisset qua ratione ille assumptus esset in caelum. Et eius sermo idem fuit atque ille quem prior habuit. Item quum interrogassent Ogiam, par fuit eius responsum. Doctores synedrii inter se dixerunt: Lex Mosis ait: In ore duorum vel trium testium stat res omnis. Inter doctores fuit qui dixit: Scriptum est Enochum fuisse translatum, neque inventum quia translatus fuerat. Etiam Hierius doctor dixit: [Commemorabo] *mortem Mosis, qui mortuus est coram domino, et nemo ad hunc diem invenit eius sepulchrum. Etiam rabbi Levi dixit: Quando Simeon vidit Iesum, dixit: Ecce hic positus est in ruinam et resurrectionem multorum in Israel. Alius quoque nomine Isaac dixit: Scriptum est in lege: Ecce ego mittam angelum meum ante te, ut custodiat te in omnibus viis tuis, quia nomen meum est in te.*

7. Τότε cum CG Vatt Ven . . BE om | I εἶπον | ὀρθῶς εἴπατε cum BEG Vatt Ven . . C καθὼς εἴπ. | τὰ γεγραμμένα cum CEG . . B γέγραπται | ἐν τῷ νόμῳ Μωϋσέως (ita BG; CEI Μωσέως) cum BEG Latt . . C Μω. ἐν τ. νόμ. | ὅτι τοῦ Ἐνὼχ θάν. οὐδ. εἶδεν (ita G, E οἶδεν, C ὠνόμασεν; Vatt Ven *vidit*) cum GEC Vatt Ven . . B ὅτι θάνατον τούτου οὐδ. εἶδεν | καὶ Μωϋσῆ (ita B, item *et sancti Moysi* Vat[a]; sed E καὶ τοῦ προφήτου Ἡλίου, G Vat[b] Ven καὶ τοῦ ἁγίου Ἡλία. Praeterea Vat[a] *Eliae* nomen pro *Enoch* habet) θάνατ. οὐδεὶς ὠνόμασεν habent BCG; E rursus οἶδεν) cum BEG Vatt Ven . . I post Μωσέως pergit ὅτι οὔτε Ἐνὼχ θάνατον εἶδεν οὔτε Ἡλιοῦ . . C (sed is ante habet ὠνόμασεν pro εἶδεν) om | τῷ Πιλάτῳ c. BG al . . C om τῷ | καὶ ὅτι εἴδαμεν (C ἴδομεν, G οἴδωμεν) cum B (is praeterea a secunda manu istis praemissa habet καὶ ὅτι ἐσταυρώθη ἐπὶ τοῦ κρανίου), CG, item Vat[a] *et quia vidimus* . . E Vat[b] om ὅτι (pendere videtur et h. l. et in seqq. ab εἶπαν.) | λαβόντα cum CG (et E?) . . B λαμβάνοντα | καὶ ἐμπτύσμ. εἰς τὸ πρ. αὐτ. cum G . . C κ. ἐμπτ. ἔλαβεν, B καὶ ὅτι ἐμπτ. ἐλάμβανεν εἰς τὸ πρόσωπ. αὐτοῦ, E καὶ ὅτι ἐμπτ. ἔλαβε τὸ πρόσωπ. αὐτ. . . I pro καὶ ὅτι εἴδαμεν αὐτὸν usq εἰς τὸ πρ. αὐτοῦ sic: καὶ ὅτι ἐσταυρώθη ἐπὶ τοῦ κρανίου καὶ ὅτι ῥάπισμα ἔλαβεν omissis infra καὶ ὅτι ἐπὶ τοῦ usque μετ' αὐτοῦ | καὶ ὅτι (c. C, BG om) οἱ στρ.(B οἱ στρ. post περιέθ. ponit) - - περιέθ. αὐτῷ c. BCGI . . E om | καὶ ὅτι (c. BE; G om) ἐφραγελλώθη cum BEG . . C κ. ὅτι ἐφραγέλλωσαν αὐτόν | καὶ ἀπόφ. ἔλαβ. ἀπὸ (BG ὑπὸ, I παρὰ τοῦ) Πιλ. cum BCGI . . E om | καὶ ὅτι (c. C; G om) ἐπὶ τοῦ (G τόπου pro τοῦ) Κρανίου ἐστ. c. CGI . . BE κ. ὅτι ἐπὶ ξύλου ἐστ. (item Fabr *in ligno mortuus est;* neque magis Vatt

ἐσταυρώθη καὶ δύο λῃσταὶ μετ' αὐτοῦ, καὶ ὅτι ὄξος ἐπότισαν αὐτὸν μετὰ χολῆς, καὶ ὅτι λόγχῃ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἐξεκέντησεν Λογγῖνος ὁ στρατιώτης, καὶ ὅτι τὸ σῶμα αὐτοῦ ᾐτήσατο Ἰωσὴφ ὁ τίμιος πατὴρ ἡμῶν, καὶ ὅτι καθὼς λέγει ἀνέστη, καὶ καθὼς λέγουσιν οἱ τρεῖς διδάσκαλοι· εἴδομεν αὐτὸν ἀναληφθέντα εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ὅτι ὁ ῥαββὶ Λευὶς εἶπεν μαρτυρήσας τὰ λεχθέντα παρὰ τοῦ ῥαββὶ Συμεών, καὶ ὅτι εἶπεν· ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον. καὶ εἶπαν πάντες οἱ διδάσκαλοι πρὸς πάντα τὸν λαὸν κυρίου· εἰ παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, γινώσκοντες γνώσεσθε, οἶκος Ἰακώβ, ὅτι γέγραπται· ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ἐπὶ ξύλου κρεμάμενος. καὶ ἑτέρα γραφὴ διδάσκει· θεοὶ οἵτινες τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποιή-

---

Ven τοῦ Κρανίου exprimunt) | καὶ ὅτι ὄξος cum BCE . . GI om ὅτι | ἐπότισαν αὐτόν cum BC Vat[a] . . EGI Vat[b] ἐποτίσθη | μετὰ χολῆς cum BI (item Vat[a] *felle et aceto potaverunt*) . . C add καὶ ὑσσώπου, item G μεμιγμένης . . E om | καὶ ὅτι (cum CE; EGI om; praeterea C add τὸ σῶμα αὐτοῦ) λόγχῃ (B om? alio loco ponit?) ἐξεκέντησεν: ita BCEGI, sed B post verba καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ deficit, nisi quod ex vestigiis scripturae deperditae concludendum videtur sequi ὁ στρατιώτης Λογγῖνος | Λογγῖνος: ita GI, CE ὁ Λογγ. | ὁ στρατιώτης cum CI, item *miles* Vatt Ven . . G ὁ ἑκατόνταρχος, E ὁ στρατηγός | καὶ ὅτι τὸ σῶμα: ita omnes i. e. CEGI | ᾐτήσατο Ἰωσ. ὁ τίμιος πατὴρ ἡμῶν cum C, item Vatt *postulavit pretiosus* (Vat[b] *dominus*) *pater noster Ioseph* (Vat[b] *Ios. pat. nost.* . . EI ᾐτήσατο ὁ τίμιος (I add πατήρ) Ἰωσήφ, G ὁ τίμιος πατὴρ ᾐτήσατο Ἰωσήφ | καὶ ὅτι (I om) καθὼς λέγει (ita EI, C λέγουσιν) ἀνέστη cum ECI, similiter Vatt Ven (sed Latini om καθ. λέγ.) . . G om | καὶ (G add ὅτι) καθὼς λέγουσιν: ita CEFGH, item Ven . . I om καθὼς λέγ. οἱ τρ. διδ. | εἴδομεν (ita FH; CG ἴδωμεν) cum CFGH Copt (simile anacoluthon vide supra) . . EI Ven (Vatt) εἶδον | καὶ ὅτι ῥαββί etc: hanc postremam partem addunt CEFGHI (reliqui codices Graeci AB iam ante defecerunt, item D). De Latinis vero codicibus Vatt Ven priora tantum habent eaque cum capite XVII. coniungunt; Fabr etc omittunt. | καὶ ὅτι: ita CEFGHI . . Vatt Ven Copt om ὅτι | ὁ (CE om) ῥαββὶ (H ῥαββίς, G ῥαμβίς) Λευίς (I Λευί) | εἶπεν . . G ante Λευίς ponit | I μαρτ. τὰ ὑπὸ τοῦ μεγάλου διδασκάλου Συμ. | Συμεὼν c. FHI . . alii Συμεῶνος | καὶ ὅτι εἶπεν cum CEFGH . . Copt *dicens* . . I om ista cum sqq usque ad ἀντιλεγόμενον | καὶ εἶπαν (ita EFH, I εἶπον, G εἴπατε λοιπόν) πάντες (I οἱ λοιποί, E om) οἱ διδ. πρὸς πάντα (I ἅπαντα) τὸν λαὸν κυρίου (haec cum FGH; E πρὸ πάντων τῶν λαῶν) . . C om καὶ εἶπαν usque dum sequitur καὶ εἶπαν οἱ ἱερεῖς | εἰ: ita FHI . . EG om | ἡμῶν cum EGI Copt . . FH ὑμῶν | γινώσκοντες γνώσεσθε cum FGHI Copt . . E γινώσκετε οὖν καὶ γνώσεσθε | οἶκος (I add τοῦ) Ἰακώβ cum FHI, item G ὁ οἶκ. τοῦ Ἰακ., item Copt . . E λαὸς Ἰσραήλ | ἐπικατάρατος (I ὅτι ἐπικ.) πᾶς ὁ ἐπὶ ξύλ. κρεμ. cum FGHI Copt . . E om una cum seqq. καὶ ἑτέρα γραφὴ διδάσκει | θεοὶ . . I om | οἵτινες cum G . . EI οἳ | ἐποιήσαντο cum G . .

σαντο, ἀπολοῦνται. καὶ εἶπαν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λευῖται πρὸς ἀλλήλους· εἰ ἕως τοῦ Σώμμου τοῦ λεγομένου Ἰωβὴλ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ, γινώσκετε ὅτι ἐπικρατεῖ ἕως τοῦ αἰῶνος, καὶ ἐγείρει ἑαυτῷ λαὸν καινόν. τότε παρήγγειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λευῖται παντὶ τῷ Ἰσραὴλ λέγοντες· ἐπικατάρατος ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος ὃς ποίημα χειρὸς ἀνθρώπου προσκυνήσει, καὶ ἐπικατάρατος ἀνὴρ ὃς κτίσματα παρὰ τὸν κτίσαντα προσκυνήσει. καὶ εἶπεν πᾶς ὁ λαός· ἀμὴν ἀμήν.

EI ἐποίησαν | ἀπολοῦνται cum G (item Copt) . . EI ἀπολέσθωσαν | καὶ οἱ λευ. cum CEI . . G om οἱ | εἰ ἕως τοῦ Σώμμου (I Σόμμου, Copt *Sum*, sed add *et*) τ. λεγ. Ἰωβὴλ τὸ μν. αὐτοῦ cum GI . . C καὶ ἴσος τοῦ λεγομένου Ἰουὴλ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ . . E εἰ ἐν τοσούτῳ μετὰ τοῦ λεγομένου Ἰησοῦ καὶ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ἐστί | ἐπικρατεῖ (C -κρατῇ) ἕως cum CGI . . E ἐπικρατίσεως | καὶ ἐγείρει cum CI, E κ. ποιεῖ . . G καὶ ἔγειρεν | I ἐπαρήγγειλαν | καὶ οἱ λευῖται cum CE . . G om οἱ . . I pro καὶ οἱ ἱερ. κ. οἱ λευ. πα. τῷ Ἰσρ. habet nil nisi πάντα τὸν λαὸν κυρίου | χειρὸς ἀνθρώπου cum CE . . G χειρῶν ἀνθρώπων, I pro ὃς ποίημα etc sic: ὅστις ποιήσει ὁμοίωμα χειρῶν ἀνθρώπου καὶ προσκυνήσει | καὶ ἐπικατάρατος ὁ ἀνὴρ ὃς κτίσματα (Copt *creaturam*) π. τ. κτίσ. προσκυνήσει cum E Copt . . CGI om | καὶ εἶπεν πᾶς (I om) ὁ λαός· ἀμὴν ἀμήν (I alterum om) cum CE (is addit γένοιτο γένοιτο) I Copt (ter habet ἀμήν) . . G ab hoc εἶπ. πᾶς ὁ λαός transilit ad id quod sequitur ὕμνησεν πᾶς ὁ λαός

Coptus XVI, 7. his reddit: *Annas item et Caiphas dixerunt: Vos recte commemorastis quae scripta sunt in lege, scilicet neminem vidisse mortem Enochi et neminem exposuisse mortem Eliae. At nos vidimus Iesum colloquentem cum Pilato, vidimus eum alapis caesum in facie, sputis inquinatum in facie, vidimus milites imposuisse supra caput eius coronam spineam et flagellis eum caecidisse. Ad haec Pilatum sententiam proferentem, Iesum in crucem actum in loco cranii, Demam et Cestam ambo cruci affixos cum eo, ipsum vero aceto et felle potum, atque latus eius lancea transfixum a milite Longino. Scimus honorandum patrem nostrum Iosephum petisse corpus Iesu, atque ipsum resurrexisse a mortuis uti dixerat, et quemadmodum tres scribae dixerunt se eum vidisse assumptum in caelum. Praeterea rabbi Levi testatum esse haec verba Simeonis dicentis: Ecce hic positus est in ruinam et in resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicitur. Doctor quidam inter universum populum dei dixit: Si hic exit in prodigium coram oculis nostris, scitote domus Iacob, scriptum esse: Maledictus quicumque pendet in ligno. Etenim scriptura nuntiat nobis deos qui non creaverunt caelum et terram morituros esse. Et sacerdotes et levitae inter se invicem dicebant: Usque ad Sum et eum quem vocabant Iobel memoria eius permanet, si . . . scietis* (sic haec Peyr. ad me dedit, voce una inter *si* et *scietis* latere significans) *nomen eius mansurum in saeculum, et sibi relicturum esse populum novum. Archisynagogi, sacerdotes et levitae annuntiarunt populo universo Israelis dicentes: Maledictus homo qui adorat opus manus hominis, et maledictus qui adorabit creaturam prae eius creatore. Universus populus respondit dicens: Amen, amen amen.*

8 Καὶ ὕμνησεν πᾶς ὁ λαὸς τὸν κύριον καὶ εἶπεν· εὐλογητὸς κύριος, ὃς ἔδωκεν κατάπαυσιν τῷ λαῷ Ἰσραὴλ κατὰ πάντα ὅσα ἐλάλησεν· οὐκ ἔπεσεν ῥῆμα ἓν ἀπὸ παντὸς ῥήματος αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ ὅσα ἐλάλησεν Μωϋσῇ τῷ δούλῳ αὐτοῦ. εἴη κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν μεθ' ἡμῶν καθὼς ἦν μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν· μὴ ἀπολέσῃ ἡμᾶς. καὶ μὴ ἀπολέσῃ ἡμᾶς τοῦ κλῖναι καρδίαν ἡμῶν πρὸς αὐτόν, τοῦ πορευθῆναι ἡμᾶς ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, τοῦ φυλάσσειν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ καὶ τὰ κρίματα αὐτοῦ ἃ ἐνετείλατο τοῖς πατράσιν ἡμῶν. καὶ ἔσται κύριος εἰς βασιλέα ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· καὶ ἔσται κύριος εἷς, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἕν, κύριος βασιλεὺς ἡμῶν· αὐτὸς σώσει ἡμᾶς. οὐκ ἔστιν ὅμοιός σοι, κύριε· μέγας εἶ σύ, κύριε, καὶ μέγα τὸ ὄνομά σου. ἐν τῇ δυνάμει σου ἴασαι ἡμᾶς, κύριε, καὶ ἰαθησόμεθα· σῶσον ἡμᾶς, κύριε, καὶ σωθησόμεθα· ὅτι μερὶς καὶ κληρονομία σου ἐσμέν. καὶ οὐκ ἐάσει κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τοῦ μεγάλου, ὅτι ἤρξατο κύριος τοῦ ποιεῖν ἡμᾶς εἰς λαὸν αὐτοῦ.

---

8. Καὶ (C add λοιπὸν) ὕμνησεν: ita E Copt. . I om omnia quae sequuntur usque ἡμᾶς εἰς λαὸν αὐτοῦ. | εὐλογητὸς κύριος (E add ἀμήν) ὃς ἔδωκεν cum EG Copt . . C om male εὐλογ. κύριος | κατάπαυσιν cum CG . . E ἀνάπαυσιν | κατὰ πάντα ὅσα ἐλάλησεν: haec (nobiscum) Copt cum praecedentibus coniungit | ῥῆμα ἓν ἀπὸ παντός . . G om (a ῥῆμα ad ῥήματος transiliens) | ἀπὸ παντὸς ῥήματος α. τ. ἀ. ὅσα (ita G; C ὡς) ἐλάλ. Μω. τ. δ. αὐτοῦ cum CG (similiter Copt) . . E ἀπὸ πάντων ὧν ἐλάλησεν ἐν χειρὶ Μωϋσῆ. | εἴη κύρ. ὁ θε. ἡμῶν (C om) μεθ' ἡμῶν c. CFG . . E κύρ. ὁ θε. ἡμῶν ἔσται μεθ' ἡμῶν | καθὼς . . F καθά | μὴ ἀπολέσῃ (cod. -σει) ἡμᾶς. καὶ μὴ ἀπολέσῃ (cod. -σει) ἡμᾶς cum G, item F omissis καὶ μὴ ἀπ. ἡμᾶς, item C μὴ ἀπολέσῃς ἡμᾶς omissis καὶ μὴ ἀπ. ἡμᾶς . . E μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς κύριε, καὶ μὴ ἀπώσῃ ἡμᾶς, item Copt *ne derelinquas nos domine, ne elongemur a te* (sed Copt etiam in seqq. *tibi, in viis tuis, tua mandata* etc) | τοῦ κλῖναι cum E, similiter Copt . . CFG τοῦ εἶναι | καρδίαν ἡμῶν c. FG Copt . . C (et E?) καρδίας ἡμῶν | τοῦ πορευθῆναι ἡμᾶς cum CFG , . E τοῦ πορεύεσθαι | πάσαις ταῖς: C om ταῖς | τὰ κρίματα cum EFGH . . C τὰ δικαιώματα | καὶ ἔσται κύριος εἰς βασιλέα (ita G; E βασιλεὺς) ἐπὶ πᾶσαν - - ἐκείνῃ· καὶ (E om) ἔσται κύριος (E om) εἷς cum GE Copt . . CFH a priore καὶ ἔσται κύριος ad alterum transiliunt | κύριος βασιλεὺς ἡμῶν cum FGH Copt . . C (item E?) κύρ. ὁ θεὸς εἷς, βασιλεὺς ἡμῶν | ὅμοιός σοι (ita CEG; FH σου) . . CE (non Copt) addunt ἐν θεοῖς | μέγας εἶ σύ cum CE . . FGH om σύ | ἴασαι ἡμᾶς h. l. cum CEFH . . G ante ἐν τῇ δυν. σ. κύριε | μερὶς καὶ κληρονομία (C -ίας) cum CFGH Copt . . E μερὶς κληρονομίας | καὶ (G Copt ὅτι) οὐκ ἐάσει κύριος cum FGH Copt . . CE καὶ οὐκ ἐάσεις κύριε (C κύριος), sed in seqq. non mutant τὸν λα. αὐτοῦ nec (sed E om ἕνεκεν usque μεγάλου) ἕνεκεν τ. ὀν. αὐτοῦ τ. μ. | τοῦ ποιεῖν ἡμᾶς cum FGH . . C om τοῦ

Καὶ ὑμνήσαντεσ ἅπαντεσ ἀπῆλθεν ἕκαστοσ ἀνὴρ εἰσ τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζοντεσ τὸν θεόν, ὅτι αὐτοῦ ἡ δόξα εἰσ τοὺσ αἰῶνασ τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ἅπαντεσ ἀπῆλθεν cum FGHI . . CE (omisso ἅπαντεσ) ἀπῆλθον | I om ἀνὴρ | εἰσ τὸν οἶκον αὐτοῦ: ab his verbis deficit E | τὸν θεόν: his verbis libri finem facit I | ὅτι αὐτοῦ ἡ δόξα (ita FH; G ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα καὶ τὸ κράτοσ) εἰσ - - ἀμήν cum FGH . . Copt post εἰσ τὸν οἶκ. αὐτοῦ tantummodo addit *in pace, amen* . . C ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα τιμὴ καὶ προσκύνησισ· μεγαλοσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰσ τοὺσ αἰῶνασ τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Coptus XVI, 8. ita habet: *Tum populus universus hymno decantabat deo, dicens: Benedictus dominus qui requiem dedit populo Israelis secundum verbum omne quod dixit; et ne unum quidem verbum cadit in bonitate sua, et secundum omne verbum quod dixit in manu Mosis servi sui, et ea quae dixit dominus nobis omnibus secundum modum quo loquutus est cum patribus nostris. Ne derelinquas nos domine, ne elongemur a te, ut tibi submisso corde simus et ambulemus in viis tuis, servemus mandata tua, ne pudore afficias nos. Posside nos, domine. Iudicia tua coram nobis, et veritates tuae propter quas dedisti nobis potestatem et patribus nostris. Et deus constituit eum regem super terram universam, et die illo deus constituit eum caput. Nomen eius: dominus rex noster, et ipse servabit nos. Et nemo similis tibi, domine. Tu magnus es, et magnum est nomen tuum. Sana nos domine et serva nos, nam nos sumus portio tua et nos hereditas tua. Nam deus non derelinquet populum suum propter magnum nomen suum; etenim deus coepit facere nos populum sibi.*

Et postquam hymnis indulserunt, unusquisque ivit in domum suam in pace. Amen.

ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΘΟΥΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΥΤΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ·

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣΑ ΠΑΡΑ ΙΟΥΔΑΙΟΥ ΑΙΝΕΑ ΟΝΟΜΑΤΙ· ΗΝ ΜΕΤΗΝΕΓΚΕΝ ΕΚ ΤΗΣ ΕΒΡΑΪΚΗΣ ΓΛΩΤΤΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΩΜΑΪΔΑ ΔΙΑΛΕΚΤΟΝ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΤΟΠΑΡΧΗΣ ΡΩΜΑΙΟΣ.

Μετὰ τὸ καταλυθῆναι τὴν βασιλείαν τῶν Ἑβραίων, τετρακοσίων χρόνων παραδραμόντων, καὶ ὑπὸ τὴν βασιλείαν τῶν Ῥωμαίων τελούντων καὶ τῶν Ἑβραίων, τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως βασιλέα αὐτοῖς χειροτονοῦντος· τοῦ Τιβερίου Καίσαρος ὕστερον τὰ ῥωμαϊκὰ σκῆπτρα διέποντος, ἐν τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ βασιλέα χειροτονήσαντος ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ Ἡρώδην, τὸν υἱὸν Ἡρώδου τοῦ πρὶν τὰ νήπια ἀποκτείναντος ἐν τῇ Βηθλεέμ, καὶ τὸν Πιλᾶτον ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ἔχοντος ἡγεμόνα· τοῦ Ἄννα δὲ καὶ τοῦ Καϊάφα τὴν ἀρχιερωσύνην ἐχόντων τῆς Ἱερουσαλήμ, Νικόδημος τοπάρχης Ῥωμαῖος Ἰουδαῖον προσκαλεσάμενος Αἰνέαν ὀνόματι ἐζήτησε συγγράψασθαι τὰ κατὰ τοὺς καιροὺς Ἄννα καὶ Καϊάφα πραχθέντα ἐν Ἱερουσαλὴμ περὶ τοῦ Χριστοῦ· ὃ δὴ καὶ ποιήσας ὁ Ἰουδαῖος καὶ τῷ Νικοδήμῳ παραδούς, οὗτος αὖθις ἀπὸ τῆς ἑβραϊκῆς συγγραφῆς μετήνεγκε ταῦτα εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν διάλεκτον. ἔχει δὲ τὰ τῆς ἱστορίας οὕτως.

---

* Hunc titulum habent ABC: τοῦ πάθους cum A .. BC τοῦ τιμίου πάθους | τοῦ κυρ. ἡμῶν cum AC .. B add καὶ σωτῆρος ἡμῶν | καὶ τῆς cum A .. BC καὶ περὶ τῆς | παρά cum BC .. A περί | Αἰνέα cum A .. BC Ἐμμαία | μετήνεγκεν ἐκ τῆς cum BC .. A μετήνεγκε τῆς | εἰς τήν cum A .. BC om τήν | ῥωμαΐδα cum A (ῥωΐδα) .. B -ΐδη, C ΐδι

Praefationem habent AB: ἔτει τῆς .. A ἐπὶ τῆς | ἐν τῇ Βηθλεέμ .. B om τῇ | ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ .. B om τῇ | Αἰνέαν .. B Ἐμμαίαν

Caput I.

1 Τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ ἐξαίσια θαύματα ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἐργασαμένου, καὶ διὰ τοῦτο φθονηθέντος ὑπὸ τῶν Ἑβραίων, ἡγεμονεύοντος εἰς Ἱεροσόλυμα τοῦ Πιλάτου, ἀρχιερατευόντων δὲ τοῦ τε Ἄννα καὶ τοῦ Καϊάφα, ἦλθον ἐκ τῶν Ἰουδαίων πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἀρχιερεῖς Ἰούδας, Λευί, Νεφθαλείμ, Ἀλέξανδρος, Σύρος καὶ ἄλλοι πολλοὶ λέγοντες κατὰ τοῦ Χριστοῦ· οὓς καὶ ἀπέστειλαν οἱ τοιοῦτοι ἀρχιερεῖς εἰπεῖν ταῦτα καὶ τῷ Πιλάτῳ. οἳ καὶ ἀπελθόντες εἶπον πρὸς αὐτὸν ὅτι ἄνθρωπος περιπατεῖ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ πατέρα ἔχων Ἰωσὴφ λεγόμενον καὶ μητέρα Μαριάμ, ὀνομάζει δὲ αὐτὸν βασιλέα καὶ υἱὸν θεοῦ, καὶ Ἰουδαῖος ὢν ἀνατρέπει τὰς γραφὰς καὶ καταλύει τὰ σάββατα. ἠρώτησεν οὖν ὁ Πιλᾶτος μαθεῖν ἐξ αὐτῶν κατὰ τίνα τρόπον καταλύει τὰ σάββατα. καὶ ἀπεκρίθησαν οὗτοι λέγοντες ὅτι τοὺς ἀσθενεῖς ἰατρεύει ἐν σαββάτῳ. λέγει ὁ Πιλᾶτος· εἰ τοὺς ἀσθενοῦντας ὑγιεῖς ποιεῖ, οὐδὲν κακὸν ποιεῖ. λέγουσιν αὐτῷ· εἰ καλῶς ἐνήργει τὰς ἰατρείας, μικρὸν ἂν ἦν τὸ κακόν· μαγείαις δὲ χρώμενος ποιεῖ ταύτας καὶ τοὺς δαίμονας ἔχων παρ' ἑαυτῷ. λέγει ὁ Πιλᾶτος· τὸ ἰατρεύειν ἄρρωστον διαβολικὸν ἔργον οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ χάρισμα ἐκ θεοῦ.

2 Εἶπον οἱ Ἑβραῖοι· δεόμεθά σου τῆς μεγαλειότητος μετακαλέσασθαι αὐτόν, ὡς ἂν γνωρίσῃς ἀκριβῶς ὅπερ λέγομεν. ἐκβαλὼν οὖν ὁ Πιλᾶτος τὸ μανδύλιον αὐτοῦ δέδωκεν ἑνὶ τῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ λέγων· ἄπελθε καὶ δεῖξον τοῦτο τῷ Ἰησοῦ καὶ εἰπὲ αὐτῷ· Πιλᾶτος ὁ ἡγεμὼν καλεῖ σε πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν. ἀπῆλθε τοίνυν ὁ ὑπηρέτης, καὶ εὑρὼν τὸν Ἰησοῦν προσεκαλεῖτο τοῦτον, ἁπλώσας ἐπὶ γῆς καὶ τὸ τοῦ Πιλάτου μανδύλιον καὶ ἐπάνω

I, 1. καὶ τοῦ Καϊάφα: A om τοῦ | Ἰούδας: B ὁ Ἰούδας | καὶ τῷ Πιλάτῳ: B add ἡγεμόνι | Μαριάμ: AB Μαρίαν | οὖν ὁ Πιλᾶτος: B οὖν ὁ ἡγεμὼν ὁ Πιλ. | οὗτοι λέγοντες: A om λέγοντες | ἀσθενοῦντας: B ἀσθενεῖς | ἐκ θεοῦ: B ἦν ἐκ θεοῦ

2. ὁ Πιλᾶτος: B praem ἡγεμὼν | τὸ μανδύλιον (A μανδύλιον et infra μανδίλιον, B μανδήλιον): B add ἤτοι τὸ φακιόλιον | ἑνὶ τῶν ὑπηρ. αὐτοῦ: B add Ῥαχαὰβ ὀνόματι, ἤγουν τῷ κούρσορι (scriptum est τοῦ κούρσορος) αὐτοῦ | εὑρὼν τὸν Ἰησοῦν: B add ἐν τῇ ἡμέρᾳ κυριακῇ τῶν βαΐων καθήμενον ἐπὶ ὄνου, καὶ ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ Ἑβραῖοι ἐστρώννυον τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιεπάτει ὁ ὄνος ἐπάνω τῶν ἱματίων. καὶ ἰδὼν ὁ ὑπηρέτης τὴν τοιαύ-

αὐτοῦ πατεῖν αὐτὸν προτρεπόμενος. ὅπερ ἰδόντες οἱ Ἑβραῖοι καὶ μεγάλως ἀγανακτήσαντες ἦλθον πρὸς τὸν Πιλᾶτον, γογγύζοντες κατ' αὐτοῦ πῶς τοσαύτης τιμῆς τὸν Ἰησοῦν ἠξίωσεν.

3 Καὶ οὕτος τὸν ἀποσταλέντα ὑπηρέτην ἀνερευνήσας πῶς οὕτως ἐποίησεν, ἀπεκρίθη ὁ ὑπηρέτης· ὅτε με ἀπέστειλες πρὸς τὸν Ἰουδαῖον Ἀλέξανδρον, ἐνέτυχον τῷ Ἰησοῦ εἰσερχομένῳ τὴν πύλην τῆς πόλεως καθημένῳ ἐπὶ ὄνου· καὶ εἶδον τοὺς Ἑβραίους ὅτι ἐστρώννυον ἐν τῇ ὁδῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιεπάτει ὁ ὄνος ἐπάνω τῶν ἱματίων, καὶ ἕτεροι ἔκοπτον κλάδους· καὶ ἐξήρχοντο εἰς ὑπάντησιν αὐτοῦ καὶ ἔκραζον· ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. οὕτως οὖν ἔδει καὶ ἐμὲ ποιῆσαι, καὶ οὕτως ἐποίησα.

4 Ἀκούσαντες οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς λόγους τούτους εἶπον πρὸς αὐτόν· σὺ δὲ Ῥωμαῖος ὢν πῶς ἐγίνωσκες τὰ παρὰ τῶν Ἑβραίων λεγόμενα; ἀπεκρίθη ὁ ὑπηρέτης· ἕνα ἐκ τῶν Ἑβραίων ἠρώτησα, καὶ εἶπέ μοι ταῦτα. εἶπεν ὁ Πιλᾶτος· τί λέγει ὡσαννά; εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι· σῶσον ἡμᾶς κύριε. ἀπεκρίθη ὁ Πιλᾶτος· ἐπεὶ ὁμολογεῖτε ὅτι οὕτως ἔλεγον οἱ παῖδες ὑμῶν, πῶς νῦν κατηγορεῖτε καὶ λέγετε κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ὅσα λέγετε; ἐσιώπησαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν.

την τιμὴν τοῦ Ἰησοῦ, ὁμοίως καὶ αὐτὸς καταγεγονώς. Post haec cum rell pergit προσεκαλεῖτο etc. | πατεῖν: B περιπατεῖν | τὸν Πιλ.: B praem ἡγεμόνα

3. ἀπέστειλες ut A, B -λας | B ἀπάντησιν | ὑψίστοις: B add εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου | ποιῆσαι, καὶ οὕτως ἐποίησα cum B, A om ποι. καὶ οὕτως

4. ὁ ὑπηρέτης: B add καὶ εἶπεν | τί λέγει: B praem καὶ | οἱ παῖδες ὑμῶν: B οἱ ἀπειρόκακοι παῖδ. ὑμ. | ἀντειπεῖν: post hanc vocem B infert plurima quae minime huc quadrant: Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ προσεκαλέσατο ὁ Ἰησοῦς οὓς ἤθελεν, καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐποίησεν ιβ' ἵνα ὦσιν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλει αὐτοὺς κηρύσσειν ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. ἤρξατο δὲ καιρὸν νόμον ποιῆσαι τοῦ καταλύειν τὰ σάββατα, τὴν κατάπαυσιν τῶν Ἰουδαίων, ἣν εἶχον ἐν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ ἀπὸ θεοῦ καὶ τοῦ Μωϋσέως etc. Sequuntur plura de evv. excerpta, ut de Lazaro in vitam revocato, de femina ἀλάβαστρον μύρου ἔχουσα, de pedum lotione, de coena ultima, de horto Gethsemani, de Iuda proditore, de Malcho (qui etiam postea ἐράπισεν τὸν Ἰησοῦν ἀντὶ τοῦ πληρώματος τῆς ἰατρικῆς αὐτοῦ), de iudicio coram Caiapha, de Petri abnegatione. Quo loco post verba ἔκλαυσεν πικρῶς pergitur: Τότε ἄγουσιν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα ἐπὶ ἡγεμόνα τὸν Πιλᾶτον· ἦν δὲ παρασκευὴ πρωΐ. καὶ ἰδὼν ὁ Ἰούδας ὅτι καὶ πῶς ἤγαγον etc. Vide ad C, unde similia hausimus.

Sic igitur B; C vero, omissis omnibus quae his quattuor capitulis ex A (et B) exscripsimus, ita exorditur librum: Τότε ἄγουσι τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ

Καϊάφα ἐπὶ ἡγεμόνα τὸν Πιλᾶτον, ὃς ἦν Ῥωμαῖος· ἦν δὲ παρασκευὴ πρωΐ, καὶ ἰδὼν Ἰούδας πῶς ἤγαγον τὸν Ἰησοῦν ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου, ἐν τρόμῳ καὶ δειλίᾳ κατεκρίθη διὰ τῆς αἰσχρᾶς ἐπιβουλίας αὐτοῦ, καὶ τῇ αὐτοῦ ἀπογνώσει μεταμεληθεὶς βουλόμενος ἀποστρέψαι τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ (B add τοῖς) πρεσβυτέροις τῶν Ἰουδαίων. (Ad sequentia cf. quae infra ad XI, 2. ex codice A adnotavimus.) καὶ γνόντες (et B et C γνοὺς) αὐτὸν οἱ κακοῦργοι καὶ οἱ κατήγοροι (B add τὸ) ὅπερ βούλεται ὁ Ἰούδας ποιῆσαι, λέγουσιν (cdd. λέγουν) κατ' αὐτοῦ ὁμοφώνως, ἅμα καὶ ὁ λαὸς ὑβριστικῶς (pro ὑβριστικ. B αὐτὸν καὶ μόνον ἐκατηγόρουν καὶ ὕβριζον καὶ ἐπάνω αὐτοῦ τὴν αἰτίαν ἐτίθεσαν τῆς σταυρώσεως, καὶ κατεβόουν αὐτοῦ πάντες καὶ ἔλεγον)· ὁ προδότης, ὁ παράνομος, ὁ ἄπιστος, ὁ ἀχάριστος, ὁ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ πωλήσας καὶ (B om πωλ. καὶ) φονεύσας, ὁ παρ αὐτοῦ τοὺς πόδας νιπτόμενος, ὁ τὸ βαλάντιον αὐτοῦ κατέχων καὶ ὅσα θέλων διδοὺς ἐξ αὐτοῦ, ἐδίδου τῇ γυναικὶ αὐτοῦ (B om ἐδίδ. τ. γυ. αὐ.) καὶ ὅσα θέλων κρύπτων (B ἀποκρυπτόμενος)· καὶ πᾶσαν τὴν αἰτίαν τῆς σταυρώσεως ἐτίθουν ἐπάνω αὐτοῦ (B om καὶ πᾶσαν etc). [2] Οὗτος δὲ (B ἐφ' ἧς οὗτος) ἀγανακτῶν καὶ μὴ δυνάμενος τοὺς ὀνειδισμοὺς ὑπομένειν (B add καὶ ταῖς ἀκοαῖς), καὶ τοσοῦτον ὑπὸ πάντων κατακρινόμενος καὶ ὑβριζόμενος, παραγενόμενος ἐν τῷ ναῷ καὶ εὑρὼν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ (B add τοὺς) γραμματεῖς καὶ (B add τοὺς) φαρισαίους εἶπεν· ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῷον (B om ἥμαρτον etc et pon ἥμαρτον γὰρ etc post φόνον ὑμῖν)· γινώσκω ἀληθῶς ὅτι κακῶς ἐποίησα· καὶ λάβετε τὰ ἀργύρια ἅ μοι δεδώκατε διὰ τὸ προδοῦναι τὸν Ἰησοῦν πρὸς φόνον ὑμῶν (B ὑμῖν). οἱ δὲ εἶπον· τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψει. μὴ θελόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων δέξασθαι τὰ ἀργύρια, ῥίψας ταῦτα ἐν μέσῳ (B μέσον) αὐτῶν ἔφυγε. [3] Καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ποιῆσαι ἀγχόνην διὰ σχοινίου τοῦ κρεμασθῆναι, καὶ εὗρεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καθημένην καὶ (τοῦ?) πυρεάζειν ἀλέκτορα (B -ραν) ἐν τῇ ἀνθρακιᾷ, ἔστω ἐν τῇ σούβλᾳ. πρὸ τοῦ γεύσασθαι αὐτον, καὶ λέγει αὐτῇ· ἀνάστα, γύναι, οἰκονόμησόν μοι σχοινίον, ὅτι βούλομαι κρεμασθῆναι, ὡς ἦν ἄξιος (haec non perspicua in B). ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ ἔφη αὐτῷ· τί ἄρα λέγεις τὰ ῥήματα ταῦτα (B ταῦτ. τὰ ῥήμ.); καὶ ὁ Ἰούδας λέγει αὐτῇ· γίνωσκε ἐν ἀληθείᾳ ὅτι ἀδίκως παρέδωκα τὸν διδάσκαλόν μου Ἰησοῦν τοῖς κακούργοις πρὸς (B add τὸν) Πιλᾶτον τοῦ θανατῶσαι αὐτόν· αὐτὸς δὲ μέλλει ἀναστήσεσθαι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ οὐαὶ ἡμῖν. καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ· μὴ λέγε (B λέγειν) μηδὲ νομίσῃς οὕτως· ὅτι ὥσπερ οὗτος ὁ ἀλέκτωρ πυριαζόμενος (supra est πυρεάζειν) ἐν τῇ ἀνθρακιᾷ φωνῆσαι δύναται, οὕτως καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀναστήσεται, ὥσπερ λέγεις. καὶ εὐθὺς ἐν τῷ λόγῳ αὐτῆς ὁ ἀλέκτωρ ἐκεῖνος ἔδωκε τὰς πτέρυγας αὐτοῦ καὶ ἔκραξεν τρίτον. εἶτα πεισθεὶς ὁ Ἰούδας ἔτι πλεῖον, καὶ εὐθὺς ἐποίησεν τὴν ἀγχόνην διὰ σχοινίου καὶ ἐκρεμάσθη, καὶ οὕτως ἀπήγξατο τῇ ψυχῇ. (C add οἱ δὲ τῷ σώματι. ἄλλοτε ἐλάκισεν [sic], ἐπρίσθη καὶ ἐβρέμεσεν [?]: quae margini adscripta fuisse indeque in textum irrepsisse apparet.) [4] Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια εἶπον· οὐκ ἔξεστιν βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβαμά (sic uterque), ὅτι ἐπιτιμὴ αἵματός ἐστιν. συμβούλιόν τε λαβόντες ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος ἀγρὸς αἵματος ἕως τῆς σήμερον. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἱερεμίου

5 Ἐρχομένου δὲ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Πιλᾶτον, προσεκύνουν αὐτὸν οἱ στρατιῶται τοῦ Πιλάτου. ἵσταντο δὲ καὶ ἄλλοι ἔμπροσθεν τοῦ Πιλάτου κατέχοντες σημαίας. καὶ ἐρχομένου τοῦ Ἰησοῦ ἔκλιναν καὶ αἱ σημαῖαι καὶ προσεκύνησαν αὐτόν. θαυμάζοντος οὖν ἐπὶ τῷ γεγονότι τοῦ Πιλάτου, εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν· κύριε, οὐχὶ τὰ σημεῖα προσεκύνησαν τὸν Ἰησοῦν, ἀλλ' οἱ στρατιῶται οἱ ταῦτα κατέχοντες ἀμελῶς.

6 Λέγει ὁ Πιλᾶτος τῷ ἀρχισυναγώγῳ· ἔκλεξαι ἄνδρας δυνατοὺς δώδεκα καὶ δὸς αὐτοῖς τὰ σημεῖα ὥστε κατέχειν ταῦτα ἰσχυρῶς. καὶ τούτου γενομένου ἐκέλευσεν ὁ Πιλᾶτος τῷ ὑπηρέτῃ ἐκβαλεῖν ἔξω τὸν Ἰησοῦν καὶ πάλιν εἰσαγαγεῖν αὐτόν. εἰσερχομένου δὲ αὐτοῦ πάλιν ἔκλιναν τὰ σημεῖα καὶ προσεκύνησαν αὐτόν. ἐθαύμασεν οὖν μεγάλως ὁ Πιλᾶτος. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι εἶπον· μάγος ἐστίν, καὶ διὰ τοῦτο ποιεῖ αὐτά.

Caput II.

1 Λέγει ὁ Πιλᾶτος τῷ Ἰησοῦ· ἀκούεις τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν, καὶ οὐκ ἀποκρίνῃ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ λέγει· πᾶς ἄνθρωπος ἐξουσίαν ἔχει τοῦ λαλεῖν εἴτε καλὸν θέλει εἴτε κακόν· ἔχοντες οὖν καὶ αὐτοὶ ἐξουσίαν ἃ θέλουσιν λέγουσιν.

2 Εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν· τί ἔχομεν λέγειν περὶ σοῦ; πρῶτον ὅτι ἐξ ἁμαρτίας εἶ γεγεννημένος· δεύτερον ὅτι διὰ σέ,

---

τοῦ προφήτου λέγοντος· καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου, ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὰ συνέταξέ μοι κύριος. Iam sequitur in utroque Ἐρχομένου δὲ τοῦ Ἰησοῦ etc, quae cum capitulo nostro 5. conveniunt.

5. πρὸς τὸν Πιλᾶτον: BC πρ. ἡγεμόνα τ. Πιλ. | ἵσταντο δὲ καί: BC om δέ | καὶ ἐρχ. τ. Ἰησοῦ: haec BC om | καὶ προσεκύνησαν (BC -κύνουν): καί ex BC recepi; quod si cum codice A omittitur, ἔκλιναν ad milites referendum est eos qui κατέχοντες σημαίας modo dicti sunt. | αὐτόν: B τὸν Ἰησοῦν | ἐπὶ τ. γεγονότι: ita AB . . C om | τὰ σημεῖα: C τὰ σημαῖα.

6. δυνατούς: C καλοὺς δυνατούς | καὶ δὸς αὐτ. τ. σημεῖα: haec BC om | ταῦτα: BC αὐτά | δὲ αὐτοῦ πάλιν ἔκλιναν: C δὲ τοῦ Ἰησοῦ ἔκλιναν | προσεκύν. αὐτόν: C add ὡς βασιλέα τῶν βασιλευόντων καὶ κύριον τῶν κυριευόντων | ποιεῖ αὐτά: B π. ταῦτα

II, 1. τί οὗτοι: A τί ὅτι | ἀποκρίνῃ: BC ἀποκρίνει | εἴτε καλ. θ. ε. κακόν: ita AB . . C ἃ θέλει | οὖν: C om | ἃ θέλ. λέγουσιν cum AB . . C φθέγγειν ἃ θέλουσιν

2. Εἶπον: C add οὖν | C γεγενημένος | ὅτε ἐγεννήθης: A ὅτι ἐγ. | ἐφό-

ὅτε ἐγεννήθης, ἐφόνευσαν τὰ βρέφη· τρίτον ὅτι ὁ πατήρ σου καὶ ἡ μήτηρ σου ἔφυγον εἰς τὴν Αἴγυπτον, διὸ οὐδὲν εἶχον θάρσος εἰς τὸν λαόν.

3 Ἐπὶ τούτοις ἀπεκρίθησαν οἱ Ἰουδαῖοι οἱ παρόντες ἐκεῖσε θεοσεβεῖς ἄνθρωποι καὶ εἶπον· ἡμεῖς λέγομεν ὅτι ἡ γέννησις αὐτοῦ ἐξ ἁμαρτίας οὐκ ἔστιν· οἴδαμεν γὰρ ὅτι τὴν μητέρα αὐτοῦ Μαρίαν ὁ Ἰωσὴφ κατὰ λόγον μνηστείας ἐδέξατο εἰς τήρησιν. εἶπεν ὁ Πιλᾶτος· λοιπὸν ψεύδεσθε ὑμεῖς οἱ λέγοντες ὅτι ἐξ ἁμαρτίας ἐστὶν ἡ γέννησις αὐτοῦ. λέγουσιν πάλιν αὐτοὶ τῷ Πιλάτῳ· ὁ λαὸς ὅλος μαρτυρεῖ ὅτι μάγος ἐστίν. ἀπεκρίθησαν οἱ θεοσεβεῖς Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον· ἡμεῖς καὶ εἰς τὴν μνηστείαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἦμεν, καὶ Ἰουδαῖοί ἐσμεν, καὶ πᾶσαν τὴν πολιτείαν αὐτοῦ οἴδαμεν· ἀλλὰ μάγον εἶναι, τοῦτο οὐκ οἴδαμεν. οἱ δὲ ταῦτα λέγοντες θεοσεβεῖς Ἰουδαῖοι ἦσαν οὗτοι· Λάζαρος, Ἀσθάριος, Ἀντώνιος, Ἰάκωβος, Ζαρᾶς, Σαμουήλ, Ἰσαάκ, Φινεές, Κρίσπος, Δάγριππος, Ἀμεσὲ καὶ Ἰούδας.

4 Λέγει οὖν πρὸς αὐτοὺς ὁ Πιλᾶτος· εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Καίσαρος θέλω ἵνα ὀμόσητε εἰ χωρὶς ἁμαρτίας ἐστὶν ἡ γέννησις τοῦ ἀνθρώπου τούτου. ἀπεκρίθησαν οὗτοι· ὁ νόμος ἡμῶν ὁρίζει ἵνα μηδὲν ὀμνύωμεν, ὅτι μεγάλη ἁμαρτία ἐστὶν ὁ ὅρκος. πλὴν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Καίσαρος ὀμνύομεν ὅτι χωρὶς ἁμαρτίας ἐστὶν

νευσαν τὰ βρέφη cum C .. A ἐφονεύθησαν δεκατέσσαρες χιλιάδες βρέφη, B ἐφονεύθ. τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες βρέφη | εἰς τὴν Αἴγ. cum A .. BC om τήν | θάρσος cum A .. C θάρος, B θάρρος

3. οἱ (A om) παρόντες ἐκεῖσε cum AB .. C οἱ παρ. δώδεκα | ὅτι ἡ γέννησις αὐτοῦ - - ἐδέξατο (h. l. A add ταύτον. Quod si quis retinere voluerit, non tam ταύτην quam ἑαυτῷ corrigendum videtur.) - - πάλιν αὐτοί (B αὐτ. πάλ.) - - ὅλος (A om) - - μάγος (A ὁ μαγος) - - Ἰουδαῖοι (B οἱ Ἰουδ.) ἦμεν (B ἤμεθα) - - εἶναι τοῦτο (A εἶν. τοῦτον, B τοῦτον εἶν.) οὐκ οἴδαμεν (A εἴδαμεν) cum AB .. C sic: ὅτι ἡ γέννησις αὐτοῦ καὶ ἡ ἀναστροφὴ οὐκ ἔστιν ἐξ ἁμαρτίας, ὡς φατέ· ὅτι καὶ εἰς τὴν μνηστείαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ εἰσμέν (sic; corrige ἦμεν. Item C infra εἶσαν pro ἦσαν.), καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Μαρία ἐδόθη τῷ Ἰωσὴφ εἰς μνηστείαν, οὐ γαμικήν, ἀλλ' εἰς τήρησιν· καὶ πᾶσαν τὴν πολιτείαν αὐτοῦ ἴδομεν, ἀλλὰ μάγον ἢ πλάνον οὐκ οἴδαμεν, ὡς φθέγγεσθε | θεοσεβ. Ἰουδ. cum A .. B om Ἰουδ., C om θεοσ. | Λάζαρος usque Κρίσπος: in his nominibus codd. ABC consentiunt | Δάγριππος cum A (Δαγρίππος) B .. C Δάγριπ-πος. Ex altera recensione nomen Ἀγρίππας huc quadrat. | Ἀμεσέ cum A .. C Εὐμεσσέ, B Εὐμεσέ

4. τοῦ Καίσαρος: C om τοῦ | ἀπεκρ. οὗτοι cum AC .. B add καὶ εἶπαν | ἵνα μηδ. ὀμνύωμ. cum AB .. C μὴ ὀμνύειν ὅλως | πλήν cum A .. BC πλ. δέ |

ἡ γέννησις αὐτοῦ· εἰ δὲ ψευδόμεθα, καρατομηθῆναι πάντας ἡμᾶς κέλευσον. ταῦτα τούτων εἰπόντων ἀπεκρίθησαν οἱ κατηγοροῦντες Ἰουδαῖοι πρὸς τὸν Πιλᾶτον καὶ εἶπον· καὶ πλέον πιστεύεις τοῖς τοιούτοις δώδεκα μόνοις Ἰουδαίοις ἢ τῷ παντὶ πλήθει καὶ ἡμῖν ἀκριβῶς εἰδόσιν αὐτὸν μάγον καὶ βλασφημοῦντα καὶ υἱὸν θεοῦ ἑαυτὸν ὀνομάζοντα;

5 Τότε ἐκέλευσεν ὁ Πιλᾶτος ἐξελθεῖν πάντας ἐκ τοῦ πραιτωρίου ἄνευ μόνον τῶν ῥηθέντων δώδεκα. καὶ τούτου γενομένου λέγει πρὸς αὐτοὺς κρυφίως ὁ Πιλᾶτος· τὸν ἄνθρωπον τοῦτον φαίνεται ὅτι ἀπὸ φθόνου καὶ μανίας θέλουσιν οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα φονεύσουσιν αὐτόν. ἐν γάρ, διότι καταλύει τὰ σάββατα, κατηγοροῦσιν αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ τότε ποιεῖ καλὸν ἔργον, διότι θεραπεύει τοὺς ἀσθενεῖς· τοῦτο καταδίκη θανάτου εἰς τὸν ἄνθρωπον οὐκ ἔστιν. λέγουσιν αὐτῷ καὶ οἱ δώδεκα· ναί, κύριε, οὕτως ἔχει.

Caput III.

1 Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλᾶτος ἔξω μετ' ὀργῆς καὶ θυμοῦ, καὶ λέγει πρὸς τὸν Ἄνναν καὶ τὸν Καϊάφαν καὶ πρὸς τὸν λαὸν οἳ ἔφερον τὸν Ἰησοῦν· μάρτυρα ἔχω τὸν ἥλιον ὅτι οὐδὲν πταῖσμα εὑρίσκω εἰς τοῦτον τὸν ἄνθρωπον. ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος· εἰ οὐκ ἦν οὗτος γόης καὶ μάγος καὶ βλάσφημος, οὐκ ἂν πρὸς τὸ μεγαλεῖον τὸ σὸν αὐτὸν ἤγομεν. εἶπεν ὁ Πιλᾶτος· ἐξετάσατε τοῦτον ὑμεῖς,

ὀμνύομεν cum A . . BC ὀμνύωμεν | πάντας cum A . . BC om | ταῦτα τούτ. εἰπ. cum AB . . C om | πρ. τὸν Πιλ. cum A . . BC om τὸν | μόνοις cum AB . . C om | τῷ παντί cum AB . . C παντὶ τῷ | βλασφημοῦντα cum AB . . C βλάσφημον | ἑαυτόν: C om

5. μόνον ut ABC, nullus μόνων | φαίνεται: A praem ἄρχοντες, item BC κατὰ τὸ φαινόμενον ἄρχοντες, quae verba in margine ad οἱ Ἰουδαῖοι adscripta fuisse iam Thilo suspicatus est. Praeterea B post φαίνεται add μοι. | ἀπὸ φθόνου cum AB . . C διὰ φθόνου | καὶ μανίας cum A . . BC om καί | φονεύσουσιν cum AC . . B φονεύσωσιν | ἐν: A ἐάν, BC ἕνα | τὰ σάββατα cum BC . . A τὸ σάββατον | A κατηγορ. αὐτόν | διότι θεραπεύει cum BC . . A ὅτι θεραπ. | τοὺς ἀσθενεῖς: C add ὡς καὶ τὰς λοιπὰς ἡμέρας | τοῦτο καταδίκη cum BC . . A τότε καταδ. | καὶ οἱ δώδ. cum C . . AB om καί | BC κύριέ μου

III, 1. καὶ τὸν Καϊάφαν: C om τόν | λαὸν cum AB . . C ὄχλον | οἳ ἔφερον τ. Ἰησ. cum BC . . A om | μάρτυρα - - εἰς τ. τ. ἄνθρωπ. cum AB . . C τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου, atque eadem B praem | ἀπεκρ. ὁ ὄχλ. cum A . . BC add καὶ εἶπεν | εἰ οὐκ cum A (B om οὐκ ἦν) . . C ἐὰν μή | μάγος κ. βλάσφημος cum A . . BC add καὶ κακοποιός | αὐτὸν ἤγομεν cum A . . BC add καὶ παρεδώκαμεν | εἶπεν ὁ Πιλ. cum AB . . C εἶπ. οὖν ὁ

καὶ ἐπεὶ νόμον ἔχετε, καθὼς λέγει ὁ νόμος ὑμῶν, οὕτως ποιήσατε. εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι· ὁ νόμος ἡμῶν οὐδένα ἄνθρωπον παραχωρεῖ φονεῦσαι. λέγει ὁ Πιλᾶτος· εἰ ὑμεῖς φονεύειν οὐ βούλεσθε, πόσον μᾶλλον ἐγώ.

2 Τότε ἐστράφη ὁ Πιλᾶτος ἐν τῷ παλατίῳ καὶ λέγει πρὸς τὸν Ἰησοῦν· εἰπέ μοι, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι Ἰουδαῖοι εἶπον τοῦτο πρὸς σέ, ἵνα με ἐρωτήσεις; εἶπεν ὁ Πιλᾶτος· καὶ μήτι ἐγὼ Ἑβραῖός εἰμι; ἐγὼ οὐκ εἰμὶ Ἑβραῖος· ὁ λαός σου δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε εἰς τὰς χεῖράς μου· καὶ εἰπέ μοι εἰ βασιλεὺς εἶ τῶν Ἰουδαίων. ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· εἰ γὰρ ἦν ἡ ἐμὴ βασιλεία ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ, οἱ στρατιῶταί μου οὐκ ἂν ἔμελλον ἀμελῆσαι κρατηθῆναί με· λοιπὸν ἡ βασιλεία μου οὐκ ἔστιν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ. λέγει ὁ Πιλᾶτος· τὸ λοιπὸν βασιλεὺς εἶ; εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· σὺ εἶπας· ἐγὼ εἰς τοῦτο ἐγεννήθην τοῦ μαρτυρεῖν τὴν ἀλήθειαν, καὶ εἴ τίς ἐστιν ἄνθρωπος τῆς ἀληθείας, πιστεύει τὸν λόγον μου καὶ ποιεῖ αὐτόν. λέγει ὁ Πιλᾶτος· τί ἐστιν ἡ ἀλήθεια; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· ἡ ἀλήθειά ἐστιν ἐκ τῶν οὐρανῶν. λέγει ὁ Πιλᾶτος· ἐν τῇ γῇ δὲ οὐκ ἔστιν ἀλήθεια; λέγει ὁ Χριστός· ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια· καὶ πῶς ἐν τῇ γῇ κρίνεται ἡ ἀλήθεια παρὰ τῶν ἐχόντων γηΐνην ἐξουσίαν;

Caput IV.

1 Ἀφεὶς οὖν ὁ Πιλᾶτος τὸν Χριστὸν μόνον ἐξῆλθεν ἔξω καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις· ἐγὼ οὐδὲν εὑρίσκω πταῖσμα εἰς τοῦτον τὸν ἄνθρωπον. ἀπεκρίθησαν οἱ Ἰουδαῖοι· ἡμεῖς ἵνα εἴπωμεν τῇ

Πιλ. | εἶπον οἱ Ἰουδ. cum AB . . C εἶπ. οὖν οἱ Ἰουδ. | φονεῦσαι cum A . . BC ἡμᾶς φον. | πόσον: sic AB; C τόσον

2. καὶ λέγει πρ. τὸν Ἰησοῦν cum A . . BC καὶ ἐφώνησεν τὸν Ἰησοῦν (C τῷ Ἰησοῦ) καὶ εἶπεν αὐτῷ | ἀπεκρ. ὁ Ἰησ. cum A . . BC ἀπεκρ. αὐτῷ ὁ Ἰησ. καὶ εἶπεν | ἐρωτήσεις: ita AC . . B -τήσῃς | C εἶπεν δὲ ὁ Πιλ. | ἐγὼ οὐκ εἰμὶ Ἑβρ. cum AB . . C om | ὁ λα. σου δέ cum AB . . C om δέ | οὐκ ἔστ. ἐν τῷ κ. τούτῳ: C add ἀλλ' αἰώνιος | ἐν τούτῳ τ. κ. cum AB . . C ἐν τῷ κ. τούτῳ | τὸ λοιπόν cum AB . . C om τό | εἶπ. ὁ Ἰησ. cum A (B εἶπ. ὁ Χριστ.) . . C ἀπεκρίθη Ἰησοῦς | τί ἐστ. ἡ ἀλήθ. cum AB . . C om ἡ | ἀπεκρ. ὁ Ἰησ. (B ὁ Χριστός)· ἡ ἀλήθ. ἐστ. (A add ὁ Χριστὸς ὁ) ἐκ τ. οὐρ. - - γηΐνην ἐξουσίαν cum AB . . C ἀπεκρ. ὁ Ἰησ. ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια, ὃς λαλῶ τὴν ἀλήθειαν

IV, 1. εἰς τοῦτ. τ. ἄνθρωπ. cum AB . . C ἐν τῷ ἀνθρ. τούτῳ | ἡμεῖς ἵνα

μεγαλειότητί σου τί εἶπεν αὐτός· εἶπεν ὅτι δύναμαι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι αὐτόν. λέγει ὁ Πιλᾶτος· καὶ ποῖον ναὸν εἶπεν ἵνα καταλύσῃ; εἶπον οἱ Ἑβραῖοι· τὸν ναὸν τοῦ Σολομῶντος, ὃν ἔκτιζεν ὁ Σολομὼν ἐπὶ ἔτεσι τεσσαράκοντα ἕξ.

[2] Λέγει ὁ Πιλᾶτος ἰδίᾳ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς γραμματεῖς καὶ τοὺς φαρισαίους· παρακαλῶ ὑμᾶς, μηδὲν ποιήσατε κακὸν εἰς τοῦτον τὸν ἄνθρωπον. ἐὰν γὰρ ποιήσητε κακὸν εἰς τοῦτον, ἄδικα μέλλετε ποιήσειν· οὐ γάρ ἐστιν δίκαιον ἀποθανεῖν τοιοῦτον ἄνθρωπον, ὅστις ἐποίησεν ἀγαθὰ μεγάλα πρὸς πολλοὺς ἀνθρώπους. εἶπον ἐκεῖνοι πρὸς τὸν Πιλᾶτον· εἰ ὁ ἀτιμάσας, κύριέ μου, τὸν Καίσαρα ἄξιός ἐστιν θανάτου, πόσῳ γε μᾶλλον οὗτος ὁ ἀτιμάζων τὸν θεόν.

[3] Τότε ὥρισεν ὁ Πιλᾶτος, καὶ ἐξῆλθον πάντες ἔξω. εἶτα λέγει τῷ Ἰησοῦ· τί θέλεις ποιήσω σοι; λέγει ὁ Ἰησοῦς τῷ Πιλάτῳ· ποίησον εἰς ἐμὲ ὅπερ ἐστὶν ὡρισμένον. λέγει ὁ Πιλᾶτος· πῶς ἐστὶν ὡρισμένον; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· ὁ Μωϋσῆς καὶ οἱ προφῆται ἔγραψαν σταυρωθῆναί με καὶ ἀναστῆναι. ἀκούσαντες οἱ Ἑβραῖοι εἶπον πρὸς τὸν Πιλᾶτον· τί ζητεῖτε ἀκοῦσαι μεγαλωτέραν ὕβριν ἐξ αὐτοῦ πρὸς τὸν θεόν; λέγει ὁ Πιλᾶτος· ὕβρεως λόγος οὗτος πρὸς τὸν θεὸν οὐκ ἔστιν, ἐπεὶ ἐν ταῖς προφητικαῖς βίβλοις γράφεται. εἶπον οἱ Ἑβραῖοι· ἡ ἡμετέρα γραφὴ λέγει· ἐὰν πταίσῃ ἄνθρωπος πρὸς ἄνθρωπον, ἤγουν ἐὰν ὑβρίσῃ αὐτόν, ἄξιός ἐστιν

εἴπωμεν cum AB . . C ἐροῦμεν | εἶπεν ὅτι cum AB . . C ἔφη ὅτι | λέγει ὁ Πιλ. καὶ (A om) - - καταλύσῃ (B -λύσει omisso ἵνα); εἶπ. οἱ Ἑβραῖοι (B Ἰουδαῖοι) - - ἐπὶ ἔτεσι (B ἐπὶ ἔτη) τεσσ. ἕξ cum AB . . C ὃν (prioribus omissis) ἔκτιζεν ὁ Σολομῶν (hoc accentu) ἐπὶ ἔτη τεσσ. ἕξ. καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς λέγει τῷ Ἰησοῦ· ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. λέγει Ἰησοῦς· σὺ εἶπας. τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέσχισεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ λέγων ὅτι ἐβλασφήμησεν· τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ.

2. ἰδίᾳ cum AB* . . B**C κατ᾽ ἰδίαν, sic | C πρὸς τοὺς ἀρχιερ. καὶ γραμμ. καὶ φαρισ. | C om παρακαλῶ - - ἐὰν γὰρ ποιήσετε κακ. εἰς τοῦτ. (B εἰς τοῦτ. κακ.) - - ποιήσειν | C μεγάλα ἀγαθὰ εἰς πολλ. ἀνθρ. | C θανάτ. ἐστίν | γε cum C . . AB om | ὁ ἀτιμάζων cum AB . . C ὁ ὑβρίζων

3. C ὅρισεν | ὅπερ cum A . . ὅπως | με καὶ ἀναστ. cum BC . . A κ. ἀναστ. με | ἀκούσ. οἱ Ἑβρ. c. A . . BC ἀκούσ. δὲ (B om) ταῦτα οἱ Ἰουδαῖοι (B Ἑβραῖοι) | ζητεῖτε cum A . . BC ζητεῖς | μεγαλωτέραν cum AB . . C μεγαλειοτέραν | ἐὰν πταίσῃ - - ὑβρίσῃ αὐτόν cum AB . . C ἐὰν ὑβρίσει ἄνθρωπος ἄνθρωπον | C

ἵνα λαμβάνῃ μετὰ ῥάβδου πληγὰς τεσσαράκοντα· ἐὰν δὲ ὑβρίσῃ τις τὸν θεόν, ἵνα λιθοβολῆται.

4 Τότε ἦλθε μηνυτὴς ἀπὸ τῆς Πρόκλης τῆς γυναικὸς Πιλάτου πρὸς αὐτόν· τὸ δὲ μήνυμα ἔλεγεν ὅτι πρόσεχε μὴ συγκαταβῇς ἵνα γένηταί τι κακὸν εἰς τὸν Ἰησοῦν τὸν καλὸν ἄνθρωπον. ὅτι κατὰ ταύτην τὴν νύκταν φοβεροὺς ὀνείρους εἶδον δι' αὐτ΄ν. ἔδωκεν δὲ ἀπολογίαν ὁ Πιλᾶτος πρὸς τοὺς Ἑβραίους λέγων ὅτι ἐὰν ἔχετε ὕβριν εἰς τὸν θεὸν τὸν λόγον ὃν λέγετε ὅτι εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, λάβετε αὐτὸν καὶ κρίνατε ὑμεῖς κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν. εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Πιλάτῳ· ἡμεῖς θέλομεν ἵνα σταυρώσεις αὐτόν. λέγει ὁ Πιλᾶτος· οὐκ ἔστιν τοῦτο καλόν.

5 Στραφεὶς δὲ ὁ Πιλᾶτος πρὸς τὸν λαὸν εἶδε πολλοὺς κλαίοντας, καὶ εἶπεν· ἐμοὶ δοκεῖ ὅτι οὐκ ἔστι τοῦ λαοῦ παντὸς θέλημα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ἀποθανεῖν. λέγουσιν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς· ἡμεῖς διὰ τοῦτο τὸν λαὸν ἅπαντα ἠγάγομεν, ἵνα λάβῃς πληροφορίαν ὅτι πάντες τὸν θάνατον αὐτοῦ θέλουσιν. λέγει ὁ Πιλᾶτος· τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; εἶπον οἱ Ἑβραῖοι· βασιλέα ἑαυτὸν εἶναι λέγει καὶ υἱὸν θεοῦ.

Caput V.

1 Ἰουδαῖος οὖν θεοσεβὴς μέσον σταθεὶς ὀνόματι Νικόδημος εἶπεν πρὸς τὸν Πιλᾶτον· δέομαι τῆς μεγαλειότητός σου ἐᾶσαί με εἰπεῖν πρὸς σὲ ὀλίγα τινὰ ῥήματα. εἰπέ, ἔφη ὁ Πιλᾶτος. λέγει ὁ Νικόδημος· ἐγὼ εἶπα τοῖς ἱερεῦσιν καὶ τοῖς λευίταις

---

om ἄξιος ἐστιν | BC ἵνα λαμβάνει | B ἐὰν δὲ ὑβρίσει etc, C εἰ δὲ τὸν θε. ὑβρίσει τις | AC λιθοβολεῖται (A -λῖται)

4. B τοῦ Πιλ. | τὸ δὲ μήνυμα ἔλεγ. cum AB . . C nil nisi λέγων | ὅτι πρ. μὴ συγκ. ἵνα γένητ. (A λέγηται) - τ. καλ. ἄνθρωπον (A τ. καλ. τὸν ἄνθρωπον, sed correctum est ἀνθρώπων, non mutato τόν) cum AB . . C πρόσεχε τῷ δικαίῳ Ἰησοῦ μὴ συγκαταβῇς (omissum est ἵνα) γένηταί τι κακὸν εἰς αὐτόν | ταύτην cum BC . . A om | νύκταν cum ABC | Ἑβραίους cum AB . . C Ἰουδαίους | λέγων (codex ὁ λέγ.) ὅτι ἐὰν ἔχετε ὕβριν εἰς τ. θ. τὸν λόγ. cum A . . BC ἰδοὺ ἐὰν ἔχετε ὅτι ὕβρις ἐστὶν πρὸς τ. θ. τὸν λόγ. | εἶπον οἱ Ἰουδ. cum AB . . C λέγουσιν οἱ ἱερεῖς καὶ γραμματεῖς | ἵνα σταυρώσεις cum C . . AB ἵνα σταυρώσωμεν | C ἔφη ὁ Πιλᾶτος

5. Στραφεὶς δὲ ὁ Πιλ. - ὅτι (B om) οὐκ ἔστι - θέλουσιν. λέγει ὁ Πιλᾶτος cum AB . . C omnia om | εἶπ. οἱ Ἑβρ. cum AB . . C εἶπ. οὖν οἱ Ἰουδαῖοι

V, 1. Ἰουδ. οὖν μέσον σταθείς - ἐᾶσαί με (A μοι) - εἰπέ, ἔφη ὁ Πιλ. (B ἔφ. ὁ Πιλ. εἰπέ) - ἐν τῇ συναγωγῇ· τίνα cum AB . . C nil nisi Ἰουδ. οὖν

καὶ τοῖς γραμματεῦσι καὶ τῷ λαῷ παρὼν ἐν τῇ συναγωγῇ· τίνα λόγον ἔχετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ θαύματα ποιεῖ, ὅσα ἄνθρωπός ποτε οὐκ ἐποίησεν οὐδὲ μὴ ποιήσει. ἄφετε οὖν αὐτόν· καὶ εἰ μὲν ἔστιν ἀπὸ θεοῦ ὅσα ποιεῖ, ἵστασθαι μέλλουσιν· εἰ δέ ἐστιν ἀπὸ ἀνθρώπων, καταλυθῆναι μέλλουσιν. καθὼς ἐγένετο καὶ ὅταν ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν Μωϋσῆν εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ὁ φαραὼ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου ἵνα ποιήσῃ σημεῖον, καὶ ἐποίησεν. εἶτα εἶχεν ὁ φαραὼ καὶ μάγους δύο, τὸν Ἰαννῆν καὶ τὸν Ἰαμβρῆν, καὶ ἐποίησαν καὶ αὐτοὶ σημεῖα μαγικῇ τέχνῃ χρώμενοι, οὐχὶ δὲ ὅσα ἐποίησεν ὁ Μωϋσῆς. εἶχον δὲ οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς τοιούτους μάγους ὡς θεούς· διότι δὲ οὐκ ἦσαν ἐκεῖνοι ἐκ θεοῦ, κατελύθησαν ὅσα ἐποίησαν. οὗτος οὖν ὁ Ἰησοῦς τὸν Λάζαρον ἀνέστησεν, καὶ ζῇ. διὰ τοῦτο δέομαί σου, κύριέ μου, ἵνα μηδὲν παραχωρήσῃς φονευθῆναι τοῦτον.

2 Ἐθυμώθησαν οἱ Ἑβραῖοι κατὰ τοῦ Νικοδήμου καὶ εἶπον αὐτῷ· τὴν ἀλήθειαν τοῦ Ἰησοῦ ἵνα παραλάβῃς καὶ μέρος ἵνα ἔχεις μετ' αὐτοῦ. λέγει ὁ Νικόδημος· ἀμὴν ἀμήν· γένοιτό μοι καθὼς λέγετε.

Caput VI.

1 Ταῦτα εἰπόντος τοῦ Νικοδήμου ἕτερος ἐγερθεὶς Ἑβραῖος λέγει τῷ Πιλάτῳ· δέομαί σου, κύριέ μου Πιλᾶτε, ἄκουσον κἀμοῦ. ἀπεκρίθη ὁ Πιλᾶτος· εἰπὲ ὅ τι βούλῃ. λέγει ὁ Ἑβραῖος· ἐγὼ

θεοσεβ. Νικόδημος ὀνόματι σταθεὶς μέσον πάντων ἔφη· τίνα | ὅσα ἄνθρ. . . B οἷα ἄνθρ. | C om οὐδὲ μὴ ποιήσει | C om οὖν | εἰ μὲν ἔστιν . . C om ἔστιν | C om εἰ δὲ usque καταλυθ. μέλλ. | καὶ εἶπεν πρός cum BC . . A om καί | καὶ τὸν Ἰαμβρῆν: BC om τόν | καὶ ἐποίησαν καὶ αὐτοί: C om καί prius | οὐχὶ δὲ ὅσα - - κατελύθησαν ὅσα ἐποίησ. cum AB . . C καὶ ἐκατελύθησαν αὐτῶν τὰ σημεῖα ὑπὸ τῆς Μωσαϊκῆς ῥάβδου, διότι οὐκ ἦσαν ἐκ θεοῦ, εἰ καὶ ὡς θεοὺς εἶχον τοὺς μάγους οἱ Αἰγύπτιοι | ἀνέστησεν: C add τεταρταῖον διὰ λόγου μόνου | καὶ ζῇ: C add τὰ ἔργα αὐτοῦ παρίστανται ἀληθινὰ πρὸς ἔλεγχον τοῦ φθόνου τῶν φαρισαίων. | ἵνα μηδὲν παραχωρήσῃς (B -σεις): C μηδὲν (sic) παραχωρήσεις | φονευθ. τοῦτον cum AB . . C φονευθ. τὸν τοιοῦτον ἰατρὸν καὶ ζωοτρόφον

2. Ἐθυμώθησαν cum AB . . C add λίαν | οἱ Ἑβραῖοι cum AB . . C οἱ γραμματεῖς | τοῦ Ἰησοῦ: C om τοῦ | ἵνα ἔχεις: ita AC; B (?) ἵνα ἔχῃς | B ter habet ἀμήν | γένοιτό μοι (B om) καθ. λέγ. cum AB . . C om

VI, 1. Ταῦτα εἰπόντος τ. Νικ. cum AB . . C om | Ἑβραῖος cum AB . . C Ἰουδαῖος | κύριέ μου cum A . . BC om μου | ἀπεκρίθη usque ὁ Ἑβραῖος cum

ἐκείμην ἀσθενῶν ἐπὶ κλίνης ἔτη τριάκοντα ὀκτώ, καὶ ἰδών με ἐλυπήθη καὶ εἶπέ μοι· ἐγείρου, ἆρον τὸν κράββατόν σου καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἐν τῷ εἰπεῖν μοι τὸν λόγον ἠγέρθην καὶ περιεπάτουν. λέγουσιν οἱ Ἑβραῖοι· ἐρωτήσατε αὐτὸν ἐν ποίᾳ ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος τοῦτο γέγονεν. λέγει ἐκεῖνος· ἐν σαββάτῳ. εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι· καὶ λοιπὸν ἀληθῶς ἡμεῖς λέγομεν ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ.

2 Ἕτερος πάλιν σταθεὶς μέσον εἶπεν· ἐγὼ ἐγεννήθην τυφλός, καὶ πορευομένου τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐβόησα πρὸς αὐτὸν λέγων· ἐλέησόν με, κύριε, υἱὲ Δαυίδ. καὶ λαβὼν πηλὸν ἔχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ εὐθὺς ἀνέβλεψα. ἕτερος εἶπε· κυλλὸς ἤμην, καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἐβόησα· ἐλέησόν με, κύριε. καὶ λαβόμενός με τῆς χειρός, εὐθὺς ἠγέρθην. ἄλλος εἶπεν· ἐγὼ λεπρὸς ἦν, καὶ ἰάσατό με μόνον διὰ λόγου.

Caput VII.

Εὑρέθη ἐκεῖ καὶ γυνὴ ὀνομαζομένη Βερονίκη καὶ εἶπεν ὅτ δώδεκα ἔτη ἦν ἐγὼ ἐν ῥύσει αἵματος, καὶ μόνον τοῦ ἱματίου αὐτοῦ τῆς ἄκρας ἡψάμην, καὶ εὐθὺς ἰάθην. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· μαρτυρίαν γυναικὸς ὁ νόμος οὐ παραδέχεται,

Caput VIII.

Ἄλλοι ἄνθρωποι ἐβόησαν· οὗτος ὁ ἄνθρωπος προφήτης ἐστί, καὶ οἱ δαίμονες αὐτὸν φοβοῦνται. λέγει ὁ Πιλᾶτος· καὶ πῶς

A . . BC om | καὶ ἰδών με cum BC . . A praem καὶ ἀκούων τὰ θαύματα ὅσα ἐποίει ὁ θεός, ἐκομόμισα (sic) καὶ ἤγαγόν με βαστακτῶς ἄνθρωποι μετὰ τοῦ κραββάτου ἔμπροσθεν αὐτοῦ | ἆρον cum BC . . A καὶ ἆρον | καὶ ἐν τῷ εἰπεῖν - περιεπάτουν cum AB . . C καὶ εὐθὺς ἦρα τὸ κλινίδιόν μου καὶ ἀπῆλθον εἰς τὸν οἶκόν μου | λέγουσιν οἱ Ἑβρ. (B Ἰουδ.) - γέγονεν (B ἐγένετο additque ἆρας καὶ τὸ κλινίδιόν σου) - οὐ τηρεῖ cum AB . . C om (sed vide ad 2.)

2. Ἕτερος πάλιν στ. μέσον (B ἐν μέσῳ) - - ἰάσατό με μόνον διὰ λόγου cum AB . . C sic: ὁμοίως καὶ ὅ ποτε τυφλὸς ἐκ γεννητῆς (sic, non γενετῆς) καὶ ὁ λεπρὸς καὶ θάτεροι λεπροὶ καὶ παράλυτοι ἔκραξαν (sic)· διὰ λόγου μόνου τοῦ Ἰησοῦ ἰάθημεν. λέγουσιν οἱ γραμματεῖς· ἀλλὰ διὰ σαββάτου ἐποίησεν, καὶ τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ.

VII. τοῦ ἱματ. αὐτ. τῆς ἄκρας cum AB . . C τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ | οἱ Ἰουδαῖοι cum AB . . C οἱ γραμματεῖς | C οὐ δέχεται

VIII. Ἄλλοι ἄνθρωποι cum AB . . C Ἄλλοι πάλιν θεοσεβεῖς | προφ. ἐστί cum AB . . C προφ. ἦν | καὶ οἱ δαίμονες (B τὰ δαιμόνια) - τέσσ. ἡμέρ. ἔχ. ἐν

οὐδὲν ἐφοβοῦντο οὕτω καὶ τοὺς γονεῖς ὑμῶν οἱ δαίμονες; λέγουσιν ἐκεῖνοι· οὐ γινώσκομεν. ἄλλοι πάλιν εἶπον· τὸν Λάζαρον τέσσαρας ἡμέρας ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ διὰ μόνου λόγου ἀνέστησεν. ἀκούσας οὖν ὁ Πιλᾶτος τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου ἐφοβήθη, καὶ λέγει πρὸς τὸν λαόν· διατί θέλετε ἵνα χύσητε αἷμα ἀνθρώπου δικαίου;

Caput IX.

[1] Εἶτα προσεκαλέσατο τὸν Νικόδημον καὶ τοὺς δώδεκα θεοσεβεῖς Ἰουδαίους καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· τί λέγετε ἵνα ποιήσω, ὅτι ὁ λαὸς ταράσσεται; λέγουσιν ἐκεῖνοι· οὐ γινώσκομεν· ὃ βούλῃ, ποίησον. ὁ λαὸς δὲ ὅσον ποιεῖ, ἀδίκως ποιεῖ ἵνα αἴρῃ τοῦτον. ἐξῆλθεν πάλιν ὁ Πιλᾶτος ἔξω καὶ λέγει πρὸς τὸν λαόν· οἴδατε ὅτι ἐν ταῖς ἑορταῖς τῶν ἀζύμων ἐστὶν σύνηθες ἵνα ἐλευθερῶ δι' ὑμᾶς ἕνα ἀπὸ τῶν κεκρατημένων εἰς φρουρὰν ὑπευθύνων. ἔχω οὖν ἕνα ἐν τῇ φυλακῇ κακοῦργον λῃστὴν λεγόμενον Βαραβᾶν, ἔχω καὶ τὸν Ἰησοῦν, ὅστις ποτὲ κακὸν οὐκ ἐποίησεν· τίνα οὖν ἐκ τῶν δύο θέλετε ἵνα ἀπολύσω ὑμῖν; ἀπεκρίθη ὁ λαός· ἀπόλυσον ἡμῖν τὸν Βαραβᾶν. λέγει ὁ Πιλᾶτος· τί οὖν ποιήσω τὸν Ἰησοῦν; λέγουσιν ἐκεῖνοι· σταυρωθήτω. πάλιν ἐβόησαν ἕτεροι ἐξ αὐτῶν· ἐὰν τὸν Ἰησοῦν ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος, διότι υἱὸν θεοῦ ἑαυτὸν ὀνομάζει καὶ βασιλέα. καὶ ἐὰν ἐλευθερώσῃς αὐτόν, γίνεται βασιλεὺς καὶ μέλλει λαβεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Καίσαρος.

[2] Ἐθυμώθη οὖν ὁ Πιλᾶτος καὶ εἶπε· πάντοτε ἡ γενεὰ ὑμῶν ἦν διαβολικὴ καὶ ἄπιστος, καὶ ἀεὶ πρὸς τοὺς εὐεργέτας ὑμῶν

τῷ μνημείῳ (B τεταρταῖον ὄντα ἐν τῷ μνήματι) - ἀκούσας οὖν (A ἀκ. ταῦτα) - ἀνθρώπου δικαίου (B δίκαιον ἀνθρώπου) cum AB . . C ἐκ πέντε ἄρτων χιλιάδας ἔθρεψε πέντε, καὶ ἐν ἑπτὰ ἄρτοις χιλιάδας τέσσαρας· καὶ οἱ δαίμονες αὐτὸν φοβοῦνται. λέγει ὁ Πιλᾶτος· καὶ πῶς οὐδὲν ἐφοβοῦντο οὕτω καὶ τοὺς γον. ὑμ. τὰ δαιμόνια; καὶ ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκαν.

IX, 1. Εἶτα προσεκαλέσατο -βούλῃ (B -λει) - ὅσον ποιεῖ ἀδίκως ποιεῖ (A om ἀδίκ. ποι.) ἵνα αἴρῃ τοῦτον cum AB . . C om | ἐξῆλθεν πάλιν: C εἶτα ἐξῆλθ. πάλ. | οἴδατε (A οἶδα) - ἐστὶν σύνηθες cum AB . . C ἔθος ἐστὶν ἐν ταῖς ἑορτ. τ. ἀζύμων | ἔχω οὖν ἕνα cum A . . BC om ἕνα | C ἀπεκρ. ὁ ἀγνώμων λαός | C ἕτεροι ἐβόησαν | ἀπολύσῃς cum AB . . C -λύσεις | B ὀνομάζει ἑαυτὸν | ἐλευθερώσῃς (A -σεις) αὐτόν cum AB . . C αὐτ. ἀπολύσῃς | γίνεται cum BC . . A καὶ γέννηται (γεγέννηται?) | καὶ μέλλει . . B om καί

ἦτε ἀντίδικοι. εἶπον οἱ Ἑβραῖοι· καὶ τίνες ἦσαν ἡμῶν εὐεργέται; λέγει ὁ Πιλᾶτος· ὁ θεὸς ἐλευθερώσας ὑμᾶς ἐκ τῶν χειρῶν φαραώ, καὶ διαπεράσας ὑμᾶς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς ἐπὶ ξηρᾶς, καὶ χορτάσας ὑμᾶς μάννα ἐν ἐρήμῳ καὶ ποτίσας ὑμᾶς ὕδωρ ἐκ πέτρας, καὶ ὁ δοὺς ὑμῖν νόμον, ὃν κατελύσατε τὸν θεὸν ἀρνησάμενοι· καὶ εἰ μὴ Μωϋσῆς ἐστάθη παρακαλῶν τὸν θεόν, πικρῷ θανάτῳ ἂν ἐμέλλετε παραπολέσθαι. πάντων οὖν ἐκείνων ἐπελάθεσθε. οὕτω δὲ καὶ νῦν λέγετε ὅτι οὐδὲν ἀγαπῶ ἐγὼ τὸν Καίσαρα ἀλλ' ἔχω μῖσος εἰς αὐτόν, καὶ θέλω ἵνα ἐπιβουλεύσωμαι κατὰ τῆς βασιλείας αὐτοῦ.

3 Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ Πιλᾶτος ἠγέρθη τοῦ θρόνου μετὰ θυμοῦ, θέλων φυγεῖν ἐξ αὐτῶν. ἔκραξαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες· ἡμεῖς τὸν Καίσαρα θέλομεν βασιλεύειν ἡμῶν, οὐ τὸν Ἰησοῦν, διότι ὁ Ἰησοῦς ἐδέξατο ἐκ τῶν μάγων χαρίσματα. καὶ ἤκουσε τοῦτο καὶ ὁ Ἡρώδης, ὅτι βασιλεὺς μέλλει γενέσθαι, καὶ ἠθέλησεν ἵνα φονεύσῃ αὐτόν, καὶ ἐν τούτῳ ἀπέστειλεν καὶ ἀπέκτεινεν πάντα τὰ βρέφη τὰ ἐν Βηθλεέμ. διὰ τοῦτο δὲ καὶ Ἰωσὴφ ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἔφυγον ἀπὸ τοῦ φόβου αὐτοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον.

4 Ἀκούσας τοιγαροῦν ὁ Πιλᾶτος κατεσίγησε πάντα τὸν λαὸν καὶ λέγει· λοιπὸν οὗτός ἐστιν ὁ Ἰησοῦς, ὃν ἐζήτει ἵνα φονεύσῃ τότε ὁ Ἡρώδης; λέγουσιν αὐτῷ· ναί. γνωρίσας οὖν ὁ Πιλᾶτος ὅτι τῆς ἐπικρατείας ἐστὶ τοῦ Ἡρώδου ὡς ἐκ τοῦ γένους

---

2. εἶπ. οἱ Ἑβρ. cum AB . . C εἶπ. οὖν οἱ Ἰουδαῖοι | C ὁ ἐλευθερῶν ὑμᾶς | χειρ. φαραώ cum BC . . A χ. τοῦ φαρ. | θάλ. ὡς ἐπὶ ξηρᾶς cum AB . . C θάλ. διὰ ξηρᾶς | μάννα ἐν ἐρήμῳ . . C τὴν ὀρτυγομήτραν . . B om | καὶ ποτίσ. ὑμ. ὕδωρ ἐκ πέτρ. . . C ἐκ πέτρας ἀμίκνου ποτίσας τὸ ὕδωρ . . B nil nisi ὕδωρ ἐκ πέτρ. | καὶ ὁ δοὺς cum AB . . C καὶ διδούς | A ἂν (C om) ἐμέλλ. πάντες παρ. | ἐπελάθεσθε cum BC . . A add καὶ εἰς μετάνοιαν οὐκ ἔρχεσθε | οὕτω δέ: C om δέ | ὅτι: non est in ABC | οὐδέν cum BC . . A οὐδέ | θέλω ἵνα ἐπιβουλεύσωμαι (B -σομαι) cum AB . . C θέλω ἐπιβουλεύσομαι

3. τοῦ θρόνου: ita (absque ἀπό) AB . . C om | C om θέλ. φυγ. ἐξ αὐτ. | C ἔκραξ. οὖν πάλιν | C om ὁ Ἰησοῦς | ἐδέξ. ἐκ τ. μ. cum AC . . B ἐκ τ. μ. ἐδέξ. | καὶ ἤκουσε τ. κ. ὁ Ἡρώδ. - καὶ ἠθέλ. c. AB . . C τοῦτο ἀκούσας Ἡρ. - ἠθέλ. | BC ἵνα φονεύσει αὐτόν | A ἀπέκτειναν | διὰ τοῦτο δέ cum AB . . C om δέ | ἀπὸ τ. φ. αὐτοῦ (ita A*; A**B αὐτῶν) cum AB . . C om | C εἰς Αἴγυπτον

4. κατεσίγησε cum C . . AB praem τοὺς τοιούτους λόγους καὶ φοβηθείς | λέγει cum BC . . A εἶπε | ἐζήτει ἵνα (B om) φον. (B -νεύσει) τότε ὁ Ἡρώδ. cum AB . . C ἐζήτει τότε Ἡρώδ. φονεῦσαι | ὡς ἐκ τοῦ γ. κ. τ. Ἰουδ. cum A . . BC

καταγόμενος τῶν Ἰουδαίων ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν. ὃν ἰδὼν Ἡρώδης ἐχάρη μεγάλως· ἦν γὰρ ἐπιθυμῶν ἰδεῖν αὐτὸν ἀπὸ πολλοῦ, ἀκούων τὰ θαύματα ἃ ἐποίει. ἐνέδυσεν οὖν αὐτὸν ἱμάτια λευκά· εἶτα ἤρξατο αὐτὸν ἐρωτᾶν. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. θέλων ὁ Ἡρώδης ἰδεῖν καὶ θαῦμά τί ποτε γενόμενον παρὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ μὴ ἰδών, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ ἀπεκρίνατο πρὸς αὐτὸν τὸν τυχόντα λόγον, ἀνταπέστειλεν αὖθις πρὸς τὸν Πιλᾶτον. τοῦτο ἰδὼν ὁ Πιλᾶτος εἶπε τοῖς ὑπηρέταις αὐτοῦ ἀγαγεῖν ὕδωρ. καὶ οὗτοι ἔφερον. νιπτόμενος οὖν τὰς χεῖρας μετὰ τοῦ ὕδατος ἔφη πρὸς τὸν λαόν· ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ καλοῦ ἀνθρώπου τούτου. ὑμεῖς ὄψεσθε ὅτι ἀδίκως φονεύεται, ἐπεὶ οὔτε ἐγὼ εὗρον ἐν αὐτῷ αἰτίαν, ἀλλ' οὔτε Ἡρώδης· διὰ τοῦτο γὰρ ἔπεμψεν αὖθις τοῦτον πρὸς ἐμὲ ὄπισθεν. εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν.

5 Τότε ἐκάθισεν ὁ Πιλᾶτος εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ ἵνα ποιήσει

---

om | BC τὸν Ἰησ. πρὸς αὐτ. | ὃν ἰδὼν - μεγάλως cum A . . BC καὶ ἰδὼν αὐτὸν ὁ Ἡρώδης ἐχάρη λίαν (B μεγάλως) | ἀπ. πολλοῦ : B om | ἃ ἐποίει cum AB . . sed C haec add: οὐχ ὡς μέλλων τι κερδάναι τι (sic) ψυχωφελὲς ὁ Ἡρώδης ἐκ τῆς θέας τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλ' ὅτι ἤκουεν ὅτι σοφός ἐστιν καὶ τερατουργός, ἐπεθύμει ἰδεῖν ἀλλόκοτον ἄνθρωπον καὶ ἀκοῦσαι αὐτοῦ τί λέγει, οὐχ ἵνα πιστεύσει (ita C; B -σῃ) | ἱμάτ. λευκά cum AB . . C add ἤγουν λαμπρὰν ἐσθῆτα | ἐρωτᾶν cum A . . BC add πόθεν εἶ καὶ ποίου γένους | ἀπόκρ. οὐκ ἔδ. αὐτ. cum AB . . C ἐσιώπα, et add εἱστήκεισαν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς κατηγοροῦντες αὐτόν | ἰδεῖν καὶ θαῦμα c. AB . . C praem αὐτόν | ἀνταπέστ. c. AB (B add αὐτὸν) . . C ἐμπαίξας αὐτὸν ἀπέστειλ. | τοῦτο (ita BC: A τοῦτον) ἰδών . . C istis haec praem: καὶ ἐγένοντο φίλοι ὅ τε Πιλᾶτος καὶ Ἡρώδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων· προϋπῆρχον ἐν ἔχθρᾳ ὄντες πρὸς ἑαυτούς. ὁ δὲ λαὸς ἔκραξε πρὸς τὸν Πιλᾶτον λέγοντες· σταυρωθήτω. λέγει ὁ Πιλᾶτος· τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; οἱ δὲ μεγάλως ἔκραζον· οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα, item B praem ὁ δὲ λαὸς ἔκραξεν· σταυρωθήτω | ὑπηρέταις cum AB . . C στρατιώταις | καὶ οὗτοι ἔφερον cum AB . . C om | τοῦ καλοῦ (A add τοῦ) ἀνθρ. τούτ. (B τούτ. ἀνθρ.) cum AB . . C τοῦ δικαίου τούτου καὶ καλοῦ ἀνθρ. | φονεύεται: A praem τοῦτο, B τοῦτον | ἀλλ' οὔτε cum BC . . A οὐδέ | πρὸς ἐμέ cum A . . BC πρ. με | εἶπον cum AB . . C add οὖν

5. Τότε ἐκάθισεν cum A . . BC praem haec: οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἐθορυβοῦντο ἵνα τὸν Ἰησοῦν συντόμως (B ἐθορυβ. οὖν οἱ ἀρχ. πρὸς τὸν λαὸν ἵνα αὐτὸν συντομώτερον ἀπολέσωσιν. (add B ὁ δὲ λαὸς αὖθις πρὸς τὸν Πιλᾶτον: deest aliquid) τότε λέγει τῷ Ἰησοῦ ὁ Πιλᾶτος· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. λέγει ὁ Πιλᾶτος· ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε καὶ (B add οὐδεμίαν) ἐξουσίαν ἔχω ἀπολῦσαί σε; εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· οὐκ ἔχεις (ita uterque) ἐξουσίαν κατ' ἐμοῦ οὐδεμίαν (B om), εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνω-

ἀπόφασιν. ὥρισεν οὖν, καὶ ἦλθεν ἔμπροσθεν αὐτου ὁ Ἰησοῦς. καὶ ἔφερον στέφανον ἐξ ἀκανθῶν καὶ ἔθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα. εἶτα ἐποίησεν ἀπόφασιν, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· ἡ γενεά σου λέγει καὶ μαρτυρεῖ σε ὅτι θέλεις ἵνα βασιλεύεις· διὰ τοῦτο ὁρίζω ἵνα σε τύψωσι πρῶτον μετὰ ῥάβδου πληγὰς τεσσαράκοντα, καθὼς ὁρίζουσιν οἱ νόμοι τῶν βασιλέων, καὶ ἵνα σε ἐμπαίξωσι, καὶ τελευταῖον ἵνα σε σταυρώσωσιν.

Caput X.

1 Τῆς τοιαύτης οὖν ἀποφάσεως γενομένης παρὰ τοῦ Πιλάτου ἤρξαντο οἱ Ἰουδαῖοι τύπτειν τὸν Ἰησοῦν, οἱ μὲν ῥάβδοις, οἱ δὲ χερσίν, οἱ δὲ ποσίν· οἱ δὲ καὶ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἔπτυον. εὐθὺς οὖν κατασκευάσαντες τὸν σταυρὸν καὶ δόντες τοῦτον πρὸς αὐτὸν ἐπέταντο ὁδεύειν. καὶ οὕτω πορευόμενος, βαστάζων καὶ τὸν σταυρόν, ἦλθε μέχρι καὶ τῆς πύλης τῆς πόλεως Ἱεροσολύμων. ἀπὸ τῶν πολλῶν οὖν πληγῶν καὶ ἀπὸ τοῦ βάρους τοῦ σταυροῦ μὴ δυναμένου τούτου περιπατεῖν, ἐκ τῆς ἐπιθυμίας ἧς εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι σταυρῶσαι αὐτὸν ὅσον τάχος, ἄραντες ἀπ' αὐτοῦ τὸν σταυρὸν ἔδωκαν αὐτὸν πρός τινα συναντήσαντα αὐτοῖς ὀνόματι Σίμωνα, ὅστις εἶχε καὶ δύο υἱούς, Ἀλέξανδρον καὶ Ῥοῦφον· ἦν δὲ ἀπὸ Κυρήνης τῆς πόλεως. ἔδωκαν οὖν πρὸς αὐτὸν

θεν· insuper add C διὰ τοῦτο ὁ παραδιδούς με σοὶ μείζων (sic) ἁμαρτίαν ἔχει. | ὁ Πιλ. εἰς τ. θρ. αὐτ. cum AB .. C ἐν θρόνῳ ὁ Πιλ. | ἵνα ποιήσει ἀπόφ. cum AB .. C ἵνα ἀπόφασιν δῷ, et BC add κατὰ τοῦ Ἰησοῦ | ἔμπροσθεν αὐτοῦ: A om αὐτοῦ | ἔθηκαν cum A (-κεν) B .. C add μετὰ πυγμῆς | καὶ κάλαμον cum AB .. C praem καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτῷ ἤγουν χλαμύδα κοκκίνην | B τὴν ἀπόφασιν | ἵνα βασιλεύσεις cum BC .. A -ῃς | ἵνα σε τύψωσι πρῶτον cum AB .. C ἵνα δήσωσί σε ἐπὶ τὸν κίονα καὶ τύψωσι | A ἐμπαίξουσι

X, 1. τύπτειν τὸν Ἰησοῦν - - ἔπτυον cum AB .. C τύπτειν τὸν Ἰησοῦν ἐπὶ τὸν νῶτον καὶ πᾶν μέλος, οἱ μὲν βουνεύροις, οἱ δὲ ῥάβδοις, ἄλλοι χερσίν, ἕτεροι ποσίν· οἱ δὲ εἰς τὸ πρόσωπον ἔπτυον, θάτεροι ἐράπιζον ἐξ ὄπισθεν εἰς τὸ πρόσωπον, καὶ ἄλλοι ἔλεγον ἔμπροσθεν· προφήτευσον τίς ἐστιν ὁ παίσας σε· ἕτεροι γονυπετοῦντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιζον αὐτῷ λέγοντες· χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων | καὶ δόντες τοῦτον cum A .. BC praem ὑπήγοντο πρὸς τὸ σταυρῶσαι αὐτόν | βαστάζων καὶ τόν (C om) cum AC .. B καὶ βαστ. τόν | μέχρι καί cum A .. BC om καί | μὴ δυναμένου τούτου cum A .. BC μὴ δυνάμενον τοῦτον | ἐκ τῆς ἐπιθυμίας: BC praem οὗτοι | ὅσον τάχος cum A .. BC τάχος | πρός τινα (A om τινα): BC add Κυρηναῖον | Σίμωνα: BC add ἐξερχόμενον (C -μένου) ἀπ' ἀγροῦ | συντομώτερον: BC add

τὸν σταυρόν, οὐχ ὡς ἐλεοῦντες τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐλαφρύνοντες ἀπὸ τοῦ βάρους αὐτόν, ἀλλ' ἐπιθυμοῦντες, ὡς εἴρηται, φονεῦσαι αὐτὸν συντομώτερον.

2 Ἠκολούθει οὖν ἐκεῖ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης.

Εἶτα φυγὼν ὑπάγει πρὸς τὴν θεοτόκον καὶ λέγει αὐτῇ· ποῦ ἦσθα καὶ οὐκ ἦλθες ἵνα ἴδῃς τί ἐγένετο; ἀπεκρίθη αὐτή· τί ἐστιν ὅπερ ἐγένετο; λέγει ὁ Ἰωάννης· γίνωσκε ὅτι ἐπίασαν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν διδάσκαλόν μου καὶ ὑπάγουσιν ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν. ἀκούσασα τοῦτο ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ λέγουσα· υἱέ μου, υἱέ μου, τί ἄρα κακὸν ἐποίησας καὶ ὑπάγουσίν σε ἵνα σταυρώσουσιν; ἠγέρθη ὥσπερ ἐσκοτισμένη, καὶ ἀπέρχεται κλαίουσα κατὰ τὴν ὁδόν. ἠκολούθουν αὐτῇ καὶ γυναῖκες, ἥ τε Μάρθα καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ Σαλώμη, καὶ ἕτεραι παρθένοι. ἦν δὲ καὶ Ἰωάννης μετ' αὐτῆς. ὡς οὖν ἔφθασαν εἰς τὸ πλῆθος τοῦ ὄχλου, λέγει ἡ θεοτόκος πρὸς τὸν Ἰωάννην· ποῦ ἐστιν ὁ υἱός μου; λέγει ὁ Ἰωάννης· ὁρᾷς ἐκεῖνον τὸν φοροῦντα τὸν στέφανον τὸν ἀκάνθινον καὶ τὰς χεῖρας δεδεμένον; ἀκούσασα ἡ θεοτόκος καὶ ἰδοῦσα αὐτὸν ὀλιγοψύχησε καὶ ἔπεσεν ἐξ ὀπίσω

ἠγγάρευσαν οὖν (B om) αὐτὸν τὸν Κυρηναῖον ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ Γολγοθὰ τόπον, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον (B -νος) κρανίου τόπος.

2. λέγει αὐτῇ cum A . . C (similiterque B per totam hanc sectionem) λέγει μετὰ δακρύων· ὦ κυρία μου καὶ μῆτερ τοῦ διδασκάλου μου | ἦλθες ἵνα ἴ. τ. ἐγ. cum AB . . C εἶδας τὸ συμβάν | αὐτή (B ἐκείνη)· τί - ἐγέν. cum AB . . C ἡ πάραγνος· τί ἐστιν, Ἰωάννη | λέγει ὁ Ἰω. γίνωσκε - διδ. μου (B add τὸν σὸν υἱόν) - σταυρώσ. αὐτόν cum AB . . C ὁ δὲ μετὰ θερμῶν δακρύων καὶ οἰμωγῶν ἀπείρων ἔφη· τὸν φίλτατον υἱόν σου καὶ διδάσκαλόν μου ὑπάγουσιν οἱ ἀχάριστοι καὶ ἄθεοι Ἰουδαῖοι σταυρῶσαι αὐτόν· τὸν ὡραῖον κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων ἄμορφον ἐποιήσασι (sic) μετὰ δαρμῶν | ἀκούσασα - - σε (in codice deest) ἵνα σταυρώσουσιν cum A . . BC ἀκούσ. (B καὶ ἀκ.) τοῦτο ἡ θεοτόκος ἔκραξε μεγάλῃ τῇ φωνῇ· (B add καὶ ἐβόα λέγουσα) οἴμοι οἴμοι, υἱέ μου γλυκύτατε· τί γὰρ (B ἄρα) κακὸν ἐποίησας τοῖς Ἰουδαίοις καὶ ὑπάγουσίν σε (B add πρὸς τὸ) σταυρῶσαι; | ἠγέρθη - κατὰ τὴν ὁδόν cum A . . BC ἐκαθέζετο δὲ καὶ ἠγέρθη ὡς ἐσκοτισμένη καὶ ἀπήρχετο δρομαία (B om) κλαίουσα κατὰ τ. ὁδ. | καὶ γυναῖκες: C add κλαίουσαι | C καὶ Σαλώμη | C τὸν ἀκάνθινον στέφανον | τὰς χεῖρ. δεδεμένον cum AB . . C praem καὶ τὸ πρόσωπον μεμελανωμένον ἐκ τῆς πληγῆς | τοῦ ἐξ (dele?) ἀκανθίνου στεφάνου καὶ τῶν ἐμπτυσμάτων. Praeterea A, non item BC, post δεδεμένον add ἐκεῖνός ἐστιν | ἀκούσασα ἡ θεοτ. - - ἔκλαιον cum A . . BC ἀκούσ. ἡ θεοτ. τὰς χεῖρας δεδεμένον καὶ ἰδ. αὐτὸν ὀλιγοψύχως ἔπεσεν (B ut A) ὄπισθεν χαμαὶ εἰς τὴν γῆν, καὶ ἔκειτο ἐπὶ ἱκανὴν ὥραν· καὶ αἱ - - ἱστάμεναι γύρ. αὐτῆς καὶ

εἰς τὴν γῆν, καὶ ἔκειτο ἱκανὴν ὥραν· καὶ αἱ γυναῖκες ὅσαι ἠκολούθουν αὐτῇ ἱστάμεναι γύρωθεν αὐτῆς ἔκλαιον. ἀφ᾽ οὗ δὲ ἀνέπνευσε καὶ ἠγέρθη, ἐβόησε φωνῇ μεγάλῃ λέγουσα· κύριέ μου, υἱέ μου, ποῦ τὸ κάλλος ἔδυ τῆς μορφῆς σου; πῶς ὑπομενῶ θεωρεῖν σε τοιαῦτα πάσχοντα; καὶ ταῦτα λέγουσα κατέξαινε μετὰ τῶν ὀνύχων τὸ πρόσωπον αὐτῆς καὶ ἔτυπτε τὸ στῆθος. ποῦ διέβησαν, ἔλεγε, τὰ ἀγαθὰ ὅσα ἐποίησας ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ; τί κακὸν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἐποίησας; οὕτως οὖν ἰδόντες αὐτὴν οἱ Ἰουδαῖοι θρηνοῦσαν καὶ κράζουσαν, ἦλθον καὶ ἐδίωξαν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ· ἡ δὲ οὐκ ἐπείθετο φυγεῖν, ἀλλ᾽ ἔμενε λέγουσα ὅτι φονεύσατε ἐμὲ πρῶτον, Ἰουδαῖοι παράνομοι.

ἔκλαιον | ἀφ᾽ οὗ δὲ - φωνῇ μεγ. λέγουσα· κύριέ μου, υἱέ μου cum A . . C vero plurima de suo addit. Habet enim ita (ac similiter B): ἀφ᾽ οὗ δὲ (B add καὶ) ἀν. κ. ἠγέρθη, δραμοῦσα ὡς λέαινα ὑπὸ (potius ἀπό?) ἀγροῦ καὶ διαρρήξασα τὰ ἱμάτια αὐτῆς, οὐρανολόξως (sic uterq) ὑπεβλέπετο τοὺς Ἰουδαίους λέγουσα· δότε μοι ἄνδρες ὁδὸν περιπατῆσαι καὶ περιπλακῆναι τῷ τραχήλῳ τοῦ ἀρνίου μου· δότε μοι ἄνδρες τόπον ὅπως κλαύσω τὸν πανφίλτατον υἱόν μου, τὸ ἀρνίον τῆς ψυχῆς μου· δότε μοι ἄνδρες τόπον [ἵνα] τύχω (B om δότε usq τύχω) τὸ θυλλαγγάλακτον (B θυλαγ.) τῶν μασθῶν μου· δότε μοι ἄνδρες τόπον ὅπως θεωρήσω καὶ κλαύσω τὸν γλυκύτατον υἱόν μου. καὶ τὸ στῆθος αὐτῆς τύπτουσα ἐβόα λέγουσα· οἴμοι οἴμοι, γλυκύτατε υἱέ (B γλυκύτατον sine υἱέ), φῶς τῶν ἐμῶν ὀφθαλμῶν, πανβασιλεῦ (B om). οἴμοι οἴμοι, πῶς ὑπομενῶ θεωρῶν σε ἐν σταυρῷ κρεμάμενον; οἴμοι οἴμοι, ποῦ μοι τοῦ Γαβριὴλ τὰ εὐαγγέλια; δεῦτε πάντες κλαύσατε τὴν τετραυματισμένην μου ψυχήν, ὅτι τὸν μονογενῆ μου υἱὸν καὶ γλυκύτατον βλέπω ἀπαγόμενον ὡς ἀρνίον ἄκακον ἐπὶ σταυροῦ καὶ ὡς κατάδικον ταῖς χερσὶ δεδεμένον, καὶ τὸν τανύσαντα τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέρριν ὡς λῃστὴν μετὰ λῃστῶν ἀπαγόμενον. δεῦτε ἀκούσατε λαοὶ φυλαὶ καὶ γλῶσσαι, τοιοῦτον ἄδικον θάνατον δίδουν (sic) τοῦ υἱοῦ μου. καὶ πάλιν γεγωνοτέρᾳ φωνῇ ἐβόα λέγουσα· υἱέ μου, υἱέ μου γλυκύτατε | ποῦ τὸ κάλλος - πάσχοντα cum A . . C(B) sic: ποῦ σου τὸ κάλλος ἔδυ τῆς μορφῆς; πῶς ἀγνώριστος φαίνῃ μοι· ὁ ὡραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων ἦς πρότερον, νῦν δὲ ἀγνώριστος εἶ (codex εἴη), γλυκύτατε (B om ὁ ὡραῖος - γλυκ.). πῶς ὑπομενῶ θεωρῶν (B -ρεῖν) σε τοιαῦτα πάσχοντα; | καὶ ταῦτα λέγουσα - καὶ ἔτυπτε - - πρὸς τ. Ἰουδ. ἐποίησας cum AB . . C καὶ ταῦτα λέγουσα ἔτυπτε τὸ στῆθος αὐτῆς καὶ δακρυρροοῦσα μετὰ οἰμωγῶν βαρέων λέγουσα· ποῦ ἔδυ, υἱέ μου, τὰ ἀγαθὰ ὅσα ἐποίησας ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ; τί γὰρ κακόν, υἱέ μου γλυκύτατε, πρὸς τοὺς ἀχαρίστους Ἰουδαίους ἐποίησας; ἀντὶ ἀγαθῶν κακὰ ἔλαβες· ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾶν σε, υἱέ μου πανφίλτατε, τὸν ψόγον προσεφέρασι (sic) καὶ σταυρῷ σε προσηλῶσαι βούλονται. οἴμοι, οἴμοι. | ἐδίωξαν cum AB . . C ἐδίωκον | ἔμενε: B add καὶ ἐβόα | ὅτι φονεύσατε: BC om ὅτι

[3] Τότε ἀπεσώθησαν εἰς τὸν λεγόμενον Κρανίον τόπον, ὅς ἦν λιθόστρωτος, καὶ ἐκεῖ ἔστησαν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν σταυρόν. ἔπειτα ἐξέδυσαν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ οἱ στρατιῶται καὶ διεμερίσαντο ταῦτα πρὸς ἑαυτούς, αὐτῷ δὲ ἐνέδυσαν ῥάσον κόκκινον, καὶ ἀνεβίβασαν αὐτὸν καὶ ἐκάρφωσαν ἐν τῷ σταυρῷ ὥρᾳ ἕκτῃ τῆς ἡμέρας. μετὰ ταῦτα ἔφερον καὶ δύο λῃστάς, τὸν μὲν δεξιᾷ αὐτοῦ, τὸν δὲ ἀριστερᾷ.

[4] Τότε ἡ θεοτόκος ἱσταμένη καὶ βλέπουσα ἔκραξε φωνῇ

---

3. Τότε ἀπεσώθησαν (ita B; A ἀπεσύθησαν; C ἔσωσαν) - Κρανίον (ita A; BC κρανίου) - τὸν σταυρόν | ἔπειτα ἐξέδυσαν τὸν Ἰησοῦν - ἕκτῃ τῆς ἡμέρας cum A . . C (similiter B, tamen passim differt) vero in hunc modum exaggerata habet: καὶ ἐξέδυσαν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ διεμερίσαντο ταῦτα οἱ στρατιῶται πρὸς ἑαυτούς, καὶ τὸν χιτῶνα. ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄραφος ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅλου· εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ στρατιῶται· μὴ σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ τίνος ἔσται. τοῦτο ὅλον γέγονεν ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέγουσα· διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλλον κλῆρον. καὶ γονυπετοῦντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιζον αὐτὸν λέγοντες· χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. καὶ ἐμπτύσαντες αὐτὸν ἔλαβον τὸν κάλαμον καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτόν, τότε αὐτὸν ἐσταύρωσαν. ἦν δὲ ὥρα ἕκτη τῆς ἡμέρας, παρασκευῆς οὔσης, ὅτε ἀνεβίβασαν αὐτὸν ἐν τῷ σταυρῷ καὶ ἐκάρφωσαν τανύσαντες τὰς παναχράντους αὐτοῦ χεῖρας, ὡς ἦν δυνατόν, καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ σύραντες κάτωθεν. Praeterea C h. l. add: ὁ δὲ Πιλᾶτος ἔγραψε τίτλον, καὶ ἐπέθηκεν ἐπάνω αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην γράμμασιν ἑλληνικοῖς καὶ ῥωμαϊκοῖς (perperam additur Ἰουδαίων) καὶ ἑβραϊκοῖς λέγων· οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἔλεγον· μὴ γράφε οὕτως, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς εἶπεν (sic). ὁ δὲ Πιλᾶτος ἔλεγεν· ὃ γέγραφα, γέγραφα. Similiter B, sed multo brevius: ἦν δὲ ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ γεγραμμένη γράμμασιν ἑλλ. κ. ῥωμ. κ. ἑβρ. λέγων· οὗτος - Ἰουδαίων. | μετὰ ταῦτα ἔφερον - ἀριστερᾷ cum A . . C τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λῃσταί, εἷς ἐκ δεξιῶν ὀνόματι Δυσμᾶς, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων ὀνόματι Γίστας. οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες· οὐαὶ ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτὸν καὶ κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων λέγοντες· ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι, ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς (? sed sic etiam B. Corrige βασιλεύς) τοῦ Ἰσραήλ· καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν αὐτῷ. Similiter B: καὶ συσταυροῦσιν αὐτῷ δύο λῃστάς, ἕνα etc.

4. Τότε ἡ θεοτόκος - υἱέ μου, υἱέ μου cum A . . horum loco C et B longas Mariae lamentationes habent. Legitur in C (similiterque in B) sic: Καὶ ταῦτα πάλιν ἀκούσασα ἡ θεοτόκος λυπουμένη καὶ ἐκ βάθους κράξασα· ὦ πόνοι (additur μ' ἐγόντος?) καὶ πρὸς τὸν ἀρχάγγελον ἔλεγεν· ὦ Γαβριήλ (B καὶ ἐκ βάθους καρδίας στριγγίσασα [cod. στριγκήσας] μεγάλῃ τῇ φωνῇ μετὰ

μεγάλῃ λέγουσα· υἱέ μου, υἱέ μου. καὶ στραφεὶς πρὸς αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἰδὼν τὸν Ἰωάννην πλησίον αὐτῆς καὶ κλαίοντα μετὰ τῶν λοιπῶν γυναικῶν εἶπεν· ἰδοὺ ὁ υἱός σου. ἔπειτα λέγει καὶ πρὸς τὸν Ἰωάννην· ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. ἡ δὲ ἔκλαιε μεγάλως λέγουσα· διὰ τοῦτό σε κλαίω, υἱέ μου, ὅτι πάσχεις ἀδίκως, ὅτι σε παρέδωκαν οἱ παράνομοι Ἰουδαῖοι εἰς πικρὸν θάνατον. χωρὶς σοῦ, υἱέ μου, τί ἐγὼ γενήσομαι; πῶς ζήσω χωρὶς σοῦ; ποταπὴν βιοτὴν διάξω; ποῦ οἱ μαθηταί σου οἱ καυχώμενοι συναποθνήσκειν σοι; ποῦ οἱ παρὰ σοῦ ἰαθέντες; πῶς οὐχ εὑρέθη τις βοηθῆσαί σοι; καὶ πρὸς τὸν σταυρὸν ἀφορῶσα ἔλεγε· κλῖνον σταυρέ, ἵνα περιλαβοῦσα τὸν υἱόν μου καταφιλήσω τὸν ἐμὸν υἱόν, ὃν ἐν τοῖς μασθοῖς τούτοις ξενοτρόπως ὡς μὴ ἄνδρα γνῶσα ἐθήλασα. κλῖνον σταυρέ, βούλομαι τῷ υἱῷ μου περιπλακῆναι· κλῖνον σταυρέ, ἵνα τῷ υἱῷ μου ὡς μήτηρ συντάξωμαι. ταῦτα ἀκούοντες οἱ Ἰουδαῖοι προσελθόντες ἐδίωξαν καὶ αὐτὴν καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὸν Ἰωάννην μακράν.

βαρέως στεναγμοῦ καὶ πικροτάτων δακρύων παραπονόντα [? sic] ἔκραξεν πρὸς τ. ἀρχ. Γα. λέγων· ὦ Γα.), ποῦ εἶ ἵνα δικάσομαι μετὰ σοῦ; ποῦ μοι τὸ χαῖρε, ὃ ἔφης; πῶς οὐκ εἶπές μοι ἔκτοτε τὰ ἄμετρα βάσανα τοῦ γλυκυτάτου καὶ φιλτάτου μου υἱοῦ, καὶ [τοῦ] μονογενοῦς τὸν ἄδικον θάνατον; πῶς οὐκ εἶπές μοι τὴν ἀπαραμύθητον θλῖψιν τῆς ἐμῆς ψυχῆς (cod. μόνης) περὶ τοῦ (cod. μοῦ pro πε. τοῦ) ἀγαπητοῦ υἱοῦ; πῶς οὐκ εἶπές μοι τὸ ἀνεκδιήγητον καὶ τεθλιμμένον χωρισμὸν τοῦ σπλαγχνικοῦ μου υἱοῦ καὶ τὴν στέρησιν τῶν ἐσκοτισμένων μου ὀφθαλμῶν; πῶς τότε οὐκ εἶπές μοι τὴν πανεπίβουλον παράδοσιν τοῦ υἱοῦ μου παρὰ τοῦ δολίου καὶ παρανόμου Ἰούδα τοῦ μαθητοῦ καὶ ἐπιβούλου; κύριε ἐλέησον. πῶς οἱ τετυφλωμένοι καὶ ἐσκοτισμένοι μου ὀφθαλμοὶ βλέπουσι τοσαῦτα βάσανα τοῦ γλυκυτάτου καὶ σπλαγχνικωτάτου μου υἱοῦ; τίς ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ εἶχεν τοιούτους πόνους, καὶ εὑρεθῇ κατασβέσαι μου τοὺς τοιούτους βαρυτάτους πόνους καὶ στεναγμοὺς τοῦ χωρισμοῦ τοῦ μονογενοῦς μου υἱοῦ καὶ θεοῦ; οἴμοι οἴμοι, υἱέ μου παμφίλτατε. ποῦ καταφύγω ἢ ποῦ προσδράμω; οἴμοι, τέκνον, οἴμοι. καὶ πῶς φανήσομαι τοῖς ἀνθρώποις (corrupte uterque codex addit τῆς τοσαύτης λυπημένης καὶ παραπονεμένης); τί εἶχον λέγειν καθ' ἑαυτῶν ὑπὲρ ἐμέ; οἴμοι, αὕτη ἐστὶν τοῦ ὀδυνηρῶς (in codice utroque scriptum est τοῦτόδυνος) κεκριμένου μήτηρ, ὅσπερ ἐκαλεῖτο βασιλεὺς καὶ υἱὸς τοῦ θεοῦ. οἴμοι, γλυκύτατε υἱέ μου, πῶς ἔχω μνησθῆναι τῆς ἀμέτρου καὶ σπλαγχνικῆς σου ἀγάπης; ἀλλ' ἕως θανάτου ἔστωσαν ἐν ἐμοὶ λύπη, θλίψεις, πόνοι, δάκρυα καὶ στεναγμοὶ ἀπαραμύθητοι. καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοὶ παρηγορία, υἱέ μου, οὐδεμία, ὅτι, ἄρτι βλέπω, χωρίζομαι ἀπὸ σοῦ. καὶ λοιπόν, υἱέ μου, ἀποθανοῦμαι κἀγὼ ἅμα σὺν σοί, καὶ ἐλθέτω, δέομαί σου υἱέ, ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ ὁ δόσας (B δώσας) μοι πρῶτον τότε χαράν, καὶ συνζεύξει τὴν ψυχήν μου μετὰ σοῦ. πάλιν ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ μετὰ

5 Ἔπειτα ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ λέγων· πάτερ, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην· οὐ γὰρ οἴδασιν τί ποιοῦσιν. ἔπειτα λέγει· διψῶ. καὶ εὐθὺς ἔδραμεν εἷς ἀπὸ τῶν στρατιωτῶν καὶ λαβὼν σπόγγον καὶ πλήσας αὐτὸν χολῆς καὶ ὄξους μεμιγμένον καὶ θεὶς ἐπὶ καλάμου ἐπότιζε τὸν Ἰησοῦν. καὶ γευσάμενος οὐκ ἤθελε πιεῖν. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι οἱ ἱστάμενοι καὶ βλέποντες κατεγέλων αὐτὸν καὶ ἔλεγον· ἐὰν ἀληθῶς ἔλεγες ὅτι

οἰμωγῶν [καὶ] δακρύων καὶ ἀτενίζουσα πρὸς αὐτόν· υἱέ μου, υἱέ μου, τί πέπονθα οὕτως αἰφνιδίως; τί γένωμαι χωρὶς σοῦ, υἱέ μου; | καὶ στραφεὶς - ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου cum A . . C (et B) τότε στραφεὶς πρὸς τὴν μητέρα ὁ Ἰησοῦς καὶ ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν ἀγαπητὸν μαθητὴν Ἰωάννην ἱστάμενον πλησίον αὐτῆς καὶ κλαίοντα μετὰ τῶν λοιπῶν γυναικῶν, εἶπε πρὸς τὴν θεοτόκον ὁ Ἰησοῦς· γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου· ἔπειτά φησι πρὸς τὸν Ἰωάννην· ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου | ἡ δὲ ἔκλαιε - - βοηθῆσαί σοι cum A . . C ἡ δὲ θεοτόκος κλαίων (sic uterque) ἐκραύγαζεν· διὰ τ. σε κλ., υἱέ μου, διότι σε παρέδωκαν οἱ παράν. Ἰουδ. εἰς πικρὸν καὶ ἄτιμον θάνατον, ὡς ἐκεῖνοι (B add οἱ τετυφλωμένοι) νομίζουν (sic uterq)· ἀλλ' ὁ θάνατός σου, υἱέ μου, ἅγιος καὶ δίκαιος καὶ σωτηρία τοῦ κόσμου παντὸς εὑρεθήσεται. ἐκτὸς σοῦ, υἱέ μου, ποταπὴν βιοτὴν διάξω; | καὶ πρὸς τὸν σταυρὸν - βούλομαι (ABC βουλομένη) - συντάξωμαι cum A . . C (et B) καὶ πρ. τ. σταυρ. ἀφορ. ἔλεγεν· κλῖνον στ., ἵνα περιλαβοῦσα τὸν υἱ. μου καὶ καταφιλήσω τὰ σπλάγχνα μου, τὰ φύλλα τῆς καρδίας μου, ὃν ἐν τοῖς μασθοῖς τούτοις ξενοτρόπως ὡς μὴ ἄ. γν. ἐθήλασα. κλῖνον στ., βουλομένη τῷ φιλτάτῳ μου υἱῷ περιπλ. κλ. στ., ἵνα τῷ ποθεινοτάτῳ μου υἱῷ ὡς μήτηρ συντάξωμαι (codex uterque συντάξαι) καὶ καταφιλήσω. Praetereaque add: ποῦ τὸ κάλλος σου, υἱέ μου γλυκύτατε; ποῦ σου ἡ εὐπρέπεια, υἱέ μου παμφίλτατε; ὁ ὡραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, οὐκ ἔχεις εἶδος οὐδὲ κάλλος, υἱέ μου γλυκύτατε, ὑπὸ χειρῶν ἀνόμων. λοιπὸν σὺν σοὶ θανοῦμαι (B ἀποθανοῦμαι). | ταῦτα ἀκούοντες οἱ (C add μισόθεοι) Ἰουδ. πρ. ἐδ. καὶ (BC om) αὐτὴν καὶ - - μακρὰν cum ABC. Sed C add τότε ἡ πάναγνος ἀλαλάξασα (cod. -λάξας) ἔλεγεν· οἴμοι οἴμοι, υἱέ μου, οὐδὲ καθ' (sic) ὄψιν ἀφιοῦμαι βλέπειν σε. οἴμοι οἴμοι, τί εἴπω εἰς τὴν μισοθείαν (sic) τῶν ἀμνήμων Ἰουδαίων; πάντες (sic) μητέρες, συνκλαύσατέ μοι μόνῃ, τῇ μόνῃ ἀγαπητῇ μητρὶ τοῦ υἱοῦ μου καὶ ἐμῆς ψυχῆς (cod. μόνης) υἱοῦ ἀγαπητοῦ. συνκλαύσατέ μοι, πάντες (sic) φυλαὶ καὶ γλῶσσαι. τὴν παρθενίαν ἐφύλαξα (codex φυλάξας), μὴ τύχω τὰς λύπας τῶν μητέρων· κἀγὼ δὲ ὑπερῆρα πάντας (sic) τὰς μητέρας κλαυθμοῖς τε καὶ ὀδυρμοῖς.

5. Ἔπειτα ἐβόησεν ὁ Ἰησ. (C Ὁ δὲ Ἰησ. ἐβό.) - στήσῃς (C στήσεις) - ποιοῦσιν (BC add οἱ ἄθλιοι) - εἷς ἀπὸ (C om) τῶν στρ. cum ABC | καὶ λαβὼν σπόγγον - οὐκ ἤθελε πιεῖν cum C (et B, sed om χολ. κ. ὄξ. μεμ. et ἐπότ. αὐτόν habet); in A enim textus corruptus est in hunc modum: καὶ ἐγέμισεν ἀγγίον καὶ λαβὼν ὄξους (ἀγγεῖον ὄξους καὶ λαβών?) καὶ θεὶς (adde ἐπὶ?) καλάμου ἐπότιζεν αὐτόν. Reliqua καὶ γευσ. - πιεῖν ex BC; A non habet. |

υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ παρευθὺς ἵνα πιστεύσωμεν εἰς σέ. ἕτεροι ἔλεγον καταγελῶντες· ἄλλους ἔσωσεν, ἄλλους ἐθεράπευσεν, καὶ ἰάσατο ἀσθενεῖς, παραλελυμένους, λεπρούς, δαιμονιζομένους, τυφλούς, χωλούς, νενεκρωμένους, καὶ ἑαυτὸν οὐ δύναται θεραπεῦσαι.

6 Ὡσαύτως καὶ ὁ ἐν τῷ ἀριστερῷ μέρει ἐσταυρωμένος λῃστὴς πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν· ἐὰν τοῦ θεοῦ υἱὸς εἶ, κατάβηθι καὶ σῶσον καὶ ἑαυτὸν καὶ ἡμᾶς. ὄνομα αὐτῷ ἦν Γίστας. ὁ δὲ ἐκ δεξιῶν ἐσταυρωμένος ὀνόματι Δυσμᾶς ὠνείδιζε τὸν αὐτὸν λῃστὴν λέγων· ταλαίπωρε καὶ ἄθλιε, οὐ φοβῇ τὸν θεόν; ἡμεῖς ἄξια ὧν ἐπράξαμεν ἐπάθομεν· οὗτος δὲ πάντως οὐδὲν κακὸν ἔπραξε. καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν Ἰησοῦν λέγει αὐτῷ· κύριε, ὅταν βασιλεύ-

---

C κατεγέλουν | ἐὰν ex BC est; A om | καὶ παρευθὺς - - εἰς σέ cum AB . . C καὶ πιστεύσωμέν σοι | C om ἕτεροι ἔλεγ. καταγελ. | χωλούς ex BC est . . A om

6. μέρει: A (non BC) praem αὐτοῦ | λῃστής: C add ἤγουν ὁ Γίστας, sed om πρ. αὐτ. ἔλεγεν | C κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς. | Γίστας cum A, B Γήστας . . C om ὄνομα usq Γίστ. | C ὁ δὲ ἐκ δεξιῶν λῃστὴς ὁ Δυσμᾶς | C ὦ ἄθλιε καὶ ταλαίπ., οὐ φοβεῖ τ. θ.; ἡμεῖς γὰρ ἄξια ὧν ἐπράξαμεν ἀπελάβομεν· οὗτος δὲ π. οὐδ. κ. ἐποίησεν οὔτε ἔπραξεν. Praeterea idem perperam addita habet haec: οὐκ οἶδας ἄθλιε τὸν ἥλιον σκοτισθέντα καὶ τὴν σελήνην ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην ἀπὸ ὥρας ἕκτης ἕως ὥρας ἐννάτης; τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ σχισθέντα (sic); | C om αὐτῷ | κύριε, ὅταν - ἀλήθειαν (post ἀλήθειαν in codice pergitur ὅτι ἐν τῇ βασιλείᾳ μου, ἵνα σε ἔχω etc, ex quibus priora ὅτι ἐν τ. β. μ. ex margine irrepsisse in textum videntur, nisi aliquid excidit) - μετ' ἐμοῦ cum A . . BC μνήσθητί μου, κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπ. αὐτῷ· ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. Iam sequitur in codice C narratio de Iesu infante cum parentibus in praedonem Dysmam incidente, tam ieiuna illa quidem tamque vitiose et corrupte scripta ut paucis eam excerpere quam totam exscribere praestet. Incipit his: οὗτος ὁ λῃστὴς ὁ Δυσμᾶς εἰς τὴν γέννησιν Χριστοῦ, ὅ ἐστιν εἰς χρόνους λγ´, ὅταν φωνὴ ἐξῆλθεν ὑπὸ ἀγγέλου τῷ Ἰωσὴφ ἵνα ἄρῃ τὸ βρέφος καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ etc. Pergitur de itinere Egyptiaco, in quo prope iam ad fines Aegypti Maria cum Iosepho esuriens allocuta esse dicitur palmam (φοινικαίαν κάρπιμον καὶ πάνυ ὡραίαν)· κλῖνε δένδρον μου καλὸν καὶ χάρισόν μοι ἐκ τοῦ σοῦ ὡραιοτάτου καρποῦ. Additur καὶ εὐθὺς ἔκλινεν, καὶ ἐλάβασιν ἀπὸ τοῦ καρποῦ ὅσον ἤθελον. καὶ πάλιν ἵστατο τὸ δένδρον ὡς καὶ πρότερον. Iam vero incidunt in Dysmam praedonem (καὶ διερχόμενοι μικρὸν ἔμπροσθεν συνήντησαν τούτου τοῦ λῃστοῦ τοῦ λεγομένου Δυσμᾶ). Iste pulchritudine Mariae tactus eam cum infante (ἐν ὠλέναις αὐτῆς) adorasse et exclamavisse dicitur εἰ γὰρ μητέρα εἶχεν θεός, εἶχον ἂν εἰπεῖν ὅτι σὺ εἶ. Recipit autem sanctam familiam in domum suam, et exiens venatum vehementer commendat uxori suae. Huic est

σῃσ, μή μου ἐπιλάθου. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· σήμερον, λέγω σοι ἀλήθειαν, ἵνα σε ἔχω εἰσ τὸν παράδεισον μετ' ἐμοῦ.

CAPUT XI.

[1] Ἔπειτα ὁ Ἰησοῦσ κράξασ φωνῇ μεγάλῃ· πάτερ, εἰσ χεῖράσ σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου, ἀπέπνευσε. καὶ παραυτίκα ἦν ἰδεῖν τὰσ πέτρασ σχιζομένασ· σεισμὸσ γὰρ ἐγένετο εἰσ τὴν γῆν ἅπασαν, καὶ τοῦ σεισμοῦ σφοδροῦ καὶ μεγάλου γεγονότοσ ἐσχίζοντο καὶ αἱ πέτραι. ἠνοίγοντο καὶ τὰ μνημεῖα τῶν νεκρῶν, καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη, καὶ σκότοσ ἀπὸ ἕκτησ ὥρασ ἕωσ ἐνάτησ ἐγένετο. καὶ τούτων πάντων γινομένων φοβηθέντεσ οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ἔλεγον ὅτι ὄντωσ ὁ ἄνθρωποσ οὗτοσ δίκαιοσ ἦν. Λογγῖνοσ δὲ ὁ ἑκατόνταρχοσ ἱστάμενοσ εἶπεν· ἀληθῶσ θεοῦ υἱὸσ ἦν οὗτοσ· ἄλλοι ἐρχόμενοι καὶ ὁρῶντεσ αὐτὸν κατατύπτοντεσ τὰ στήθη ἀπὸ τοῦ φόβου αὖθισ ἐστρέφοντο ὄπισθεν.

---

filius leprosus, semper plorans, qui aqua de lavacro Iesu ablutus extemplo sanatur. Quam rem Dysmas a venatione reversus maxime miratus Mariam omni modo veneratur et in itinere adiuvat. Nec minus resipiscens ipse adest redeunti ex Egypto, ita ut Maria ei benedicat et remunerationem officiorum ei factum iri promittat. Quam remunerationem revera locum habuisse, significatur his: διὰ τοῦτο ἠξιώθη καὶ ἐν τούτῳ διὰ τῆσ χάριτοσ τοῦ ἐλεήμονοσ θεοῦ καὶ τῆσ αὐτοῦ μητρόσ - - ἵνα μαρτυρήσει ἐν τῷ σταυρῷ ἅμα σὺν Χριστῷ. Narratio exit repetitis verbis latronis et Iesu de cruce pendentium. Ad cod. C in his omnibus prope accedit B, ubi post ἐν τῷ παραδείσῳ pergitur: ἀκούσατε δὲ καὶ ἑτέραν διήγησιν περὶ τούτου τοῦ ἐκ δεξιῶν λῃστοῦ· εἰσ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ etc; exit narratio in eundem modum.

XI, 1. Ἔπειτα - ἀπέπνευσε cum A . . BC Τότε ὁ Ἰησ. κρ. φ. μ. εἶπε· πάτερ, εἰσ χεῖράσ (A χεῖρά) σου π. τὸ πν. μ., καὶ μετὰ τοῦ λόγου ἀπέπν. | καὶ παραυτίκα - ἕωσ ἐννάτησ ἐγένετο cum A . . BC ἦν δὲ ὡσεὶ ὥρα ἕκτη, καὶ παραυτίκα σεισμὸσ ἐγένετο μέγασ εἰσ τὴν γῆν ἅπασαν, ὥστε πᾶσ ὁ κόσμοσ ἔφριξε, καὶ ἀπὸ τοῦ σφοδροῦ σεισμοῦ ἐσχίζοντο αἱ πέτραι. ἠνοίγοντο καὶ (C om) τὰ (C om) μνημεῖα τῶν νεκρῶν (C om τ. νεκρ.) καὶ πολλὰ σώματα τῶν δικαίων ἠγέρθησαν. καὶ (C om) ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιοσ καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη μέσον, καὶ σκότ. ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕωσ ὥρασ ἐννάτησ | καὶ τούτων (C add οὖν) π. γινομένων (BC γενομ.) φοβ. (B post Ἰουδ. pon) οἱ μὲν Ἰουδ. (ita C, A οἱ Ἰ. μὲν αὐτῶν, B post οἱ μὲν Ἰουδ. φοβ. pergit οἱ μὲν αὐτῶν) ἔλεγον - ἦν. Λογγ. δὲ (BC om) ὁ ἑκ. ἱστάμ. (C add μετὰ παρρησίασ) εἶπεν - ἦν οὗτοσ. (AB h. l. addit ἕτεροι ἔλεγον τῷ [B περὶ τοῦ] Ἰούδᾳ· τί πρὸσ ἡμᾶσ; σὺ ὄψῃ.) ἄλλοι ἐρχ. - κατατύπτοντεσ (ita BC; A τύπτ.) τὰ στ. (BC add αὐτῶν καὶ) ἀπὸ - ὄπισθεν.

[2] Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος τὰ τοιαῦτα πάντα θαύματα καταμονήσας, ἀπελθὼν εἰς τὸν Πιλᾶτον διηγήσατο ταῦτα. ὁ δὲ ἀκούσας ἐθαύμασεν καὶ ἐξεπλάγη, καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου αὐτοῦ καὶ τῆς λύπης τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ φαγεῖν ἢ πιεῖν οὐκ ἠθέλησε. διεμηνύσατο δέ, καὶ ἦλθεν πρὸς αὐτὸν ὅλον τὸ συνέδριον ἀφ' οὗ διέβη τὸ σκότος, καὶ εἶπεν πρὸς τὸν λαόν· εἴδετε πῶς ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, εἴδετε πῶς ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα. ὄντως ἐγὼ καλῶς ποιῶν τὸν ἄνθρωπον τὸν καλὸν οὐδαμῶς φονεῦσαι προεθυμούμην. οἱ δὲ κακοῦργοι ἔλεγον πρὸς τὸν Πιλᾶτον ὅτι τοιοῦτον σκότος ἔκλειψις ἡλίου ἐστί, καθὼς ἐγένετο καὶ ἐν ἑτέροις καιροῖς. εἶτα

---

2. Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος - διηγήσ. ταῦτα cum ABC | ὁ δὲ ἀκούσας ἐθ. καὶ (A om) ἐξεπλ. - ἠθέλησε cum AB .. C om | διεμηνύσατο - πρὸς αὐτὸν (BC om) - πρ. τ. λαόν (BC add ὁ Πιλᾶτος) cum ABC | εἴδετε πῶς ἐσκοτίσθη - προεθυμούμην cum A .. BC εἴδετε πῶς σεισμὸς (B add μέγας) καὶ σκότος ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην ἐγένετο καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη. ὄντως καλῶς ἐγὼ ἐποίουν, τὸν ἄνθρωπον οὐδαμ. φον. προεθυμούμην (B paullo aliter haec et add: ἠκούσαμεν δὲ καὶ περὶ τῆς μαρτυρίας Διονυσίου τοῦ ἀρεοπαγίτου etc) | οἱ δὲ κακοῦργοι - τοιοῦτον (B τὸ τοιοῦτον) - - καιροῖς ex BC .. A haec in Iudam proditorem transfert, de quo plura addit quae hunc in locum parum quadrant. Habet enim ita: ὁ δὲ Ἰούδας ἐκεῖ παριστάμενος εἶπεν· ἔκλειψις ἡλίου ἐστί, καθὼς ἐγένετο καὶ ἐν ἑτέροις καιροῖς. ἀλλ' ὅμως ὁ λαὸς ὅλος αὐτὸν καὶ μόνον κατηγόρουν καὶ ὕβριζον καὶ ἐπάνω αὐτοῦ τὴν αἰτίαν ἐτίθεσαν τῆς σταυρώσεως, καὶ κατεβόων αὐτοῦ πάντες· ὁ προδότης, λέγοντες, ὁ παράνομος, ὁ ἄπιστος, ὁ ἀχάριστος, ὁ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ φονεύσας, ὁ παρ' αὐτοῦ τὰς πόδας νιπτόμενος, ὁ τὸ βαλάντιον αὐτοῦ κατέχων καὶ ὅσα θέλων διδοὺς ἐξ αὐτοῦ καὶ ὅσα θέλων ἀποκοπτόμενος. ἐφ' οἷς οὗτος ἀγανακτῶν καὶ μὴ δυνάμενος τοὺς ὀνειδισμοὺς ὑπομένειν ταῖς ἀκοαῖς, παραγενόμενος ἐν τῷ ναῷ καὶ εὑρὼν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς γραμματεῖς εἶπεν· γινώσκω ἀληθῶς ὅτι κακῶς ἐποίησα· καὶ λάβετε τὰ ἀργύρια ἅ μοι δεδώκατε διὰ τὸ προδοῦναι τὸν Ἰησοῦν πρὸς φόνον ὑμῖν. μὴ θελόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων δέξασθαι τὰ ἀργύρια, ῥίψας ταῦτα μέσον αὐτῶν ἔφυγε, καὶ ἀπελθὼν ἐποίησεν ἀγχόνην διὰ σχοινίου καὶ ἐκρεμάσθη, καὶ οὕτως ἀπήγξατο. Conferenda haec sunt cum eis quae supra pag. 268 sq ex cod C exscripsimus. Iam vero sequitur Iudaeorum et Pilati de titulo crucis disputatio, conferenda cum eis quae ad X, 3. ex codice C attulimus. Legitur in codice A (et similiter B) sic: Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι προσελθόντες εἶπον τῷ Πιλάτῳ· οὐ καλῶς ἐγράφησαν, κύριε ἡμῶν, τὰ γράμματα ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἰησοῦ· μαρτυροῦσι γὰρ αὐτὸν βασιλέα ἡμῶν. διὰ τοῦτο δεόμεθά σου ἵνα ὁρίσῃς καὶ γράφῃς ἐκεῖσε ὅτι οὗτος εἶπεν ὅτι ἐστὶ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. ἔφη ὁ Πιλᾶτος· ὃ ἔγραψα, ἔγραψα. Tandem eis pergitur quae in textum recepimus, εἶτα λέγουσιν αὐτῷ etc. His rursus codices BC haec praemissa habent: καὶ ὁ Πιλᾶτος λέγει αὐτοῖς· εἰ τοῦτο τὸ σκότος ἔκλειψις τοῦ ἡλίου ἐστίν, ὥσπερ λέγετε, καὶ τὰ ἕτερα καὶ ἐξαίσια (B

λέγουσιν αὐτῷ· ἡμεῖς ἔχομεν τὴν ἑορτὴν τῶν ἀζύμων διὰ τῆς αὔριον ἡμέρας, καὶ παρακαλοῦμέν σε, ἐπεὶ ἔτι πνέουσιν οἱ ἐσταυρωμένοι, ἵνα καταθλασθῶσι τὰ ὀστᾶ αὐτῶν καὶ καταβιβασθῶσιν. εἶπεν ὁ Πιλᾶτος· τοῦτο γενήσεται. ἀπέστειλεν οὖν στρατιώτας, καὶ εὗρον ἔτι πνέοντας τοὺς δύο λῃστάς, καὶ συνέθλασαν αὐτῶν τὰ σκέλη· τὸν δὲ Ἰησοῦν εὑρόντες τεθνηκότα οὐδαμῶς αὐτοῦ ἥψαντο, εἰ μὴ εἷς στρατιώτης ἐλόγχευσεν αὐτὸν ἐν τῇ δεξιᾷ πλευρᾷ, καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ.

[3] Πρὸς ἑσπέραν δὲ τῆς παρασκευῆς καταντώσης Ἰωσήφ τις ἀνὴρ εὐγενὴς καὶ πλούσιος, θεοσεβὴς Ἰουδαῖος, εὑρὼν τὸν

ἔτ. ἐξαί. καὶ φρικτὰ) θαύματα τί λέγετε εἶναι; καὶ οὐκ εἶχόν τι ἀπολογηθῆναι. Pergunt autem καὶ ταῦτα λέγων οὗτος, προσελθόντες λέγουσιν· ἡμεῖς ἔχομεν etc. | διὰ τῆς αὔρ. ἡμ. cum BC . . A διὰ τὴν αὔριον | ἵνα h. l. cum BC . . A ante ἐπεὶ ἔτι | καταθλασθῶσιν τὰ ὀστᾶ cum AB . . C κατακλασθῶσι τὰ σκέλη | τοὺς λῃστάς cum BC . . A τ. δύο λ. | εἰ μὴ εἷς στρατ. ἐλόγχ. αὐτόν cum A . . BC τότε ἀπελθὼν εἷς στρατ. καὶ ἐλόγχευσε τὸν Ἰησοῦν | BC ἐν τῇ δεξ. αὐτοῦ πλ.

Post αἷμα καὶ ὕδωρ codd. BC plura addita habent de prophetarum circa res Christi ultimas vaticiniis. Ea in C (et B) sic leguntur: καὶ ἐπληρώθησαν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν. Ἱερεμίας εἶπεν· δεῦτε καὶ ἐμβάλωμεν ξύλον εἰς τὸν ἄρτον τοῦτον (B αὐτοῦ), καὶ ἐκτρίψομεν (B -ψωμεν) αὐτὸν ἀπὸ γῆς ζώντων, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ οὐ μὴ μνησθῇ ἔτι, κύριε τῶν δυνάμεων, κρίνων (B -ναι) δίκαια. Ζαχαρίας ἔφη· καὶ ἔστησαν τὸν μισθόν μου τριάκοντα ἀργυρίοις. Ἡσαίας εἶπεν· τὸν νῶτόν μου ἔδωκαν εἰς μάστιγας, τὰς δὲ σιαγόνας μου εἰς ῥαπίσματα· τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων, καὶ κύριος ἐγενήθη βοηθός μου. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς εἶπεν· ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἄκακος ἐναντίον τοῦ κείραντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ. καὶ λοιπὸν ἐπληρώθησαν νῦν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς (B add καὶ) προείπομεν.

3. Post καταντώσης C add haec: εἰς ἀπείρους λογισμοὺς ἐλθὼν (sic) ἡ θεοτόκος, διαβουλευομένους τοὺς Ἰουδαίους (sic. Potius scribe -μένων τῶν -αίων) ἀφεῖναι ἄταφον τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τὸ ἀφεῖναι μόνον τὸ σῶμα ὀδύρετο καὶ πρὸς τὸν Πιλᾶτον ἀπελθεῖν οὐκ ἐπαρρησιάζετο. καὶ στέλλει πρὸς Ἰωσὴφ τὸν Ἰωάννην. ἐλθὼν δὲ Ἰωσὴφ πρὸς τὴν θεοτόκον λέγει πρὸς αὐτόν· Ἰωσήφ, παρακαλῶ σε, παρηγόρησον τὴν λύπην μου, ὅτι οἶδα τὴν ἀληθινὴν ἀγάπην σου πρὸς τὸν γλυκύτατον υἱόν μου, καὶ ποίησόν μοι δύο αἰτήματα. ἄπελθε πρὸς Πιλᾶτον αἰτῆσαι τὸ σῶμα τοῦ ἀγαπητοῦ μου υἱοῦ ἵνα θάψω, καὶ δώρησαί μοι καὶ τὸ μνημεῖον ὃ ἔχεις λελατομημένον καινὸν ἐν τῷ κήπῳ. ὁ δὲ Ἰωσὴφ πλησθεὶς δακρύων τε (sic) σφοδρῶν λέγει· κυρία μου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς θέλεις. Iam pergit οὗτος ὁ Ἰωσὴφ ἀνὴρ εὐγενής τε (ita et. B) καὶ πλούσιος καὶ θεοσεβὴς Ἰουδαῖος,

Νικόδημον, ὃν προφθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσε, λέγει αὐτῷ· οἶδα ὅτι ζῶντα τὸν Ἰησοῦν ἠγάπας καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ ἡδέως ἤκουες, καὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους εἶδόν σε μαχόμενον ὑπὲρ αὐτοῦ. εἰ δοκεῖ σοι οὖν, πορευθῶμεν πρὸς τὸν Πιλᾶτον καὶ αἰτησώμεθα τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ πρὸς ταφήν, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἁμαρτία κεῖσθαι αὐτὸν ἄταφον. δέδοικα, λέγει ὁ Νικόδημος, μήπως ὀργισθέντος τοῦ Πιλάτου πάθω τι κακόν. εἰ δὲ σὺ μόνος ἀπελθὼν καὶ αἰτήσας λάβῃς τὸν τεθνηκότα, τότε κἀγὼ συνοδεύσω σοι καὶ τὰ πρὸς κηδείαν ἐπιτήδεια πάντα συνδιαπράξομαι. ταῦτα εἰπόντος τοῦ Νικοδήμου ὁ Ἰωσὴφ ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εὐξάμενος μὴ διαμαρτῆσαι τῆς αἰτήσεως, ἀπῆλθεν πρὸς τὸν Πιλᾶτον, καὶ προσαγορεύσας ἐκαθέσθη. εἶτά φησι πρὸς αὐτόν· δέομαί σου, κύριέ μου, εἴ τι παρὰ τὸ δοκοῦν τῇ μεγαλειότητί σου αἰτήσομαι, μὴ ὀργισθῆναί μοι. ὁ δέ ἔφη· καὶ τί ἐστιν ὃ αἰτεῖς; λέγει Ἰωσήφ· Ἰησοῦν τὸν ξένον, τὸν καλὸν ἄνθρωπον, ὃν ὑπὸ φθόνου οἱ Ἰουδαῖοι κατήνεγκαν εἰς τὸ σταυρῶσαι, τοῦτον παρακαλῶ ἵνα μοι δῷς πρὸς ταφήν. λέγει ὁ Πιλᾶτος· καὶ τί γέγονεν ὅτι μαρτυρηθέντα τοῦτον ὑπὸ τῆς γενεᾶς

εὑρὼν καὶ τὸν Νικόδημον, ὃν προφθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσε, λέγει αὐτῷ· οἶδα ὅτι τὸν Ἰησοῦν ἠγάπας λίαν καὶ τοὺς λόγ. αὐτοῦ (αὐτοῦ in A deest) - μεγάλη ἐστὶν (sic AB, om C) ἁμαρτία - ἄταφον. | ἐπιτήδεια cum AB.. C ἐπιτάφια | εὐξάμενος: BC αἰτησάμενος | πρὸς αὐτόν: BC add μετὰ δακρύων | κύριέ μου: C om μου | εἴ τι: A om τι | C τῇ σῇ μεγαλειότητι | καὶ τί: C om καί τὸν ξένον ex BC, om A | τοῦτον παρακαλῶ - πρ. ταφήν cum A.. C (similiterque B) haec mirum in modum exaggerat: δός μοι τοῦτον τὸν ξένον, ἵνα τὸν ξένον τοῦτον κηδεύσω. δός μοι τοῦτον τὸν ξένον ἵνα τὸν ἐκ ξένης χώρας ὄντα κηδεύσω τὸν ξένον· ὅπου τὴν κεφαλὴν κλίνει, οὐκ ἔχει ὁ ξένος. δός μοι τοῦτον τὸν ξένον, ὅπου ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης τοῦτον ἐπαρέδωκεν τοῖς Ἰουδαίοις ἀδίκως ὡς ξένον. δός μοι τοῦτον τὸν ξένον etc. Decies repetito isto δός μοι cum variis additamentis (quinto loco ὅτι ἀδελφοὺς οὐκ ἔχει ὡς ξένος, sexto ὅπου καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἔφυγον, καὶ οὐκ ἦν τις κηδεῦσαι τοῦτον τὸν ξένον, octavo ὅπου Ἰουδαῖοι αὐτὸν κατεμαστίγωσαν ὡς ἐξ ἀλλοδαπῆς χώρας ξένης ὄντα ξένον, decimo δός μοι τὸ σῶμα τοῦ τεθνηκότος ἵνα τοῦτο (B τοῦτον) καταφιλήσω ἐν τῇ ἀποχωρήσει μας [sic uterque, neograece]), bis sequitur similiter δώρησαί μοι. Iste locus omnino conferendus est cum Epiphanii oratione in sepulchrum Christi pag. 264. (ed. Colon. 1862.) Denique est δέομαι τῇ μεγαλειότητί (sic) σου μὴ παρακούσῃς τῆς αἰτήσεώς μου. Tum add C, non item B: ταῦτα ἔλεγεν Ἰωσὴφ τεχνιέντως πρὸς Πιλᾶτον ἵνα λάβῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, τῇ ἀγχονίᾳ τῆς ψυχῆς μεγάλα ἐγκωμιάσας τὸν Ἰησοῦν μυστικῶς. | λέγει ὁ Πιλᾶτος (C ὁ δὲ Πιλ. λέγει)· καὶ τί - ἐν (BC om) ὑποψίᾳ ὄντα (BC add ἤθελον.

αὐτοῦ ἐπὶ μαγείαις καὶ ἐν ὑποψίᾳ ὄντα λαβεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Καίσαρος καὶ οὕτω παρ' ἡμῶν εἰς θάνατον ἐκδοθέντα, τιμᾶσθαι αὖθις τοῦτον νεκρὸν ἐπιτρέψωμεν; ὁ δὲ Ἰωσὴφ περίλυπος γενόμενος καὶ δακρύσας τοῖς ποσὶ προσέπεσε τοῦ Πιλάτου· μή σοι, λέγων, κύριέ μου, ἐπὶ νεκρῷ φθόνος τις ἐπιγένηται. πᾶσα γὰρ κακία ἐν τῇ τελευτῇ δεῖ συναπόλλυσθαι τοῦ ἀνθρώπου. ἐγὼ δὲ οἶδα τὴν μεγαλειότητά σου, πόσα ἐσπούδασας ὥστε μὴ σταυρῶσαι τὸν Ἰησοῦν, καὶ πόσα πρὸς Ἰουδαίους ὑπὲρ αὐτοῦ εἶπας, τὰ μὲν παραινῶν, τὰ δὲ καὶ θυμούμενος, καὶ ὕστερον πῶς τὰς χεῖρας ἀπένιψας καὶ μηδαμῶς ἔχειν μέρος ἀπεφήνω μετὰ τῶν θελόντων ἀποκτανθῆναι αὐτόν. ἐφ' οἷς ἅπασι δέομαί σου μὴ ἀποστραφῆναι τὴν αἴτησίν μου. οὕτω τοίνυν ἐπικείμενον ἰδὼν ὁ Πιλᾶτος τὸν Ἰωσὴφ καὶ ἱκετεύοντα καὶ δακρύοντα, ἤγειρεν αὐτὸν λέγων· ἄπιθι· χαρίζομαί σοι τὸν τοιοῦτον νεκρόν, καὶ τοῦτον λαβὼν πράττε ὅσα σὺ βούλῃ.

[4] Καὶ τότε ὁ Ἰωσὴφ εὐχαριστήσας τῷ Πιλάτῳ καὶ καταφιλήσας αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τὰ ἱμάτια, ἐξῆλθεν τῇ καρδίᾳ μὲν χαίρων ὡς τοῦ ποθουμένου τυχών, τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲ φέρων ἔτι δακρύοντας· οὕτω καὶ τὴν χαρὰν εἶχε λελυπημένος. ἄπεισιν οὖν πρὸς τὸν Νικόδημον καὶ τὰ γενόμενα πάντα διασαφεῖ. εἶτα σμύρνην καὶ ἀλόην ἑκατὸν λίτρας καὶ μνημεῖον καινὸν ἐξωνησάμενοι, ἐν σινδόνι λευκῇ ἅμα τῇ θεοτόκῳ καὶ τῇ Μαγδαληνῇ Μαρίᾳ καὶ τῇ Σαλώμῃ σὺν τῷ Ἰωάννῃ καὶ ταῖς λοιπαῖς γυναιξὶ τοῦτον κηδεύσαντες ὡς ἔθος ἐν τῷ τάφῳ κατέθεντο.

[5] Ἡ δὲ θεοτόκος ἔλεγε κλαίουσα· πῶς οὐ μή σε θρηνήσω,

Corrige θέλειν?) λαβεῖν - τοῦτον (c add τὸν) νεκρὸν ἐπιτρέψωμεν (ita BC, A -ψομεν) | ὁ δὲ Ἰωσὴφ - ὥστε (c ἵνα) μὴ σταυρῶσαι (BC -θῆναι) - ἀποκτανθῆναι (c ἀποκτεῖναι) - τ. αἴτησίν μου (c add ἀλλ' οἰκετῶς [corrige ἱκέτης] σοι προσπίπτω). οὕτω τοίνυν - καὶ τοῦτ. λαβ. (haec c om) πράττε (c πρᾶττε εἰς αὐτὸν) ὅσα σὺ βούλῃ (BC σοι βουλητά.)

4. BC sic: Τότε Ἰωσὴφ εὐχαριστήσας - ἐξῆλθε χαίρων τῇ καρδίᾳ ὡς τὸν ποθούμενον τυχὼν | ἔτι λελυπημένος: BC add καὶ τὴν λύπην χαίρων καὶ ἀγαλλιώμενος | εἶτα σμύρνην - ἐξωνησάμενοι - κατέθεντο cum A .. BC διότι δὲ κἀκεῖνος εὐσεβὴς καὶ ἠγάπα τὸν Ἰησοῦν, καὶ εἶπε τούτῳ πάντα τὰ τοῦ Πιλάτου. ἐξωνησάμενοι δὲ σμύρνην - λίτρας καὶ μνημεῖον καινόν, ἐν σ. λ. ἐκαθεῖλαν τὸ σῶμα ἅμα σὺν τῇ θεοτόκῳ - ἅμα (B om) καὶ τῇ Σαλώμῃ - ἐν τάφῳ καινῷ (B om) κατέθεντο.

5. Ἡ δὲ (c add πάναγνος) θεοτ. ἔλεγ. κλαίουσα (c θρηνῳδοῦσα ἔλεγ.)

υἱέ μου· πῶς τὸ ἐμὸν πρόσωπον οὐ σπαράξω τοῖς ὄνυξιν. τοῦτο ἐκεῖνό ἐστιν, υἱέ μου, ὅπερ Συμεὼν ὁ πρεσβύτης προεῖπέ μοι, ὅτε τεσσαρακονθήμερον βρέφος προσήγαγόν σε ἐν τῷ ναῷ. αὕτη ἐστὶν ἡ ῥομφαία ἥτις νῦν κατὰ τὴν ψυχήν μου διέρχεται. τίς τὰ ἐμὰ δάκρυα, γλυκύτατέ μου υἱέ, καταπαύσει; πάντως οὐδεὶς εἰ μὴ σὺ μόνος, ἐὰν καθὼς εἶπας ἀναστήσῃ τριήμερος.

Ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία ἔλεγε κλαίουσα· ἀκούσατε, λαοὶ φυλαὶ καὶ γλῶσσαι, καὶ μάθετε ποίῳ θανάτῳ οἱ παράνομοι Ἰουδαῖοι τὸν μυρία καλὰ πρὸς αὐτοὺς πεποιηκότα παραδεδώκασιν. ἀκούσατε καὶ θαυμάσατε. τίς ἀκουστὰ ποιήσει ταῦτα πρὸς ἅπαντα κόσμον; ἐγὼ ἐν Ῥώμῃ μόνη πρὸς τὸν Καίσαρα ἀπελεύσομαι· ἐγὼ τούτῳ δηλώσω ὅσον κακὸν ὁ Πιλᾶτος τοῖς παρανόμοις Ἰουδαίοις πειθόμενος πέπραχεν. ὡσαύτως καὶ Ἰωσὴφ ὀδύρετο λέγων· οἴμοι, γλυκύτατε Ἰησοῦ, ἐξ ἀνθρώπων φίλε ἐξαισιώτατε· εἰ χρὴ μὲν καὶ ἄνθρωπον ὀνομάζειν σε, τὸν οἷα οὐδέποτε πεποίηκεν ἄνθρωπος θαύματα ἐργασάμενον. πῶς σε κηδεύσω, πῶς σε ἐνταφιάσω. νῦν ἔδει μὲν συμπαρεῖναι οὓς ἐν ὀλίγοις ἄρτοις ἐξέθρεψας· οὕτω γὰρ οὐκ ἂν ἔδοξε τῆς ἀξίας ἀπολειπόμενος.

Εἶτα ὁ μὲν Ἰωσὴφ μετὰ τοῦ Νικοδήμου ἐπορεύθησαν εἰς τὰ ἴδια. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ θεοτόκος μετὰ τῶν γυναικῶν, συμπαρόντος καὶ τοῦ Ἰωάννου αὐταῖς.

---

cum AC | πῶς οὐ (C om) μή σε θρ. υἱ. μ. (C add ποθητέ) - τοῖς ὄνυξιν c. AC. Sed C (similiterque B) his plura praem, de quibus pauca excerpere satis erit. Ea incipiunt: Πῶς σε κλαύσω, γλυκύτατε υἱέ μου, θεωρῶν (sic uterq) σε ἀδίκως θνήσκοντα. πῶς θεωρῶ σε, φίλτατον μέλος μου. πῶς ζήσω χωρὶς σοῦ etc. Extrema sunt εὐχαριστῶ, υἱέ μου, τῷ ἡλίῳ σου ὅτι ἀπημαυρώθη, καὶ τῇ γῇ ὅτι ἐσχίσθη καὶ ἐφοβήθη, καὶ ταῖς πέτραις διότι ἐφράγησαν ἰδὼν (sic) τὴν ἀνομίαν τῶν ἀμνήμων Ἰουδαίων. | τοῦτο ἐκεῖνο - προσήγαγόν σε ἐν τῷ (ita C; AB ἤγαγον τῷ) ναῷ - ἀναστήσῃ τριήμερος cum ABC.

ἔλεγε κλαίουσα cum AB (κλ. ἔλ.) .. C κλαίουσα καὶ τριχώμενος σὺν δάκρυσιν ἔλεγε | ἀκούσατε, λαοὶ - πέπραχεν: in his ABC plerumque consentiunt | ὡσαύτως καὶ Ἰωσήφ etc ex ABC, nisi quod BC plura exaggerant. Ita post ἀπολειπόμενος addunt οὕτω δὲ καὶ Ἰωάννης καὶ αἱ γυναῖκες ὀδύροντο. Pergit C: τότε καὶ Νικόδημος καὶ Ἰωσὴφ μετὰ Ἰωάννου (cod. -ννην) καὶ τῶν λοιπῶν γυναικῶν ἐνταφίασαν τὸν Ἰησοῦν.

Caput XII.

1 Ταῦτα γνωρίσαντες οἱ Ἰουδαῖοι πραχθέντα παρά τε Ἰωσὴφ καὶ τοῦ Νικοδήμου ἐταράχθησαν κατ' αὐτῶν μεγάλως, καὶ διανηνυσάμενοι τῷ Ἰωσὴφ οἱ ἀρχιερεῖς Ἄννας καὶ Καϊάφας εἶπον αὐτῷ· διατί ἐποίησας τὴν κηδείαν ταύτην τῷ Ἰησοῦ; λέγει Ἰωσήφ· ἐγὼ οἶδα τὸν Ἰησοῦν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἀληθινὸν καὶ ἀγαθὸν κατὰ πάντα, καὶ οἶδα καὶ ὑμᾶς ὅτι διὰ φθόνον ᾠκονομήσατε τὸν φόνον αὐτοῦ· καὶ ἐν τούτῳ ἐκήδευσα αὐτόν. τότε ὀργισθέντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ κρατήσαντες τὸν Ἰωσὴφ ἔβαλον αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· εἰ μὴ αὔριον εἴχομεν τὴν ἑορτὴν τῶν ἀζύμων, αὔριον καὶ σὲ ὡς ἐκεῖνον ἐφονεύσαμεν ἄν· τὸ δὲ νῦν ἔχον τηρούμενος, τῇ κυριακῇ πρωῒ θανάτῳ παραδοθήσῃ. εἶπον ταῦτα, καὶ τὴν εἱρκτὴν τῇ σφραγῖδι ἐσημειώσαντο, κλείθροις οὖσαν παντοίοις ἠσφαλισμένην.

2 Οὕτω τοίνυν τῆς παρασκευῆς τελεσθείσης, τῷ σαββάτῳ πρωῒ ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς τὸν Πιλᾶτον καὶ εἶπον αὐτῷ· κύριε, ὁ πλάνος ἐκεῖνος εἶπεν ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστήσεται. μήπως οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς κλέψωσιν αὐτὸν καὶ πλανήσωσι τὸν λαὸν ἐπὶ τῷ τοιούτῳ ψεύδει, κέλευσον τηρεῖσθαι τὸν τάφον αὐτοῦ. ὁ Πιλᾶτος οὖν ἐπὶ τούτῳ παρέδωκεν αὐτοῖς

XII, 1. Ταῦτα γνωρίσαντες - εἶπον αὐτῷ cum ABC | διὰ τί ἐποίησ. cum BC . . A διατί ἵνα ποιήσῃς | ταύτην τῷ Ἰησοῦ c. C . . AB τοιαύτην (B ταύτ.) ἐπὶ τῷ νεκρῷ τοῦ (B om) Ἰησοῦ | καὶ ἀληθινόν: BC om καί | καὶ ὑμᾶς: BC om καί | B ἀπὸ φθόνου | C οἰκονομήσατε | BC male om εἴχομεν τ. ἑ. τ. ἀζ., αὔριον | BC τηρούμενος· τῇ δὲ κυριακῇ | ἠσφαλισμένην: B add τότε Ἰωσὴφ καὶ Νικόδημος μετὰ Ἰωάννου καὶ τῶν γυναικῶν ἐκόψαντο κοπετὸν μέγα, καὶ ἐν τῷ τάφῳ κατέθεντο. ἐπορεύθη δὲ Ἰωσὴφ καὶ Νικόδ. εἰς τὰ ἴδια. ἡ δὲ θεοτόκος ἐπορεύθη μετὰ τὸν Ἰωάννην· καὶ ἦλθον αἱ γυναῖκες μετ' αὐτῆς πρὸς τὸ παραδοθῆσαι (?) αὐτόν.

2. κύριε, ὁ πλάνος ἐκεῖνος (B add ἔτι ζῶν) εἶπεν ὅτι cum A . . C κύριε ἐξουσιάρχα, τί γὰρ ἐποίησας; διατί τὸν Ἰησοῦν ἐδίδως ἐνταφιάσαι; ἡμεῖς ἐβουλόμεθα κρέμασθαι ἐπὶ ξύλου ἵνα ὑπὸ ὀρνέων βρωθῇ· σὺ δὲ ἐδωρήσω τῷ Ἰωσὴφ ἐνταφιάσαι, ἵνα κλέψωσιν αὐτὸν καὶ εἴπωσιν ὅτι ἀνέστη ἐκ νεκρῶν· καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης. ὁ δὲ Πιλᾶτος ἔφη· ὢ τῆς ἀνοίας τοῦ φθόνου ὑμῶν. οἱ δὲ πάλιν λέγουσι· κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος ἔτι ζῶν εἶπεν | ὅτι μήπως οὖν: BC om οὖν | πλανήσωσι cum AB, C -σουσι | τῷ τοιούτῳ: A om τῷ | κέλευσον: BC add δεόμεθά σου | C Πιλᾶτος οὖν ἐπὶ τούτῳ ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τοῦ σφραγίσαι αὐτοὶ τὸν λίθον τοῦ μνήματος ὡς βούλονται. καὶ λαβόντες κουστω-

στρατιώτας πεντακοσίους, οἳ καὶ ἐκάθισαν περὶ τὸν τάφον ὥστε τηρεῖν αὐτόν, θέμενοι καὶ σφραγίδας ἐπὶ τὸν λίθον τοῦ μνήματος.

3 Τῆς κυριακῆς οὖν διαφωσκούσης συμβούλιον οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν Ἰουδαίων ποιήσαντες, ἀπέστειλαν ἐκβαλεῖν τὸν Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς φυλακῆς ἐπὶ τῷ θανατῶσαι αὐτόν· ἀνοίξαντες δὲ οὐχ εὗρον αὐτόν. καὶ ἐξενίζοντο ἐπὶ τούτῳ, πῶς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων καὶ σώων τῶν κλειδῶν καὶ τῶν σφραγίδων εὑρεθεισῶν ὁ Ἰωσὴφ ἐγένετο ἄφαντος.

Caput XIII.

1 Ἐπὶ τούτῳ δὲ παραγενόμενος εἷς στρατιώτης ἐκ τῶν τηρούντων τὸν τάφον εἶπεν ἐν τῇ συναγωγῇ· μάθετε ὅτι ἀνέστη ὁ Ἰησοῦς. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· πῶς; ὁ δὲ ἔφη· σεισμὸς ἐγένετο πρῶτον· εἶτα ἄγγελος κυρίου ἀστραπηφόρος ἐλθὼν ἐξ οὐρανοῦ ἐκύλισε τὸν λίθον ἐκ τοῦ μνημείου καὶ ἐκάθισεν ἐπάνω αὐτοῦ· καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐγενόμεθα πάντες οἱ στρατιῶται ὡς νεκροί, καὶ οὔτε φυγεῖν ἐδυνάμεθα οὔτε λαλῆσαι. ἠκούσαμεν δὲ τοῦ ἀγγέλου λέγοντος πρὸς τὰς γυναῖκας τὰς ἐλθούσας ἐκεῖσε τὸν τάφον ἰδεῖν ὅτι μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν ζητεῖτε. οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλὰ ἀνέστη, καθὼς προεῖπεν ὑμῖν. κύψατε καὶ ἴδατε τὸν τάφον, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα αὐτοῦ. πορεύ-

---

δίαν ἤγουν στρατιώτας πεντακοσίους, οἳ καὶ ἐκαθ. ἐπὶ τὸν τάφον - τοῦ μνήματος. Iam vero BC ad haec: ἐφύλαττον αὐτὸν τῷ σαββάτῳ ἕως ὄρθρου βαθέως τῆς κυριακῆς. μετὰ τοῦτο σεισμὸς πάλιν ἐγένετο μέγας πρῶτον. εἶτα ἄγγελος κυρίου ἀστραπηφόρος ἐλθὼν ἐξ οὐρανοῦ ἐκύλισε τὸν λίθον ἐκ τοῦ μνήματος καὶ ἐκάθισεν ἐπάνω αὐτοῦ. ἀπὸ δὲ τοῦ ἀγγέλου ἀπενεκρώθησαν οἱ στρατιῶται. τότε ἀνέστη ὁ κύριος· ἤγειρε τὸν Ἀδὰμ καὶ πάντας τοὺς προφήτας, οὓς εἶχεν ὁ διάβολος ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ· ἤγειρε δὲ κἀκεῖ πάντας τοὺς πιστεύοντας (B -σαντας) εἰς αὐτόν. εἴη τὸ ὄνομα κυρίου (B αὐτοῦ) εὐλογημένον σὺν τῷ πατρὶ αὐτοῦ καὶ τῷ παναγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Atque his ipsis textus evangelii in codice C finitur. Eadem habet codex B, addita subscriptione hac: Τέλος τῶν ἁγίων παθῶν καὶ ἀρχὴ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Tamen is similiter atque codex A pergit: Τῆς κυριακῆς οὖν διαφωσκούσης etc.

3. συμβούλιον - ποιήσαντες, ἀπέστειλαν etc cum A . . B συμβουλὴν ἐποίησαν οἱ ἀρχ. μ. τ. Ἰουδ. καὶ ἀπέστειλαν etc | B ἐκ τῆς φυλακῆς | ὁ Ἰωσὴφ ἐγένετο cum A . . B Ἰωσὴφ δὲ ἐγέν.

XIII, 1. Ἐπὶ τούτῳ (A τοῦτο) - σεισμὸς (B add μέγας) - ἐκ (B om) τοῦ μνημείου - ὡς νεκροί - ὅτι (B add τὸν) Ἰησοῦν - ἀλλὰ (B ἀλλ') ἀνέστη -

θητε δὲ καὶ εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ πορευέσθωσαν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, ἐκεῖ γὰρ αὐτὸν εὑρήσουσι. διὰ τοῦτο λέγω πρὸς ὑμᾶς ἐγὼ τοῦτο πρότερον.

[2] Λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς τοὺς στρατιώτας· ποῖαι ἦσαν αἱ γυναῖκες αἱ ἐλθοῦσαι εἰς τὸ μνῆμα, καὶ διατί οὐκ ἐκρατήσατε αὐτάς; λέγουσιν οἱ στρατιῶται· ἐκ τοῦ φόβου καὶ τῆς θεωρίας μόνης τοῦ ἀγγέλου οὔτε λαλεῖν οὔτε σαλεύειν ἐδυνάμεθα. εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι· ζῇ ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι οὐδὲν πιστεύομεν ὅσον λέγετε. λέγουσιν οἱ στρατιῶται· τοσαῦτα θαύματα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε, καὶ ἄρτι μέλλετε πιστεύειν ἡμῖν; ἀληθῶς λέγετε ὅτι ζῇ ὁ θεός, καὶ ὄντως ἀληθῶς ζῇ ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε. πλὴν ἠκούσαμεν ὅτι τὸν Ἰωσὴφ εἴχετε ἐν τῇ φυλακῇ κεκλεισμένον· εἶτα ἀνοίξαντες τὰς θύρας οὐχ εὕρατε αὐτόν. δότε οὖν ὑμεῖς τὸν Ἰωσήφ, καὶ οὕτω δώσομεν καὶ ἡμεῖς τὸν Ἰησοῦν. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· τὸν Ἰωσὴφ ἐκ τῆς φυλακῆς φυγόντα εὑρήσετε αὐτὸν εἰς Ἀριμαθίαν τὴν χώραν αὐτοῦ. λέγουσι καὶ οἱ στρατιῶται· ἀπέλθατε καὶ ὑμεῖς εἰς τὴν Γαλιλαίαν καὶ εὑρήσετε τὸν Ἰησοῦν, καθὼς ὁ ἄγγελος εἶπε ταῖς γυναιξίν.

[3] Ἐπὶ τούτοις οἱ Ἰουδαῖοι φοβηθέντες εἶπον τοῖς στρατιώταις· ὁρᾶτε ἵνα μηδενὶ τοῦτον τὸν λόγον εἴπητε καὶ πάντες πιστεύσουσιν εἰς τὸν Ἰησοῦν. οὗ χάριν ἔδωκαν αὐτοῖς καὶ ἀργύρια πολλά. οἱ δὲ στρατιῶται εἶπον· φοβούμεθα μήπως ἀκούσῃ ὁ Πιλᾶτος ὅτι ἐλάβομεν ἡμεῖς ἀργύρια, καὶ φονεύσει ἡμᾶς. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι εἶπον· λάβετε ταῦτα, καὶ ἐγγυώμεθα ἡμεῖς ἵνα δώσομεν τῷ Πιλάτῳ ἀπολογίαν ἀντὶ ὑμῶν· μόνον εἴπατε ὅτι ἐκοιμᾶσθε, καὶ εἰς τὸν ὕπνον ὑμῶν ἦλθον οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἔκλεψαν αὐτὸν ἐκ τοῦ μνήματος. ἔλαβον οὖν οἱ στρατιῶται τὰ

τὸ σῶμα αὐτοῦ (B τοῦ Ἰησοῦ) - τ. μαθηταῖς αὐτοῦ (B in margine ipse* add καὶ τῷ Πέτρῳ) - ἐγὼ τοῦτο πρότερον cum AB.

2. Λέγουσιν οἱ - ἐδυνάμεθα. εἶπον (B add οὖν) οἱ - ὄντως ἀληθῶς ζῇ (B add καὶ) ὃν ὑμεῖς - πλὴν (B male add οὐκ) - ἐκ (ed. 1. τὸν ἐκ, sed et A et B om τὸν) τῆς φυλακῆς φυγόντα (A φεύγοντα) - Ἀριμαθίαν (ita uterque, non -θαίαν) - λέγουσι καὶ (A om) οἱ στρατ. etc cum AB.

3. Ἐπὶ τούτοις - εἰς (B ἐπὶ) τὸν Ἰησοῦν - - ἀργύρια πολλά (h. l. B add ἵνα εἴπωσιν· ἡμῶν κοιμωμένων ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ ἔκλεψαν αὐτόν. Vide infra) - - ἵνα δώσομεν - ἐκοιμᾶσθε, καὶ εἰς τὸν ὕπνον - ἐκ τοῦ μνήματος (B om καὶ εἰς τ. ὕπν. usque ἐκ τοῦ μνήματ.) - ἔλαβον οὖν οἱ (B καὶ ἔλαβ. οἱ) παρὰ (B ὑπὸ) τοῖς Ἰουδαίοις cum AB.

ἀργύρια, καὶ εἶπον καθὼς παρηγγέλθησαν. καὶ μέχρι τῆς σήμερον ὁ τοιοῦτος ψευδὴς λόγος λέγεται παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις.

Caput XIV.

[1] Μεθ' ἡμέρας δὲ ὀλίγας ἦλθον ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἄνθρωποι τρεῖς· ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν ἦν ἱερεὺς ὀνόματι Φινεές, ὁ ἕτερος λευίτης ὀνόματι Ἀγγαῖος, καὶ ὁ ἕτερος στρατιώτης ὀνόματι Ἀδᾶς. οὗτοι ἦλθον πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ εἶπον αὐτοῖς καὶ τῷ λαῷ· τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, εἴδομεν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ μετὰ τῶν ἕνδεκα μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, διδάσκοντα πρὸς αὐτοὺς καὶ λέγοντα· πορεύθητε εἰς πάντα τὸν κόσμον καὶ κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ὅστις πιστεύσει καὶ βαπτισθῇ σωθήσεται, ὅστις δὲ οὐ πιστεύσει κατακριθήσεται. καὶ ταῦτα λέγων ἀνέβαινεν εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ ἐθεωροῦμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν πεντακοσίων ἐπέκεινα.

[2] Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Ἰουδαῖοι εἶπον πρὸς τοὺς τοιούτους τρεῖς· δότε δόξαν τῷ θεῷ τοῦ Ἰσραήλ, καὶ μετανοήσατε ἐφ' οἷς καταψεύδεσθε. ἀπεκρίθησαν οὗτοι· ζῇ ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, τοῦ Ἀβραὰμ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, οὐ ψευδόμεθα, ἀλλ' ἀληθῶς ὑμῖν λέγομεν. τότε εἶπεν ὁ ἀρχιερεύς, καὶ ἔφερον τὴν παλαιὰν τῶν Ἑβραίων ἐκ τοῦ ναοῦ, καὶ ἐξόρκισεν αὐτούς, καὶ δοὺς αὐτοῖς καὶ ἀργύρια ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τόπον ἕτερον, ἵνα μὴ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις κηρύξωσιν.

XIV, 1. Μεθ' ἡμέρας δὲ - ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν ἦν ἱερ. (B ἦν ὁ εἷς ἱερ.) - Ἀγγαῖος (B Ἀγγέος), καὶ ὁ ἕτερος (B ὁ δ' ἄλλος) - Ἀδᾶς (ita B, A Εἰδάς) - διδάσκ. πρὸς (B om) αὐτοὺς - εἰς πάντα τὸν (B om) κόσμον - καὶ ὅστις πιστ. καὶ βαπτισθῇ (B καὶ ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς) σωθ., ὅστις δὲ οὐ πιστ. (B ὁ δὲ ἀπιστήσας) κατακρ. - καὶ ἐθεωρ. καὶ ἡμ. (B καὶ ὁράκαμεν [sic] αὐτὸν καὶ ἡμ.) - ἐπέκεινα cum AB.

2. Ἀκούσαντες - οὗτοι (B οἱ τρεῖς οὗτοι)· ζῇ (B add κύριος) - ἀληθῶς (ita uterque) - τότε εἶπ. ὁ ἀρχ. καὶ ἔφερον τ. παλ. τῶν Ἑβρ. (cf. infra XVII, 2. τὴν παλαιὰν τῶν Ἰουδαίων. Actorum textus A XIV, 2. habet οἱ δὲ λαβόντες τὸν νόμον ὥρκισαν αὐτούς) ἐκ τοῦ ναοῦ καὶ ἐξόρκισεν αὐτούς (haec omnia inde a τότε ex A; multo brevior B: τότε ἐξόρκισεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεύς) - καὶ (B om) ἀργύρια - τόπον ἕτερον (B ἕτερ. τόπ.) - τοῦ Χριστοῦ (B τοῦ κυρίου) - κηρύξωσιν cum AB.

³ Τῶν τοιούτων οὖν λόγων ἀκουσθέντων εἰς πάντα τὸν λαὸν συνήχθη ὁ ὄχλος ἐν τῷ ναῷ, καὶ ἐγένετο μεγάλη στάσις. ἔλεγον γὰρ πολλοὶ ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καθὼς ἀκούομεν, καὶ διατί ἐσταυρώσατε αὐτόν; ὁ δὲ Ἄννας καὶ Καϊάφας εἶπον· μὴ πιστεύετε, Ἰουδαῖοι, ὅσα λέγουσιν οἱ στρατιῶται, μηδὲ πιστεύετε ὅτι εἶδον αὐτοὶ ἐξ οὐρανοῦ καταβάντα ἄγγελον. ἡμεῖς γὰρ ἐδώκαμεν ἀργύρια πρὸς τοὺς στρατιώτας ἵνα μηδενὶ λέγωσι τοιούτους λόγους, καὶ οὕτως ἔδωκαν καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς αὐτοὺς ἀργύρια ἵνα λέγωσιν ὅτι Ἰησοῦς ἀνέστη ἀπὸ τῶν νεκρῶν.

Caput XV.

¹ Λέγει ὁ Νικόδημος· ὦ παῖδες τῶν Ἱεροσολυμιτῶν. ὁ προφήτης Ἠλίας ἀνέβη εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ μετὰ πυρίνου ἅρματος, καὶ οὐδὲν ἄπιστον εἰ καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη· προτύπωσις γὰρ τοῦ Ἰησοῦ ὁ προφήτης Ἠλίας ἦν, ἵνα ἀκούσαντες ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη, μὴ ἀπιστήσητε. ἐγὼ οὖν λέγω καὶ συμβουλεύομαι ὅτι πρέπει ἵνα ἀποστείλωμεν στρατιώτας εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐκεῖ ὅπου μαρτυροῦσιν οἱ ἄνθρωποι ὅτι εἶδον αὐτὸν μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὅπως γυρεύσωσι καὶ εὕρωσιν αὐτόν, καὶ οὕτως ἵνα ζητήσωμεν ἐξ αὐτοῦ συγχώρησιν εἰς τὸ κακὸν ὅπερ εἰς αὐτὸν ἐποιήσατε. ἤρεσεν οὗτος ὁ λόγος, καὶ ἐξελέξαντο στρατιώτας καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. καὶ τὸν μὲν Ἰησοῦν οὐχ εὗρον, εὗρον δὲ εἰς τὴν Ἀριμαθίαν τὸν Ἰωσήφ.

² Ἐπιστραφέντων οὖν τῶν στρατιωτῶν γνωρίσαντες οἱ ἀρχιερεῖς ὅτι ὁ Ἰωσὴφ εὑρέθη, συνήγαγον τὸν λαὸν καὶ εἶπον· τί

---

3. Τῶν τοιούτων οὖν (B om) - διατί (B διατί ἵνα) ἐσταυρώσατε (uterque codex σταυρώσετε) - μηδὲ πιστεύετε (B μηδὲ πιστεύσητε) - ἐξ οὐρ. καταβάντα (B καταβ. ἐξ οὐρ.) - ὅτι Ἰησοῦς (B ὁ Ἰησοῦς) ἀν. ἀπὸ τ. νεκρῶν cum AB.

XV, 1. Λέγει ὁ Νικόδημος - ἄπιστον εἰ καὶ (A εἰ δὲ καὶ) ὁ Ἰησοῦς (B ὁ κύριος) - ἵνα ἀκούσαντες (AB ἀκούσας) - ἀπιστήσητε (A ἀπιστήσῃ) - συμβουλεύομαι (B -λεύω) - ἀποστείλωμεν - ἐκεῖ (B om) - γυρεύσωσι καὶ (B om γυρ. καί) εὕρ. - ἵνα (B om) ζητήσωμεν - εἰς (A πρὸς) αὐτὸν ἐπ. ἤρεσεν (B ἤρεσε δὲ αὐτῶν sic) οὗτος ὁ λόγος - εἰς τ. Ἀριμαθίαν (B -ματθίαν, A -μαθείαν) τὸν Ἰωσὴφ cum AB.

2. Ἐπιστραφέντων - στρατιωτῶν (B add καὶ) - ποιήσωμεν - ἐβου-

ποιήσωμεν τῷ Ἰωσὴφ ἐλθεῖν πρὸς ἡμᾶς; συμβουλευσάμενοι οὖν ἔγραψαν αὐτῷ ἐπιστολὴν ἔχουσαν οὕτως· πάτερ Ἰωσήφ, εἰρήνη σοὶ καὶ παντὶ τῷ οἴκῳ σου καὶ τοῖς φίλοις σου. ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι ἐπταίσαμεν πρὸς τὸν θεὸν καὶ πρὸς σὲ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. διὰ τοῦτο παρακαλοῦμέν σε ἵνα ἔλθῃς ἐνταῦθα πρὸς ἡμᾶς τοὺς παῖδάς σου. πολλὰ γὰρ ἐθαυμάσαμεν πῶς ἔφυγες ἐκ τῆς φυλακῆς, καὶ ἀληθῶς λέγομεν ὅτι κακὴν βουλὴν εἴχομεν κατὰ σοῦ· ὁ θεὸς δὲ ἰδὼν ὅτι ἀδίκως ἐβουλευόμεθα κατὰ σοῦ, ἐλυτρώσατό σε ἀπὸ τῶν χειρῶν ἡμῶν. ἀλλ' ἔρχου πρὸς ἡμᾶς· σὺ γὰρ εἶ τοῦ λαοῦ ἡμῶν ἡ τιμή.

3 Ταύτην τὴν ἐπιστολὴν ἀπέστειλαν εἰς Ἀριμαθίαν οἱ Ἰουδαῖοι μετὰ στρατιωτῶν ἑπτά, φίλων τοῦ Ἰωσήφ· οἵτινες ἀπελθόντες καὶ εὑρόντες αὐτὸν καὶ προσαγορεύσαντες ἐντίμως, ὡς παρηγγέλθησαν, ἔδωκαν αὐτῷ τὴν ἐπιστολήν. καὶ οὗτος δεξάμενος ταύτην καὶ ἀναγνοὺς ἐδόξασεν τὸν θεόν, καὶ κατησπάσατο τοὺς στρατιώτας, καὶ τραπέζης ἐπιτεθείσης ἤσθιε καὶ ἔπινε μετ' αὐτῶν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός.

4 Τῇ ἐπαύριον δὲ ἐπορεύθη μετ' αὐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἐξῆλθεν ὁ λαὸς εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ καὶ κατησπάσαντο αὐτόν. ὑπεδέξατο δὲ αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ὁ Νικόδημος. τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ προσκαλεσάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ ὅ τε Ἄννας καὶ Καϊάφας οἱ ἀρχιερεῖς εἶπον αὐτῷ· δὸς δόξαν τῷ θεῷ τοῦ Ἰσραήλ, καὶ εἰπὲ ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν. οἴδαμεν γὰρ ὅτι τὸν Ἰησοῦν ἐκήδευσας, καὶ ἐν τούτῳ ἐκρατήσαμέν σε καὶ κατεκλείσαμεν ἐν τῇ φυλακῇ. εἶτα ζητήσαντες ἐκβαλεῖν σε πρὸς τὸ φονευθῆναι οὐχ εὕρομεν, καὶ ἐθαυμάσαμεν καὶ ἐφοβήθημεν πολλά· πλὴν ἐδεόμεθα τοῦ θεοῦ εὑρεῖν καὶ ἐρωτῆσαί σε. λέγε οὖν ἡμῖν τὸ ἀληθές.

λευόμεθα (A ἐβουλόμεθα, B -λώμεθα) - ἀπὸ τῶν χειρῶν (B ἐκ χειρὸς) ἡμῶν - ἡμῶν (A om) ἡ τιμή cum AB.

3. Ταύτην - - Ἀριμαθίαν (ita uterque) - στρατ. ἑπτά (B ζ' στρατ.) - καὶ (A om) ἤσθιε - τῆς ἡμέρας καὶ (haec B om) τ. νυκτός.

4. Τῇ ἐπαύριον δὲ - ἀπάντησιν (B ὑπάντησιν) - κατησπάσαντο (B -σατο) αὐτ. ὑπεδ. δὲ (B om) αὐτὸν - ἐκήδευσας (AB -σες, sed infra -σας) - οὐχ εὕρομεν (A add γάρ) - τὸ ἀληθές cum AB.

5 Ἔφη πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰωσήφ· κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς παρασκευῆς, ὅτε με ἐν φυλακῇ κατησφαλίσατε, ἔπεσον εἰς προσευχὴν δι' ὅλης τῆς νυκτὸς καὶ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τοῦ σαββάτου. καὶ τοῦ μεσονυκτίου ὁρῶ τὸν οἶκον τῆς φυλακῆς ὅτι ἐσίκωσαν αὐτὸν ἄγγελοι τέσσαρες, ἀπὸ τῶν τεσσάρων γωνιῶν κατέχοντες αὐτόν. καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς ὡς ἀστραπή, καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔπεσον εἰς τὴν γῆν. κρατήσας οὖν με τῆς χειρὸς ἤγειρε λέγων· μὴ φοβοῦ, Ἰωσήφ. εἶτα περιλαβὼν κατεφίλησέ με καὶ λέγει· ἐπιστράφου καὶ ἴδε τίς εἰμι. στραφεὶς οὖν καὶ ἰδὼν εἶπον· κύριε, οὐκ οἶδα τίς εἶ. λέγει ἐκεῖνος· ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν προεχθὲς ἐκήδευσας. λέγω πρὸς αὐτόν· δεῖξόν μοι τὸν τάφον, καὶ τότε πιστεύσω. λαβὼν οὖν με τῆς χειρὸς ἀπήγαγεν ἐν τῷ τάφῳ ὄντι ἠνεῳγμένῳ. καὶ ἰδὼν ἐγὼ τὴν σινδόνα καὶ τὸ σουδάριον καὶ γνωρίσας εἶπον· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, καὶ προσεκύνησα αὐτόν. εἶτα λαβών με τῆς χειρός, ἀκολουθούντων καὶ τῶν ἀγγέλων, ἤγαγεν εἰς Ἀριμαθίαν ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ λέγει μοι· κάθου ἐνταῦθα ἕως ἡμέρας τεσσαράκοντα. ἐγὼ γὰρ ὑπάγω εἰς τοὺς μαθητάς μου, ἵνα πληροφορήσω αὐτοὺς κηρύττειν τὴν ἐμὴν ἀνάστασιν.

Caput XVI.

1 Ταῦτα εἰπόντος τοῦ Ἰωσὴφ ἔκραξαν οἱ ἀρχιερεῖς πρὸς τὸν λαόν· ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶχε καὶ πατέρα καὶ μητέρα· πῶς μέλλομεν πιστεῦσαι ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός; ἀπεκρίθη ἐκ τῶν Λευιτῶν εἷς καὶ εἶπεν· ἐγὼ οἶδα τὴν γενεὰν τοῦ

---

5. Ἔφη - ἐν (B add τῇ) φυλακῇ - δι' ὅλης τῆς νυκτ. καὶ (haec A om) - τοῦ μεσονυκτίου (B τὸ μεσονυκτίον) - τῆς φυλακῆς ὅτι ἐσίκωσαν (codex ἐσύκωσαν. Cf. Gloss. med. et inf. graec. sub σικόννειν) αὐτὸν ἄγγελοι τέσσαρες (ita A; B τῆς φυλακῆς ἐσυκόμενον [σικώμενον? Thilo correxit συρόμενον] ὑπὸ τεσσάρων ἀγγέλων) ἀπὸ - κατέχοντες (sic etiam B praecedente ἀγγέλων) αὐτόν - φόβου (B add μου) ἔπεσον - λέγει (B add μοι) ἐπιστρέφου (sic uterque) - λέγει (B add μοι) ἐκεῖνος - προεχθὲς (sic B, A προχθές) - ἀπήγαγεν (B add με) - ἤγαγεν (B add με) εἰς Ἀριμαθίαν (sic uterque) - ἡμέρας τεσσαράκ. (B τεσσαράκ. ἡμερῶν) ἐγὼ γὰρ (B om) ὑπ. εἰς (A πρὸς) τοὺς - ἀνάστασιν cum AB.

XVI, 1. Ταῦτα εἰπόντος - καὶ (B om) πατέρα κ. μητ. - τὴν γενεὰν (ita uterque codex. Item in veterrima editione (principe) versionis germanicae est: *Ich hab erkendt das geschlecht Jhesu, wann alweg mit den gotsförchtigen haben*

Ἰησοῦ, ἀνθρώπους εὐγενεῖς, δουλευτὰς τοῦ θεοῦ μεγάλους καὶ λαμβάνοντας δεκάτας ἐκ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. καὶ γινώσκω καὶ τὸν Συμεὼν τὸν πρεσβύτην, ὅτι ἐδέξατο αὐτὸν ὅτε ἦν βρέφος καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα.

[2] Εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι· εὕρωμεν δὴ τοὺς τρεῖς ἀνθρώπους τοὺς ἰδόντας αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, ὡς ἂν ἐρωτήσωμεν αὐτοὺς καὶ μάθωμεν ἀκριβέστερον τὴν ἀλήθειαν. εὗρον καὶ ἔφερον αὐτοὺς ἔμπροσθεν πάντων, καὶ ἐξόρκισαν αὐτοὺς εἰπεῖν τὴν ἀλήθειαν. οἱ δὲ εἶπον· ζῇ ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι εἴδομεν τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν ζῶντα καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβαίνοντα.

[3] Τότε ὁ Ἄννας καὶ Καϊάφας διεχώρισαν τοὺς τρεῖς ἕνα καὶ ἕνα, καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς ἰδίᾳ καθ' ἕνα. ὡμοφώνησαν οὖν καὶ εἶπον καὶ οἱ τρεῖς ἕνα λόγον. ἀπεκρίναντο οἱ ἀρχιερεῖς λέγοντες· ἡ γραφὴ ἡμῶν λέγει ὅτι πᾶν ῥῆμα ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται. ὁ οὖν Ἰωσὴφ ὡμολόγει ὅτι ἐκήδευσε καὶ ἔθαψεν αὐτὸν μετὰ τοῦ Νικοδήμου, καὶ πῶς ἐστὶν ἀληθὲς ὅτι ἠγέρθη.

---

sy in dem tempel unauffhörlich geopffert. Nec aliter habet editio vetus altera, quam ad manus habeo. Hinc nolui τοὺς γονεῖς ex altero textu graeco reponere.) - δουλ. (B καὶ δουλ) - τοῦ θεοῦ μεγάλους (B μεγάλους τ. θ.) - δεκάτας (uterque codex δεκάδας) - καὶ (B om) γινώσκω καὶ τὸν (B om) Συμ. - εἶπε πρὸς αὐτόν (A πρὸς τὸ βρέφος) - δέσποτα cum AB.

2. Εἶπον - εὕρωμεν δὴ (B εὕρον με δεῖ, Thilo correxit εὑρεῖν δεῖ) τοὺς τρεῖς - καὶ μάθωμεν ἀκριβέστ. - καὶ ἔφερον αὐτοὺς (B om καὶ μάθωμεν usque ἔφερ. αὐτούς) ἔμπροσθεν (B -σθε) - ἐξόρκισαν (sic AB) - ἀναβαίνοντα c. AB.

3. Τότε ὁ Ἄννας καὶ (B add ὁ) Καϊάφας - ὅτι (B om) πᾶν ῥῆμα - ἀληθὲς (AB ἀληθῶς) ὅτι ἠγέρθη cum AB.

EVANGELIUM NICODEMI PARS II.

SIVE

DESCENSUS CHRISTI AD INFEROS.

Caput I. (XVII.)

1 Λέγει Ἰωσήφ· καὶ τί θαυμάζετε ὅτι Ἰησοῦς ἠγέρθη; οὐκ ἔστιν τοῦτο θαυμαστόν· ἀλλὰ τοῦτο θαυμαστόν ἐστιν ὅτι οὐκ ἠγέρθη μόνος, ἀλλ' ὅτι καὶ ἄλλους πολλοὺς νεκροὺς ἤγειρεν, οἵτινες ἐνεφανίσθησαν ἐν Ἱεροσολύμοις πρὸς πολλούς. καὶ εἰ τοὺς ἄλλους οὐ γινώσκετε, τέως τὸν Συμεών, ὅστις ἐδέξατο τὸν Ἰησοῦν, καὶ τοὺς δύο αὐτοῦ υἱούς, οὓς ἀνέστησεν, τέως αὐτοὺς γινώσκετε. ἡμεῖς γὰρ ἐθάψαμεν αὐτοὺς πρὸ ὀλίγου· νῦν δὲ οἱ μὲν τάφοι αὐτῶν ὁρῶνται ἠνεῳγμένοι κενοί, αὐτοὶ δέ εἰσι ζῶντες καὶ διατρίβοντες ἐν τῇ Ἀριμαθίᾳ. ἀπέστειλαν οὖν ἀνθρώπους, καὶ εὗρον τὰ μνημεῖα αὐτῶν ἠνεῳγμένα κενά. λέγει ὁ Ἰωσήφ· ἀπέλθωμεν εἰς τὴν Ἀριμαθίαν καὶ εὑρήσωμεν αὐτούς.

2 Τότε ἠγέρθησαν οἱ ἀρχιερεῖς ὁ Ἄννας καὶ Καϊάφας καὶ Ἰωσὴφ καὶ Νικόδημος καὶ Γαμαλιὴλ καὶ ἕτεροι μετ' αὐτῶν καὶ ἀπῆλθον εἰς Ἀριμαθίαν, καὶ εὗρον οὓς ὁ Ἰωσὴφ ἔλεγεν. ἐποίησαν οὖν προσευχὴν καὶ ἠσπάσαντο ἀλλήλους· εἶτα ἦλθον μετ' αὐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἔφερον αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ, καὶ ἠσφαλίσαντο τὰς θύρας, καὶ ἔθηκαν εἰς μέσον τὴν παλαιὰν τῶν Ἰουδαίων, καὶ εἶπον πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς· θέλομεν ἵνα ὁμό-

---

I, 1. Λέγει (B add ὁ) Ἰωσήφ - ὅτι (B add ὁ) Ἰησοῦς - ἐνεφ. (A ἐμφανίσθ.) - τὸν Συμεὼν - υἱοὺς (B add καὶ τοὺς δύο ἀδελφούς) - ἠνεῳγμένοι (ita B; A ἀνεωγμ. sed statim post idem cum B ἠνεωγμένα) κενοί (A om) - Ἀριμαθίᾳ (ita uterque) - ὁ (B om) Ἰωσήφ - αὐτούς cum AB.

2. Τότε - καὶ (A add ὁ) Καϊάφας - τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὸν (sed uterque τοῦ)

σητε εἰσ τὸμ θεὸμ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὸμ Ἀδωμαΐ, καὶ οὕτωσ ἵμα εἴπητε τὴμ ἀλήθειαμ, πῶσ ἀμέστητε καὶ τίσ ὑμᾶσ ἀμέστησεμ ἐκ μεκρῶμ.

[3] Τοῦτο ἀκούσαμτεσ οἱ ἀμαστάμτεσ ἄμθρωποι ἐποίησαμ εἰσ τὰ πρόσωπα αὐτῶμ τὸμ τύπομ τοῦ σταυροῦ καὶ εἶπομ πρὸσ τοὺσ ἀρχιερεῖσ· δότε ἡμῖμ χάρτημ καὶ μέλαμ καὶ κάλαμομ. ἔφερομ οὖμ ταῦτα. καὶ καθίσαμτεσ ἔγραψαμ οὕτωσ.

Caput II. (XVIII.)

[1] Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἡ ἀμάστασισ καὶ ἡ ζωὴ τοῦ κόσμου, δὸσ ἡμῖμ χάριμ ἵμα διηγησώμεθα τὴμ ἀμάστασίμ σου καὶ τὰ θαυμάσιά σου, ἃ ἐμ τῷ ᾅδῃ ἐποίησασ. ἡμεῖσ οὖμ ἦμεμ ἐμ τῷ ᾅδῃ μετὰ πάμτωμ τῶμ ἀπ' αἰῶμοσ κεκοιμημέμωμ. ἐμ ὥρᾳ δὲ μεσομυκτίου εἰσ τὰ σκοτειμὰ ἐκεῖμα ἀμέτειλεμ ὥσπερ φῶσ ἡλίου καὶ ἔλαμψεμ, καὶ ἐφωτίσθημεμ πάμτεσ καὶ εἴδομεμ ἀλλήλουσ. καὶ εὐθὺσ ὁ πατὴρ ἡμῶμ Ἀβραὰμ μετὰ τῶμ πατριαρχῶμ καὶ τῶμ προφητῶμ ἑμωθείσ, καὶ χαρᾶσ ὁμοῦ πλησθέμτεσ εἶπομ πρὸσ ἀλλήλουσ· τοῦτο τὸ φῶσ ἀπὸ μεγάλου φωτισμοῦ ἐστίμ. ὁ προφήτησ Ἡσαΐασ ἐκεῖ παρὼμ εἶπε· τοῦτο τὸ φῶσ ἐκ τοῦ πατρόσ ἐστι καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ καὶ ἐκ τοῦ ἁγίου πμεύματοσ· περὶ οὗ προεφήτευσα ἔτι ζῶμ λέγωμ· γῆ Ζαβουλὼμ καὶ γῆ Νεφθαλείμ, ὁ λαὸσ ὁ καθήμεμοσ ἐμ σκότει ἴδε φῶσ μέγα.

[2] Εἶτα ἦλθεμ εἰσ τὸ μέσομ ἕτεροσ ἀπὸ τῆσ ἐρήμου ἀσκητήσ, καὶ εἶπομ πρὸσ αὐτὸμ οἱ πατριάρχαι· τίσ εἶ; ὁ δὲ εἶπεμ· ἐγώ εἰμι Ἰωάμμησ, τὸ τέλοσ τῶμ προφητῶμ, ὃσ ἐποίησα τὰσ ὁδοὺσ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ εὐθείασ, καὶ ἐκήρυξα τῷ λαῷ μετάμοιαμ εἰσ ἄφεσιμ ἁμαρτιῶμ. καὶ ὁ υἱὸσ τοῦ θεοῦ εἰσ ἐμὲ ἦλθε, καὶ ἀπὸ μακρόθεμ ἰδὼμ αὐτὸμ εἶπομ πρὸσ τὸμ λαόμ· ἴδε ὁ ἀμμὸσ τοῦ θεοῦ ὁ

Ἀδωμαΐ - ἐκ μεκρῶμ cum AB.

3. Τοῦτο - ἀμαστάμτεσ (A ἀμαστήσαμτεσ) - χάρτημ (A χαρτί) - καθίσαμτεσ ἔγραψαμ (B καθίσασ εἷσ ἐξ αὐτῶμ ἔγραψεμ) οὕτωσ cum AB.

II, 1. Κύριε - καὶ ἡ (A om) ζωὴ - ἡμεῖσ οὖμ (A om) - καὶ ἐκ (B om) τοῦ υἱοῦ καὶ ἐκ (B om) τοῦ ἁγίου - προεφήτευσα (A -τευσεμ) - ἴδε (B εἶδε) φ. μέγα cum AB.

2. Εἶτα ἦλθεμ - καὶ (ita uterque) τὸ πμεῦμα - ἤκουσα καὶ (B om) τῆσ

αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. καὶ μετὰ τῆς χειρός μου ἐβάπτισα αὐτὸν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ, καὶ εἶδον ὡσεὶ περιστερὰν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτὸν ἐρχόμενον, καὶ ἤκουσα καὶ τῆς φωνῆς τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς οὕτω λέγοντος· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ηὐδόκησα. καὶ διὰ τοῦτο ἀπέστειλέ με καὶ πρὸς ὑμᾶς, ἵνα κηρύξω πῶς ἔρχεται ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ ὧδε, ἵνα ὅστις πιστεύσῃ πρὸς αὐτὸν σωθήσεται, ὅστις δὲ οὐ πιστεύσει εἰς αὐτὸν κατακριθήσεται. διὰ τοῦτο λέγω πρὸς ἅπαντας ὑμᾶς, καθὼς ἴδητε αὐτόν, ἵνα προσκυνήσητε πάντες, ὅτι νῦν μόνον ἐστὶ πρὸς ὑμᾶς ὁ τῆς μετανοίας καιρὸς ὑπὲρ οὗ προσεκυνήσατε εἰς τὸν ἄνω μάταιον κόσμον τοῖς εἰδώλοις, καὶ ὑπὲρ ὧν ἡμαρτήκατε· ἐν ἄλλῳ δὲ καιρῷ τοῦτο γενέσθαι ἀδύνατον.

Caput III. (XIX.)

Τοῦ Ἰωάννου τοίνυν διδάσκοντος οὕτως τοὺς ἐν τῷ ᾅδῃ, ἀκούσας καὶ ὁ πρωτόπλαστος καὶ προπάτωρ Ἀδὰμ λέγει πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Σήθ· υἱέ μου, θέλω ἵνα εἴπῃς τοῖς προπάτορσι τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῖς προφήταις, ὅτε ἔπεσον ἵνα ἀποθνήσκω, ποῦ σε ἀπέστειλα. ὁ δὲ Σὴθ ἔφη· προφῆται καὶ πατριάρχαι, ἀκούσατε. ὁ ἐμὸς πατὴρ Ἀδὰμ ὁ πρωτόπλαστος πεσὼν ποτε εἰς τὸ τελευτᾶν ἀπέστειλέ με ποιήσασθαι δέησιν πρὸς τὸν θεὸν ἔγγιστα τῆς πύλης τοῦ παραδείσου, ὡς ἂν ὁδηγήσῃ με δι' ἀγγέλου πρὸς τὸ δένδρον τῆς ἐλεημοσύνης καὶ ἐπάρω ἔλαιον καὶ ἀλείψω τὸν ἐμὸν πατέρα, καὶ ἀναστῇ ἀπὸ τῆς ἀσθενείας. ὅπερ δὴ καὶ ἐποίησα. καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν ἐλθὼν ἄγγελος κυρίου λέγει μοι· τί Σὴθ αἰτεῖς; ἔλαιον αἰτεῖς τὸ τοὺς ἀσθενεῖς ἀνιστῶν, ἢ τὸ δένδρον τὸ ῥέον τὸ τοιοῦτον ἔλαιον διὰ τὴν τοῦ

φωνῆς τοῦ (A om) θεοῦ - ἔρχεται (ab hac voce incipit fragmentum Vaticanum) - υἱὸς τοῦ θεοῦ (cum AC; B τοῦ θε. υἱὸς) - - ὅστις πιστεύσῃ (cum AC; B -σει) - ἴδητε (sic) ἵνα προσκυνήσητε (cum AB; C -νήσετε) - ἡμαρτήκατε (cum BC; A ἐμαρτυρήσατε) - ἀδύνατον cum ABC.

III. Τοῦ Ἰωάννου τοίνυν - πρὸς τὸν υἱ. αὐτ. τὸν Σήθ (cum AC; B προς Σὴθ τὸν υἱ. αὐτ.) - ἵνα ἀποθνήσκω (cum AC; B τοῦ ἀποθνήσκειν με) - Ἀδὰμ (cum BC; A ὁ Ἀδάμ) - πρὸς (desideratur in ABC) τὸ δένδρον τ. ἐλεημ. (B solus add τοῦτ' ἔστι τὸ ἔλεος τοῦ ἐλαίου) etc cum ABC. - τὸ ῥέον (cum AC;

σοῦ πατρὸς ἀσθένειαν; τοῦτο οὐκ ἔστιν εὑρεθῆναι νυνί. ἄπιθι οὖν καὶ εἰπὲ τῷ πατρί σου ὅτι μετὰ τὸ συντελεσθῆναι ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτη πεντακισχίλια πεντακόσια, τότε κατέλθῃ ἐν τῇ γῇ ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐνανθρωπήσας, κἀκεῖνος ἀλείψει αὐτὸν τῷ τοιούτῳ ἐλαίῳ, καὶ ἀναστήσεται, καὶ ἐν ὕδατι καὶ πνεύματι ἁγίῳ πλυνεῖ καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ, καὶ τότε ἀπὸ πάσης νόσου ἰαθήσεται· νῦν δὲ τοῦτο γενέσθαι ἀδύνατον.

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ πατριάρχαι καὶ οἱ προφῆται ἐχαίροντο μεγάλως.

Caput IV. (XX.)

1 Ἐν τοιαύτῃ δὲ τῶν ἁπάντων ὄντων χαρᾷ ἦλθεν ὁ σατὰν ὁ κληρονόμος τοῦ σκότους καὶ λέγει τῷ ᾅδῃ· παμφάγε καὶ ἀκόρεστε, ἄκουσόν μου τοὺς λόγους. ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων τις Ἰησοῦς λεγόμενος, ὀνομάζων ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ· οὗτος δὲ ὢν ἄνθρωπος, ἀπὸ συνεργείας ἡμετέρας ἐσταύρωσαν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι. καὶ νῦν αὐτοῦ τελευτήσαντος ἔσο ἡτοιμασμένος ὅπως ὧδε κατασφαλίσωμεν αὐτόν. ἐγὼ γὰρ οἶδα ὅτι ἄνθρωπός ἐστι, καὶ ἤκουσα καὶ αὐτοῦ λέγοντος ὅτι περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου. ἐποίησέ μοι καὶ πολλὰ κακὰ ἐν τῷ ἄνωθεν κόσμῳ τοῖς βροτοῖς συναναστρεφόμενος. ὅπου γὰρ ηὕρισκε τοὺς ἐμοὺς δούλους, ἐδίωκεν αὐτούς, καὶ ὅσους ἀνθρώπους ἐποίουν ἐγὼ κυλλοὺς τυφλοὺς χωλοὺς λεπρούς, καὶ εἴ τι τοιοῦτον, διὰ λόγου μόνου ἰᾶτο αὐτούς· καὶ πολλοὺς ἑτοιμάσας εἰς τὸ ταφῆναι, καὶ τούτους διὰ λόγου μόνου πάλιν ἀνεζώωσε.

2 Λέγει ὁ ᾅδης· καὶ τοσοῦτόν ἐστιν οὗτος δυνατὸς ὥστε διὰ λόγου μόνου ποιεῖν τοιαῦτα; ἢ τοιούτῳ ὄντι δύνασαι σὺ ἀντιστῆναι αὐτῷ; ἐμοὶ δοκεῖ, τοιούτῳ ὄντι οὐδεὶς αὐτῷ ἀντιστῆναι

B τὸ ὡραῖον) - τοῦ σοῦ (A om) πατρὸς - ἐνανθρωπήσας (cum AB; C ἐν ἀνθρωπήσει) - μεγάλως cum ABC.

IV, 1. Ἐν τοιαύτῃ - - ὄντων (cum AC; B om) - - ὁ σατὰν (hoc accentu AB) - ἐποίησέ μοι καὶ (C ἐποίησε δὲ καὶ) - συναναστρεφόμενος (AC -στραφόμενος) - ηὕρισκε (C εὕρισκεν) - ἐγὼ (C om) - τοιοῦτον (cum A; BC τοιούτων) - ἑτοιμάσας (cum AB; C ἑτοιμάσθην) - ταφῆναι (A στραφῆναι) - μόνου (cum A; BC om) πάλ. ἀνεζώωσε (AC -ζόωσε) cum ABC.

2. Λέγει ὁ ᾅδης - δυνήσεται (cum AB; C -σηται) - ἤκουσας (cum C; B

δυνήσεται. εἰ δὲ λέγεις ὅτι ἤκουσας αὐτοῦ φοβουμένου τὸν θάνατον, παίζων σε καὶ γελῶν ἔφη τοῦτο, θέλων ἵνα σε ἁρπάσῃ ἐν χειρὶ δυνατῇ. καὶ οὐαὶ οὐαί σοι εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα. λέγει ὁ σατάν· παμφάγε καὶ ἀκόρεστε ᾅδη, τοσοῦτον ἐφοβήθης ἀκούσας περὶ τοῦ κοινοῦ ἡμῶν ἐχθροῦ; ἐγὼ αὐτὸν οὐκ ἐφοβήθην, ἀλλ' ἐνήργησα τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν, καὶ ἐπότισαν αὐτὸν καὶ χολὴν μετὰ ὄξους. ἑτοιμάσθητι οὖν ὅπως ἐλθόντα κρατήσῃς αὐτὸν ἰσχυρά.

3 Ἀπεκρίθη ὁ ᾅδης· κληρονόμε τοῦ σκότους, υἱὲ τῆς ἀπωλείας, διάβολε, νῦν μοι εἶπας ὅτι πολλοὺς οὓς σὺ ἑτοίμασας εἰς τὸ ταφῆναι, λόγῳ μόνῳ τούτους αὐτὸς ἀνεζώωσε· καὶ εἰ ἑτέρους τῆς ταφῆς ἠλευθέρωσε, πῶς αὐτὸς καὶ ἐν ποίᾳ δυνάμει παρ' ἡμῶν κρατηθήσεται; ἐγὼ δὲ πρὸ ὀλίγου κατέπιόν τινα νεκρὸν ὀνόματι Λάζαρον, καὶ μετ' ὀλίγον τις ἐκ τῶν ζώντων διὰ λόγου μόνου βίᾳ ἐκ τῶν ἐγκάτων μου τοῦτον ἀνέσπασεν. οἶμαι δὲ εἶναι αὐτὸν ὃν σὺ φής. εἰ οὖν ἐκεῖνον ἐνθάδε δεξόμεθα, δέδοικα μή πως καὶ περὶ τῶν λοιπῶν κινδυνεύσωμεν· πάντας γὰρ οὓς ἀπ' αἰῶνος κατέπιον, ἰδοὺ ταρασσομένους κατανοῶ, καὶ ἀλγῶ τὴν κοιλίαν μου. καὶ σημεῖον οὐκ ἀγαθόν μοι δοκεῖ ὁ προαναρπασθεὶς λάζαρος ἀπ' ἐμοῦ· οὐ γὰρ ὡς νεκρός, ἀλλ' ὡς ἀετὸς ἀπ' ἐμοῦ ἐξεπέτασεν· οὕτω γὰρ συντόμως ἡ γῆ αὐτὸν ἔξω ἔρριψε. διὸ καὶ ὁρκίζω καὶ σὲ εἰς τὰς σὰς χάριτας καὶ εἰς τὰς ἐμάς, μὴ ἀγάγῃς αὐτὸν ἐνταῦθα. οἶμαι γὰρ ὅτι διὰ τὸ πάντας ἀναστῆσαι νεκροὺς ὧδε παραγίνεται. καὶ τοῦτό σοι λέγω, μὰ τὸ σκότος ὃ ἔχομεν, εἰ ὧδε ἀγάγῃς αὐτόν, οὐδείς μοι τῶν νεκρῶν ἐναπολειφθήσεται.

ἤκουσες, A ἤκουες) - τὸν θάνατον (cum BC; A om) - θέλων (cum AB; C om) - καὶ (C ἡ) οὐαὶ - ὁ σατὰν (C ὁ σατανᾶς) - ἐνήργησα (cum AB; C ἐνέργησα) - χολὴν (cum BC; A χολῇ) - ἑτοιμάσθητι (cum BC; A ἑτοιμασθῆναι) - αὐτὸν (A αὐτοῦ) ἰσχυρά cum ABC.

3. Ἀπεκρίθη ὁ ᾅδης - πολλοὺς οὓς σὺ ἑτοίμασας (οὓς om edd, ita ut ἑτοιμάσας pro nominativo absoluto haberi possit. In AB vero ἑτοίμασας, non ἑτοιμάσας legitur, neglecto ut saepe fit augmento. Apud Thilonem est πολλοὺς σὺ ἑτοιμάσας.) - τούτους αὐτὸς (B ante λόγῳ ponit) - εἰ (A om) - ὀνόματι Λάζαρον (C -ζαρος) - τὴν κοιλίαν μου (cum AB; C τῇ κοιλίᾳ μου) - ἀγάγῃς αὐτ. ἐνταῦθα (cum AC; B ἐντεῦθεν) - ἀναστῆσαι (cum AC; B ἀναστῆναι) - ἐναπολειφθήσεται cum ABC.

Caput V. (XXI.)

1 Τοιαῦτα τοῦ σαταμᾶ καὶ τοῦ ᾅδου λεγόμτωμ πρὸσ ἀλλήλουσ ἐγέμετο φωμὴ μεγάλη ὥσπερ βρομτὴ λέγουσα· ἄρατε πύλασ οἱ ἄρχομτεσ ὑμῶμ, καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώμιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺσ τῆσ δόξησ. ἀκούσασ ὁ ᾅδησ λέγει τῷ σαταμᾷ· ἔξελθε, εἰ δυματὸσ εἶ, καὶ ἀμτίστηθι αὐτῷ. ἐξῆλθεμ οὖμ ἔξω ὁ σατάμ. εἶτα λέγει ὁ ᾅδησ τοῖσ δαίμοσιμ αὐτοῦ· ἀσφαλίσασθε καλῶσ καὶ ἰσχυρῶσ τὰσ πύλασ τὰσ χαλκᾶσ καὶ τοὺσ μοχλοὺσ τοὺσ σιδηροῦσ, καὶ τὰ κλεῖθρά μου κατέχετε, καὶ σκοπεῖτε πάμτα ἱστάμεμοι ὄρθιοι· ἐὰμ γαρ εἰσέλθῃ αὐτὸσ ὧδε, οὐαὶ ἡμᾶσ λήψεται.

2 Ταῦτα ἀκούσαμτεσ οἱ προπάτορεσ ἤρξαμτο πάμτεσ ὑβρίζειμ αὐτὸμ λέγομτεσ· παμφάγε καὶ ἀκόρεστε, ἄμοιξομ ὅπωσ εἰσέλθῃ ὁ βασιλεὺσ τῆσ δόξησ. λέγει Δαυὶδ ὁ προφήτησ· οὐκ οἶδασ, τυφλέ, ὅτι ἐμ τῷ κόσμῳ ἐγὼ ζῶμ τὴμ τοιαύτημ φωμήμ, τὸ ἄρατε πύλασ οἱ ἄρχομτεσ ὑμῶμ, προεφήτευσα; Ἡσαΐασ εἶπεμ· ἐγὼ τοῦτο προϊδὼμ ὑφ' ἁγίου πμεύματοσ ἔγραψα· ἀμαστήσομται οἱ μεκροί, καὶ ἐγερθήσομται οἱ ἐμ τοῖσ μμημείοισ, καὶ εὐφραμθήσομται οἱ ἐμ τῇ γῇ. καί· ποῦ σου θάματε τὸ κέμτρομ; ποῦ σου ᾅδη τὸ μῖκοσ;

3 Ἦλθεμ οὖμ ἀπλιμ φωμή· ἄρατε πύλασ λέγουσα. ἀκούσασ ὁ ᾅδησ ἐκ δευτέρου τὴμ φωμὴμ ἀπεκρίθη ὡσ δῆθεμ μὴ γιμώσκωμ καὶ λέγει· τίσ ἐστιμ οὗτοσ ὁ βασιλεὺσ τῆσ δόξησ; λέγουσιμ οἱ ἄγγελοι τοῦ δεσπότου· κύριοσ κραταιὸσ καὶ δυματόσ, κύριοσ δυματὸσ ἐμ πολέμῳ. καὶ εὐθέωσ ἅμα τῷ λόγῳ τούτῳ αἱ χαλκαῖ πύλαι συμετρίβησαμ καὶ οἱ σιδηροῖ μοχλοὶ συμεθλάσθησαμ, καὶ οἱ δεδεμέμοι πάμτεσ μεκροὶ ἐλύθησαμ τῶμ δεσμῶμ, καὶ ἡμεῖσ μετ' αὐτῶμ. καὶ εἰσῆλθεμ ὁ βασιλεὺσ τῆσ δόξησ ὥσπερ ἄμθρωποσ, καὶ πάμτα τὰ σκοτειμὰ τοῦ ᾅδου ἐφωτίσθησαμ.

V. 1. Τοιαῦτα - ἔξω ὁ σατάμ (C ὁ σαταμᾶσ) - ἀσφαλίσασθε (cum AC; B -λίσατε) καλ. καὶ (cum B; AC om) ἰσχυρῶσ (ita AB, C -ρᾶσ) - σκοπεῖτε πάμτα (A πάμτασ, BC πάμτεσ) ἱστ. ὄρθιοι (cum AB, C ὄρθριοι) - λήψεται cum ABC.

2. Ταῦτα - ἀκόρεστε (B solus add ᾅδη) - τὸ μῖκοσ cum ABC.

3. Ἦλθεμ - τοῦ (C om) δεσπότου - ἐφωτίσθησαμ cum ABC.

Caput VI. (XXII.)

¹ Εὐθὺς ἐβόησεν ὁ ᾅδης· ἐνικήθημεν, οὐαὶ ἡμῖν. ἀλλὰ τίς εἶ ὁ ἔχων τοσαύτην ἐξουσίαν καὶ δύναμιν; καὶ ποῖος εἶ ὁ χωρὶς ἁμαρτίας ὧδε ἐλθών, ὁ μικρὸς ὁρώμενος καὶ μεγάλα δυνάμενος, ὁ ταπεινὸς καὶ ὑψηλός, ὁ δοῦλος καὶ ὁ δεσπότης, ὁ στρατιώτης καὶ βασιλεύς, ὁ τῶν νεκρῶν καὶ τῶν ζώντων ἐξουσιάζων; ἐν τῷ σταυρῷ προσηλώθης καὶ ἐν τῷ τάφῳ ἐτέθης, καὶ ἄρτι ἐγένου ἐλεύθερος καὶ κατέλυσας πᾶσαν τὴν δύναμιν ἡμῶν. ἆρα σὺ εἶ ὁ Ἰησοῦς, περὶ οὗ ἔλεγεν ἡμῖν ὁ ἀρχισατράπης σατὰν ὅτι διὰ σταυροῦ καὶ θανάτου μέλλεις κληρονομῆσαι ὅλον τὸν κόσμον;

² Τότε ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης κρατήσας ἐκ τῆς κορυφῆς τὸν ἀρχισατράπην σατὰν καὶ παραδοὺς αὐτὸν τοῖς ἀγγέλοις εἶπε· σιδηροῖς καταδεσμήσατε τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας καὶ τὸν τράχηλον καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ. εἶτα παραδοὺς τοῦτον τῷ ᾅδῃ ἔφη· λαβὼν αὐτὸν κάτεχε ἀσφαλῶς ἄχρι τῆς δευτέρας μου παρουσίας.

Caput VII. (XXIII.)

Καὶ ὁ ᾅδης παραλαβὼν τὸν σατανᾶν ἔλεγεν αὐτῷ· Βεελζεβούλ, κληρονόμε τοῦ πυρὸς καὶ τῆς κολάσεως, ἐχθρὲ τῶν ἁγίων, διὰ ποίαν ἀνάγκην ᾠκονόμησας σταυρωθῆναι τὸν βασιλέα τῆς δόξης εἰς τὸ ἐλθεῖν ὧδε καὶ ἐκδῦσαι ἡμᾶς; ἐπιστράφου καὶ ἴδε ὅτι οὐδεὶς νεκρὸς ἐν ἐμοὶ κατελείφθη, ἀλλὰ πάντα ὅσα ἐκέρδησας διὰ τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως, διὰ τοῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ πάντα ἀπώλεσας· καὶ πᾶσά σου ἡ χαρὰ μετηνέχθη εἰς λύπην·

VI, 1. Εὐθὺς (cum AC; B Καὶ εὐθὺς) - ἁμαρτίας (cum AB; C ἁμαρτιῶν) - καὶ ὁ (cum AC; B om) δεσπότης - καὶ τῶν (cum BC; A om) ζώντων - καὶ ἐν τῷ τ. ἐ. κ. ἄ. ἐ. ἐλεύθερος (haec omnia cum AC; B om) - Ἰησοῦς (C κύριος) - σατὰν (cum BC; A σατανᾶς) - ὅλ. τ. κόσμον cum ABC.

2. Τότε - παραδοὺς (C παραδὼν) αὐτὸν - σιδηροῖς (ita ABC; nullus eorum additum habet δεσμοῖς, quod excidisse videtur) - παρουσίας cum ABC.

VII. Καὶ ὁ ᾅδης - σατανᾶν (cum AC; B σατὰν) - Βεελζεβούλ (A ἐβελζεβούλ) κλ. τοῦ πυρὸς (cum B; sed A σκότους, C σκότου) - εἰς (cum A; C om, B ἢ) - ἐκδῦσαι (AB -ύσαι) ἡμ. ἐπιστράφου (ita ABC) - ἀπώλεσας (A ἀπόλεσας)

καὶ τὸν βασιλέα τῆς δόξης θέλων θανατῶσαι, σεαυτὸν ἐθανάτωσας. ἐπεὶ γὰρ παρέλαβόν σε ὥστε κατέχειν ἀσφαλῶς, ἐν πείρᾳ μαθήσῃ ὅσα κακὰ πρὸς σὲ διαπράξομαι. ὦ ἀρχιδιάβολε, ἡ τοῦ θανάτου ἀρχή, ἡ ῥίζα τῆς ἁμαρτίας, τὸ τέλος παντὸς κακοῦ, τί κακὸν εὑρὼν εἰς τὸν Ἰησοῦν ἐγύρευσας τὴν ἀπώλειαν αὐτοῦ; πῶς ἐτόλμησας τοσοῦτον κακὸν ποιῆσαι; πῶς τοιοῦτον ἄνθρωπον ἐν τῷ σκότει τούτῳ καταγαγεῖν ἐμελέτησας, δι᾽ οὗ πάντας τοὺς ἀπ᾽ αἰῶνος θανόντας ἐστερήθης;

Caput VIII. (XXIV.)

[1] Οὕτω τοῦ ᾅδου διαλεγομένου τῷ σατανᾷ ἥπλωσεν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα καὶ ἐκράτησε καὶ ἤγειρε τὸν προπάτορα Ἀδάμ. εἶτα στραφεὶς καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς ἔφη· δεῦρο μετ᾽ ἐμοῦ πάντες ὅσοι διὰ τοῦ ξύλου οὗ ἥψατο οὗτος ἐθανατώθητε· πάλιν γὰρ ὑμᾶς διὰ ξύλου τοῦ σταυροῦ πάντας ἐγὼ ἰδοὺ ἀνιστῶν. πρὸς ταῦτα ἐξέβαλεν ἅπαντας ἔξω, καὶ ὁ προπάτωρ Ἀδὰμ θυμηδίας ἔμπλεως ὀφθείς· εὐχαριστῶ τῇ μεγαλωσύνῃ σου κύριε, ἔλεγεν, ὅτι ἀνήγαγές με ἐξ ᾅδου κατωτάτου. οὕτω δὲ καὶ πάντες οἱ προφῆται καὶ οἱ ἅγιοι εἶπον· εὐχαριστοῦμέν σοι Χριστέ, σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὅτι ἀνήγαγες ἐκ τῆς φθορᾶς τὴν ζωὴν ἡμῶν.

[2] Καὶ ταῦτα εἰπόντων εὐλογήσας ὁ σωτὴρ τὸν Ἀδὰμ κατὰ τὸ μέτωπον ἐν τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ· τοῦτο δὲ ποιήσας καὶ πρὸς τοὺς πατριάρχας καὶ προφήτας καὶ μάρτυρας καὶ προπάτορας, καὶ τούτους λαβὼν ἐκ τοῦ ᾅδου ἀνέθορε. πορευομένου δὲ αὐτοῦ ἔψαλλον οἱ ἅγιοι πατέρες ἀκολουθοῦντες αὐτῷ λέγον-

---

- σεαυτὸν (cum C, AB σαυτὸν) ἐθανάτωσας - εἰς τὸν Ἰησοῦν (cum AC; B add καὶ) ἐγύρευσας (cum A*, B ἐγύρευσες, C ἐγηρεύσης, A** ἐγύρευες) - σκότει (cum A, C σκότῳ) τ. καταγαγεῖν (cum C; A κατάγειν) - θανόντας (C ut videtur θανέντας) ἐστερήθης cum ABC (sed B om τοσοῦτον κακὸν usq καταγαγεῖν).

VIII, 1. Οὕτω τοῦ ᾅδου - διὰ (cum AC; B add τοῦ) ξύλου τοῦ σταυροῦ - ἐκ τῆς (B om) φθ. τὴν ζωὴν ἡμῶν cum ABC (B ἔμπλεος et μεγαλοσύνῃ).

2. Καὶ ταῦτα - κατὰ τὸ μέτωπον (cum AC, B ἐν τῷ μετώπῳ) ἐν (cum AC; B om) τῷ σημείῳ - πρ. τ. πατριάρχας κ. προφ. κ. μάρτυρ. κ. (C add τοὺς) προπάτορας (haec cum B, C om καὶ μάρτυρας, A habet πρ. τ. προπάτορας, omissis πατριάρχ. usque κ. μάρτ. καί) - λέγοντες (cum B; AC om) -

τες· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου· ἀλληλούϊα· αὐτῷ ἡ δόξα τῶν ἁγίων πάντων.

Caput IX. (XXV.)

Πορευόμενος οὖν εἰς τὸν παράδεισον κρατῶν καὶ τὸν προπάτορα Ἀδὰμ ἀπὸ τῆς χειρὸς παραδέδωκε τοῦτον τῷ ἀρχαγγέλῳ Μιχαὴλ καὶ πάντας τοὺς δικαίους. εἰσερχομένων οὖν αὐτῶν τὴν θύραν τοῦ παραδείσου συνήντησαν αὐτοῖς δύο πρεσβῦται ἄνθρωποι, πρὸς οὓς οἱ ἅγιοι πατέρες εἶπον· τίνες ἐστὲ ὑμεῖς, οἵτινες θάνατον οὐκ εἴδετε καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ οὐ κατήλθετε, ἀλλ' ἐν τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς οἰκεῖτε εἰς τὸν παράδεισον; εἷς ἐξ αὐτῶν ἀποκριθεὶς εἶπεν· ἐγώ εἰμι Ἐνὼχ ὁ εὐαρεστήσας θεῷ καὶ ὧδε μετατεθεὶς παρ' αὐτοῦ, καὶ οὗτός ἐστιν Ἡλίας ὁ Θεσβίτης, οἳ καὶ μέλλομεν ζῆσαι μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· τότε δὲ μέλλομεν ἀποσταλῆναι παρὰ θεοῦ ἐπὶ τῷ ἀντιστῆναι τῷ ἀντιχρίστῳ καὶ ἀποκτανθῆναι παρ' αὐτοῦ, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι καὶ ἐν νεφέλαις ἁρπαγῆναι πρὸς τὴν τοῦ κυρίου ὑπάντησιν.

Caput X. (XXVI.)

Ταῦτα τούτων λεγόντων ἦλθεν ἕτερος ταπεινὸς ἄνθρωπος, βαστάζων ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ καὶ σταυρόν· πρὸς ὃν ἔφησαν οἱ ἅγιοι πατέρες· τίς εἶ σὺ ὁ θεωρίαν ἔχων λῃστοῦ, καὶ τίς ὃν ἐπιφέρεις ἐπὶ τῶν ὤμων σταυρόν; ἀπεκρίθη οὗτος· ἐγὼ καθὼς ὑμεῖς φατὲ λῃστὴς ἦν καὶ κλέπτης ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ διὰ ταῦτα κρατήσαντές με οἱ Ἰουδαῖοι σταυροῦ θανάτῳ παραδεδώκασιν ἅμα τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ. ἐπὶ σταυροῦ τοίνυν κρεμαμένου αὐτοῦ, ἰδὼν τὰ γενόμενα σημεῖα ἐπίστευσα εἰς αὐτόν, καὶ παρεκάλεσα αὐτὸν καὶ εἶπον· κύριε, ὅτε βασιλεύσεις, μή μου ἐπιλάθῃ. καὶ εὐθὺς εἶπέν μοι ὅτι ἀμὴν ἀμὴν σήμερον λέγω σοι, μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. βαστάζων οὖν τὸν σταυρόν μου ἦλθον εἰς τὸν παράδεισον, καὶ εὑρὼν τὸν ἀρχάγγελον

πάντων cum ABC.

IX. Πορευόμενος - ἀπὸ (cum AC; B ἐκ) τῆς χειρὸς - ὑπάντησιν (cum AC; B ἀπάντησιν) cum ABC.

X. Ταῦτα τούτων - ἐπὶ (C om) σταυροῦ τοίνυν - γενόμενα (cum AB; C γινόμενα) - ὅτε βασιλεύσεις (cum A; BC ὅτε βασιλεύσῃς) - -

Μιχαὴλ εἶπον αὐτῷ· ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ ἐσταυρωμένος ὧδέ με ἀπέστειλεν· ἄγαγόν με τοίνυν ἐν τῇ πύλῃ τῆς Ἐδέμ. καὶ ἰδοῦσα ἡ φλογίνη ῥομφαία τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἤνοιξέ μοι, καὶ εἰσῆλθον. εἶτά φησι πρὸς ἐμὲ ὁ ἀρχάγγελος· περίμεινον μικρόν, ὅτι ἔρχεται καὶ ὁ προπάτωρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων Ἀδὰμ μετὰ τῶν δικαίων, ἵνα εἰσέλθωσι καὶ αὐτοὶ ἐντός. καὶ νῦν ἰδὼν ὑμᾶς ἦλθον εἰς ἀπάντησιν ὑμῶν.

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἅγιοι ἐβόησαν μεγάλῃ φωνῇ πάντες· μέγας ὁ κύριος ἡμῶν, καὶ μεγάλη ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ.

Caput XI. (XXVII.)

Ταῦτα πάντα εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν ἡμεῖς οἱ δύο αὐτάδελφοι, οἳ καὶ ἀπεστάλημεν παρὰ Μιχαὴλ τοῦ ἀρχαγγέλου καὶ ἐτάχθημεν κηρῦξαι τὴν τοῦ κυρίου ἀνάστασιν, πρότερον δὲ ἀπελθεῖν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ καὶ βαπτισθῆναι. ὅπου καὶ ἀπελθόντες ἐβαπτίσθημεν μετὰ καὶ ἄλλων ἀναστάντων νεκρῶν· εἶτα καὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἤλθομεν καὶ ἐτελέσαμεν τὸ πάσχα τῆς ἀναστάσεως. νῦν δὲ μὴ δυνάμενοι ἐνταῦθα διάγειν ἀπερχόμεθα. καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

Ταῦτα γράψαντες καὶ ἀσφαλισάμενοι τὰ βιβλία, ἔδωκαν τὰ ἡμίση τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τὰ ἡμίση τῷ Ἰωσὴφ καὶ τῷ Νικοδήμῳ· καὶ αὐτοὶ παραυτίκα ἐγένοντο ἄφαντοι, εἰς δόξαν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀμήν.

Ὁ κύρ. ἡμ. Ἰησοῦς (cum C, AB add Χριστὸς) - ἄγαγόν (ita ABC) με - τῆς Ἐδέμ (C Ἐδέμ) - περίμεινον μικρόν (cum AB; C νῦν καιρόν) - μεγάλῃ φωνῇ (cum BC, A φων. μεγάλ.) - ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ cum ABC.

XI. Ταῦτα πάντα εἴδομεν (cum AB; C ἴδομεν) - τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς (cum ACD; B om θεοῦ καί) - ἡ κοινωνία (de coniectura addidimus; ABCD non habent) τοῦ ἁγίου (cum AC; BD παναγίου) πν. - ὑμῶν (D ἡμῶν) cum ABC (D codicem inde a verbis εἶτα καὶ εἰς exscripsimus).

Ταῦτα γράψαντες - τὰ ἡμίση τοῖς ἀρχ. καὶ (haec C male om) τὰ ἡμίση (ita utroque loco A; B τὰ ὕμισιν et τὰ ὕμισι, C τὰ ὕμισι) - τῷ (B om) Νικοδ. - ἀμήν (cum C et [nisi quod ter repetitum habet] D; sed pro eo B ᾧ ἡ δόξα εἰς αἰῶνας τῶν αἰώνων, item A αὐτῷ δόξα πρέπει νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.) cum ABCD.

GESTA PILATI.*

Ego Aenias protector eram prius Hebraeus et sectator legis; sed gratia salvatoris maximo pro dono me apprehendit, cognovi Christum Iesum in sacra scriptura et accessi ad eum ad credendum ei, ut dignus fierem sancto baptismate. Ante omnia quaesivi hypomnemata quae confecta sunt illis temporibus de domino nostro Iesu Christo et quae Iudaei vulgarunt sub Pontio Pilato. Haec lingua hebraica scripta inveni volente

* Antiquus hic libri titulus desumtus est ex Gregor. Turon. hist. Francor. I, XXI et XXIV. Ad eum proxime accedit Coptus *Commentarii salvatoris conscripti sub Pontio Pilato praeside.* Ambr: *Incipit gesta salvatoris quam invenit Theodosius Magnus in praetorio Pontii Pilati in codicibus publicis.* Item D[b]: *In nomine sanctae trinitatis incip* (incipiunt? incipit?) *gesta salvatoris domini nostri Iesu Christi, inventa Theodosio Magno imperatore in Ierusalem in praetorio Pontii Pilati in codicibus publicis.* Item D[a] libro subscriptum habet: *In nomine sanctae trinitatis expliciunt gesta per salvatorem Iesum Christum, quae invenit Theodosius Magnus imperator in Ierusalem in praetorio Pontii Pilati in codd. publ.* Cod. Sigmaring. (saec. 12?): *In nomine sancte trinitatis incipiunt gesta salvatoris domini Ies. Christi, quae invenit Theodosius Magnus imperator in Hierusalem in pretorio Pilati in codicibus publicis in anno nono decimo.* Cod. Par. 5559 A: *In nomine dei summi incipiunt gesta salvatoris domini nostri Ies. Christi, que invenit Theodosius Magnus imperator in Ierusalem in praetorio Pontii Pilati in codicibus publicis.* Similiter alii sat multi. Item in editione Antwerpiensi anni 1538: *Gesta salvatoris nostri Iesu Christi secundum Nicodemum, quae invenit Theodosius Magnus in praetorio Pontii Pilati.* (Praeterea additum est *ex hebraea lingua in latinam translata.*) . . A *Incipit evangelium Nazaraeorum.* Eundem titulum habet Paris. cod. 3338. (olim 451. 3855.) Item cod. 13. bibliothecae collegii Mertonensis *evangelium Nazaraeorum secundum Nicodemum.* Eodem titulo utitur Vincent. Bellovac. in prologo ad Speculum naturale c. 9., ubi est: *Quaedam reputantur apocrypha - quia auctores eorum ignorantur licet puram veritatem contineant, ut est evangelium Nazaraeorum* . . B: *De passione et resurrectione Christi.* Item D[c]: *Acta passionis et resurrectionis domini nostri Iesu Christi.* Cod. Par. 1652: *In nomine domini incipit liber de gestis domini nostri salvatoris per Emaum Hebreum post Nichodemum.* Cod. Par. 5559: *In nomine sancte trinitatis incipit historia de passione ac resurrectione atque ascensione domini nostri Iesu Christi,*

domino nostro Iesu Christo. Ego igitur in linguam graecam converti, regnantibus excelsis Theodosio, anno decimo septimo sui consulatus et quinto Valentiniani, indictione nona. Quicumque legitis hunc librum et haec transfertis in alium librum, recordantes mei orate pro me Aenia minimo, ut deus mihi misericors sit mihique remittat peccata quae in eum patravi. Pax sit eis qui haec legent eorum[que] familiis universis in seculum. Amen.

---

edita a venerabili Nichodemo, quam invenit Theodosius Magnus imperator in Jherusalem in pretorio Pontii Pylati in codicibus publicis. Cod. Paris. 5557: *Relatio de passione domini et actibus Iudaeorum.* Editio Veneta anni 1522: *Evangelium b. Nicodemi de passione Christi ac descensione eius ad inferos*.. C non habet titulum, nec Flor.

Prologum istum ex Copto interprete sumsi, cui posthabendi sunt Latini cdd. nostri. Tamen spes est meliora aliquando proditura esse ex foliis palimpsestis Vindobonensibus, de quibus vide post.

Cod. Paris. 1652. sic: *Ego Emaus Hebraeus qui eram legis doctor de Hebraeis, in divinis scripturis perscrutans, divinitates legis scripturarum domini nostri Iesu Christi in fide praesumens, dignus (dignatus?) sacri baptismatis atque perquirens quae gesta sunt per illud tempus, quod (quae?) apposuerunt Iudaei sub Pontio Pilato praeside, haec inveniens gesta et* (dele?) *litteris hebraeis conscripta a Nichodemo, quae ego interpretatus litteris graecis ad cognitionem omnium nominis domini nostri Iesu Christi* (adde *cultorum?*), *sub imperio Flavii Theodosii, anno decimo octavo, et Valentiniano Augusto. Omnes enim (autem?) qui legitis et transfertis in aliis codicibus graecis seu latinis, oro ut dignemini intercedere pro me peccatore, ut propitius mihi fiat* (adde *deus?*) *et dimittat omnia peccata in quibus peccavi. Pax sit ista legentibus, sanitas audientibus. Explicit praefatio.* Ex Vindobon. libro palimpsesto haec exscripsi - - - *in fide procedens et dignatus baptismatis sancti scrutatus sum - - acta sunt per tempus illud quo et o (quae appo?)* ‖ *suerunt iudei sub pontio pilato haec inveniens gesta litteris aebreis conscribta* - - - ‖ *qui transferitis in aliis codicibus seu in grecis vel latinis recordantes mei orate ut propitius mihi fiat ds et di* ‖ *mittat peccata mea quae peccabi in ipsum. pax legentibus eum* (adde *et his?*) *qui audiunt ea* - - - . B *Audistis, fratres dilectissimi, per sanctum evangelium quae acta sunt sub Pontio Pilato praeside in Iudaea temporibus Tiberii Caesaris de domino nostro Iesu Christo. Veruntamen cum sit solius dei omnium memoriam* [habere], *non est igitur mirandum si a sanctis evangelistis aliqua facta et dicta in domini passione praetermissa sunt, quae ab eis oblivio describendi removit, et forsitan quoque sermonis prolixitas, ut ait beatus evangelista Iohannes in suo evangelio sic dicens: Multa alia fecit Iesus quae non sunt scripta in libro hoc: quae* [si] *scripta essent, arbitror totum non posse capere mundum. Haec autem scripta sunt etc. Ab aliis nihilominus, utpote a Nicodemo iudaicae legis doctore, occulto Christi discipulo, reliqua veraci sunt stilo descripta, quibus (quibus? quia? qui?) omnibus interfuit. Quapropter nunc equidus* (sic) *ego Eneas Hebraeus, primus legis doctor, perscrutans divinitatem legis et scripturam domini nostri Iesu*

Factum est autem in anno XVIIII. imperii Tiberii Caesaris imperatoris Romanorum et Herodis filii Herodis regis Galilaeae, anno XVIIII. principatus eius, VIII. Kal. Aprilis, quod est XXV. die mensis Martii, consulatu Rufini et Rubellionis, in anno quarto ducentesimae secundae olympiadis, sub principatu sacerdotum Iudaeorum Ioseph et Caiphae:

Christi, et plena fide praesumens atque perquirens quae gesta sunt sub Pontio Pilato, quae statuerunt Iudaei adversus dominum nostrum Iesum Christum, scripta repperi litteris hebraeis a Nicodemo Mosaicae legis doctore, quas ego interpretatus sum litteris graecis ad cognitionem omnium. Cuius narrationis series sic inchoatur. . . AC *Audistis, fratres carissimi, quae acta sunt sub Pontio Pilato praeside temporibus Tiberii Caesaris. Ego Heneas* (A *Emeas*) *primus legis doctor, perscrutans divinitatem legis et scripturarum* (A om *legis et script.*) *domini nostri Iesu Christi et fide ipsius* (A *et fidei*) *praesumens atque perquirens* (C *sumens atque requirens*) *quae* (C *quaecumque*) *gesta sunt sub Pontio Pilato, quaeque statuerunt Iudaei adversus dominum nostrum Iesum Christum* (A *adv. Iesum domin. Chr.*), *litteras hebraicas, quas* (ita C; A *in terris hebraeis, quae*) *scripsit Nicodemus, ego* (A *quae ego*) *Heneas* (A om) *interpretavi in* (A om) *litteris graecis ad cognitionem omnium gentium* (A om *gentium*).

Ista temporis nota invenitur in codicibus D^{a} (sed ibi est subscriptioni annexa, vide supra) D^{b} D^{c} Flor. Item contulimus passim cod. Havn. et Lips^{ed}, item editionem principem. Multo breviorem habet cod. Ambr. Omittunt ABC.

Factum est .. D^{a} *Facta* (pertinet enim ad *gesta,* quod praecessit). Praeterea Flor Havn Lips^{ed} addunt *autem,* omisimus cum D^{b} D^{c} Par^{abc}. Item Par^{a} add *sub Poncio Pilato preside Jerosolimis,* (corrupte, pergens *anno XVIII. imperatore Romanorum Tyberii Cesaris et*) | *XVIIII:* ita D^{a} D^{b} Par^{c} Flor ed^{pr} . . D^{c} Copt *nono* . . . Par^{a} et ^{b} *octavo decimo* | *imperii:* ita D^{c} Par^{b} et ^{c} Lips^{ed} ed^{pr} (sic: *Factum est nono decimo Tyberii Cesaris imperii Romanorum et Herodis imperii Galilee anno XIX. principatus eius*). Reliqui cum Copto omittunt. In seqq. vero D^{a} D^{c} Flor habent *imperatoris Tib. Caes. Rom.*, D^{b} Par^{b} et ^{c} Giess Copt *Tib. Caes. imper. (regis) Rom.*, Lips^{ed} *Tib. Caes.*, Havn *Tib. Caes. Romanorum* | *filii Herodis:* ita Latini omnes, sed Coptus om | *regis:* D^{b} *imperantis,* Giess *imperatoris* | *XVIIII.* cum D^{b} D^{c} Par^{b} et ^{c} Giess Flor ed^{pr} Copt . . Par^{a} *XIIX.*, D^{a} *decimo septimo* . . Lips^{ed} non add principatus annum .. Havn *regni vero Herodis filii Herodis XVIII. calendas Apr.*, ita ut alterum numerum male praeterierit | *VIII. Kal. Aprilis* cum D^{a} D^{b} Par^{a} et ^{b} Teg Flor Giess ed^{pr} . . D^{c} *nono* pro *VIII.*, Par^{c} *septimo* . . Copt non exprim | *quod est XXV. die* cum D^{c} Par^{a} et ^{b} Giess ed^{pr}, item Copt . . pro *XXV.* numero D^{a} habet *XXIII,* Par^{c} *XXII,* D^{b} Teg *XXI,* item Flor *vigesimo primo,* Lips^{ed} *vicesima prima* | *consulatu Rufini* (Copt *Raufi*) *et Rubellionis* (Flor *Robell.* Teg. *Vellionis*) cum D^{b} Flor Tegerns Copt . . D^{c} *procurante Pontio Pilato Iudaeam, in consulatu Rufini et Leonis* . . Par^{b} et ^{c} ed^{pr} *consulatus Rufi* (Par^{b} *Rufini*) *Vellionis* (Par^{c} *revelationis*)*;* Lips^{ed} *consulatus filii Nestionis* (pergit *anno quarto sub duc. olimp.*) . . Havn *consulatu scilicet Bassi et Tarquilionis,* Giess *consulibus Basso et Tarquilio* . . D^{a} *consultatoriae revelationis* . . Par^{a} plane om | *in* (D^{b} Copt om) *anno quarto* (D^{a} om male) *ducent. secundae olymp.* cum Flor D^{b} D^{c}

quanta post crucem et passionem domini historiatus est Nicodemus, acta a principibus sacerdotum et reliquis Iudaeis, mandavit ipse Nicodemus litteris hebraicis.

Caput I.

[1] Annas et Caiphas et Somne et Datam, Gamaliel, Iudas, Levi, Neptalim, Alexander et Iairus et reliqui Iudaeorum

---

Par[abc] Teg Giess Copt . . Lips[ed] *sub ducentesima olimpiade* | *sub principatu* (D[c] Havn *principibus*) *sacerd.* (D[a] om) *Iudaeorum* (D[c] om) *Ioseph* (D[a] *-phi*) *et Caiphae* (ita Flor D[b] D[a] Teg Par[c] ed[pr]; D[c] *Annae et Caiphae Ioseph,* Par[a] Giess *Ioseph* (Giess add *et*) *Anne et Cayphe,* Havn *Ioseph Anna et Caipha;* Par[b] Lips[ed] *Anne et Cayphe*) . . Copt *sub Iosepho, qui Caiphas erat, summo Iudaeorum sacerdote* | *quanta:* ita D[a] D[c] Par[a] . . D[b] Flor Par[b] et [c] Teg ed[pr] *et quanta* . . Lips[ed] om | *acta a* (ed[pr] *cum*) *princ. sac. et* (D[b] Flor om) *rel. Iud.* (ed[pr] add *et*) *mandavit ipse Nic.* (Par[a] om *ipse Nic.*) cum D[c] D[b] Par[abc] Flor ed[pr] . . D[a] om . . Lips[ed] *acta salvatoris ad principes sacerdotum et reliquos iudeorum,* nec minus corrupte Havn | *hebraicis:* Flor *hebraice.* Pro *quanta* usque *hebraicis* Peyron ex Coptis haec retulit: *et omnia quae evenerunt post crucifixionem et quae evenerunt domino nostro Iesu Christo, Nicodemus princeps Iudaeorum perquisivit ea. Omnia quae summi sacerdotes et reliqui Iudaei gesserunt contra salvatorem Nicodemus, ut memoriae mandarentur, scripsit litteris hebraicis hoc modo.* Lips[ed] post *hebraicis* add *Theodosius autem Magnus imperator fecit ea transferri de hebreo in latinum.*

Ambr totam hanc notam sic exhibet: *Quod inventum est in publicis codicibus praetorii Pontii Pilati, scriptum in anno quarto ducentesimae* (cod. *-mo*) *secundae* (cod. *-do*) *olimpiadis sub principatu sacerdotum Iudaeorum Ioseph Annae et Caiphae: et quanta post crucem et passionem domini nostri Iesu Christi historiatus est Nicodemus acta a* (pro his cod. *ac tanta*) *principibus sacerdotum et reliquis Iudaeorum, ipse Nicodemus scripsit litteris hebraicis.*

I, 1. *Annas* (A *Anna*) . . D[a] D[c] add *enim,* Ambr *autem;* nihil add ABCD[b] Flor Havn . . Par[b]. *Igitur,* ed[pr] *Igitur et* (omisso *Annas*) | *et* (ita pleriq et Copt, D[a] alii om) *Somne* (ita Teg Flor Par[abc], Giess *Summe,* ed[pr] *Sobna,* al *Symeon;* D[a] *Summas,* Copt *Summis*) *et Datam* (ita D[a] D[c] Flor Par[a], item Ambr; Par[b] ed[pr] *Datan,* D[b] Teg Par[c] *Dathan;* Copt *Dothaim*) cum D[a] D[b] D[c] Flor Teg Par[abc] etc.. ABC *summi sacerdotes et doctores,* item Ambr *et alii summi sacerdotes, Datam videlicet* | *Gamaliel* (Ambr ed[pr] praem *et*) . . C *Geimaliel* | *Iudas* (Teg Copt add *et*) *Levi* (Copt *Libis*) . . B *et Heyleb, Iudas* | *Neptalim* cum AB Flor Teg Par[b] et [c] Ambr ed[pr], Par[a] *Neptali* . . D[a] aliique *Nepthalim, Nephthalim,* C *Nethalim* | *Alexander* cum Flor Ambr D[a] D[b] D[c] Teg Par[abc] ed[pr] Copt . . ABC *Androson* | *Iairus* cum ABC Ambr (Copt *Hierius*) . . D[b] Flor Par[a] et [c] Teg ed[pr] *Syrus,* Par[b] D[a] D[c] *Cyrus* | *reliqui Iudaeorum* cum D[b] Flor Teg Par[abc] ed[pr] . . D[a] D[c] *reliqui*

venerunt ad Pilatum accusantes dominum Iesum Christum de multis et dicentes: Istum novimus filium Ioseph fabri ex Maria natum, et dicit se esse filium dei et regem: non solum hoc, sed et sabbatum violat et paternam legem nostram vult dissolvere. Dicit Pilatus: Quae sunt quae agit et vult dissolvere legem? Dicunt ei Iudaei: Legem habemus in sabbato non curare aliquem; iste autem claudos et gibberosos, caecos, paralyticos, leprosos et daemoniosos curat in sabbato operibus malignis. Dicit eis Pilatus: Quibus operibus malignis? Dicunt

---

Iudaei, ABC Ambr *ceteri Iudaei* | *venerunt* (D^{a} D^{b} *veniunt*) .. AB praem *qui* .. C add *omnes,* Copt praem *omnes hi.* Multa alia h. l. immiscet Par^{b}: vide infra. | *accusantes dom.* (B Copt add *nostrum*) *Ies. Chr.* cum ABC Copt .. D^{abc} Teg Par^{ac} Flor ed^{pr} *adversus* (D^{a} *propter*) *Iesum* (ed^{pr} *Christum*) *accusantes eum* .. Ambr *ducentes Iesum et accusantes eum* | *de* (C *in*) *multis* cum ABC .. D^{abc} Flor Par^{c} *de multis accusationibus malis,* item Par^{a} ed^{pr} *de multis malis actionibus* (ed^{pr} *sermonibus*), Ambr *de multis actionibus et maleficiis* .. C om | *et* (Ambr Flor ed^{pr} Copt om) *dicentes* cum BD^{abc} Ambr Flor Copt .. AC *et dicebant de ore suo* (C *de suis oribus et*) *verbis malignis* | *Istum* cum D^{b} Flor ed^{pr}; item *hunc* ABC .. D^{a} D^{c} *Iesum* (Ambr *Novimus Iesum hunc fabri lignarii filium et de Maria natum*) | *novimus* (A Copt add *Iesum*) *filium Ios. fabri* cum ABC Copt .. D^{a} ed^{pr} etc *novimus Ios. fabr. fil.* | *ex Maria* cum ABC .. D^{a} ed^{pr} etc *de Maria* | *et* (A add *modo*) *dicit se:* D^{c} *qui se dicit* | *non* (ABC *et non*) *solum hoc* (D^{a} Par^{a} add *dicit*) *sed et* (BD^{a} ed^{pr} om *et*) cum D^{b}, item ABC, item D^{a} Par^{a} ed^{pr} .. D^{c} Copt nil nisi *et* | *sabbatum violat* cum D^{b} D^{c} Par^{a}, item *violat sabbata* Copt .. AB *sabbata nostra* (B *sabbatum nostrum*) *infirmat* .. D^{a} *sabbatum* | *paternam legem nostram* cum D^{abc} Par^{a} .. ABC *legem patrum nostrorum* .. Copt *legis patrum nostrorum* cum *sabbata* coniunctum habet, pergens *volens dissolvere legem nostram* | *vult dissolvere* cum D^{abc} Flor Par^{a} .. ABC *nititur absolvere* (C *solvere*) | *Dicit* (AC add *illis,* B *eis*) *Pilatus: Quae - agit* (A add *et inhibet*) *et vult solvere* (AB pro his *ut solvat*) *legem* (*legem* cum ABC; Havn aliique om; Flor om *et vult dissolv. leg.;* ed^{pr} *et quid vult dissolv.*) cum ABC Flor Havn ed^{pr} aliisque .. D^{abc} Par^{a} Copt male om | *Dic. ei Iud.* (Flor om *Iud.*): B om *ei* | *Legem habemus* .. AB *In lege praeceptum habemus* | *non curare aliquem* cum D^{b} D^{c} Par^{a} ed^{pr}, item omisso *aliquem* D^{a} .. AB *nullum curare* | *iste autem:* AB *hic autem* .. Copt *at Iesus* | *claudos et gibberosos* (A *gibbosos*) *caec. paral. leprosos* cum AB, item *omissis et gibb.* C .. D^{abc} Par^{a} Flor *claudos et surdos, curvos et* (D^{ac} om *curv. et*) *paral. caec. et lepr.* .. Copt sic: *claudos et leprosos et omnes infirmos et a daemone vexatos et surdos et mutos curavit sabbato in virtute Beelzebub principis daemoniorum* | *et* (AB om) *daemoniosos* (ita ABC; D^{abc} Flor Par^{a} *daemoniacos*) .. A add *et lunaticos,* B *convexatos,* C *et vesatos* (sic) | *curat* cum ABC Flor .. D^{abc} Par^{a} ed^{pr} *curavit* | BD^{a} om *in sabbato* | *operibus malignis* cum BC .. A *operarius malignus* .. D^{abc} Flor *de* (Flor om; D^{c} *in*) *malis actibus* (D^{c} add *suis*), Par^{a} *et de malis artibus,* item ed^{pr} *cum multis accusationibus* | *eis:* plerique codd *ei* | *Quibus oper. mal.* cum B, item C *quorum malorum operum,* item A *quorum malorum operarius est* .. Flor D^{b} D^{c} *quarum* (D^{bc} *quare* [?]) *malarum actionum,* Par^{a} *quibus malis*

ei: Maleficus est, et in Beelzebub principe daemoniorum eiicit daemonia, et omnia illi subiecta sunt. Dicit illis Pilatus: Istud non est in spiritu immundo eiicere daemonia sed in deo Scolapii.

2 Dixerunt Iudaei: Precamur magnitudinem tuam ut statuas eum ante tribunal tuum ad audiendum. Advocans ad se Pilatus Iudaeos dicit eis: Dicite mihi, quomodo possum ego cum sim praeses regem audire? Dicunt ei: Nos non dicimus eum regem esse, sed ipse se dicit. Advocans autem Pilatus cursorem dicit ei: Cum moderatione adducatur Iesus. Exiens vero cursor et agnoscens eum adoravit, et faciale quod

---

actionibus, D[a] *quomodo de malis actibus* | *et* (A *nam et*, B *nam*) *in Beelzebub* h. l. cum ABC; ante *eiicit* D[bc] Flor. A *belzebueb*, C *belzebuth*) | A *eicit demones* | *Istud non est - Scolapii* cum Flor . . D[abc] Par[a] *istud non est in sp. imm. eicere daem. sed in dei virtute* (Par[a] *sed in solo deo et in virt. dei summi*) . . ed[pr] *istud non est spiritus immundi facere, eicere demonia, sed in dei virtute* . . ABC *non est qui curat maleficus sed medicus.*

Supra post verba „et reliqui Iudaeorum“ Par[b] sic pergit: *collegerunt consilium adversus Iesum et dicebant: Quid facimus quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, et venient Romani et tollent nostrum locum et gentem. Eamus ergo, circumveniamus eum, quoniam inutilis est nobis et contrarius cum operibus nostris et improperat nobis peccata legis et diffamat in nos.* Hunc in modum pergitur depromtis multis ex evangeliis, usque dum sequitur: *Et vinctum adduxerunt eum ut traderent Pontio Pylato praesidi, accusantes eum te multis accusationibus malis dicentes: Istum novimus Ioseph fabri filium de Maria natum* etc.

2. *Dixerunt* (ed[pr] *dicunt*, A add *ei*) *Iud.* cum ABC ed[pr] . . . D[abc] *Dicunt et Iudaei Pilato* | *Precamur - audiendum* (C add *illum, quomodo loquitur*) cum ABC . . D[abc] Par[a] ed[pr] *rogamus magn. vestram* (D[c] ed[pr] *tuam*) *ut eum iubeatis* (D[bc] ed[m] *iubeas*) *adstare ante vestrum* (D[c] ed[m] *tuum*) *tribunal et audire* (D[b] *audiri*) *eum* | *Advocans ad se Pil. Iud. dic. eis* cum Flor . . AB *Tunc respondet* (B *respondens*) *Pil. et* (B om) *dicit* (B *dixit*) *Iudaeis.* Item Par[a] *Dixit eis Pylatus* . . D[abc] ed[pr] haec om usque dum sequitur *advocans autem* | *possum ego:* ita Flor; ABC Par[a] om *ego* | *cum sim praeses* . . Flor *dum praeses sum* | *regem audire* . . Flor *reg. interrogare,* Par[a] *reg. iudicare* | *Dicunt ei* cum Flor Par[a] . . ABC *dixerunt* (AC add *ei*) *Iud.* | *esse* cum B Flor . . AC om | *dicit* cum Flor . . ABC add *filium dei et regem.* Praeterea solus C haec add: *Dicit eis Pilatus: Ego omnes vos audivi legentes per prophetas vestros quia puer nascetur de virgine et vocabitur nomen eius Hemanuel, deus fortis, et iterum filius dei: et forsitan ipse est. Responderunt Iudaei et dixerunt: Non est iste, sed filius Ioseph fabri. Dicit eis Pilatus: Vos videte quod dicitis. Tamen eum iubeo adduci, sed scio quia filius dei est quem vos legistis per prophetas vestros.* | *Advocans* (ita Flor D[abc] Par[a]; ABC *vocans*) *autem* (ABC *itaque*; ed[pr] om) *cursorem* (Flor praem *Ananiam;* ABC add *suum*) | *Cum mod.* (D[b] add *modo*) *adducatur* (D[c] *introducatur*, ed[pr] *advocatur*) *Iesus* (D[c] *Christus*) cum D[b] D[c] ed[pr] . . Flor *Cum mod. adduc Iesum in praetorium* . . ABC Par[a] *Introduc Iesum*

ferebat in manu sua expandit in terra dicens: Domine, super hoc ambula et ingredere, quia praeses vocat te. Videntes autem Iudaei quod fecit cursor, clamaverunt adversus Pilatum dicentes: Cur eum sub praeconis voce non ingredi fecisti, sed per cursorem? nam et cursor videns eum adoravit illum, et faciale quod tenebat in manu expandit ante eum in terra et dixit ei: Domine, vocat te praeses.

3 Convocans autem Pilatus cursorem dicit ei: Quare hoc fecisti et honorasti Iesum qui dicitur Christus? Dicit ei cursor: Dum me mitteres in Ierusalem ad Alexandrum, vidi eum

---

cum mansuetudine . . D^{a} *Qua ratione adducetur Christus?* | *Exiens - adoravit* cum Flor D^{abc} Par^{a} . . ABC *Exiens cursor* (B add *foras*, C vero add *foras palatium in civitate invenit Iesum, et cum mansuetudine dixit Veni domine, quia vocat te praeses.* Iam pergit *Et cognoscens cursor admirans*) *cognoscens et admirans adoravit* (BC *adorabat*) *Iesum* (C *eum*) | *et faciale* (ita ex ABC scripsi; ed^{pr} *fascialem suum;* D^{abc} Par^{a} *fasciale involutorium*) | *quod ferebat* (D^{b} add *cursor;* ed^{pr} om *quod* etc) - *in terra* (ed^{pr} *in terram;* pro his D^{c} *coram eo*) *dicens* (ed^{pr} om, pergens *ut ambularet*) cum D^{abc} Par^{a} (ed^{pr}) . . ABC *et tollens* (C *et antequam propinaret* [propinquaret?] *ad solium praetorii ubi Pilatus sedebat, tollens*) *faciale suum* (C om) *proiecit ante pedes eius, rogans et dicens* | *super hoc* . . BC *super ipsum* | *ambula et* (D^{a} D^{c} om) *ingredere* (ABC add *praetorium*) . . D^{b} Par^{a} *ambulans ingredere* | *vocat te* cum ABC . . D^{abc} Par^{a} *te vocat* | *quod fecit cursor* cum D^{abc} ed^{pr} . . ABC *honorem quem fecit* (C *fecerat*) *ei cursor* | *clamaverunt adversus* cum ABC . . D^{abc} *exclamav. ad;* item ed^{pr} *exclamav.* omissis *adv. Pil.* | *Cur eum - - per cursorem* cum AB, similiter C; item *Quare non sub v. pr. iussisti* (ed^{pr} *sub v. pr. non iussisset*) *eum introire sed p. c.* D^{b} ed^{pr} . . D^{ac} corrupte: *Quare sub v. pr. non iussisti eum introire* (D^{c} *adduci*) *et non per curs.* | *nam et cursor* cum C; AB *nam cursor;* D^{ab} ed^{pr} *cursor enim;* D^{c} *sed cursor* . . ABC add *tuus* | *videns eum* D^{ab} . . ABC *amirans* . . D^{c} ed^{pr}om | *et faciale* (D^{abc} *fasc.*) *quod tenebat in manu expandit ante eum in terra* (D^{c} *in terra coram eo*) *et dixit ei* (D^{c} om) *Domine vocat* (D^{b} *clamat*) *te praeses* cum D^{abc} (ed^{pr} omnia praeter extrema *et dixit* etc om) . . AB *et tollens fasciale suum* (B *fascialem suum, quem in manu gerebat, et sternens ante eum in terra*) *rogavit eum dicens Domine, super hoc* (B *hunc*) *ambula et ingredere praetorium, quia praeses vocat te* (B *te vocat*) . . C *et tollens manuale quod in manu gerebat sternens in terra rogabat ut super ipsum ambularet et ingrederet* (sic) *praetorium.* Praeterea C add: *Dicit eis Pilatus: Unusquisque potestatem habet honorare alium;* tum pergit: *Et convocans Pil. cursorem* etc.

3. *Convocans* cum ABC . . D^{abc} *advocans* | AB *cursorem suum* | *dicit ei* cum ABC . . D^{ac} *dixit,* D^{b} *dicit* | *et honorasti I. qui dic. Chr.* cum C . . reliqui om | *Dicit* cum ABC . . D^{abc} *dixit* | *Dum* (B *Cum*) *me mitteres* (A *dirigeres*) *in Ierus. ad Alexandrum* (*ad Alex.* ex D^{abc} ed^{pr} est; ABC om), *vidi - asinum* (ita ex D^{bc} ed^{pr}; ABC *pullum asinae*) - *ramos* (A add *olivarum* et om *de arbor.*) *de arb.* (B add *et*) *stern. in via - suis* (B om) - *sternebant* (C *prostern.*) - *clam.* (C add *omnes*) *et dic.* cum ABC . . D^{abc} *Quando me misisti de Ierosolyma ad Alexandrum, vidi Iesum sedentem super*

sedentem super asinum, et infantes Hebraeorum frangentes ramos de arboribus sternentes in via; et alii ramos tenebant in manibus suis; alii autem vestimenta sua sternebant in via clamantes et dicentes: Salva igitur, qui es in excelsis: benedictus qui venit in nomine domini.

4 Clamaverunt Iudaei dicentes adversus cursorem: Pueri quidem Hebraeorum hebraice clamabant: unde tibi gentili hoc nosse? Dicit eis cursor: Interrogavi quendam Iudaeorum et dixi: Quid est quod clamant hebraice? et ille mihi exposuit. Dicit eis Pilatus: Quomodo autem clamabant hebraice? Dixerunt Iudaei: Osanna in excelsis. Dicit eis Pilatus: Osanna in excelsis quomodo interpretatur? Dicunt ei: Salva nos qui es in excelsis. Dicit eis Pilatus: Si ipsi attestatis voces et verba quibus ab infantibus acclamatum est, quid peccavit cur-

---

asinum (D^{a} *asinam humilem*) *et pueri* (D^{c} *pueros*) *Hebraeorum clamabant* (D^{c} *clamantes* post *Hossanna*) *Osanna* (D^{b} add *filio David*), *ramos* (D^{c} add *palmarum*) *tenentes in* (D^{b} om) *manibus suis; alii autem sternebant* (D^{b} om) *vestim. sua in via* (D^{b} om) *dicentes.* Item similiter ed^{pr}. | *Salva igitur* cum D^{b} . . reliqui *Salva nos* | B om *qui es* | *in excelsis* (D^{b} *celsis*) . . D^{ac} *in coelis*

4. *Clam. Iud. dic.* (B om; AC ed^{pr} post *cursorem*) *adv. cursor.* cum ABCD^{b} ed^{pr} . . D^{ac} *clam. ergo adv. curs. Iudaei dicentes* | *Pueri quidem* (ed^{pr} om) cum D^{abc} ed^{pr} . . ABC *si infantes* | *clamabant* . . BC *clamaverunt* | *unde tibi gentili* (C om) *hoc* (B *est hoc*) *nosse cum* ABC . . D^{b} *unde tibi, cum sis Graecus, hebraica* . . D^{ac} *tu autem cum sis Graecus, quomodo linguam hebraeam nosti* . . ed^{pr} *ac quomodo cum sis Grecus, hebreicum nosti* | *Iudaeorum* cum BD^{abc} . . AC *ex* (C *de*) *Iudaeis* | *et dixi* (B *dicens*) cum D^{b} . . alii plerique add *ei* . . C om | *quod* (C add *omnes*) *clamant* (D^{b} *clamabant*) *hebraice* cum ABCD^{b} . . D^{ac} *quod clamant pueri hebraice* | *et ille mihi exposuit* (D^{b} *discernit*) cum BCD^{b}, item D^{c} *ille autem mihi dixit* . . D^{a} *et iste mihi discernit dicens Osanna enim clamant, quod interpretatur: O domine, salvum fac, seu Domine salva* . . A *Dixerunt Iudaei Osanna in excelsis* | *Quomodo autem* (ita CD^{b}; BD^{c} om) *clamabant* (ita D^{c}; reliqui *clamant*) *hebr.* (BD^{b} add *Et*) *Dixerunt Iudaei* (ita BC; D^{bc} *dicunt ei*): *Osanna in excelsis* (ita BC; D^{bc} om *in exc.*) *Dicit eis Pil.* (haec C; D^{c} *Et Pilatus;* BD^{b} om): *Os. in exc.* (haec cum C; reliqui om), *quomodo interpretatur* (pro his C *hebraice quid intelligitur*) . . ex his nihil habet D^{a} (vide ante et post), A vero tantum haec: *Osanna in excelsis quid interpretatur.* Varie igitur erratum est propter similitudinem verborum. | *Dicunt ei* (C *Responderunt Iudaei*): *Salva - excelsis* cum ABC . . D^{bc} *dic ei: O domine* (D^{c} *deus*) *salvum* (D^{c} add *me*) *fac, seu* (D^{c} om): *O domine salva igitur* (D^{c} *salva nos*) . . haec rursus D^{a} om una cum seqq. *dic. eis Pil.* (quae iam ante habuit) | *Si ipsi - verba quibus* (ita B; A *verbum quod*) *ab inf. acclamatum* (ita B; A *vocatum*) *est - cursor* cum BA . . C *Ex quo ipsi Iudaei cum infantibus vocibus et verbis acclamatis ut vos salvet qui est in excelsis, et cursor quid fecit* . . D^{bca} ed^{pr} (haec editio antecedentia brevissime absolvit): *Vos autem* (D^{c} ed^{pr} om) *attestamini*

sor? Et tacuerunt. Dicit cursori praeses: Egredere et quomodocumque volueris introduc eum. Exiens vero cursor fecit sicut et priori schemate, et dicit ad Iesum: Domine ingredere, quia praeses te vocat.

5 Ingresso autem Iesu et signiferis ferentibus signa curvata sunt capita signorum ex se et adoraverunt Iesum. Videntes autem Iudaei signa quomodo se incurvaverunt et adoraverunt Iesum, amplius clamaverunt adversus signa portantes. Pilatus vero dicit ad Iudaeos: Non miramini quomodo incurvaverunt se signa et adoraverunt Iesum? Dicunt Iudaei ad Pilatum: Nos vidimus homines signa portantes quemadmodum inclinaverunt et adoraverunt Iesum. Advocans vero praeses

---

(D[a] *cur att.*) *voces quas pueri dixerunt, quid* (D[c] add *ergo*) *peccavit cursor* | *Et* (D[a] add *ipsi*) *tacuerunt* cum D[bca] . . ABC *et* (A add *statim*, C *statim mox*) *conticuerunt Iudaei* | *dicit* (D[ab] *dixit*) *curs. praes.* cum D[cab] . . ABC *dicit iterum Pilatus cursori* | *Egredere et* (AC post *volueris*) *quom. vol. intr. eum* cum ABC . . D[abc] *Exi et quo vis ordine* (D[b] om) *intr. eum* | *vero* cum D[abc] ∴ ABC *autem* | *sicut et priori schemate* cum D[abc] . . AB *simili modo sicut et prius*, C *similiter sicut prius* | *ad Iesum* cum ABC . . D[abc] *ad eum* | C *Domine mi* | *quia praes. te vocat* (A *voc. te*) cum ABC . . D[abc] *quoniam voc. te praes.*

5. *Ingresso autem* (D[c] om; sumsi ex reliquis omnibus) *Iesu - capita signorum ex se* cum D[c] . . C *ingrediente autem Iesu, tunc qui signa portabant secundum consuetudinem tenentes, signa ipsa* [se] *incurvaverunt* . . A *ingresso autem Iesu, tunc duo qui signa portabant iuxta consuetudinem, cum tenerent ea, ipsa se incurvaverunt* . . B *ingresso autem Iesu aderant quidem iuxta cons. portantes signa, quae se incurvaverunt* . . D[ab] *ingressus autem Iesus ad* (D[b] *et* [a]) *signiferos* (D[b] *-feris*) *qui signa ferebant* (D[b] *fer. sign.*) *et* (D[b] om) *curvata sunt capita ipsorum* (D[b] *cap. signorum ex se*) | *Videntes autem - adv. signa port.* cum AB, item D[b] *vid. aut. Iud. signa signorum, quomodo curvata sunt capita ipsorum et adorav. Ies., magis clam. adv. signiferos* . . C *amplius igitur clamaverunt Iudaei adv. sign. port.*, item D[ac] *hinc Iudaei* (D[c] om utrumque) *magis clamabant adv. signif.* | *Pil. vero dic. ad Iud.* cum D[ab] . . *Pil. ve. dixit Iudaeis* D[c], item AB *tunc Pil. dix. Iud.* | *Non miramini - adorav. Iesum* cum AB . . D[abc] *Non laudatis* (D[c] *Num videtis*) *quod* (D[b] *quomodo*) *ex se curvata sunt capita signorum et adorav. Ies.* Item ed[pr] *Nonne laudastis quod ex se curvata signorum capita adorav. Ies.* Praeterea vero D[abc] add *sed* (D[a] add *quomodo*) *clamatis* (D[b] *clamantes*) *ad signiferos, quasi ipsi* (D[c] *quod quasi ipsi*, D[a] *quia ipsi se*) *curvaverint* (D[ac]*-verunt*) *et adoraverint* (D[ac] *-verunt*) | *Dic. Iud. ad Pil.* (AB *Pilato*) cum ABD[bc] . . D[a] *dixerunt illi Pilato* | AB om *Nos* | *homines signa port.* (B *qui sign. tenent*) *quemadm. incl.* (B add *vultus*) cum AB . . D[b] *quomodo inclin. signiferi*, item D[c] *quomodo ex se curvaverunt se signif.* . . D[a] *quoniam inclin. se signif.* | C om *Videntes autem - quemadm. inclin. et ador. Ies.* | *Adv. vero praes. sign.* (D[ac] *sign. pr.*) *dicit* (D[ac] *dixit*) *eis* cum D[bac] . . ABC *vocans autem Pilatus* (A om) *baiulos signorum dix. eis* | *Quare sic* cum D[abc] . . ABC *Quid utique* (B om) *hoc*

signiferos dicit eis: Quare sic fecistis? Dicunt Pilato: Nos viri gentiles sumus et servi templorum: quomodo habuimus adorare eum? nam nobis tenentibus vultus ipsi se curvaverunt et adoraverunt eum.

6 Dicit Pilatus principibus synagogae et senioribus populi: Eligite vos viros potentes et fortes, et ipsi contineant signa, et videamus si ex se curventur. Accipientes autem seniores Iudaeorum viros duodecim fortissimos potentesque, senos et senos fecerunt continere signa, et steterunt ante tribunal praesidis. Dicit Pilatus cursori: Eiice Iesum foris praetorium, et intromitte eum iterum qualivis ordine. Et exivit foras praetorium Iesus et cursor. Et advocans Pilatus qui prius signa tenuerant, dixit eis: Per salutem Caesaris, quia,

---

| *dicunt* (D^{ac} add *signiferi*) *Pil.* cum D^{bac} ABC *responderunt et ipsi praesidi* (B om) *dicentes* | B om *viri* | *gentiles* cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} *pagani* | D^{c} om *servi templ.* (D^{ab} ed^{pr} *templ. serv.*) | *habuimus* cum D^{abc} ed^{pr} . . A *potuimus,* B *poteramus* (C *quomod. adoraremus eum*) | *nam nobis ten. vultus* (B *signa*) cum ABC . . D^{abc} *etenim nos tenentes signa* | *ipsi* (B *ipsa*) cum ABC . . D^{abc} om | *se curvaverunt* (ita CD^{ab}; AB *incurv.*) . . D^{c} *ex se curvata sunt* | *eum* cum B . . AC *Iesum* . . D^{abc} om.

6. *Dicit* cum D^{abc} ed^{pr} . . ABC *Dixit autem* | *princip. syn. et sen. populi* cum ABC . . D^{b} ed^{pr} *ad archisynagogos* (ed^{pr} *-gum*) *et seniores plebis ipsorum* (ed^{pr} om) . . D^{a} *ad archisynagogos,* D^{c} *ad seniores plebis Iudaeorum* | *vos* cum D^{ab} . . ABCD^{c} *ex vobis* (C add *metipsis*) | *potentes et fortes* cum D^{b}, item ABC *fortissimos atque potentes* (A *potentissimos*) . . D^{ac} *potentes* . . ed^{pr} *prudentes et fortiores* | *contineant* cum D^{abc} ed^{pr} . . ABC *teneant* | C *ut videamus* . . B *et videbimus* | *ex se curventur* cum D^{ab} ed^{pr}; item addito *et adorent* D^{c} . . C *ipsi se inclinaverint,* A *ipsi se incurvaverunt vultus,* B *inclinabūnt vultus* | *accipientes* (D^{a} *aspicientes*) *autem* (D^{c} *vero*) *sen. Iud. vir. duod. fortiss. potentesque* (ita D^{a}; D^{b} om *que;* D^{c} *vir. fortes duodecim*), *senos et senos* (haec cum D^{b}; D^{c} om; D^{a} *senes*) - *et stet. ante tribunal* (ita ex ABC scripsi; D^{abc} *conspectum*) *pr.* cum D^{abc} . . ABC *et elegerunt* (A *eligerunt*) *viros fortiss. seniores* (C om) *Iudaeorum, et statuerunt eos senos ut fortiter signa tenerent. Et statuit eos* (C om *et stat. eos;* B om *senos* usque *stat eos*) *ante trib. praesidis* (A *suum* pro *praes.*) | *Dicit* cum D^{ab} . . D^{c} *dixit,* AC *dix. autem,* B *dix. iterum* | *Eiice* (C *Tolle*) *Ies. foris praet.* (D^{c} *foras protinus,* D^{a} *foras*) cum D^{b} C, item D^{ca} . . AB *Tolle foras praet.* (A om) *Ies.* | *et intromitte - ordine* cum D^{abc} . . ABC *et iterum revoca eum* (C om) *quemadmodum* (B *ut*) *fecisti* (A *feceras,* B om) *prius* | *et exivit* (A *exiit*) *f. pr. Iesus* (A pon ante *foras*) *et curs.* cum D^{ab} A . . B *et exierunt Iesus et cursor* . . C *exeuntibus autem Iesu et cursore de praetorio* . . D^{c} om | *et adv. Pil.* cum D^{abc}, item C *Pilatus vocavit ad se* . . B *et praeses vocans eos ad se,* item A *et vocavit eos praeses ad se* | *qui prius sign. tenuerant* cum ABC . . D^{b} *qui tenebant signa priores* . . D^{ac} *signiferos* (D^{c} *Iudaeos*) *qui tenebant signa priores* (D^{c} om *prior.*) | *dixit* (A *et dix.*) *eis Per - quia* (B om) *si non inclinant se* (B *inclinaverunt se per se*) - *intrat* (B *intravit*) *Ies.* (A add *sed vos illos* [sic] *inclinavistis*) *amp. cap.*

si non inclinant se signa quando intrat Iesus, amputabo capita vestra. Et iussit praeses ingredi Iesum secundo. Et fecit cursor eodem schemate sicut et prius, et multum deprecatus est Iesum ut superascenderet et ambularet super faciale suum. Et superambulavit et ingressus est. Introeunte autem Iesu statim inclinaverunt se signa et adoraverunt Iesum.

Caput II.

1 Videns autem Pilatus, timor apprehendit eum, et statim voluit surgere de tribunali. Haec autem eo cogitante, ut surgeret et abiret, misit ad illum uxor sua dicens: Nihil tibi et homini isti iusto: multa enim passa sum propter eum in hac nocte. Convocans autem Pilatus Iudaeos dixit eis: Scitis quia

---

vestr. cum AB .. C *dixitque eis Per sal. Caes. quia si inclinastis signa et non per se inclinaverunt in introitu Iesu, amp. cap. vestra* . . D[abc] *iurans eis* (D[c] *et iuravit*) *per sal. Caes. quia si* [adde *non*?] *flectantur signa* (D[a] *si non sic ferant sign.*) *ingrediente Iesu, praecidam cap. vestr.* Praeterea ABC add *at illi respondentes dixerunt* (C om *resp. dix.*) *Ita fiat.* | *Et iussit - secundo* cum D[abc] . . ABC *iussit autem Pilatus iterum ingredi Iesum* (C add *in praetorium*) | *et fecit - schemate* (D[c] *ordine*) *sicut et* (D[c] *ut*) *prius* cum D[abc] . . ABC *et cursor* (C *curs. autem*) *fecit ei* (C om) *secundum consuetudinem* (AB add *et priorem honorem*) | *et multum - faciale* (ita ex AC; D[ab] *fasciale*) *suum - ingressus est* cum D[ab] . . ABC *Multum enim deprecatus est* (C *Deprecatus est autem*) *cursor dominum Iesum* (C om *dom. Ies.*) *ut ambularet super facialc* (B *faculciale*) *suum. Et ambulavit super illud* (B om *sup. illud*; C om *Et amb. s. ill.*) . . D[c] om omnia praeter extrema *et ingressus est*, addito *Iesus*, sed rursus practerit *introeunte autem Iesu* | *Intr. autem* cum D[ab] C . . A *ingresso autem*, B *ingresso* | *inclinav. se* cum ABC . . D[ab] *curvaverunt*, D[c] *incurvav. ex se* | *ador. Ies.* cum ACD[c] . . BD[ab] *ador. eum* | Quicquid post *videamus si ex se curventur* legitur, id omne ed[pr] comprehendit his: *Quo facto, et introeunte Iesu iterum signa curvata adoraverunt Iesum.*

II, 1. *Videns autem Pil.* (ABC *praeses*) cum D[ab] ABC . . D[c] *Pil. vero videns* . . ed[pr] *quod videns Pyl.* | *timor appr. eum et* cum BCD[ab] . . A *timore apprehensus est et*, D[c] *timore correptus*, ed[pr] *stupefactus* | *statim* (D[c] om) *voluit surgere* (D[c] *exsurg.*, AB *fugere*) *de trib.* (D[c] *sede una*) cum C, item AB, item D[c] . . D[ab] *et coepit exsurg. de sede sua* . . ed[pr] *exire voluit* | *Haec autem eo* (B om *autem eo*; A *Tunc autem eo*) *cog. ut surgeret* (A *fugeret*) *et abiret* cum ABC . . D[ab] *cogitante autem eo exsurgere de sede sua* . . D[c] *cogitante vero hoc agere* | *misit ad illum* (AB *eum*) *uxor sua* (AB om) *dicens* (A *ei dic.*) cum C, item AB (etiam ed[pr] om *nomen Proculae*) . . D[abc] Flor *matrona ipsius Pilati nomine Procula* (*nom. Pr.* D[bc] Flor; D[a] *procul posita*) *mis. ad eum dic.* | *et homini isti iusto* cum D[b] . . ABCD[ac] *et iusto illi* | *passa sum* cum BCD[bc] . . A praem *per visum*, D[a] add *in visu* | *in* (D[ab] om) *hac nocte* C. ABD[abc] . . C *in ista nocte* | *Convocans - eis* (A *ad eos*) - *mulier mea* (AP add *Procula*, non item C nec Hal) *cultrix* (C *procuratrix*) - *et in iudaismo* (ita B; A *et Iudaea*) *mag.*

mulier mea cultrix dei est et in iudaismo magis vobiscum sentit. Dicunt ei Iudaei: Ita est et nos scimus. Dicit eis Pilatus: Ecce misit ad me uxor mea dicens: Nihil tibi et iusto illi: multa enim passa sum propter eum in hac nocte. Respondentes autem Iudaei dixerunt Pilato: Numquid non diximus tibi quia magus est? ecce somniorum fantasma misit ad uxorem tuam.

2 Pilatus vocavit Iesum et dixit ei: Quid est quod isti adversus te testificantur? et nihil ad eos loqueris? Iesus autem respondit: Si non haberent potestatem, non loquerentur. Unusquisque potestatem habet oris sui loqui bona et mala: ipsi videbunt.

3 Respondentes autem seniores Iudaeorum dicunt ad Iesum: Quid nos videbimus? primum quod ex fornicatione natus es:

---

vobiscum sentit (ita B; A *vobis consentit*) *Dic. ei* (B om) *Iudaei - eis Pilatus* (C om *et in iudaismo* usq *Pilatus*) *Ecce - uxor mea* (AC om *ux. mea*) *- tibi* (C add *sit*, item iam antea) *- passa* (A *per visum passa*) *sum pr. eum in hac* (C *ista*) *nocte* (B *pr. eum in visu hodie*) cum ABC . . Hal *Pilatus autem hoc audiens dixit omnibus Iudaeis Vos nostis quia uxor mea pagana est et multas synagogas vestras aedificavit: ipsa mihi nunciavit Iesum hominem iustum esse, et propter eum multum afflicta est nocte ista* . . plane om D^abc | *Resp. autem* (D^b om) *Iud. dix. Pil.* cum D^bc . . ABC *Iudaei autem responderunt* (C *dixerunt*) *Pilato* (B om) . . D^a *audientes autem haec Iudaei dix. Pil.* | *Numquid non* cum D^abc ed^pr . . AC *Nonne* . . B *Non bene* | *quia magus est* cum ABC . . D^abc ed^pr *quoniam* (D^c *quia*) *maleficus est* | *somniorum fantasma* (B *-mata*) cum BC, item ut videtur A . . D^abc ed^pr *somnium* | D^ac ed^pr *immisit* . . D^b *misit ipse*

2. *Pil.* (C add *iterum*) *voc. Ies. et dix. ei* cum AC . . B *Pil. ait ad Iesum* . . D^abc ed^pr *Pil. vero* (D^c ed^pr om) *advocans Iesum dixit* | *Quid est - ad eos* (B *eis*) *loqueris* cum ABC . . D^abc ed^pr *Non audis* (D^a *Num audisti*) *quod* (D^b *quid*, ed^pr *quanta*) *isti adversum te* (D^b om *te*) *testantur? et nihil dicis?* (ed^pr *testificantur* omissis reliquis) | *Ies. autem* (B om) *resp.* cum ABC . . D^abc *Ies. resp. ei* | *potestatem* cum ABC . . D^ab add *loquendi* . . D^b *linguas* | *non loquerentur:* D^c add *adversum me* | *unusquisque* cum B . . AB add *autem;* D^c praem *sed*, D^ab *sed quoniam* | D^abc *habet potestatem* | *oris sui loqui* cum D^abc . . ABC *in* (C *de*) *ore suo loquendi* | B *bona vel mala* | *ipsi* (D^c add *autem*) *videb.* cum D^abc . . ABC *ipsi* (C *tamen ipsi*) *videant quid loquantur* (B *locuntur*)

3. Ab hoc inde loco usque ad initium capitis V. Vaticani codices nostri (i. e. AB) ad constituendum textum adhiberi nequeunt. Breviter enim quicquid interpositum est sic absolvunt: *Quid multa? Iam omnia nota sunt vobis a sancto evangelio. Post multas altercationes inter Pilatum et Iudaeos surgens Nicodemus quidam vir* (B om) *Iudaeus stetit ante praesidem* etc.

Respondentes - ad Iesum cum D^abc . . C *Responderunt seniores Iudaeorum ad Iesum et dixerunt ei* | *Quid nos videbimus* (D^b *vidimus*) cum D^ab . . D^c *Nos vidimus,*

secundo quia in nativitatem tuam in Bethleem infantum consummatio facta est: tertio quod pater tuus Ioseph et mater tua Maria fugerunt in Egyptum, eo quod non haberent fiduciam in populo.

4 Dicunt quidam de adstantibus benigni ex Iudaeis: Nos non dicimus eum esse ex fornicatione, sed scimus quoniam desponsata est Maria Ioseph, et non est natus de fornicatione. Dicit Pilatus ad Iudaeos qui dixerunt eum esse ex fornicatione: Hic sermo vester non est verus, quoniam desponsatio facta est, sicut ipsi dicunt ex gente vestra. Dicunt Pilato Annas et Caiphas: Nos cum omni multitudine dicimus quoniam ex fornicatione natus est et maleficus est: isti autem

---

et testamur quod vidimus . . C *Quid loqueris ut videamus nos?* | *primum* cum D^{bc} C, item ed^{pr} . . *primo* D^{a} *nos primum de te vidimus* | *ex:* C *de* | *natus es* cum D^{ac} C, item ed^{pr} omisso *natus* . . D^{b} *nasceris* | *quia in nativitatem tuam in Bethl. inf. cons. facta est* cum C . . D^{a} *quod pro nativitate tua in Bethl. infantes interfecti sunt* . . D^{bc} *quod generatio tua est in Bethl. et infantum interfectio propter te facta est* (D^{c} om *et infantum - fac est*) . . ed^{pr} *quia in Bethl. progenies tua est, ubi propter te facta est interfectio puerorum* | *Ioseph* cum CD^{c} . . D^{ab} om | *et mater tua - Egyptum* cum D^{abc} ed^{pr} . . C *disponsavit Mariam matrem tuam et in Egyptum fuit* (fugit?) | *eo* (D^{c} *propterea*) *quod - in populo* (D^{c} add *nostro*) cum D^{abc}, item ed^{pr} . . C *quia non habebat fiduciam ambulare in plebem suam*

4. *Dicunt quid. de* (D^{c} add *his*) *adst. benigni* (ita Flor et testante Thilone alii; D^{abc} *benigne*) *ex Iud.* (D^{c} *ex Iud. ben. de Iesu*) cum D^{abc} Flor aliisque . . C *tunc responderunt aliqui de adst. viri Iudaei;* ed^{pr} *dicunt quidam ex astantibus Iud.* | *Nos non - esse* (Flor add *natum*, item D^{c}) - *quoniam* (D^{b} *quod*) - *et non est natus de forn.* (Flor ed^{pr} om *et non est n. de f.*) cum D^{bc} Flor, similiter ed^{pr} . . D^{a} *Nos n. d. e. esse nat. de fornic.* omissis reliquis usque dum sequitur *hic sermo* (transiluit a *fornicatione* ad *fornicatione*) . . C *Nos non dic. eum de fornic. natum, quia novimus quod Ioseph disponsavit Mariam matrem suam: non ergo de fornic. natus est* | *Dicit* (D^{c} *dix.*) *Pil. ad Iud.* (Flor *ad eos*) - *eum esse ex forn.* (Flor *ex forn. eum nasci*) - *sicut* (D^{c} *sic* teste Birchio) *ipsi* (Flor. om; D^{c} post *dic.*) *dic. ex* (D^{a} *qui sunt de*) *gente* (Flor *generatione*) *vestr.* cum D^{bc} Flor, item inde ab *hic sermo* (vide ante) D^{a}. Item ed^{pr} *Dic. Pyl. ad eos - Sermo vester mendax est, sicut ex gente vestr. testantur.* . . C *Dicit Pil. Ergo sermo vester non concordat veritati, nec est verum quod mihi attestatis, quoniam et desponsalia facta sunt secundum quod loquitur cognatio vestra* | *Dicunt Pil. Ann. et Caiph.* cum D^{abc} Flor . . C *responderunt Ann. et Caiph. et dixerunt ad Pilatum* | *Nos cum o. m. dic.* cum C . . D^{bc} *Omnis multitudo clamat* . . D^{a} *Omnis mult. audienda est, quae clamat* . . ed^{pr} *Multitudo hominum proclamat* | *natus est* cum D^{ac} C . . D^{b} *nascitur* | *et malefic. est* (ed^{pr} *sit*)*:* ita D^{abc} C ed^{pr} | *isti autem* cum D^{bc} ed^{pr} . . D^{a} add *qui negant eum esse natum ex fornicatione*, item C *qui testifican-*

proselyti sunt et discipuli eius. Advocans vero Pilatus Annam et Caipham dicit eis: Quid sunt proselyti? Dicunt ei: Gentilium filii nati sunt et modo facti sunt Iudaei. Responderunt hi qui testificati sunt Iesum non esse natum de fornicatione, Lazarus et Asterius, Antonius et Iacobus, Annes et Azaras, Samuel et Isaac, Finees et Crispus, Agrippa et Iudas: Nos proselyti non sumus nati sed filii Iudaeorum sumus, et veritatem loquimur: etenim in desponsalia Mariae interfuimus.

5 Convocans autem ad se Pilatus duodecim viros hos qui probaverunt quia Iesus non fuerat natus de fornicatione, dixitque ad eos: Adiuro vos per salutem Caesaris, si verum est, dicite mihi, quoniam Iesus non est natus de fornicatione. Dicunt illi Pilato: Legem habemus non iurare, quia peccatum est; sed ipsi iurent per salutem Caesaris quoniam non est

---

tur et dicunt quia de forn. non est natus | *Advocans - dic. eis* cum D^{bc} . . D^{a} *Pil. autem dixit ad Ann. et Caipham* . . C *Respondit Pil.* | *Quid* cum D^{bc} C . . D^{a} *Qui* | *Dicunt ei* (C add *Iudaei*) cum D^{c} C . . D^{ab} *dic. illi* | *Gentilium* (ita C; D^{abc} *paganorum*) *fil. nati* (ita C; D^{abc} om) *sunt et modo* (ita C; D^{ba} *nunc;* D^{c} *non*) | *Respond. hi - de fornic.* cum C . . D^{abc} Flor nil nisi *dicunt* | *Lazarus* (ita CD^{b} Flor, *Lazarius* ed^{pr}; D^{ac} *Eliezer*) . . C praem *quorum nomina haec sunt* | *Asterius* cum D^{abc} Flor ed^{pr} (*Austerius*) . . C *Histerius* | *Annes et Azaras* cum C . . Flor *et Ares;* ed^{pr} *Piras;* D^{abc} *Caras.* Alterum nomen vide ante *et Iudas.* | *Samuel et Isaac* . . C *Sam. et Damael* . . D^{abc} Flor ed^{pr} *et Samuel, Isaac* | *Finees* (*F* est in C Flor; Fabric. Birch. Thil. ediderunt *Phinees;* ed^{pr} om) *et Crispus* (ita Flor ed^{pr}; C *Crispes;* D^{abc} *Crippus*) | *Agr. et Iud.* cum C . . D^{abc} Flor *et* (ed^{pr} om) *Agr. Anmes* (ita D^{b}, ed^{pr} *Amnes;* Flor *Acmes;* D^{ac} *Annas*) *et Iud.* Praeterea variant codices modo addentes *et* modo omittentes. Secuti in ea re sumus prae ceteris codicem C. | *Nos pr. non sum. nati* (D^{ac} om) - *loquimur* cum D^{bac} ed ^{pr} . . C *Pro certo est nos proselitos non esse sed filios Iudaeorum, et veritatem loquimur* | *etenim* (ita D^{b} ed^{pr}; D^{ac} *et;* C *nam et*) *in disponsalia* (ita D^{b}, ed^{pr} *in desponsalibus,* C *in sponsalia;* D^{ac} *in desponsalitio*) *Mar.* (C add *et gaudia*) *interf.* (ed^{pr} *fuimus;* D^{c} add *testificamur*)

5. *Convocans autem - dixitque eis* cum C . . D^{abc} *alloquens vero Pil. duodec. viros qui haec dixerunt, dix. eis,* item ed^{pr} *quos alloquens Pyl. dixit* | *si verum est - de fornic.* cum C . . D^{c} ed^{pr} *si vere* (ed^{pr} *verum*) *dixistis quoniam non est* (ed^{pr} *sit*) *natus ex forn.* . . D^{ba} *quod* (D^{a} *si*) *non est natus ex forn., si vera* (D^{a} *aut si vera sunt quae*) *dixistis.* Praeterea C add *sicut hi testificantur* | *Dicunt - peccatum est* cum D^{ab} . . D^{c} *dicunt - habemus, neque iurare licet, quia p. e.,* ed^{pr} *dic. ei quia non licet nobis iurare ex lege* . . C *responderunt viri illi ad Pilatum et dixerunt ei In lege nos iurare ex toto peccatum est* | *sed* cum C . . D^{c} *denique* . . D^{ab} ed^{pr} om | *per sal. Caesaris:* ed^{pr} haec om usque *diximus.* (In

sicut diximus, et rei sumus mortis. Tunc dixit Pilatus Annae et Caiphae: Nihil respondetis ad ea quae isti testificantur? Dicunt Annas et Caiphas ad Pilatum: Duodecim isti creduntur quoniam non est natus ex fornicatione: omnis plebs clamamus quoniam ex fornicatione natus est et maleficus est et dicit se ipsum esse filium dei et regem, et non credimur.

6 Et iussit Pilatus omnem multitudinem foris exire, absque duodecim viris qui dixerunt quoniam non est ex fornicatione natus; et Iesum iussit sequestrare ab eis. Et dicit eis Pilatus: Qua ratione volunt Iudaei Iesum occidere? Dicunt ei illi: Zelum habent, quoniam sabbato curat. Dixit Pilatus: De bono opere volunt eum occidere? Dicunt illi: Etiam, domine.

---

graeco textu nostro per incuriam excidit κατὰ τ. σ. Καίσαρος, ut ex commentario vides.) | *quoniam* (D^{c} *si*) *non - diximus* cum D^{abc} . . C *quia non est vera ista nostra testificatio* | *et* (ed^{pr} add *nos*) *rei s. mort.* (ed^{pr} om *mort.*) cum D^{abc} ed^{pr} . . C *et nos morti subiacemus* | *Tunc dixit Pil. - testificantur* cum C . . D^{abc} ed^{pr} om | *Dicunt - ad Pilatum* cum D^{abc} Flor . . C *dixerunt autem A. et C. Pilato* | *Duod. isti creduntur* (ita correxi quod in cod. est *credunt*) *quoniam - natus est* (ita ex plerisque scripsi; Flor *nascitur*) - *et nos non credimur* (ita rursus scribendum videbatur pro *credimus* quod cod. habet) cum Flor . . nec male C *Duodec. his credis, nobis autem cum omni multitudine clamantibus quia de forn. natus est non credis* . . D^{bc} *duod. isti credunt* (D^{c} *credi debent*) *quod* (D^{c} *quoniam*) *non est natus de forn. et* (D^{c} *sed*) *maleficus* (D^{c} add *est*) *et dicit se - et nos non credimus.* Item D^{a} *isti duod. non credent quia scimus eum natum de stupro et maleficum esse, et dicit se - regem, quod nos credimus et audire pertimescimus* . . ed^{pr} *istis credi debet quia non sit natus ex forn.; sed tamen maleficus est et dicit se esse f. d. et reg., et non credimus*

6. *Et iussit - exire* cum C . . D^{abc} *iubens ergo Pil. omnem populum exire foras;* item ut videtur Flor | *absque - ex forn. natus* cum D^{abc} . . C *excepto XII viros qui veritatem dicebant* | *et Iesum iuss. sequestrare ab eis* cum C . . D^{abc} *sed et Iesum iussit segregare* (D^{c} *-gari?*) *remote* (D^{c} *semote*) . . ed^{pr} initium sectionis sic habet *Semotis ergo omnibus nisi illis duobus* (corrige *duodecim*), *deinde dixit Pyl.* | *Et dic. eis Pil.* (D^{ab} om *Pil.*) cum D^{cab} . . C *et dix. Pil. ad illos XII viros iustos* | *Qua ratione - occidere* (C *interficere*) cum D^{abc} C . . ed^{pr} *Qua causa volunt eum occid.* | *Dicunt - curat* cum D^{abc}; item ed^{pr} *Responderunt Zelum* etc . . C *Responderunt viri illi Domine, zelum habent in eum, quia in sabbato curat, et talia signa facit et mirabilia qualia nullus homo sub celo facere potuit.* | *Dixit Pil. - domine* cum D^{abc} . . C *tunc dix. Pil. Ergo propter opus bonum volunt ipsum occidere* omissis reliquis, item ed^{pr} *dicit Pil. Ergo de bono opere volunt eum occid.*

Caput III.

1 Pilatus furore repletus exiit foras praetorium et dicit eis: Testem habeo solem quia nec unam culpam invenio in homine isto. Responderunt Iudaei et dixerunt praesidi: Si non esset hic malefactor, nunquam tibi tradidissemus eum. Dicit illis Pilatus: Tollite eum vos et secundum legem vestram iudicate eum. Responderunt Iudaei: Nobis non licet interficere quemquam. Dicit illis Pilatus: Vobis dixit deus non interficere quemquam; ergo mihi dixit ut occidam?

2 Ingressus iterum praetorium Pilatus vocavit ad se secreto Iesum et dixit ei: Tu es rex Iudaeorum? Respondit Iesus Pilato: A temetipso hoc loqueris, an alii tibi dixerunt de me? Respondit Pilatus: Numquid ego Iudaeus sum? gens tua et pontifices tradiderunt te mihi: quid fecisti? Respondens Iesus dixit: Regnum meum non est de hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique repugnarent ne traderer Iudaeis: nunc autem regnum meum non est hinc.

III, 1. *Pilatus fur. repl.* cum D^{bc} . . D^{a} *Pil. vero repl. ira* . . C *tunc furore plenus Pilatus* (ed^{pr} *et exiens de praetorio valde indignatus ait*) | D^{a} om *foras* | D^{a} C *dixit eis* (D^{a} *Iudaeis*) | *solem* cum D^{b} ed^{pr}, item ut videtur C (nisi scriptum est *talem*) . . D^{ac} *solum* | *nec unam* cum D^{b} . . D^{ac} *nec ullam* . . C ed^{pr} *nullam* | *culpam* . . C *causam* | *invenio* cum D^{ac} C ed^{pr} . . D^{b} *inveni* | *respond. Iud. et dix.* (C om *et dix.*) *praes.* cum D^{b} C, item omissis *et dix. pr.* D^{c} ed^{pr} . . D^{a} *dicunt Iud. Pilato* | *hic* cum C ed^{pr}, item D^{c} *iste* . . D^{ab} om | *malefactor* cum CD^{c} . . D^{ab} ed^{pr} *maleficus* | *nunq. tibi trad. eum* cum C . . D^{abc} *non tibi eum trad.*, ed^{pr} *non tr. eum tibi* | *illis* cum C . . D^{abc} *eis* | *Resp. Iudaei - quemquam* cum C ed^{pr} . . D^{abc} *Dicunt Iudaei Pilato Nobis licet occidere neminem* (D^{c} *non lic. occ. quemquam*) | *Dicit - occidam* cum C . . D^{abc} *Dic. Pil. Iudaeis Vobis dixit dominus* (D^{ac} *Vobis ergo dicit*) *Non occideris* (D^{ac} *-das*) *sed* (D^{ac} add *non*) *mihi* . . ed^{pr} plane om

2. *Ingressus iterum* (ed^{pr} add *in*) *praet. Pil.* cum C ed^{pr}, item *ingr. it. Pil. in pr.* D^{b} . . D^{ac} *et ingressus est iterum praetorium et* | *vocavit - dix. ei* cum C . . ed^{pr} *cum Iesu solo dix. ad eum* . . D^{abc} *voc. Iesum solum* (*sol. Ies.*) *et dix. ad eum* | *Tu es* cum D^{abc} ed^{pr} . . C *Dic mihi verum, si tu es* | *Resp. Ies. Pil.* cum C . . D^{abc} *Et respondens Iesus dixit Pil.* | *A temetipso hoc loq.* cum C . . D^{b} *Ex te hoc dicis*, item D^{ab} *A te hoc solum dicis* | *Resp. Pil.* cum C . . D^{abc} *respondens Pil. dicit ad Iesum* | *gens tua et pontifices* (D^{c} ed^{pr} add *tui*) cum CD^{c} ed^{pr} . . D^{ca} *gens tua* (D^{a} om) *et principes sacerdotum* | *respondens* (C add *autem*) *I. dixit* . . ed^{pr} *respondit Iesus* | D^{b} ed^{pr} *non est de hoc seculo.* Pergit ed^{pr} (item D^{b}?) *Si de hoc seculo* | *utique repugnarent* cum C . . D^{c} *utiq. decertarent* . . D^{ab} ed^{pr} *resisterent* | *ne* cum C . . D^{c} ed^{pr} *ut non*, D^{ab} *et non* | *traderer* cum CD^{c} ed^{pr} . . D^{ab} *traditus essem* | *autem* cum C . . D^{ab} *vero* . . D^{c} *ergo* | *ei* cum C

Dixit ei Pilatus: Ergo rex es tu? Ait illi Iesus: Tu dicis, quia rex sum ego. Ego enim in hoc natus sum et ad hoc veni, ut testimonium perhibeam veritati, et omnis qui est ex veritate audit meam vocem. Dicit ei Pilatus: Quid est veritas? Dicit Iesus: Veritas de caelo est. Dicit Pilatus: In terris veritas non est? Dicit Iesus Pilato: Intende, veritatem dicentes quomodo iudicantur ab his qui potestatem habent in terris.

Caput IV.

1 Relinquens ergo Pilatus Iesum intus praetorium, exivit ad Iudaeos et dicit eis: Ego nec unam culpam invenio in eo. Dicunt ei Iudaei: Iste dixit: Possum templum istud dissolvere et in triduo resuscitare illud. Dixit eis Pilatus: Quale templum? Dicunt ei Iudaei: Quod aedificavit Salomon in XL et

---

(sed praem *autem*) ed^{pr} . . reliqui om | *ait illi Iesus* cum C . . reliqui *respondit Iesus* | *dicis* . . C *dixisti* | *Ego enim in hoc* cum C . . D^{abc} ed^{pr} *Iterum dicit* (ed^{pr} *dix.*) *Iesus Pilato Ego in hoc* (ed^{pr} add *seculo*) | *veni* cum D^{ab} ed^{pr} . . CD^{c} add *in mundum* | *et omnis* (ed^{pr} om *omn.*) . . C om *et* | *meam vocem* cum D^{abc} . . C Flor ed^{pr} *voc. me.* | C *Dixit autem Pil. Quid e. v. Respondit Iesus* | *Veritas de caelo* (D^{c} add *orta*) *est* cum D^{abc} . . C *Veritas de terra orta est, et iterum veritas de caelo est* | *In terris* (D^{c} *-rra;* D^{ab} add *ergo*) *verit. non est* (Flor *n. e. ver.*) cum D^{abc} Flor ed^{pr} . . C male om *Dic. Pil.*: *In - non est.* | *Intende* cum D^{abc} Flor ed^{pr} . . C *Agnosce* | *veritatem dicentes* (Flor D^{b} *dicentis* [vide germanicum]; D^{b} Flor ed^{pr} add *in terra,* non item C) *quomodo* (C *quia* ante *veritatem*) *iudicantur* (D^{b} Flor *-catur*) - *in terris* (ed^{pr} om *in terr.*) cum CD^{b} Flor ed^{pr} . . editio germanica eaque ut videtur princeps *merck auff die wahrhait des sagenden auff der erd, wie er geurtaylt wirdt von den, die da wonung haben auff der erd* . . D^{c} *veritatem descendisse in terram, et nunc iudicatur ab his qui habent potestatem* [*in terris,* ut videtur] . . D^{a} *veritatem esse in terra inter illos qui dum potestatem habent iudicandi veritate utuntur et iudicia recte faciunt.*

IV, 1. *Relinquens ergo* cum CD^{ac} ed^{pr} . . D^{b} om *ergo* | *intus* (C *in*) *praetorium* cum D^{bc} C . . D^{a} ed^{pr} *in praetorio* | *exivit* (ita CD^{c} ed^{pr}; D^{ab} *exiit*) . . CD^{a} add *foras* | *et dicit* (C *dix.*) *eis* cum D^{b} C . . ed^{pr} *et dixit,* D^{a} *et dix. ad eos,* D^{c} *dicens* | *nec unam* cum D^{ab} . . D^{c} C ed^{pr} *nullam* | *culpam* . . ed^{pr} *causam* | *invenio* (D^{b} *inveni*) *in eo* cum CD^{b} ed^{pr} . . D^{ac} *invenio in eum* (D^{a} *in Iesum*) | *Dic. ei* (D^{ac} *illi;* ed^{pr} om) *Iud.* cum D^{bac} ed^{pr} . . C *responderunt Iud. Pilato et dixerunt ei* | *Iste dixit* cum D^{bc} ed^{pr} . . C *Hic dix.,* D^{a} *Ergo ipse dix.* | *templ. ist. dissolv.* cum D^{b}, item D^{a} *diss. templ. dei* . . CD^{c} ed^{pr} *destruere templ. istud* (C *hoc,* ed^{pr} *dei*) | *in triduo* cum D^{abc} ed^{pr} . . C *in tribus diebus* | *resuscitare* cum D^{b} . . C *restituere* . . D^{ac} ed^{pr} *reaedificare* | *Dixit eis Pil. Quale templ.* (D^{ac} add *est hoc de quo dicit*) cum D^{bac} . . C transiluit ad *Dicit illis Pil. Ego innocens* etc | *Quod* (D^{c} add *primum*) *aedific.* (ed^{pr} om) *Sal. in XL et VI* (ita D^{b}

VI annis: et iste dicit dissolvere et aedificare illud in tribus diebus. Dicit illis Pilatus: Ego innocens sum a sanguine hominis istius; vos videritis. Dicunt ei Iudaei: Sanguis eius super nos et super filios nostros.

[2] Advocans autem Pilatus seniores et sacerdotes et Levitas dicit eis secrete: Nolite facere sic: nihil enim accusantibus vobis eum dignum mortis inveni, nec de curatione et violatione sabbati. Dicunt sacerdotes et Levitae et seniores: Dic nobis, si quis Caesarem blasphemaverit, dignus est morte anne? Dicit eis Pilatus: Dignus mori. Responderunt ei Iudaei: Quanto magis hic qui deum blasphemavit dignus est mori.

[3] Iussit vero praeses Iudaeos foras exire de praetorio, et advocans Iesum dixit ei: Quid faciam tibi? Dicit Iesus Pilato: Sicut datum est. Dicit Pilatus: Quomodo datum est?

---

ed^{pr}; D^{a} *in quadraginta sex,* D^{c} *et demum in quadr. sex) annis* (ed^{pr} D^{c} add *fabricavit,* D^{b} *fabricatum est)* | *et iste - diebus* cum D^{bc} . . D^{a} *ipse dixit destruere et in triduo reaedificare* . . ed^{pr} om | *dicit illis Pil.* cum C . . D^{abc} ed^{pr} *et* (ed^{pr} om) *iterum dic. eis Pil.* | *Ego* h. l. cum C . . D^{abc} post *sum,* ed^{pr} post *innoc.* | *homin. ist.* (ed^{pr} *huius hom.*) cum D^{abc} ed^{pr} . . C *iusti huius* | *Dic. ei* (ed^{pr} om) *Iudaei* . . C *responderunt Iud. et dixerunt.*

2. C *Convocans* | D^{b} om *autem* | *et* (C om) *sacerdotes* . . D^{a} *et scribas, sacerdotes* | C *dixit ad eos secreto* | *Nolite fac. sic* (D^{a} ed^{pr} *s. f.*) . . C *Nolite malum agere hoc* | *nihil enim accus. vobis* (D^{b} om) *eum* (D^{c} *accus. eum* [enim?] *vob. cum* [eum?] *nihil*) *dign. mortis* (ita D^{b}, D^{c} ed^{pr} *morte*) *inveni* (D^{c} *invenio in eo*), *nec* (D^{b} om) *de cur. et* (ed^{pr} *nec de*) *viol. sabb.* cum D^{bc} ed^{pr} . . D^{a} *nihil in vestra accusatione dignum morte inveni de curatione infirmorum et viol. sabb.* . . C *nihil enim invenio in eo causam unde mori debeat; sed video quia per invidiam bonorum operum quae agit, quia* (qualia?) *nullus alius super terram facere potest, et curat omnem infirmatem, et quia solvit sabbatum, eum accusatis et vultis perdere* | *Dic.* (D^{c} *et dic.*) *sac. et* (D^{c} om) *Lev. et sen.* (D^{c} *sen. et Lev.*) cum D^{bc} (item D^{a} omissis *et sen.*) . . C *responderunt sen. et Lev. Pilato dicentes* . . ed^{pr} *respond. Iudaei* | *Dic. nobis - anne* (sic) - *mori* (sic) cum C . . D^{abc} ed^{pr} *Super* (D^{c} ed^{pr} om) *Caes* (D^{a} *Per salutem Caesaris*) *si quis blasphemaverit* (D^{c} *-mavit*), *dignus est morte* | *Responderunt - mori* (codex *morti*) cum C . . D^{abc} ed^{pr} *iste* (D^{a} *hic*) *autem* (D^{b} om) *adversus* (ed^{pr} *in*) *deum* (D^{ab} *dominum*) *blasphemavit* (D^{c} add *dicens se deum et regem esse*).

3. *Iussit - Iud. foras* (D^{a} om, sed add *iterum*) *ex. de praetorio* (D^{a} *praetorium*) *et adv.* (D^{b} add *Pilatus*) - *ei* cum D^{abc} . . C *tunc iussit praeses foras praetorium exire Iudaeos, et vocavit ad se Iesum et dixit ei* . . ed^{pr} *et ingressis* (sic) *Iudaeis dix. Pyl. Iesu* | C *Quid vis ut faciam tibi* | *dicit* (C *respondit*) *I. Pil.* cum CD^{b} . . D^{ac} ed^{pr} *respondit ei* (ed^{pr} om) *Iesus* | *datum* cum CD^{b} ed^{pr} . . D^{ac} *dictum* | *Dicit* (C add *ei*) *Pil.* cum D^{b} ed^{pr} C . . D^{ac} *dix. ei Pil.* | *Quomodo* (C

Dicit Iesus: Moyses et prophetae praeconizaverunt de morte et resurrectione mea. Audientes autem haec Iudaei dicunt Pilato: Quid amplius desideras audire blasphemiam? Dixit autem Pilatus: Si hic sermo blasphemus est, tollite eum vos et perducite ad synagogam vestram et secundum legem vestram iudicate eum. Dicunt Iudaei Pilato: Lex nostra continet: Si homo in hominem peccaverit, dignus est accipere quadragenas una minus; qui vero in deum blasphemaverit, lapidari.

4 Dicit eis Pilatus: Ergo secundum legem vestram iudicate eum. Dicunt Iudaei Pilato: Nos volumus ut crucifigatur. Dicit eis Pilatus: Non est dignus crucifigi.

5 Intuitus vero praeses in populum circumstantem Iudaeorum vidit plurimos lacrimantes Iudaeorum et dixit: Non omnis multitudo vult eum mori. Dicunt seniores ad Pilatum:

---

add *sicut) dat. est* cum D^{b} ed^{pr} C . . D^{ac} *Quom. est dictum* | *praeconizaverunt* cum D^{c}, item *praeconizati sunt* D^{a} ed^{pr} . . D^{b} *praecinerunt* (sic) . . C *annunciaverunt* | *morte* cum C . . reliqui *passione*. Praeterea D^{b} ed^{pr} add *ista,* D^{a} *mea;* nihil add D^{c} C . . *et* (D^{bc} add *de*) *resurr. mea* . . D^{a} om *mea* | *Aud. autem* (D^{b} ed^{pr} om) *haec* (ed^{pr} *hoc,* D^{b} om) *Iud.* cum CD^{b} ed^{pr} . . D^{ac} *aud. haec Iud. exacerbati sunt et* | *dic. Pil.* cum D^{abc} ed^{pr} . . C *clamaverunt* | *Quid ampl. - blasph.* cum C . . D^{abc} *Quid ampl.* (D^{b} add *ab hoc*) *vis blasph. istius audire* . . ed^{pr} *Quid amplius haec* (hac?) *blasphemia? et maius vis audire?* | *Dix. autem Pil.* cum C; ed^{pr} *respondit Pil.* . . D^{abc} *dicit Pil. eis* | *Si hic* cum C . . D^{abc} ed^{pr} *si iste* | *blasphemus est* cum C . . D^{abc} ed^{pr} *blasphemia est* (D^{abc} *vobis videtur* | *et perduc.* (D^{ac} *produc.*) *ad syn. vestram et* . . ed^{pr} *et in synagoga* . . D^{b} nil nisi *et* | *Dicunt Iud. Pilato* etc. . . CD^{b} om usque dum sequitur *Dic. Iud. Pil. Nos volumus ut crucifigatur* | *Si homo in hominem pecc.* cum ed^{pr} et codice Thilonis . . D^{a} (et D^{c}?) *ut si homo homini peccaverit* | *quadragenas* (D^{c} *-gena?*) *una minus* cum ed^{pr} D^{c}, item cod. Thil. *quadraginta minus unam* . . D^{a} *unam minus quadraginta* | *qui vero* cum cod. Thil. . . D^{ac} *si vero,* ed^{pr} *quare si* | *in* (cod. Thil. om) *deum* cum D^{c} ed^{pr} cod. Thil. . . D^{a} *in dominum* | *lapidari* (D^{a} praem *huiusmodi*) . . ed^{pr} praem *dignus est*

4. *Ergo sec. leg. vestr. iud. eum* cum ed^{pr} . . D^{ac} *si iste sermo blasphemia est, vos iudicate eum sec. leg. vestr.* | *Nos vol. ut crucifig.* cum CD^{bc} ed^{pr} . . D^{a} praem *Lex nostra mandat nobis non occidere quemquam,* itemque add *quia dignus est morte crucis* | *Dicit eis Pil. Non est d. cruc.* cum C . . ed^{pr} om . . D^{b} (item D^{c}?) *Dic. eis Pil. Non est bonum,* item D^{a} additis his: *ut crucifigatur, sed tantum corripite eum et dimittite.*

5. *in* (ed^{pr} om) *populum circ. Iud.* (D^{c} ed^{pr} om *Iud.*) cum D^{bc} ed^{pr} . . C *in populo* (sic) *circumstantes* (sic) *Iud.* . . D^{a} *in populo et circumstante populo Iud.* | *vidit* . . D^{b} *et vidit* | *Iudaeorum* cum D^{bc} . . CD^{a} *Iudaeos* | *dixit* cum C, item

Ideoque venimus universa multitudo ut moriatur. Dixit Pilatus ad Iudaeos: Quid fecit ut moriatur? Dicunt illi: Quia dixit se filium dei esse et regem.

Caput V.

[1] Nicodemus autem quidam vir Iudaeus stetit ante praesidem et dixit: Rogo, misericors, iube me dicere paucos sermones. Dicit ei Pilatus: Dic. Nicodemus dicit: Ego dixi senioribus et sacerdotibus et Levitis et omni multitudini Iudaeorum in synagoga: Quid habetis cum homine isto? Homo iste multa mirabilia facit et signa quae nullus hominum fecit nec facere potest. Dimittite eum et nolite adversus eum aliquid malignari: si ex deo sunt signa quae facit, stabunt; si autem ex hominibus, dissolventur. Quia et Moyses missus a deo in Egyptum fecit signa multa, quae dixit illi deus facere ante Pharaonem regem Egypti. Et erant ibi curantes malefici Iamnes et Mambres, et fecerunt et ipsi signa quae

---

dix. eis D^{c}; D^{b} *dicit* . . D^{a} *dix. ad principes sacerdotum Iudaeorum* | C *Certe non omnis* | *vult* (C praem *ut video*) . . D^{a} *desiderat* | *seniores* cum D^{b} . . D^{ac} C add *Iudaeorum* | *Ideoque venimus un. mult.* cum D^{b} . . D^{a} *ideo venimus nos et tota mult. hic* . . CD^{c} ed^{pr} *ideo* (D^{c} ed^{pr} add *potius*) *convenit* (D^{c} ed^{pr} *venit*) *universa haec* (D^{c} *diversa;* ed^{pr} *om*) *mult.* | *Dix. Pil. ad Iud. Quid fecit ut mor.* cum D^{bc}, item ed^{pr} . . D^{a} *Dix. Pil. ad eos Quare morietur* . . C male om | *Dic. illi* cum D^{abc} . . C ed^{pr} *responderunt iterum* (ed^{pr} om) *Iudaei* | D^{ac} *dicit se ipsum*

V, 1. *vir* cum ACD^{abc} ed^{pr} . . B om | *Rogo* cum D^{bc} . . ABCD^{a} add *te* | *misericors* (B *-cordissime*) cum D^{bc} . . ABCD^{a} add *iudex* | *iube - sermones* cum ABCD^{bc} . . D^{a} *ut digneris paucos meos audire sermones* | *Dicit ei Pil.* cum ABC . . D^{abc} *dix. Pil. ei* | *dicit* cum A . . reliqui *dixit* | *seniorib. et sacerd.* cum ABC . . D^{abc} *sen. Iudaeorum et scribis et sac.* | *habetis* cum ABC ed^{pr} . . D^{b} *querimini,* D^{ac} *quaeritis* | *multa mirab. facit* (C *fecit*) *et signa* cum AC, item *mult. sign. et mirab. fecit* B, item ed^{pr} *multa* (om antea *homo iste*) *fecit enim mirabilia* . . D^{abc} *mult. sign. faciebat* (D^{ac} *facit bona*) *et gloriosa* | *quae - potest* cum ABC, item ed^{pr} *quae nemo alius fecit nec potest facere* . . D^{b} *qualia nullus fecit nec facit* . . D^{ac} *qualia nullus fecit in terra homo nec faciet* | *dimittite* (ita AD^{abc} ed^{pr}; BC *permitt*) *eum* (ita ABC ed^{pr}; D^{abc} *illum*) | *adv. eum aliquid* (B *quid,* ed^{pr} om) *malignari* cum ABC ed^{pr} . . D^{bc} *ei aliquid facere mali;* D^{a} *ei malum facere* | *si* (A *quia si*) *- quae facit* (A *qu. fac.* post *stab.*) *stabunt* cum BCA ed^{pr} . . D^{abc} *si ex deo sunt* (D^{ac} *est*), *stab. signa ista* (D^{ac} *eius*) | D^{abc} *si vero* | *missus* (D^{ab} post *Eg.*) *a deo in Eg. fecit sign.* cum AD^{ab} . . BCD^{c} ed^{pr} *missus est* (C *fuit*) *a deo in Egyptum* (C *in Egypto*, item D^{c} post *fecit signa*) *et fecit signa* | *dixit:* A *dixerat,* D^{c} *praecepit* | *illi* (A *ei*) . . BC om | *facere* (varie ponitur . . A om) | AB *coram Faraone* (B *Phar.*) *rege* (B *regem*) *Eg.* (ed^{pr} om *reg. Eg.* | *et* (D^{a} om) *erant* (D^{c} om) *ibi* (A om) | *curantes malefici cum* D^{c}, item D^{b} Flor *cur. medici*

fecit Moyses, sed non omnia, et habuerunt eos Egyptii sicut deos, Iamnem et Mambrem: et quoniam signa quae fecerunt non erant ex deo, perierunt et ipsi et qui crediderunt eis. Et nunc dimittite hominem istum: non enim est dignus morte.

[2] Dicunt Iudaei Nicodemo: Tu discipulus eius factus es et verbum pro ipso facis. Dicit ad eos Nicodemus: Numquid et praeses discipulus eius factus est et verbum pro ipso facit? numquid non constituit eum Caesar super dignitatem istam? Erant vero Iudaei frementes et stridentes dentibus adversus Nicodemum. Dicit ad eos Pilatus: Quid stridetis dentibus adversus eum veritatem audientes? Dicunt Iudaei Nicodemo:

. . ABC *malefici et* (B om) *incantatores,* item ed^{pr} *incantatores* . . D^{a} *magi* | *Iamnes* cum AD^{b}; item *Anmes* ed^{pr} . . CD^{a} *Iannes;* item B *Ioanes,* D^{c} Flor *Ianes* | ed^{pr} *Manbres* | *et fec.* (D^{a} *feceruntque;* AD^{c} om *et*) *et* (D^{b} Flor om) *ipsi* cum C; item AD^{abc} Flor . . B *et fec.* Praeterea D^{a} add *per incantationes suas* | *quae fecit* cum BD^{bc} . . ACD^{a} *qu. fecerat* | *sed* (C *quamvis*) *non* (AB add *potuerunt*) *omnia* (D^{a} *per omnia*) cum D^{b}, item ABCD^{a} . . D^{c} *sed non habuerunt eos* etc. omissis pluribus . . ed^{pr} *et non poterant facere omnia signa quae fecerat Moyses* | *et* (A add *tunc*) *habuerunt* (C *habebant*) - *deos:* haec cum ABCD^{b} (et D^{c}) ed^{pr}; *Iamnem et Mambrem* vero ex solo A addidi | *et quoniam* - *et* (ita C, plerique om; A *ea et ipsi qui*) *ipsi et qui credid. eis* . . ed^{pr} corrupte *quoniam sign. quae fecerant quia non erant ex deo perierunt, et ideo non credebant eis* . . D^{a} post *sed non*[*per*] *omnia* sic pergit: *et signa quae fecerunt magi non erant ex deo, sicut nostis vos scribae et Pharisaei: perierunt ipsi qui fecerunt et omnes qui crediderunt eis* | *Et nunc dim.* cum AD^{abc}, item C *nunc autem dim.* . . B *dim. ergo,* ed^{pr} *igitur dim.* | *istum* . . D^{a} *hunc* | *non enim* - *morte* (C *morti*) . . D^{a} *quia signa de quibus eum accusatis ex deo sunt, et non est dignus morte.*

2. *Dic.* (C ed^{pr} *responderunt*) *Iud. Nic.* cum D^{abc}, item C ed^{pr} . . AB *dixerunt Nicodemo* (B om) *Iud.* | *Tu* . . AC ed^{pr} add *ut videmus,* B *videmus* | *et verb. pro ipso facis* cum D^{abc} . . AB *qui* (A *quod*) *verb. pro ipso* (A *illo*) *loqueris,* item C ed^{pr} *qui pro eo sermonem facis* | *Numquid* (C** om) *et* (B om) *praeses* | *et verb. pro ipso facit* cum D^{ab} . . AB *qui* (A *quod*) *pro eo sermonem* (A *serm. pr. eo*) *facit* . . C** *qui pro eo loquitur* . . D^{c} C* om *Dic.* (D^{ab} *dix.*) *ad eos* (ABC *eis*) *Nic. Numquid* - *facit,* item ed^{pr} una cum seqq. *super dign. istam* | *sup. dign. istam* cum D^{abc} . . ABC *in hac dignitate* | *Erant vero* (ita ACD^{b}; D^{ac} *autem*; B ed^{pr} om) *Iudaei* (C om) | *frem. et strid. dent.* (C om *et str. dent.*) *adv. Nic.* cum ABC ed^{pr} . . D^{bc} *frem. et str. dentibus suis* (D^{b} om *d. s.*) *super Nicodemum* . . D^{a} *frementes, cum haec audierunt, et stridebant super Nicod.* Praeterea C ed^{pr} add *propter haec verba,* A *pro his verbis,* B *pro his* | *Dicit ad eos* (A ed^{pr} *eis*) *Pil.* (C *Tunc dix. Pil. Iudaeis*) *Quid str. dent.* (AB om) *adv. eum* (C *Nicodemum*) *ver. audientes* (C *dicentem*) cum ABC ed^{pr} . . D^{abc} om | *dic. Iud. Nicodemo* (ita ed^{pr}; AB *Pilato*) cum AB ed^{pr}, item *interea dixerunt Iud. Nic.* C . . D^{abc} (cum supe-

Veritatem ipsius accipias et portionem cum ipso. Dicit Nicodemus: Amen amen amen, accipiam sicut dixistis.

Caput VI.

[1] Ex Iudaeis quidam alius autem exsiliens rogat praesidem ut verbum diceret. Dicit praeses: Quid vis dicere, dic. Qui dixit: Ego triginta octo annis iacebam in infirmitate in lectulo in dolore pessimo. Et veniente Iesu multi daemoniaci et diversis infirmitatibus detenti curati sunt ab eo. Et quidam iuvenes miserti sunt mei et portantes me in lectulo posuerunt me ante eum. Et videns Iesus misertus est mei et

---

rioribus coniungentes) *et* (D[b] om) *dicentes* (D[a] *dicebant*) *ei* | *Veritatem - cum ipso* (L[c] *eo*) cum D[bc] . . ed[pr] *veritatis ipsius partem accipias cum ipso* . . D[a] *Ver. ips. acc. et possessionem cum Christo habeas* . . C *Verba ipsius credis: accipias partem et portionem cum eo* . . AB *Veritas ipsius accipiat partem et portionem* (B om *et port.*) *cum eo* (B *ipso*) | *Dicit* (ita AB ed[pr]; D[abc] *dix.*, C *dix. autem*) *Nic.* | *Amen* ter cum ABC . . D[abc] ed[pr] semel | *accipiam* . . B *fiat*

VI, 1. *Ex Iudaeis* (pro his D[c] *Exiens* ex errore ortum habet) *quid. al. autem* (D[c] post *Exiens*, ed[pr] ante *alius* ponit) *exsiliens* (ed[pr] *prosil.*) *rogat* (ita D[b]; D[ac] *rogabat:* ed[pr] *dixit Triginta* etc omissis reliquis) *praes.* cum D[abc], item ed[pr] . . A *alius autem Iudaeus rogavit festinanter praes.*, item BC *alius quidam Iud. fest. rogavit pr.* | *ut verb. dic.* cum D[bc] . . D[a] *ut vellet audire verbum* . . ABC *dicens Permitte me* (A *mihi;* C add *domine*) *loqui* (A post *verbum*) *unum verbum ad te* (A *tibi;* C *loqui coram iustitia tua verbum*) | *Dic. praes. Quid* (D[a] *Quicquid*) *vis dic. dic* (D[c] ante *Quid*) *cum* D[bca] . . ABC *praeses dixit Loquere* (B add *quae vis*, C *quid vis*) | *Qui dixit* cum D[b] . . D[c] B *et* (B add *ille*) *dix.*, A *et respondens dixit,* A *at ille* | *Ego* cum D[abc] . . ABC om | *triginta* (C *quadraginta et;* ed[pr] add *et*) *octo annis* cum BC ed[pr] . . AD[abc] *trig.* (D[a] *per trig.*, D[bc] *in trig.*) *oct. annos* | *iacebam* (B *iacui*) *in infirm.* (B add *mea;* C *infirmus* pro *in inf.*) *in lectulo* (BC om) *in dol. pess.* cum ABC . . D[bc] *iacebam in lecto et cecidi in periculum et parturitionem dolorum* (D[b] *et cotidie in periculo et in parturitione dolorum iacui*) . . ed[pr] *iacens incidi pericula plurima in parturitione dolorum* | *et veniente* (D[b] *venienti enim*) *I. multi daem. et* (D[b] *a*) *diversis - ab eo* cum D[bc] . . AB *et veniente Iesu sanavit me; multi enim* (A *et multi*) *a daemonibus vexati et variis languoribus iacentes ab eo* (B om) *curati sunt* . . C *et veniente Iesu*, tum statim pergit *clamavi, et ipse locutus est ad me dicens Tolle* etc; sed vide post *sanus factus sum*. Similiter ed[pr] *et ven. Iesu delatus sum ante eum in lecto. Qui videns me* etc | *Et* (B *nam*) *quid. iuvenes mis. sunt mei et portantes* (D[bc] *portaverunt*, omissis *mis. s. mei et*) *me* (D[c] *inde*) *in lectulo* (D[bc] *lecto*) *posuerunt* (D[bc] *et duxerunt*) *me* (A om) *ante* (D[bc] *ad*) *eum* | *Et videns - dixit mihi* (D[c] om) cum D[bc], nec fere differunt AB; C vide ante . . D[a] totum locum sic habet - *iacui Ierosolymis iuxta probaticam piscinam patiens magnam infirmitatem, exspectans sanitatem, quae fiebat in adventu angeli qui turbabat aquam secundum tempus: et qui prior descendisset in*

verbum dixit mihi: Tolle grabatum tuum et ambula. Et statim sanus factus sum, tuli grabatum meum et ambulavi. Dicunt Iudaei Pilato: Interroga eum qualis fuit dies quando curatus est. Dixit: Sabbatum. Dicunt Iudaei: Nonne sic docuimus quia in sabbato curat et daemones expellit?

2 Et alius quidam Iudaeus exsiliens dixit: Caecus natus sum, vocem audiebam et neminem videbam. Et transeunte Iesu clamavi voce magna: Miserere mei, fili David. Et misertus est mei et posuit manus suas super oculos meos, et

---

aquam post commotionem aquae, sanus fiebat ab omni infirmitate. Et inveniens ibi me Iesus languidum dixit ad me Vis sanus fieri? Et respondi ego Domine, non habeo hominem ut, cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam. Et dixit mihi Surge et tolle etc | *Tolle - ambula* cum ABC, item praemisso *Surge* (D^{a} add *et*) D^{bca} ed^{pr} | *Et statim sanus factus sum* (B om) cum ACB . . D^{a} *et sospes factus statim* . . D^{bc} *et sine mora sanatus sum* . . ed^{pr} om | *tuli* (D^{b} praem *et*) *grabatum* (A *lectulum*) *meum et ambul.* (A add *in domum meam*) cum D^{ab} A . . D^{c} ed^{pr} *et* (ed^{pr} om) *surrexi* (ed^{pr} add *statim*) *et ambulavi* . . B *tuli et abii in domum meam* . . C pro his sic: *multi enim vexati et variis languoribus iacentes verbo solo curavit* | *Dicunt - Interroga* (D^{a} praem *Domine praeses*) - *fuit* (D^{a} *fuerit;* D^{b} *fuisse?*) *dies quando* (D^{a} *in qua languidus*) *curatus est* (D^{c} *cur. fuit et sanatus est*) cum D^{bca} . . ABC *Audientes* (C add *autem*) *Iud. dix. Pilato* (B om) *Interroga eum in qua* (C *quo*) *die sanus factus est* (A *fuit sanatus*) . . ed^{pr} *interrogantibus Iudaeis qualis dies tunc erat* | *Dixit* (D^{a} add *languidus sanatus*) *Sabbatum cum* D^{bca}; item ed^{pr} *resp. Sabbatum* . . B *respondet ille,* C *dix. autem homo ille,* A *respondet is qui curatus fuerat dicens;* tum pergunt ABC *Sabbato* (C *-tum*; BC add *fuit quando*) *me* (C add *Iesus*) *sanum fecit* (C *fec. sa.*) | *Dic.* (ABC *dixerunt*) *Iudaei* . . ABCD^{a} ed^{pr} add *Pilato* | *Nonne sic docuimus* cum D^{ab} . . D^{c} *non est sicut dicimus,* ed^{pr} *nonne ita diximus* . . AC *Numquid non probamus,* B *Ecce probamus* | *et daemones expellit* cum ABC . . D^{b} *et daemonia eiecit,* D^{c} *et eiicit daemonia,* D^{a} *et in principe daemoniorum daemonia eiicit* . . ed^{pr} om

2. *Et alius quid. Iudaeus* (D^{c} *ex Iudaeis*) *exsiliens* (D^{ac} *exiens*) *dix.* cum D^{abc} . . ABC *Item alius Iud. dix.* . . ed^{pr} *Alius quid. prosiliens dix.* | *natus sum* (D^{c} *fui*) cum D^{b} ed^{pr} D^{c} . . ABCD^{a} *eram* | *vocem* (D^{a} *voces*) *audieb.* cum CD^{abc} ed^{pr} . . AB *et vocem hominum* (B *omnium voces*) *audieb.* | *et* (D^{c} *sed*) *neminem videbam* (D^{a} *videre poteram*) cum D^{bca} ed^{pr} . . AC *faciem autem* (C *hominum autem facies*) *non videbam* . . B om | *Et* (B om) *transeunte* (A *Trans. autem*) *I. cl. voce magn.* (C om *voc. ma.*, AB *cl. et dixi*) - *David* cum D^{bc} ed^{pr} ABC . . D^{a} *et cum transisset Iesus, audivi turbam praetereuntem et interrogavi Quid esset; et dixerunt mihi quia Iesus transiret: et clamavi dicens Iesu fili David, mis. mei* | *et misertus est* (A om) *mei et* (D^{c} BC om) *posuit* (BC add *enim*) *manus* (A *manum*) *suas* (ABC om) - *vid. statim* (D^{c} *stat. vid.;* AC *stat. sanus factus sum et vidi,* B *stat. sanavit me et vidi*) cum D^{bc} ABC; item ed^{pr} *qui mei misertus posuit - et statim*

vidi statim. Et alius Iudaeus exsiliens dixit: Gibberosus eram, et erexit me verbo. Et alius dixit: Leprosus eram, et sanavit me verbo.

Caput VII.

Item et mulier quaedam Veronica nomine a longe clamavit praesidi: Fluens sanguine eram ab annis duodecim, et tetigi fimbriam vestimenti eius, et statim fluxus sanguinis mei stetit. Dicunt Iudaei: Legem habemus mulierem ad testimonium non venire.

---

vidi . . D[a] *et stans iussit me adduci ad se et dixit mihi Quid vis? et dixi Domine, ut videam. Et dixit mihi Respice: et confestim vidi, et secutus sum eum, gaudens et gratias agens* | *Et al. Iud.* (D[b] *quidam,* ed[pr] om) *exsil.* (D[a] *exiens,* ed[pr] *prosiliens*) *dixit* cum D[bca] ed[pr] . . ABC *Item al. Iud.* (C om) *currens coram Pilato et populo ait* | *Gibberosus* (C *gimberosus,* A *gibbosus*) cum ABC . . D[abc] ed[pr] *curvus* | *erexit* cum BCD[ac] ed[pr] . . A *direxit,* D[b] *correxit* | *verbo* . . C *tantum verbo,* A *per verbum* | *Et* (D[c] om; D[b] *item*) *al.* (D[b] add *exsiliens,* D[a] *Iudaeus exiens*) *dix. Leprosus - sanavit* (D[abc] *mundavit*) *me* (D[a] C add *solo*) *verbo* (A *per verbum.* D[a] add *dicens Volo, mundare: et illico mundatus sum a lepra*) . . D[a] haec ante *Et alius - Gibberosus* etc. ponit, ed[pr] post testimonium mulieris cap. seq. addit.

VII. *Item et* (B om) cum ABC . . D[abc] om *item.* Ed[pr] sic: *Mulier similiter nomine Veron. dixit* | *a longe clamavit praesidi* (A add *dicens*) cum ABC . . D[abc] ed[pr] *dixit* | *Sanguine fl. eram* cum D[abc] ed[pr] . . C *profluvio sanguinis vexabar,* A *fluxum sanguinis patiebar,* B *fluxum sang. patiens* | *ab* (BC ed[pr] om) *annis duod.* (B ed[pr] *duod. ann.*) cum D[abc] BC ed[pr] . . A om | *et statim - stetit* cum D[abc], item ed[pr] *et stetit sanguis* . . AC *et stat. sana facta sum* . . B post *patiens* pergit *et tangens fimbr. ve. eius sanata sum* | *Legem habemus* cum D[abc] ed[pr] . . ABC *In lege* (A add *autem,* C *enim*) *habemus* | A *mulieres* | *venire:* C add *nisi solum virum,* A *sed tantummodo viros.*

Praeterea solus D[a] in fine add *Et quidam Iudaeus post alia dixit Vidi Iesum vocari ad nuptias cum discipulis suis et vinum deficere in Cana Galilaeae. Et cum defecisset vinum, praecepit ministris ut implerent sex hydrias quae ibi erant aqua: et impleruntusque ad summum. Et benedixit eas et convertit aquam in vinum, et biberunt omnes gentes admirantes super hoc signum. Et alius Iudaeus stetit in medio et dixit Ego vidi Iesum in Capharnaum docentem in synagoga. Et in synagoga erat quidam homo habens daemonium et clamavit dicens Sine me: quid nobis et tibi, Iesu Nazarene? venisti perdere nos? scio quia tu es sanctus dei. Et increpavit illum Iesus et dixit illi Obmutesce spiritus immunde et exi de homine. Et statim exivit de isto nihilque illi nocuit. Et haec quidam Pharisaeus dixit Ego vidi quod multa turba venit ad Iesum a Galilaea et Iudaea et maritima et multis regionibus circa Iordanem, et multi infirmi veniebant ad eum, et sanabat omnes. Et audivi spiritus immundos clamantes et di-*

Caput VIII.

Et alii quidam, multitudo virorum ac mulierum, clamaverunt dicentes: Iste homo propheta est, et daemonia illi subiecta sunt. Dicit Pilatus ad illos qui dixerunt: Daemonia illi subiecta sunt, Et magistri vestri quare ei subiecti non sunt? Dicunt Pilato: Nescimus. Alii autem dixerunt Pilato quia Lazarum mortuum suscitavit post quatriduum de monumento. Audiens haec praeses tremefactus dixit ad omnem multitudinem Iudaeorum: Quid vultis effundere sanguinem innocentem?

---

centes Tu es filius dei. Et vehementer comminabatur eis Iesus ne illum manifestarent.

VIII. Rursus D^{a} solus ab initio addit *Post haec quidam centurio dixit Ego in Capharnaum vidi Iesum et rogavi eum dicens Domine, puer meus iacet paralyticus in domo. Et dixit mihi Iesus Vade, et sicut credidisti fiat tibi. Et sanatus est puer ex illa hora. Deinde quidam regulus dixit Habebam filium in Capharnaum qui moriebatur, et cum audissem Iesum advenire in Galilaeam, abii et rogavi eum ut descenderet in domum meam et sanaret filium meum: incipiebat enim mori. Et dixit mihi Vade, filius tuus vivit. Et sanatus est filius meus ex illa hora.*

Et alii quidam multitudo vir. ac mul. cum C . . D^{bc} *et al. qu. ex multitudine Iudaeorum viri* (D^{b} Flor om) *et mulieres.* Similiter reliqui | *clamaverunt* cum ABD^{abc} Flor ed^{pr} . . C *clamabant* | *Iste* (ABC *hic*) - *et* (D^{b} Flor ed^{pr} om) *daem. illi subi. sunt* . . D^{a} *vere filius dei iste qui solo verbo omnia sanat, et daemonia ei per omnia subiiciuntur. Dicunt quidam ex ipsis Non est haec potestas nisi a deo.* | *Dicit Pil. ad illos* (D^{c} *ad eos* omissis seqq.) *qui dix.* - *subiect. sunt* cum D^{bc}; item *dicit Pyl.* ed^{pr}, *dix. Pil. Iudaeis* D^{a} . . ABC Flor. om | *Et* (AB om) *mag. vestri* (sed ABC *nostri*) *qu. ei subi. non sunt* (C *non subiiciuntur ei*) cum ABC, adhibitis reliquis qui sic habent: D^{bc} Flor ed^{pr} *Quare et* (D^{c} om) *doctoribus vestris* (Flor *nostris*) *non sunt subiecta;* D^{a} *Quare vobis docentibus daemonia non subiiciuntur* | *Dic.* (ed^{pr} *responderunt*) *Pil. Nescimus* cum D^{bc} Flor ed^{pr} . . D^{a} *Dicunt quidam ex ipsis Non est haec potestas nisi a deo ut daemonia subiiciantur* . . ABC om (Illa enim *Et magistri nostri* cum prioribus *et daem. illi subi. sunt* coniungunt) | *Alii autem* (B om) *dix. Pil.* (ed^{pr} om *Pil.*) cum BD^{abc} Flor ed^{pr} . . A *at et alii dix. Pil.*, C *et quidam clamantes dicebant Pil.* | *quia* (cum D^{ab}, Flor *quoniam;* reliqui om) *Laz. mort. susc.* (C *resusc.;* varie ponitur) *post quatrid.* (ita D^{ab}; ACD^{c} *post quartum diem*, B *post IV dies;* ed^{pr} *quadriduañum*) *de mon.* (ed^{pr} om) | *Aud. haec* (ed^{pr} *Quod aud.*) *praes.* cum D^{abc} (ed^{pr}) . . C *praes. autem haec omnibus testificantibus audiens*, similiterque AB | *tremefactus* cum D^{abc} ed^{pr} . . ABC *timore perterritus* | *omnem* cum ABC ed^{pr} . . D^{abc} om | *Quid* (AC add *est quod*) *vultis effund.* (C *fund.*) *sang. inn.* cum ABCD^{e} ed^{pr} . . D^{ab} *Quid vobis proderit quod effundatis* (D^{b} *prodest effundere*) *sa. inn.*

Caput IX.

1 Et convocans Pilatus Nicodemum et duodecim viros qui dixerunt quoniam non est natus ex fornicatione, dicit ad eos: Quid faciam, quoniam seditio fit in populo? Dicunt ei: Nos nescimus; ipsi videant. Iterum Pilatus convocans omnem multitudinem Iudaeorum dixit: Scitis quia vobis consuetudo est per diem azymorum ut dimittam vobis unum vinctum. Habeo unum insignem vinctum in carcere homicidam qui dicitur Barabbas, et Iesum qui dicitur Christus, in quo nullam caussam mortis invenio. Quem vultis ut dimittam vobis? Clamaverunt autem omnes dicentes: Barabbam dimitte nobis. Dicit eis Pilatus: Quid ergo faciam de Iesu qui dicitur Christus? Dicunt omnes: Crucifigatur. Iterum dixerunt Iudaei: Non es amicus Caesaris si hunc dimittis, quia dixit se filium dei esse et regem: ni forte vis hunc esse regem et non Caesarem.

2 Tunc repletus furore Pilatus dixit ad eos: Semper gens vestra seditiosa fuit, et qui pro vobis fuerunt, contrarii eis fuistis. Responderunt Iudaei: Qui sunt pro nobis? Dicit eis Pilatus: Deus vester qui eripuit vos de dura servitute Egyptiorum, et eduxit vos ex Egypto per mare sicut per aridam ter-

---

IX, 1. *Et convoc. Pil.* (ed^{pr} om) *Nic. - quoniam* (D^{c} ed^{pr} om) - *dicit* (D^{ac} ed^{pr} *dix.*) *ad eos* (ed^{pr} om) cum D^{abc} ed^{pr} . . C *Iterato Pil. iussit vocare Nic. et alios XII viros qui approbaverunt quod Ies. non erat nat. de forn. et dix. ad illos* . . AB omnia om usque dum sequitur *Et petens aquam* etc. Item C statim pergit *Testis mihi sitis quia ego innocens sum* etc. Cf. infra ad 4. | *Dicunt ei* (ed^{pr} *illi*) . . D^{a} add *illi* | *Nos* cum D^{b} . . D^{a} ed^{pr} om . . D^{c} *Illud* | *videant* . . D^{a} add *qui seditionem commovent* | *omnem mult. Iud. dix.* cum ed^{pr} . . D^{abc} *multitudinem dix. eis* | ed^{pr} *quia cons. est in pascha ut* | *in carcere* cum D^{b}, item omisso *vinctum* ed^{pr} . . D^{ac} om | *Barabbas* cum D^{b} . . D^{ac} ed^{pr} *Barrabas.* Item post. | *et Iesum - invenio* cum D^{a} . . D^{bc} ed^{pr} *in Iesu vero* (D^{b} om) *nullam culpam invenio mortis* | *Quem* cum D^{b} . . D^{ac} ed^{pr} add *ergo* | *ut* (ed^{pr} om) *dimitt. vob.* (*vo. dim.* ed^{pr}) cum D^{c} ed^{pr} . . D^{b} *dimitti vobis*, D^{a} *ex his duobus dimitti* | Ed^{pr} *clamaverunt Iudaei Barrabam. Dicit Pyl. Quid faciemus de Iesu? Responderunt Iud. omnes Crucif.* | *Iterum dix. Iud.* cum D^{b} . . D^{ac} *iterum clamant dicentes Pilato* . . ed^{pr} om | *ni* (ed^{pr} *ne*) *f. vis* (ed^{pr} *velis*, D^{c} *velles*) - *et* (ed^{pr} om) *non Caes.* cum D^{bc} ed^{pr} . . D^{a} *an forte vis hunc esse et non Caes.*

2. *qui pro vobis fuer.* cum D^{b} ed^{pr} . . D^{ac} *qui vobis profuer.* | *Qui sunt pro nob.* cum D^{b} ed^{pr} . . D^{ac} *Qui sunt qui fuerunt pro nob.* | *eripuit*: ita ed^{pr}; D^{abc} *eruit* | *edux. vos ex* (ed^{pr} *de*) - *terram* (ed^{pr} om) cum D^{c} ed^{pr} . . D^{ba} *per mare*

ram, et in eremo cibavit vos manna et coturnice, et eduxit vobis de petra aquam et potavit vos, et legem dedit vobis: et in his omnibus irritastis deum vestrum, et quaesivistis vobis vitulum fusilem deum. Et exacerbastis deum vestrum, et voluit vos occidere: et deprecatus est Moyses pro vobis ut non moreremini. Et nunc dicitis quia regem odio.

3 Et exsurgens de tribunali voluit exire foras. Clamaverunt autem Iudaei et dixerunt ei: Regem scimus Caesarem et non Iesum. Nam et magi munera ei obtulerunt sicut regi; et audiens Herodes a magis quia rex natus est, voluit occidere eum. Hoc autem cognito pater eius Ioseph tulit eum et matrem eius, et fugierunt in Egyptum; audiensque Herodes perdidit infantes Iudaeorum qui nati sunt in Bethleem.

4 Audiens Pilatus verba haec timuit. Et facto silentio in populo, qui clamabant, dixit Pilatus: Ergo hic est quem

---

dux. vos (D[a] *transdux. per mare rubrum*) *sic. per arid. terr.* (D[a] om) | *et coturnice* cum D[b], item *et coturnicibus* D[c], *et carne coturnicum* D[a] . . ed[pr] om | *et eduxit* (D[a] *produx.*) *vobis* (D[a] om) - *et pot. vos* (D[c] om; D[a] om *et pot. vos*) | *legem* . . D[a] add *de coelo* | *et in his* (D[a] om) *omnibus* . . ed[pr] *et in aliis omnib.* | *irritastis d. ve.* cum D[ab] . . D[c] ed[pr] *a vobis* (ed[pr] om) *irritus* (ed[pr] *irritatus*) *est* | *et quaesivistis - vit. fus. deum* (D[a] *vit. facere conflatilem*) *et exacerb. d. ve.* (pro his D[a] *et adorastis et immolastis et dixistis Isti sunt dii tui, Israel, qui te eduxerunt de terra Egypti*) cum D[c], item D[a] . . D[b] ed[pr] om | *vos occid.* cum D[cb] ed[pr] . . D[a] *deus vester disperdere vos* | *ut non moreremini* (ed[pr] haec om) . . D[a] add *et audivit deus vester eum et transtulit peccatum vestrum. Deinde exacerbati voluistis occidere prophetas vestros Moysen et Aaron, quando fugerunt in tabernaculum: et semper contra deum et eius prophetas murmurastis.* Item D[c] ed[pr] *quem postmodum lapidare voluistis* | *et nunc* (D[c] *nunc vero*) *dic. qu. r. odio* cum D[bc] . . ed[pr] *nunc dic. quia regem non habemus* . . D[a] om

3. *autem Iud. et dix. ei* cum D[c] . . D[ab] *autem omnes Iud.*, ed[pr] *Iudaei* | *scimus* . . ed[pr] *habemus* | *et non Iesum* cum D[c] . . D[ab] ed[pr] om *et* | *nam* (ed[pr] praem inepte *respondit Pyl.*) *et - sicut* (D[c] *quasi*) *regi* . . D[a] *nam quando hic natus est, tunc magi venerunt et ei munera obt.* | *et* (D[b] om?) *audiens* c (D[c] *Aud. autem*) *Her. a magis quia - occid. eum* cum ed[pr] D[bc] . . D[a] *Quod cum audisset Her. turbatus est valde et vol. e. occid.* | *Hoc autem* (ed[pr] *Quo*) *cognito - fugierunt* (ita D[bc]; ed[pr] *fuger.*) *in Eg.* cum D[b] ed[pr], item D[c] . . D[a] *Quod cum cognovisset pater eius, fugit in Eg. cum matre sua Maria* | *audiensque* (ita ed[pr] D[c]; D[b] *aud. autem*) - *in Bethl.* cum D[bc] ed[pr] . . D[a] *Herodes cum audisset eum esse natum voluit eum occidere, et mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethl. et in omnibus finibus eius a bimatu et infra.*

4. *qui* (quia?) *clamabant* cum D[b], item *qui clamabat* D[ac] . . ed[pr] om | *dixit Pil.* (*cum* D[b]; D[c] *dix. eis*, ed[pr] *dix.*) *Ergo* (D[c] om) - *Dic. ei Hic est* . .

quaerebat Herodes? Dicunt ei: Hic est. Et accipiens aquam Pilatus lavit manus suas coram populo dicens: Innocens ego sum a sanguine iusti huius: vos videritis. Iterum clamaverunt Iudaei dicentes: Sanguis eius super nos et super filios nostros.

[5] Tunc iussit Pilatus velum solvi, et dixit ad Iesum: Gens tua increpavit te tanquam regem: ideoque decrevi primum flagellari te propter statuta imperatorum, et tunc crucifigi in cruce.

D[a] *dixit ad Iesum Ergo rex es tu? Dicunt ad Pilatum omnes Iudaei Iste est quem Herod. quaerebat occid.* | *et accipiens* (AB *petens*) *aqu. Pil.* (D[ab] *accip. autem Pil. aqu.*) - *coram pop.* (C *ante populum*) - *vos videritis* (AB om *v. vid.*) cum ABCD[ab] . . ed[pr] *accipiens eum misit ad Herodem dicens Innocens* etc. . . D[c] *accipiens autem eum misit ad Herodem, et accepta aqua lavit manus suas cor. pop. dicens Sanguis eius super vos et super filios vestros. Et gavisus est Herodes. Tunc Herodes secum reputans* (seqq. non recte videntur e cod. petita esse: *quid sciscitari vellet, Pilatus autem sibi familiaris providus*) *cautus non vult dare vitam* (iustum?) *morti nec Iudaeorum sese coniungere sorti. Atque remisit eum Pilato* - (hoc loco plura non eruit Birchius) *regem crucifigi eorum.* | *Iterum clamav.* (D[ab] *Et responderunt*) *Iud. dic.* - *nostros* cum CD[ab] (item D[c]?) . . AB ed[pr] om

5. *Tunc iuss. Pil. velum solvi et dix. ad Iesum* cum C . . D[bc] *Tunc iuss. Pil. adduci illum* (D[c] *Et ducentes illum*) *ante tribunal* (D[c] add *suum*) *ubi sedebat, et prosecutus est* (D[c] add *Pil.*) *his verbis dicens sententiam Pilatus* (D[c] om) *adversus Iesum* (D[c] *adv. Christum*); item D[a] *Tunc iuss. Pil. adduci Iesum ante se et prosecutus est eum his verbis* . . ed[pr] *et profectus est Pyl. his verbis dicens sent. adv. Ies.* | *Gens tua incr. te tanq. reg.* cum C . . D[ab] ed[pr] *Genus tuum comprob.* (ed[pr] *probavit*) *te ut regem.* Item D[c] *Genus tuum atque gens tua reprobavit te regem* | *ideoque* - *imperatorum* cum C . . D[bc] ed[pr] D[a] *propterea praecipio* (D[a] *propter quod ego Herodes praec.*) *te prim. fl. secundum stat. priorum* (sic D[bc] ed[pr], sed graecum sibi poscit *piorum*; D[a] om) *princ.* (D[a] add *et in principio te alligari*) | *et tunc crucifigi in cruce* cum C (sed vide initium cap. X.) . . ad graeca vero nostra proxime accedit ed[pr] *deinde allevari in cruce in loco ubi tentus es, et duos malignos tecum, quorum nomina sunt haec Dysmas et Gestas.* Similiter D[a] *et in cruce suspendi in eo loco ubi* - *haec Dimas et Gestas* . . D[bc] *deinde praecepit allevari eum* (D[c] *eum elevari*) *in crucem* (D[c] *-ce*) *in eo loco ubi* (D[c] *quo*) *tentus est, et duo maligni* (D[c] *duos malignos*) *cum eo, quorum n. s. haec* (D[c] om) *Dismas* (D[c] *Dimas*) *et Gestas* (*duo maligni* usque *Gestas:* in his consentit cum D[b] etiam Flor) . . AB post verba *a sanguine iusti huius* pergunt *Et tradidit eis Iesum. Et accipientes populi Iudaeorum crucifixerunt eum. Et postquam emisit spiritum* (B om *Et postq. em. sp.*) *hora VI., sol* (B *et subito tenebrae factae sunt in universa terra, et sol*) *obscuratus est* etc. Cf. infra XI, 1.

Caput X.

1 Et flagellatum tradidit Iudaeis Iesum ad crucifigendum, et duos latrones cum ipso: unus nomine Dismas et alius nomine Gestas. Et quando venerunt ad locum, exspoliaverunt eum vestimentis suis et praecinxerunt eum linteo et coronam de spinis imposuerunt super caput eius. Similiter et duos latrones suspenderunt cum eo, Dismam a dextris et Gestam a sinistris. Iesus autem dicebat: Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. Et diviserunt sibi vestimenta eius milites. Et stabat populus exspectans: et irridebant eum principes sacerdotum et iudices eorum, intra semetipsos dicentes: Alios salvos fecit, nunc se ipsum salvet; si filius dei est, descendat de cruce. Illudebant autem eum milites procidentes ei et acetum cum felle offerentes et dicentes: Si tu es rex Iudaeorum, libera temetipsum.

Iussit vero Pilatus post sententiam titulum scribi litteris

X, 1. *Et flagellatum - Gestas. Et quando venerunt ad locum* cum C . . ad graeca vero nostra propius accedunt D^{ab} *Et exivit Iesus de praetorio et duo latrones cum eo. Et cum pervenissent ad locum qui dicitur Golgatha* . . D^{c} ed^{pr} *Et exiens Ies. de praetorio, et* (D^{c} pro *et* habet *venierunt*) *duo latrones cum eo, venerunt cum eo* (D^{c} om *ven. c. eo*) *ad locum, et* | *exspol.* (D^{c} *spol.*) *eum vestimentis suis* (D^{ab} *-to suo*) *et praecinxerunt* (D^{a} *praecingunt*) *- imposuerunt* (D^{ab} *imponunt*) *super caput* (ita D^{abc} ed^{pr}; C *in capite*) *eius.* Praeterea D^{a} (item D^{bc}?) add *et dant arundinem in manu eius,* non item C ed^{pr} | *Simil. et* (C *Et sim.*) *- suspenderunt* (D^{ac} *suspendunt*) *cum eo* (C om), *Dismam* (ita C; reliqui *-mas*) *- Gestam* (ita C; reliqui *-stas*) *a sinistris* | *Ies. aut. diceb.* cum C . . D^{abc} ed^{pr} *Ies. vero dixit* | D^{a} *Pater mi* | *dimitte illis* cum C . . D^{bc} ed^{pr} *parce et dim. illis* (D^{c} om), D^{a} *parce illis* | *non enim sc.* cum C; D^{bc} *nesc. enim* . . D^{a} ed^{pr} *quia nesciunt* | *et div. sibi* (ita D^{b} ed^{pr}; C om, item D^{ac}) *vest. ei. milites* (D^{b} ed^{pr} om) cum CD^{b} ed^{pr} . . item D^{ac} sed add *super vestem eius mittentes sortem* | *et stabat* (cod. *ibat,* nisi falsus sum) *pop. exspect.* cum C . . D^{abc} ed^{pr} *et steterunt* (ed^{pr} *steteruntque*) *populi* | *et irrideb.* (ed^{pr} *irriserunt*) *eum* cum D^{abc} ed^{pr} . . C *tunc increpabant* | *princip. sacerd.* (pro *sac.* D^{b} *seniores,* D^{c} *et seniores*) *et iudic.* (D^{a} *seniores*) *eorum* (D^{a} *Iudaeorum*) cum ed^{pr}, item D^{abc} . . C *princ. sac.* | *intra semetips.* cum D^{bc} ed^{pr}, C *intra se* . . D^{a} om | *nunc se* (D^{c} add *met*) *ips. salvet* (D^{c} ed^{pr} *salvum faciat*); *si - de cruce* cum D^{bc} ed^{pr} . . D^{a} *nunc se ipsum salvum faciat si potest; si fil. d. est, desc. nunc de cruce* . . C *se ipsum non potest salvum facere; salvet se ipsum si est fil. dei electus.* | *illudeb. autem - cum felle* (ex D^{b} assumsi, C om; vide etiam reliquos) *off. et dic.* cum C . . D^{abc} ed^{pr} *deludebant* (D^{ac} add *ergo,* ed^{pr} *quoque*) *eum mil. et accedentes* (D^{ac} ed^{pr} *accipientes*) *acetum cum felle* (D^{ac} ed^{pr} *et fel*) *offerebant ei bibere dicentes* (D^{ac} *et dicebant ad illum*) | *temetipsum* . . C *te*

hebraicis graecis et latinis, secundum quod dixerunt Iudaei: Hic est rex Iudaeorum.

2 Unus autem de suspensis latronibus nomine Gestas dixit ei: Si tu es Christus, libera te ipsum et nos. Respondens autem Dismas conturbavit eum dicens: Non times nec tu deum, qui in hoc iudicio es? nos enim iuste et digne ea quae gessimus recipimus; hic autem nihil mali fecit. Et dicebat ad Iesum: Memento mei, domine, in regno tuo. Dixit autem illi Iesus: Amen dico tibi quia hodie mecum eris in paradiso.

Caput XI.

1 Erat autem quasi hora sexta et tenebrae factae sunt

Iussit vero .. D^{abc} ed^{pr} praem *Accipiens autem Longinus miles lanceam aperuit latus eius, et continuo* (ed^{pr} om) *exivit sanguis et aqua.* Similiter C post verba *Iussit vero Pil. post sententiam* oratione interrupta (post pergit *et titulum scripsit Pil.*) addit *Et accipiens Long. mil. lanc. et fixit eam in latus eius, et statim exivit s. et aqua.* Sed apparet ea verba non fuisse in textu exempli eius ex quo fluxit codex C: hinc ineptum id additamentum omisimus. | *Iussit vero* (D^{bc} ed^{pr} *autem*) *Pil.* (D^{bc} *praeses*) *post sent.* (D^{b} ed^{pr} *pro sententia;* D^{c} om) *titulum scribi:* ita cum C (vide ante) D^{bc} ed^{pr}. Iam vero *litteris* usque *Iudaei* cum D^{b} ed^{pr} edidimus; D^{c} pergit *et poni* (adde *in?*) *cruce super caput eius, quem scripserat litt. hebr. et gr. et lat. sec. qu. dix. Iud.* Item C *et posuit super caput eius: erat autem scriptum litt. hebr. gr. et lat.* Denique D^{a} totum locum sic habet: *Scripsit autem Pil. titulum super crucem litt. hebr. et lat. et graec. continentem haec* | *Hic est r. Iud.* cum D^{abc} ed^{pr} .. C *Iesus Nazarenus r. Iud.* Praetereaque male add *Dixerunt autem Iudaei Noli scribere Rex Iudaeorum,* [sed] *quia ipse dixit Rex sum Iudaeorum.*

2. *autem* cum D^{abc} ed^{pr} .. C *itaque* | *de suspensis latronibus* cum C .. D^{b} ed^{pr} *ex his latron. qui adpensi erant* (ed^{pr} *susp. sunt*) .. D^{ac} *de duobus latron. qui crucifixi erant cum Iesu* | D^{ac} *dixit ad Iesum* | *Resp. autem Dism.* (D^{c} ed^{pr} *Respondit Dysm.* [*Dimas*] *et*) *conturb. e. dic.* cum D^{bc} ed^{pr} .. D^{a} *respondens autem latro qui a dextra eius suspensus erat nomine Dimas increpavit eum et dixit* .. C *et tunc respondens alius nomine Dismas increpavit illum dicens* | *Non times nec* (D^{a} om) *tu* (ed^{pr} om *nec tu*) cum D^{ba} ed^{pr} .. CD^{c} *Neque times tu* (C *tu tim.*) | *in hoc iud. es* cum D^{bc} ed^{pr}, item D^{a} addito *ex damnatis* .. C *in ipso iud. es* | *nos enim iuste et digne* (D^{c} *di. et iu.*, ed^{pr} om *iu. et*) - *recipim.* (D^{c} *recepim.*) cum D^{bc} ed^{pr} .. C *nos autem iu. et di. quae fecimus percepimus;* D^{a} *nos autem di. et iu. secundum ea qu. fec. recepim. mercedem* | *hic autem* (ed^{pr} om; D^{a} add *Iesus*) *nihil* (D^{a} *quid*) *male* (C *inique*) *fecit* (D^{c} C *gessit*) | *Et diceb.* (ed^{pr} *ait*) *ad Iesum* cum D^{c} ed^{pr} .. C *et dixit* .. D^{b} *et postquam conturbavit socium suum, dicit Iesu;* D^{a} *et post haec suspirans dix. ad Ies.* | *in regno tuo* cum D^{b} .. CD^{ac} ed^{pr} *dum veneris in regnum tuum* | *Dix. aut. illi Ies.* cum C .. ed^{pr} *respondit ei Ies.*, D^{abc} *respondens autem Ies. dix. ad illum* | D^{bc} ed^{pr} om *quia*

XI, 1. *quasi hora sexta* (D^{b} add *diei*) cum CD^{b} ed^{pr} .. D^{ac} *ho. qu. se.* | *et*

super universam terram et sol obscuratus est, et velum templi scissum est medium. Et clamans voce magna dixit: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et haec dicens emisit spiritum. Videns autem centurio quod factum est, glorificavit deum dicens quia hic homo iustus erat. Et omnes qui interfuerunt populi ad spectaculum istud, spectantes quae facta sunt, percutientes pectora sua revertebantur.

2 Centurio autem retulit praesidi quae facta sunt. Audiens autem praeses et mulier eius, contristati sunt valde, et

---

(CB add *subito*) *tenebrae* | *super* (B *in*) *univ. terram* cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} add *usque ad horam nonam* | *et sol obsc. est et velum templ. sc. est medium* (A *per med.*, C *medio*) cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} *sole autem obscurante* (D^{c} ed^{pr} *obscurato*), *ecce vel. te. sc. est in duas partes* (D^{a} om *in d. p.*) *a summo usque deorsum.* Praeterea D^{a} add *et petrae scissae sunt et monumenta aperta sunt, et multa corpora sanctorum qui dormierunt surrexerunt* | *et clam. vo. ma. dixit* cum C . . D^{abc} ed^{pr} *et* (D^{ab} add *circa horam nonam*) *clamavit* (D^{ab} *excl.*) *Iesus voce magna* (ed^{pr} om *vo. ma.*) *dicens* | *Pater* (ed^{pr} post *tuas*), *in manus - spir. meum* cum C ed^{pr}, sed C sic: *Pater ma defici id est nu quod interpretatur In manus* etc, item ed^{pr} *Via alabi hoc fricole, quod interpretatur In manus* etc: quae etsi ad graecum textum nostrum comparata sunt, tamen pro tanta scripturae vitiositate nolebam edere. In codd. AB rursus plura praetermissa sunt usque XI, 2. Contra D^{abc} ad canonicum textum amplificati sunt. Post verba enim *voce magna dicens* ita pergunt *Hely hely lama zabathani, quod est interpretatum* (D^{c} *interpretatur*) *Deus meus, deus meus, ut quid dereliquisti me? Et post haec dicit Iesus Pater,* (D^{c} om *Deus meus, deus* usque *Pater*), *in manus tuas comm. sp. meum* | *emisit spiritum* cum CD^{ab} ed^{pr}, item AB . . D^{c} *exspiravit* | *Videns* . . C *audiens* | *quod factum est* cum C . . D^{bc} ed^{pr} *quae facta sunt* . . D^{a} *quia Iesus sic clamans emisit spiritum* | *dicens* cum D^{b} ed^{pr} . . reliqui *et dixit* | *quia* (ita CD^{b}; D^{ac} *Vere*, ed^{pr} *Et*) *hic* (C *iste*) *h. i. erat* (C *fuit*) | *Et omnes qui - facta sunt* cum C . . D^{ba} *et omnes populi circumstantes turbati* (D^{a} *conturb.*) *sunt* (D^{a} add *vehementer*) *ad spectaculum* (D^{a} add *illud*), *considerantes* (D^{a} *et consid.*) *quae facta sunt;* item ed^{pr} omissis *ad spect.* usque *fact. sunt* . . D^{c} *et omnis populus circumstans conturbatus aspiciebat, considerantes quae facta sunt* | *percut.* (D^{c} *et perc.*) *- revertebantur* . . D^{a} *percusserunt pectora sua, et tunc revertebantur in Ierusalem* . . ed^{pr} om, item per errorem scribentis C

2. *Centurio - facta sunt* cum D^{bc} . . D^{a} *centurio veniens ad praesidem retulit illi omnia qu. fact. sunt* . . C ed^{pr} om (transiluere ab altero *quae facta sunt* ad alterum, ut videtur) | *Audiens aut.* (AB *vero*) *pr. et mulier* (B *uxor*) *eius* (B om) *- biberunt* (C add *vinum*) *in* (B om) *die illa* (AB *illa die*) cum C, item AB . . D^{b} *audiens aut. pr. contristatus est nimis, et non manducaverunt neque bib. in illa die* . . D^{c} ed^{pr} *audiens* (ed^{pr} *quod aud.*) *autem* (ed^{pr} om) *pr. contristatus est nimis* (ed^{pr} *conturbatus valde*) *et* (ed^{pr} om) *non manducavit neque bibit* (ed^{pr} add *in*) *illa die* . . D^{a} *cum autem pr. audivisset omnia quae facta erant, contrista-*

non manducaverunt neque biberunt in die illa. Convocans autem Pilatus Iudaeos dixit eis: Vidistis quae facta sunt? Qui dixerunt praesidi: Eclipsis solis facta est secundum consuetudinem.

3 Stabant autem et noti eius a longe et mulieres quae secutae fuerant eum a Galilea videntes ista. Et ecce vir quidam nomine Ioseph, agens curiam, vir bonus et iustus, iste non fuit consentiens consiliis nec actibus eorum, ab Arimathia civitate Iudaeorum, exspectans et ipse regnum dei, iste abiit ad Pilatum et petiit corpus Iesu. Et deponens eum de cruce involvit eum in sindone munda, et posuit eum in monumento suo novo, in quo nullus fuerat positus.

---

tus est nimis | *Convocans - quae* cum D^{bc} . . ed^{pr} *et convocans Iudaeos dicit illis Vid. quae* . . ABC *et* (C *tunc*) *misit Pilatus ad Iud. et dixit eis* (B *dicens*) *Spectastis et vidistis quae* . . D^{a} *et convocans Iud. simul dix. ad illos Vidistis signa quae facta sunt in sole, et cetera omnia quae facta sunt dum Iesus moriebatur* | *Qui dixer. praes.* cum ABC . . D^{bc} ed^{pr} *responderunt Iudaei*, item praemissis *quod cum audissent Iudaei* D^{a} | C *eclisio* | *sol. fa. est* cum ABC ed^{pr} . . D^{abc} *fa. est sol.* | D^{ac} *sec. veterem consuetudin.*

3. *Stab. autem et* (ed^{pr} om, D^{abc} *omnes*) - *et* (D^{abc} *similiter et*) - *fuerant* (D^{c} ed^{pr} *erant*) *eum* (D^{ab} *Iesum*) - *vid. ista* (ita A; CD^{ab} *haec videntes;* D^{c} ed^{pr} *vid. haec omnia*) . . B *stab. mulieres gementes a longe quae sec. fuerant Iesum in Gal.* | *Et* (D^{b} om) *ecce* (B *erat*) - *agens curiam* (ita D^{b}, D^{c} *ag. ad cur.;* ABC ed^{pr} om), *vir* (ABC ed^{pr} om) *bon. et iust., iste* (ita ABC; D^{bc} *hic;* ed^{pr} om *iste* et *fuit*) - *consiliis nec* (ita AC; D^{bc} ed^{pr} *voluntatibus et;* B om) *actibus* (D^{b} *accusationibus*) *eorum* (ita ABC; D^{bc} ed^{pr} *Iudaeorum*), *ab* (B *de*) *Arim. civ. Iudaeorum* (ita AB; D^{b} *Iudaeae,* ed^{pr} *Galilaeae,* D^{c} *Galilaeae Iudaeae;* C om *ab Ar. c. Iud.*), *exspect. et ips.* (haec B, item A omisso *et ipse*; D^{bc} ed^{pr} *et ipse erat exsp.;* C om *exsp.* usque *dei*) cum ABCD^{bc} ed^{pr} . . D^{a} *Et ecce vir quidam ab Arimathia, nomine Ioseph, qui etiam erat discipulus Iesu, occulte tamen propter metum Iudaeorum* | *iste* (C om; ed^{pr} *et hic*) *abiit* (ed^{pr} *accessit*) *ad Pil. et pet. corp. Ies.* cum ABC ed^{pr} . . D^{bc} *hic rogavit Pilatum et pet. corp. Ies.* (D^{c} *Christi*) . . D^{a} *venit ad praesidem, rogavitque praesidem ut permitteret illi ut tolleret corp. Iesu de cruce. Et praeses permisit.* | *Et deponens - in monumento suo novo* (D^{b} *in monumentum suum novum.* D^{c} add *quod exciderat in petra*), *in quo nullus* (D^{c} *nunquam quisquam*) *fuerat pos.* (D^{c} *po. fu.*) cum D^{bc}; item ed^{pr} *quo accepto deponens de cruce involvit sind. munda et pos. in mon. suo novo, in quo nondum quisq. pos. fuerat* . . ABC *et condiens eum* (B om) *aromatibus posuit eum* (B om) *in mon. suo* (A om) *novo, ubi nullus pos. fuerat* (A om *ubi* usque *fuerat*) . . D^{a} *venit autem Nicodemus, ferens secum mixturam myrrhae et aloës quasi libras centum, et deposuerunt Iesum cum lacrymis de cruce, et ligaverunt illum in linteis cum aromatibus, ut mos sepeliendi est Iudaeis, et posuerunt illum in monumentum novum quod Ioseph construxerat et de petra excidi curaverat,*

Caput XII.

[1] Audientes autem Iudaei quia corpus Iesu petierat Ioseph, quaerebant eum et illos duodecim viros qui dixerant quia non est natus de fornicatione, et Nicodemum, et alios multos qui steterant coram Pilato et opera eius bona manifestaverant. Omnibus autem latentibus solus Nicodemus apparuit illis, quia erat princeps Iudaeorum, et dicit eis: Quomodo ingressi estis synagogam? Dicunt ei Iudaei: Et tu quomodo ingressus es synagogam, quia consentiens illi es? Pars illius sit tecum in futuro seculo. Dixit Nicodemus: Amen amen amen. Similiter et Ioseph subexiens dixit eis: Quid contri-

---

in quo nullus homo positus fuerat, et advolverunt saxum magnum ad ostium speluncae.

XII, 1. *Audientes* (C *videntes*) *aut.* (B *vero*, A om) *Iud.* (D^{a} *iniqui Iud.*) - *Iesu* (D^{c} *Christi*) *petierat Ios.* (D^{c} add *et sepelierat*; D^{a} *petiit et sepelivit*) *quaer. eum* (D^{a} *qu. et Nicodemum*) *et illos - dixerant* (D^{a} *dixerunt ante praesidem*) - *et Nicod.* (D^{a} h. l. om, item C) *et al. multos* (D^{a} *bonos*; C *et quoque plures alios collegas*, A *et collegas suos multos*) *qui steterant* (D^{b} aliique et h. l. et post *-runt?*) - *manifestaverant* (AB *qui exierant ante Pil. et opera* etc; D^{a} om *stet. cor. Pil. et*; C *qui cor. Pil. manifestaverant vera de Iesu*) . . ed^{pr} *quo audito Iudaei quaerebant illum cum XII qui dixerunt Non est - et Nic. et al. milites* (ex *multos* ortum est) *qui cor. Pil. bona op. eius testificati fuerant.* Mitto leviora alia. | *Omn. aut. latentibus* (ita AB; C *omnium aut. latentium*; D^{ac} *o. a. occultatis*, D^{b} *o. a. se occultantibus*, ed^{pr} *et omn. aliis occultis*) . . D^{a} add *prae timore Iudaeorum* | *apparuit illis* cum ABC . . reliqui *ostendit se illis* (D^{a} ed^{pr} *eis*) | *quia* (alii *qui*) *erat* (alii post *Iud.*) *pr. Iud.* cum D^{bc} BC . . AD^{a} ed^{pr} om | *et dic.* (BC *dix.*) *eis* (pro his A ed^{pr} *dicens*) *Quom. ingr. estis* (BC *introistis*, A *inistis*) *synagogam* (AC *in synagoga*, B *in synagogam*) . . D^{a} *quando isti ingressi synagogam.* | *Dic.* (AB *dixer*) *ei* (B om) *Iud.* cum ABC; ed^{pr} *cui dixer.* . . D^{abc} *et* (D^{c} om) *responderunt ei* (D^{a} add *Iud.*) | *ingressus es* . . D^{a} *ausus es ingredi* | ABC ed^{pr} om *synag.* | *quia* (AB *qui?*) *cons.* (B *confessus*) *illi es* cum CAB . . D^{abc} *quia cons. Christo eras*, item ed^{pr} *Christo consentiens* | *Pars illius* (ed^{pr} *illi*) *sit* (D^{ac} *fiat*; ed^{pr} om) *tec. in* (ed^{pr} *et in*) *f. s.* cum D^{bac} ed^{pr} . . AB *Portio tua sit cum illo in f. s.* . . C corrupte *qui crucifixus est* (? fortasse *qui confessus es*) *et in fut. s. secum habere portionem* | *Dixit* (AC add *autem*) . . D^{abc} ed^{pr} *Et* (D^{b} ed^{pr} om) *respondit* | *Amen* (C praem *iterum dico*) *am. am.* cum ABCD^{b} ed^{pr} . . D^{ac} *Amen. Sic fiat ut pars mihi sit cum isto in regno suo* | *Similiter et* cum CD^{a} . . AD^{bc} ed^{pr} om *et* . . B *Eo affirmante* | C *Ioseph ab Arimathia* | *subexiens dix. eis* cum AB . . C *suspiciens Iudaeos dix. eis* . . D^{a} *cum ascendisset ad Iudaeos, dix. eis* . . D^{b} *ostendit se et dix. eis.* Similiter D^{c} ed^{pr} | *Quid* (A add *quia.* BD^{abc} ed^{pr} *Quare*) *contrist.* (D^{c} *conturbati*) *est. adv.* (*-sus* ABC; reliqui *-sum*) *me qu. pe.* (D^{abc} add *a Pilato*, item ed^{pr} post *corp. Ie.* Non item ABC) *co. Ies.* (B om *Ies.*)

stati estis adversus me, quia petii corpus Iesu? Ecce in monumento novo meo posui eum involvens in sindone munda, et advolvi lapidem ad ostium speluncae. Et non bene egistis adversus iustum, quoniam non estis recordati crucifigentes et lancea eum perforantes. Tenentes itaque Iudaei Ioseph iusserunt custodiri eum propter diem sabbati, et dicunt ei: Scito quia hora non exigit aliquid agere adversum te, quia sabbatum illucescit. Cognosce autem quia nec sepultura dignus es, sed dabimus carnes tuas volatilibus coeli et bestiis terrae. Dicit eis Ioseph: Iste sermo superbi Goliae est, qui improperavit deo vivo adversus sanctum David. Dixit autem deus: Mihi vin-

---

| *Ecce in mon. novo meo* (D^{abc} om *novo*, B om *meo*, sed utrumque cum A ed^{pr} edidi) *posui* (ed^{pr} *sepelivi*) *eum involvens* (ita AB ed^{pr}; D^{abc} *et involvi - et advolvi* (ita B, A *revolvi;* D^{abc} *apposui*, ed^{pr} *apponens*) *lap.* (ita AB ed^{pr}; D^{abc} add *magnum*) - *speluncae* (cum BD^{abc} ed^{pr}; A *monumenti*) . . C *et posui eum in monumento* | *Et* (ita A; BD^{bc} ed^{pr} om; C *certe*) *non - adv. iustum* . . D^{a} *ego bene egi circa istum; vos enim non bene eg. adv. iust.* | *quoniam non estis record.* (B add *quae approphetata sunt de eo*) *crucif. et* (B om) *lanc. eum perforantes* (B *percussistis*) cum A, item B . . D^{bc} *et non recogitastis ne eum* (D^{c} *recog. quanta benevolentia erga vos operatus sit, sed eum*) *crucifigeretis* (D^{c} *-fixistis*) *sed* (D^{c} om) *et lanceastis* (D^{c} *lacerastis*) *eum* . . ed^{pr} *crucifigentes eum* . . C *quem iniuste crucifixistis, et non solum hoc sed et lancea perforastis latus eius* . . D^{a} *ut eum crucifigeretis, sed aceto potastis illum et spinis eum coronastis et flagellis lacerastis eum, et sanguinem eius imprecati estis* | *Tenentes itaq. Iud.* (AB om) *Ios. - sabbati* cum ABC . . D^{bca} *Haec audientes iudices* (D^{a} *Iudaei contristati sunt animo et conturbati, et*) *apprehenderunt Ioseph, et iusserunt eum custodiri ante diem sabbati usque ad unum diem* (D^{ac} *usque post diem*) *sabbatorum* . . ed^{pr} *Quod audientes iudices apprehenderunt eum et custodientes usque ad primam sabbati* | *et dicunt* (ita ABC; D^{abc} *dixer.*) *ei* . . ed^{pr} *dicendo* | *Scito* (B *scimus*) cum ABC . . D^{abc} *Agnosce* | *hora non exigit* (ita A; B *non est competens*) cum AB . . CD^{abc} ed^{pr} *hac hora incompetit* (CD^{a} ed^{pr} *non competit;* D^{c} *non compotes sumus*) | *aliquid* (D^{c} om) *ag. adv. te* (D^{a} add *mali*) cum A^{b} D^{abc} ed^{pr} . . A^{a} (locus enim *Tenentes* usque *Goliae est* bis scriptus est) BC *tangere te* | *quia* (ed^{pr} *cum*) *sabb. illucescit* (ed^{pr} *-scat*) . . D^{a} (item D^{c}?) *donec primum sabb. illucescat* | *cognosce* cum A^{a} (A^{b} *scito ergo*) BC . . D^{abc} ed^{pr} *scimus* | *dign. es* cum ABC ed^{pr} . . D^{abc} *dign. eris* | C *carnem tuam* | *Dic. eis Ios.* cum AB . . reliqui *respondit Ios.* (D^{c} add *et dixit*) | *Iste sermo sup. Goliae* (ita A^{b}; D^{ab} *similis est Gol. superbo*, D^{c} ed^{pr} *similes estis Gol. sup.*) *est qui improperavit* (ita ed^{pr}, item Hal; D^{bc} *improbavit;* D^{a} *exprobavit*) *deo vivo* (D^{a} *deum vivum*) *adv. s. David* . . A^{a} BC *Iste sermo super* (B *extra*) *rationem est, quia in unum deum vivum et sanctum filium non credidistis* (ita B; A *quia in un. deum non creditis et sanct. filium eius dominum nostrum Iesum Christum;* C *ego enim spero in unum deum et sanctum fil. eius dominum nostr. Ies. Chr., in quem non creditis, qui me eruet de manibus vestris*) | *Dixit autem deus*

dictam, ego retribuam, dicit dominus. Et obstructus corde Pilatus accepit aquam et lavit manus suas ante solem dicens: Innocens ego sum a sanguine iusti huius; vos videritis. Et respondentes Pilato dixistis: Sanguis eius super nos et super filios nostros. Et nunc timeo ne quando veniat ira dei super vos et super filios vestros, sicut dixistis. Audientes autem Iudaei haec amariciti sunt corde, et tollentes Ioseph incluserunt eum in domo ubi non erat fenestra, et custodes posuerunt ad ianuas, et signaverunt ianuam ubi erat inclusus Ioseph.

2 Sabbato autem mane consilium fecerunt cum sacerdotibus et Levitis ut congregarentur omnes post diem sabbati. Et vigilantes diluculo omnis multitudo in synagoga consiliati

---

cum D[bc] ed[pr] . . A *unde dicit dominus*, B *dixit dominus*, C *cum ipse dominus dixerit* . . D[a] *scitis autem vos scribae et doctores quia deus dicit* | *Mihi vindictam* (ita ABC; reliqui *-cta*) *ego* (ita ABD[b]; reliqui *et ego*) *retr. dic. dom.* (ita A; reliqui om *dic. dom.*) . . D[a] add *mihi tantum quod promittis malum; potens est deus quem in cruce suspendistis eripere me de manu vestra: super vos omne facinus veniet* | *Et obstruct. corde Pilatus* cum D[bc] .. ed[pr] *quin etiam Pil. corde compunctus* . . D[a] *praeses enim quando* . . ABC *Et nonne* (B *Unde*, C *Nam et*) *venerabilis praeses* | *accepit aquam et* cum ABC . . reliqui om | *ante solem* (D[bc] *coram sole*) cum CD[bc] . . ABD[a] ed[pr] om | *dicens* . . D[a] *dixit* | *Innocens* (ita ABC; reliqui *mundus*) *ego* (D[bc] om) | D[a] om *vos vid.* | *Et* (AB om) *resp. Pil.* (D[bc] om) *dix.* cum ABD[bc] . . ed[pr] *respondistis*, item C *et tunc respondistis ei* . . D[a] *et vos respondentes clamastis* | *Et nunc* (B om) *timeo* (A *timetis*) *ne* (A *quia*) *quando* (ita D[b] ed[pr]; B *aliquando;* A om) *ven. ira dei sup. vos* (ita A ed[pr]; BD[b] *nos*) - *vestros* (ut ante) *sicut dix.* (ed[pr] om *sic. dix.* (cum ABD[b] ed[pr] . . D[c] *Sic dixistis* . . D[a] *Sicut dixistis, et pereatis in aeternum* | *Aud. autem* (B om) *Iud. haec amariciti sunt* (A *amaricabantur*, ut videtur) *corde* cum AB . . D[abc] *aud. aut. Iud. sermones istos exacerbati sunt animo nimis*, item ed[pr] *quod audientes Iud. exacerbati nimis* . . C male repetit superiora *tenentes vero Ios. Iudaei iusserunt eum custodiri propt. sabb.*, tum vero pergit *et includentes eum in domum* etc | *et tollentes Ioseph - in domo* (C *in domum*) cum AB(C) . . D[bac] *et apprehendentes Ios. tenuerunt eum et* (D[ac] om *ten. e. et*) *inclus. eum in cubiculo* (D[ac] *-culum*); ed[pr] nil nisi *incluser. eum in cubiculo* | *et cust. pos. ad ianuas* (C *posuerunt cust. in ianua*) *et signav.* (C add *suis sigillis*) *ianuam* (C om) *ubi er. incl. Ios.* (C *ubi incluserant eum*) cum A, item C, item (sed om *et signav.* etc) B . . D[abc] ed[pr] Havn *signaverunt* (ed[pr] add *que*, Havn *vero*) *ostium cubilis super clavem* (ed[pr] om *cub. s. cl.*) *Annas et Caiphas, custodes* (Havn add *quoque*) *posuerunt* (ed[pr] *ponentes*).

2. *Sabbato autem mane:* ita AC; sed quae sequi debent in utroque exciderunt; sequitur enim statim *et vigilantes diluculo.* Hinc *consilium fecerunt - post diem sabb.* ex D[abc] sumsimus, quibus *et* tantum praemittunt loco illorum *Sabbato autem mane.* | *et vigilantes diluculo* (B *Saluto autem diluculo vigilans*)

sunt quali morte interficerent eum. Sedente autem congregatione iusserunt eum duci cum iniuria multa: et aperientes ianuam non invenerunt eum. Expavit igitur omnis populus, et nimio stupore mirati sunt quia signacula invenerunt signata, et quia claves habuit Caiphas. Et amplius non ausi sunt mittere manum in eos qui locuti sunt ante Pilatum pro Iesu.

Caput XIII.

[1] Sedentibus autem in synagoga et altercantibus de Ioseph venerunt quidam de custodibus, quos petierant a Pilato custodire sepulcrum Iesu ne venientes discipuli eius furentur eum. Et annuntiaverunt dicentes archisynagogis et sacerdotibus et Levitis quae facta sunt, quomodo factus est terrae motus

---

omnis - quali morte (B *qualiter*) *interf. eum* cum ABC . . D[abc] *et cogitaverunt quali morte occiderent Ioseph* . . ed[pr] (omissis prioribus) *et consulentes sacerdotes et Levitas quali morte eum occiderent* | *Sedente aut. congreg.* (A *Sedentibus autem in congregatione;* B *Sedentes autem*) *iuss. eum duci* (AB *adduci*) *cum iniur. multa* (A om). *Et aper.* (ita B; AC *Aper. autem*) *ianuam* (B *ianuas*) *non inv. eum* cum ABC . . D[abc] *Hoc facto congregati* (D[ac] om) *iusserunt principes Annas et Caiphas praesentari Ioseph. Et apportantes clavem, signato autem ostio, non invenerunt Ioseph* (sed D[ab] om *Et apport.* usque *Ioseph*) . . ed[pr] *quo facto post diem sabbati ostium aperientes cubiculi ut educerent eum, non invener. eum.* Item alii Thil. codd *Et cum congregati essent omnes in die sabbati, tollentes signaculum aperuerunt ostium et non invener. Ios. in cubiculo ubi eum posuerunt et incluserunt.* | *Expavit igitur* (AB om) *omn. pop. et nimio stupore mirati sunt* (AB *et obstupefactus est*) *quia signac. inven. signata* (B *quia signitas inver. ianuas,* A *quia non invener. eum signatis signaculis.* Praeterea C add *et portam clausam*) *et quia* (B *propter*) *clav.* (B add *quas*) *hab. Caiph.* (C pro *et quia* etc sic: *clavibus traditis Caiphae pontifici*) cum ABC . . D[abc] *Haec* (D[c] *hoc*) *audiens omnis congregatio admirantes* (D[c] add *admodum*) *obstupuerunt, quia signatam invenerunt* (D[c] *signaverunt*) *clavem* (D[c] *-vi*) *cubiculi* (D[c] *-lum.* Praeterea D[a] add *nec invenerunt Ioseph*). *Annas* (D[c] praem *Admirantes vero*) *et Caiphas abierunt* . . ed[pr] *unde admirati sunt omnes et obstupuerunt* | *Et ampl.* (A om) *non ausi - pro Iesu* cum BA . . reliqui om

XIII, 1. *Sedentibus aut. in syn. et alterc.* (A *aut. illis et loquentibus*) - *quos petierant - Iesu* (pro his B *qui custodierant sep. domini Iesu*) *ne venientes* (A *veniant*) *disc. ei.* (A add *et*) *fur. eum* cum AB; item C *Sedentes autem in concilio et ad invicem altercantes miserunt pro custodibus quos petierant a Pil. cust. sep. Iesu* . . D[abc] ed[pr] *Haec omnibus admirantibus ecce* (D[c] ed[pr] *Et ecce*) *quidam de militibus qui sepulcr. custodiebant* (D[c] *-dierant*) | *et* (C *qui advenientes*) *annunt.* (B *nunt.*) *dicentes* (AC om) - *quae facta sunt* (C *erant circa sepulcrum.* B om *qu. f. s.*) cum ABC . . D[abc] ed[pr] *intrans* (D[c] *intrantes;* D[a] om) *in* (D[c] ed[pr] om) *synagogam* (D[a] *-goga*) *dixit* (D[c] *dixerunt*) | *quomodo fact. est* (C *qualiter fa. fuit*)

magnus, et vidimus quomodo angelus domini descendit de coelo et revolvit lapidem ab ostio monumenti, et sedebat super eum: et adspectus eius sicut fulgur et vestimenta sicut nix. Et prae timore facti sumus velut mortui. Et audivimus vocem angeli loquentis mulieribus, quae venerant ad sepulcrum, et dicentis: Nolite timere vos; scio enim quia Iesum quaeritis crucifixum: non est hic, surrexit sicut dixit; venite et videte locum ubi positus erat dominus. Et cito euntes dicite discipulis eius quia surrexit a mortuis, et praecedet vos in Galilaeam, sicut dixit vobis.

2 Dicunt Iudaei: Quibus mulieribus loquebatur? Dicunt milites: Mulieres nescimus quae erant. Dicunt Iudaei: Qua hora fuit? Dicunt custodes: Media nocte. Dicunt Iudaei: Et quare non tenuistis eas? Dicunt custodes: Tanquam mortui facti sumus a timore angeli, non sperantes iam videre lumen

---

t. m. magn. (A add *illis custodientibus eum*), *et vidimus* (B om) *quomodo - lapidem* (pro his *quomodo* usque *lapid.* C sic: *angelum dei revolvere lapid.*) *ab ost. mon.* (B *a monumento*) *et sedeb.* (B *sedit*) *sup. eum* cum ABC .. D^{abc} ed^{pr} *quia* (ed^{pr} om) *nobis custodientibus monumentum Iesu* (ed^{pr} om) *facta* (ed^{pr} *-ctus*) *est terrae motio* (ed^{pr} *motus*) *et vidimus angelum dei quomodo* (ed^{pr} *qui*) *revolvit monumenti lapidem et sedeb.* (ed^{pr} *sedit*) *sup. eum* | *et* cum BD^{abc} ed^{pr} .. AB *erant autem* | Ed^{pr} *adsp. eius erat quasi fulg.* | *vestimenta* cum ABD^{c}, item addito *eius* C ed^{pr} .. D^{ab} *vestimentum eius* | *sicut nix* .. D^{c} praem *facta sunt alba* | *Et prae timore* cum D^{abc} ed^{pr} .. B *unde pr. tim.*, AC *pr. tim. autem* | D^{ab} *effecti sumus* | *Et* (B praem *et vidimus ipsum angelum*) *audivimus* | *vocem ang. loq. mulieribus qu. ven. ad sep.* (*qu. venerant* [ed^{pr} *-runt*] *ad sep.* [D^{c} add *Christi*] ex D^{c} ed^{pr} assumsi; ABC om. Vide etiam D^{ab}) *et dicentis* (A *et dicens;* B *vocem eius dicentis mulierib.*) cum ABC .. D^{abc} ed^{pr} *angelum dicentem mulier.* (D^{c} ed^{pr} add *qu. ven.* Vide ante.) *ad sepulcrum Iesu* (D^{c} *Christi;* ed^{pr} om), *et dixit angelus* (D^{ab} ed^{pr} om *et dix. ang.*) | *vos* cum BC .. reliqui om | *scio enim quia* (alii *quod*) cum C .. D^{c} om; reliqui om *enim* | *quaer. crucif.* (D^{c} *qui cruc. est*) cum D^{abc} ed^{pr} .. ABC *crucifixum* (AC *qui crucifixus est*) *quaer.* | *non est hic, surr.* (ed^{pr} *sed surr.*, C *surr. enim*) *sic. dixit* (D^{c} *dixerat;* AC add *vobis*) cum ABCD^{c} ed^{pr} .. D^{ab} *hic surr. sic. praedixit* | *dominus* cum ABC .. reliqui om | *discip. eius* .. A add *et Petro* | *quia surrex.* (AC add *dominus*) *a mort.* (A ed^{pr} om *a mort.*) | *et* (B *ecce,* C *et ecce*) *praecedet* | AB *in Galilaea* | *sicut dixit vobis* cum ABD^{ac} .. CD^{b} *et* (D^{b} om) *ecce dixi* (D^{b} *praedixi*) *vob.*

2. *Dicunt Iud. Quibus - Dicunt* (C *responderunt*) *milites* (AB om) *Mulieres* (C om) *nesc. qu. erant* (C om *qu. er.*) - *Dicunt* (C *responder.*) *custodes Media - Et* (AC om) *quare non ten. eas* (C *mulieres istas*)? *Dicunt* (C *responder.*) *custod.* (C om; A add *Iudaeis*) *Tanquam mortui - et* (B om) *quom. potuimus ten. eas* (B om *ten. eas.* Pro *Tanquam* etc. C sic: *Quomodo potuimus eas tenere, quia*

diei: et quomodo potuimus tenere eas? Dicunt Iudaei: Vivit dominus deus, non credimus vobis. Dixeruntque custodes Iudaeis: Tanta signa vidistis in homine illo et non credidistis: et nobis quomodo habetis credere quia vivit dominus? Iurastis enim bene quia vivit dominus Iesus Christus. Iterum dicunt Iudaeis custodes: Audivimus quia Ioseph qui petiit corpus Iesu inclusistis in carcerem et signastis anulis vestris, et aperientes non invenistis eum. Date ergo nobis Ioseph, et nos vobis dabimus Iesum Christum. Dixerunt Iudaei: Ioseph ivit Arimathiam civitatem suam. Dicunt custodes ad Iudaeos:

---

tanq. mort. facti sumus a timore angeli, non sperantes iam vid. lumen diei) cum ABC . . D[abc] (similiterque ed[pr]) *Et convocantes Iudaei omnes milites qui custodierant monumentum Iesu, dixerunt eis Quae sunt mulieres illae ad quas angelus locutus est? quare* (ed[pr] *et qu.*) *eas non tenuistis? Respondentes milites dixerunt Mulieres nescimus quae fuerunt, et nos ut mortui facti sumus prae timore angeli, et quomodo potuissemus* (D[c] *potuimus*) *apprehendere mulieres illas* (ed[pr] om *et quomodo* etc) | *Dicunt* (D[abc] *dixer. illis*, ed[pr] *responder.*) *Iud. Viv. dom. deus* (ed[pr] om), *non* (ita C; reliqui *quia non*) | *Dixeruntque* (B *responderunt*, A *respondentes*) *custod.* (A add *dixer.*) *Iudaeis* cum ABC . . ed[pr] *responder. milites*, D[abc] *respondentes milites dixer. Iud.* | *Tanta sign. vid.* (C add *et mirabilia*) *in homine illo* (B *isto*) *et n. credid.* cum ABC . . D[abc] ed[pr] *Tanta miracula facientem Iesum vidistis* (D[ac] add *et audistis*) *et non* (ed[pr] *videntes Ies. facere non*) *eis* (D[ac] *ei*, ed[pr] om) *credidist.* (D[ac] *creditis*) | *et nobis qu. hab. credere* (B *qu. creditis*) *quia dom. vivat* (C *vivit dom. Iesus Christus*; A *vivit deus*) cum ABC . . D[abc] ed[pr] *quomodo nobis credituri estis* | *quia vivit dom.* (B *dom. vivat*)*? Iurastis enim bene* (B *Etenim bene dixistis*) *quia viv. dom. Ies. Chr.* (B om) cum ABC (sed is a priore *quia vivit dom.* ad alterum transiluit). Praeterea AB, non item C, add *et ipse regnat in secula seculorum* . . D[abc] ed[pr] *Bene quidem dixistis Vivit dominus* (ed[pr] om *Viv. do.*)*: et* (D[c] ed[pr] *nam*) *vere* (D[c] om) *vivit ipse* (D[c] ed[pr] om) *dominus, quem crucifixistis* (D[a] om *qu. cruc.*) | *Iterum dic. Iud. cust.* (A *cust. Iud.*) cum AC . . B *Et* . . D[abc] ed[pr] om | *Audivimus* . . D[abc] praem *nos* | *quia Ioseph qui petiit corp. Iesu* (B om *qui pe. co. Ie.*) *inclus. in carcerem* (B *-re*; C *qu. incl. Io. in carc. quia petierat co. Ie.*; AB add *ubi non erat fenestr.*) *et sign. an. vestr.* cum ABC . . D[abc] ed[pr] *quia ipsum* (ed[pr] om) *Ioseph, qui sepelivit corpus Iesu, inclusistis in cubiculo super clavem signantes* | *et aperientes* (AB add *alia die*; C *alia autem die aper.*) *non inv. eum* (C om *eum*) | *nobis Ioseph, et nos vob. dab. Ies. Chr.* (B *Chr. dominum* sine *Ies.* cum ABC . . D[abc] ed[pr] *vos* (ed[pr] *nobis*) *Ioseph, quem in cubiculo custodistis* (D[c] *inclusistis*) *et nos dabimus Iesum, quem in sepulcro custodivimus* | *Dixer.* (A *tunc dix.*) *Iud.* (AC add *custodibus*) *Ios. ivit Arim. civ. s.* (AC *Ios. in civitate sua Arimathia est* [C om *est*]) cum BAC . . D[abc] ed[pr] *Respondentes* (ed[pr] *-derunt*) *Iud. dixerunt* (ed[pr] om) *Ioseph nos dabimus* (ed[pr] *damus nos*), *date nobis* (ed[pr] *vos*) *Iesum. Ioseph autem* (ed[pr] *enim*) *in civitate sua* (ed[pr] add *in*) *Arimathia est* | *Dic.* (BC *dixer.*, B add *que*) *cust. ad Iud.* (BC om *ad Iud.*) *Et*

Et Iesus, quemadmodum audivimus ab angelo, in Galilaea est.

[3] Audientes autem Iudaei sermones istos timuerunt valde, dicentes: Ne quando audiatur sermo iste et omnes credant in Iesum. Et consilium facientes Iudaei inter se protulerunt argenteos idoneos et dederunt militibus, dicentes: Dicite quia nobis dormientibus venerunt discipuli eius et furati sunt eum. Et si auditum fuerit hoc a praeside, nos eum confirmabimus et securos vos faciemus. Milites vero accipientes sic dixerunt ut a Iudaeis moniti sunt: et diffamatus est omnibus sermo illorum.

Iesus - in Gal. est (BC *Et Ies. est in Gal., sicut audivim. ab ang.* [C add *qui revolvit lapidem*] *Ecce* [C *quia Ies.*] *praecedet vos in Galilaea* [C *-laeam*]) cum A, *item* BC . . D[abc] (item ed[pr], sed om *Respond.* usque *in Arim. est*) *Respondentes milites dixerunt Si Ioseph in Arimathia est, et Iesus in Galilaea est, sicut audiv. ab angelo dicente mulieribus* (ed[pr] om *dic. mul.*).

3. *Aud. autem* (AB om) *Iud. - dicentes* cum ABC . . D[abc] ed[pr] *Haec* (ed[pr] *hoc*) *aud. Iud. timuerunt* (ed[pr] add *valde*) *dicentes ad semetipsos* (ed[pr] *ad invicem*) | *Ne quando* . . B *timemus ne* | *audiatur* (CD[c] ed[pr] *-antur*) *sermo iste* (iidem *sermones isti*) *et* D[c] om ?) *omn. cr. in Ies.* (B *eum*) . . D[ab] (?) *Nae* (ita edd. Fabr. Bch. Thil.) *quando audientes sermones istos omnes credent in Iesum* | *Et consilium - protulerunt arg. idon.* (A *prot. arg. quam plurimos,* C *dederunt plur. arg.*) *et ded.* (B haec om) *milit.* (C *custodib.*) *dic.* cum ABC . . D[abc] ed[pr] *et congregantes pecuniam multam* (ed[pr] *-gata -nia -ta*) *deder. militibus* (ed[pr] *eis*) *dic.* | *nobis* cum A ed[pr] . . reliqui *vobis* | *disc. eius* . . D[abc] add *nocte* | *eum* cum ABC . . D[abc] *corpus Iesu* (ed[pr] *nob. dorm. disc. Iesu furati sunt corp. eius*) | *Et si aud. f. hoc* (AB om; D[abc] post *si*) *a* (D[abc] add *Pilato*) *praes., nos eum confirmab.* (A *confortabim.;* D[abc] *nos satis faciemus* [D[b] add *verbum,* D[c] *ei*] *pro vobis*) *et sec. vos* (B *et vos salvos et sec.*) *fac.* Liberrime ed[pr]. | *Milites vero acc.* (ed[pr] add *pecuniam*) *- moniti* (ed[pr] *instructi*) *sunt: et diff. est* (ed[pr] *diffamatur*) *omn. se. ill.* (ed[pr] *se. eorum apud omnes*) cum D[abc] ed[pr] . . BCA *Qui accipientes argenteos veritatem celare* (B *tacere*) *minime potuerunt* (C *ver. minime tacuerunt*). *Volentes dicere* (C *Volebant itaque dicere quia*) *Discipuli eius nobis dormientibus venerunt et tulerunt eum* (C *disc. eius furati sunt nob. dorm.*), *et dicebant vero* (C *et non poterant exprimere, sed diceb. Vere*) *Surrexit dominus Iesus Christus a mortuis, et nos* (C om) *vidimus angelum dei* (C *domini*) *descendentem de caelo, et revolvit lapidem* (C add *ab ostio monumenti*) *et sedit* (C *sedebat*) *super eum.* (A omnia om ab *Volentes dicere* usque *sup. eum.*) *Et disseminatus* (BC *diffamatus*) *est sermo iste apud Iudaeos* (B *ab omni populo Iudaeorum*) *usque in praesentem diem.*

Caput XIV.

1 Finees autem quidam sacerdos et Addas didascalus et Egias Levita descendentes de Galilaea in Ierusalem retulerunt archisynagogis et sacerdotibus et Levitis quomodo viderunt Iesum sedentem et discipulos eius cum eo in monte oliveti, qui vocatur Mambre sive Malech, et dicebat discipulis suis: Euntes in mundum universum annuntiate universae creaturae evangelium regni dei. Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos qui crediderint haec sequentur. In nomine meo daemonia eiicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent, et si mortiferum quid biberunt non eis nocebit, super infirmos manus imponent et bene habebunt. Haec loquente Iesu ad discipulos suos vidimus eum assumptum in coelum.

2 Dicunt eis sacerdotes et Levitae et seniores: Date glo-

XIV, 1. *Finees* (A *Phynees*, B *Et Eneas*) *autem* (AB om) *quid. sacerd.* cum ABC . . D[abc] ed[pr] *Quid. aut. sac. nomine Finees* (D[ac] *Phin.* | *Addas* (ita B; A *Addam*, D[b] ed[pr] *Adda*, D[ac] *Ada*, C male om) *didasc.* (D[ac] ed[pr] *praeceptor*, D[b] om) | *Egias Levita* cum ABC . . D[abc] ed[pr] *Levites* (D[ac] *-ta*) *nomine Aggeus* (ita D[b] ed[pr]; D[ac] *Agaeus*) | *desc. de* (AB *a*) *Galilaea - Levitis* cum ABC . . D[abc] ed[pr] *isti tres venerunt de Galil. in Ierus. dicentes* (D[abc] *et dixer.*) *principibus sacerdotum et omnibus qui* (D[b] om) *in synagogis erant* (D[b] om; ed[pr] om *et omnibus* etc.) | *quomodo - oliveti* cum B; item AC *quanta viderant, quomodo Iesum et discipulos eius viderant in montem oliv.* (C *Iesus sedebat in monte oliv. cum disc. suis* . . D[bca] ed[pr] *quia Iesum quem crucifixistis* (D[a] *Ies. cr. quem*) *vidimus cum undecim discip. suis loquentem*, (ed[pr] add *et*) *sedentem in medio eorum in monte oliv.* | *qui* (C add *locus*) *vocatur Mambre* (A *Manbre*) *sive Malech* (C om *si. Ma.*, A *alii vocant eum Amalech*) cum ABC . . reliqui om. Cf. de hoc nomine notas ad text. gr. | *et diceb. disc. suis* cum A . . C *et doceb. eos dicens* . . BD[abc] ed[pr] *et dicentem eis* | *Euntes - annuntiate* (A add *omnia*, C *omnia haec*) *universae* (C *-sis*) *creaturae* (C *-ris.* AC add *et praedicate*) *ev. regn. dei* cum BAC . . D[abc] ed[pr] *Euntes in m. univ.* (D[b] *per omnem mund.*) *praedicate* (ed[pr] add *evangelium*) *omnibus gentibus* (ed[pr] om *omn. ge.*), *baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti.* | *Qui* (D[abc] *Et qui*) *crediderit* | D[abc] *hic salvus erit* | *qui vero* (C *autem*, ed[pr] om) *non cred. condemn.* cum ABC ed[pr] . . D[abc] om | *Signa autem - si mortif. quid biberunt* (B *si quid mort. comederunt*; C *mort. si quis biberit*) - *infirmos* (C *egros*) - *bene habeb.* (C *salvi fient*) cum ABC . . D[abc] ed[pr] om | *Haec loq. - suos* cum AB . . D[abc] *et cum haec locutus fuisset disc. suis* . . C *haec eo loquente*, ed[pr] *et hoc dicto* | *assumptum* cum ABC . . reliqui *ascendentem.*

2. *Dic. eis* (C *Responderunt*) *sac. et Lev.* (B om *et Lev.*) *et sen.* (C om *et*

riam deo Israel, et date ei confessionem si ista, quae narrastis, et audistis et vidistis. Dicunt illi qui exposuerant: Vivit dominus deus patrum nostrorum, deus Abraam et deus Isaac et deus Iacob, quia audivimus et vidimus. Dicunt Iudaei ad eos: Ad hoc venistis nuntiare nobis, an venistis orationem deo dare? Dixerunt ipsi: Venimus orationem dare deo. Dicunt seniores et principes sacerdotum et Levitae ad eos: Et si orationem venistis dare deo, de deliramento isto quid murmurastis ante omnem populum? Dicunt Finees sacerdos et Addas didascalus et Egias Levita ad archisynagogas et sacerdotes et Levitas: Si verba ista quae locuti sumus, quae vidimus et audivimus, peccatum est, ecce sumus in conspectu vestro: secundum quod bonum est in oculis vestris facite nobis. Qui accipientes legem adiuraverunt eos nulli narrare verba dein-

---

sen.) . . ed[pr] *Audientes principes sacerd. dixerunt* . . D[abc] *Et haec audientes principes sacerdotum et sen. et Lev. dixerunt tribus viris illis* | C *Nos volumus ut detis gloriam et confess. deo* (etiam ed[pr] om *Israel*) | *si ista* (B add *vera sunt*) *quae narrastis* (A *narratis*) *et audistis et* (A haec om) *vidist.* cum AB, item C *si ista quae narratis et dicitis vidisse vera sunt* . . D[abc] ed[pr] *si vera sunt quae vidist. et audist.* | *Dic. illi qui exp.* (B om *qu. exp.*) cum AB . . C *at illi* . . ed[pr] *responderunt* . . D[abc] *illi autem respondentes dixer.* | *dominus deus* (D[abc] om) *patr. nostr. deus* (ABC om *pa. no. de.*) *Abr.* etc | *quia audiv. et vid.* cum AB (C transilit ad eadem verba infra posita) . . D[abc] *sicut audivimus loquentem Iesum cum discipulis suis, et sicut vidimus eum ascendentem in coelum, veritatem dixim.* (D[a] *sic ver. dicim. vobis*); item ed[pr] *quia vera sunt quae dixim. et audiv. eum loquentem - in celum.* | *Dic. Iud. ad eos - nuntiare* (B *ut ita nuntiaretis*) *nob., an* (B *aut*) *venist.* (B om) *orationem* (B *ration.*, sed postea bis *orat.*) *d. dare* (B *redderitis* sic). *Dix. ipsi* (A *autem eis*) - *ad eos* (A om) - *ante omn. populum* cum AB . . D[ab] *Et* (D[b] om) *respondentes tres illi* (D[b] om) *viri dixer.* (D[a] add *et superaddentes sermones hos iidem tres viri dixer.*) *Si verba quae audivimus ab Iesu, et quod vidimus eum ascendentem in coelum* (D[a] *coelos*) *tacemus* (D[a] *taceamus*) *peccatum habemus* (D[a] *habebim.*) . . D[c] *Nam si verba* etc omissis prioribus; item ed[pr] *Quod si tacuerimus, pecc. habuerimus* omissis reliquis | *Dic. Finees* (vide supra) *sac. et Addas* (ita AB) *did. et Eg. Levita - quae* (A om) *vid. et audiv.* (ab his inde rursus accedit C) - *quod bonum est* (C *bonum quod videtur*) - *fac. nobis* cum AB, item C . . reliqui om | *Qui accip.* (C *Quibus porrexerunt*) *leg. et adiurav. eos - deinceps* (C *adiur. ut nullum dicerent verbum*). *Et dederunt - extra* (C *foras*) - *qui* (C *ut*) *perducerent* (A *perduxerunt*) *usque* (B *in*, A *usq. in*) *Galilaeam* (AB add *et abierunt in pace*) cum AC, item B (sed ab *adiur. eos* [ad *eiecer. eos* aberrans] statim pergit *extra* etc) . . D[b] item (passim differentes) D[ac] ed[pr] *Statim exsurgentes principes sacerdotum tenentes legem domini coniuraverunt eos dicentes Iam nemini amplius adnuntietis verba quae nobis locuti estis de Iesu. Et dederunt eis pecuniam multam, et miserunt cum eis tres* (D[ac] *alios*) *viros ut dedu-*

ceps. Et dederunt eis manducare et bibere, et eiecerunt eos extra civitatem, dantes eis argenteos et viros tres cum eis, qui perducerent eos usque Galilaeam.

[3] Tunc consiliati sunt Iudaei inter se, cum ascenderent illi in Galilaeam, et concluserunt se archisynagogae, et concidebantur furore magno dicentes: Quid hoc signum contigit in Israel? Dicunt autem Annas et Caiphas: Quid tristes sunt animae vestrae? militibus debemus credere quia angelus domini descendit de caelo et revolvit lapidem ab ostio monumenti? sed quia discipuli eius dederunt aurum multum his qui custodiebant sepulcrum et tulerunt Iesum, docueruntque eos ita dicere: Dicite quia angelus domini descendit de caelo et revolvit lapidem ab ostio monumenti. Nescitis quia Iu-

---

cerent eos in regiones suas (ed^pr *et denunciantes* pro *et mis.* usque *suas*) *ut nullo modo* (ed^pr *ne*) *starent in Ierusalem.*

3. *Tunc consiliati sunt* (A *consilium fecerunt*) *Iud. inter se* (B add *ipsos*) *cum - in Galilaeam* (A *-laea*) *et concluserunt se archisynagogae* (B h. l. *-gogi*, sed nec alteram formam prorsus arcet. A *clauserunt archisynagogae synagogas*) *et concidebantur* (A *irati sunt*) *furore magno* (A *ira magna*) *dicentes* (C hucusque sic: *Iudaei autem contristati multum concludentes* [se] *in synagoga inierunt consilium intra se dicentes*) *Quid* (A *ob*) *h. s.* (A add *quod*) *cont. in Isr.* (AB *in Ierusalem*) cum ABC . . D^abc ed^pr *Congregati ergo sunt omnes Iudaei et fecerunt inter se magnam lamentationem* (ed^pr *Congregatisque omnib. Iud. fecer. lament. magn.*) *dicentes Quid* (D^ac add *est*) *hoc* (ed^pr om) *sign.* (D^ac add *quod*) *factum est in Isr.* (D^ac *Ierusalem*) | *Dic. autem* (C *Tunc surrexerunt*) *Ann. et Ca.* (C add *dicentes*) *Quid* (A *Cur*) *tr. s. an. vestrae* (C *tristatur anima nostra*) - *quia* (A *qui dicebant*, B *quod diceb.*) *angelus* (A add *enim*) - *monumenti? sed quia* (AB *Non ita est; sed quia* [B om]) *disc. eius dederunt - tulerunt Iesum* (C *corpus eius*), *docueruntque* (*C ipsi docuerunt*) *eos ita dic. Dicite - monumenti. Nescitis* (C *At non scitis*) - *alienigenis* (hanc vocem ex D^abc ed^pr assumsi; facile poterat ante *aliq.* excidere) *aliq. verb., scientes quia hi ipsi qui acceperunt* (B *nam ut scitis, acceperunt*) - *sicut* (B *et sicut*) - *dixerunt* cum CB, item A (sed is post *dederunt* pergit *eis aurum multum et sicut docuerunt eos ita dixerunt*, omissis omnibus reliquis) . . D^abc ed^pr *Annas autem et Caiph. consolantes eos dixerunt Numquid militibus qui custodierunt monumentum Iesu* (ed^pr *Numq. custodibus*) *debemus credere* (ed^pr *credendum est*) *dicentibus nobis* (ed^pr om *dic. no.*) *quoniam angelus revolvit lapidem de ostio monumenti* (ed^pr *om de ost. mo.*)? *Forsitan haec discipuli eius dixerunt eis et dederunt pecuniam* (D^b *eis pecunias multas*) *ut haec dicerent et* (ed^pr om *h. dic. et*) *tollerent corpus Iesu. Hoc autem* (D^b om) *scitote quia non* (ed^pr om *Hoc* usq. *quia*) *est credendum ullo modo* (ed^pr om) *alienigenis* (D^b *est credere alien. ullum verbum*), *quia et a nobis acceperunt pecuniam copiosam, et secundum quod docuimus eos dicere sic omnibus dixerunt* (haec brevius ed^pr).

daeis non licet credere alienigenis aliquod verbum, scientes quia hi ipsi qui acceperunt a nobis aurum idoneum, sicut docuimus eos ita dixerunt?

Caput XV.

1 Exsurgens autem Nicodemus stetit in medio concilio et ait: Recte dixistis. Numquid et viri descendentes de Galilaea non sunt timentes dominum, viri pacis, mendacium odientes? et ipsi narraverunt cum sacramento quoniam vidimus Iesum in monte Mambre sedentem cum discipulis suis, et quia docebat eos audientibus nobis, et quia viderunt eum assumptum in caelum. Quod nullus interrogavit eos, quomodo assumptus est in caelum. Et sicut docet nos scriptura sacri libri quia et sanctus Elias assumptus est in caelum: et Elisaeus clamavit voce magna, et proiecit Elias melotem suum super Elisaeum: et iterum Elisaeus proiecit melotem illum super Iordanem, et transiit et venit Iericho. Et occurrerunt ei filii prophetarum et dixerunt ad Elisaeum: Ubi est dominus

---

Aut nobis habent (D^{b} *ex nobis habuerunt*) *tenere fidem aut discipulis Iesu* (ed^{lr} *Aut nobis* etc om).

XV, 1. *Exsurgens autem* (B om *autem;* A *Et exsurg.*) *Nic. stetit* (B om, item *et* infra) *in med. concilio* (A *eorum*) *et ait* (B *dixit*) cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} *Exsurg. vero* (ed^{pr} om) *Nic. dixit* | *dixistis* cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} *loquimini* (ed^{pr} *loquamini*), *filii Israel* | *Numquid et viri* (C *illi viri iusti*) *descendentes* (C *qui descenderunt*) *de* (AB *a*) *Gal. non sunt* (AB *Gal. et ipsi*) *tim. dom. viri pac. mend. odientes* (A *tim. deum suum sunt viri mendac. dicentes? viri pacifici sunt.* B *tim. dominum non sunt viri mendaces, viri pacif. sunt.* In utroque latere videtur vitium.) *Et ipsi* (C haec om; B *nam*) *narr. cum sacr. quon. vidimus* (B *vidisse* pro *qu. vi.*) - *discip.* (BC *XI disc.*) *suis* (B om) *et quia* (C om) *doceb.* (B *et docentem*) *eos aud. nob.* (B *se ipsum audientib.*, C om) *et quia* (C *qualiter*) *viderunt e. a. in coelum* (C *in caelo.* B *et se vidisse eum scandere coelum*) cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} *Vos audistis omnia quae locuti sunt tres illi viri iurantes in lege domini, qui dixerunt* (ed^{pr} *et dicentes*) *Vidimus Iesum loquentem cum disc. suis super montem oliveti, et vidimus eum* (ed^{pr} *et* pro *super* usque *eum*) *ascendentem in coelum.* | *Quod nullus int. eos quomodo* (ita de coniectura scripsi; in cod. enim *antequam* videtur esse) *ass. est in coelum* cum A (BC ob ὁμοιοτέλευτον videntur praeterisse) . . reliqui om | *Et sicut - script. sacri libri quia et sanctus* (B *script. sacra, sanctus*) *Elias - in coelum* (B om. C hucusque sic: *Nonne legistis in scripturis sanctis* [videtur h. l. excidisse], *Elias ass. est - et iterum Elisaeus* (C *et Eli. statim;* B *Eli. vero*) *pr. melot.* (C om) *ill.* (B om *mel. ill.*) *super* (C *in*) *Iord. et tr.* (B haec om) *et* (B add *errans*) *ven.* (A *in* pro *et ven.*) *Iericho. Et occur.* -

tuus Elias? Et dixit quia assumptus est in caelum. Et dixerunt ad Elisaeum: Numquid spiritus rapuit eum et proiecit eum in unum ex montibus? sed magis tollamus pueros nostros nobiscum et requiramus eum. Et confirmaverunt Elisaeum, et ibat cum illis: et quaesierunt eum tribus diebus et tribus noctibus, et non invenerunt eum, quoniam assumptus est. Et nunc, viri, audite me, et mittamus in omnem Israelem et videamus ne alicubi assumptus sit Iesus et proiectus sit in unum ex montibus. Et placuit omnibus sermo iste. Et miserunt in omnibus montibus Israel quaerere Iesum, et non invenerunt eum; invenerunt autem Ioseph ab Arimathia, et nemo ausus fuit comprehendere eum.

2 Et annuntiaverunt senioribus et sacerdotibus et Levitis quia circumivimus omnes montes Israel et non invenimus Iesum; invenimus autem Ioseph in Arimathia. Audientes autem de Ioseph gavisi sunt et dederunt gloriam deo Israel.

---

ad Elis. (B *ad eum*) - *Et dixit quia ass.* (B *Quibus ille dix. Ass.*, C *Et resp. Ass.*) - *Et dix. ad Elis.* (B *ei*) *Numq.* (C *At illi Numq.*) *spir.* (B *deus*) - *sed magis* (B haec om; C *dixerunt ergo*) *toll.* (B add *ergo*) - *nobisc.* (C om) - *Et confirm. Elis* (haec om C) - *et* (C *sed*) *non inven.* - *assumptus* (ita A; BC *vere ass.*) *est* (C *fuerat*) cum ABC . . D[abc] ed[pr] *Et docet nos scriptura quod beatus Elias propheta* (ed[pr] om) *assumptus est. Et interrogatus Helisaeus a filiis prophetarum Ubi est pater noster Elias? dixit eis quia assumptus est. Et dixerunt filii prophetarum ad eum Forsitan spiritus* (ed[pr] add *eius*) *illum rapuit et posuit* (ed[pr] *punit*) *illum* (D[ac] om *et pos. ill.*) *in montibus Israel. Sed eligamus viros nobiscum, et circumeuntes montes Israel forsitan inveniemus eum. Et deprecati sunt Helisaeum* (ed[pr] om *Et* usque *Hel.*), *et ambulavit* (ed[pr] add *Helisaeus*) *cum illis tribus diebus, et non invenerunt eum.* | *Et nunc viri* (B *Nunc ergo*, C *Nunc ergo carissimi*) - *in omnem Isr.* (C *in omni Israel*) - *ne alic. assumptus* - *ex montibus* (ita AB; C *si Ies. Christ. raptus alicubi a spiritu proiectus est.*) cum ABC . . D[abc] *Et nunc* (ed[pr] *Itaque*) *audite me, filii Israel, et mittamus viros in montes* (ed[pr] *-tibus*) *Israel, ne forte rapuerit spiritus Iesum, et forsitan inveniemus eum et agemus* (ed[pr] om *eum et ag.*) *poenitentiam.* | *omnibus* (C *universis*) *sermo iste* (A om *iste*; C *quem locutus est Nicodemus*) cum ABC . . D[abc] *omni populo consilium Nicodemi*, item ed[pr] *sermo omni populo* | *Et mis. in omnibus mont.* (C *Mis. igitur ad omnes montes*) *Israel* - *compreh. eum* (A *mittere in eum manum*) cum ABC . . D[abc] ed[pr] *et miserunt viros et* (ed[pr] *et missis viris*) *quaerentes non invenerunt Iesum* (ed[pr] om). *Et reversi sunt.* (ita ed[pr]; reliqui omisso *sunt* statim pergunt *dixerunt Circumeuntibus*, quae ad seqq. nostra pertinent.)

2. *Et annunt.* (A *nunt.*, C *Annunt. autem*) *sen. et sac. et Lev.* (pro his C *Iudaeis*) *quia* (B *dicentes*) *Circumivim.* (A *-iverunt*) - *invenimus* (A *-nerunt*) *Ie.; invenim. autem* (A *tamen*) *Io. in* (AB *ab*) *Arim. Aud. autem* (BC add *Iudaei*) - *gav. sunt* (B add *gaudio*, C *gaud. magno*) *et ded.* (C *dantes*) - *deo Isr.* cum

Et consilium facientes archisynagogae et sacerdotes et Levitae, quo ordine mandarent ad Ioseph, acceperunt chartas et scripserunt ad Ioseph.

Pax tibi et omnibus quae tua sunt. Novimus quia peccavimus in deum et in te: et deprecatus es deum Israel, et liberavit te de manibus nostris. Et nunc dignare venire ad patres tuos et ad filios tuos, quia contristati sumus vehementer: quaesivimus te omnes, qui aperientes ianuam non invenimus te. Novimus quia malum consilium consiliati sumus adversum te, sed dominus supplantavit consilium nostrum adversum te. Honorandus es, pater Ioseph, ab omni populo.

3 Et elegerunt ex omni Israel septem viros amicos Io-

ABC . . D^abc ed^pr *et* (D^abc om) *dixerunt Circumeuntibus nobis* (ed^pr *Circumeuntes*) *non invenimus Iesum, sed invenimus* (ed^pr om) *Ioseph in civitate sua Arimathia* (ed^pr add *est*). *Haec audientes principes et omnes populi gavisi sunt* (ed^pr *Quo audito gav. s. princ. sacerdotum*) *et glorificaverunt deum Israel* (ed^pr om) *quia inventus est Ioseph, quem incluserant in cubiculo et non invenerunt* (ed^pr om *in cub.* etc). | *Et consilium - quo ordine mand. ad Ios.* (C add *ut veniret in Ierusalem.* B om *quo ord.* etc), *acceperunt chartas et scr. ad Ios.* (C *et inter cetera dixerunt mittere litteras sic continentes;* A pro *acc.* etc *et dixer.*) cum ABC . . D^abc *Et facientes congregationem magnam dixerunt principes sacerdotum Quo ordine possumus adducere Ioseph ad nos et loqui cum eo? Et tollentes tomum* (D^c *folium chartae scripserunt ad Ioseph dicentes*, item ed^pr *factoque concilio quo ordine vocarent Ioseph, scripserunt ad eum thomo cartae dicentes*

Pax tibi et omnibus (C *omnia*) *quae tua sunt* (C add *honorande pater Ioseph et honorabilis omni populo Iudaeorum*) cum ABC . . D^abc ed^pr *P. tecum et omn. qui tecum sunt* | *Novimus* . . D^abc ed^pr *scimus* | *in de. et in te* . . D^a *tibi et in deum* | *et* (C *et tu*, B *sed tu*) *depr. es* (C add *dominum*) *de. Isr. - nostris* (C add *inique agentibus*). *Et nunc dignare - et ad filios tuos* (A *et fratres*) *- sumus* (ita ex D^ab ed^pr; AB *sunt*) *- Quaesiv. te omnes - cons. sumus* (B om male *te omn.* usq. *sumus*) *adv. te, sed* (A *et*) *- cons. nostr. adv. te* (A om *adv. te* et add *et liberavit te de manibus nostris*). *Honorandus* (A praem *Et nunc*) *es, pa. Io. ab* (pro *ab* A *et honorabilis*) *o. p.* (C pro *Et nunc dignare* etc sic: *Novimus quidem quia consil. malum consiliati sumus adv. te, et dom. dissipavit cons. nostr. malum. Nunc ergo, reverende pater Ioseph, digneris reconciliari cum fratrib. tuis, cum de absentia tua nimium contristamur.*) cum ABC . . D^abc ed^pr *Dignare ergo venire ad* (ed^pr add *nos*) *patr. tuos et ad fil. tuos* (D^a om *et ad f. t.*), *qui* (ed^pr *quoniam*) *admirati sumus* (D^c *sunt*) *de assumptione tua. Scimus quia malignum consilium cogitavimus* (D^ac *habuimus*) *adv. te, et dominus suscepit te* (D^c om *et d. s. te*), *et ipse dominus* (ed^pr om *te*, item *ips. dom.*) *liberavit te de maligno consilio nostro. Pax tibi, domine* (D^a om) *Ios., honorabilis* (ed^pr add *vir*) *ab omni plebe.*

3. *Et elegerunt* . . C *Eleg. itaque* | *ex omni* (A add *populo*) *Israel* . . D^abc

seph, quos et ipse Ioseph noverat amicos, et dicunt archisynagogae et sacerdotes et Levitae ad illos: Videte: si susceperit epistolam et legerit eam, pro certo veniet vobiscum ad nos; si autem non legerit, sciatis quia malignatur adversus nos, et salutantes eum in pace revertimini ad nos. Benedicentes autem eos dimiserunt. Venerunt autem in Arimathia ad Ioseph, et adoraverunt eum in faciem super terram et dixerunt: Pax tibi et omnibus tuis. Et dixit Ioseph: Pax vobis et omni populo Israel. Et dederunt ei tomum epistolae. Suscipiens autem Ioseph legit, et amplexatus est epistolam, benedixitque deum et dixit: Benedictus dominus deus, qui liberavit Israel ut non effunderet sanguinem innocentem: et benedictus deus, qui misit angelum suum et cooperuit me sub alis suis. Et osculatus est eos et apposuit eis mensam, et manducaverunt et biberunt, et dormierunt ibi.

4 Et mane surgentes, stravit asinam suam Ioseph et ambulavit cum illis, et introierunt in civitatem sanctam Ierusa-

---

ed^{pr} om | *viros* (C om) *amic. Ios.* (A om *am. Io.*) *quos - amicos* (A add *suos*, C *suos esse*), *et* (C *quibus*) *dicunt* (BC *dixer.*) *archisynagogae* (B rursus *-gogi*) - *ad illos* (B *ad viros.* C om *archisyn.* etc) cum ABC . . D^{abc} *septem viros amic. Io. et dixer. ad eos.* Post vide ed^{pr} | *Videte* (AC om): *si susc. ep. et leg. eam* (B om), *pro certo* (B om) - *si autem* (C add *susceperit et*) *non legerit* (A ab altero *legerit* ad alterum transiluit), *sciatis* (C *scietis*) - *in pace* (C om) - *Benedic. aut. eos dim.* (C om *Benedic.* etc) cum ABC . . D^{abc} *Dum perveneritis ad Ioseph, salutate eum in pace*), *dantes ei epistolam.* Item ed^{pr} sic: *et electis VII viris amicis Ios. miserunt ei epistolam, salutantes eum in pace* (de his extremis vide D^{abc} infra. | *Venerunt* (B *Venientes*) *aut.* (C *Cumque venissent*) *in Ar. ad* (B *cum venisset.* C *invenerunt*) *Ios. et* (B om) *ador. eum in faciem* (C *in facies suas*) - *omnibus tuis* (B *omnib. quae tua sunt*, C *omnia quae habes*) - *vobis* (AC *vobiscum*) *et omni* - *et ded.* (C *porrexeruntque*) *ei tom. ep.* (BC *epistolam*). *Susc. autem* (B *ergo*, C *itaque*) - *et ampl. est ep.* (haec B om; C *et dum legeret ep.*) *benedixitque* (C om *que*) - *dom. deus* (A add *Israel*) - *effund.* (A *fund.*) - *deus* (B *dominus*, C *dom. de.*) - *et coop.* (B *ut eriperet*) *me* - *apposuit* (B *posuit*, C *iussit apponi*) *eis* (AC om) - *dorm. ibi* (B om) cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} *Et pervenientes viri ad Ios. salutantes eum pacifice dederunt ei libellum epistolae* (haec omnia ed^{pr} om). *Et cum legisset* (ed^{pr} *perlecta epistola*) *Ioseph dixit Benedictus dominus* (ed^{pr} om) *deus* (ed^{pr} add *Isr.*), *qui liberasti* (ed^{pr} *-ravit*) *Israel* (D^{a} *me ab Isr.*) *ut non effunderet sanguinem meum. Benedictus deus* (ed^{pr} om haec) *qui protexisti* (ed^{pr} *et protexit*) *me sub alis tuis* (ed^{pr} *suis*). *Et osculatus est eos Ioseph* (D^{c} *est Ios. viros qui venerant;* ed^{pr} *osculatis VII viris*) *et suscepit* (ed^{pr} *susceptis*) *in domum suam.*

4. *Et* (B om) *mane surgentes* (B *-gens Ioseph.* C *Evigilantes autem*), *strav.*

lem. Et occurrerunt ei populus omnis clamantes et dicentes: Pax in introitu tuo, pater Ioseph. Quibus respondens ait: Pax domini omni populo. Et osculati sunt eum omnes. Et oraverunt cum Ioseph, et expavescebant in visione eius. Et suscepit eum Nicodemus in domum suam, et fecit convivium magnum, et vocavit Annam et Caipham et seniores et principes sacerdotum et Levitas in domum suam. Et iocum dantes et manducantes et bibentes cum Ioseph benedixerunt deum, et ivit unusquisque in domum suam. Ioseph vero remansit in domo Nicodemi.

Alia autem die, quae est parasceve, vigilaverunt sacerdotes et archisynagogae et Levitae veneruntque ad domum Nicodemi. Et occurrit illis Nicodemus et dixit illis: Pax vobis. Et dixerunt ad eum: Pax tibi et Ioseph, et domui tuae et domui Ioseph. Et

---

asinam suam (C *equum suum*) *Ios.* (BC om) *et amb. cum illis* (BC haec om), *et intr.* (B *abiit cum viris; C venit cum illis*) *in civ. sa.* (B om *civ. sa.*) *Ier.* cum ABC . . D^{abc} *Alia autem die ascendens Ios. asinum suum ambulavit cum illis, et perrexerunt* (D^{c} *pervener.*) *in Ier* . . ed^{pr} *die II. pervener. in Ier.* | *Et occurrerunt* (BC *-rrit*) *ei pop. omn.* (B *pop. in templo*) cum ABC . . D^{abc} *Et cum audissent haec omnes Iudaei, occurrerunt ei obviam.* Item ed^{pr} *occurreruntque omnes Iud.* | *clam. et dic. Pax in intr. tuo* (ita D^{c} ed^{pr}; D^{ab} *in introitum tuum*) - *Quib. resp. ait* (ed^{pr} *Quib. Ioseph*) *Pax domini* (ed^{pr} om) - *eum omnes* cum D^{abc} ed^{pr} . . ABC om | *Et oraver.* (B *oravit*) *cum* (A om; B *eum*) *Ioseph, et exp.* (C *exp. autem*) *in vis. eius* (C *omnes aspicientes eum*) cum ABC . . reliqui om | *Et suscepit - principes sacerdotum* (ita etiam C; B *sacerdotes*) - *Et iocum dantes et* (pro his B *et* [in] *iocum dati sunt laetantes*) *mand. et bib. cum Ios.* (pro *et iocum* etc C *cumque perfectum esset convivium*) *benedix.* (B *-dicentes*) *deum et - dom. suam* (C *benedicentes deum recesserunt*). *Ioseph vero - Nic.* (haec BC; A om) cum A, item BC . . D^{abc} *Et suscepit eum Nic. in dom. suam, faciens magnam susceptionem.* Item ed^{pr} *suscepitque eum Nic. in d. suam.*

Alia autem (ex BC; A om) *die, quae est parasc., vigilav. - ad dom. Nicod.* cum A. Item BC *Alia aut. die venerunt sac. et archisynagogi et Lev.* (pro his C *praedicti principes Iudaeorum*) *ad dom. Nic.* . . D^{abc} ed^{pr} *Alia* (ed^{pr} *Postera*) *autem* (ed^{pr} om) *die parasc.* (ed^{pr} om): iam vero statim sequuntur, quae multo post in nostro textu habentur, *Ann. et Caiph. et Nic. dixer. ad Ioseph Da confessionem* etc. Plura igitur hi codd. praetermittunt. | *Et occ. illis Nic.* (codex *Iosep.* Scilicet *Iosep* pro *-ph* plerumque habent AB.) - *Pax tibi et Ios.* (codex *Pax tibi Iosep et Nic.*) *et dom. tu. et dom. Ios.* (codex rursus *Nicodemi.* Ex seqq. clarum fit nomina Iosephi et Nicodemi his locis a librariis [codd.AB] confusa esse. Accedit textus graeci testimonium.) cum A; item B *Et occ. illis dicens Pax vobis. Et illi respondentes dix. Pax tibi et domui tuae, et Nicodemo et domui eius.* C vero sic: *Et occurrerunt eis Nicodemus et Ioseph.* Reliqua vide post. | *Et introd. - suam*

introduxit eos Nicodemus in domum suam. Et sedit concilium, et Ioseph sedit in medio Annae et Caiphae: et nemo ausus est loqui verbum. Et dixit ad eos Ioseph: Ut quid vocastis me? Illi vero innuerunt oculis Nicodemo ut loqueretur cum Ioseph. Aperiens autem Nicodemus os suum dixit: Pater Ioseph, scis quia venerandi didascali sacerdotes et Levitae quaerunt audire a te verbum. Et dixit Ioseph: Interrogate. Tollentes autem Annas et Caiphas legem adiuraverunt Ioseph dicentes: Da gloriam deo Israel, et da ei confessionem ut non abscondas a nobis ullum verbum. Et dixerunt ad eum: Tristitia contristati sumus quoniam petisti corpus Iesu et involvisti in sindone munda, et posuisti eum in monumento. Ideo inclusimus te in domo ubi nulla erat fenestra, et clavem sigillumque posuimus in ianua: et una sabbati aperientes ianuas non invenimus te. Contristati ergo sumus valde, et stupor irruit super omnem

---

(haec B om). *Et sedit concilium et* (A om *conc. et*) *Ios. sedit* (A om) *in medio* (B *inter*) *Annae et Caiphae* (B *-am et -am*) cum AB . . C *et postquam salutaverunt se ad invicem, consederunt, sedente Ioseph in medio Ann. et Ca.* | *Et nemo* (B add *eorum*) *ausus est* (C *audebat*) *loqui verb.* (B *ve.* om; C *interrogare Ios. verb.*) | *Et dix. ad eos* (B om) *Ios. Ut* (B om) *quid vocast. me* (A *vocare me fecistis*) cum AB . . C om | *Illi vero* (C *Sed*) *innuer.* (C *innuebant*) *oculis* (B om) *Nic. ut loq. cum* (A om?) *Ios.* (B *illo*) | *Aperiens autem Nic. os s. dixit* cum AC . . B *Surgens ergo Nic. dix.* | *Pater Ios.* cum B, item A *additis venerabilis omni populo Israel* . . C *ad Ioseph Venerabilis pater omni pop. Isr.* | *scis* cum A . . B *scias*, C *noscas* | *venerandi did. sac. et Lev.* cum AB . . C *principes sacerdotum* | *quaerunt* . . C *cupiunt* | *audire a te verb.* cum C . . A *a te loqui verb. aliquod*, B *dicere quoddam verb.* | *Et* (B om) *dix. Ios.* (C *At ille*) *Interrogate* (A *Quid vultis ut dicam vobis;* C *Interrogetis, et ego respondebo*) | *Tollentes aut. Annas* (AB plerumque *Anna*, item ed[pr]) *et Ca. legem* (C *Principes vero tollentes leg.*) - *dicentes* (C add *Reverende pater Ioseph*) - *da ei* (A *dic*) *confessionem ut non abscondas* (A *confess. Et quoniam pater es Iosep amatus* [hanc vocem dubito an recte legerim], *non abscondas;* B *confess. Et quamvis acriter in te peccavimus, pater Ios., non tamen absc.*) *a* (AB om) *nob. ull. verb.* cum CAB . . D[abc] ed[pr] *Annas et Caiph. et Nicod. dixer. ad Ioseph Da confess. deo* (D[b] om) *Israel* (ed[pr] om) *et manifesta nobis omnia de quibus* (D[b] *quae*) *interrogatus fueris* | *Et dix. ad eum* (B *Et aiunt*) *Trist.* (B om) *contr. sumus* (C, omissis prioribus, *Satis enim conturbasti nos*) *qu. pet.* (C add *a Pilato*) *co. Ie. et involv.* (B add *illud*, C *eum*) - *eum* (B *id*) *in mon.* (C add *novo*). *Ideo inclus.* (C *reclus.*) *te in domo* - *fenestra* (C om *in do.* usque *fenestr.*), *et clav. sig. pos. in ianua* (pro his C *et posuimus custodes custodire ianuam*). *Et una sabb. aperientes* (C pro his *Et quando aperuimus volentes te perdere*) *non inv. te. Contrist. ergo* (C *Unde contr.*) *sumus valde* (C om) - *pop. dei* (B pro *Ideo inclus.* usque *dei* breviter sic: *Ideo te in carcerem misimus, et aperto carcere te*

populum dei. Ideoque vocatus es, et nunc annuntia nobis quod est factum.

5 Tunc inquit Ioseph: In die parasceve circa horam decimam inclusistis me, et mansi ibi totum sabbatum plenum. Factaque media nocte, stante me et orante, domus ubi inclusistis me suspensa est a quattuor angulis, factusque est coruscus luminis in oculis meis. Et tremebundus cecidi in terram. Tunc quidam elevavit me a loco ubi cecideram, et plenitudine aquae perfudit me a capite usque ad pedes, odoremque unguenti mirifici circa nares meas posuit, et confricuit faciem meam ipsa aqua quasi lavans me, et osculatus est me et dixit mihi: Ioseph, noli timere, sed aperi oculos tuos et vide quis est qui loquitur tibi. Intendens autem vidi Iesum, et tremefactus putabam fantasma esse. Oratione autem et praeceptis loquebar ei: ipse vero mecum dicebat. Et dixi ad eum: Rabbi, Elias es tu? Et dixit mihi: Non sum ego Elias. Et

---

non invento contristati sumus.) cum ACB . . D[abc] ed[pr] *quia contristati* (ed[pr] *Contr. enim*) *sumus quod sepelisti corpus domini* (ed[pr] om) *Iesu.* (ed[pr] add *et*) *Includentes te in cubiculo non invenimus te: et admirati sumus nimis, et pavor nos comprehendit* (ed[pr] pro his *expavescentes*) *usque dum* (ed[pr] *donec*) *te suscepimus praesentem.* | *Ideoque - quod est factum* (A *quae facta sunt*) cum AB, item C *rogamus ergo ut annunties nobis quod factum est* . . D[abc] ed[pr] *Coram deo ergo manifesta nobis quod* (ed[pr] *quid de te*) *factum est.*

5. *Tunc inq. Ios.* (C *Cumque Ios. iurasset super legem dei, aperiens os suum dixit*) *In* (C *Vos scitis quia in*) *die* (C om) *parasc. circa* (A om) *horam dec.* (A *hora decima*) *incl. me* (C add *in carcerem*), *et - plenum - stante me et orante* (C *st. m. in oratione;* A *statui me et oravi dominum*) *dom.* (A *do. autem,* C *subito do.*) *in qu. incl. me* (A *ubi inclusus sum*) - *angulis* (C add *suis inter terram et coelum*) cum ABC . . D[abc] ed[pr] *Respondens autem Ioseph dixit Quando* (D[a] *Bene*) *reclusistis* (D[c] *incl.*) *me in die parasceve* (ed[pr] *-ves*) *ad vesperam, dum* (D[ac] *cum*) *starem in oratione die sabbati* (D[b] *-to;* ed[pr] om *di. sabb.*) *media nocte* (ed[pr] add *sequenti*) *suspensa est domus a quatuor angulis* (D[a] *angelis.* item D[c]?) | *factusque est cor.* (B *factoque corusco*) *lumin.* (AB om) *in oc. me.* cum CAB . . D[abc] ed[pr] *et vidi Iesum sicut fulgorem lucis* | *et* (B om) *tremeb.* (C add *factus prae timore,* B *pavore*) *cec. in* (A *super*) *terr.* cum ABC . . reliqui *et prae timore cec. in* (ed[pr] *ad*) *terr.* | *Tunc quidam elev.* (C *Elev. me qu.*) *me a lo. ubi cec.* (B om *a lo u. c.*) - *odoremque* (C *et odor*) *ung. mirif.* (B om) *circa - confricuit* (B *confirmavit,* C *conspicavit*, sed is a *mirifici* statim ad *conspic.* transilit) - *ipsa* (C *cum ipsa*) *aqua - et dixit mihi* (BC *dicens*) - *quis* (B *qui*) *est qui loqu. tibi. Intendens autem* (A *intendi et;* C *aperiens autem oculos meos intellexi et*) - *putabam* (B *putans*) - *oratione autem* (B om) *et praeceptis* (C *praeces*) *loq. ei* (A male om *oratione* usq. *ei*): *ipse vero mec. dic.* (A *loquebatur mihi*) - *ad eum* (B praeterit

dixi: Quis es, domine? Et dixit mihi: Ego sum Iesus, cuius corpus a Pilato petisti et involvisti in sindone munda, et sudarium posuisti in faciem meam, et posuisti me in monumento tuo novo, et lapidem ad ostium monumenti advolvisti. Tunc ego dixi loquenti mihi: Ostende mihi, domine, ubi posui te. Et duxit me ostenditque mihi locum ubi posui eum, et sindonem quam miseram ei, sudariumque quod involveram in faciem eius: et cognovi quia Iesus est. Et apprehendit me manu sua et posuit me in medio domus meae ianuis clausis, posuitque me in lectulo meo dixitque mihi Pax tibi. Et osculatus est me et dixit mihi: Usque quadraginta dies non exeas de domo tua: ecce enim vado ad fratres meos in Galilaeam.

Caput XVI.

1 Audientes autem archisynagogae et sacerdotes et Levitae verba ista a Ioseph, facti sunt tanquam mortui et cor-

---

ipse usq. *ad eum*) - *Quis* (C add *ergo*) *es tu?* - *a Pilato* (A om) - *sudarium pos. in* (A *super*) *faciem me.* (B *sudario faciem cooperuisti*) *et pos. me in mon. tuo* (C om) *novo* - *ad ost. mon advolv.* (ita B; A *revolv. ad ost. mon.;* C *revolv. ab ostio speluncae*). *Tunc ego* (C *Et*) *di. loq. mihi* (C om *loq. mi.*) - *posui te* cum ABC . . D^{abc} *Iesus autem tenens manum meam elevavit me de terra, rosque perfudit me. Et extergens faciem meam osculatus est me et dixit mihi Noli timere, Ioseph: respice in me et vide qui* (D^{ac} *quia*) *ego sum. Ego autem* (D^{b} *Et*) *respexi et dixi Rabboni Helias. Et dixit ad me Non sum Elias ego, sed sum Iesus Nazarenus, cuius corpus sepelisti. Ego autem dixi ad eum Ostende mihi monumentum ubi posui te* . . ed^{pr} omnia om | *Et dux.* (C *Et tunc addux.*) *me* (A haec om) - *quam miser. ei* (C haec om) - *in fac. eius* (A *et sudarium et sindonem qua involvi eum*) cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} *Iesus vero tenens manum meam* (ed^{pr} *Et ten. m. m. Ies.*) *deduxit me in locum ubi sepelivi* (D^{ac} *posui*) *eum, et ostendit mihi sindonem et fasciale* (*-lem* ed^{pr}) *in* (ed^{pr} om) *quo caput* (D^{c} *corp.*) *eius involvi* (D^{ac} *-veram*). | *Et* (C add *tunc manifeste*) *cogn. qu. Ies.* (C add *Christ.*) *est* (A *erat* - *in medio dom. meae* (A *in domo mea*) *posuitque* (C *et pauscivit*) - *lectulo* (C *lecto*) *meo* - *non exeas* (B *exies*) - *ecce enim* (B *ego,* C *enim ego*) *vado* (B *vadam* - *in Galilaeam* cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} *Tunc cognovi* (ed^{pr} *cogitavi* (*quia Iesus est, et adoravi eum et dixi Benedictus qui venit in nomine domini. Iesus vero tenens manum meam duxit me in Arimathiam in domum meam et dixit mihi Pax tibi, et usque in* (ed^{pr} *ad*) *quadragesimum diem non exeas de domo tua: ego enim* (D^{ac} *autem,* ed^{pr} om) *ambulo* (D^{b} *-labo,* D^{c} *vadam,* ed^{pr} *vado*) *ad discipulos meos.*

XVI, 1. *Aud. autem* (B om) *arch. et sac.* (B om *et sac.*) *et Lev.* (haec ex reliquis assumsi; AB om; C *scribae* [sine *et*]) *verba ista a Ios.* (B om) -

ruerunt in terram, et ieiunaverunt usque ad horam nonam. Et rogaverunt eos Ioseph et Nicodemus dicentes: Surgite et state super pedes vestros, et gustate panem et confortate animas vestras, quoniam crastina die sabbatum domini est. Et surrexerunt et rogaverunt dominum, et manducaverunt et biberunt, et abierunt unusquisque in domum suam.

Sabbato autem sederunt didascali et doctores conquirentes ad invicem et dicentes: Quae est iracundia haec quae supervenit nobis? quia novimus patrem et matrem eius. Dixit Levi didascalus: Parentes eius novi timentes deum et ab oratione nunquam discedentes et decimas ter in anno dantes. Et quando natus est Iesus, levaverunt eum parentes eius in loco isto et sacrificia et holocausta dederunt deo. Nam et maior didascalus Simeon tulit eum in brachia sua dicens: Nunc dimittis servum tuum, domine, secundum verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad revelationem gentium et gloriam plebis tuae Israel. Et benedixit Mariam

---

nonam. Et rogaverunt - Surg. et (A om) *state - sabb. domini* (B om) *est - in dom. suam* cum A, item (passim leviter differentibus) BC . . D[abc] ed[pr] *Cum haec omnia audissent* (ed[pr] *Audientes*) *principes sacerdotum et ceteri sacerdotes* (ed[pr] om *et c. sac.*) *et Levitae, obstupefacti sunt et veluti mortui ceciderunt super* (D[a] *in*) *facies suas in terram* (iam statim ad ea quae infra sequuntur pergitur).

Sabbato autem (B om; A *Et altero die*) *seder.* (C *congregati sunt in synagoga*) *did. et doct.* (C om *d. et d.*) - *iracundia* (C *indignatio*) - *quia novim.* (A *qu. vidim.*, C *non* [nos?] *enim novim.*) *p. et m. eius* cum ABC . . D[abc] ed[pr] *et exclamantes ad se* (ed[pr] *ad invicem*) *dixer. Quid est hoc signum quod factum est in Ierusalem* (D[c] *in Isr.*, ed[pr] om)? *novimus* (ed[pr] *scimus enim*) *pa. et ma. Iesu* | *Dix.* (B add *autem*) *Levi did.* (AB add *doctor.* C sic: *Quidam legis doctor Levi nomine surrexit et dixit*) *Parentes eius novi* (AB *novimus*) - *dantes* (BC *reddentes*) - *levaver.* (B *obtuler.*, C *adduxer.*) *eum par. eius* (B om *p. e.*) *in loco isto* (C *in templum*) - *deo* (A *domino*, C *deo Isr.*) cum ABC . . D[abc] ed[pr] *Dixit* (D[ac] add *et*) *quidam Levita* (ed[pr] *Levi*) *Ego cognovi quod pater et mater eius erant* (pro his D[ac] ed[pr] *cogn. multos de cognatione sua*) *timentes deum, et cum orationibus semper in templo hostias et holocausta offerentes deo Israel.* | *Nam et maior did. Simeon - dicens* (B add *ei.* C sic: *Accipiens quoque eum magn. did. Si. in ulnas suas exclamav. dic.*) . . D[abc] ed[pr] *Et quando suscepit eum magnus* (ed[pr] *summus*) *sacerdos Sim.* (D[c] add *cum oblatus est puer in templum*) *tenens eum* (D[ac] ed[pr] *in*) *manibus dix. ad eum* | B om *sec. verb. tuum;* D[c] om eadem usque *plebis tuae Isr.* | *Et bened. Mariam* (B *-iae*) *matrem* (B

matrem eius et dixit: Annuntio tibi de puero isto. Et dixit Maria: Bonum, domine mi. Dixitque Simeon: Bonum. Et dixit iterum: Ecce positus est hic in ruinam et resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicetur: et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur multorum cordium cogitationes.

2 Dixerunt autem Iudaei ad Levi: Et tu haec quomodo nosti? Dicit Levi: Non scitis quia ab ipso didici legem? Dicunt ipsi de concilio: Patrem tuum volumus videre. Et exscrutati sunt patrem eius et didicerunt, eo dicente: Quid non credidistis filio meo? Beatus et iustus Simeon docuit eum legem. Dicit concilium ad rabbi Levi: Verus est sermo quem dixisti. Dixerunt principes sacerdotum et archisynagogae et Levitae ad semetipsos: Venite mittamus in Galilaeam ad tres viros qui huc venerunt et narraverunt de doctrina et assumptione eius, et dicant nobis quomodo viderunt eum assumptum in caelum. Et complacuit sermo iste omnibus. Tunc

---

-tri) et dix. (BC *dicens*) cum ABC . . D[abc] ed[pr] *Similiter et ipse Sim. bened. Mariam ma. Iesu* (ed[pr] *eius*) *et dixit* | *Annuntio - isto* (B om *isto*): ita ABCD[abc] ed[pr] germ . . ed[pr] om | *Et dix. Mar. Bonum* (A *Bene*) *do. mi* (C *meus*) - *Bonum. Et dix. iterum* (C om *Bon. Et di. iter.*) cum AC . . reliqui om | *Ecce* (B om) *pos. est hic* (B om) cum ACB, item ed[pr] . . D[abc] *Hic positus est* | *et resurrectionem* cum A** CD[b] ed[pr] . . A*BD[ac] *et in res.* | *in Israel* cum ABC ed[pr] . . D[abc] om | *cui contrad.* cum ABC ed[pr] . . D[abc] *contradictionis* | *et tuam ipsius - gladius* . . C *tuam vero animam consumet eius rumphea* | *dum revelentur m. c.* (D[ac] *et revelabuntur de multis cordib.*) *cog.* cum D[bac] ed[pr] germ . . reliqui om (ed[pr] post *contradicetur* habet *etc*). Praeterea B add *Et dixit Simeon quippe bonus.*

2. *Dix. autem Iud. ad Levi* cum C; item AB *Dicunt didaschali* (ita codd. plerumque) *et Levitae* . . D[abc] ed[pr] ed[pr] germ om haec et seqq., usque dum sequitur *Dixerunt principes sacerdotum* etc *Venite mittamus* etc | *Et tu haec qu. no.* cum C . . AB *Ecce* (B om) *quom. ista* (A om) *vidisti* | *Dic. Levi* cum AB . . C *Levi respondit* | A *Noscitis* (sic) | *Dicunt ipsi de conc.* (B *Dicit concilium*) cum AB . . C *et dixer. Iudaei* | *videre* . . C *scire* | *exscrutati* (B *scrut.*) *sunt* cum CB . . A *exscrutaverunt* | *didicerunt, eo dicente* cum B . . A *didic. ab eo. Et dixit pater eius ad eos* . . C ista et seqq. comprehenhit his: *didic. ab ipso illud quod dixerat filius* | *credidistis* cum B . . A *creditis* | B *Beatus Simeon iustus* | *sermo* . . A add *tuus* | *Dixer.* (A add *ergo*) *principes - ad semetips.* (C *Praeterea princ. sacerd. et totum concilium dixer. ad sen.*) *Venite* (B om; A add *et*) *mittamus* cum ABC . . D[abc] ed[pr] *Tunc* (ed[pr] om) *dixer.* (D[ac] add *omnes Iudaei Mittamus* | *qui huc venerunt - et* (B add *de*) *ass. eius, et* (B *ut*) *dicant - in coelum* cum AB

miserunt tres viros in Galilaeam et: Euntes, inquiunt, dicite rabbi Addae et rabbi Finees et rabbi Egiae: Pax vobis et vestris. Inquisitiones multae factae sunt in concilio de Iesu: ideo directi sumus ad vocandum vos in sanctum locum, in Ierusalem.

Profecti sunt viri in Galilaeam, et invenerunt eos sedentes et meditantes legem. Et salutaverunt eos in pace. Et dixerunt: Cur venistis? Dixerunt legati: Clamat vos concilium in sanctam civitatem Ierusalem. Audientes vero viri quia quaeruntur a concilio, oraverunt deum, et recubuerunt cum viris et manducaverunt et biberunt cum eis. Mane surgentes sunt profecti Ierusalem cum pace.

Et in crastino sedit concilium, et interrogaverunt eos dicentes: Manifeste vidistis Iesum sedentem in monte Mambre docentem discipulos suos et assumptum in coelum?

. C *qui annunciarunt nobis quod viderant Iesum assumptum in coelo* . . ed^{pr} *qui dixer. ipsum se vidisse ascendentem in celum* . . D^{abc} *qui dixer. se eum vidisse loquentem* (D^{b} om) *cum discipulis suis in monte oliveti* | *Et complac.* (AC *plac.*) *se. ist.* (B om *se. ist.*) *omnib.* (C add *de concilio*) . . D^{abc} ed^{pr} om | *Tunc miserunt tr. vi. in Gal. et* (haec omnia A om) *Euntes, inquiunt* (A *Euntes inq. et*, sic) *Dicite* (C sic: *Direxerunt ergo viros tr. pro eis; quibus commiserunt Dicite*) *ra. Addae* (A *Addas*, C *Adam*) - *Egiae* (AC *Egia*) cum ABC . . D^{abc} ed^{pr} haec una cum seqq. pluribus om. Illi enim post *in monte oliveti* statim pergunt *Hoc facto interrogaverunt eos quae vidissent. Qui respondentes uno ore* etc; Item ed^{pr} *Tunc Anna et Cayphas dixerunt Lex nostra continet* etc. Cum illis facit etiam ed^{pr} germ. | *Pax vo. et ve.* cum C . . AB *Pax vobis* (A add *cum*) | *de Iesu* cum BC . . A *de vobis* | *Ideo* (C *propterea*) . . A om | *directi* . . C *missi* (vide ad graeca pag. 258.) | *ad vocandum vos* cum A . . BC *ad vos advocandos* (B om) *ut veniatis* | *in sanct. locum in* cum B, item A *in sanctam civitatem* . . *C in*

Profecti (C add *igitur*) - *et invenerunt* cum AC . . B *Legati venientes in Galilaeam invener.* | *eos* . . C *illos tres viros iustos Et salutav.* (A *salutantes*) *eos in pa. Et* (A om) *dix. Cur venistis? Dix. leg. Clamat* (A pro *Cur* etc sic: *ad eos qui venerant ex parte concilii Clamat*) - *civ. Ierus.* . . C *quibus dixer. verba eisdem a principibus commissa.* | *Audientes - cum viris* (A *illis*), *et mand. et bib. cum eis* (B om *et mand.* usq. *eis*). *Mane surgentes* (pro his A *et*) *sunt prof.* (A *prof. su. cum eis in*) *Ier. cum pace* cum AB . . C *viri ergo illi audito praecepto principum Iudaeorum statim venerunt in Ier.*

Et (B om) *in crastino* (A *-stinum*) *sedit* (B *consed. conc. et interrogaverunt* (B *-vit*) *eos dicentes* (B *dicens*) - *Ies. sed.* (haec A om) - *doc. disc. su.* (A om *do. d. su.*) *et* (A *Iesum*) *assumpt.* (A *ascendentem*) *in coel.* cum BA . . C pro his et seqq. sic: *principes vero sacerdotum diviserunt eos quemlibet per se, et inter-*

3 Dicit primus Addas didascalus: Vere vidi eum sedentem in monte Mambre docentem discipulos suos: et nubes lucida obumbravit eum et discipulos, et ascendit in coelum; et discipuli eius orabant super faciem in terra. Vocantes autem Finees sacerdotem et ipsum interrogaverunt dicentes: Quomodo vidisti Iesum assumptum? Et ipse dixit sicuti ille. Rursumque tertium rabbi Egia vocantes et interrogantes, dixit ille sicut primus et secundus. Dixeruntque qui erant in concilio: Lex Moysi continet per os duorum vel trium constare omne verbum. Dicit Abudem didascalus quidam doctorum: Scriptum est in lege: Ambulavit Enoch cum deo et translatus est, quia tulit eum deus. Iairus didascalus dixit: Et sancti Moysi mortem audivimus et non vidimus: scriptum est enim in lege domini: Et mortuus est Moyses ex ore domini, et non

---

rogaverunt eos quomodo viderunt Iesum docentem discipulos et quomodo viderunt assumptum in coelum. Qui respondentes dixerunt per ordinem sicut viderant: et sicut dixit primus, sic secundus et tertius. Item D[abc] *Hoc facto interrogaverunt eos quae vidissent. Qui respondentes uno* (D[bc] *Hoc facto venientes et interrogati uno*) *ore dixerunt Vivit dominus deus Israel quia manifeste vidimus Iesum colloquentem* (D[b] om) *cum discip. suis* (D[b] *eius*) *in monte oliveti et* (D[b] om *in m. ol. et*) *ascendentem in coelum. Tunc* (D[b] omnia quae seqq. usque *se vidisse Iesum* om) *Annas et Caiphas segregaverunt eos ab invicem et interrogaverunt* (D[c] *segregatos eos ab inv. interrogantes*) *eos sigillatim* (D[c] *singulatim*). *Qui* (D[c] om) *unanimiter veritatem confidentes dixer. se vidisse Iesum* (D[c] *unanim. dixer. quia viderunt Iesum ascendentem in coelum*).

3. *Dicit pr. Addas* (A add *didaschalus*) *Vere* (A om) *vidi eum sed. in mo. Ma. doc.* (A *vidi eum euntem in coelum et primo doc.*) *disc. su. et* (A add *subito*) *nubes - et disc. et asc. in coel.* (A om *et disc.* usq. *coel.*); *et disc. eius or. su. fac.* (B add *eius*) *in terra* (A *terrae*) cum BA . . de reliquis vide ante | *Vocantes autem Finees - sicut prim. et secundus* cum AB (in paucis differunt) . . de reliquis iam relatum est. | *Dixeruntque qui er. in co.* (B om *qui er. in co.*) *Lex Moysi* (sic) *cont.* cum AB . . C *tunc dixer. quidam de concilio quod in lege Moisi continetur* . . D[abc] ed[pr] *tunc Annas et Caiphas dixer. Lex nostra continet* | *per os* (D[abc] ed[pr] *in ore*, C *quia in ore*) *duor. vel tr.* (D[abc] add *testium.* A sic: *per duorum testimonium et per trium*) *constare* (ita AB. CD[ab] ed[pr] *stat,* D[c] *stabit*) *o. verb.* | *Dicit Abudem* (ita C; B *Abundes*) *didasc. quid. doctorum* (C *Quid. autem didasc. et legis doctor Abudem nomine dix.*) *Scr. est in lege Ambulavit* (A omissis prioribus *Et amb.*) - *deus* (B *dominus* (cum BCA . . D[abc] ed[pr] *Sed quid dicemus* (ed[pr] *dicamus,* D[ac] *dicimus*)? *quia* (ed[pr] *nam;* D[ac] om) *beatus Enoch placuit* (D[b] *compl.*) *deo, et translatus est verbo dei* (ed[pr] add *in paradisum*) | *Iairus did. dix. Et* (C om) *sa. Moysi* (*-si* cum ABC) - *ex ore domini* (C *dei*) - *praesentem* (C *hodiernum*) *diem* cum ABC . . D[abc] ed[pr] *et beati Moysi sepultura non invenitur* (D[c] *ignoratur*); praetereaque D[bc] add *et Heliae prophetae mors non*

cognovit vir sepulturam eius usque in praesentem diem. Levi rabbi dixit: Quid est quod rabbi Simeon dixit: Ecce iste iacet in ruinam et resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicetur? Isaac rabbi dixit: Scriptum est in lege: Ecce ego mitto angelum meum, qui antecedat faciem tuam custodire te in omni via bona: quia nomen eius attuli novum.

4 Tunc Annas et Caiphas dixerunt: Recte dixistis quia haec scripta sunt in lege Moysi, quia mortem Enoch nemo vidit et sancti Moysi sepulturam nemo nominavit. Iesus autem verbum dedit Pilato, et vidimus eum flagellari et sputa accipere in faciem suam, et coronam de spinis posuerunt ei milites, et sententiam accepit a Pilato; et modo crucifixus est, et eum felle et aceto potaverunt, et duo latrones cum eo crucifixi sunt, et lancea latus eius perforavit Longinus miles; et corpus eius postulavit pretiosus pater noster Ioseph, et resurrexit, et sicut dicunt didascali tres viderunt ipsum assumptum in coelum. Et Levi rabbi est testificatus quae dicta sunt a Simeone seniore quoniam positus est in ruinam et in

---

invenitur, item ed[pr] *neque legitur mors Heliae prophetae.* | *Levi - Quid est quod* (ita C omisso *quod;* A *Et,* B *quod*) *rabb.* (A om) *Sim.* (A add *sanctus*) *dix.* (A *ista intulit*) *Ecce - contradicetur* cum ABC . . reliqui om | *Isaac - Ecce ego* (BC om) - *qui antecedat* (pro his AC *ante*) *fac. tu. custodire te* (A om) *in o. v. b.* (B *qui custodiat omnes vias bonas;* C *qui praeparabit viam tuam ante te*), *quia* (B *et*) *nom. eius attuli* (B *attulit*) *novum* (C om *quia usq. novum*) cum ABC . . reliqui om

4. *Tunc Annas* (AB *Anna*) *et - Moysi* (B om) *quia mortem Enoch* (A *mort. Eliae,* BC *Enoch* omisso *mort.*) - *Moysi* (ita A; BC *Eliae*) *sepulturam* (BC *mortem*) *nemo nominavit* (A *agnovit*) cum ABC . . reliqui om | *Iesus autem* cum D[abc] ed[pr] . . AC *Nam Iesus* . . B *Iesus* | *verb. dedit Pilato, et* (A add *quia.* Hoc et seqq. *quia* propius ad graeca nostra accedunt) *vidimus eum flag. et sputa* (A *-tas*) *accip. in fac. suam* (A *in fac. eius iactari*), *et - ei milites* (B add *in capite*) - *et modo* (A *quia*) - *et eum* (B om) *felle et ac. potaverunt* (B *potatus est*) *et* (A add *quia*) *duo - miles* (C hucusque sic: *nam Iesus manifeste flagellatus est et in cruce positus cum duob. aliis latronibus, cuius etiam latus perforav. Long. mil.*), *et* (A add *quia*) *corpus* (C *corp. etiam eius*) - *pretiosus* (C om; B *dominus*) *pa. no. Ios.* (B *Ios. pa. no. et in monumentum posuit*), *et* (C *quod;* B add *tertia die*) *resurr.* (C add *a mortuis*), *et* (A *nam*) *sicut dicunt* (B om *sic. dic.,* A om tantum *dic.*) *did. tr.* (A add *qui*) *vider. ipsum* (AB *eum*) *ass.* (B *ascendentem*) *in coel.* cum ABC . . D[abc] ed[pr] *traditus est* (ed[pr] add *a*) *Pilato, flagellatus, consputus* (D[b] *sputatus*), *spinis coronatus, crucifixus, lancea percussus* (D[abc] *lanc. perc. et*

resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicetur.

Tunc didascalus Didas dixit ad omnem congregationem: Si omnia quae isti testificati sunt in Iesu facta sunt, a deo sunt, et ne fiat mirabile in oculis nostris. Dixerunt ad invicem principes synagogae et sacerdotes et Levitae quoniam lex nostra continet dicens: Erit nomen eius benedictum in secula: ante solem permanet locus eius et ante lunam sedes eius: et benedicentur in eo omnes tribus terrae, et omnes gentes servient ei: et reges de longinquo venient adorantes et magnificantes eum.

---

crucif.), *in ligno* (ed^{pr} om) *mortuus et sepultus est, et corpus eius pater venerabilis Ioseph sepelivit* (D^{c} *sep. est a Iosepho venerabili patre*) *in sepulcro novo* (ed^{pr} om *est, et* usque *novo*), *et testificatus est* (D^{c} add *nobilis Ioseph.* Ed^{pr} *et venerab. Ios. testatur*) *eum vidisse vivum* (D^{c} add *post mortem*). *Et tres viri illi testificati sunt vidisse eum colloquentem* (D^{b} om) *cum discipulis eius in monte oliveti et* (D^{b} om) *ascendentem in coelum* (ed^{pr} breviter *Et tr. viri testati sunt se vid. eum ascendentem*). | *Et Levi rabbi - Simeone seniore:* ita B; paucis differunt AC. Reliqui vero post *ascendentem in coelum* nihil addunt. | *quoniam - contradicetur* cum C; AB om

Tunc (C add *quidam*) *did. Didas* (AC nomen om) - *congregationem* (C *multitudinem Iudaeor.*) *Si omnia quae - in Iesu* (A *in Ierusalem;* B om *in Ie. fa. sunt*) *facta sunt, a deo sunt, et ne* (haec ita C; AB minus recte) *fiat - nostris. Dixer. ad invicem* (B om) - *quoniam* (B om) - *continet dicens* (B *dicit*) *Erit* (C pro *Dixerunt* etc sic: *Scriptum est enim in lege nostra Et erit*) - *benedict.* (C om) *in secula* (B *-lo*) - *permanet* (B *-nebit*) *locus* (BC *nomen*) *eius* - *et* (B om) *omn. gent. serv. ei* (B om *serv. ei.* C om *et omn. g. s. ei*)*: et* (B om) *reges* (AB om) - *adorantes* (B om) *et magnificantes* (B *-cabunt*) *eum.*

EVANGELII NICODEMI PARS ALTERA

SIVE

DESCENSUS CHRISTI AD INFEROS.

LATINE A.

Caput I. (XVII.)

1 Et exsurgens Ioseph dixit ad Annam et Caipham: Vere et bene admiramini quoniam audistis quod visus est Iesus de morte vivus ascendisse in caelum. Vero plus admirandum est quia non solus resurrexit a mortuis, sed multos alios mortuos de monumentis resuscitavit vivos, et a multis visi sunt in Ierusalem. Et audite me nunc, quia omnes scimus beatum Simeonem sacerdotem magnum, qui suscepit manibus suis Iesum infantem in templo. Et ipse Simeon habuit duos filios, germanos fratres, et nos omnes in dormitione et in sepultura eorum fuimus. Ambulate ergo et videte monumenta eorum: aperta enim sunt, quia surrexerunt, et ecce sunt in civitate Arimathia, simul viventes in orationibus. Et quidem audiun-

---

I, 1. *Et exsurgens* (D^{b} *surgens*) cum ed^{pr} D^{b} . . D^{ac} *Exsurg. autem* | *Vere et* (ed^{pr} om) *bene* | ed^{pr} om *Iesus de morte vivus* | *Vero* (ita D^{c}; D^{ab} *vere*, ed^{pr} *sed*) *plus* (D^{a} om) | *non solus* cum ed^{pr} . . D^{abc} *non solum* | *sed multos alios* (D^{ac} *etiam* pro *mu. al.*) *mort. de monum.* (ed^{pr} om) *resusc.* (ed^{pr} *secum susc.*) *vivos* (D^{ac} ed^{pr} om) | *in Ierusalem* . . Hal *in civitate nostra*, et add *quos nos increduli non vidimus.* Similiter ed^{pr} germanica *die ir unglaubigen nit glaubt habt, das sy lebendig weren.* | *quia* (ed^{pr} om) *omn. scimus* cum D^{b} ed^{pr} . . D^{ac} *qu. omn. cognovimus* | Ed^{pr} sic: *omnes scimus Symeonem magnum, qui in templo Hiesum suscepit manibus suis, habuisse duos filios germanos, et nos omnes in dormitione sepulturae eorum interfuimus.* | *in orationibus* . . ed^{pr} *orationibus vacantes* | *Et* (ita D^{c}, D^{b} om) *quidem audiuntur* cum D^{cb}, item ed^{pr} *Audiuntur quidam* (cor-

tur clamantes, cum nemine autem loquentes, sed sunt ut mortui silentes. Sed venite ambulemus ad istos, cum omni honore et moderatione perducamus eos ad nos. Et coniurantes eos, forsitan loquentur nobis de resurrectionis eorum mysterio.

2 Haec audientes omnes gavisi sunt. Et euntes Annas et Caiphas, Nicodemus et Ioseph et Gamaliel non invenerunt eos in sepulcro eorum; sed ambulantes in civitatem Arimathiam ibi eos invenerunt, flexis genibus et orationi vacantes. Et osculantes eos cum omni veneratione et timore dei perduxerunt eos Ierusalem in synagogam. Et clausis ianuis tollentes legem domini posuerunt in manibus eorum, coniurantes eos per deum Adonai et deum Israel, qui per legem et prophetas locutus est patribus nostris, dicentes: Si Iesum esse creditis qui vos a mortuis resuscitavit? dicite nobis quomodo resurrexistis a mortuis.

3 Hanc adiurationem audientes Karinus et Leucius contremuerunt corpore et conturbati corde gemuerunt. Et simul respicientes in caelum fecerunt signaculum crucis digitis suis

---

rigendum est *quidem*) . . D^{a} *Quidam audiunt* | *sed sunt* . . D^{a} om *sunt* | *Sed venite - ad istos, cum* . . ed^{pr} *Eamus ad eos et cum* | *Et coniurantes eos* (D^{b} om *eos*) *cum* D^{cb}; item D^{a} *et si adiuraverimus eos* . . ed^{pr} *et coniurati* | *de resurr.* (D^{c} *-ctione*) *eorum* (D^{c} add *et de*) *myst.* (D^{c} add *hoc*) cum D^{bc} . . D^{a} *de resurrectione eorum mysteria quaedam*, item ed^{pr} omissis *eor. myst. qu.*

2. *omnes gav. sunt* cum D^{b} ed^{pr} . . D^{ac} *Iudaei gav. s. omnes valde* | ed^{pr} om *et Ioseph* | *flexis* (D^{b} *fixis*) *genibus et orationi vacantes* (D^{b} om *et or. vac.*) cum D^{b} Hal . . Lips^{ed} *flexis in terram genibus orantes*, item ed^{pr} germ . . D^{ac} *in oratione flex. gen. intentos.* Ed^{pr} sic: *non invener. eos in sepulcris sed in Arim. civitate. Et osculantes* etc | *Si Iesum* (cod. *ipsum*) *esse creditis* (D^{c} *Si creditis quod ipse sit Iesus*) - *dicite* (D^{c} *et renunciate*) *nobis - a mortuis* cum D^{b}, item D^{c}, item ed^{pr} germ *ob ihr glaubt das Jesus hab euch erweckt von dem tod, und sagt uns wie ir erstanden seyt* . . D^{a} *Si ipsum esse creditis Iesum qui - dicite nobis quod vidistis et quomodo resuscitati estis a mortuis* | Ed^{pr} *Et* (om *clausis - in manib. eorum*) *coniurantes eos per legem domini Israhel si ipsum* [corrige *Iesum*] *crederent esse qui de mortuis eos suscitavit.*

3. *adiurationem* . . ed^{pr} *coniur.* | *Karinus et Leucius:* ita prosus D^{b} C Hal . . nomen prius exhibent *Carinus* AB Havn Amb Lips^{ed} ed^{pr} ed^{pr} germ etc, item *Carrinnus* Amb^{b}; *Charinus* D^{ac}: alterum vero Amb *Leutius;* AB *Lentius*, D^{ac} *Lenthius;* ed^{pr} *Leuncius*, Havn *Leontius*, ed^{pr} germ *Leuntius;* Amb *Leuntinus*, Lips^{ed} *Leucinus* | Ed^{pr} om *contremuerunt* usque *Et simul in linguas suas* . .

in linguas suas, et statim simul locuti sunt dicentes: Date nobis singulos tomos chartae, et scribamus quod vidimus et audivimus. Et dederunt eis. Et sedentes singuli scripserunt dicentes

Caput II. (XVIII.)

1 Domine Iesu Christe, mortuorum resurrectio et vita, permitte nobis loqui mysteria per mortem crucis tuae, quia per te coniurati sumus. Tu enim iussisti servis tuis nemini referre tuae divinae maiestatis secreta quae in inferis fecisti. Nos autem cum essemus cum omnibus patribus nostris positi in profundo in caligine tenebrarum, subito factus est aureus solis calor purpureaque regalis lux illustrans super nos. Sta-

---

D^{a} *in linguis suis.* Ed^{pr} *et* (pro *fecerunt*) *signaculo crucis linguas suas signantes* | *Et statim simul* (D^{ac} *sic*) - *singulos tomos* (nescio an praestet *singulis tomos*) *ch. et scribamus quod* (D^{ac} *scribemus vobis omnia quae*) *vid. et aud.* (D^{ac} om *et aud.*) . . ed^{pr} *dixerunt Date nobis cartas ut scribam. quae vid. et audiv.* Similiter brevitate utitur ed^{pr} germ: *Da Carinus u. Leuntius hörten dise beschwerung, da haben sy zyttert in irem leyb, unnd betrübt in irem hertzen, und haben mit ainander auffgeschawet in den hymel gesprochen, Gebt uns ain buch der ausslegung, und so wöll wir schreyben das wir gesehen und gehört haben.*

II, 1. *Dom. Ies. Chr.* cum ed^{pr} Havn, item Hal Lips^{ed} ed^{pr} germ addito *deus;* D^{b} *I. Chr. dom. deus* . . D^{a} (item D^{c}?) *Dom. Iesu et pater deus* | *mortuorum* (Lips^{ed} ed^{pr} germ add *vera*) *res. et* (eaedem om) *vita* (eaedem *viventium vita,* Hal *vita viventium*) | Ed^{pr} germ sic *Herr Jhesu Christe, got und ain ware urstend der todten, ain leben der lebendigen.* | *myst. per mort. cruc. tuae* cum D^{b} . . D^{ac} *mysteria tua quae post mortem crucis tuae vidimus* . . Havn *mysteria quae post mortem crucis fecisti* . . Lips^{ed} Hal *divina* (Lips^{ed} om) *maiestatis tuae mysteria,* item ed^{pr} germ *die haymligkait deiner mayestat, die du durch den todt deines Creutz gethon hast* (eadem add Hal Lips^{ed}?) . . ed^{pr} *myst. tuae crucis* | *per te coniurati* (D^{a} *adiur.*) *sumus* cum D^{ba} Havn, item ed^{pr} germ . . D^{c} *coniur. su. per nomen sanctum tuum* . . ed^{pr} om (*quia* coniungit statim cum *iussisti servis tuis nemini* etc) | *servis tuis* cum D^{ac} ed^{pr}, item addito *per Michaelem archangelum* Lips^{ed} . . ed^{pr} germ D^{b} om | *iussisti* et *nemini referre* . . D^{a} *prohibuisti* et *ne referrent* | *qu. in inf.* (D^{a} *apud inferos*) *fec.* . . ed^{pr} *quae in inferno sunt,* omissis *tuae div. mai.* | *Nos autem* (ed^{pr} *igitur*) cum D^{ac} ed^{pr} germ . . D^{b} om *autem* | *omnibus* cum D^{b} Amb ed^{pr} germ . . D^{ac} ed^{pr} om | *positi in prof.* (D^{a} add *inferni*) . . D^{c} Amb om | *in calig. tenebr.* . . ed^{pr} *caliginis* | *aur. sol. calor* cum D^{bc} Amb ed^{pr} . . Fabricius pro *calor* edidit *color.* Havn *aeris atque solis splendor.* Ed^{pr} germ *ist gemacht worden über uns ain künigliche scheynends liecht in guldner farb der Sonnen* (Hal *subito facta est in aureo solis lumine purpureoque regali quaedam lux illustrans super nos.* Similiter Lips^{ed}) | *regalis* . . D^{a} *realis,* ed^{pr} om | *super*

timque omnis generis humani pater cum omnibus patriarchis et prophetis exultaverunt dicentes: Lux ista autor luminis sempiterni est, quae nobis promisit transmittere lumen coaeternum. Et exclamavit Esaias et dixit: Haec est lux patris, filius dei, sicut praedixi cum essem in terris vivus: Terra Zabulon et terra Nephthalim trans Iordanem, Galilaeae gentium, populus qui sedebat in tenebris vidit lucem magnam; et qui sunt in regione umbrae mortis, lux fulgebat inter eos. Et nunc advenit et illuxit nobis in morte sedentibus.

[2] Et cum exultaremus omnes in lumine quod superluxit nobis, supervenit nobis genitor noster Simeon, et exultans dixit nobis: Glorificate dominum Iesum Christum filium dei: quia ego eum suscepi infantem natum in manibus meis in templo, et compulsus spiritu sancto dixi ad eum confessus quia nunc viderunt oculi mei salutare tuum, quod praeparasti in conspectu omnium populorum, lumen ad revelationem gentium et gloriam plebis tuae Israel. Haec audiens omnis multitudo sanctorum plus exultaverunt.

[3] Et posthaec supervenit quasi heremicola, et interrogatur ab omnibus: Quis es tu? Quibus respondens dixit: Ego sum Iohannes, vox et propheta altissimi, praevius ante

---

(ed^{pr} om) *nos* . . D^{a} om | *Statimque* cum D^{c} ed^{pr} . . D^{ab} om *que* | *omnis* . . ed^{pr} *totius* | *lumen* (ed^{pr} om) *coaeternum* . . D^{c} add *suum*, ed^{pr} *sanctum suum* | *Esaias* cum D^{b} ed^{pr} ed^{pr} germ . . D^{ac} add *propheta* | *lux patris filius dei* cum D^{bc} . . ed^{pr} germ *dises liecht ist der Sun des vatters* . . ed^{pr} *lux filii dei patris* . . D^{a} *lux pa. et filii dei* | *Galilaeae gentium* cum D^{b} . . ed^{pr} ed^{pr} germ *maritima* . . D^{ac} om | *sedebat* cum D^{c} ed^{pr} ed^{pr} germ, item *ambulabat* D^{a} . . D^{b} *sedet* | *vidit* cum D^{ac} ed^{pr} ed^{pr} germ . . D^{b} *videbit* | *et qui sunt* cum D^{bc} . . D^{a} *et qui habitabant*, ed^{pr} germ *die da gesessen seynd* | *fulgebat inter eos* cum D^{c}; D^{a} *orta est eis;* ed^{pr} germ *ist auffgangen über dise* . . D^{b} *fulgebit super eos* | Ed^{pr} om *et qui sunt* usque *sedentibus*

2. *quia ego eum - natum in man. meis* cum D^{b} . . D^{ac} *quem ego in man. meis susc. inf.* | *dixi ad eum* (D^{c} *deum*) *confessus* ∴ ed^{pr} *dixi ei* | D^{a} *quod parasti ante faciem* | *plebis tuae* cum D^{ac} . . D^{b} *populi tui* | *Haec audiens - exultaverunt* (D^{b} *-tavit*) cum D^{cb} . . D^{a} *Haec audientes omnes sancti qui erant in profundo inferni pl. exs.* . . ed^{pr} om

3. *heremicola* cum D^{bc} Lips^{ed}, item *heremicula* ed^{pr} . . D^{a} *eremitula*, Hal *heremita* | Ed^{pr} ed^{pr} germ *interrogatus - respondit* | *Iohannes, vox et* cum D^{b} ed^{pr} germ . . D^{a} (item D^{c}?) *vox clamantis in deserto, Ioh. baptista et* . . ed^{pr} *Ioh. baptista* | *praevius* (D^{ac} *praeiens*) . . ed^{pr} *praevenim enim* | *ante faciem - pecc.*

faciem adventus eius praeparare vias eius, ad dandam scientiam salutis plebi eius in remissionem peccatorum illorum. Et videns eum venientem ad me compulsus spiritu sancto dixi: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Et baptizavi eum in flumine Iordanis, et vidi spiritum sanctum descendentem super eum in specie columbae, et audivi vocem de caelis dicentem: Hic est filius meus dilectus, in quo bene complacui. Et nunc praeivi ante faciem eius et descendi annuntiare vobis quia in proximo est visitare nos ipse oriens filius dei ex alto veniens, sedentibus nobis in tenebris et umbra mortis.

Caput III. (XIX.)

Et cum haec audisset protoplastus Adam pater, quia in Iordane baptizatus est Iesus, exclamavit ad filium suum Seth: Enarra filiis tuis patriarchis et prophetis omnia quae a Michaele archangelo audisti, quando te transmisi ad portas paradisi, ut deprecareris deum quatenus transmitteret tibi angelum suum ut daret tibi oleum de arbore misericordiae, ut perungeres corpus meum, cum essem infirmus. Tunc Seth appropinquans sanctis patriarchis et prophetis dixit: Ego Seth cum essem orans dominum ad portas paradisi, ecce angelus domini Michael apparuit mihi dicens: Ego missus sum ad te

---

illorum (D[b] om *illor.*): ita etiam ed[pr] germ omisso *illor.* („*und zu geben das versteen des hails seynem volck in vergebung der sünd*") . . ed[pr] *ante fac. domini parare vias eius* | *Et videns eum* cum D[b] ed[pr] ed[pr] germ . . D[ac] *et ego Iohannes videns Iesum* | *ven. ad me* . . D[c] add *baptizari* | *compulsus* (D[c] *et comp.*) *sp.* (D[a] *sum a sp.*) *sa.* (D[b] add *confessus*) *dixi* (D[a] *et di.*) cum ed[pr] ed[pr] germ (*zwang mich der hailig gayst zu sprechen*), item D[c] D[a] D[b] | *ecce qui* . . ed[pr] om *ecce* | *de coelis* cum D[b] ed[pr] . . D[ac] *de coelo* | *bene* cum D[b] . . reliqui *mihi bene* | *complacui* cum D[bc] ed[pr] germ . . D[a] ed[pr] add *ipsum audite* | *praeivi* cum D[bc] ed[pr], item *et descendi* . . D[a] *praeviante me,* tum *descendi* | *in pr. est vis. nos* (D[c] *vos,* item ed[pr] germ) cum D[bc] ed[pr] . . D[a] *in pr. visitavit* (corrige *-bit*) *nos* | *ipse oriens fil. dei* (D[c] *et ipse fil. de. est*) *ex* (D[b] *ab ex?*) - *sed. nobis* (ita etiam D[c]) - *et umbr. mort.* (haec D[c] om) cum D[bc] . . D[a] *ipse filius eius dei oriens ex alto veniens ad nos sedentes in te. et in u. m.* . . ed[pr] om

III. *Et cum haec* . . D[ac] *Cum autem haec* | *pater* . . ed[pr] ed[pr] germ add *noster* | *Iesus* (ed[pr] om) . . D[c] *ipse filius dei* | *audisti* . . ed[pr] *didicisti* | *ut deprecar. de. quatenus* (D[c] *ut*) - *ut* (D[c] *et*) - *de arb. miseric.* (D[c] *vitae.* D[a] om *quatenus* usq. *miseric.*) *ut* (D[a] *et*) - *infirmus* . . ed[pr] *pro oleo arboris misericor-*

a domino: ego sum constitutus super corpus humanum. Tibi dico enim, Seth, noli laborare lacrimis orando et deprecando propter oleum ligni misericordiae, ut perungas patrem tuum Adam pro dolore corporis sui, quia nullo modo poteris ex eo accipere nisi in novissimis diebus et temporibus, nisi quando completi fuerint quinque millia et quingenti anni: tunc veniet super terram amantissimus dei filius ad resuscitandum corpus Adae et corpora mortuorum, et ipse veniens in Iordane baptizabitur. Cum autem egressus fuerit de aqua Iordanis, tunc de oleo misericordiae suae unget omnes credentes in se, et erit oleum illud misericordiae in generationem eorum qui nascendi sunt ex aqua et spiritu sancto in vitam aeternam. Tunc descendens in terras amantissimus dei filius Christus Iesus introducet patrem nostrum Adam in paradisum ad arborem misericordiae.

Haec autem omnia audientes a Seth patriarchae omnes et prophetae exultaverunt magna exultatione.

Caput IV. (XX.)

1 Et cum exultarent sancti omnes, ecce Satan princeps

---

diae propt. infirmitatem meam | *ego sum constit. super corp.* (Havn *genus*) *hum.* cum D[ab] ed[pr], item ed[pr] germ . . D[c] *quia constitutus sum princeps ab eo super omne genus humanum* | *Tibi* (D[c] *Et tibi;* ed[pr] add *autem*) *dico enim* (D[c] ed[pr] om) *Seth* (ed[pr] ante *dic.*) | D[a] ed[pr] *noli in* (ed[pr] om) *lacrymis deum orare et* (ed[pr] *orando*) *deprecari pr. ol.* (ed[pr] *pro oleo*) *miser. ligni* (ed[pr] om) | *corporis* . . D[a] *capitis* | *ex eo* (D[ac] om) *accipere* . . ed[pr] *impetrare* | *diebus et temp., nisi quando* . . ed[pr] *diebus, quando* | ed[pr] *V milia nongenti quinquaginta duo anni* | *dei filius* cum D[ac] ed[pr] *germ* . . D[b] add *Christus*, ed[pr] *Iesus* | *ad resusc.* cum ed[pr] . . D[ac] *resuscitare* . . D[b] *qui facit resurgere* | *corp. Adae* cum D[b] ed[pr] ed[pr] germ . . D[ac] *corp. humanum Adae* | *et corp. mort.* cum ed[pr], item ed[pr] germ . . D[abc] (si collationibus fides est) *et conresuscitare co. mo.* (D[c] add *cum eo*) | D[ac] *in Iordanis aqua*, ed[pr] *in Iordanis fluvio* | *Cum autem* (D[ac] *Et cum*) *egr. fuerit* . . ed[pr] *et egressus*, et om *de aqua Iordanis* | *unget* cum D[c] (item ed[pr]) . . D[ab] add *ex eo* | *illud* (ita D[bc] ed[pr]; D[a] om) *misericordiae* (ed[pr] om; D[a] add *suae*) | *in generationem eorum* (D[b] om) *qui nascendi* (D[a] *nascituri*) *sunt* cum D[ba] . . ed[pr] *in generatione et generationem eis qui renascendi sunt* . . D[c] *in generationes quae nascendae sunt* | *in vit. aeternam* . . D[b] add *amen*, non item D[ac] ed[pr] ed[pr] germ | ed[pr] om *amantiss.*, et *Chr. Ies.* . . D[c] om *descend. in terr. am. de fil.*

magna exult. cum D[b]; ed[pr] *cum magno gaudio*, item ed[pr] germ . . D[ac] *magis*

IV, 1. *dixit* (D[c] praem *adveniens*) *ad inferum* (D[c] *infernum*) . . D[a] *dix. ad*

et dux mortis dixit ad inferum: Praepara temetipsum suscipere Iesum qui se gloriatur filium dei esse, et est homo timens mortem et dicens: Tristis est anima mea usque ad mortem. Et permulta adversatus est mihi male faciens, et multos quos ego caecos claudos surdos leprosos et vexatos feci, ipse verbo sanavit; et quos ad te mortuos perduxi, hos ipse a te abstraxit.

2 Respondens inferus dixit ad Satan principem: Quis tam est iste potens, cum sit homo timens mortem? omnes enim potentes terrae mea potestate subiecti tenentur, quos tu subiectos perduxisti tua potentia. Si ergo potens es tu, qualis est homo ille Iesus, qui timens mortem potentiae tuae adversatur? Si ita potens est in humanitate, vere dico tibi, omnipotens est in divinitate et potentiae eius nemo potest resistere. Et cum dicit se timere mortem, capere te vult, et vae tibi erit in sempiterna secula. Respondens autem Satan princeps tartari dixit: Quid dubitasti et timuisti suscipere illum Iesum, adversarium tuum et meum? Ego enim tentavi illum, et populum meum antiquum Iudaicum excitavi zelo et ira adversus eum: lanceam exacui ad percussionem eius, fel et acetum miscui dare ei potum, et lignum praeparavi ad crucifigendum eum

---

principem inferorum | *Praepara - Iesum* cum D^{bc} . . D^{a} *Apparo suscipere ipsum Iesum.* Praeterea D^{ac} add *Nazarenum* . . ed^{pr} *Praepara te ad deglutiendum Christum* | *filium dei* . . D^{b} praem *Christum* (ed^{pr} germ add *et Chr.*) | *Et permulta* (D^{c} *Multoque*, nisi forte scriptum est *Multaque*) *adv. est mihi male faciens* (D^{c} *maleficiis suis*) cum D^{bc}, similiter ed^{pr} (*ipse est qui multum* etc) . . D^{a} *et multa mihi mala inferens* | *et multos* (D^{c} om) *ipse verbo* (D^{b} *vero?*) *sanav.* cum D^{bc} ed^{pr} . . D^{a} *et pluribus aliis quos ego coecos feci et claudos, insuper et quos ego variis daemoniis vexavi, ipse verbo sanavit* | *a te abstraxit* (ita D^{a} ed^{pr}; D^{b} *adtraxit?*) . . D^{c} *a te vivos extraxit* .

2. D^{a} *Respondens autem princeps inferorum ad Satan dixit* . . ed^{pr} *respondit infernus* | *iste* . . D^{a} add *princeps* | *Si ergo potens es tu - adversatur* cum D^{bc} ed^{pr} ed^{pr} germ . . D^{a} om | *Si ita* (ed^{pr} *tam,* alii *tantum*) *potens* cum D^{c} ed^{pr} . . D^{b} *Si talis potens* . . D^{a} *Si ergo pot.* | *omnipot. est* (D^{a} add *et,* item D^{b}? non ed^{pr}) *in* . . D^{c} *potens esse debet in* | *princeps tart.* (haec ed^{pr} om) *dix.* cum D^{bc} . . D^{a} *dix. ad principem tartari* | *Iesum* cum D^{b} ed^{pr} ed^{pr} germ . . D^{ac} add *Nazarenum* | *zelo et ira* cum D^{ab} ed^{pr} . . D^{c} *in zelum et iram* | *percussionem* cum D^{c} ed^{pr} . . D^{b} *persecutionem,* D^{a} *passionem* | *dare* (ed^{pr} om) *ei* (D^{a} *et iussi ei dare*) *potum* (ita D^{a}, ed^{pr} *in potum,* D^{b} *poculum,* D^{c} *in poculum*) | *et aculeos ad config.* cum D^{b} . . D^{ac} *et clavos ad perforandum manus eius et pedes* . . ed^{pr}

et aculeos ad configendum, et in proximo est eius mors, ut perducam eum ad te subiectum tibi et mihi.

[3] Respondens inferus ait: Tu mihi dixisti quia ipse est qui mortuos a me abstraxit. Multi enim sunt qui a me hic detenti sunt, qui dum vixerunt in terris a me mortuos tulerunt, non suis potentiis sed divinis precibus, et omnipotens deus eorum abstraxit eos a me. Quis est iste Iesus, qui per verbum suum mortuos a me traxit sine precibus? Forsitan ipse est qui Lazarum quatriduanum foetentem et dissolutum, quem ego tenebam mortuum, reddidit vivum per verbum imperii eius. Respondens Satan princeps mortis dixit: Ipse est ille Iesus. Haec autem audiens inferus dixit ad eum: Coniuro te per virtutes tuas et meas, ne perducas eum ad me. Ego enim tunc quando audivi imperium verbi eius, contremui perterritus pavore, et omnia officia mea simul mecum conturbata sunt. Nec ipsum Lazarum tenere potuimus, sed excutiens se ut aquila per omnem agilitatem et celeritatem salivit exiens a nobis, et ipsa terra quae tenebat Lazari corpus mortuum statim reddidit vivum. Ita nunc ego scio quia ille homo, qui haec potuit facere, deus fortis est in imperio, potens in

---

ed^{pr} germ om | *ut perducam* cum D^{b} ed^{pr} ed^{pr} germ . . D^{ac} *et perducam* | *tibi et mihi* (D^{ac} *m. et t.*) . . ed^{pr} *mihi*

3. *inferus* cum D^{b} (ed^{pr} *infernus*) . . D^{ac} *princeps tartari* | *Multi* (D^{b} *Tui*) *enim* (D^{c} om) *sunt - abstrax.* (D^{b} *adtraxit*) *eos a me* cum D^{bc} (accedit Hal *Multi enim sunt hic qui* etc) . . Havn *Multi sunt hic detenti qui de eo in terris locuti sunt, qui etiam a me mortuos tulerunt non sua potentia sed divinis precibus* . . D^{a} *Qui hic detenti sunt, dum viverent in terris, non suis potentiis sed divinis precib. ablati sunt, et omnipotens* etc . . Lips^{ed} ed^{pr} germ om, item ed^{pr} sed post habet consimilia quaedam. Legitur enim ibi sic: *Tu dicis quia ipse est qui mortuos tulit a me solo iussu sine precibus. Forsitan ipse est qui Lazarum fetentem et dissolutum vitae restituit. Multi enim sunt hic detenti qui non sua potentia sed div. prec. mortuos tulerunt a me. Resp. Sathan Iste est Iesus.* ¦ D^{ac} *Quis ergo est iste Ies. Nazarenus qui suo verbo* etc | *quatriduanum* cum D^{b} . . D^{ac} *quatuor diebus mortuum* . . ed^{pr} om | *tenebam mort.* cum D^{b} . . D^{ac} *mort. detineb.* | *reddidit - imperii* (D^{c} *ipsum*) *eius* cum D^{bc} . . D^{a} *redivivum suo imperio a me traxit* . . ed^{pr} *vitae restituit* | *princ. mort. dix.* cum D^{bc} . . D^{a} *ad principem inferorum dix.* | *Iesus* cum D^{b} ed^{pr} . . D^{ac} add *Nazarenus* | *inferus* (D^{c} ed^{pr} *infernus*) . . D^{a} *princeps inferorum* | *Coniuro* cum D^{b} ed^{pr} . . D^{ac} *adiuro* | *officia mea* cum D^{c} ed^{pr} germ . . D^{ab} ed^{pr} add *impia* | D^{a} ed^{pr} om *ut aquila* | *agilitatem* . . D^{a} *malignitatem* | *salivit exiens* cum D^{bc} . . D^{a} *salvus exivit* . . ed^{pr} *exiliit* | *mortuum* cum D^{ac} ed^{pr} ed^{pr} germ . . D^{b} *mortale* | *Ita nunc ego - haec* (D^{c} ed^{pr} *hoc*) *- in* (D^{c} *et*)

humanitate, et salvator est generis humani. Et si perduxeris illum ad me, omnes qui sunt hic in crudelitate carceris clausi et in insolutis vinculis peccatorum constricti, solvet et ad vitam divinitatis suae perducet in aeternum.

Caput V. (XXI.)

1 Et cum haec ad invicem loquerentur Satan princeps et inferus, subito facta est vox ut tonitruum et spiritualis clamor: Tollite portas principes vestras, et elevamini portae aeternales, et introibit rex gloriae. Haec audiens inferus dixit ad Satan principem: Recede a me et exi de meis sedibus foras: si potens es praeliator, pugna adversum regem gloriae. Sed quid tibi cum illo? Et eiecit inferus Satan foras de sedibus suis. Et dixit inferus ad sua impia officia: Claudite portas crudeles aereas et vectes ferreos supponite et fortiter resistite, ne captivemus tenentes captivitatem.

2 Haec autem audiens omnis multitudo sanctorum cum voce increpationis dixerunt ad inferum: Aperi portas tuas ut intret rex gloriae. Et exclamavit David dicens: Nonne cum essem vivus in terris, praedixi vobis: Confiteantur domino misericordiae eius, et mirabilia eius filiis hominum, qui con-

---

humanitate - salv. est g. h. cum D^b, item D^c. item (- *d. f. est et imperio potens et salvaturus genus hum.*) ed^pr . . D^a *Ego autem nunc scio quod haec ita potuit facere deus ommipotens, qui potens est imperio suo et potens in humanitate, qui et salv. est g. h.* | *Et si perduxeris - crudelitate* (D^b *credulitate*) - *clausi* (ed^pr *hic detenti sunt,* omissis *et in* usq. *constricti*) - *peccatorum* (D^c om) - *divinitatis suae* (ita D^c ed^pr, item D^a; D^b *-tate sua*) *perd. in aet.* cum D^bc ed^pr . . D^a *hunc ergo ne perduxeris ad me: omnes enim illos quos hinc detineo sub incredulitate carceris clausos et vinculis pecc. constrictos, solvet et ad aeternam vitam suae div. perd.*

V, 1. *Sat. princ. et inferus* (D^c *infern.*) . . D^a *Sat. et princeps inferni* | *aeternales:* infra est *infernales.* Videtur alterum ad alterum corrigendum esse. | *infer.* (D^c ed^pr *infern.*) *dix. ad Sa. pr.* cum D^bc ed^pr . . D^a *princeps tartari dix. ad Sat.* | D^c *pugna cum rege glor.* | *inferus* (ed^pr *infern.*) *Satan* (D^a om *infer.*) . . D^c *eum* | *foras de* . . D^b *foris* | *inferus* (D^c *infern.*) *ad - officia* . . D^a *princeps ad suos impios ministros* | *captivemur* (ed^pr *capiamur*) *ten. capt.* cum D^bc ed^pr . . D^a *captivi ducamur in capt.*

2. *voce* cum D^b ed^pr . . D^ac praem *magna* | *dixerunt* cum D^ac . . D^b ed^pr *dixit* | *ad infer.* (D^c ed^pr *infern.*) . . D^a *ad princip. inferor.* | *David dicens* cum ed^pr ed^pr germ . . D^b om *David* . . D^ac praem *divinus ille propheta* | D^ac *bene vob.*

trivit portas aereas et vectes ferreos confregit: suscepit eos de via iniquitatis eorum. Et post haec similiter Esaias dixit: Nonne cum essem in terris vivus praedixi vobis: Exsurgent mortui, et resurgent qui in monumentis sunt, et exultabunt qui in terris sunt, quoniam ros qui est a domino sanitas est illis. Et iterum dixi: Ubi est, mors, aculeus tuus? Ubi est, infere, victoria tua?

[3] Haec autem audientes omnes sancti ab Esaia dixerunt ad inferum: Aperi portas tuas: nunc victus, infirmus et impotens eris. Et facta est vox magna ut tonitruum dicens: Tollite portas principes vestras, et elevamini portae infernales, et introibit rex gloriae. Videns inferus quia duabus vicibus haec clamaverunt, quasi ignorans dicit: Quis est rex gloriae? Respondens David ad inferum ait: Ista verba clamoris cognosco, quoniam ego eadem per spiritum eius vaticinatus sum. Et nunc quae supra dixi dico tibi: Dominus fortis et potens, dominus potens in praelio, ipse est rex gloriae. Et ipse dominus de caelo in terris prospexit ut audiret gemitus compeditorum et ut solveret filios interemptorum. Et nunc, spurcissime et foetidissime infere, aperi portas tuas ut intret rex gloriae. Haec dicente David ad inferum supervenit in forma hominis dominus maiestatis, et aeternas tenebras illustravit

---

praedixi. Item infra. | *de via iniq. eorum* cum D^{bc} ed^{pr} ed^{pr} germ .. D^{a} add *propter iniustitias enim suas humiliati sunt* | *similiter dix. Esaias* cum D^{b} ed^{pr} .. D^{ac} *alius propheta, videlicet sanctus Esaias, similiter dix.* | D^{c} ed^{pr} om *et exultab. - sunt.* Item ed^{pr} ed^{pr} germ om *quoniam - sanit. est illis* (D^{c} *sanabit eos*) | *Et iterum* .. D^{b} *Et sicut iter.* | *mors acul. tuus* et *inf. vict. tua* cum D^{bc} ed^{pr} germ .. D^{a} ed^{pr} *mors vict. tua,* et *mors stimulus* (ed^{pr} *acul.*) *tuus*

3. D^{a} *dixer. ad princip. inferor.* | *Aperi* (D^{ac} add *nunc*) *po. tuas* cum D^{b} ed^{pr} germ .. D^{ac} add *et vectes ferreos submove* | *nunc victus inf. et imp. eris* .. D^{ac} *quoniam vinctus eris et nullius potentiae* (pro *null. pot.* D^{c} *et infimus et infirm. eris*) | Ed^{pr} om *Haec autem aud.* usque *impotens eris* | *ut* (D^{c} *et*) *tonitruum* .. D^{a} *tanquam sonus tonitrui* | *Tollite* (D^{ac} *Attoll.*) - *rex gloriae* .. ed^{pr} nil nisi *Tollite portas* | *Videns* (D^{ac} add *autem,* non item D^{b} ed^{pr}) *inf.* (D^{a} *princeps inferor.*) *quia* (D^{ac} *quod*) *duab. vic.* (ed^{pr} *secundo*) *haec* (D^{ac} ed^{pr} om) *clamaverunt* (D^{ac} ed^{pr} *-verat*) | D^{a} *David vero respondens ad princip. inferor. dixit* .. ed^{pr} *Respondit David* | *in praelio* cum D^{ac} ed^{pr} .. D^{b} *in bello* | *de coelo in terris* (ed^{pr} *in terram*) .. D^{ac} *in c. et in terra* | *gemitus compedit.* cum D^{a} ed^{pr} ed^{pr} germ (*die seufftzen der gefangen*) .. D^{bc} *gemitum vinculorum* | *infere* .. D^{a} *princ. inferi* | *rex gloriae* .. D^{a} add *quia ipse dominus est coeli et terrae* | D^{a} *David ad princip. inferor.* | *dom. maiestatis* .. D^{c} *rex gloriae,* ed^{pr} *rex glor. deus maiesta-*

et indissolubilia vincula disrupit: et invictae virtutis auxilium visitavit nos sedentes in profundis tenebris delictorum et in umbra mortis peccatorum.

Caput VI. (XXII.)

1 Haec videns inferus et mors et impia officia eorum, cum crudelibus ministris expaverunt in propriis regnis agnitam tanti luminis claritatem, dum Christum repente in suis sedibus viderunt, et exclamaverunt dicentes: Victi sumus a te. Quis es tu qui ad dominum dirigis confusionem nostram? Quis es tu qui sine exitio corruptionis, incorrupto argumento maiestatis, furore condemnas potestatem nostram? Quis es tu, tam magnus et parvus, humilis et excelsus, miles et imperator, in forma servi admirabilis praeliator, et rex gloriae mortuus et vivus, quem crux portavit occisum? Qui mortuus iacuisti in sepulcro, vivus ad nos descendisti: et in tua morte omnis contremuit creatura et universa sidera commota sunt: et nunc factus es inter mortuos liber et legiones nostras perturbas.

---

tis | *indissolubilia* (ed^{pr} *insolubilia*) . . D^{b} *insoluta* | *inv. virt. auxilium* (D^{c} *-lio*) *vis. nos* cum D^{bc} . . D^{a} *invincibili virtute visitavit* . . ed^{pr} *visitavit nos*

VI, 1. *videns* . . D^{a} *audiens* | *inferus* - *officia eorum cum crud. min.* (D^{c} *off. crudelis ministri*) - *agnitam* (D^{c} *et agnita*) *tanti* (D^{c} *tanta*) *lum. claritatem* (D^{c} *-tate*) cum D^{bc} . . D^{a} *mors impia cum crud. ministr. suis exp. in pr. regnis agnita luminis clar.*, item ed^{pr} *infernus et mors agnita claritate luminis* | *dum* (D^{c} om) *Chr.* (D^{c} *Iesum*) *rep. in* (D^{c} *de*) - *vider.* (D^{a} add *constitutum*) *et* (ita D^{c}; reliqui om?) . . ed^{pr} *et viso Christo rep. in s. sed.* | *Victi sumus* cum D^{bc} ed^{pr} Hal Havn Lips^{ed} ed^{pr} germ . . D^{a} *vincti iam sumus.* Praeterea Hal Lips^{ed} ed^{pr} germ add *o Iesu* | *Quis es tu qui* (haec omnia D^{a} om) *ad* (ed^{pr} *usque ad*) *domin. dir.* (D^{b} *a domino dirigis* [*-geris?*] *ad*) *conf. nostram* . . Hal Lips^{ed} ed^{pr} germ *Quisnam es tu, o homo* (ed^{pr} germ om), *qui ad deum petitionem tuam dirigis in confus. nostr.* . . Havn *Quis est enim qui domino nostro Satan adversatur* | *Quis* - *exitio corruptionis* (D^{c} *et corruptione*) *incorrupto argumento* (D^{ac} *-ptum -tum*) *mai.* (ed^{pr} om *inc. arg. mai.*) *furore* (ed^{pr} add *tuo*) *cond. pot. nostr.* (D^{c} *meam*) cum D^{bc} ed^{pr}; item D^{a}, sed pro *furore* etc corruptissime habet *fulgores habes contemnens* . . Hal Lips^{ed} ed^{pr} germ *Quis es tu qui sine virtutis damno et absque maiestatis tuae corruptione potentiam nostr. cond.* . . Havn *Quis* - *sine potestate condemnas pot. nostr.* | *tam* (D^{a} add *potens aut* [corrige *et*] *impotens*) *magnus et* (D^{c} om) *parv.*, *hum. et* (D^{c} om) *exc.*, *miles et* (D^{c} om *mil. et*) *imper.* (D^{a} *mil. qui imperare potest*), *in f. servi* (D^{c} add *adparens*) *admir.* (ed^{pr} *tam adm.*, D^{a} *ut humilis*) *prael.* | *Qui mortuus* . . ed^{pr} om *Qui* | *contremuit* . . ed^{pr} *tremuit*, D^{b} *terruit* | *creatura* . . ed^{pr} *terra*, tum pergit *et universa creatura commota est et*

Quis es tu qui illos qui originali peccato adstricti tenentur absolvis captivos et in libertatem pristinam revocas? Quis es tu qui peccatorum tenebris excaecatos divina et splendida luciferaque luce perfundis? Similiter et omnes legiones daemonum, simili perterritae pavore, ex pavida subvertatione una voce clamaverunt dicentes: Unde es tu, Iesu, tam fortis homo et splendidus in maiestate, tam praeclarus sine macula et mundus a crimine? Ille enim mundus terrenus, qui nobis subiectis fuit semper usque nunc, qui nostris usibus tributa persolvebat, nunquam nobis talem mortuum hominem transmisit, nunquam talia munera inferis destinavit. Quis ergo es tu qui sic intrepidus nostros fines ingressus es, et non solum nostra supplicia non vereris, sed insuper de nostris vinculis omnes auferre conaris? Forsitan tu es ille Iesus, de quo princeps noster Satan dicebat quod per mortem tuam crucis totius mundi potestatem accepturus esses.

2 Tunc rex gloriae maiestate sua conculcans mortem et comprehendens Satan principem tradidit inferi potestati, et attraxit Adam ad suam claritatem.

Caput VII. (XXIII.)

Tunc inferus suscipiens Satan principem cum nimia increpatione dixit ad eum: O princeps perditionis et dux exterminationis Beelzebub, derisio angelorum, sputio iustorum, quid

---

sydera | Ed^{pr} *Quis es qui orig. peccato astrictos absolvis et in* | Ed^{pr} om *et splend. luciferaq.* | *ex pav. subvertatione* cum D^{b} . . D^{ac} *pavida subiectione* | Ed^{pr} *Similiter et omnis legio demonum una voce clamabat* | *Unde es tu Iesu* cum D^{b} ed^{pr} . . D^{ac} *Quomodo et unde tu Iesu Christe* | *et* (ed^{pr} *tam*) *splendidus* (D^{c} *-dida*) *in* (D^{c} ed^{pr} om) *mai.* | Ed^{pr} om *qui nostris* (D^{a} *in tetris*) *usib. tr. pers.* | Ed^{pr} *tal. mort. destinavit, nunq. inferis* (D^{a} *principib. inferor.*) *tal. mun. transmisit* | *nostra suppl. non vereris* . . D^{a} *nobis supplicia magna inferre non ver.* | D^{a} *de quo nunc Satan ad princip. nostr. dicebat* | D^{ac} *totius mortis potestatem* | *esses* . . ed^{pr} cum aliis habet *esset*

2. D^{ac} *gloriae dominus* | *mai. sua* cum D^{b} ed^{pr} germ . . reliqui om | *Satan princ.* (ed^{pr} om) . . D^{a} *princip. inferor.* | *traditit* (D^{c} praem *catenis igneis constrictum*) *inf. pot.* . . D^{a} *privavit omni sua potestate* | *Adam* cum D^{b} ed^{pr} ed^{pr} germ . . D^{ac} *patrem nostrum terrenum*

VII. *inf. susc. Satan princ.* (ed^{pr} om *princ.*) . . D^{a} *principes tartari suscipientes Satan*, item *dixerunt* | *Beelzebub* . . Hal add *tricaput*, Havn *tricapita sputio* cum D^{b}, item (*ain spaychel der hayligen*) ed^{pr} germ, Hal *sputum*, Havn

haec facere voluisti? regem gloriae crucifigere voluisti, in cuius exitu mortis tanta spolia nobis promisisti? Ignorasti ut insipiens quod egisti. Ecce iam iste Iesus suae divinitatis fulgore fugat omnes tenebras mortis, et firma ima carcerum confregit, et eiecit captivos et solvit vinctos. Et omnes qui sub nostris solebant suspirare tormentis insultant nobis, et deprecationibus eorum expugnantur imperia nostra et regna nostra vincuntur, et nullum iam nos reveretur genus hominum. Insuper et fortiter nobis comminantur qui nunquam nobis superbi fuerunt mortui nec aliquando potuerunt laeti esse captivi. O princeps Satan, omnium malorum impiorum et refugarum pater, quid haec facere voluisti? Qui a principio usque nunc fuerunt desperati salutem et vitam, modo nullus eorum hic iam solito mugitus auditur nec ullus eorum personat gemitus, nec in alicuius eorum facie lacrimarum vestigium invenitur. O princeps Satan, possessor clavium inferorum, illas tuas divitias quas acquisieras per lignum praevaricationis et paradisi amissionem, nunc per lignum crucis

---

sputa . . ed^{pr} *despectio*, D^{ac} *spurcitia* | *haec* cum D^{b} Lips^{ed} ed^{pr} germ (*dise Ding*) . . Havn Hal *hoc* . . D^{ac} ed^{pr} *hic* | *exitu mortis* cum D^{b} Hal, item omisso *mortis* ed^{pr} . . D^{ac} *exitio* | *Ignorasti* (D^{ac} Hal *-rans*. Lips^{ed} add *canis immunde et*, item Hal *canis*) *ut* (Hal Lips^{ed} om) *insip. quod* (D^{ac} Hal *quid*) *egisti* (D^{ac} *egeris*, Lips^{ed} *elegisti*) . . ed^{pr} om | D^{a} *iste Ies. Nazarenus gloriosae suae - omn. horribiles tenebr. mo.* | *et firma* (D^{c} haec om?) *ima* (D^{c} *infima*, ed^{pr} om) *carcerum* (ed^{pr} *carceris*) . . D^{a} *ima carc. et summa* . . Havn *ima claustra carceris* | *et* (D^{ac} add *cunctos*) *eiecit capt. et* (D^{b} om) *solv. vi.* (D^{ac} *universos vi. so.*) . . Havn *et capt. vi. solv.* | *sub nostris - torm.* cum D^{b} ed^{pr} . . D^{ac} *prae tormentis gravibus susp. et gemere soleb.* | *et deprec. eor.* (Lips^{ed} *suis ad Iesum*) *expugnantur* (D^{a} *-namur*) *imperia nostra et* (D^{a} *impia*, om *no. et*) *- vinc.* . . ed^{pr} om | *et nullum* (D^{c} *nullus*, Havn *non*) *iam nos rev.* (D^{a} *nobis relinquitur*, Hal *ad nos revertetur*) *ge. ho.* (Havn *humanum*; D^{c} om *ge. ho.*) . . ed^{pr} *iam non verebitur nos gen. humanum* . . Lips^{ed} *et amplius iam non est gen. hum. apud nos* | *insuper* . . D^{a} *imo potius* | *qui* (D^{a} *quod*) *nunq. - fuerunt* (D^{a} *fuerint*, D^{c} *fuerant*) *mortui - captivi* (D^{c} om *mort.* usq. *capt.*) . . Lips^{ed} *qui nunquam poterant erga nos superbire; et qui nunquam laeti fuerunt, modo admirabili exultatione pervenerunt in laudem Iesu* . . ed^{pr} om | D^{c} om *imperior. et refug.* | *haec* . . D^{ac} *hic* | *Qui* (ita D^{c} Havn; D^{b} *quia qui*, Lips^{ed} *ecce qui*, D^{a} *quod*) *a princ. - salutem et vitam* (D^{a} *salute et vita*; D^{c} *salutem, invenerunt vitam*) *modo nullus* (D^{c} *Nullus ergo*) *eorum* (ab hoc D^{a} transilit ad sequens *eorum*) *- mugitus* (D^{c} *mugitu*) *- gemitus* . . ed^{pr} om *O princ. Satan* usque dum sequitur alterum *O princ. Satan* | *possessor* (D^{a} *possessio*) *clavium* D^{c} *olim*, D^{a} om) *inferor.* (D^{ac} *infernor.*) . . Havn *poss. cloacarum atque putredinum* . . ed^{pr} om | *nunc per* cum D^{c} ed^{pr} . . D^{ab} praem *et* | Ed^{pr}

perdidisti, et periit omnis laetitia tua. Dum istum Christum Iesum regem gloriae suspendisti, adversum te et adversum me egisti. A modo cognosces quanta tormenta aeterna et supplicia infinita passurus eris in mea custodia sempiterna. O princeps Satan, auctor mortis et origo omnis superbiae, debueras primum istius Iesu causam malam requirere: in quem nullam culpam cognovisti, quare sine ratione iniuste eum crucifigere ausus fuisti, et ad nostram regionem innocentem et iustum perduxisti, et totius mundi noxios impios et iniustos perdidisti?

Et cum haec loqueretur inferus ad Satan principem, tunc rex gloriae dixit ad inferum: Erit Satan princeps sub potestate tua in perpetua secula in loco Adae et filiorum eius, iustorum meorum.

Caput VIII. (XXIV.)

1 Et extendens dominus manum suam dixit: Venite ad me, sancti mei omnes, qui habetis imaginem et similitudinem meam. Qui per lignum et diabolum et mortem damnati fuistis, modo videte per lignum damnatum diabolum et mortem. Statim omnes sancti sub manu domini adunati sunt. Tenens autem dominus manum dexteram Adae dixit ad eum: Pax tibi

---

om *Chr. Ies.*, item *adv. te* usque *egisti* | *cognosces* cum D[a], item *non cognosces* D[c] . . D[b] ed[pr] *cognosce* | D[c] om *aeterna*, ed[pr] om *aet. et supp. inf.* | *pass. eris* cum D[bc] . . D[a] ed[pr] *pass. es* | D[a] om *in mea cust. semp.* (D[c] *in meam -am -nam*) | *O princ.* (D[a] add *malorum omnium*) *Sat.* - *superbiae* (ed[pr] huc usque om) - *Iesu* (D[ac] add *Nazareni*) *ca. mal.* (ed[pr] *mortis*) *requirere* (D[ac] ed[pr] *inquir.*) . . Hal (similiter Lips[ed] ed[pr] germ) *O auctor mortis, pessime Satan, et origo superbiae, debueras primum causam illius requirere.* Praeterea add *et si dignus esset* (Lips[ed] ed[pr] germ add *morte*), *occideres, si non, dimitteres eum.* | *in* (Hal praem *sed*, D[b] *et*) *quem* (ita D[ac] Hal; D[b] *in quo*) *null. culp.* (D[ac] add *mortis*) *cogn.*

D[a] *Et cum loqu. princeps inferor. ad Satan, tunc r. gl. dix. ad ipsum princip. inferor. Beelzebub* | *in loco* cum D[b] ed[pr] . . D[ac] *substitutus in locum* | *iustor.* (ed[pr] *et iust.*) *meorum* . . D[c] *iustorumque omnium* . . Hal *et sanctorum*

VIII, 1. *dom.* cum D[b] ed[pr] germ . . D[ac] *Iesus* . . ed[pr] om | *habetis imag. et sim. meam* cum D[bc] ed[pr] ed[pr] germ . . D[a] *creati estis ad imag. meam* | *fuistis* . . D[a] *estis* | *modo videte* (D[c] *videtis*) *p. lign.* (ed[pr] germ add *crucis*) - *mortem* cum D[bc] ed[pr] germ . . ed[pr] *modo vincite per lign. crucis damnatum dyabolum et mortem* . . D[a] *modo vivite per lign. crucis meae, diabolo mundi principe damnato et morte prostrata* | *Statim* (D[a] *Tunc sta.*) - *domini* (D[a] *altissimi dei*) - *dominus* (D[a]

cum omnibus filiis tuis, iustis meis. Adam vero genibus domini advolutus lacrimabili cum obsecratione deprecatus magna voce dixit: Exaltabo te, domine, quoniam suscepisti me, nec delectasti inimicos meos super me. Domine deus clamavi ad te, et sanasti me domine: eduxisti ab inferis animam meam, salvasti me a descendentibus in lacum. Psallite domino omnes sancti eius, et confitemini memoriae sanctitatis eius: quoniam ira in indignatione eius, et vita in voluntate eius. Similiter et omnes sancti dei genibus advoluti ad pedes domini una voce dixerunt: Advenisti redemptor mundi: sicut per legem et prophetas tuos praedixisti, factis adimplesti. Redemisti vivos per crucem tuam, et per mortem crucis ad nos descendisti, ut eriperes nos ab inferis et morte per maiestatem tuam. Domine, sicut posuisti titulum gloriae tuae in caelo et erexisti titulum redemptionis crucem tuam in terris, ita pone domine signum in inferno victoriae crucis tuae, ne mors dominetur amplius.

2 Et extendens dominus manum suam fecit signum crucis super Adam et super omnes sanctos suos, et tenens dexteram Adae ascendit ab inferis; et omnes sancti secuti sunt eum. Tunc sanctus David fortiter clamavit dicens: Cantate domino canticum novum, quia mirabilia fecit. Salvavit sibi dextera eius et brachium sanctum eius. Notum fecit dominus salutare suum, ante conspectum gentium revelavit iustitiam suam. Et omnis multitudo sanctorum responderunt dicentes Haec est gloria omnibus sanctis eius. Amen, Alleluia.

---

add *Iesus*) *ma. dext.* (D^{a} om) - *domini* (D^{a} add *Iesu Christi*) *advolat.* ed^{pr} *provol.*) *lacrimabili* - *magna voce* (ed^{pr} om *lacr.* usque *voce.* Passim differt D^{a}) *dixit* . . D^{c} nil nisi *Tunc magn. voce Christus dix.* | *genibus adv. ad pe.* (D^{ac} om *ad pe.*) *dom.* (D^{ac} add *Iesu*) . . ed^{pr} om | *proph. tuos* . . D^{ac} add *sanctos* | Ed^{pr} om *factis* (D^{ac} *iam fa.*) *adimpl.* | *ab inf. et morte* . . D^{c} add *perpetua* | *Domine* (ed^{pr} *Et*) *sicut pos. titul.* - *erex.* (ed^{pr} om *tit.* usque *erex.*) - *sign. in inf.* (ed^{pr} post *tuae*) *vict. cruc.* (ed^{pr} om) . . Lips^{ed} *Sicut pos. in coelo, domine, tit. tuum, et sicut erex. crucem in terris, ita tit. redemtionis pone, domine, et inferno in signum redemtionis et victoriae tuae*

2. *extend. dominus* . . D^{ac} add *Iesus* | *tenens* (D^{a} *apprehendens*) - *ascendit* (D^{a} *descend.*) *ab infer.* | *omn. sancti* eum D^{b} ed^{pr} germ . . D^{ac} add *dei* | D^{c} *secuti su. dominum* | *sanct. David* . . D^{ac} praem *propheta ille regius* D^{ac} *in conspectu gentium* | D^{ac} *omnis gloria omnib. sa. dei*

3 Et post haec exclamavit Habacuc propheta dicens: Existi in salutem populi tui, ad liberandum electos tuos. Et responderunt omnes sancti dicentes: Benedictus qui venit in nomine domini, deus dominus et illuxit nobis. Amen, Alleluia. Similiter post haec et propheta Michaeas exclamavit dicens: Quis deus sicut tu, domine, auferens iniquitates et transgrediens peccata? Et nunc contines in testimonium iram tuam, quoniam voluntarius misericordiae es: et ipse averteris et misereris nostri, et absolvis omnes iniquitates nostras, et omnia peccata nostra demersisti multitudine mortis, sicut iurasti patribus nostris in diebus pristinis. Et omnes sancti responderunt dicentes: Hic est deus noster in aeternum et in seculum seculi, et ipse reget nos in secula. Amen, Alleluia. Sic et omnes prophetae de suis laudibus sacra referentes et omnes sancti Amen Alleluia clamantes sequebantur dominum.

Caput IX. (XXV.)

Dominus autem tenens manum Adae tradidit Michaeli archangelo: et omnes sancti sequebantur Michaelem archangelum, et introduxit omnes in paradisi gratiam gloriosam. Et occurrerunt eis obviam duo viri vetusti dierum. Interrogati autem a sanctis: Qui estis vos qui nobiscum in inferis mortui nondum fuistis et in paradiso corpore collocati estis? respondens unus ex eis dixit: Ego sum Enoch, qui verbo domini translatus sum huc; iste autem qui mecum est Elias Thesbites est, qui curru igneo assumptus est. Hic et usque nunc non

3. *electos* cum D^{b}, Hal *dilectos* . . D^{ac} *populos* | *Amen, Allel.* cum D^{b} . . D^{ac} om | *Simil. post haec et proph.* (D^{c} *Post haec proph.*) *Michaeas* - *Quis deus sic. tu do.* (ita D^{b} ed^{pr} ed^{pr} germ; D^{c} *Quis est dominus sicut tu*) - *contines* (D^{c} *continens*) *in test.* (D^{c} om) *iram tuam* (D^{c} om) - *absolvis* (D^{b} *-lves*) - *demersisti* (D^{c} add *in*) - *in dieb.* (haec om D^{c}) *prist.* cum D^{bc} ed^{pr} germ, item (sed permultis omissis) ed^{pr} . . D^{a} om | *Et omnes sancti resp. dic.* (haec omnia om D^{a}) *Hic est deus* (ita D^{b} ed^{pr} ed^{pr} germ; D^{c} *dominus*) - *Am. Allel.* (haec D^{c} om) | *de suis* (D^{b} add *praedictis*) *laudibus* | D^{a} om *et omn. sa. Amen Allel. clam.* | Ed^{pr} *et sequeb. dom.* omissis *Sic et* usque *clamantes.*

IX. *omnes* (D^{a} om) *in paradisi* (D^{ac} *-diso*) *gratiam glor.* (D^{a} *-tia -osa*; (D^{c} *gratiae et gloriae*) . . ed^{pr} *in paradisum* | Ed^{pr} *eis duo viri venusti* | Ed^{pr} *Interrogati a sa. qui essent, respondit* | *in inferis mortui* cum D^{b} . . D^{ac} *apud inferos* | *verbo domini* cum D^{b} ed^{pr} . . D^{ac} om *dom.* | *huc* ex ed^{pr} est; reliqui *hic*, quod D^{a} cum *iste* coniungit. D^{ac} om *autem* | *Hic et usque* . . ed^{pr} om *Hic*

gustavimus mortem, sed in adventum Antichristi reservati sumus, divinis signis et prodigiis praeliaturi cum eo, et ab eo occisi in Ierusalem, post triduum et dimidium diei iterum vivi in nubibus assumendi.

Caput X. (XXVI.)

Et cum haec loquerentur sanctis Enoch et Elias, ecce supervenit alius vir miserrimus, portans humeris suis signum crucis. Quem videntes omnes sancti dixerunt ad eum: Quis es tu? quia visio tua latronis est. Et quid est quod portas signum in humeris? Quibus respondens ait: Vere dixistis quia latro fui, omnia mala faciens super terram. Et Iudaei crucifixerunt me cum Iesu, et vidi creaturarum mirabilia quae facta sunt per crucem Iesu crucifixi, et credidi eum esse creatorem omnium creaturarum et regem omnipotentem, et deprecatus sum eum dicens: Memor esto mei, domine, dum veneris in regnum tuum. Statim suscipiens deprecationem meam dixit mihi Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Et dedit mihi signum istud crucis dicens: Hoc portans ambula in paradiso: et si non dimiserit te ingredi angelus custos paradisi, ostende illi signum crucis, et dices ad eum quia Iesus Christus filius dei qui nunc crucifixus est transmisit me. Cum hoc fecissem, dixi ad angelum custodem paradisi haec omnia. Qui cum haec a me audivit, statim aperiens introduxit me et collocavit me ad dexteram paradisi

---

| *in adv. Antichr. reserv.* cum D^{bc} ed^{pr} ed^{pr} germ . . D^{a} *in adv. Christi reversuri* | *praeliaturi* (ed^{pr} *pugnaturi*) . . D^{a} *praecincti ad praeliandum* | *occisi* (ed^{pr} *occisuri*) cum D^{bc} . . D^{a} *occidi* | *post* cum ed^{pr} . . reliqui *et post* | *dimid. diei* (D^{ac} *dierum*) . . ed^{pr} *semissem* | *iterum vivi* (D^{c} om; ed^{pr} add *et*) *in nub.* (D^{c} add *sumus, sed reliqui* om) *assumendi* (ita D^{ac} ed^{pr}; D^{b} *assumpturi*).

X. *sanctis* . . D^{ac} *sanctus* | *Quem vid.* (D^{b} *Vid. eum*) cum ed^{pr} D^{b} . . D^{ac} *Et cum viderunt* | *Et* (D^{c} om) *quid est quod port. sign.* (D^{c} ed^{pr} post *est*) *in* (D^{c} om) *humer.* (ed^{pr} om) | *Iesu crucif.* cum D^{b} ed^{pr} germ . . D^{ac} praem *domini* | *dum veneris* cum D^{ac} ed^{pr} . . D^{b} *quando ven.* | *Statim* (ed^{pr} *Qui stat.*) *susc. deprec.* (D^{c} ed^{pr} *orationem*) *meam dix.* (ed^{pr} *ait*) *mihi* (D^{ac} *ad me;* ed^{pr} om) | *sign. istud* . . D^{b} ed^{pr} *hoc sign.*, et ed^{pr} om *cruc.* | *Hoc* (D^{b} *haec*) *portans* cum D^{cb} . . D^{a} *Hoc porta et* | *transmisit me* cum D^{b} . . D^{ac} *misit me huc ad te.* Ed^{pr} sic: *Et dedit mihi hoc sign. mittens ad paradisum, ut viso hoc signo angelus cust. par. intromitteret me. Et collocans me angelus in dexteram parad.* etc | D^{b} om *haec omnia - audivit* | *ad dexteram* . . D^{c} add *partem* | *sustine* . .

dicens: Ecce modicum sustine, et ingredietur omnis generis humani pater Adam cum omnibus filiis suis sanctis et iustis post triumphum et gloriam ascensionis Christi domini crucifixi. Haec omnia verba latronis audientes, omnes sancti patriarchae et prophetae una voce dixerunt: Benedictus dominus omnipotens, pater aeternorum bonorum et pater misericordiarum, qui talem gratiam peccatoribus tuis dedisti et in gratiam paradisi reduxisti et in tua pinguia pascua: quia haec est spiritualis vita certissima. Amen, Amen.

Caput XI. (XXVII.)

Haec sunt divina et sacra mysteria quae vidimus et audivimus, ego Karinus et Leucius. Amplius non sumus permissi enarrare cetera mysteria dei, sicut contestans Michael archangelus dixit nobis: Euntes cum fratribus vestris in Ierusalem eritis in orationibus clamantes et glorificantes resurrectionem domini Iesu Christi, qui vos a mortuis resuscitavit

---

D^{a} add *te hic* | *et ingredietur* cum D^{b} ed^{pr} . . D^{a} *ut ingrediatur* . . D^{c} *et videbis ingredi,* pergens - *patrem Adamum* | *post triumphum et gloriam ascensionis Christi do. cruc.* cum D^{c} . . D^{ab} *Christi do. cr.* omissis prioribus . . ed^{pr} om una cum *et iustis* | *Haec* (D^{c} add *autem*) - *audientes* cum D^{bc} ed^{pr} . . D^{a} *Cum audissent omn. ve. latr.* | *sancti* (ed^{pr} om) *pa. et proph.* cum D^{c} ed^{pr} ed^{pr} germ . . D^{ab} *patriarchae* | *Benedict.* (ed^{pr} om) . . D^{a} add *es* | *domin.* cum D^{b} ed^{pr} ed^{pr} germ . . D^{ac} *deus* | *pecc. tuis* (D^{ac} *eius*) *dedisti* . . ed^{pr} *dedit,* pergens *ut in gaudia parad. introduceret eos ad pascua pi. et amena, et spiritali vita reficeret, Am.* | D^{a} *spiritualia et pinguia pasc.* | *quia* etc cum D^{b} . . D^{c} *spirituali vita quam certissima* . . D^{a} *spirituali vita sanctissima collocasti. Amen.* Ed^{pr} germ sic: *Gesegnet sey der almechtig herr ain vater der ewigen gaist, ain vater der barmhertzigkait, der sölliche gnad hat geben seynen sündern, und uns eingefürt in das Paradeyss, und auff die wayd des wollust, und in das ewig leben Amen.* Ex Amb extrema haec notavi: *Benedictus qui venit in nomine domini, deus dominus et illuxit nobis. Amen et Alleluia.*

XI. *Haec sunt - ego Karinus* (ed^{pr} *Car.,* D^{ac} *Char.*) *et Leuc.* (D^{ac} *Lenthius,* ed^{pr} *Leuntius;* praeterea ed^{pr} Hal Havn add *fratres germani* [Havn *genuini*], Lips^{ed} *frater meus*). *Amplius* (ed^{pr} add *que*) cum D^{abc} ed^{pr} . . Amb *Et postquam scripserunt Leutius et Carinus singulos tomos cartae, dixerunt ad omnes Amplius* | *enarr. cet. myst. dei* cum D^{abc} ed^{pr} . . Amb *dicere secreta divina et sacra myst. Christi domini* | *contestans* (ed^{pr} *testans*) . . Amb *astans* | *vestris* cum D^{bc} Amb ed^{pr} . . D^{a} *meis* | *eritis* (D^{b} *et er.*) *in or. clam. et* (ed^{pr} om *cl. et*) *glor.* cum D^{abc} ed^{pr} . . Amb *adorate loca passionis domini nostri Iesu Christi, glorificantes* | *dom. I. Chr.* . . Amb *dom. eius* | *qui vos* cum Amb ed^{pr} Lips^{ed} . . D^{a} (item D^{bc}?) *quos*

secum. Et cum nemine hominum eritis loquentes et sedebitis ut muti, usque dum veniet hora ut permittat vobis ipse dominus referre suae divinitatis mysteria. Nobis autem iussit Michael archangelus ambulare trans Iordanem in locum opimum et pinguem, ubi sunt multi qui nobiscum resurrexerunt in testimonium resurrectionis Christi domini: quia tantum tres dies permissi sumus, qui surreximus a mortuis, celebrare in Ierusalem pascha domini cum viventibus parentibus nostris in testimonium resurrectionis Christi domini: et baptizati sumus in sancto Iordanis flumine, accipientes singulas stolas albas. Et post tres dies celebrato pascha domini rapti sunt in nubibus omnes qui nobiscum resurrexerunt et perducti sunt trans Iordanem, et amplius a nemine visi sunt. Nobis autem dictum est in Arimathia civitate in orationibus persistere.

Haec sunt quanta nobis iussit dominus referre vobis: date illi laudem et confessionem, et poenitentiam agite, ut

---

(ex errore compendii natum) | *et sedeb.* (ed^pr *sed eritis*) *ut muti* . . Amb om | *usque dum veniet* (Amb *veniat*) . . D^ac *donec veniat* | *vob. ipse* (ed^pr om) *dom.* . . Amb *vos deus* | *suae div.* . . Amb *maiestatis suae* . . Lips^ed *sua* | *Nob. autem* (Amb *Et nob.*) cum D^bc Amb . . D^a ed^pr *Nos autem* (ed^pr *que*) | *opimum:* ita de coniectura editi pro *optimum* | *Chr. dom.* (D^ac om *do.*) . . Amb *dom. nostri Ies. Chr.*, ed^pr *Iesu Chr.* | *quia tantum tres - qui surr. a mo.* (D^ac *a mo. qui surr.*) - *cum viventib.* (ita D^b ed^pr *germ*, item addito *adhuc* Hal Lips^ed; D^ac om) - *resurr.* (D^ac *om*; ed^pr germ om *in test.* usq. *domini*) *Chr. dom.* cum D^bac ed^pr germ . . Amb (sed vide post) ed^pr om | Amb ed^pr om *sancto* | *accipientes singulas* (ita ex Amb Lips^ed; reliqui *singuli*) - *celebrato pa. do.* (haec ed^pr; D^b *celebrantes pa. do.*, *de celebrationis pascae do.*) *rapti* (cum D^c ed^pr; D^b *reperti*) *sunt* (ed^pr *sumus*, sed postea *sunt*) *in* (D^b *a*) *nubibus* - *et* (D^b om) *perducti* (ed^pr om *et perd.* usq. *Iordan.*) - *amplius* (D^b *iam*) *a ne. visi sunt* cum D^cb ed^pr . . D^a *et iam a ne. vi. sunt*, omissis prioribus . . Amb *accipientes singulas stolas albas* (etiam Lips^ed habet *accip. singulas stolas candidas*) *non manu factas inconsutiles. Deinde tres dies permissi sumus omnes in Ierusalem pasca domini celebrare, et quibus voluit dominus revelare ex ipsis in testimonium resurrectionis eius. Et post triduum peracta pasca iacti sumus a nubibus trans Iordanem ut a nemine videamur usque in diem secundam* (sic; *secundi*?) *adventus domini cum sanctis omnibus exultantes.* | *Nobis autem dictum est* (Lips^ed add *a Michaele archangelo quatenus*) *in Arimathia civitate in orationibus persistere* (Lips^ed *perseveraremus*) cum Amb Lips^ed . . reliqui om

quanta . . D^c *mysteria quae* | *dominus* (D^ac *deus*) *ref. vob.* (Amb om) | *date* (D^abc praem *et*) *illi laud.* (Amb add *et gloriam et honorem*) - *ut* (ita Amb, D^b

misereatur vestri. Pax vobis ab ipso domino Iesu Christo et salvatore omnium nostrorum. Amen.

Et postquam compleverunt omnia scribentes in singulos tomos chartae, surrexerunt. Karinus autem quod scripsit, dedit in manus Annae et Caiphae et Gamalielis; similiter et Leucius quod scripsit, dedit in manus Nicodemi et Ioseph. Et subito transfigurati sunt candidati nimis, et non sunt visi amplius. Scripta autem eorum inventa sunt aequalia, nihil maius aut minus littera una.

Ista omnia admiranda Karini et Leucii dicta audiens omnis synagoga Iudaeorum, ad invicem dixerunt: Vere ista omnia a domino sunt facta, et benedictus dominus in secula seculorum, Amen. Et exierunt omnes cum magna sollicitudine, cum timore et tremore percutientes pectora sua, et abierunt unusquisque in propria sua.

Haec omnia quae dicta sunt a Iudaeis in synagoga

---

et) misereatur (D[ac] *et miserebitur*) *vestri* . . ed[pr] om | *ab ipso dom.* cum D[b] ed[pr] . . D[ac] *a dom. deo* | *et salv. omnium nostrorum* . . ed[pr] *salv. nostro* | *Amen* . . D[ac] ter habent . . ed[pr] om. Amb om *Pax* usque *Amen.*

Et postquam - in (D[a] om) *sing. tom. cha. surrex.* (D[a] *scripserunt*) . . Amb om | *Karinus* (ut supra) - *scrips.* (D[c] add *in tomo chartae*) . . Amb *Et tomum cartae quem scripsit Car.* | *in manus* cum D[b] . . Amb *in manu,* D[ac] *in manibus* | *sim. et Leucius* (ut supra) *quod scripsit* (D[b] add *in tummum cartae*) . . Amb *et quem scr. Leucius* | *in manus:* ut ante. Ed[pr] sic: *Et completis omnibus Carinus reddidit Nicodemo et Ioseph thomas cartae* | *Et subito - visi amplius* . . Amb *Et statim non apparuerunt* | *Scripta - inv. su. aequalia* cum D[ac] ed[pr] . . D[b] *Scriptae* (*scripturae?*) - *inventae su. aequales* . . Amb om | *nihil mai. aut* (D[b] *vel*) *min.* (D[ac] add *habentia*, item ed[pr] post *una;* D[b] add *vel in*) *litt. una* (Hal add *in uno quam in alio,* similiterque alii habent) . . Amb om

Ista omnia adm. Kar. et Leuc. (de his nominib. vide supra) - *omnis syn. Iud.* (ed[pr] om *omn. et Iud.*) *ad inv. dix.* (Amb *Omnes autem cum audissent verba scripturarum, dix.* - *dominus* (cum D[b] ed[pr]; D[ac] add *Iesus,* Amb *deus Israel*) - *Amen* . . Lips[ed] *Iudaei ergo postquam haec scripta viderunt legerunt et intellexerunt, turbati commoti et confusi in se dixerunt Vere, vere, vere, quia ista infallabiliter a deo facta sunt: et benedictus sit deus in secula seculorum, Amen. Haec enim omnia Iesum dei filium esse testantur; quod tamen ut fateremur, absit a nobis.* Similiter ed[pr] germ | *Et* (Amb om) *exier. omnes* . . ed[pr] add *de synagoga,* Amb *de synagoga templi* | *cum tim. et tremore* . . Lips[ed] *tremore timore et pavore* . . ed[pr] *et timore* . . Amb om | *percutientes* cum Amb ed[pr] Lips[ed] aliisque codd . . D[abc] *et percutierunt* (*-cusserunt*) | *et abierunt* (Havn *redierunt,* ed[pr] *abiitque*) - *sua* . . Amb om

Haec omnia - ipse (D[ac] om) - *publicis* . . Amb *Ioseph autem et Nicod.*

eorum, statim Ioseph et Nicodemus annuntiaverunt praesidi. Et ipse Pilatus scripsit omnia quae gesta et dicta sunt de Iesu a Iudaeis, et posuit omnia verba in codicibus praetorii sui publicis.

Caput XII. (XXVIII.)

Posthaec ingressus Pilatus templum Iudaeorum congregavit omnes principes sacerdotum et grammaticos et scribas et legis doctores, et ingressus est cum eis in sacrarium templi, et iussus ut omnes ianuae clauderentur, et dixit eis: Auditum habemus quod quandam magnam bibliothecam habetis in templo isto: propter hoc rogo vos ut ante nos praesentetur. Et cum apportaretur ipsa bibliotheca a quattuor ministris auro et gemmis pretiosis ornata, dixit Pilatus ad omnes: Coniuro vos per deum patrum vestrorum, qui iussit vos templum istud aedificare loco sacrarii eius, ne verum mihi taceatis. Vos nostis omnia quae scripta sunt in ista bibliotheca; sed nunc dicite si vos in scripturis invenistis istum Iesum, quem crucifixistis, esse filium dei venturum pro salute generis humani, et in quantis annis temporum venire debebat. Manifestate mihi si ignorantes eum crucifixistis aut scientes.

---

annunciaver. omnia supra dicta Pontio Pilato. Haec audiens Pil. tulit exempla dicta Leucii et Carini a Nic. et Ios. tradita et posuit ea in publicis codd. praet. sui . . ed^pr *Ios. vero et Nic. statim annunciav. praesidi omnia, quae ipse posuit in codd. publ. praetorii* . . Havn om

XII. Omittunt hoc caput D^bc Havn ed^pr; habent D^a Amb Hal Lips^ed ed^pr germ.

Posth. - omnes . . Amb *Et posthaec ingressus Pil. in templ. Iud. invenit in synagoga magna et* (dele?) *congregatos omnes* . . Hal *Posth. ingressus Pil. templum convocavit omnes* | *princ. sac. et gramm.* (*et gr.* ex Amb Lips^ed; D^a om) - *doctores* . . Hal *Iudaeos et grammaticos* | *et iussit - dix. eis* . . Amb *et rogavit Pil. omnes, et praecepit claudere ianuas et dix. ad omnes* | Amb *Audivimus quia magna bibl. est in templi isto sacrario* (Hal om *in te. isto*). *Rogo vos ut praesentetur ipsa bibl. in manibus vestris.* | *Et cum apportaretur* etc ex Lips^ed . . D^a *Et cum deportassent illam bibl. magn. a qu. ministris - ornatam,* item Amb *Hoc facto Iudaei itaque bibliothecam magn. a qu. min. deportaverunt - ornatam* | Amb *ex auro* | *et gemm. pret.* cum D^a Amb . . Lips^ed *et argento* | *Coniuro* . . D^a *Adiuro* | *patrum vestror.* cum Amb . . D^a etc *patrem vestrum* | *qui iussit - sacr. eius* cum Amb . . D^a *qui fecit ac iussit templ. istud aedificari* | Amb om *ne verum mi. tac.* | *sed nunc dicite* (D^a *dicitote*) *si* cum Hal Lips^ed . . Amb *et si* | *debebat* cum Amb . . D^a *debuisset* | *si ignorantes - scientes* cum Amb . . D^a etc om

Ita coniurati Annas et Caiphas iusserunt exire de sacrario ceteros omnes qui cum ipsis erant, et ipsi clauserunt omnes ianuas templi et sacrarii, et dixerunt ad Pilatum: Coniurati sumus a te, iudex bone, per aedificationem templi istius, veritatem et rationem manifestam tibi facere. Postquam crucifiximus Iesum ignorantes dei filium esse, putantes per aliquod carmen facere eum virtutes, fecimus synagogam magnam in isto templo. Et conferentes ad invicem de signis virtutum quae fecerat Iesus, multos ex genere nostro testes invenimus, qui dixerunt Iesum post passionem mortis vivum se vidisse et in altitudinem coeli penetrasse. Et duos testes quos Iesus a mortuis resuscitavit vidimus, qui multa mirabilia quae fecit Iesus in mortuis annuntiaverunt nobis, quae in manibus nostris scripta* habemus. Nostraque consuetudo est quod omni anno ante nostram synagogam aperientes istam sanctam bibliothecam testimonium dei exquirimus. Et invenimus in libro primo de Septuaginta, ubi locutus est Michael archangelus ad tertium filium Adae primi hominis de quinque millibus et quingentis annis, in quibus venturus esset de coe-

---

Amb *Et coniurati - exire omnes de sacr. qui erant in templo - clauserunt ianuas* etc | *bone* cum Amb Hal Lips^{ed} . . D^{a} om | Lips^{ed} *per aedificatorem* | *templi istius* . . Amb add *et sacrarium eius* | *veritatem* (Amb add *dicere tibi*) *et rat. manif. tibi* (Amb om *manif. ti.*) | Lips^{ed} *ipsum filium esse dei viventis in secula* | *per aliquod carmen* cum D^{a} Hal Lips^{ed} (add *et arte diabolica*) . . Amb *per aliqua carmina* | *facere* . . Amb *fecisse* | *in isto templo* cum Amb Lips^{ed} . . D^{a} *ad templum istud* | *ad invicem* . . Lips^{ed} add *sapienter et mature* | *de signis virt. quae* (Lips^{ed} *quas*) cum Amb Lips^{ed} . . D^{a} *signa virt. quae* | *qui dixerunt* . . Lips^{ed} *fide dignos dicentes* . . Amb om | *Iesum* cum Amb . . Lips^{ed} D^{a} om | *post pass. mortis* (Lips^{ed} om) . . Amb *post mortem et passionem* | *se vidisse* . . Lips^{ed} add *loquentem cum discipulis suis audivisse* | *et in* (Lips^{ed} om) *alt. c. penetrasse* (Lips^{ed} *penetrantem vidisse*) cum Amb Lips^{ed} . . D^{a} om | *quos* cum Amb Lips^{ed} . . D^{a} *quorum corpora* | *Iesus* . . Lips^{ed} add *dei filius* | *qui* (Amb *et*) *multa* . . Lips^{ed} praem *coniuravimus cum ipsisque locuti sumus* | *in mortuis* . . Amb *in infernum* . . Lips^{ed} *inter mortuos et apud inferos* | *quae* (Lips^{ed} add *omnia*) - *scripta* (Lips^{ed} add *interpretata et declarata*) *habemus* . . Amb *qu. scripserunt manib. suis* | *Nostraque* (Lips^{ed} *enim*) *cons. est - et invenimus;* similiter Hal *sicut* (praecedit *facere miracula* omissis *fecimus synagogam* etc) *consuet. est quod omni anno ante templum accipientes istam bibl. et testem* (sic male) *dei exquirimus, et inv.* . . Amb *haec omnia* (adde habentes?) *nos duo principes, requirentes omnem synagogam, aperientes istam bibl. testimoniorum dei, exquirentes invenimus* | *Adae* . . Amb add *Sed* (cf. infra ubi idem nomen, *Seth*, ex Amb edidimus) | *de quinque - ven-*

lis dilectissimus dei filius Christus: et adhuc consideravimus quod forsitan ipse esset deus Israel qui dixit ad Moysen: Fac tibi arcam testamenti in longitudinem cubitorum duorum et semis in latitudinem cubiti unius et semis, in altitudinem cubiti unius et semis. In istis quinque semis cubitis intelleximus et cognovimus fabricam arcae veteris testamenti, quia in quinque et semis millibus annorum venturus esset Iesus Christus in arca corporis, et invenimus ipsum deum Israel esse, filium dei. Quia post passionem eius nos principes sacerdotum, admirantes signa quae propter eum fiebant, aperuimus bibliothecam istam, exquirentes omnes generationes usque ad generationem Ioseph, et Mariam matrem Christi ex semine David esse computantes: et invenimus quod, quo fecit deus caelum et terram et primum hominem, ab ipso tempore usque ad diluvium sunt anni duo millia CCXII; et a diluvio usque ad turris aedificationem anni quingenti XXXI; et a turris aedificatione usque ad Abraham anni DCVI; et ab Abraham usque adventum filiorum Israel de Egypto anni

---

turus esset . . Amb *dicens In quinque mil. quing. ann. venturus erat* | *et adhuc* (haec Amb om) *consid. quod* (D[a] *quia*) *fors. ipse* (D[a] *iste*) *esset* (D[a] *est*) *de. Isr. qui* (Amb *vel qui*) - *latitudinem* (D[a] *altitud.*) - *altitud.* (D[a] *latitud.*) - *semis* . . Hal om una cum seqq. usque *deum Isr. esse filium dei.* | *In istis* (D[a] *his*) *quinque semis cubitis* (D[a] *quinq. cub. et semis*) *int. et cogn. fabricam* (D[a] *in fabrica*) - *in* (Amb om) *qu. et semis mil. annor.* (D[a] *qu. millib. annorum et semis*) - *in arca corp.* | *et invenimus* cum Amb . . D[a] *et sic scripturae nostrae testantur* | *ipsum deum Isr. esse fil. dei* cum Amb . . D[a] *ips. fil. dei esse et dominum et regem Isr.* | *Quia post* - *princ. sacerd.* Lips[ed] add *et seniores plebis Iudaeorum*) - *quae propter* (Lips[ed] *per*) *eum fiebant* (Lips[ed] add *confestim*) *ap. bibl. ist.* (Lips[ed] add *cum magna sollicitudine et ingenti labore ac summa diligentia*) . . Hal *Et passionem eius nos admirantes et signa quae faciebat, propter eum aperientes bibl.* Item Amb *Per multos dies nos duo principes transeuntes omnem bibl.* | *exquir.* (cod. add *per*) *omn. gen. usq. ad gen. Ioseph, et Mariam* - *computantes, et inven. quod quo* (cod. om) *fecit* - *duo millia CCXII* cum Amb . . D[a] Lips[ed] *exquir. omnes gen.* (Lips[ed] add *ab Adam*) *usque ad gen. Ioseph et Mariae* (Lips[ed] add *Et invenimus generationem Ios. et Mariae*) *matris Iesu, computantes* (Lips[ed] om) *ex semine David esse* (Lips[ed] add *computantesque*), *invenimus ea quae fecit dominus, et quando* (Lips[ed] *omnia quae fec. dom. deus quando*) *fecit coelum et terram et primum hominem* (Lips[ed] add *omnium hominum patrem*) *Adam usque ad diluvium, anni duo millia ducenti et duodecim* (Lips om extrema *usque ad diluv.* unaque omnia reliqua quae computationem annorum continent) . . Hal *exquir. gener. ab Adam usque ad Mariam et Ioseph, invenimus ab Adam usque ad diluv. duo millia annorum quadringentos et duodecim annos* | *et a diluvio* - *de Egypto CCCCLXX* (numeri poste-

CCCCLXX; ab exitu filiorum Israel de Egypto usque ad templi aedificationem anni DXI; et a templi aedificatione usque ad ipsius templi destructionem anni CCCCLXIIII; usque hic invenimus in bibliotheca Esdrae: requirentes ab incendio templi usque adventum Christi et nativitatem eius invenimus annos esse DCXXXVI. Qui fuerunt simul anni V millia quingenti, sicut invenimus scriptum in bibliotheca praenuntiasse Michael archangelum ad tertium filium Adae Seth, in quinque et semis millibus annorum advenisse Christum filium dei. Usque nunc nemini diximus, ut non esset dissensio in synagogis nostris: et nunc coniurasti nos, iudex bone, per istam sanctam bibliothecam testimoniorum dei, et manifestum tibi facimus. Et nos coniuravimus te per vitam et salutem tuam, haec verba nemini manifesta facere in Ierusalem.

Caput XIII. (XXIX.)

Haec verba Annae et Caiphae audiens Pilatus omnia reposuit in gestis salvatoris domini in codicibus publicis prae-

---

riores tres LXX non satis certi sunt) - *anni CCCCLXIIII - DCXXXVI.* cum Amb . . D[a], item Hal *et a diluv. usque ad Abraham anni nongenti duodecim* (Hal *quadragintos et viginti duos*) *et ab Abraham usque ad Moysen anni quadringenti triginta: et de Moyse usque ad David regem anni quingenti decem* (Hal *ducentos decem*): *et a David usque ad transmigrationem Babylonis anni quingenti* (Hal *annos ducentos*): *et de transmigratione Babylonis usque ad incarnationem Christi anni quadringenti* (Hal *annos quadringentos triginta et octo*). | *Qui fuerunt simul anni* (Hal *et hi anni simul iuncti fiunt;* D[a] *et fiunt simul*) *V millia et quing.* (Hal D[a] *semis* pro *quing.*). Hanc computationem vitiis laborare in codd. nostris tribus omnibus facile patet. In Amb enim singulorum annorum computatio facit 5430, ut desint 70; in D[a] 4964, deficiunt igitur 536; in Hal denique non numerantur nisi 4112 i. e. 1388 minus quam 5500. | *sicut invenimus - manif. facere in Ierusalem* cum Amb . . D[a] *et sic apparet quod Iesus quem crucifiximus Iesus Christus dei filius est, verus et omnipotens deus. Amen* . . Hal nihil simile habet.

XIII. *Haec verba - dicens* ex Amb[a] sunt. Priora una cum cap. praecedente omittunt D[bc] ed[pr], sed posteriora similiter exhibent. Etenim D[bc] sic habent: *Et* (D[c] om) *post haec* (D[c] add *ipse*) *Pilatus scripsit epistolam ad urbem Romam Claudio* (D[c] add *imperatori*) *dicens.* Porro ed[pr] *Posteaque volens Cesari nunciare haec omnia scripsit epistolam dicens.* Denique cod. Hal. cum D[b] facit, praeterea vero haec praemittit: *Quae sequuntur non creduntur pertinere ad evangelium Nicodemi, quamquam sub eadem narrationis serie in nonnullis exemplaribus reperiantur adscripta.*

torii sui, et scripsit epistolam ad Claudium regem urbis Romae dicens

Pontius Pilatus Claudio regi suo salutem.

Nuper accidit, quod et ipse probavi, Iudaeos per invidiam se suosque posteros crudeli condemnatione punisse. Denique cum promissum haberent patres eorum quod illis deus eorum mitteret de caelo sanctum suum, qui eorum merito rex diceretur, et hunc se promiserit per virginem missurum ad terras: iste itaque me praeside in Iudaeam cum venisset, et vidissent eum caecos illuminasse, leprosos mun-

---

Claud. regi (h. l. Amb^{a} D^{c}, ante *Claudio* D^{b} Hal; om Gue Amb^{b} ed^{pr} Marc Heg, item text^{gr}) *suo* (cum Amb^{a} D^{b}, item Gue Amb^{b} ed^{pr}; om D^{c} Hal, item Marc Heg text^{gr}) . . Six *Claudio Tiberio Neroni imp.*

quot et: ita etiam ed^{pr}; sed cdd. plerique *et quod*, Amb^{b} *quod*, Amb^{a} *eo quod.* Videbatur omnino *quod et* edendum esse. Graece legitur ὅπερ αὐτὸσ (cdd^{3} αὐτ. ἐγώ, cd^{1} ἐγὼ) ἐγύμνασα (-νωσα) | *ipse* . . Amb^{b} *ego* | *se suosque* cum Amb^{a} Amb^{b} D^{c} Gue ed^{pr} etc, item text^{gr} . . D^{b} Hal om *se* | *posteros* . . Marc male add *Iesum.* Amb^{a} in margine adnotatum habet *Christum crucifixisse*, unde additamentum istud fluxisse videtur. | Amb^{a} *crudeli* (Amb^{b} om) *damnatione* | *punisse* (Gue *punivisse*). Graece est ἐτιμωρήσαντο . . Chas *peremisse.* Six huc usque sic: *Nuper contigit, cuius rei ipse testis esse possum, Iudaeos sese ipsos posterioresque suos universos per invidiam crudeli damnatione perdidisse.* | *Denique cum* cum Amb^{a} Amb^{b} Gue D^{c} Heg Marc; item Chas Six *Cum enim* . . D^{b} ed^{pr} Hal *De quo cum.* De gr. text. huc quadrat ἀμέλει. | *patres eorum* . . Amb^{a} *patribus eorum* | *sanctum suum* cum Gue D^{c} Amb^{b} ed^{pr} Heg, item Amb^{a} (praemisso *filium*) Chas (addito *filium*); item *filium suum* Marc . . D^{b} *sancto suo.* Graece est τὸν ἅγιον αὐτοῦ | *et hunc se* cum Gue D^{c} Amb^{b} (sed om *se promis.*) Marc Heg . . Amb^{a} *eum se;* ed^{pr} *Ihesum se;* D^{b} *et haec.* Graece est καὶ (cdd^{3} om) τοῦτον, cd^{1} τοῦτ. δέ | *promiserit* . . Amb^{a} *ipse promisit* | *ad* (Heg *in*) *terras* (Heg Amb^{b} *-ram*) cum D^{bc} Gue ed^{pr} Marc; item Amb^{b} Heg . . Amb^{a} Hal *in terris.* Graece ἐπὶ τὴν γῆν | *iste* (cum Amb^{a} Marc, item *is* Gue; D^{bc} Amb^{b} Heg *istum*) *it. me praeside* (pro his Amb^{a} *quasi rex Iudaeorum*, et post *in Iudaeam* add *et deus Hebraeorum*) *in Iudaeam* (Gue Marc Amb^{b} *-daea*, et Gue^{a} add *Hebraeorum*) *cum venisset* (ita Amb Marc; Gue *cum esset;* D^{bc} Heg *deus Hebraeorum cum misisset*, Amb^{b} corrupte *Hebraeor. deus cum essem*) *et vidiss.* (Gue Marc *audissent*) *eum* (D^{b} *eum Hebraei*, Amb *Hebraei eum*) . . ed^{pr} *et me praeside in Iudaea huc misisset, videntes eum Iudaei.* Graece sic habent: οὗτοσ τοίνυν ἐμοῦ ἡγεμονεύοντοσ ἦλθεν εἰσ τὴν Ἰουδαίαν. καὶ εἶδον αὐτόν. Chas haec et superiora sic: *quod deus illorum mitteret per virginem sanctum suum filium, qui rex eorum merito diceretur, hunc me praeside misit in Iudaeam. Quem cum vidissent* . . Six inde a *Denique* sic: *Cum enim ex oraculorum promissis maiorum ipsorum auctoritate receptis hoc exspectarent ut deus illorum per virginem iuvenculam mitteret qui iure rex eorum diceretur, hunc me praesente misit in Iudaeam. Is, quod omnibus notum*

dasse, paralyticos curasse, daemones ab hominibus fugasse, mortuos etiam suscitasse, imperasse ventis, ambulasse siccis pedibus super undas maris, et multa alia signa miraculorum fecisse: et cum omnis populus Iudaeorum filium dei illum esse diceret, invidiam contra eum passi sunt principes sacerdotum et tenuerunt eum et mihi tradiderunt, et alia pro aliis mihi mentientes dixerunt istum magum esse et contra legem eorum agere.

Ego autem credidi ita esse, et flagellatum tradidi illum

---

est, coecis visum restituebat etc | Amb[a] *daem. effugasse* (etiam Amb[b] *effugasse*) *ab hom.; mort. susc.* ante *leprosos* ponit; item ante *imperasse* add *mutos loqui fecisse* D[b] om *leprosos - suscit.* | *etiam* cum D[bc] Gue Heg . . Amb[ab] Hal ed[pr] om, item text[gr] . . Marc *auctoritate* | D[b] *imperare* | *signa miraculor.* cum D[b] Amb[a] (item *miracula et signa* ed[pr], *miracula* Six) . . Guc Amb[b] Marc Chas *mirabilia* . . Heg om. Graece est θαυμάσια (cdd[2] θαύματα) | *et* (ita D[b] Amb[a] ed[pr]; Marc *hunc;* D[c] Gue aliique om) *cum* (ed[pr] om, Amb[b] *cum igitur*) *omnis pop.* (ita Amb[ab] Gue Marc Heg Chas; D[bc] ed[pr] *multi de populo*) - *esse* (Amb[ab] om) *diceret* (ita Amb[ab] Marc Heg Chas, item *dicerent* Guc; D[b] *crederent,* D[c] *crediderunt* | *invidiam co. eum passi sunt* cum D[bc] Amb[b] ed[pr] Marc Heg aliisque . . Gue *invidia co. eum ducti sunt,* similiter Amb[a] | *princ. sacerd.* cum Gue ed[pr] Amb[b] Amb[a] (sed iste sic: *et princ. sacerd. invidia co. eum ducti, et primi sacerdotes et scribae et Pharisaei comprehendentes eum* etc) Six, item *princ. Iudaeorum* Marc Heg Chas . . D[bc] *princ. sacerd. scribae et Pharisaei Iudaeorum.* | *tenuerunt eum et mihi* (Heg Chas *mihique*) cum Gue Amb[b] Heg Marc Chas . . D[bc] Amb[a] ed[pr] *tenentes* (Amb[a] *comprehendentes*) *eum* (D[c] om, ed[pr] add *et*) *mihi.* Graece sic legitur φθόνῳ οὖν (cd[1] καὶ φθ., cd[1] om οὖν) οἱ ἀρχιερεῖς κατ᾿ αὐτοῦ κινούμενοι ἐκράτησαν αὐτὸν καὶ ἐμοὶ (cd[1] κρατήσαντες ἐμοὶ) αὐτὸν παρέδωκαν etc. Six post *coecis vis. restituebat* sic: *leprosos mundabat, resolutos nervis curabat: viderunt quoque ipsum daemonia abegisse atque obsessos spiritibus immundis liberasse: mortuos item ex sepulcris ipsis resuscitavit; obediebant ipsi ventorum turbines, siccis pedibus mare inambulabat: fecit alia quoque permulta miracula, ut vulgo etiam inter Iudaeos et plebem dei filius diceretur. Principes vero sacerdotum aemulatione et livore instincti adversabantur illi, captumque illum mihi tradiderunt* etc | *alia pro aliis* (Amb[b] *aliud post aliud*) . . Marc add *multa* | *mihi mentientes* cum Amb[a], item text[gr] καταψευσάμενοι . . reliqui *mihi de eo mentientes* | *dixerunt* cum Gue Amb[ab] ed[pr], item text[gr] . . reliqui add *asserentes* | *istum* (Amb[a] ed[pr] *illum,* Amb[b] *eum*) *magum* (Amb[a] *malignum;* Thi ex vitio edidit *magnum*) *esse et co. leg. eorum* (Amb[a] om; ed[pr] *co. deum*) *agere.* Six post *tradiderunt* pergit *ementitis sceleribus eum reum facientes: magum appellabant atque legis eorum desertorem et contradictorem.*

credidi cum Gue D[c] Amb[b] Marc Heg etc . . Amb (*credens,* sed sequente *et*) D[b] ed[pr] praem *verbis eorum.* Graece est πιστεύσας. Six sic pergit: *Quibus persuasionibus seductus ipse fidem querelis eorum adhibui, flagellatumque ipsis tradidi*

arbitrio eorum. Illi autem crucifixerunt eum, et sepulto custodes adhibuerunt. Ille autem militibus meis custodientibus die tertio resurrexit. In tantum autem exarsit iniquitas Iudaeorum ut darent pecunias militibus meis dicentes: Dicite quia discipuli eius corpus ipsius rapuerunt. Sed cum accepissent pecunias, quod factum fuerat tacere non potuerunt: nam et illum resurrexisse testati sunt se vidisse et se a Iudaeis pecuniam accepisse.

---

ut pro arbitrio in eum animadverterent. | *crucifix. eum* . . Amb^{a} Hal D^{b} ed^{pr} add *in* (D^{b} ed^{pr} om) *ligno*, praetereaque Amb add *aculeis inter duos latrones* | *et sepulto* (ita Gue Amb^{b} [add *eo*] Heg; Marc Chas Six *sepulcro*) *cust. adhibuer.* cum Gue Amb^{b} Heg Marc Chas Six . . D^{bc} Hal ed^{pr} *et mortuum* (D^{c} om) *sepelientes custodes posuerunt*, perguntque D^{c} ed^{pr} *milites praetorii mei, et signantes monumentum abierunt* (ed^{pr} *ad mon. eius* pro *et sign.* etc) . . Amb *et mortuum sepellientes.* Graece legitur καὶ ταφέντοσ αὐτοῦ φύλακασ κατέστησαν ἐπ' αὐτόν. | *Ille autem* (Amb^{b} *vero*) - *resurrexit* cum Gue D^{c} Amb^{b} Heg Marc Chas, item text^{gr} αὐτὸσ δὲ τῶν στρατιωτῶν μου φυλαττόντων αὐτὸν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνέστη . . D^{b} Hal *militibus praetorii mei monumentum eius custodientibus et signantibus* (D^{b} *-ntes monumentum*) *die tertio* (D^{b} *-ia*) *resurr. de monumento* (Hal add *vivus*). Item ed^{pr} *illis autem eum custod. et signantib. monum. die tertia resurr. vivus* . . Amb^{a} *et milites custodientes monumentum, et die tertio resurr. a mortuis a monumento.* | *In* (Hal om) *tantum autem* (Chas add *adversus eum*) . . Amb^{b} *Iterum autem* | *iniquitas* (ita D^{b} Amb ed^{pr}; D^{c} Heg Marc Chas *nequitia;* Gue Amb^{b} *invidia*) *Iudaeor.* (ed^{pr} Hal Amb^{b} *eorum,* Amb^{a} *cordis eorum*) . . graece est ἡ τῶν Ἰουδ. πονηρία | *pecunias* cum D^{b}, item ἀργύρια text^{gr} . . D^{c} Amb^{ab} etc *pecuniam* | *milit. meis* (Amb *nostris,* text^{gr} om) *dicentes* cum D^{b} Amb text^{gr} . . Gue Amb^{b} Marc *eis dicentes* . . D^{c} Heg *custodibus et dicerent.* Ed^{pr} *ut data pecunia militibus suaserunt dicentes* | *corp. ips.* (Amb^{b} *eius*) *rapuerunt* (ἔκλεψαν) cum Gue Amb^{b} Heg Marc Chas text^{gr} (sed cd^{1} add ἐλθόντεσ διὰ τῆσ νυκτόσ, vide post) . . D^{bc} ed^{pr} *corp. eius per noctem furati sunt;* item Amb^{a} *nobis dormientibus nocte furati sunt eum,* sed praeterea add *et signatum monumentum* (altera manu additum est *non*) *invenerunt sicut fuerat. O quanta falsitas Iudaeorum. Unde resurrexit, quia ostium clausum monumenti dimiserunt signatum et lapidem magnum superpositum.* Six haec et praecedentia sic habet: *Crucifixerunt igitur illum, et sepulcro quo conditus erat custodes adhibuerunt, inter quos etiam ex meis militibus nonnulli erant, qui tertio die ipsum ipsum a mortuis resurgentem viderunt. Nequitia autem Iudaeorum magis hoc facto exarsit, numeraruntque magnam pecuniarum vim ipsis militibus, quatenus discipulos ipsius noctu corpus rapuisse praedicarent.* | *Sed cum* cum Gue Amb^{b} Heg, item text^{gr} . . D^{bc} Amb^{a} Hal *Milites autem mei* (D^{c} Amb om) *cum;* item Marc *Et custodes cum* | *pecunias* cum D^{b} Amb Hal . . reliqui *pecuniam* | *quod* (Gue Marc *quid*) *fa. fuerat* (Gue Marc *fuerit*) *tac. non pot.* cum Amb^{b} Gue Marc Heg . . D^{cb} Amb^{a} Hal ed^{pr} *tacere veritatem non pot.* (Hal *no. po. verit. eius*) *quod factum fuerat* (D^{b} Hal *est;* ed^{pr} om *qu. fa. fu.*) | *nam et illum*

Haec ideo ingessi ne quis aliter mentiatur, et existimes credendum mendaciis Iudaeorum.

(Amb[b] *illi*) *resurr.* (Marc Heg *surr.*, Amb[b] om) - *et se* (Gue om) - *accepisse* cum Gue Amb[b] Marc Heg text[gr] . . D[bc] Hal Amb[a] *sed* (Amb *et*, D[c] *et eum*) *de sepulcro resurr.* (D[c] *surr.*, Hal *eum surr.*) *testificati* (Hal *testati*) *sunt, et a Iud. se* (D[b] om, Amb[a] om *a Iud. se*) *pecuniam* (D[b] *-ias*) *acc. dixerunt* (Amb praeterea add *et omne miraculum quod eis ostensum coram hominibus annuntiaverunt*) . . ed[pr] om. Six post *praedicarent* sic: *Acceperunt hi quidem pecunias, nihilominus tamen publice ubique professi sunt atque testantur se visiones angelorum vidisse ac Iesum illum a mortuis vere resurrexisse.*

Haec ideo ingessi cum Gue Amb[b] Heg Marc . . D[bc] Amb ed[pr] *Ideo suggero* (ed[pr] *suggeres*) *regi* (Amb *pietati vestrae*). Graece ταῦτα διὰ τοῦτο ἀμήγαγομ (cd[1] add σοι, cdd[2] τῷ κράτει σου) | *existimes* (Hal *aestimes;* D[b] *aestimans*) cum Gue Hal D[b], text[gr] ὑϖολάβῃσ . . reliqui *aestimet* vel *existimet* (Amb[ab] *extimet*) | *credendum* cum Gue Amb[ab] ed[pr] Heg etc . . D[b] *credere* | *mend. Iudaeorum:* ita Gue Amb[b] Marc Heg; item text[gr] . . D[bc] Amb[a] Hal ed[pr] add *Direxi* (ed[pr] *dirigendo;* Amb[a] add *autem*) *potestati* (Amb[a] *potentiae*) *vestrae* (D[c] *tuae*) *omnia* (Amb[a] *haec omn.*) *quae gesta sunt de Iesu* (Amb[a] om *de Ie.*) *in praetorio meo* (Hal add *Valete;* Amb[a] add *de Iesu rege Iudaeorum quem crucifixerunt Iudaei, et omnia in nostris codicibus praenotavimus, quoniam ipsius est regnum et potestas in secula seculorum, Amen.*) . . Six postrema sic habet: *Haec autem ideo scripsi ne quis nugis ac mendaciis Iudaeorum, si de re gesta aliter loquantur, fidem adhibeat. Vale.*

EVANGELIUM NICODEMI PARS ALTERA

SIVE

DESCENSUS CHRISTI AD INFEROS.

LATINE B.

CAPUT I. (XVII.)

[1] Tunc rabbi Addas et rabbi Finees et rabbi Egias, viri tres qui venerant de Galilaea testificantes vidisse se Iesum assumptum in caelum, surrexerunt in medio multitudinis principum Iudaeorum et dixerunt coram sacerdotibus et Levitis convocatis ad concilium domini: Venientibus nobis de Galilaea in Iordanem obviam facti sunt maxima multitudo hominum abbatorum qui olim fuerant defuncti. Inter quos Karinum et Leucium vidimus simul cum eis adesse: et appropinquantes

I. Ad hoc caput cf. text. lat. A I et XI.

I, 1. *Tunc* (A add *responderunt*) - *Addas* (C *Adam*) - *Egias* (ABC *Egia*) *viri tres* (haec AB om) - *testificantes* (A *qui testificati sunt;* B add *ad omnem multitudinem*) *vidisse se* (A *quod viderant*, B plane om) - *surrex.* - *princ. Iud.* (AB om *surr.* usque *Iud.*) *et* (B om) *dix.* (AB add *ad omnem coetum Iudaeorum*) *coram* - *Lev.* (A om *coram* usque *Lev.*) | *convocatis* etc cum C . . AB *Nos enim* (B om) *vocati a vobis* (A om) *ad concil. et venientes nos* (A om *et ve. no.*) *a Gal. in Io. obv. fa. sunt* (B *obvia facta est*) *nobis* | *hominum* (A om) *abbatorum* (C om) | *Karinum* (B *Car.*) *et Leuc.* (B *Lent.*) - *adesse* cum BC . . A *erant Carinus et Lentius, quos vidimus cum eis adscendisse* | *et approp.* - *interrog. eos* cum AB . . C *qui appropinquantes ad nos et amplexantes*

ad nos osculantesque ad invicem, quia cari nostri fuerunt amici, interrogavimus eos: Dicite nobis, amici et fratres, quae est haec anima et caro? et qui sunt isti cum quibus pergitis? et quomodo corporaliter manetis qui olim defuncti fuistis?

2 Qui respondentes dixerunt: Resurreximus cum Christo ab inferis, et ipse resuscitavit nos a mortuis. Et ex hoc sciatis quod destructae sunt portae mortis et tenebrarum, et animae sanctorum inde sunt exemtae et in caelum conscenderunt cum Christo domino. Nam et nobis ab ipso domino praeceptum est ut tempore praefinito perambulemus ripas Iordanis et montes; tamen non omnibus apparentes neque cum omnibus loquentes nisi quibus ei placuerit. Et modo neque loqui neque apparere vobis potuissemus nisi a spiritu sancto nobis permissum fuisset.

3 Audientes autem haec omnis multitudo quae aderat in concilio, timore perterriti ac tremore mirabantur si haec veraciter facta fuissent quae isti Galilaei testificantur. Tunc Caiphas et Annas dixerunt concilio: Modo apparere habet per omnia quae isti testificati sunt, prius et posterius: si hoc ve-

---

ad inv., cognovimus manifeste. Quos interrogavimus | *Dicite nobis* . . C om | *quae est* (A *sunt*) *haec anima* (A *hae animae et caro* (quid A habeat non satis assequor) - *defuncti fuistis* . . C *quid est quod nos videmus vos corporaliter, scientes vos esse defunctos*

2. *Qui* (C *Et ipsi*) - *Resurreximus* (C *Nos res.*) - *et ipse* (C *qui*) *res. nos* (C om) - *Et ex hoc* (A *quia hoc;* C haec om) *sciatis* (C add *fratres* - *et tenebrarum* (C *-brae*) | *et animae* - *cum Chr. domino* . . C *per Iesum Christum dominum, qui expoliavit infernum et eius principem religavit.* | *Nam et* (B om) *nobis* - *praec. est* . . C *ipse nobis praecepit* . . praeterea AB add *qui nos a sepulcris resuscitare dignatus est* | *praefinito* . . B *parvo* | *et montes* . . ABC *et* (B *non*) *montium* (C *montibus*) | A *tamen non omnib. apparentibus est licitum cum hominibus loqui nisi cui* (?) *ei pl.* | B *nisi a sa. sp. permissi essemus*

3. *Audientes* (B *-iens*) *aut.* (B om) - *aderat* (B *erat*) cum CB . . A *Tunc audientes haec omnia qui erant* | B *mirabatur* | *veraciter facta* cum BC . . A *facta vera* | C *testantur* | *Tunc* (AC *Nam*) *Ca. et Annas* (AB *-na;* C *Anna et Ca.* Infra in cdd. modo est *Annas,* modo *Anna.*) *dix. concilio* (A om; C *ad omne concilium*) - *habet per omn.* (ita AC; B *habent omnia*) - *testif. sunt* (B *testificantur*) *pr. et post.* (A *primitus et postea,* C om): *si* (C *et si*) - *Karinus* (B *-num;* cdd. h. l. *Ca.*) *et Leucius* (B *-ium;* AB *Lent.*) *vivi perm.* (B *vivos invenissent*) *in* (C om) *corp., et si* (AC om) *nos* (A om) *eos oc. no.*

rum fuerit compertum, quod Karinus et Leucius vivi permaneant in corpore, et si nos eos oculis nostris contemplari poterimus, tunc per omnia verum est quod isti testificantur: invenientes vero, illi nos certos de omnibus facient. Sin autem minime, sciatis quia omnia mentita sunt.

[4] Tunc subito orto consilio placuit eis eligere viros idoneos deum timentes, et qui noverant quando illi defuncti sunt et sepulturam ubi sepulti sunt, ut diligenter inquirerent et viderent si ita est sicut audierant. Perrexerunt itaque ibidem viri numero quindecim, qui per omnia in dormitione eorum aderant et pedibus suis steterant ubi sepulti sunt et monumenta eorum perspicuerant. Qui venientes invenerunt monumenta eorum aperta et alia quam plurima, et nec signum ex ossibus aut ex pulvere eorum invenerunt. Et sub omni festinatione revertentes retulerunt quae viderant.

[5] Tunc moerore nimio conturbata est omnis synagoga eorum, et dixerunt ad invicem: Quid faciemus? Annas et Caiphas dixerunt: Dirigamus ubi audivimus eos esse, mittamusque ad eos viros de nobilioribus, rogantes eos et deprecantes: forsitan dignabuntur venire ad nos. Tunc direxerunt ad eos Nicodemum et Ioseph et tres viros rabbites Galilaeos

---

(C om *oc. no.*; A *oculi nostri*) *co. poterimus* (A *potuerint*) | *tunc per omn. verum est quod* (B *vera sunt quae*) - *invenientes vero* (A *et de eis inveniendis*) - *minime* (B om) *omnia* (B om) *mentita* (B *nobis mentiti*) *sunt* . . C corrupte sic: *et ipsi narrent nobis haec; certe non est hoc sanae mentis quia non deberet credere. Alioquin credemus quia quae usque nunc dicta sunt, esse irrita et vana.*

4. *Tunc sub. orto* (B *accito*) *consilio* (sic) - *timentes* cum AB . . C *Elegerunt itaque viros iustos de. tim.* | *quando illi de s.* cum AB . . C *Carinum et Leutium esse defunctos* | *et sepultur.* (C *sepulcra eorum*) *ubi se. s.* (C *fuerunt positi*) *ut diligenter* cum AC . . B *ut diligenter sepultur. eorum* | *Perrex. itaque ibid.* (C add *in sepulcris eorum*) - *dormitione* (C *morte*) *eor. aderant* (C *intererant*) *et pedibus* - *perspicuerant* (pro his breviter C *et viderant quomodo fuerunt sepulti*) - *quam plurima* cum AC . . paullo brevior est B | C *Revertentes autem cum festinatione*

5. *eorum* . . B *Iudaeorum* | C om *Ann. et Ca. dix.* | *Dirig.* (C add *ad eos*) *ubi* - *de nobilioribus* (A *nobilissimos*) cum CA . . B *Dirig. viros nobiles, ut audivim. eos esse* | *forsitan dignab.* cum BC . . A *ut forsitan dignarentur* | *direxerunt* . . B *duxer.* | *Nic. et Ios.* cum B . . C add *patres et sacerdotes,* A *sa-*

qui eos viderant, rogantes ut dignarentur venire ad eos. Qui pergentes ambulaverunt circa omnem regionem Iordanis et montium, et non invenientes eos revertebantur.

[6] Et ecce subito ex monte Amalech apparuit descendentium plurima multitudo, quasi duodecim milia virorum, qui cum domino surrexerunt. Qui recognoscentes ibidem plurimos non potuerunt eis quicquam loqui prae pavore et visione angelica, steteruntque procul intuentes et audientes eos, quomodo gradiebantur psallentes atque dicentes: Resurrexit dominus a mortuis sicut dixerat: exultemus et laetemur omnes, quoniam ipse regnat in aeternum. Tunc admirantes qui missi fuerant prae pavore ceciderunt in terram, et receperunt responsum ab ipsis ut Karinum et Leucium in domos suas perquirerent.

[7] Qui exsurgentes perrexerunt ad domos eorum, et invenerunt eos orationi vacare. Et intrantes ad eos proni corruerunt in terram salutantes eos, et erecti dixerunt: Amici dei, omnis multitudo Iudaeorum nos direxerunt ad vos, audientes quod surrexistis a mortuis, rogantes et obsecrantes vos ut veniatis ad eos, ut sciamus omnes magnalia dei quae facta sunt circa nos temporibus nostris. Qui statim nutu dei consurgentes venerunt cum ipsis, et intraverunt synagogam eorum. Tunc multitudo Iudaeorum cum sacerdotibus libros legis posuerunt in manibus eorum, adiuraveruntque eos per deum Heloi et deum Adonai et per legem et prophetas di-

---

cerdotes et Levitas | *rabbites* cum AC . . B *-tas* | *rog.* (B om) *ut dign. ven. ad eos* cum AB . . C om | A *perambulav. omnem circa regionem*

6. *Amalech* cum A . . B *Males*, C *Maleth.* Cf. supra Evang. Nicod. P. I. graece A XIV, 1. p. 242., item latine pag. 350. Ibi A *Manbre, alii vocant eum Amalech*, B *Mambre sive Malech* | A *Qui et recogn.* | *pavore* . . A *timore* | *intuentes* . . A add *et videntes* | AC om *eos* | B *sicut dixit* | C om *admirantes* | *et recep. resp. ab ips.* cum B; item A *hoc ab eis resp. accipientes* . . C *nam moniti sunt ab angelo domini qui elevavit eos a terra* | *ut - perquir.* cum BC . . A *Carinum et Lentium in domos suas exquirite*

7. *vacare* cum BC . . A *vacantes* | C *resalutantes* | *Amici dei* cum C . . AB om | A *audientes vos a mortuis suscitatos* | C *ut dignemini venire* | *ut sci. omn.* (B om *omn.*) cum AB . . C *ut per vos edoceantur* | *temp. nostr.* cum AB . . C *his diebus* | *nutu dei* . . B om, C add *edocti* | *venerunt* (A add *ad eos*) - *intraver.* (A *intrantes*) - *tunc* (A *tulit omnis*) *multitudo* - *libros legis* (A *libr. et*

centes: Dicite nobis quomodo surrexistis a mortuis, et quae sunt haec mirabilia quae facta sunt temporibus nostris, qualia nunquam audivimus aliquando facta: quia iam prae pavore obstupuerunt omnia ossa nostra et aruerunt, et terra commovet se sub pedibus nostris: adiunximus enim omnia pectora nostra ut effunderemus sanguinem iustum et sanctum.

8 Tunc Karinus et Leucius annuerunt eis manibus ut darent eis tomum chartae et atramentum. Hoc autem fecerunt quia non permisit eos spiritus sanctus loqui cum illis. Qui dantes eis singulas chartas sequestraverunt seorsum unum ab alio in singulis cellulis. At illi digitis suis signaculum crucis Christi facientes, in singulis coeperunt scribere tomis: et postquam compleverunt, quasi ex uno ore a singulis cellulis exclamaverunt Amen. Exsurgentes vero Karinus dedit chartam suam Annae et Leucius Caiphae, et salutantes invicem exierunt et reversi sunt ad sepulcra sua.

---

egem et) posuerunt - *Heloi* (ita C; A *Eloy*, B *Oloy*) - *Adonai* (ita C; B *Adonay*, A *Adenay*) - *audivimus* (B om) *aliq. facta* (B add *sunt*) . . C *venerunt in synagogam cum ipsis. Cum ergo vidissent eos principes sacerdotum, nimium conturbati* [sunt], *et tremor apprehendit eos. Demum Anna et Caiphas acceperunt libros legis dei et pos. in manib. eor. et adiur. eos dicentes Per deum Heloi et de. Ad., per leg. et proph. coniuramus* [vos] *ut dicatis nobis quomodo resurr. a mo. et haec mirabilia qu. fa. sunt his diebus, qualia nunquam visa sunt a constitutione mundi.* | *quia iam prae* . . C *et nos* (corrige *nobis*) *prae* | *commov. se* cum A . . B *commota est*, C *movetur* | *adiunx. enim* - *ut effund.* cum A . . B *quia effudimus* . . C *et creditur* (sic) *accidisse haec quoniam effudimus* | *iust. et sa.* cum AB . . C *innocentem et iust.*

8. *Karinus et Leucius:* ut supra | A *innuerunt* | *tomum chartae* cum AC . . B *chartas* | *Qui* - *sing.* (B om) *sequestr. se unum* (B *separati sunt unus*) - *cellulis* cum AB . . C *Postquam autem dederunt eis chartas et atramentum, diviserunt eos in sing. cell.* | *At illi* - *in sing. coep. scr. tom.* (B om *in sing. tom.*) - *Amen* cum AB . . C *Qui antequam incepissent scribere, levaverunt ambo manus dextras et fecerunt signaculum crucis, et tunc coeperunt scr. in sing. tomis. Finitis vero scripturis clamaverunt a sing. cellul. Amen* | *Karinus* (de his nominib. vide supra) - *Caiphae* cum B . . AC *Kar. et Leuc. dederunt scripturam* (C *porrexer. chartas suas*) *Annae et* (A om *Ann. et*) *Caiphae* | *et* (C *ipsi vero*) *salut. invic.* (C *resalut. Iudaeos* | *exier. et* (B haec om) *rev. sunt* (B *redierunt*) *ad sepulcra* (A *sepulturam*) *sua* (A *suam*) . . C *recesser. de synagoga*

[9] Tunc Annas et Caiphas aperientes tomum chartae coeperunt singuli secreto legere. Sed omnis populus graviter accipiens, ita ab omnibus proclamatum est: Palam haec scripta nobis perlegite; et postquam perlecta fuerint, nos ea conservabimus, ne forte veritas dei haec ab immundis et fallacibus vertatur obcaecatione in falsitatem. Dehinc tremore confecti Annas et Caiphas tradiderunt tomum chartae rabbi Addae et rabbi Finees et rabbi Egiae, qui venerant a Galilaea et annuntiaverant Iesum assumptum in caelum: illis credidit omnis multitudo Iudaeorum ut hanc scripturam legerent. Et legerunt chartam continentem haec.

Caput II. (XVIII.)

[1] Ego Karinus. Domine Iesu Christe, fili dei vivi, permitte me loqui mirabilia tua quae apud inferos gessisti. Cum igitur essemus in tenebris et umbra mortis detenti apud inferos, subito illuxit nobis lux magna, et contremuit infernus et portae mortis. Et audita est vox filii patris altissimi tanquam vox tonitrui magni, fortiterque proclamans sic intulit: Portas principes vestras retollite, portas

9. *Tunc - tom. chart.* (B *chartas*) *coep. singuli* (B om) - *omnis pop. gr. accipiens* (A *omnes populi gr. accipientes*) - *proclam.* (A *concl.*) - *haec scripta* (B *hanc scripturam*) - *fuerint* (B *-rit*), *nos ea* (B *eas*) - *vertat. obcaec.* (B *obcaecetur* [ita videtur] *et vertatur*) - *Dehinc* (B *De hoc*) - *tom. cha.* (B *chartas*) - *Addae* (A *Addas*) - *et rabb. Egiae* - *assumptum in coelum* (A om *et rabbi Egiae* usque *in coelum*) cum AB . . C (prioribus omnibus omissis) *Annas vero et Caiphas tradiderunt scriptionem Carini rabbi Adam et rabbi Finees, illis qui venerant de Gal. et annunc. vidisse* [se] *Iesum assumptum* | *illis cred. - Iud.* (B om *Iud.*) . . C om | *ut hanc - haec* cum B . . A *ut ha. scr. perlegerent. Tunc inventum est ibidem scriptum* . . C *ut legerent coram populo scriptum quod manu sua Carinus perscripserat: quod per omnia sic continebat.*

II, 1. Cf. A II, 1. V, 1. *Ego Karinus* cum A . . B om, sed postea habet *permitte mihi Carino* . . C om, sed vide ad finem cap. I. | *fil. dei vivi* cum BC . . A om | *gessisti* . . C *gessit potentia tua* | C *lux magna mirabilis* | *tonitrui* cum BC . . A *tonitru* (omisso *magni*). Item infra omnes tres *tonitrui.* | *fort. procl. sic intulit* (A *ait*) cum BA . . C *sic fort. proclamantis* | *Portas* (A *Tollite port.*) *pr. ve. retollite* (B *attoll.*), *portas* (ABC *-tae*) *aet. sustoll.* (C add *quia*)

aeternales sustollite: rex gloriae Christus dominus intraturus adveniet.

[2] Tunc Satanas dux mortis advenit, fugiens territus, dicens ministris suis et inferis: Ministri mei et omnes inferi, concurrite, portas vestras claudite, vectes ferreos supponite, et pugnate fortiter et resistite, ne tenentes captivemur a vinculis. Tunc impia officia eius omnia conturbata sunt et coeperunt portas mortis cum omni diligentia claudere, serasque et vectes ferreos paulatim iungere, omniaque ornamenta sua strictis manibus tenere et proclamare ululatus dirae vocis ac teterrimae.

Caput III. (XIX.)

[1] Tunc Satan dixit ad infernum: Praepara te ad recipiendum quem tibi deduxero. Dehinc infernus Satanae ita perintulit: Vox ista non fuit nisi a clamore filii patris altissimi, quia ita terra et omnia inferi loca sub ipsa contremuit: unde puto me et omnia vincula mea iam aperta patescere. Sed adiuro te, Satana, caput malorum omnium, per tuas measque virtutes, ne perducas eum ad me, ne dum velimus eum capere captivemur ab eo. Nam si ad vocem eius tantum omnis virtus mea ita destructa est, quid putas eum facturum dum praesentia eius advenerit?

[2] Cui Satan dux mortis ita respondit: Quid clamitas?

---

2. Cf. A V, 1. *Tunc* (B *Et tunc*) *Satanas* (C *Satan*) . . C add *cum audisset* | C om *fugiens* | *ministris* (B *-steriis*) *suis et inferis* (AC om *et inf.*) | *Min. mei et omn. inf.* (B om *et o. inf.*) . . C *O inferi* | C *recludite* | *ne tenentes* (C *detenti*) *captivemur* (A *catinemur*) *a* (C *in*) *vinc.* | B om *eius omnia* | *ornamenta* cum A . . C *armamenta* . . B om | *tenere* . . AC *perlegere* | *proclamare* . . A *promere* | C *ululatum*

III, 1. Cf. A IV, 3. *Satan* cum BC . . A *Satanas dux mortis* | *tibi dedux.* cum BC . . A *dixero tibi* | *perintulit* cum C, A *pertulit* . . B *respondit* | *omnia inferi loca* (C om *loca*) . . A *omnis vix infernus* | C *Adiuro igitur te, frater Satan* | *cap. mal. omn.* cum BC . . A *qui es omnium malor. intemptor* | *virtutes* cum BC . . A *penas* | *ne* (B *et*, C *quia*) *dum velimus* (B *volumus*, A *vellemus*) - *ab eo* (C *ipso*) | *Nam si - ita* (C om) *destr. est* cum AC . . *Nam si omnis mea virt. iam defuncta est* | *eum* (ita A; B *me*) *facturum* . . C *facturus est* | *dum* . . B *cum* | *praesentia* . . C *potentia*

2. Cf. A IV, 2. *Satan - respondit* cum AC . . B *Satan dixit* | *Quid -*

noli timere, antique amice nequissime: quia ego populum Iudaeorum concitavi adversus eum, alapis eum feriri praecepi et traditionem per eius discipulum in eum peregi; et est homo multum timens mortem, qui ex timore dixit: Tristis est anima mea usque ad mortem; et ad hanc illum perduxi, quia modo levatus in cruce pendit.

[3] Tunc infernus ait ad eum: Si ipse est qui Lazarum de sinu meo iam quatriduanum solo verbo imperii sui velut aquilam avolare fecit, iste non homo est in humanitate sed deus est in maiestate. Rogo te ne perducas eum ad me. Cui Satan ait: Praepara te tamen, ne timeas: quia iam in cruce pendet, non possum aliud agere. Tunc infernus Satanae ita perintulit: Si ergo aliud agere non potes, ecce appropinquat tua perditio. Ego denique deiectus et sine honore manebo: tu tamen cruciatus sub meo eris dominio.

Caput IV. (XX.)

[1] Audiebant autem sancti dei contentionem Satanae et inferni; ipsi tamen adhuc intra se minime se recognoscentes nihilominus erant in cognitione. Sed sanctus pater noster Adam ita Satanae respondit per omnia: Dux mortis, quid formidas et trepidas? Dominus ecce venit qui omnia figmenta tua nunc destruet, et tu captus ab eo religatusque eris per secula.

[2] Tunc omnes sancti audientes vocem patris nostri Adae, quam constanter Satanae respondit per omnia, in gaudio con-

nequissime: quia cum C .. AB om | *et est homo - dixit* cum C, item A *et ho. est mort. tim. et dicens* .. B *et hic timens mort. dixit* | B *et ideo usque ad hoc illum perduxi et iam modo* etc.

3. Cf. A IV, 3. *infernus* .. C *inferus.* Item alibi. | *Si ipse est - non* (cdd om) *homo est - maiestate:* ita A; paucis differunt BC. | *pendet* cum B .. AC *pendens* | *perintulit* cum C, A *pertulit* .. B *dixit* | A *proiectus* | *tu tamen* (C *semper*) - *dominio* cum BC .. A *tuque sub meo dominaberis cruciatu.*

IV, 1. C *contentiones* | *minime se:* cdd. om *se* | *in cognitione:* cdd. omnes tres habere videntur *incogniti.* | *Sed* .. C *Tandem* | *venit* .. B *adveniet* | *nunc* .. A om | B om *et tu captus*, item *que*

2. Cf. A III. *quam const. - per omnia* cum BC .. A *const. Satanae respondentis* | *concurrentesque - conglobati* (C add *prope eum*) cum B, item C .. A

fortati sunt: concurrentesque omnes ad patrem Adam ibidem sunt conglobati. Tunc pater noster Adam intuens omnem illam multitudinem diligentius mirabatur si omnes ex eo procreati essent in seculum. Et circumplectens circumquaque secum adstantes, amarissimas profundens lacrimas, filio suo Seth intulit dicens: Enarra, fili Seth, sanctis patriarchis et prophetis quod dixit tibi custos paradisi, quando direxi te adducere mihi de ipso oleo misericordiae, ut perungeres corpus meum cum essem infirmus.

[3] Tunc ille respondit: Ego, cum me dirigeres ante portas paradisi, oravi et deprecatus sum dominum cum lacrimis, et vocavi custodem paradisi ut mihi exinde daret. Tunc egressus Michael archangelus dixit mihi: Seth, ut quid tamen deploras? Scito praenoscens quia pater tuus Adam de hoc oleo misericordiae non accipiet modo sed post multas generationes seculi. Veniet enim amantissimus dei filius de coelis in mundum, et baptizabitur a Iohanne in Iordane flumine: et tunc recipiet pater tuus Adam de hoc oleo misericordiae et omnes credentes in eum; et eorum qui crediderunt in eum, regnum illorum permanebit in secula.

Caput V. (XXI.)

[1] Tunc audientes haec omnes sancti iterum exultaverunt in gaudio. Ex quibus unus de circumstantibus, Isaias nomine, fortiter proclamans intonuit: Pater Adam et omnes cir-

---

concurrentesque ad eum congratulati sunt ei | *in seculum* cum AC . . B *in seculo* | *circumplectens* (C *ampl.*) . . B *conspiciens* | *custos paradisi* . . C add *et Michael archangelus* | *adducere* . . C *ut mitteretur*

3. Cf. A III. *Ego* - *et depr. sum* (B haec om) - *daret* cum AB . . C *Ego Seth, cum me dirigeret pater meus Adam ante po. parad., oravi et depr. sum deum cum* - *cust. parad. et petii ab eo de ipso oleo misericordiae* | *Scit pr. quia* etc cum AC . . B *Cito praenoscet pater tuus Adam quod de hoc* | *modo sed* cum AB . . C *modo nisi* | *amantissimus* cum C . . AB *altissimus* | A om *flumine* | B *accipiet* | *et eorum* (A *illi*, B om) *qui credid.* (A *credent*) *in eum, regn. illor.* (AB *eorum*) etc

V, 1. Cf. A II, 1. *Tunc* - *in gaudio* cum C . . AB om | *Ex quibus* cum AC . . B *Et* | C om *Isaias nom.* (A *praenom.*) | *fort. proclam.* (C *clam.*) *int.* (C *ita int.*) cum BC . . A *dixit* | *meas sententias* (B *-am -iam*) . . C *me* | *essem*

cumstantes, audite meas sententias. In terris cum essem, et docente me spiritu sancto, in prophetia de hoc cecini lumine quia populus qui sedebat in tenebris vidit lumen magnum, habitantibus in regione umbrae mortis lux orta est eis.' Ad cuius vocem pater Adam et omnes conversi interrogabant eum: Tu quis es? quia vera sunt quae loqueris. At ille subiungens ait Isaias ego sum nomine.

[2] Tunc apparuit alius iuxta eum quasi eremicola. Quem interrogantes dixerunt: Tu quis es, qui talia gestas in corpore? At ille constanter respondit: Ego sum Iohannes baptista, vox et propheta altissimi. Ego praeivi ante faciem domini eiusdem ut deserta et aspera in vias planas peragerem. Ego agnum domini et dei filium Ierosolymitis digito meo ostendi et clarificavi. Ego baptizavi eum in Iordane flumine. Ego vocem patris de caelo super eum intonantem audivi et proclamantem Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit. Ego ab eo responsum accepi quia ipse descensurus esset ad inferos.

Tunc pater Adam audiens ista clamavit voce magna Alleluia conclamitans, quod interpretatur: Dominus venit per omnia.

(C add *in corpore*) *et* . . B om *et* | B om *in prophetia* | *quia* (B om) *populus* - *lumen magn.* (C *lucem magnam*), *habitantib.* (B *ambulantib.*) - *est eis* cum BC . . A *quia pop. qui ambulabat in ten. lux orta est eis,* tum pergit his quae eadem C addit *et in regione mortis habitantium* (sic uterque) *vident* (C *viderunt*) *gloriam dei perlucidam* | *conversi* . . C *gavisi* | *quia* (C om) *vera sunt* (C add *ista*) *quae* cum AC . . B *qui*

2. Cf. A II, 3. A *quidam alius*, omissis *iuxta eum* | A om *baptista* | B *ante fac. eiusd. dom. in deserto aspera vias planas peragere* | *agn. domini* cum AC . . B *agn. dei* | AB *Ierosolimis* | *et clarificavi* cum A . . B om . . C *dicens Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Tu a me venis baptizari, et ego a te debeo baptizari.* Tum idem pergit *Et dum baptizarem eum in Iordane, audivi vocem de caelo super eum intonantem Hic est* etc. | B *complacui*

Tunc pater Adam etc . . C sic: *Tunc pa. Ad. cum aliis interrogaverunt eum Tu quis es, qui talia egisti in corpore? At ille Iohannes baptista sum. Cumque audisset pater noster Adam, voce magna clamavit Alleluia, quod interpretatur Deus venit.*

Caput VI. (XXII.)

[1] Deinde alius ibi adstans quasi quodam imperatoris signaculo praeeminens, David nomine, ita proclamans aiebat Ego in terris cum essem, de dei misericordia et eius visitatione populo revelabam, prophetizans futura gaudia, dicens per omnia secula: Confiteantur domino misericordiae eius, et mirabilia eius filiis hominum, quia contrivit portas aereas et vectes ferreos confregit. Tunc sancti patriarchae et prophetae coeperunt inter se invicem recognoscere et de prophetiis suis singuli singula dicere. Tunc sanctus Ieremias suas prophetias examinans aiebat patriarchis et prophetis quia cum essem in terris prophetavi de dei filio, quod in terris visus est et cum hominibus conversatus est.

[2] Tunc omnes sancti exultantes in lumine domini et in aspectu patris Adae et in responsione omnium patriarcharum et prophetarum proclamaverunt dicentes: Alleluia, benedictus qui venit in nomine domini: ita ut exclamatione eorum expavesceret Satanas et quaereret aditum fugiendi. Et non poterat, quia infernus et satellites eius tenebant eum in infernum constrictum et munitum per omnia; dicebantque ad eum: Quid trepidas? Nos nullatenus te hinc exire permittimus. Sed ista suscipe, sicut dignus es, ab illo quem ex-

---

VI, 1. Cf. A V, 2. *Deinde* cum B . . AC *Denique* | B *procedens imperatoris signaculo* | *de dei mis. et eius vis.* (B om *et ei. vis.*) *populo* . . C haec om | C *prophetans* | B om *futura gaudia*, item *per omnia sec.* | *confregit:* solus C add *Interrogatus autem a sanctis patribus quis esset, respondit David sum nomine.* | *coeperunt* - *de prophetiis suis* (A *-tia sua*) *sing. singula* (A om) *dic. Tunc sa. Ier.* cum AB . . C *coeper. intra se de prophetiis suis singuli percognoscere, inter quos Ier.* | *examinans* etc cum AC . . B *referebat patribus et prophetis dicens Ego*

2. Cf. A VII. *lumine* . . B *nomine* | C *conspectu*, item *responsis* | *in nomine domini* cum AB . . C add *deus dominus et illuxit nobis: Alleluia in secula seculi: laus honor et gloria, qui advenisti ex alto nos visitans. Alleluia cantantes per omnia* | *exclamatione* . . C *ex clamore* | *Et non* (C *Nec*) - *infernus* (A *servi*) - *in inf. constrictum* (A om) *et munitum* (C *iniectum*) - *ad eum* cum AC . . B *Nec* - *tenebant eum. Infernus contristatus munitusque* [?] *per omnia dicebat ei* | C *Quid formidas, Satan, et trepidas?* | *Sed ista* etc cum A . . BC corrupte; C sic: *Ista suscipe, si ausus es, quia hucusque expu-*

pugnabas quotidie; sin autem minime, scias quia religatus ab eo meae suberis custodiae.

Caput VII. (XXIII.)

[1] Et iterum facta est vox filii patris altissimi quasi vox tonitrui magni dicens: Tollite portas principes vestras, et elevamini portae aeternales, et introibit rex gloriae. Tunc Satanas et infernus clamaverunt dicentes: Quis est iste rex gloriae? Responsumque est illis voce dominica: Dominus fortis et potens, dominus potens in proelio.

[2] Post hanc vocem advenit homo cuius visio erat quasi latronis, portans crucem in humero, clamans a foris et dicens: Aperite mihi ut intrem. Cui aperiens Satan per modicum introduxit eum interius in hospitio, iterumque clausit post eum ostium. Videruntque eum omnes sancti perlucidum, dixeruntque ei continuo: Visio tua latronis est. Indica nobis, quid est quod in dorso tuo baiulas? Qui respondens humiliter dixit: Vere latro fui per omnia, et suspenderunt me Iudaei in cruce cum domino meo Iesu Christo filio patris altissimi. Ego denique veni praeconcitus: ipse vero post me venit continuo.

[3] Tunc sanctus David adversus Satan ira succensus proclamavit fortiter: Aperi spurcissime portas tuas, ut intret rex gloriae. Similiter et omnes sancti dei consurgebant adversus Satan et volebant eum comprehendere et inter se di-

---

gnabas animas cotidie et affligebas; nunc religatus eris ab eo, sub arcta eris custodia.

VII, 1. Cf. A V, 3. C *Et subito audita est* | *filii patris:* AB om *filii*, C utrumque om | *tonitrui magni:* ita ABC | *dicens* cum C . . A om; B *inquit* post *Tollite* | B om *dom. potens*

2. Cf. A X. *Post hanc* . . A praem *Tunc*, C *Et* | B *cuius erat similitudo quasi* | C *Aperiens autem ei Satan per mod. introivit, iterumque cl. post eum ost. diligenter. Et cum vidissent Dismam omn. sa. perlucid., dixer. ad eum* | A *Dic nobis* | *latro fui* cum AC . . B *latro fuissem* | *et* (C *sed*) *suspend.* . . B om *et* | AC *cum* (C add *Christo*) *domino filio* (C add *patris*) *altissimi* | *Ego denique* (C *itaq.*) *veni praecone.* (C *concitus*) cum AC . . B *Ego eum praeveni concitus*

3. Cf. A V, 3. *spurcissime* cum BC . . A *fortissime* | *inter se* (C add *et*

videre. Et iterum clamatum est intus: Tollite portas principes vestras, et elevamini portae aeternales, et introibit rex gloriae. Interrogaverunt iterum infernus et Satan ad vocem illam perspicuam dicentes: Quis est iste rex gloriae? Dictumque est illis a voce illa mirabili Dominus virtutum ipse est rex gloriae.

Caput VIII. (XXIV.)

Et ecce subito infernus contremuit, et portae mortis et serae comminutae et vectes ferrei confracti sunt et ceciderunt in terram, et patefacta sunt omnia. Et Satanas remansit in medium, stabatque confusus et deiectus, conligatus compede in pedibus. Et ecce dominus Iesus Christus veniens in claritate excelsi luminis mansuetus, magnus et humilis, catenam suis deportans manibus Satan cum collo ligavit, et iterum a tergo ei religans manus resupinum eum elisit in tartarum, pedemque suum sanctum ei posuit in gutture, dicens Per omnia secula multa mala fecisti, ullo modo non quievisti: hodie te trado igni perpetuo. Vocatoque cito inferno ait illi praecipiens: Tolle hunc pessimum ac nequissimum, et sub tua habeto custodia usque in diem illum quo tibi praecepero. Qui accepto eodem sub pedibus domini demersus est cum eo in profundum abyssi.

Caput IX. (XXV.)

1 Tunc dominus Iesus salvator omnium, pius et mitissi-

---

illum) dividere . . B *int. se illudere* | *Et iterum* . . C *Interea* | *intus* cum B . . AC om | *Interrogav. - dicentes* (A add *per omnia*) . . C *Responderunt tremebundi Satan et inferus* | *Dom. virtutum* . . B *Dom. noster*

VIII. Cf. graece V, 3. VI, 2; item latine A VII. BC *et serae et vect. ferrei* (B *-rreae;* item A atque etiam *confractae*) *comminuti* (B *-tae*) *sunt* | *remansit in medium* etc . . C *stabat in medio confusus* | *conlig. comp. in ped.* cum C; A *conlig. compedibus* . . B om | *excelsi luminis* (B *lum. excellentissimi*), *mans. ma. et hum.* cum AB . . C *excelsus humilis, magnus et mansuetus* | *Sat. cum collo ligav.* cum A . . B *Sat. conligavit* . . C *Satanae eam ligav. cervicibus* | C *desupinum*, et om *in tart.* | B om *per omn. sec.* | *Vocatoque cit. inf.* (A *Vocatusque citius infernus*) - *praecip.* (A om *praecip.*) *Tolle* cum BA . . C *Tunc vocari fecit inferum. At ille tremebundus apparuit demissa facie, quia Christum non audebat respicere. Tunc dixit illi Maledicte, damnate, tolle* | B *in profundo tartari*, C *in profunda tartara*

IX, 1. Cf. A VIII, 1. *Tunc dom.* (B om *T. do.*) *Ies.* (B add *vero,*

mus, resalutans Adam benigniter aiebat illi: Pax tibi Adam cum filiis tuis per immensa seculorum secula, amen. Tunc pater Adam provolutus pedibus domini, sursumque erectus manus eius deosculatus, fortiter lacrimas profudit dicens: Ecce manus quae plasmaverunt me, testificans omnibus; et dicebat ad dominum: Advenisti rex gloriae, liberans homines tuoque perpetuo aggregans regno. Tunc et mater nostra Eva similiter domini pedibus provoluta ac sursum erecta manus eius deosculans et profundens fortiter lacrimas dixit: Ecce manus quae me fabricaverunt, testificans omnibus.

2 Tunc omnes sancti adorantes eum clamaverunt dicentes: Benedictus qui venit in nomine domini, deus dominus illuxit nobis. Amen per omnia secula. Alleluia in seculum seculi: laus honor virtus gloria, quia advenisti ex alto nos visitans. Alleluia cantantes per omnia et congaudentes de gloria concurrebant sub manibus domini. Tunc salvator perscrutans de omnibus momordidit infernum, quantocius partem deiecit in tartarum, partem secum reduxit ad superos.

Caput X. (XXVI.)

Tunc omnes sancti dei rogaverunt dominum ut victoriae signum sanctae crucis relinqueret apud inferos, ne praevalerent ministri eius nequissimi aliquem retinere culpatum quem absolverit dominus. Et factum est ita, posuitque dominus crucem suam in medio inferni, quae est signum victoriae et usque in aeternum permanebit.

C add *Christus*) *salv. omn.* (B *noster et dominus omnium*) *pius* (C *magnus et excelsus, pius*) *et mit.* | *homines* (A *-nem*) . . C *nos* | *fabricav.* cum AC . . B *plasmav.*

2. Cf. A 1. 1. *Benedictus - dominus* (A *benedict. dom. et*) *illuxit - cantantes* (B *cantemus*) - *congaudentes* (B *-deamus*) *de glor.* (B add *quae*) *concurreb.* (B *concurrit*) *sub man. domini* cum AB . . C *Bened. qui venit in nom. dom., dantes laudem Iesu Christo altissimi filio; concurrebantque omnes laetati* (sic fere) *sub manib. dom.* | B *salv. noster* | *de omnibus* . . C *omnia* | *momordid. infern.* cum B . . A *doluit infernus* . . C om | *quantocius* cum A . . BC om | B *deduxit*

X. Cf. A VIII, 1. 2. *vict. sign. sa. crucis* cum A; C *sign. sanctae crucis victoriae* . . B *sign. victoriae suae* | B om *culpatum* | A *absolvit* | *crucem suam* . . B *sign. crucis suae* | C *sign. victor. usque in aet. per omnia permanens*

Deinde exivimus exinde omnes cum domino, relinquentes Satan et infernum in tartarum. Nobisque et aliis multis praeceptum est ut cum corpore resurgeremus, in seculo dantes testimonium resurrectionis domini nostri Iesu Christi et de iis quae gesta sunt apud inferos.

Haec sunt, fratres carissimi, quae vidimus et testificamur adiurati a vobis, illo attestante qui pro nobis mortuus est et resurrexit; quia sicut scriptum est, ita gestum est per omnia.

Caput XI. (XXVII.)

At ubi charta completa et perlecta est, audientes omnes ceciderunt in facies suas, lacrimantes amare et crudeliter percutientes pectora sua, clamantes et dicentes per omnia: Vae nobis: ut quid nobis miseris contingit hoc? Fugit Pilatus, fugit Annas et Caiphas, fugiunt sacerdotes et Levitae, insuper et populus Iudaeorum, plorantes ac dicentes: Vae nobis miseris, sanguinem sanctum in terra effudimus.

Tribus itaque diebus et tribus noctibus panem et aquam non gustaverunt ullo modo, neque in synagoga aliquis eorum est reversus. Tertia vero die iterum congregato concilio perlecta est alia charta Leucii: et nec plus nec minus inventum est, quantum ad litteram unam, in quantum scriptum Karini continebat. Tunc conturbata est synagoga, et luxerunt omnes XL diebus et XL noctibus, exspectantes a deo interitum et dei vindictam. Sed ille miserator pius

---

Cf. A XI. *omnes* . . A add *sancti* | *Sat. et inf. in tart.* cum C . . AB *Satan in infernum* | BC *Nobis quoque et* | A *cum corporib. nostris* | C om *de iis* | A *et quae gesta s. ap. inf. referremus*

adiur. a vobis . . B *apud vos*

XI. Cf. A XI. *At ubi - dic. per omnia* cum C. Paulo breviores sunt AB. | *Fugit Pilatus* etc cum C . . AC *Fugit Pil. et* (B om) *Iudaeor. pop. fugit. Anna et Caiph. pariter ibant* (A *pariter, antequam*) *plorando* (B *-ntes ac*) *dicentes*

iterum congr. concilio perlecta (h. l. A *praelecta* habet, sed supra locis iis pluribus ubi *praeleg.* malis quam *perleg.*, lectio non fluctuat) etc . . C *resumpto spiritu congregaverunt concilium ut legerent Leucii chartam: in qua continebatur totum illud quod scripserat Carinus, nec plus nec minus una littera sive unum iota.* | A *exspectando* | *a deo* etc cum C . . A *quando veniat eis interitus;* B corrupte *quando deus veniret in terris*

et altissimus non eos perdidit continuo, dans eis locum poenitendi largiter. Sed digni non sunt inventi converti ad dominum.

Haec sunt testimonia Karini et Leucii, fratres carissimi, de Christo dei filio sanctisque suis gestis apud inferos: cui agamus omnes laudem et gloriam per immensa seculorum secula, amen.

---

pius et altiss. cum C .. AB *et misericors* | B om *non eos perd. continuo* | *dans* .. B *dedit*

cui agamus (B *agimus*) *omn.* (B om) *laudem* (A *laudes*) *et* (A *cui*) *gloriam* (A *honor et gloria*) *per* etc

EPISTOLA PONTII PILATI

QUAM SCRIBIT AD ROMANUM IMPERATOREM DE DOMINO NOSTRO IESU CHRISTO.

Pontius Pilatus Tiberio Caesari imperatori salutem d.

De Iesu Christo, quem tibi plane postremis meis declaraveram, nutu tandem populi acerbum me quasi invito et subtimente supplicium sumptum est. Virum hercle ita pium et severum nulla unquam aetas habuit nec habitura est. Sed mirus exstitit ipsius populi conatus omniumque scribarum principum et seniorum consensus, suis prophetis et more nostro Sibyllis contra monentibus, hunc veritatis legatum crucifigere; signis et supra naturam apparentibus, dum penderet, et orbi universo philosophorum iudicio lapsum minantibus. Vigent illius discipuli, opere et vitae continentia magistrum non mentientes, imo in eius nomine beneficentissimi. Nisi ego seditionem populi prope aestuantis exoriri perti-

---

Epistola etc: ita ex Ven.

Pont. (ita Ven Bodl, Flor om) *Pil.* (Bodl add *Iudaeae procurator*) *Tib. Caes. imp.* (ita Ven Bodl, Flor om) *salutem* (Bodl *s.*) *d.* (Flor om *de* Bodl *p.*)

subtimente cum Ven Chass . . Flor *subticente*, Bodl *subnitente* | *et* (Flor Chass *ac*) *severum* (Flor *sincerum*) cum Ven Flor Chass . . Bodl *ita severum* | *unquam* cum Ven Flor Chass . . Bodl *ante* | *omniumque* . . Ven om *que* | *principum et* cum Ven Chass, item Bodl *et princ. ac* . . Flor *et* | *et mor.* cum Ven Flor Chass . . Bodl om *et* | *contra monentib.* (Ven *moventib.*) cum Bodl Ven . . Flor Chass *praemonentib.* | Flor *crucifixere* | *signis et* (Flor *etiam*) cum Ven Flor . . Bodl om *et* | Bodl *minitantibus* | *Vigent* . . Chass *urgent* | *illius* . . Ven *eius* | *beneficentissimi*: Ven praem *ubique unicuique* | Chass

muissem, fortasse adhuc nobis vir ille viveret: etsi tuae magis dignitatis fide compulsus quam voluntate mea adductus pro viribus non restiterim, sanguinem iustum totius accusationis immunem, verum hominum malignitate inique, in eorum tamen ut scripturae interpretantur exitium, venundari et pati. Vale. V. Kal. Aprilis.

---

om *prope* | *aestuantis* . . Flor vitiose *aestuant*, omisso *exoriri* | *nobis vir ille* (Flor *ille vir*) . . Bodl *vir ille nob.* | *tamen* cum Bodl Chass . . Flor *famen* (hinc Fabr *exitium* cum *pati* coniungit . . Ven om | *venund. et pati* cum Bodl . . Flor Ven *pati et venund.* | *V. Kal. Apr.* cum Ven Bodl . . Flor Chass *Quarto Nonas Aprilis.*

ΑΝΑΦΟΡΑ ΠΙΛΑΤΟΥ

ΗΓΕΜΟΝΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΠΕΜΦΘΕΙΣΑ ΑΥΓΟΥΣΤΩ ΚΑΙΣΑΡΙ ΕΝ ΤΗ ΡΩΜΗ.

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις σταυρωθέντος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου ἡγεμόνος τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Φοινίκης ταῦτα ἐν Ἱεροσολύμοις γέγονεν τὰ ὑπομνήματα τὰ κατὰ τοῦ κυρίου πραχθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων. ὁ οὖν Πιλᾶτος μετ' οἰκείας αὐτοῦ ἀναφορᾶς ἐξέπεμψεν αὐτὰ τῷ Καίσαρι ἐν τῇ Ῥώμῃ γράψας οὕτως.

Κρατίστῳ σεβαστῷ θειοτάτῳ καὶ φοβερωτάτῳ Αὐγούστῳ Καίσαρι Πιλᾶτος ὁ τὴν ἀνατολικὴν διέπων ἀρχήν.

---

*) Ita titulum habent CDE .. A Ἀναφ. Πιλ. τοῦ ἡγ. πε. τ. κυρίου ἡμ. Ἰ. Χρ. π. Τιβερίῳ Καίσ. ἐν Ῥ. .. B praemissis Actis quae dicuntur Pilati sic habet: Ὑπομνήματα πραγχέντα (corrige πραχθ.) περὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησ. Χρ. ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἰουδαίας, ἅπερ αὐτὸς ὁ Πιλᾶτος ἐξέπεμψεν διὰ ἰδίας ἀναφορᾶς Αὐγούστῳ Καίσαρι ἐν τῇ Ῥώμῃ. Sequitur illa temporis nota quam vidimus supra pag. 211 sq., (sub cod. E) Ἐν ἔτει usque γράμμασιν ἑβραϊκοῖς.

Ἐν (E praem Ἐγένετο) - ἡγεμόνος (A τοῦ ἡγ.) - γέγονεν (A γεγόνασι) τὰ ὑπομν. (CD om) - ὑπὸ τ. Ἰουδ. cum ACDE .. B ἐν ταῖς ἡμ. ἐκείν. σταυρ. τοῦ Ἰησοῦ, καὶ Ποντίου Πιλ. ἡγεμονεύοντος τῆς τε Παλ. κ. τ. Φοιν. (ista omnia prioribus annexa habet) Ταῦτα (cod. ταύτης) δὲ ἐν Ἱεροσ. γέγονε τὰ ὑπομν. τὰ πραχθέντα κατὰ τοῦ Ἰησοῦ παρὰ τῶν Ἰουδ. | ὁ οὖν (A δὲ) Πιλ. μετ' οἰκείας (A -κίας: Fabr. edidit μετοικίας „*Sed et Pilatus ex provincia sua scripto retulit Romam*" etc. Thilo: μετ' οἰκίας „*cum domo sua*," „*cum domesticis suis*") αὐτ. ἀναφορᾶς ἐξέπ. αὐτὰ (A αὐτοῦ, Fabr αὐτῷ) τῷ Καίσ. etc. B sic: [ἃ] δι' ἀναφορᾶς ἰδίας ἀνέπεμψεν Αὐγούστῳ Καίσαρι ἐν τ. Ῥ. γρ. οὕτως ὁ Πιλᾶτος.

Κρατίστῳ .. B om | καὶ (E om) φοβερωτάτῳ .. B φοβερῷ | Αὐγούστῳ cum CDE .. B Τιβερίῳ Αὐγούστῳ, A Τιβερίῳ | ὁ τ. ἀνατ. διέ. ἀρχὴν (A ἐπαρχίαν) cum CDEA .. B ἀνατολῆς τελωνάρχης

[1] Μηνύσει κέχρημαι δι' ἧς φόβῳ καὶ τρόμῳ συνέχομαι, κράτιστε. Ἐν ταύτῃ γὰρ ἥνπερ διέπω ἐπαρχίαν, ἥτις μία τῶν πόλεων καλεῖται Ἱερουσαλήμ, ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων παρέδωκάν μοι ἄνθρωπόν τινα λεγόμενον Ἰησοῦν, πολλὰ ἐγκλήματα ἐπιφερόμενοι κατ' αὐτοῦ, ἅπερ οὐκ ἠδυνήθησαν τῶν λόγων τῇ συστάσει διελέγξαι. Μία δέ τις αὐτοῖς αἵρεσις ἦν κατ' αὐτοῦ, ὅτι τὸ σάββατον αὐτοῖς ἔλεγεν ὁ Ἰησοῦς μὴ εἶναι σχολὴν ἢ παρατηρεῖσθαι. πολλὰς γὰρ ἰάσεις ἐπετέλεσεν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, τυφλοὺς ἐποίησεν ἀναβλέπειν, χωλοὺς περιπατεῖν, νεκροὺς ἀνέστησεν, λεπροὺς ἐκαθέρισεν, παραλυτικοὺς ἰάσατο, μὴ δυναμένους τὸ σύνολον μήτε ὁρμὴν τοῦ σώματος μήτε νεύρων στάσιν ἔχειν εἰ μὴ μόνον φωνὴν καὶ ἁρμονίαν, καὶ παρέσχεν αὐτοῖς δύναμιν τοῦ περιπατεῖν

---

1. Μηνύσει cum BCE . . D μηνῆσαι, A μηνύειν | δι' ἧς - συνέχομαι (A -χόμενος) cum CDA . . E δι' ἧς φόβος καὶ τρόμος ἔχει με . . B τρόμῳ συνεχόμενος (sed in codice scriptum est τρομοσῆν ἐχόμενος) | κράτιστε: sequitur in codd. CD τῆ (D τὴν) τῶν ἐπισταμένων καὶ ῥοπὴ τοῦτο τε καιρὸν (D τῶν τότε καιρῶν) δέοντα λαβὼν τόν γε λεῖον (D λίον) χρόνον δείκνυσιν: quae corruptissima esse apparet. Nec fere aliter in E videtur scriptum esse, unde haec tantum adnotavimus: τῇ τῶν ἐπισταμένων ῥοπῇ τὸν τότε καιρὸν δέοντα. A sic: τῶν ἐπανισταμένων καιρῶν ῥοπὴν τόν τε καιρὸν δέοντα λαβὼν τὸν τέλειον χρόνον ἐνδείκνυσιν. Cf. alterum textum, ibique codd. CE. Codex vero B eum locum plane omittit. | Ἐν ταύτῃ γ. ἥνπερ (ita AC; D ἣν) -καλεῖται (ita CD; A κέκληται) - μοι (A add ἐνα) ἄνθρ. τινα (C τιν. ἄνθρ.) λεγ. Ἰησ. cum CDA . . B Μία τῶν ὑπ' ἐμοῦ διοικουμένων πόλεων κέκληται Ἱερουσαλὶμ, ἐν ᾗ (cod. ὧ) πᾶν τὸ πλῆθ. τῶν Ἰουδ. κατοικοῖ· οὗτοι παρέδωκάν μοί τινα ἄνθρ., Ἰησοῦν τῷ ὀνόματι | D φερόμενοι, omisso κατ' αὐτοῦ (A ante ἐπιφερ. pon) . . B φέροντες et κατ' αὐτόν | τῶν λόγ. τῇ συστ. (A τ. συστ. τ. λόγ.) cum CA; item B τὴν σύστασιν τ. λόγ. . . D τὸν λόγον τοῖς σύμπασι | B οὐκ ἴσχυσαν διελέγξ. | τις (ita CD; B της, A τοις) αὐτοῖς (ita AD, B αὐτης, C om) αἵρ. ἦν (B corrupte ἐρέσεως. D add αὐτῶν) | αὐτοῖς ἔλεγ. ὁ Ἰησ. (ita AD; C om) μὴ εἶν. (D add ὀρθὴν) σχολ. ἢ (A om; Fabr. edidit μὴ ἐν σχολῇ) παρατ. cum ACD . . B οὐ τηρεῖ μηδὲ σχολὴν εἶναι ἀγαθῶν ἔργων | πολλ. γὰρ (ita ACD; B δὲ) ἰάσ. ἐπετέλεσεν (ita ACD; B ἀπετέλει ἀγαθῶν ἔργων) ἐν (ita CD, A om; B om ἐν αὐτῇ) αὐτ. τῇ ἡμέρᾳ (B add τοῦ σαββάτου) | ἐποί. ἀναβλέπ. (D βλέπειν) . . B ἀνέβλεπεν (sed postea περιπατεῖν) | λεπρ. ἐκαθέρισεν (A ἐκαθάρισεν) cum CDA . . B om | B παραλύτους | μὴ δυν. τὸ σύνολον (ita ACD; B τὸ σῶμα κινῆσαι) μ. ὁρμ. τ. σώμ. μήτε (B ἢ τῶν) νεύρ. στ. ἔχειν (A ἔχων) εἰ μὴ μόνον (B μόνην) φωνὴν καὶ (B om φ. κ.) ἁρμονίαν (ita AB; CD -νίας) | παρέσχεν

καὶ τρέχειν, ῥήματι μόνῳ τὸ ἀσθενὲς ἀποστρέψας. ἄλλο πάλιν τι δυνατώτερον πρᾶγμα, ὅπερ ἐστὶν παρὰ τοῖς παρ' ἡμῖν θεοῖς ξένον· τετραήμερον νεκρὸν ἀνέστησεν, λόγῳ μόνῳ καλέσας αὐτόν, τοῦ τεθνεῶτος τὸν ἰχῶρα ἔχοντος, καὶ διαφθαρέντος ἐκ τῶν γενομένων σκωλήκων τοῦ σώματος αὐτοῦ καὶ τὸ δυσῶδες τοῦ κυνὸς ἔχοντος· ὃν ἰδὼν ἐν τῷ τάφῳ κείμενον ἐκέλευσεν τρέχειν, μήτε ὅλως νεκροῦ τι ἔχοντος, ἀλλ' ὡς ἐκ παστοῦ νυμφίος οὕτως ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ τάφου εὐωδίας πλείστης πεπλησμένος.

[2] Καὶ ξένους σαφῶς δαιμονιζομένους καὶ τὴν οἴκησιν ἐν ἐρημίαις ἔχοντας καὶ σάρκας τρώγοντας τὰς ἰδίας, ὁμοίως τοῖς κτήνεσιν καὶ ἑρπετοῖς συναναστρεφομένους, καὶ τούτους κατέστησεν οἰκήτορας πόλεων καὶ διὰ λόγου σώφρονας ἀπέδειξεν, σοφούς τε καὶ δυνατοὺς καὶ ἐνδόξους παρεσκεύασεν γενέσθαι, συνεσθίοντας πᾶσιν τοῖς πολεμίοις τῶν πνευμάτων

---

cum CD . . B παρεῖχεν, A παρέχειν | δύν. τοῦ περ. κ. τρέχ. cum ACD . . B τὸ περιπατεῖν | τὸ ἀσθ. ἀποστρ. cum B . . ACD τῷ ἀσθενεῖ ἐπιτρέψας | ἄλλο cum D, item B (ἀλλ ὅτε δέ τι δυν., A ἄλλον) . . C ἀλλά | B om τοῖς παρ' ἡμ. | B τεταρταῖον ἀναστήσας | λόγῳ - διαφθαρέντος (cod. -τας) - κυνὸς (cod. κυνοῦ) ἔχοντος (cod. -τας) cum B . . ACD λόγῳ (A ἐν λόγ.) μόνῳ (A μόνον) καλέσας αὐτοῦ (sed D αὐτόν) τοῦ τεθνεῶτος τὸ ὄνομα, καὶ αὐτὸν· τὸν ἰχῶρα διαφθαρέντα (A διέφθειρεν) ὑπὸ τῶν σκωλήκων καὶ τὸ δυσῶδες τοῦ κυνὸς (CD κοινοῦ) ἔχοντος (A ἔχοντα) | ἐν: ABCD om | ἐκέλευσ. τρέχ. cum ACD . . B τοῦτον λόγῳ ἀνέστησεν καὶ τρέχειν ἐκέλευσεν | B om μήτε ὅλ. - ἔχοντος (A -τα) | ἀλλ' ὡς . . B καὶ ὡς | A νυμφῶνος et ἐξῆλθεν | B ἐξελθόντα | B εὐ. πλ. πεπληρωμένος . . A εὐωδίαν πλείστην κεκτημένος

2. Καὶ ξεν. σαφ. (A καὶ κωφούς pro σαφ.) δαιμ. cum CD, item A . . B καὶ ξένον εἶπεν ἕτερον· τινὰς δαιμονιζ. πονηρῶς (cod. -ρός) | καὶ τὴν (A τοῖς) οἴκησ. (B κατοίκ.) | καὶ σάρκας (ita CD) τρώγ. τὰς ἰδίας (C τὴν ἰδίαν) cum CD . . A καὶ σάρκα τρέφοντας τὴν ἰδείαν . . B (om καὶ) σαρκοτρόφους τῶν· ἰδίων ὄντας τοὺς κάμνοντας | ὁμοίως τοῖς - συναναστρεφ. (C συναματρεφ.) cum DC . . B καὶ ἑρπετῶν καὶ θηρίων συναναστρεφομένους ἐν ταῖς ὕλαις . . A ὁμοίως τοῖς κτ. κ. ἑρπ. συναναστρέφ. | καὶ (A praem ἴλεους ὄντας) τούτους - ἀπέδειξεν (A ἀνέδ., D ὑπέδ. αὐτούς) σοφ. τε (haec D om) - παρεσκ. (A παρεκάλεσεν) γενέσθ. cum CDA . . B καὶ τούτ. διὰ λόγου σώφρονας ἀνέδειξεν, σοφούς τε καὶ συνετοὺς κατέστησεν καὶ ἐποίησεν οἰκήτορας πόλεων, καὶ ἐνδόξους γενέσθ. παρασκεύασεν (sic) | συνεσθ. (A -σθιον) πᾶσιν τοῖς (A πάνπασιν) πολεμίοις (A -μίους) τ. πν. τῶν (A καὶ) ἀκ. τῶν (C om) - ἃ (C βια, A om)

τῶν ἀκαθάρτων τῶν ἐν αὐτοῖς ὄντων ὀλεθρίων, ἃ βυθῷ θαλάσσης κατέρριψεν.

3 Πάλιν δὲ ἄλλος ὑπῆρχεν ξηρὰν ἔχων τὴν χεῖραν, οὐ μόνον δὲ τὴν χεῖραν, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ ἥμισυ μέρος τοῦ σώματος ἀπολιθωθὲν ὑπῆρχεν τοῦ ἀνθρώπου, μήτε πλάσιν ἀνδρὸς ἢ σώματος ἔχων διαστολήν· κἀκεῖνον λόγῳ ἰάσατο καὶ ὑγιῆ ἀπέδειξεν.

4 Καὶ γυναῖκα δὲ αἱμορροοῦσαν ἐπὶ πολλοὺς χρόνους, ἀπὸ τῆς ῥύσεως τοῦ αἵματος τὰς ἁρμονίας καὶ τὰς φλέβας ἐξαντληθεῖσαν καὶ μήτε τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἐπιφερομένην, νεκρῷ ἀπεικασμένην, ἄφωνον καθ' ἑκάστην οὖσαν, ὡς οἱ ἐκ τῆς ἐνορίας πάντες ἰατροὶ οὐχ εὗρον θεραπεῦσαι· οὔτε γὰρ μία τῆς ζωῆς ἐλπὶς αὐτῇ ὑπῆρχεν· καὶ μυστικῶς διερχομένου τοῦ Ἰησοῦ ἰσχὺν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐπισκιάσεως αὐτοῦ ὄπισθεν ἥψατο τοῦ κρασπέδου αὐτοῦ, καὶ εὐθέως αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέπλησεν δύναμις τὰ κενώματα αὐτῆς, ὡς μηδέποτε πάθος

βυθ. (A κατὰ βυθὸν) θα. κατ. (A καταρρίξας) cum CA . . B καὶ τὰ πνεύματα ἀκάθαρτα ἐν αὐτοῖς ὀλέθρῳ δεινῷ κατορύξας βυθῷ θαλάσσης κατεπόντισεν

3. Πάλιν δὲ (A om) ἄλλ. ὑπῆρχ. (ita AB; C ὑπῆρξεν) - χεῖραν (ita ABC) | οὐ μόν. δ. τ. χεῖραν cum B . . AC om | ἀλλὰ (A add καὶ) μᾶλλον τὸ ἥμισυ μέρος . . B corrupte ἀλλὰ πάντα ὕμησιν μέρος˙ | ἔχων (AC ἔχειν) διαστ. (A λιανστολ.) cum BCA | ἰάσατο κ. ὑγ. (A ὑγιὴν) ἀπ. cum AC . . B ἰασάμενος παρέστησεν ὑγιῆ

4. ἐπὶ (A om) πολλοὺς χρ. cum CA . . B ἐν πολλοῖς χρόνοις | ἀπὸ τ. ῥύσεως τ. αἵ. τὰς ἁρμονίας - ἐξαντλ. (A ἐξαντλήσασα) cum CA . . B ὥστε αὐτῆς (corrige ἀπό) τῆς ῥύσεως τ. αἵ. αὐτῆς τῆς (τάς?) ἁρμονίας κ. φλέβας ἐξαντλῆσαι | καὶ μήτε (ita CA, B μηδέ) τὸ ἀνθρ. (B ἐπ' ἀνθρώποις) σ. ἐπιφερομένην (A -νη, B -νον) | νεκρῷ (A -κροῖς δὲ) ἀπεικασμένην . . B νεκρὴν ἀποκείμενον . . C om | ἄφ. - οὖσαν cum C . . A ἄφωνος καθ' ἑκ. οὖσα . . B om | ὡς οἱ - πάντες (A om) ἰα. οὐχ εὗρ. (A αὐτὴν οὐκ ηὗρον) θερ. (A ἰατρεῦσαι) cum C, item A . . B παντελῶς ἰατροὶ οὐκ ἴσχυσαν ταύτην τὴν ῥύσιν τοῦ αἵματος παῦσαι | οὔτε γ. μία τ. ζ. ἐλπ. (A om) α. (A αὐτῆς) ὑπῆρχ. cum C, item A . . B vitiose μία τῆς αὐτῆς ζωῆς οὐκ ἐτύγχανεν | διὰ τῆς (C δι' αὐτῆς) ἐπισκιάσ. (C ἐπισκιάσαι) αὐτοῦ (B om αὐτ.) | B om τ. κρασπ. | κ. εὐθ. (A om) - ἀνέπλησεν (AB ἀνεπλήρωσεν) τὰ κεν. αὐτ. (B τοὺς κενοὺς αὐτῆς τόπους) | ὡς μηδ. πάθ. (A παθοῦσα) πεπονθυῖα (B πεπονθοῦσα, A τῇ πεπονθείᾳ) ἤρξ. (AC καὶ ἤρξ.) δρομαία (AC -αίως) - ἑαυτῆς (A αὐτῆς) π. Κεφαρναούμ (Κεφ. cum B, A Καφ.; C Καπερν.) - τὴν (B om) - ἐξ

πεπονθυῖα ἤρξατο δρομαία τρέχειν εἰς τὴν ἑαυτῆς πόλιν Κεφαρναούμ, ὡς πλησιάζειν τὴν πορείαν ἡμερῶν ἕξ.

5 Καὶ ταῦτα μέν, ἃ προσφάτως κατὰ νοῦν ἔχων ἐμήνυσα, ἅπερ ἐν σαββάτῳ ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἕτερα μείζονα τούτων ἐποίησε σημεῖα, ὡς ὅτι καὶ παρὰ τοὺς θεοὺς οὓς σεβόμεθα μείζονα κατενόησα θαυματουργήματα παρ' αὐτοῦ γεγονότα.

6 Τοῦτον δὲ Ἡρώδης καὶ Ἀρχέλαος καὶ Φίλιππος, Ἄννας καὶ Καϊάφας παρέδωκάν μοι σὺν παντὶ τῷ λαῷ, ἐπὶ τὸ τοῦτον ἀνετάσαι πολλὴν ποιήσαντες κατ' ἐμοῦ στάσιν. ἐκέλευσα οὖν τοῦτον σταυρωθῆναι, πρῶτον φραγελλώσας αὐτόν, καὶ μηδεμίαν αἰτίαν εὑρὼν κατ' αὐτοῦ κακῶν ἐγκλημάτων ἢ πράξεων.

7 Ἅμα δὲ ἐσταυρώθη, σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, τοῦ ἡλίου μέσης ἡμέρας σκοτισθέντος καὶ τῶν ἀστέρων φανέντων, ἐν οἷς λαμπηδὼν οὐκ ἐφαίνετο· σελήνη δὲ τὸ φέγγος ὡς αἱματίζουσα διέλιπεν· κόσμος δὲ τῶν καταχθονίων κατεπόθη· ὡς αὐτὸ ὅπερ εἶχον ἅγιασμα ναοῦ λεγόμενον αὐτοῖς τοῖς Ἰουδαίοις μὴ ὀφθῆναι τῇ τούτων πτώσει· χάσμα τῆς γῆς ἐπειλημμένων βροντῶν ἤχῳ κατεπίδοσαν.

---

5. ἃ (A ἅπερ) προσφάτως (A πρόσφατος) - ἐμήνυσα (A -σεν) ἅπερ - ἐτέλεσεν (A ἐποίει) - ἐποίησ. σημεῖα (A ἕτερον τούτου ἐποί. σημεῖον) cum C, item A .. B ἅπερ πρόσφατος ὁ νοῦς γεωργήσας ἐδήλωσεν, ἐν σαββ. ἐθαυματούργησεν· μείζω δὲ καὶ ἕτερα σημ. ἐποί. ὁ Ἰησ. | ὡς ὅτι (B om) καὶ (C om) παρὰ τ. θε. οὓς (BC om) σεβ. μείζονα (B μείζων τιμὰ) κατ. θαυμ. παρ' αὐτ. γεγ. (B om π. α. γ.) cum ABC.

6. Τοῦτον δέ cum AC .. B Τοῦτ. οὖν | Ἡρώδης: B praem οἱ Ἰουδαῖοι | καὶ Φίλιππ. cum B .. AC om καί | ἀνετάσαι: C ἀνατάξαι | πολλὴν (B καὶ πο.) ποιήσ. (B κινήσαντες) κ. ἐ. στάσιν (AB post πολλ.) | ἐκέλ. οὖν (ita ACD; B om) τοῦτ. (B τοῦ) σταυρ. πρ. (B add δὲ) φρ. αὐτ. | καὶ (ita CD; A om) μηδεμ. αἰτ. εὑρὼν (A εὗρον) - πράξ. cum CDA .. B οὐδεμίαν δὲ εὑρὼν (εὗρον?) κατ' αὐτὸν ἐγκλημάτων πρᾶξιν

7. Ἅμα: B μόνον | καὶ τ. ἀστέρων (ita CD; A ἄστρων) - ἐφαίνετο cum ACD .. B καὶ τὰ ἄστρα σωρηδὸν οὐκ ἔφεγγον | B ὥσπερ ἐν αἵματι οὖσα | B κόσμον δ. τ. κ. καταποθῆναι | ὡς αὐτὸ ὅπερ cum A .. BCD ὡσαύτως (C ὡς αὔτος) καὶ (B om) ὅπερ | αὐτοῖς τοῖς (A om; CD οἱ) Ἰουδαίοις (CD -αῖοι) μὴ ὀφθ. cum ACD .. B αὐτὸν Ἰουδαῖοι μὴ ὠφθῆναι (sic) | τῇ τούτων πτώσει (D -σιν) cum CD .. B τὴν αὐτοῦ πτῶσιν, A τῇ τούτου πτώσει | χάσμα τῆς γῆς cum ACD .. B χάσματι γῆ | ἐπειλημμένων (ita

8 Ὤφθησαν δὲ ἐν αὐτῷ τῷ φόβῳ νεκροὶ ἀναστάντες, ὡς αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐμαρτύρησαν, καὶ εἶπον εἶναι Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ καὶ τοὺς δώδεκα πατριάρχας καὶ Μωσῆν καὶ Ἰώβ, τοὺς προτετελευτηκότας ὥς φασιν ἐκεῖνοι πρὸ τρισχιλίων πεντακοσίων ἐτῶν· καὶ πλεῖστοι πολλοὶ οὓς κἀγὼ εἶδον ἐν σώματι φανέντας, καὶ θρῆνον δὲ ἐποίουν περὶ τῶν Ἰουδαίων διὰ τὴν γενομένην δι' αὐτῶν παρανομίαν καὶ ἀπώλειαν τῶν Ἰουδαίων καὶ τοῦ νόμου αὐτῶν.

9 Ἔστη δὲ ὁ φόβος τοῦ σεισμοῦ ἀπὸ ὥρας ἕκτης τῆς παρασκευῆς ἕως ὥρας ἐνάτης. καὶ ὀψίας γενομένης τῆς μιᾶς τῶν σαββάτων ἦχος ἐγένετο ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὥστε τὸν οὐρανὸν γενέσθαι φωταγωγὸν ἑπταπλασίως ὑπὲρ πάσας τὰς ἡμέρας. ὤφθη δὲ τρίτης ὥρας τῆς νυκτὸς καὶ ὁ ἥλιος οἷος οὐδέποτε ἔλαμψεν φωταγωγός, τὸν πάντα πόλον φαιδρύνας. καὶ ὥσπερ δὲ ἀστραπαὶ ἄφνω χειμῶνος ἐπ-

---

CD, B om) βροντῶν ἤχῳ (CD ἤδη ἦχος, B ἤδει ἤχω) κατεπίδοσαν (CD -ίδουσαν; B τοὺς θεμέλια καταποιοῦσα) . . A corrupte ἐλειμένος. βροντῶν ἤδ' ἦχος κατεπαίδουσαν

8. Ὤφθησαν (B ὤφθη) δ. ἐν (ita AB; CD om) αὐτῷ τ. φ. νεκροὶ ἀναστάντ. (B νεκρῶν ἀνάστασις) - ἐμαρτύρησαν, καὶ εἶπον εἶναι (haec ita habet B; ACD μαρτυρήσαντες εἶπον. ἐν ᾧ [A οἷς]) - κ. τ. δώδ. πατρ. (haec B om) καὶ (B om) Μωσῆν (ita A [Μωυσ.] C; D Μωσῆ, B Μωυσέα) κ. Ἰὼβ (A Ἰωάννην) τ. προτετελευτηκ. (A τ. προτελευτήσαντας, B τ. καὶ πρὸ πόλεως [sic] τελευτήσαντ.) - τρισχιλ. (B δυσχιλ.) πεντ. (B om) ἐτῶν | κ. πλ. (B add δὲ ἄλλοι) πο. οὓς κἀγὼ (A καὶ) εἶδ. (AC ἴδ.) - καὶ (AB om) θρῆν. δὲ (ita CAB; D om) ἐποίουν (ita D; C ποιούντων, A ποιήσαντα, B οὗτοι ποιοῦντες) πε. τ. Ἰουδ. (haec D; ABC om) - γενομ. (AD γεναμ.) δι' (ita AD, C παρ'; B om δι' αὐτ.) αὐτ. (B add εἰς τὸν Ἰησοῦν) παρανομίαν (ita CD; AB -νομον πρᾶξιν) - τῶν (B praem τοῦ ἔθνους Ἰουδ. - αὐτῶν (B αὐτοῦ)

9. Ἔστη δὲ - τῆς παρασκ. ἕ. ὥρας (A om) ἐνάτ. καὶ (A om) - γενομένης (A γενα-) ἐκ τ. οὐρανοῦ cum CA . . B ὡς μὴ στέρξαι τὸν φόβον τοῦ σεισμ. τοῦ γενομένου ἀπὸ ὥρας ἕκτης τῆς παρασκ. ἕως ὀψίας τοῦ σαββάτου ἦχος ἐγένετο ἐκ τ. οὐρ. | ὥστε (B add πάλιν) - γενέσθ. (B om) φωταγωγὸν (B -γωγεῖν) ἑπταπλασίως (A -σίονα) - ἡμέρας (B add ὀφθῆναι sic; aut igitur φωταγωγόν restituendum, aut ὀφθῆναι delendum est quippe ortum ex ὤφθη δέ, quod rursus compensasse videtur librarius addito ὤφθη post ἥλιος) | ὤφθη δὲ (haec B om) τρίτης (B add οὔσης) - καὶ ὁ (A om κ. ὁ) ἥλιος (B add ὤφθη) οἷος (BA οἵως) οὐδ. ἔλαμψ. φωτ. (B om) τ. πάντα (B ἅπ.) πόλον (B κόσμον) φαιδρ. (B πολὺ φαιδρ., A ἔλ. φωτ. τῶν πάντων πολλὰ φαιδρ. | καὶ (AB om) ὥσπερ δὲ (A om) - ἄνδρ.

ἔρχομται, οὗτωσ ἄμδρεσ ἐφαίμομτο ὑψηλοὶ ἐμ στολῇ καὶ δόξῃ ὑϖάρχομτεσ, ϖλῆθοσ ἀμαρίθμητομ, κράζομτεσ, ὧμ ἡ φωμὴ ἠκούετο ὥσϖερ βρομτῆσ ϖαμμεγέθουσ· ὁ σταυρωθεὶσ ἀμέστη Ἰησοῦσ· ἀμέλθατε ἐξ ᾄδου οἱ δεδουλωμέμοι ἐμ τοῖσ καταχθομίοισ τοῦ ᾄδου. καὶ ἦμ τὸ χάσμα τῆσ γῆσ ὡσ μὴ ὄμτωμ ἑδρασμάτωμ· ἀλλ' οὕτωσ ἦμ ὡσ αὐτὰ τὰ θεμέλια τῆσ γῆσ φαμῆμαι μετὰ τῶμ βοώμτωμ ἐμ τοῖσ οὐραμοῖσ καὶ ϖεριϖατούμτωμ ἐμ σώματι ἐμ μέσῳ τῶμ ἀμαστάμτωμ μεκρῶμ. ὁ δὲ ἀμαστήσασ ϖάμτασ τοὺσ μεκροὺσ καὶ συμδήσασ τὸμ ᾄδημ ἔλεγεμ· εἴϖατε τοῖσ μαθηταῖσ μου ὅτι ϖροάγει ὑμᾶσ εἰσ τὴμ Γαλιλαίαμ, ἐκεῖ αὐτὸμ ὄψεσθε.

10 Πᾶσαμ δὲ τὴμ μύκταμ ἐκείμημ οὐκ ἐϖαύσατο τὸ φῶσ φαῖμομ. τῶμ δὲ Ἰουδαίωμ ϖολλοὶ ἔθαμομ ἐμ τῷ χάσματι τῆσ γῆσ καταϖοθέμτεσ, ὡσ μὴ εὑρεθῆμαι ἐϖὶ τὴμ αὔριομ ϖλείστουσ τῶμ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ γεμομέμωμ. ἄλλοι φαμτασίαμ ἑώρωμ ἀμαστάμτωμ, οὓσ οὐδέϖοτε ἡμῶμ τισ ἦμ θεασάμεμοι. εἰ μὴ μία τισ συμαγωγὴ τῶμ Ἰουδαίωμ οὐχ ὑϖελείφθη ἐμ αὐτῇ τῇ Ἱερουσαλήμ, ἐϖεὶ ϖᾶσαι ἀφαμεῖσ τῇ ϖτώσει ἐκείμῃ ἀϖῆλθομ.

ἐφαίμ. (A ἐφάμησαμ ἄμδρ.) ὑψηλ. ἐμ (A ἐφ' ὑψηλῆ) στο. (B add μεγάλοι) κ. δόξῃ (B ἔμδοξοι, A add μεγάλῃ) - ὧμ (B ὡσ, A καὶ) ἡ φωμὴ (A αἱ φωμαὶ) ἠκούετο (A -ομτο) ὥ. βρομτῆσ ϖαμμεγέθουσ (B -τῆσ -έθησ, A -εθῆσ -τῆσ, C -εθῆ -τῆ) Ὁ (B praem λέγωμ) στ. ἀμ. Ἰησ. (ita C, A ἀμ. Χριστ., B θεὸσ ἔστη) ἀμέλθατε ἐξ. ᾄ. οἱ (C οἱ ἐξ. ᾄ.) δεδουλ. (B κατερχόμεμοι) - τοῦ (B τῆσ γῆσ τοῦ) ᾄδου (B add ἀϖὸ Ἀδάμ) cum ABC | ὡσ μὴ ὄμτωμ ἑδρ. cum AC . . B μέγα ὡσ μὴ εἶμαι ἕδρασμα | B om οὕτωσ ἦμ | αὐτὰ τὰ θεμ. τ. γῆσ cum C . . AB αὐτὰ τὰ ὕδατα ὑϖοκάτω τῆσ ἀβύσσου | φαμῆμαι μετὰ τ. βοώμτ. ἐ. τ. οὐρ. καὶ ϖεριϖατούμτ. - ἐμ μέσῳ (A add τοῦ ϖλήθουσ) τ. ἀ. μεκρῶμ cum CA . . B ὁράσθη, καὶ ϖλῆθοσ ϖολὺ τῶμ ἀμαστάμτ. μεκρ. | ὁ δὲ ἀμαστήσασ - τ. μαθ. μου (A om) - ὄψεσθε cum AC . . B φαμερὴσ (-ρή?) δέ τισ ἦμ μία φωμή Ἦλθεμ ὁ σταυρωθεὶσ θεὸσ ἀμαστήσασ ϖάμτασ τ. μεκρ., καὶ ὅτι ϖροάγει ὑμᾶσ - ὄψεσθε.

10. μύκταμ: ita ABC | B ἀϖέθαμαμ | A καὶ καταϖτωθέμτεσ | ϖλείστ. τῶμ κ. τ. Ἰ. γεμομέμωμ cum C . . B τοὺσ ϖλείομασ τῶμ Ἰουδαίωμ κατὰ τομ Ἰησοῦμ γεμομέμουσ . . A τὸ ϖλῆθοσ τῶμ Ἰουδ. τῶμ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ λεγομέμωμ | ἄλλοι (AC ἀλλά) φα. ἑώρ. (B add μεκρῶμ) ἀμαστάμτ. (A om) οὓσ (A τοῦσ) οὐδέϖ. ἦμεμ (A ἡμῖμ, BC ἡμῶμ) θεασάμεμοι (ita B, AC θεασάμεμοσ) | εἰ μὴ μία τισ (ita C, A om) συμαγωγή . . B καὶ μηδεμία τισ συμ. | B om αὐτῇ τῇ | ἐϖεὶ - ἀϖῆλθ. cum C . . A corrupte ἐϖεὶ ϖᾶσαι ἀφαμίσθη ϖτῶσιμ ἐκείμη . . B om.

11 Τῷ οὖν φόβῳ ἐκείνῳ ἐν ἐκστάσει γενόμενος καὶ τρόμῳ δεινοτάτῳ συνεχόμενος, ἅπερ εἶδον κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν γράψας ἀνήγαγον τῷ σῷ κράτει· ἐντάξας καὶ τὰ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ πραχθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐξέπεμψα τῇ σῇ θειότητι, δέσποτα.

---

11. Τῷ οὖν - δεινοτάτ. (B δεινῷ) συνεχόμενος cum BC .. A ἀπῆλθον οὖν φόβῳ ἐκεῖνοι ἐν ἐκστ. γενόμενοι καὶ τρ. δυνατωτάτῳ κατεχόμενος (sic) | ἅπερ εἶδον (A ἴδον) cum ACD .. B om | κατ' αὐτ. (ita CD; AB κατὰ ταύτ.) τ. ὥραν .. A add γεγενημένα | ἀνήγαγ. cum ACD .. B ἀνένεγκα | ἐντάξας (ita CD; AB ὑποτ.) καὶ (A om) τὰ κα. τ. Ἰ. πρ. (B add ὑπομνήματα) ὑπὸ (B παρά, A om) τ. Ἰ. ἐξέπ. (AB καὶ ἐξ.) τῇ σῇ θειότ. (ita CD; AB θεότ.), δέσπ. (B add βασιλεὺς ἐν τῇ Ῥώμῃ)

ΑΝΑΦΟΡΑ ΠΟΝΤΙΟΥ ΤΟΥ ΠΙΛΑΤΟΥ

ΗΓΕΜΟΝΟΣ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΑΣ ΠΕΜΦΘΕΙΣΑ ΤΙΒΕΡΙΩ ΚΑΙΣΑΡΙ ΕΙΣ ΡΩΜΗΝ.

Κρατίστῳ σεβαστῷ φοβερῷ θειοτάτῳ Αὐγούστῳ Πιλᾶτος Πόντιος ὁ τὴν ἀνατολικὴν διέπων ἀρχήν.

1 Μηνῦσαι κέχρημαι πρὸς τὴν σὴν εὐσέβειαν διὰ τῆσδέ μου τῆς γραφῆς τρόμῳ πολλῷ καὶ φόβῳ συνεχόμενος, κράτιστε βασιλεῦ, τὴν τῶν ἐνισταμένων καιρῶν ῥοπήν, καθὼς τὸ τούτων τέλος ὑπέδειξε. Ταύτην γὰρ διέποντός μου τὴν ἐπαρχίαν, ὦ δέσποτα, κατὰ πρόσταξιν τῆς σῆς γαληνότητος, ἥτις ἐστὶ τῶν ἀνατολικῶν πόλεων μία καλουμένη Ἱερουσα-

---

*) Ἀναφορὰ Πο. τοῦ (ita B; A om) Πιλ. - εἰς (B ἐκ) Ῥώμ. (B Ῥωμανίας) cum AB .. C Ἀναφ. Πιλάτου πεμφθεῖσα ἐν Ῥώμῃ πρὸς Τιβέριον Καίσαρα· περὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πραχθέντα .. D Ἐπιστολὴ Ποντ. Πιλ. πρὸς τὸν βασιλέα Τιβέριον περὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Eadem, additis ἧς ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει οὕτως, in cod. A praemissa leguntur inscriptioni.

Monac 524 Ἀναφορὰ Ποντίου Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας κατὰ τοῦ Ἰησοῦ.

Κρατ. σεβαστῷ (ita BCD; A σεβασμίῳ) φοβερῷ (ita AB, item C post θειοτάτ., D om) θειοτ. (D om; B αὐτοκράτορι θειοτ.) Αὐγ. (ita A, item B; C Τιβερίῳ Αὐγούστῳ, D Τιβερίῳ Καίσαρι) - διέπων (ita AD, C ἐπέχων; B διοικῶν post ἀρχ.) Monac. Σεβαστῷ θειοτάτῳ φοβερῷ Τιβερίῳ Καίσαρι Αὐγούστῳ ἐπιστολή.

1. Μηνῦσαι .. BC -σει | πρ. τ. σ. εὐσέβ. cum ABD .. C τῇ ὑμετέρᾳ εὐσεβείᾳ | τῆσδέ μου τ. γραφ. cum ABD .. C τῆσδε τῆς ἐμῆς ἀναφορᾶς (ἀναφορ. pro γραφ. etiam E habet) | τρόμ. (h. l. BC; A ante συνεχ.) πολλ. (h. l. AB, C post φόβῳ) κ. φ. συνεχ. | κράτιστε .. C om | τὴν τ. ἐ. κ. ῥοπήν cum ABC .. E τὰ τ. ε. κ. | τὸ τούτ. τέλ. ὑπέδ. cum AB .. CE τὸ τέλειον τῶν ἐνεστώτων ἀνέδειξε καιρῶν | C Ταύτην διέπων τὴν ἀρχήν, κατὰ

λήν, ἐν ᾗ τὸ ἱερὸν τοῦ τῶν Ἰουδαίων ἔθνους καθίδρυται, συναχθὲν ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων παραδεδώκασί μοι ἄνθρωπόν τινα λεγόμενον Ἰησοῦν, πολλὰ καὶ ἄπειρα ἐγκλήματα φέροντες κατ᾽ αὐτοῦ· οὐκ ἠδυνήθησαν δὲ ἔν τινι λόγῳ ἐλέγξαι αὐτόν. μία δὲ αἵρεσις ἦν αὐτοῖς κατ᾽ αὐτοῦ, ὅτι τὸ σάββατον ἔλεγεν μὴ εἶναι ὀρθὴν τούτων σχολήν. πολλὰς δὲ ἰάσεις ἐπετέλει ἐπ᾽ ἀγαθοῖς ἔργοις ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος· τυφλοὺς ἐποίησεν βλέπειν, λεπροὺς ἐκαθάρισεν, νεκροὺς ἤγειρε, παραλυτικοὺς ἰάσατο, μὴ δυναμένους τὸ σύνολον κινεῖσθαι, εἰ μὴ μόνον ἔχοντας φωνὴν καὶ τὴν τῶν ὀστέων ἁρμονίαν, καὶ παρέσχεν αὐτοῖς δύναμιν τοῦ περιπατεῖν τε καὶ τρέχειν, ῥήματι μόνῳ ἐπιτρέψας. ἄλλο τε δυνατώτερον πρᾶγμα ἐποίησεν, ὅπερ ἦν ξενὸν καὶ παρὰ τοῖς θεοῖς ἡμῶν· νεκρόν τινα Λάζαρον τετραήμερον ἐκ νεκρῶν ἀνέστησεν, λόγῳ μόνῳ κελεύσας ἐγερθῆναι τὸν τεθνεῶτα, διεφθαρμένον ἤδη ἔχοντα τὸ σῶμα ὑπὸ τῶν ἑλκογεννήτων σκωλήκων· καὶ τὸ δυσῶδες ἐκεῖνο σῶμα τὸ κείμενον ἐν τῷ τάφῳ ἐκέλευσεν τρέχειν, καὶ ὡς ἐκ παστοῦ νυμφίος οὕτως ἐκ τοῦ τάφου ἐξῆλθεν εὐωδίας πλείστης πεπληρωμένος.

πρᾶξιν τῆς ὑμετέρας γαληνότητος | C μία τῶν πόλεων | τὸ ἱερὸν τοῦ τ. Ἰ. ἔθνους cum A . . B τὸ ἱερ. τῶν Ἰουδ. καὶ τὸ ἔθνος . . C τὸ τῶν Ἰουδ. ἔθνος | καθίδρ. cum AB . . C ἐνίδρυται | ἅπαν (ita C; AB πᾶν) τὸ (A om) πλ. τῶν (A om) Ἰ. παραδεδώκασί (ita AB; C παρέδωκάν) μ. ἄνθρ. τι. (C τι. ἄνθρ.) λεγ. Ἰησ. (ita BC; A Ἰ. λεγ.) - ἄπειρα (C ἄκαιρα) - οὐκ ἠδ. δὲ (C om) - αὐτόν (C τοῦτον. B om οὐκ ἠδυν. usq. αὐτόν) | αἵρ. ἦν (A ἦν εὕρησις) αὐτοῖς (A αὐτῶν) κ. αὐτοῦ . . B om μία usque κ. αὐτ. | ἔλεγε - σχολήν cum AB . . C ἔλυε, λέγων μὴ εἶναι αὐτὸ ὀρθὴν σχ. | ἐπετέλει cum BCD . . A ἐπιτελεῖ | ἐπ᾽ . . C ἐν | C om ὁ ἄνθρ. ἐκ. | C ἀναβλέπειν | λεπρ. ἐκαθάρισεν (ita B; A καθαρίζει; D καθαρίζων) νε. ἤγειρε (ita B; A ἐγείρων) παρ. ἰάσατο (ita B; A ἰώμενος) . . C pro his χωλοὺς περιπατεῖν, παραλ. ἰώμενος | μὴ δυν. - περιπ. τε (B om) κ. τρέχ., ῥήμ. (B add καὶ) μ. ἐπιτρέψας (B -ψαι?) cum AB . . C om | ἄλλο τε (B τι) - ἐποίησεν (B om) - θε. ἡμῶν cum AB . . C om | νεκρόν τ. Λάζ. τετρ. (B τετρ. Λάζ.) - λόγ. (B add καὶ) μόν. - τεθνεῶτα (A -νηκότα) διεφθαρμένον (ita B; A apud Bch διηφθειρόμενον) - ἑλκογεννήτων (B si Fl. recte legit ἕλκους γεννώντων) σκ. καὶ (ita BD; A om) - οὕτως (ita B; A οὗτος) ἐκ τοῦ (B om) τάφου - πλείστης (A? B? πλήρης; fortasse πλήστης scriptum est) πεπληρωμενος cum AB . . C (eaque post ἐκπέμψας εἰς θάλασσαν habet) καί τινα ἄνθρωπον ὀνόματι Λάζαρον τεθνεῶτα τετραήμερον ἤγειρεν, κελεύσας τὸν νεκρὸν ἐγερθῆναι ἐκ τάφου ὥσπερ νυμφίον ἐκ παστοῦ.

2 Καί τινας ἀφειδῶς δαιμονιζομένους καὶ τὰς οἰκήσεις ἔχοντας ἐν ἐρημίαις καὶ σαρκοφαγοῦντας τῶν ἰδίων μελῶν καὶ τοῖς ἑρπετοῖς καὶ τοῖς ἀγρίοις θηρίοις συναναστρεφομένους οἰκήτορας κατέστησεν πόλεων ἐν τοῖς ἰδίοις οἴκοις, καὶ διὰ λόγου σώφρονας αὐτοὺς ἀπέδειξε, καὶ συνετοὺς καὶ ἐνδόξους γενέσθαι παρεσκεύασεν τοὺς ὑπὸ ἀκαθάρτων πνευμάτων ἐνοχλουμένους, καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς δαίμονας ἐν ἀγέλῃ χοίρων ἐκπέμψας εἰς θάλασσαν ἀπέπνιξεν.

3 Ἄλλον πάλιν τινὰ ξηρὰν ἔχοντα τὴν χεῖρα καὶ ἐν λύπαις ζῶντα καὶ μηδὲ ἥμισυ σώματος ἔχοντα ὑγιὲς λόγῳ μόνῳ παρέστησεν ὑγιῆ.

4 Καὶ γυναῖκα αἱμορροοῦσαν ἐπὶ χρόνοις πολλοῖς, ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς ῥύσεως τοῦ αἵματος πᾶσαν τὴν τῶν ὀστέων ἁρμονίαν φαίνεσθαι καὶ ὑέλου δίκην διαυγάζειν, καὶ γὰρ πάντες ἰατροὶ ἀνελπίστως αὐτὴν ἀπειπάμενοι οὐκ ἐκαθαίρουν· οὐκ ἦν γὰρ ἐν αὐτῇ δήπου τις σωτηρίας ἐλπίς· ποτέ γ' οὖν παρερχομένου τοῦ Ἰησοῦ ἥψατο ὄπισθεν τοῦ κρασπέδου τῶν

---

2. ἀφειδῶς cum A . . BC σαφῶς | δαιμονιζ. cum AC . . B add καὶ ἀτακτοῦντας | ἔχ. ἐν ἐρ. (B add καὶ ὄρεσι) cum BC . . A ἐν ἐρ. ἔχ. | κ. τ. ἑρπετοῖς - συναναστρεφ. (ita BD; A συναρατρεφ.) οἰκ. κατ. (A add ὡσεί, non item BD, nec C) πόλ. - λόγου (B add μόνου) σώφρ. αὐτ. ἀπέδειξ. (ita B, item C; A ὑπέδειξ. αὐτ.) - πνευμάτων (ita D, item B addito δέσποτα; A δέσποτα) ἐνοχλ. (B ὀχλ.) cum AB(D) . . C καὶ ὑλακτοῦντας διὰ λόγου σώφρονας ἀπέδειξε, σοφοὺς κ. συνετοὺς κ. ἐνδόξ. οἰκήτορας πόλ. κατέστησεν | καὶ τοὺς ἐν αὐτ. - ἀπέπνιξ. cum A . . C κ. τοὺς αὐτοῦ δαίμονας ὀλεθρίῳ βίῳ ἀγέλῃ χοίρων ἐκπέμψας εἰς θάλασσαν.

3. Ἄλλον - τὴν (ita B, A om) χ. καὶ ἐν λύπαις ζῶντα (haec D habet, A τὸν πόθοντα [?] βίον ἐν λύπῃ κεκτημένον; B om) καὶ - λόγῳ (B add καὶ) μόνῳ (B add ἰασάμενος) π. ὑγιῆ cum AB(D) . . C om

4. ἐπί cum AB . . C ἐν | ὡς ἐξ . . B om ὡς | καὶ ὑέλου δίκ. διαυγ. cum D . . C om . . AB καὶ μήτε (B μήτι) ὅμοιον ἀνθρωπίνης φύσεως (A add τοῦ σώματος) ἐπιφερομένην (B -μένης) ἀλλὰ καὶ (A om) ὑέλου (A βαίλου ex confusis υ et β) δίκην διαυγάζειν (ad ἐπιφερομένην et ἀποκειμένην magis quadrat διαυγάζουσαν), καὶ ὡς (B ἕως) νεκρὰν ἀποκειμένην ἀπὸ τῆς αἱμοροίας (A ἀπὸ αἵματος ῥύσεως) | καὶ γὰρ (C ὥστε) πάντες (ita AC; B add οἱ) ἰατροὶ ἀνελπ. αὐτ. (C om ἀν. αὐτ.) ἀπειπ. οὐκ ἐκαθαίρουν (ita C; AB οὐκ ἐθεώρουν) - δήπου τις (ita D; AB δέσποτα; C δέσποτα αὐτοκράτωρ, μία) | ποτέ (ita B, A τότε; C ἥτις omisso γ' οὖν) γ' οὖν (B γὰρ) παρερχ. τ. Ἰησοῦ . . AB (C nihil add) add συμβαλοῦσα διὰ τῆς ἐπισκέψεως (B ἐπισκιάσεως) αὐτοῦ (B αὐτόν). Thilo horum loco reposuit

ἱματίου αὐτοῦ, καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀπεπληρώθη ἡ δύναμις τοῦ σώματος αὐτῆς, καὶ γέγονεν ὑγιὴς ὡς μηδὲν κακὸν ἔχουσα, καὶ ἤρξατο δρομαίως τρέχειν εἰς τὴν αὐτῆς πόλιν Πανεάδα.

[5] Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως εἶχον· κατενήνυον δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἐκτελεῖν ταῦτα ἐν σαββάτῳ τὸν Ἰησοῦν. ἐγὼ δὲ καὶ παρὰ τοὺς θεοὺς οὓς σεβόμεθα μείζονα κατενόησα θαυμάσια παρ' αὐτοῦ γεγονότα.

[6] Τοῦτον οὖν Ἡρώδης καὶ Ἀρχέλαος καὶ Φίλιππος καὶ Ἄννας καὶ Καϊάφας παραδεδώκασί μοι σὺν παντὶ τῷ λαῷ πρὸς τὸ ἐτάσαι αὐτόν. καὶ πολλῶν στάσιν κινησάντων κατ' ἐμοῦ ἐκέλευσα σταυρωθῆναι.

[7] Ἡνίκα δὲ ἐσταυρώθη, σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, τοῦ ἡλίου κρυβέντος τελείως καὶ τοῦ πόλου σκοτεινοῦ φαινομένου ἡμέρας οὔσης, ὥστε ἄστρα φανῆναι ἀλλ' ὅμως τὴν τηλαυγότητα ἐσκοτισμένην ἔχειν, ὡς οὐδὲ ἡ ὑμετέρα οἶμαι εὐσέβεια ἀγνοεῖ, ὅτι ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ ἧψαν

---

ex altero textu ἴσχὺν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐπισκιάς. αὐτοῦ. | C τοῦ ἱματίου αὐτοῦ | καὶ αὐτῇ - τ. σώματος αὐτῆς cum AC . . B om | καὶ γέγονεν (B ἐγεγόνει) - αὐτῆς (B ἑαυτῆς) πόλ. Πανεάδα (ita ex coniectura cum Thilone scripsimus; uterque enim codex Σπανίαν habet) cum AB . . C om, item (nisi forte priora habet) D.

5. κατενήνυον cum BCD . . A κατένειμον | ταῦτα ἐν (ita B, A τῷ) σαββ. cum AB . . C om | ἐγὼ δὲ - γεγονότα cum A . . C ὡς ὅτι καὶ παρὰ τ. θ. οὓς σεβ. μείζων (sic) ὑπάρχειν . . B om

6. Τοῦτον οὖν κ. Ἄνν. (haec B ante κ. Φίλ.) - ἐτάσαι αὐτόν cum AB . . C τοῦτον οὖν Ἄννας κ. Καϊάφας καὶ ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων παρέδωκάν μοι ἐπὶ τοῦ ἀνετάσαι τοῦτον | καὶ πολλῶν στάσιν κινησάντων κατ' ἐμοῦ, ἐκέλευσα σταυρ. cum C . . AB (similiterque D ut videtur) πολλὴν στάσιν κινήσαντες κατ' ἐμοῦ περὶ ὧν κατηγόρουν αὐτοῦ (B αὐτόν). ἐν πρώτοις δὲ (B μὲν) φραγελλώσας αὐτὸν (B om) οὐδεμίαν εὗρον αἰτίαν (B αἰτ. εὗρ.) περὶ (A add αὐτοῦ) ὧν ἔλεγον κατ' αὐτοῦ. λοιπὸν οὖν παρέδωκα (B παραδέδωκα) τοῦτον πάλιν (B πά. τοῦτ.) αὐτοῖς.

7. Ἡνίκα δὲ ἐσταυρ. cum C . . ABD οἳ (D ὃν) καὶ σταυρώσαντες | ἐφ' ὅλην τ. οἰκ. cum AB . . C ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν | κρυβέντ. τελείως (ita BD; A τελείου) cum ABD . . C σκοτισθέντος παντελῶς | καὶ τοῦ πόλου - ἄστρα (ita BD; A add μὴ) φανῆναι - ἐσκοτισμένην (A σκοτεινομένης) ἔχειν (ita de coniectura; videtur enim ex ἔχ΄΄, quod est compendium infinitivi, ortum esse ἐχούσης, quod BD habent; A οὔσης habet) cum BDA . . C om | ὡς οὐδὲ ἡ (A om) ὑμετ. οἶμ. (A post εὐσ.) εὐσ. ἀγνοεῖ cum AB . . C ὡς οὐκ ἀγνοεῖ ἡ ὑμετέρα θειότης | ἧψαν . . C ἥψαμεν

λύχνους ἀπὸ ἕκτης ὥρας ἕως ὀψίας. σελήνη δὲ ὡς αἷμα οὖσα ὅλην τὴν νύκτα οὐ διέλαμπε, καίτοι γε παμπληθοῦς αὐτῆς τυγχανούσης. τὰ ἄστρα δὲ καὶ ὁ Ὠρίων θρῆνον ἐποίουν περὶ τῶν Ἰουδαίων διὰ τὴν παρ' αὐτῶν γενομένην παρανομίαν.

8 Μιᾷ δὲ τῶν σαββάτων περὶ τρίτην ὥραν τῆς νυκτὸς ὁ ἥλιος ὤφθη οἷος οὐδέποτε ἔλαμψεν, καὶ πᾶς ὁ οὐρανὸς ἐφαιδρύνθη. καὶ ὡς ἀστραπαὶ χειμῶνος ἐπέρχονται, οὕτως ἄνδρες ὑψηλοί τινες κοσμήσεως στολῆς καὶ δόξης ἀνεκδιηγήτου ὑπάρχοντες ἐφαίνοντο ἐν τῷ ἀέρι, καὶ πλῆθος ἀναρίθμητον ἀγγέλων κραζόντων καὶ λεγόντων· δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία· ἀνέλθατε ἐξ ᾅδου, οἱ δεδουλωμένοι ἐν τοῖς καταχθονίοις τοῦ ᾅδου. ἐκ δὲ τῆς

ὀψίας . . C ὥρας ἑσπέρας | σελήνη δέ cum BC . . A ἡ σελ. δέ | ὡς αἷμα - διέλαμπε (ita B, A διέλιπε) cum BA . . C εἰς αἷμα οὐ διέλιπε (sic) | παμπληθοῦς αὐτῆς (B om) cum AB . . C τὸ πᾶν πλῆθος αὐτῶν (sic) | τὰ ἄστρα δὲ etc haec h. l. cum B posui, quocum fere facit C; A vero, ad quem prope accedere videtur D, h. l. sic: καὶ ὅλος ὁ κόσμος ἐσαλεύετο ὑπὸ ἀνεκδιηγήτων σημείων, καὶ ἔμελλεν πᾶσα ἡ κτίσις ὑπὸ τῶν καταχθονίων καταπίνεσθαι· ὡσαύτως δὲ καὶ ὅπερ εἶχον ἁγίασμα τοῦ ναοῦ αὐτῶν σχισθῆναι ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. βροντὴ δὲ πάλιν καὶ ἦχος μέγας ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐγένετο, ὥστε πᾶσαν τὴν γῆν ἡμῶν (D om) σαλευθῆναι (D σαλεύεσθαί τε) καὶ τρέμειν. Iam vero addit ὤφθησαν δὲ ἐν αὐτῷ τῷ φόβῳ usque φανερῶς, quae post videbimus sect. 9., ubi in codd. BC sequuntur. | τὰ ἄ. δὲ (A δ. ἄ.) - θρῆνον (A -νους) ἐπ. περὶ (A om) - παρανομίαν cum BA . . C vero propria haec habet: ἤρξαντο δὲ γίνεσθαι σεισμοὶ ἐν ᾗ ὥρᾳ ἐπάγησαν οἱ ἧλοι εἰς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἕως ἑσπέρας.

8. Μιᾷ δὲ τ. σαββ. cum D . . A μετὰ δὲ τὸ σάββατον . . BC om | περὶ (BC add δὲ) τρίτην (B -της) ὥραν (B -ας) | οἷος οὐδ. ἔλαμψ. (C om ἔλ.) cum BCD . . A οἷος οὐδ. ὤφθη, οὐδὲ οὐδέποτε οὕτως ἔλαμψεν | καὶ πᾶς ὁ (ita BCD; A pro his καίπερ) οὐρ. ἐφαιδρύνθη (B -δριώθη) | καὶ ὡς (C ὥσπερ) ἀστραπαὶ (B -πή; D deficit inde ab ἀστραπαί) χειμ. ἐπέρχ. (ita CE; B om, A om ἐπέρχ. οὕτ.), οὕτ. ἄνδρ. ὑψ. (C om) τιν. (B om) κοσμ. στολ. (ita A, B στολ. κοσμ., C om κο. στ. usque ὑπάρχοντ.) - ὑπάρχοντ. - καὶ (C om) πλῆθ. ἀναρ. (C ἀνεκδιηγήτων sic) ἀγγέλ. (C om) κραζ. κ. λεγ. (κ. λεγ. ex C, AB om) Δόξα (ita BC; A vero sic: Ὁ σταυρωθεὶς Χριστὸς ἀνέστη θεὸς ὤν. καὶ φωνὴ ἠκούετο ὥσπερ μέγεθος βροντῶν λέγουσα Δόξα) - ἀνέλθατε (ita AC; B -θετε) ἐξ ᾅδου (ita C; AB οἱ ἐξ [B ἐν] ᾅδου) οἱ δεδουλωμ. (ita AB; CE δεδεμένοι) - τ. ᾅδου | ἐκ δὲ τῆς φων. αὐτῶν - διερρήγν. (ita A, vide etiam C; B pro his omnibus sic: φόβος δὲ καὶ ἐκ-

φωνῆς αὐτῶν πάντα τὰ ὄρη καὶ οἱ βουνοὶ ἐσαλεύοντο καὶ πέτραι διερρήγνυντο καὶ χάσματα ἐγένοντο μεγάλα ἐν τῇ γῇ, ὥστε καὶ τὰ τῆς ἀβύσσου φανῆναι.

9 Ὤφθησαν δὲ ἐν αὐτῷ τῷ φόβῳ νεκροὶ ἀναστάντες, ὡς αὐτοὶ ἑωρακότες οἱ Ἰουδαῖοι εἶπον ὅτι εἴδομεν Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ καὶ τοὺς δώδεκα πατριάρχας τοὺς προτετελευτηκότας πρὸ δισχιλίων πεντακοσίων ἐτῶν, καὶ Νῶε εἴδομεν ἐν σώματι φανερῶς. καὶ περιεπάτει πᾶν πλῆθος καὶ ἀνύμνει τὸν θεὸν μετὰ φωνῆς μεγάλης λέγων Ὁ ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν πάντας τοὺς νεκροὺς ἐζωοποίησεν, καὶ τὸν ᾅδην συλήσας ἐνέκρωσε.

10 Πᾶσαν οὖν τὴν νύκταν ἐκείνην, ὦ δέσποτα βασιλεῦ, τὸ φῶς οὐκ ἐπαύετο. τῶν δὲ Ἰουδαίων πολλοὶ ἀπέθανον καὶ κατεποντίσθησαν καὶ κατεπόθησαν τοῖς χάσμασιν ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ, ὥστε μηδὲ τὰ σώματα αὐτῶν φανῆναι· ἐκείνους δὲ λέγω παθεῖν τῶν Ἰουδαίων τοὺς κατὰ τοῦ Ἰησοῦ λέγοντας. μία δὲ συναγωγὴ κατελείφθη ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐπεὶ πᾶσαι

στασις γέγονεν οἷος οὐδέποτε γέγονεν· σεισμοὶ ἐγένοντο οὐκ ὀλίγοι) καὶ χάσμ. ἐγέν. (B om) μεγ. - φανῆναι cum BA . . C ἐκ δὲ τῆς φων. αὐτῶν πᾶσα ἡ γῆ ἐσείσθη, ὥστε παρ' ὀλίγον εἰς ἀπώλειαν ὅλος ὁ κόσμος ἤρχετο· μὴ μόνον σαλευθῆναι (sic omnia) τὴν πόλιν ἀλλὰ καὶ τρέμειν.

9. Ὤφθησαν etc: ita h. l. BC; A vero, in quo ὤφθησαν usque φανερῶς supra legi indicavimus (cf. 7), h. l. haec add: καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων νεκρῶν ἐξανέστησαν ἄχρι πεντακοσίων. | Ὤφθ. δέ . . C add καί, omissis ἐν αὐτ. τ. φόβ. | ὡς (nescio an praestet οὕς) αὐτ. ἑωρ. οἱ (B om) Ἰουδ. (C om οἱ Ἰ.) - εἴδομεν (C add τὸν) - τ. προτετελ. (ita C, AB add μετὰ Μωσέα; D τοὺς πρὸ Μωσέως habet, omissis τ. προτετ. et πρό) πρὸ (C om) δισχ. πεντ. ἐτ. (A add καὶ ἑτέρους πολλούς), καὶ Νῶε usque φανερῶς (haec AB habent, CD om) | καὶ περιεπάτει - ἀνύμνει (B ἐνύμν.) - λέγων (ita AB) - τ. νεκροὺς (A add ἡμῶν) ἐζωοπ. - ἐνέκρωσε cum AB . . C om, sed add οὓς κἀγὼ ἴδον ἐν σώματι περιπατοῦντας, ὥστε δέσποτα θεωρῆσαί με τινὰ νεκρὸν ἀρχαιότατον οἷον οὐδέποτε τεθέακα, quorum posteriorum similia in cod. A inepte post κατὰ τοῦ Ἰησ. λέγοντας adduntur, in hunc fere modum emendanda: ὥστε δοκεῖν (cod. δοκον) με φαντασίᾳ τινὶ (cod. τινα) θεωρεῖν ἐκ νεκρῶν ἀρχαιοτάτους πολλούς, οὓς οὐδέποτε ἡμεῖς ἐθεασάμεθα (cod. -σώμεθα).

10. Πᾶσαν - ὦ δέσπ. (B add εὐσεβέστατε) βασ. - κατεπόθησαν (B κατεπτώθησαν [?] ante κ. κατεποντ.) - ὥστε usque φανῆν. (haec B om)· ἐκείνους - παθεῖν (ita B; A δέσποτα, μὴ φανῆναι) - λέγοντας cum AB .. C om | μία δὲ (A add τις) σ. κατελ. (C ἐκατελ.) ἐν Ἱερ. (C ἐν αὐτῇ τῇ

αἱ συμαγωγαὶ ἐκεῖμαι αἱ γεμόμεμαι κατὰ τοῦ Ἰησοῦ κατεπομτίσθησαμ.

11 Τῷ οὖμ φόβῳ ἐμ ἐκστάσει γεμόμεμοσ καὶ πολλῷ τρόμῳ συσχεθεὶσ κατ' αὐτὴμ τὴμ ὥραμ ἐπιτάξασ γράψαι τὰ πραχθέμτα παρ' αὐτῶμ πάμτωμ ἀμήγαγομ τῷ σῷ κράτει.

ΠΑΡΑΔΟϹΙϹ ΠΙΛΑΤΟΥ.

1 Φθασάμτωμ δὲ τῶμ γραμμάτωμ ἐμ τῇ Ῥωμαίωμ πόλει καὶ ἀμαγμωσθέμτωμ τῷ Καίσαρι, οὐκ ὀλίγωμ ἑστώτωμ ἐκεῖ, ἅπαμτεσ ἔκθαμβοι ἐγέμομτο ὅτι διὰ τὴμ τοῦ Πιλάτου παραμομίαμ τὸ σκότοσ καὶ ὁ σεισμὸσ ἐγέμετο ἐφ' ὅλημ τὴμ οἰκουμέμημ. καὶ θυμοῦ πλησθεὶσ ὁ Καῖσαρ ἐκπέμψασ στρατιώτασ ἐκέλευσεμ δέσμιομ ἀγαγεῖμ τὸμ Πιλᾶτομ.

πόλει) - ἐκεῖμαι αἱ γ. κ. τ. Ἰησοῦ (C om ἐκεῖμαι usque Ἰησοῦ) κατεπομτ. (C ἔπεσομ) cum AC . . B om

11. Τῷ οὖμ (ita BC, A γ' οὖμ) φόβ. (C add ἐκείμῳ) - συσχεθεὶσ (ita AB; C συμεχόμεμοσ) | κατ' αὐτὴμ (A κατὰ ταύτ.) τ. ὥραμ - παρ' αὐτῶμ πάμτ. (ita A, B παρ' αὐτοῦ) ἀμήγαγ. (B ἀμήγγειλα) τ. σ. κράτει cum AB . . C γράψασ τῇ ὥρᾳ ταύτῃ ἀμήγαγ. τῷ ὑμετέρῳ κράτει· ὑποτάξασ δὲ καὶ τὰ πραχθέμτα ὑπὸ τῶμ Ἰουδαίωμ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ἐξέπεμψα τῇ ὑμετέρᾳ εὐσεβείᾳ, δέσποτα αὐτοκράτωρ.

* Titulis iste apponi non solet in libris scriptis. Sumsimus ex A, nisi quod demum verbis: Καὶ ἀχθέμτοσ αὐτοῦ appositum habet. In codicibus vero nostris BCDE paradosis haec Pilati adiuncta est anaphorae eiusdem, nulla interposita nova inscriptione.

1. ἐμ τῇ Ῥωμ. πόλ. cum BCD . . AE ἐμ τῇ (A om) Ῥώμῃ | καὶ ἀμαγμ. τῷ Καίσ. (A om τ. Κ.) cum CDA . . B κ. γμωρισθέμτωμ τῷ Αὐγούστῳ Καίσαρι καὶ ἀμαγμωσθέμτωμ . . E καὶ ἐπαμαγμοὺσ (sic) ἐπὶ τῷ Τιβερίῳ Καίσαρι | οὐκ (E om) ὀλίγ. ἑστώτ. ἐκεῖ (ita CD; A ἐμ τῇ πόλει ante ἑστ., E om) cum CDAE . . B om | ἅπαμτ. (ita BCD; A πάμτ.; E ἅπαμ τὸ πλῆθοσ) ἔκθ. ἐγ. (B add καὶ ἐθλίβομτο λέγομτεσ) | ὅτι (E om) διὰ τὴμ (A δι' αὐτὴμ) - τὸ (E ὅτι τε) σκότ. καὶ ὁ σεισμ. (E καὶ σεισμοὶ) ἐγέμετο (E ἐγέμομτο) | θυμ. πλ. cum ACD . . BE θυμωθεὶσ | ἐκπ. στρ. (haec E om) - ἀγαγεῖμ (E ἀχθῆμαι) τ. Πιλ. (E add ἐμ Ῥώμῃ, item D καὶ κατακεκρυμμέμομ ἀχθῆμαι αὐτὸμ ἐμ τῇ Ῥωμαίωμ πόλει) cum ACDE . . B ἔπεμψεμ στρ. ἵμα δέσμ. ἀγάγωσιμ τὸμ Πιλ.

² Καὶ ἀχθέντος αὐτοῦ ἐν τῇ Ῥωμαίων πόλει, ἀκούσας ὁ Καῖσαρ ὅτι παρέστη ὁ Πιλᾶτος, ἐκαθέσθη ἐν τῷ ναῷ τῶν θεῶν ἐπὶ πάσης τῆς συγκλίτου καὶ σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι καὶ παντὶ τῷ πλήθει τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ ἐκέλευσεν ἐν προόδῳ στῆναι τὸν Πιλᾶτον. καί φησιν ὁ Καῖσαρ πρὸς αὐτόν· τί τοιαῦτα ἐτόλμησας, δυσσεβέστατε, ἑωρακὼς τηλικαῦτα σημεῖα εἰς τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον; κακὴν πρᾶξιν τολμήσας ὅλον τὸν κόσμον ὤλεσας.

³ Ὁ δὲ Πιλᾶτος ἔφη· αὐτοκράτωρ βασιλεῦ, ἐγὼ ἀναίτιος τούτων τυγχάνω, οἱ δὲ προπετεῖς καὶ αἴτιοι τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. καὶ ὁ Καῖσαρ ἔφη· καὶ τίνες οὗτοι; λέγει ὁ Πιλᾶτος· Ἡρώδης, Ἀρχέλαος, Φίλιππος, Ἄννας καὶ Καϊάφας, καὶ ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων. λέγει ὁ Καῖσαρ· τίνος ἕνεκεν τῇ βουλῇ ἐκείνων σὺ ἐξηκολούθησας; καὶ ὁ Πιλᾶτος λέγει· στασιαστὸν καὶ ἀνυπότακτόν ἐστιν τὸ ἔθνος αὐτῶν, μὴ ὑποτασσόμενον τῷ σῷ κράτει. καὶ ὁ Καῖσαρ εἶπεν· ἅμα παρέδωκάν σοι αὐτόν, ὄφειλες ἐν ἀσφαλείᾳ ποιῆσαι αὐ-

2. Καὶ ἀχθ. - πόλει cum AC .. B καὶ ἠνέχθη - πόλει .. D om (vide ante). E sic: καὶ δὴ προκαθίσας ἐπὶ τὸ καπετώλιον ἐκέλευσεν ἐν προόδῳ etc., omissis iis quae praecedunt. | B ἀκ. δὲ ὁ Κ. ὅτι ἠνέχθη | A ἐκάθισεν | B τοῦ θεοῦ | στῆναι .. B εἶναι, E (vide ante) ἀχθῆναι | καί φησιν (B ἔφησεν) ὁ Κ. πρ. αὐτ. (E om πρ. αὐτ.) .. E add haec: Λέγε κατάρατε καὶ δυσσεβέστατε, σὺ εἶ Πιλᾶτος ὁ καὶ ἡγεμών, ἀνατολικὴν ἐπέχων ἀρχήν; ὁ δὲ Πιλᾶτος ἔφη Ναί, δέσποτα αὐτοκράτωρ, ἐγώ εἰμι ὁ δοῦλος τῆς ὑμετέρας γαληνότητος· ἐγώ εἰμι Πιλᾶτος ὁ Πόντιος ὁ ἀπὸ Ἀμασίας πόλεως τῆς Πόντου διοικήσεως. καὶ ὁ Καῖσαρ εἶπεν | BE δυσσεβῆ (B -βεῖ) | ἑωρακὼς τηλικ. (ita AC; DE τοιαῦτα) σημ. εἰς τ. ἄνδρ. (E ἀνθρωπ.) ἐκ. cum ACDE .. B εἰς τ. ἄνδραν ἐκεῖνον τοιαῦτα σημ. παρ' αὐτοῦ ἑωρακώς | κακὴν (CD καὶ κακ.) πρ. τολμήσας (D ἐτόλμησας; CD add καὶ) ὅλ. τ. κ. (B τ. κ. ὅλ. et add διὰ τῆς σῆς παρανομίας) ὤλεσ. (BC ὀλ. .. E κακὰ πρᾶξαι καὶ θανάτῳ παραδοῦναι αὐτόν

3. αὐτοκράτωρ (-τωρ ABCDE) βασ. cum ACD .. B αὐτ. Καῖσαρ, E δέσποτα αὐτ. | ἀναίτ. (E αἴτ.) τούτων (ita BC; AE τούτου, D om) τυγχ. (B εἰμί, E οὐκ εἰμί) | καὶ (ita CD; A add οἱ) αἴτιοι .. B om (E om οἱ δέ usq. ἐστίν) | ἐστίν cum ACD .. B εἰσίν | Ἡρ. Ἀρχ. Φί. Ἄνν. cum ACD .. B Ἡρ. καὶ Ἀ. καὶ Φ. καὶ Ἄνν. .. E om Ἡ. Ἀ. Φ. | B πᾶν | τῶν Ἰουδ. (A add ἐστίν) .. B αὐτῶν | λέγει .. A ἔφη | C τῇ βουλήσει | σὺ (ita BD; AC om) ἐξηκ. | B ἀναστασιαστόν | B om ἀνυπότακτον | τὸ ἔθν. (C πλῆθ.) αὐτ. (B τῶν Ἰουδαίων) | A τ. κράτει σου | ἅμα .. BE μόνον | E παραδέδωκαν | οφειλεσ: ita BCDE (A corrupte ὥσφίλης) A εἰσπέμψαι | πεισθῆναι .. E

τὸν καὶ ἐκπέμψαι πρὸς μέ, καὶ μὴ πεισθῆναι αὐτοῖς σταυρῶσαι τὸν τοιοῦτον ἄνδρα δίκαιον ὄντα καὶ τοιαῦτα σημεῖα ἀγαθὰ ποιήσαντα, ὡς σὺ εἶπας διὰ τῆς σῆς ἀναφορᾶς· ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων σημείων φανερὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.

4 Καὶ ταῦτα εἰπόντος τοῦ Καίσαρος καὶ ὀνομάσαντος αὐτοῦ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν θεῶν συνέπεσαν καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ κονιορτός, ἔνθα ἐκαθέζετο ὁ Καῖσαρ μετὰ τῆς συγκλήτου. ὁ δὲ δῆμος ὁ παρεστηκὼς τῷ Καίσαρι πάντες ἔντρομοι γεγόνασιν διὰ τὴν τοῦ ῥήματος ῥῆσιν καὶ πτῶσιν τῶν θεῶν αὐτῶν, καὶ πάντες φόβῳ συσχεθέντες ἀπῆλθεν ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, θαυμάζοντες τὸ γεγονός. ἐκέλευσεν δὲ ὁ Καῖσαρ μετὰ ἀσφαλείας φυλάττεσθαι τὸν Πιλᾶτον, ὅπως γνῷ τὸ ἀληθὲς περὶ τοῦ Ἰησοῦ.

5 Τῇ δὲ ἐπαύριον καθίσας ὁ Καῖσαρ ἐν τῷ καπετωλίῳ μετὰ πάσης τῆς συγκλήτου ἐπειρᾶτο πάλιν ἐρωτᾶν τὸν Πι-

---

ποιῆσαι τὸ θέλημα | σταυρῶσαι cum CD . . ABE καὶ στ. | δικ. ὄντα (haec AC; BDE om) καὶ τοι. ση. ἀγ. (haec ita BC; E om ἀγ.; similiter reliqui) ποιήσ. | ὡς (ita ACD, E καθὼς, B ἃ) σ. εἶπας (E ἐσήμανας ἡμῖν, A add καὶ) | ἐκ γὰρ τῶν - ὁ βα. τ. Ἰουδ. cum B . . ACD μέλλοντος αὐτοῦ σταυροῦσθαι· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ Χρ. ὁ β. τ. Ἰ. . . E καὶ μέλλοντος αὐτοῦ σταυροῦσθαι ἔγραψας ἐν τίτλῳ καὶ προσήλωσας ἐν τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χρ. ὁ βα. τ. Ἰ., atque addit πάντως βουλόμενος κακὰ ἐπάξαι κατὰ τοῦ κράτους μου τοῦτο ἐποίησας.

4. Καὶ τ. εἰπόντ. (ita CD, E εἰπών; AB λέγοντ.) τ. Κ. (E om) κ. ὀνομάσαντ. (E -σας) αὐτ. (BE om) τὸ ὄν. τ. Χρ. (haec AE; B τὸ ὄν. αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ, BD τὸν Χριστόν) | τῶν θεῶν cum AE . . BCD τῶν εἰδώλων ἤτοι (B om) τ. θεῶν | συνέπεσαν (-σον CD) κ. ἐγένοντο cum BCD . . AE συνέπεσεν κ. ἐγένετο | ἔνθα - μετὰ (A add πάσης) τ. συγκλ. cum ACD . . E om . . B καὶ ὁ τόπος δὲ συνέπεσεν ἔνθα ἐκ. ὁ Κ. μ. πάσης τ. συγκλ. αὐτοῦ | B om τῷ Καίσ. | πάντες ἔντρ. (A σύντρ.) cum ACD . . B καὶ πάντες οἱ τῆς συγκλήτου αὐτοῦ ἅμα τῷ Καίσαρι ἔντρομοι | γεγόνασιν - τὸ γεγονός cum ACD . . B γενόμενοι διὰ τὴν γενομένην πτῶσιν τῶν θεῶν, ἀπῆλθεν ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. E vero omissis ὁ δὲ δῆμος usque τῶν θε. αὐτῶν sic: καὶ φόβῳ πολλῷ συσχεθέντες ἀνεχώρησαν ἅπαντες ἕκαστος εἰς τὸν οἶκ. αὐτοῦ | ἐκέλ. δὲ (ita CD; B ἐκ. οὖν, A καὶ ἐκ.) - με. ἀσφ. φυλάττεσθαι (ita CD, A -ττειν; B pro his ἀσφαλισθῆναι) - περὶ τ. Ἰησοῦ . . E om

5. Τῇ δὲ (B om; E Καὶ πάλιν τῇ) ἐπαύρ. | καθίσ. (B καθεσθεὶς) - ἐν τῷ (A εἰς τὸ et -λιον) καπετωλίῳ (-πε- ABCD; omnes vero -τολ-) - ἐρωτᾶν (ita BCD; A ἐπερ.) - κ. φησ. ὁ Καῖσαρ cum ABCD . . E προκαθίσας

λᾶτον. καί φησιν ὁ Καῖσαρ· λέγε τὸ ἀληθές, δυσσεβέστατε, ὅτι διὰ τῆς σῆς ἀσεβοῦς πράξεως ἧς ἐπεχείρησας κατὰ τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐνταῦθα ἐδείχθη τῶν κακῶν σου ἔργων ἡ πρᾶξις, τὸ τοὺς θεοὺς πτώσει ὑποβληθῆναι. λέγε οὖν· τίς ἐστιν ἐκεῖνος ὁ σταυρωθείς, ὅτι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τοὺς θεοὺς πάντας ἀπώλεσεν; Πιλᾶτος ἔφη· καὶ μὴν τὰ ὑπομνήματα αὐτοῦ ἀληθῆ εἰσίν· καὶ γὰρ ἐγὼ αὐτὸς ἐπείσθην ἐκ τῶν ἔργων αὐτου ὅτι μείζων ὑπῆρχεν πάντων ὧν σεβόμεθα θεῶν. καὶ ὁ Καῖσαρ ἔφη· τίνος οὖν ἕνεκεν τοιαύτην τόλμην καὶ πρᾶξιν ἐπήνεγκας κατ' αὐτοῦ, μὴ ἀγνοῶν τοῦτον, ἢ πάντως κακόν τι βουλόμενος περὶ τῆς ἐμῆς βασιλείας; ὁ δὲ Πιλᾶτος ἔφη· διὰ τὴν παρανομίαν καὶ στάσιν τῶν ἀνόμων καὶ ἀθέων Ἰουδαίων τοῦτο ἐποίησα.

6 Θυμοῦ δὲ πλησθεὶς ὁ Καῖσαρ συμβούλιον ἐποίησεν μετὰ πάσης τῆς συγκλήτου καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ κελεύει δόγμα γραφῆναι κατὰ τῶν Ἰουδαίων οὕτως· Λικιανῷ τῷ τὰ πρῶτα τῆς ἀνατολικῆς ἐπέχοντι χώρας χαίρειν. Τὴν ἐν τοῖς

ἐπείραζεν ἐπερωτῶν τ. Πιλᾶτον | λέγε - δυσσεβέστ. (B δυσσεβῆ) - ἧς (ita AB; CD ἥνπερ) - ἐδείχθη (B ἠλέγχθη) - ἔργ. ἡ πρᾶξις (B πράξεων τὰ ἔργα) τὸ (ita AE, CD om) - πτώσει ὑποβληθ. (B πτῶσιν ὑποβάλλειν) . . E om | λέγε οὖν - ἐκεῖνος (B οὗτος) - καὶ (A om) τ. θε. πάντ. (B om) ἀπώλεσεν cum ABCD . . E λέγε ὦ κατάρατε καὶ δυσσεβέστατε, τίς ἦν ὁ ἄνθρωπ. ἐκεῖν. ὁ σταυρ., ὅτι τὸ ὄν. αὐτ. λεχθὲν ἐνταῦθα τοῖς θεοῖς πτῶσιν ἐπέβαλεν | Πιλ. (ita CD; ABE ὁ Πι.) ἔφη (BE εἶπεν) | καὶ μὴν - καὶ γὰρ (B add καὶ) ἐγ. αὐτ. (B α. ἐ.) ἐπείσθην (C ἐπειράσθην, B ἐπίσταμαι) ἐκ τ. ἔργ. αὐτοῦ (AB ἐξ αὐτῶν τῶν [A om] ἔργ.) ὅτι cum ABCD . . E Τὰ ὑπομνήματα αὐτοῦ, δέσποτα αὐτοκράτωρ, ἄτιμα ἀπέστειλα τῇ ὑμετέρᾳ θειότητι, ἀληθῆ τυγχάνουσιν· καὶ γὰρ ἐγὼ ἐπείσθην ὅτι | ὑπῆρχεν (ita AC, E ὑπάρχει, BD ἐστι) πάντ. (ita AB; CDE om) ὧν (E add ἡμεῖς) σεβ. θε. | τίν. οὖν (B Καὶ τίνος) ἕνεκεν (E -κα) τοι. τόλμην (ita ACD; BE om τόλμ. καί) κ. πρᾶξ. (E τιμωρίαν) ἐπήνεγκ. (ita A, CD ὑπήν., B ἐξήν., E ἐπήγαγ.) κατ' αὐτ. (E αὐτῷ) - τοῦτον (ita CD, B τοῦτο, E αὐτοῦ τὴν δύναμιν, A τούτων pergens παντός· τὶ κακόν) ἢ (AE om; Thil. ed. ἦ) πάντως etc (E πάντ. βουλόμενος κακὰ κατὰ τοῦ ἡμετέρου κράτους) | E om ἀνόμ. καί, B om ἀνόμ. κ. ἀθέων

6. B Θυμ. οὖν πάλιν πλ. ὁ Καῖσ. συμβούλ. τε ποιήσας μετὰ - κελεύει | E συμβ. ποιησάμενος μ. τῆς συγκλ. ἐκέλευσε τὸ δόγμα γρ. | κατῶν (CD add ἀθέων) Ἰουδ. (D om) οὕτ. (B περιέχον οὕτ.) | Λικιανῷ (-νῷ sic CD) . . E Λικιννίῳ, pergens τὴν ἀνατολὴν ἐπέχοντι ἐπαρχίαν | Τὴν - γενομένην (A γεναν.) τόλμαν (ita h. l. ACD) οἰκούντ. (A διοικ.) Ἰ κ. τ. πέ.

παροῦσι καιροῖς γενομένην τόλμαν παρὰ τῶν τὴν Ἱερουσαλὴμ οἰκούντων καὶ τὰς πέριξ πόλεις Ἰουδαίων παράνομόν τε πρᾶξιν ἔγνων, ὡς θεόν τινα λεγόμενον Ἰησοῦν Πιλᾶτον κατηνάγκασαν σταυρῶσαι, διὰ τοῦ τοιούτου αὐτῶν πλημμελήματος δι' οὗ ὁ κόσμος σκοτισθεὶς εἰς ἀπώλειαν εἵλκετο. θέλησον οὖν σπουδαίως ἅμα πλήθους στρατιωτῶν παραγενέσθαι τοῖς ἐκεῖσε καὶ αἰχμαλωσίαν ἐκθέσθαι διὰ τούτου τοῦ δόγματος. πειθαρχῶν κινῆσαι κατ' αὐτῶν καὶ ἐν διασποραῖς αὐτοὺς θέμενος ἐν πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν καταδούλωσον αὐτούς, καὶ τῆς Ἰουδαίας ἀπάσης ἐκδιώξας ὀλιγοστὸν τὸ ἔθνος αὐτῶν δεῖξον, ἐφ' ἅπασιν μὴ ὀφθῆναι ἔτι τοῦτο, πονηρίας μεστοὶ τυγχάνοντες.

7 Καὶ τοῦ δόγματος τούτου φθάσαντος ἐν τῇ ἀνατολικῇ χώρᾳ, Λικιανὸς πειθαρχήσας τῷ φόβῳ τοῦ δόγματος ἐν ἀνα-

---

πόλ. (A om κ. τ. π. π.) παρ. τε. (A om) - λεγόμενον - Πιλᾶτον (ita C, D -τῳ, A μετὰ Πιλάτου) κατηνάγκασαν (AC -νέγκασαν) σταυρ. cum ACD . . B corrupte Κατὰ τὴν ἄθεον τῆς παρὰ τῶν Ἰουδ. συνγεναμένης τόλμης τῶν τὴν Ἱερουσαλὴμ κ. τὰς πέριξ πόλ. οἰκούντ. Ἰουδ. παρανόμων θεόν τινα λέγοντος Ἰησοῦ καταναγκάσαντες σταυρῶσαι . . E Ἐν τῷ παρόντι καιρῷ τόλμῃ χρησάμενοι οἱ κατοικοῦντες ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ τὰς πέριξ χώρας παράνομοι Ἰουδαῖοι τὸν θεὸν τὸν λεγόμενον Ἰησοῦν μετὰ Πιλάτου κατηνάγκασαν σταυρωθῆναι | διὰ τοῦ (ita CD, A om) τοι. αὐτῶν (A om) πλ. δι' οὗ (codd. δι' ὧν) - εἵλκετο cum ACD . . B ὡς διὰ τῶν τοιούτων πλημμελημάτων τέλεον (sic) ὁ κόσμ. σκοτισθεὶς εἰς ἀπ. εἵλκετο . . E καὶ διὰ τὸ τοιοῦτον πλημμέλημα τελείως ὁ κόσμ. ἐσκοτίσθη καὶ παρ' ὀλίγον εἰς ἀπ. εἵλκετο | ἅμα πλήθους (C -θει) . . E ἅμ. πλείστων | καὶ αἰχμ. ἐκθέσθ. (A corrupte οὖν θῆσον) δ. τ. τ. δόγμ. cum CD, item A . . B κ. αἰχμαλωτῆσαι διὰ τ. τ. δόγμ. πάντας αὐτούς, item E κ. αἰχμαλωτεῦσαι αὐτοὺς αἰχμαλωσίαν μεγάλην | πειθαρχ. κινῆσαι (A -νησον) καὶ ἐν - ἀπάσης (A om καὶ ἐν usq. ἀπάσης) ἐκδιώξας (A καὶ ἐκδίωξον αὐτοὺς καὶ) δεῖξον - ἔτι (codd. ἐπί) τοῦτο - τυγχάνοντες cum C (post ὀφθῆναι deficit) D, A . . B πειθαρχῶν οὖν τῷ δόγματι ἡμῶν κίνησον κατ' αὐτοῦ (corrige -τῶν) καὶ διὰ πειρὰς (sic) αὐτοὺς θέμενος διασκόρπισον αὐτοὺς ἐν πᾶσ. τ. ἔθν. καταδουλῶν αὐτοὺς καὶ τῆς Ἰουδαίας πάντας ἐκδιώξας ὀλιγοστὸν τὸ ἔθν. αὐτ. δείξας, ἐφ' ἅπ. μὴ ὀφθ. ἐν ἀνέσει, ἐπειδὴ τοις πονοις με (corrige τῆς πονηρίας μεστοὶ) τυγχάνουσιν . . E corruptissime διὰ τὸ μὴ πειθαρχήν σε (corrige πειθαρχῆσαι) τῷ ἡμετέρῳ δόγματι καὶ ποιῆσαι (ποίησον omisso καί?) αὐτοὺς εἰς διασποράν, ἐν (corrige μὴ) ὀφθείησαν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν, ὅτι πονηρίας πλήρεις τυγχάνουσιν.

7. E Λικίννιος | ἐν ἀναλώσει (pro his B inepte εἶπεν) πᾶν - ἐποίησ.

λώσει πᾶν τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων ἐποίησεν, τοὺς δὲ καταλειφθέντας ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ εἰς τὴν διασπορὰν τῶν ἐθνῶν δουλεύειν παρέσχεν, ὥστε γνωσθῆναι τῷ Καίσαρι ταῦτα τὰ γεγενημένα παρὰ Λικιανοῦ κατὰ τῶν Ἰουδαίων ἐν τῇ ἀνατολικῇ χώρᾳ καὶ ἀρέσαι αὐτῷ.

[8] Καὶ πάλιν ἔθετο ὁ Καῖσαρ ἐρώτησιν ποιῆσαι τοῦ Πιλάτου, καὶ κελεύει ἐνὶ ἄρχοντι ὀνόματι Ἀλβίῳ τὴν κεφαλὴν Πιλάτου ἀποτεμεῖν, φήσας· καθὼς οὗτος χεῖρας ἐπήγαγεν ἐπὶ τὸν ἄνδρα τὸν δίκαιον τὸν λεγόμενον Χριστόν, καὶ αὐτὸς ὁμοίως πεσεῖται τῆς σωτηρίας ἀποτευξόμενος.

[9] Ὁ δὲ Πιλᾶτος ἀπελθὼν ἐπὶ τὸν τόπον ηὔξατο σιωπῇ λέγων· κύριε, μὴ συναπολέσῃς με μετὰ τῶν πονηρῶν Ἑβραίων, ὅτι ἐγὼ χεῖρας κατὰ σοῦ οὐκ εἶχον ἐπενεγκεῖν εἰ μὴ διὰ τὸ ἔθνος τῶν παρανόμων Ἰουδαίων, ὅτι στάσιν κατ' ἐμοῦ ἐπήγαγον· ἀλλὰ σὺ γινώσκεις ὅτι ἀγνοῶν ἔπραξα. μὴ οὖν ἀπολέσῃς με τῇ ἁμαρτίᾳ μου ταύτῃ, ἀλλὰ ἀμνησικάκησον ἐπ' ἐμοί, κύριε, καὶ τῇ δούλῃ σου Πρόκλᾳ τῇ ἱσταμένῃ μετ' ἐμοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ τοῦ θανάτου μου, ἣν ἀνέδειξας προφητεύειν ὅτι εἶχες σταυρῷ προσηλωθῆναι. μὴ ἐν τῇ ἐμῇ ἁμαρτίᾳ καὶ

---

cum D (item ut videtur B) .. A ἀναλώσῃ πᾶν τὸ ἔθνος τ. Ἰ. ἐποίησ. .. E ἐξεδίωξε πάντας τ. Ἰουδαίους | τοὺς δὲ καταλ. ἐν τῇ Ἰουδ. (ita AD; B om) - παρέσχ. (ita AD, B παρεσκεύασεν) .. E καὶ ᾐχμαλώτευσεν αὐτοὺς ἐν διασπορᾷ πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, καὶ παρασκεύασε τούτους δουλεύειν. Praeterea BD add ἕως (B add τὴν) σήμερον ἡμέρας (B -ραν) | D ταῦτ. τ. γινόμενα | ἐν τῇ ἀν. χ. καὶ ἀρ. αὐτῷ cum AD .. B om | E pro ὥστε etc sic: ὅπως γνωσθῶσιν καὶ τῷ Καίσαρι τὰ περὶ αὐτῶν

8. Καὶ πάλιν (B Πάλ. οὖν) - ποιῆσαι (B ποιήσασθαι) - ἄρχοντι (B πρόφεκτον, corrige πρεφέκτῳ - Πιλάτου (B τοῦ Πι.) ἀποτεμ. (B ἀποκόπτειν) .. E Καὶ ἐκέλευσεν ὁ Καῖσαρ πρεφεκτιάλδε (sic, vide post) ὀνόματι τὴν κεφ. ἀποκόψαι Πιλάτου | ἐπὶ τὸν - Χριστόν .. B κατὰ τοῦ θεοῦ, E κατὰ τοῦ Ἰησοῦ | πεσεῖται (A πήσεται, D ποιήσεται, B τεύξεται, E τεύξεται τοῦ θανάτου) τῆς σωτ. ἀποτευξ. (D ἀποταξάμ., E om τ. σ. ἀ.).

9. Ὁ δὲ Πιλᾶτος etc: D hunc libelli finem habet: Δῶμεν δόξαν τῷ θεῷ ἡμῶν, ὅτι αὐτῷ πρέπει ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. | μὴ συναπολέσῃς (B -σεις) cum BE .. A μὴ ἀπολέσεις | οὐκ εἶχον cum BE .. A οὐκ ἤθελον, idque post ἐπενέγκαι | E εἰ μὴ διὰ τὸ πονηρὸν ἔθν. κ. ἀστασίαστον τῶν Ἰουδ. τοῦτο ἐποίησα | B ἀλλ' ἴδας δέσπ. κύριε | μὴ οὖν (ita B; A μὴ συν-, E ἀλλὰ μὴ σύν.)

ταύτην καταδικάσῃς, ἀλλὰ συγχώρησον ἡμῖν καὶ ἐν μερίδι τῶν δικαίων σου συγκαταρίθμησον ἡμᾶς.

10 Καὶ ἰδοὺ τελέσαντος τὴν εὐχὴν τοῦ Πιλάτου ἦλθεν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσα· μακαριοῦσίν σε πᾶσαι αἱ γενεαὶ καὶ αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν, ὅτι ἐπὶ σοῦ ἐπληρώθησαν ταῦτα πάντα τὰ ὑπὸ τῶν προφητῶν εἰρημένα περὶ ἐμοῦ· καὶ σὺ δὲ αὐτὸς μάρτυς μου ἐν τῇ δευτέρᾳ μου παρουσίᾳ ὀφθῆναι ἔχεις, ὅταν μέλλω κρῖναι τὰς δώδεκα φύλας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοὺς μὴ ὁμολογήσαντας τῷ ὀνόματί μου. Καὶ ἐξετίναξεν τὴν κεφαλὴν Πιλάτου ὁ πρέφεκτος, καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐδέξατο αὐτήν. Ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Πρόκλα τὸν ἄγγελον ἐρχόμενον καὶ δεχόμενον τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, χαρᾶς πλησθεῖσα καὶ αὐτὴ παραυτὰ ἀπέδωκεν τὸ πνεῦμα, καὶ ἐτάφη μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς.

ἀπολέσῃς (- AB -σεις) με (A add δέσποτα κύριε) | τῇ (A τὴν etc) ἀμ. μου ταύτῃ . . B ταύτῃ τῇ ἀμ., E ταῖς ἁμαρτίαις μου καὶ τῇ ἀγνοίᾳ μου ταύτῃ | ἀλλὰ ἀμνησικάκησον (ita E et ἀλλ' ἀμν. A) ἐπ' ἐμοὶ κύρ. καὶ τῇ etc. . . B ἀλλὰ ἐλέησόν με καὶ τὴν δούλην σ. Πρόκλαν | E ἐν τ. ὥρ. τῆς τελευτῆς μου, A om ἐν et ταύτῃ | ἣν ἀνέδειξ. (ita B; A ἥνπερ ἔδ., E ἣν ἔδ.) προφητεύειν (ita BE; A -τεῦσαι) | E om ὅτι εἶχ. στ. πρ. | E μὴ ἐν τῇ ἄμ. ἡμῶν κύριε καταδικ. ἡμᾶς | ἐμῇ: A μία | συγχ. ἡμῖν (B μοι; E add τὰ παραπτώματα ἡμῶν) κ. ἐν μερ. τ. δ. σου (E μετὰ τῶν ἁγίων σου (συγκαταρ. (ita B, AE συναριθ.) ἡμ.

10. A τελειώσαντος | E ἐκ τῶν οὐρανῶν | μακ. σε (A add Πιλᾶτε) π. αἱ γεν. καὶ αἱ πατρ. (ita haec E; B π. αἱ γεν.) τ. ἐθν. (B om) | ἐπὶ σοῦ cum A . . B ὑπὸ σοῦ | A ἐπληρώθη | ταῦτα - εἰρημένα cum A . . B πάντ. [τὰ adde] ὑπομνήματα τῶν πρ. τὰ εἰρ. | E om ὅτι usq. περὶ (A παρ') ἐμοῦ | καὶ - αὐτὸς (BE om) μάρτυς μου (B μαρτυρεῖς μου, E μ. μ. ἔσῃ, A μάρτ. ἔσῃ) ἐν τῇ (ita B, E ἐπὶ τῆς etc, A ἐν γὰρ τῇ) - ὀφθ. ἔχ. (haec om E) | B ὅτε μέλλω | τὰς δώδ. - ὁμολογ. τῷ ὀν. μ. (ita B, A καὶ πιστεύσαντας pro τ. ὀ. μ.) . . E ζῶντας κ. νεκρούς, καὶ τὰς δώδ. φύλ. τὰς μὴ ὁμολογησάσας μηδὲ πιστευσάσας εἰς τὸ ὄν. μ. | Καὶ ἐξετίναξ. (E Ἦρε δὲ) τ. κ. Πιλ. (E αὐτοῦ) ὁ (A om) πρέφεκτος (E περφεκτιάλδεος sic, vide ante) cum AE . . B τότε οὖν ὁ Πιλ. ἐκτείνας τὸν τράχηλον αὐτοῦ, ἀπέτεμεν τὴν κεφ. αὐτοῦ ὁ πρόφεκτος (sic) | καὶ ἰδοὺ - ἐδ. αὐτὴν cum AE . . B om | B θεωροῦσα δέ | τὸν ἄγγ. ἐρχ. - τ. κε. αὐτοῦ (E om ἐρχ. usq. αὐτοῦ) cum AE . . B om | τὸ πνεῦμα . . A add αὐτῆς | μετὰ τ. ἀνδρ. αὐτῆς: his libellus finitur in BE . . A add Πιλάτου, θελήσει καὶ εὐδοκίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

MORS PILATI QUI IESUM CONDEMNAVIT.

Cum autem Tiberius Caesar [1]) Romanorum imperator gravi morbo teneretur, et intelligens quia Ierosolymis esset quidam medicus, nomine Iesus, qui omnes infirmitates solo verbo curat, nesciens quod Iudaei et Pilatus eum occidissent, praecipit cuidam suo familiari nomine Volusianus Vade citius quam potes trans partes marinas, dicesque Pilato meo servitori et amico ut hunc medicum mihi mittat qui me pristinae sanitati restituat. Qui Volusianus audito praecepto imperatoris statim discessit, et ventus est [2]) ad Pilatum sicut praeceptum est ei. Et narrans eidem Pilato ea quae sibi a Tiberio Caesare commissa fuerant, dicens Tiberius Caesar imperator Romanorum, tui dominus, audito quod in civitate ista est medicus qui solo verbo sanat infirmitates, rogat te vehementer ut eum sibi mittere debeas pro sua infirmitate curanda. Audiens haec Pilatus territus est valde, sciens quod per invidiam eum occidi fecerat. Respondit Pilatus eidem nuntio sic dicens Hic homo erat malefactor et homo qui trahebat ad se totum populum: sic habito consilio sapientum civitatis eum crucificari feci. Qui nuntius rediens ad eius hospitium obviatus est cuidam mulieri nomine Veronica, quae fuerat familiaris Iesu, dicens O mulier, medicus quidam qui in hac civitate erat, qui solo verbo aegros sanabat, cur occiserunt [3]) eum Iudaei? At illa coepit flere dicens Heu me, domine, deus meus et dominus meus, quem Pilatus pro in-

---

1. Codex h. l. et infra semel *Caesarius* habet, item *a Tiberio Caesario commissa.*

2. *ventus est:* ita codex. Similiter post habet *obviatus est.*

3. *occiserunt:* ita codex.

vidia tradidit, condemnavit et crucifigi praecepit. Tunc ille nimis dolens ait Vehementer doleo quia id pro quo dominus meus me[4]) miserat explere non valeo. Cui Veronica Dominus meus cum praedicando circuiret, et ego eius praesentia nimis invita carerem, volui mihi depingi imaginem, ut dum eius privarer praesentia, saltim mihi praestaret solatium imaginis suae figura [5]). Cumque linteum pictori deferrem pingendum, dominus meus mihi obviavit et quo tenderem requisivit. Cui cum viae causam aperuissem, a me petiit pannum, et ipsum mihi venerabilis suae faciei [6]) reddidit insignitum imagine. Ergo huius aspectum si dominus tuus devote intuebitur, continuo sanitatis beneficio potietur. Cui ille Est huiusmodi imago auro vel argento comparabilis? Cui illa Non, sed pio affectu devotionis. Tecum igitur proficiscar et videndum Caesari imaginem deferam, et revertar.

Venit igitur Volusianus cum Veronica Romam dixitque Tiberio imperatori Iesum diu a te desideratum Pilatus et Iudaei iniustae morti tradiderunt et per invidiam crucis patibulo affixerunt. Venit igitur mecum matrona quaedam ipsius Iesu imaginem deferens, quam si devote prospexeris, mox sanitatis tuae beneficium obtinebis. Caesar igitur pannis sericis viam sterni fecit et imaginem sibi praecepit praesentari: qui mox ut eam fuit intuitus, salutem est pristinam assecutus.

Pontius igitur Pilatus imperio Caesaris capitur et Romam perducitur. Audiens Caesar Pilatum Romam advenisse, nimio contra eum furore repletus est et eum ad se adduci fecit. Pilatus autem tunicam Iesu inconsutilem secum detulit: quam indutam coram imperatore portavit. Mox ut imperator eum vidit, omnem iram deposuit et ei protinus assurrexit, nec dure sibi in aliquo loqui praevaluit: et in eius absentia qui videbatur tam terribilis et ferus, nunc in eius praesentia invenitur quodammodo mansuetus. Cumque eum licentiasset, mox contra eum terribiliter exardescit, se miserum clamitans quia ei furorem sui pectoris minime ostendisset. Statimque eum revocari fecit iurans et contestans quia

4. *me:* in codice desideratur.

5. *figura.* Post hanc vocem in codice additur *Cui refert.*

6. Codex *venerabili sua facie.* Leg. aur. *insignitum. Imaginis ergo*

filius mortis est et nefas [7]) est eum vivere super terram. Qui cum eum vidit, continuo eum salutavit et omnem animi ferocitatem abiecit. Mirabantur omnes, mirabatur et ipse, quia sic contra Pilatum dum abesset exardesceret, et dum praesens esset nil ei loqui posset aspere. Tandem divino nutu vel forte alicuius Christiani suasu ipsum illa tunica expoliari fecit, et contra eum pristinam ferocitatem animi mox resumsit. Cumque de hoc imperator plurimum admiraretur, dictum est sibi quod illa tunica fuisset domini Iesu. Tunc imperator eum in carcerem recipi iussit, donec sapientum consilio deliberaret quid de eo fieri oporteret. Post autem paucos dies data est igitur in Pilatum sententia ut morte turpissima damnaretur. Audiens hoc Pilatus cultello proprio se necavit, et tali morte vitam finivit.

Cognita Caesar morte Pilati dixit Vere mortuus est morte turpissima, cui manus propria non pepercit. Moli igitur ingenti alligatur et in Tiberim fluvium immergitur. Spiritus vero maligni et sordidi corpori maligno et sordido congaudentes omnes in aquis movebantur, et fulgura et tempestates, tonitrua et grandines in aere terribiliter gerebant [8]), ita ut cuncti timore horribili tenerentur. Quapropter Romani ipsum a Tiberis fluvio extrahentes, derisionis causa ipsum in Viennam deportaverunt et Rhodani fluvio immerserunt: Vienna enim dicitur quasi via gehennae, quia erat tunc locus maledictionis. Sed [9]) ibi nequam spiritus affuerunt, ibidem eadem operantes. Homines ergo illi tantam infestationem daemonum non [10]) sustinentes vas illud maledictionis a se removerunt et illud sepeliendum Losaniae territorio commiserunt. Qui cum nimis praefatis [11]) infestationibus gravarentur, ipsum a se removerunt et in quodam puteo montibus circumsepto immerserunt, ubi adhuc relatione quorumdam quaedam diabolicae machinationes ebullire dicuntur.

---

7. Codex per errorem *fas*.

8. Fortasse rectius Leg. aur. *congaudentes et nunc in aquis nunc in aere rapientes mirabiles inundationes in aquis movebant, et - generabant*

9. Adde *et?*

10. *non* deest in codice.

11. Codex *nimiis praefactis:* quae fortasse ferri possunt.

ΥΦΗΓΗΣΙΣ ΙΩΣΗΦ.

ΥΦΗΓΗΣΙΣ ΙΩΣΗΦ ΤΟΥ ΑΠΟ ΑΡΙΜΑΘΑΙΑΣ ΤΟΥ ΑΙΤΗΣΑΜΕΝΟΥ ΤΟ ΣΩΜΑ ΚΥΡΙΟΥ· ΕΝ Ω ΚΑΙ ΤΑΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΛΗΣΤΩΝ ΑΙΤΙΑΣ ΕΜΦΕΡΕΙ.

I.

[1] Ἐγὼ Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας ὁ αἰτησάμενος παρα Πιλάτου τὸ σῶμα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ πρὸς ταφὴν καὶ ἐν δεσμῷ πιεζόμενος παρὰ τῶν φονέων καὶ θεομάχων Ἰουδαίων διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν, οἵτινες καὶ τὸν νόμον κατέχοντες αὐτῷ τῷ Μωυσῇ πρόξενοι γεγόνασιν θλίψεως, τὸν δὲ νομοθέτην παροργίσαντες καὶ μὴ ἐπεγνωκότες τὸν θεὸν ἐσταύρωσαν καὶ εὔδηλον ἔθεντο τοῖς ἐγνωκόσι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ σταυρωθῆναι, πρὸ ἑπτὰ ἡμερῶν τοῦ παθεῖν τὸν Χριστόν, τῷ ἡγεμόνι Πιλάτῳ παρεπέμφθησαν δύο λῃσταὶ ἀπὸ Ἱεριχὼ κατακριθέντες, ὧν ἡ αἰτία ἦν αὕτη.

---

*) Ὑφήγησις (ita AD; C apud Birchium ΗΗ διηγησις) Ἰωσ. (D τοῦ Ἰω.) - τοῦ (C om) κυρίου (A add ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ; C add παραδώσεως?) - ἐμφέρει (C ἐμφέρειν) . . B non habet inscriptionem.

I, 1. Ἀριμαθαίας cum AD . . BC -θείας | B om παρ. Πιλ. | τοῦ (C om) κυρ. (B om) Ἰησοῦ (D om) πρ. ταφ. (B om πρ. τ.) | καὶ (C om) ἐν δ. πιεζόμ. (ita A, C πιαζ.; B ἐταζόμ., D ἐπιζόμ.) - θεομάχ. (B θεοκτόνων, C add ἀνθρώπων) Ἰουδ. δ. τ. τοιαύτ. (B αὐτοῦ) αἰτ. | B πρόξ. ἐγένοντο | θλίψεως (C add αἰωνίου) τὸν δὲ (ita AD, C om δέ. B corrupte sic: θλίψ. αἰνεῖς τὸν τούτων) νομοθ. | B παροργ. μὴ ἐγνωκότες ὅτι θεὸν ἐσταύρωσαν, ἔκδηλον ἐθένη (corrige ἔθεντο) τοῖς ἐγνωκόσιν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ θεόν | ἐν ἐκ. (B add γὰρ) ταῖς - κατέκριναν τ. υἱ. (B κατεκρίθη ὁ υἱ.) - Πιλάτῳ (B Ποντίῳ Πιλ.) - ἦν αὕτη.

[2] Ὁ πρῶτος, ὄνομα αὐτῷ Γέστας, ὁδοιποροῦντας ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέκτεινεν, ἄλλους δὲ γυμνώσει ὑπέβαλεν, γυναῖκας δὲ ἐκ τῶν σφυρῶν κατὰ κεφαλῆς κρεμνῶν τοὺς μασθοὺς ἐξέκοπτεν, νηπίων μελῶν αἱμοπότης ὑπῆρχεν, θεὸν μὴ ἐγνωκὼς πώποτε, νόμοις μὴ ἀκολουθῶν, βίαιος τυγχάνων ἐξ ἀρχῆς εἰς τὰς τοιαύτας πράξεις.

Ἡ δὲ τοῦ ἑτέρου αἰτία τοιαύτη ἦν. Δημᾶς ἐκαλεῖτο, Γαλιλαῖος μὲν ἦν τῷ γένει, πανδοχεῖον δὲ εἶχεν· πλουσίων πειρατηρίοις ἐκέχρητο, πτωχοῖς δὲ εὖ ἐποίει· κλέπτης μὲν ὡς Τωβίτ, νεκροὺς γὰρ πτωχοὺς ἔθαπτεν. λῃστεύειν ἐπεχείρει τὸ τῶν Ἰουδαίων πλῆθος, αὐτὸν τὸν νόμον ἐν Ἱερουσαλὴμ συλήσας καὶ τὴν τοῦ Καϊάφα θυγατέρα γυμνώσας, ἱέρατιδα ὑπάρχουσαν τοῦ ἁγιάσματος, αὐτὴν τὴν τοῦ Σολομῶντος παρατεθεῖσαν μυστικὴν παρακαταθήκην τῷ τόπῳ ἀφελόμενος. τοιαῦται ὑπῆρχον αὐτοῦ αἱ πράξεις.

[3] Συνελήφθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς πρὸ τῆς ἡμέρας τοῦ πάσχα τρίτης, ὀψίας οὔσης. οὐκ ἦν δὲ τῷ Καϊάφᾳ καὶ τῷ πλήθει τῶν Ἰουδαίων πάσχα, ἀλλὰ πένθος ἦν αὐτοῖς μέγα, ὡς διὰ τὴν τοῦ λῃστοῦ σύλησιν γενανένην ἐν τῷ ἁγιάσματι· καὶ καλέσαντες Ἰούδαν τὸν Ἰσκαριώτην λέγουσιν αὐτῷ· ἀπὸ ἀδελφοῦ γὰρ Καϊάφα τοῦ ἱερέως ἦν. οὐκ ἦν δὲ μαθητὴς κατὰ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλὰ δόλῳ προετρέψαντο αὐτὸν πᾶν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἵνα ἀκολουθήσει τῷ Ἰησοῦ· οὐχ ἵνα

---

2. C ὀνόματι Γέστας (B Γεύστας) | AC ἀπέκτενεν | AC ἐν γυμνώσει ὑπέβ. | μασθούς: ita A, B μαζούς, C μαστούς | θε. μὴ ἐγν. πώποτε (C ποτέ) . . A om | B εἰς τ. τοι. κακὰς καὶ αἰσχρὰς πράξ.

C Αἱ δ. τ. ἑ. λῃστοῦ αἰτίαι τοιαῦταί εἰσιν | Δημᾶς cum BC . . A Δύμας | πλουσίων - εὖ ἐποίει: haec varie in codd. corrupta leguntur | κλ. μὲν (B add ἦν) ὡς Τωβ. (B ὁ Τωβίας) | B πτωχ. δὲ νεκρ. ἔθαπτ. | τὸ τ. Ἰουδ. πλῆθ. cum AC . . B τοὺς τ. Ἰ. ἱερεῖς | B ἱερατικὴν ὑπάρχ. | B παραθήκην | ἀφελόμενος cum A . . BC ἀφηλάμενος (sic) | αὐτοῦ . . B λῃστῶν

3. δὲ καί . . B οὖν | B πρὸ ἐξ. ἡμερῶν τ. πάσχα, τρίτης ὀψ. οὔσ. | B om ὡς | B τ. λῃστ. ἔφοδον τὴν γενομένην ἐν τῷ πράγματι | Ἰούδαν (B τὸν Ἰ.) τὸν Ἰσκ. cum AB . . C οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Σκαριώτην | λέγουσιν αὐτῷ· ἀπὸ (cod. praem εὐγενὲς γένος, quod ex margine irrepsisse videtur) ἀδ. γὰρ - ἦν cum A, item C λέγ. αὐτῷ· εὐγενὴς γένος ὤν· ἀπὸ ἀδελφοῦ Καϊαφ. τ. ἱ. ἦν . . B καὶ λέγουσιν αὐτὸν ἐκ γένους ὄντα ἀδελφῆς τοῦ Καϊάφα ἱερέως | κατὰ πρόσωπ. cum AC . . B κατὰ τρόπον | C προετρέψατο | B om τῶν Ἰουδ. | ἵνα ἀκολουθήσει cum B . . AC ἀκο-

πειθαρχήσει τοῖς παρ' αὐτοῦ γενομένοις σημείοις οὐδὲ ἵνα ὁμολογήσει αὐτόν, ἀλλ' ἵνα παραδώσει αὐτὸν αὐτοῖς, ψευδὲς ῥῆμα αὐτοῦ θέλων καταλαβέσθαι, δόματα δεδωκότες αὐτῷ ὑπὲρ τοῦ τοιούτου ἀνδραγαθήματος ἀνὰ δίδραγμον χρυσίου καθ' ἑκάστην ἡμέραν. ἦν δὲ καὶ δύο ἔτη ποιήσας μετὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥς φησιν εἷς τῶν μαθητῶν καλούμενος Ἰωάννης.

4 Καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ πρὸ τοῦ κρατηθῆναι τὸν Ἰησοῦν λέγει τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Ἰούδας Δεῦτε συμβούλιον θώμεθα, ὅτι περ οὐκ ἐσύλησεν ὁ λῃστὴς τὸν νόμον ἀλλ' αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς, κἀγὼ ἐλέγχω αὐτόν. τῶν δὲ τοιούτων ῥημάτων ῥηθέντων εἰσίει μεθ' ἡμῶν Νικόδημος ὁ κατέχων τὰς κλεῖς τοῦ ἁγιάσματος, καὶ ἔφη πᾶσιν Μὴ τοιοῦτον πρᾶγμα διαπράξασθε. ἦν γὰρ ἀληθὴς ὁ Νικόδημος ὑπὲρ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων. ἡ δὲ τοῦ Καϊάφα θυγάτηρ ὀνόματι Σάρρα κραυγάσασα ἔφη Αὐτὸς γὰρ ἔφη ἐπὶ πάντων κατὰ τοῦ ἁγίου τόπου τούτου Δύναμαι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγεῖραι αὐτόν. λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι αὐτῇ Πίστιν ἔχεις παρὰ πάντας ἡμᾶς· εἶχον γὰρ αὐτὴν ὡς προφήτην. καὶ δὴ τοῦ συμβουλίου γενομένου ἐκρατήθη ὁ Ἰησοῦς.

λουθῇ (A -θεῖ) | B ἢ ὁμολογήσει αὐτ. θεόν | ψευδὲς - καταλαβ. cum B .. AC om | δίδραγμον: ita ABC | ἦν δὲ καὶ δύο (C om; A praem δέκαι, quod videtur ex repetito δὲ καί ortum esse; sed vide B, unde δέκα δύο legere possis) - μ. τ. Ἰησοῦ .. B ἦν γὰρ δωδέκατος ποιήσ. μετὰ haec pessime sic scripta sunt: πᾶσιν μὲν τὰς) τ. Ἰ.

4. Καὶ τρίτῃ ἡμέρᾳ (C -της -ρας) πρό cum AC .. B καὶ καιρὸν εὑρὼν τῇ τρ. ἡμ. πρό | B συμβουλευσώμεθα | B οὐκ ἔκλεψεν τὸ ἁγίασμα | εἰσίει cum A, item C .. B ἦν | B ὁ κατέχ. τὸν νόμον καὶ τὰς κλεῖς (C κλεῖδας) | Μὴ τοι. πρ. (B add τι) διαπρ. cum AB .. C Μὴ τοιούτων πραγμάτων πραξώμεθα | ἦν γὰρ ἀληθὴς (C -θινὸς) - τῶν Ἰουδ. cum AC .. B εἷς ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον· οὐδὲν γὰρ τοιοῦτον ἐποίησεν. καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἤκουσεν· οὐδὲ γὰρ ἦν εὐπρόσδεκτος ὁ Νικ. ὑπὲρ πᾶν τ. πλ. τ. Ἰουδ. | ἡ δὲ τοῦ (ita AB; C ἦν δὲ τῷ) Κα. - Σάρρα (B Σέρα) κραυγάσασα (C καὶ κραυγάσας, B κλαύσασα) (A h. l. add ἐπὶ πάντων, quod cum BC ad ἔφη seq. transferendum videbatur) ἔφη | Αὐτὸς γὰρ (C ὅτι περ) ἔφη (C add ὁ Ἰησοῦς) ἐπὶ πάντ. (C ἐ. πᾶσι; de A vide ante) κατά cum AC .. B Ἤκουσα ἐγὼ ὅτι πᾶσιν ἔλεγεν κατά | B λέγων ὅτι δύναμαι καταλ. αὐτόν. καὶ εἶπαν οἱ Ἰουδ. | αὐτῇ Πίστ. - ἡμᾶς cum C .. B Ταύτην πίστιν ἔχει ὑπὲρ πάντας ἡμᾶς .. A Αὕτη πιστοτέρα ἐστὶν πάντων ἡμῶν | προφήτην: ita ABC | καὶ δὴ τοῦ (C καὶ διὰ τοῦτο) συμβ. γεν. (C γιν.) cum AC .. B καὶ δὴ τοῦ λόγου στοιχήσαντος συμβουλίου γενομένου

II.

[1] Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἡμέρᾳ τῆς τετράδος, εἰσήνεγκαν αὐτὸν ὥρᾳ ἐνάτῃ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Καϊάφα. καὶ λέγουσιν αὐτῷ Ἄννας καὶ Καϊάφας Εἶπὲ ἡμῖν, τίνος ἕνεκεν τὸν νόμον ἡμῶν ἐσύλησας, καὶ Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν τὰς ἐπαγγελίας ἀπεκήρυξας; ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐδὲν ἀπεκρίνατο. πάλιν δὲ ἐκ δευτέρου παρόντος καὶ τοῦ πλήθους λέγουσιν αὐτῷ Τὸ ἁγίασμα ὃ ἔκτισε Σολομὼν ἐν τεσσαράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν, διὰ τί σὺ βούλῃ ἐν μιᾷ ῥοπῇ καταλῦσαι; καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο πρὸς ταῦτα ὁ Ἰησοῦς. ἦν γὰρ τῆς συναγωγῆς τὸ ἁγίασμα σεσυλημένον διὰ τοῦ λῃστοῦ.

[2] Ὀψίας δὲ τελεσθείσης τῆς τετράδος ἅπαν τὸ πλῆθος ἐζήτει τὴν θυγατέρα τοῦ Καϊάφα πυρὶ ἐναλῶσαι διὰ τὴν τοῦ νόμου ἀπώλειαν, ὅτι οὐκ εἶχον τὸ πῶς τὸ πάσχα ποιῆσαι. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἐκείνη Ἐπιμείνατε τέκνα καὶ τὸν Ἰησοῦν τοῦτον ἀπολέσωμεν, καὶ ὁ νόμος εὑρίσκεται καὶ ἡ ἑορτὴ ἡ ἁγία ἐπιτελουμένη ἐπιτελεῖται. λαθραίως δὲ ἔδωκαν Ἄννας καὶ Καϊάφας χρυσίον ἱκανὸν Ἰούδᾳ τῷ Ἰσκαριώτῃ, λέγοντες Εἶπέ, καθὼς προεῖπες ἡμῖν, ὅτι ἐγὼ οἶδα τὸν νόμον κλαπέντα παρὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως εἰς αὐτὸν τὸ ἔγκλημα τραπῇ καὶ μὴ εἰς τὴν κόρην ταύτην τὴν ἄμεμπτον. καὶ ταῦτα συνταξάμενος ὁ Ἰούδας εἶπεν αὐτοῖς Μὴ πᾶν τὸ πλῆθος γνῷ ὅτι ἐγὼ ὑφ᾽ ὑμῶν ἐπεδιδάχθην τοῦτο κατὰ τοῦ Ἰησοῦ πρᾶξαι·

II, 1. A ὥραν ἐννάτην | A καὶ προφητῶν καὶ Μωσέως (B Μωυσ.) | ἀπεκήρυξας (an potius scribas ἀπέκρυψας?) cum AC .. B ἠκύρωσες | πάλ. δὲ (C om, B utrumque om) ἐκ δεύτ. (B add οὖν) παρ. καὶ (AC om) τ. πλ. λέγ. (B εἶπαν) αὐτ. | τὸ ἁγ. ὃ cum AC .. B τὸν ναὸν ὃν | B ἐν ῥοπῇ καιροῦ | ἦν γὰρ (C add πρὸ) τῆς συν. τὸ ἁγ. σεσ. διὰ τ. λῃστ. (C om δ. τ. λ.) cum AC .. B ἐν ἀληθείᾳ γὰρ ἦν ἡ συναγωγὴ καὶ τὸ ἁγ. ἐσυλομένον (sic vitiose) δ. τ. λ., τὸν νόμον μὴ ἔχουσα

2. B Ὀψ. δὲ γενομένης τῆς - ἐζήτουν τ. θυγατέραν - ἀναλ. αὐτὴν - εἶχαν τὸ πάσχ. πῶς ποι. | τὸ πῶς .. A om τό | κ. εἶπ. αὐτ. ἐκείνη cum AC .. B ὁ δὲ Καϊάφας ἔφη πρὸς τὸν λαὸν | B Μείνατε τέκνα καὶ συνδράμετε ἡμῖν ὅπως ἀπολέσωμεν τ. Ἰησ. | καὶ ἡ ἑορτ. - ἐπιτελουμένη (C om) ἐπιτ. cum AC .. B καὶ ἑορτὴν τελείαν ἐπιτελοῦμεν | καθ. πρ. ἡμῖν cum B .. AC om | τραπῇ cum B .. AC ᾖ | ταύτην (AC om) τ. ἄμεμπτ. (C ἀμώμητον) | συνταξάμ. cum AC .. B καταδεξάμενος | B φοβοῦμαι μὴ πᾶν | γνῷ .. C add τοῦτο | BC ἐδιδάχθην | B πρᾶξαι, καὶ ἀπιστήσωσιν· ἀλλὰ τοῦτο ποιήσαντες ἀπολύσατε τὸν Ἰησ. etc

ἀλλὰ ἀπολύσατε τὸν Ἰησοῦν, κἀγὼ πείθω τὸ πλῆθος ὅτι ταῦτα οὕτως ἔχει. καὶ δόλῳ ἀπέλυσαν τὸν Ἰησοῦν.

3 Ὁ δὲ Ἰούδας εἰσελθὼν εἰς τὸ ἁγίασμα διαφαυούσης ἡμέρας πέμπτης λέγει πρὸς πάντα τὸν λαόν Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω τὸν καθαιρέτην τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν συλήτην; λέγουσιν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι Ἐὰν παραδώσῃς ἡμῖν αὐτόν, δώσομέν σοι τριάκοντα ἀργύρια χρυσίου. οὐκ ᾔδει δὲ ὁ λαὸς ὅτι περὶ τοῦ Ἰησοῦ λέγει ὁ Ἰούδας· ὁμολόγουν γὰρ αὐτὸν ἱκανοὶ εἶναι υἱὸν θεοῦ. καὶ ἔλαβεν ὁ Ἰούδας τὰ τριάκοντα ἀργύρια χρυσίου.

4 Καὶ ἐξελθὼν τῇ ὥρᾳ τῇ τετάρτῃ καὶ τῇ πέμπτῃ εὑρίσκει τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐν τῇ πλατείᾳ. μελλούσης δὲ ὀψίας γενέσθαι λέγει τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Ἰούδας Βοήθειαν στρατιωτῶν δότε μοι μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, κἀγὼ παραδώσω ὑμῖν αὐτόν. ἔδωκαν οὖν αὐτῷ ὑπηρέτας ἐπὶ τὸ πιάσαι αὐτόν. πορευομένων δὲ αὐτῶν λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰούδας Ὃν ἂν ἐγὼ φιλήσω, κρατήσατε αὐτόν· αὐτὸς γὰρ τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας ἐσύλησεν. προσελθὼν οὖν τῷ Ἰησοῦ κατεφίλησεν αὐτὸν λέγων Χαῖρε ῥαββί, ὀψίας οὔσης τῆς πέμπτης. καὶ κρατήσαντες παρέδωκαν αὐτὸν πρὸς Καϊάφαν καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς, λέγοντος τοῦ Ἰούδα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ τὸν νόμον συλήσας καὶ τοὺς προφήτας. ἄδικον δὲ ἐξέτασιν ἐδίδουν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Ἰησοῦ λέγοντες Διὰ τί ταῦτα ἐποίησας; καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο.

---

3. Ὁ δὲ etc .. C corrupte | διαφ. (C διαφαουσ.) ἡμέρ. (C τῆς) πέμπτ. cum AC .. B τῇ ἡμέρᾳ τῇ πέμπτῃ | Ἐὰν παραδώσῃς (C -σεις) ἡμ. αὐτόν .. B om | δώσωμεν cum B .. A διδῶμεν, C διδοῦμεν | ἀργ. χρυσ. cum AC .. B χρυσίνα (sic) | ὁμολόγουν γὰρ (C ὁμολογοῦντας?): ita ABC | ἱκανοί .. B οἱ πλείονες | B τὰ τριάκ. χρυσίνα

4. Καὶ ἐξελθὼν (C -θόντες) - τῇ τεταρτ. καὶ (haec B om) - εὑρίσκει (C εὗρον) | στρατιωτῶν .. B λῃστρικήν | C καὶ ἐγώ | ἐπὶ τὸ πιάσαι cum BC .. A ἐπὶ τῷ πιάσαι | B καὶ τ. προφήτας κ. τὸν νόμ. ἐσύλευσεν | τῆς πέμπτης cum BC .. A τῇ πέμπτῃ | καὶ κρατήσαντες - τοὺς ἀρχιερεῖς (C τοῖς -ρεῦσι) - κ. τ. προφήτας cum AC .. B καὶ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς Ἰουδαίοις. οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἀπήγαγον πρὸς Καϊάφαν κ. τ. ἀρχ., λέγοντες ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ τὸν - προφήτας | ἄδικον δὲ ἐξέγ. ἐδίδουν cum AB .. C ἀδικῶν. ἐξέτ. δὲ ἐδίδουσαν (sic) | ἐποίησας cum B .. AC ποιεῖς (A ταῦτα πάντα ποι. ὧδε) | καὶ οὐδέν .. B ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐδέν

Ὁ δὲ Νικόδημος κἀγὼ Ἰωσὴφ ἰδόντες τὴν κάθεδραν τῶν λοιπῶν ἀπέστημεν ἀπ' αὐτῶν, μὴ θελήσαντες τῇ βουλῇ τῶν ἀσεβῶν συναπολέσθαι.

III.

[1] Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα δεινὰ διαπραξάμενοι κατὰ τοῦ Ἰησοῦ τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ, παρέδωκαν αὐτὸν Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι διαφαυούσης τῆς παρασκευῆς ἐπὶ τὸ σταυρῶσαι αὐτόν, καὶ ἐπὶ τοῦτο συνῆλθον πάντες. ἐξετάσεως οὖν γενομένης ἐκέλευσεν αὐτὸν Πιλᾶτος ὁ ἡγεμὼν μετὰ δύο λῃστῶν τῷ σταυρῷ προσηλωθῆναι. προσηλώθησαν δὲ αὐτῷ ἅμα τῷ Ἰησοῦ ἐξ ἀριστερῶν μὲν ὁ Γέστας, ἐκ δεξιῶν δὲ ὁ Δημᾶς.

[2] Καὶ ἤρξατο βοᾶν ὁ ἐξ εὐωνύμων λέγων τῷ Ἰησοῦ Ἴδε πόσα κακὰ ἔδρασα ἐν τῇ γῇ· καὶ εἰ ἔγνων ὅτι σὺ εἶ ὁ βασιλεύς, καὶ σὲ εἶχον ἀναλῶσαι. τί δὲ λέγεις ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ, καὶ βοηθῆσαι ἑαυτῷ ἐν ἀνάγκῃ οὐ δύνασαι; ἢ πῶς ἄλλῳ εὐχομένῳ σὺ δύνασαι βοήθειαν παρασχεῖν; εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, κάτελθε ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα σοι πιστεύσω· νῦν δὲ οὐχ ὡς ἄνθρωπόν σε ὁρῶ ἀλλ' ὡς θῆρα ἄγριον συναπολλύμενόν μοι. καὶ πολλὰ ἕτερα ἤρξατο λέγειν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, βλασφημῶν καὶ τρίζων τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ ἐπ' αὐτόν· ἐν γὰρ τῇ παγίδι τοῦ διαβόλου ἐζωγρημένος ἦν ὁ λῃστής.

Ὁ δὲ Νικόδ. κἀγὼ (c καὶ ὁ) Ἰωσήφ cum AC .. B Ἐγὼ δὲ Ἰωσ. καὶ Νικόδ.

III, 1. διαπραξ. cum A .. C διαταξάμ., B πράξαντες. B sic: Πολλὰ οὖν δυνατὰ πράξαντες κατὰ τοῦ Ἰησ. τῇ ν. ἐκ. καὶ πολλὰ κριτήρια ἀδικίας, παρέδωκαν etc | BC διαφαούσης | ἐπὶ τὸ (A τῷ; C add καί, B κολάσαι καί) στ. αὐτόν | B om καὶ ἐπὶ τ. σ. πάντ. | ἐξετάσ. οὖν (B τοίνυν ψευδοῦς) γενομένης (B γεναμ.) - λῃστῶν (B add τῶν καταδίκων) τῷ στ. προσηλ. (AC om τ. στ., B σταυρωθῆναι) | προσηλώθησαν δὲ αὐτῷ (ita de coniectura scripsimus: AC προσηλωθέντων δὲ [A om] αὐτῶν, B κρεμασθέντων δὲ αὐτῶν) ἅμα τῷ Ἰησ. (haec ex B sunt; C ἅμα ἐπὶ τῷ σταυρῷ; A om. Praeterea vero B add ἐν τῷ σταυρῷ) - Δημᾶς (ita C; AB Δύμας)

2. ἐξ εὐων. (C ἀριστερῶν) .. B add Γέστας | Ἴδε πόσα .. B Πολλά | ἔδρασα cum A .. BC -σας | καὶ εἰ ἔγνων - ἀναλῶσαι cum A, item corrupte C .. B καὶ σὺ εἶπες ὅτι βασιλεὺς εἶ τῶν Ἰουδ., καὶ σὲ ἀναλῶσαι εἶχον | τί δὲ λέγεις ἑαυτ. cum A .. C ὅτι λέγει ἑαυτ., B λέγεις δὲ σεαυτ. | καὶ βοηθῆσαι ἑαυτῷ etc cum A .. BC plura corrupte exhibent | ἐπ' αὐτον (C -τῷ) .. B κατὰ τοῦ Ἰησοῦ | ἐζωγρημ. cum AB .. C ἐξορισμένος

3 Ὁ δὲ ἐκ δεξιῶν ληστής, ᾧ ὄνομα Δημᾶς, ἰδὼν τὴν θεϊκὴν χάριν τοῦ Ἰησοῦ οὕτως ἐβόα Οἶδά σε, Ἰησοῦ Χριστέ, ὅτι υἱὸς τοῦ θεοῦ εἶ· Χριστόν σε ὁρῶ ὑπὸ μυρίων μυριάδων ἀγγέλων προσκυνούμενον. συγχώρησόν μοι τὰς ἁμαρτίας μου ἃς ἔπραξα· μὴ ἐν ἐξετάσει μου ποιήσεις τὰ ἄστρα ἐλθεῖν κατ' ἐμοῦ ἢ τὴν σελήνην, ὅταν μέλλῃς κρῖναι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ὅτι ἐν νυκτὶ ἔπραττον τὰς κακάς μου βουλάς· μὴ κινήσεις τὸν ἥλιον τὸν νῦν σκοτιζόμενον διὰ σὲ εἰπεῖν τὰ κακὰ τῆς καρδίας μου· οὐδὲν γὰρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν δῶρον δύναμαί σοι παρασχεῖν. ἤδη ὁ θάνατος φθάνει με τῶν ἁμαρτιῶν μου· σοῦ δέ ἐστιν ὁ ἐξιλασμός· ῥῦσαί με, δέσποτα τῶν ἁπάντων, τῆς φοβερᾶς σου κρίσεως· μὴ δῷς ἐξουσίαν τῷ ἐχθρῷ καταπιεῖν με καὶ κληρονόμον γενέσθαι τῆς ψυχῆς μου ὡς τοῦ ἐξ εὐωνύμων κρεμαμένου· θεωρῶ γὰρ πῶς ὁ διάβολος χαίρων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λαμβάνει, αἱ δὲ σάρκες αὐτοῦ ἀφανεῖς γίνονται. μὴ καὶ εἰς τὴν μερίδα τῶν Ἰουδαίων προστάξεις με ἀπελθεῖν· βλέπω γὰρ Μωυσῆν καὶ τοὺς πατριάρχας ἐν κλαυθμῷ μεγάλῳ ὑπάρχοντας καὶ τὸν διάβολον ἐπιχαιρόμενον ἐπ' αὐτῶν. πρὸ τοῦ οὖν, δέσποτα, τὸ πνεῦμά μου ἐξελθεῖν κέλευσον ἐξαλειφθῆναί μου τὰς ἁμαρτίας, καὶ μνήσθητί μου τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ σου, ὅτε ἐπὶ τοῦ

---

3. Ὁ δὲ - ληστ. ᾧ ὄν. (B om λ. ᾧ ὄν.) cum AB . . C Ὁ ληστ. ὁ ὀνομασθείς | Δημᾶς cum C . . AB Δύμας | Οἶδα σε Ἰη. Χρ. (C μου pro Χρ.) - εἶ cum AC . . B οἶδας κύριε Ἰη. Χρ. ὅτι υἱόν σε εἶναι θεοῦ πιστεύω | μυρ. μυριάδ. ἀγγ. cum C . . A om μυριάδ., B om ἀγγ. | ἐξετάσει cum B . . AC ἐκστάσει | ποιήσεις: ita ABC | C om κατ' ἐμοῦ | ὅταν μέλλῃς (C -λλεις) κρ. π. τ. οἰκ. cum AC . . B ὅτι μέλλεις κρίνειν πᾶσ. τ. κτίσιν | ὅτι ἐ. ν. ἔπραττον (B διεπραττόμην ἀεὶ) cum AB . . C ὅταν ἐ. ν. ἔπραξα | μὴ κινήσεις (C νικήσῃ) τὸν ἥλ. τόν cum B(C) . . A μὴ κινήσῃ ὁ ἥλιος τόν | κακά . . B κρύφια | παρασχεῖν cum AC . . B προσενεγκεῖν | ἤδη (A εἰ δὲ) ὁ θάν. φθ. με (C μοι) τῶν (C καὶ τῶν) ἁμ. μου· σοῦ δέ ἐστ. (C σὺ ἔστιν sic) ὁ ἐξιλ. cum A(C) . . B ἰδοὺ γὰρ ὁ θάν. φθ. με, καὶ τῶν ἁμ. μου οὐδείς ἐστιν ἐξιλαστής | ῥῦσαί με, δέσπ. τ. ἁπ. (C om δ. τ. ἁ.) - κρίσεως cum AC . . B ὃς ῥύσεταί με δέσπ. τ. ἁπ., τῆς φοβ. σ. κρίσεως | καταπιεῖν (C -ποιεῖν) . . B καταπατεῖν | καὶ κληρ. (B add με; C κληρονόμος) γενέσθαι (B -έσθω) τῆς ψ. μου (B om τ. ψ. μ.) | θεωρῶ, λαμβάνει, γίνονται cum A . . C ἴδον, εἴληφεν, ἐγένοντο | μὴ καί . . BC om καί | B μερίδαν | προστάξεις με . . B με τάξεις | ἐπιχαιρόμενον cum AB . . C ἐπεχειρόμενον (sic) | ἐπ' αὐτῶν cum A . . B κατ' αὐτόν, C κατ' αὐτοῦ | τὸ πνεῦμ. μ. cum AB . . C τὸ κρίμα σου |

θρόνου τοῦ μεγάλου τοῦ ὑψίστου μέλλεις κρῖναι τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ· πολλὴν γὰρ κόλασιν ἡτοίμασας τῷ κόσμῳ σου δι' ἑαυτόν.

4 Καὶ ταῦτα εἰπόντος τοῦ λῃστοῦ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, Δημᾶ, ὅτι σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας, οἱ παῖδες Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ καὶ Μωσέως, ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. σὺ δὲ μόνος οἰκήσεις ἐν τῷ παραδείσῳ ἕως τῆς δευτέρας μου παρουσίας, ὅτε μέλλω κρίνειν τοὺς μὴ ὁμολογήσαντας τῷ ὀνόματί μου. εἶπεν δὲ τῷ λῃστῇ Ἀπελθὼν εἰπὲ τοῖς Χερουβὶμ καὶ ταῖς δυνάμεσιν, τοῖς τὴν φλογίνην ῥομφαίαν στρέφουσιν, τοῖς φυλάττουσιν τὸν παράδεισον ἐξ οὗ ὁ Ἀδὰμ ὁ πρωτόπλαστος ἐν παραδείσῳ ἐγένετο καὶ παρέβη καὶ τὰς ἐντολάς μου οὐκ ἐφύλαξεν καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἐκεῖθεν· οὐδεὶς δὲ τῶν πρώτων ὄψεται τὸν παράδεισον ἕως μέλλω ἐκ δευτέρου ἔρχεσθαι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς — γράψας οὕτως Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ὁ κατελθὼν ἐκ τῶν ὑψωμάτων τῶν οὐρανῶν, ὁ ἐξελθὼν ἐκ τοῦ κόλπου τοῦ ἀοράτου πατρὸς ἀχωρίστως καὶ κατελθὼν εἰς τὸν κόσμον διὰ τὸ σαρκωθῆναι καὶ σταυρῷ προσηλωθῆναι, ἵνα σώσω τὸν Ἀδὰμ ὃν περ ἔπλασα, ταῖς ἀρχαγγελικαῖς μου δυνάμεσιν, τοῖς τοῦ παραδείσου πυλωροῖς, τοῖς τοῦ πατρός μου ὑπηρέταις. Θέλω καὶ κελεύω εἰσελθεῖν τὸν συνσταυρούμενόν μοι, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν δι' ἐμέ, καὶ ἄφθαρτον σῶμα ἠμφιεσμένον εἰσελθεῖν ἐν τῷ πα-

---

B ἐν θρόνῳ τῷ ὑψίστῳ καθήμενος | πολλὴν γὰρ - διὰ ἑαυτόν (A -τοῦ) cum AC . . B om

4. Δημᾶ cum C . . AB Δύμα | B om ὅτι | C om τῷ | B οἱ δὲ υἱοὶ τῆς ἀπωλείας, omissis οἱ παῖδες usque Μωσέως | A ἐμβληθήσονται | ὅτε μέλλω - τῷ ὀνόμ. μου (B μου τὸ ὄνομα) cum AB . . C ὅταν μέλλω κρῖναι τοὺς παροργίσαντάς με | B om εἶπεν δὲ τῷ λῃστῇ usque dum sequitur Καὶ ἰδοὺ τούτων ῥηθέντων. | τοῖς (A ταῖς, C καὶ τοῖς) - στρέφουσιν (C ἀναστρέφ.) - ἐξ οὗ (C ὧν) - ἐν παραδείσῳ (C ἐν παραβάσει) ἐγ. καὶ παρ. καὶ (C ὅτι pro κ. π. κ.) - ἐκ δευτέρου (C -ρας) | C ἐκ τ. ὑψωμ. τ. ἐπουρανίων | τοῦ ἀορ. πα. ἀχωρίστ. cum A . . C τοῦ ἀορ. μου πατρ., omisso ἀχωρ. | C male om διὰ τὸ σαρκωθ. | A ὃν ἔπλασα | ταῖς ἀρχαγγ. etc: C male praem ἐν | τ.συνσταυρούμενον (C -ρώμενον) μοι (C τῇ ἐμῇ θεότητι) | δι' ἐμέ cum C . . A δι' ἐμοῦ | C οὐδ. δύναταί ποτε

ραδείσῳ καὶ οἰκῆσαι αὐτὸν ἔνθα οὐδεὶς πώποτε δύναται οἰκῆσαι.

Καὶ ἰδοὺ τούτων ῥηθέντων παρέδωκεν τὸ πνεῦμα ὁ Ἰησοῦς, τῇ ἡμέρᾳ τῆς παρασκευῆς ὥρᾳ ἐνάτῃ. καὶ σκότος δὲ ἦν ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ σεισμοῦ μεγάλου γενηθέντος τὸ ἁγίασμα συνέπεσεν καὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ.

IV.

1 Ἠιτησάμην δὲ ἐγὼ Ἰωσὴφ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἔθηκα αὐτὸ ἐν μνήματι καινῷ ὅπου οὐδεὶς ἦν τεθειμένος. τοῦ δὲ λῃστοῦ τοῦ ἐκ δεξιῶν οὐχ εὑρέθη τὸ σῶμα· τοῦ δὲ ἐξ εὐωνύμων ὥσπερ δράκοντος ἰδέα, οὕτως ἦν τὸ σῶμα αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ ᾐτησάμην τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι, ζήλῳ θυμοῦ φερόμενοι οἱ Ἰουδαῖοι ἐνέκλεισάν με εἰς φυλακήν, ὅπου βία ἦν τοῖς κακῶς διαπράττουσιν. ἦν δὲ τοῦτό μοι γενόμενον ὀψίας οὔσης σαββάτῳ, ᾧ παρανομοῦν ἦν τὸ ἔθνος ἡμῶν. καὶ ἰδοὺ αὐτὸ τὸ ἔθνος ἡμῶν τῷ σαββάτῳ δεινὰς θλίψεις ὑπέμεινεν.

2 Καὶ δὴ ὀψίας γενομένης τῆς μιᾶς τῶν σαββάτων, ὥρᾳ ε̄ τῆς νυκτός, ἔρχεται πρὸς μὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ φυλακῇ μετὰ τοῦ λῃστοῦ τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ ἐκ δεξιῶν, ὃν ἀπέστειλεν αὐτὸς ἐν τῷ παραδείσῳ. καὶ φῶς ἱκανὸν ἦν ἐν τῷ οἰκήματι· καὶ ἐκρεμάσθη ὁ οἶκος ἐκ τεσσάρων γωνιῶν, καὶ ἐλύθη ὁ τόπος, κἀγὼ ἐξῆλθον. ἐγνώρισα οὖν τὸν Ἰησοῦν

Καὶ ἰδοὺ τ. ῥηθέντ. cum AC .. B Καὶ ταῦτα αὐτοῦ λέγοντος | ὥρᾳ ἐνάτῃ (C θ) cum AC .. B ὥρ. ἕκτῃ | καὶ (A om) σκ. δὲ (B om) ἦν (A om, B ἐγένετο) ἐπὶ π. τ. γ. (B ἐπὶ πάσῃ τῇ κτίσει) καὶ (B post γενηθέντος pon)

IV, 1. B ἔθηκα αὐτὸν ἐν μνημείῳ | τεθειμένος (cum A .. C τεθαμμένος, B κείμενος | A οὐχ εὑρ. τὸ σῶμ. αὐτοῦ, omissis τοῦ δὲ ἐξ εὐων. (C τοῦ δὲ ἑτέρου) ὥσπ. δράκοντος (C -κων) ἰδ. - τὸ σῶμ. αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ ᾐτ. cum B .. AC Ὅτε οὖν (A om) ᾐτ. | τὸ σ. τοῦ Ἰ. cum AB .. C τὸν Ἰησοῦν | B ζήλῳ καὶ θυμῷ .. A ζήλῳ δὲ θυμοῦ (coniungit ὅτε ᾐτησ. cum praegressis) | σαββάτῳ cum AB (B τῷ σαββ.) .. C σαββάτων | ᾧ .. AC ὅ, B ὅπερ | παρανομοῦν .. A -μῶν, BC -μον | αὐτὸ (A add τε) τὸ ἔθν. ἡμ. τῷ σαββ. (B τὸ σάββατον) δ. θλ. ὑπέμεινεν (B ἴδων [ἴδεν?] cum AB .. C τὸ σάββατον ἡμῶν πολλὰς θλ. ὑπέμενεν

2. B γεναμένης | BC τῇ μιᾷ τῶν σαββ. (B τοῦ -του) | B ὥρα ἦν πέμπτη τῆς νυκτ. | ἐν τῇ φυλακῇ cum B, item τῇ νυκτί A .. C om | B αὐτ. εἰς τὸν παράδεισον | ἦν cum AC .. B ἔλαμψεν | C ἐν τῷ οἴκῳ | A καὶ

ϖρῶτον, καὶ ϖάλιν τὸν λῃστὴν γράμματα κομίζοντα ϖρὸσ τὸν Ἰησοῦν. καὶ ὁδευόντων ἡμῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ φῶσ μέγα ἔλαμψεν ὅϖερ οὐκ ἔφερεν ἡ κτίσισ· ἦν δὲ καὶ εὐωδία μεγάλη τοῦ λῃστοῦ ἡ ἐκ τοῦ ϖαραδείσου.

[3] Καθεσθέντοσ δὲ τοῦ Ἰησοῦ ἔν τόϖῳ τινὶ ἀνέγνω οὕτωσ Τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ ἑξαϖτέρυγα κελευθέντα ἀϖὸ τῆσ σῆσ θεότητοσ φυλάττειν τὸν τοῦ ϖαραδείσου κῆϖον διὰ τοῦ συνσταυρωθέντοσ τῇ σῇ οἰκονομίᾳ λῃστοῦ τοῦτο δηλοῦμεν. Τὸν τύϖον ἰδόντεσ τῶν ἥλων τοῦ συνσταυρωθέντοσ σοι λῃστοῦ καὶ τῶν γραμμάτων τὸ φέγγοσ τῆσ σῆσ θεότητοσ, τὸ ϖῦρ ἐσβέσθη μέν, μὴ δυνάμενον φέρειν τὴν φαῦσιν τοῦ τύϖου, καὶ ἡμεῖσ ἐν φόβῳ μεγάλῳ γενόμενοι ἐϖτήξαμεν· ἠκούσαμεν γὰρ τὸν ϖοιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆσ καὶ ϖάσησ κτίσεωσ ἀϖὸ ὕψουσ ἐνδημήσαντα εἰσ τὰ κατώτερα μέρη τῆσ γῆσ διὰ τὸν ϖρωτόϖλαστον Ἀδάμ. τὸν σταυρὸν γὰρ θεασάμενοι τὸν ἄχραντον διὰ τοῦ λῃστοῦ ἀστράϖτοντα, ἑϖταϖλάσιον τὸ φέγγοσ τοῦ ἡλίου ἀϖοστίλβοντοσ, τρόμοσ ἐγένετο ἐφ' ἡμᾶσ, καταχθονίων βρασμὸν ἐσχηκότασ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ οἱ λειτουργοὶ τοῦ ᾅδου ἅμα ἡμῖν λέγοντεσ Ἅγιοσ ἅγιοσ ἅγιοσ ὁ ἐν ἀρχῇ ὢν ἐν τοῖσ ὑψίστοισ. καὶ αἱ δυνάμεισ βοὴν ἀνέϖεμϖον Κύριε, ἐφανερώθησ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐϖὶ γῆσ χαρὰν ϖαρέχων τῶν αἰώνων τὸ ἴδιον ϖλάσμα θανάτου ῥυσάμενοσ.

ἐγώ | καὶ ϖάλιν etc cum A, item omissis γρ. κομ. ϖρ. τ. Ἰ. B .. C om ἐν τ. Γαλιλαίᾳ .. B add τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ | C εὐωδία μεγίστη | ἡ ἐκ τ. ϖαρ. cum B .. A διὰ τὸν ϖαράδεισον, C διὰ τοῦ ἐκ ϖαραδείσου

3. Hanc totam sectionem omittit B.

Καθεσθέντοσ .. A καθεστέντοσ, C κατεθέντοσ | C om σῆσ | τῇ σῇ οἰκ. cum A .. C σοί | τοῦτο δηλοῦμεν etc: haec corruptissime C exhibet. | σοι .. C τῇ σῇ θεότητι ϖίστει | μὴ δυνάμενον (cod. -ναι) - γενόμενοι (cod. -ναι) ἐϖτήξ. cum A .. B om. Praeterea possunt haec etiam sic scribenda videri: καὶ τῶν γραμμάτων τὸ φέγγοσ, τῆσ σῆσ θεότητοσ τὸ ϖῦρ, ἐσβέσθημεν μὴ δυνάμενοι etc; sed nostra scriptura praestat. | ἑϖταϖλάσιον (C -ονα) τὸ φέγγ. (A τοῦ φωτὸσ) τοῦ (C om) ἡλίου ἀϖοστίλβοντοσ; videntur haec ita legi posse, quamvis coniectura emendare facile sit. | καταχθονίων (C ἐν καταχθονίῳ) βρασμὸν (C -σμοῦ) ἐσχηκότασ (A -ότα, C ἰσχηκότοσ): fortasse minus recte scripsimus. | καὶ αἱ .. A ᾧ αἱ | ἀνέϖεμϖον cum A .. C ἀναϖέμϖοντεσ | μεῖζον (C -ζων) τοιούτου (A -τῳ) δώρου (A -ρῳ): videtur in his vitium latere | τῶν αἰώνων .. C τῶν ὅλων αἰωνίων

V.

1 Ταῦτα ἐγὼ θεασάμενος πορευόμενος εἰς τὴν Γαλιλαίαν μετὰ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῦ λῃστοῦ, μετεμορφώθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ οὐκ ἦν ὡς τὸ πρότερον πρὶν σταυρωθῆναι αὐτόν, ἀλλ' ἦν διὰ παντὸς φῶς· ἀεὶ δὲ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ, καὶ συνελάλει μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς. ἐποίησα δὲ μετ' αὐτοῦ ἡμέρας τρεῖς· οὐκ ἦν δὲ οὐδεὶς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ εἰ μὴ μόνος ὁ λῃστής.

2 Καὶ τῶν ἀζύμων μεσαζόντων ἔρχεται ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Ἰωάννης, καὶ οὐκέτι τὸν λῃστὴν ἐθεασάμεθα τὸ τί ἐγένετο. ἠρώτησεν δὲ ὁ Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν Τίς ἐστιν οὗτος, ὅτι οὐκ ἐποίησάς με ὀφθῆναι αὐτῷ; ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐδὲν αὐτῷ ἀπεκρίθη. προσπεσὼν δὲ αὐτῷ εἶπεν Κύριε, οἶδα ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἐφίλησάς με, καὶ διὰ τί οὐκ ἀποκαλύπτεις μοι τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἀπόκρυφα τί ἐπιζητεῖς; ἀκμὴν ἀσύνετος εἶ; οὐχ ὁρᾷς τὴν εὐωδίαν τοῦ παραδείσου πλήσασαν τὸν τόπον; οὐ γινώσκεις τίς ἦν; ὁ ἐπὶ σταυροῦ λῃστὴς κληρονόμος ἔτυχεν τοῦ παραδείσου· ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι ὅτι αὐτοῦ ἐστὶν μόνου ἕως οὗ φθάσει ἡ μεγάλη ἡμέρα. ὁ δὲ Ἰωάννης εἶπεν Ἄξιόν με ποίησον ὅπως θεάσομαι αὐτόν.

3 Καὶ ἔτι λαλοῦντος τοῦ Ἰωάννου ὤφθη ὁ λῃστὴς ἄφνω· καὶ ἔκθαμβος γενόμενος ὁ Ἰωάννης ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν. οὐκ ἦν δὲ τῇ πρώτῃ ἰδέᾳ ὁ λῃστὴς τῇ πρὶν ἐλθεῖν τὸν Ἰωάννην,

---

V, 1. θεασάμενος .. B add Ἰωσηφ | B πορευομένου μου ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ - εἶδον ὅτι μετεμορφ. - πρινὴ σταυρ. αὐτ. ἀλλὰ - φῶς· καὶ οὐκέτι νὺξ ἐγένετο, ἀλλὰ ἄγγελοι ἀόρατοι διηκ. αὐτ. | ἀεὶ δὲ ἄγγελοι cum A .. C ἀγγ. δέ | καὶ συνελάλει - ὁ Ἰησ. cum AB .. C om | ἐποίησα δὲ (B καὶ ἐποί.) - οὐκ ἦν δέ cum AB .. C καὶ οὐκ ἦν δέ, prioribus male omissis.

2. ἐθεασάμεθα cum AB .. C -σάμην | τὸ (A om) τί ἐγέν. (C γέγονεν) | C ἀπεκρίνατο | ἐφίλησας cum AC .. B φιλεῖς | ἀποκαλύπτεις cum AC .. B ἀπεκάλυψας | B ζητεῖς | πλήσασαν τ. τόπ. cum B .. AC πεπληρωμένην (C κινουμένην) τὴν πνοήν | ὁ ἐπὶ σταυροῦ cum A .. BC ὅτι (C ὅτε) ἐπὶ τοῦ στ. | λῃστής cum A .. BC om | τοῦ παραδείσου .. B add ἐκεῖνός ἐστιν | B ὅτι μόνος ἐστὶν ἐν τῷ παραδείσῳ ἕως φθ. ἡμέρα ἡ μεγ. | θεάσομαι (B -σωμαι) .. C θεασώμεθα

3. Καὶ ἔτι etc .. C λαλοῦντ. τοῦ Ἰω. ὤφθη ἄφνω | γενόμενος ὁ Ἰω. ἔπεσεν cum CD (B γενόμενος Ἰω. καὶ ἔπεσ.) .. A ἐγένετο ὁ Ἰω. καί | D οὐκ ἦν δὲ ὡς τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῇ

ἀλλ' ἦν ὥσπερ βασιλεὺς ἐν πολλῇ δυνάμει, τὸν σταυρὸν ἠμφιεσμένος. καὶ φωνὴ πλήθους πολλῶν ἐπέμπετο Ἦλθες εἰς τὸν ἡτοιμασμένον σοι τόπον τοῦ παραδείσου· ἐτάγημεν ὑπηρετεῖν σοι παρὰ τοῦ ἀποστείλαντός σε ἕως τῆς μεγάλης ἡμέρας. καὶ τῆς φωνῆς ταύτης γενομένης καὶ ὁ λῃστὴς κἀγὼ Ἰωσὴφ ἀφανεῖς ἐγενόμεθα, καὶ εὑρέθην ἐγὼ εἰς τὸν οἶκόν μου· οὐκέτι δὲ ἴδον τὸν Ἰησοῦν.

4 Ταῦτα δὲ ἐγὼ ἑωρακὼς συνεγραψάμην ἵνα πάντες πιστεύσωσιν εἰς τὸν σταυρωθέντα Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν καὶ μηκέτι λειτουργοῦσιν τῷ νόμῳ Μωσέως, ἀλλὰ πιστεύσωσιν τοῖς δι' αὐτοῦ γενομένοις σημείοις τε καὶ τέρασιν, καὶ ἵνα πιστεύσαντες ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσωμεν καὶ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εὑρεθῶμεν· ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα κράτος αἶνος καὶ μεγαλοσύνη εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ἀλλ' ἦν cum AD .. BC om ἦν | πολλῶν cum AD; B πολλοῦ .. C om | ἐπέμπ. cum ACD .. B ἀνεπέμπ. | Ἦλθες cum ACD .. B Ἐλθέ | B ἐτάγημεν γάρ | B μεγάλ. ἡμέρ. καὶ φοβερᾶς | γενομένης (C γιν.) .. B γεναμ. | καὶ (ita CD, AB om) ὁ λῃστ. κἀγὼ Ἰωσήφ (B om Ἰωσ., C καὶ Ἰωσής)

4. ἐγώ cum CD .. AB om | B ἔγραψα | πάντες cum B .. ACD om | κύριον .. B θεόν | λειτουργοῦσιν cum ACD .. B λειτουργεῖν (scriptum est -ργῆν). Idem post habet ἀλλὰ πιστεύειν. | BC τὸν νόμον | C γινομένοις | πιστεύσαντες (C add αὐτῷ, D αὐτόν) ζω. αἰ. κλ. καὶ (CD om ζω. αἰ. κλ. κ.) εἰς - εὑρεθῶμεν cum A, item CD .. B πιστεύοντες εἰς τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ παραδείσου εὑρεθ. | ὅτι αὐτῷ πρ. δόξ. (A add καὶ) κρ. αἶν. (C τιμὴ) κ. μεγαλοσύνη (ita AD; C προσκύνησις) .. B χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ δεσπότου (cod. add καὶ) πάντων ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν· αὐτῷ ἡ δόξα | εἰς τ. αἰῶν. τῶν αἰ. (C om τῶν αἰ.) ἀμήν cum BC; item AD sed praem σὺν (D om) τῷ πατρὶ (D add καὶ τῷ υἱῷ) καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι (A add νῦν καὶ ἀεὶ καί).

INCIPIT VINDICTA SALVATORIS.

1 In diebus Tiberii Caesaris imperatoris, Herode tetrarcha, sub Pontio Pilato traditus fuit Christus a Iudaeis et revelatus a Tiberio.

In diebus illis erat Titus regulus sub Tiberio in regione Equitaniae in civitate Libiae quae dicitur Burgidalla. Titus namque vulnus habebat in nare dextra propter cancrum, et habebat faciem dilaceratam usque ad oculum. 2 Exivit quidam homo de Iudaea nomine Nathan filius Naum: erat enim Ismaelita, qui pergebat de terra in terram et de mari in mare et in omnibus finibus terrae. Nathan vero missus a Iudaea ad Tiberium imperatorem ad portandum pactum eorum ad

---

* *Incipit vindicta Salvatoris:* ita Amb . . Ven *De passione domini nostri Iesu Christi* . . ASax *S. Veronica,* ASax[b] *Nathanis Iudaei legatio.*

1. *In diebus Tiberii - a Tiberio:* ita ex Ven conieci, adhibito Amb. Sic enim Ven *In diebus illis imperatoris tetrarcha sub pontio pilato traditus fuit christus a Iudeis et revelatus a tiberio* . . Amb *In diebus tiberii cesaris imperatoris tetrarca supontio pilato.* | *In diebus illis - Burgidalla:* haec rursus ex utroque concinnavi. Ven sic: *In diebus illis erat titus sub braviis sindonis in regione equitanie in civitate quae dicitur burgidalla* . . Amb *In diebus illis erat titus regulus sub tiberio in regno equitanie in civitate libie que dicitur burgidal.*

Tota prima sectio aptiore modo procedit in ASax, ubi sic fere legitur: *Factum est diebus Tiberii magni imperatoris, brevi postquam divinus dominus noster esset crucifixus, ut esset quidam vir nobilis cuius nomen erat Tyrus* (ASax[b] *Tirus*). *Et is erat rex in Equitania sub Tiberio imperatore, et plerumque habitabat in civitate quae dicitur Lybia* (ASax[b] *Libia*). *Atque idem Tyrus, ut libri dicunt, erat laborans in facie sua, habens morbum quem dicimus cancerem in naso suo, a dextra nare pertinentem usque ad oculum.*

2. *Nathan:* ita ubique Amb, item uterque ASax; Ven vero *Natham* | *Naum* eum Ven; reliqui *Nau* | *Ismaelita* (cod. *hysmaelita*) . . ASax uterque *filius*

urbem Romanam. Erat autem Tiberius insanus et ulceribus et febribus plenus, novemque genera leprae habebat. [3] Voluitque Nathan ad urbem Romanam pergere. Insufflavit vero ventus septentrionalis et impedivit navigium illius, et deduxit eum ad portum Libiae civitatis. Videns autem Titus navem venientem cognovit quod de Iudaea esset: et admirati sunt omnes et dixerunt quod nunquam viderant aliquod lignum sic inde venisse. [4] Iussit autem Titus nauclerum venire ad se, et interrogavit quisnam esset. Et dixit Ego sum Nathan filius Naum de genere Imaelitarum, et subditus sum in Iudaea Pontio Pilato. Et missus sum ut irem ad Tiberium imperatorem Romanum ad portandum pactum de Iudaea. Et irruit validus ventus in mari et adduxit me in terram quam nescio.

[5] Et ait Titus Si aliquando posses invenire aliquam rem aut pigmentorum aut herbarum quae valeret curare vulnus quod in facie habeo, ut vides, ut sanus fierem et reciperem

---

civis Israelis | *eorum:* ita Amb; Ven om | *insanus et - leprae habebat:* ASax haec brevius habet: *laborabat ex variis vulneribus ut afficeretur lepra.*

3. *vero:* ex ASax addidi; in latino non est. | *et impedivit - Libiae civitatis* cum Amb (item ASax) . . Ven *et intravit navigium illius in portum qui est in civitate libie* | *quod nunquam - venisse* cum Amb . . Ven corrupte *numquid talia vidimus aliunde* . . ASax *Nunquam antea vidimus tam mire factum, ut Iudaei homines venirent huc nave.*

4. *Iussit - nauclerum* (ita Amb; Ven *navem*) - *quisnam esset* . . ASax haec paullo latius sic exprimit: *Tyrus rogavit aliquem ut curreret et vocaret ad se eum qui esset principalis vir in nave. Et Nathan venit illico ad eum. Et Tyrus interrogavit eum et dixit Quis es tu in veritate, aut unde venisti?* | *Et dixit Ego - Ismaelitarum* (cod. rursus *hysmaelitarum;* Amb vero *grecorum*) - *quam nescio:* ASax *Nathan respondit ei et dixit Ego sum Nathan, filius Nau, et veni huc a Graecia. Et eram apud Iudaeos, subiectus Pontio Pilato; atque tum missus eram ut irem ad imperatorem Tiberium et ferrem nuntium eius a Iudaea Romam. Sed contrarius ventus supervenit me et duxit me in hunc locum, ut ubi sim nesciam.*

5. *Si aliquando - in facie habeo* cum Amb; neque differt ASax . . Ven *Si aliquando posses herbam invenire aut aliquam pigmentorum curam propter infirmitatem corporis mei quae est in facie mea* | *multis bonis erogarem te:* ASax *daturus essem tibi remunerationis caussa sine ullo dubio tantum auri vel argenti quantum velles, posteaque te essem ducturus in praesentiam Tiberii imperatoris.* Ab hoc inde loco ASax[b] multo brevior est in tradenda Nathanis historia quam ASax: huc usque vero non ita graviter differebant.

sanitatem pristinam, multis bonis erogarem te. [6] Dixitque ei Nathan Nescio, neque talia novi, domine, qualia tu mihi dicis. Sed tamen si fuisses praeterito tempore in Ierusalem, ibi invenisses electum prophetam, cui nomen erat Emanuel: ipse enim salvum faciet populum a peccatis eorum. Qui primum signum in Cana Galileae de aqua vinum fecit, et verbo suo leprosos mundavit, nato caeco oculos illuminavit, paralyticos sanavit, daemones effugavit, tres mortuos suscitavit: mulierem in adulterio deprehensam, iudicatam a Iudaeis ut lapidaretur, liberavit: et aliam mulierem nomine Veronicam quae sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis et accessit ad eum retro et tetigit fimbriam vestimenti eius, et sanavit eam: et de quinque panibus et duobus piscibus quinque millia hominum satiavit, exceptis parvulis et mulieribus, et remanserunt de fragmentis duodecim scophini: ista omnia et alia multa ante suam passionem completa sunt. Post resurrectionem suam vidimus eum in carne sicut ante fuerat. [7] Dixit autem Titus ad eum Quomodo resurrexit a mortuis, quia mortuus fuit? Respondens autem Nathan dixit Manifeste mortuus fuit et in cruce suspensus et iterum de cruce depositus, et per tres dies iacuit in sepulcro: deinde resurrexit a mortuis, et descendit ad infernum, et patriarchas et prophetas et omne genus humanum liberavit: deinde apparuit discipulis suis et manducavit cum illis: deinde viderunt eum ascendentem in coelum. Et sic veritas est, hoc omne quod

---

6. *Nescio - mihi dicis:* similiter ASax *O domine mi, ego non possum invenire ullam rem eiusmodi, neque novi talium quicquam* | *Emanuel:* ASax *dominus Iesus Christus* | *Qui primum signum in Cana* (Ven *cena*) *Gal. de aqua* (Ven add *in*) *vinum fecit - leprosos mundavit - paralyt. sanavit* (in ipso codice vero est *lepros. sanavit - paral. mundav.*) - *in* (codex *de*) *adulterio - et tetigit fimbriam* (ita Amb; Ven *tetigit eum fimbriam*) - *et sanavit eam* (sic Amb; item Ven omisso *eam*) - *completa sunt* . . ASax brevius sic: *atque etiam* (praecedit *hic ipse salvum fecit populum suum a peccatis eorum*) *suo verbo mundavit leprosos et illuminavit caecos et revocavit mortuos. Et quaedam femina patiebatur fluxum sanguinis duodecim hiemes, nomine Veronica, et accessit retro ad eum et tetigit fimbriam vestimenti eius, et illico per hoc sanata est. Et satiavit quinque millia hominum quinque panibus et duobus piscibus. Atque haec omnia atque plura alia complevit ante suam passionem.*

7. *Dixit autem Titus* etc ex Amb; Ven sic: *Dixit autem etiam quomodo resurrexit a mortuis et quomodo occisus fuit et in cruce suspensus* - (in his non

dico vobis. Vidi ego oculis meis et tota domus Israel. [8] Et dixit Titus in verbis suis Vae tibi, Tiberi imperator, plenus ulceribus et a lepra circumdatus, quia tale scandalum commissum est in regno tuo; quod tales leges in Iudaea fecisti, in terra nativitatis domini nostri Iesu Christi, qui apprehenderunt regem et gubernatorem populorum occiderunt, et non fecerunt eum venire ad nos ut te curaret a lepra et me mundaret ab infirmitate mea: propter quod si fuissent ante faciem meam, cum meis manibus occiderem eorum Iudaeorum corpora et in lignum crudum suspenderem, quia perdiderunt dominum meum, et non fuerunt digni oculi mei videre faciem suam. [9] Et cum hoc dixisset, statim cecidit vulnus de facie eius Titi, et restituta est sanitati caro et facies eius. Et omnes infirmi qui ibidem erant salvi facti sunt in illa hora. Exclamavit autem Titus simul cum omnibus voce magna dicens Rex meus et deus meus, quia nunquam te vidi et sanum

---

differt) *ascendentem in coelum.* Reliqua *Et sic veritas - vobis* ex Ven sunt; Amb *Et sic est omnis veritas quam dico tibi.* ASax ita pergit: *Sed Iudaei erant repleti invidia et apprehenderunt eum, et seniores et pontifices flagellarunt eum, et rogaverunt Pilatum ut possent eum supendere in ligneo patibulo; et fecerunt ita, et dederunt ei bibere vinum cum aceto mixtum. Et ipse in cruce reddidit spiritum, et posthac descendit ad infernum ibique visitavit omnes sanctos et liberavit humanum genus. Atque Ioseph dives sepeliit eius corpus, et Iudaei posuerunt custodes ut custodirent super eum, ne discipuli eius venirent ac rapерent corpus. Sed dico in veritate, eodem corpore quo sepultus erat biduum eum resurrexisse*; *item scio in veritate eum esse verum deum.* | *Vidi ego* usque *Israel* ex Ven; contra Amb: *Credidit autem Titus et domus eius tota;* similiterque ASax *Tyrus audivit omnia haec libentissime, et levavit caput suum et professus est Christum, ipse et tota eius domus.*

8. *Et dixit Titus* etc: et Amb et ASax om *Titus.* | *Vae tibi Tiberi* (Amb om) - *quod tales leges* usque *qui apprehenderunt* (ita Amb; Ven *quod talem regem iudei pleni invidia occiderunt. hoc malum fecerunt in terra ubi natus est dominus iesus christus. qui apprehenderunt*) - *faciem suam.* Haec multo brevius in ASax leguntur. Ibi est enim fere sic scriptum: *Oh, si ego fuissem ibi et vidissem faciem eius et nossem eum, ego ultus essem eum acerrima ultione et delevissem omnes inimicos eius, propterea quod ita tractarunt dominum nostrum.*

9. *Et cum hoc dixisset - facies eius:* similiter ASax | *Et omnes infirmi - dicens:* ASax prioribus omissis sic: *et exclamavit clara voce et dixit* | *Rex* (Ven praem *Iuda;* item Amb? Pro eo ASax *iudex* invenisse videtur) - *meus:* ASax *Oh, hic est verus iudex et potens rex et rectus deus* | *quia* (sed Amb *qui*) *nunquam - me fecisti* ex Amb; Ven *quia te nusquam vidimus credimus* (potius *nec credi-*

me fecisti, iube me ambulare cum navigio super aquas in terram nativitatis tuae, ut faciam vindictam de inimicis tuis; et adiuva me, domine, ut possim eos delere et mortem tuam vindicare: tu domine trade eos in manu mea. [10] Et cum hoc dixisset, praecepit se baptizari. Vocavit autem ad se Nathan et dixit ei Quomodo vidisti baptizari eos qui in Christo credunt? Venias ad me et baptiza me in nomine patris et filii et spiritus sancti, amen. Nam et ego firmiter credo in dominum Iesum Christum ex toto corde meo et ex tota anima mea: quia nusquam est alius in universo mundo qui me creavit et a vulneribus me salvum fecit.

Et cum hoc dixisset, nuntios misit ad Vespasianum cum omni festinatione venire cum viris fortissimis, sic paratis quasi ad bellum.

[11] Tunc Vespasianus tulit secum quinque millia viros armatos, et concurrerunt ad Titum. Et cum venissent ad civitatem Libiae, dixit ad Titum Quidnam est quod huc me venire fecisti? Ille autem dixit Scias quod Iesus venit in

---

dimus?), et salvum me fecisti et omnes astantes. ASax: *nam nunquam vidi eum nec credidi in eum, usque dum nunc audivi nomen eius, et per eum sanatus sum.* | *iube me - in manu mea:* ASax *Et Tyrus prostravit se in terram et preces fecit ad dominum et ita dixit O deus omnipotens, rex omnium regum et dominus omnium dominorum, supplico te, permittas mihi ut me conferam in terram ubi tu eras natus, ut videam tuos inimicos et deleam eorum nomen et ulciscar mortem tuam.*

10. *Et cum hoc - baptizari - baptiza me* (ita Amb; Ven *baptizari ab eo* [adde *ut ii?*] *qui crediderunt in eo qui dicitur Christus. Et dixit Titus ad Natham Veni et baptiza me*) - *nusquam* (Amb *nunquam*) - *salvum fecit:* ASax *Et postquam ita precatus est, vocavit Nathan ad se et dixit ei Ecce, quomodo vidisti eos baptizari qui crediderunt in Christum? Veni cito et baptiza me, ut toto corde meo credam in eum: nam nunquam vidi eum et tamen sanum me fecit. Tum Nathan accessit ad eum et baptizavit eum in nomine patris et filii et sancti spiritus, et abstulit ab eo nomen Tyri, et vocavit eum in baptismo eius Titum, quod est in nostra lingua Pius.* De mutato Tyri nomine nihil legitur in ASax[b].

Et cum hoc dixisset etc: ASax *Et Titus misit nuntios ad socium imperii, nomine Vespasianum, qui etiam gentilis erat; et simul ire volebant suscepturi expeditionem militarem.*

11. *Tunc Vespasianus* etc: ASax *cum septem millibus armatorum virorum* habet. | *Et cum venissent - Libiae* (codd. *libie*): ASax consentit, nisi quod *venisset* habet. | *dixit ad Titum - fecisti* ex Ven; Amb *interrogavit fratrem suum, quisnam esset sermo pro quo venire se fecisset ad se . .* ASax *statim interrogavit quidnam esset propter quod arcessierint eum tam festinanter.* | *Ille autem dixit* etc:

hunc mundum, et in Iudaea in loco qui dicitur Bethleem natus est, et traditus fuit a Iudaeis et flagellatus et crucifixus in calvario monte, et tertia die resurrexit a mortuis: et viderunt eum discipuli eius in eadem carne qua natus est: et manifestavit se discipulis eius, et crediderunt in eum. Et nos quidem volumus discipuli eius fieri. Nunc eamus et deleamus inimicos eius de terra, ut nunc cognoscant quia non est similis domino deo nostro super faciem terrae.

12 Consilio autem inito exierunt de civitate Libiae quae dicitur Burgidalla, et ascenderunt in navigio et perrexerunt Ierosolimam, et circumdederunt regnum Iudaeorum et coeperunt mittere illos in perditionem. Cum audissent reges Iudaeorum eorum opera et dissipationem terrae, irruit timor super eos et turbati sunt valde. Tunc Archelaus est turbatus in sermonibus suis et dixit filio suo Fili, accipe regnum meum et iudica illud, et apprehende consilium cum aliis regibus qui sunt in terra Iuda, ut possitis evadere de inimicis nostris. Et cum hoc dixisset, evaginavit gladium suum et incubuit super eum, et flexit gladium suum acutissimum et inseruit in pectore suo, et fuit mortuus. 13 Filius autem coniungit se cum aliis regibus qui sub ipso erant, et acceperunt consilium

---

ASax *Titus respondit ei et dixit Oh, quid non consideras in corde tuo, te debere credere in omnipotentem deum et vivum patrem, et quomodo salvator Christus filius dei natus erat in Iudaea, in Iudaica civitate Bethleem, et quomodo Iudaei flagellaverunt eum et suspenderunt in cruce, per invidiam, et quomodo postea surrexit a mortuis tertia die; et discipuli eius et plures alii posthac viderunt eum in eadem carne in qua erat antea; et intra quadraginta dies post resurrectionem suam visus est discipulis suis, et ii omnes viderunt ubi ascendit in coelum cum magna potestate. Atque ego scio eum esse verum deum. Sed veni, fiamus ambo eius discipuli, et eamus et ulciscamur eum et deleamus omnes eius inimicos de viva terra, ut omnes nationes in posterum cognoscant et agnoscant, nusquam in terris similem eius quemquam apparuisse.*

12. *Consilio autem inito* (haec ex Amb sunt; Ven corrupte nil nisi *Nuto*) - *quae dicitur Burgidalla* (Amb *burgidal*) - *sunt valde:* similiter ASax, nisi quod non habet *quae dic. Burgid.* | *Tunc Archelaus* etc: ASax *Et Herodes rex ita timefactus est ut diceret Archelao filio suo* etc | *iudica illud* ex Amb; Ven *iudica eum* | *evaginavit* - *mortuus* ex Ven; Amb *aumentavit* (sic) *lanceam suam et fixit eam in terra, et iactavit se super eam et mortuus.* Similiter ASax.

13. *Filius autem* - *conduxerunt* (sic; deesse aliquid videtur) - *annis septem:* ASax *Et Archelaus filius eius venit cum aliis regibus qui regnabant*

intra se et conduxerunt intra Ierusalem cum optimatibus eorum qui fuerunt in consilio suo, et steterunt ibidem annis septem. [14] Ceperunt autem consilium Titus et Vespasianus ut civitatem illorum circumdarent. Et ita fecerunt. Impletis autem septem annis aggravata est valde fames, et pro necessitate panis coeperunt terram comedere. [15] Tunc omnes milites qui fuerunt de quatuor regibus apprehenderunt consilium intra se et dixerunt Nos autem morituri sumus: quid faciet nobis deus? aut quid prodest nobis vita nostra, quia venerunt Romani nostrum locum et gentem accipere? Melius est nobis ut nosmetipsos interficiamus, quam dicant Romani quod illi occidissent nos et fecissent super nos victoriam. Et extraxerunt gladios suos et percusserunt se, et mortui sunt numero duodecim millia hominum ex ipsis. [16] Tunc factus est foetor magnus in civitate illa ex cadaveribus illorum mortuorum. Et timuerunt timore magno valde reges eorum usque ad mortem, et non potuerunt sustinere foetorem illorum nec sepelire eos nec foris civitatem illos proiicere. Et dixerunt intra se Quid faciemus? Nos quidem tradidimus in mortem Christum, et iam nos ad mortem traditi sumus. Declinemus capita nostra et tradamus claves civitatis ad Romanos, quia iam ad mortem tradidit nos deus. Statimque ascenderunt muros civitatis et clamaverunt omnes voce magna dicentes Tite et Vespasiane, accipite claves civitatis, quae vobis datae sunt per Messiam qui dicitur Christus.

[17] Tunc tradiderunt se in manibus Titi et Vespasiani, et

---

per totam Iudaeorum terram, et omnes fecerunt concilium et constituerunt ut se ipsos concluderent in Ierusalem cum omni populo etc. *Ibi erant primum octo reges octo regnorum cum omni populo qui ibat cum eis, et manserunt intus septem annos.*

14. ASax *Sed prudentia crevit cum Tito et Vespasiano, ita ut mox perlustrarent omnia regna et redigerent in paupertatem. Et factum est octavo anno ut magna fames superveniret eos, ita ut comederent terram ex penuria panis.*

15. ASax *Sed principes militum, qui erant in Ierusalem et qui erant octo regnorum, ceperunt malum consilium inter se* etc. A latino textu non ita differt; nisi quod in fine habet *undecim millia.*

16. *Tunc factus est - et iam nos* (ita prorsus ASax; Amb *et nos;* Ven *intra* [*interea?*] *nos*) - *per Messiam qui dicitur Christus:* in his nihil est quo graviter differat ASax a latino textu.

17. *Tunc tradiderunt - suspenderunt in lignum* (ita Amb; Ven *in ligno*

dixerunt Diiudicate nos, cum debeamus mori, quia Christum nos iudicavimus et sine causa traditus fuit. Titus et Vespasianus apprehenderunt eos, et ex parte lapidaverunt, et ex parte suspenderunt in lignum, pedes sursum et caput deorsum, et lanceis percusserunt eos; alios autem tradiderunt in venditionem, et alios diviserunt inter se, et fecerunt quatuor partes sicut et illi fecerunt de vestimentis domini. Et dixerunt Vendiderunt Christum triginta argenteis, et nos vendamus triginta ex ipsis pro uno denario: et sic fecerunt. Et cum hoc fecissent, apprehenderunt omnes terras Iudaeae et Ierusalem.

18 Tunc inquisitionem miserunt de facie sive vultu Christi, quomodo possent invenire eum. Et invenerunt mulierem nomine Veronicam habentem eum. Tunc apprehenderunt Pilatum et miserunt eum in carcerem custodiendum a quatuor quaternionibus militum ad ostium carceris. 19 Tunc statim

---

sed ab hoc inde loco usque initium sectionis 26. in codice Veneto textus varie turbatus est maximeque eo quod librarius folia exempli sui permiscuit. Locum *Et dixerunt Vendiderunt* usque *et sic fecerunt* ex Ven sumsi; multo brevius Amb sic: *et dabant iudeos triginta pro uno denario*) - *Iudaeae et Ierusalem:* ASax *Et cum haec dixissent, statim apprehensi sunt undique et ligati et vndique lapidati; et alii suspensi sunt in arboribus aridis, pedes sursum et capita deorsum, et alii percussi sunt lanceis, et alii venditi pro servis, et alii divisi in quatuor partes quemadmodum ipsi diviserant in quatuor partes Salvatoris vestes. Et Titus et Vespasianus ceperunt consilium ut Iudaeorum reliquorum triginta venderentur pro uno denario, propterea quod emissent nostrum Salvatorem triginta denariis a Iuda ipsius discipulo. Et Titus et Vespasianus occupaverunt omnes terras Iudaeae.*

18. *Tunc* - *facie sive* (haec om Amb) - *quomodo* usque *eum* (ita Amb; Ven *ubi eum invenire potuissent*) - *carceris:* ASax *Et diligenter inquisiverunt an forte ibi esset aliquis qui haberet miraculosas reliquias Salvatoris de veste eius vel alias res pretiosas; et tam diligenter quaesiverunt ut invenirent mulierem nomine Veronicam, et haec erat fidelis Christiana, dilecta et honorata ab omni populo. Erat eadem Veronica quae tetigit Salvatoris vestem eoque sanata est a fluxu sanguinis. Ea habebat particulam de veste Salvatoris et summo loco ponebat, et aestimabat quasi esset ipsa Christi facies. Et Titus et Vespasianus miserunt ad eam, et ipsa mansit cum eis aliquot dies, usque dum Volusianus imperatoris cognatus veniebat: atque in illo intervallo occupati erant ut comprehenderent Pilatum, et duxerunt eum in cavea ferrea in urbem Damascum, ibique incluserunt eum una cum cavea in carcere munito, et collocaverunt custodes ad portam, milites quadraginta quatuor.*

19. *Tunc statim* - *ad se:* ASax *Ac tum miserunt nuntios Romam ad im-*

miserunt nuntios suos ad Tiberium imperatorem urbis Romanae ut mitteret Velosianum ad se. Et dixit ei Accipe omne quod necesse est tibi in mari et descende in Iudaeam et inquire unum de discipulis eius qui dicebatur Christus et dominus, ut veniat ad me et in nomine dei sui curet me a lepra et infirmitatibus quibus quotidie nimis gravor et a vulneribus meis, quia ego male iaceo. Et mitte super reges Iudaeorum qui sunt imperio meo subditi fortias tuas et terribilia tormenta, quia occiderunt Iesum Christum dominum nostrum, et condemna eos ad mortem. Et si inveneris ibi talem hominem qui me possit liberare ab ista mea infirmitate, ego credam in Christum filium dei et baptizabo me in nomine ipsius. Et Velosianus dixit Domine imperator, si invenero talem hominem qui nos iuvare et liberare possit, qualem ei promittam mercedem? Dixit autem ei Tiberius Dimidium regni sine fallo, ut sit in manu eius.

20 Tunc Velosianus statim perrexit et ascendit in navem et levavit velum in navigio, et perrexit per mare navigando. Navigavit autem uno anno et diebus septem, quibus pervenit Ierosolimam. Et statim iussit aliquos ex Iudaeis venire ad eius potentiam, et diligenter coepit inquirere quae fuerant gesta de Christo. 21 Tunc Ioseph ab Arimathia civitate et

---

peratorem Tiberium, eo fine ut mitteret Volusianum cognatum suum in Iudaeam, cogniturum ibi multas res cuiusmodi imperator nunquam audisset. | *Et dixit ei Accipe - credam in Christum filium dei* (ita Amb; Ven *credam Christum filium deum esse dei vivi*) etc: ASax *Tum imperator fecit ita, et dixit ad Volusianum cognatum suum: I et praepara omnia quae tibi necessaria sunt in mari et naviga in Iudaeam, ibique inquire unum de Salvatoris discipulis, et fac ut veniat ad me in nomine domini et sanet mea vulnera quibus tam diu graviter vexatus sum. Et dic talem sententiam in Iudaeorum reges qualem ipsi dixerunt in Salvatorem, et trade omnes ad supplicium. Et si tu mihi adducis virum curaturum vulnera mea, ipse profitebor Salvatorem filium dei et baptizabor in nomine eius. Volusianus respondit ei et dixit Etiam, domine; et si invenio talem hominem, quam mercedem promittam ei? Tiberius respondit et dixit Quisquis sit, fac eum regem post me.*

20. ASax nomen maris addit idque *Licostratum* dicit, iter vero Volusiani octo diebus absolvi facit. Tum habet: *Iussit omnes qui scirent aliquid de Christo ad se venire, et tum quaesivit ab iis omnibus quae gesta essent de Christo.*

21. Iosephi orationem ASax sic habet: *Scio quod deposuerunt eum de cruce et posuerunt in sepulcro quod ipse excideram de rupe: et eram unus de iis qui*

Nicodemus insimul convenerunt. Nicodemus autem dixit Ego vidi eum, et scio vere quia ipse est salvator mundi. Ioseph autem dixit ei Et ego deposui eum de cruce et posui eum in monumento novo, quod erat excisum de petra. Et Iudaei tenuerunt me clausum in die parasceve ad vesperam: et dum starem in oratione die sabbati, suspensa est domus a quatuor angulis, et vidi dominum Iesum Christum sicut fulgur lucis, et prae timore cecidi in terram. Et dixit ad me Respice in me, quia ego sum Iesus, cuius corpus sepelisti in monumento tuo. Et ego dixi ei Ostende mihi sepulcrum ubi posui te. Et Iesus tenens manum meam dextera sua adduxit me in locum ubi sepelivi eum.

[22] Venit autem et mulier nomine Veronica et dixit ei Ego autem tetigi in turba fimbriam vestimenti eius, quia annis duodecim sanguinis fluxum passa sum, et statim sanavit me. [23] Tunc dixit Velosianus ad Pilatum Tu Pilate impie et crudelis, quare interfecisti filium dei? Pilatus autem respondit Gens sua et pontifices Annas et Cayphas illum tradiderunt mihi. Velosianus dixit Impie et crudelis, morte dignus es et poena crudeli. Et remisit eum in carcerem. [24] Et Velosianus demum inquisivit faciem sive vultum domini. Dixerunt ei omnes qui ibidem erant Mulier nomine Veronica est quae

---

custodiebant eius sepulcrum, et inclinavi caput meum et cogitavi videre eum; sed conspexi ibi nihil de eo, sed vidi duo angelos unum ad caput et alterum ad pedem, et interrogarunt me quem quaererem. Respondi eis et dixi Quaero crucifixum Salvatorem. Rursus dixerunt mihi I in Galilaeam; ibi videbitis eum, quemadmodum praedixit vobis. Atque etiam post haec, ait Ioseph, vidi eum in eadem carne in qua erat antea, et dedit discipulis suis edere et bibere.

22. *Venit autem et mulier - et dixit ei.* Sic de coniectura scripsi: in codice enim est *Venit ad me mulier - et dixit mihi.* Sed locus corruptus est, etsi nostra scriptura prope accedit ad Anglosaxonicam, quae ita habet: *Postquam Ioseph ita locutus est, venit venerabilis mulier Veronica et locuta est sic Ego scio hoc. Quum eram in turba populi, non poteram prope accedere ad eum; sed tantum tetigi fimbriam vestimenti eius: et cum fluxus sanguinis me afflixerat ad minimum duodecim annis, illico sum sanata; atque ego semper credidi, eum esse vivum deum ex omni aeternitate.*

23. ASax *Tum Volusianus iussit Pilatum adduci, et dixit ad eum Quid caussae fuit ut traderes ad mortem filium dei?* etc

24. Priora in ASax multo brevius absolvuntur. Postquam enim dictum est *Et Volusianus iussit eum mitti in ferream caveam et coniici in carcerem,* statim pergitur *ac tum ita dixit ad venerabilem mulierem Praecipio tibi, Veronica, ut*

habet vultum domini in domo sua. Et statim iussit eam ante potentiam suam adduci. Et dixit ad eam Tu habes vultum domini in domo tua? At illa negavit. Tunc Velosianus iussit eam mitti in tormentis, donec vultum domini insinuaret. Illa autem coacta dixit Ego habeo illum in sindone munda, domine mi, et quotidie adoro illum. Velosianus dixit Monstra mihi illum. Tunc illa ostendit vultum domini. Velosianus ut vidit illum, prostravit se in terram; et promto corde et recta fide apprehendit eum et involvit in sindone aurea et collocavit eum in scrinio, et sigillavit annulo suo. Et iuravit cum sacramento et dixit Vivit dominus deus et pro salute Caesaris, non videbit eum amplius homo super faciem terrae usque quo videam faciem domini mei Tiberii. 25 Et cum hoc dixisset, optimates qui erant Iudaeae optimi apprehenderunt Pilatum ut ducerent ad portum maris. Ille autem apprehendit vultum domini cum omnibus discipulis suis et omnibus stipendiis suis, et eadem die ascenderunt navem.
26 Tunc Veronica femina dereliquit omnia quae possidebat pro amore Christi et secuta est Velosianum. Et dixit ad eam Velosianus Quid vis aut quid quaeris, mulier? At illa

---

mihi des sanctas reliquias quas habes apud te. Sed Veronica vehementer ei recusavit et dixit se non habere secum sanctas reliquias. Sed Volusianus ei non credidit, sed quamquam negaverat eam compulit cum multo terrore, ita ut confiteretur et diceret O domine, inclusum id est in cubiculo (lecto?) meo, ubi quotidie preces facio ad dominum meum. Volusianus dixit Da mihi dominum quem adoras, et ego quoque adorabo eum. Veronica itaque sic fecit nec ausa est id recusare ei. Volusianus, reliquia ei allata, prostravit se in terram et cum vera fide adoravit eam, et existimavit esse vultum domini ipsius, etsi minime erat, sed erat vestis quam Salvator ipse portaverat. Et cum Volusianus surrexit, apprehendit vultum et putavit esse Christi vultum, et involvit in sindone purpurea quae et auro texta erat; et collocavit sindonem in urna aurea eamque sigillavit annulo suo, et dixit Vivit dominus atque anima mea vivit, nunquam adspiciam mei domini faciem usque dum veniam ad Tiberium dominum meum eumque fecerim certiorem de rebus iis omnibus quae hic gestae sunt.

Extrema *usque quo videam* etc ex Amb sunt; Ven *quousque viderit eum dominus.*

25. ASax breviter sic: *Et, scio, iussit Pilatum tradi pessimae morti, et tum ibat ad suam navem.*

26. ASax priora sic exhibet: *Et venerabilis mulier Veronica reliquit omnia quae possidebat pro nomine Christi et secuta est Volusianum, et ascensura erat navem cum eo. Et Volusianus dixit ei O mulier, quid quaeris? Illa respondit ei et dixit Quaero dominum meum.*

respondit Ego quaero vultum domini nostri Iesu Christi, qui me illuminavit non meis meritis sed per suam sanctam pietatem. . . . Redde mihi vultum domini mei Iesu Christi: nam hoc morior desiderio bono. Si autem non reddideris mihi, non dimittam eum, usque dum videam ubi ponetis eum: quia ego miserrima serviam ei omnibus diebus vitae meae. Credo enim quod ipse redemptor meus vivit in aeternum.

[27] Tunc Velosianus iussit mulierem Veronicam deportari secum in navem. Et elevatis velis navigio pergere coeperunt in nomine domini, et navigaverunt per mare. Titus vero cum Vespasiano conscenderunt in Iudaeam, vindicantes omnes nationes terrae illorum. Anno completo pervenit Velosianus ad urbem Romanam, dimisit navigium suum in flumine quod dicitur Tiberis sive Tiber, et intravit civitatem quae vocatur Roma. Et misit nuntium suum ad dominum suum Lateranensem Tiberium imperatorem de adventu suo felici.

Post *pietatem* quae in Ven sequuntur haud dubie corrupta sunt. Legitur enim ibi sic: *Et misera ego quia contra legem iniuste imo iniustissime egi. Heu me miseram, quia abstuli mihi dominum: sicut iudei contra legem fecerunt quoque crucifixerunt dominum iesum christum in hoc mundo, quem non viderunt oculi mei nec cesaris nostri. Ego autem misera contra legem feci, merita sum hoc pati supplicium. Redde* etc. Pro his multo pauciora in Amb leguntur, sed et ipsa corrupta. Sunt autem fere haec: *quod* (?) *enim contra legem abstulisti mihi, et iudei tulerunt christum de mundo, quem non vidit gens tua. haec* (?) *autem quem* (?) *contra haec* (?) *merita sum. Redde* etc.

ASax sic pergit, iis quae latine corrupta sunt non expressis: *Et eheu, quid commisi, precor te, ut non habeam dominum meum? In veritate dico tibi, si tu non vis reddere mihi, ego te nunquam deseram usque dum videam ubi ponis eum, et tum adorabo eum et semper serviam ei dum vivam.* Iamvero addit quae latine non habentur haec: *Cum populus audibat quemadmodum Veronica locuta esset, omnes eius vicini cum viri tum mulieres plorabant valde. Sed Veronica dixit eis O nati Hierosolymae, ne ploretis me sed vos ipsos et liberos vestros plorate: mirum enim est si nunquam audistis deum ipsum loquentem dicendo, quicunque pro nomine Christi reliquerit omnes res suas, eum recepturum esse centies et habiturum vitam aeternam.*

27. ASax *Tum Volusianus remiges suos fortissime remigare iussit, et reliquit ibi Titum et Vespasianum, et navigavit usque dum veniret in fluvium Tiberim; et reliquit navem suam in fluvio, et ivit in castellum quod vocatur Lateranum; atque inde misit nuntios ad imperatorem Tiberium et iussit quaeri ab eo an vellet ut ad eum veniret.*

Lateranensem: in codice est *latauensem.*

28 Tunc Tiberius imperator audito nuntio Velosiani summe gavisus est, et iussit ut veniret ad faciem. Qui cum venisset, vocavit eum dicens Velosiane, quomodo venisti, et quid vidisti in regione Iudaeae de Christo domino et discipulis eius? Indica mihi quaeso sanaturum me de infirmitate mea ut possim subito mundari a lepra ista quam habeo super corpus meum, et totum regnum meum in potestate tibi et sibi trado.

29 Dixit autem Velosianus Domine mi imperator, ego servos inveni Titum et Vespasianum in Iudaea timentes dominum, et mundati sunt ab omnibus ulceribus et passionibus suis. Et inveni per Titum omnes reges et dominatores Iudaeae suspensos; Annas et Cayphas lapidati sunt, Archelaus in semetipso lanceatus; Pilatum autem in Damasco dimisi ligatum et in carcere positum sub fida custodia. Sed etiam de Iesu comperi, in quem pessime Iudaei irruerunt cum gladiis et fustibus et armis et crucifixerunt eum, qui nos debuit liberare et illuminare et venire ad nos, et suspenderunt eum in ligno. Et venit Ioseph ab Arimathia et Nicodemus cum eo, ferens mixturae myrrhae et aloes quasi libras centum propter corpus Christi ungendum: et deposuerunt eum de cruce et posuerunt in monumento novo. Tertia autem die certissime resurrexit a mortuis, et manifestavit se discipulis suis in eadem carne in qua natus fuerat. Demum post quadraginta dies viderunt ascendentem in coelum. Multa quidem et alia signa fecit Iesus ante passionem suam et post. Primum de aqua vinum fecit, mortuos suscitavit, leprosos mundavit, caecos illuminavit, paralyticos curavit, daemones fugavit, surdos audire fecit, mutos loqui; Lazarum quadri-

---

28. *ut veniret ad faciem* ex Ven; Amb *eum venire ante conspectum suum* | *sanaturum me de:* in ipso codice est *sanitatem super me de*

ASax *Et Tiberius valde gavisus est, et invitavit Volusianum ut cito veniret ad se. Et statim interrogavit eum quid invenisset in Iudaea quod attinet Salvatorem vel discipulos eius; rogo te ut id omne dicas mihi.*

29. *Dixit autem - sub fida custodia:* his satis respondet ASax. Titum enim et Vespasianum Volusianus dicit fidelissimos reges vicarios; gubernatorem Iudaeae suspensum, Caiapham et Archelaum lapidatos, Pilatum ligatum in ferrea cavea positum et in urbe Damasco carcere inclusum.

Sed etiam de Iesu comperi (*comperi* de coniectura addidi) *post* (in codice est *per*) *quadraginta dies - sanum fecit:* haec ex Veneto petita mult

duanum de monumento suscitavit; mulierem Veronicam quae fluxum sanguinis patiebatur duodecim annis et tetigit fimbriam vestimenti eius sanam fecit. [30] Tunc placuit domino in coelis quod filius dei, qui in hunc mundum missus protoplastus mortuus est in terris, mitteret angelum suum, et imperavit Tito et Vespasiano, quos novi in loco isto ubi est solium tuum. Et placuit deo omnipotenti quod perrexerunt in Iudaeam et Ierusalem, et apprehenderunt subditos tuos et miserunt in eo iudicio quasi quomodo fecerunt quando apprehenderunt subditi tui Iesum et ligaverunt eum. [31] Et Vespasianus postea dixit Quid faciemus de his qui remanebunt? Titus respondit Suspenderunt illi dominum nostrum in ligno viridi et lancea percusserunt eum: nos autem suspendamus eos in ligno arido et lancea perforemus corpora eorum. Et ita fecerunt. Vespasianus autem dixit Quid de istis qui remanserunt? Titus respondit Apprehenderunt tunicam domini nostri Iesu Christi et de illa quatuor partes fecerunt: nunc apprehendamus illos et dividamus in quatuor partes, tibi unam, mihi unam, ad viros tuos aliam, et pueris meis quartam partem. Et ita fecerunt. Et dixit Vespasianus De iis qui remanserunt quid autem faciemus? Titus respondit illi Iudaei vendiderunt dominum nostrum triginta argenteis: nos

---

paucioribus in Ambrosiano exprimuntur. Ambrosiano vero propior quam Veneto est textus Anglosaxonicus, qui sic habet: *Atque haec omnia facta sunt propterea quod Iudaei lanceis et fustibus percusserunt Salvatorem Christum et facibus suffocaverunt et lumen nostrum exstinxerunt, et non passi sunt ut perveniret huc ad nos. Iam igitur Titus et Vespasianus tradiderunt eos malae morti et occiderunt multos Iudaeos. Et duo fideles servi tui venerunt ab Arimathia, nomine Ioseph et Nicodemus, et petierunt Salvatoris corpus et sepelierunt in novo sepulcro. Atque idem ipse Salvator surrexit tertia die a mortuis, et visus est ipse discipulis suis in eadem carne in qua fuerat ante, et discipuli eius viderunt eum ascendentem in coelum. Praetereaque fecit multa miracula ante suam passionem: suscitavit mortuos et illuminavit caecos et mundavit leprosos et expulit diabolicos morbos, et alia plura fortia opera perpetravit: et Iudaei occiderunt eum sine ullo crimine et suspenderunt in arbore viridi.*

30. Hanc totam sectionem ASax exprimit his *Et Titus et Vespasianus cumulate reddiderunt eis haec omnia, propterea que suspenderunt Iudaeos pedes sursum et caput deorsum.*

31. Rursus haec brevissime ASax habet pergens *Salvator occisus erat sine ullo crimine; et Iudaei passi sunt ignominiosissimam mortem, et eorum nomina exstincta sunt de tota terra quemadmodum meruerunt.*

autem vendamus ex eis triginta pro uno argenteo. Et ita fecerunt. Et apprehenderunt Pilatum et tradiderunt illum mihi, et ego illum posui in carcere ad custodiendum quatuor quaternionibus militum in Damasco. [32] Inde miserunt inquisitionem cum magna diligentia ad inquirendum vultum domini: et invenerunt mulierem nomine Veronicam habentem vultum domini. [33] Tunc Tiberius imperator dixit Velosiano Quomodo illum habes? Qui respondit Habeo illum in sindone munda aurea involutum pallio. Dixit autem Tiberius imperator Duc eum ad me et pande ante faciem meam, ut ego procidens in terram et genua flectens adorem eum super terram. Tunc Velosianus expandit pallium suum cum sindone aurea, ubi erat vultus domini consignatus: et vidit eum Tiberius imperator. Qui statim adoravit imaginem domini puro corde, et mundata est eius caro sicut caro pueri parvuli. Et omnes caeci leprosi claudi muti surdi et variis detenti languoribus, qui ibi aderant, sanabantur, et curati ac emundati sunt. [34] Tiberius autem imperator inclinato capite et flectens genua, considerans illum sermonem Beatus venter qui te portavit et ubera quae suxisti, ingemuit ad dominum cum lacrimis dicens Deus coeli et terrae, non me permittas peccare, sed confirma animam meam et corpus meum et colloca in regno tuo, quia in nomine tuo confido semper; libera me ab omnibus malis sicut liberasti tres pueros de camino ignis ardentis.

---

32. Rursus brevissime ASax *Atque praeterea invenimus mulierem ibi, quam dixerunt domini faciem habere.*

33. ASax *Iam attulimus huc, inquit, et mulierem et faciem. Tum dixit Tiberius Vehementer desiderabam videre eam et adorare eam. Tum Volusianus surrexit et explicavit purpuream sindonem in qua domini facies involuta erat. Et Tiberius vidit faciem et existimavit vere esse domini faciem. Tamen minime erat, sed vestis erat quam dominus ipse portaverat. Sed quicunque gentilium primum aspexerunt, putabant esse domini faciem. Et Tiberius humiliter veneratus est eam, et lepra quam tam diu habuerat illico decidit ab eo, et corpus eius mundum erat sicut parvuli pueri.*

in sindone munda aurea involutum pallio: Ven *in sindone munda aurea conpalio coperto;* Amb *in sindone munda involutam pallio*

34. 35. Utramque sectionem ASax breviter sic exprimit *Et statim credidit et baptizatus est cum tota sua domo et omni populo, qui erat subiectus imperio eius, in nomine nostri domini Iesu Christi.*

[35] Deinde dixit Tiberius imperator Velosiano Velosiane, vidisti aliquem hominem de his qui vidissent Christum? Velosianus respondit Vidi. Dixit Interrogasti quomodo baptizant eos qui credebant in Christum? Velosianus dixit Hic, domine mi, habemus unum ex discipulis ipsius Christi. Tunc praecepit vocari Nathan venire ad se. Venit ergo Nathan et baptizavit eum in nomine patris et filii et spiritus sancti, amen. Statim Tiberius imperator factus sanus ab omnibus languoribus suis ascendit super solium suum et dixit Benedictus es, domine deus omnipotens et laudabilis, qui liberasti me de laqueo mortis et mundasti me ab omnibus iniquitatibus meis, quia multum peccavi coram te, domine deus meus, et non sum dignus videre faciem tuam. Et tunc Tiberius imperator fuit instructus in omnibus articulis fidei plenarie et firma fide.

[36] Ipse deus omnipotens qui est rex regum et dominantium dominus, ipse nos in fide sua protegat et defendat et liberet ab omni periculo et malo, et dignetur nos perducere ad vitam aeternam, vita temporali deficiente. Qui est benedictus in saecula saeculorum, amen.

---

36. *deus omnipotens - dominus:* Ven *deus omnip. qui est regnum et dominantium dominus;* Amb *est rex regum, deus et dominus dominantium* | *Qui est:* Ven *qui es*

ASax breviter sic: *Cui sit gloria et honor in saecula saeculorum, amen.*

